IOANNIS ZONARAE
Magni Drungarij Biglæ, & primarij à ſecretis, Tomus ſecundus, quo Romana hiſtoria ab Vrbe condita uſque ad Conſtantinum Magnum, breuiter perſtringitur:

HIERONYMO VVOLFIO
interprete.

Cum rerum & uerborum memorabilium
INDICE copioſo.

. 1557.

περὶ τῆς ἀρχαιογονίας Ῥωμαίων.

Ῥωμαίων δὲ μνησθείσης τῆς ἱστορίας, καὶ τούτοις κράτος ἀναθεμένης ἀήττητον, ἀναγκαῖον πάντως εἰπεῖν καὶ διδάξαι, ἢ ἀναμνῆσαι τοὺς ἐντευξομένους τούτῳ δὴ τῷ συγγράμματι, τίνες τε οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὅθεν τούτων ἔθνος συνέστη τὸ ἐξ ἀρχῆς, καὶ πόθεν τὴν κλῆσιν ἔσχε, καὶ τίσι πολιτείαις ἐχρήσατο, καὶ οἵαις τύχαις ἐνέκυρσε, καὶ ὅπως πρὸς ὕψος εἰς εὐδαιμονίας ἀκρότητα, ὡς μικροῦ κυριεῦσαι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, καὶ τὸ κράτος κατὰ πάντων σχεδὸν ἀναδείξασθαι, καὶ ὅπως βασιλευθεῖσα ἐξ ἀρχῆς, εἰς ἀριστοκρατίαν ἤτοι δικτατωρείας καὶ ὑπατείας μετέπεσε, καὶ εἰς δημοκρατίαν αὖθις μετῆλθεν, εἶτα εἰς μοναρχίαν ἐπανελήλυθε. ῥητέον μὲν τοίνυν καὶ περὶ τούτων, καὶ διηγητέον, ὡς ἐνὸν ὑποτέμνοντι τὸ πλάτος τῆς διηγήσεως, καὶ τὴν μακρηγορίαν συστέλλοντι, ἵν' ἄγοι εὐσύνοπτα τὰ τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν τῶν ὑπόντων τούτῳ μνήμην μὴ διαφεύγοιεν.

περὶ λατίνων. Αἰνείας μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον πρὸς Ἀβοριγῖνας ἀφίκετο, οἳ πρώην τὴν χώραν ᾤκουν, καθ' ἣν ἡ Ῥώμη πεπόλισται, Λατίνου τοῦ Φαύνου τότε τῆς τούτων ἀρχὴν ἔχοντος· καὶ προσέσχε Λαυρεντῷ κατὰ τὸν Νουμίκιον ποταμόν, ἔνθα κατά τι δὴ θεοπρόπιον λεγόμενον παρασκευάζεσθαι ποιήσασθαι τὴν κατοίκησιν. ὁ δὲ τῆς χώρας ἄρχων Λατῖνος, ἀπεῖργε τὸν Αἰνείαν τὴν ἐν τῇ χώρᾳ καθίδρυσιν, καὶ συμβαλὼν ἡττᾶται. εἶτα δὲ ὀνειράτων φανέντων ἀμφοῖν καταλλάττονται, καὶ τῆς κατοικήσεως αὐτῷ παραχωρεῖ. καὶ τὴν θυγατέρα Λαβινίαν εἰς γάμον ἐκδίδωσιν, ἔνθα πόλιν ὁ Αἰνείας οἰκοδομήσας, ὠνόμασε Λαβίνιον, ἥ τε χώρα Λάτιον ἐπεκλήθη, *περὶ ῥουτούλων.* καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκεῖ Λατῖνοι προσηγορεύθησαν. Ῥουτοῦλοι δὲ ὁμοροῦντες τῇ χώρᾳ ἐκ πόλεως Ἀρδέας ὁρμώμενοι, καὶ πρόσθεν δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς Λατίνους, καὶ τότε πόλεμον ἤραντο, ἐπαρήγοντος αὐτοῖς καὶ Τύρνου, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, καὶ τῷ Λατίνῳ προσήκοντος, ὃς δι' ὀργῆς τὸν Λατῖνον πεποίητο διὰ τὸν Λαβινίας γάμον· ἐκείνῳ γὰρ ἡ κόρη προωμολόγητο. μάχης οὖν γενομένης, πίπτουσιν ὅ τε Τύρνος καὶ ὁ Λατῖνος· τὴν δὲ νίκην ὁ Αἰνείας ἐκομίσατο, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ βασιλείαν. μετὰ δέ τινα χρόνον συμμαχίας ἐκ Τυρρηνῶν οἱ Ῥουτοῦλοι τυχόντες, ἐπῆλθον τῷ Αἰνείᾳ, καὶ τὸν πόλεμον νενικήκασιν. *ὅπως ὁ αἰνέας ἐνομίσθη θεός.* ἀφανὴς δὲ ὁ Αἰνείας γενόμενος (οὔτε γὰρ ζῶν ὤφθη ἔτι, οὔτε μὴν τεθνεώς) ὡς θεὸς παρὰ Λατίνοις τετίμηται. ἐντεῦθεν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ σφετέρου γένους ἀρχηγέτης νενόμισται, καὶ Αἰνειάδαι καλεῖσθαι αὐχοῦσι. τὴν δὲ τῶν Λατίνων ἀρχὴν ὁ ἐκείνου υἱὸς Ἀσκάνιος διεδέξατο, ὃς οἴκοθεν συνείπετο τῷ πατρί. οὐδέπω γὰρ ἐκ τῆς Λαβινίας παῖδα ἐγείνατο, ἔγκυον δ' αὐτὴν κατελελοίπει. τὸν δὲ Ἀσκάνιον κατακλείσαντες οἱ πολέμιοι, ἐπολιόρκουν. νύκτωρ δ' οἱ Λατῖνοι αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, τήν τε πολιορκίαν ἔλυσαν, καὶ τὸν πόλεμον. *περὶ ἄλβας τῆς λόνγας, καὶ πῶς οὕτως ἐκλήθη.* χρόνου δὲ διεληλυθότος πληθυνθέντες οἱ Λατῖνοι, τὴν μὲν πόλιν τὸ Λαβίνιον οἱ πλείονες ἐκλελοίπασιν, ἑτέραν δ' ἐν ἀμείνονι χώρᾳ ἀν-

De Romanorum primordijs.

Romanæ hiſtoriæ procemiũ. Iam cum Romanorum mentionẽ fecerit hiſtoria, eisq́ potẽtiam inuictã tribuerit: omnino neceſſarium eſt dicere ac docere, aut admonere Lectores, qui ſint Romani, quæ gentis origo, unde nomen habeat, quibus Rerumpublicarum formis uſa, quibus caſibus iactata ſit, quibus rationib. ad ſummam felicitatem aſcenderit, ut toti ferè terrarum orbi imperarit, ſuamq́ poteſtatem ad omnes penè propagarit: & ut principiò regibus paruerit, ac pòſt ad optimatium poteſtatem, ſiue dictaturam & conſulatum reciderit: deinde rurſus ad Democratiã deuoluta, mox ad Monarchiam ſit reuerſa. De his igitur etiam dicẽdum eſt, prolixitate narrationis, quantum fieri poteſt, in compendium contracta, uitataq́ uerborum multitudine: ut hiſtoria & facilè intelligi, & memoria teneri queat.

Aeneæ res in Italia geſtæ. Aeneas poſt Troianum bellum ad Aborigines uenit, qui eam regionem, in qua Roma ſita eſt, olim tenuerunt, Latino Fauni filio regnante: & Laurenti iuxta fluuium Numicium appulit, ubi ex oraculo quodam conſidére uoluit. Quod eius loci rex Latinus prohibiturus, commiſſo prælio uincitur. Deinde per ſomnia, quæ uterque uiderant, reconciliati ſunt: ac Latinus conceſſo habitandi locò, filiam Lauiniam Aeneæ in matrimonium collocat, de cuius nomine urbem à ſe conditam Aeneas Lauinium nominat; regio Latium, populus Latini appellati. Rutuli gens finitima, urbe Ardea oriundi, antè infenſi Latinis, tum quoque bellum intulerunt, adiuuante Turno uiro illuſtri, cognato Latini, cui ob Lauiniæ nuptias iratus erat, ſibi prius deſponſæ. Pugna inita & Latinus & Turnus cadunt, Aenea & uictoriam & ſoceri regnum adepto. Aliquanto pòſt Rutuli, aſcitis Tyrrhenorum auxilijs, Aeneam uicerunt: qui cum neque uiuens neque mortuus uſquam uideretur, à Latinis pro deo cultus eſt. Hic Romanæ quoque gentis author perhibetur, Aeneadum appellationem honorificam ſibi ducentis. Aeneæ in regno Latinorum Aſcanius filius, Troia patrem ſecutus, ſucceſsit. Necdum enim filium ei Lauinia pepererat, prægnans relicta. Cum Aſcanium hoſtes obſiderent, Latini eos noctu adorti, & obſidionem & bellum propulſarunt. Annis aliquot elapſis, abundante Lauinij multitudine, plerıq́ eo relicto, *Alba lõga.* Albam longam in loco meliore con

diderunt. Aſcanio defuncto, Latini Syluium Aeneæ ex Lauinia filium, in regno, Aſcanij filio, propter aui Latini memoriam, prætulerũt. Syluius Aeneam creat, is deinde Latinum, Latino ſucceſsit † Padys. Tiberinus, qui pòſt regnauit, in fluuio Albula ſubmerſus eſt: qui fluuius Romam perfluens, & urbi ad plurimos uſus opportunus atq; utiliſsimus, ab illo Tyberis nomẽ accepit. E Tyberini poſteris ortus eſt Amulius, homo ſuperbus, ſeq; pro Deo uenditare auſus: qui cum machinis quibuſdam tonitrua tonitribus, fulgura fulguribus referret, ac fulmina iacularetur, ſubita inundatione paludis, ad quã habitabat, perijt, unà cum regia demerſus. Luentinus filius eius in bello cæſus eſt. Atq; hæc de Lauinio & Albanis. Romani uerò ortũ duxerũt à Numitore & Amulio Luentini nepotibus, Aeneæ poſteris. Ad quos cum Albani regni ſucceſsio pertineret, regnũ & pecuniam diuidere uoluerunt. Amulius igitur regno ſeorſim poſito, ac pecunia itidẽ, optione fratri alteriuſutrius data, Numitor ut natu maior, regnũ elegit. Amulius uerò pecunia accepta, cõparatiſq; copijs, etiam regnum ſibi uendicauit. Numitoris filiæ, ueritus ne ex ea nati filij contra ſe inſurgerẽt, cum eam Veſtalẽ legiſſet, perpetua uirginitate ſpem partus adimit. Sed pòſt compreſſa à Marte, ut fabulantur, ab homine utiq; aliquo, & in cuſtodiã data, ne fœtum clam ederet, gemellos magnos & elegantes peperit. Qua re magis territus Amulius, infantes exponi iuſsit. Quos miniſter alueo impoſitos, in Tyberim fluuium abijcit. Cæterùm alueo in locum mollem delato, lupam ferunt infantibus mammas præbuiſſe, & picum martium cuſtodem acceſsiſſe, qui eis bolos in ora ingeſſerit. Infantes illic ſitos, Fauſtulus Amulij ſubulcus clam ſublatos, uxori Laurentiæ educandos dedit: alterumq; Romulum, alterum Remum appellauit. Quidã aſſerunt (idq; probabilius, atq; adeò uerius eſt) non lupã eorum nutricem fuiſſe: ſed Laurentiã uulgato corpore lupam uocatam, locum fabulæ dediſſe. Cum primùm adoleuit ætas, ambo animoſi & fortes euaſerunt: ſed Romulus ingenio præſtare uiſus, & ad imperandum quàm ad obtemperandum aptior habitus eſt. Exorta igitur inter Numitoris & Amulij paſtores rixa, fratres illos cædunt, & magnã armenti partẽ abigunt. Poſtridie Numitoris paſtores Remũ cũ paucis alijs ambulantẽ ex inſidijs adorti, ad Numitorem pertrahũt: qui Amuliũ fratrẽ precatus eſt, ut ſibi ius ſuũ tribueretur, ab illius domeſticis inſigni affecto iniuria. Is Numitori Remũ ad ſupplicium dedit. Qui domũ regreſſus, cum adoleſcentẽ magnitudine & robore præſtantẽ uideret, eiusq; fidentiã, & minimè ſeruilẽ indolẽ miraretur,

Atys [margin note at "† Padys"]

Amulius. *Numitor.* *Amulius.* *Rhea.* *Romulus.* *Remus.* [margin notes]

τηκοδόμησαν, ἣν ἄλβαν ἐκ τῆς λευκότητος, καὶ ἀπὸ τοῦ μήκους λόγγαν ἐπωνόμασαν, ὅπερ ἂν ἑλληνιστὶ λευκὴν καὶ μακράν. ἀσκανίου δὲ τελευτήσαντος, οἱ λατῖνοι τὸν ἐκ τῆς λαουινίας τοῦ αἰνείου υἱὸν εἰς τὴν βασιλείαν προετιμήσαντο τοῦ ἀσκανίου παιδός, διὰ τὸν πάππον τὸν λατῖνον τοῦτον προκρίναντες, σιλούιον κεκλημένον. ἐκ σιλουίου δὲ ἐτέχθη αἰνείας, ἐξ αἰνείου δὲ λατῖνος ἐγένετο, λατῖνον δὲ διεδέξατο * πάδης. τιβερῖνος δ' ἄρξας μετέπειτα, ἐν ποταμῷ καλουμένῳ ἀλβούλᾳ πεσὼν, διεφθάρη· ὃς δὴ ποταμὸς τίβερις ἐξ ἐκείνου μετωνομάσθη, ῥέων διὰ τῆς ῥώμης, καὶ τῇ πόλει πολυαρκέστατος, καὶ ῥωμαίοις ἂν τὰ μάλιστα χρησιμώτατος. ἔκγονος δὲ τοῦ τιβερίνου ἀμούλιος, ὃς ὑπερφρονήσας καὶ θεοῦν ἑαυτὸν τολμήσας, ὡς βροντάς τε ταῖς βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιπαταγεῖν, καὶ ἀντιαστράπτειν ταῖς ἀστραπαῖς, ἐνσκήπτειν τε κεραυνοὺς, διεφθάρη, τῆς λίμνης παρ' ἣ τὰ αὐτοῦ βασίλεια ἵδρυτο ὑπερχυθείσης αἰφνίδιον, καὶ καταποντισάσης ἐκεῖνόν τε καὶ τὰ βασίλεια. λουεντῖνος δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν πολέμῳ ἀπέθανε. καὶ ταῦτα μὲν περὶ λαουινίου καὶ ἀλβανῶν. τὰ δὲ τῶν ῥωμαίων ἀρχὴν ἐσχήκασι τὸν νομίτορά τε καὶ τὸν ἀμούλιον, οἱ λουεντίνου μὲν ἐγένοντο ἔγγονοι, τοῦ δὲ αἰνείου δὲ ἀπόγονοι. τῆς γοῦν ἐν ἄλβῃ βασιλείας κατὰ διαδοχὴν περιελθούσης αὐτοῖς, νέμασθαι ταύτην ἠθέλησαν κατὰ χρήματα. τοῦ ἀμουλίου τοίνυν ἰδίᾳ μὲν τὰ χρήματα θέντος, ἰδίᾳ δέ γε τὴν βασιλείαν, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸν ἀδελφὸν προτρεψαμένου, ὃ πρὸς βουλῆς αὐτῷ ἀπολέξασθαι, τὴν βασιλείαν εἵλετο ὁ νομίτωρ, ἅτε καὶ πρεσβύτερος ἀδελφός. λαβὼν δὲ τὰ χρήματα ὁ ἀμούλιος, καὶ δύναμιν ἐκ τούτων περιβαλλόμενος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο. θυγατρὸς δὲ τῷ νομίτορι οὔσης, δεδιὼς μὴ παῖδες ἐξ αὐτῆς γένοιντο, καὶ κατεξανασταῖεν αὐτοῦ, ἱέρειαν τῆς ἑστίας ἐκείνην ἀπέδειξεν, ἄγαμον διὰ τοῦτο, καὶ παρθένον διὰ βίου μέλλουσαν ἔσεσθαι. ἡ δὲ κύουσα ἐφωράθη μετέπειτα ὑπὸ ἄρεως, ὡς μυθολογοῦσιν, ὑπ' ἀνθρώπου δὲ πάντως τινός. εἵρχθη οὖν διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ λάθῃ τεκοῦσα, καὶ ἔτεκε διδύμους παῖδας, μεγάλους τε καὶ καλούς. μᾶλλον δὲ φοβηθεὶς ὁ ἀμούλιος, ἐκέλευσε τὰ βρέφη ῥιφῆναι. καὶ ὁ ταῦτα λαβὼν σκάφῃ ἐνθέμενος, ἐμβάλλει ἐν τῷ ποταμῷ τῷ τιβέριδι. παρασύραν δὲ τὴν σκάφην τὸ ῥεῦμα, ἔς τινα χῶρον κατήνεγκε μαλθακόν. ἔνθα κειμένοις τοῖς βρέφεσι, λύκαιναν ἱστοροῦσι προσιοῦσαν θηλὴν παρέχειν αὐτοῖς, καὶ ὄρνιν δρυοκολάπτην παρεῖναι ταῦτα ψωμίζοντα καὶ φυλάττοντα. ἐκεῖ δὲ κείμενα τὰ βρέφη λαβὼν ἀφείλετό τις ἀμουλίου συφορβὸς, φαυστοῦλος καλούμενος, καὶ παρὰ τῆς ἐκείνου ἐτράφησαν γυναικὸς, ᾗ ὄνομα λαρεντία· καὶ ὁ μὲν ῥωμύλος, ὁ δ' ἕτερος ῥῶμος ἐκλήθησαν. τινὲς δὲ μὴ λύκαιναν εἶναί φασι τὴν τῶν παίδων τροφὸν, ὃ καὶ πιθανώτερον ἢ ἀληθέστερον μάλιστα, ἀρχὴν δὲ τὸν λόγον οὕτω λαβεῖν. λούπας καλοῦσι ῥωμαῖοι τάς τε λυκαίνας, καὶ τὰς ἑταίρας. πορνευομένη δ' ἡ λαρεντία ἡ τοὺς παῖδας ἐθρέψατο, καὶ λοῦπα διὰ τοῦτο καλουμένη, χώραν τῷ μύθῳ παρέσχετο. αὐξανόμενοι δὲ θυμοειδεῖς ἦσαν, καὶ ἀνδρώδεις ἀμφότεροι. ὁ δὲ ῥωμύλος ἐδόκει συνέσει διαφορώτερος, καὶ ἡγεμονικὸς μᾶλλον τὴν φύσιν, ἢ πειθαρχικός. γενομένης δέ ποτε πρὸς τοὺς νομίτορος βουκόλους τοῖς τοῦ ἀμουλίου διαφορᾶς, συγκόπτουσιν αὐτοὺς οἱ ὁμαίμονες, καὶ τῆς ἀγέλης συχνὴν ἐκτέμνονται μοῖραν. μόνῳ δὲ τῷ ῥώμῳ μεθ' ἡμέρας σὺν ὀλίγοις ἄλλοις βαδίζοντι, οἱ τοῦ νομίτορος βουκόλοι λοχήσαντες, συνέλαβον αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον πρὸς νομίτορα· καὶ ὃς πρὸς ἀμούλιον ἐλθὼν, ἐδεῖτο τυχεῖν δίκης ἀδελφὸς ὢν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὑβρισμένος. ὁ δὲ παραδίδωσι τῷ νομίτορι τὸν ῥῶμον, ὡς βούλοιτο χρήσασθαι. ὃς οἴκοι ἐλθὼν, καὶ τὸν νεανίσκον ὁρῶν ὑπερφέροντα μεγέθει καὶ ῥώμῃ, καὶ τὸ θαρραλέον αὐτοῦ καὶ ἀδούλωτον τῆς ψυχῆς θαυμάζων,

[Greek margin notes:] ὅθεν τίβερις ὁ ποταμὸς τὴν ὀνομασίαν ἔσχεν. — ὅπως ὁ ἀμούλιος ἀνῃρέθη. — ὅτι ἀπὸ νομίτορος καὶ ἀμουλίου ἔσχε τὰ τῶν ῥωμαίων ἀρχήν. — ὅτι δίδυμοι ἦσαν ῥῶμός τε καὶ ῥωμύλος, οἳ καὶ γεγόνασιν ἐκ τούτου, καὶ ὅτι παρὰ λυκαίνης ἐτράφησαν, ὥς φασί τινες λύκαιναν. — ὅθεν ὁ ῥῶμος τε καὶ ῥωμύλος.

θαυμάζων, αὐτὸν ἤρετο ὅστις εἴη, καὶ ὅθεν γένοιτο, φωνῇ πρᾳείᾳ. ὁ δὲ θαρρῶν ἔλεγεν, ὡς δίδυμοι εἶεν ἀδελφοί· γοναὶ δὲ ἡμῶν ἀπόρρητοι λέγονται, καὶ τροφαὶ καὶ τιθήνησις θαυμασιώτεραι, θηρίοις καὶ οἰωνοῖς τραφέντων παρὰ τὸν μέγαν ποταμὸν, ἐν σκάφῃ τινὶ κειμένων, ἣ ἔτι σώζεται, χαλκοῖς ὑποζώμασι γραμμάτων ἀμυδρῶν ἐγκεχαραγμένων. ὁ μὲν οὖν Νομίτωρ τοῖς τε λόγοις τοῦ Ῥώμου, καὶ τῇ ὄψει πρὸς ἔννοιαν τῶν ἐκτεθέντων τῆς θυγατρὸς ἐγεγόνει παίδων. ὁ δὲ Φαυστοῦλος τὴν τοῦ Ῥώμου μαθὼν σύλληψιν, τὸν μὲν Ῥωμύλον βοηθεῖν παρεκάλει, τότε σαφῶς διδάξας αὐτὸν περὶ τῆς γενέσεως. πρότερον γὰρ ὑπῃνίττετο, ὡς αὐτοὺς μὴ μικροφρονεῖν. αὐτὸς δὲ τὴν σκάφην κομίζων ἐχώρει πρὸς τὸν Νομίτορα, σπουδῆς καὶ δέους μεστός. τοῖς δὲ περὶ τὰς πύλας τοῦ Ἀμουλίου φρουροῖς ὑφορώμενος, καὶ ταραττόμενος περὶ τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἔλαθε τὴν σκάφην τῇ χλαμύδι περικαλύπτων. ὑπολαβόντες δὲ κλεπτιμαῖόν τι φέρειν αὐτὸν, εἰς μέσον τὴν σκάφην προήγαγον. ἐτύγχανε δέ τις παρὼν ἐκεῖ τῶν τὰ παιδάρια ἐκθεμένων, ὃς τὴν σκάφην γνωρίσας, δρομαῖος φράζει τῷ Ἀμουλίῳ. καὶ ὁ Φαυστοῦλος ἀνακρινόμενος παρὰ τοῦ βασιλέως, σώζεσθαι μὲν τοὺς παῖδας κατεῖπε, πόρρω δὲ τῆς Ἄλβης νέμοντας εἶναι. τὴν δὲ σκάφην πρὸς τὴν Ἰλίαν κομίζειν τὴν τῶν παίδων μητέρα ποθοῦσαν ἰδεῖν. τεταραγμένος δὲ τούτοις Ἀμούλιος, ἄνδρα πρὸς τὸν Νομίτορα πέμπει, πυνθανόμενος εἴ τι μάθοι περὶ τῶν παίδων ὡς περιόντων. ὃν δὲ τῶν φίλων ὁ πεμφθεὶς τοῦ Νομίτορος. ἀπελθὼν δὲ, καὶ ἐν περιπλοκαῖς τοῦ Ῥώμου εὑρηκὼς τὸν Νομίτορα, παρεθάρρυνέ τε, καὶ μὴ μέλλειν αὐτοῖς συνεβούλευε. καὶ αὐτὸς δὲ συνέπραττεν. ἄρτι δὲ ὁ Ῥωμύλος ἐγγὺς ἦν, χεῖρα συχνὴν ἀγροικικὴν ἐπαγόμενος, καὶ τῶν πολιτῶν δὲ αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι προσέθεντο, μίσει τοῦ Ἀμουλίου, ὃς οὕτω τῶν πραγμάτων συγχυθέντων, οὐδὲν οὔτε πράξας, οὔτε βουλεύσας σωτήριον, ἀνῃρέθη. Ῥωμύλος μέντοι καὶ Ῥῶμος τὴν τῆς Ἄλβης ἡγεμονίαν τῷ μητροπάτορι νείμαντες, καὶ τῇ μητρὶ τιμὴν πρέπουσαν, καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἔκριναν (οὔτε γὰρ ἠνείχοντο ἄρχεσθαι) καὶ πόλιν ἀναστῆσαι ἔνθα περ ἐτράφησαν ἤθελον. ὡρμημένοις δὲ πρὸς τὴν τῆς πόλεως δόμησιν διαφορὰ συνέβη τοῖς ἀδελφοῖς, περί τε τῆς ἀρχῆς, καὶ περὶ τῆς πόλεως, καὶ διὰ μάχης ἐχώρησαν, ἐν ᾗ ὁ Ῥῶμος ἀπέθανεν. ἕτερος δὲ λόγος ἔχει, ὡς τοῦ Ῥωμύλου κύκλῳ τάφρον ὀρύττοντος, ἣ τῆς πόλεως εἶναι περιτείχισμα ἔμελλεν, τοῦ μὲν ἀπείργειν τὸ ἔργον ὁ Ῥῶμος, τοῦ δὲ ἐχλεύαζεν, καὶ τέλος διαλλόμενος αὐτὴν, ὡς εὐεπιχείρητον, οἱ μὲν Ῥωμύλου πατάξαντος, οἱ δὲ ἑτέρου τινὸς ἱστοροῦσι τεθνάναι. ὅθεν καὶ νομίζεσθαι, τὸν στρατοπέδου τάφρον τολμήσαντα διελθεῖν παρὰ τὰς συνήθεις ὁδοὺς, θανατοῦσθαι. ὁ δὲ Ῥωμύλος θάψας τὸν ἀδελφὸν, ᾤκιζε τὴν πόλιν, καὶ βοῦν ἄρρενα συζεύξας θηλείᾳ, καὶ ἀρότρῳ ὕνιν χαλκῆν ἐμβαλὼν, αὐτὸς μὲν αὔλακα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιέγραφεν, οἱ δ' ἑπόμενοι τὰς βώλους, ἃς ἀνίστη τὸ ἄροτρον, εἴσω πάσας τῆς αὔλακος περιέστρεφον, καὶ ὅπου μὲν ἔμελλε τὸ τεῖχος ἀνίστασθαι, καθὼς εἴρηται, ἡ αὖλαξ ἐτέτμητο. ἔνθα δὲ πύλας ἔσεσθαι διενοοῦντο, διάλειμμα ἐποιοῦντο τῆς αὔλακος, τὸ ἄροτρον ἀνέχοντες ὑπεράνω. πᾶν μὲν γὰρ τεῖχος νομίζουσιν ἱερόν. τὰς δὲ πύλας εἰ περ ἡγοῦντο ἱεράς, οὐκ ἦν τὰ μὲν δι' αὐτῶν εἰσάγειν, τὰ δ' ἐκπέμπειν τῶν ἀναγκαίων, καὶ μὴ καθαρῶν. ἡ δὲ κτίσις τῆς πόλεως ταύτης ἡμέρᾳ τετέλεσται τῇ πρὸ ἕνδεκα καλανδῶν μαΐων, ἣ ἂν εἴη εἰκοστὴ ἀπριλλίου· καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ῥωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος

ὁ ἀναγνωρισμὸς ῥώμου καὶ ῥωμύλου.

ἀναίρεσις ἀμουλίου.

θάνατος ῥώμου, καὶ ὅθεν θάνατος ἐπιτίμιον τὸ τὴν τάφρον τοῦ στρατοπέδου τινὰ διάλλεσθαι ἀφέντα τὴν συνήθη ὁδόν.

ὅπως ἀπεγράφη τὸ τεῖχος τῆς ῥώμης.

ὅτι τὰ τείχη ἱερὰ, οὐ μὴν καὶ αἱ πύλαι.

πότε ἐκτίσθη ἡ ῥώμη πόλις, καὶ πότε τὸ

miraretur, leni uoce, quis & unde natus eſſet, rogat. Ille interritus reſpondet, ſe geminos fratres eſſe: natales ſuos arcanos eſſe, nutricationem & alimoniam mirabiles memorari, ferarum & uolucrum miniſterio; cum iuxta magnum flumen in alueo iacérent, qui adhuc extaret, æreis laminis deuinctus, obſcuris literis inciſis. Numitori ex Remi uerbis & uultu tetigit animum memoria filiorum filiæ, qui expoſiti fuiſſent. At Fauſtulus Remi captiuitate cognita, Romulum ad opem fratri ferendam hortatur: aperteq́ue docet, ut nati eſſent. Nam prius per ambages id ſignificarat, ne humilib. eſſent animis: ipſe cum alueo ad Numitorem territus properat. Cum autem cuſtodibus ædiũ Amulij ſuſpectus eſſet, ac in reſponſionibus uacillaret, & alueum ueſte tegere ſatageret, latére illos non potuit: quin cum furtiui aliquid ferre opinati, alueum in mediũ proferrent. Tum autem ibi quidam eorum aderat, qui pueros expoſuerant: qui alueo agnito, ad Amulium accurrit, & rem nunciat. Fauſtulus á rege interrogatus, pueros incolumes eſſe reſpõdit, ſed procul ab Alba pecudes paſcere. Alueum uerò ſe afferre Iliæ puerorum matri, eum uidere deſideranti. His turbatus Amulius, quendam ad Numitorem mittit, percontatũ, an ſuperſtites eſſe pueros audiuiſſet? Is uerò, quem miſerat, Numitoris amicus erat: qui cum ſenem in Remi amplexu inueniſſet, eis animos addidit, & rem maturare iuſsit: atq́ue ipſe etiam adiumento fuit. Iam Romulus quoq́ue aderat in proximo, cum magna agreſtium manu: ad quem ciuium quoq́ue non pauci, odio Amulij ſe contulerant. Hoc rerum ſtatu Amulius, nihil ſalutaris conſilij operiſ'ue molitus, occiditur. Romulus & Remus, Albana re Numitori auo permiſſa, & iuſto honore matri habito, ſuo more uiuere (neq́ue enim ferebant imperium) decreuerunt: & urbem, quo in loco educati eſſent, condere uoluerunt. Eam rem aggreſsis fratribus, diſcordia inceſsit de principatu, & de urbe: ortaq́ue pugna Remus occiditur. Alia fama eſt, Romulo foſſam fodiente in munimentũ urbis, Remum id opus partim prohibuiſſe, partim deriſiſſe, ac deniq́ue tranſiliſſe, ut ſuperatu facilẽ: eaq́ue de cauſa uel á Romulo, uel ab alio ictũ cecidiſſe. Vnde receptum ſit, qui foſſam caſtrorum præter ſolitas uias tranſierit, capite plecti. Romulus uerò fratre ſepulto urbem condidit: & tauro uaccæ iuncto, æreoq́ue uomere aratro inſerto, ipſe ſulcum profundũ in orbẽ terræ impreſsit: qui ſequebantur, glebas ab aratro euerſas omnes intra ſulcum repoſuerunt. Ac ubi murus extruendus erat, ſulcus, ut dictum eſt, ductus fuit: ubi uerò portas extruere inſtituerunt, aratro ſurſum elato, ſulcũ interruperũt. nã omnem murum ſanctum cenſent. Si uerò portas etiam ſanctas cẽſerent, nõ uniq́ue res neceſſarias & immũdas, per eas uel inſerre uel efferre liceret. Vrbis ædificatio XI Cal. Maij, hoc eſt, XX Aprilis eſt abſoluta: qui dies Romanis feſtus eſt, &

Romæ ædificatio.

patriæ natalis appellatur: quo tempore memorant Romulum XVIII annorum fuiſſe, & urbem eo in loco, ubi Fauſtulus habitarit, qui Palatium diceretur, condidiſſe. Ea perfecta, qui

Legiones. militari ætate erāt, eos in legiones inde dictas, quòd bello apti ex omnibus legerentur, diſtribuit: reliqui, populi nomine cenſebantur, & apud Iureconſultos plebeia * educatio popularia uocantur. Habebat autem tum legio ter millenos pedites, & trecentenos equites. Ex il-

Patricij. luſtrioribus genere, prudentia, & inſtituto uitæ, C creat ſenatores, quos Patricios nominauit: eorumq́ꝫ cœtum, Senatum. Senatores porrò appellati fuere patricij, ſiue quòd ingenuorum liberûm patres eſſent: ſeu potius quòd patres ſuos demōſtrare poſſent, nobili quiſq́ꝫ ortus genere: ſiue à patrocinio, & ope ferēda. Verùm is proximè ad Romulum mentē accedere uideri queat, qui eum nomine patriciorum ſignificare uoluiſſe crediderit, principibus & potētiſsimis ciuitatis humiliores patria cura complectēdos eſſe: ſimulq́ꝫ plebē eò perducere ſtuduiſſe, ne ſuperiorū honoribus inuideret, ſed faueret potius ijs quos patres & putaret, & appellaret. Cum autē in ciuitatē multi recepti eſſent cœlibes, Romulo curæ fuit, ut illi quoque uxores nanciſcerētur. Sed quia cōuenæ ob ſtirpem inopē atq́ꝫ obſcurā à uicinis populis ſpernebantur, conſiliū init raptu parādi coniuges ſuis ciuibus: & rem diuinā, ludorumq́ꝫ celebritatem indicit, quaſi ara noui dei inuenta eſſet. Quò cum multi cōueniſſent, ipſe cum optimatibus præſidens, purpura cōſpicuus, eam populo teſſerā dedit, ut cum purpurā explicaſſet, ac

Raptus Sabinarum. rurſus cōplicaſſet, rem aggrederentur. Quo facto, ſtrictis enſibus, & cum clamoribus impetu facto, Sabinorū filias uirgines, nullas autem uxores rapiebant. Ob id facinus Sabini, populoſa gens, & bellicoſa, quæq́ꝫ ob animorū magnitudinem, ut Lacedæmoniorū colonos par eſt, pagos ſine muris incolebat, per legatos à Romulo petierunt, ut uiolentia reſciſſa, uoluntate & lege amicitia inter ipſos, & affinitas contraheretur. Romulo uerò puellas non reddente, ſed poſtulāte, ut Sabini cōiugia probarent:

Bellum Ceninenſe. alijs cōſultando tempus trahētibus, Acron Ceninenſium rex, uir iracūdus & bellicoſiſsimus, prior armis arreptis magnas copias contra Romulū ducit. Cum ambo in propinquo eſſent, uterq́ꝫ alterū ad pugnam prouocat, quieſcentibus exercitibus. In eo ſingulari certamine Romulus Acronē obtrūcat: cōmiſſoq́ꝫ prælio eius exercitū fūdit, fugatq́ꝫ, urbē capit: neq́ꝫ tamē ciues alia clade afficit, quàm ꝙ dirutis ædibus, ſe Romā ſequi iuſsit, ciues futuros, & æquo iure

Bellum Sabinum. uſuros. Deinde etiā alij Sabini Romanos bellis aggreſsi, & ſuperati, demū Tatio duce creato, Romæ bellū intulerunt: & Capitoliū à Tarpeia, eius qui arci præerat filia, ꝓditū ceperūt.

Quæ

πατρίδος ὀνομάζοντες. ὀκτωκαιδέκατον δ' εἶναι Ῥωμύλος φασὶ τῶν ἀναγεγραφότων, ὅτε τὴν Ῥώμην συνῴκισεν. ἔκτισε δὲ αὐτὴν περὶ τὴν τοῦ Φαυστύλου οἴκησιν, ὀνόμασται δ' ὁ χῶρος Παλάτιον. κτισθείσης μέντοι τῆς πόλεως, ὅσον μὲν ἐν ἡλικίᾳ στρατεύσιμον πλῆθος ἐτύγχανεν, εἰς στρατιωτικὰ διεῖλε συντάγματα, ἕκαστον δὲ σύνταγμα πεζῶν τρισχιλίων ἦν καὶ τριακοσίων ἱππέων. ἐκλήθη δὲ λεγεών, ὅτι λογάδες ἦσαν ἐκ πάντων οἱ μάχιμοι. τοῖς δὲ ἄλλοις δῆμος ἐκέχρητο, καὶ τὸν δῆμον ποπουλος ὠνόμασεν, ὅθεν καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς ποπουλάρια κέκληται ἡ δημοτικὴ ἀγωγή. τῶν μέντοι προεχόντων γένει τε καὶ συνέσει, καὶ βίου αἱρέσει, ἑκατὸν ἀπέλεξε βουλευτάς, πατρικίους ὀνομάσας αὐτούς· τὸ δὲ σφῶν λοιπὸν σύστημα σενᾶτον προσηγόρευσεν, ὃ δηλοῖ γερουσίαν. πατρίκιοι μέντοι οἱ βουλευταὶ ἐπεκλήθησαν, ἢ ὅτι παίδων ἦσαν γνησίων πατέρες, ἢ μᾶλλον ὅτι αὐτοὶ πατέρας ἑαυτῶν ἀποδεικνύειν ἠδύναντο, ἑκάστου ἐκ γένους ὄντος γνωρίμου· ἢ ἀπὸ τῆς πατρωνίας. οὕτω δ' ἐκάλουν τὴν προστασίαν, πάτρωνας γὰρ τοὺς κηδεμονικοὺς καὶ βοηθητικοὺς προσηγόρευον. μάλιστα δ' ἄν τις κατεστοχάσατο τῆς τοῦ Ῥωμύλου διανοίας, εἰ οἴοιτο διὰ τῆς κλήσεως ταύτης ἐμφαίνειν, χρῆναι τοὺς πρώτους καὶ δυνατωτάτους τῆς πόλεως πατρικῇ κηδεμονίᾳ κήδεσθαι τῶν ταπεινοτέρων, ἅμα δὲ καὶ τὸν δῆμον συνάγειν διὰ τῆς τῶν πατρικίων προσηγορίας εἰς τὸ μὴ ἄχθεσθαι ταῖς τῶν κρειττόνων τιμαῖς, ἀλλ' εὐνοϊκῶς διακεῖσθαι, νομίζοντας πατέρας αὐτούς, καὶ προσαγορεύοντας. πολλῶν δὲ τῇ πόλει συνοικισθέντων, ἐν ὀλίγοις γυναιξὶ συνεζεύγνυντο, φροντὶς τῷ Ῥωμύλῳ ἐγένετο, ἵνα κἀκεῖνοι γυναῖκας ἑαυτοῖς συνοικίσωσι. σύγκλυδες δὲ καὶ διὰ ἀπόρων ὄντες, καὶ ἀφανῶν, ὑπερεωρῶντο πρὸς κῆδος παρὰ τῶν γειτνιόντων ἐθνῶν. βούλεται τοίνυν δι' ἁρπαγῆς λαβεῖν γυναῖκας τοὺς πολίτας αὐτοῦ, καὶ κηρύσσει θυσίαν καὶ ἀγῶνα καὶ θέαν μέλλειν ἐπιτελεῖν πανηγυρικήν, ὡς βωμοῦ εὑρημένου θεοῦ καινοῦ. καὶ πολλοὶ συνῆλθον, αὐτὸς δὲ προὐκάθητο μετὰ τῶν ἀρίστων, ἁλουργίδι κεκοσμημένος. δεδώκει δὲ τῷ δήμῳ τῆς ἐπιχειρήσεως σύμβολον, τὴν τῆς ἁλουργίδος διάπτυξιν, καὶ αὖθις ταύτης περιβολήν. οὗ γενομένου σπασάμενοι τὰ ξίφη, μετὰ βοῆς ὥρμησαν, καὶ ἥρπαζον τὰς θυγατέρας τῶν Σαβίνων παρθένους, οὐ μέντοι γυναῖκας τινῶν. τολμηθείσης δὲ τῆς ἁρπαγῆς, οἱ Σαβῖνοι πολλοὶ καὶ πολεμικοὶ ὄντες, καὶ κώμας ἀτειχίστους οἰκοῦντες, διὰ τὸ μέγα φρονεῖν, ὡς Λακεδαιμονίων ἄποικοι, πρεσβείαν πρὸς τὸν Ῥωμύλον ἐπεποίηντο, λῦσαι τὸ τῆς βίας ἔργον ζητοῦντες, πειθοῖ δὲ καὶ νόμῳ πρᾶξαι τοῖς γένεσι φιλίαν καὶ οἰκειότητα. τοῦ δὲ Ῥωμύλου τὰς μὲν κόρας μὴ προϊεμένου, ἀξιοῦντος δὲ τὴν κοινωνίαν δέχεσθαι τοὺς Σαβίνους, οἱ μὲν ἄλλοι βουλευόμενοι διέτριβον· Ἄκρων δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Κενινιτῶν, θυμοειδὴς ἀνήρ, καὶ πολεμικώτατος, προεξανέστη, καὶ μετὰ πολλῆς ἐχώρει δυνάμεως ἐπὶ τὸν Ῥωμύλον. ὁμοῦ δὲ γεγονότος, ἀλλήλους προεκαλοῦντο μάχεσθαι, ἀτρεμούντων τῶν στρατευμάτων. τῆς γοῦν μονομαχίας ἀμφοῖν γενομένης, καταβάλλει μὲν ὁ Ῥωμύλος τὸν Ἄκρωνα, τρέπεται δὲ καὶ τὸ ἐκείνου στράτευμα, μάχης συγκροτηθείσης· καὶ τὴν πόλιν αἱρεῖ, οὐ μέντοι γε αὐτῇ κακόν τι δέδρακεν, ἀλλ' ἢ μόνον ἐκέλευσε τὰς οἰκίας καθελόντας, ἀκολουθεῖν εἰς Ῥώμην αὐτῷ, ὡς πολίτας ἐσομένους, καὶ τῶν ἴσων ἀξιωθησομένους. εἶτα καὶ ἄλλοι τῶν Σαβίνων τοῖς Ῥωμαίοις ἐμαχέσαντο, καὶ ἡττήθησαν. ἐπὶ τούτοις οἱ λοιποὶ τῶν Σαβίνων τὸν Τάτιον στρατηγὸν ἀποδείξαντες, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐστράτευσαν, καὶ τὸ Καπιτώλιον εἷλον, προδοθὲν ὑπὸ Ταρπηίας τῆς θυγατρὸς τοῦ φρουράρχου.

ἐκείνη

ἐκείνη γὰρ ἐφ' ὕδωρ κατελθοῦσα, συνελήφθη, καὶ ἤχθη πρὸς Τάτιον, καὶ ἀναπείθεται προδοῦναι τὸ ἔρυμα, τῶν χρυσῶν βραχιονιστήρων ἐρασθεῖσα, οὓς ἐν ταῖς ἀριστεραῖς ἐφόρουν χερσὶν οἱ Σαβῖνοι, καὶ μισθὸν ὑπὲρ τῆς προδοσίας αὐτοὺς λαβεῖν ἀπαιτήσασα. συνθεμένου δὲ τοῦ Τατίου, νύκτωρ μίαν πύλην ἀνοίξασα, τοὺς Σαβίνους ἐδέξατο. εἰσελθὼν δὲ ὁ Τάτιος, ἐκέλευσε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὅσα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς χερσὶν ἐφόρουν δοῦναι αὐτῇ, καὶ πρῶτος αὐτὸς τὸν βραχιονιστῆρα τῇ Ταρπηίᾳ ἐπέρριψε καὶ τὸν θυρεόν. πάντων δὲ ὁμοίως ποιούντων, βαλλομένη τῷ χρυσῷ, καὶ καταχωσθεῖσα τοῖς θυρεοῖς, ὑπὸ πλήθους καὶ βάρους ἀπέθανεν. ἔργῳ οὖν οὗτος ἐπιστώσατο, ὃ λόγοις ὕστερον εἶπον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντίγονος· ὁ μὲν γὰρ προδοσίαν, ἔφη, φιλῶ, προδότην δὲ μισῶ· ὁ δὲ Ἀντίγονος, προδιδόντας μὲν ἀσπασίως εἶπε προσίεσθαι, προδεδωκόσι δὲ ἀπεχθάνεσθαι. ληφθείσης δὲ τῆς ἄκρας ὑπὸ τῶν Σαβίνων, μάχη καρτερὰ συνερράγη μέσον αὐτῶν καὶ Ῥωμαίων, ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ἔπεσον, ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐπλήγη λίθῳ τὴν κεφαλήν. ἔτι δὲ μάχεσθαι προσαναζομένους τοὺς Σαβίνους ἐπέσχον αἱ ἡρπασμέναι θυγατέρες αὐτῶν, ἄλλοθεν ἄλλαι μετὰ βοῆς καὶ ὀλολυγμοῦ ἐφεθεῖσαι αὐτοῖς, αἱ μὲν νήπια πρὸς τὰς ἀγκάλας κομίζουσαι, αἱ δὲ τὴν κόμην περικεχυμέναι λελυμένην, πᾶσαι δὲ ἀνακαλούμεναι τοῖς φιλτάτοις ὀνόμασι ποτὲ μὲν τοὺς Σαβίνους, ποτὲ δὲ τοὺς Ῥωμαίους. ἐπεκλάσθησαν οὖν οἱ ἐναντίοι, καὶ δέδωκαν αὐταῖς ἐν μέσῳ στῆναι τῶν παρατάξεων, καὶ κλαυθμὸς ἅμα διὰ πάντων ἐχώρει. διαλεχθέντων δὲ τῶν γυναικῶν, συνῆλθον εἰς λόγους οἱ ἡγεμόνες, καὶ συνέθεντο τῶν μὲν γυναικῶν, αἳ βούλονται, τοῖς ἔχουσι συνοικεῖν, παντὸς ἔργου καὶ πάσης λατρείας πλὴν ταλασίας ἀφειμένας, οἰκεῖν δὲ τὴν πόλιν Ῥωμαίους καὶ Σαβίνους κοινῇ, καὶ καλεῖσθαι αὐτὴν Ῥώμην ἀπὸ Ῥωμύλου, Κυρίτας δὲ Ῥωμαίους ἀπὸ τῆς Τατίου πατρίδος Κύρεως· βασιλεύειν δὲ κοινῇ, καὶ στρατηγεῖν ἀμφοτέρους. ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ τὰς συνθήκας ἔθεντο, καλεῖται κομίτιον, τόπος δηλαδὴ συνελεύσεως· κομῖρε γὰρ Ῥωμαίοις τὸ συνελθεῖν λέγεται. προσκατελέχθησαν δὲ τοῖς πατρικίοις ἐκ τῶν Σαβίνων ἕτεροι ἑκατόν. ἐβουλεύοντο δὲ οἱ βασιλεῖς οὐκ εὐθὺς ἐν κοινῷ μετ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἑκάτερος πρότερον ἰδίᾳ μετὰ τῶν ἑκατόν, εἶτα εἰς τὸ αὐτὸ πάντες συνήγοντο. ἔτει δὲ πέμπτῳ τῆς Τατίου Ῥωμύλῳ συμβασιλείας, συγγενεῖς αὐτοῦ πρέσβεσι καθ' ὁδὸν ἐντυχόντες, ὡς Ῥώμην ἐκ Λαυρέντου βαδίζουσιν, ἐπιχειροῦσιν ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ τὰ χρήματα ἃ ἐπήγοντο, καὶ μὴ προϊεμένους, ἀλλ' ἀμυνομένους ἀνεῖλον. ὁ μὲν οὖν Ῥωμύλος κολάσαι τοὺς ἀδικήσαντας ἐψηφίζετο, ὁ δὲ Τάτιος διέκρουε καὶ παρῆγε, καὶ τοῦτο μόνον ὑπῆρξεν αἴτιον σφίσι διαφορᾶς ἐμφανοῦς. οἱ δὲ τῶν ἀνῃρημένων οἰκεῖοι μὴ τυγχάνοντες δίκης, ἐν Ἀλβανίᾳ θύοντα μετὰ Ῥωμύλου τὸν Τάτιον προσπεσόντες κτιννύουσι, τὸν δὲ Ῥωμύλον ὡς δίκαιον ἄνδρα σὺν εὐφημίαις προέπεμψαν. οὐ μὴν ἐτάραξε τοὺς Σαβίνους ὁ φόνος τοῦ ἄρχοντος σφῶν, ἀλλ' οἱ μὲν εὐνοίᾳ τῇ πρὸς Ῥωμύλον, οἱ δὲ φόβῳ τῆς δυνάμεως ὑπείκοντες διετέλουν. εἶτα λοιμὸς ἐνέπεσε τῇ Ῥώμῃ, θανάτους αἰφνιδίους ἀνθρώποις ἐπιφέρων νόσων χωρίς, καὶ ἀφορία καρπῶν, καὶ θρεμμάτων ἀγονία. ὕσθη δὲ καὶ σταγόσιν αἱμάτων ἡ πόλις. ὅμοια δὲ καὶ τοῖς Λαυρεντίοις συνέβαινεν. ἐδόκει τοίνυν διὰ τὸν Τατίου φόνον, καὶ τοὺς παρὰ τῶν Σαβίνων ἀνῃρημένους πρέσβεις πειναλατεῖν τὰς πόλεις δαιμόνιον μήνιμα. ἐκδοθέντων δὲ τῶν φονέων, καὶ κολασθέντων, ἐλώφησαν τὰ δεινά. ῥωννυμένων δὲ τῶν πραγμάτων τῶν Ῥωμαίων, οἱ μὲν ἀσθενέστεροι τῶν προσοίκων ὑπεχώρουν, οἱ δυνατοὶ δὲ οὐκ ᾤοντο δεῖν περιορᾶν, ἀλλὰ κωλύειν τὴν αὔξησιν.

δελεασθεῖσα, [illegible]

ὅτι κοινῇ ῥωμαῖοι καὶ σαβῖνοι τὴν πόλιν ᾤκησαν, καὶ τάτιος ῥωμύλῳ συνεβασίλευσεν.

φόνος τατίου.

περὶ τοῦ ἐν ῥώμῃ γενομένου λοιμοῦ διὰ τὸν τατίου θάνατον, καὶ τῶν ἀπὸ λαυρέντου πρέσβεων.

Quæ cum aquam petitum extra mœnia iuiſſet, ad Tatium perducta, perſuaderi ſibi ſiuit, ut arcem prodat: Sabinosque aureas armillas, quas læuo brachio habebant, pacta, una porta accipit. Tatius ingreſſus, ſuos quicquid læua geſtarent, Tarpeiæ dare iuſsit, ac ipſe primus armillam & ſcutum in eam cõiecit: quod cum omnes facerent, auri ſcutorumque multitudine oppreſſa expirat. Hic igitur re ipſa declarauit, quod Cæſar & Antigonus pòſt ſermone uſurparunt. Nam alter ſe proditionem amare, proditores odiſſe: alter, eos qui prodant, benignè admittere: qui prodiderint, ſe auerſari dixit. Arce á Sabinis capta, pugna uehemẽs inter eos & Romanos exarſit: in qua multi ceciderunt, Romulus lapide caput ictus eſt. Sabinos uerò ad urgendum prælium paratos, raptæ ipſorum filiæ inhibuerunt, aliæ aliunde cum clamore & ululatu progreſſæ, partim infantes in ulnis geſtantes, partim paſſum capillum prætendentes: omnes uerò ſuauiſsimis nominibus, nunc Sabinos, nunc Romanos inclamantes. Mouit ea res hoſtes, ut dirempta acie mulieres in medio ſtare paterentur, nemine non plorante. Ac mulierum uerbis adducti duces, colloquio habito, pepigerunt, ut matronæ quæ apud maritos manere uellent, omnis operis, omniſque miniſterij, præterquàm lanificij, immunes eſſent, & Sabini æquo iure cum Romanis uiuerent: ipſaque urbs à Romulo Roma, populus Quirites, à Curibus Tatij patria, uocaretur: & ambo regnũ ac militare imperium conſociarent. Locus in quo fœdus ictum eſt, à coeundo, ſeu commeando, Comitium appellatur. Ex Sabinis C in patricios lecti ſunt. Reges uerò non ſtatim communiter, ſed cum ſuis uterque centum patribus ſeorſim deliberarunt: deinde in locum unum omnes conuenere.

Tatius cum Romulo regnat.

Anno quinto Tatij cum Romulo regnantis, propinqui regis Tatij, Laurentium legatos Romam ituros in itinere ſpoliare aggreſsi, repugnantes, & ſe ſuaque defendẽtes occiderunt. Ac Romulo iniurios puniendos eſſe decernente, Tatio pœnam eludente & differente, reges hac una in re apertè diſſenſerunt. Cæſorum propinqui, iure negato, Tatium in Albano cum Romulo ſacrificantem, concurſu facto interficiũt: Romulum, ut uirum iuſtum, laudibus proſequentes. Sabinos ſui ducis cædes non turbauit, quo minus partim beneuolentia erga Romulum, partim eius potentiæ metu, parerent. Deinde Romæ peſtilentia laboratum, hominibus ſine morbis repentè morientibus, ac ſterilitate agrorum & pecudum, & ſanguineæ guttæ depluerunt. Cum Laurentibus etiam ſimilia accidiſſent, opinio fuit, numen cædis Tatij & legatorum, quos Sabini trucidaſſent, exigere pœnas. Homicidis ad ſupplicium deditis, mala illa deſierunt. Creſcentibus Romanorũ uiribus, ex finitimis populis imbecilliores cedebãt. Potẽtibus uerò nõ conniuendum eſſe ratis, ſed incremẽta prohibẽda,

Tatij cædes.

Cædes legatorum & Tatij expiata.

Veientium bellum.

primi Tyrrhenorum Veij occupant bellum facere. Congreſsi, multisq; amiſsis, pactione inducias in C annos impetrarunt, L ex optimatibus obſidibus datis. His ſuperatis Romulus triumphauit: atque inde mirandis ſucceſsibus elatior & grauior factus, relicta mutataq; populari conſuetudine, ſe ad odioſæ & moleſtæ monarchiæ habitum conformauit, tunicam purpuream, & togam prætextam induere, & rubris calceis uti ſolitus, & in ſolio reclinatus reſpondere: multosq; iuuenes, quos Celeres uocabat, ſemper iuxta ſe habuit, & lictores ante ſe, baculis turbam ſummouentes, & lora gerentes, quibus uincirent homines, iuſsi à rege.

Romulus ob maieſtatem imperij inuiſus.

Vt autem auo Numitore mortuo, Albanoq; regno ad ipſum pertinente, Rempublicam ad conciliandos populi animos libertate donauit, & quotannis principem Sabinis deſignauit: Romani proceres ad cupiditatem popularis liberæq; Reipublicæ ſunt incitati. Neque enim patriciorum ulla erat in rebus gerẽdis autoritas, ſed nomen duntaxat & habitũ regi accommodabant: cum conſuetudinis potius ergò, quàm ſentẽtiæ dicendæ cauſa in curiam uocati, Romulum decernentẽ taciti audirent: nulla re ſuperiores cæteris, niſi quòd quæ ille decreuiſſet, primi audiebant. Ea re cum dignitatẽ Senatus imminuere uideretur, ac paulo pòſt in terris eſſe deſijſſet, patres ſuſpicione haud caruerunt.

Romuli interitus.

Nam cum ad Capreæ paludem concionem haberet, fertur obſcurato ſole nox extitiſſe, cum horrendis tonitribus & procellis. Interea turbam diffugiſſe, proceres uerò ſeſe conglobaſſe. Tempeſtate ſedata, populoq; rurſus congregato, quæſitum eſſe Romulum: ſed potentes de eo quæri uetuiſſe, atq; omnes hortatos eſſe, ut cum ad deos raptum uenerarentur & colerent, Deum pro bono rege futurum. Ac uulgus his uerbis acquieuit, ſpe bona præditum. Quidam autẽ ſuſpectos habuere patres, & exagitauere, ut qui uulgo inane cõmentum perſuadeſcent, cum ipſi Romulũ diſcerpſiſſent.

Proculi Iulij commentum de Romuli ſpectro.

Ac ij negociũ faceſsiſſent potẽtibus, niſi Proculus Iulius eques, & genere & moribus probatiſsimis, ac Romulo fidus, pro cõcione iureiurando affirmaſſet, Romulũ ſibi auguſtiorem ſolito, in armis ſplendidis atq; fulgẽtibus apparuiſſe: ſeq; illum percontatũ eſſe, quamobrẽ Senatum in atrocia crimina, ciuitatẽ in luctũ coniecisset: eum uerò reſpõdiſſe: Dijs ita uiſum, ut
» tantũ tẽporis inter mortales eſſet, atq; in cœlũ,
» unde ueniſſet, reuerteretur. Abiret, ac nunciaret Romanis, ſi modeſtiã & rem militarẽ cole-
» rent, ad ſummum humanæ potentiæ faſtigium
» aſcenſuros: ſe uerò eis propitium fore Quiri-
» num. Hæc dicenti, tum ob iuſiurandũ, tum ob autoritatem uiri, tanta fides fuit, ut nemo refragaretur: omniq; ſuſpicione & calumnia amota, Quirino uota facerent, numine eius inuocato. Hoc autẽ cognomentũ Romulo factum traditur, uel ob ciues, qui Quirites appellabantur: uel ab haſta, quã ueteres quirim uocitarũt.

Quirinus

πρῶτοι δὲ τυῤῥηνῶν οὐήϊοι ἀρχὴν ἐποιήσαντο πολέμου. συμβαλόντες οὖν, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες, ὁμολογίαν ἐποιήσαντο, καὶ φιλίαν ἐπ' ἐνιαυτοὺς ἑκατόν, ν' τῶν παρ' αὐτοῖς ἀρίστων παρέσχον εἰς ὁμηρείαν πεντήκοντα. ἐθριάμβευσεν οὖν τούτους νικήσας ῥώμυλος, εἶτα ἐπαρθεὶς ταῖς παραλόγοις εὐτυχίαις, καὶ βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος, ἐξίστατο τοῦ δημοτικοῦ, καὶ παρήλλαττε, καὶ εἰς ἐπαχθῆ μοναρχίαν, καὶ λυπηρὰν ἀπὸ τοῦ σχήματος ἑαυτὸν ἐσχημάτιζεν. ἁλουργῆ μὲν γὰρ ἐνεδύετο χιτῶνα, καὶ τήβεννον ἀμπεχόμενος περιπόρφυρον, καὶ πεδίλοις ἐκέχρητο ἐρυθροῖς, καὶ ἐν θρόνῳ ἀνακλίτῳ καθήμενος ἐχρημάτιζεν. ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν ἀεὶ καὶ τῶν νέων συχνοί, οὓς κέλερας προσηγόρευον, ὃ κατὰ τὴν τῶν ῥωμαίων διάλεκτον δηλοῖ τοὺς ταχεῖς, καὶ πρόσθεν ἐβάδιζον ἕτεροι βακτηρίαις τὸν ὄχλον ἀνείργοντες ἐπεζωσμένοι ἱμάντας, ὥστε συνδεῖν οὓς κελευσθῶσι. ἐπεὶ δὲ νομίτωρ ὁ τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐν ἄλβῃ τελευτήσας τῷ ῥωμύλῳ προσηκούσης τῆς βασιλείας, αὐτὸς εἰς μέσον ἔθηκε τὴν πολιτείαν δημαγωγῶν, καὶ κατ' ἔτος τὸν ἀποδεικνύων ἄρχοντα τοῖς σαβίνοις. ἠρέθισε τοὺς ἐν ῥώμῃ δυνατούς, ἀβασίλευτον ζητεῖν, καὶ αὐτόνομον πολιτείαν. οὐδὲ γὰρ οἱ καλούμενοι πατρίκιοι πραγμάτων μετεῖχον, ἀλλ' ὄνομα καὶ σχῆμα ἦν αὐτοῖς, ἔθους ἕνεκα μᾶλλον ἢ γνώμης ἀθροιζόμενοι εἰς τὸ βουλευτήριον· εἶτα ῥωμύλου προστάττοντος, ἀκροῶντο σιγῇ, καὶ ἐπὶ τῷ πλέον τι διεγνωσμένον ἐκείνῳ μαθεῖν πλέον ἔχοντες τῶν λοιπῶν, ἀπηλλάττοντο. ὅθεν ἐδόκει τὴν γερουσίαν περιπηλακίζειν· διὸ αὐτοῖς ὕποπτος ἔδοξε, μετ' ὀλίγον ἀφανοῦς γεγενημένου ῥωμύλου. λέγεται γάρ, ἐκκλησίαν ἄγοντος αὐτοῦ περὶ τὸ καλούμενον αἰγὸς ἕλος, τοῦ μὲν ἡλίου τὸ φῶς ἐκλιπεῖν, νύκτα δὲ καταχεῖν, βροντάς τε δεινὰς συμβῆναι, καὶ πνοὰς ἀνέμων ζάλην ἐγειρούσας. ἐν δὲ τούτῳ τὸν μὲν ὄχλον φυγεῖν. τοὺς δὲ δυνατοὺς συστραφῆναι μετ' ἀλλήλων. ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ ἀέρος ταραχὴ ἐλωφήσατο, καὶ αὖθις πλῆθος ὁμοῦ γεγενημένον, ζητεῖσθαι τὸν βασιλέα, τοὺς δὲ δυνατοὺς οὐκ ἐᾶν ἐξετάζειν περὶ αὐτοῦ, τιμᾶν δὲ παρακελεύεσθαι πᾶσι, καὶ σέβεσθαι ῥώμυλον ὡς ἀνηρπασμένον εἰς θεούς, καὶ θεὸν εὐμενῆ ἐσόμενον αὐτοῖς ἀντὶ χρηστοῦ βασιλέως. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ πεπεισμένοι τοῖς λόγοις ἀπηλλάττοντο, ἐλπίσι χρησταῖς αἰωρούμενοι. ἔνιοι δὲ γε ὑπονοίας τοὺς πατρικίους ἐπεβάλλοντο, καὶ ἐταράττοντο ὡς τὸν δῆμον ἀβέλτερα πείθοντας, αὐτοὺς τοῦ βασιλέως γεγονότας αὐτόχειρας. καὶ πράγματα ἂν παρέσχον τοῖς δυνατοῖς, εἰ μή τις τῶν ἱππέων ἰούλιος πρόκλος, γένει τε δοκιμώτατος, καὶ ἤθει χρηστός, καὶ ῥωμύλῳ πιστός, εἰς ἀγορὰν ἐλθών, ὀμνὺς καθ' ἱερῶν, ὡς ἐφάνη ῥώμυλος αὐτῷ καλὸς καὶ μέγας, ὡς οὔποτε πρόσθεν, καὶ ὅπλοις λαμπροῖς κεκοσμημένος, καὶ φλέγουσι. καὶ ὡς αὐτὸς μὲν ἐπύθετο, τί δὴ παθών, ὦ βασιλεῦ, ὑμᾶς μὲν ἐν αἰτίαις πεποίηκας πονηραῖς, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν ἐν ὀρφανίᾳ πολλῇ λέλοιπας. ἐκεῖνος δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείψαιτο· θεοῖς ἔδοξεν,
ὦ πρόκλε, τοσοῦτον χρόνον ἡμᾶς γενέσθαι μετ' ἀνθρώπων,
αὖθις δὲ οὐρανὸν οἰκεῖν, ἐκεῖθεν ὄντας. ἀλλὰ χαῖρε, καὶ φράζε
ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν ἀσκοῦντες, ἐπὶ
πλεῖστον δυνάμεως ἀνθρωπίνης ἀφίξονται. ἐγὼ δὲ ὑμῖν εὐ-
μενὴς ἔσομαι κυρῖνος. ταῦτα διά τε τὸν ὅρκον τοῦ λέγοντος, καὶ τὸν τρόπον, πιστὰ ῥωμαίοις ἔδοξεν εἶναι, ὡς μάλιστα αὐτῶν· πάσης δὲ ἀφεμένους ὑποψίας τε καὶ διαβολῆς, εὔχεσθαι κυρίνῳ, καὶ θεοκλυτεῖν. ταύτην δὲ τὴν ἐπωνυμίαν φασὶ τῷ ῥωμύλῳ γενέσθαι, ἢ ὅτι τοὺς πολίτας κυρίτας ὀνομάζουσιν, ἢ ὅτι τὴν αἰχμὴν ἢ τὸ δόρυ κυρῖνον ἐκάλουν οἱ παλαιοί.

ὡς ουν

ὅτι ἐπὶ ἑκατὸν χρόνους εἰρήνην ἐποιήσαντο μετὰ ῥωμαίων οὐήϊοι, διδόντες ὁμήρους πεντήκοντα.

ὅτι τὴν μοναρχίαν καὶ τὰ βασιλικὰ σχήματα πρῶτος ῥωμύλος ἔλαβεν.

ὅτι οἱ καλούμενοι πατρίκιοι ὑπῆρχον ἀπράκτως τὸ ὄνομα.

ὅπως ἀφανὴς ἐγένετο ῥώμυλος, καὶ διατί ἐκλήθη.

ὅπως ὁ ῥώμυλος μετὰ τὸ ἀφανισθῆναι κυρῖνος ἐκλήθη.

ὥς οὖν ἀγαθόν τινα τὸν ῥωμύλον ἢ αἰχμητὴν θεὸν ὀνομασθῆναι κυρῖνον. λέγεται δὲ τέσσαρα μὲν ἔτη καὶ πεντήκοντα βιῶναι, ὄγδοον δὲ ἤδη τριακοστὸν βασιλεύων φασὶν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι. τούτων δὲ περὶ τὸν ῥωμύλον συμβεβηκότων, βασιλεύεσθαι μὲν ἐδόκει πᾶσιν. ἔρις δέ τις καὶ στάσις ἐφύετο τοῖς ἐν ῥώμῃ, οὐχ ὑπὲρ ἀνδρὸς μόνον ἡγεμονεύοντος, ἀλλὰ καὶ πότερον τῶν γενῶν παρέξει τὸν ἄρξοντα. τοῖς τε γὰρ μετὰ ῥωμύλου πρώτοις συνοικίσασι τὴν πόλιν οὐκ ἀνεκτὸν ἐδόκει, παρ᾽ αὐτῶν προσλαφθέντας τοὺς σαβίνους εἰς πολιτείαν, ἄρχειν τῶν δεξαμένων βιάζεσθαι. οἱ σαβῖνοι δὲ ἐστρέφοντο ὅτι τοῦ τατίου θανόντος μόνον εἴασαν τὸν ῥωμύλον ἄρχειν, ἐξ ἑαυτῶν ἀξίουν αἱρεθῆναι τὸν ἄρξοντα. ἤριζον μὲν οὖν οὕτω τὰ μέρη ἑκάτερα. μεταξὺ δὲ ἤδη τούτοις ὄντος τοῦ πολιτεύματος, οἱ πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄντες ἔταξαν, ἕκαστον ἐν μέρει τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον, θύειν τε τοῖς θεοῖς, καὶ χρηματίζειν, ἓξ μὲν τῆς νυκτὸς ὥρας, ἓξ δὲ τῆς ἡμέρας. ἡ γὰρ διανομὴ τῶν καιρῶν κατὰ τὸ ἴσον ἑκάστου, καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καλῶς ἔχειν ἐδόκει, καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομένους αὐτούς. ἀφῄρει γὰρ τὸν φθόνον ἡ ταχίστη τῆς ἐξουσίας ἀπόθεσις, ὁρώντων τῶν ἀρχομένων τῆς αὐτῆς ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἰδιώτην ἐκ βασιλέως γινόμενον. οἶδα μὲν οὖν καὶ ἕτερά τινα περὶ τῆς τοιαύτης εἰρημένα ἀρχῆς, ἀλλ᾽ αὐτὸς τὰ πιθανώτερα ἐθέμην. τὸ δὲ σχῆμα τῆς ἀρχῆς τοῦτο μεσοβασιλέα οἱ ῥωμαῖοι ὠνόμαζον, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐξ ὑπονοίας ἐφύοντο θόρυβοι, ὑποπτευομένων τῶν πατρικίων εἰς ὀλιγαρχίαν τὴν πολιτείαν περιϊσᾶν, καὶ μὴ βούλεσθαι βασιλεύεσθαι, ἐκ δὲ τούτου κατεστασίαζον. ὁμολογησάντων δὲ πάντων αἱρεθῆναι τὸν βασιλεύοντα, οἱ σαβῖνοι τοῖς ῥωμαίοις προτέροις τὴν αἵρεσιν ἔδοσαν. οἱ δὲ ἐκ σαβίνων εἵλοντο νομᾶν πομπίλιον, ἄνδρα γνώριμον ὄντα πᾶσι δι᾽ ἀρετήν. στέλλοντες οὖν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ ῥώμης πρέσβεις. οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ κατῴκιστο, ἀλλ᾽ ἐν σαβίνοις ἦν, καὶ πόλιν ᾤκει τῶν κυρειτῶν, πατρὸς ὢν πομπωνίου ἀνδρὸς εὐδοκίμου, πᾶσαν ἀρετὴν φύσει τε καὶ παιδείᾳ ἐξησκημένος. ὅθεν καὶ ὄνομα μέγα καὶ δόξαν εἶχεν, ὥστε καὶ τάτιον τὸν τῷ ῥωμύλῳ συμβασιλεύσαντα ἐκδοῦναι αὐτῷ ἤδη τατίᾳ τῇ θυγατρί, ἣν μίαν ἐκεῖνος ἐγέννησε. ἡ δὲ καὶ ἤδη τρισὶν ἐνιαυτοῖς τῷ νομᾷ συνοικήσασα, μετήλλαξε τὴν ζωήν. ὁ δὲ νομᾶς ἐκλιπὼν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ἀγραυλῶν τὰ πολλὰ, καὶ διατρίβειν ἤθελεν ἐν λειμῶσι καὶ ἄλσεσιν. ἧκον οὖν ἐκ ῥώμης οἱ πρέσβεις, καλοῦντες ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτὸν, ἤδη τεσσαρακοστὸν ἔτος ἄγοντα. ὁ δὲ ἀπείπατο. οἱ πρέσβεις δὲ ἐνέκειντο, πάντα τρόπον πείσειν αὐτὸν μηχανώμενοι, καὶ δεόμενοι μὴ τὴν πόλιν αὖθις εἰς στάσιν ἐμβαλεῖν, καὶ ἐμφύλιον πόλεμον, οὐκ ὄντος ἑτέρου, πρὸς ὃν ἀμφότερα τὰ μέρη συννεύουσιν. ἰδίᾳ μέν- » τοι καὶ ὁ πατὴρ παρῄνει τὸν νομᾶν δέξασθαι τὴν ἀρ- » χὴν, ὡς θεῖον δῶρον, καὶ ὑπουργίαν θεοῦ, καὶ πράξεων » καλῶν καὶ μεγάλων ἀνδρὶ φρονίμῳ τε καὶ χρηστῷ γενο- » μένην αἰτίαν, σύνδεσμόν τε τῇ πατρίδι, καὶ παντὶ τῷ » σαβίνων ἔθνει εὐνοίας τε καὶ φιλίας πρὸς πόλιν δυνα- » τὴν καὶ ἀκμάζουσαν. τούτοις ἐνδοὺς ὁ νομᾶς, θύσας τοῖς θεοῖς, προῆγεν εἰς ῥώμην, ὑπήντα δὲ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εὐφημοῦντες καὶ χαίροντες. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν εἰς τὴν ἀγορὰν, προσφερομένων αὐτῷ τῶν βασιλικῶν παρασήμων, ἐπισχεῖν κελεύσας, ἔφη, δεῖσθαι καὶ τοῦ θεοῦ, τὴν βασιλείαν ἐμπεδοῦντος αὐτῷ. ἀνελθὼν οὖν εἰς τὸ καπιτώλιον, καὶ θύσας, οὕτω δὴ τὴν βασιλικὴν ἀναλαβὼν ἐσθῆτα, κατέβαινε. παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν, πρῶτον

ὅτι μετὰ τὸν ῥωμύλον οἱ πατρίκιοι ἐν μέρει τὴν βασιλείαν ἀρτύσαντες, ἀνὰ ἕκαστος αὐτῶν ὥρας ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβασίλευον, ὃ καὶ μεσοβασιλεία ἐκαλεῖτο.

ὅτι πάντων ψῆφον βασιλεύει ὁ νομᾶς πομπίλιος.

ὅτι πρέσβεις θύσας τοῖς θεοῖς, καὶ ἐπιθεὶς τὴν ἀρχὴν ὁ νομᾶς, καὶ τὰ βασίλεια παρέλαβε.

Quirinus igitur deus appellatus eſt, ut bellicoſus & haſtatus. Ferũt annos uixiſſe LIIII, & anno regni XXXVIII è cõſpectu hominũ ſublatus eſſe. Cũ hæc Romulo accidiſſent, regẽ uolebãt omnes: ſed Romanorũ animos certamẽ & ſeditio uerſabat, nõ de uiro tantũ, qui principatu potiretur: ſed etiã de gẽte, utra principẽ pręberet. Nam & Romanis, primis urbis cum Romulo conditoribus, non ferendũ uidebatur, ut Sabini in ciuitatẽ aſciti, regnũ ſibi in eos, à quibus recepti eſſent, per uim uendicarẽt: & Sabinis ex altera parte contendentibus, quia Tatio mortuo, Romulũ regnare paſsi eſſent, ſui corporis regẽ creandũ eſſe. Factionibus inter ſeſe ita certantibus, cum ciuitas ſine imperio, exercitus ſine duce eſſet, patricij numero C & L cõſtituerunt, ut quilibet regijs inſignibus ornatus, & dijs immolaret, & iura diceret, ſenis horis noctu, & totidem interdiu. Hæc enim temporũ diſtributio, propter æquabilitatẽ & ipſis magiſtratibus & populo cõmoda uidebatur: & celerrimus magiſtratu abitus inuidiæ minimum habebat, cum ſubditi eundẽ eodem die, eademq́ nocte & regẽ & priuatum cernerẽt. Haud nos præterit, de hac imperij forma, quæ Interregnũ dicitur, alia quoq; iactata eſſe: ego uerò ea tum ſecutus, quæ mihi probabiliora uidebantur. Fremere tamen nihilominus plebs, multiplicatam ſeruitutẽ, multos pro uno dominos factos. Sed tumultu ſedato, cum omnes regem creandũ eſſe conſenſiſſent, ac Sabini eius eligendi poteſtatem Romanis detuliſſent: Numam Pompilium, cuius inclyta uirtus apud omnes erat, electũ per legatos acceſſiuerũt. Nec enim Romę habitabat, ſed in Sabinis, patre natus Põponio, probato uiro, omni genere uirtutis & natura & diſciplina excultus. Vnde tantum nomẽ & gloriã conſecutus fuit, ut Tatius Romuli regis collega Tatiam ei filiã unicã deſponderet: quæ cum ei annos XIII nupta fuiſſet, uitã cum morte cõmutauit. Numa uerò relicta urbana uita, ruri plerumq; in pratis & ſaltibus degere malebat. Cumq; Romani legati ad eũ ueniſſent, XL ætatis annũ agentẽ, regnum offerentes, recuſauit. Sed cum inſtarẽt, & nihil non ad perſuadendũ adhiberẽt, orãtes, ne ciuitatem denuò in ſeditionẽ & bellũ inteſtinum cõijceret (neq; enim eſſe aliũ, in quẽ ambę partes cõſentirent) Numam pater quoq; ſeorſim hortatus eſt, ut principatũ tanq; diuinũ donũ, « & numinis obſequiũ, quiq; uiro bono & pru- « dẽti honeſtas magnasq; res gerẽdi occaſionẽ « pręberet, & uinculum futurus eſſet, quo patria « & omnis Sabinorũ natio beneuolẽtia & amici « tia cũ urbe potẽti & florẽte iungerent. His Numæ uicto, & re diuina peracta, Romã proficiſcenti Senatus populusq; Romanus cum lętis acclamationibus obuiã egreditur. Cum in forum deducto inſignia regni afferrẽtur, differre, ac de ſe regni firmandi cauſa deos conſuli iuſſit: & re diuina in Capitolio peracta, indutaq; ueſte regia, deſcendit. Principatu ſuſcepto, primùm

Interregnum.

Numa Pompilius II rex Rom:

Regni laudes.

Numæ instituta. primùm CCC armatos, quos Romulus ad cuſtodiā corporis ſemper habuerat, amouit. Nec enim decere, ijs diffidere, qui ipſi fiderent: neq́; diſfidētibus imperandū eſſe. Deinde urbē è dura & bellicoſa mitiorē & pacis amantiorē reddere aggreſſus eſt: edixitq́;, ne imaginē Dei uel humana, uel alterius animātis forma erigerēt. Itaq́; annis C & LXX, quamuis templa conderent, nullum tamē in ijs neq́; pictū, neq́; fictum ſimulacrum collocarūt: quòd nefas eſſet, præſtantiores deteriorib. ſimiles facere, neq́; Deus aliter niſi mente cōprehendi poſſet. Victimas incruentas farris & libationis ciuibus ſuis edixit. Deos enim pacis & iuſtitiæ cuſtodes, à cæde puros eſſe oportere. Neq́; diuini quicquam obiter & negligenter audiendū aut uidendum præcepit: ſed ocium agendū à cæteris rebus, & religioni, ut rei maximę, animos intendendos. His rationibus, & alijs pluribus, quas ob multitudinē prætermiſimus, ciuiū ſuorū animos ad pietatem aſſuefecit. Ipſe autē ſpem ſuam ita in Deo collocaſſe fertur, ut cum ei aliquādo ſacrificanti hoſtiū aduentus nūciaretur, ſubridēs dixerit: Ego uerò ſacrifico. Agrū à Romulo bello partum, inter inopes ciues diſtribuit: ut inopiam ſcelerū parentē tolleret, & agricultura ferum populū domaret, quæ acrē pacis amorem in animis excitare poſſet. Ferūtur ab eo Ianuarius & Februarius reliquis mēſibus adiecti eſſe, & annus ad curſum Lunæ in XII mēſes deſcriptus, cum X antè menſium habitus eſſet: ut apud nōnullos barbaros trimeſtris habetur, & inter Græcos apud Arcades IIII, apud Acarnanes VI menſiū.

Aegyptiorum annus menſtruus. Apud Aegyptios uerò menſtruus fuit annus, deinde quadrimeſtris. Vnde antiquiſsimi falſò habētur, cum in genealogijs inexplicabilē annorum numerū recēſent, quippe menſibus annorū loco ponēdis. Ianuarium uerò Numa caput anni eſſe uoluit: qui cum ad iuſtitiam & pietatē ſubditos ita cōſueſeciſſet, omnes bellorum motus conquieuerunt. Neq́; enim populus Romanus duntaxat æquitate & manſuetudine Regis factus eſt humanior: ſed & circumcirca finitimas ciuitates, mutatis moribus, pacis & iuſtitiæ, colendæ terræ, liberos in tranquillitate educandi, deosq́; uenerandi cupido cæpit. Neq́; enim bellum, aut ſeditio, aut nouarum rerum ſtudium, Numa regnante extitit. Neq́; etiam inuidia, inimicitia, aut cōſpiratio, atq́; inſidiæ ex cupiditate regni contra Numam cōparatæ, uſquam memorantur.

Pompilia Anci Martij mater. Filiolam Pompiliam Martio deſpondit, ex qua ei Ancus Martius nepos eſt genitus, qui poſt Tullum Hoſtilium regnauit: quo Numa quinquenni relicto deceſsit, cum paulatim ſenio & leni morbo defeciſſet. Vixit annos LXXXIII, regnauit XLIII.

Tullus Hoſtilius III rex Romanorum. Numa ſine ſucceſſore defuncto, Tullus Hoſtilius à ſenatu populoq́; Romano rex electus, inſtitutis Numæ pleriſq́; deriſis, Romulū magis eſt æmulatus, ad bella & ipſe propēſus, & populi cōcitator. Cum igitur fortè eueniſſet, ut Romani ex Albano agro prædas egiſsēt, uterq́; populus ad bellū ſpectauit.

πρῶτον μὲν τὸ τῶν τριακοσίων διέλυσε σύστημα, οὓς περὶ τὸ σῶμα εἶχε Ῥωμύλος ἀεί. οὐ γὰρ δεῖν ἀπιστεῖν πιστεύουσιν ἔλεγεν, οὐδὲ βασιλεύειν ἀπιστούντων ἄξιον. εἶτα τὴν πόλιν ἐκ σκληρᾶς καὶ πολεμικῆς ἐπεχείρει μαλακωτέραν ποιῆσαι καὶ εἰρηνικωτέραν, ἀνθρωποειδῆ τε καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ ἀνιστᾶν Ῥωμαίοις ἀπείρηκεν. ὅθεν οὐδὲ ἦν παρ' αὐτοῖς οὔτε γραπτὸν, οὔτε πλαστὸν εἶδος θεοῦ. ἐν ἑκατὸν δὲ πρὸς ἑβδομήκοντα ἔτεσι ναῶν αὐτοῖς ἀνεγειρομένων, οὐδὲν ἔμμορφον ἐποίουν ἀφίδρυμα, ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τοῖς χείροσι τὰ βελτίονα, οὔτε ἐφάπτεσθαι ἄλλως θεοῦ δυνατὸν ἢ νοήσει. καὶ τὰς θυσίας δὲ ἀναιμάκτους ποιεῖσθαι ἐθέσπισε δι' ἀλφίτων τε καὶ σπονδῆς. δεῖν γὰρ τοὺς θεοὺς εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης φύλακας ὄντας, φόνου καθαροὺς εἶναι. μήτε δὲ ἀκούειν τι τῶν θείων, μήτε ὁρᾶν ἐν παρέργῳ καὶ ἀμελῶς, ἀλλὰ σχολὴν ἄγοντας ἀπὸ τῶν ἄλλων, καὶ προσέχοντας τὴν διάνοιαν ὡς πράξει μεγίστῃ τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν. ἐκ δὲ τούτων καὶ ἄλλων πλειόνων, ἃ διὰ τὸ πλῆθος παρήκαμεν, διέθεσεν πρὸς τὸ θεῖον τοὺς τότε ἀνθρώπους εἰς ἐθισμοῦ ὁ νομᾶς ἐπιτηδεύων. αὐτὸν δὲ οὕτω φασὶν εἰς τὸ θεῖον ἀνηρτῆσθαι ταῖς ἐλπίσιν, ὥστε προσαγγελίας αὐτῷ θύοντί ποτε γενομένης ὡς ἐπέρχονται πολέμιοι, μειδιάσαι καὶ εἰπεῖν, ἐγὼ δὲ θύω. καὶ τὴν χώραν δὲ ἣν αἰχμῇ Ῥωμύλος ἐκτήσατο, διένειμεν ἐν τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀφαιρῶν δὲ αὐτῶν τὴν ἀπορίαν, ὡς ἀνάγκην οὖσαν ἀδικίας ποιητικὴν, καὶ τρέπων εἰς γεωργίαν ὡς ταύτης ἐξημερούσης τὸν δῆμον, καὶ δριμὺν εἰρήνης δυναμένης ἐμποιεῖν ἔρωτα. λέγεται δὲ καὶ τὸν ἰανουάριον καὶ τὸν φεβρουάριον παρ' αὐτοῦ τοῖς μησὶ προστεθῆναι, δωδεκάμηνον κατὰ τὸν τῆς σελήνης δρόμον νομοθετήσαντος λογίζεσθαι τὸν ἐνιαυτὸν, δεκάμηνον πρόσθεν ὄντα, ὡς ἐνίοις τῶν βαρβάρων τρίμηνον, καὶ τῶν ἑλλήνων, ἀρκάσι μὲν τετράμηνον, τοῖς δὲ ἀκαρνᾶσιν ἑξάμηνον· αἰγυπτίοις δὲ μηνιαῖος ἦν ὁ ἐνιαυτὸς, εἶτα τετράμηνος, διὸ καὶ ἀρχαιότατοι δοκοῦσιν εἶναι, καίτοι μὴ ὄντες, πλῆθος ἀμήχανον ἐτῶν ἐν ταῖς γενεαλογίαις εἰσάγοντες, ἅτε δὴ τοὺς μῆνας εἰς ἐτῶν τιθέμενοι ἀριθμόν. καὶ τὸν ἰανουάριον δὲ νομᾶς εἰς ἀρχὴν τοῦ ἔτους ἀπένειμεν. οὕτω δὲ δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ συνεθίσαντος τὸ ὑπήκοον, ἠρέμησε πάντα τὰ τοῦ πολέμου. οὐ γὰρ μόνον ὁ Ῥωμαίων δῆμος ἡμερώθη τῇ τοῦ βασιλέως εὐνομίᾳ, καὶ τῇ πρᾳότητι, ἀλλὰ καὶ τὰς κύκλῳ πόλεις ἀρχὴ μεταβολῆς ἔλαβε, καὶ πόθος εἰσερρύη πάντας εἰρήνης, καὶ τοῦ δικαίου, γῆν φυτεύειν, καὶ τέκνα τρέφειν ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ σέβεσθαι θεούς. οὔτε γὰρ πόλεμος, οὔτε στάσις, οὔτε νεωτερισμὸς περὶ πολιτείας ἱστόρηται νομᾶ βασιλεύοντος. οὐδ' ἐπ' ἐκεῖνον τὶς φθόνος, ἢ ἔχθρα, ἢ σύστασις ἀνδρῶν, ἢ ἐπιβουλὴ δι' ἔρωτα βασιλείας γενέσθαι ποῦ ἀναγέγραπται. θυγατέρα δὲ ἐκδοὺς πομπιλίαν, μαρκίῳ ταύτην ἐξέδοτο, ἐξ ἧς μάρκιος ἄγκος θυγατριδοῦς ἐτέχθη αὐτῷ, ὃς μετὰ τοῦλλον ὁστίλιον ἐβασίλευσε. τοῦτον πενταέτη καταλιπὼν ὁ νομᾶς ἐτελεύτησεν, κατὰ μικρὸν ὑπὸ γήρως καὶ νόσου μαλακῆς ἀπομαραινόμενος, χρόνον τρισὶ τοῖς ὀγδοήκοντα προσβιώσας, βασιλεύσας ἔτη ἐπὶ τρισὶ τεσσαράκοντα. τοῦ δὲ νομᾶ τελευτήσαντος, καὶ μηδένα καταλιπόντος διάδοχον, ὁστίλλος τοῦλλος ᾑρέθη παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς. ὃς τὰ πλεῖστα τῶν τοῦ νομᾶ χλευάσας ἐθῶν, τὸν Ῥωμύλον ἐζήλωσε, καὶ πρὸς μάχας αὐτός τε ὥρμα, καὶ τὸν δῆμον ἠρέθιζεν. ἁρπαγῆς γοῦν γενομένης παρὰ Ῥωμαίων ἐξ ἀλβανῶν, ὥρμησαν πρὸς μάχην ἑκάτεροι. πρὸ δὲ

πρὸ δὲ τοῦ συμβαλεῖν κατηλλάγησαν, καὶ εἰς μίαν πόλιν ἀμφοτέρους ἐδόκει συνοικῆσαι τοῖς γένεσιν. ἑκάτεροι δὲ τὴν οἰκείαν ἐχόμενοι, καὶ τοὺς ἑτέρους εἰς ταύτην ἀξιοῦντες μετανάστασθαι, ἀπέστησαν τοῦ σκοποῦ. ὕστερον δὲ περὶ τῆς ἡγεμονίας διηνέχθησαν· ὡς δὲ οὐδέτεροι τοῖς ἑτέροις παρεχώρουν αὐτῆς, ἀγωνίσασθαι συνέθεντο περὶ τῆς ἀρχῆς. οὔτε δὲ τοῖς στρατοπέδοις ὅλοις ἐδόκει μαχέσασθαι, οὔτε μὴν μονομαχίᾳ κριθῆναι. ἦσαν δὲ παρ' ἀμφοῖν τρίδυμοι ἀδελφοί, ἐκ μητέρων γεγονότες διδύμων, ἰσήλικές τε καὶ ἰσοπαλεῖς τὴν ἰσχύν. ἐκαλοῦντο δ' οἱ μὲν τῶν ῥωμαίων ποπλιοράτιοι, οἱ δὲ τῶν ἀλβανῶν κουριάτιοι. τούτους ἐς μάχην προεβάλοντο, μηδὲ τῆς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συγγενείας φεισάμενοι. οἱ δὲ ὁπλισάμενοι, καὶ ἐν τῷ μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων ἀντιπαραταξάμενοι, θεούς τε ὁμογνίους ἀνεκαλοῦντο, καὶ συνεχῶς ἀνέβλεπον πρὸς τὸν ἥλιον. συμβαλόντες δὲ ποτὲ μὲν ἀθρόοι, ποτὲ δὲ καὶ καθ' ἕνα ἐμάχοντο. τέλος δὲ τῶν μὲν ῥωμαίων τῶν δύο πεσόντων, τῶν δὲ ἀλβανῶν ἁπάντων τρωθέντων, ὁ ὁράτιος ὁ καταλοιπος, ὅτι τοῖς τρισὶν ἅμα, εἰ καὶ ἄτρωτος ἦν, οὐκ ἠδύνατο ἀντιτάξασθαι, φυγὴν ἔκλινεν, ὡς ἂν διώκοντες αὐτὸν σκεδασθεῖεν, κἀντεῦθεν πρὸς τὴν δίωξιν διασπαρέντας, ἑκάστῳ ἐπιτιθέμενος ἅπαντας διεχειρίσατο, κἀντεῦθεν ἐτετίμητο. ὅτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν προσαπέκτεινεν, ὀλοφυρομένην ἐπὶ τὰ τῶν ἀνεψιῶν σκῦλα ἐπ' ὤμων φέροντα τὸν ἀδελφόν, φόνου ἐκρίθη· ὡς δὲ τὸν δῆμον ἔκκλητον αἰτήσας, ἀφείθη. οἱ δὲ ἀλβανοὶ τότε μὲν ὑπήκοοι τῶν ῥωμαίων ἐγένοντο· ὕστερον δὲ τὰς συνθήκας ἀθετήσαντες, καὶ ὡς ὑπήκοοι πρὸς συμμαχίαν κληθέντες, μεταθέσθαι δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἐπιχειρήσαντες, καὶ συνεπιθέσθαι ῥωμαίοις, γνωσθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ πολλοὶ μὲν ἐκτάνθησαν, καὶ ὁ αὐτῶν ἄρχων γενόμενος μέττιος, οἱ ἄλλοι δὲ μετανάστασιν ἔπαθον. καὶ ἡ πόλις αὐτῶν ἄλβα κατεσκάφη, πεντακοσίοις ἔτεσι ῥωμαίοις νομισθεῖσα μητρόπολις. πρὸς μὲν οὖν τοὺς πολεμίους ὁ τοῦλλος κράτιστος ἔδοξε, τοῦ θείου δὲ ἠμέλει. νόσου δὲ ἐνσκηψάσης λοιμώδους, καὶ αὐτὸς νοσήσας, ὡς δεισιδαιμονίαν ἀπέκλινεν. κεραυνίᾳ μέντοι τοῦ βίου λέγεται τέλος, καταφλεχθεὶς ὑπὸ κεραυνῶν, ἢ ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ μαρκίου ἄγκου, ὃς θυγατριδοῦς ἐτύγχανεν, ὡς εἴρηται, τοῦ νουμᾶ. ἐβασίλευσε δὲ ῥωμαίων ἔτη δύο ἐπὶ τριάκοντα.

περὶ τῶν τριδύμων ἀδελφῶν τῶν ὁρατίων καὶ τῶν ἐξ ἀλβανῶν, οἳ ἐγένοντο μητέρων διδύμων.

ὅτι ἡ πόλις ἡ ἄλβα τοῖς ῥωμαίοις μητρόπολις ἦν.

Βασιλεία Μαρκίου τοῦ ἄγκου.

Ἐπεὶ δὲ ὁ τοῦλλος ἐτελεύτησε, διεδέξατο τὴν βασιλείαν ὁ μάρκιος, παρ' ἑκόντων τῶν ῥωμαίων ταύτην λαβών. ὢν δὲ τὴν χεῖρα ἐκ γενετῆς τὴν γὰρ ἀγκύλην ἐπεπήρωτο, ὅθεν καὶ ἄγκος ἐπώνυμον ἔσχηκεν. ἐπιεικὴς δὲ ὤν, ἠναγκάσθη μεταβαλέσθαι, καὶ πρὸς στρατείας ἐτράπετο. οἱ γὰρ λοιποὶ λατῖνοι διά τε τὸν τῆς ἄλβης ὄλεθρον, καὶ τὸ ἑαυτῶν δεδιότες μή τι πείσωσιν ὅμοιον, δι' ὀργῆς μὲν εἶχον ῥωμαίους· ἕως δὲ περιῆν ὁ τοῦλλος, δεδιότες ἐκεῖνον ὡς μάχιμον, συνεστέλλοντο. τὸν δὲ μάρκιον διὰ τὸ εἰρηναῖον τῆς γνώμης, τὴν χώραν ἐπῆλθον, καὶ αὐτὴν ἐλῄσαντο. συνεὶς δ' ἐκεῖνος εἰρήνης εἶναι τὸν πόλεμον αἴτιον, ἐπετίθετο τοῖς ἐπιθεμένοις, καὶ ἠμύνατο, καὶ πόλεις εἷλεν αὐτῶν, ὧν μίαν κατέσκαψε, καὶ πολλοῖς τῶν ἁλόντων ὡς αἰχμαλώτοις ἐχρήσατο, καὶ εἰς τὴν ῥώμην δὲ συχνοὺς ἑτέρους μετῴκισεν. αὐξανομένων δὲ τῶν ῥωμαίων, καὶ τῆς χώρας σφίσι προστιθεμένης, οἱ πλησιόχωροι ἤχθοντο, καὶ ἑαυτοὺς ῥωμαίοις ἀντεπολέμησαν· ὅθεν αὐτῶν φιδηνάτας μὲν πολιορκίᾳ ἐκράτησαν, σαβίνους δ' ἐνίκησαν, αὐτοῖς τε προσπεσόντες ἐσκεδασμένοις, καὶ τὸ σφῶν ἑλόντες στρατόπεδον· ἑτέρους δὲ ἐκφοβήσαντες εἰρηνεῖν, καὶ ἄκοντας ἠνάγκασαν. καὶ ἐπὶ τούτοις μάρκιος ἐξέλιπε τὸν βίον, ἔτεσιν εἴκοσι καὶ τέσσαρσιν ἄρξας, καὶ πολλὴν τοῦ θείου κατὰ τὸν πάππον νουμᾶν ποιησάμενος τὴν ἐπιμέλειαν.

ὅτι οἱ λατῖνοι ἐπανέστησαν ῥωμαίοις.

Sed ante congreſſum reconciliati pepigerunt, ut unam urbem incolerēt. Vtroq; autem ſuam defendēte, & ut in eam migraretur poſtulāte, id conſiliū repudiarunt. Pòſt etiā de principatu orta cōtrouerſia, cum neuter alteri cederet, cōuenit, ut inter ſe dimicarēt, non totis copijs, neq; ſingulari certamine. ſed erāt apud utroſq; tergemini fratres, gemellis orti matribus, nec ætate nec uiribus diſpares: quorū Romani, P. Horatij, Albani Curiatij uocabātur. eos ad pugnam deſtinant, non habita ratione cognanonis. Qui armati, & in medio duorū exercituum inſtructi, deos patrios inuocarūt, & ſubinde ſolem intuiti ſunt. Inter ſe cōgreſsi, aliàs cōferti, aliàs ſingulatim dimicarūt. Tandē duobus Romanis proſtratis, & Albanis omnibus uulneratis, Horatius ſuperſtes, cum quāuis integer tribus par eſſe non poſſet, capeſsit fugā, ut perſequendo ſegregarētur. Quo facto, ſingulos aggreſſus, omnibus interfectis, inſigni uictoria potitur. Sed quia ſororē quoq; interfecerat, ob uiſa in humeris ipſius, conſobrinorū ſpolia lamentantem, cædis actus eſt reus: ſed prouocatione ad populū facta, abſolutus. Albani tum Romanorum imperiū acceperunt. Pòſt pactis uiolatis, cum ut ſubditi ad belli ſocietatē euocati, pugnæ tēpore ſe ad hoſtes cōferre, ac in Romanos impetū facere uoluiſſe, cōperti eſſent, multi occiſi ſūt, & dux eorū Metius: cæteri Romā migrare iuſsi, Alba diruta, quæ ad annos D Romanorū fuerat metropolis. Tullus bellator optimus, ſed numinis cultor negligens, cum in peſtilentia ipſe quoq; ægrotaſſet, ad ſuperſtitionem deflexit. Dicitur fulmine conflagraſſe: aut Anci Marcij inſidijs, nepotis Numæ, ut dictum eſt, perijſſe. Regnauit annos II & XXX.

Tergeminorū fratrum pugna.

Regnum Anci Marcij.

Mortuo Tullo, regnū à Romanis Marcio eſt delatū: qui ob uiriūmanus, q̄ cubitū flectere nō poterat, Anci cognomentū habuit: & cū leni eſſet ingenio, neceſſariò ad bella gerēda ſe cōtulit. Nā reliqui Latini tū ob Albę excidiū, tū ſimilis cladis metu, irati quidē Tullo ſuperſtite Romanis erāt: ſed uirum ſtrenuum metuētes, iras reprimebāt. Marciū uerò ob pacis ſtudium, iniurijs opportunū eſſe rati, prędas ex agris egerunt. Ille uerò gnarus, pacis cauſam eſſe bellū, inuadit eos, à quibus inuadebatur, atq; ulciſcitur. urbes expugnat, quarum unā euertit: & captiuis, quos multos cæperat, pro mācipijs utitur, multos etiā in ciuitatē Romanā mittit. Romani, cū finitimi potēriā eorū, & ditionē creſcere ægrè ferētes, hoſtes ſe pſeſſi eſſēt, Fidenas obſidione cęperūt: Sabinos afflixerūt, diſpſos aggreſsi: & caſtris eorū captis, alios terrore iniecto uel inuitos pacem ſeruare coegerūt. His reb. geſtis, Marcius mortē obijt, an. regni 24. exēplo aui religioſus deorū cultor.

Alma quies eſt prima ſalus: ubi rupere hoſtis Hāc, decet intrepido pectore bella geri.

L. Tar-

Βασιλεία

L. Tarquinij regnum.

L. Tarquinius Dematati Corinthij exulis, qui Tarquinios Tyrrheniæ urbem migrarat, ex indigena muliere filius, regnum ſibi uendicauit. Is cum amplũ patrimonium ſuſcepiſſet, nec tamen ut aduena, à Tarquinienſibus ad ſummos honores eueheretur, Romã migrat: mutatoq́; nomine, ab urbe in qua habitarat, L. Tarquinius pro Lucumone appellatur. Fertur autem, cum ſedem mutaret, aquila deuolaſſe: raptoq́; pileo, quem capite gerebat, ſubuolaſſe: ac magno clangore edito, eundem capiti aptè repoſuiſſe. Vnde nihil humile animo conceperit, & alacriter Romæ conſederit, ubi non multo pòſt in primis eſt numeratus. Nam cum opib. haud parcè uteretur, prudẽtia & urbanitate potentioribus ſibi conciliatis, à Marcio in Patricios & Senatum lectus eſt, & dux exercitus deſignatus, credita etiam liberorum & regni tutela. Nam ſe bonũ uirum prębebat, pecuniã egentibus impertiebat, rogãtibus libẽter ferebat opem, malũ faciebat dicebat'ue nemini, accepta beneficia exaggerabat: offenſas uel diſsimulabat, uel extenuans obliuioni mandabat: eos à quibus læſus eſſet, adeò nõ ulciſcebatur, ut etiã beneficijs demereretur. His moribus & Marciũ ipſum, & regios amicos ſibi deuinxit, exiſtimationẽ uiri boni & ſapiẽtis cõſecutus, quam nõ perpetuò cõſeruauit. Marcij namq; defuncti duobus filijs iniquũ ſe præbuit, erepto regno. quod cum illis Senatus populusq; delaturus eſſet, ille ſenatoribus potentiſsimis ſibi adiunctis, & adoleſcẽtibus procul ad uenationẽ ablegatis, nihil non & dixit & fecit, donec regnum impetraſſet: id ſe pueris, ubi adoleuiſſent, redditurũ profeſſus. Rerũ autem potitus Romanos ita tractauit, ut regios adoleſcentes nunquã ipſi prælaturi eſſent, quorum animos & corpora aſſuetudine ignauię per beninignitatis ſpeciẽ corrupit. Cum autẽ eos etiam ſic metueret, ſuas opes in concilio auxit, CC ex plebe amicis in Patricios & Senatores lectis: quo pacto & Senatũ & plebem ſubegit. Habitum etiã magnificentiorẽ ſumpſit, tunicã & ueſtem purpureã auro diſtinctã, coronã aurcam gemmis ornatã, ſceptrũ, & ſellam eburneã: quibus & ſecuti Reges, & Imperatores quoq; Romanorum ſunt uſi. Victis hoſtibus, quadrigis magnificè eſt inuectus, & lictores per omnem ætatẽ XII habuit. Omnino etiã alia innouaturus fuit, niſi ei tribus mutaturo Actius Nauius augur pręſtãtiſs. obſtitiſſet. Et cum ob aduerſationes iratus illudere, & artẽ eludere ſtuderet, cotẽ & nouaculã in ſinu geſtãs, ad populũ prodijt, id animo agitãs, ut cos nouacula diſcinderetur, quod fieri nequaq; poſſet. Cumq; dixiſſet quæ uoluerat, Actio acerrimè aduerſante, ac minimè cedẽte: Niſi, inquit, aduerſandi ſtudio refragaris, & uera dicis, corã omni populo mihi reſpõdeto, nũ id q̃d in animo habeo, poſſit fieri. Cũ ille in augurio rem ſtatim expertus, profectò

Augurium regni.

Probitatis opinio.

Tarquinius regnum occupat.

Actius Nauius augur cotem nouacula diſcindit.

Βασιλεία Λουκίου Ταρκυνίου.

Λούκιος δὲ Ταρκύνιος τὴν ἀρχὴν ᾠκειώσατο, ὃς Δημαράτου μὲν ἦν παῖς Κορινθίου, φυγόντος δὲ εἰς πόλιν Τυρσηνίδα Ταρκυνίαν ἐγκατοικῆσαι τε, ἐξ ἐγχωρίας γυναικὸς ἐκείνῳ ἐτέχθη, Λουκούμων ὀνομασθείς. πολλὰ μὲν τοῦ πατρόθεν διαδεξάμενος, ὅτι μὴ τῶν πρωτείων παρὰ τῶν Ταρκυνησίων ὡς ἔπηλυς κατηξίωτο, πρὸς τὴν Ῥώμην μετανάστης, καὶ τὴν κλῆσιν συμμεταθέμενος, καὶ μετονομασθεὶς Λούκιος Ταρκύνιος, ἐκ τῆς πόλεως ἐν ᾗ ᾤκει. λέγεται δὲ μετοικιζομένου αὐτοῦ καταπτὰς ἀετὸς ἁρπάσαι τὸν πῖλον, ὃν εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ μετεωρισθεὶς καὶ κλάγξας ἐπὶ πολὺ, αὖθις αὐτὸν ἐφαρμόσαι τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲν ἐλπίσαι μικρὸν, καὶ προθύμως τῇ Ῥώμῃ ἐγκατοικῆσαι, ὅθεν τοῖς πρώτοις οὐ μετὰ πολὺ συνεκρίθη. τῷ δὲ πλούτῳ χρώμενος ἀφειδέστερον, συνέσει τε καὶ εὐτραπελίᾳ τοὺς δυνατοὺς οἰκειούμενος, ἐς τοὺς εὐπατρίδας καὶ τὴν βουλὴν κατελέχθη παρὰ Μαρκίου, καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη, καὶ τὴν τῶν παίδων ἐκείνου ἐπιτροπείαν, καὶ τῆς βασιλείας πεπίστευτο. ἐδείκνυ δὲ ἑαυτὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, χρημάτων τε τοῖς δεομένοις μεταδιδοὺς, καὶ ἑαυτὸν ἕτοιμον παρέχων, εἴ τις δέοιτο αὐτοῦ εἰς βοήθειαν· φαῦλον δέ τι οὔτ' ἔπραττεν, οὔτ' ἔλεγεν οὐδενί. καὶ εἴ τι πρός τινων εὖ ἔπασχεν, ἐξῇρε τὸ γενόμενον· εἰ δέ τι καὶ ἐπαχθέστερον αὐτῷ γένοιτο, ἢ οὐδ' ἐλογίζετο τὸ λυποῦν, ἢ καὶ φαυλίζων παρελογίζετο· οὐ μόνον τε οὐκ ἠμύνετο τὸν λελυπηκότα, ἀλλὰ καὶ εὐηργέτει. τούτοις αὐτόν τε τὸν Μάρκιον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐχειρώσατο, καὶ δόξαν ἀνδρὸς ἐκτήσατο σοφοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ, ἀλλ' οὐ προσέμεινε μέχρι τέλους αὐτῷ ἡ ὑπόληψις. τοῦ Μαρκίου δὲ τελευτήσαντος, κακῶς περὶ τοὺς ἐκείνου διετέθη υἱεῖς, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφεταιρίσατο. τῆς τε γὰρ βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τοὺς τοῦ Μαρκίου παῖδας χειροτονεῖν μελλόντων, ἐκεῖνος τῶν βουλευτῶν τε τοὺς δυνατωτάτους μετῆλθε, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς πόῤῥω που πέμψας εἰς θήραν, οἷς τι εἶπε, καὶ οἷς ἔπραξεν, αὐτῷ τὴν βασιλείαν ψηφίσασθαι παρεσκεύασεν, ὡς ἀνδρωθεῖσιν αὐτὴν δώσειν τοῖς παισὶν ὑπισχνούμενος. ἐγκρατὴς δὲ καταστὰς τῶν πραγμάτων, οὕτω τοὺς Ῥωμαίους διέθετο, ὥστε μηδέποτε ἐθελῆσαι ἀνθελέσθαι τοὺς παῖδας ἐκείνου· καὶ τὰ μειράκια δὲ πρὸς ῥᾳστώνην ἐθίζων, τάς τε ψυχὰς αὐτῶν, καὶ τὰ σώματα συνεχεῖ διαίτῃ τινὶ ἔφθειρε. δεδιὼς δὲ καὶ οὕτως ἔχων, ἰσχὺν ἑαυτῷ ἐν τῷ συνεδρίῳ περιεποιήσατο. τοὺς γὰρ φίλους αὐτῷ ἐκ τοῦ δήμου διακεκριμένους περὶ διακοσίους, ἐς τοὺς εὐπατρίδας ἐνέγραψε, καὶ βουλευτάς· καὶ οὕτω τήν τε γερουσίαν ὑφ' ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πολλοὺς ἐποιήσατο, καὶ τὴν στολὴν πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον ἠμείψατο. ἱμάτιον δὲ καὶ χιτὼν ὁλοπόρφυρα καὶ χρυσόπαστα, στέφανός τε λίθων χρυσοδέτων, καὶ σκῆπτρον, δίφρος τε ἐλεφάντινος, οἷς καὶ οἱ μετὰ ταῦτα οἵ τε ἄλλοι, καὶ οἱ τὴν αὐτοκράτορα ἔχοντες ἡγεμονίαν ἐχρήσαντο. καὶ τεθρίππῳ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, καὶ ῥαβδούχους διὰ βίου δώδεκα ἔσχε. πάντως δὲ καὶ ἄλλα πλείω ἐκαινοτόμησεν ἄν, εἰ μή τις Ἄττιος Ναύιος τὰς φυλὰς αὐτὸν βουληθέντα μετακοσμῆσαι κεκώλυκεν, ὃς οἰωνιστὴς ἦν, οἷος οὐχ ἕτερος γέγονε. τοῦτον ἐνυβρίσαι διὰ τὴν ἐναντίωσιν ὀργισθεὶς, καὶ τὴν τέχνην ἐξευτελίσαι διεμελέτησεν ὁ Ταρκύνιος. λαβὼν οὖν ἐν τῷ κόλπῳ ἀκόνην τε καὶ ξυρὸν, εἰς τὸν δῆμον παρῆλθεν, ἔχων ἐν νῷ τμηθῆναι τῷ ξυρῷ τὴν ἀκόνην, πρᾶγμα τῶν ἀδυνάτων, εἰπών τε ὅσα ἐβούλετο, ἐπεὶ ὁ Ἄττιος αὐτῷ ἀντέλεγεν ἐντονώτατα, μηδὲν ὑφιέμενος· εἰ μὴ φιλονείκως οὐ πλέγεις, ἔφη, ἀλλ' ἀληθῆ λέγεις, ὑπὸ πάντων τούτων ἀπόκριναί μοι, εἰ ὃ κατὰ νοῦν ἔχω πεῖσαι, γενήσεται. ὁ δὲ Ἄττιος αὐτόπτης οἰωνισάμενος παραυτίκα, καὶ πάνυ γε, εἶπεν, ὦ βασι-

Περὶ τοῦ καταπτάντος ἀετοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ταρκυνίου.

Ὅτι ὁ Ταρκύνιος ὁλοπόρφυρα ἔσχε, τό, τε ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα, καὶ χρυσόπαστα, καὶ στέφανον διάλιθον, καὶ σκῆπτρον, καὶ δίφρον, καὶ θρίαμβον.

Περὶ τοῦ τεχνικοῦ ἀκονίου.

ὦ βασιλεῦ, ὁ μάντις, ἔσται ἀποτελές. ἀκόνην, ἔφη, τὴν ἀκόνην ταύτην λαβὼν, ὑπὸ ξυροῦ τούτῳ διάτεμε, ὥσπερ γὰρ γνώμην διανενόημαι. ὁ δὲ ἔλαβέ τε αὐτὴν εὐθὺς, καὶ διέκοψε. θαυμάσας δὲ ὁ Ταρκύνιος, ἄλλας τε τιμὰς ἐκείνῳ παρέσχε, καὶ χαλκῆς εἰκόνος ἠξίωσε, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τῆς πολιτείας ἀλλοιώσας, πρὸς πάντα τε ὑπ' ἐκείνῳ συμβούλῳ ἐχρῆτο. μαχεσάμενος δὲ Λατίνοις ἐκράτησεν, ἐπεί τε Σαβῖνοι ἐς τὴν Ῥωμαΐδα ἐμβαλοῦσι συμμαχούμενοι ὑπὸ Τυρσηνῶν, ἁπάντων ἐκράτησε. τῶν δὲ ἱερειῶν ἑστιάδων μιᾶς παρθενίαν διὰ βίου τηρούσης, φωράσας τινὰ συμφθαρεῖσαν ἀνδρί, ὑπόγειόν τινα κατασκευάσας ὑποδρομὴν προμήκη, κλίνην τε ἐν αὐτῇ, καὶ λύχνον, καὶ τράπεζαν σιτίων ὑπόπλεων, ἐκεῖ τὴν φθαρεῖσαν πομπευομένην ἐκόμισε· καὶ ζῶσαν εἰσαγαγὼν, ἐγκατῳκοδόμησε, καὶ οὕτω τὰς τὴν παρθενίαν μὴ τηρούσας τῶν ἱερειῶν ἐξ ἐκείνου τιμωρεῖσθαι κεκράτηκεν. οἱ δὲ ταύτας αἰσχύνοντες, εἰς ξύλον ἐν αὐχένι δίκρουν ἐμβάλλονται ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ μετὰ τοῦτο γυμνοὶ αἰκιζόμενοι ἐκψύχουσιν. ἐπεβουλεύθη μέντοι ὁ Ταρκύνιος ὑπὸ τῶν τοῦ Μαρκίου παίδων, ἐπεὶ μὴ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς παρεχώρει, ἀλλά τινα Τύλλιον τεχθέντα ἐξ αἰχμαλωτίδος προῆγε πάντων· ὃ δὴ μάλιστα τοὺς εὐπατρίδας ἐλύπει. ὧν τινὲς προσεταιρισάμενοι, αὐτῷ ἐπιβουλεύουσι, δύο τινὰς χωριτικῶς ἐσταλμένους, ἀξίνας καὶ δρεπάνας ὅπλα φέροντας, αὐτῷ ἐπιθέσθαι παρασκευάσαντες. οἳ ἐπεὶ μὴ ἀγοράζοντι τῷ Ταρκυνίῳ ἐνέτυχον, ἐπὶ τὰς θύρας τῶν βασιλείων ᾔεσαν, ἀλλήλοις δῆθεν διαμαχόμενοι, καὶ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἐδέοντο, καὶ τυχόντες τούτου εἰς λόγους ἀλλήλοις ἀντικατέστησαν, καὶ δικαιολογουμένου τοῦ ἑνὸς προσέχοντα τὸν Ταρκύνιον, ὁ ἕτερος κατέκοψεν. ὁ μὲν οὖν Ταρκύνιος τοῦτον ἔσχε τέλος, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ βασιλεύσας ἐνιαυτούς.

περὶ τῆς τιμῆς [illegible] χαλκῆς εἰκόνος.

περὶ δὲ διαφθαρείσης παρθένου ἑστιάδος, ὅπως ἐκολάσθη, καὶ περὶ τῶν διαπαρθενευόντων αὐτάς.

Περὶ τῆς βασιλείας Τουλλίου.

Τὴν δὲ τῆς Ῥώμης βασιλείαν ὁ Τύλλιος διεδέξατο, συνεργίᾳ τῆς τοῦ Ταρκυνίου γυναικὸς Τανακυλλίδος. τοῦτον γὰρ γυνή τις Ὀκρισία καλουμένη, Σερουίου Τυλλίου ἀνδρὸς Λατίνου θυγάτηρ, ἐν τῷ πολέμῳ ἁλοῦσα, καὶ τῷ Ταρκυνίῳ ἐξαιρεθεῖσα, τέτοκεν, ἢ ἐγκύμων οἴκοθεν οὖσα, ἢ συλλαβοῦσα μετὰ τὴν ἅλωσιν (λέγεται γὰρ ἀμφότερα) ὄντος δὲ παιδὸς, ἔτι καθεύδοντος ἐπὶ δίφρου μεθ' ἡμέραν κατέλαμψε, καὶ πῦρ ἐκ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς πολὺ ἐδόκει ἐξάλλεσθαι. ὅπερ ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, διὰ σπουδῆς ἦγε τὸν παῖδα, καὶ εἰς ἡλικίαν ἀφιγμένον ἐν τοῖς εὐπατρίδαις καὶ τῇ γερουσίᾳ συνέταξε. συλληφθέντων οὖν τῶν τοῦ Ταρκυνίου φονέων, μαθοῦσα ἡ ἐκείνου γυνὴ καὶ ὁ Τύλλιος τὴν παρασκευὴν τῆς ἐπιβουλῆς, οὐ φανερὸν αὐτίκα τὸν τοῦ Ταρκυνίου θάνατον ἔθεντο, ἀλλ' ἀνελόμενοι αὐτὸν ὡς ἔτι ἐμπνέοντα θεραπεύειν ἔλεγον, κἀν τούτῳ πίστεις ἀλλήλοις ἔδοσαν, ὥστε τὸν Τύλλιον τὴν ἀρχὴν εἰληφότα, τοῖς παισὶν αὐτοῦ ἀνδρωθεῖσιν ἐκστῆναι ταύτης. ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος συνδραμὸν ἐθορύβει, προκύψασα ἐκ τῶν ὑπερῴων ἡ Τανακυλλίς, μὴ φοβεῖσθε, ἔφη, ὅτι ἀνήρ μου καὶ ζῇ, καὶ ὑμῖν μετ' ὀλίγον ὀφθήσεται. ἵνα δὲ αὐτός τε σχολάζων ὑγιασθῇ, καὶ μή τι τοῖς πράγμασιν ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας εἴη ἐμπόδιον, Τυλλίῳ κατά γε τὸ παρὸν τὴν τῶν κοινῶν ἐπιτροπὴν διοίκησιν, ἐπέτρεψεν ἐκεῖνος ταῦτα. οἱ δὲ τὸν Τύλλιον οὐκ ἀκουσίως ἐδέξαντο, ἀγαθὸς γὰρ ἀνὴρ ἐδόκει. ἐγχειρισθεὶς δὲ ἐκεῖνος τὴν τῶν κοινῶν οἰκονομίαν, τὰ πλείω κατ' ἐντολὰς δῆθεν διῴκει τοῦ Ταρκυνίου. ὡς δὲ ἐν πᾶσιν ἑώρα πειθαρχοῦντας αὐτῷ, τοὺς αὐτόχειρας τοῦ Ταρκυνίου πρὸς τὴν γερουσίαν προήγαγε, διὰ τὴν ἐπιβουλὴν τάχα. ἔτι γὰρ ζῆν ἐκεῖνον προσεποιεῖτο, καὶ οἱ μὲν καταψηφισθέντες ἀπέθανον.

περὶ τοῦ σημείου τοῦ ἐν τῷ Τυλλίῳ.

profectò futuram dixiſſet: Atqui hoc animo agitaui, inquit, te nouacula cotem diſciſſurum. Tum illum haud cunctanter diſcidiſſe cotem ferunt. Id admiratus Tarquinius, tum alios honores Actio habuit, tum æneam ſtatuam erexit: & Reipublicæ ordine non mutato, conſilijs eius uſus eſt ad omnia. Latinorum defectionem compeſcuit. Sabinos, qui Tyrrhenis adiutoribus in Romanum agrum impreſsionem fecerant, ſuperauit. Veſtæ ſacrificulam, quibus perpetua ſeruāda eſt uirginitas, à quodam ſtupratam, in ſubterraneo ſpecu oblongo excauato, ibiq; lectulo, lucerna, & menſa cibarijs plena, collocatis, multis ſtupratam eò deducentibus, uiuentem obſtruxit. Et ſic ab illo tempore de incæſtis ſacrificulis pœnas ſumi, receptum eſt. Qui uerò illas uiolarint, collo furcæ in foro inſerto, nudi flagris cæduntur, donec expirarint. Cæterùm Marci liberi, cum regnum eis non reſtitueret, ſed Tullium quendā ſerua ſibi natum omnibus anteferret, idq; Patricij quoque ægerrimè paterentur, quibuſdam illorum aſcitis, inſidias ei parāt: ſubornatis duobus, qui agreſtium more aſcijs & falcibus armati, eum aggrederentur. Qui cum Tarquinium in foro non inueniſſent, ad regiæ fores uenerunt, inter ſeſe rixantes, & ſe ad regem admitti poſtulantes. Quo impetrato, cum inuicem dicerent: rex in alterum cauſam dicentem intentus, ab altero occiditur. Hic Tarquinij fuit exitus, cum annos VIII & XXX regnaſſet.

Veſtalis defoſſa.

Tullij regnum.

Regnum autem Romanorum Tullius opera Tanaquilis, Tarquinij uxoris, eſt adeptus. Hunc Ocriſia quædam, Seruij Tullij Latini coniunx, bello capta, & Tarquinio tradita, ſiue domo uterum ferens, ſiue poſt captiuitatem grauida facta (utrūq; enim fertur) peperit. Ei puero interdiu in ſella dormiēti magnam è capite flammam emicuiſſe tradūt: qua uiſa à Tarquinio, diligenter ſit educatus, & per ætatem in Patricios & Senatū lectus. Tarquinij percuſſoribus comprehenſis, uxor eius & Seruius, cōpertis inſidijs, mortem regis principiò celant: ſublatumq;, tanquā adhuc uiuentem, ſe curare ſimulant: & interim paciſcūtur, ut Tullius regno filijs, ubi adoleuerint, cedat. Cum autē clamor impetusq; multitudinis uix ſuſtineri poſſet, Tanaquil ex ſuperiore parte ædium, populū bono animo eſſe iubet: maritum enim ſuum uiuere, propediē ipſum eos uiſuros. Vt autem per ociū curari poſsit, neq; tamen rerum adminiſtratio, eo ægrotante, langueat, interim Tullio munia regis mandaſſe. Quæ cum dixiſſet, Tulliū ob uirtutis opinionē haud inuiti admiſerūt. Is ſuſcepta Reip. procuratione, pleraq; ſe de Tarquinij facere ſentētia ſimulabat: cūq; ſibi populū in omnib. dicto audientē eſſe cerneret, percuſſores Tarquinij, quē fortè adhuc uiuere dixit, propter inſidias factas ad ſenatū adductos, & capitis dānatos occidit.

Seruij Tullij natales, & regni omen.

Tanaquil cum Seruio paciſcitur.

Seruius regnum occupat. Cum uerò Marcij filij metu ad Volſcos confugiſſent, tum demum Tarquinij mortē palàm fecit, apertéq; regnū tenuit: ac primùm præ ſe tulit, ſe tutorio nomine filiorū Tarquinij, principatū adminiſtraturū. Deinde ad plebis animos conciliandos cōuerſus, quòd ea facilius quàm patres ceſſura eſſet, pecuniam diſtribuit, agros ſingulis aſsignauit, & ſeruos manumittēdos & in tribus referēdos curauit. Quæ cum potētes ægrè ferrēt, cōſtituit, ut liberti patronis quædā officia uiciſsim pręſtarēt. Patricijs aūt ei ſuccenſentibus, & præter alia illud quoq; dicentibus, eū nemine autore potiri rerū: pro cōcione multa populo grata locutus effecit, ut ſtatim integrū ſibi regnū ab eo decerneretur. Pro quo ut gratiā referret, cùm alia plebi donauit, tum nōnullos eorū in Senatū legit: qui cum olim pluri*Patriciorū multitudo.*mis rebus deteriore cōditione eſſent, quàm Patricij, progreſſu tēporis (interregno & ſacerdotijs quibuſdā exceptis) par cū illis ius obtinuerūt, neq; pręter calceos quicquā ab illis diuerſum habuerūt. nam Patricij calceos urbanos geſtarūt, & corrigiarū implexione & forma literę adornatos, ut à primis ſenatoribus orti eſſe uiderentur. Literā autē fuiſſe tradūt R, ſiue quòd ea apud Gręcos centenariū numerum ſignificet, ſiue quòd prima nominis Romani ſit litera. Plebe ſic conciliata, ueritus Tullius, ne qua ſeditio oriretur, plurima & maxima quæq; negocia opulētiſsimis mādauit. Sic inter ſeſe cōſentiētes, Remp. optimè geſſerūt. Bella quędā cum Veientibus & cæteris Tyrrhenis omnib. geſsit, in quibus nihil accidit memoratu dignū. Cū aūt Latinos magis etiā Romanis deuincire cuperet, autor fuit, ut cōmunibus ſumptib. Romæ fanū Dianę facerēt. Sed cū de antiſtite cōtrouerſia eſſet, Sabinus quidā bouē inſignē ex oraculo Dianę

Dianę templum, & bouis immolatio.

» immolaturus adduxit. Cecinerant enim uates,
» qui eā immolaſſet, patrię ſuę opes aucturū eſſe.

Quo Romanus quidam cognito, illi perſuaſit, ut uiuo prius flumine perfunderetur: atq; ipſe interim acceptā bouē, tanquàm aſſeruaturus, mactauit. Oraculo uulgato, Latini Romanis & tēpli patrocinio ceſſerūt: & alijs in rebus, ut pręſtantioribus, honorē habuerūt. Atq; hęc hactenus. Tullius autē cum Tarquinijs filias ſuas deſpondiſſet, ac regnū ſe eis redditurū pollicitus, aliàs aliud cauſando procraſtinaret: illi morā ægrè ferentes, malè cogitabāt. quod rege nihil curāte, ſed Romanos ad Democratiā & libertatē magis aſſuefaciēte, illi magis etiā indignabanť. Ac iunior eam moleſtiā cōcoquebat: ſed natu maior Tulliū diutius nō ferēs, quia uxorē & fratrē ſuū conatū nō probare uidebat: uxorē ſuā ipſe, fratrē per illius uxorē ueneno tollit. ductaq; fratris coniuge, illa adiutrice Tullio inſidiať: & cū multis ſenatorib. ac patricijs, quib. inuiſus erat Tullius, cōſpiratione inita, ex improuiſo Curiā ingreditur, etiā Tullia uxore comitāte. multaq; locutus, eos qui aderāt patrię dignitatis cōmonefecit, Tulliū aūt multis probris affecit. Qui cū trepido nūcio excitatus ſermoni interueniſſet, atq;

οἱ δὲ τοῦ μαρκίου υἱοὶ φοβηθέντες, ἐς οὐολούσκους κατέφυγον, καὶ οὕτω τότε τὸν τοῦ ταρκυνίου θάνατον ἐξέφηνε, καὶ φανερῶς τῆς βασιλείας ἐπειλήπτο· καὶ πρῶτον μὲν ὡς τῶν τοῦ ταρκυνίου παίδων προὐβάλλετο, ὡς αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτροπεύων· εἶτα πρὸς θεραπείαν τοῦ δήμου ἐτράπετο, ὡς ῥᾷστα μᾶλλον τὸ ὅμιλον ἢ τοὺς εὐπατρίδας ὑποποιησόμενος, χρήματά τε αὐτοῖς ἐδίδου, καὶ γῆν ἑκάστῳ προσένειμε, καὶ τοὺς δούλους ἐλευθερωθῆναι καὶ φυλετεύεσθαι παρεσκεύασεν. ἀχθομένων δὲ ἐπὶ τούτοις τῶν δυνατῶν, ἐπέταξεν ἵνα οἱ ἐλευθερωθέντες τοῖς ἐλευθερώσασι σφᾶς αὖ εὐεργετῶσιν. ὡς δὲ χαλεπῶς εἶχον οἱ εὐπατρίδαι αὐτῷ, καὶ διεθρύλουν ἄλλα τε, καὶ ὅτι μηδενὸς αὐτὸν ἑλομένου τὴν ἀρχὴν ἔχει, συναγαγὼν τὸν δῆμον ἐδημηγόρησε· καὶ πολλὰ ἐπαγωγὰ διαλεχθεὶς αὐτῷ, οὕτω διέθετο, ὡς αὐτίκα πᾶσαν αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἐπιψηφίσασθαι. ὁ δὲ αὐτοὺς ἀμειβόμενος, ἄλλα τέ τι ἐφιλοτιμήσατο, καὶ εἰς τὸ συνέδριον τινὰς αὐτῶν ἐνέγραψεν, οἳ πάλαι μὲν ἐν πλείστοις ἧττον ἔφερον τῶν εὐπατριδῶν. τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, πλὴν τῆς μεσοβασιλείας καί τινων ἱερωσυνῶν, τὸ ἴσον μετεῖχον τοῖς εὐπατρίδαις, καὶ διέφερον αὐτῶν τοῖς ὑποδήμασιν οὐδέν. τοῖς δὲ εὐπατρίδαις τὰ ὑποδήματα ἀστικά, καὶ τῇ τε ἐπιπλοκῇ τῶν ἱμάντων, καὶ τῷ τύπῳ τοῦ γράμματος ἐκεκόσμηντο, ἵν᾽ ἐκ τούτων δοκοῖεν ἐκ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν τῶν κατ᾽ ἀρχὰς βουλευσάντων κεκρίσθαι. τὸ γράμμα δὲ ῥῶ φασιν εἶναι, ἢ ὡς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑκατὸν ἐκείνων ἀνδρῶν δηλωτικόν, ἢ ὡς τὸ τῶν ῥωμαίων κατάρχον ὀνόματος. τὸ μὲν οὖν ὅμιλον οὕτως ὁ τύλλιος ᾠκειώσατο. δείσας δὲ μή τις στάσις συμβῇ, τὰ πλεῖστα καὶ ἰσχυρότατα τῶν κοινῶν τοῖς δυνατωτέροις ἐπέτρεψε· καὶ οὕτω σφίσιν αὐτοὶ συνεφρόνησαν, καὶ τὸ δημόσιον διῆγαγον ἄριστα. καὶ πολέμους δέ τινας πρός τε τοὺς οὐηίεντας, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς τυρσηνοὺς ἐπολέμησεν, ἐν οἷς οὐδὲν ἐπράχθη συγγράμματος ἄξιον. τοὺς λατίνους δὲ ἐπὶ μᾶλλον ῥωμαίοις βουληθεὶς οἰκειώσασθαι, νεών τινα ἐκ χρημάτων κοινῶν ἐν τῇ ῥώμῃ κατασκευάσαι πέπεικε, καὶ τοῦτον ἀνέθεσαν τῇ ἀρτέμιδι. περὶ δὲ τῆς ἱερωσύνης αὐτοῦ διαφερόντων, κομίζει τότε σαβῖνος ἀνὴρ βοῦν ἐκπρεπῆ πολλῷ πρὸς τὴν ῥώμην, ὡς ἔκ τινος χρησμοῦ θύσων αὐτὴν τῇ ἀρτέμιδι. ὁ δὲ χρησμὸς τὸν ἐκείνην θύσαντα ἔλεγε τὴν πατρίδα « ἐπαυξήσειν. τοῦτο δέ τις τῶν ῥωμαίων μαθών, προσέλεξεν « αὐτῷ, καὶ πρότερον εἶπε δεῖν ἐν τῷ ποταμῷ ἀπονίψασθαι, καὶ ἀπιόντος ἐκείνου, παραλαβὼν ἔλαβε τὸν βοῦν ὡς φυλάξων, καὶ λαβὼν ἔθυσεν. ἐκφήναντος δὲ τοῦ σαβίνου τὸ λόγιον, οἱ λατῖνοι καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ προστασίας τοῖς ῥωμαίοις ἐξέστησαν, καὶ ἐν τἆλλα ὡς κρείττονας σφῶν ἐτίμων αἰεί. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. ὁ τύλλιος δὲ τοῖς ταρκυνίοις τὰς θυγατέρας συνῴκισε, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς ἀποδώσειν ἐπαγγελλόμενος, ἄλλοτε ἄλλο τι προφασιζόμενος ἀνεβάλλετο. οἱ δὲ οὐδὲν ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἀλλὰ ἤχθοντο. ὁ δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ τούτους ἐποιεῖτο, καὶ τοὺς ῥωμαίους πρὸς τὸ δημοκρατικὸν ἦγε, καὶ τὸ ἐλεύθερον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις ἤχθοντο οἱ ταρκύνιοι· ἀλλ᾽ ὁ μὲν νεώτερος, καίπερ χαλεπαίνων, ἔφερεν, τῷ δὲ χρόνῳ προήκοντι οὐκέτι τὸν τυλλίου ἐδίκαιου ἀνέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ μὴ συνεθελήσαντας εὑρίσκει τήν τε γυναῖκα καὶ τὸν ὁμαίμονα, αὐτὸς μὲν τὴν γυναῖκα, τὸν δὲ ἀδελφὸν διὰ τῆς γυναικὸς ἐκείνου φαρμάκοις ἀνεῖλε, καὶ συναφθεὶς τῇ συνεύνῳ τοῦ ἀδελφοῦ, τῷ τυλλίῳ σὺν αὐτῇ ἐπεβούλευε. καὶ πολλοὺς τῶν τε βουλευτῶν καὶ τῶν εὐπατριδῶν αἰτίας ἔχοντας ἐπὶ τοῦ τυλλίου πείσας συνάρασθαί οἱ, ἐξαπιναίως μετ᾽ αὐτῶν ἐς τὸ συνέδριον παραγέγονεν, ἑπομένης αὐτῷ καὶ τῆς γυναικὸς τυλλίας· καὶ πολλὰ μὲν εἶπε, τῆς τοῦ πατρὸς ἀξίας τοὺς παρόντας ἀναμιμνήσκων, πολλὰ δὲ ἀτίσας πρὸς τὸν τύλλιον. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος τοῦτο μαθὼν ἐπέστη σπουδῇ,

καί τε

ὅτι [illegible] αὐλωσεν.

ὅτι τοὺς δούλους ἠλευθέρωσεν.

ὅτι τὰ ἀστικὰ ὑποδήματα τῶν εὐπατριδῶν ὅσα, ὡς οἷα ταῦτα.

ὅτι ἄλλας ῥωμαῖοι πρῶτοι λατίνοις.

καί τι εἰπεῖν καὶ φθέγξασθαι, συναρπάσας αὐτὸν, καὶ ἐξάρας ὦσε κατὰ τῶν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου ἀναβαθμῶν. καὶ ὁ μὲν ταραχθεὶς πρὸς τὴν τοῦ ταρκυνίου τόλμαν, καὶ ὅτι οὐδέ τις αὐτῷ ἐπεκούρησεν, οὔτ' εἶπεν ἔτι οὐδὲν, οὔτ' ἐποίησε. ταρκύνιος δὲ τήν τε βασιλείαν εὐθὺς παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ πέμψας τινὰς, τὸν τούλλιον κομιζόμενον οἴκαδε, διεχειρίσατο. ἡ δὲ θυγάτηρ ἐκείνου τὸν ἄνδρα ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατεφιλήσατο, καὶ βασιλέα προσηγόρευσε, καὶ ἀπιοῦσα πρὸς τὰ βασίλεια, τὸ ὄχημα διὰ τοῦ νεκροῦ τοῦ πατρὸς ὡς εἶχεν ἐπήλασεν. οὕτω μὲν οὖν ὁ τούλλιος ἦρξε, καὶ οὕτως ἐτελεύτησε, βασιλεύσας τέσσαρας ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τεσσαράκοντα.

Βασιλεία Ταρκυνίου.

Ταρκύνιος δὲ τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, δορυφόρους κατὰ ῥωμύλον ἑαυτῷ περιέστησε, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῖς καὶ οἴκοι καὶ ἀγοράζων ἐκέχρητο. ἐξ ὧν γὰρ αὐτός τε εἰς τὸν κηδεστὴν καὶ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν πατέρα ἐποίησαν, καὶ αὐτοὺς λοιποὺς ἐδεδίεσαν. ἐπεὶ δὲ ὡς τυραννίσων παρεσκευάζετο, τοὺς δυνατωτάτους τῆς βουλῆς καὶ τῶν ἄλλων συλλαμβάνων ἔκτεινεν, οἷς μὲν αἰτίαν ἔχοι ἐπενεγκεῖν, φανερῶς ἀναιρῶν, τοὺς δὲ λάθρα, τινὰς δέ γε καὶ ὑπερώριζεν. οὐ γὰρ τοὺς τῷ τουλλίῳ προσκειμένους μόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς τὴν μοναρχίαν συναραμένους αὐτῷ προσαπώλλυε. καὶ οὕτω τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς καὶ τοῦ ἱππάδος ἀνάλωσε, μισεῖσθαί τε ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἐπίστευε. διὸ οὐδὲ ἀντικατέστησεν ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων τινὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν γερουσίαν καταλῦσαι παντελῶς ἐπιχειρήσας, οὔτε ἀντεισῆγεν ἀντ' αὐτῶν οὐδένα, οὔτε τοῖς οὖσιν ἐπεκοίνου τι λόγου ἄξιον. συνεκάλει μὲν γὰρ αὐτοὺς, οὐ μὴν ὥστε τι τῶν ἀναγκαίων συνδιοικεῖν, ἀλλ' ἵνα δήλη αὐτῶν ἡ βραχύτης γίνοιτο ἅπασι, κἀκ τούτου καταφρονοῖντο. τὰ δὲ πλεῖστα καθ' ἑαυτὸν, ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱῶν ἔπραττε. δυσπρόσοδός τε καὶ δυσπροσήγορος ἦν, καὶ τῇ ὑπεροψίᾳ καὶ τῇ ὠμότητι ὁμοίως ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντας, καὶ τυραννικώτερον αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ προσεφέροντο ἅπασι. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς δορυφόρους ὑπόπτους ἔχων, ἐκ τῶν λατίνων προσεποιήσατο δορυφορεῖν, καὶ ἐς τὰς τῶν ῥωμαίων τάξεις λατίνους ἐνέμιξεν, ἵνα οἱ μὲν λατῖνοι ἰσομοιρίας τοῖς ῥωμαίοις τυχόντες, εὔνοιαν αὐτῷ ἐκ τούτου ὀφείλωσι, καὶ οἱ ῥωμαῖοι ἧττον ἐκφοβῶσιν αὐτὸν, μηκέτι καθ' σφᾶς ὄντες, ἀλλὰ τοῖς λατίνοις συνεστηκότες. γαβίνοις δὲ μάχην συνῆψε, καὶ κακῶς μὲν ἠγωνίσατο, δόλῳ δὲ αὐτοὺς ἐχειρώσατο. αὐτομολῆσαι γὰρ αὐτοῖς σέξτον ἔπεισε τὸν υἱόν· ἵνα δ' εὐπρόσωπος αὐτῷ τῆς αὐτομολίας πρόφασις γένηται, ἐκεῖνος μὲν φανερῶς τὸν πατέρα ὡς τύραννον καὶ παράσπονδον ἐλοιδόρησεν. ὁ δὲ τὸν υἱὸν ἐμαστίγωσέ τε καὶ ἀντημύνατο, ἔπειτα κατὰ συνθήκας πρὸς γαβίνους ἐψευδαυτομόλησε, χρήματά τε καὶ ἑταίρους παραλαβών. οἱ δὲ πιστεύσαντες τῇ σκηνῇ διά τε τὴν τοῦ ταρκυνίου ὠμότητα, καὶ ὅτι τότε πολλὰ καὶ ἀληθῆ τὸν πατέρα ἐκακηγόρει, κἀκ τούτου ἐκπεπολεμῶσθαι αὐτῷ ἐδόκει, ἐδέξαντό τε αὐτὸν ἀσμενέστατα, καί τινας ἐπελθόντας ἐπὶ τὴν ῥωμαϊκὴν χώραν σὺν αὐτῷ ἐποιήσαντο, καὶ οὐ μετρίως αὐτὴν ἐλυμήναντο. διὰ ταῦτα γοῦν καὶ ὅτι καὶ χρήματα ἰδίᾳ τισὶ παρεῖχε, καὶ εἰς τὸ κοινὸν ἀνήλισκε δαψιλῶς, ᾑρέθη παρ' αὐτῶν στρατηγὸς, καὶ τὴν τῶν πολιτικῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων ἐπετράπη διοίκησιν. ἐπὶ τούτοις λάθρα πέμψας τινὰ, τὰ συμβαίνοντά τε ἐγνώρισε τῷ πατρί, καὶ πρὸς τὸ μέλλον γνώμην ᾔτησεν ἐξ αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο μὲν τῷ πεμφθέντι οὐδὲν, ἵνα μὴ ἴσως γνωσθεὶς, ἑκών τι ἢ ἄκων ἐξείπῃ. ὡς δὲ κῆπον εἰσαγαγὼν αὐτὸν, ἐν ᾧ μήκωνες ἦσαν, τὰς κωδύας αὐτῶν τὰς ὑψηλο-

δορυφορεῖται ὁ ταρκύνιος.

κοινωνίαν αἰτοῦσι παρὰ τοὺς ῥωμαίους οἱ λατῖνοι.

ἁλίσκονται γαβῖνοι.

ὅπως συμβουλεύει ἀναιρεῖν τοὺς μεγίστους ἄνδρας, διὰ πράξεως.

atque aliquid dixiſſet, Tarquinius ſenē medium arripit: elatumque è curia, in inferiorem partem per gradus deijcit. Ille ad Tarquinij audaciam, eoque magis quòd ab omnibus deſtitutus eſſet, conſternatus, nihil amplius neque dixit, neque fecit. Tarquinius uerò ſtatim regnum à patribus accepit, & per quoſdam Tullium domum ſe recipientem ſuſtulit. At eius filia maritum in curia deoſculata, regem ſalutauit: atque in regiam abiens, per patris corpus carpentum egiſſe fertur. Sic Tullius Rempub. adminiſtrauit, ſic uitam finijt, cum annos XLIIII regnaſſet.

Tarquinius Seruio occiſo regnum occupat.

Regnum Tarquinij.

Tarquinius regno ſuſcepto, Romuli more armatis corpus circūſepſit: quib. & noctu & interdiu, domi & foris uſus eſt. Nam quòd ipſe erga ſocerū, uxor erga patrē ita ſe geſsiſſent, timuit ne à ſeipſo aduerſus ſe exemplū caperet. Iam quia metu regnū tutandum erat, potētiſsimos ſenatores & ciues comprehēſos occidebat: alios palàm, quib. aliquid crimini dare poterat, alios clam: nonnullos in exilium mittebat. Neque uerò Tullij ſtudioſos dūtaxat, ſed etiā tyrānidis ſuę adiutores perdidit. Ita optimis quibuſque ſenatorij & equeſtris ordinis ſublatis, cum ſe omni populo inuiſum eſſe crederet, ſtatuit nullos in patres legere: ſed ſenatū penitus tollere aggreſſus, neque ullū ſenatorem ſubſtituit: neque cum ijs qui reſtabāt, quicquā quod alicuius momēti eſſet, cōmunicauit. Quāuis enim eos cōuocaret, non tamē id eò faciebat, ut alicuius rei gerēdæ adiutores eſſent: ſed ut uiſa eorū paucitate, ab omnib. cōtemnerentur: pleraque uerò per ſe aut filios adminiſtrabat. Fuit aditu affatuque difficilis, ſuperbia & crudelitate ex æquo erga omnes uſus: ac more tyrannico tam ipſe, quàm liberi eius cum omnib. egerunt. Quamobrē ſatellitib. etiā diffiſus, cōciliataque ſibi Latinorū cuſtodia, & in Romanorum ordines inſerta, id ſpectauit, ut Latinos Romanis æquatos, ſuo ſibi beneficio obſtrictos haberet, & Romanos adiūctis exteris minus formidaret. Gabinos, armis infeliciter adortus, dolo ſuperauit. Nam Sextū filiū trāsfugere Gabios iuſsit. cuius facti ut iuſtā habere cauſam uideretur, patrē apertè ut tyrannū & fœdifragū eſt inſectatus, atque à patre uiciſsim flagris cęſus. Deinde cū ex cōpoſito ad Gabinos cū pecunijs et ſocijs transfugiſſet, illi ut ei cōmento crederēt, & Tarquinij crudelitate, & multis Sexti ueris in patrē maledictis adducebant: à quo cū eum hoſtili odio diſsidere crederēt, hominem benigniſsimè ſuſceperūt, & aliquot cū eo in Romanum agrū impreſsiones magna clade illata fecerūt. His igitur de cauſis, & quòd pecuniā aliquibus priuatim dabat, & in publicū liberaliter cōferebat, dux ab eis creatus eſt, urbanarū etiā rerum adminiſtratione commiſſa. Poſt hæc, per quendā patri ſtatū rerū ſuarū nūciat: quid ſe facere uelit, ſciſcitat. Ille uerò nihil reſpōdet nuncio, ne cognitus uel uolēs uel inuitus arcanum prodat: ſed in hortū ædium tranſit, ſequēte illo, &

Tyrannus principiò Senatum labefactat.

Latinorum ſocietas.

Gabij Sexti Tarquinij dolo capti.

ſumma papauerum capita baculo decutit, itaq; nunciũ dimittit: qui re nõ intellecta, quid actũ eſſet, Sexto renunciat. Is uerò animaduerſo patris cõſilio, Gabinorum primores partim clam ueneno ſuſtulit, partim per ſicarios interfecit: alios in iudicio calumnijs oppreſſos, quaſi urbem patri ſuo prodere uellent, amouit. Simile quiddã Herodotus de Periandro Cypſeli filio, Corinthi tyrãno, ſcribit: quũ enim à Thraſybulo Mileti tyranno conſiliũ firmãdi imperij petijſſet, Thraſybulũ nũcio uoce nihil reſpõdiſſe: ſed eo in ſegetem deducto, culmis eminẽtioribus reſectis & abiectis, hominẽ dimiſiſſe. Qui reuerſus, deq; illius cõſilio rogatus, dixerit, ſe ad hominẽ emotæ mentis eſſe miſſum, neq; enim ad interrogata quicq; reſpõdiſſe: ac quid ille feciſſet, narrarit. At Periandrũ, intellecta Thraſybuli ratione, omnes Corinthiorũ principes ſuſtuliſſe. Ad eundẽ modũ Sextus etiã cum Gabinis egit: & meliorib. occiſis, eorũ pecunias uulgo diſtribuit. Deinde illis deletis, reliquis deceptis, & omnia credentibus, cũ Romanis captiuis & trãsfugis, quos ea de cauſa multos coegerat, urbẽ occupauit, patriq; tradidit. Sed is ea filio cõceſſa, cum alijs populis bellũ geſsit. Cæterùm oracula Sibyllina uel inuitus populo Ro. cõparauit. Mulier enim quædã fatidica, quã Sibyllã nominabãt, Romã III aut IX libros allatos, Tarquinio certo precio uenales ꝓpoſuit. Illo uerò eam negligẽte, uel unũ uel tres libros exuſsit. Vt iterũ à rege deſpecta eſt, ex reliquis totidẽ aboleuit. Cũ aũt eos etiã qui reſtabãt cremãtura eſſet, augures eũ reliquos emere coegerũt: idq; tãti, quãti uniuerſos parare potuiſſet. eos libros duobus ſenatorib. aſſeruandos tradidit: qui q; ſcripta illa nõ ſatis aſſequerẽtur, duos uiros è Græcia mercede accerſiuerunt, qui eos legerẽt, atq; interpretarẽtur. Finitimi autem cognoſcẽdi auidi, quid ijs libris cõtineretur, altero cuſtodũ M. Aquilio largitionib. corrupto, quędã tranſcripſerunt. Quo facinore cognito, Marcus culeo inſutus atq; ſubmerſus eſt. Id ſupplicij genus pòſt in parricidis obſeruatũ: ut neque terra, neq; aqua, neq; ſol eorũ morte inquinaretur. Templũ in mõte Tarpeio ex patris uoto ædificauit. Cum uerò terra ad fundamẽta iaciẽda effoderetur, uiri recèns mortui capite inuẽto, quod ſanguis nondũ deſtituerat, Romani Tyrrhenũ uatẽ percõtati ſunt, quid portenderet: At ille id ſignũ in Tyrrheniã trãslaturus, certũ in terra ſpaciũ deſignauit: in eoq; Romæ ſitu & Tarpeio mõte incluſo, legatos rogauit, an ea Roma eſſet? an is mõs eſſet? an caput ibi inuentũ eſſet? ut illis nihil ſuſpicantibus, & ita eſſe affirmãtibus, illius portẽti uis in eũ locũ, in quo deſcriptio facta eſſet, transferret. Sed legati ab illius filio fraudẽ prius edocti, cũ rogarentur, Nõ hic, inquiũt, Roma colit, ſed in palatio: & mons Romę eſt, & caput in mõte illo inuentũ eſt. Vatis calliditate hac ratione eluſa, omnẽ ueritatem

Thraſybuli Mileſij culmi decuſsi.

Sibyllina oracula.

Tẽpli Tarpeij exædificatio.

τὰς ὑπερεχούσας ῥάβδῳ κατέκλασε, καὶ εἰς γῆν κατέσυρε, καὶ οὕτω τὸν ἀγγελιαφόρον ἀπέπεμψεν. καὶ ὁ μὲν τὸ πραχθὲν τῷ Σέξτῳ ἀπήγγειλεν, ἀσυνέτως ἔχων τῆς πράξεως. ὁ δὲ τὸν νοῦν συνῆκε τῆς ὑποθήκης, καὶ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν Γαβίνων τοὺς μὲν λάθρα φαρμάκοις διέφθειρε, τοὺς δὲ διά τινων δῆθεν λῃστῶν, ἄλλους δὲ καὶ ἐκ δικαστηρίων ἀπέκτεινε, συκοφαντίας κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα προδοσίας πλαττόμενος. ὅμοιον δέ τι τούτῳ καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ· Περίανδρον γὰρ τὸν Κυψέλου τύραννον Κορίνθου γενόμενον, φησὶ πρὸς Θρασύβουλον τὸν Μιλήτου τύραννον διαπέμψασθαι πυνθανόμενον, ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἀσφαλῶς ἕξει. τὸν δὲ Θρασύβουλον τῷ ἀπαγγέλλοντι ταῦτα μηδὲν ἀποκρίνασθαι· ἀπαγαγόντα δὲ εἰς λήιον, τῶν ἀσταχύων τοὺς ὑπερέχοντας ἐκτέμνειν τε καὶ ῥιπτεῖν, καὶ οὕτως ἀποπέμψαι τὸν ἐσταλμένον. τὸν δὲ ἐπανελθόντα, καὶ τὴν τοῦ Θρασυβούλου συμβουλὴν ἐρωτώμενον, ἀπεῖν, ὡς πρὸς ἀπόπληκτα πεμφθείη, καὶ διηγεῖσθαι ἅ περ ἐκεῖνος ἐποίησε, μή τι πρὸς ὃ ἠρωτᾶτο φθεγξάμενος. τὸν δὲ γε Περίανδρον συνεῖναι τὸν τοῦ Θρασυβούλου λογισμόν, καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Κορινθίων ἅπαντας ἀνελέσθαι. καὶ ὁ Σέξτος οὖν οὕτω τοὺς Γαβίνους μετῆλθε, καὶ τοὺς μὲν κρείττους ἀπώλλυε, τῷ πλήθει δὲ τὰ σφῶν διένειμε χρήματα. καὶ μετὰ τοῦτο τῶν μὲν διαφθαρέντων ἤδη, τῶν δὲ λοιπῶν ἠπατημένων καὶ πάντα πιστευόντων αὐτῷ, μετὰ τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτομόλων, οὓς πολλοὺς διὰ τοῦτο συνήθροισε, κατέσχε τὴν πόλιν, καὶ τῷ πατρὶ παρέδωκε. καὶ ὃς ἐκείνῳ τὴν ταύτης παρεχώρησεν ἀρχήν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἄλλα ἐπολέμησεν ἔθνη. τοὺς δὲ τῆς Σιβύλλης χρησμοὺς Ῥωμαίοις καὶ ἄκων προσεπορίσατο. γυνὴ γάρ τις θεόμαντις, ἣν Σίβυλλαν ὠνόμαζον, εἰς τὴν Ῥώμην ἐληλύθει, βιβλία τρία ἢ ἐννέα φέρουσα, καὶ ταῦτα πρίασθαι τῷ Ταρκυνίῳ ἐδίδου, καὶ τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων ὡρίσατο. ἐκείνου δὲ μὴ προσσχόντος αὐτῇ, τὸ ἓν ἢ τὰ τρία τῶν βιβλίων κατέκαυσεν. ὡς δὲ αὖθις κατωλιγώρει αὐτῆς ὁ Ταρκύνιος, καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως διέφθειρε. μελλούσης δὲ καὶ τὰ ἔτι λοιπὰ καταφλέξειν, ἠνάγκασαν αὐτὸν οἱ οἰωνισταί, τὰ γοῦν σωζόμενα πρίασθαι. καὶ ὠνήσατο ταῦτα, ὅσου τὰ πάντα πρίασθαι ἔμελλε, καὶ δυσὶ βουλευταῖς ἀνδράσι φυλάσσειν παρέδωκεν. ὡς δὲ οὐ πάνυ τὰ γεγραμμένα συνίεσαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπέλθοντες, δύο ἄνδρας ἐκεῖθεν μισθῷ ἤγαγον, τοὺς ἀναγνωσομένους ταῦτα, καὶ ἑρμηνεύσοντας. οἱ δὲ περίοικοι μαθεῖν ἐθελήσαντες, ὅ,τι ποτε τὸ διὰ τῶν βιβλίων ἦν δηλούμενον, τὸν ἕτερον τῶν φυλασσόντων αὐτὰ Μάρκον Ἀκίλλιον χρήμασιν ἀναπείσαντες, μετεγράψαντό τινα. γνωσθέντος δὲ τοῦ ἔργου, ὁ Μάρκος δύο βύρσαις συρραφείσαις ἐμβληθεὶς, κατεποντώθη, ὃ δὴ ἐκεῖνο μετέπειτα ἐπὶ τῶν πατροκτόνων ἐπεκράτησε γίνεσθαι, ἵνα μήτε ἡ γῆ, μήτε τὸ ὕδωρ, μήτε ὁ ἥλιος μιαίνοιτο αὐτῶν θνησκόντων. τὸν δὲ ναὸν τὸν ἐν τῷ Ταρπηΐῳ ὄρει κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς εὐχὴν ᾠκοδόμει. τῆς δὲ γῆς εἰς τὴν τῶν θεμελίων καταβολὴν ἀνορυττομένης, ἀνδρὸς νεοθνῆτος κεφαλὴ αὐτοῦ ἐφάνη ἐν αἵματι ἔτι. ἔπεμψαν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς ἄνδρα Τυρσηνὸν τερατοσκόπον, ἐρωτῶντες τὸ διὰ τοῦ φανέντος δηλούμενον. ὁ δὲ τὸ σημεῖον εἰς τὴν Τυρσηνίδα μεταθεῖναι μηχανησάμενος, διάγραμμα ἐπὶ τῆς γῆς ἐποιήσατο, καὶ εἰς αὐτὸ τήν τε τῆς Ῥώμης θέσιν ἐνθεὶς, καὶ τὸ Ταρπήιον ὄρος, ἔμελλε τοὺς πρέσβεις ἀνερήσεσθαι, ἡ Ῥώμη αὕτη ἐστί; τὸ ὄρος τοῦτο ἐστί; ἡ κεφαλὴ ἐνταῦθα εὑρέθη; ἵν' ἐκείνων μηδὲν ὑποτοπησάντων καὶ συμφησάντων, ἡ δύναμις τοῦ σημείου εἰς τὸ χωρίον, ἐν ᾧ διεγέγραπτο, μεταστῇ. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐτεχνάσατο. οἱ δὲ πρέσβεις παρὰ τοῦ υἱοῦ ἐκείνου μαθόντες τὸ τέχνασμα, ἐρωτώμενοι, οὐκ ἐνταῦθα, εἶπον, οἰκεῖται ἡ Ῥώμη, ἀλλ' ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ τὸ ὄρος ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐστί, καὶ ἡ κεφαλὴ ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ εὑρέθη. οὕτω δὲ τοῦ τερατοσκόπου διαμαρτηθέντος τοῦ μηχανήματος, πᾶσαν ἐκεῖνος τὴν ἀλη-

ὅτι τὰ αὐτὰ τῷ Θρασυβούλῳ καὶ αὐτὸς ἔπραξεν.

περὶ τῆς μάντιδος Σιβύλλης.

περὶ τῶν βιβλίων Σιβύλλης.

περὶ τῆς διὰ βυρσῶν τιμωρίας.

περὶ τῆς εὑρεθείσης ἀνθρώπου κεφαλῆς ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ ναοῦ, καὶ τί ἐδήλου τὸ τέρας.

ὅπως ὠνομάσθη τὸ Καπιτώλιον.

τὴν ἀλήθειαν ἔμαθον, καὶ τοῖς πολίταις ἀνήγγειλαν, ὅτι κράτιστοι ἔσονται, καὶ πλείστων ἄρξουσιν. ἐλπὶς οὖν κἀκ τούτου αὐτοῖς προσεγένετο, κἀντεῦθεν τὸ ὄρος μετωνομάσθη παρ' αὐτῶν καπιτώλιον. καπίτα γὰρ τῇ ῥωμαίων διαλέκτῳ ἡ κεφαλὴ ὀνομάζεται. δεηθεὶς δὲ χρημάτων εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ ὁ ταρκύνιος, ἀρδεάταις ἐπήνεγκε πόλεμον, ὅθεν οὔτε χρήματα προσεκτήσατο, καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσε. γεγόνασι δὲ αὐτῷ καὶ σημεῖα τινὰ δηλωτικὰ τῆς ἐκπτώσεως. ἔκ τε γὰρ τοῦ κήπου αὐτοῦ γῦπες νεοσσοὺς ἐξήλασαν ἀετῶν· καὶ δράκων ἀνδρῶνος, ἐν ᾧ συνειστιᾶτο φίλοις, ὀφθεὶς μέγας ἐμφανὴς, αὐτόν τε καὶ τοὺς συσσίτους ἐξέβαλε. διά τοι ταῦτα ἐς δελφοὺς τίτον τε καὶ ἄρροντα τοὺς υἱοὺς ἔπεμψε. τοῦ δὲ ἀπόλλωνος χρήσαντος, τότε τῆς ἀρχῆς ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν, ὅτε κύων ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρήσαιτο, ἀγαθαῖς ἐλπίσιν ἠώρητο, μὴ εἰκάζων ποτὲ γενέσθαι τὸ μάντευμα. ἦν δὲ λούκιος ἰούνιος ἀδελφῆς τοῦ ταρκυνίου υἱός, οὗ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν ὁ ταρκύνιος ἔκτεινεν. οὗτος οὖν περὶ ἑαυτῷ δεδιὼς, μωρίαν προσεποιήσατο, ταύτην ἑαυτοῦ προστησάμενος σωτήριον. διὸ καὶ βροῦτος ἐπεκλήθη, οὕτω δὲ δύναται τοῖς λατίνοις ὁ ἠλίθιος καλεῖν. παιζόμενος οὖν ὡς μωραίνοντα, τοῖς τοῦ ταρκυνίου παισὶν εἰς δελφοὺς ἀπιοῦσι συμπαρειλήφθη, ὡς ἄθυρμα. ὁ δὲ καὶ ἀνάθημα φέρειν ἔλεγε τῷ θεῷ, τὸ δ' ἦν βακτηρία τι, μηδὲν ἐκ τοῦ φαινομένου ἔχον χρηστόν, ὅθεν καὶ ἐπὶ τούτῳ ὤφλισκανε γέλωτα. τὸ δ' ἦν οἷον εἰκών τις τῆς κατ' αὐτὸν προσποιήσεως. κοιλάνας γὰρ αὐτὸ, λάθρα χρυσίον ἐνέχεεν ἐνδεικνύμενος δι' αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ διὰ τῆς μωρίας ἀτιμωθὲν, ἔντιμον κατακρύπτεται. ἐρομένων δὲ τῶν ταρκυνίου υἱῶν, τίς τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς διαδέξεται; ἔχρησεν ὁ θεὸς, τὸν πρῶτον τὴν μητέρα φιλήσαντα τὸ κράτος ἕξειν. ὃ συνεὶς ὁ βροῦτος, ὡς τυχαίως καταπεσὼν, τὴν γῆν κατεφίλησεν, αὐτὴν μητέρα πάντων ὑπάρχειν κρίνας ὀρθῶς. οὗτος δὲ ὁ βροῦτος τοὺς ταρκυνίους κατέλυσεν, αἰτίαν τὸ περὶ τὴν λουκρητίαν συμβεβηκὸς προστησάμενος, καὶ ἄλλως μισουμένους παρὰ πάντων διὰ τὸ τυραννικόν τε καὶ βίαιον. ἡ δὲ λουκρητία θυγάτηρ μὲν ἦν λουκρητίου σπουρίου, ἀνδρὸς τῶν τῆς συγκλήτου γερουσίας, γαμετὴ δὲ κολλατίνου ταρκυνίου τῶν ἐπιφανῶν, ἐπί τε κάλλει καὶ σωφροσύνῃ τυγχάνουσα περιβόητος. ταύτην ὠρέχθη ὁ τοῦ ταρκυνίου υἱὸς αἰσχῦναι σπούδασμα θέμενος, οὐχ οὕτω τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐρασθεὶς, ὡς ἐπὶ τῷ σώφρονι ἐπιβουλεύων αὐτῆς. τηρήσας οὖν τὸν κολλατῖνον τῆς οἰκίας ἐκδημοῦντα, νύκτωρ ἐλθὼν πρὸς αὐτὴν, ὡς πρὸς γαμετὴν συγγενοῦς, κατέλυσε παρ' αὐτῇ· καὶ πρῶτον μὲν λόγοις ἐπεῖρα συγγενέσθαι αὐτῇ, εἶτα καὶ βίαν προσῆγεν. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινεν, ἀποσφάξειν ἠπείλησεν. ὡς δὲ καὶ τοῦ θανάτου κατωλιγώρει, δοῦλον παρακατακλινεῖν αὐτῇ ἐπηπείλησε, καὶ ἀμφοτέρους κτανεῖν, καὶ λόγον δώσειν, ὡς εὑρὼν αὐτοὺς συγκαθεύδοντας ἔκτεινε. τοῦτο τὴν λουκρητίαν ἐτάραξε, καὶ φοβηθεῖσα μὴ πιστευθείη τοῦθ' οὕτω γενέσθαι, ἐνέδωκε, καὶ μοιχευθεῖσα ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἔθετο, καὶ μεταπεμψαμένη τόν τε ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα, συνεπομένων αὐτοῖς τοῦ τε βρούτου καὶ ποπλίου οὐαλλερίου, κατεδάκρυσε, καὶ στενάξασα τὸ δρᾶμα πᾶν διηγήσατο. εἶτα ἐπήγαγεν· καὶ ἐγὼ μὲν τὰ πρέποντα ἐμαυτῇ ποιήσω· ὑμεῖς δὲ εἴπερ ἄνδρες ἐστὲ, τιμωρήσατε μὲν ἐμοὶ, ἐλευθερώθητε δὲ αὐτοὶ, καὶ δείξατε τοῖς τυράννοις οἵων ὑμῶν ὄντων, οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν. τοιαῦτα εἰποῦσα, εὐθὺς τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα κατέκτανεν ἑαυτήν. ἀκούσαντες δὲ ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ θεασάμενοι, ὑπερήλγησαν, καὶ τῷ ποπλίῳ συμβούλῳ καὶ βοηθῷ πρὸς τοὔργον ὁ βροῦτος χρησάμενος, τήν τε γυναῖκα πολλοῖς τοῦ δήμου κειμένην ἐπέδειξε· καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς δημηγορήσας, τὸ πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος ἐκφῆναι πεποίηκε, καὶ

μηκέτι

περὶ τῶν σημείων τῆς ἐκπτώσεως τοῦ ταρκυνίου.

ὅτι βροῦτος ὁ μωρὸς παρὰ λατίνοις.

ὅπως ὁ βροῦτος τὴν γῆν ὡς κοινὴν μητέρα ἐφίλησε.

περὶ λουκρητίας, ἣν ἐβιάσατο ὁ τοῦ ταρκυνίου υἱός, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσφαξεν ἑαυτήν.

ueritatem didicerunt, & ciuibus ſuis renunciarunt, eos fore potẽtiſsimos, & plurimis imperaturos. Igitur hæc quoq; res fiduciã illorũ auxit, & mons ex eo Capitoliũ eſt appellatus. Quia uerò Tarquinius ad tẽpli exædificationẽ pecunia egebat, Ardeatib. illato bello, neq; pecuniã acquiſiuit, & regno excidit. Quæ calamitas ei prodigijs eſt præſignificata. Nã & uultures ex hortis eius pullos aquilarum expulerũt: & anguis ingẽs è cõclaui, in quo cũ amicis cõuiuabatur, & ipſum & cõuiuas fugauit. Iis de cauſis Titũ & Aruntẽ filios, Delphos miſit. Quib. cũ Apollo reſpõdiſſet, tum eũ imperiũ amiſſurũ, cũ canis humana uoce loqueret̃, ſpe bona ſibi blanditus eſt, nunq; id oraculũ euenturũ ratus. Erat autẽ L. Iunius, ſororis Tarquinij filius, cuius patrẽ & fratrẽ tyrãnus ſuſtulerat. Is uitę ſuæ timens, ſtultitiã ſimulauit, cuius numine tutior eſſet. unde Bruti nomẽ eſt adeptus, quod fatuũ ſignificat. Ob eã ſtultitię ſimulationẽ à Tarquinijs Delphos ductus, ludibriũ uerius q̃ comes: etſi profitebatur ſe deo baculũ dono laturũ, in quo cum nihil appareret boni, ea quoq; de cauſa ridebatur. Verùm ea re per ambages effigiẽ quandã ingenij ſui repręſentabat. Nam eo excauato, clam aurũ infuderat: ut oſtẽderet, ingeniũ quoq; ſuũ integrũ & honorabile ſub ignominioſo ſtultitię uelamẽto deliteſcere. Adoleſcẽtib. porrò interrogãtibus, quis patri ſucceſſurus eſſet? reſpõdit Deus, eũ qui matrẽ prius oſcularetur, rerũ potiturũ. Quo Brutus intellecto, terrã, quaſi fortuitò prolapſus, deoſculatus eſt, quã cõmunem omniũ matrẽ eſſe rectè iudicauit. Idẽ Brutus Tarquinios, ob ſtuprũ Lucretię oblatũ, urbe eiecit, antè ob tyrannidẽ & uiolentiam omnib. inuiſos. Lucretia uerò filia fuit Spurij Lucretij ſenatoris, uxor Tarquinij Collatini uiri illuſtris, elegãtia formę & caſtitate celebris. Huius ſtuprandæ libido Sexto Tarquinio inceſsit, nõ tam ob pulchritudinẽ, quàm ut eius famę ac pudicitię labẽ aſpergeret. Itaq; captata Collatini abſentia, noctu apud eã, ut cognati uxorẽ, diuertit. Ac primũ uerbis eã tẽtat, deinde ui. cũ nihil pficeret, mortẽ minat̃: quam illa contẽnente, dixit ſe ſeruũ cũ ea poſiturũ, & ambos occiſurũ: eáq; cauſam cædis editurũ, q eos in cõcubitu deprehẽſos pemiſſet. Hoc Lucretiã cõmouit: ac uerita, ne res ita eſſe acta crederet̃, adultero obſecuta, pugionẽ ſub ceruicali poſuit: accerſitóq; marito & patre, Bruto & P. Valerio comitantibus, quid accidiſſet, cũ fletu & ſuſpirijs expoſuit. Deinde ſubiecit: Ego quę me decẽt, faciam: uos ſi uiri eſtis, & necem meã ulciſcemini, & uoſmetipſos in libertatem uẽdicabitis: ac tyrannis oſtẽdetis, quales uiros qualẽq; matronã uiolarint. Hęc elocuta, ſtatim pugione clã arrepto ſeipſam interemit. Quib. illi auditis & uiſis, ingentẽ dolorem cæperunt. Brutus uerò Publij cõſilio & alacri opera uſus, matronã multis è populo iacentẽ oſtẽdit: & apud cęteros habita cõcione fecit, ut occultũ tyrannorum odiũ erumperet, ſeq; Tarquinium

Ardeate bellũ Tarquinijs exitij occaſio.

Prodigia, & oraculũ Delphicũ.

L. Iunius Brutus, ſtulti ſapiens imitator.

Lucretia ſtuprum.

non am-

L. Iunius Brutus, & Tarquinius Collatinus, primi Coss.

non amplius recepturos affirmarent. His actis Brutus, urbe alijs cōmiſſa, in caſtra equitauit, eademq́ militibus quæ populo perſuaſit. Tarquinius re cognita, ad urbem properans, excluditur, & cum liberis cæteriſq́ amicis Tarquinios confugit. Nam ſola Tullia ſibi ipſi manus attuliſſe fertur. Sic Tarquinio regno pulſo, quod per annos XXV uiolenter adminiſtrarat, Romani Brutum, inclinatis in eum ſtudijs, magiſtratum elegerunt. Verùm ne monarchia regia reducta uideretur, Lucretiæ maritū Tarquinium Collatinū, ei collegam dederunt: qui ob uim uxori ſuæ factam, tyrannis infeſtus eſſe crederetur. A' Tarquinio legati reditum flagitantes miſſi, tum re infecta diſceſſerūt. Pòſt reuerſi retulerūt, ſi bona ſua ipſi, amicis & neceſſarijs rederentur, unde exiliū tolerarent, eum regno ceſſurū, & bellum depoſiturū eſſe. Qua petitione cum multi flecterētur, atq́ ipſe adeò Collatinus, Bruti collega: Brutus è curia in forum excurrit, Collaninum proditorē appellat, qui belli & tyrannidis inſtrumenta largiretur.

Nobilium adoleſcentum coniuratio cōtra patriā uindicata.

Legati per ſpeciem repetēdæ pecuniæ Romæ commorati, nobiles aliquot adoleſcentes corrumpere, atq́ inter alios, etiā Bruti filios duos ad proditionem impellere ſtuduerunt. A' quibus benignè accepta oratione, uiſum eſt pacta iureiurādo ſancire: eaq́ de cauſa in ædes penè deſertas & obſcuras ingreſſi, non animaduerterunt ibi eſſe Vindicium ſeruū, qui non de induſtria, ſed fortè fortuna ibi deliteſcens, ſpectator actorū, & auditor ſermonū fuit: quę omnia ad cędem Coſs. & proditionē urbis ſpectabāt, additis etiam ad Tarquiniū literis. Coniuratis digreſſis, ſeruus omnia defert. Illi capiuntur, literæ afferuntur. Deducuntur in forum: aſtante Vindicio, literæ recitantur. Alijs mœſtum ſilentiū tenentibus, Brutus nominatim utrumq́ filium allocutus: Non depellitis, inquit, crimē? Illis tacentibus, ad lictores conuerſus: Quod reſtat, ait ueſtri muneris eſt. Ii adoleſcentes arreptos flagris cæciderunt: quorū miſericordia cum alij mouerentur, pater neq́ oculos aliò auertit, neq́ ullū miſericordiæ ſignū dedit, quoad ſecuri percuſſi ſunt. Hoc factū neq́ laudare neq́ uituperare promptū eſt. Aut enim uirtutis altitudo perturbationes omnes in eius animo oppreſſit, aut calamitatis magnitudo ei ſtuporem attulit. Neutrū uerò exiguū eſt, aut humanum: ſed aut diuinitatis, aut belluinæ immanitatis. His interſectis, à Bruto poſtulatū eſt, ut de cęteris quoq́ pronunciaret. Ad quę ille: Liberis, inquit, meis idoneus fui iudex: de cęteris uerò, ciuib. iam liberis ſuffragia ferēda permitto. Sentētijs latis, omnes ſecuri ſunt percuſſi, atq́ inter alios cognati aliquot Collatini: ob quos cū iraſceretur, populi à Bruto concitati manib. penè diſcerptus eſſet. Magiſtratus tamen ei eſt abrogatus, P. Valerio ſucceſſore dato: cui à cultu & obſeruātia populi, Publicolę cognomentum fuit. Tarquinius deſperata per proditionē regni recuperatione, ad Tyrrhenos ſe cōtulit.

A quibus

ὕπατοι ὁ Βροῦτος τε καὶ Ταρκύνιος Κολλατῖνος, ἵνα μὴ δοκῶσι μονάρχαι· διὸ καὶ ὕπατοι οὗτοι ἐκλήθησαν.

μηκέτι δέξασθαι συνέθεντο τὸν Ταρκύνιον. ταῦτα δὲ πράξας, καὶ τὴν πόλιν ἐπιτρέψας τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐξιππάσατο, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ δήμῳ συνέπεισε, καὶ τοὺς στρατιώτας ψηφίσασθαι. ὁ δέ γε Ταρκύνιος τὰ συμβεβηκότα μαθὼν, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἐπειχθεὶς, ἀπεώσθη, καὶ πρὸς τοὺς Ταρκυνησίους μετὰ τῶν παίδων καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων κατέφυγε, μόνης τῆς Τουλλίας, ὡς λόγος, ἑαυτὴν ἀνελούσης. ὁ μὲν οὖν Ταρκύνιος πέντε καὶ εἴκοσι τυραννήσας ἐνιαυτοὺς, οὕτως ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπέκλιναν, καὶ αὐτὸν εἵλοντο ἄρχοντα. ἵνα δὲ μὴ ἡ μοναρχία βασιλεία δοκῇ, καὶ συνάρχοντα αὐτῷ ἐψηφίσαντο τὸν τῆς Λουκρητίας ἐκείνης ἄνδρα, τὸν Κολλατῖνον Ταρκύνιον, ὡς ἀπεχθῶς πρὸς τοὺς τυράννους διακείμενον ἔχειν διὰ τὴν βίαν τῆς γυναικός. ἐκ δέ γε Ταρκυνίων πρέσβεις εἰς Ῥώμην ἧκον, περὶ καθόδου διαλεγόμενοι· ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ἔτι οἱ αὐτοὶ ἐπέστησαν, ἀφίστασθαι τῆς βασιλείας, καὶ παύειν τὸν πόλεμον λέγοντες τὸν Ταρκύνιον, εἰ τὰ χρήματα ἀποδοθεῖεν αὐτῷ, καὶ τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς οἰκείοις, ἀφ' ὧν διαβιώσονται φεύγοντες. ὑπαγομένων δὲ πολλῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Κολλατίνου τοῦ τῷ Βρούτῳ συνάρχοντος, εἰς ἀγορὰν ὁ Βροῦτος ἐκ τοῦ βουλευτηρίου ἐξέδραμε, προδότην τὸν Κολλατῖνον ἀποκαλῶν, πολέμου καὶ τυραννίδος ἀφορμὰς χαριζόμενον. οἱ πρέσβεις δὲ ἐπὶ τῇ τῶν χρημάτων προφάσει τῇ Ῥώμῃ ἐνδιατρίβοντες, ἴσχυσαν διαφθεῖραι τῶν εὐπατριδῶν τινας, μεθ' ὧν καὶ δύο τοῦ Βρούτου παῖδας ἔπεισαν ἐν τῇ προδοσίᾳ γενέσθαι. ὡς οὖν συνέπεισαν τὰ μειράκια, ἔδοξε καὶ ὅρκον προσθεῖναι, καὶ ἐπὶ τούτῳ εἰς οἰκίαν συνῆλθον. ἦν δὲ ὁ οἶκος ἐκεῖνος ἔρημος καὶ σκοτεινός. ἔλαθεν οὖν φθάσας ὢν οὐκ ἐκ προνοίας, ἀλλὰ τυχαίως, οἰκέτης ὄνομα Οὐινδίκιος, καὶ κατακρυφθεὶς ἐκεῖ, θεατής τε τῶν δρωμένων ἦν, καὶ τῶν βουλευμάτων ἐπήκοος ἃ προὔθεντο, τοὺς ὑπάτους ἀνελεῖν, καὶ τὴν πόλιν προδοῦναι, καὶ ταῦτα πρὸς Ταρκύνιον διὰ τῶν πρέσβεων ἐπεστάλκασιν. ἀπελθόντων δὲ τοῦ οἰκήματος τῶν συνωμοτῶν, ἐξελθὼν ὁ οἰκέτης ἅπαντα κατεμήνυσε, καὶ οἱ τὴν προδοσίαν μελετήσαντες συνελήφθησαν, καὶ τὰ γράμματα ἐκομίσθησαν, καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν προαχθέντων αὐτῶν, καὶ τὸν Οὐινδίκα παρεστήσαντο, τά τε γράμματα ἀνεγνώσθησαν. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐν κατηφείᾳ ἦσαν, καὶ σιωπῇ. ὁ δὲ Βροῦτος ὀνομαστὶ τῶν υἱῶν ἑκάτερον προσειπὼν, οὐκ ἀπολογεῖσθε, ἔφη, πρὸς τὴν κατηγορίαν; τῶν δὲ σιωπώντων, στραφεὶς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, ὑμέτερον, εἶπεν, ἤδη τὸ λοιπὸν ἔργον. οἱ δὲ συλλαβόντες τοὺς νεανίσκους, ῥάβδοις κατέξαινον· καὶ τῶν ἄλλων ἐπικλωμένων τοῖς πάθεσιν, ὁ πατὴρ οὔτ' ἀλλαχόσε τὰς ὄψεις ἀπήγαγεν, οὔτε μὴν οἶκτόν τινα ἐνεδείξατο, μέχρι πελέκει τὰς κεφαλὰς τῶν παίδων ἀπεκόψαν. τοῦτο δὲ οὔτ' ἐπαινεῖν, οὔτε ψέγειν διὰ ῥᾴδιον. ἢ γὰρ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς εἰς ἀπάθειαν ἐξέστησεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, ἢ τὸ πάθος μέγεθος εἰς ἀναλγησίαν. οὐδέτερον δὲ μικρὸν οὐδ' ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἢ θεῖον, ἢ θηριῶδες. ἐπεὶ δὲ τούτων θανόντων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων συνωμοτῶν ψῆφον γενέσθαι ὁ Βροῦτος ἀπῄτητο. ὁ δὲ, τοῖς μὲν υἱοῖς, εἶπεν, αὐτὸς ἀρκῶν εἰμὶ δικαστής. περὶ δὲ τῶν ἄλλων, τοῖς πολίταις ἐλευθέροις οὖσι τὴν ψῆφον παραχωρῶ. ψήφου τοίνυν δοθείσης, πάντες ἐπελεκίσθησαν. ἦσαν δὲ τούτων τινὲς τῷ Κολλατίνῳ προσήκοντες, δι' οὓς καὶ ὠργίζετο. ὅθεν ὁ Βροῦτος οὕτω κατ' αὐτοῦ τὸν δῆμον παρώξυνεν, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ αὐτοχειρὶ αὐτὸν ἀνελεῖν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, τὴν δ' ἀρχὴν ἠνάγκασαν αὐτὸν ἀπειπεῖν. εἵλοντο δὲ ἀντ' ἐκείνου συνάρχοντα Πόπλιον Οὐαλέριον, ὃς Ποπλικόλας προσωνομάσθη, δηλοῖ δ' ἡ κλῆσις ἐξελληνιζομένη δημοκηδῆ, ἢ δημοτικώτατον. Ταρκύνιος δὲ ἀπογνοὺς τὴν ἐκ προδοσίας τῆς βασιλείας ἀνάληψιν, προσῆλθε τοῖς Τυρσηνοῖς.

ὅτι διὰ τὴν μελετηθεῖσαν προδοσίαν τῶν υἱῶν τοῦ Βρούτου κολαζομένων, ὁ πατὴρ οὐκ ἀπαθῶς ... τῆς κατηγορίας.

ὅτι διὰ συνωμοσίαν ἀπώλοντο.

ποπλικόλας ὁ δημοτικός.

περὶ τοῦ ... τυρσηνῶν.

οἱ δὲ

οἱ δὲ δυνάμει βαρείᾳ κατῆγον αὐτόν. ἀντεξῆγον δὲ καὶ τοὺς ῥωμαίους οἱ ὕπατοι. ἀρχομένης δὲ τῆς μάχης, ἄῤῥων ὁ ταρκυνίου παῖς, καὶ βροῦτος ὁ ῥωμαίων ὕπατος, ἀλλήλοις προσπεσόντες ἐμάχοντο. καὶ ἀφειδήσαντες ὑπὸ θυμοῦ ἑαυτῶν συναπέθανον. μεγάλης δὲ τῆς μάχης γενομένης, καὶ πολλῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων, ἄκριτος ἦν ἡ νίκη. νυκτὸς δὲ ἐπελθούσης λέγεται σεισθῆναι τὸ ἄλσος παρ' ᾧ ἐστρατοπεδεύοντο, καὶ φωνὴν ἐκπεσεῖν ἐκεῖθεν μεγάλην, φράζουσαν, ὅτι πλείους τεθνήκασι τυῤῥηνῶν ἢ ῥωμαίων. ἅμα δὲ τῇ φωνῇ ῥωμαῖοι μὲν μέγα καὶ θαρσαλέον ἠλάλαξαν. πτοία δ' ἐνέπεσε τυῤῥηνοῖς, καὶ θορυβηθέντες τὸ στρατόπεδον ἐξέλιπον. ὅλον δ' οἱ ῥωμαῖοι εἷλον, καὶ διήρπασαν. ἀριθμηθέντες δὲ οἱ νεκροὶ τῶν ἐν τῇ μάχῃ θανόντων, εὑρέθησαν οἱ μὲν τῶν τυῤῥηνῶν ὑπὲρ μυρίους χιλίους καὶ τριακοσίους, οἱ δὲ ῥωμαῖοι παρ' ἕνα τοσοῦτοι. ἐθριάμβευσε δὲ οὐαλλέριος ποπλικόλας πρῶτος ὑπατεύων. ὁ δὲ ταρκύνιος μετὰ τὴν μεγάλην μάχην, ἐν ᾗ καὶ τὸν υἱὸν ἀπέβαλε μαχεσάμενον βρούτῳ, καταφυγὼν εἰς τὸ κλούσιον, ἱκέτευε λάρτην πορσίναν, ἄνδρα μεγίστην ἔχοντα δύναμιν τῶν ἰταλικῶν βασιλέων. καὶ ὃς αὐτῷ βοηθήσειν ὑπέσχετο, καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψεν εἰς ῥώμην, κελεύων δέχεσθαι τὸν ταρκύνιον. ὡς δ' οὐκ ἐπείσθησαν, ἀφίκετο μετὰ βαρείας δυνάμεως. ποπλικόλας δὲ οὐαλλέριος εἰς ἀρχὴν τὸ δεύτερον αἱρεθείς, καὶ μάχην συνάψας, καὶ τραυματισθείς, φοράδην τῆς μάχης ἐξεκομίσθη. προσκειμένου δὲ τοῦ πορσίνα τῇ πόλει, λιμὸς ἥπτετο τῶν ῥωμαίων. ἐκ τύχης δὲ συμβεβηκότος, ἢ μᾶλλον ἐκ προνοίας γενομένου, ὁ πορσίνας τὸν πρὸς ῥωμαίους κατέλυσε πόλεμον. ἀνὴρ γάρ τις μούκιος κόρδος, ἐς πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθός, ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἄριστος, σκαιόλας τὴν ἐπίκλησιν, ὃ δηλοῖ τὸν μονόχειρα, ἢ μὴ ἀρτίχειρα, τὸν πορσίναν ἀνελεῖν βουλευσάμενος, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐκείνου στρατόπεδον, τυρσηνίδα φορῶν ἐσθῆτα, καὶ ὁμοίᾳ κεχρημένος φωνῇ. καὶ σαφῶς μὲν τὸν πορσίναν οὐκ εἰδώς, ἐρέσθαι δὲ δεδιώς, τὸν γραμματέα αὐτοῦ συγκαθήμενον αὐτῷ, καὶ ὁμοίως ἔχοντα τῆς στολῆς, ἀνασπάμενος τὸ ξίφος ἀπέκτεινε, καὶ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο. ἐσχαρίδος δέ τινος τῷ πορσίνᾳ μελλούσης θύειν τι κομιζομένης, ὑποσχὼν τὴν χεῖρα καιομένης τῆς σαρκὸς εἱστήκει, πρὸς τὸν πορσίναν ἐμβλέπων ἀτρέπτῳ προσώπῳ, ὅθεν αὐτῷ τῆς χειρὸς φθαρείσης ἐγένετο ἡ ἐπίκλησις, μέχρι θαυμάσας ἐκεῖνος ἀφῆκεν αὐτόν. ὁ δὲ σκαιόλας ἑτέρῳ μὲν τρόπῳ ἐσοφίσατο τὸν ἐχθρόν, καὶ εἶπε· τὸν φόβον σου πορσίνα νενίκηκας· ἥττημαι σου τῆς ἀρετῆς, καὶ χάριτι μηνύω, ἃ πρὸς ἀνάγκην οὐκ ἂν ἐξηγόρευσα. τριακόσιοι ῥωμαίων τὴν αὐτὴν ἐμοὶ γνώμην ἔχοντες, ἐν τῷ στρατοπέδῳ σου διατρίβουσιν, ὧν ἐγὼ προεπιχειρήσας κλήρῳ λαχών, οὐκ ἄχθομαι τῇ τύχῃ, διαμαρτὼν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ φίλου μᾶλλον ἢ πολεμίου ῥωμαίοις εἶναι προσήκοντος. ἐντεῦθεν ὁ πορσίνας πρὸς τὰς συμβάσεις ἐγένετο προθυμότερος. ὁ δὲ ποπλικόλας τὸ τρίτον ὑπατεύων τότε, προὐκαλεῖτο συνεχῶς τὸν ταρκύνιον εἰς δίκην, ὡς ἐξελέγξων κάκιστον, καὶ ἐκπεπτωκότα τῆς ἀρχῆς ἐνδικώτατα, τοῦ πορσίνα δικάζοντος. ἀπαναινομένου δὲ ταρκυνίου, μὴ αἱρεῖσθαι πορσίναν δικαστήν, εἰ σύμμαχος ὢν μεταβάλλεται· καταγνοὺς ὁ πορσίνας, τὸν πόλεμον κατελύσατο. καὶ μετὰ ταῦτα δὲ πολλάκις μὲν ἐπεχείρησαν οἱ ταρκύνιοι τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν, τοῖς ὁμοροῦσι ῥωμαίοις ἔθνεσι συμμαχούμενοι, πάντες δὲ ἐν ταῖς μάχαις διεφθάρησαν, πλὴν τοῦ γέροντος, ὃς καὶ σούπερβος ἐκαλεῖτο, ὅπερ ἄν τις ἑλλὴν εἴποι ὑπερήφανος. κἀκεῖνος δὲ μετέπειτα εἰς κύμην τὴν ἐν ὀπικίᾳ γενόμενος, ἐτελεύτησεν. οὕτω μὲν οὖν τοῖς ταρκυνίοις τὰ πράγματα ἐπραύνθησαν. ἐκείνων δ' ἐξωσθέντων τῶν βασιλέων, ὕπατοι, ὡς εἴρηται, παρὰ τῶν ῥωμαίων ᾑρέθησαν, ὧν εἰς

ἐν μάχῃ πολλῶν πεσόντων ἑκατέρωθεν, ὅτι τὸ ἄλσος, ἐν ᾧ ἐστρατοπέδευον, ἐσείσθη, καὶ φωνὴ ἐγένετο.

ὅτι ῥωμαῖοι οἱ ἰταλοὶ ἐνίκησαν.

ὅτι ὁ σκαιόλας ἐμηχανήσατο ἀπάτην ἐκείνῳ μετὰ τῶν ἰταλῶν καὶ ῥωμαίων.

A' quibus cũ magnis copijs reduceretur, cõſules in aciẽ Romanos eduxerũt. Ac pugnę principio Aruns Tarquinij filius, & Brutus Cos. Romanus, adeò infeſtis animis inter ſe cõcurrerũt, ut neuter, dum hoſtẽ uulneraret, ſui protegendi corporis memor, uterq; ictu cõtrario transfigeret. Acri orto prelio, & multis utrinq; cæſis, incerta uictoria fuit. Sub noctẽ concuſſo luco, iuxta quem caſtra erãt poſita, ingens uox edita eſt, quæ diceret, uno plus Hetruſcorũ cecidiſſe in acie, uincere bello Romanũ. Vnaq; cum ea uoce Romani magno & cõfidenti clamore ſublato, terrorem incuſſerũt Tyrrhenis, ut per tumultũ caſtra deſererent, quæ à Romanis capta & direpta ſunt. Numeratis interfectorum cadaueribus, Tyrrhenorũ XI millia CCC ſunt reperta, Romanorũ uno minus totidẽ. Valerius Publicola primus in cõſulatu triumphauit. Tarquinius poſt magnã illã pugnã, in qua filiũ quoq; amiſerat, à Bruto interfectũ, Cluſiũ ſupplex cõfugit ad Lartem Porſenã, Italicorũ regũ potentiſsimũ: qui auxilijs promiſsis, cum primùm per legatos à Romanis, ut Tarquiniũ reciperent, non impetraſſet, cum magno uenit exercitu. Valerius Publicola denuò cõſul creatus, uulneribus acceptis, lectica ex pugna elatus eſt. Porſena urbẽ premente, Romanos annonæ penuria afflixit: ſed caſu quodam, ac potius diuino cõſilio factũ eſt, ut Porſena bellum omitteret. Nam quidam Mutius Cordus, cùm omni uirtute præſtãs, tum militari fortitudine præſtãtiſsimus, cognomẽto Scæuola, Tyrrheno habitu, ſermonẽ etiã Tyrrhenorũ imitatus, hoſtiũ caſtra ingreſſus, cum Porſenã non ſatis noſſet, nec rogare auderet, ſcribã cum rege ſedentẽ pari ornatu, ſtricto enſe interfecit. Comprehẽſus, cum interrogaretur, dextra accẽſo ad ſacrificiũ foculo iniecta, interim dum caro uritur, intrepido uultu Porſenã intuẽs aſtitit (unde à clade manus, id ei cognomentũ eſt inditũ) donec eũ rex, propè attonitus miraculo, dimiſit. Tum uerò hoſtem alio modo fefellit, his uerbis: "Victo tui metu, uirtuti tuæ ſuccubui: ac beneficio à me feres, quod minis nequiſſes. CCC Romani, ijſdẽ prẹditi animis, in caſtris tuis uerſantur: mea prima ſors fuit. Neq; fortunæ ſucceñſeo, q̃ à bono uiro aberrarim, digniore qui Romanorũ ſit amicus, q̃ hoſtis." Ex eo Porſena propẽſior ad pacis cõditiones euaſit. Publicola uerò tum tertiùm cõſul, Tarquiniũ ſubinde ad ius uocauit: ut eius improbitate declarata, uel Porſena iudice, iuſtiſsimo exilio multatus exiſtimaret. Sed cũ Tarquinius reſpõdiſſet, ſe Porſenã nõ admittere arbitrũ, ſi belli ſocius eſſe deſineret: Porſena cauſa eius improbata, bellum depoſuit. Tarquinij uerò pòſt etiã auxilijs finitimarũ gentiũ, regnũ ſępe recuperare conati, omnes in prẹlijs occubuerũt: præter ſenem, qui Superbus dicebatur. ſed & ille tandem Cumis apud Opicos petijt. Ac Tarquiniorum res eò deniq; redierunt. Illis autem pulſis, Romani conſules, ut dictum eſt, creauerunt:

Tarquiniorum exulũ, & Romanorũ bella.

Porſenæ obſidio Romæ.

P. Valerij Publicolæ res geſtæ. ex quorum numero P. Valerius, quartùm fuit conſul, cognomento Publicola. Qui cum ſine collega magiſtratum gereret, Romani offenſi, eum non Bruti conſulatus hæredem, ſed tyrannidis Tarquinij ſucceſſorem extitiſſe, qui cum omnibus faſcibus & ſecuribus, ex ædibus tantis tamq; ſplendidis prodiret, dixerũt. Etenim domum ſumptuoſiorẽ habebat, foro propinquam. Quo Publicola cognito, plurimis opificibus accerſitis, ædes noctu deſtruxit atq; euertit: ut Romani manè id uidẽtes, ſimul & magnitudinem animi eius mirarentur, & tantã tamq; præclaram domum euerſam eſſe dolerent. Secures quoq; à faſcibus remouit: & faſces ipſos, cum in concionem prodibat, populo ſubmiſit. Pecuniæ item tractationem alijs mandauit, ne conſulum per eam potentia augeretur, tum primùm quæſtoribus deſignatis. Ii principiò cauſarum capitaliũ cognitioni præfuere, ab inquiſitione ueritatis Quæſitores appellati: pòſt etiam ærario ſunt præfecti, iudicijs aliorũ curæ commiſsis. Collegam ſibi aſciuit, Lucretiæ patrem Lucretium. Quo breui mortuo, M. Horatius in illius locum ſuffectus, reliquum temporis Cos. fuit. Publicola rurſus Cos. factus, collegam habuit T. Lucretiũ. Deinde cum Sabini in agrum Romanum duxiſſent exercitũ, Cos. deſignatus eſt M. Valerius, Publicolæ frater, & Poſthumius * Tubertus. Sed cum res bellicæ conſilio & præſentia Publicolæ adminiſtrarentur, Marcus duobus prælijs uictor, ui poſteriore XIII millibus hoſtiũ cęſis, nullum ciuem amiſit. Sequente anno, denuò cõſule Publicola, concors Sabinorum & Latinorũ aduerſus Romam expeditio expectabatur. Erat autem *Appij Claudij transfugium.* in Sabinis Appius Claudius, uir & opibus & robore corporis præſtans, ſed opinione uirtutis & eloquentia in primis clarus. Quas ob res inuidia populariũ ſuſcepta, cum ob diſſuaſum bellum inſidijs appeteretur, magna amicorum & clientiũ comitatus manu, Romam transfugit. Quibus à Publicola benignè ſuſceptis, Appius inter patres lectus, haud ita multo pòſt prudentia gerendæ Reipub. in principum dignitatem peruenit, ac gentem Claudiam reliquit: quæ tempore lõgiſsimo floruit, ſummam adepta autoritatẽ. Sabini uerò eam quoq; belli cauſam nacti, cum magno exercitu Romam inuaſerunt: quos Publicola, optimi ducis officijs functus, penè omnes interfecit: populoq; ſpolijs hoſtium & captiuis locupletato, triumphum duxit: traditaq; Reipub. adminiſtratione Coſs. ſucceſſoribus, ſtatim obijt, publicis ſumptibus elatus, annuo matronarũ luctu. Cæterùm Sabini ex dolore acceptæ cladis, ne hyberno quidem tempore quieuerunt: ſed incurſione in Romanũ agrum facta, Poſthumium, iterum conſulem, afflixerunt: eumq; cum exercitu cæpiſſent, niſi Menenius Agrippa collega ei auxilio ueniſſet. Tum uerò uterque conſul, facto in hoſtes impetu, multos occidit, reliquos ꝓfligauit. Poſt hęc Sp. Caſsius & Opitor

Virginius

ὧν εἷς ἦν καὶ Πόπλιος Οὐαλλέριος, ὃς τετράκις ὑπάτευσεν, ὁ καὶ Ποπλικόλας ἐπικληθείς. οὗτος οὖν μόνος ἄρχων, ἐπεὶ μὴ συνάρχοντα εἰληφώς, Ῥωμαίοις προσέκρουσε, λέγουσι μὴ τῆς τοῦ Βρούτου κληρονόμον ὑπατείας εἶναι, τῆς δὲ τοῦ Ταρκυνίου τυραννίδος διάδοχον, ὑπὸ ῥάβδοις ὁμοῦ πάσαις καὶ πελέκεσι προϊόντα ἐξ οἰκίας τοσαύτης τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. καὶ γὰρ πολυτελεστέραν εἶχεν οἰκίαν, ἐπικειμένην τῇ ἀγορᾷ. ταῦτα ὁ Ποπλικόλας μαθών, τεχνίτας πλείστους συναγαγών, νυκτὸς κατέβαλε τὴν οἰκίαν, καὶ ταύτην κατέσκαψεν· ὥστε μεθ᾽ ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους βλέποντας τὸ γενόμενον, τὴν μὲν τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοφροσύνην θαυμάζειν, ἄχθεσθαι δ᾽ ὑπὲρ τῆς οἰκίας, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. καὶ τοὺς πελέκεις δὲ τῶν ῥάβδων ἀπέλυσεν, αὐτάς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν ἰὼν ὑφῆκε τῷ δήμῳ· καὶ τὴν τῶν χρημάτων διοίκησιν ἄλλοις ἀπένειμεν, ἵνα μὴ τούτων ἐγκρατεῖς ὄντες οἱ ὑπατεύοντες, μέγα δύνωνται. ὅτε πρῶτον οἱ ταμίαι γίνεσθαι ἤρξαντο, κοιαίστωρες δ᾽ ἐκαλοῦντο, οἳ πρῶτον μὲν τὰς θανασίμους δίκας ἐδίκαζον, ὅθεν καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην διὰ τὰς ἀνακρίσεις ἐσχήκασι, καὶ διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐκ τῶν ἀνακρίσεων ζήτησιν. ὕστερον δὲ καὶ τὴν τῶν κοινῶν χρημάτων διοίκησιν ἔλαχον, καὶ ταμίαι προσωνομάσθησαν. μετὰ ταῦτα δ᾽ ἑτέροις μὲν ἐπετράπη τὰ δικαστήρια, ἐκεῖνοι δὲ τῶν χρημάτων ἦσαν διοικηταί. ἀπέδειξε δὲ ἑαυτῷ συνάρχοντα τὸν τῆς Λουκρητίας πατέρα Λουκρήτιον. ταχὺ δὲ τούτου θανόντος, ᾑρέθη Μάρκος Ὁράτιος συνάρχειν αὐτῷ τὸν ὑπόλοιπον καιρὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ. αἱρεθεὶς δὲ καὶ αὖθις ὕπατος ὁ Ποπλικόλας, ἔσχε συνυπατεύοντα Τίτον Λουκρήτιον. μετὰ δὲ ταῦτα Σαβίνων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν, ὕπατος ἀνεδείχθη Μάρκος Οὐαλλέριος, ἀδελφὸς Ποπλικόλα, καὶ Ποστούμιος Τουβέρτος. πραττομένων δὲ τῶν πολέμων γνώμῃ καὶ παρουσίᾳ τοῦ Ποπλικόλα, δυσὶ μάχαις ὁ Μάρκος ἐνίκησεν, ὧν ἐν τῇ δευτέρᾳ μηδένα Ῥωμαίων ἀποβαλών, τρισχιλίους ἐπὶ μυρίοις τῶν πολεμίων ἀνεῖλε. τῷ δ᾽ ἑξῆς ἔτει πάλιν ὑπάτευε Ποπλικόλας, καὶ προσεδοκᾶτο Σαβίνων τε καὶ Λατίνων ὁμονοησάντων κατὰ τῆς Ῥώμης προσέλασις. ἦν δ᾽ ἐν Σαβίνοις ἀνὴρ Ἄππιος Κλαύδιος, ἔν τε χρήμασι καὶ σώματος ῥώμῃ προύχων, ἐπ᾽ ἀρετῆς δὲ μάλιστα δόξῃ ἐπιφανής, καὶ λόγου δεινότητι. καὶ διὰ ταῦτα φθονούμενος ἐπεβουλεύετο παρὰ τῶν ὁμογενῶν, ὅτι συνεβούλευε καταπαύειν τὸν πόλεμον. διὸ αὐτός τε τῇ Ῥώμῃ προσεληλύθει, καὶ πολλοὺς τῶν φίλων τε καὶ οἰκείων συνέπεσθαί οἱ συνέπεισεν. ὃν Ποπλικόλας φιλοφρόνως ἐδέξατο, τῇ βουλῇ τὸν Κλαύδιον προσεγγραψάμενος. ὅθεν ἐμφρόνως πολιτευόμενος, ἀνέδραμεν εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα. καὶ γένος μέγα τὸ Κλαύδιον κατέλιπεν ἐπὶ πλεῖστον ἀνθῆσαν, καὶ προεληλυθὸς εἰς δόξης ἀκρότητα. οἱ δὲ Σαβῖνοι καὶ τοῦτο τοῦ πολέμου ποιησάμενοι πρόφασιν, στρατῷ μεγάλῳ κατὰ τῆς Ῥώμης ἐπήλασαν· οὓς σὺν Ῥωμαίοις ὁ Ποπλικόλας ἀντεπαγαγών, καὶ στρατηγήσας ὡς ἄριστα, μικροῦ πάντας ἀπώλεσε, καὶ τὸν δῆμον ἐκ τῶν λαφύρων καὶ τῶν αἰχμαλώτων ὠφέλησεν. ἀγαγὼν δ᾽ ἐπὶ τῇ νίκῃ θρίαμβον, καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτὸν ὑπάτοις παραδοὺς τὴν πόλιν, εὐθὺς ἐτελεύτησε, δημοσίᾳ ταφείς, καὶ θρηνηθεὶς ἐφ᾽ ὅλον ἐνιαυτόν. οἱ μέντοι Σαβῖνοι δι᾽ ὀργῆς ὧν ἔπαθον, οὐδὲ τὸν χειμῶνα ἠρέμησαν, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαΐδα χώραν κατέδραμον, καὶ τὸν Ποστούμιον ἐκάκωσαν τὸ δεύτερον ὑπατεύοντα· καὶ εἷλον ἂν αὐτὸν πανσυδί, εἰ μὴ Μενήνιος Ἀγρίππας ὁ συνάρχων αὐτῷ ἐπεκούρησε. προσπεσόντες δὲ αὐτοῖς, πολλοὺς ἔφθειραν, ὥστε τοὺς λοιποὺς ἀναχωρῆσαι. μετὰ δὲ ταῦτα Σπούριός τε Κάσσιος καὶ Ὀπίτωρ

Οὐεργίνιος

ὅτι τετράκις ὑπάτευσεν, ἐπικληθείς, καὶ Ῥωμαίοις δυσχεράνασιν, ὅτι ῥαβδούχους μετὰ πελέκεων ἀπὸ τῆς οἰκίας προϊόντας, καὶ οἰκίαν λαμπράν, ἣν καθῄρησεν.

πότε ταμίαι ἐγένοντο, καὶ ἐκαλοῦντο, καὶ τὸ τῶν κοιαιστόρων ἔργον.

περὶ τῆς νίκης τῶν Σαβίνων.

ὅτι Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν.

ἐτελεύτησεν.

ὅτι ἐφ᾽ ὅλον ἐνιαυτὸν ἐθρηνήθη τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν γυναικῶν.

ἐφ' ἡγεμόνος ἐπιστεύοντες τοῖς Σαβίνοις ἐσπείσαντο. Καμερίνου δὲ ἄστυ ἑλόντες, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ζωγρήσαντες ἀπέδοντο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψαν. Ποστούμιος δὲ Κομίνιος καὶ Τίτος Λάρκιος δούλους τινὰς ἐπὶ καταλήψει τοῦ Καπιτωλίου συνωμοσίαν θεμένους συλλαβόντες, ἔφθειραν. Σερουίλιός τε Σουλπίκιος καὶ Μάρκος Τύλλιος ἑτέραν αὖθις συνωμοσίαν δούλων καὶ ἄλλων δή τινων συστᾶσαν αὐτοῖς προκατέλαβον, ἀγγελθεῖσαν αὐτοῖς πρός τινων τῶν τῆς ἐπιβουλῆς μετεχόντων, οὓς καὶ συγχόντες περισχεδὸν κατέκοψαν, τοῖς δὲ μηνυταῖς ἄλλα τε καὶ πολιτεία ἐδόθη. Αὖθις δὲ πολέμου πρὸς Λατίνους τοῖς Ῥωμαίοις κεκινημένου, οὐκ ἤθελον οἱ πολλοὶ τὰ ὅπλα λαβεῖν, ἀποκοπὴν τῶν χρεῶν ἀξιοῦντες γενέσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο καινήν τινα ἀρχὴν ἐπ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς τότε πρῶτον οἱ δυνατοὶ κατεστήσαντο, δικτάτωρ ὁ ταύτης ἀξιούμενος ὠνομάσθη, ἠδύνατο δὲ ἐξ ἴσου πάντα τοῖς βασιλεῦσι. Τὴν μὲν γὰρ τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν διὰ τοὺς Ταρκυνίους ἐμίσησαν, τὴν δὲ ἐκ τῆς μοναρχίας ὠφέλειαν θέλοντες, ὡς πολὺ ἰσχυούσης ἔν τε ταῖς τῶν πολέμων καὶ τῶν στάσεων περιστάσεσιν, ἐν ἄλλῳ ταύτην ὀνόματι εἵλοντο. Ἦν οὖν, ὡς εἴρηται, ἡ δικτατορεία κατά γε τὴν ἐξουσίαν τῇ βασιλείᾳ ἰσόρροπος, πλὴν ὅτι μὴ ἐφ' ἵππον ἀναβῆναι ὁ δικτάτωρ ἠδύνατο, εἰ μὴ ἐκστρατεύεσθαι ἔμελλεν, οὔτε ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων ἀναλῶσαί τι ἐξῆν αὐτῷ, εἰ μὴ ἐψηφίσθη. Δικάζειν δὲ καὶ ἀποκτείνειν καὶ οἴκοι καὶ ἐν στρατείαις ἐδύνατο, καὶ οὐ τοὺς τοῦ δήμου μόνους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς βουλῆς. Καὶ οὔτ' ἐγκαλέσαι τις αὐτῷ, οὔτ' ἐναντίον τι διαπράξασθαι ἴσχυεν, οὐδ' οἱ δήμαρχοι, οὔτε δίκη ἐφέσιμος ἐγίνετο ἀπ' αὐτοῦ. Οὐκ ἐπὶ πλεῖον δὲ τῶν ἓξ μηνῶν ἡ τῆς δικτατορείας ἀρχὴ παρετείνετο, ἵνα μή τις αὐτῶν ἐν τοσούτῳ κράτει καὶ ἐξουσίᾳ ἀκράτῳ χρονίσας, ὑπερφρονήσῃ, καὶ πρὸς ἔρωτα μοναρχίας ἐκκυλισθῇ. Ὅπερ δὴ ὕστερον καὶ ὁ Καῖσαρ Ἰούλιος ἔπαθεν, ἐπεὶ παρὰ τὰ νενομισμένα τῆς δικτατορείας ἠξίωτο. Τότε μὲν οὖν δικτάτορος γενομένου Λαρκίου, οὐδὲν ὁ δῆμος ἐνεωτέρισεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένοντο. Τῶν δὲ Λατίνων ἡσυχίαν ἀγόντων ἐπὶ συνθήκαις, οἱ δανεισταὶ τοὺς ὀφειλέτας μεταχειρίζοντο βιαιότερον, καὶ ὁ δῆμος αὖθις ἐστασίαζε διὰ τοῦτο, ὥστε καὶ εἰς τὸ συνέδριον συνδραμεῖν, καὶ πάντας ἂν ὑπὸ τοῦ εἰσπεσόντος ἐν αὐτῷ διεφθάρησαν, εἰ μή τινες τοὺς Οὐολούσκους εἰς τὴν χώραν ἐμβαλεῖν ἤδη κατήγγειλαν. Πρὸς δὲ τὴν τοιαύτην ἀγγελίαν ὁ δῆμος ἠρέμησεν, οὐχὶ φειδόμενος τῆς βουλῆς, ἀλλ' ὡς παρὰ τῶν πολεμίων ὅσον οὔπω φθαρησομένης. Διὸ οὔτε τὸ τεῖχος ἤθελον φυλάττειν, οὔτε τινὰ παρεῖχον βοήθειαν, μέχρις ὁ Σερουίλιος τούς τε διὰ ὑποθήκας κρατουμένους ἀφῆκε, καὶ ἄδειαν τῶν εἰσπραξόντων καθόσον στρατεύοιντο, ἐψηφίσατο, καὶ κουφίσαι τὰ χρέα ὑπέσχετο. Τότε μὲν οὖν διὰ τοῦτο τοῖς πολεμίοις ἐπεξελθόντες, ἐνίκησαν. Μετὰ δὲ τῶν χρεῶν κουφισθέντες, μήτ' ἄλλου μηδενὸς τυχόντες ἐπιεικοῦς, καὶ πάλιν ἐθορύβουν τε καὶ ὠργίζοντο, καὶ περὶ τῆς βουλῆς καὶ περὶ τῶν στρατηγῶν ἐστασίαζον. Πολέμου δὲ αὖθις ἐπενεχθέντος, οἱ μὲν στρατηγοὶ χρεῶν ἀποκοπὰς ἐψηφίζοντο, ἠναντιοῦντο δ' ἕτεροι· διὸ καὶ δικτάτωρ ᾑρέθη Οὐαλλέριος Μάρκος, ἐκ τῆς τοῦ Ποπλικόλα συγγενείας γενόμενος, καὶ τῷ πλήθει φιλούμενος· ἐν ᾧ τοι καὶ οὕτω προθύμως τοσοῦτοι, ἐπεὶ αὐτοῖς καὶ ἆθλα ὑπέσχετο, συνελέγησαν, ὡς καὶ τῶν Σαβίνων κρατῆσαι, καὶ τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς Οὐολούσκων καὶ Αἰκανῶν. Ἐφ' οἷς τούτοις ἄλλας τε τῷ Οὐαλλερίῳ ὁ δῆμος τιμὰς ἐψηφίσατο, καὶ μάξιμον ἐπωνόμασεν, ἐξελληνιζόμενον δὲ μέγιστον σημαίνει τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ θέλων τῷ δήμῳ χαρίσασθαι, πολλὰ διελέχθη τῇ γερουσίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἴσχυε ταύτην πείθειν. Διὸ σὺν ὀργῇ ἐκπηδήσας τοῦ συνεδρίου, δημηγορήσας τε πρὸς τὸν δῆμον κατὰ τῆς βουλῆς, τὴν ἡγεμονίαν ἀπείπατο.

καὶ ὁ

Marginalia: αὖθις πόλεμος λατίνων καὶ ῥωμαίων. — περὶ δικτάτορος. — περὶ τῆς οὐολούσκων εἰσβολῆς. — ὅτι ἀρχαῖον δὲ τοῖς ἐν στρατείᾳ μὴ ἀπαιτεῖσθαι. — περὶ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ μαξίμου, ὅτι τὸν μάξιμον τὸν μέγιστον σημαίνει.

Virginius Coſs. pacē cum Sabinis fecerunt: & Camerino capto, pleroſq; occiderunt: reliqui, oppido euerſo, uænierunt. Poſthumius Cominius & T. Largius aliquot ſeruos, qui de occupādo Capitolio cōiurarant, occiderūt: quēadmodum Seruius Sulpitius & M. Tullius pòſt, aliā quoq; coniurationē ſeruorū oppreſſerūt, à eōſq; quibuſdā indicatā, & cōiuratos corona circūdatos trucidarūt. Indicibus cùm alia præmia, tum ciuitas data. A Latinis iterū bello moto, plebs arma capere noluit, nouas tabulas flagitans. Quapropter locupletiores nouū magiſtratus genus creatunt, pari in omnes autoritate, potentia regia prēditū, quē Dictatorē uocarunt. Nam cū regis cognomentū propter Tarquinios odiſſent, ac monarchiæ utilitates magna ui ad bella & ſeditionū tumultus præditæ expeterent: uerbo reiecto, rem ipſam ſub alio nomine ſunt amplexi. Fuit igitur, ut dixi, dictatura poteſtate regno par: præterq; φ ei equum cōſcendere nō licebat, niſi ad bellū ituro, neq; ullos ex ęrario ſumptus facere ſine decreto: ſed ius dicere, & capite plectere domi & militiæ, non plebeios dūtaxat, ſed & equeſtris & ſenatorij ordinis licuit, nemine eū uel accuſare, uel intercedere audēte, ac ne ipſis quidē Tribunis plebis: neq; ab eo ꝓuocatio fuit. Dictatura tamen ultra VI mēſes nō extēdebatur: ut ne quis in tāta poteſtate & autoritate maxima diutius immoratus, per ſuperbiā in monarchię cupiditatē delaberetur: id quod pòſt Iulio Cęſari accidit, dictaturā contra morē maiorum cōſecuto. Tunc igitur Largio dictatore creato, populus nouatum rerū ſtudio repudiato, in armis fuit. Sed Latino bello pactionib. ſopito, cum creditores nomina ſua uiolētius tractarēt, tanta plebis orta eſt indignatio, ut in curiā cōcurſus fieret: ac in eo tumultu patres occiſi eſsēt, niſi quidam nūciaſſent, Volſcos infeſto exercitu ad urbem oppugnandam uenire. Ad eum nuncium plebs quieuit, non reuerentia ſenatus, ſed expectatione, ut is ſtatim ab hoſtib. interiret. Quare neq; mœnia cuſtodierūt, neq; opis quicquā attulerūt, donec Seruilius ob æs alienū nexos ſoluit: & ne debitor quiſq; expeditionis tēpore appellaretᵋ, edixit, ſeq; leuaturū æs alienum promiſit. Tum igitur his promiſsis excitati, hoſtes uicerūt. Sed cū deinde nec ære alieno leuarentur, nec ulla æquitate tractarētur, rurſus ab iratis tumultuatū, & cōtra ſenatū & duces mota ſeditio. Verùm denuò exorto bello, duces nouas tabulas decreuerūt: ſed alijs aduerſantibus, M. Valerius Publicolę gētilis, homo apud plebē gratioſus, dictator eſt creatus. Ac tantus ad eū, & tam alacer ſtipendio ꝓmiſſo cōcurſus factus, ut & Sabinos uinceret, & Volſcos Aequoſq; illorum fœderatos. Ob id ei cùm alios honores, tū Maximi cognomentū decreuerūt. Qui cum multa in ſenatu in populi gratiā diſſeruiſſet, neq; quicq; impetraſſet, iratus è curia ſe ꝓripuit: & cum apud plebē in cōcione ſenatū nonnihil perſtrinxiſſet, dictatura ſe abdicauit.

Plebs

Marginalia: Dictatura. — Seditio nexorū ob æs alienum.

Plebs uerò magis ad ſeditionē ītitata eſt. Nam
» creditores in ære alieno repetendo ſummū ius
» urgētes, neq; ulla æquitate cōtra debitores u-
» tētes, nec id quod debebatur exegerūt, & in a-
» lia plura incōmoda inciderunt. Inopia enī, atq;
» inde orta deſperatio, malū eſt admodū uiolen-
» tum, & ſi multitudinē ſibi aſciuerit, penè inex-
» pugnabile. Tū igitur locupletū erga pauperes ſeueritas, plurimorū malorum Romanis cauſa fuit. Vt enim milites expeditionib. premebantur, & in multis ſępius euidēter decepti fuerāt, & debitores à fœneratorib. & cōtumelias & flagra perpetiebātur: tanta iracūdia exarſerūt, ut inopū multi urbe excederent, & caſtra deſererēt, & ex agro Romano hoſtium inſtar cōmeatus peterēt. Quo facto, cū multi ad eos qui ſeceſsionē fecerāt, cōfluerent: ſenatores ueriti, ne & hi magis exaſperarētur, & ciuitatē factionibus diſtractā finitimi inuaderent, per oratores plebi polliciti ſunt, ſe facturos quicquid ipſa uellet. Ea uerò maximè fremēte, & nullas rationes admittēte, Menenius Agrippa unus ex oratorib. petijt, ut fabulā audirēt. & audiēnia impetrata, dixit: Orta aliquādo cōtra uentrē cęterorū membrorū ſeditione, dixiſſe oculos, manus & pedes ſua opera in officio eſſe: linguā & labia, per ſe animorum ſenſus annūciari: aures, ſuo miniſterio aliorum ſermones ad mentem peruenire: manus, ſuo labore parari res neceſſarias: pedes, totum corpus à ſe ſuſtētari, ſeq; ſiue iter, ſiue opus fiat, ſiue ſtetur, fatigari. Ventrem uerò ſolū omnis muneris et laboris expertē, miniſterijs omniū tanq; regē uti, & ſudoribus illorum partis frui laboribus. Ventrē hæc ita ſe habere confeſſum: ſi uideretur, nihil ſibi tribui, nihil miniſtrari iuſsiſſe. Mēbra cōmuniter decreuiſſe, ne quid deinceps uentri ſuppeditaretur. Qui cum nullū cibū acciperet, neq; manus ad opus fuiſſe agiles, ob uētris inediā defectas uiribus: neq; pedes ualuiſſe, neq; ullū aliud membrum ſuum munus citra offenſam obijſſe: ſed omnia fuiſſe ignaua, ægra, aut penitus immobilia. Tum uerò intellectum eſſe, ea quæ uentri pręberētur, non magis ipſi quàm omnib. membris ſuppeditari, ac ea ſingula fructū inde ſuum percipere. Ex eo ſermone multitudo intellexit, locupletum facultates etiā pauperibus eſſe utiles. Quòd ſi illi ſuas opes ex mutuis pecunijs augeant, id tamē in populi detrimentū non cedere. Nam ſi nihil haberēt locupletes, neq; pauperes neceſſarijs temporibus habituros, unde mutuentur, atq; urgente neceſsitate perituros. Hac oratione mitigati, decreta à Senatu leuatione debitorū, & nexorū ob æs alienum ſolutione, in gratiā cum patrib. redierūt. Cæterùm ueriti, ne illo cœtu diſsipato, uel pactis non ſtaretur, uel ſi digreſsi eſſent, alius alio nomine cōprehenſi plecterētur: pepigerūt, ſi cui fieret iniuria, mutuò laturos eſſe opē. Eoq; pacto iureiurando firmato, ſtatim duos patronos ſui ordinis elegerūt: deinde auxerunt numerū, ut ſingulę claſſes ſuos patronos haberēt ac uindices.

Plebis ſeceſſio in ſacrū montē.

Menenij Agrippæ apologus.

Tribunorū plebis creatio.

Neq;

καὶ ὁ δῆμος ἔτι μᾶλλον εἰς στάσιν ἠρέθιστο. οἱ γὰρ δανεισταὶ «
τῆς περὶ τὰ συμβόλαια ἀκριβείας ἐχόμενοι, καὶ μηδὲν «
τοῖς ὀφείλουσιν ἐνδιδόντες, τοῦ ἀκριβοῦς τε διήμαρτον, «
καὶ πολλῶν ἑτέρων ἀπέτυχον. ἡ γὰρ πενία, καὶ ἡ ἐκ «
ταύτης ἀπόνοια, κακὸν ὂν βίαιον· εἰ δὲ καὶ τὸ πλῆθος «
προσλάβοι, καὶ δυσμαχώτατον. πλείστων γοῦν δεινῶν «
τοῖς Ῥωμαίοις αἰτία ἡ τότε τῶν δυνατωτέρων πρὸς τοὺς ὑποδεεστέρους ἀκρίβεια γέγονεν. ὡς γὰρ ταῖς στρατείαις τε τὸ στρατιωτικὸν ἐπιέζετο, καὶ πολλὰ πολλάκις ἐλπίσαντες σαφῶς ἐξηπάτηντο, καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν οἱ ὀφείλοντες ὑβρίζοντο καὶ ᾐκίζοντο, εἰς τοσοῦτον ὀργῆς ἐξεκαύθησαν, ὡς καὶ τὴν πόλιν τῶν ἀπόρων συχνοὺς ἐκλιπεῖν, καὶ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐκ τῆς χώρας ὡς πολεμίους τὰς τροφὰς ἐρανίζεσθαι. ἔτι δὲ τούτων συνενεχθέντων, ἐπεὶ πολλοὶ πρὸς τοὺς ἀποστάντας συνέρρεον, δείσαντες οἱ βουλευταί, μὴ ἐπὶ πλέον ἐκεῖνοί τε ἐκπολεμωθῶσι, καὶ τῇ στάσει συνεπίθωνται οἱ πρόσοικοι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς αὐτούς, ὅσα πρὸς βουλῆς ὦσιν αὐτοῖς ποιεῖν ὑπισχνούμενοι. ὡς δὲ μάλιστα ἐθρασύνοντο, καὶ οὐδένα λόγον ἐδέχοντο, εἷς τῶν πρέσβεων Ἀγρίππας Μενήνιος, μύθου τινὸς σφᾶς ἀκοῦσαι ἠξίωσε, καὶ τυχὼν ἔφη στασιάσαι πρὸς τὴν γαστέρα πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ φάναι τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς ἡμεῖς τάς τε χεῖρας ἐνεργοὺς εἰς ἔργα, καὶ τοὺς πόδας πρὸς πορείαν τίθεμεν· τὴν γλῶσσαν δὲ καὶ τὰ χείλη, ὅτι δι' ἡμῶν τὰ τῆς καρδίας βουλεύματα ἐξαγγέλλονται· τὰ ὦτα δ' αὖ, ὡς δι' ἡμῶν οἱ δι' ἑτέρων λόγοι πρὸς τὸν νοῦν παραπέμπονται· τὰς δὲ χεῖρας, ὅτι ἐργάτιδές ἐσμεν ἡμεῖς, προπονούμεθα πορισμούς· τοὺς πόδας δ' αὖθις, ὅτι ἅπαν ἡμεῖς τὸ σῶμα φέροντες, κοπιῶμεν καὶ ταῖς πορείαις, καὶ ταῖς ἐργασίαις, καὶ ταῖς στάσεσιν. ἡμῶν δ' ἐνεργούντων οὕτω, σὺ μόνη ἀσυντελὴς οὖσα, καὶ ἀργός, ὑπὸ πάντων ἡμῶν ὡς δέσποινά τις ὑπηρετῇ, καὶ τῶν ἐκ καμάτου πάντων ἡμῶν πορισμῶν ἀπολαύεις αὐτή. ἡ δὲ γαστὴρ συνετίθετο, καὶ αὐτὰ οὕτω ταῦτ' ἔχειν. καὶ εἰ δοκεῖ, ἔφησεν, ἀχορήγητον μὴ ἐάσετε, μηδέν μοι προσφέροντες. ἔδοξε ταῦτα, καὶ μή τι τοῦ λοιποῦ χορηγεῖσθαι τῇ γαστρὶ κοινῶς ἐψηφίσθη τοῖς μέλεσι. τροφῆς δὲ μὴ προσφερομένης αὐτῇ, οὐδ' αἱ χεῖρες πρὸς ἔργον ἦσαν δυνατοί, διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς γαστρὸς ἀτονήσασαι, οὐδ' οἱ πόδες ἔρρωντο, οὔτε τι ἕτερον τῶν μελῶν τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν παρεῖχεν ἀπρόσκοπον, ἀλλ' ἄπρακτα πάντα, δυσκίνητά τε, ἢ καὶ τέλεον ἦσαν ἀκίνητα. καὶ τότε συνῆκαν, ὅτι τὰ τῇ γαστρὶ προσφερόμενα, οὐ μᾶλλον ἐκείνῃ, ἀλλ' αὐτοῖς ἐγχορηγοῦνται, καὶ αὐτῶν ἕκαστον τῶν ἐκείνῃ προσαγομένων παραπολαύει. τούτοις τοῖς λόγοις τὸ πλῆθος συνῆκεν, ὡς αἱ τῶν εὐπόρων οὐσίαι καὶ τοῖς πένησιν εἰσὶν εἰς ὠφέλειαν. καὶ εἰ κἀκεῖνοι ὠφελοῖντο ἐκ δανεισμάτων, καὶ τὰς οὐσίας αὔξουσιν, οὐκ εἰς βλάβην τοῦτο τῶν πολλῶν ἐκβαίνει, ὡς εἴ γε μὴ εἶχον οἱ πλουτοῦντες, οὐδ' οἱ πένητες ἂν ἐν καιροῖς ἀναγκαίοις ἕξουσι τοὺς δανείσοντας, καὶ ἐξολοῦνται χρείας κατεπειγούσης. ἐντεῦθεν ἠπιώτεροι γενόμενοι κατηλλάγησαν, κουφισμὸν τῶν ὀφειλῶν, καὶ τῶν ὑπερημεριῶν ἄφεσιν τῆς βουλῆς ψηφισαμένης αὐτοῖς. φοβηθέντες δέ, μὴ σκεδασθείσης αὐτοῖς τῆς συστάσεως, ἢ τὰς συνθήκας οὐκ ἐπιτελεῖς ἕξουσιν, ἢ κακωθῶσι διαλυθέντες, καὶ ἄλλος κατ' ἄλλην πρόφασιν κολάζοιτο συνεχόμενος, συνέθεντο ἐπαμύνειν ἀλλήλοις, ἄν τις τι ἀδικοῖτο· καὶ ὅρκους ἐπὶ τούτῳ ποιησάμενοι, καὶ προστάτας αὐτίκα ἐξ ἑαυτῶν δύο προεχειρίσαντο, εἶτα καὶ πλείους, ἵν' ὦσιν αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν βοηθοί τε καὶ τιμωροί.

περὶ τῶν μελῶν, ὧν ἡ γαστὴρ ὑπεδίδου μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν.

[illegible]

καὶ αὐτ

καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ ἐποίησαν, ἀλλ' ἔκτοτε τὸ πρᾶγμα ἀρξάμενον, οὕτω προέβαινε, καὶ ἐπ' ἐνιαυτὸν σφίσι προστάτας ὡς ἀρχήν τινα ἀπεδείκνυσαν, τῇ μὲν τῶν Λατίνων γλώσσῃ κεκλημένους τριβούνους (οὕτω γὰρ οἱ χιλίαρχοι κικλήσκονται) δημάρχους δὲ προσαγορευομένους τῇ ἑλληνίδι φωνῇ, ἵνα διακρίνηται ἡ τῶν τριβούνων προσηγορία, τοῖς μὲν ἐκ τῶν στρατιωτῶν, τοῖς δὲ ἐκ τοῦ πλήθους προσειδόντων τὸ πρόσρημα. οὗτοι δὴ τοῦ πλήθους οἱ τριβοῦνοι ἢ δήμαρχοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι τῇ Ῥώμῃ γεγόνασι. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀρχόντων ὄνομα οὐκ εἶχον εὐθύς, ἴσχυον δὲ ὑπὲρ πάντας. οὓς ἄλλους ἐκλύσαντο, ἀμύνειν τε διεμέλλον παντί, καὶ πάντα τὸν ἐπιβοησάμενον σφᾶς ἀφῃροῦντο, οὐκ ἐκ μόνων ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν δικτατόρων. εἰ δέ τις ἢ ἀπόντας αὐτοὺς ἐπεκαλέσατο, κἀκεῖνος ἐκ τοῦ συνέχοντος αὐτὸν ἀπηλλάττετο, ἢ ἐν τῷ πλήθει ὑπ' αὐτῶν ἐσήγετο, ἢ καὶ ἀπελύετο. ἀλλὰ καὶ εἴ τι που ἐδόκει αὐτοῖς μὴ γίνεσθαι, ἐκώλυον, κἂν ἰδιώτης ἦν ὁ ποιῶν, κἂν ἄρχων, κἂν ὁ δῆμος, κἂν ἡ βουλὴ πράττειν ἐμέλλον τι, ἢ ψηφίζεσθαι, εἰ δέ τις ἠναντιοῦτο δήμαρχος, ἄπρακτος καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ψῆφος ἐγίνετο. τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίζειν, καὶ ζημιοῦν τὸν μὴ πειθαρχοῦντα, καὶ μαντεύεσθαι, καὶ δικάζειν ἐπετράπησαν, ἢ ἑαυτοῖς ἐπέτρεψαν. καὶ ὅσα γὰρ ποιεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐξῆν, κατώρθουν ἐκ τοῦ ἀνανταγωνίστου πρὸς πᾶν τὸ πραττόμενον ὑφ' ἑτέρων, ἐναντιοῦσθαι. καὶ γὰρ καὶ νόμους εἰσήγαγον, ἵν' ὅστις αὐτοῖς ἔργῳ ἢ λόγῳ προσκρούσῃ, κἂν ἰδιώτης ᾖ, κἂν ἄρχων, ἱερός τε ᾖ, καὶ τῷ ἄγει ἐνέχηται. τὸ γὰρ ἱερὸν εἶναι ἐξαλαστορεῖ ἦν· οὕτω γὰρ πᾶν ὅπερ ἂν ὥσπερ τι θῦμα ἐς σφαγὴν καθιέρωτο, ὠνόμαστο. καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς δημάρχους τὸ πλῆθος σακροσάγκτους ὠνόμασαν, οἷον τείχη ἅγια εἰς φρουρὰν τῶν σφᾶς ἐπικαλουμένων τυγχάνοντας. σάκρα γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὰ τείχη, καὶ σάγκτα τὰ ἅγια. ἔδρων οὖν πολλὰ ἄτοπα· καὶ γὰρ καὶ ὑπάτους ἐνέβαλλον εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἐθανάτουν τινὰς μηδὲ λόγου τυγχάνοντας, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἐναντιωθῆναι ἐτόλμα. εἰ δὲ μή, καὶ αὐτὸς ἱερὸς ἐγίνετο. εἰ μέντοι τινὰς μὴ παρὰ πάντων τῶν δημάρχων κατεδίκαζον, τοὺς μὴ ὁμογνωμονοῦντας ἐπεκαλοῦντο εἰς ἀρωγήν, καὶ οὕτως ἐς δίκην καθίσταντο ἢ παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις, ἢ παρά τισι δικασταῖς, ἢ καὶ παρὰ τῷ πλήθει, καὶ τῆς νικώσης ἐγίνοντο. ἐς δέκα δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου, οἱ δήμαρχοι κατέστησαν. ὅθεν αὐτοῖς τὸ πολὺ τῆς ἰσχύος κατεβέβλητο.
» φύσει γὰρ ἄνθρωποι, φθόνῳ δὲ μᾶλλον ἀλλήλοις οἱ συνάρ-
» χοντες διαφέρονται· καὶ χαλεπὸν πολλούς, ἐν δυνά-
» μει μάλιστα ὄντας, συμφρονῆσαι. ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι διασπᾶν τὴν αὐτῶν μηχανώμενοι δύναμιν, ὅπως ἀδρανέστεροι διχογνωμονοῦντες ὦσιν, ἐστασίαζον· καὶ οἱ μὲν τοῖσδε, οἱ δὲ τοῖσδε προσετίθεντο. εἰ δὲ καὶ εἷς σφῶν ἀντείποι, τὰς τῶν ἄλλων διαγνώσεις ἀπράκτους ἀπέφαινε. τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὐκ εἰσῄεσαν εἰς τὸ βουλευτήριον, καθήμενοι δὲ ἐπὶ τῆς εἰσόδου, τὰ ποιούμενα παρετήρουν· καὶ εἴ τι μὴ αὐτοῖς ἤρεσκε, παραχρῆμα ἀνθίσταντο. ἔπειτα καὶ εἰσεκαλοῦντο ἔνδον. εἶτα μέντοι καὶ μετέλαβον τῆς βουλείας οἱ δημαρχήσαντες, καὶ τέλος κἀκ τῶν βουλευτῶν τινὲς ἠξίωσαν δημαρχεῖν, εἰ μὴ εὐπατρίδαι ἐτύγχανον. οὐ γὰρ ἐδέχετο τοὺς εὐπατρίδας ὁ ὅμιλος. κατὰ γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ἑλόμενοι τοὺς δημάρχους, καὶ πρὸς τοσαύτην προαγαγόντες ἰσχύν, ἐδεδίεσαν, μήποτε αὐτῶν τῇ ἰσχύϊ ἐς τοὐναντίον κατ' αὐτῶν χρήσωνται. εἰ δέ τις τὸ γένους ἀξίωμα ἐξωμόσατο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πλήθους μετέστη νόμισιν, ἀσμένως αὐτὸν προσεδέχοντο.

καὶ συχνοὶ

[Margin: τίνες οἱ τριβοῦνοι. — [illegible] τῶν τριβούνων. — [illegible] λέγεται [illegible].]

Neq; hoc ſemel fecerunt: ſed ab eo tēpore, facto initio, res ita proceſsit, ut quotannis eos patronos tanq̃ magiſtratus deligerēt, qui Tribuni plebej, diſcriminis cauſa nominātur: quòd ij etiam in re militari Tribuni dicuntur, qui imperium in mille uiros obtinent. Ii Tribuni plebis magnas in Rep. turbas cōcitarunt: qui cum magiſtratuū nomen nō ſtatim haberēt, potētia cęteros omnes ſuperabāt, quemuis ſupplicē defendebāt, quemuis à quo implorati eſſent aſſerebāt, non cōtra priuatos duntaxat, ſed etiā aduerſus ipſos magiſtratus, Dictatorib. tantū exceptis. Quòd ſi quis eos uel abſentes appellaſſet, is quoq; ab eo, à quo cōprehenſus fuerat, liberatus, uel in concionē ab eis adducebāt, uel etiā abſoluebatur. Ad hæc, ſi quod eis decretū ſiue à priuato, ſiue à magiſtratu, ſiue à plebe factum, diſplicebat, intercedebāt. Quòd ſi Senatus aliquid uel agere, uel decernere inſtituiſſet, atq; unus Tribunuspl. interceſsiſſet, irritū erat id decretū, actione ſuperſedebatur. Progreſſu tēporis illa etiā, ut & Senatū conuocarēt, dicto non audiētes punirēt, & aruſpices cōſulerent, aut coceſſa eis ſunt, aut ab ipſis uſurpata. Nam multa, quæ eis nō licebāt, aduerſationibus illis inuictis cōtra omnia quę agerent, obtinuerūt. Etenim leges rogabāt, quibus is, ſiue priuatus, ſiue magiſtratus, à quo dicto facto'ue offēſi eſſent, ſacer eſſet, ac piaculo obſtrictus. Sacrū aūt eſſe, idē erat quod periſſe. Sic enim omnia quę inſtar uictimę ad cędē deſtinata ſunt, appellantur. Ipſos etiā Tribunospl. ſacroſanctos dixit plebs, tanq̃ ſacra mœnia eorū à quibus implorērtur. Proinde multa ſunt ab eis abſurdè facta: ut Cōſules in carcerē ducti, ut quidam indicta cauſa occiſi. Neq; eis aduerſari quiſq; audebat: alioqui & ipſe ſacer erat. Si qui tamē non ab omnibus Tribunis damnarētur, opē diſſentientium implorabāt: itaq; cauſam dicere ſiue apud eos ipſos, ſiue apud alios iudices, ſiue apud populū licebat, pluriū ſuffragijs uel condēnandis uel abſoluendis. Tribunorū numerus tandē ad denos uſq; auctus eſt: unde uires eorū multum ſunt imminutę. Nam collegarū in magiſtratib. cùm natura quodāmodo, tū magis ex inuidia ſocietas infida eſt: nec temerè fit, ut multi, præſertim potētes, conſentiāt. Eò accedebat, φ alij uim eorū eneruare ſtudētes, motus excitabāt, ut diſsidentiū robur infringeretur, alijs ad alios ſe cōferentibus. Vno tamen eorū intercedēte, cæterorū ſententiæ reddebātur irritæ. Principiò Curiam nō ingrediebātur: ſed in aditu ſedētes, quid fieret obſeruabant. ac ſi quid diſplicebat, eueſtigiò refragabātur. Pòſt intrò uocati ſunt, & ad ſenatoriā quoq; dignitatem admiſsi. Deniq; ex ſenatoribus quidā tribunatū expetiuerunt, modò ne Patricij eſſent. Plebs enim Patricios non admittebat: contra quos cū Tribuni creati eſſent, & ad tantā prouecti poteſtatē, uerebātur, ne quis ea poteſtate in ipſam plebem abuteretur. Si quis autem eierata familię dignitate ad plebeios trāſibat, benignè admittebatur.

Itaq;

[Margin: Omnisq; poteſtas impatiens conſortis erit.]

Iraq; multi ex nobiliſsimis, magnæ potēriæ cupiditate, nobilitate repudiata, tribunatū geſſerunt. Ac tribunorū poteſtas hunc ortū habuit: quibus duo ædiles ſunt adiūcti, quorum miniſterijs ad literas uterentur. Qui cum omnia decreta, omnia plebiſcita & ſenatuſconſulta acciperent, atq; aſſeruarēt, nihil eos eorū omnium quæ agebantur latebat. Olim igitur hís de cauſis, dicundiq; iuris ergò creabātur. Pôſt autem cùm alia, tum rerum uenaliū forum eis cōmiſſum: unde à Græcis Agoranomi appellantur. Prima Romanorū ſeditione ad hunc modū ſedata, finitimorū, quorum multi ob eam ſeceſſionem contra eos cōcitati erant, poſt reditum in gratiā, multa grauia bella ſuſtinuerūt, uictis omnibus. Sed cum Coriolos obſideret, parum abſuit, quin caſtris exuerentur, niſi uirtus Cn. Martij, uiri patricij, profligātis hoſtibus, obſtitiſſet: qui cùm alijs honoribus eſt affectus, tum Coriolani cognomentū, à deuictō à ſe populo conſecutus. Ac rum ita in altū eſt euectus: non multo autē pôſt, cum ei petēti prætura negata, iratus populo, tribunitiā poteſtatē inſectatus, & abrogare conatus eſſet, quibuſdam criminibus cōfictis, & affectati regni calumnia inſtructa, in exiliū actus eſt. Exul ſtatim ad Volſcos ſe contulit: quorū principes & magiſtratus, aduentu illius læti, Actij Tullij impulſu rurſus ad bellū ſe parabāt. Quod cum populo minimè placeret, qui à potētibus neq; admonēdo, neq; terrēdo ad arma ſumēda com moueri poſſet, hac arte ſunt uſi. Cum ludis Circenſibus, cùm alij ex finitimis, tum magna Volſcorum multitudo Romā ad ſpectaculū conueniſſet, Tullius per beneuolentiæ ſpeciē Romanorum magiſtratibus perſuaſit, Volſcos cauendos eſſe, paratos ad imperum in eos in Circo faciendum. Magiſtratus eo indicio cū cum alijs cōmunicato, Volſcos ante ludos ſtatim ciuitate excedere præconio iuſſerunt. Hi uerò grauiter ferentes, ſe ſolos ex omnibus eſſe pulſos, ad bellum irritari, imperatorib. lectis Coriolano & Tullio, ac Larinorū auxilijs aſcitis, maiore numero contra Romanos ſunt profecti. Quo illi audito, non ſtatim arma corripuerūt, ſed inter ſe criminibus certarunt. Plebeij cum patricijs, quòd ex eo ordine Coriolanus cum hoſtibus patriam oppugnarū iret: illi cum plebe, quòd eundem iniquo exilio multarū, hoſtem reddidiſſent. Ea contentio in magnū malū euaſiſſet, niſi matronæ tuliſſent opem. Nam cum Senatus Coriolano reditū decreuiſſet, ac legatos ad eum propterea miſiſſet: & ille, ut agri ſuperioribus bellis adempti Volſcis redderētur, poſtulaſſet: multitudine de agris non aſſenſa, rurſus alia legatio mittitur. Quam ille iracundè tulit,
» quòd qui de ſuis agris periclitarētur, ne ſic qui
» dem cederent alienis. Quibus nunciatis cum plebs nihil moueretur, neq; uel periculis admonita, à ſeditione recederent uiri: matronæ, Coriolani uxor Volumnia, & mater Veturia, clariſsimis quibuſq; mulieribus aſſumptis, in caſtra hoſtium ſunt profectæ, liberis etiam Coriolani adductis.

Cn. Martius Coriolanus.

Actij Tullij dolus in concitandis ad bellum Volſcis.

καὶ συχνοὶ τῶν σφόδρα εὐπατριδῶν ἀπέπαυντο τῆς εὐγενείας, ὥστε τὸ μέγα δυνηθῆναι, καὶ ἐδημάρχησαν. οὕτω μὲν οὖν ἡ τῶν δημάρχων δυναστεία συνέστη, οἷς καὶ ἀγορανόμους δύο προσείλοντο, οἷον ὑπηρέτας σφίσιν ἐσομένους πρὸς γράμματα. πάντα γὰρ τά τε παρὰ τοῦ πλήθους καὶ τὰ παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῇ βουλῇ γραφόμενα λαμβάνοντες, ὥστε μηδέν σφας τῶν πραττομένων λανθάνειν, ἐφύλασσον. τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον ἐπὶ τούτῳ ᾑροῦντο, καὶ ἐπὶ τῷ δικάζειν, ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα τε, καὶ τὴν τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἐπετράπησαν, ὅθεν καὶ ἀγορανόμοι τοῖς ἑλληνίζουσιν ὠνομάσθησαν. ἡ μὲν οὖν στάσις ἡ πρώτη οὕτω τοῖς ῥωμαίοις κατέπαυσεν. ἐκ δὲ τῶν περιοίκων σφίσι διὰ τὴν στάσιν πολλῶν κατ' αὐτῶν κινηθέντων, μετὰ τὴν σύμβασιν ὁμονοήσαντες, ἐρρωμένως τοὺς ἐξ ἐκείνων πολέμους διήνεγκαν, καὶ πάντας ἐνίκησαν. ὅτε καὶ κοριόλους πολιορκοῦντες, ἐκπεσεῖν καὶ τοῦ στρατοπέδου μικροῦ ἐκινδύνευον, εἰ μὴ γναῖος μάρκιος εὐπατρίδης ἀνὴρ ἠρίστευσε, καὶ τοὺς ἐπελθόντας ἀπώσατο, ὃς διὰ τοῦτο ἄλλως τε ἐδοξάσθη, καὶ κοριολανὸς ἐκ τοῦ ἔθνους, ὃ ἐτρέψατο, ἐπεκλήθη. καὶ τότε μὲν οὕτως ἤρθη. οὐ πολλῷ δ' ὕστερον στρατηγῆσαι σπουδάσας, καὶ μὴ τυχών, ἠγανάκτησε κατὰ τοῦ ὁμίλου, καὶ τοὺς δημάρχους ἐβαρύνετο. οἱ οὖν δήμαρχοι, ὡς καταλῦσαι ἐγχειροῦντα, αἰτίας τινὰς κατ' αὐτοῦ συμφορήσαντες, τυραννίδος αὐτῷ προσῆψαν αἰτίαμα, καὶ τῆς ῥώμης ἐξήλασαν. ἐκπεσὼν οὖν, τοῖς οὐολούσκοις εὐθὺς προσεχώρησεν· ὧν οἱ μὲν πρῶτοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς τέλεσιν αὐτῶν ὄντες ἐχαίρον τε αὐτῷ, καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο, ἅτε πλεῖον τοῦ λοιποῦ πρὸς τοῦτον ἐρεθίζοντος ἅπαντες. ὁ δὲ ὅμιλος ἀπρόθυμος ἦν. ὡς δ' οὔτε παραινοῦντες, οὔτ' ἐκφοβοῦντες αὐτοὺς οἱ δυνατοί, κινῆσαι πρὸς ὅπλων ἄρσιν ἠδύναντο, τοιόνδε ἐμηχανήσαντο. ἱπποδρομίαν τῶν ῥωμαίων ἀγόντων, ἄλλοι τε τῶν προσχώρων αὐτοῖς καὶ οὐολοῦσκοι πλῆθος πολλοὶ ἐπὶ θέαν συνῆλθον. ὁ δὲ τύλλιος τοὺς τῶν ῥωμαίων στρατηγοὺς ἔπεισεν, ὡς εὐνοῶν δῆθεν αὐτοῖς, τοὺς οὐολούσκους φυλάσσεσθαι, παρεσκευασμένους ἐπιθέσθαι σφίσιν ἀπροσδοκήτως ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ. οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ μήνυμα κοινωσάμενοι, τοὺς οὐολούσκους αὐτίκα πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἀπιέναι ἐξεκήρυξαν. οἱ δὲ δυσαναχετήσαντες, ὅτι μόνοι ἐκ πάντων ἐξηλήλαντο, ἕτοιμοι πρὸς μάχην ἐγένοντο. καὶ προστησάμενοι τόν τε κοριολανὸν καὶ τὸν τούλλιον, ἐπὶ τὴν ῥώμην, καὶ τοὺς λατίνους προσειληφότες, πλήθει ἐχώρησαν πλείονι. οἱ δὲ ῥωμαῖοι πυθόμενοι, πρὸς τὰ ὅπλα μὲν οὐκ ἐξώρμησαν, ἐν αἰτίαις δ' ἀλλήλους πεποίηντο, οἱ μὲν τὸν ὅμιλον οἱ εὐπατρίδαι, ὅτι δὴ αὐτοῦ ὁ κοριολανὸς τυγχάνων, μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ τὴν πατρίδα στρατεύοιτο· οἱ δὲ τὸ ὅμιλον, ὅτι μὴ ἐν δίκαις αὐτὸν ἐξελάσαντες, πολέμιον πεποιήκασιν. οὕτω δὲ στασιάζοντες, ἂν μέγα τι κακὸν ἐνέπεσον ἄν, εἰ μὴ καὶ αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἐπεκούρησαν. ὡς γὰρ ἡ γερουσία κάθοδον τῷ κοριολανῷ ἐψηφίσατο, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον ἐστάλησαν, ἐκεῖνος καὶ τὴν χώραν τοῖς οὐολούσκοις ἀποδοθῆναι ἀπῄτει, ὅσης ἐν τοῖς πρὶν πολέμοις ἐστέρηντο. τὸ δὲ πλῆθος τῆς χώρας οὐ μεθίετο. πάλιν οὖν ἐστάλη πρεσβεία. ὁ δὲ προθύμως ἔφησεν, “ὅτι καὶ περὶ τῶν ἑαυτῶν κινδυνεύοντες, οὐ-“δ' οὕτω τῶν ἀλλοτρίων ἀφίσταντο. καὶ τούτου δ' ἀγγελθέντος αὐτοῖς, οὐδ' ἐπεκινήθησαν, οὐδ' ὑπὸ τῶν κινδύνων οἱ ἄνδρες τοῦ στασιάζειν ἐξίσταντο. αἱ δὲ γυναῖκες, ἥ τε γαμετὴ τοῦ κοριολανοῦ οὐολουμνία, καὶ ἡ μήτηρ οὐετουρία, καὶ τὰς λοιπὰς τὰς ἐπιφανεστάτας παραλαβοῦσαι, ἦλθον εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς αὐτόν, καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ ἐπαγό-

τίς ὁ ἀγορανόμος.

ὅτι κοριολανὸς ὁ μάρκιος ἐκ τοῦ ἔθνους ὃ ἐτρέψατο ἐκλήθη.

ὅτι ἐν καιρῷ ἱπποδρομίας οἱ πρόσχωροι ἐν ῥώμῃ συνῆλθον.

κἀνταῦθα οἱ ῥωμαῖοι καὶ λατῖνοι ἐχθροί.

ἐπαγόμεναι. καὶ αἱ μὲν ἄλλαι σιωπῶσαι ἐδάκρυον· ἡ δὲ Οὐετουρία, οὐκ ηὐτομολήκαμεν, ἔφη, τέκνον, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἡμᾶς ἐπέμψε σοι. εἰ μὲν πείθοιο, μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα· εἰ δὲ μή, λάφυρα. καὶ εἰ ἔτι νῦν ἐποργίζῃ, πρώτας ἡμᾶς ἀπόκτεινον. καταλλάγηθι, καὶ μηκέτι ὀργίζου τοῖς πολίταις, τοῖς φίλοις, τοῖς ἱεροῖς, τοῖς τάφοις. μηδὲ ἐκπολιορκήσῃς τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ ἐγεννήθης καὶ ἐτράφης, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα Κοριολανὸς ἔσχες. μήτε ἄπρακτόν με ἀποπέμψῃς, ἵνα μὴ νεκράν με αὐτοχειρίᾳ θεάσῃ. ἐπὶ τούτοις ἀνέκλαυσε, καὶ τοὺς μαστοὺς προδείξασα, τῆς τε γαστρὸς ἁψαμένη, αὕτη σε ἔτεκεν, ἔφη, τέκνον, οὗτοί σε ἐξέθρεψαν. ἡ μὲν εἶπε ταῦτα. ἡ γαμετὴ δὲ αὐτοῦ, καὶ τὰ παιδάρια, καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες συνεθρήνησαν, ὥστε κἀκεῖνον εἰς πένθος κινῆσαι. μόλις δ' ἀνενεγκὼν, περιέπλεξε τὴν μητέρα, καὶ φιλῶν ἅμα, ἰδὲ, ἔφη, μῆτερ, πείθομαί σοι. σὺ γάρ με νικᾷς, καὶ σοὶ ταύτην τὴν χάριν πάντες ἐχέτωσαν. ἐγὼ γὰρ οὐδὲ ἰδεῖν αὐτοὺς ὑπομένω, οἳ τηλικαῦτα παρ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντες, τοιαῦτά με ἀνταπέδωκαν. οὐδ' ἀφίξομαι εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ σὺ μὲν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρίδα ἔχε, ἐπεὶ τοῦτο ἠθέλησας· ἐγὼ δ' ἀπαλλαγήσομαι. ταῦτα εἰπὼν ἀπανέστη, καὶ οὐδὲ τὴν κάθοδον κατεδέξατο. ἀναχωρήσας δὲ εἰς τοὺς Οὐολούσκους, ἐκεῖ γηράσας, ἀπήλλαξεν. οἱ δὲ δήμαρχοι χώραν ἐκ πολεμίων προσκτηθεῖσαν Ῥωμαίοις, ἀπῄτουν διανεμηθῆναι τῷ πλήθει. ὅθεν πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς τῶν πολεμίων πολλὰ ἐκακώθησαν. οἱ γὰρ δυνατοὶ μὴ ἄλλως κατέχειν αὐτοὺς δυνάμενοι, πολέμους ἐκ πολέμων ἐξεπίτηδες ἐκίνουν, ἵν' αὐτοῖς ἀσχολούμενοι, μηδὲν περὶ τῆς γῆς πολυπραγμονῶσι. χρόνῳ δέ ποτε ὑποτοπήσαντές τινες τὸ πραττόμενον, οὐκ εἴων καὶ ἀμφοτέρους τοὺς στρατηγοὺς ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀποδείκνυσθαι, ἀλλ' ἤθελον καὶ αὐτοὶ τὸν ἕτερον ἐκ τῶν εὐπατριδῶν αἱρεῖσθαι. ὡς δὲ τοῦτο κατειργάσαντο, προείλοντο Σπούριον Φούριον· καὶ μετ' ἐκείνου στρατευσάμενοι, πάντα ἐφ' ὅσα ὥρμησαν, προθύμως κατέπραξαν. οἱ δὲ τῷ συνάρχοντι αὐτοῦ Φαβίῳ Καίσωνι συνεξελθόντες, οὐ μόνον οὐκ ἠνδραγάθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκλιπόντες, εἰς τὴν πόλιν ἦλθον, καὶ ἐθορύβουν, ἕως οἱ Τυρσηνοὶ τοῦτο μαθόντες, ἐπεχείρησαν αὐτοῖς. καὶ τότε μέντοι οὐ πρότερον ἐξῆλθον τῆς πόλεως, πρὶν τῶν δημάρχων τινὰς συμφρονῆσαι τοῖς δυνατοῖς. ἠγωνίσαντο δὲ προθύμως, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων διέφθειραν, συχνοὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον. ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ εἷς τῶν ὑπάτων ὁ Μάλλιος. ὁ δὲ ὅμιλος στρατηγὸν τὸ τρίτον τὸν Μάλλιον εἵλετο. καὶ πόλεμος αὖθις αὐτοῖς ἐπηγείρετο πρὸς τῶν Τυρσηνῶν. ἀθυμοῦσι δὲ Ῥωμαίοις, καὶ ἀποροῦσι, πῶς τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστῶσιν, οἱ Φάβιοι ἐπεκούρησαν. ἓξ γὰρ ὄντες καὶ τριακόσιοι, ὡς ἀθυμοῦντας εἶδον αὐτοὺς, καὶ μήτε τι βουλευομένους λυσιτελὲς, καὶ ἀπογινώσκοντας ἅπαντα, τὸν πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς ὑπεδέξαντο πόλεμον, αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν προθυμηθέντες μαχέσασθαι καὶ τοῖς σώμασι καὶ τοῖς χρήμασι. καί τι χωρίον καταλαβόντες ἐπίκαιρον, ἐτειχίσαντο. ὅθεν ὁρμώμενοι, πάντα τὰ τῶν πολεμίων ἦγον, τῶν Τυρσηνῶν μηδὲ εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἰέναι θαρρούντων. εἰ δὲ καί ποτε συμμίξειαν, ἐλαττουμένων παρὰ πολύ. προσλαβόμενοι δὲ καὶ συμμάχους οἱ Τυρσηνοὶ, ἐν ὑλώδει χωρίῳ ἐλόχησαν, καὶ ἀφυλάκτους ἐπελθόντες αὐτοῖς τοὺς Φαβίους ὑπὸ τοῦ πάντα νικᾶν, περιετείχισαν, καὶ πάντας ἐφόνευσαν· καὶ παντελῶς τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπεν ἂν, εἰ μὴ εἷς τις οἴκοι κατελείφθη διὰ νεότητα, ἀφ' οὗπερ αὖθις ἐσέπειτα ἴσχυσαν. τῶν δὲ Φαβίων οὕτω φθαρέντων, οἱ Ῥωμαῖοι μάλα παρὰ τῶν Τυρσηνῶν ἐκακώθησαν.

adductis. Cęteris autem tacitè plorātibus, Veturia: Non tranſfugimus, inquit, fili: ſed nos patria miſit. Si parueris, matrem, uxorem, & liberos: ſin minus, prædam. Quòd ſi tua nondum deſæuijt iracūdia, nos primas occidito. Reconciliare omiſſa ira ciuibus, amicis, ſacris, monumentis. Noli excindere patriam, in qua natus es, & educatus, & magnum illud Coriolani cognomentum adeptus. Ne me uoti impotē dimiſeris, ne meis manib. interfectam me uideas. His dictis ciulans, & mammis oſtenſis, & uentre attrectato: Hic te genuit, inquit, hæ te lactauerunt. Deinde ab uxore & liberis eius, cæteriſq; mulieribus fletu orto, ille quoque ad luctum commotus, & uix ſibi redditus, matrem amplectitur, & inter oſcula: En tibi, inquit, mater pareo. Tu enim me uincis: tibi gratiā iſtam debebunt omnes. Ego uerò ab eorum etiam conſpectu abhorreo, qui pro tantis beneficijs talem mihi gratiam retulerunt. Verùm tu meo loco patriam teneto, quando ita uoluiſti: ego recedam. Hæc locutus, repudiato in patriam reditu, in Volſcos receſſit, ibiq; ſenex obijt.

Tribunis plebis agrum hoſtibus ademptum, populo diuidi poſtulantibus, Romani & inter ſeſe, & ab hoſtibus multa detrimēta ceperunt. Nam diuites cum plebem aliter cōtinere non poſſent, bella ex bellis de induſtria ſeuerunt: ut ijs occupati, legis agrariæ obliuiſcerētur. Quo conſilio tandem à nōnullis animaduerſo, non paſſi ſunt utrunq; conſulem à potentibus deſignari: ſed & ipſi alterum ex patricijs eligere uoluerunt. Eo impetrato, Sp. Furium elegerunt: quo duce omnia quæ aggreſſi ſunt, ſedulò confecerunt. Sed qui cum eius collega Cæſone Fabio exierant, adeò ſe uiros fortes non præbuerunt, ut caſtris relictis in urbem reuerſi, tumultum excitarint: donec Tyrrheni ea re cognita, illos inuaſerunt: ac ne tum quidem prius ſunt egreſſi, quàm Tribuni quidam patricijs aſſenſi eſſent. Tum uerò ſtrenuè pugnarunt: ac multis hoſtibus cæſis, ipſorum quoque non pauci ceciderunt. Cecidit etiam alter conſul * Manlius. Plebs Manlium ternùm conſulem creauit. Orto rurſus à Tyrrhenis bello, Fabij Romanis, quomodo reſiſti poſſet hoſtibus, ſolicitis, opem tulerunt. Qui VI & CCC numero, quia populum anxium, nihil quod in rem eſſet deliberantem, ac deſperantem omnia uidebant, Tyrrhenum bellum ſuis & corporibus & ſumptibus gerendum ſibi depopoſcerunt: & opportuno loco præſidium communierunt, unde infeſta hoſtium omnia fecerunt, Tyrrhenis acie decernere aut non audentibus, aut ſi auſi eſſent, turpiter profligatis. Sed ſocijs aſcitis, & inſidijs in ſaltu quodam collocatis, Fabios ob crebras uictorias incautos circumuenerunt, & occiderunt omnes. Ac eorum familia internecione perijſſet, niſi unus ob teneriorem ætatem domi relictus fuiſſet: à quo inſtaurata, deinceps quoq; floruit. Cum hæc clades accepta eſſet, Romani à Tyrrhenis grauiter uexati,

Legis agrariæ turbæ.

CCC & VI Fabiorum interitus.

uexati, pace cum hoſtibus facta, in ſemetipſos conuerſi, mutuis ſe cladibus affecerũt: nec ipſis conſulibus multitudo abſtinuit. Nam & miniſtros eorum uerberarunt, & faſces confregerunt, & ipſos Coſs. per quamuis cauſam, ſiue magna ea, ſiue parua eſſet, reos fecerunt. Appium Claudium in ipſo etiã magiſtratu in carcerem ducere uoluerunt: quòd is populi in omnibus aduerſator, legiones ſuas decimarat, quòd Volſcis in prælio ceſsiſſent. Decimatio uerò huiuſmodi fuit. Cum milites grauiter deliquerant, Imperator omnibus in decurias diſtributis, decimum quemq; cui ſors obuenerat, occidebat. Appio, depoſito magiſtratu, plebeij ſtatim diem dixerunt, nec damnarunt tamen: ſed die producta, in eam neceſsitatẽ adegerunt, ut ipſe ſibi manus afferret. Ad hęc quidam Tribuniplebis cùm alia contra patres ſcripſerunt, tum illud, ut populo per ſe inire concilium, & abſq; illis deliberare liceret, & ſuo arbitratu decernere omnia. Quòd ſi quis ob crimẽ aliquod à Coſs. mulctetur, ei prouocationem eſſe ad populum. Aedilium q; & Tribunorum poteſtatem ampliarunt, ut quamplurimos patronos haberent. Quæ cum agerentur, Patricij apertè non niſi in paucis aduerſabantur, clam uerò multos ex audaciſsimis tollebãt. Sed nec id cæteros cohercebat: nec illud, quòd ſemel nouẽ Tribuni à plebe cremati ſunt. Quorum exemplo inſecuti Tribuni, adeò non facti ſunt moderatiores, ut magis etiã ſæuierint. * Eò populus à patribus eſt redactus. Nam bellis exortis militare noluerunt, niſi optatis eorũ ſatisfieret: aut egreſsi pugnarunt ſegniter, niſi quæ uoluiſſent, omnia impetraſſent. Vnde multi ex finitimis, nõ tam ſuis freti uiribus, quàm illorum diſſenſionibus, bella mouerunt. Quorum è numero Aequi, M. Minutio Conſule uicto, animos ſuſtulerunt. Qua clade cognita, Romani L. Quintium, pauperẽ illum quidẽ, & agriculturæ deditum, ſed uirtute & temperantia præſtantem, Dictatorem dixerunt: qui ob comam in cincinnos implexam, Cincinnatus eſt appellatus: cuiuſmodi nunc multi in regia uerſantur. eoq; malo in Remp. inuecto, cincinnatos ubique uidere licet. Is igitur Dictator creatus, eo» dem die ducto exercitu, celeritate citra teme» ritatem uſus, unà cum Minutio impetu in Aequos facto, plurimos occidit: cęteros uiuos cæpit, ac ſub iugum miſſos dimiſit: quæ res huiuſmodi erat. Duo recta ligna terra defigebãtur, quibus unum obliquũ ſupernè imponebatur. per hęc media captiui nudi traducebanẽ. quod uictoribus magnæ gloriæ, uictis tãto dedecori erat, ut quidã ei ignominiæ mortẽ anteferrent. Coruino urbe capta, & Minutio ob cladẽ conſulatu abrogato, domum rediit, atq; ipſe etiam ſe magiſtratu abdicauit. Deinde Romani domeſtico bello ſunt conflictati, à ſeruis & exulibus conflato: qui noctu ſubita impreſsione Capitoliũ occuparũt. ſed plebs tũ quoq; nõ prius arma cæpit, quàm patricijs aliquid detraxiſſet. ac ſe-

Seditio cõtra cõſules.

L. Quintius Cincinnatus Dictator Aequos ſub iugum mittit.

κάθησαν. ἔτι πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους σπονδὰς ἐποιήσαντο. τραπόμενοι δ' ἐπ' ἀλλήλους, ἔπραξαν πολλὰ δεινά, ὡς μηδὲ τῶν στρατηγῶν ἀπέχεσθαι τὸ πλῆθος. τούς τε γὰρ ὑπηρέτας αὐτῶν ἔτυπτον, καὶ τὰς ῥάβδους κατέκλων, αὐτούς τε τοὺς στρατηγοὺς ὑπὸ δίκην ἦγον ἐπὶ πάσῃ προφάσει καὶ μείζονι καὶ ἐλάττονι. Ἄππιον δὲ Κλαύδιον καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβαλεῖν ἐβουλεύσαντο, ὅτι τε αὐτοῖς ἠναντιοῦτο εἰς ἅπαντα, καὶ ὅτι τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ ἐδεκάτευσεν, ἐπειδὴ τοῖς Οὐολούσκοις ἐν μάχῃ ἐνέδωκαν. ἡ δεκάτευσις δὲ τοιάδε τις ἦν. ὅτε τι οἱ στρατιῶται μέγα ἡμάρτησαν, ὁ στρατηγὸς εἰς δεκάδας αὐτοὺς ἀριθμῶν, ἕνα λαβὼν ἐξ ἑκάστης δεκάδος τὸν κλήρῳ λαχόντα, θανάτῳ ἐκόλαζεν. ἀπελθόντα δ' ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸν Κλαύδιον, εὐθὺς οἱ τοῦ πλήθους εἰς ἀγῶνα κατέστησαν, καὶ οὐ κατεψηφίσαντο μέν· τὴν ψῆφον δὲ ὑπερθέμενοι, εἰς ἀνάγκην αὐτὸν αὐτοχειρίας κατέστησαν. καί τινες δὲ τῶν δημάρχων ἄλλα τε κατὰ τῶν εὐπατριδῶν συνέγραψαν, καὶ ἐξεῖναι τῷ πλήθει, καὶ καθ' ἑαυτὸ συνιέναι, καὶ ἄνευ ἐκείνων βουλεύεσθαι, καὶ χρηματίζειν πάνθ' ὅσα ἂν ἐθελήσῃ. κἄν τις ἐπ' αἰτίᾳ τινὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν προστιμηθῇ, ἔκκλητον ἐπὶ τούτοις τὸν δῆμον δικάζειν ἔταξαν. καὶ τοὺς ἀγορανόμους δὲ καὶ τοὺς δημάρχους ἐπηύξησαν, ἵνα πλείους τοὺς αὐτῶν προϊσταμένους ἔχωσι. πραττομένων δὲ τούτων, οἱ εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐ πάνυ αὐτοῖς ἠναντιοῦντο, πλὴν βραχέων, λάθρα δὲ συχνοὺς τῶν θρασυτάτων ἐφόνευον. ἀλλ' οὔτε τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπεῖχεν, οὐδ' ὅτι ποτὲ ἐννέα δήμαρχοι πυρὶ ὑπὸ τοῦ δήμου παρεδόθησαν. οὐ μόνον γὰρ οἱ μετὰ ταῦτα δημαρχοῦντες οὐκ ἠμβλύνοντο, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐθρασύνοντο. εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν προήχθη ὁ ὅμιλος. οὔτε γὰρ στρατεύειν ἐπείθοντο πολέμων ἐπικειμένων, εἰ μὴ ὧν ὠρέγοντο ἔτυχον, καὶ εἴ ποτε δ' ἐξῆλθον, ἀπροθύμως ἐμάχοντο, εἰ μὴ πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο ἤνυσαν. κἀντεῦθεν πολλοὶ τῶν προσοίκων αὐτοῖς τῇ ἐκείνων διχοστασίᾳ, ἢ τῇ ἑαυτῶν θαρροῦντες ἰσχύϊ, ἐπανέστησαν. ὧν ἦσαν καὶ Αἰκουοί, οἳ Μάρκον Μινούκιον στρατηγοῦντα τότε νικήσαντες, ἐφρονηματίσθησαν. μαθόντες δὲ τὸν Μινούκιον ἡττημένον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, δικτάτορα Λούκιον Κοΐντιον εἵλοντο, πένητα μὲν ἄνδρα, καὶ γεωργίᾳ συνεζηκότα, δι' ἀρετὴν δὲ καὶ σωφροσύνην διαπρεπῆ, καί τοι τὰς κόμας ἐν πλοκάμους ἀνιέντα, ὅθεν καὶ Κικιννάτος ὠνόμαστο, οἷοι νῦν πολλοὶ περὶ τὰ βασίλεια. ἐπῆλθεν δὲ τοῦ κακοῦ παρεισφθαρέντος εἰς τὸ πολίτευμα, καὶ ἁπανταχοῦ κικιννάτους ἔστιν ὁρᾶν. οὗτος οὖν δικτάτωρ προχειρισθείς, καὶ αὐθημερὸν ἐκστρατεύσας, καὶ τάχει σὺν ἀσφαλείᾳ χρησάμενος, καὶ τοῖς Αἰκουοῖς προσβαλὼν μετὰ τοῦ Μινουκίου, πλείστους μὲν διέφθειρε, τοὺς δὲ ἄλλους ἐζώγρησεν, οὓς ὑπὸ ζυγὸν διαγαγὼν ἀφῆκεν. ἡ δὲ πρᾶξις ἡ τοῦ ζυγοῦ τοιάδε τις ἦν. σταυρούς, δύο ὄρθια δηλαδὴ ξύλα διέχοντα ἀλλήλων, εἰς τὴν γῆν κατέπηγνυον, καὶ αὐτοῖς ἐπετίθουν ἐγκάρσιον ἕτερον, καὶ διὰ μέσου τούτων τοὺς ἁλόντας διῆγον γυμνούς, ὃ τοῖς μὲν δρῶσι λαμπρότητα, πολλὴν δὲ ἀτιμίαν τοῖς πάσχουσιν ἔφερεν, ὥστε τινὰς τοῦ τοιοῦτόν τι παθεῖν προαιρεῖσθαι θανεῖν. καὶ πόλιν δὲ αὐτῶν Κορβιῶνα καλουμένην ἑλών, ἐπανῆλθε, καὶ τὸν Μινούκιον διὰ τὴν ἧτταν τὴν στρατηγίαν ἀφείλετο, καὶ αὐτὸς ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι οἰκεῖον ἐσχήκασι πόλεμον, ὃς ἐκ δούλων συνέστη καὶ φυγάδων τινῶν, οἳ νύκτωρ ἐπελθόντες ἐξαπιναίως, τοῦ Καπιτωλίου ἐκράτησαν. ὁ δὲ ὅμιλος καὶ τότε οὐ πρότερον ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένετο, πρίν τι πλέον σχεῖν τῶν εὐπατριδῶν. ἐπελθόντες

δέ γε

περὶ δὲ τιμωρίας τῆς δεκατεύσεως, ὅ τισι τοῖς ἁμαρτήσασι στρατιώταις ἐπάγεται.

ὅτι πένης ὤν, καὶ γεωργίᾳ ζῶν, δικτάτωρ γέγονε διὰ τὴν ἀρετήν.

ὅτι κατὰ Ῥωμαίους κικιννάτοι οἱ ἀναστρεφόμενοι.

ὅτι ὑπὸ ζυγὸν ἀγαγὼν τοὺς δουλώσας.

δέ γε τοῖς στασιάζουσιν, ἐκράτησαν μὲν αὐτῶν, πολλοὺς δὲ τῶν σφετέρων ἀπέβαλον. διὰ ταῦτα τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ διά τινα σημεῖα εὐλαβηθέντες, τῶν τε πρὸς ἀλλήλους ἀπηλλάγησαν ἐγκλημάτων, καὶ τὴν πολιτείαν ἰσοτέραν ποιήσασθαι ἐψηφίσαντο. καὶ τρεῖς ἄνδρας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ παρ' ἐκείνοις ἔθη πεπόμφασι, καὶ κομισθέντων αὐτῶν, τάς τε ἄλλας ἀρχὰς καὶ τὰς τῶν δημάρχων κατέλυσαν, καὶ ἄνδρας ὀκτὼ ἐκ τῶν πρώτων εἵλοντο. καὶ Ἄππιον Κλαύδιον, Τίτον τε Γενούκιον ἀπέδειξαν κατὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον στρατηγοὺς αὐτοκράτορας, καὶ νόμους αὐτοῖς συγγράψαι ἐπέτρεψαν, μηδὲ μίαν τε δίκην ἐφέσιμον ἀπ' αὐτῶν γίνεσθαι προσεψηφίσαντο· ὃ πρώην οὐδενὶ τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν δικτατόρων ἐδίδοτο. ἦρξαν τε οὗτοι ἐφ' ἡμέραν ἕκαστος, ἐναλλὰξ τὸ πρόσχημα τῆς ἡγεμονίας λαμβάνοντες· καὶ νόμους συγγράψαντες, εἰς τὴν ἀγορὰν ἐξέθηκαν, οἳ ἐπεὶ πᾶσιν ἤρεσαν, ἐς τὸν δῆμον εἰσήχθησαν, καὶ κυρωθέντες, σανίσιν ἐνεγράφησαν δέκα. ὅσα γὰρ φυλακῆς ἐκρίθησαν ἄξια, ἐν σανίσιν ἐθησαυρίζοντο. ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὸν ἐνιαυτὸν ἀνύσαντες, ἀφῆκαν τὴν ἀρχήν. ἕτεροι δὲ αὖθις αἱρεθέντες δέκα, ὥσπερ ἐπὶ καταλύσει τῆς πολιτείας χειροτονηθέντες ἐξώκειλαν. πάντες γὰρ ἅμα ἐξ ἴσης ἦρχον, καὶ νεανίσκους ἐκ τῶν εὐπατριδῶν θρασυτάτους ἐκλεξάμενοι, πολλὰ δι' αὐτῶν ἐποίουν καὶ βίαια. ὀψὲ δέ ποτε ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους ὀλίγα ἄττα ἐν δυσὶ σανίσι προσέγραψαν, ἐς πάντα δὲ αὐτογνωμονήσαντες, ἀφ' ὧν οὐχ ὁμόνοια, ἀλλὰ καὶ διαφοραὶ μείζους Ῥωμαίοις γενήσεσθαι ἔμελλον. αἱ μὲν οὖν λεγόμεναι δώδεκα δέλτοι οὕτως τότε ἐγένοντο. οἱ δὲ νομοθέται ἐκεῖνοι οὐ μόνον ταῦτ' ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς διελθόντος, ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐνέμειναν, βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, καὶ μηδὲ τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ἀθροίζοντες, ἵνα μὴ συνελθόντες παύσωσιν αὐτούς. Αἰκουῶν δὲ καὶ Σαβίνων πόλεμον αἰρομένων κατὰ Ῥωμαίων, τότε τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοῖς παρασκευάσαντες, διεπράξαντο σφίσι τοὺς πολέμους ἐπιτραπῆναι. ἐκ γοῦν τῆς δεκαρχίας αὐτῶν Σερούιος μὲν Ὄππιος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος, κατὰ χώραν ἔμειναν, οἱ δὲ ὀκτὼ ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐστράτευσαν. ταῦτα μὲν ἁπλῶς καὶ τὰ ἐν τῷ ἄστει καὶ τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις τετάρακτο, ἐκ ταύτης δ' ἡ στάσις αὖθις συνεκινήθη. ἐμβαλόντες γὰρ εἰς τὴν τῶν Σαβίνων γῆν οἱ στρατίαρχοι, Λούκιόν τινα Σίκκιον, ἄκρον τε τὰ πολέμια, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τοῦ ὁμίλου καταριθμούμενον, μεθ' ἑτέρων ὥς τι χωρίον καταληψόμενον ἔπεμψαν, καὶ διὰ τῶν συνεκπεμφθέντων αὐτῷ τὸν ἄνδρα διέφθειραν. λόγου δ' εἰς τὸ στρατόπεδον γενομένου, ὡς παρὰ πολεμίων τοῦ ἀνδρὸς σὺν ἄλλοις ἀνῃρημένου, οἱ στρατιῶται ἀνελέσθαι τοὺς νεκροὺς ὁρμήσαντες, οὐδὲν σῶμα τῶν ἐναντίων εὑρήκασι, συχνοὺς δὲ τῶν ὁμοφύλων, οὓς ὁ Σίκκιος ἐπιθεμένους αὐτῷ ἀπέκτεινεν ἀμυνόμενος. ὡς οὖν κύκλῳ τε αὐτοῦ κειμένους καὶ τετραμμένους πρὸς αὐτὸν εἶδον, ὑπετόπησαν τὸ γενόμενον, καὶ μέντοι καὶ ἐθορύβησαν. πρὸς δὲ τοῖς καὶ διά τι τοιοῦτον Λούκιός τις Οὐεργίνιος ἐκ τοῦ πλήθους ὤν, καὶ θυγατέρα ἔχων περικαλλῆ, Λουκίῳ Ἰκιλλίῳ τῷ ὁμοίῳ αὐτῷ ἐκδώσειν ἔμελλε. ταύτης ὁ Κλαύδιος ἐρασθείς, καὶ μὴ τυχών, παρεσκεύασέ τινας δουλαγωγῆσαι αὐτήν. ἐλθὼν δὲ ὁ τῆς κόρης πατὴρ ἐκ τοῦ στρατοπέδου ἐδικαιολογεῖτο. ὡς δ' ὁ Κλαύδιος ταύτης κατεψηφίσατο, καὶ τοῖς δουλαγωγοῦσιν αὐτὴν ἡ κόρη προσεδόθη, καὶ οὐδεὶς ἐπήμυνεν, ὑπεραλγήσας ὁ ταύτης πατήρ, καὶ τὴν θυγατέρα κοπίδι διαχειρισάμενος, πρὸς τοὺς στρατιώτας, ὡς εἶχεν, ἐξώρμησεν, οἳ καὶ πρὶν οὐ

διακει-

Ὅτι μετὰ τὴν τῶν νόμων ἐξ Ἑλλάδος μετακομιδὴν ἐπαύσαντο Ῥωμαῖοι δημάρχων, καὶ στρατηγοὺς προεβάλλοντο.

Ὅτι σανίσιν οἱ νόμοι γραφόμενοι τότε, ἐν τῇ ἀγορᾷ προετίθεντο.

Πόθεν ὁ δωδεκάδελτος.

ac ſeditioſos oppreſſerunt: ſed multos ſuorum amiſerunt. His igitur de cauſis Romani & prodigijs quibuſdã impulſi, omiſsis mutuis criminationibus, Rempub. æquabiliorẽ efficere decreuerũt. Ac tres uiros in Græciam, ad illorum leges & inſtituta cognoſcẽda, ablegarunt: quibus allatis, tribunatum & alios quoſdam magiſtratus abrogarunt, eorumq́; loco uiros VIII principes delegerunt: illoq́; anno Appiũ Claudium & Titum Genutium prætores cum ſummo imperio crearunt, data poteſtate condendi leges, cum appendice, ne ab eis prouocatio eſſet. id quod prius non niſi Dictatoribus conceſſum fuit. Hi per uices imperarunt, ſinguli in dies ſingulos magiſtratus inſignibus ornati. Et leges à ſe cõſcriptas in foro propoſuerũt: quas cum omnibus probaſſent, ad populũ tulerunt, ſancitasq́; in X tabulas retulerunt. Quæ enim digna cuſtodia iudicabant, in tabellis aſſeruabant. Ac illi anno exacto, magiſtratu abierunt. quibus alij X cum ſucceſsiſſent, ita ſe geſſerũt, quaſi euertendæ Reipub. cauſa delecti eſſent. Omnes enim ſimul ex æquo imperabant: aſcitisq́; nobilium adoleſcẽtum audaciſsimis, per uim multa egerunt. Serò tandem, ſub anni ferè finem, pauca quędam in duabus tabulis ſuapte autoritate aſcripſerũt, non ad concordiam, ſed ad maiores diſſenſiones pertinẽtia. Duodecim igitur tabulæ ſic confectæ ſunt. Decemuiri autem non hæc tantum egerunt: ſed & tempore magiſtratus eorum elapſo, adhuc in rebus gerẽdis ſunt uerſati, Repub. ui oppreſſa, neq́; ſenatu neq́; populo cõuocato, ne ſucceſſores ſibi darentur. Quum autem Aequi & Sabini Romanis arma inferrẽt, per idoneos homines effecerunt, ut ſibi belli adminiſtratio mãdaretur. Itaq́; ex decẽuiris Seruius Oppius & Appius Claudius ſuum priſtinum locum retinuerunt: cæteri octo contra hoſtes ſunt profecti. Ita factum, ut cum & in urbe & in caſtris turbarẽtur omnia, denuò ſeditio oriretur. Nam cum prætores in Sabinorum agrum impreſsionẽ feciſſent, L. Sicium rei bellicę peritiſsimũ, & præcipuæ apud plebem autoritatis uirum, cum alijs ad occupandum caſtellum quoddam miſſum, per comites eius peremerunt. Rumore in caſtris ſparſo, eum unà cum alijs ab hoſtibus cæſum eſſe: milites ad cadauera tollẽda profecti, cum nullum hoſtile corpus, ſed ciuium complura undiq́; circa Siccium iacentia, & ad eum conuerſa uiderent, quos ſe defendẽdo occiderat: ſuſpicati, quid actum eſſet, & tumultuati ſunt. Huc aliud facinus acceſsit. Lucius Virginius homo plebeius, uirginem formoſiſsimam L. Icilio eiuſdẽ ordinis uiro deſpõderat: quam cum Claudius deperiret, nec tamen ea potiri poſſet, quibuſdam negocium dedit uirginis in ſeruitutem aſſerendæ. Quam cum pater è caſtris reuerſus defenderet, Claudius autem accuſatoribus, nemine opitulante, addiceret: pater dolore commotus, filia cultro interfecta, ſtatim ad milites properat: quos nec antè bene

Decemuiratus inſtituitur.

Decemuiratus ob L. Siccij & Virginię cędem abrogatur.

affectos ſic perturbauit, ut mox in urbem contra Claudium accurrerent. Alij quoq;, qui cum Latinis pugnabant, ea te cognita, uallo deſerto congreſsi cum reliquis, uiris XX, ſumma rerum mandata, nihil modicum cogitarunt. Acceſsit etiam urbana multitudo, ac tumultum auxit. Interea Claudius præ metu ſe abſcondit. Oppius uerò coacto ſenatu, per internuncios multitudinem percontatur, quid ſibi uelit. Quæ cum L. Valerium & M. Horatium ſenatorij ordinis, ſed homines populares, ad ſe mitti poſtularet, per quos reſponſum datura eſſet, ij q; miſsi non eſſent: ueritis decemuiris, ne contra ſe duces crearentur (iam enim omnes aderant) maior indignatio populi eſt exorta. Qua territus ſenatus, uel inuitis decemuiris, Valerium & Horatium ablegauit: compoſita'que controuerſia, tumultus autoribus data eſt impunitas, decemuiratu abrogato. Annui uerò magiſtratus cùm alij, tum Tribunorum, iiſdem conditionibus, quibus prius ſteterant, ſunt reuocati. Lecti cùm alij, tum Virginius, Oppium & Claudium in carcerem compegerunt: qui antequam cauſam dicerent, ſibi ipſi manus attulerunt. Reliquos accuſatos & damnatos in exilium eiecerunt.

Conſulatus dignitas plebis poteſtate imminuta.

Cõſules uerò (quibus tum primùm id nomen factum eſſe fertur, cum antè Prætores uocarentur) Valerius & Horatius, & tum & deinceps multitudini addicti, plebeiorum opes magis quàm patrum firmarũt. Itaq; patres imminuta autoritate neq; facilè conueniebant, neq; ullarum rerum poteſtatẽ prorſus ſibi uendicabãt.

Auſpicia Tribunorum.

Quin Tribunis etiam in cõuentibus, auſpicijs utendi facultatẽ per honoris ſpeciem conceſſerunt (id enim munus ab antiquiſsimis tẽporibus ad ſolos patricios pertinebat) cum reuera id agerẽt, ne Tribuni & multitudo quiduis temere agerẽt, ſed per cauſam auſpiciorũ aliquãdo impedirẽtur. Patricij & ſenatus irati Conſulibus, ut populi fautoribus, nec triumphũ decreuerunt, quãuis uterq; hoſtes uiciſſet, & neutri diem de more aſsignarunt: ſed multitudo & biduum ferias celebrauit, & triumphũ illis decreuit. Ea diſcordia freti hoſtes, receptis animis Romanos inuaſerũt.

Plebeij conſulatũ ſibi uendicant.

Anno ſequente, Marco Genutio & C. Curtio Coss. cõtentiones redintegratæ ſunt. Nam plebeijs conſulatũ expetentibus, quòd patricij ad plebẽ tranſeũtes tribunatum gererẽt: patricijs uerò acriter defendentibus, multa uiolẽter inuicem & dicta & facta ſunt. Ne quid uerò deterius ſequeretur, locupletes magiſtratũ ipſum plebi cõceſſerunt, ſed nomẽ nõ cõmunicarunt: dixerũtq; Tribunos » militares pro Coss. ne honoratũ uocabulum à » promiſcua turba inquinaretur. Placuit igitur ternos ab utraq; factione tribunos deligi, duorum Coss. loco. neq; tamẽ horũ nomẽ penitus defecit, cum aliàs Coss. aliàs tribuni crearẽtur. Atq; hæc ita eſſe acta traditum eſt. Dictatores autem non ſoli Conſules (quamuis eorũ autoritas, illorũ magiſtratu multo minor eſſet) ſed Tribuni

διακειμένους οὕτως ἐτάραξεν, ὥστε εὐθὺς ἤδη τὴν πόλιν πρὸς τὸν Κλαύδιον ἐπαχθῆναι. καὶ οἱ ἕτεροι δὲ οἱ ἤδη τοὺς Σαβίνους ἐστρατευμένοι, ἐπεὶ τοῦτ' ἔμαθον, τό τε στρατόπεδον κατέλιπον καὶ συμμίξαντες τοῖς λοιποῖς, ἄνδρας εἴκοσιν ἑαυτῶν προεστήσαντο, καὶ οὐδὲν μικρὸν ἐλογίζοντο πρᾶξαι. καὶ τὸ ἄλλο δὲ πλῆθος τὸ ἐν τῇ πόλει προσεχώρησεν αὐτοῖς, καὶ μετ' αὐτῶν ἐθορύβει. ἐν τούτοις ὁ μὲν Κλαύδιος φοβηθεὶς ἐκρύβη. Ὄππιος δὲ τήν τε βουλὴν ἤθροισε, καὶ πέμψας ἐπύθετο τοῦ πλήθους, τί βούλονται. οἱ δὲ τόν τε Οὐαλλέριον Λούκιον καὶ τὸν Ὁράτιον Μάρκον, ἄνδρας ἐκ τῶν βουλευτῶν αὐτοῖς προσκειμένους, πεμφθῆναι σφίσιν ἐζήτουν, ὥς τι δι' ἐκείνων ἀποκρινούμενοι. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέμφθησαν, φοβηθέντων τῶν δέκα ἀρχόντων (ἤδη γὰρ πάντες παρῆσαν) μὴ στρατηγοῖς αὐτοῖς κατ' αὐτῶν χρήσαιντο, ἔτι μᾶλλον ὠργίζοντο. φόβος οὖν τοῖς βουλευταῖς ἐνέπεσεν οὐ μέτριος ἐντεῦθεν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἀρχόντων τόν τε Οὐαλλέριον σφίσι καὶ τὸν Ὁράτιον ἔπεμψαν, καὶ τούτου συναλλαγῆς γενομένης, τοῖς μὲν θορυβήσασιν ἄδεια τῶν πραχθέντων ἐδόθη, καὶ ἡ δεκαρχία κατελύθη.

ὅτι ἡ δεκαρχία κατελύθη.

αἱ δ' ἐπέτειοι ἀρχαὶ αἵ τε λοιπαὶ καὶ αἱ τῶν δημάρχων ἤδη τοῖς αὐτοῖς προνομίοις ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς πρώην ἦσαν. ἀποδειχθέντες δὲ ἄρχοντες ἄλλοι τε καὶ Οὐεργίνιος, τὸν μὲν Ὄππιον τόν τε Κλαύδιον εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλον, οἳ πρὶν δικασθῆναι ἑαυτοὺς διεχειρίσαντο. τοὺς δὲ λοιποὺς ἐγράψαντο, καὶ ἑλόντες ἐξήλασαν. οἱ δ' ὕπατοι (τότε γὰρ λέγεται πρῶτον ὑπάτους αὐτοὺς προσαγορευθῆναι, στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρότερον) ἦσαν δὲ Οὐαλλέριος καὶ Ὁράτιος, καὶ τότε καὶ μετέπειτα τῷ πλήθει προσέκειντο, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἢ τοὺς εὐπατρίδας ἐκράτυναν. ἐλαττούμενοι οὖν οἱ εὐπατρίδαι οὔτε ῥᾳδίως συνελέγοντο, οὔτε τὰ πράγματα ἐπ' αὐτοῖς ἐποιοῦντο παντάπασιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δημάρχους οἰωνοσκοπίαις ἐν συλλόγοις χρῆσθαι δεδώκασιν, ὃ λόγῳ μὲν τιμὴν αὐτοῖς ἔφερε καὶ ἀξίωμα (μόνοις γὰρ τοῦτο ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τοῖς εὐπατρίδαις ἐπετέτραπτο) ἔργῳ δὲ κώλυμα ἦν, ἵνα μὴ ῥᾳδίως οἱ δήμαρχοι καὶ τὸ πλῆθος ὅσα βούλοιντο πράττοιεν, ἀλλὰ προφάσει τῶν οἰωνοσκοπιῶν ἔστιν ὅτε ἐμποδίζοιντο. ἀχθόμενοι δὲ τοῖς ὑπάτοις οἵ τε εὐπατρίδαι καὶ ἡ βουλή, ὡς τὰ τοῦ πλήθους φρονοῦσιν, οὐκ ἐψηφίσαντο σφίσι τὰ ἐπινίκια, πόλεμον ἑκατέρου νενικηκότος, οὐδ' ἡμέραν ἑκάστῳ ἀπένειμαν ὥσπερ εἰώθεσαν. τὸ μέντοι πλῆθος ἤδη δύο τε ἡμέρας ἑώρτασε, καὶ τοῖς ὑπάτοις τὰ νικητήρια ἐψηφίσαντο. οὕτως οὖν ἐν διαφορᾷ τῶν Ῥωμαίων ὄντων, οἱ ἐναντίοι σφίσιν ἀναθαρσήσαντες, ἐπῆλθον αὐτοῖς. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Μάρκου Γενουκίου καὶ Γαΐου Κουρτίου ὑπατευόντων ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο. οἵ τε γὰρ τοῦ πλήθους καὶ ὑπατεύειν ἤθελον, ἐπείπερ ἐδημάρχουν οἱ εὐπατρίδαι πρὸς αὐτοὺς μεθιστάμενοι, καὶ οἱ εὐπατρίδαι λίαν τῆς ὑπάτου ἀρχῆς ἀντείχοντο, καὶ πολλὰ κατ' ἀλλήλων καὶ βίαια ἔλεγόν τε καὶ ἔπραττον. ἵνα δὲ μὴ πρός τι χεῖρον χωρήσωσι, τοῦ μὲν ἔργου τῆς ἡγεμονίας οἱ δυνατοὶ αὐτοῖς παρεχώρησαν. τοῦ δὲ ὀνόματος οὐ μετέδωκαν, ἀλλ' ἀντὶ ὑπάτων χιλιάρχους ὠνόμασαν, ἵνα μὴ τὸ τῆς κλήσεως ἔντιμον ὑπὸ συρφετώδους ὁμίλου καταρρυπαίνοιτο.

ὅτι χιλίαρχοι ἀνθ' ὑπάτων ἐκλήθησαν.

καὶ τρεῖς ἀφ' ἑκατέρων χιλιάρχους ἀντὶ τῶν δύο ὑπάτων αἱρεῖσθαι συνέδοξεν, οὐ μέντοι τὸ τῶν ὑπάτων ἐξέλιπε τέλεον ὄνομα, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὕπατοι καθίσταντο, ποτὲ δέ γε χιλίαρχοι. οὕτω μὲν ταῦτα παραδέδοται γενέσθαι, καίτοι οὐ μόνον τῶν ὑπάτων δικτάτορας ἀνιστάντων, καὶ ταῦτα πολὺ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐλαττουμένων, ἀλλὰ καὶ χιλιάρ-

χιλιάρχων τῶν πεποιηκότων φασί. λέγεται δὲ, ὅτι οὐδεὶς τῶν χιλιάρχων, καίτοι πολλῶν πολλάκις νικησάντων, ἐπινίκια ἔπεμψεν. οἱ μὲν οὖν χιλίαρχοι οὕτω τότε ᾑρέθησαν. οἱ δὲ τιμηταὶ ἐπὶ τοῦ ἐχομένου ἔτους Βαρβάτου καὶ Μάρκου Μακερίνου ὑπατευόντων κατεδείχθησαν, καὶ ᾑρέθησαν Λούκιός τε Παπείριος καὶ Λούκιος Σεμπρώνιος. ἐχειροτονήθησαν δὲ, ὅτι οἱ ὕπατοι ἀδύνατοι ἦσαν πάντας

περὶ τιμητ.

διὰ τὸ πλῆθος διαρκεῖν ἔτι. τὰ γὰρ τοῖς τιμηταῖς ἀπονεμηθέντα προνόμια ἐκεῖνοι μέχρι τότε ἐποίουν. δύω τε ἦσαν οἱ τιμηταὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. ἦρχον δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ τελευταῖα ἐπὶ πενταετίαν. ἐν δὲ τῷ μέσῳ χρόνῳ ἐπὶ τρεῖς ἑξαμήνους, καὶ ἐγένοντο τῶν ὑπάτων μείζους, καίτοι μέρος τι ἐκείνων λαβόντες ἀρχῆς. ἐξῆν δὲ αὐτοῖς τάς τε προσόδους τὰς κοινὰς ἐκμισθοῦν, καὶ τῶν ὁδῶν καὶ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τὰς ἀπογραφὰς τῆς ἑκάστου ὑπάρξεως διατελεῖν, καὶ τὸν βίον τῶν πολιτῶν ἐπισκοπεῖν τε καὶ ἐξετάζειν, καὶ τοὺς μὲν ἀξίους ἐπαίνου ἐς τὰς φυλὰς καὶ ἐς τὴν ἱππάδα καὶ τὴν γερουσίαν ἐγγράφειν, καθὼς ἑκάστοις προσήκειν ἐνομίζετο· τοὺς δ' οὐκ εὖ βιοῦντας, ἁπανταχόθεν ὁμοίως ἀπαλείφειν. ὃ μεῖζον πάντων ἦν τῶν τοῖς ὑπάτοις καταλειφθέντων. πίστεις δ' ἐνόρκους ἐφ' ἑκάστῳ ἐποιοῦντο, ὡς οὔτε πρὸς χάριν, οὔτε πρὸς ἔχθραν τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐξ ὀρθῆς γνώμης τὰ συμφέροντα τῷ κοινῷ καὶ σκοποῦσι καὶ πράττουσι. καὶ τὸν δῆμον ἐπί τε νόμων ἐσφοραῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις συναθροίζειν, καὶ τῷ τῶν μειζόνων ἀρχῶν κόσμῳ, πλὴν ῥαβδούχων, ἐχρῶντο. τοιαύτη ἡ τῶν τιμητῶν ὑπῆρχεν ἀρχή. τῶν μέντοι μὴ ἀπογραψαμένων τὰς οὐσίας ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς καὶ ἑαυτούς· τὰς μὲν οὐσίας οἱ τιμηταί, αὐτοὺς δ' ἐκείνους οἱ ὕπατοι ἐπίπρασκον. χρόνῳ μὲν οὖν τινὶ ταῦθ' οὕτως ἐπράχθη. ὕστερον δὲ τὸν ἅπαξ τῇ βουλῇ καταλεχθέντα, διὰ βίου βουλεύειν ἔδοξε, μηδ' ἀπαλείφεσθαι, εἰ μή τις ἀδικήσας καὶ κριθεὶς ἠτίμωτο, ἢ κακῶς ζῶν ἠλέγχθη. τοὺς γὰρ τοιούτους ἀπήλειφον, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἑτέρους ἐνέγραφον.

Δικτάτορος τῶν τιμητῶν καὶ τῶν ἱππάρχων διαφορά.

τῶν δὲ πρὸς καιρὸν ἀρχόντων πρεσβεῖα μὲν ἐδίδοτο τοῖς δικτάτορσι, δευτερεῖα δὲ γε τοῖς τιμηταῖς, ἡ δὲ τρίτη τάξις τοῖς ἱππάρχοις νενέμητο. καὶ οὕτω ταῦτα ἐτέτακτο, κἂν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὦσαν, κἂν ἀπηλλάγησαν. εἰ γάρ τις ἐκ μείζονος ἀρχῆς εἰς ὑποδεεστέραν κατέστη, τὸ τῆς προτέρας ἀξίωμα εἶχεν ἀκέραιον.

ὁ ὢν πρίγκιψ.

εἷς δέ τις, ὃν πρίγκιπα μὲν τῆς γερουσίας ὠνόμαζον (λέγοιτο δ' ἂν καθ' Ἕλληνας πρόκριτος) συμπάντων προεῖχε τὸν χρόνον ἐν ᾧ προεκρίνετο (οὐ γὰρ διὰ βίου τις ἐς αὐτὸ προεχειρίζετο) καὶ προέφερε τῶν ἄλλων ἐπὶ ἀξιώματι, οὐ μὴν καὶ δυνάμει ἐχρῆτο τινί. χρόνον μὲν οὖν τινὰ εἰρήνην πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς προσοίκους ἤγαγον. εἶτα λιμοῦ ἐπικρατήσαντος, ὡς τινὰς καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν, μὴ φέροντας τὸν λιμόν, ἐστασίασαν. οἱ μὲν γὰρ τοὺς εὐπόρους ὡς περὶ τὸν σῖτον κακουργοῦντας ἐν αἰτίᾳ πεποίηντο, οἱ δὲ τοὺς πένητας ὡς τὴν γῆν μὴ βουλομένους ἐργάζεσθαι. ἰδὼν δὲ τοῦτο Σπούριος Μάλλιος, ἀνὴρ ἱππεὺς πλούσιος, τυραννίδι ἐπεχείρησε, καὶ σῖτον ἐκ τῶν περιχώρων ὠνούμενος, πολλοῖς μὲν ἐπευωνίζων, πολλοῖς δὲ καὶ προῖκα ἐδίδου, κἀκ τούτου συχνοὺς προσποιησάμενος, ὅπλα τε ἐπορίζετο καὶ φρουρούς, καὶ ἐκράτησεν ἂν τῆς πόλεως, εἰ μὴ Μινούκιος Αὐγουρῖνος ἀνὴρ εὐπατρίδης, ἐπὶ τῇ σιτοδοσίᾳ τεταγμένος, καὶ αἰτιώμενος ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ, εἰσήγγειλε τῇ βουλῇ τὸ πραττόμενον. ἡ δὲ γερουσία μαθοῦσα τὸ μήνυμα, δικτάτορα παραυτίκα ἐν τῷ συνεδρίῳ

Tribuni etiam aliquando deſignarunt. Fertur tamen nullus unquam Tribunus triumphaſſe, quamuis multi ſæpe hoſtes uiciſſent. Ac Tribuni tum hoc modo creati ſunt. Cenſores uerò anno ſequente, Barbato & M. Macrino Coſs. deſignati ſunt L. Papyrius, & L. Sempronius. Eorum creandi cauſa fuit, quòd Coſs. ob multitudinem omnia negocia exequi non poterant. Nam iura Cenſoribus attributa ad id uſque tempus tenuerant. Ac principiò bini fuere Cenſores patricij, qui initiò & poſtremò ad quinquennium imperarunt: interiecto uerò tempore, menſes XVIII. ipſiſque Coſs. quamuis parte duntaxat poteſtatis eorum accepta, ſuperiores euaſerunt. Muneris eorum fuit, publica uectigalia elocare, uias & publica ædificia curare, cuiuſque facultates deſcribere, mores ciuiũ obſeruare & explorare: ac laude dignos, in tribus, in ordinem equeſtrem, in ſenatum referre, pro cuiuſque meritis: improbæ uitæ homines eodem modo ex albo delere. id quod maius erat ijs omnibus, quæ Conſulibus relinquebantur. Dabant autem in unoquoque iuſiurandum, ſe nec gratia nec odio quicquam acturos: ſed ſincero animo, ea quæ è Repub. eſſent, & deliberaturos, & acturos. Populum item ad rogandas leges, aliaque munia conuocabant: & maiorum magiſtratuum ornamentis, lictoribus exceptis, utebãtur. Ac tale Cenſorum munus fuit. Qui uerò, cum cẽſus agebatur, ſua nomina & facultates profeſsi non erant, eorum facultates à Cenſoribus, ipſi à Conſulibus uendebantur. Et hæc ad tempus aliquod ſic acta ſunt. Pòſt conſtitutum eſt, ut qui ſemel in ſenatum lectus eſſet, per omnem ætatem in eo maneret: neque deleretur ex albo, niſi ob facinus ignominioſo iudicio condemnatus eſſet, aut improbæ uitæ conuictus. Talibus enim in ordinem coactis, alios in eorum locum ſubſtituebant. In magiſtratibus temporum cauſa inſtitutis, principem obtinebãt locum Dictatores, proximum Cenſores, tertiũ magiſtri equitum. qui ordo, ſiue in magiſtratu eſſẽt, ſiue eo abiſſent, obſeruabatur. Quòd ſi ad humilius munus deſcendiſſent, priorem dignitatem inuiolatam obtinebant. Vnus quidam princeps ſenatus per id tempus, dum is honos durabat (neque enim perpetuus erat) omnibus dignitate, non potentia præſtabat. Ad hunc modum pace ad tempus domi & foris conſtituta, tanta fames urbem oppreſsit, ut quidam inediam non ferentes, in flumen ſe præcipitarent. Vnde orta ſeditione, pauperes diuitibus annonæ ſuppreſsionem, diuites pauperibus agriculturæ neglectum crimini dabant. Qua de cauſa Sp. Melius eques, homo diues, coemptum à finitimis frumentum, alijs minoris uendidit, alijs gratuitò dedit. Eaque re multis ſibi concilians, ſpe regni cõcepta, arma & ſatellites comparauit. Atque urbe potitus eſſet, niſi Minutius Augurinus uir patricius, rei frumentariæ præfectus, cùm ob annonæ penuriam accuſaretur, rem ad Senatum detuliſſet. Qui ſtatim

Cenſuræ inſtitutio.

Princeps ſenatus.

Sp. Melius regno affectato occiditur.

L. Quintium Cincinnatum Dictatorem dixerunt, uirum exactæ ætatis, annum agentem LXXX. atq; in curia totum diem deliberantium ſpecie conſederunt, ne id decretum forâs eliminaretur. Noctu Dictator Capitolium & alia opportuna loca per equites occupat. Manè C. Seruilium magiſtrũ equitum ad Melium mittit, quaſi per aliam cauſam accerſendum. At ille Melium aliquid ſuſpicantem & tergiuerſantem, ueritus ne concurſu populi eriperetur, interficit, ſiue ſuopte conſilio, ſiue Dictatoris iuſſu.
» Ob quod factum tumultuante mul-
» titudine, Quintius concione habita, & fru-
» mento diſtributo, accuſato multatoq; nemi-
» ne, motum eum ſedauit. Deinde Romani bellis petiti à diuerſis gentibus, cæteras paucis diebus uicerunt, ſed cum Tyrrhenis longo tempore decertarunt.

Poſthumij cædes à militibus.

Milites, cum Poſthumius uictis Aequis magnam eorum urbem expugnatam, non diripiendam dediſſet, neque ex manubrijs quicquam conceſsiſſet: quæſtorem primùm, deinde ipſum etiam Poſthumium, obiurgantem, & cædis autores ad ſupplicium poſtulantem, occiderunt. neq; recens captum duntaxat, ſed omnem publicũ agrum ſibi uendicarunt. Ac diuturna fuiſſet illa ſeditio, niſi belli ab Aequis redintegrati terrore quieuiſſent. Cædium pœna in paucis conſumpta, hoſtes uicerunt.

Stipēdia militibus decreta.

Quamobrem potentes & manubias inter eos diſtribuerunt: & pediti, deinde etiam equiti ſtipendia decreuerunt. Nam ad id uſque tempus ſine mercede, ac ſuis impenſis militarant: ac tum demum ſtipendia merere cœperunt.

Veiorum excidium.

Bello aduerſus Veientes orto, dum illi ſuo Marte pugnabant, à Romanis ſæpe uicti, & intra mœnia compulſi ſunt. Sed ſociorum uiribus aucti, eruptione ex urbe facta, Romanos profligarunt.

Lacus Albani exundatio.

Interea lacus Albanus, tumulis undique ſeptus, cum nullum haberet aqua exitum, dum Veij obſidebantur, ita inundauit, ut aqua ultra montes euoluta, ad mare decurreret. Quo cum Romani diuinitùs portendi aliquid crederent, Delphicum oraculum conſuluerunt. Erat & apud Veientes Tyrrhenus uates, qui cũ Pythia conſentiebat. Ambo enim urbem expugnatum iri affirmabant, ſi quæ exundaſſet aqua, in mare non decurreret, ſed alibi cõſumeretur. & quædam ſacra fieri iuſſerunt. Verùm Apollo nec quibus dijs, nec quo ritu immolandum eſſet, declarauit. Tyrrhenus autem cum ea ſcire uideretur, celabat. Itaq; Romani circa mœnia, ubi cum eo colloqui ſolebant, diſpoſiti, ſimulata amicitia, cùm alijs in rebus eum bono animo eſſe iuſſerunt, tum impunè in caſtra exire permiſerunt: & comprehenſum, omnia quæ facto eſſent opus, effari coegerunt. Ex illius igitur præceptis rem diuinam fecerunt: perfoſſoq; tumulo, aquam redundantem occultis meatibus in campũ emiſerũt, in quo omnis conſumpta eſt, nec in mare quicquã influxit. Hoc peracto, M. Furius Camillus Dictator creatus, cum im-

δικτάτορα ἀνεῖπον τὸν Κοΐντιον τὸν Λούκιον τὸν Κικιννάτον, καὶ τοῦτον παρήλικα ὄντα (ὀγδοηκοντούτης γὰρ ἦν) καὶ τὴν ἡμέραν πᾶσαν ἀνήλωσαν συγκαθήμενοι, ὥς τι δὴ βουλευόμενοι, ἵνα μὴ τὸ γεγονὸς ἐκφοιτήσῃ. νυκτὸς δ' ὁ δικτάτωρ τὸ Καπιτώλιον καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπικαιρότατα διὰ τῶν ἱππέων προκατέλαβεν, ἕωθεν δὲ τῷ Μαλλίῳ ἔπεμψε Γάιον Σερουίλιον τὸν ἵππαρχον, ὡς δι' ἄλλο τι ἐκεῖνον μετακαλούμενος. ὁ δὲ ὑποτοπήσαντός τι τοῦ Μαλλίου καὶ διαμέλλοντος, δείσας μὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξαρπασθῇ (πολὺ γὰρ συνέτρεχεν) ἔκτεινε τὸν ἄνδρα, ἢ αὐτογνωμονήσας, ἢ ὑπὸ κεκελευσμένος πρὸς τοῦ δικτάτορος.
θορυβηθέντος δὲ ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους, ὁ Κοΐν- «
τιος δημηγορήσας, καὶ σῖτον σφίσι παρασχὼν, καὶ μή «
τινα ἕτερον ἢ κολάσας, ἢ ἐπαιτιασάμενος, τὸν θόρυβον «
ἔπαυσε. πολέμων δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἐκ διαφόρων ἐθνῶν «
ἐπηρτημένων, τοὺς μὲν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐνίκησαν, τοῖς δὲ Τυρσηνοῖς ἐπὶ μακρὸν ἐπολέμησαν. Ποστουμίου δὲ νενικηκότος τοὺς Αἰκουούς, καὶ μεγάλην πόλιν ἑλόντος αὐτῶν, ὅτι μήτ' ἐκείνην οἱ στρατιῶται εἰς διανομὴν ἐξεχωρήθησαν, μήτε τι περὶ λείας αἰτήσαντες ἔλαβον, τόν τε ταμίαν τὸν διατιθέμενον αὐτὴν πρῶτος αὐτοὶ ἐφόνευσαν, καὶ τὸν Ποστούμιον ἐπιτιμῶντα αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ζητοῦντα τοὺς αὐτόχειρας, προσαπέκτειναν, καὶ τὴν χώραν οὐ τὴν αἰχμάλωτον μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν προσνέμειν ἑαυτοῖς τὴν ἐν τῷ δημοσίῳ τότε τυγχάνουσαν. κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἡ στάσις διήρκεσεν, εἰ μὴ πόλεμος αὖθις Ῥωμαίοις παρὰ τῶν Αἰκουῶν ἐπηρτήθη. φοβηθέντες γὰρ διὰ τοῦτο ἡσύχασαν, καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ φόνου εἰς ὀλίγους ἐλθοῦσαν ὑπέμειναν, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐναντίους στρατεύσαντες, μάχῃ αὐτοὺς νενικήκασι. διό τήν τε λείαν αὐτοῖς οἱ δυνατοὶ δέδωκαν, καὶ μισθὸν τοῖς πεζοῖς, εἶτα καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐψηφίσαντο. ἀμισθὶ γὰρ μέχρι τότε καὶ οἰκόσιτοι ἐστρατεύοντο, τότε δὲ πρῶτον μισθοφορεῖν ἤρξαντο.

πότε μισθοφορεῖν οἱ στρατιῶται ἤρξαντο.

πολέμου δὲ αὐτοῖς πρὸς Οὐιέντας συστάντος, ἕως μὲν κατὰ σφᾶς ἐπολέμουν ἐκεῖνοι, πολλάκις αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν, καὶ εἰς πολιορκίαν κατέστησαν. προσγενομένων δὲ αὐτοῖς συμμάχων, ἐπεξῆλθον τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐπεκράτησαν.

τὸ σημεῖον, ὅταν ὕδωρ ἀφανισθῇ.

ἐν τούτοις δὲ καὶ πρὸς τῷ ὄρει τῷ Ἀλβανῷ οὖσα λίμνη ὑπὸ τῶν πέριξ αὐτῇ περικλειομένη λόφων, καὶ μὴ ἔχουσα ἐκροήν, κατὰ τὸν τῆς πολιορκίας τῶν Οὐιέντων καιρὸν ἐν τούτῳ ἐπλημμύρησεν, ὡς ὑπερεκχυθῆναι καὶ τῶν ὀρῶν, καὶ κατιέναι πρὸς θάλασσαν. κρίναντες δ' οἱ Ῥωμαῖοι πάντως τι διὰ τούτου θεῖον σημαίνεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Δελφοὺς περὶ τούτου χρησόμενοι. ἦν δέ τις καὶ παρὰ τοῖς Οὐιέντοις Τυρσηνὸς ἀνὴρ μαντικός. ἐν ταὐτῷ οὖν ἥ τε Πυθία καὶ ἡ ἐκείνου μαντεία συνέδραμον· καὶ ἄμφω γὰρ ἁλῶναι τὴν πόλιν εἶπον, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸ πλημμυρῆσαν μὴ ἐς θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἀλλ' ἀναλωθείη ἑτέρωθι. καί τινας ἱερουργίας διὰ τοῦτο γενέσθαι ἐκέλευσαν. ἀλλ' ὁ μὲν Πύθιος οὔτε τίσι θεῶν, οὔθ' ὅπως αὐτὰς ποιῶσι, διεσάφησεν. ὁ δὲ Τυρσηνὸς, ἐῴκει μὲν εἰδέναι, οὐδὲν δὲ ἐδήλου. οἱ γοῦν περὶ τὸ τεῖχος, ὅθεν ἐκεῖνος ὡμίλει, τεταγμένοι Ῥωμαῖοι, φιλίαν πρὸς ἐκεῖνον ὑποκριθέντες, τά τε ἄλλα θαρρεῖν αὐτῷ ἐνεδίδουν, καὶ ἀδεῶς ἐπέτρεπον ἐκφοιτᾶν· καὶ οὕτω συλλαβόντες αὐτὸν, πάντα τὰ καθήκοντα ἠνάγκασαν ἐξειπεῖν, καὶ κατὰ τὴν ὑποθήκην ἐκείνου τάς τε θυσίας ἐποίησαν, καὶ τὸν λόφον διέτρησαν, καὶ τὸ πλεονάζον ὕδωρ εἰς τὸ πεδίον κρυπτῇ διώρυχι μετοχετεύσαντες, ὥσθ' ἅπαν ἐν αὐτῷ ἀναλίσκεσθαι, καὶ μή τι καταρρεῖν εἰς θάλασσαν. ἄρτι μὲν οὖν τοῦτο ἐγένετο, καὶ δικτάτωρ ᾑρέθη Μάρκος Φούριος Κάμιλλος, ὃς προσβαλὼν τῷ

βὰν τῇ πόλει, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυεν, ὑπόγειον ὤρυξε διώρυχα πόῤῥωθεν ἀρξάμενος, ἣν τὴν ἀκρόπολιν φέρουσαν. παρεσκευασμένου δὲ ἤδη τοῦ ὑπονόμου, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ ἀπὸ τῆς Ῥώμης αὐτῷ προσεχώρησαν ἐθελονταί, περιλαβὼν ἐκείνους, προσέβαλε τῇ πόλει, καὶ πανταχόθεν τὸ τεῖχος ἐκύκλωσε. τῶν δ' ἐντὸς πρὸς πάντα τὸν περίβολον σκεδασθέντων, ἔλαθον ἕτεροι διὰ τῶν ὑπονόμων γεγονότες ἐντός. ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως, καὶ τῶν Ῥωμαίων διαρπαζόντων τὰ ἐν αὐτῇ, ὁρῶν ἀπὸ τῆς ἄκρας ὁ Κάμιλλος τὰ πραττόμενα, ἐστέναξε, καὶ ἐδάκρυσε. καὶ ὦ θεοί, ἔφη, εἴ τις Ῥωμαίοις ὀφείλεται νέμεσις περὶ τῆς εὐπραγίας ἀντίῤῥοπος, εὔχομαι ταύτην * εὐχὴν δ' ὥσπερ ποιησάμενος. αὖθις δὲ καὶ κρατῆρα χρυσοῦν, ἐκ τοῦ τῶν γυναικῶν κόσμου πεποιημένον, ἀνθ' οὗ τιμὴ αὐταῖς παρεσχέθη καὶ ἐψηφίσθη. ἡ δὲ ἦν, τὸ ἐπ' ὀχημάτων αὐτὰς ἐς τὰς πανηγύρεις φοιτᾶν, αἳ πεζῇ βαδιζούσαις πρότερον ἐς αὐτάς. τῷ δὲ Καμίλλῳ προσωχθίσθη ὁ δῆμος, καὶ ἐνεμέσησε τὸ μὲν, ὅτι τὴν δεκάτην τῶν λαφύρων οὐκ ἐν τῷ διαρπάζεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ χρόνου παρελθόντος ἐξεῖλε τῷ θεῷ· τὸ δ' ὅτι τά τε ἄλλα σοβαρῶς ἐθριάμβευσε, καὶ πρῶτος Ῥωμαίων λευκῷ τεθρίππῳ τὰ ἐπινίκια ἐπεμψεν. ἡ δὲ τῶν ἐπινικίων πομπή, ἣν καὶ θρίαμβον ἐκάλουν, τοιάδε τις ἐγίνετο. ὅτε τι κατωρθώθη μέγα καὶ ἐπινικίων ἐπάξιον, αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὠνομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιεδεῖ ταῖς ῥάβδοις, καὶ τοῖς δρομοκήρυξι, τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει, κομίζειν ἐδίδου. ἐλθὼν δ' οἴκαδε τὴν γερουσίαν συνήθροιζε, καὶ ᾔτει ψηφισθῆναί οἱ τὰ ἐπινίκια. καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ αὐτοκράτορος. καὶ εἰ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ ἦν ἔτι, ἐν ᾗ τυγχάνων ἐνίκησε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο. εἰ δ' ὁ χρόνος παρεληλύθει τῆς ἀρχῆς, ἄλλο τι προσφορὸν αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα. ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρητο. ἐνσκευασάμενος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβών, στεφανόν τε δάφνης ἀναδησάμενος, καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ καὶ κοινῇ, καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα. ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισὶ, καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρεῖχε. καὶ στεφάνους, τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, τοὔνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γὰρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἔφερεν· εἰ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο ἐκεῖνο εἰκόνιστο. ἐναυμάχησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο. ἱππομάχησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἑτέρου κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυός, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργύρων καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντι ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο. καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διενέμετο. ἤδη δέ τινες καὶ παντὶ τῷ δήμῳ δεδώκασι, καὶ ἐδαπάνων εἰς τὴν πανήγυριν, καὶ ἐδημοσίευον. καὶ εἴ τι περιελέλειπτο, εἰς ναούς, εἰς στοάς, ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. ταῦθ' ὁ πομπεὺς ποιήσας, εἰς τὸ ἅρμα ἀνέβαινε. τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτ' ἀγωνιστικῷ, οὔτε πολεμιστηρίῳ ἐῴκει, ἀλλ' ἐς πύργου περιφερῆ τρόπον ἐξείργαστο. καὶ οὐ μόνος ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' εἰ καὶ παῖδας ἢ

ὅτι ἐδόθη ταῖς γυναιξὶ τὸ ἐπ' ὀχήματι φέρεσθαι.

ὅτι πρῶτος λευκοῖς τεθρίπποις ἐθριάμβευσεν, ἤγουν ὁ δῆμος αὐτῷ ἐνεμέσα.

οἷον ἦν τὸ ἅρμα τῶν θριάμβων.

cum impetu in mœnia facto nihil profeciſſet, à longinquo auſpicatus, cuniculo in arcem acto, & militibus à Roma uoluntarijs auctus, urbem corona circundedit: & ciuibus in mœnia diſperſis, alij per cuniculum clam in urbem penetrarunt. Cum urbem captam diripi uideret, illachrymaſſe, & cum ſuſpirio dixiſſe fertur: * Si cui deorum hominumq́ nimia ſua fortuna, populiq́ Romani uideretur, ut eam inuidiam lenire quàm minimo ſuo priuato incommodo, publicoq́ Romani populi liceret. Tum Iunoni regiæ templum in Auentino locauit, dedicauitq́ Matutæ matris, quod antè uouerat. Dedicauit etiam craterem aureum, ex muliebribus ornamentis conflatum. Pro quo ſtatim eis honos decretus eſt, ut curribus ad ſolennia feſta ueherentur, ad quæ pedibus prius ire ſolitæ erant. Camillum autem indignatio atque inuidia populi ſuſcepit, tum ob decimam Apollini non in direptione urbis, ſed tempore elapſo exemptam: tum quòd in triumpho, præter cætera inſolentius acta, candidos equos currui iunxiſſet. Fuit autem triumphi huiuſmodi ratio. Re bene geſta, iuſtaq́ parta uictoria, dux ſtatim à militibus Imperator appellatus, faſces laureatos per curſores in urbem mittebat. Domum reuerſus, conuocato ſenatu, decerni ſibi triumphum petebat: ac ſuffragijs à ſenatu populo'que impetratis, Imperatoris cognomen tum ei confirmabatur. Quòd ſi adhuc magiſtratum gerens aliquem, uicerat, eo etiam in celebritate utebatur. Sin tempus exierat, aliud nomen ſibi accommodatum aſſumebat. Priuato enim triumphare non licebat. Triumphali habitu ornatus, armillis ſumptis, laurea redimitus, & ramum dextra tenens, populum conuocabat. Et militibus publicè, quibuſdam etiam ſeorſim laudatis, pecuniam donabat, & ornamenta: ut armillas, haſtas ſine ferro, & coronas alijs aureas, alijs argenteas, expreſſo in ijs nomine & facinore uiri. Nam qui murum primus conſcenderat, aut caſtellum expugnarat, ei muralis & obſidionalis dabatur. Qui claſſe uicerat, eius corona ſpecie nauium erat. Si equeſtri pugna uicerat, aliquid equeſtre effingebatur. Qui uerò ciuem in prælio, obſidione, alio'ue periculo liberarat, cùm ſummam laudem aſſequebatur, tum quernam coronam accipiebat, cuius honos omnibus argenteis & aureis præferebatur. Hæc dona non uiritim tantum, ſed & cohortibus & exercitibus totis præbebantur. Spoliorum magna pars inter milites diſtribuebatur. Fuerunt etiam, qui toti populo ſumptus ad ſpectacula publica largirentur. Quod ſupererat, in fana, in porticus, & alia publica opera conferebant. His triumphator peractis, currum conſcendebat, neq́ bellicis, neq́ ijs ſimilem, quorum in ludis uſus eſt, ſed inſtar turris rotundæ confectum. Neque ſolus eo uehebatur: ſed ſi liberos, aut

M. Furius Dictator de Veientibus triumphat.

Triumphi deſcriptio.

cognatos aliquos habebat, uel ſuas uel illorum puellas & puellos in eo collocabat, grādiores equis iugalibus & anterioribus imponebat. Si plures erant, equis ſingularibus uictorē comitabantur. Cęterorum ciuium equitabat nemo, ſed laureati omnes ſequebātur. Vnus item publicus miniſter in ipſo curru uehebatur, coronam auream gemmis interpolatā ſupra caput eius tenens, & retrò uidere iubens. quo monebat, ut reliquæ uitæ curſum prouideret, nec eo honore elatus ſuperbiret. Appenſa quoq; erat currui nola & flagellū: quæ innuebant, cum in tantas calamitates poſſe incidere, ut aut flagris cæderetur, aut capitis dānaretur. Nam qui ob facinus extremo ſupplicio afficiebantur, nolas geſtare ſolebant: ne quis inter eundum, contactu illorum piaculo ſe obſtringeret. Sic autem exornati urbem ingrediebantur, ſpolijs & uictoriæ inſignibus antecedentibus, in quibus expreſſa erant caſtella, urbes, montes, fluuij, paludes, maria, denique omnia quæ capta erant. Quòd ſi pompa uno die peragi non poterat, ſecundus & tertius ſumebatur. Iis rebus præmiſsis, triumphator in forū Romanū delatus, aliquot captiuis in carcerē duci occidiq; iuſsis, in Capitolium inuehebatur: ibiq; aliquot cerimonijs peractis, & donarijs dedicatis, cum in porticibus ibi cœnatus eſſet, ueſperi tibijs & fiſtulis antecedentibus domū redibat. Ac triumphus olim huiuſmodi fuit: ſed ſeditiones & factiones plurima in eis innouarunt. Etſi autem plebs, ut iam dictū eſt, Camillū oderat, tamen ob bellū Faliſcum neceſſariò Tribunū militum deſignant. Qui cum prælio uiciſſet, urbis ualidæ, cui Falerij nomē erat, obſidione nihil proficiebat. Quam ciues ita contēnebant, ut eorum liberi cum præceptore iuxta mœnia deambularēt, & exercitationes frequētarent. Itaq; Romani re infecta diſceſſuri erāt, niſi caſu retenti eſſent. Is enim præceptor, ſiue ex offēſa aliqua, ſiue lucri ſpe ciuibus inſidiās, quotidie pueros prope mœnia prima perducebat, eosq; peractis exercitationibus ſtatim reducebat. Denique omnes in excubias Romanorū eōiectos, ad Camillum duci iuſsit: eiq; dixit, per eos pueros ſe totam illi urbem tradere. Camillus id facinus deteſtatus, Imperatori ſuapte uirtute, non aliena improbitatę freto, bella gerenda eſſe dixit. Ac magiſtrum nudatum, manibus poſt tergum illigatis, reducendū Falerios pueris tradidit: uirgis & flagellis datis, ut proditorem uerberibus in urbem agerēt. Proditione cognita, concurſuq; uirorum & mulierū lamentantium in mœnia facto, pueri magiſtrū nudum adducūt. Quo ſpectaculo pmoti Faliſci, re cognita, ultro deditionē Camillo fecerunt, ſe illius tam iuſtum imperiū ſuę libertati pręponere profeſſi. Qui cum accepta pecunia, dataq; pace receſſiſſet: milites direptione Faleriorū fruſtrati, populi odiū ei obiecerūt: ac magis aucta inuidia, repetūdarū accuſatus eſt, ut q Tyrrhenā prędā ſurripuiſſet, nec in ęrariū inde quicq; intuliſſet.

Triumphator retrò uidere iubetur, appenſa currui nola & flagello.

Faliſci Camillo deditionem faciunt.

Vnde

συγγενεῖς τινας εἶχε, ἐκείνων τὰς μὲν κόρας καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ ἀδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τούς τε ζυγίους καὶ τοὺς σειραφόρους ἀνετίθετο. εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῷ πομπεῖ προσεπιβαίνοντες συνεπόμπευον. τῶν δ᾽ ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ᾽ ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. οἰκέτης μέντοι δημόσιος ἐπ᾽ αὐτοῦ προσωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τὸν λίθων τῶν χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὀπίσω βλέπε, τὸ κατόπιν δηλαδὴ καὶ τὰ ἐφεξῆς προσκόπει τοῦ βίου, μηδ᾽ ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῇς καὶ ὑπερφρονήσῃς. καὶ κώδων ἀπήρτητο, καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος, ἐνδεικνύντα καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι, ὥστε καὶ αἰκισθῆναι, ἢ καὶ καταδικασθῆναι θάνατον. οἱ γὰρ ἐπί τινι ἀτοπήματι καταδικασθέντες θάνατον, νενόμιστο κωδωνοφορεῖν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχριμπτόμενος μιάσματος ἀναπίμπληται. οὕτω δὲ σκευασθέντες εἰσῄεσαν εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τὰ σκῦλά τε καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ἀπεικασμένα, πόλεις τε καὶ ὄρη, καὶ ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα ἦν ἐξαρκοῦσα πρὸς τὴν τούτων πομπήν· εἰ δὲ μή, καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἐπέμπετο. προδιελθόντων δ᾽ ἐκείνων, οὕτως ὁ πομπεὺς εἰς τὴν ῥωμαίαν κομισθεὶς ἀγοράν, καί τινας τῶν αἰχμαλώτων εἰς δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνήλαυνεν εἰς τὸ καπιτώλιον, καί τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγαγὼν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνίσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ᾽ αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήρχετο. τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ νικητήρια. αἱ δὲ στάσεις, αἵ τε δυναστεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ᾽ αὐτοῖς. εἰ δὲ καί, ὡς ἤδη εἴρηται, ὁ δῆμος ἐμίσει τὸν κάμιλλον, ἀλλ᾽ ὁ πρὸς φαλίσκους πόλεμος ἠνάγκασε χιλίαρχον ψηφίσασθαι αὐτόν, καὶ αὐτοὺς μὲν ἐνίκησε μαχεσάμενος. πολιορκοῦντι δὲ πόλιν αὐτῶν ὀχυρωτάτην, φαλερίους ὀνομασμένην, οὐδὲν ἤνυεν. οὕτω γὰρ τῆς πολιορκίας οἱ τῆς πόλεως κατεφρόνουν, ὡς καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν παρὰ τὰ τείχη περιπατήσοντας μετὰ τοῦ διδασκάλου, καὶ γυμνασομένους φοιτᾶν. κἂν ἀπέστησαν τῆς πολιορκίας, εἰ μή τι συμβεβήκει. οὗτος γὰρ ὁ διδάσκαλος ἐπιβουλεύων τοῖς πολίταις, ἢ δι᾽ ὀργήν τινα, ἢ κέρδους ἐλπίδι, ἡμέρας ἑκάστης ἐξῆγε τοὺς παῖδας ἐπὶ τὰ τείχη ἐγγὺς τὸ πρῶτον, καὶ εἴσω πάλιν αὐτοὺς γυμνασαμένους εὐθύς. τέλος δ᾽ εἰς τοὺς προφύλακας τῶν ῥωμαίων ἐνέβαλεν ἅπαντας, καὶ ἄγειν ἐκέλευσε πρὸς τὸν κάμιλλον. καὶ παραστὰς αὐτῷ, πᾶσαν ἔφη παραδιδόναι τὴν πόλιν διὰ τῶν παίδων. ἐκεῖνος δὲ δεινὸν τὸ ἔργον ἡγησάμενος, καὶ ἀρετῇ φύσει ἰδίᾳ τὸν μέγαν στρατηγόν, ἀλλ᾽ οὐκ ἀλλοτρίᾳ κακίᾳ θαρροῦντα χρῆναι στρατεύειν, προσέταξε γυμνωθῆναι μὲν τὸν διδάσκαλον, καὶ δεσμῆσαι τὰς χεῖρας ὄπισθεν, τοῖς δὲ παισὶ ῥάβδους δοῦναι, καὶ μάστιγας, ἵνα τοῦτον τὸν προδότην δήσαντες καὶ τύπτοντες, εἰς τὴν πόλιν ἐλαύνωσι. τῶν δὲ πολιτῶν ἄρτι γνόντων τὴν προδοσίαν, δρόμος ἦν ἐπὶ τὰ τείχη, καὶ θρῆνος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. οὕτω δὲ διακειμένων αὐτῶν, προσῆγον οἱ παῖδες γυμνὸν τὸν διδάσκαλον. ὅπερ ἰδόντες οἱ φαλίσκοι, καὶ μαθόντες ὅπως ἐγένετο, φρονήσαντες ἑαυτοὺς ἐθελοντὶ τῷ καμίλλῳ παρέδωσαν, τὴν ἐκείνου ἀγαπήσαντες πρὸ τῆς ἐλευθερίας διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λέγοντες. χρήματα οὖν λαβών, καὶ σπεισάμενος, ἀνεχώρησεν. οἱ δὲ στρατιῶται διαρπάσειν προσδοκήσαντες τοὺς φαλερίους, ὡς μισόδημον κατηγόρουν αὐτοῦ. φθονηθεὶς δ᾽ ἐπὶ πλεῖον κατηγορήθη, ὡς μηδὲν τὸ δημόσιον ἐκ τῶν τυρρηνικῶν ὠφελήσας χρημάτων, αὐτὸς δ᾽ ἐκ τούτων σφετερισάμενος.

περὶ ἵππων ζυγίων, καὶ σειραφόρων, καὶ κελήτων.

[illegible]

ὅτι καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ πομπεύς.

[illegible]

οὕτω

οὕτω δὲ ὠργίζοντο κατ' αὐτοῦ, ὡς μηδ' οἶκτον αὐτοῦ τινὰ λαβεῖν ἐπὶ τῇ συμβάσῃ αὐτῷ συμφορᾷ. τεθνήκει γὰρ αὐτοῦ νοσήσας ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν. δεόμενος δὲ τῶν φίλων, μὴ περιιδεῖν αὐτὸν ἀδίκως κατακρινόμενον, ἐπείπερ ἐκεῖνοι πρὸς μὲν τὴν ψῆφον αὐτῷ βοηθήσειν ἀπείπαντο, τὴν δὲ ζημίαν ὀφλόντι συνεκτίσειν ὑπέσχοντο, οὐκ ἀνασχόμενος ἔγνω φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ δεξιὰν ηὔξατο, εἰ μὴ δικαίως, ὕβρει δὲ δήμου ἐκπίπτει, καὶ φθόνῳ, ταχὺ τοὺς αὐτοῦ πολίτας αὐτοῦ δεηθῆναι, καὶ ζητῆσαι αὐτόν. ἐκεῖνος μὲν οὖν πρὸς ῥουτούλους μετέστη, φεύγων δ' ἑάλω, καὶ ψῆφος ἦν ἐχέτη κατ' αὐτοῦ τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχουσα, ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον δραχμαὶ χίλιαι πεντακόσιαι. οἱ δ' εὐρωπαῖοι γαλάται, ὧν οἱ ἀσιάται νομίζονται ἄποικοι, κελτικὸν ὄντες γένος, λιπόντες τὴν ἑαυτῶν ὡς οὐκ αὐτάρκη τρέφειν αὐτούς, οἱ μὲν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ῥιπαῖα ὡρμήκεισαν· οἱ δὲ τῶν ἄλπεων ἱδρυνθέντες ἐγγύς, χρόνον ἐκεῖ διήγαγον πλείονα. τότε δὲ οἴνου κομισθέντος ἐξ ἰταλίας, τούτου γευσάμενοι καὶ ὑπερθαυμάσαντες, ἀράμενοι τὰ ὅπλα καὶ γυναῖκας ἐπαγόμενοι, τὴν γῆν ἐκείνην ἐζήτουν, ἣ τοιοῦτον καρπὸν ἀναδίδωσι. καὶ πρὸς πόλιν τυῤῥηνίδα, κλούσιον καλουμένην, στρατεύσαντες, ἐπολιόρκουν αὐτήν. οἱ δὲ κλουσῖνοι πρὸς τοὺς ῥωμαίους κατέφυγον, αἰτοῦντες βοήθειαν. πρέσβεις δ' ἐκ ῥώμης πρὸς ἐκείνους ἐπέμφθησαν, οὓς οἱ γαλάται διὰ τὸ τῶν ῥωμαίων ὄνομα ἐν τιμῇ ἐδέξαντο, καὶ τοῦ τειχομαχεῖν παυσάμενοι, εἰς λόγους συνεληλύθασιν. ἐν τούτοις δὲ λοχήσαντες οἱ κλουσῖνοι μετὰ τῶν ἐκ ῥώμης πρέσβεων, ἐπέθεντο τοῖς γαλάταις. ὁ δὲ τῶν γαλατῶν βασιλεὺς βρέννος ὀργισθεὶς ἐπὶ τούτῳ, τῶν κλουσίνων ἀμελήσας, εὐθὺς ὡς εἶχε τὸ στράτευμα κατὰ τῆς ῥώμης ἐκίνησεν, ἐπεὶ μὴ ἐπὶ τιμωρίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῷ ἐξεδόθησαν· καὶ τοσούτῳ τάχει ἐχρήσατο, ὥστ' ἐπελθεῖν αὐτοὺς τῇ πόλει, μὴ προμαθόντων ῥωμαίων τὴν ἔφοδον. τὸ μέντοι δαιμόνιον προαγγεῖλαι αὐτοῖς τὴν ἔφοδον λέγεται. μάρκος γὰρ καιδίκιος νυκτός ποι βαδίζων, φωνῆς ἤκουσε λεγούσης, γαλάται ἔρχονται. ἀφηγησαμένου δὲ τοῦ μάρκου τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ, ἐν παιδιᾷ τὸν λόγον ἐποιοῦντο, καὶ γέλωτι, ἕως αὐτάγγελοι οἱ γαλάται σφῶν πλησίον ἐγένοντο. τότε δὲ σπουδῇ ἐξελθόντες, καὶ ἀτάκτως ἀγωνισάμενοι, αἴσχιστα ἡττῶντο. καὶ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ μάχῃ πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ φεύγοντες ἔθνησκον καταλαμβανόμενοι, πλεῖστοι δὲ καὶ ἐς ποταμὸν τὸν τίβεριν συνωσθέντες καὶ ἐφθάρησαν. οἱ δὲ λοιποὶ σκεδασθέντες, οἱ μὲν εἰς τὴν ῥώμην ἐλθεῖν ἠδυνήθησαν, οἱ δὲ ἀλλαχοῦ. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ γνόντες τὸ γεγονός, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένοντο. καὶ ἀπογνόντες, οὔτε τῶν τειχῶν φυλακὴν ἔθεντο, οὔτε τῆς πόλεως τὰς πύλας ἔκλεισαν, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῆς ἐκλιμπάνοντες ἔφευγον, οἱ δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀνέδραμον εἰς τὸ καπιτώλιον. μόνοι δὲ ὀγδοήκοντα ἄνδρες, οὓς οἱ μὲν ἱερεῖς εἶναί φασιν, οἱ δὲ τοὺς πρώτους ῥωμαίων καθ' ἡλικίαν καὶ πλοῦτον καὶ γένος, ἐνδύντες ἱερὰς ἢ πολυτελεστάτας στολὰς ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων δίφρων ἐκάθηντο, τὴν ἐπιοῦσαν προσμένοντες τύχην. οἱ δὲ γαλάται τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθον μὲν ἐπὶ τὴν ῥώμην. ἰδόντες δὲ τὰς πύλας ἀνεῳγμένας, καὶ τὸ τεῖχος ἀφύλακτον, ἐπέσχον, καὶ οὐκ εἰσῆλθον, ἐνέδραν ὑποτοπήσαντες. τῇ δὲ τρίτῃ θαρσήσαντες εἰσεπήδησαν, καὶ εἷλον τὴν πόλιν. καὶ τῷ μὲν καπιτωλίῳ φρουρὰν ὁ τῶν βαρβάρων ἐπέστησε βασιλεύς· αὐτὸς δὲ διιὼν τὴν ἀγοράν, ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἐκείνους ἄνδρας, ὁρῶν ἐν κόσμῳ αὐτοὺς ἠρεμοῦντας, καὶ σιωπῇ. τοὺς δὲ γαλάτας εἶχεν ἔκπληξις πρὸς τὸ ἄηθες, ὄκνει δὲ αὐτοῖς προσελθεῖν.

Vnde tanta iracundia populi condemnatus eſt, ut priuati luctus illius, mortuo altero filio, nulla ratio haberetur. Cumq́ amicos rogaſſet, ut ſibi per iniuriam damnato opem ferrent, illi uerò contra ſuffragia iudicum, auxilia ei negarent, ſed ad mulctam ſoluendam ſtipem promitterent: ea conditione repudiata, cum exulatum abiret, precatur, ſi nulla ſua culpa, ſed iniuria & inuidia populi pelleretur, ut ſui ciues ſua opera celeriter egerent, ſeq́ deſiderarent, ad Rutulos ſe contulit: indictaq́ cauſa damnatus eſt XV millibus æris, quæ drachmas MD argenti ualẽt. Cæterùm Europæi Galli, quorum coloni perhibentur Aſiatici, terra ſua ob agrorum penuriã relicta, partim ad Riphæos montes ſunt profecti, partim prope Alpes diu conſederunt. Tum uerò Italico uino guſtato, admiratione tantę ſuauitatis, ſumptis armis, cum uxoribus & liberis, terram illam, quæ talem liquorem gigneret, quærentes, Cluſium Tyrrheniæ oppidum obſederunt. Cluſini cum à Romanis ſupplices auxilia peterent, Galli Romanos legatos ob nomen populi honorificè ſuſceperunt: & oppugnatione omiſſa, ad colloquium uenerunt. Interea Cluſini cum Romanis legatis Gallos ex inſidijs inuaſerunt. Quod Brennus Gallorum rex indignè ferens, Cluſinis neglectis, eueſtigiò Romam uerſus duxit exercitum, cum ei legati ad ſupplicium non dederentur, tanta celeritate, ut urbem inuaderet, priuſquam eorum acceſſum Romani cognouiſſent, quanquã diuinitùs prænunciatum. Marcus enim Cædicus fertur, noctu iter faciens, uocem audiuiſſe, quæ diceret, Galli ueniunt. Quam cum Senatui populoq́ narraſſet, uerba eius cũ ludibrio & riſu excepta ſunt, donec Galli ipſi in propinquo ſuũ aduentũ nunciarũt. Tunc feſtinãter egreſsi, temerè cõmiſſo prælio, ſunt turpiſsimè ſuperati: multi in pugna, multi in fuga cõprehenſi: plurimi in Tyberim flumẽ præcipitati periere. Reliqui diſsipati, partim Romã peruenerũt, partim aliò. Qui in urbe erãt, cladẽ eam deploꝛãtes, inopes conſilij, & deſperabũdi, nec mœnia cuſtodiuerũt, nec portas clauſerũt: ſed alij fugã cæperunt, alij cum uxoribus & liberis Capitoliũ occuparũt. Soli LXXX uiri (quos alij ſacerdotes fuiſſe memorant, alij Romanorũ ætate opibus & genere principes) ſiue ſacris, ſiue precioſiſsimis ſtolis induti, in ſellis eburneis in foro cum maieſtate cõſederunt, imminentẽ fortunam expectantes. Poſtridie Galli ad Romã uenerũt: ſed cum portas apertas, & mœnia præſidijs uacua uiderent, reſtitere, nec ingreſsi ſunt, ſubeſſe inſidias ſuſpicati. Tertio die, ſumpta fiducia, impetu facto urbẽ cæperunt. Barbarorũ rex Capitolium pręſidio ſepſit: forumq́ perambulãs, ſenũ illorum tranquillũ & tacitũ conſeſſum eſt miratus. Gallos etiam ſtupor inuaſit, ob inuſitatum ſpectaculũ ad eos accedere non auſos.

M. Furius Camillus in exilium agitur.

Galli Cluſio relicto Romam uaſtant.

Galli ueniunt.

LXXX ſenes in foro occiſi.

Tandem

ἐπεὶ δὲ

Tandem quidam unum aggreſſus, promiſſam eius barbam deorſum traxit: & ſenem, qui baculum eius capiti illiſerat, ſtricto enſe occidit: eodemq́ modo reliqui à Barbaris cæſi ſunt, ædes direptæ & incenſæ. Deinde Capitolio per multos dies fruſtra oppugnato, alij in præſidijs manſerunt, alij ad cõmeatum petendum agros populati ſunt, diſperſi, ac nullo ordine, elati ſucceſsibus, & præ ebrietate titubantes. Nam uini magna copia reperta, auidè ſe ingurgitarant, ut qui prius ſimilem potum non guſtaſſent.

Camillus Ardeatium auxilijs, & cõcurſu Romanorum, Gallis profligatis, patriam liberat.

Quos ubi Camillus ſic affectos uidit (nam Ardeatem quoq; agrũ infeſtabant) cum Ardeatium iuſta multitudo eſſet, ſed ob belli gerendi imperitiam non ſatis audaciæ haberet: apud iuniores ſermonem iniecit, ſucceſſus illos non fortitudini Barbarorum, ſed infelicitati Romanorum eſſe aſſcribendos. Quòd ſi ſtrenuam operam imperterriti nauare uellent, citra periculum hoſtes ſuperaturos aſfirmauit. Sic perſuaſis adoleſcentibus, mox etiam cæteris, ætate florentes armat: & profunda nocte Barbaros aggreſſus, pleroſque illic cæcîdit. Si qui uerò in tenebris effugerunt, eos interdiu equites comprehenſos occiderunt. Eam uictoriam cum fama celeriter paſsim uulgaſſet, Romani qui ex prima pugna Gallica euaſerant, ſumptis armis ad Camillum ſe contulerunt, petentes, ut imperium in ſe exercere uellet. Id ille recuſauit, priuſquam ab ijs qui in Capitolio incolumes eſſẽt, decerneretur. Cum nemo eſſet, qui id in Capitolium nunciaret:

Pontius Cominius.

quidam adoleſcens Pontius Cominius, gloriæ cupiditate id diſcrimen adijt, perq́ medios hoſtes clam ad tumulum Capitolinum euaſit: & cum ægrè nunc pronus, nunc ſupinus arrepſiſſet, ab excubitoribus ad magiſtratus eſt perductus: nunciataq́ uictoria, & militum uoluntate expoſita, eos hortatus, ut imperium Camillo confirmarent. Qui cum ab eis Dictator dictus eſſet, Romanorum qui foris erant ad XX millia, & magnis ſociorũ auxilijs comparatis, ad pugnam ſe parauit. At Barbari cum interdiu circumeuntes animaduertiſſent, ubi Pontius in Capitolium conſcendiſſet (id uerò ex abruptis petræ fragmentis, & herba, quæ multa in ea erat, partim euulſa, partim conculcata, coniectabant) illic & ipſi noctu aſcendere ſtatuerũt: & rem aggreſsi, ægrè illi quidem, ſed aſcenderunt tamen. Ac propugnacula attigiſſent, & uigiles oppreſsiſſẽt, niſi anſeres,

Anſeres Capitolini.

qui in æde Iunonis alebantur, cum natura ſenſus excitatos habeant, & ad quemuis ſtrepitum expaueſcant, celeriter Gallorum aduentu animaduerſo, cum turbulento ſtrepitu fugientes, uigiles cæteroſq́ omnes excitaſſent. Sic Romani, ijs qui aſcenderãt partim occiſis, partim de petra deiectis, id periculum euitarunt. Ex eo Gallis imminuti ſunt animi, cum oppugnationis ærumnas ſeptem menſibus toleraſſent. Itaq; duce Barbarorũ Brẽno, & Romanorum tribuno Sulpitio, de pacificatione tractãtibus,

conuenit,

ὀψὲ δὲ τολμήσας τις ἐγγὺς παρέστη, καὶ τῆς ὑπήνης ἁψάμενος τοῦ ἀνδρὸς, κατῆγε ταύτην βαθεῖαν οὖσαν. ὁ δὲ τῇ βακτηρίᾳ τὴν κεφαλὴν ἐκείνου ἐπάταξε, καὶ ὁ βάρβαρος ἀνασπάμενος τὴν μάχαιραν, τὸν ἄνδρα κατέκτεινεν. οὕτω δὲ τοὺς λοιποὺς ἀνῄρουν οἱ βάρβαροι, προσπεσόντες αὐτοῖς, καὶ τὰς οἰκίας ἐπόρθουν καὶ κατεπίμπρασαν, εἶτα καὶ τῷ καπιτωλίῳ προσέβαλον. ὡς δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀποχειροῦντες οὐδὲν ἤνυον, οἱ μὲν ἐφρούρουν τὸ καπιτώλιον, οἱ δὲ τὴν χώραν κατέτρεχον, τροφὰς πορίζόμενοι, σκεδνάμενοι καὶ σποράδην ἰόντες, ἀλλ' οὐχ' ὁμοῦ, ἅτε μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς εὐτυχήμασι, καὶ ὑπὸ μέθης ἐσφάλλοντο. οἴνου γὰρ ἐντυχόντες πολλοῦ, ἀκρατέστερον ἐχρῶντο αὐτῷ, μήπω πρότερον πόματος τοιούτου γευσάμενοι. οὕτω δ' ἔχοντας ὁρῶν τοὺς γαλάτας ὁ κάμιλλος, ἐπεὶ καὶ τὴν τῶν ἀρδεατῶν ἐληίζοντο χώραν, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀρδεάτας πλήθει μὲν ἱκανοὺς ὄντας, τόλμης δὲ δεομένους διὰ ἀπειρίαν καὶ τὸ πρὸς μάχας ἀνάσκητον, λόγους πρὸς τοὺς νεωτέρους ἐνέβαλεν, ὡς οὐκ ἀνδρείᾳ τῶν βαρβάρων τὴν εὐπραγίαν αὐτῶν ἐπιγραφῆναι δεῖ, ἀλλ' ἀτυχίᾳ ῥωμαίων· καὶ εἰ προθυμοῖντο καὶ θαρροῖεν αὐτοί, ἀκινδύνως νικήσειν τοὺς πολεμίους διϊσχυρίζετο. οὕτω πείσας τοὺς νέους, εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς, ὅπλισε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ νυκτὸς βαθείας μεθύουσιν αὐτὸς μετὰ τῶν ἀρδεατῶν τοῖς βαρβάροις προσέμιξε, καὶ τοὺς πλείονας ἐκεῖ κατέκοψεν. εἰ δέ τινες καὶ φυγεῖν ἐδυνήθησαν ἐν τῷ σκότει, μεθ' ἡμέραν διέφθειρον αὐτοὺς ἱππεῖς καταλαμβάνοντες. τῆς δὲ φήμης ταχὺ ἐκρυείσης ἁπανταχοῦ ὃ κατώρθωκε, οἱ τῶν ῥωμαίων φυγόντες ἐκ τῆς πρώτης πρὸς τοὺς γαλάτας μάχης ἐσώζοντο, τὰ ὅπλα λαβόντες, ἀπῄεσαν πρὸς τὸν κάμιλλον, δέχεσθαι δεόμενοι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη πεισθήσεσθαι, μὴ πρότερον τῶν ἐν τῷ καπιτωλίῳ σωζομένων, ψηφισαμένων αὐτῷ τὴν ἀρχήν. ἦν δὲ ἀπορία τοῦ ταῦτα διαγγελοῦντος τοῖς εἰς τὸ καπιτώλιον. εἷς δέ τις τῶν νέων κομήνιος πόντιος, δόξης ἐρῶν, ὑπέστη τὸν ἆθλον, καὶ λαθὼν διὰ μέσων διέβη τῶν πολεμίων, καὶ τῷ λόφῳ τοῦ καπιτωλίου προσπελάσας, καὶ χαλεπῶς ἀνερπύσας, μόλις τε ἀναρριχησάμενος, πρὸς τοὺς ἐν τέλει τῶν ῥωμαίων παρὰ τῶν φυλαττόντων εἰσήχθη, καὶ τήν τε νίκην τοῦ καμίλλου κατήγγειλε, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς στρατιώταις εἰπὼν, βεβαιῶσαι τῷ καμίλλῳ τὴν ἀρχὴν παρεκάλει. οἱ δὲ δικτάτορα τὸν κάμιλλον ἐψηφίσαντο. καὶ ὃς τοὺς ἔξω ὄντας ῥωμαίους περὶ δισμυρίους συναγαγὼν, καὶ ἐκ τῶν συμμάχων πολλοὺς, παρεσκευάζετο πρὸς ἐπίθεσιν. οἱ δὲ βάρβαροι μεθ' ἡμέραν διιόντες, καὶ καταμαθόντες, ὅθεν ὁ πόντιος προσέβη τῷ καπιτωλίῳ (τοῦτο δὲ ὑπετόπασαν ἔκ τε τῶν ἀπερρωγότων τῆς πέτρας θραυσμάτων, καὶ τῆς πόας ἣ πολλὴ ἐπ' αὐτῆς ἦν, τῆς μὲν ἀνεσπασμένης, τῆς δὲ συμπεπατημένης) ἐκεῖθεν ἀναβῆναι νυκτὸς καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύσαντο· καὶ ἐπεχείρησαν τῷ ἔργῳ, καὶ δυσχερῶς μὲν, ἀνέβαν δὲ ὅμως, καὶ ἔλαθον ἂν ἡμμένοι τοῦ προτειχίσματος, καὶ τοῖς φύλαξιν ἐπιθέμενοι, εἰ μὴ χῆνες ἦσαν περὶ τὸν ναὸν τῆς ἥρας τρεφόμενοι, οἳ φύσει ὄντες εὐαίσθητοι καὶ ψοφοδεεῖς, ταχὺ τῶν γαλατῶν τὴν ἔφοδον ᾔσθοντο, καὶ ταραχώδει κλαγγῇ φερόμενοι πρὸς τοὺς φύλακας, ἐπήγειραν ἅπαντας. οὕτω δὲ τοῖς ἀνιοῦσιν οἱ ῥωμαῖοι προσμίξαντες, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ κατὰ τῆς πέτρας ἀπώσαντο, καὶ τὸν κίνδυνον ἐκπεφεύγασιν. ἐντεῦθεν ἦσαν οἱ κελτοὶ ἀθυμότεροι, ἐφ' ἑπτὰ μησὶ τῇ πολιορκίᾳ ταλαιπωρούμενοι. διὸ καὶ περὶ συμβάσεως ὅ τε τῶν βαρβάρων βασιλεὺς βρέννος, καὶ ὁ τῶν ῥωμαίων χιλίαρχος ὁ σουλπίκιος διελέχθησαν·

καὶ συνω-

καὶ συνέβη χιλίας λίτρας χρυσίου τοῖς Γαλάταις τοὺς Ῥωμαίους καταβαλεῖν, τοὺς δὲ τὸ χρυσίον λαβόντας αὐτίκα τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ἀπαναστῆναι. κομισθέντος δὲ τοῦ χρυσίου, καὶ τῶν βαρβάρων περὶ τὸν σταθμὸν κακουργούντων λάθρα, ὁ Βρέννος τὸ ξίφος ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα λύσας, ἐπέθηκε τοῖς σταθμοῖς. πυθομένου δὲ τοῦ χιλιάρχου, τί τὸ γινόμενον; τί ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; ἐν τούτοις ὁ Κάμιλλος ἄγων τὸν στρατὸν, ταῖς πύλαις ἐπέστη τῆς πόλεως· καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπειγόμενος ἐπορεύετο. καὶ ἐλθὼν τὸ μὲν χρυσίον ἄρας ἐκ τῆς ζυγῆς, τοῖς ὑπηρέταις ἔδωκε, τὸν ζυγὸν καὶ τὰ σταθμὰ τοὺς Γαλάτους λαβόντας ἀποχωρεῖν ἐκέλευσεν, εἰπὼν, ὡς σιδήρῳ πάτριόν ἐστι Ῥωμαίοις, καὶ οὐ χρυσῷ τὴν πατρίδα σώζειν. τοῦ δὲ Βρέννου ἀδικεῖσθαι φάσκοντος, λυομένης τῆς ὁμολογίας, ἀντεῖπεν ὁ Κάμιλλος, μὴ κυρίας εἶναι τὰς συνθήκας αὐτοῦ μὴ συμπράξαντος, ἤδη δικτάτορος ᾑρημένου. ταραχθεὶς οὖν ὁ Βρέννος μικροῦ ξιφουλκίας προῆλθεν, ὅμως δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπήγαγε τοὺς Γαλάτας· εἶτ' ἐκλιπὼν τὴν πόλιν, καὶ σταδίους ἑξήκοντα προελθὼν ἐστρατοπεδεύσατο. ἅμα δ' ἡμέρᾳ παρῆν ὁ Κάμιλλος ἐπ' αὐτὸν, τεθαρρηκότας ἤδη ἐπαγόμενος τοὺς Ῥωμαίους, καὶ τρέπεται τοὺς βαρβάρους φόνῳ πολλῷ, καὶ λαμβάνει σφῶν τὸ στρατόπεδον. οὕτως ἡ Ῥώμη παραλόγως ἑάλω, καὶ ἐσώθη παραλογώτερον, ὁ δὲ Κάμιλλος ἐθριάμβευσε. τῆς οὖν πόλεως διεφθαρμένης παντάπασι, τὸ πλῆθος ἀνοικοδομεῖν αὐτὴν οὐκ ἤθελεν, ὅτι χρήμασιν ὅτι σώμασιν ἐξῃρημένοι, καὶ μικροῦ ἐξέλιπον ἂν αὐτήν. οὐδὲ γὰρ ἐπείθοντο οὔτε τοῖς ἐν τέλει, οὔτε τῇ γερουσίᾳ παρακαλούσῃ καὶ συμβουλευούσῃ μὴ ἐκλιπεῖν τὸ ἄστυ, ὃ ἐκ τῶν πολεμίων ἤδη ἐσέσωστο, εἰ μὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντων περὶ τούτου βουλευομένων, ἑκατόνταρχος φρουρὰν ἄγων τινὰ, καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν διιὼν τυχαίως, ἐνταῦθα στῆθι, πρὸς τοὺς αὐτῷ ἑπομένους ἐβόησεν· ἐνταῦθα γὰρ δεῖ ὑμᾶς μεῖναι. θείᾳ δὲ προνοίᾳ νομίσαντες τοῦτ' εἰρῆσθαι, καὶ τῆς μεταναστάσεως ἀπέσχοντο. πρὸς δὲ τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς Ῥώμης σὺν προθυμίᾳ ἐτράποντο, καὶ τά τε τείχη καὶ τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἀνεκαίνισαν. ἔτι δὲ περὶ ταῦτα πονοῦσιν ἀσχολίαν, πόλεμοι προσέπεσον διαφόρων ἐθνῶν, Αἰκανῶν τε, καὶ Οὐολούσκων, καὶ Λατίνων. Τυρρηνοὶ δὲ Σούτριον ἐπολιόρκουν, συμμαχίδα Ῥωμαίων πόλιν. ἀποδείκνυται οὖν τὸ τρίτον δικτάτωρ ὁ Κάμιλλος, καὶ στρατεύσας ἐπ' αὐτοὺς, κατετροπώσατο τοὺς λοιποὺς, ἤδη δὲ τὸ Σούτριον ἦγε τὴν στρατιάν. οἱ δὲ Σουτρηνοὶ (ἔτυχον γὰρ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις ἐκδεδωκότες, καὶ ταύτης ἐκχωρήσαντες) καθ' ὁδὸν ἔτι ὄντι τῷ Καμίλλῳ μετὰ γυναικῶν καὶ τέκνων ἐνέτυχον. οὓς ἰδὼν ὁ Κάμιλλος, καὶ τὰ συμβεβηκότα πυθόμενος, αὐτίκα πρὸς τὸ Σούτριον ὡς εἶχεν ἠπείγετο· καὶ ἀπροσδοκήτως αὐτῷ προσβαλὼν, ἀφύλακτόν τε εὑρὼν, ἀπέδωκε κατὰ τὴν αὐθημερὸν τοῖς πολίταις αὐτὸ ἀνασώσας. ἐθριάμβευσεν οὖν ἐπὶ τούτοις, ἄγων τὰ ἐπινίκια, καὶ ἐπὶ μέγα δόξης ἦρτο. Μάρκος δὲ ὁ Μάλλιος πρῶτος τοὺς Γαλάτας τοῦ Καπιτωλίου προσβαλόντας ἐκ τῶν ἄκρων ὠσάμενος (ὅθεν καὶ Καπιτωλῖνος προσωνομάσθη) φθονῶν τῷ Καμίλλῳ μᾶλλον τῶν ἄλλων, τυραννίδι ἐπέθετο. καὶ διὰ τοῦτο ὑπήρχετο τὸν ὅμιλον δημαγωγῶν, καὶ πάντα πράττων εἰς θεραπείαν αὐτοῦ. προσλαβὼν οὖν αὐτοῦ τὸ πλῆθος, ἀνήγαγεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ κατεῖχεν αὐτό. διὸ καὶ δικτάτωρ τὸ τέταρτον ᾑρέθη ὁ Κάμιλλος. τῶν δὲ τῆς γερουσίας καὶ τῶν ἐν τέλει ἐπὶ μέγα δέους ἐμπεπτωκότων, καὶ ἀπορούντων τί ἂν πράξαιεν, δοῦλός τις αὐτοῖς προσελθὼν, ζῶντα τὸν Καπιτωλῖνον σφίσι παραδώσειν ὑπέσχετο. λαβὼν οὖν ὁπλίτας, καὶ τάξας αὐτοὺς ἀφανῶς ἐν ἐνέδρᾳ ὑπὸ τὸ Καπιτώλιον, ὡς αὐτόμολος πρὸς τὸν Καπιτωλῖνον προσχω

conuénit, ut Romani Gallis mille pondo auri numerarẽt: Galli uerò auro accepto, ſtatim urbe agroq́ Romano excederent. Auro allato, Barbaris in pẽſando clam fraudẽ ſtruentibus, Brennus enſem & baltheũ lateri demptũ ponderibus impoſuit. Rogante Tribuno, quid id eſſet? Quid aliud, inquit, niſi uictis dolor? Interea Camillus cum exercitu ad portas urbis acceſsit: & ſtatu rerũ cognito, properè ad Romanos abit, aurũ de lancibus ſublatũ miniſtris dat auferendũ, Gallos cum lancibus & põderibus abire iuſsit. Romani enim moris eſſe, ferro, nõ auro patriam tueri. Brenno conquerente, iniuriam ſibi fieri, ſi pacta rumperentur: Camillus reſpõdit, pacta irrita eſſe abſq; ſuo aſſenſu, qui iam Dictator creatus eſſet. Quo ſermone turbatus Brennus, parum abfuit quin enſem ſtringeret. ſed tamẽ Gallos in caſtra duxit: eaq́ deinde, relicta urbe, ſtadia LX promouit. Cum primùm diluxiſſet, adeſt Camillus, Romanos iam fidẽtes adducit: & Barbaris cum multa cæde profligatis, caſtra occupat. Sic Roma capta mirabiliter, & maiore miraculo liberata, Camillus triumphauit. Sed multitudo urbẽ penitus euerſam inſtaurare noluit, ob inopiã pecuniæ, & corporũ imbecillitatẽ. Ac parũ abfuit, quin ea dereretur: ac neq; ſenatui, neq; alijs magiſtratibus, à deſerẽdæ urbis conſilio, profligato hoſte, reuocãtibus paruiſſet plebs, niſi cũ in foro ea de re omnes deliberarẽt, cẽturio quidã ex præſidio reuertẽs, dum fortè agmine forũ trãſiret, in comitio exclamaſſet: Hic ſtate, hic uobis manendũ eſt. Ea enim uerba diuinitùs prolata arbitrati, migrationis cõſilium abiecerũt: & ad Romę inſtauratione alacriter conuerſi, tũ mœnia, tum priuatas ædes annuo ſpacio refecerũt. Verùm ea occupatione nondũ defunctos, bella uariarum gentium infeſtarunt, Aequorum, Volſcorum, & Latinorum. Tyrrheni Sutrium, ſociam populi Romani urbem, obſederũt. Igitur Camillus tertiùm Dictator dictus, cæteris profligatis, exercitum contra Sutrium duxit. Enimuerò Sutriani, dedita hoſtibus urbe, cum uxoribus & liberis Camillo in itinere obuiã facti ſunt. Quibus uiſis Camillus, eorumq́ caſibus cognitis, ſtatim, ut erat, Sutriũ properat: ac ſubitò aggreſſus, urbẽ nulla munitã cuſtodia, ciuibus incolumem eodem die reſtituit. His rebus geſtis triumphauit, magnam gloriam adeptus. Marcus uerò Mãlius, qui primus Gallos Capitolio depulit, unde Capitolini nomen eſt adeptus, præ cæteris Camillo inuidẽs, regnum affectauit: eaq́ de cauſa plebe ſibi obſequijs deuincta, in cuius gratiam nihil non faciebat, à factione ſua ad Capitolium occupandum ductus eſt. quare Camillus quartùm Dictator eſt dictus. Senatu autem & magiſtratibus cæteris admodum conſternatis, & quid agendum eſſet dubitantibus, ſeruus quidam promiſit, ſe Capitolinũ eis uiuentem traditurum: acceptisq́ armatis, & clam per inſidias ſub Capitolio collocatis, transfugæ ſpecie ſe ad illum confert;

Pactio cum Gallis, Camilli Dictatoris interuentu fit irrita.

Conſilium deſerendæ urbis, centurionis uoce mutatur.

Camillus tertiùm Dictator, hoſtibus profligatis, Sutrium recuperat.

M. Manlius ob Capitolium affectatũ, de ſaxo Tarpeio deijcitur.

confert: eiusq́ facto collaudato, à conſeruis ſuis auxilia pollicetur. Quę cum diceret, uirum paulo longius à circumſtantibus, ut arcani aliquid dicturus, in eum Capitolij locum, quo inſidiæ collocatæ erant, perductum, præcipitat. Ita captus in prętorium abducitur: ubi cum res ſuas geſtas commemoraret, & Capitolio iudicibus ac circumſtanti coronæ (ex eo enim loco uideri poterat) oſtenſo, ut & arcem, & eos qui illuc confugerant, conſeruaſſet, in memoriam reuocaret: iudices miſeratione adducti, eum neque abſolutum, neque damnatum ampliarunt. Eo Camillus cognito, iudices in alium locum traduxit, unde Capitoliũ cõſpici non poterat. Vbi cõdemnatus, & in Capitoliũ perductus, de rupe Tarpeia præcipitatur, unde Gallos ipſe ꝓfligarat. Deinde multa bella partim ipſi urbi, partim ſubiectis ciuitatibus illata, Romani & per Camillũ, & eo iam ſenio effœto, per alios omnia propulſarunt: & ſummo ocio ab exteris hoſtib. potiti, inter ſeſe certarũt. Nam cum M. Fabius patricius, duarũ filiarum pater, natu maiorem Licinio Stoloni, homini lõge inferioris conditionis, iuniorem Sulpitio Rufo, ſui loci uiro, deſpondiſſet: interim dum Rufus tum Tribunus in foro uerſatur, ſoror uxorem eius inuiſit. Illo reuertente, cum lictor ueteri quadam conſuetudine fores pulſaret, ad cum ſtrepitum mulier, illius rei inſolens, expaueſcit: eaq́ de cauſa riſu & à ſorore & à cæteris orto, ut plebeia muliercula, deridetur.

Plebeij magiſtratum petunt. Quam illa rem inique animo ferens, maritum ad petendos honores incitat: cuius impulſu Stolon, re cum L. Sextio ſui ordinis homine communicata, per uim tribunatum uterque expetiuerunt, confuſo Reipublicæ ordine. ut per annos quatuor nulla eſſet populi obedientia, patriciorum comitijs interruptis. Auctaq́ turba illa eſſet, niſi nunciatum fuiſſet, Gallos denuò Romam inuaſuros. Omiſſa igitur omni inter ſe contentione, Camilloq́ quintùm Dictatore dicto, contra hoſtes ſunt profecti. Sed antequam prælium committeretur, ſingulare

Titus Manlius Torquatus. certamen eſt initum. Titus enim Manlius, uir patricius, offenſo patre, neglectus in agro uerſabatur. Cui deinde reconciliatus, factusq́ Tribunus militum, Gallum à quo prouocatus fuerat: uicit: & aureum torquem illi detractum geſtare ſolitus, Torquati cognomentum inuenit.

Camillus Gallos denuò profligat. Exercitibus quoq́ congreſsis Galli ſuperati, Romano itinere omiſſo, Albanum agrum populabantur. Id Romani prohibere noluerunt, donec mero & crapula diſtentos minore periculo aggreſsi, multos occiderunt, eosq́ caſtris exuerunt. Camillus Romam reuerſus,

Conſulatus reſtituitur. magiſtratum depoſuit. Ab eo tempore Tribunis militum, qui in Conſulum ſucceſſerant locum abrogatis, Coss. deſignari cœperũt, aliàs patricij, aliàs plebeij, nonnunquã utriuſq́ ordinis ſimul. Lue Romæ graſſante, Camillus etiã eſt mor-

προσεγκεχειρήκει, ἐπαινεῖ τε αὐτὸν τῆς εὐχαριστίας, καὶ βοηθήσειν παρὰ τῶν ὁμοδούλων αὐτῷ ἐπηγγέλλετο. καὶ τοιοῦτος οἷα διαλεγόμενος, ἀπήγαγε τὸν ἄνδρα πόῤῥω τῶν ἑστηκότων, ὡς δή τι κοινολογούμενος αὐτῷ ἰδιαίτερον, καὶ ἠρέμα κατ' ἐκεῖνο τοῦ Καπιτωλίου προσῄει, καθ' ὃ ἡ ἐνέδρα ἐλελόχιστο, κἀκεῖθεν αὐτὸν κάτω ἀπώσατο, ὃς καὶ ληφθεὶς ἀπηνέχθη πρὸς τὸ δικαστήριον. ὁ δὲ τάς τε ἀριστείας κατέλεγε, καὶ τὸ Καπιτώλιον τοῖς τε δικάζουσι, καὶ τοῖς περιεστῶσιν ἐδείκνυ, ἄποπτον ὂν ἐκεῖθεν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσπεφευγότων πολιτῶν ἀνεμίμνησκεν, ὡς ἐντεῦθεν κατακλασθῆναι τοὺς δικαστάς, καὶ ὑπερτίθεσθαι τὴν ψῆφον, μήτ' ἀφιέντας, μήτε καταδικάζοντας. τοῦτο δὲ νοήσας ὁ Κάμιλλος, εἰς ἄλλον τόπον τὸ δικαστήριον συνεστήσατο, ὅθεν οὐκ ἦν τὸ Καπιτώλιον ἄποπτον· καὶ καταψηφισθεὶς ὁ Καπιτωλῖνος ἐκεῖ, ἀπήχθη τε εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ κατὰ τῆς πέτρας ὠσθεὶς ἀπώλετο, καθ' ἧς ἐκεῖνος τὸν Κελτὸν κατεκρήμνισεν. εἶτα πολλῶν πολέμων κατά τε τῆς Ῥώμης αὐτῆς, καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ πόλεων ἐνστάντων, ἐπεξελθόντες τοῖς ἐναντίοις οἱ Ῥωμαῖοι, διά τε τοῦ Καμίλλου καὶ δι' ἑτέρων καὶ ἐκείνου ὑπεργηράσαντος, τούς τε πολέμους κατέπαυσαν, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν ἔχειν πρὸς τοὺς ἐκτός, πρὸς ἀλλήλους διεστασίαζον. Μάρκος γάρ τις Φάβιος εὐπατρίδης, θυγατέρων δύο τυγχάνων πατήρ, τὴν μὲν πρεσβυτέραν Λικινίῳ τινὶ Στόλωνι κατηγγύησε, πολὺ αὐτοῦ καταδεεστέρῳ· τὴν δὲ νεωτέραν Σουλπικίῳ Ῥούφῳ ἀνδρὶ ὁμοτίμῳ συνῴκισε. χιλιαρχοῦντος δὲ τοῦ Ῥούφου, καὶ ὄντος ἐν ἀγορᾷ, πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς παραγεγόνει. ἀφικομένου δ' ἐκείνου, τὴν θύραν ὁ ῥαβδοῦχος κατὰ τὸ ἔθος ἀρχαῖον ἔκρουσε. διεπτοήθη δὲ πρὸς τὸν πάταγον ἡ γυνὴ ἅτε τοιούτου ἀπείρατος γεγαμημένη. καὶ γέλως ἤδη τούτῳ καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν παρόντων ἐγένετο, καὶ ὡς ἰδιῶτις ὠνειδίσθη. τῇ δ' ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα προσέπεσε, καὶ τὸν ἄνδρα εἰς ἀρχὴν παραγγέλλειν ἠρέθιζεν. ὁ γοῦν Στόλων ὑπὸ τῆς γυναικὸς παρακινηθείς, Λουκίῳ τινὶ Σεξτίῳ ἀνδρὶ τῶν ὁμοίων τοῦ πράγματος κοινωσάμενος, ἄμφω δημαρχῆσαι κατειργάσαντο, καὶ τὸν κόσμον τῆς πολιτείας συνέχεον, ὡς καὶ ἤδη τέσσαρσιν ἔτεσιν ἀναρχίαν γενέσθαι τοῦ δήμου. τὰς γὰρ τῶν εὐπατριδῶν ἀρχαιρεσίας ἐνεπόδιζον, καὶ ἤδη πλεῖον ἂν ἔτι τοῦτ' ἐγένετο, εἰ μή τις ἀγγελία ἐκεκόμιστο, ἤδη τὴν Ῥώμην αὖθις ἐλαύνειν τοὺς Κελτούς. ἅπαν οὖν πρὸς ἀλλήλους ἀφέντες διάφορον, δικτάτορα τὸ πέμπτον τὸν Κάμιλλον εἵλοντο, καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστράτευσαν. οὐ μάχη μὲν ἐκοινή, μονομαχία δὲ γέγονε πρότερον. Τίτος γάρ τις Μάλλιος ἀνὴρ εὐπατρίδης, προσκεκρουκὼς τῷ πατρί, παρημέλειτο, καὶ διέτριβεν ἐν ἀγρῷ. εἶτα τῷ πατρὶ διαλλαγείς, καὶ χιλίαρχος στρατοπέδου γενόμενος, τῷ τε προκαλουμένῳ Κελτῷ πρὸς μονομαχίαν ἀντέστη, καὶ νικήσας αὐτόν, τὸν στρεπτὸν αὐτοῦ χρυσοῦν ὄντα ἐσκύλευσε, καὶ Τουρκουάτος φορῶν αὐτὸν ἐπικέκλητο. συμμιξάντων δὲ καὶ τῶν στρατευμάτων, ἡττῶντο οἱ Κελτοί, καὶ τῆς μὲν ἤδη τὴν Ῥώμην ὁρμῆς ἀπέσχοντο, τὴν δ' Ἀλβανίδα ἐλεηλάτουν. ἐάσαντες δὲ αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι διαρπάσαι τὴν χώραν, ὡς κατακορεῖς γενόμενοι βρωμάτων καὶ μέθης, δυσμεταχειριστότεροι ἦσαν, ἐπέθεντο σφίσι, καὶ αὐτῶν τε πολλοὺς διέφθειραν, καὶ τὸ αὐτῶν εἷλον στρατόπεδον. ὁ δὲ Κάμιλλος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανελθών, ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. ἐκ τότε οὖν οἱ μὲν χιλίαρχοι οἱ ἀντὶ τῶν ὑπάτων ἐγίνοντο, [illegible], ὕπατοι δὲ ἀπεδείκνυντο, ἔστι μὲν εὐπατρίδαι, ἐκ δὲ τοῦ πλήθους ἔστιν ὅτε, ποτὲ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ὁμοῦ. νόσου δ' ἐνσκηψάσης τῇ Ῥώμῃ, καὶ ὁ Κάμιλλος τέθνηκε,

τέθνηκε, καὶ οἱ ῥωμαῖοι πλεῖστα θανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἠνιάθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα καί τι συμβῆναι πάθος περὶ τὴν ῥώμην ἱστόρηται. διαστῆναι γάρ τὸ πεδίον λέγεται, τὸ μεταξὺ τοῦ παλατίου, καὶ τοῦ καπιτωλίου ἐξαπίνα, μήτε σεισμοῦ προηγησαμένου, μήτ' ἄλλου τινὸς, οἷα συμβαίνειν εἴωθε φυσικῶς ἐπὶ τοιούτοις παθήμασι. καὶ ἐν τὸ χάσμα διαμένειν ἐπὶ μακρὸν, ὅτε συμβληθησόμενον οἷον δή ποτε, ὅτε μέντοι πληρούμενον, καίτοι ταῦτα χοῦν τε ῥωμαίων ἐς αὐτὸ συμφερόντων πολὺν, καὶ λίθους, καὶ ἄλλην ὕλην παντοδαπήν. ἐρωτοῦσιν οὖν τοῖς ῥωμαίοις, χρησμὸς ἐδόθη, μὴ ἄλλως τὸ διεστὼς συνελθεῖν, εἰ μὴ τὸ κρεῖττον αὐτῶν, καὶ δι' ὃ μάλιστα πλεῖστον ἰσχύουσιν, εἰς τὸ χάσμα ἐμβάλλουσιν· οὕτω γὰρ ἐκεῖνό τε παύσεσθαι, καὶ τῇ πόλει ἔσεσθαι δύναμιν ἀκατάλυτον. ἔμελλον οὖν καὶ πάλιν τὸ ἄπειρον ἀπορούμενον, ἀσαφοῦς τυγχάνοντος τοῦ χρησμοῦ. μάρκος δὲ κούρτιος ἀνὴρ εὐπατρίδης, υἱὸς τῆς ἡλικίας, ὡραιότατος τὴν μορφὴν, ῥωμαλεώτατος τὴν ἰσχὺν, ἀνδρειότατος τὴν ψυχὴν, φρονήσει διαπρεπὴς, τὸν νοῦν συνεὶς τοῦ χρησμοῦ, παρελθὼν εἰς μέσον ἐδημηγόρησε λέγων· τί τῶν λογίων ἀσάφειαν, ὦ ῥωμαῖοι, ἢ ἀμαθίαν ἡμῶν αὐτῶν καταψηφιζόμεθα; ἡμεῖς ἐσμὲν τοῦτο δὴ τὸ ζητούμενόν τε καὶ ἀπορούμενον. οὐ γάρ τι ἄψυχον ἐμψύχου λογισθήσεται βέλτιον, οὐδὲ τοῦ φρονοῦντος καὶ ἔμφρονος καὶ λόγῳ κεκοσμημένου, τὸ ἄνουν, ἄλογόν τε καὶ ἄφρον προτιμηθήσεται. τί γὰρ ἄν τις ἀνθρώπου προκρίνειεν, ἵνα τοῦτο ἐν τῇ τῆς γῆς βαλόντες διαστάσει, αὐτὴν συναγάγοιμεν; οὐκ ἔστιν οὐδὲν ζῶον θνητὸν οὐδ' ἄμεινον, οὐδ' ἰσχυρότερον ἀνθρώπου. εἰ γάρ τι δεῖ καὶ θρασυνόμενον εἰπεῖν, οὔτ' ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ θεὸς σῶμα θνητὸν ἔχων; οὔτε θεὸς ἄλλο τι, ἢ ἄνθρωπος ἀσώματος, κἀντεῦθεν ἀθάνατος. καὶ οὐ πόρρω τῆς θείας δυνάμεως ἀπηρτήμεθα· ταῦτα ἐγὼ μὲν οὕτω φρονῶ, ἀξιῶ δὲ καὶ ὑμᾶς τῇ γνώμῃ προσθέσθαι ταύτῃ· καὶ μή τις οἰηθείη, ὅτι κλῆρον ποιήσωμαι, ἢ κόρην κελεύσω θανεῖν, ἢ μειράκιον· αὐτὸς γὰρ ἐγὼ ἑκὼν ἐμαυτὸν ὑμῖν ἐπιδίδωμι, ἵνα σήμερον αὐτίκα κήρυκα πέμψητέ με καὶ πρεσβευτὴν τοῖς χθονίοις θεοῖς, ἐσόμενον ἀεὶ ὑμῶν προστάτην καὶ σύμμαχον. ταῦτα εἰπὼν ὁ κούρτιος, τὰ ὅπλα ἐνεδιδύσκετο, εἶτα καὶ τοῦ ἵππου ἐπέβη. οἱ δ' ἄλλοι περιαλγεῖς ἐγίνοντο, καὶ περιχαρεῖς, καὶ κοσμήματά τινα συμφορήσαντες, οἱ μὲν αὐτὸν ἐκεῖνον αὐτοῖς ἐκόσμουν ὡς ἥρωα, οἱ δὲ τινὰ καὶ ἐς τὸ χάσμα ἐνέβαλλον· ἄρτι δ' ἐς αὐτὸ ἐνήλατο ὁ κούρτιος ἔφιππος, καὶ ἡ τῆς γῆς συνεχύθη διάστασις, καὶ οὐδεὶς οὐκέτι οὔτε τὸ χάσμα, οὔτε τὸν κούρτιον ἐθεάσατο. ταῦθ' οὕτω τοῖς ῥωμαίοις ἱστόρηται· εἰ δέ τῳ μυθώδη κριθεῖεν, καὶ μὴ πιστὰ, ἔξεστιν οἱ μὴ προσέχειν αὐτοῖς. τοῖς ῥωμαίοις δὲ πόλεμοι αὖθις καὶ παρὰ γαλατῶν, καὶ ὑφ' ἑτέρων ἐθνῶν ἐπηνέχθησαν, ἀλλ' ἀπεκρούσαντο πάντας τῇ μὲν ὑπάτους, τῇ δὲ δικτάτορας ψηφιζόμενοι. ὅτε καί τι τοιοῦτον συμβέβηκε· δικτάτωρ ἐλέχθη λούκιος κάμιλλος, γαλατῶν κατατρεχόντων τὰ ὑπὸ ῥώμην. ὃς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ὁρμήσας, γνώμην εἶχε τρίβειν τὸν καιρὸν, καὶ μὴ διακινδυνεύειν πρὸς ἀνθρώπους ἀπονοίᾳ χρωμένους. ῥᾷον γὰρ αὐτοὺς καὶ ἀσφαλέστερον ἀπορίᾳ τροφῶν ἐκτρυχώσειν ἤλπισε. γαλάτης δέ τις εἰς μονομαχίαν τινὰ τῶν ῥωμαίων προεκαλεῖτο, καὶ ἀντέστη αὐτῷ οὐαλλέριος μάρκος χιλιαρχῶν, ὁ τοῦ μαξίμου ἐκείνου ἔγγονος. καὶ

M. Curtius ſe dijs manibus deuouet.

eſt mortuus, cuius obitus plurimum triſticiæ Romanis attulit. Pòſt huiuſmodi malum Romanos inuaſiſſe fertur, ut ea planicies, quæ intra palatium & Capitolium eſt, ſubito hiatu, neq; terræ motu, neq; alia re, unde talia naturà oriuntur, antegreſſa, diſceſſerit, ac ita permanſerit diu. Qui cum neq; coiret ullo modo, neq; expleretur: quamuis Romanis multum & terræ, & ſaxorum, & alterius materiæ omnis generis eò congerentibus: oraculum conſultum reſpondit, uoraginem illam nō expleri poſſe, priuſquam res optima, quaq; plurimū Romani poſſent, in eam cōijceretur. Sic enim & ſpecum illum deſiturum, & urbis imperium nunquam euerſum iri. Hoc reſponſo non explicata eſt difficultas, propter obſcuritatē. Verùm Marcus Curtius, uir patricius, ætate integra, forma pulcherrima, uiribus maximis, animo fortiſsimo, prudētia ornatiſsimus, oraculo intellecto, pro concione dixit: Quid obſcuritatem oraculi, Quirites, aut tarditatem ingeniorum noſtrorū accuſamus? Nos id ſumus quod quæritur, omnesq; ſuſpenſos tenet. Neque enim inanima præferenda ſunt animatis: neque ea quæ mente & intelligentia prædita ſunt, & ſermone ornata, brutis, rationis & prudentiæ expertibus poſtponenda. Nam quid homini anteponans, quo iniecto hiatum illum cōtrahamus? Nō eſt ullū mortale animantis genus homine præſtantius, aut fortius. Quòd ſi audacius loquendum ſit, quid eſt homo, niſi Deus corpore mortali circumſeptus? aut quid Deus eſt, niſi homo omnis èx materia concretionis expers, atq; immortalis? Neq; nos longe à diuina potentia abſumus. Hæc mihi perſuaſa ſunt, quæ uobis etiam perſuaſa eſſe uelim. Neque uerò quiſquam exiſtimet, me ſortem ducturū, aut uirginem, puerum' ue immolari iuſſurum. Nam ego ipſe me pro uobis deuoueo, ut me hodie ſtatim caduceatorē & oratorem ad Deos manes ablegetis, ſemper patronum ueſtrum & adiutorem futurum. His dictis, arma induit, equum conſcendit. Cæteri inter lætitiam & mœrorem ambigui, ornamenta quędam partim ad eum ipſum pro heroe excolendum, partim quæ in hiatum conijcerentur, attulerunt. Qui cum primùm equo inſidens, ſe in ſpecum immiſit, hiatu illo expleto, neq; uoraginem, neq; Curtium quiſquam uidit. Hæc ita narrantur à Romanis: quæ ſi cui fabuloſa, & à fide ueri aliena uidebuntur, nō poſtulo ut multū eis tribuat. Deinde Romanis alia bella & à Gallis & ab alijs gentibus ſunt illata, ſed propulſata omnia, uel à Coſs. uel dictatoribus.

L. Camillus, Gallos profligat.

quo tēpore huiuſmodi quiddā accidit. Lucius Camillus Dictator dictus, cū Galli ſuburbanū agrū incurſarent, educto exercitu in animo habuit ducere bellū, neq; decertare cum hominibus, temerè in perniciem ſuā ruentibus, quos facilius & tutius penuria commeatus domiturus eſſet. Gallo aūt cuidā ex Romanis aliquē ad ſingulare certamē, ꝓuocanti, reſtitit M. Valerius tribunus militū, ex Maximi illius poſteritate.

M. Valerius Coruinus.

Certamen illuſtre fuit. Nã alter prudentia & arte ſuperior erat, Gallus audacia & uiribus: ſed illud mirabilius, q̃ in Valerij galea coruus crocitans cõſedit, in hoſtem uerſus, cuius os oculosq́ roſtro & unguibus appetere, illiusq́ impetum retardare non deſtitit, donec obtruncaretur. Galli ſe ab alite uictos indignati, ſtatim Romanos iracundè inuaſerunt: ſed malè tractati receſſerũt. Valerius ab illo corui auxilio, Coruinus eſt appellatus.

Cõditiones ſedatæ ſeditionis.

Deinde orta inter exercitus diſſenſione, ac bello ciuili imminente, ſeditio cõpreſſa eſt: cum hæ leges eſſent latæ, ut neq; inuitus quiſquã ex albo militũ deleretur, neq; tribunus centurio fieret: ut conſulẽ utrũq; ex plebe creari liceret: ut idem binos eodẽ tẽpore magiſtratus nõ gereret, nec eundẽ bis intra x annos.

Latinum bellum.

Poſt hęc Latini ſocij, quia pube cõtinentibus expeditionib. egregiè exercitata abundabant, elati animis defecerunt, & Romanis bellũ intulerũt. Quibus Torquatus tertiũ & Decius lecti Coſs. obuiam profecti ſunt, & atrox prœliũ cõmiſſum: utraq; acie exiſtimante, eo ſe die & uirtutis & fortunæ ſuæ illuſtre ſpecimẽ editurã. Ea pugna euentu quodam facta eſt celebrior.

T. Mãlius Torquatus filiũ uictorem ſecuri ferit.

Cũ enim Latinos eodem armorũ genere, eademq́ lingua, qua Romanos, Conſules uti uiderent: ueriti ne qui militũ diſcrimine hoſtiũ & ſuorũ nõ facilè obſeruato, errarent: præter alia diligenter obſeruanda, illud etiã edixerunt, ne quis extra ordinẽ in hoſtẽ pugnaret. Ei edicto cæteri paruerunt. Sed Torquati filius, q inter equites militabat, ad explorandos conatus hoſtiũ miſſus, id non tam ex contumacia q̃ ambitione neglexit. Nã Latinorũ equitũ magiſter eum accedentẽ conſpicatus, ad ſingulare certamẽ ꝓuocauit. idq́ illo ꝓpter patris edictũ detrectãte, dixit: Nõ tu Torquati filius es? nõ torque parentis gloriaris? An cõtra Gallos homines perditos tantũ uiri fortes eſtis, nos uerò Latinos formidatis? Cur ergo nobis imperitare uultis? cur ut deteriorib. præſcribitis? Mãlius uerò præ iracũdia uix mentis cõpos, & paterni edicti ultrò oblitus, hoſtẽ uincit, detractaq́ ſpolia magno animo parẽti affert. Is cõuocato exercitu: Fortiter ſanè, inqt, fili dimicaſti, eaq́ de cauſa te corona donabo: ſed qa neq; imperiũ cõſulare, neq; maieſtatẽ patriã ueritus es, ea moderatione aduerſus te utar, ut & uirtutis fructũ percipias, & cõtumacię pœnas des. Hęc dicens, ſimul & coronam capiti eius impoſuit, & caput amputauit.

P. Decius ſe pro ſalute Reip. deuouet.

Deinde eadẽ nocte uterq; cõſul in ſomnis uocẽ audire ſibi uiſus eſt, dicentẽ ſuperiores fore hoſtibus, ſi alter Coſs. ſe deuoueret. Cũ diluxiſſet, uterq; alteri ſomniũ narrat: diuinũ id eſſe, ideoq́ obtẽperandũ cõſentiũt. De eo tantũ cõtrouerſia eſt, nõ uter maneat incolumis, ſed uter ſe deuoueat. Cauſa apud exercitus principes diſceptata, tandem conuenit: alterũ in dextro, alterũ in ſiniſtro cornu ſtatuẽdum eſſe, & utrum prius inclinarit, eius duci oppetendam eſſe mortem. tantaq́ fuit eius decoris cupiditas,

καὶ λαμπρὰ μὲν ἡ μάχη περιῆν ἀμφοῖν· ὁ μὲν γὰρ τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ πολυτεχνίᾳ περιέφερεν, ὁ δὲ γαλάτης τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ τόλμῃ· ὃ δὲ πλέον δ' ἐθαυμάσθη, ὅτι τῷ οὐαλλερίου κράνει κόραξ ἐφιπτάμενος, καὶ κρώζων, εἰς τὸν βάρβαρον ἐνεχρίμπτετο, καὶ τήν τε ὄψιν αὐτοῦ ἐπετάρασσε, καὶ τὴν ὁρμὴν ἐνεπόδιζε, μέχρις οὗ κατειργάσθη· διὸ ἀγανακτήσαντες οἱ γαλάται, ὡς ὑπὸ ὄρνιθος ἠλαττωμένοι, θυμῷ αὐτίκα συνέμιξαν τοῖς ῥωμαίοις, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν· ὁ δὲ οὐαλλέριος ἐκ τῆς τοῦ κόρακος συμμαχίας, κορουῖνος ἐπωνομάσθη. ἔπειτα δὲ τῶν στρατευμάτων στασιασάντων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου γενέσθαι μέλλοντος, κατηλλάγησαν οἱ στασιάσαντες, νόμου τεθέντος, μήτ' ἄκοντά τινα τοῦ καταλόγου ἀπαλείφεσθαι, μήτε τὸν χιλιαρχήσαντα ἑκατονταρχεῖν, καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ ἀμφοτέρους ἐξὸν εἶναι καὶ ἐκ τοῦ πλήθους καθίστασθαι, καὶ τὸν αὐτὸν μήτε δύο ἅμα ἀρχὰς, μήτε τὴν αὐτὴν δὶς ἐντὸς δέκα ἄρχειν ἐτῶν. λατῖνοι δὲ καίπερ ἔνσπονδοι τοῖς ῥωμαίοις ὄντες, ἀπέστησαν, καὶ πόλεμον ἤραντο, ἐν φρονήματι γεγονότες ὅτι τῇ νεότητι ἤκμαζον, καὶ τὰ πολεμικὰ ἐκ τοῦ ἀεὶ σὺν αὐτοῖς στρατείας ἀκριβῶς ἤσκηντο. οἱ δὲ τοῦτο γνόντες ἐξῆλθον, ὕπατον τόν τε τορκουᾶτον τὸ τρίτον ἑλόμενοι, καὶ τὸν δέκιον, καὶ ἐμαχέσαντο αὐτοῖς καρτερὰν μάχην, κρείσσω τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἑκάτεροι νομίζοντες ἀκριβῆ τῆς σφετέρας τύχης τε καὶ τῆς ἀρετῆς. ἔδοξε δὲ περιφανεστέρα ἡ μάχη καὶ διά τι συμβεβηκός. τοὺς γὰρ λατίνους οἱ ὕπατοι καὶ ὁμοσκεύους καὶ ὁμοφώνους τοῖς ῥωμαίοις ὁρῶντες, ἐφοβήθησαν μὴ τῶν στρατιωτῶν τινὲς σφαλῶσι, τό, τε οἰκεῖον καὶ τὸ πολέμιον μὴ ῥᾷστα διαγινώσκοντες. καὶ διὰ τοῦτο προεῖπον σφίσι, τά, τε ἄλλα παρατηρεῖν ἀκριβῶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν μηδένα μηδενὶ τῶν ἐναντίων συμβαλεῖν. τοῦτο δὲ τὸ παράγγελμα οἱ μὲν ἐτήρησαν. ὁ δὲ τοῦ τορκουάτου παῖς, στρατευόμενος ἐν τοῖς ἱππεῦσι, καὶ πεμφθεὶς πρὸς κατασκοπὴν τῶν ἐναντίων, παρῆλθεν οὐκ αὐθαδείᾳ, ἀλλὰ μέντοι φιλοτιμίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ὁ ἵππαρχος τῶν λατίνων, ἰδὼν αὐτὸν προσιόντα, πρὸς μονομαχίαν προεκαλέσατο. καὶ μὴ δεξάμενον ταύτην διὰ τὴν πρόρρησιν, περιύβριζεν ἀπών· οὐ σὺ μέντοι τορκουάτου υἱὸς εἶ; οὐ σεμνύνῃ περὶ στρεπτῷ τοῦ πατρός; ἢ πρὸς μὲν γαλάτας ἀνθρώπους φθόρους ἔρρωσθε καὶ ἀνδρίζεσθε, τοὺς δὲ λατίνους ἡμᾶς φοβεῖσθε; τί οὖν ἄρχειν ἡμῶν ἀξιοῦτε; τί δ' ὡς χείροσιν ὑμῶν ἐπιτάσσετε; ὁ δὲ ἔκφρων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ τοῦ παραγγέλματος ἑκὼν ἐπελάθετο, καὶ μονομαχήσας ἐνίκησε, καὶ τὰ σκῦλα μεγαλοφρονῶν ἐκόμισε τῷ πατρί. καὶ ὃς ἀθροίσας τὸ στράτευμα· γενναίως μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, ἐμαχέσω, καὶ διὰ τοῦτό σε στεφανώσω· ὅτι δὲ τὸ προσταχθὲν οὐ παρετήρησας, καίτοι, καὶ ὡς υἱὸς πειθαρχεῖν, καὶ ὡς στρατιώτης ἀναγκαζόμενος, διὰ τοῦτό σε δικαιώσω, ἵνα καὶ τὸ τῆς ἀριστείας ἆθλον, καὶ τὸ τῆς ἀνηκουστίας τίμημα λάβῃς· ταῦτ' εἰπὼν, ἅμα τόν τε στέφανον τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἐπέθετο, καὶ αὐτὴν ἐκείνην ἀπέτεμε. εἶτα ὄναρ ἀμφοῖν τοῖς ὑπάτοις ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὁμοίως φανὲν ἔδοξε λέγειν, τῶν ἐναντίων κρατήσειν, ἂν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων ἑαυτὸν ἐπιδῷ. μεθ' ἡμέραν οὖν ἀλλήλοις τὸ ὄναρ διηγησάμενοι, συνέθεντο θεῖον εἶναι, καὶ πεισθῆναι δεῖν αὐτῷ ὡμολόγησαν. ἀμφισβήτησαν δὲ πρὸς ἀλλήλους, οὐχ' ὃς ἂν σωθείη, ἀλλ' ὃς ἂν μᾶλλον ἑαυτὸν ἐπιδῷ. καὶ παρὰ τοῖς πρώτοις τοῦ στρατοπέδου ἐδικαιολογήσαντο. καὶ τέλος ἤρεσε σφίσι, τὸν μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρως, τὸν δὲ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ παρατάξασθαι, καὶ ὁπότερον ἂν ἐκείνων ἐλαττωθῇ, τὸν ἐπ' αὐτῷ τεταγμένον ἀποθανεῖν. τοσαύτη δ' ἦν φιλοτιμία

τιμίαν αὐτοῖς πολὺ τῆς ἐπιδόσεως, ὡς εὔχεσθαι ἑκάτερον τῶν ὑπάτων ἐπιδοῦναι, ἵνα τύχῃ τῶν ἐπιδόσεως, καὶ τῆς εὐκλείας τῆς ἐξ αὐτῆς. συμβαλόντων δὲ τοῖς Λατίνοις, μέχρι μὲν πολλοῦ ἰσοπαλῶς ἠγωνίσαντο· εἶτα τὸ κατὰ τὸν Δέκιον κέρας μικρόν τι τοῖς Λατίνοις ὑπεχώρησεν. ὁ γοῦν Δέκιος, ἑαυτὸν ἐπιδιδοὺς, καὶ τὰ ὅπλα ἐκδύς, τὴν ἐσθῆτα ἐνέδυ τὴν περιπόρφυρον. καὶ οἱ μὲν οὕτω φασὶν ἐφ' ἵππον ἀναπηδῆσαι αὐτὸν, καὶ ἐσελάσαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ὑπ' ἐκείνων ἀναιρεθῆναι· οἱ δὲ, ὑπὸ συστρατιώτου πολιτικοῦ σφαγιασθῆναι. τοῦ δὲ τελευτήσαντος τοῦ Δεκίου, τοῖς Ῥωμαίοις ἡ νίκη καθαρὸς συνηνέχθη, καὶ οἱ Λατῖνοι πάντες ἐτράπησαν, οὐ πάντως δὲ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Δεκίου. πῶς γὰρ ἄν τις πιστεύσειε, διὰ φόνον ἀνδρὸς τοιοῦδε τελευτῆς τοσοῦτον πλῆθος ἀνθρώπων τὸ μὲν φθαρῆναι, τὸ δὲ σωθῆναι καὶ νικῆσαι περιφανῶς; οἱ μὲν οὖν Λατῖνοι οὕτως ἡττῶντο. ὁ δὲ Τορκουᾶτος καὶ τὸν υἱὸν ἀποκτείνας, καὶ τοῦ συνάρχοντος τεθνηκότος, ἑώρτασεν ὅμως τὰ ἐπινίκια. εἶτ' αὖθις αὐτούς τε τοὺς Λατίνους ἐπαναστάντας κατεπολέμησαν, καὶ ἕτερα ἔθνη μάχαις ὑπέταξαν, ποτὲ μὲν ὑπάτοις χρώμενοι, ποτὲ δὲ δικτάτορσιν, ὧν εἷς ἦν καὶ Λούκιος Παπίριος, ὁ καὶ Κούρσωρ ὀνομαζόμενος διά τε τὴν ἕξιν (ἦν γὰρ δρομικώτατος) καὶ διὰ τὴν ἄσκησιν τὴν τοῦ δρόμου. μετὰ δὲ τοῦτο δικτάτωρ ὁ Παπίριος ἐπὶ τοὺς Σαυνίτας ἐξεπέμφθη, μετὰ Φαβίου Ῥούλλου ἱππάρχου, καὶ ἡττήσας αὐτοὺς, ἠνάγκασεν ἐπὶ συνθήκαις συμβῆναι, αἷς ἐκεῖνος ἐβούλετο. ἀποθεμένου δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, ἐπανέστησαν αὖθις. ὑπὸ δὲ Κορνηλίου Αὔλου δικτάτορος καὶ πάλιν πολεμηθέντες καὶ ἡττηθέντες, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοὺς αἰχμαλώτους τε ὅσους εἶχον πέμψαντες αὐτοῖς, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου Ῥουτύλῳ ἀνδρὶ δυνατῷ παρ' αὐτοῖς ἐπιγράφοντες, οὗ τὰ ὀστᾶ ἐπεὶ φθάσας ἐκεῖνος διεχειρίσατο ἑαυτὸν, διέρριψαν. οὐ μέντοι καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης ὡς ἄπιστοι, ἀλλ' ἄσπονδον σφίσιν ἐψηφίσαντο τὸν πόλεμον, καίτοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες. ὑπεραυχήσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοβοεὶ πάντας αὐτοὺς αἱρήσειν ἐλπίσαντες, δεινῷ πταίσματι περιέπεσον· ὑπερδείσαντες γὰρ οἱ Σαυνῖται, καὶ ἐν συμφορᾷ ποιούμενοι τὸ μὴ σπείσασθαι, καὶ ὡς ἀπεγνωσμένοι μαχόμενοι, καὶ λοχήσαντες ἐν τινι χώρᾳ κοιλοτάτῃ καὶ στενῇ, τό, τε στρατόπεδον εἷλον, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐζώγρησαν πανσυδί, καὶ πάντας ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγόν. τί δ' ἦν τὸ τοῦ ζυγοῦ, ἤδη μοι ἄνωθί που ἱστόρηται. οὐδένα μέντοι ἀπέκτειναν, ἀλλὰ τά τε ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἶχον, πλὴν ἑνὸς ἱματίου, ἀφελόντες, γυμνοὺς σφᾶς ἀφῆκαν ἐπὶ συνθήκαις, τοῦ τε τῆς χώρας αὐτῶν ἐκλιπεῖν, καὶ συμμάχους σφίσιν ἐκ τῶν ἴσων εἶναι. ἵνα δὲ τὰ τῆς ὁμολογίας καὶ παρὰ τῆς γερουσίας βεβαιωθῇ, τῶν ἱππέων ἑξακοσίους ὡς ὁμήρους κατέσχον. οἱ δ' ὕπατοι Σπούριός τε Ποστούμιος καὶ Τιβέριος Καλουΐνος μετὰ τῆς στρατιᾶς εὐθὺς ἀνεχώρησαν, καὶ νυκτὸς αὐτοί τε καὶ τῶν ἄλλων οἱ ἀξιολογώτατοι εἰς τὴν Ῥώμην εἰσῆλθον, οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται κατὰ τοὺς ἀγροὺς διεσκεδάσθησαν. οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰ πεπραγμένα μαθόντες, οὔτε ἡσθῆναι τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ, οὔτ' ἀχθεσθῆναι ἠδύναντο. πρὸς μὲν γὰρ τὸ δεινὸν ὑπερήλγουν, καὶ ὅτι παρὰ τῶν Σαυνιτῶν τοιαῦτα πεπόνθασι, μεῖζον σφίσι τὸ ἄλγος ἐγίνετο. λογιζόμενοι δὲ, ὡς εἰ πάντας ἀπολέσθαι συνέβη, καὶ περὶ πάντων ἂν ἐκινδύνευσαν, ἐπὶ τῇ σφῶν ἥδοντο σωτηρίᾳ· ἀποκρύπτοντες δὲ τέως τὸ ἥδεσθαι, πένθος ἐπεποιήκεσαν, καὶ οὐδὲν ἐν τῷ καθεστηκότι τρόπῳ ἔπραξαν, οὔτ' αὐτίκα, οὔθ' ὕστερον, ἕως ἀντεπεκράτησαν· τοὺς δ' ὑπάτους μὲν παραυτίκα ἔπαυσαν, ἑτέρους δ' αἱρησάμενοι

βουλὴ

tas, ut uterque ſe ſuccumbere optaret, ut & deuotionis & gloriæ conſecuturæ compos redderetur. Exercitibus congreſsis, pugna diu anceps fuit. Deinde cornu Decij Latinis nonnihil ceſsit. quo ille cognito, ſe deuouit, atque armis poſitis togam prætextam induit. itaq; eum nonnulli in equum inſiluiſſe, ac in medios hoſtes inuectum occubuiſse: alij à commilitone immolatum eſſe ferunt. Decio defuncto, uictoriam Romani haud dubiam ſunt adepti, Latinis omnibus in fugam uerſis, non utique ob Decij mortem. Quis enim credat tali unius uiri interitu, tantam multitudinem hinc cæſam, illinc cõſeruatã, & illuſtri potitam eſſe uictoria? Latinis ita ſuperatis, Torquatus quamuis & filio occiſo, & collega mortuo, tamen triumphum duxit. Deinde populus Romanus Latinos rebellantes deuicit, & alias gentes nunc per Cõſules, nunc per Dictatores armis ſubegit: quorum è numero fuit L. Papyrius, Curſoris cognomentum à celeritate pedum, currendiq; ſtudio adeptus. Qui dictator cum Fabio Ruſo equitum magiſtro cõtra Samnites miſſus, eos deuictos in ſua uerba pacem facere coegit. *Samniticũ bellum.* Sed cum magiſtratu abijſſet, rurſus illi ſe commouerũt: & ab Aulo Cornelio dictatore rurſus debellati, legatos de pace Romam miſerunt, captiuis quos habebant omnibus redditis, cauſaq; belli in Rutulum uirum apud ſe potentem tranſlata: cuius oſſa, quoniam ſibi cõſciſcere necem maturarat, diſiecerũt. Eis Romani, ut fœdifragis, pacem nõ dederunt: ſed, quanquam captiuis receptis, bellum irreconciliabile indixerunt. ac dum elati ſucceſsibus, ſe illos omnes primo impetu capturos ſperant, in magnam cladem inciderunt. Nam Samnites perterriti & anxij ob negatam pacem, ex deſperatione in pugnam ruebant: & collocatis in anguſta ualle inſidijs, caſtra ceperunt, totumq; Romanum exercitũ ſub iugum miſerunt. *Furculæ Caudinæ.* quæ res cuiuſmodi fuerit, ſuprà expoſuimus: neminem tamẽ occiderunt, ſed armis, equis, cæteriſq; omnibus, una ueſte duntaxat relicta, ademptis dimiſere nudos, ea conditione, ut agro illorum excederent, & æquo iure ſocietatem colerent. Quæ pacta, ut etiam Senatus autoritate rata eſſent, DC equites obſides retinuerunt. Coſs. uerò Sp. Poſthumius & Tiberius Caluinus cum exercitu ſtatim receſſerunt: noctuq; & ipſi, & præcipui è cæteris Romam ſunt ingreſsi, reliqui in agris diſperſi. Qui in urbe erant, clade cognita, neque militum ſalute delectati ſunt, neque dolere potuerunt. Nam ut aduerſum caſum dolentiſsimè tulerunt, præſertim à Samnitibus illatum: ſic, cum reputarent, ſi omnes perijſſent, ſe in extremo diſcrimine futuros, ſalute illorum ſunt gauiſi. Sed gaudio interim diſsimulato, nihil more ſolito adminiſtrarunt, nec in præſentia, neque poſt, donec uictoriam recuperarunt. Conſulibus magiſtratus ſtatim abrogatus eſt: alijſq; lectis,

deliberatū de pactis reſcindendis. Quod quia fieri nō poterat, niſi crimine in autores illorū tranſlato: inuiti faciebant, ut Coſs. & cæteros magiſtratus qui cum ijs fuerāt, cōdemnarent: nec᷑ cōmittendum putabāt, ut ijs abſolutis, crimen uiolati fœderis in ſemetipſos redundare paterent. Re igitur cum ipſis Coſs. cōmunicata, primùm Poſthumiū ſententiam dicere iuſſerunt, ut ipſe contra ſeſe pronunciaret, ex uerecundia, ne omnes dedecoris implerent. Is in medium progreſſus, negauit probanda eſſe à ſenatu populoq́ue, quæ ne ipſi quidem ſua ſponte, ſed ab hoſtibus, nō uirtute, ſed dolo atq́ue inſidijs coacti, egiſſent. Qui igitur dolum priores uſurparint, ij ſi dolo uiciſsim circumuenti fuerint, non habere quod querantur. Hæc & huius generis plura cum dixiſſet, à ſenatu animi dubio quid agendū eſſet: cum Poſthumius & Caluinus omnem culpā in ſemetipſos tranſtuliſſent, decretū eſt, pactis reſciſsis illos dedendos eſſe. Conſules igitur ambo, cæteriq́ue magiſtratus qui pacificationi ad fuerant, Samnium abducti ſunt. Samnites aūt captiuos omnes repetentes, Deos teſtati, dediticios reiecerunt. Quibus Romani cupidè receptis, iracundè cum Samnitibus pugnarūt, adeptiq́ue uictoriam eodem planè modo eos tractarunt: itidemq́ue ſub iugum miſſos, nulla alia illata iniuria dimiſerunt, receptis abſq́ue noxa equitibus ſuis, quos illi pacis obſides retinuerāt. Plurib. annis pòſt, Romani iterum cum Samnitibus

C. Iunij cædes.

Caio Iunio duce congreſsi, cladem acceperūt. Nā cum is agros eorum uaſtaret, Samnitæ res ſuas in ſyluas altiſsimas & dēſiſsimas, quò nec aues aduolare dicuntur, contulerunt, atq́ue inde gregibus ſine paſtoribus & præſidijs emiſsis, & transfugis ſubornatis, hoſtes tanquā ad paratam prædam pellexerūt. Sed cum in ſyluam penetraſſent, non prius eos circumuentos cædere deſtiterunt, quàm planè uiribus deſtituti eſſent. Sed & aliàs ſæpe Samnites à Romanis uicti, non quieuerunt: ſed cùm alijs, tum Gallis ſocijs aſcitis, ita ſe parabant, quaſi ipſam urbem oppugnaturi eſſent. Quo Romani cognito territi ſunt, etiam prodigijs multis admoniti.

Prodigia.

Nam ex Iouis Capitolini ara tribus diebus, uno ſanguis, altero mel, tertio lac emanaſſe fertur, ſi hæc credere fas eſt: & in foro Victoriæ ſimulacrum æreum, in ſolo marmoreo poſitum, repertum eſt ultro humi ſtans, uultu eò conuerſo, unde Galli aduentabant. Quæ cum per ſe terrerent populum, terror is ab aruſpicibus dira canentibus augebatur. Sed

Manius Tyrrhenus augur.

Manius quidam Tyrrhenus genere, eos confirmauit. Nam etſi, inquit, Victoria deſcendit, tamen cum progreſſa ſit, & firmius in terra defixa, uictoriam denunciat. Quòd autem ſanguis ex ara Iouis Capitolini emanarit, indicio eſſe, multas uictimas dijs immortalibus immolatum iri. Aras enim, præſertim Capitolinas, in quibus triumphantes ſacrificare ſoleant, rebus ſecundis potius, quàm aduer-

ſis

βουλὴν ἐποιήσαντο, καὶ ἐδόκει μὲν σφίσι μὴ ἐμπεδοῦν τὴν σύμβασιν. ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ἦν τοῦτο δρᾶσαι, μὴ οὐχὶ πρὸς τοὺς πράξαντας αὐτὴν τρέψαντας τὴν αἰτίαν, ὤκνουν μὲν τῶν ὑπάτων καταψηφίσασθαι, καὶ τῶν ἄλλων οἳ μετ' αὐτῶν ὡς ἀρχάς τινας ἄρχοντες τὰς σπονδὰς ἐποιήσαντο· ὤκνουν δὲ καὶ ἀφεῖναι, ἵνα μὴ ἐφ' ἑαυτοὺς τὸ παρασπόνδημα περιστήσωσιν. αὐτοῖς οὖν ἐκείνοις τοῖς ὑπάτοις ἐπεκοινώσαντο, καὶ πρώτῳ γε τῷ Ποσθουμίῳ τὴν ψῆφον ἐπήγαγον, ὅπως αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ τὴν γνώμην ἀποφήνηται, αἰσχύνῃ τοῦ μὴ πάντας ἀδοξίας ἀναπλῆσαι· ὁ δὲ παρελθὼν ἐς τὸ μέσον, ἔφη, μὴ δεῖν κυρωθῆναι τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα παρά τε τῆς γερουσίας καὶ τοῦ δήμου. μηδὲ γὰρ αὐτοὺς ἑκουσίως πρᾶξαι αὐτά, ἀλλ' ἀνάγκῃ συνεχομένους, ἣν αὐτοῖς ἐπήγαγον οἱ πολέμιοι οὐκ ἐξ ἀρετῆς, ἀλλ' ἐκ δόλου καὶ ἐξ ἐνέδρας. οἱ γὰρ ἀπατήσαντες εἰ ἀντηπατήθησαν, οὐκ ἂν δύναιντο δικαίως ἐγκαλεῖν τοῖς ἀντεξαπατήσασι· ταῦτά τε τοίνυν εἰπόντος καὶ τοιαῦτα πολλά, ἐν ἀμηχανίᾳ ἡ γερουσία ἐγένετο· τοῦ δὲ Ποσθουμίου καὶ τοῦ Καλουίνου εἰς ἑαυτοὺς τὴν αἰτίαν ἀναδεχομένων, ἐψηφίσθη, μή τι κυρωθῆναι τὰ ὡμολογημένα, ἐκείνους τε ἐκδοθῆναι. ἀπήχθησαν οὖν καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι, καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες, οἱ τοὺς ὅρκους συνομόσαντες, ὡς τὸ Σάμνιον· οὐ μέντοι αὐτοὺς οἱ Σαμνῖται ἐδέξαντο, ἀλλὰ τοὺς ἁλόντας ἀπῄτουν ἅπαντες, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπεβοῶντο καὶ ἐπεθείαζον, καὶ τέλος τοὺς ἐκδοθέντας αὐτοὶ ἀπέπεμψαν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐκείνους μὲν ἀσμένως ἀπέλαβον, τοῖς δὲ Σαμνίταις αὖθις τὴν μάχην ἐπήγαγον. καὶ κρατήσαντες, τὰ ὅμοια σφίσιν ἐποίησαν, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτοὺς ὑπήγαγον, καὶ ἀφῆκαν, μηδὲν ἄλλο κακὸν δράσαντες. καὶ τοὺς σφετέρους ἱππεῖς, οὓς ὡς ὁμήρους κατεῖχον οἱ Σαμνῖται, ἀπαθεῖς ἐκομίσαντο. μετὰ δὲ χρόνους πλείονας αὖθις τοῖς Σαμνίταις πολεμοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, Γαΐου Ἰουνίου ἡγουμένου αὐτῶν, συμφορᾷ περιέπεσον. πορθοῦντος γὰρ τοῦ Ἰουνίου τὴν χώραν αὐτῶν, εἰς τὰς ὕλας τὰς ἀόρνους, τὰ προσόντα οἱ Σαμνῖται ἀνεκομίσαντο, οὕτω καλουμένας ὑπὸ τοῦ μηδ' ὄρνις εἰσπέτεσθαι εἰς αὐτὰς τῇ τῶν δένδρων πυκνότητι. ἐκεῖ δὲ ὄντων, ποίμνια τινὰ ποιμένων ἢ φρουρῶν ἄνευ προκαθιέντων, καὶ ψευδαυτομόλους ὑποπεμπόντων, ὡς ἐφ' ἑτοίμην λείαν αὐτοὺς ὑπηγάγοντο. εἴσω δὲ γενομένους τῆς ὕλης, περιέσχον τε σφᾶς, καὶ οὐ πρότερον ἐπαύσαντο κτείνοντες, πρὶν τέλεον ἐκκαμεῖν. καὶ ἄλλοτε δὲ πολλάκις τοῖς Ῥωμαίοις πολεμήσαντες οἱ Σαμνῖται, καὶ ἡττηθέντες, οὐκ ἐφησύχασαν, ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἄλλους τε προσλαβόμενοι, καὶ Γαλάτας, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην αὐτὴν ἐλάσοντες ἡτοιμάζοντο. ὃ οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες, ἐν δέει κατέστησαν, καὶ σημείων πολλῶν αὐτοῖς γενομένων ἐς τοῦτο· ἐν γὰρ τῷ Καπιτωλίῳ ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς τρισὶν ἡμέραις μιᾷ μὲν αἷμα, μιᾷ δὲ μέλι, καὶ ἐν ἑτέρᾳ γάλα βρυῆναι λέγεται, εἴ τῳ ταῦτα πιστά. καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ Νίκης τι ἄγαλμα χάλκεον ἱδρυμένον ἐπὶ βάθρου λιθίνου, αὐτομάτως εὑρέθη κάτω ἑστὼς ἐπὶ γῆς. ἐτύγχανε δὲ ἐκεῖ ἀποβλέπον, ὅθεν οἱ Γαλάται ἤδη ἐπῄεσαν. τοῦτό τ' οὖν καὶ ἄλλως ἐξεφόβει τὸν δῆμον, πλέον δ' ὑπὸ τῶν μάντεων κινούμενα ἐπαίσια. μάντις δέ τις Τυρσηνὸς τὸ γένος, ἐθάρσυνεν αὐτούς, εἰπών, τήν τε νίκην, εἰ καὶ κατέβη, ἀλλ' ἐς τὸ πρόσθεν προσχωρήσασαν, καὶ βεβαιότερον ἐπὶ τῆς γῆς ἱδρυθεῖσαν, τὸ κράτος σφίσι προδηλοῦν τοῦ πολέμου, καὶ ὅτι καὶ θυσίας πολλὰς γενήσεσθαι τοῖς θεοῖς. τοὺς δὲ βωμούς, καὶ μάλιστα τὸν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, ἐν ᾧ τὰ νικητήρια θύουσιν, ἐν ταῖς εὐπραγίαις αὐτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς συμ-

φορᾶις

φοραῖς κατ' ἔθος αἱμαχθῆναι. ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀγαθόν τι σφᾶς ἔσεσθαι προσδοκᾶν· ἐκ δὲ τοῦ μέλιτος νόσον, ὅτι αὐτοῦ οἱ κάμνοντες δέονται· καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος λιμόν. εἰς γὰρ τοσαύτην σιτοδείαν ἀφίξεσθαι, ὥστε καὶ τὴν αὐτόφυτον, τήν τε αὐτόνομον ζητῆσαι τροφήν. ὁ μὲν οὖν μάνιος οὕτω τὰ τῶν σημείων ἡρμήνευσε· καὶ ὕστερον τῶν πραγμάτων δι' ὧν ὕστερον ἡ παρ' αὐτοῦ μαντεία ἐκβᾶσα, σοφίας ἐκομίσατο δόξαν, καὶ προγνώσεως. ὁ δὲ βολούμνιος τοῖς σαμνίταις πολεμεῖν ἐκελεύσθη, τοῖς δὲ γαλάταις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετ' αὐτῶν ἀντικατέστησαν. ὕπατοι αἱρεθέντες ἐπέμφθησαν, ὅ, τε ῥοῦλλος ὁ φάβιος ὁ μάξιμος, καὶ ὁ δέκιος ὁ πούπλιος· οἱ πρὸς τὴν τυρσηνίδα συναφικόμενοι, καὶ τὸ τοῦ ἀππίου στρατόπεδον ἰδόντες διπλῷ σταυρώματι κατωχυρωμένον, τοὺς σταυροὺς ἀνέσπασάν τε καὶ διεφόρησαν, ἐν τοῖς ὅπλοις ποιεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τοὺς στρατιώτας διδάσκοντες. προσέβαλον οὖν τοῖς πολεμίοις· καὶ τούτῳ λύκος ἔλαφον διώκων εἰς τὸ μεταίχμιον εἰσπεσών, αὐτὸς μὲν πρὸς τοὺς ῥωμαίους ὁρμήσας διεξῆλθε, καὶ αὐτοὺς ἐπεθάρσυνε, προσήκειν αὐτὸν νομίζοντας ἑαυτοῖς, ὡς λυκαίνης θρεψαμένης τὸν ῥωμύλον, καθάπερ ἱστόρηται. ἡ δ' ἔλαφος ἐς τοὺς ἐναντίους χωρήσασα, κατεκόπη, καὶ τόν τε φόβον αὐτοῖς, καὶ τὴν συντυχίαν τοῦ πάθους κατέλιπε. συμπεσόντων οὖν τῶν στρατευμάτων, ὁ μὲν μάξιμος ῥᾷον τοὺς κατ' αὐτὸν ἐνίκησεν, ἡττᾶτο δέ γε ὁ δέκιος. ἐνθυμηθεὶς δὲ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ πατρός, ἣν διὰ τὸ ἐνύπνιον ἐποιήσατο, ἑαυτὸν ὁμοίως ἐπέδωκε μή τινι τῆς πράξεως κοινωσάμενος· αὐτίκα δὲ ἐσφάγη, καὶ οἱ συντεταγμένοι αὐτῷ τὸ μὲν ἐκείνου αἰδοῖ, ὡς δι' αὐτοὺς θανόντος ἐθελοντοῦ, τὸ δὲ καὶ ἐλπίσι τοῦ πάντως ἐκ τούτου κρατήσειν, τῆς τε φυγῆς ἐπέσχον, καὶ τοῖς διώκουσι σφᾶς γενναίως ἀντικατέστησαν. κἂν τούτῳ καὶ ὁ μάξιμος κατανοήσας τι αὐτοῖς προσέπεσε, καὶ παμπόλλους ἐφόνευσεν. οἱ δὲ περιλειφθέντες ἀποδιδράσκοντες διεφθάρησαν. μάξιμος δὲ φάβιος τὸν μὲν τοῦ δεκίου νεκρὸν κατέκαυσε σὺν τοῖς σκύλοις, τοῖς δὲ εἰρήνης δεηθεῖσι σπονδὰς ἐποιήσατο. τῷ δ' ἐξῆς ἔτει αὖθις τοῖς σαμνίταις ἐπολέμησεν ἀτίλιος ῥῆγουλος, καὶ μέχρι μέν τινος ἰσορρόπως ἐμάχοντο· εἶτα κρατησάντων τῶν σαμνιτῶν, αὖθις οἱ ῥωμαῖοι ἀντεκράτησαν. καὶ ἑλόντες αὐτούς, ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγόν, καὶ οὕτως ἀφῆκαν. σαμνῖται δὲ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἀγανακτήσαντες, πρὸς ἀπόνοιαν ὥρμησαν, ὡς ἢ κρατήσοντες, ἢ παντελῶς ἀπολούμενοι, θάνατον ἀπειλήσαντες τοῖς οἴκοι μενοῦσι· καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν καμπανίαν ἐνέβαλον, οἱ δὲ ὕπατοι ἔρημον ὂν στρατιωτῶν τὸ σάμνιον ἐπόρθουν, καὶ πόλεις εἷλόν τινας. ὅθεν οἱ σαμνῖται τὴν καμπανίαν λιπόντες, ἐς τὴν οἰκείαν ἀπεχώρησαν, καὶ τῷ ἑνὶ τῶν ὑπάτων συμμίξαντες, ἔκ τινος ἀπείρου στρατηγήματος, καὶ φεύγοντες δεινῶς ἔπταισαν, καὶ τὸ στρατόπεδον ἀπέβαλον, πρὸς δὲ καὶ τὸ πόλισμα ᾧ ἐπεβοήθουν. ὁ δὲ ὕπατος τά τε ἐπινίκια ἔπεμψε, καὶ τὰ ἀθροισθέντα ἐκ τῶν λαφύρων ἐδημοσίευσεν· ὁ δ' ἕτερος ὕπατος κατὰ τῶν τυρσηνῶν στρατεύσας, καὶ καταστήσας αὐτοὺς δι' ὀλίγου, σῖτόν τε καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν ἀπαιτήσας, τὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, τὰ δὲ ἀπήνεγκεν ἐς τοὺς θησαυρούς. συμβεβηκότος δὲ λοιμοῦ ἰσχυροῦ, οἱ σαμνῖται καὶ φαλίσκοι καταφρονήσαντες τῶν ῥωμαίων διά τε τὴν νόσον, καὶ ὅτι τοὺς ὑπάτους οὐ κατ' ἀρετὴν ᾕρηντο, ὡς μὴ πόλεμον ὄντων, ἐκίνησαν. μαθόντες οὖν τοῦτο οἱ ῥωμαῖοι, ἰούνιον μὲν βροῦτον τὸν καρουίλιον, κόϊντον δὲ φάβιον τὸν πατέρα τοῦ ῥούλλου τοῦ μαξίμου τοῖς ὑπάτοις πρεσβευτὰς συνεξέπεμψαν. ὁ μὲν οὖν βροῦτος φαλίσκους ἐνίκησε, καὶ τὰ τούτων καὶ τὰ τῶν ἄλλων τυρσηνῶν ἐλεη-

ſis cruentari ſolere. Ex his igitur eos læta expectare iubebat. Melle aũt morbum, q̃ ægrotantibus eo ſit opus: lacte famem portendi, aiebat. Ad tantam enim penuriam redactũ iri, ut eum uictum quæſituri eſſent, qui ſponte proueniat citra humanã operã. Manius prodigia ſic interpretatus, cum ipſe euentus prædictionem poſtea comprobaſſet, ſapientiæ ac præſcientiæ gloriam eſt adeptus. Volumnius ad bellum Samniticum ire iuſſus. Contra Gallos eorumq́ fœderatos, deſignati Coſs. *Rullus Fabius Maximus, & P. Decius: qui cum celeriter in Tyrrheniã ueniſſent, & Appij caſtra duplici uallo munita uidiſſent, uallis reuulſis & diſiectis, milites ſpẽ ſalutis in armis habere docuerunt. Interim uerò dum cõtra hoſtes pergunt, lupus ceruã perſequens, inter utrãq; aciẽ delatus, iuxta Romanos euaſit: eoſq; confirmauit, exiſtimãtes id fauſtũ ſibi omen eſſe, ob Romulum a lupa nutritum, quemadmodũ eſt expoſitum. cerua uerò cũ ad hoſtes fugiſſet, telis confecta, & timorẽ eis & eiuſdem cladis euentũ reliquit. Cõgreſsis exercitibus, Maximus in ſuo cornu facilè uicit, Decius ſuccubuit. Verũm facti paterni recordatus, ad quod ille ſomnio impulſus fuerat, ſuũ & ipſe caput eodẽ modo deuouit, conſilio cum nemine cõmunicato. Ipſo cæſo, milites partim eius uerecundia, qui ultro mortẽ pro ipſis oppetijſſet, partim certa ſpe uictoriæ ex eo facto concepta, fugere deſierunt, & perſequentibus fortiter reſtiterunt. Interim Maximus quoq; à tergo hoſtes aggreſſus, multos occidit, reliqui in fuga perierunt. Decij cadauer Fabius Max. unà cum ſpolijs cremauit, petentibus pacem dedit. Sequente anno Attilius Regulus denuò cum Samnitibus pugnauit, aliquandiu æquo Marte. Deinde uicti Romani, Samnites uiciſsim ſuperatos, & ſub iugum miſſos dimiſerunt. Quam ignominiam iniquis ferentes animis, extrema experiri decreuerunt, aut uicturi, aut perituri: mortem comminati, ſi quis manſiſſet domi. Cum igitur in Campaniam irruerent, Coſs. Samnium militibus uacuum uaſtarũt, & oppida aliquot cæperũt. Samnites Campania relicta domum reducti, & cũ altero conſule congreſsi, atq; arte quadã ſuperati, grauiter in fuga impegerũt, & caſtris & oppido, cui ſuppetias ueniebant, amiſsis. Conſul triumphauit: & quicquid ex præda redegerat, in ærariũ intulit. Alter uerò Conſul qui cum Tyrrhenis pugnabat, cum eos breui tempore compeſcuiſſet, frumentum & pecuniam eis imperatam, partim militibus diſtribuit, partim in ærarium intulit. Cum autem urbs graui peſtilentia laboraret, Samnites & Faliſci Romanis, cùm ob morbum, tum propter Conſules non ex uirtute creatos, ut pacatis temporibus fieri ſolet, ſpretis, in motu fuerũt. Quo cognito, Caruilium Iunio Bruto, Quinto Fabio patrem Rullum Maximum legatos decreuerunt. Ac Brutus Faliſcos uicit, eorumq; & cæterorum Tyrrhenorum agros

Lupi augurium.

P. Decius patris exẽplo ſe deuouet.

Victoria Gallica, Sãmitica & Tyrrhena.

populatus eſt. Sed Fabius, quòd Samnites Campaniam infeſtare audiebat, properè ante patrem Roma profectus, cum aliquot eorũ ſpeculatores maturare abitum uideret, omnes ibi hoſtes eſſe ratus, ac fugere: ante patris aduentum manus conſerere properãs, ut ſuum eſſet decus, nullo ordine proceſsit, et in cõſertos hoſtes delapſus, cũ exercitu cæſus eſſet, niſi nox ſuperueniſſet. Multi etiam pòſt prælium perierunt, neque medicum, neq; quicquam ualetudini curandæ aptum habentes: quòd impedimentis longè anteuerterant, ſpe uictoriæ ſtatim adipiſcendæ. ac niſi patrem eius in propinquo eſſe rati Samnites metu receſsiſſent, omnino poſtridie quoq; eos occidiſſent. Quæ cũ in urbem nũciata eſſent, magna indignatione orta, & Conſuli reuocato die dicta, pater eius ſenex, tum ſuis, tum maiorum ſuorum rebus præclarè geſtis commemoratis, filium nihil illis indignum facturum pollicitus, acceptamq; cladem ætati imputans, ira populi mitigata, cũ eo profectus, Samnites uictos caſtris exuit, agros uaſtauit: & prædam, quæ magna erat, partim in ærarium retulit, partim militibus diſtribuit. Ea de cauſa cùm ipſi Fabio honos eſt habitus: tum filio permiſſum, ut etiam deinceps pro conſule imperaret, tum quoque patre legato utens, qui nihil ſenectuti ſuæ parcens, ipſe adminiſtrauit omnia: ſed diſsimulanter, ut à filio acta eſſe uiderentur. Poſt hæc, cum tribuni plebis legem de nouis tabulis rogarent, cui creditores interceſſerunt, orta ſeditio non conquieuit prius, quàm hoſtes urbem inuaſerunt. Belli eius principium á Tarentinis ortum eſt, qui ſe Tyrrhenis, Gallis, Samnitibus, & pluribus alijs coniunxerunt. At Romani cæteros, per alios atque alios conſules deuicerunt. Tarentini autem, quamuis belli autores: tamen apertè in aciem nondum deſcenderant. Cæterùm L. Valerium claſſis præfectum, dum ibat quò miſſus erat, Tarenti appulſurum (eam enim urbem populi Romani amicam eſſe putabat) ex conſcientia facinorum ſuorum contra ſe eſſe miſſum ſuſpicati, iracundè impetu facto, nihil hoſtile metuentem, cum multis alijs demerſerunt: captos partim in carcerem coniecerunt, partim occiderũt. Quo Romani audito, etſi grauiter eam iniuriam ferebant: tamen per legatos cum eis expoſtularunt. quibus non modò nihil æqui reſponſum eſt, ſed etiam contumelia facta, L. Poſthumij legatorum principis ueſte ſordibus inquinata. Eam ob rem tumultu orto, ac Tarentinis cachinnantibus, Poſthumius: Ri-
„ dete, inquit, ridete dum uobis licet. nã longiſ-
„ ſimo tempore plorabitis, cum ueſtem hãc ſan-
„ guine ueſtro elueritis. Eam contumeliã iniquis animis Romani ferentes, bellum Tarentinum L. Aemylio Cõſuli decreuerũt. qui cum eò appuliſſet, idoneis uerbis animos eorũ tentauit, æquis conditionibus pacem amplexuros ratus. Sed diſſenſione inter ciues orta, ſenioribus

Fabius Maxim. pro filio deprecatus, Samnites uincit.

Seditio ob nouas tabulas.

Tarentinũ bellum.

ἠλαύνετο. Φάβιος δὲ τῆς ῥώμης πρὸ τοῦ πατρὸς ἐξελάσας, καὶ τοὺς Σαμνίτας ληΐζεσθαι τὴν Καμπανίδα πυθόμενος, ἐπῄγετο, προσκόπους τέ τινας αὐτῶν ἐντυχὼν, καὶ ταχέως ἀποχωροῦντας σφᾶς θεασάμενος, πάντας τε πολεμίους ἐκεῖ τυγχάνειν φόμενος, καὶ φεύγειν ἐπίστευσε· κἀκ τούτου δείσας αὐτοῖς συμβαλεῖν πρὸ τοῦ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀφικέσθαι, ἵν' αὐτοῦ τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ μὴ ἐκείνου δόξῃ, προεχώρησεν ἀσυντάκτως· καὶ περιπεσὼν ἀθρόοις τοῖς πολεμίοις, πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ νὺξ ἐγένετο. πολλοὶ δ' οὖν καὶ μετὰ ταῦτα τεθνήκασι, μήτ' ἰατροῦ, μήτ' ἐπιτηδείου τινὸς παρόντος, διὰ τὸ πολὺ πρὸ τῶν σκευοφόρων αὐτοὺς ἐπειχθῆναι ὡς αὐτίκα νικήσοντας. καὶ πάντες ἂν καὶ ἀπώλοντο τῆς ὑστεραίας, εἰ μὴ οἱ Σαμνῖται τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐγγὺς εἶναι νομίσαντες, ἔδεισάν τε καὶ ἀνεχώρησαν. πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ ἐν τῷ ἄστει, δεινῶς ἠγανάκτησαν· καὶ μεταπεμψάμενοι τὸν ὕπατον, δικάζειν ἤμελλον. ὁ δὲ γέρων ὁ τούτου πατὴρ καταριθμήσας τά τε οἰκεῖα καὶ τὰ τῶν προγόνων ἀνδραγαθήματα, καὶ ὑποσχόμενος μηδὲν αὐτὸν πρᾶξιν ἀνάξιον τὸν υἱὸν, καὶ τὴν τότε νεότητα πρὸς τὸ ἀτύχημα προβαλλόμενος, τῆς ὀργῆς αὐτοὺς αὐτίκα ἀπέλυσε, καί οἱ συνεξελθὼν, μάχῃ τοὺς Σαμνίτας ἐνίκησε, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλε· τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ λείαν πολλὴν ἔλαβε· καὶ τὰ μὲν αὐτῆς ἐδημοσίωσε, τὰ δὲ τοῖς στρατιώταις κατένειμε. διά τοι ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖνόν τε ἐμεγάλυνον, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ ἀντὶ ὑπάτου αὐτὸν ἄρξαι ἐκέλευσαν, ὑποστρατήγῳ καὶ τότε τῷ πατρὶ χρώμενον. καὶ ὃς πάντα μὲν αὐτὸς διῴκει, καὶ οὐδὲν μηδὲν τοῦ γήρως φειδόμενος· ὁ μέντοι καὶ φίδαλος ἦν δι' ἑαυτοῦ τὰ πράγματα πράττειν, ἀλλὰ τὴν δόξαν τῶν ἔργων τῷ παιδὶ προσῆπτε. μετὰ δὲ ταῦτα δημάρχων τινῶν χρεῶν ἀποκοπὴν εἰσηγησαμένων, ἐπεὶ μὴ καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν αὕτη ἐδίδοτο, ἐστασίασε τὸ πλῆθος· καὶ οὐ πρότερον τὰ τῆς στάσεως κατηυνάσθη, ἕως πολέμιοι τῇ πόλει ἐπῆλθον. ἦρξαν δὲ τοῦ πολέμου οἱ Ταραντῖνοι, Τυρσηνοὺς καὶ Γαλάτας, καὶ Σαμνίτας, καὶ ἄλλους προσεταιρισάμενοι πλείονας. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἄλλους οἱ Ῥωμαῖοι συμβαλόντες διαφόροις μάχαις ἐνίκησαν, ἐν ὑπάτοις ἄλλοτε ἄλλοις. οἱ δὲ Ταραντῖνοι, καίτοι τὸν πόλεμον παρασκευάσαντες, ὅμως οὔπω πρὸς μάχην ἀντικατέστησαν φανερῶς. ναυαρχοῦντος δὲ Λευκίου Οὐαλλερίου, καὶ τριήρεσι προσορμίσασθαι βουληθέντος ἐν Τάραντι, ἐπεὶ ἀπῄει ὅπη σὺν αὐτοῖς ἐπεστάλη, φίλιον τὴν χώραν ἡγούμενος· οἱ Ταραντῖνοι κατ' αὐτῶν ὑποτοπήσαντες τὸν ἀνάπλουν ἐκ τῶν συνειδότων ἀφ' ἑαυτῶν, μετ' ὀργῆς αὐτῷ ἀνήχθησαν, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ μηδὲν πολέμιον ἐλπίζοντι, κατέδυσαν ἐκεῖνόν τε καὶ ἄλλους πολλούς. καὶ τοὺς ἁλόντας, τοὺς μὲν καθεῖρξαν, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτειναν. πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἠγανάκτησαν μὲν, πρέσβεις δ' ὅμως ἀπέστειλαν, ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς, καὶ δίκας ἀπαιτοῦντες. οἱ δὲ οὐ μόνον αὐτοῖς οὐδὲν ἐπιεικὲς ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ ἐτώθαζον, ὡς καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ Λευκίου Ποστουμίου τοῦ προέχοντος ἐν τοῖς τῶν πρέσβεων. θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ γενομένου, καὶ τῶν Ταραντίνων ἐπικαγχαζόντων, ὁ Ποστούμιος, γελᾶτε, ἔφη, γελᾶτε, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαύ-
σεσθε γὰρ ἐπὶ μακρότατον, ὅταν τὴν ἐσθῆτα ταύτην τῷ αἵ- „
ματι ὑμῶν ἐκπλύνητε. ἐπανελθόντων δὲ τῶν πρέσβεων, οἱ „
Ῥωμαῖοι τὰ πραχθέντα μαθόντες, ἤλγησαν, καὶ στρατεῦσαι ἐπὶ τοὺς Ταραντίνους Λεύκιον Αἰμίλιον τὸν ὕπατον ἐψηφίσαντο. ὃς ἐς Τάραντα προσχωρήσας, λόγους αὐτοῖς ἐπιτηδείους ἔπεμψε, νομίζων ἐπὶ μετρίοις εἰρήνην αἱρήσεσθαι. οἱ δὲ ταῖς γνώμαις ἀλλήλοις ἠναντιώθησαν, καὶ τῶν μὲν πρεσβυτέ-

εὐπόρων καὶ ἀπόρων τὴν εἰρήνην προσδεχομένων, τῶν δ' ἐν ἡλικίᾳ καὶ ὀλίγα ἢ μηδὲν ἐχόντων πόλεμον αἱρουμένων, ἐκράτησαν οἱ νεώτεροι. φοβούμενοι δὲ ὅμως, τὸν Πύρρον τὸν Ἠπειρώτην ἐς συμμαχίαν ἐβουλεύσαντο προσκαλέσασθαι, καὶ πρέσβεις αὐτῷ καὶ δῶρα πεπόμφασιν. Αἰμίλιος δὲ ταῦτα μαθὼν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐλεηλάτει καὶ ἔφθειρεν. οἱ δὲ ἐπεξῆλθον μὲν, ἀλλ' ἐτράπησαν, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους τήν τε χώραν αὐτῶν ἀδεῶς πορθῆσαι, καί τινα χειρώσασθαι φρούρια. πολλοὺς δὲ τῶν ἁλόντων τοῦ Αἰμιλίου περιποιουμένου ἐπιμελῶς, καί τινας τῶν δυνατωτέρων ἐλευθερώσαντος, οἱ Ταραντῖνοι τήν τε φιλανθρωπίαν αὐτοῦ θαυμάσαντες, καὶ ἐς ἐλπίδας προαχθέντες σπονδῶν, Ἄγιν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτήδειον ὄντα, εἵλοντο στρατηγὸν αὐτοκράτορα. ἄρτι δ' οὗτος ἐκεχειροτόνητο, καὶ Κινέας ὑπὸ τοῦ Πύρρου προπεμφθεὶς, ἐμποδὼν τοῖς πραττομένοις ἐγένετο. ὁ γὰρ Πύρρος τῶν καθ' ἑαυτὸν βασιλέων ἄριστος, φύσεώς τε δεξιότητι, καὶ παιδείας ἰσχύϊ, καὶ ἐμπειρίᾳ πάντων προέφερε. καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ πλεῖστον τὸ μὲν εὐποιΐαις, τὸ δὲ φόβῳ προσεπεποίητο. οὗτος τοίνυν τοῖς τῶν Ταραντίνων πρέσβεσιν ἐντυχὼν, ἕρμαιον τὴν συμμαχίαν ἡγήσατο, ἐκ πλείονος τῆς Σικελίας καὶ τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Σαρδοῦς ἐφιέμενος· ὀκνῶν δὲ ὅμως αὐτὸς ἐχθρὰ πρὸς Ῥωμαίους προκατάρξασθαι, καὶ βοηθήσειν ἅμα τοῖς ἐπηγγέλλετο· ἵνα δὲ μὴ ὑποπτευθείη διὰ τὰ προειρημένα, καὶ αὐτίκα ἀνακομισθήσεσθαι ἔφη. καὶ ἐν ταῖς συνθήκαις προστεθῆναι πεποίηκε, τὸ μὴ περαιτέρω τῆς χρείας ἐν τῇ Ἰταλίᾳ παρ' αὐτῶν κατασχεθῆναι. συνθέμενος δὲ ταῦτα, τοὺς μὲν πλείους τῶν πρέσβεων ὡς τὰ στρατεύματα αὐτῷ συμπαρασκευάσοντας, ἐν ὁμηρείᾳ κατέσχεν, ὀλίγους δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν Κινέαν προέπεμψε σὺν στρατῷ. ἐλθόντων δὲ αὐτῶν, οἱ Ταραντῖνοι θαρσήσαντες, τῶν τε καταλλαγῶν τῶν πρὸς Ῥωμαίους ἀπέσχοντο, καὶ τὸν Ἄγιν ἔπαυσαν τῆς στρατηγίας, ἕνα τῶν πρέσβεων ἐχειροτόνησαν στρατηγόν. μετ' οὐ πολὺ δὲ Μίλων ὑπὸ τοῦ Πύρρου σὺν δυνάμει πεμφθεὶς, τήν τε ἀκρόπολιν αὐτῶν ἐς τὴν ἐκείνου ὑποδοχὴν κατέλαβε, καὶ τὴν τοῦ τείχους φρουρὰν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο· καὶ οἱ Ταραντῖνοι ἡδέως τούτοις εἶχον, ὡς μήτε φρουρεῖν, μήτ' ἄλλο τι ἐπίπονον ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. καὶ αὐτοῖς τροφὰς ἐχορήγουν, καὶ τῷ Πύρρῳ χρήματα ἔπεμπον. ὁ δὲ Αἰμίλιος τέως μὲν κατὰ χώραν ἠρέμει. ἐπεὶ δὲ τούς τε Πυρρείους ἥκοντας ἔγνω, καὶ διὰ τὸν χειμῶνα προσκαρτερεῖν οὐχ οἷός τε ἦν, ἐς Ἀπουλίαν ὥρμησεν. οἱ δὲ Ταραντῖνοι ἔν τινι στενοπόρῳ χωρίῳ δι' οὗ διελθεῖν ἀνάγκην εἶχε, λοχήσαντες, ἄπορον αὐτῷ τὴν πορείαν ἐποίουν τοξεύμασιν, ἀκοντίσμασί τε καὶ σφενδονήμασιν. ὁ δὲ τοὺς αἰχμαλώτους σφῶν, οὓς ἐπήγετο, προέταξε. φοβηθέντες δ' οἱ Ταραντῖνοι, μὴ τοὺς σφετέρους ἀντὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπολέσωσιν, ἐπαύσαντο. ὁ δὲ Πύρρος οὐδὲ τὸ ἔαρ ἀναμείνας ἀπῆρε, στράτευμά τε πολὺ καὶ ἔκκριτον ἐπαγόμενος, καὶ ἐλέφαντας εἴκοσι, ζῷα μή πω πρότερον τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὀφθέντα, ἃ δὴ ἐξεπλήσσοντο καὶ ἐθαύμαζον· χειμῶνι δὲ περιπεσὼν τὸ Ἰόνιον περαιούμενος, πολλοὺς ἀπώλεσε τοῦ στρατεύματος, οἱ δὲ λοιποὶ τῷ κλύδωνι διεσκεδάσθησαν. μόλις δ' οὖν πεζεύσας ἦλθεν εἰς Τάραντα, καὶ αὐτίκα τοὺς μὲν ἀκμάζοντας τοῖς ἑαυτοῦ στρατιώταις συνέταξεν, ὅπως μὴ καθ' ἑαυτοὺς λελοχισμένοι νεωτερίσωσι· καὶ τὸ θέατρον ἔκλεισε, τάχα δὲ ἐς τὸν πόλεμον, ὅπως μὴ ἐς αὐτὸ συνερχόμενοι, νεωχμώσωσί τι. ἀπεῖπε δ' αὖθις καὶ πρὸς συμπόσια καὶ κώμους ἀθροίζεσθαι. καὶ τοὺς νέους ἐν τοῖς ὅπλοις ἀσκεῖσθαι ἐκέλευεν, ἢ δι-

bus & diuitibus pacem expetentibus, iuuenibus & ijs qui uel parũm uel nihil habebant bellum flagitãtibus, iuniorum ſententia uicit. Sed ſuis diffiſi uiribus, Pyrrhum Epirotam ad belli ſocietatem accerſendum duxerunt, legatis & muneribus ad eum miſsis. Quo Aemilius cognito, agrum populatur & uaſtat: eosq; in aciem egreſſos profligat, ut Romani deinceps impune prędas agerent, & quędam caſtella caperent. Cum autem captiuos diligenter curaret Aemylius, & aliquot ex potentioribus dimiſiſſet: Tarentini & humanitatem eius admirati, & in ſpem pacis impetrãdæ erecti, Agidem Romanis amicũ ducem cum ſummo imperio creauerunt. Qui cum uix magiſtratum iniſſet Cineas legatus à Pyrrho præmiſſus, eam rem impedijt. Nam Pyrrhus Epiri rex, tum ingenij dexteritate, tum inſtitutionis accuratione, tum uſu rerum omnibus præſtans, maxima Græciæ parte uel beneficijs, uel terrore ſibi adiuncta, Tarentinorum ſocietatem peropportunam ſibi forè exiſtimans, cum longo iam tempore Siciliam, Carthaginem & Sardiniam ſubigere cuperet, & tamen Romanos armis laceſſere uereretur: legatis auxilia pollicitus eſt. ſed ne ob loca quæ diximus ſuſpectus eſſet, ſe ſtatim rediturum eſſe domum dixit. & in fœderibus excepit, ne diutius quàm opus eſſet, ab eis in Italia detineretur. Hæc pactus, maiorem legatorum partem, ut in colligendo milite operam nauaturos, obſidum uice retinuit: paucos & Cineam cum exercitu præmiſit. Quorum aduentu confirmati Tarentini, pacificatione repudiata, imperium Agidi abrogatum, uni ex legatis detulerunt. Non multo pòſt, Milonem cum exercitu, ad arcem in aduentum ſuum occupandam, & mœnia cuſtodienda, miſit Pyrrhus. Gratum id Tarentinis fuit, quòd neq; in præſidijs eſſe, neque quicquam laboris capere cogerentur. Itaque militi cibaria præbuerunt, Pyrrho pecuniam miſerunt. Aemylius, qui ad id tempus in caſtris ſe tenuerat, Pyrrhi militũ aduentu cognito, cum per hyemem oppugnare urbem nõ poſſet, in Apuliam abire ſtatuit. Sed cum Tarentini anguſtis quibuſdam faucibus occupatis, per quas tranſire neceſſe habebat, iter ei ſagittis, iaculis & fundis interclusiſſent: captiuos eorum præmiſit. illi uerò ueriti, ne ſuos pro Romanis côficerent, deſtiterunt. At Pyrrhus uere non expectato, cum magno lectiſsimoq; exercitu abiens, & x x elephantis (quæ animalia non prius in Italia cõſpecta, ſtuporem & admirationem hominibus attulerunt) dum Ionium traijcit, tempeſtate orta, multis amiſsis, cæteris diſsipatis, pedeſtri itinere Tarentum ægrè peruenit: ac pubem ſtatim ſuis militibus inſeruit, ne ſeorſim inſtructi, belli tempore nouis rebus ſtuderent. eadem'que forſitan de cauſa theatrum clauſit: & conuiuiorum comeſſationum'que cœtibus interdictis, adoleſcentes aut in armis exerceri,

Pyrrhus.

Cineas Pyrrhi legatus.

Milo.

Pyrrhus Tarẽti pro domino ſe gerit.

aut per totos dies in foro agere iuſsit. Quarum rerũ moleſtia quibuſdã ſe ſubducentibus, ſuos portis pręfecit, qui neminẽ exire paterent. His igitur rebus & cõmeatus ſuppeditatione, & ſatellitũ in ædes receptione oneratos, ſera pœnitentia Tarentinos inuaſit, ꝙ non sociũ, ſed dominum acciuiſſent. Pyrrhus uerò ne ad Romanos his de cauſis inclinarent ueritus, Reip. gerendę, tractãdoq́; populo idoneos, partim per cauſas aliquas in Epirũ ad filium miſit, partim clam ſuſtulit. Ariſtarchũ uerò ſummũ apud illos uirũ, & eloquentia præſtantem, ſibi cõcilia uit, ut ob ſuam familiaritatẽ populo ſuſpectus eſſet. Sed cum ei nihilominus fidem eſſe cerneret, in Epirũ ire iuſsit: qui cum refragari nõ auderet, ſe illò nauigaturũ ſimulans, Romam eſt profectus. Quæ cum Tarenti agerentur, Romani Pyrrhi aduentu minimè læti, tum ꝙ Italiam infeſtã haberent, tum ꝙ illum bellicoſum & inuictis munitum eſſe copijs fama ferebat, delectibus habitis, coactaq́; pecunia, ſocijs ciuitatibus præſidia impoſuerunt, ne illæ quoq; deficerent: & quas nouis rebus ſtudere uelle præſenſerant, earũ principes mulctarunt. Prænestinos aũt quoſdam ueſperi in urbem adductos, ærario cuſtodiæ cauſa incluſerunt: ut uetus oraculum quoddam impleretur, quo prædictum fuerat, illos Romanum ærarium occupaturos. cuius hic euentus fuit, ut ibi necarentur. Contra Pyrrhum, Tarentinos, eorumq́; ſocios Valerium Leuinum miſerunt, parte exercitus in urbe præſidij cauſa retenta. Is ſtatim Roma profectus eſt, ut bellum quàm longiſsimè à patria gereret, & terrorem Pyrrho incuteret: qui ab ijs ultrò laceſſeretur, quorum ſe mœnia oppugnaturum opinabatur.

Valerius Leuinus cõſul contra Pyrrhum miſſus.

Captoq́; munito & opportuno caſtello, præſidium in Lucanis reliquit, ne ad hoſtes ſe conferrent. Pyrrhus Leuini aduentu cognito, eductis copijs tempus terere, dum auxilia conueniſſent, cupiens, ſuperbas & minaces Leuino literas ſcripſit, in hanc ſententiam. Rex Pyrrhus Leuino ſalutem. Audio te exercitum contra Tarentinos adducere ceterùm eo dimiſſo, ipſe cum paucis ad me uenito. nam ſi qua inter uos controuerſia eſt, ego ius uobis dicam: & inuitos ea quæ æqua ſunt, præſtare cogam. Ei Leuinus hoc modo reſpondit: Omnino mihi Pyrrhe inſanire uideris, qui te inter nos & Tarentinos iudicem conſtituas, priuſquam nobis pœnas dederis ingreſſus in Italiam tui. Itaque cum toto exercitu ueniam, & de te & Tarentinis pœnas ſumam. Quid enim uerbis & nugis mihi opus eſt, cum Marte iudice, autore noſtri generis, cauſam diſceptare liceat? Hoc reſponſo dato, properat: & flumine interiecto caſtris poſitis, ſpeculatores aliquot comprehendit: quos per caſtra circumductos, ſeq́; alium longè maiorem habere exercitum gloriatus, dimiſit. Quo facto perculſus Pyrrhus, pugnã detrectauit, tum quòd fœderati eius nõdum conueniſſent, tum quòd Roma-

ἢ διημερεύειν κατὰ τὴν ἀγοράν. ὡς δέ τινες ἀχθόμενοι τούτοις ὑπεχώρησαν, φρουροὺς ἐκ τῶν οἰκείων κατέστησεν, ὥστε μηδένα ἐξιέναι τῆς πόλεως. οἱ δὲ τούτοις τε καὶ τῇ χορηγίᾳ τῶν τροφῶν βαρυνόμενοι, καὶ τοὺς δορυφόρους αὐτῶν ἐς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἀναγκαζόμενοι δέχεσθαι, μετεγίνωσκον, δεσπότου καὶ οὐχὶ συμμάχου τοῦ πύρρου πειρώμενοι. ὁ δὲ διὰ ταῦτα μὴ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀποκλίνωσι φοβηθείς, τῶν τὰ πολιτικὰ δυναμένων πράττειν, καὶ προεστώτων τοῦ ὁμίλου, τοὺς μὲν ἐς τὴν ἤπειρον πρὸς τὸν υἱὸν ἐπί τισι προφάσεσιν ἔπεμπε, τοὺς δὲ καὶ ἀφανεῖς διέλυσεν. ἀρίσταρχον δέ τινα ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν ταραντίνων ἐξεταζόμενον, καὶ εἰπεῖν πιθανώτατον, προσεποιήσατο, ἵν' ὕποπτος τῷ δήμῳ ὡς τὰ τοῦ πύρρου φρονῶν γένηται· ὡς δ' ἔτι περὶ ἐκεῖνον τὸ πλῆθος ἑώρα, ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τὴν ἤπειρον. καὶ ὃς ἀντειπεῖν μὴ θαρρῶν, ἐξέπλευσε μέν, ἐς δὲ τὴν ῥώμην ἀφίκετο. καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ πύρρος τοῖς ταραντίνοις ἐποίει. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ κατέδεισαν, μαθόντες τὸν πύρρον ἐλθόντα εἰς τάραντα, ὅτι τε ἐκπεπολεμῶσθαι τὰ ἐν τῇ ἰταλίᾳ αὐτοῖς, καὶ τὸ θρυλλεῖσθαι ἐκεῖνον δὴ πολεμικόν τε τυγχάνειν καὶ δύναμιν ἔχειν ἀνανταγώνιστον, στρατιώτας τε οὖν κατέλεγον, καὶ χρήματα ἤθροιζον, φρουρούς τε ἐς τὰς συμμαχίδας πόλεις διέπεμπον, ἵνα μὴ καὶ ἐκεῖναι ἀποστῶσι. καί τινας προαισθόμενοι νεωτερίζοντας, τοὺς πρώτους αὐτῶν ἐκόλασαν, καί τινες τῶν πραινεστινῶν ἐς τὴν ῥώμην ἀχθέντες, πρὸς δείλην ὀψίαν εἰς τοὺς θησαυροὺς ἐπὶ φυλακῇ ἐνεβλήθησαν. ὅθεν τις αὐτοῖς ἐκ τούτου χρησμὸς ἐξεπεπλήρωτο· ἐχρήσθη γὰρ αὐτοῖς ποτέ, ὅτι τοὺς τῶν ῥωμαίων καθέξουσι θησαυρούς. καὶ ὁ μὲν χρησμὸς εἰς τοῦτ' ἀπέβη, ἐκεῖνοι δέ γε ἀπώλοντο. οὐαλλέριον δὲ λαουίνιον ἐπὶ τὸν πύρρον καὶ τοὺς ταραντίνους, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀπεστάλκασι, καί τι καὶ ἐν τῷ ἄστει τοῦ στρατεύματος κατέσχον. ὁ γοῦν λαουίνιος εὐθὺς ἐξεστράτευσεν, ἵνα πορρωτάτω τὸν πόλεμον τῆς οἰκείας ποιήσηται· καὶ τὸν πύρρον καταπλήξειν ἤλπισεν, εἰ αὐτοῖς ἐθελονταὶ ἐπίοιεν, οὓς ἐκεῖνος πολιορκεῖν προσεδόκησε. καὶ ἑλὼν χωρίον τι τῶν λευκανῶν ὀχυρὸν καὶ ἐπίκαιρον, καὶ δύναμίν τινα ἐν τῇ λευκανίᾳ κατέλιπεν, εἴρξουσαν αὐτοὺς τοῦ ἐπαρῆξαι τοῖς ταραντίνοις. καὶ ὁ πύρρος μαθὼν πλησιάζοντα τὸν λαουίνιον, προεξώρμησε. καὶ στρατοπεδευσάμενος, τρίβειν ἤθελε τὸν καιρόν, ἀναμένων τοὺς συμμαχήσοντας. καὶ τῷ λαουινίῳ ἐπέστειλεν ὑπερηφάνως, ὡς καταπλήξων αὐτόν, εἶχε δὲ ἡ γραφὴ ὧδε· Βασιλεὺς πύρρος λαουινίῳ χαίρειν. πυνθάνομαί σε στράτευμα ἐπὶ ταραντίνους ἄγειν. τὸ μὲν οὖν ἀπόπεμψον, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγων ἄπιθι πρὸς ἐμέ. δικάσω γὰρ ὑμῖν ἐγώ, ἄν τι ἀλλήλοις ἐγκαλῆτε, καὶ ἄκοντας τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκάσω. λαουίνιος δὲ τάδε τῷ πύρρῳ ἀντέγραψε· πάνυ μοι δοκεῖς ὦ πύρρε τετυφῶσθαι, δικαστὴν ἡμῖν ἑαυτὸν καθιστὰς καὶ ταραντίνοις, πρὶν δίκην ἡμῖν ὑποσχεῖν, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν ἰταλίαν ἐπεραιώθης. ἥξω τε οὖν μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς, καὶ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν καὶ παρὰ ταραντίνων, καὶ παρά σου λήψομαι. τί γάρ δεῖ μοι λήρου καὶ φλυαρίας, ἐξὸν παρὰ τοῦ ἄρεως τοῦ προπάτορος ἡμῶν βραβεύεσθαι; τοιαῦτα ἀντεπιστείλας, ἠπείγετο, καὶ ηὐλίσατο διὰ μέσου τὸ ῥεῖθρον τοῦ ἐκεῖ ποταμοῦ ποιησάμενος. κατασκόπους τέ τινας συλλαβών, δείξας τὴν δύναμιν αὐτοῖς, καὶ ἑτέραν πολλαπλασίονα ἄλλην ἔχειν, ἀπέπεμψεν. ὑφ' ὧν τούτοις ὁ πύρρος καταπλαγείς, οὐ μάχεσθαι ἤθελεν, ὅτι καὶ τῶν συμμάχων οὔπω τινὲς συνῆλθον αὐτῷ, καὶ λείψειν τι τοῖς

ῥωμαίοις

ῥωμαίοις τὰ ἐπιλείψειν ἤλπιζεν ἐν πολεμίᾳ διάγουσι. ταῦτα δὲ καὶ ὁ Λαουΐνιος λογιζόμενος, ἔσπευδε συμμῖξαι. τῶν δὲ στρατιωτῶν πρὸς τὴν τοῦ Πύρρου φήμην καὶ διὰ τοὺς ἐλέφαντας ἐκπεπληγμένων, συγκαλέσας αὐτοὺς, πολλὰ πρὸς θάρσος παρακαλοῦντα ἐδημηγόρησε, καὶ παρεσκευάζετο καὶ ἄκοντι τῷ Πύρρῳ συμμῖξαι. ὁ δὲ γνώμην μὲν οὐκ εἶχε μάχεσθαι, ὅπως δὲ μὴ δόξῃ τοὺς ῥωμαίους φοβεῖσθαι, καὶ αὐτὸς τοῖς οἰκείοις διαλεχθεὶς, ἐπώτρυνεν εἰς τὸν πόλεμον. Λαουΐνιον δὲ τὸν ποταμὸν πειρώμενον κατὰ τὸ στρατόπεδον διαβῆναι ἐκώλυσεν. ἐπαναχωρήσας οὖν αὐτὸς μὲν κατὰ χώραν μετὰ τοῦ πεζοῦ ἔμενε, τοὺς δ' ἱππεῖς ὡς ἐπὶ λείαν τάχα τινὰ ἐκπέμψας, ἐντειλάμενος, πόρρω ποι βαδίσαντας περαιωθῆναι. καὶ οὕτως ἐκεῖνοί τε κατὰ νώτου τοῖς πολεμίοις προσέπεσον ἀπροσδόκητοι. καὶ ὁ Λαουΐνιος ταραχθέντων αὐτῶν τόν τε ποταμὸν διέβη, καὶ τῆς μάχης συνεπελάβετο. βοηθῶν οὖν τοῖς ἑαυτοῦ, ὁ Πύρρος ἐπικουρήσας, τρωθέντα τὸν ἵππον ἀπέβαλε, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς τεθνηκέναι. κἀκ τούτου τῶν μὲν ἀθυμησάντων, τῶν δὲ καταφρονησάντων, τὸ ἔργον ἠλλοίωτο. συνεὶς δὲ τοῦτο, τὴν μὲν στολὴν ἐκπρεπεστέραν τῶν ἄλλων οὖσαν Μεγακλεῖ, ἐκέλευσεν ἐνδῦναι αὐτὴν, καὶ πανταχόσε περιελαύνειν, ὅπως σώζεσθαι αὐτὸν νομίσαντες, οἱ μὲν ἐναντίοι πτοηθῶσιν, οἱ δ' οἰκεῖοι πρὸς θάρσος ἀφίκωνται. αὐτὸς δὲ στειλάμενος ἰδιωτικῶς, συνέμιξεν αὐτοῖς παντὶ τῷ στρατῷ πλὴν ἐλεφάντων, καὶ τοῖς ἀεὶ πονουμένοις ἐπαμύνων, πλεῖστον τοὺς σφετέρους ὠφέλησε. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἰσορρόπως ἐμάχοντο. ὡς δὲ τὸν Μεγακλέα τις ἀπέκτεινε, φήσας τὸν Πύρρον ἀπεκτονέναι, καὶ τοῖς ἄλλοις δόκησιν τοῦτο παρέσχεν, οἵ τε ῥωμαῖοι ἐπερρώσθησαν, καὶ οἱ ἐναντίοι ἐνέδοσαν. γνοὺς δὲ ὁ Πύρρος τὸ γινόμενον, τὸν πῖλον ἀπέρριψε, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ περιιὼν, καὶ ἐς τοὐναντίον περιέστησε τὴν μάχην. ἰδὼν δὲ τοῦτο ὁ Λαουΐνιος, καὶ ἱππέας ἔχων ἐνεδρεύοντάς που τῆς μάχης ἐκτὸς, κατὰ νώτου προσπεσεῖν αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις ἐκέλευσε. πρὸς τοῦτο ἀντεστρατήγησεν ὁ Πύρρος, τὸ σημεῖον τοῖς ἐλέφασιν ἄρας. γίνεται ἔκ τε δὴ τῆς τῶν θηρίων ὄψεως ἀλλοκότου οὔσης, καὶ τῆς βοῆς φρικώδους, καὶ ἐκ τοῦ τῶν ὅπλων πατάγου, ὃν οἱ ἐπιβεβηκότες ἐποίουν ἐν τοῖς πύργοις φερόμενοι, αὐτοί τε οἱ ῥωμαῖοι ἐξεπλάγησαν, καὶ οἱ σφῶν ἵπποι ἐκταραχθέντες οἱ μὲν ἐκτιναττόμενοι τοὺς ἀναβάτας, οἱ δὲ καὶ φέροντες ἔφυγον. ἀθυμῆσαν οὖν ἐκ τούτου τὸ ῥωμαϊκὸν ἐτράπετο στράτευμα. καὶ φεύγοντες ἀνῃροῦντο οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἀνδρῶν τοῖς ἐπὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν θηρίων ταῖς προβοσκίσι καὶ τοῖς κέρασιν ἢ ὀδοῦσι φθαρέντων πολλῶν, καὶ τοῖς ποσὶ δι' αὐτῶν κατηλοημένων συμπατουμένους. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ ἐφεπόμενοι πολλοὺς ἔφθειρον, οὐδ' ἂν εἷς ὑπελείφθη, εἰ μὴ ἐλέφας τρωθεὶς αὐτός τε ἀνεφρύαζεν ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τὰς ἐκείνου βοὰς ἐταράσσοντο. διὰ τοῦτο γὰρ ὁ Πύρρος ἐπέσχε τὴν δίωξιν. καὶ οὕτως οἱ ῥωμαῖοι διαβεβηκότες τὸν ποταμὸν, ἐς ἀπουλίδα πόλιν τινὰ ἀπεσώθησαν. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τοῦ Πύρρου στρατιωτῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων πεπτώκασιν, ὅθεν συγχαιρόντων αὐτῷ τῆς νίκης τινῶν, ἂν καὶ αὖθις ποτὲ ὁμοίως, ἔφη, κρατήσωμεν, ἀπολούμεθα. τοὺς μὲν τοι ῥωμαίους καὶ νικηθέντας ἐθαύμασεν, εἰπὼν, ὅτι τὴν οἰκουμένην ἂν πᾶσαν ἐχειρώσατο, εἰ ῥωμαίων ἐβασίλευεν. ὁ μὲν οὖν Πύρρος ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα ἐσχήκει ὄνομα, καὶ πολλοὶ αὐτῷ προσεχώρησαν. οἵ τε σύμμαχοι ἀφικόμενοι πρὸς αὐτὸν, οἷς ὀλίγα ἐπιτιμήσας διὰ τὴν μέλλησιν,

τῶν

Romanos in hoſtili agro commeatus penuria laboraturos ſperabat. Eadem Leuinus quoq; reputans, confligere quamprimùm ſtatuit: & quia milites & Pyrrhi famam, & elephantes timebant, conuocato exercitu, & longa oratione ad confirmandos militum animos habita, ita ſe parat, ut cum Pyrrho uel inuito pugnaturus. qui quamuis à pugna abhorreret, tamen ne Romanos formidare uideretur, & ipſe milites ſuos ad pugnam cohortatus, Leuinum flumen iuxta caſtra tranſire conãtem, prohibuit. Is igitur cum peditatu ibi ſe continens, equitibus per ſpeciem prædæ petendæ ablegatis, mandat, ut longè prouecti, trajciant. qui cum ex improuiſo terga hoſtium inuaſiſſent, & ordines turbaſſent, Leuinus amne ſuperato, prælium & ipſe init. Sed Pyrrhus dum ſuis fugientibus ſuppetias uenit, equo ex uulnere amiſſo periſſe putabatur: unde Epirotis animi imminuti ſunt, Romanis creuerunt, mutata prælij facie. quo Rex intellecto, ueſtem inſignem dat Megacli induendam, eumq; paſsim circumuehi iubet, ut ſe uiuere arbitrati, hoſtes terrerentur, ſui cõfirmarentur, ipſe priuati habitu cum toto exercitu, elephantis exceptis, in Romanos inuehitur, & ubique laborantibus ſuccurrens, ſuos multum iuuat. Pugna igitur initiò magna diei parte anceps fuit, donec quidam Megacle occiſo, ſe Pyrrhum occidiſſe ratus, effecit ut hoſtes idem crederent. Tum uerò & Romanis aucti ſunt animi, & hoſtes ceſſerunt. Pyrrhus autem abiecto pileo, nudo capite circumiens, pugnæ fortunam mutauit. & cum Leuinus equites, quos extra aciem in inſidijs habebat, à tergo in hoſtes incurrere iuſsiſſet, ſignum elephantis ſuſtulit. Ibi ex inuſitato belluarum conſpectu, & horrendo barritu, armorum'que ſonitu, quem qui in turribus ferebantur, edebant: tum ipſi Romani perterriti ſunt, tum equi perturbati, ſeſſores partim excutientes, partim uehentes fugerunt. Itaque abiectis animis in fugam uerſi, partim à uiris qui in elephantorum turribus erant, occidebantur: partim ab ipſis belluarum manibus & dentibus multi conficiebantur, neque pauciores pedibus illarum proterebantur. Multos etiam equites inſecuti ſuſtulerunt: neque ullus euaſiſſet, niſi elephantus uulneratus retroceſsiſſet, & barritu ſuo cæteros turbaſſet. Nam cum ea de cauſa Pyrrhus à perſequendo deſtitiſſet, Romani flumine ſuperato in urbem quandam Apuliæ peruenerunt. Multi etiam ex Pyrrhi militibus & ducibus ceciderunt. Quare cum ei quidam uictoriam gratularentur: Si denuò, inquit, ita uicerimus, actum de nobis erit. & Romanos quamuis uictos admiratus, ſi eis imperaret, ſe orbis terrarum imperio potiturum eſſe dixit. Ex ea uictoria magnum nomen adeptus eſt, ac multi ſe ad eum contulerunt. Socijs, cum ueniſſent, ob moram nonnihil caſtigatis, partem

Pyrrhus Leuinũ elephantorum potiſsimum opera ſuperat.

manu-

Pyrrhus cõſilium Romæ oppugnandæ mutat.

manubiarũ dedit. Qui Romæ erant, ob acceptam cladem mœſti Leuino ſupplementũ miſerunt: & Tyberio ex Hetruria reuocato, urbem præſidijs firmarunt. nam Pyrrhũ ad eam tendere audierant. Leuinus uerò ſaucijs curatis, & diſperſis recollectis, acceptisq́; miſsis ex urbe militibus, Pyrrhum aſſectando uexauit: & Capuã, cuius illum capiendæ eſſe cupidum audierat, occupatam defendit. Eo conſilio fruſtratus Pyrrhus, Neapolim cõtendit: qua cum potiri non poſſet, ad Romam occupandam properans, & per Hetruriam tranſiens, ut eam quoq; gentẽ ſibi adiungeret: ubi eos cum Romanis fœdus percuſsiſſe didicit, & Tiberiũ ſibi obuiã ire, Leuinũ à tergo ſequi: ne ab eis in regione ignota circumueniretur timens, ulterius nõ eſt progreſſus. Vt uerò recedenti & Cãpaniæ fines ingreſſo, Leuinus cum exercitu longè maiore quàm prius habuerat, ſe oſtendit: Hydræ inſtar, inquit, Romanorũ legiones cędendo renaſcuntur. & aciem inſtruxit ille quidem, ſed non commiſit præliũ. Nam cum ſuos milites clypeos haſtis pulſantes, clamorem tollere, & claſsica canerę, & elephantes barrire iuſsiſſet, ut Romanos ante congreſſum perterrefaceret: illi autem longè ferocius reclamaſſent, ut ipſius milites conſternarentur: pugnã inire, ſacra inauſpicata cauſatus, noluit: ſed captiuos Tarentũ reduxit, ibiq́; Romanorum legatos pro captiuis redimendis miſſos, Fabricium & cæteros, honorificè benigneq́; excepit, ſperans eos pacem petituros, & ut uictos leges accepturos. Cæterùm Fabricio pro captis in bello id precium offerente, quod utrinque cõueniſſet: quia pacis nullam mentionem fecerat, animi dubius, ſeorſim, ut ſolebat, cum amicis, de reddendis captiuis, deq́; bello adminiſtrando deliberauit. Milone aũt ſuadente, ut neq; captiuos redderet, neq; pacẽ faceret, ſed Romanis iam uictis, etiã reliquias belli perſequeretur: Cyneas planè contrariũ cenſuit. Nam & captiuos gratis eſſe reddendos, & legatos atq; pecuniã Romã mittendos, pacis & fœderis impetrandi cauſa. cuius ſententiæ & cæteri & ipſe Pyrrhus aſſenſi, legatis accerſitis: Neq; prius, inquit, Romani mea ſponte uobis bellũ intuli, neq; nũc inferã. Amicus enim ueſter eſſe cupio. Itaq; captiuos gratis uobis reddo, & ut pacem mecum faciatis peto. Hæc cum legatis omnib. dixiſſet, & pecuniã partim dediſſet, partim promiſiſſet, cum Fabricio ſeorſim hoc modo egit: Cùm omniũ Romanorũ amicitiã expeto, tum uerò tuam, quem uirũ bonum eſſe uideo, & ut pacem mihi conficias peto. Hæc cum diceret, munera quoque multa ei obtulit. At ille: Pacis, inquit, ſtudium in te Pyrrhe laudo: & pacem, modò ea nobis proſit, tibi conficiam. neq; enim poſtulabis, cum me bonum uirum eſſe dicas, ut aliquid agam contra patriam. Sed nihil munerum illorum quę mihi offers, accipiam. Nunquid enim me uerè bonum uirum eſſe cenſes, an non? Nam ſi malus ſum, cur

Pyrrhus Romanis captiuos reddit, eorumq́; pacẽ expetit.

τῶν σκύλων μετέδωκεν. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἤλγησαν ἐπὶ τῇ ἥττῃ, καὶ διὰ τοῦτο Λαιβινίῳ στράτευμα ἐπέμψαν, καὶ τὸν Τιβέριον ἐκ τῶν Τυρσηνῶν μετεπέμψαντο, καὶ τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἐποιήσαντο, πυνθανόμενοι ἐπ' αὐτὴν τὸν Πύρρον ἐπείγεσθαι. ὁ μέντοι Λαιβῖνος τούς τε τραυματίας ἐξακεσάμενος, καὶ τοὺς σκεδασθέντας συναγαγὼν, ἤδη καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης πεμφθέντων ἀφιγμένων, τὸν Πύρρον παρεπόμενος ἐλύπει· καὶ τὴν Καπύην μαθὼν ἑλεῖν γλιχόμενον, προκατέλαβε, καὶ ἐφύλαξεν. ἁμαρτὼν δὲ ἐκείνης ὁ Πύρρος, ἐπὶ τὴν Νεάπολιν ὥρμησεν. ὡς δὲ οὐδὲν οὐδὲ ἐν αὐτῇ δρᾶσαι ἴσχυσε, σπεύδων τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, καὶ διὰ τῆς Τυρσηνίδος πορευόμενος ὡς κἀκείνους προσλάβοι, ἐπεὶ ἔμαθεν αὐτούς τε τοῖς Ῥωμαίοις ὁμολογίας πεποιημένους, καὶ τὸν Τιβέριον αὐτῷ ἀντιπροσιόντα, τόν τε Λαιβίνιον ἐφεπόμενον, ἐφοβήθη μὴ ὑπ' αὐτῶν πανταχόθεν ἐν χωρίοις ἀγνώστοις ἀποληφθῇ, καὶ προσωτέρω οὐ προεχώρησεν. ὡς δὲ ἀναχωροῦντι, καὶ γενομένῳ περὶ Καμπανίαν ὁ Λαιβῖνος ἐπεφάνη, καὶ τὸ στράτευμα αὐτοῦ πολλῷ πλεῖον τοῦ πρόσθεν ἦν, ὕδρας, ἔφη, δίκην τὰ στρατόπεδα τῶν Ῥωμαίων κοπτόμενα ἀναφύεται. καὶ ἀντιπαρετάξατο μὲν, οὐκ ἐμαχέσατο δὲ, ἐπεὶ ἐκέλευσεν ὡς καταπλήξων πρὸ τῆς συμπλοκῆς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας τάς τε ἀσπίδας τοῖς δόρασι πλήξαντας ἐκβοῆσαι, καὶ τοὺς σαλπιγκτὰς καὶ τοὺς ἐλέφαντας συνηχῆσαι. ἐπεὶ δὲ κἀκεῖνοι πολὺ μᾶλλον ἀντεβόησαν, ὡς ἐκπλαγῆναι τοὺς τοῦ Πύρρου, οὐκ ἔτ' ἠθέλησε συμμῖξαι, ἀλλ' ὡς δυσιερῶν ἐπανήγαγε, καὶ ἀφίκετο εἰς Τάραντα, ἔνθα πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων ἀφίκοντο ἄλλοι τε, καὶ ὁ Φαβρίκιος· οὓς φιλοτίμως διέθετο καὶ ἐδεξιώσατο, ἐλπίσας αὐτοὺς σπείσεσθαι, καὶ ὁμολογίαν ὡς ἡττημένους ποιήσεσθαι. τοῦ δὲ Φαβρικίου τοὺς ἁλόντας ἐν τῇ μάχῃ κομίσασθαι αἰτουμένου ἐπὶ λύτροις οἷς ἂν ἀμφοῖν συναρέσοι, διηπορήθη ὅτι μὴ καὶ περὶ εἰρήνης πρεσβεύοιεν ἔφη. καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν φίλων ἐβουλεύετο, ὡς εἰώθει, περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἐκδόσεως, καὶ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ ὅπως αὐτὸν μεταχειριεῖται. ὁ μὲν οὖν Μίλων, μήτε τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδοῦναι, μήτε σπείσασθαι συνεβούλευεν, ἀλλ' ἤδη τῶν Ῥωμαίων ἡττημένων, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ πολέμου προσκατεργάσασθαι. ὁ δὲ Κινέας τοὐναντίον ἅπαν αὐτῷ συνεβάλλετο· τούς τε γὰρ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκδοῦναι συνῄνει, καὶ πρέσβεις εἰς Ῥώμην καὶ χρήματα πέμψαι τῆς εἰρήνης ἕνεκα καὶ σπονδῶν. τῇ γνώμῃ καὶ οἱ λοιποὶ συνετίθεντο, οὕτω δὲ φρονῶν καὶ ὁ Πύρρος ἐτύγχανε. καλέσας οὖν τοὺς πρέσβεις, οὔτε πρώην, ὦ Ῥωμαῖοι, ἔφη, ἑκὼν ὑμῖν ἐπολέμησα, οὔτε νῦν πολεμήσαιμι· φίλος γὰρ ὑμῖν γενέσθαι βεβούλημαι· διὸ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ὑμῖν ἄνευ λύτρων ἀφίημι, καὶ σπείσασθαι ἀξιῶ. ταῦτα μὲν πᾶσιν εἴρηκε τοῖς πρέσβεσι, καὶ χρήματα σφίσι τὰ μὲν δίδωσι, τὰ δὲ ἐπηγγέλλετο. ἰδίᾳ δὲ Φαβρικίῳ κατὰ μόνας διαλεχθεὶς, φίλος, εἶπεν, ἡδέως καὶ πᾶσιν ὑμῖν Ῥωμαίοις γενοίμην, μάλιστα δὲ σοί. ὁρῶ γάρ σε ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τὴν εἰρήνην συμπρᾶξαί μοι ἀξιῶ. ταῦτα λέγων, καὶ δῶρα αὐτῷ πολλὰ ἐδίδου. ὁ δὲ, ἐπαινῶ σε, εἶπεν, ὦ Πύρρε, ὅτι τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖς, καί σοι αὐτὴν, ἄν γε συμφέρῃ ἡμῖν, καταπράξομαι. οὐ γὰρ κατὰ τῆς πατρίδος τι πρᾶξαί με, ἀγαθὸν, ὥς φῄς, ἄνδρα ὄντα, ἀξιώσεις. ἀλλ' οὐδὲ τούτων ὧν δίδως τι λάβοιμι ἄν. πυνθάνομαι γάρ σου, πότερον ἐλλόγιμόν με ὡς ἀληθῶς νομίζεις ἄνδρα, ἢ οὔ; εἰ μὲν γὰρ φαῦλος εἰμὶ, πῶς με

πῶς με δώρων ἄξιον κρίνεις; εἰ δὲ χρηστός, πῶς με λαβεῖν αὐτὰ κελεύεις; ἴσθι γοῦν, ὡς ἐγὼ καὶ πάνυ πολλὰ ἔχω, τοῖς ὑπάρχουσιν ἀρκούμενος, καὶ πλειόνων οὐ δέομαι· σὺ δ᾽ εἰ καὶ σφόδρα πλουτεῖς, ἐν πενίᾳ μυρίᾳ καθέστηκας. οὐ γὰρ ἂν ὅτε τὴν ἤπειρον, ὅτε τὰ ἄλλα ἃ εἶχες καταλιπὼν, δεῦρο ἐπεραιώθης, εἴγε ἐκείνοις ἠρκοῦ, καὶ μὴ πλειόνων ὠρέγου. τούτων οὕτω λεχθέντων, οἱ πρέσβεις τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες ἀπῆεσαν. καὶ ὁ πύῤῥος τὸν κινέαν εἰς τὴν ῥώμην ἀπέστειλε μετὰ χρυσίου πολλοῦ, καὶ κόσμου γυναικείου παντοδαποῦ, ἵνα εἰ καί τινες τῶν ἀνδρῶν ἀντίσχοιεν, ἀλλ᾽ αἱ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς κόσμοις ἀναπεισθεῖσαι, κἀκείνους συνδιαφθείρωσιν. ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν πόλιν ὁ κινέας, οὐ προσῄει τῇ γερουσίᾳ, ἀλλὰ διῆγεν ἄλλοτε ἄλλην αἰτίαν σκηπτόμενος. περιφοιτῶν δὲ καὶ τὰς τῶν δυνατῶν οἰκίας, λόγοις τε σφᾶς καὶ δώροις ὑπήγετο· καὶ ἐπειδὴ πολλοὺς ᾠκειώσατο, εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ εἶπεν, ὡς πύῤῥος ὁ βασιλεὺς ἀπολογεῖται, ὅτι οὐχ᾽ ὡς πολεμήσων ὑμῖν ἧκεν, ἀλλ᾽ ὡς καταλλάξων ταραντίνους αὐτὸν ἱκετεύσαντας· ἀμέλει καὶ τοὺς ἁλόντας ὑμῶν, λύτρων ἀφῆκεν ἄτερ· καὶ δυνάμενος πορθῆσαι τὴν χώραν, καὶ τῇ πόλει προσβαλεῖν, ἀξιοῖ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς συμμάχοις ὑμῶν ἐγγραφῆναι, πολλὰ μὲν ὠφεληθήσεσθαι ἀφ᾽ ὑμῶν ἐλπίζων, πλείω δ᾽ ἔτι καὶ μείζω εὐεργετήσειν ὑμᾶς. ἐπὶ τούτοις οἱ πλείους τῶν βουλευτῶν ἠρέσκοντο διά τε τὰ δῶρα, καὶ διὰ τοὺς αἰχμαλώτους, οὐ μέν τοι καὶ ἀπεκρίναντο· ἀλλ᾽ ἀνεβάλλοντο ἐπὶ πλείους ἡμέρας ὅ,τι χρὴ πρᾶξαι, καὶ πολλὰ μὲν ἐλέγετο, ἐπεκράτει δὲ ὅμως σπείσασθαι· μαθὼν δὲ τοῦτο ἄππιος ὁ τυφλὸς, ἐκομίσθη ἐπὶ τὸ βουλευτήριον (ὑπὸ γὰρ τοῦ γήρους καὶ τοῦ πάθους οἰκουρῶν ἦν) καὶ εἶπε, μὴ συμφέρειν, τὰς πρὸς τὸν πύῤῥον συμβάσεις τῇ πολιτείᾳ. παρῄνεσε δὲ, καὶ αὐτίκα τὸν κινέαν ἐξελάσαι τῆς πόλεως, καὶ δι᾽ αὐτοῦ δηλῶσαι τῷ πύῤῥῳ εἰσαῦθις ἀναχωρήσαντα, ἐκεῖθεν ἐπικηρυκεύεσθαι περὶ εἰρήνης αὐτοῖς, ἢ καὶ περὶ ἑτέρου ὅτου δέοιτο· ταῦτα ὁ ἄππιος συνεβούλευσεν. ἡ δὲ γερουσία οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἀλλ᾽ εὐθὺς ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσαντο, αὐθημερὸν τὸν κινέαν ἔξω τῶν ὅρων ἐκπέμψαι, καὶ τῷ πύῤῥῳ πόλεμον ἀκήρυκτον, ἕως ἂν ἐν τῇ ἰταλίᾳ διάγῃ, ποιήσασθαι. τοῖς δ᾽ αἰχμαλώτοις ἀτιμίαν τινὰ ἐν ταῖς στρατείαις ἐπέθεσαν, καὶ οὔτε πρὸς τὸν πύῤῥον αὐτοῖς ἔτι ἐχρήσαντο, οὔτ᾽ ἄλλοσέ ποι ἀθρόοις, ἵνα μή τι ὁμοῦ ὄντες νεωτερίσωσιν, ἀλλ᾽ ἄλλους ἄλλῃ φρουρήσοντας ἔπεμψαν. ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι παρεσκευάζοντο ἄμφω. ἦρος δ᾽ ἤδη ἐφεστηκότος, ὁ πύῤῥος εἰς τὴν ἀπουλίαν ἐνέβαλλε, καὶ πολλὰ μὲν βίᾳ, πολλὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, μέχρις οὗ ῥωμαῖοι πρὸς ἄσκλῳ πόλει ὄντι αὐτῷ ἐπελθόντες, ἀντεστρατοπεδεύσαντο. ἐπὶ πλείους δ᾽ ἡμέρας διέτριψαν ὀκνοῦντες ἀλλήλους. οἱ μὲν γὰρ ῥωμαῖοι τοὺς προνενικηκότας οὐκ ἐθάῤῥουν, οἱ δὲ ὡς ἡττημένους ἐδεδίεσαν τοὺς ῥωμαίους· κἀν τούτῳ λογοποιούντων τινῶν, ὅτι ὁ δέκιος ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν κατὰ τὸν πατέρα, καὶ τὸν πάππον, ἡτοιμάζετο, καὶ τοὺς τοῦ πύῤῥου δεινῶς ἐκφοβούντων, ὡς ἐκ τοῦ θανάτου ἐκείνου πάντως ἀπολουμένους, συνήγαγε τοὺς στρατιώτας ὁ πύῤῥος, καὶ διελέχθη περὶ τούτου, συμβουλεύων μήτ᾽ ἀθυμεῖν, μήτ᾽ ἐκπλήττεσθαι τοιούτοις λόγοις· μήτε γὰρ ἕνα ἄνθρωπον δύνασθαι ἀποθνήσκοντα πολλοὺς καταγωνίσασθαι, μήτ᾽ ἐπῳδὴν ἢ μαγγανείαν τινὰ κρείττω τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι. ταῦτ᾽ εἰπὼν, καὶ λογισμοῖς ἐπικρατύνας τοὺς λόγους ὁ πύῤῥος, τὸ οἰκεῖον ἐθάρσυνε στράτευμα·

καὶ

cur munera mihi largiris? Sin bonus, cur ea me accipere iubes? Scito aũt me abundare opibus, ſorte mea contentũ, neq; plura deſiderantem. Te uerò, etſi ditiſsimus es, extrema inopia laborare. nã neq; Epiro, neq; cæteris quæ habes relictis huc traieciſſes: ſi illis contentus, plura nõ deſiderares. His dictis, legati captiuis receptis abierunt. Pyrrhus aũt Cyneã cum multo auro & ornamẽtis muliebribus omnis generis Romã miſit: ut etſi ex uiris aliqui aduerſarentur, at uxores eorum ornamentis illectę uiros etiã corrumperent.

Cyneas Romam legatus, re infecta diſcedit.

Romã profectus Cyneas, nõ ſtatim ſenatũ adijt, ſed aliàs aliud cauſando moratus, potentũ ędes circũijt, eosq; & uerbis & muneribus ſibi cõciliauit. Cum iam multos ſibi deuinxiſſet, curiã ingreſſus, dixit: Pyrrhus rex ſe ueniſſe ait, nõ ut bellũ uobiſcũ gereret, ſed ut Tarẽtinos ſupplices ſibi factos reconciliaret. Præterea captiuos ſine precio uobis reſtituit: & cum agrum ueſtrũ uaſtare, & urbem oppugnare potuiſſet, ſe in numerum amicorum & ſociorum ueſtrorũ inſcribi petit. Iam quamuis ſibi uos multum cõmodaturos credit, plura ſe tamen & maiora in uos beneficia collaturũ exiſtimat. Hæc cum maximæ ſenatorũ parti ob largitiones & captiuos redditos placerent, tamen nullo reſponſo dato, plures dies in deliberando cõſumpſerunt: cumq; uaria dicerentur, ſententia de pace facienda uicit. Quo Appius excus cognito, in ſenatũ delatus (nam ob ætatẽ & cladem oculorũ domi ſe continere ſolebat) negauit è republica eſſe, ut pax cum Pyrrho fieret. & monuit, Cyneam ſtatim urbe pellendũ eſſe: per cumq; Pyrrho ſignificãdum, ut domum reuerſus, ſiue de pace, ſiue quid aliud uellet, legatos mitteret.

Appius Cæcus pacem impedit.

Hæc Appio locuto, ſenatus nihil cunctatus, ſtatim conſentientibus animis decreuit, Cyneam eodem die extra fines ablegandum: & Pyrrho, dum in Italia uerſaretur, bellũ irreconciliabile indicendum eſſe. Captiuos uerò, militari quadam ignominia notarunt, ijs neq; contra Pyrrhum uſi, neq; uſquam alibi uniuerſis, ne quid coniuncti nouarũ rerum molirentur, ſed alios in alia præſidia miſerunt. Per hyemem utrinq; ſe inſtruxerũt. Vere inſtante Pyrrhus impreſſione in Apuliã facta. multa ui, multa deditione occupauit: donec Romani ad Aſculum oppidum contra eum caſtra poſuerunt, ac dies complures mutuo metu quieuerũt. Nam Romani Epirotas ut uictores timebant, Epirotæ Romanos ut deſperatos. Interea cum nõnulli rumore ſparſo, Deciũ ad deuouendum ſemetipſum exemplo patris & aui paratũ eſſe, Epirotas perterrefacerent: ex illius enim obitu omnes perituros: Pyrrhus ſuos milites hortatus eſt, ne deſperarent, aut percellerentur huiuſmodi uerbis. neq; enim unius hominis obitu multos debellari poſſe: neq; incãtationem, aut pręſtigias ullas, plus quàm uiros & arma ualere. Quæ cum dixiſſet, & orationem ſuam rationibus approbaſſet, exercitum confirmauit.

Pyrrhus deuotionem Decij contemnẽdam eſſe monet.

inda-

indagatoq; habitu, quo Decij ſe deuouiſſent, monuit, ſi quem ita ornatū cernerent, ne eum occiderent, ſed uiuentē cōprehenderent. Decio uerò nunciari iuſsit, facinus illud ei nō ſucceſſurū: & ſi uiuus caperet, malè periturū eſſe minatus eſt. Ad quę Coſſ. reſponderunt, nulla re tali ſibi opus eſſe. Se enim alioqui omnino ſuperiores illo futuros. & cum profundum flumen caſtra mediū dirimeret, ſciſcitati ſunt, utrū ipſe impunè trāſire, ſe digreſsis, an ſibi trāſeundi poteſtatē dare mallet: ut equali pugna, utriſque copijs integris congreſsis, de fortitudine certū fieri iudiciū poſſet. Hanc optionem cum Romani Pyrrho terroris incutiendi cauſa dediſſent: ille multū elephantis fretus, eos flumē tranſire paſſus eſt. Romani uerò cùm alia pręparārunt, tum aduerſus elephantos ferratas haſtas, antennarū inſtar curribus inſertas, & undiq; eminentes pararunt, ut cùm alia tum ignē inde eiaculantes, belluas repellerent. Cum ad manus uentū eſſet, Romani Græcos ſerò quidem, ſed tandem pepulerunt, donec Pyrrhus elephantis in auxilium, non quà falcati currus ſtabant, ſed in alterā partem adductis, equitatum Romanum terrore belluarū ante cōgreſſum profligauit, ſed peditibus parum incōmodauit. Interea quidam Apuli Epirotarum caſtra aggreſsi, cauſa uictoriæ Romanis extiterunt. Nam cum Pyrrhus aliquot ex ijs qui pugnabant, contra eos miſiſſet, reliqui omnes turbati, & tentoria capta eſſe, & illos fugere opinati, inclinarunt, eorumq; multi cæſi ſunt: Pyrrus ipſe, & ex præcipuis complures uulnerati, ac poſt cùm ob commeatus, tum medicamentorum inopiam grauiter afflicti. Quamobrem Tarentum diſceſsit, antequam id Romani ſenſiſſent. Conſules, etſi flumen pugnandi cauſa tranſierunt, tamen cum audiſſent hoſtes omnes diſsipatos eſſe, in urbes Apuliæ hybernatum reuerſi, propter uulneratos milites, illos perſequi non potuerunt. Pyrrhus uerò cùm alia inſtruxit, tū milites & pecunias domo aduehi iuſsit. ſed cum Fabricium & * Pappum Coſſ. lectos in caſtra perueniſſe cognouiſſet, in ea ſententia nō permanſit. Nicias uerò quidam, qui fidus illi eſſe credebatur, ad Fabriciū ſe contulit, ſe Pyrrhum dolo interfecturum pollicens. Quod facinus indignè ferens Fabri-
» cius (uirtute enim & uiribus, nō dolo ſuperan-
» do hoſtes, quemadmodū Camillus cēſebat) inſidias Pyrrho indicauit. Qua re illū ita obſtupefecit, ut denuò Romanis captiuos gratis reſtitueret, & per legatos pacē peteret. Vt autē Romani de pace nihil reſpondebant, ſed eum tum quoque, cum Italia exceſsiſſet, de pace agere iubebāt, & urbes ei fœderatas infeſtabāt & expugnabāt: animi dubiū ea res erexit, q̀ à Syracuſanis quibuſdā (nā ex quo Agathocles deceſſerat, ſeditionib. agitabant) acceſſebat, & urbē & ſemetipſos illius fidei permittentib. Cōcepta em̄ ſpe totius Siciliæ potiūdæ, Milonem ad Tarentū, cæteraq; tutanda in Italia reliquit:

Pyrrhus à Romanis profligatur.

Pyrrhus Siciliā nō diu tenet.

καὶ πολυπραγμονήσας τὴν στολὴν ᾗ ἐχρήσαντο οἱ Δέκιοι ἐπιδιδόντες ἑαυτούς, παρήγγελλε τοῖς οἰκείοις, ἄν τινα οὕτως ἀνεσκευασμένον ἴδωσι, μὴ κτεῖναι αὐτόν, ἀλλὰ ζωὸν συλλαβεῖν· τῷ δὲ Δεκίῳ πέμψας ἔφη, οὔτε προχωρήσειν αὐτῷ τοῦτο πρᾶξαι θελήσαντι, καὶ ζωγρηθέντα κακῶς ἀπολεῖσθαι ἠπείλησε. πρὸς ἃ τῶν ὑπάτων ἀπεκρίναντο, μηδενὸς τοιούτου σφᾶς ἔργου δεῖσθαι· πάντως γὰρ αὐτοῦ καὶ ἄλλως κρατήσειν. ποταμοῦ δὲ διὰ μέσου τῶν στρατοπέδων οὐκ εὐδιαβάτου ῥέοντος, ἤροντο, πότερον αὐτὸς περαιωθῆναι βούλεται ἀδεῶς, αὐτῶν ἀναχωρησάντων, ἢ ἐκείνοις ἐπιτρέψαι τοῦτο ποιῆσαι, ἵν' ἐξ ἀντιπάλου μάχης ἀκραιφνῶν τῶν δυνάμεων εἰς χεῖρας ἐλθουσῶν, ὁ τῆς ἀνδρείας ἔλεγχος γένοιτο ἀκριβής. οἱ μὲν οὖν ῥωμαῖοι πρὸς κατάπληξιν τὸν λόγον ἐποίησαν. ὁ δὲ πύῤῥος αὐτοῖς ἀφῆκε διαβῆναι τὸν ποταμόν, μέγα φρονῶν ἐπὶ τοῖς ἐλέφασιν· οἱ δὲ ῥωμαῖοι τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας κεραίας ἐφ' ἁμαξῶν σεσιδηρωμένας καὶ πανταχόθεν προεχούσας ἡτοίμασαν, ἵνα τοξεύοντες ἀπ' αὐτῶν ἄλλα τε καὶ πῦρ, ἐμποδὼν σφίσι γίνωνται. προσμίξαντες δὲ χρόνῳ μὲν οἱ ῥωμαῖοι τοὺς ἕλληνας, ἐώσαντο δ' οὖν, μέχρις ὁ πύῤῥος τοῖς ἐλέφασιν οὐ κατὰ τὰς ἁμάξας, ἀλλ' ἐπὶ θάτερα προσβοηθήσας αὐτοῖς τὴν ἵππον σφῶν καὶ πρὶν προσμῖξαι φόβῳ τῶν θηρίων ἐτρέψατο, τῶν μέντοι πεζῶν οὐδὲν μέγα ἐλυμήνατο· κἀν τούτῳ τῶν ἀπούλων τινὲς ἐπὶ τὸ τῶν ἠπειρωτῶν ὡρμηκότες στρατόπεδον, τῆς νίκης αἴτιοι τοῖς ῥωμαίοις ἐγένοντο. τινὰς γὰρ τῶν μαχομένων ἐπ' αὐτοὺς τοῦ πύῤῥου πέμψαντος, πάντες οἱ λοιποὶ ἐταράχθησαν, καὶ τάς τε σκηνὰς ἑαλωκέναι, καὶ ἐκείνους φεύγειν ὑποτοπήσαντες, ἐνέδοσαν, καὶ συχνοὶ αὐτῶν ἔπεσον· ὅ τε πύῤῥος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει πολλοὶ ἐτρώθησαν, καὶ μετὰ ταῦτα διά τε τὴν τῆς τροφῆς καὶ τὴν τῶν ἐπιτηδείων πρὸς ἄκεσιν ἀπορίαν, σφόδρα ἐκακώθησαν. ὅθεν ἀπῆρεν εἰς τάραντα, πρὶν τοὺς ῥωμαίους αἰσθέσθαι. οἱ δὲ ὕπατοι διέβησαν μὲν τὸν ποταμὸν ἐπὶ μάχῃ· ὡς δὲ πάντας διεσκεδάσθαι ἐπύθοντο, εἰς τὰς οἰκείας ἀνεχώρησαν πόλεις. ἐπιδιῶξαι γὰρ διὰ τοὺς σφετέρους τραυματίας οὐκ ἠδυνήθησαν. εἶτα οἱ μὲν εἰς τὴν ἀπουλίαν ἐχείμασαν, ὁ δὲ πύῤῥος τά τε ἄλλα ἡτοιμάζετο, καὶ οἴκοθεν στρατιώτας καὶ χρήματα μετεπέμψατο· μαθὼν δὲ τὸν φαβρίκιον καὶ τὸν πάππον ὑπάτους ᾑρημένους, καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀφιγμένους, οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινε γνώμης. ἤδη δὲ τῶν ἐχθρῶν ὑπάτων ἐν τῷ στρατεύματι ὄντων, νικίας τις τῶν πύῤῥῳ πιστῶν δοκούντων, ἦλθε πρὸς τὸν φαβρίκιον, καὶ ὑπέσχετο αὐτῷ τὸν πύῤῥον δολοφονήσειν. δυσχεράνας οὖν ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖνος (ἀρετῇ γὰρ καὶ ταῖς δυνάμεσιν ἠξίου τῶν πολεμίων κρατεῖν, ὡς ὁ κάμιλλος) κατεμήνυσε τῷ πύῤῥῳ τὸ ἐπιβούλευμα. καὶ οὗτος αὐτὸν ἐκ τούτου κατεπλάγη, ὥστε καὶ τοὺς ἑαλωκότας τῶν ῥωμαίων προῖκα αὖθις ἀφεῖναι, καὶ πρέσβεις πάλιν ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστεῖλαι. ἐπεὶ δὲ οἱ ῥωμαῖοι περὶ τῆς εἰρήνης οὐδὲν ἐπεκλίναντο, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπαίρειν τῆς ἰταλίας ἐκέλευον, καὶ οὕτως αὐτοῖς διακηρυκεύεσθαι, καὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις κατέτρεχόν τε καὶ ᾕρουν, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο, πρὶν δὴ συρακουσίων τινὲς (ἐτύγχανον δέ, ἐξ οὗ ἀγαθοκλῆς ἐτελεύτησε, στασιάζοντες) ἐπεκαλέσαντο αὐτόν, παραδιδόντες οἱ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν· ἀναπνεύσας γὰρ ἐπὶ τούτῳ, καὶ προσελπίσας πᾶσαν τὴν σικελίαν καταστρέψασθαι, τὸν μὲν μίλωνα ἐν ἰταλίᾳ κατέλιπεν,

λιπὼν, ἐν φυλακῇ τόν τε Τάραντα καὶ τὰ ἄλλα ποιούμενον· αὐτὸς δὲ ὡς διὰ βραχέος ἐπανήξων ἀπέπλευσε, καὶ τῶν Συρακουσίων δεξαμένων αὐτὸν, καὶ πάντα αὐτῷ ἀναθεμένων, μέγας ἐν βραχεῖ αὖθις ἐγένετο, ὥστε τοὺς Καρχηδονίους φοβηθέντας μισθοφόρους ἐκ τῆς Ἰταλίας προσλαβεῖν. ἀλλὰ ταχὺ πρὸς τοὐναντίον αὐτῷ περιέστη τὰ πράγματα, διά τε πολλοὺς τῶν ἐν τέλει τοὺς μὲν ἐξελάσαι, τοὺς δὲ διαφθεῖραι ὑποπτευομένους αὐτῷ. οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι ἰδόντες αὐτὸν μήτε ταῖς οἰκείαις δυνάμεσιν ἐρρωμένον, μήτε τοὺς ἐγχωρίους δι' εὐνοίας ἔχοντα, τοῦ πολέμου προθύμως ἀντελάβοντο, καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν Συρακουσίων δεχόμενοι, δεινὰ αὐτὸν εἰργάσαντο, ὥστε μὴ τὰς Συρακούσας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν Σικελίαν ἐκλιπεῖν. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ πυθόμενοι, ἀνεθάρσησαν, καὶ πρὸς ἄμυναν τῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτὸν ἐτράπησαν· καὶ τοὺς Ταραντίνους εἰς ἄλλον καιρὸν ὑπερθέμενοι, ἐσέβαλον εἰς τὸ Σάμνιον μετὰ ὑπάτων τοῦ Ῥουφίνου καὶ τοῦ Ἰουνίου, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθουν, καὶ τείχη τινὰ ἐκλειφθέντα ἔλαβον. οἱ γὰρ Σαμνῖται εἰς τὰ ὄρη τὰ Κρανιτὰ λεγόμενα, ὅτι κρανείαν πολλὴν ἔχουσι, τά τε φίλτατα καὶ τὰ τιμιώτατα ἀνεκόμισαν. καταφρονήσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐς τὰ εἰρημένα ὄρη ἀναβῆναι ἐτόλμησαν. λασίων οὖν αὐτῶν, καὶ δυσπροσβάτων ὄντων, πολλοὶ μὲν ἀπέθανον, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν. οἱ δ' ὕπατοι οὐκέτι κοινῇ τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο, ἀλλήλους αἰτιώμενοι διὰ τὸ ἀτύχημα, ἀλλ' Ἰούνιος μὲν ἐδῄου μέρος τι τῆς Σαμνίτιδος, Ῥουφῖνος δὲ Λευκανοὺς καὶ Βρεττίους ἐλυμήνατο, καὶ ἐπὶ Κρότωνα ὥρμησεν ἀποστάντα Ῥωμαίων, μετακεκλημένων αὐτὸν τῶν ἐπιτηδείων, φθασάντων δὲ τῶν λοιπῶν ἐπαγαγέσθαι παρὰ τοῦ Μίλωνος φρουρὰν, ἧς ἦρχε Νικόμαχος. ἀγνοήσας οὖν τοῦτο, καὶ ἀμελῶς τοῖς τείχεσι προσιὼν ὡς πρὸς φίλους, ἔπταισεν, ἐξαίφνης ἐπεκδραμόντων αὐτῷ. εἶτά τι ἐπινοήσας στρατήγημα, τὴν πόλιν εἷλε. δύο γὰρ ἄνδρας ψευδαυτομόλους αἰχμαλώτους ἐς τὸν Κρότωνα ἔπεμψε· τὸν μὲν εὐθὺς λέγοντα, ὅτι ἀπεγνωκὼς τὴν ἅλωσιν αὐτῶν, ἐς τὴν Λοκρίδα προδιδομένην αὐτῷ μέλλει ἀπαίρειν· τὸν δ' ἕτερον μετὰ τοῦτον, ὡς ἐν ὁδῷ ἤδη διαβεβαιούμενον. καὶ γὰρ ἵνα πίστιν ἔχῃ λόγος, συνεσκευάσατο καὶ προσεποιεῖτο ἐπείγεσθαι. ὁ γοῦν Νικόμαχος πιστεύσας τούτοις (καὶ οἱ κατάσκοποι γὰρ τὰ αὐτὰ ἀπήγγελλον) τὸν Κρότωνα λιπὼν, ἐς τοὺς Λοκροὺς ἠπείγετο σπουδῇ διὰ συντομωτέρας ὁδοῦ. καὶ ἐν τῇ Λοκρίδι γενομένου αὐτοῦ, ὁ Ῥουφῖνος ὑπέστρεψε πρὸς τὸν Κρότωνα, καὶ λαθὼν διά τε τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ δι' ὁμίχλην τότε συμβᾶσαν, εἷλε τὴν πόλιν. μαθὼν δὲ τοῦτο Νικόμαχος, ἀπῄει εἰς Τάραντα· καὶ ἐν ὁδῷ τῷ Ῥουφίνῳ περιπεσὼν, πολλοὺς ἀπέβαλε, καὶ οἱ Λοκροὶ τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησαν. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν εἰς τὸ Σάμνιον, καὶ ἐς Λευκανίδα, καὶ Βρεττίους ἐπολέμησαν. ὁ δὲ Πύρρος τῆς Σικελίας ἐκπεσὼν, καὶ ἐπανελθὼν ἐς Ἰταλίαν, δεινῶς αὐτοὺς ἐλύπει, καὶ τοὺς μὲν Λοκροὺς ἐκομίσατο (τὴν γὰρ φρουρὰν τῶν Ῥωμαίων ἀποκτείναντες μετέστησαν) ὑπὸ δὲ τὸ Ῥήγιον στρατεύσας ἀπεκρούσθη, καὶ αὐτὸς ἐτρώθη, καὶ πλείστους ἀπέβαλε. μεταστὰς δὲ εἰς τὴν Λοκρίδα, καὶ τῶν αὐτῷ ἐναντία φρονησάντων δημιώσας τινὰς, παρὰ τῶν λοιπῶν σῖτον καὶ χρήματα ἔλαβε, καὶ εἰς Τάραντα ἀνεκομίσθη. κακῶς δὲ πάσχοντες ὑπὸ Ῥωμαίων οἱ Σαμνῖται, ἐξεκαλέσαντο αὐτὸν ἐπικουρίαν. ἐλθὼν δὲ εἰς συμμαχίαν αὐτῶν, ἐτράπη. τρωθέντος τοῦ πώλου ἐλέφαντος, καὶ ἐκ-

liquit: ipſe, ut breui reuerſurus, diſceſsit. Et à Syracuſanis exceptus, ſumma rerũ ipſi permiſſa, rurſus breui ſpacio temporis tantus euaſit, ut Carthaginenſes illius metu ex Italia militẽ conducerent. Sed celeriter ea fortuna mutata eſt in contrarium: quòd multos ex primoribus ſibi ſuſpectos partim pellebat, partim necabat. Carthaginenſes enim, cum eum nec priuatis uiribus ualere, neq; popularium habere ſtudia cernerent, bellum ſtrenuè adminiſtrarunt: eumq; Syracuſanorum exulibus ſuſcipiẽdis, malè tractarunt. Vnde non Syracuſas dũtaxat, ſed totã Siciliã deſeruit. Romani uerò per eius abſentiã cõfirmatis animis, ad ultionẽ eorũ, à quibus accerſitus fuerat, conuerſi, Tarentinorũ uindicta in aliud tẽpus dilata, Rufini & Iunij Coss. ductu & auſpicijs Samnium inuaſerũt: agrisq; uaſtatis, caſtella quædam ab incolis deſerta occuparunt.

Romani Samnites oppugnãt.

Samnites enim in montes Cranitas, qui à coruorũ frequentia ſic dicuntur, chariſsima pignora, & precioſiſsima quæq; contulerunt. Romanis igitur per contemptũ eos montes conſcendere auſis, aſperos atq; arduos, multi occubuerunt, multi capti ſunt. Eius cladis culpam Conſules alter in alterum conſerentes, de communi ſententia bellum gerere deſtiterunt. ac Iunius partem Samniticæ ditionis uaſtauit: Rufinus Lucanos & Brutios afflixit: & ad Crotonem recuperandam profectus eſt, quæ defecerat à Romanis, accerſitus à familiaribus ſuis.

Rufinus Crotone & Locris potitur.

Sed cæteri ante aduentũ eius, præſidiũ, cui Nicomachus præerat, à Milone accerſiuerãt. Cuius rei ignarus, cum, ut ad amicorũ mœnia negligentius acceſsiſſet, ſubita hoſtiũ eruptione cladẽ accepit: deinde arte quadã urbe potitus eſt. Duos enim captiuos, transfugarum titulo Crotonẽ miſit: quorũ alter diceret, eum deſperata urbis expugnatione Locridẽ, quò à proditoribus uocetur, diſceſſurum: alter deinde affirmaret, eum iam in itinere eſſe. Quæ oratio ut eſſet probabilior, ſarcinis collectis ſe properare ſimulauit. Id Nicomachus uerum eſſe ratus (nam ſpeculatores idẽ renunciabãt) Crotone deſerta, per uiã breuiorẽ celeriter Locros contendit. Quò cum perueniſſet, Rufinus cõuerſo ad Crotonẽ itinere, animaduertẽte nemine, quod & præter expectationẽ aderat, & nebula conſpectũ eripuerat, urbẽ cępit. Quo Rufinus cognito, Tarentũ rediturus, cum in itinere in Rufinũ incidiſſet, multos amiſit: Locri ad Romanos ſe cõtulerunt. Sequẽte anno Romanis, expeditione cõtra Samniũ & Leucadẽ ſuſcepta, belloq; Brutios adortis, Pyrrhus Sicilia expulſus, & in Italiam reuerſus, permoleſtus fuit. Locros, qui Romano præſidio cæſo defecerant, recepit: ſed à Rhegij oppugnatione repulſus, & ipſe uulneratus eſt, & multos milites amiſit. Inde in Locridem profectus, & quibuſdam aduerſæ factionis multatis, frumentoq; & pecunia à cæteris acceptis, Tarentum rediit. À Samnitibus, quos Romani grauiter urgebant, in auxilium euocatus, in fugam uerſus eſt. Nam cum pullus elephanti uulneratus,

Pyrrhus in Samnio uincitur.

ſeſſoribus excuſsis, matrem paſsim quæreret, eaq́ perturbata etiam cæteri elephanti concitati eſſent, ſine diſcrimine permiſta ſunt omnia: ſed tandem Romani multis occiſis, & VIII elephantis captis, caſtris etiam potiti, uicerunt. Pyrrhus uerò cum paucis equitibus Tarentum refugit, atque inde in Epirum nauigauit, ut rediturus, Milone cum præſidio Tarenti relicto: dataq́ ſella, quæ loris è Niciæ ob proditionem occiſi pelle conſtricta erat. Ac Niciam quidem ita ultus eſt. Tarentinos autem aliquot adoleſcentes ob dicteria quædam puniturus, rogauit, cur ea petulantia uſi eſſent? Qui cum reſpondiſſent, ſe longè plura & acerbiora in eum fuiſſe dicturos, niſi uinum defeciſſet: eos cum riſu dimiſit. Pyrrhus igitur illuſtriſsimus imperator, qui multum terroris Romanis iniecit, quinto anno relicta Italia, & in Græciam expeditione ſuſcepta, *Pyrrhi interitus.* non multo pòſt Argis periit. Mulier enim quędam, ut fertur, eum prætereuntem uidere cupiens, è ſuperiore loco delapſa, occidit. Eodem anno Fabricius & Pappus cenſores facti, cùm alios equites & ſenatores, tum Rufinũ, quamuis dictatorium, atque iterum conſularem, notarunt, *Decem pondo argenti cenſoria nota caſtigata.* quòd decem pondo argentea uaſa habebat. Ita Romani paupertatem non in parum habendo, ſed in multum concupiſcendo poſitam eſſe crediderunt. eaq́ de cauſa magiſtratibus & alijs ob Rempublicam peregrè abeuntibus, uiaticum & anulus è publico dabatur. *Tarentina ſeditio.* Tarentini quidam Milonem, á quo malè accepti fuerant, Nicone duce aggreſsi, cum nihil profeciſſent, caſtello quodam ſuæ ditionis occupato, eum infeſtarunt. Et cum didiciſſent, Romanos contra ſe bellum moliri, legatis Romam miſsis, pacem impetrarunt. *Ptolemaeus Philadelphus fit populi Romani amicus.* Ptolemæus item Philadelphus, Aegypti rex, Pyrrhi cladibus & Romanorum incrementis cognitis, & munera eis miſit, & amicitiam pepigit. Quo Romani delectati, uiciſsim legatos ad illum miſerunt: qui magnificè ab illo donati, munera in ærarium referre uoluerunt, ſed ea ſenatus non admiſſa ipſos habere iuſsit. Poſt *Samnites domiti.* hæc Samnites per Caruilium ſubegerunt, Lucanos & Brutios per Papyrium uicerunt. Idem Papyrius etiam Tarentinos domuit. Qui cum Milonem ægrè paterentur, & à ſuis, Miloni, ut dictum eſt, infeſtis urgerentur: Carthaginenſium opem implorarunt, Pyrrhi cognito *Tarenti & Rhegij expugnatio.* interitu. At Milo in anguſtias redactus, Romanis terra, Carthaginenſibus mari prementibus: arcem Papyrio ea conditione tradidit, ut ſibi cum pecunijs & militibus incolumi diſcedere liceret. Inde Carthaginenſes, ut Romanis fœderati, receſſerunt: urbs Papyrio deditionem fecit, armis & nauibus traditis, murisq́ dirutis, & tributo impoſito. Tarentinis ſubactis, Romani Rhegium inuaſerunt: quòd Crotonem proditione captam euertiſſent, &

Romanos

καὶ ἀποσεισαμένου τοὺς ἀναβάτας, περιπλανωμένου τε κατὰ ζήτησιν τῆς μητρός, κἀκείνης ὑπὸ τούτου ταραχθείσης, καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων θορυβηθέντων, φυρδὴν ἀνεμίχθησαν ἅπαντα. τέλος δὲ οἱ ῥωμαῖοι ἐπεκράτησαν, συχνοὺς ἀποκτείναντες, καὶ ὀκτὼ ἑλόντες ἐλέφαντας, καὶ τὸ χαράκωμα κατέσχον αὐτῶν. ὁ δὲ πύῤῥος σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι διέφυγεν εἰς τὸν τάραντα, κἀκεῖθεν δὲ εἰς τὴν ἤπειρον ἀπέπλευσεν, ὡς αὖθις ἐπανήξων, τὸν μίλωνα μετὰ φρουρᾶς εἰς τάραντα καταλείψας, δοὺς αὐτοῖς δίφρον ἱμᾶσιν ἐκ τοῦ δέρματος τοῦ νικίου ἐνδεδεμένον, ὃν ὑπὸ τῇ προδοσίᾳ ἀπέκτεινεν. τὸν μὲν οὖν νικίαν οὕτως ἐτιμωρήσατο. νεανίσκους δέ τινας ἐν συμποσίῳ σκώψαντας αὐτόν, τιμωρήσασθαι ἔμελλεν. ἐρωτήσας δ᾽ αὐτούς, διὰ τί ἐσκώπτον; εἶτα ἀπεκρίθησαν, ὅτι πολὺ πλείω καὶ χαλεπώτερα εἰρήκαμεν ἄν, εἰ μὴ ὁ οἶνος ἡμᾶς ὑπελελοίπει, γελάσας ἀφῆκεν αὐτούς. πύῤῥος μὲν οὖν ἐπιφανέστατος ἐν στρατηγοῖς γενόμενος, καὶ φόβον πολὺν τοῖς ῥωμαίοις ἐμβαλών, καὶ πέμπτῳ ἔτει τὴν ἰταλίαν λιπών, καὶ ἐπὶ τὴν ἑλλάδα στρατεύσας, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν ἄργει ἀπέθανε. γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἐσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει, ὅ τε φαβρίκιος καὶ ὁ πάππος ἐτιμήτευσαν, καὶ ἄλλους τε τῶν ἱππέων ἀπήλειψαν, καὶ τῶν βουλευτῶν, καὶ τὸν ῥουφῖνον καίπερ δικτατορεύσαντα, καὶ δὶς ὑπατεύσαντα. αἴτιον δ᾽ ὅτι σκεύη ἀργυρᾶ λιτρῶν δέκα εἶχεν· οὕτως οἱ ῥωμαῖοι πενίαν οὐ τὸ μὴ πολλὰ κεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὸ πολλῶν δεῖσθαι, ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τε ἄρχουσι τοῖς ἐκδημοῦσι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατά τι πρᾶγμα τῶν κοινῶν διαφέρον ἀξιοῦσι, τά τε ἄλλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δακτύλιος ἐκ τοῦ δημοσίου ἐδίδοτο. τῶν ταραντίνων δέ τινες κακωθέντες ὑπὸ τοῦ μίλωνος, ἐπέθεντο αὐτῷ νίκωνα προστησάμενοι. ὡς δ᾽ οὐδὲν ἤνυσαν, τεῖχός τι τῆς σφετέρας χώρας κατέσχον, κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι τῷ μίλωνι ἐπετίθεντο. ἐπεὶ δὲ ᾔσθοντο τοὺς ῥωμαίους πολεμῆσαι σφίσι βουλομένους, πρέσβεις εἰς τὴν ῥώμην ἔστειλαν, καὶ εἰρήνης ἔτυχον. καὶ πτολεμαῖος δὲ ὁ φιλάδελφος ὁ τῆς αἰγύπτου βασιλεύς, τόν τε πύῤῥον κακῶς ἀπαλλαχθέντα μαθών, καὶ τοὺς ῥωμαίους αὐξανομένους, δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε, καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο. καὶ οἱ ῥωμαῖοι ὑπὸ τούτῳ ἡσθέντες, πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀντεπέστειλαν, οἳ μεγαλοπρεπῆ δῶρα παρ᾽ ἐκείνου λαβόντες, εἰς τὸ δημόσιον ταῦτα εἰσῆγον. ἡ δὲ βουλὴ οὐ προσήκατο, ἀλλ᾽ εἴασεν αὐτοὺς ταῦτα ἔχειν. μετὰ δὲ ταῦτα τούς τε σαμνίτας διὰ καρουϊλίου ὑπέταξαν, καὶ λευκανῶν καὶ βρεττίων διὰ παπειρίου ἐκράτησαν. καὶ τοὺς ταραντίνους ὁ αὐτὸς παπείριος ἐχειρώσατο. ἀχθόμενοι γὰρ τῷ μίλωνι, καὶ πρὸς τῶν σφετέρων κακούμενοι, τῶν, ὡς εἴρηται, ἐπιθεμένων τῷ μίλωνι, καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο, ἐπεὶ καὶ τὸν πύῤῥον τεθνάναι ἐμάθον. ὁ δὲ μίλων ἐν στενῷ ἑαυτῷ τὰ πράγματα συνεστηγμένα ὁρῶν, τῶν ῥωμαίων ἐκ τῆς ἠπείρου ἐφεδρευόντων, τῶν δέ γε καρχηδονίων ἐκ τῆς θαλάσσης, τὴν ἀκρόπολιν τῷ παπειρίῳ παρέδωκεν, ἐφ᾽ ᾧ ἀβλαβὴς μετὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν χρημάτων ἀποχωρῆσαι. κἀντεῦθεν οἱ μὲν καρχηδόνιοι, ὡς σπένδοντες τοῖς ῥωμαίοις, ἀπέπλευσαν. ἡ δὲ πόλις προσεχώρησε τῷ παπειρίῳ, καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὰς ναῦς αὐτῷ παρέδωκαν, καὶ τὰ τείχη καθεῖλον, καὶ δασμοφορεῖν ὡμολόγησαν. οὕτω δὲ τοὺς ταραντίνους ὑφ᾽ ἑαυτοῖς οἱ ῥωμαῖοι πεποιημένοι, ἐξεστράτευσαν πρὸς τὸ ῥήγιον, ὅτι τὴν κρότωνα προδοσίᾳ λαβόντες, τήν τε πόλιν κατέσκαψαν, καὶ

αὖ ἐν

τοὺς ἐν αὐτῇ ῥωμαίους διέφθειραν. τοὺς μὲν οὖν μαμερτίνους τοὺς τὴν μεσσήνην ἔχοντας, οὓς συμμάχους οἱ ἐν ῥηγίῳ προσεδέχοντο, ὁμολογίᾳ προσεδήσαντο. ἐκακοπάθησαν δὲ πολιορκοῦντες τὸ ῥήγιον σπάνει τε τροφῆς, καὶ ἄλλοις τισίν, ἕως ἱέρων ἐκ σικελίας σῖτόν τε ῥωμαίοις πέμψας, καὶ στρατιώτας, ἐπέρρωσε σφᾶς, καὶ τὴν πόλιν συνεῖλεν. ἣ τοῖς περιοῦσι τῶν ἀρχαίων πολιτῶν ἀπεδόθη, οἱ δ' ἐπιβουλεύσαντες αὐτῇ ἐκολάσθησαν. ὁ δέ γε ἱέρων οὔτε πατρόθεν ἐπιφάνειαν ἔχων τινά, μητρόθεν δὲ καὶ δουλείᾳ προσήκων, σικελίας ἁπάσης ἦρξε μικροῦ, καὶ φίλος ῥωμαίοις ἐνομίσθη, καὶ σύμμαχος. οὗτος οὖν τῶν συρακουσίων κρατήσας, μετὰ τὴν τοῦ πύρρου φυγήν, καὶ τοὺς καρχηδονίους εὐλαβηθεὶς ἐγκειμένους τῇ σικελίᾳ, πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέκλινε, καὶ πρώτην χάριν αὐτοῖς τὴν εἰρημένην συμμαχίαν, καὶ τὴν σιτοπομπίαν ἀπήνεγκε. μετὰ ταῦτα δὲ χειμῶνος γεγονότος πολλοῦ, ὥς τε τὸν τίβεριν εἰς πολὺ τοῦ βάθους κρυσταλλωθῆναι, καὶ αὐανθῆναι τὰ δένδρα, οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐταλαιπώρησαν, καὶ τὰ βοσκήματα τῆς πόας ἐπιλειπούσης ἐφθάρησαν. τῷ δ' ἐξῆς ἔτει λόλλιός τις ἀνὴρ σαυνίτης ὁμηρεύων ἐν ῥώμῃ, καὶ ἐκδράς, δύναμιν συνελέξατο, καὶ καρτερὸν χωρίον τι ἐν τῇ οἰκείᾳ καταλαβών, ἐλῄστευεν. ἐφ' ὃν κόϊντός τε γάλλος καὶ γάϊος φάβιος στρατεύσαντες, αὐτὸν μὲν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ σύγκλυδας καὶ ἀόπλους τοὺς πλείονας ὄντας συνέσχον. χωρήσαντες δ' ἐπὶ καρικίνους, παρ' οἷς τὴν λείαν ἐκεῖνοι ἀπετίθεντο, πράγματα ἔσχον, καὶ τέλος νυκτὸς ὑπ' αὐτομόλων, ὑπερβάντες τοῦ τείχους, ἐκινδύνευσαν ἀπολέσθαι διὰ σκότος, οὐχ ὡς ἀσελήνου τῆς νυκτὸς οὔσης, ἀλλ' ὅτι σφοδρότατα ἔνειφεν· ἐκφανείσης δὲ τῆς σελήνης, ἀθρόον ἐκράτησαν τοῦ χωρίου. πολλὰ δὲ χρήματα τότε τῇ ῥώμῃ ἐγένοντο, ὥς τε καὶ ἀργυραῖς δραχμαῖς χρήσασθαι. εἶτα εἰς τὴν νῦν καλουμένην καλαβρίαν ἐστράτευσαν, προφάσει μέν, ὅτι τὸν πύρρον ὑπεδέξαντο, καὶ τὴν συμμαχίδα κατέτρεχον· τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἐβούλοντο οἰκειώσασθαι τὸ βρεντέσιον, ὡς εὐλίμενον, καὶ προσβολὴν καὶ κατάρσιν ἐκ τῆς ἰλλυρίδος καὶ τῆς ἑλλάδος τοιαύτην ἔχον, ὥσθ' ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ ἐξανάγεσθαί τινας, καὶ καταίρειν. καὶ εἷλον αὐτό, καὶ ἀποίκους ἔπεμψαν ἐς αὐτό τε, καὶ ἐς ἕτερα. ταῦτα δὲ διανύοντες, καὶ ἐπὶ μεῖζον αἰρόμενοι, οὐχ ὑπερεφρόνουν· ἀλλὰ κόϊντον φάβιον βουλευτὴν ἀπολλωνιάταις τοῖς ἐν τῷ ἰονίῳ κόλπῳ ἐξέδωκαν, ὅτι πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν. οἱ δὲ λαβόντες αὐτόν, ἀπέπεμψαν οἴκαδε ἀπαθῆ. ἐπὶ δὲ κοΐντου φαβίου καὶ αἰμιλίου ὑπάτων, πρὸς οὐλσινίους ἐστράτευσαν ἐπ' ἐλευθερίᾳ αὐτῶν. ἔνσπονδοι γὰρ ἦσαν αὐτοῖς, οἱ ἀρχαιότατοι τῶν τυρσηνῶν ὄντες, ἰσχύν τε περιεποιήσαντο, καὶ τεῖχος κατεσκεύασαν ὀχυρώτατον, πολιτείᾳ τε εὐνομουμένῃ ἐκέχρηντο, καὶ διὰ τοῦτο πολεμοῦντες ποτὲ τοῖς ῥωμαίοις ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον. ὡς δ' ἐχειρώθησαν, αὐτοὶ μὲν ἐξώκειλαν εἰς ἁβρότητα, τὴν δὲ διοίκησιν τῆς πόλεως τοῖς οἰκέταις ἐπέτρεψαν, καὶ τὰς στρατείας δι' ἐκείνων ὡς τὸ πολὺ ἐποιοῦντο. καὶ τέλος ἐς τοσοῦτο προήγαγον σφᾶς, ὡς καὶ δύναμιν τοὺς οἰκέτας καὶ φρόνημα ἔχειν, καὶ ἐλευθερίας ἑαυτοὺς ἀξιοῦν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ ἔτυχον ταύτης δι' ἑαυτῶν, καὶ τὰς σφῶν δεσποίνας ἠγάγοντο, καὶ τοὺς δεσπότας διεδέχοντο, καὶ ἐς τὴν βουλὴν ἐνεγράφοντο, καὶ τὰς ἀρχὰς ἐλάμβανον, καὶ αὐτοὶ τὸ σύμπαν κῦρος εἶχον, καὶ τά τε ἄλλα· καὶ τὰς ὕβρεις τὰς

ὑπὸ τῶν

Romanos in urbe deprehenſos occidiſſent: Mamertinos Meſſanæ habitatores, á Rheginis ad belli ſocietatem euocatos, pactione obſtrinxerunt. Sed dum Rhegium obſident, & cibariorum penuria & alijs incommodis ſunt conflictati: donec ab Hierone frumento & milite adiuti, urbem expugnatam, ueterum ciuium reliquijs reddiderunt: de ijs qui eam per inſidias oppreſſerāt, ſupplicium ſumptum eſt. At Hieron neque patrio genere nobilis, & matre ancilla natus, toti pené Siciliæ imperauit, Romanorū amicus & ſocius appellatus. Qui cum poſt Pyrrhi fugam Syracuſis potitus, Carthaginenſes inſulæ imminentes formidaret, ad Romanos inclinauit, eosq; primo illo beneficio frumenti & auxiliorum demeruit.

Hieron Siciliæ rex.

Poſt hęc ſæuiſsima hyeme Tyberis in magnam altitudinem conglaciauit, arbores aruerunt, Romani afflicti ſunt, iumenta ex pabuli inopia perierunt.

Hyems ſterilitatis cauſa.

Anno ſequente Lollius Samnis Romæ obſes, fuga elapſus: manuq; facta, & munito ſuæ regionis caſtello occupato, latrocinium exercuit. Eum cum ſuis, qui conuenæ erant, & inermes maiori ex parte, Q. Gallus & C. Fabius comprehenderunt. Sed Caricinorum oppugnatio, apud quos prædam repoſuerant, difficilis fuit. Denique uerò transfugarum opera, noctu ſuperato muro, in tenebris pené cæſi fuiſſent, non ob noctem illunem, ſed propter niuium procellas. Cum autem luna illuxiſſet, ſubitò caſtellum expugnarunt.

Lollius Samnis.

Caricinum caſtellum.

Eo tēpore auctis opibus, Romani drachmas argenteas uſurpare cœperunt.

Argentea moneta.

Deinde Calabriæ arma intulerūt: id crimini dantes, quòd Pyrrhum recepiſſent, & ſocios infeſtaſſent: ſed reuera ob eam cauſam, ut Brunduſium ſubigerent, propter portuum commoditatem, & facilem in Illyriam & Græciam traiectum. Eodem enim uento ſpirante, ex eo portu & ſoluere, & in eundē appellere licebat. Voti compotes facti, colonos non modò Brunduſium, ſed & in alia loca miſerunt.

Brunduſium colonia Romanorum facta.

Quæ cum perfeciſſent, & altius aſcenderent, non ſunt elati: ſed Q. Fabium ſenatorem, ob contumeliam legatis factam, Apolloniatibus, qui in ſinu Ionio habitant, dediderunt: quem illi acceptum, incolumem domum remiſere.

Q. Fabij deditio.

Q. Fabio & Aemylio Coss. ad libertatem Vlſineis fœderaris ſuis reſtituendam, militarunt: qui cum Tyrrhenorum antiquiſsimi eſſent, & potentiam & mœnia fortiſsima ſibi pararant, & Republica bonis ornata legibus utebantur. Quibus de cauſis aliquando bello ſuſcepto, Romanis longiſsimo tempore reſtiterunt. Sed ſubacti, atque in delicias delapſi, Reipublicæ adminiſtrationem, & bella fere gerenda, ſeruis commiſerunt: eosq; tandem eò euexerunt, ut opibus atque animis elati, ipſi ſeſe in libertatem aſſererent, & dominas ſuas uxores ducerent, & dominis ſuccederēt, atq; in ſenatum legerētur, & magiſtratus inirēt, & ipſi omnem autoritatē obtinerēt, cæteraq; omnia. Iniurias

Vlſinei Hetruſci.

à dominis ſibi factas, maiore petulantia in illos regeſſerunt. Veteres igitur ciues, cum eos neque ferre, neque ſuis uiribus ulciſci poſſent, clam legatos Romam miſerunt, qui precibus ſecretò impetrarunt, ut ſenatus, ne res palàm fieret, in priuatis ædibus cõueniret. Ac illi quidem, ut nemine audiente, deliberabant. Samnis autem quidam, ædium domini hoſpes, ægrotans, per incuriam ibi relictus, cognito ſenatuſconſulto, monuit eos qui accuſabãtur. Illi igitur quæſtionibus habitis de legatis, cum quid ageretur intellexiſſent, & illos & primores ciuitatis occiderunt. Quapropter Fabius à Romanis contra eos miſſus, omnes qui in aciem deſcenderant, profligauit, in fuga multos occidit, reliquos in urbem compulſos oppugnauit. Vbi cum ex uulnere occubuiſſet, ſerui reſumpta fiducia eruperunt: ſed uicti, atq; obſidione ad famem redacti, deditionem fecerunt. Conſul eos qui ſuis dominis magiſtratus eripuerant, excruciatos necauit, urbem euertit: indigenas, & ſeruos qui in dominorum fide manſerant, alibi collocauit. Ab eo tempore Romani tranſmarina bella gerere ſunt aggreſsi, prius claſsis inſtruendæ planè rudes.

Punici belli initia. Cum autem in mari uerſari cœpiſſent, in inſulas, aliasq; continentes traiecerunt. Sed cum Carthaginenſibus primùm ſunt congreſsi, nihilo neque opibus neque agri bonitate inferioribus, & in re nautica exercitatiſsimis: qui præterea pedeſtribus equeſtribusq; copijs, & elephantis pollebant, & Libyæ, Sardiniæ, ac magnæ parti Siciliç imperabant. unde in ſpem Italiæ quoque ſubigendæ erigebantur. Nam præter alia ſuperbiæ incitamenta, immodica quoque libertas animos eis faciebat. Eorum enim rex, annui magiſtratus, non diuturnæ poteſtatis autoritatem habebat. *

* Belli cauſæ prætendebantur, à Romanis, quòd Carthaginenſes Tarentinis opem tuliſſent: à Carthaginẽſibus, quòd Romani cum Hierone amicitiã iniſſent. Sed » uera cauſa illa erat, quòd inuicem ſe ſuſpectos » habebant: & utrique incolumitatem ſuam in » eo ſitam eſſe putabant, ſi alteros ſubegiſſent. Cum ſic affecti eſſent, huiuſmodi occaſio ſoluendæ pacis, & auſpicandi belli incidit. *Mamertini.* Mamertini, qui olim ex Campania coloniã Meſſanam deduxerant, tum autem ab Hierone obſidebantur, opem Romanorum, ut quos cognatione attingerent, implòrarunt: quibus alacriter auxilia ſunt decreta. Neque enim obſcurum erat, Mamertinos ad Carthaginenſes tranſituros, ſi à Romanis deſtituerentur: qui ſubacta tota Sicilia, inde in Italiam tranſituri eſſent. Ea enim inſula parum à continente diſtat: inde olim Italiæ fuiſſe iunctam fabulantur. Ob ſitum igitur Italiæ tam propinquum, Carthaginenſes inuitare uidebatur: ut ea occupata, etiam oppoſitam continentẽ ſibi uendicarent. & qui Meſſanam tenebant, etiam fretum illud anguſtum in poteſtate habebant. Romani uerò auxilia Mamertinis decreta, ob cauſas quaſdam

ὑπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτοῖς γινομένας, ἐπαχθέστερον εἰς αὐτοὺς ἐκείνους ἀντεπαρῴνησαν. οὔτ' οὖν φέρειν σφᾶς οἱ ἀρχαῖοι πολῖται, οὔτε καθ' ἑαυτοὺς δυνάμενοι ἀμύνασθαι, λάθρα πρέσβεις εἰς τὴν ῥώμην ἀπέστειλαν, οἳ καὶ δι' ἀπορρήτων ἔπεισαν τὴν γερουσίαν εἰς ἰδιωτικὴν οἰκίαν ἐλθεῖν, ὅπως μηδὲν ἐξαγγελθῇ, παρακαλέσαντες, καὶ ἔτυχον. καὶ οἱ μὲν ὡς οὐδενὸς ἐπακούοντος ἐβουλεύοντο. σαμνίτης δέ τις παρὰ τῷ κυρίῳ τῆς οἰκίας ἐπιξενούμενος, καὶ νοσῶν, ἔλαθε κατὰ χώραν μείνας, καὶ μαθὼν ἃ ἐψηφίσαντο, καὶ ἐμήνυσε τοῖς τὴν αἰτίαν ἔχουσι. κἀκεῖνοι τοὺς πρέσβεις ἐπανιόντας κατέσχον, καὶ ἐβασάνισαν. καὶ μαθόντες τὰ δρώμενα, αὐτούς τε ἀπέκτειναν, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πρώτους. διὰ γοῦν ταῦθ' οἱ ῥωμαῖοι τὸν φάβιον ἐπ' αὐτοὺς ἔστειλαν, καὶ ὃς τούς τε ἀπαντήσαντας αὐτῷ ἐξ ἐκείνων ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς ἐν τῇ φυγῇ φθείρας, κατέκλεισε τοὺς λοιποὺς εἰς τὸ τεῖχος, καὶ προσέβαλε τῇ πόλει. καὶ ὁ μὲν ἐν τούτῳ τρωθεὶς ἀπέθανε. θαρσήσαντες δὲ ἐπὶ τούτῳ ἐξῆλθον, καὶ ἡττηθέντες αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπολιορκοῦντο· καὶ εἰς ἀνάγκην λιμοῦ ἐμπεσόντες, παρέδωκαν ἑαυτούς. ὁ δὲ ὕπατος τοὺς μὲν ἀφελομένους τὰς τῶν κυρίων τιμὰς, αἰκισάμενος ἔκτεινε, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε· τοὺς δὲ αὐθιγενεῖς, καὶ εἴ τινες τῶν οἰκετῶν χρηστοὶ περὶ τοὺς δεσπότας ἐγένοντο, ἐν ἑτέρῳ κατῴκισε τόπῳ. ἐκ τότε δὲ ἤρξαντο οἱ ῥωμαῖοι διαποντίων ἀγώνων, ναυτικῶν γὰρ οὔ τι πρὶν ἐπεπείραντο. θαλαττουργεῖν δὲ ἀρξάμενοι, καὶ ἐπὶ τὰς νήσους, τάς τε ἄλλας ἠπείρους ἐπεραιώθησαν. καρχηδονίοις δὲ πρώτοις ἐπολέμησαν, οὐδὲν αὐτῶν οὖσιν ἥττοσιν οὔτε πλούτῳ, οὔτε ἀρετῇ χώρας, καὶ ἠσκημένοις τὰ ναυτικὰ εἰς ἀκρίβειαν, καὶ παρεσκευασμένοις ἱππικαῖς τε δυνάμεσι, καὶ πεζαῖς, καὶ ἐλέφασι· καὶ ἄρχουσι λιβύης, τήν τε σαρδὼ, καὶ τῆς σικελίας τὰ πλείω κατέχουσιν, ὅθεν καὶ τὴν ἰταλίαν χειρώσασθαι δι' ἐλπίδων πεποίηντο. τά τε γὰρ ἄλλα σφᾶς φρονηματίζεσθαι ἐποίει, καὶ τῷ αὐτονόμῳ λίαν ἐτύγχανον ἐπαιρόμενοι. τὸν γὰρ βασιλέα ἑαυτοῖς ἐκλῆσιν ἐτησίου ἀρχῆς, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρονίῳ δυναστείᾳ προὐβάλλοντο. ὃ καὶ ὡς αὐτοῖς πρόσυμμαχοι, προϊόντες τε ἀρχαίω. σκῆψις δὲ τοῦ πολέμου ἐγένετο, ῥωμαίοις μὲν, ὅτι καρχηδόνιοι τοῖς ταραντίνοις ἐβοήθησαν· καρχηδονίοις δὲ, ὅτι φιλίαν ῥωμαῖοι συνέθεντο τῷ ἱέρωνι. τὸ δ' ἀληθὲς, ὅτι ἀλλήλους ὑφεωρῶντο, καὶ μίαν σωτηρίαν τῶν οἰκείων ἑκάτεροι ᾤοντο, εἰ τὰ τῶν ἄλλων προσκτήσαιντο. οὕτω διακειμένοις αὐτοῖς συμπεσόν τι τὰς σπονδάς τε διέλυσε, καὶ εἰς τὸν πόλεμον αὐτοὺς ἐξέβαλε. τὸ δ' ἦν τοιοῦτον. οἱ μαμερτῖνοι ἐκ καμπανίας ποτὲ πρὸς μεσσήνην ἀποικίαν σταλέμενοι, τότε δ' ὑπὸ ἱέρωνος πολιορκούμενοι, ἐπεκαλέσαντο τοὺς ῥωμαίους, οἷα σφίσι προσήκοντας. κἀκεῖνοι ἑτοίμως ἐπικουρῆσαι αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, εἰδότες, ὅτι ἂν τῆς συμμαχίας αὐτῶν οἱ μαμερτῖνοι μὴ τεύξωνται, πρὸς τοὺς καρχηδονίους τραπήσονται, κἀκεῖνοι ἔν τε σικελίας ὅλης κρατήσουσι, καὶ ἐς τὴν ἰταλίαν ἐξ αὐτῆς διαβήσονται. ἡ γὰρ νῆσος αὕτη βραχὺ τῆς ἠπείρου δίχα· ὡς μυθεύεται, ὅτι ποτὲ καὶ αὐτῇ ἐπήρτητο. ἥ τε οὖν νῆσος οὕτω τῇ ἰταλίᾳ προκειμένη, ἐδόκει τοὺς καρχηδονίους ἐκκαλεῖσθαι, καὶ τῆς ἀντιπέρας ἀντιποιήσασθαι, ἄν γε ταύτην κατάσχωσι, καὶ ἡ μεσσήνη παρεῖχε τοῖς κρατοῦσιν αὐτῆς, καὶ τοῦ πορθμοῦ κυριεύειν. ψηφισάμενοι δὲ βοηθεῖν οἱ ῥωμαῖοι τοῖς μαμερτίνοις, οὐ ταχέως αὐτοῖς ἐπεκούρησαν, διά τινας

τινας ἐπισυμβάσας αἰτίας. ὅθεν ἀνάγκῃ πιεζόμενοι οἱ μαμερτῖνοι, καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο. οἱ δὲ καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἐπικαλεσαμένοις εἰρήνην κατεπράξαντο πρὸς ἱέρωνα, ἵνα μὴ οἱ ῥωμαῖοι ἐς τὴν νῆσον περαιωθῶσι, καὶ τὸν πορθμὸν δὲ καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον, ἄννωνος σφῶν ἡγουμένου. καὶ τούτῳ γάϊος κλαύδιος χιλιαρχῶν ναυσὶν ὀλίγαις ὑπὸ ἀππίου κλαυδίου προπεμφθεὶς, ἐς τὸ ῥήγιον ἀφίκετο. διαπλεῦσαι δὲ οὐκ ἐθάρρησε, πολὺ πλεῖον τὸ τῶν καρχηδονίων ὁρῶν ναυτικόν. ἀκατίῳ δ' ἐμβὰς, προσέσχε τῇ μεσσήνῃ, καὶ διελέχθη αὐτοῖς ὅσα ὁ καιρὸς ἐδίδου. ἀντειπόντων δὲ τῶν καρχηδονίων, τότε μὲν μηδὲν πράξας ἀνεκομίσθη. μετὰ ταῦτα δὲ γνοὺς τοὺς μαμερτίνους ἐν στάσει ὄντας (οὔτε γὰρ τοῖς ῥωμαίοις ὑπακούειν ἐβούλοντο, καὶ τοὺς καρχηδονίους ἐβαρύνοντο) ἐπέπλευσεν αὖθις, καὶ ἄλλα τε εἶπεν ἐπαγωγὰ, καὶ ὡς ἐπ' ἐλευθερώσει τῆς πόλεως ἥκει, καὶ ἐπειδὰν καταστήσῃ τὰ πράγματα, ἀποπλεύσει, καὶ τοὺς καρχηδονίους ἢ ἀποχωρῆσαι ἐκέλευσεν, ἢ εἴ τι δίκαιον ἔχειν, ὑπειπεῖν. ὡς δ' οὔτε τῶν μαμερτίνων τις ὑπὸ δέους ἐφθέγγετο, καὶ οἱ καρχηδόνιοι βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, οὐδὲν αὐτοῦ ἐφρόντιζον· αὐταρκὲς, ἔφη, μαρτύριον παρ' ἀμφοτέρων ἡ σιωπὴ, τῶν μὲν ὅτι ἀδικοῦσιν (εἰ γάρ τι ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἐδικαιολογήσαντο ἂν) τῶν δὲ, ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἐφίενται. ἐπαρρησιάσαντο γὰρ ἂν, εἰ τὰ τῶν καρχηδονίων προῄρηντο, καὶ ἐπηγγέλλοντο βοηθήσειν αὐτοῖς. θορύβου δὲ καὶ ἐπαίνου παρὰ τῶν μαμερτίνων ἐπὶ τούτοις γενομένου, εὐθὺς ἀνέπλευσε πρὸς τὸ ῥήγιον, καὶ μετ' ὀλίγον παντὶ τῷ ναυτικῷ βιασάμενος τὸν διάπλουν, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς τέχνης τῶν καρχηδονίων, τὸ δὲ πλεῖστον διὰ τὴν τοῦ ῥοῦ χαλεπότητα, καὶ χειμῶνα ἐξαίφνης γενόμενον, τινάς τε τῶν τριήρων ἀπέβαλε, καὶ ταῖς λοιπαῖς μόλις ἐς τὸ ῥήγιον ἀπεσώθη. οὐ μέντοι τῆς θαλάσσης οἱ ῥωμαῖοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέσχοντο· ἀλλ' ὁ μὲν κλαύδιος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζεν. ἄννων δὲ τὴν αἰτίαν τῆς τῶν σπονδῶν διαλύσεως ἐς τοὺς ῥωμαίους τρέψαι βουλόμενος, καὶ τὰς ἁλούσας τριήρεις τῷ κλαυδίῳ ἔπεμψε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπεδίδου, καὶ πρὸς τὴν εἰρήνην προεκαλεῖτο αὐτόν. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐδέξατο, ἠπείλησε, μηδ' ἀπονίψασθαι τὰς χεῖρας ποτὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ τοὺς ῥωμαίους ἐάσαι. ὁ κλαύδιος δὲ τὴν τοῦ πορθμοῦ φύσιν κατανοήσας, ἐτήρησε τόν τε ῥοῦν καὶ τὸν ἄνεμον ἐκ τῆς ἰταλίας, ἐς τὴν σικελίαν ἅμα φέροντας· καὶ οὕτω διέπλευσεν ἐς τὴν νῆσον, μηδενὸς ἐναντιωθέντος. εὑρὼν οὖν ἐν τῷ λιμένι τοὺς μαμερτίνους (ὁ γὰρ ἄννων προϋποπτεύσας αὐτοὺς, ἐν τῇ ἀκροπόλει καθῆστο, φυλάττων αὐτὴν) ἐκκλησίαν συνήγαγε, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς ἔπεισε, μεταπέμψασθαι τὸν ἄννωνα. ὁ δὲ καταβῆναι οὐκ ἤθελε· φοβηθεὶς δὲ, μὴ οἱ μαμερτῖνοι ὡς ἀδικοῦντος αὐτοῦ νεωτερίσωσιν, ἦλθεν ἐς τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πολλῶν ὑπ' ἀμφοῖν μάτην λεχθέντων, συνήρπασέ τις τῶν ῥωμαίων αὐτὸν, καὶ ἐνέβαλεν ἐς τὸ δεσμωτήριον, συνεπαινούντων τῶν μαμερτίνων. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐλθὼν ἀνάγκῃ τὴν μεσσήνην ἐξέλιπεν. οἱ καρχηδόνιοι δὲ ἐκόλασαν μὲν τὸν ἄννωνα, κήρυκα δὲ τοῖς ῥωμαίοις ἔπεμψαν, τήν τε μεσσήνην ἐκλιπεῖν κελεύοντες, καὶ ἐκ πάσης ἀπελθεῖν σικελίας ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ· καὶ στρατιὰν ἀπεστάλκασιν. ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο οἱ ῥωμαῖοι, τούς τε μισθοφοροῦντας παρ' αὐτοῖς ἐξ ἰταλίας ἀπέκτειναν,

quaſdam non ſtatim miſerunt. Quare illi, urgente neceſsitate, Carthaginenſes implorarunt. Qui & ſupplicibus & ſibi ipſis pacem cum Hierone confecerunt, ne Romani in inſulam trajcerent, & urbem atque fretum Hannone duce cuſtodiuerunt. Interea C. Claudius tribunus militum ab Appio Claudio cum paucis nauibus præmiſsus, Rhegium uenit. ſed cum hoſtilem claſſem longè maiorem uideret, trajcere non auſus, nauicula conſcenſa Meſſanam appulit: & cum Mamertinis ea collocutus eſt, quæ tempus ferebat. ſed Carthaginēſibus refragantibus, tum quidem rebus infectis receſsit. poſt autem, cum Mamertinos in motu eſſe cognouiſſet (neque enim Romanis parere uolebant, & Carthaginenſes ægrè perferebantur) ruſus nauigauit: & præter alia ad perſuadendum apta, ſe liberandæ ciuitatis ergò adeſſe dixit, & rebus in integrum reſtitutis receſſurum. Carthaginenſes uerò aut recedere, aut quam iuſtam manendi cauſam haberent, exponere iuſsit. Cum uerò neque Mamertinus quiſquam præ metu loqueretur, & Carthaginenſes urbem ui tenentes, nihil eum curarent: Satis, inquit, argumenti eſt utrorumque ſilentium, alteros iniuſtè agere (nam ſi cauſa freti eſſent, ſe defenderent) alteros libertatis eſſe cupidos. Si enim Carthaginenſibus ſtuderent, liberè illis auxilia promitterent. Quæ uerba cum Mamertini cum plauſu & laudibus excepiſſent, Rhegium ſtatim rediji: ac paulo pòſt cum tota claſſe ui trajcere conatus, partim ob multitudinem & ſolertiam Carthaginenſium, partim ob freti ſæuitiā, & tempeſtatem ſubito exortā, triremibus aliquot amiſsis, cum reliquis ægrè tenuit Rhegium. Neque tamen ob eam cladem Romani mari abſtinuerunt: ſed Claudius naues refecit. Hanno cauſam rupti fœderis Romanis aſſcripturus, etiā captas triremes Claudio remiſit, captiuosq; reſtituit, eum'que ad pacem prouocauit. Sed cum ille nullas conditiones admitteret, minatus eſt, ſe non paſſurum ut Romani uel manus in mari abluerent. Claudius uerò freti natura conſiderata, captauit refluxum eius & uentum ſimul ex Italia in Siciliam ferentes: itaq; in inſulam traiecit, prohibente nemine. & Mamertinis in portu inuentis (nam Hanno cum ciues ſuſpectos haberet, arcem tuebatur) pro concione perſuaſit, ut Hannonem accerſerent. Qui etſi deſcendere nolebat, tamen ueritus ne Mamertini de iniurijs ſibi factis conquerentes, noui aliquid molirentur, in concionem uenit: & multis uerbis utrinq; fruſtra factis, à quodā Romano cōprehenſus, in carcerē conjicitur, Mamertinis approbātibus. Sic ille tota Meſſena neceſſariò relicta, à Carthaginēſibus multatus eſt: & unà cū exercitu caduceator ad Romanos miſſus, per quem edicebāt, ut Meſſanam relinquerēt, & intra certū diem tota Sicilia excederēt. Romanis uerò non obtēperantibus, Italos, qui apud ipſos ſtipēdia merebāt, occiderunt.

C. Claudius male rem gerit in Sicilia.

Romanorū & Carthaginenſium certamina in Sicilia.

ciderunt: & Hierone adiuuante, impetu facto Meſſanam obſederunt: ac fretum cuſtodierũt, ut neq; milites neq; frumentum ad eos importarentur. Quo Conſul iam appropinquãs animaduerſo, ut milites ubiq; in portu per cauſam mercaturæ faciendæ uerſantes inuenit, eos decepit, ut quàm minimo cum periculo fretum tranſiret. noctuq; clàm in Sicilia non procul à caſtris Hieronis appulit, cumq; ſtatim aggreſſus eſt, ſe improuiſa impreſſione maximum illis terrorem illaturũ ratus. Verùm equites eius ſuccubuerunt, ſed grauis armaturæ milites ſuperiores euaſerũt. Hieron tum in montes, pòſt Syracuſas ſe cõtulit. quo Claudius amoto, Mamertinis ſua præſentia recreatis, Carthaginenſes iam deſtitutos inuadit, impetu in eorum caſtra facto, quæ quodammodo peninſulę inſtar erant, hinc mari, illinc profundis cincta paludibus. Anguſtiſsimę autem fauces, quà ſolum patebat aditus, muro intercludebãtur. Quò dum ui per multas ærumnas penetrare Romani ſtudent, telis profligati recedunt. Afros uerò auctis animis, ex anguſtis faucibus eruptione facta, tanquam fugientes perſecuturis, Romani conuerſi repulerunt, multis occiſis, ut non amplius caſtris egrederentur, quamdiu Claudius Meſſanæ fuit. Qui cum eos ui elicere non auderet, ad Syracuſas & Hieronem conuertit animum, præſidio Meſſanæ relicto. Et ut ipſe urbem oppugnabat, ſic ciues aliquando erumpebant, nunc his, nunc illis fauente uictoria. Et Conſul aliquando in anguſtias redactus, captus eſſet, niſi antequam circumueniretur, ad Hieronem de pacis conditionibus legatũ miſiſſet. Nam cum quidam ueniſſet, cum quo de pace tractaret, inter colloquendum paulatim receſsit, donec in tuta peruenit. Et quia urbs facilè capi non poterat, & obſidio cùm ob penuriam commeatus, tum propter luem in exercitu graſſantem, facultatem non babebat, receſſit. Syracuſani autem ſequentes, cum diſperſis colloquebantur: ac pacem feciſſent, ſi etiam Hieron conſentire uoluiſſet. Conſul præſidio Meſſanæ relicto, Rhegium traiecit. Romani Hetruriæ rebus compoſitis, atq; Italia planè pacata, Carthaginenſium autem uiribus creſcentibus, utrunq; Conſulem in Siciliam ire iuſſerunt. Igitur Valerius Maximus & Octacilius Craſſus, tam ſeorſim quàm unà inſulam peragrantes, multos in deditionem acceperunt: ac locis pleriſq; adiunctis, Syracuſas contenderunt. Quorum ſucceſsibus Hieron territus, redditis urbibus quas eis ademerat, promiſſaq; pecunia, & captiuis dimiſsis, pacem petijt, atque impetrauit: quòd Conſules, eius opibus adiunctis, Carthaginẽſes à ſe facilius debellari poſſe rebantur. Pactis firmatis, ad alias urbes, in quibus Punica præſidia erant, conuerſi, atq; cæteris repulſi, Segeſtam ultro ſe dedentem acceperunt. Ciues enim ob neceſsitudinẽ ſibi cum Romanis intercedentem (nam ſuum quoque ortum ad Aeneam autorem referebant) Carthaginenſibus cæſis, illorum fidei ſe commiſerunt.

Hieron ſe cum Romanis cõiungit.

κλείσαν, καὶ τῇ μεσσήνῃ προσέβαλον. συνῆν δὲ καὶ ὁ ἱέρων αὐτοῖς, καὶ τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν, καὶ τὸν πορθμὸν ἐφύλασσον, ὡς μήτε στράτευμα, μήτε σῖτος αὐτοῖς κομισθῇ. ὃ μαθὼν ὁ ὕπατος ἤδη πλησιάζων, ὡς εὗρε συχνοὺς αὐτῶν πολλαχῇ κατὰ πρόφασιν ἐμπορείας ἐλλιμενίζοντας, ἐξηπάτησε σφᾶς, ὅπως δῆλα δὴ τὸν πορθμὸν ἀσφαλίσηται· καὶ ἔλαθε νυκτὸς τῇ σικελίᾳ προσορμισάμενος. καὶ προσπλεύσας οὐ πόρρω τοῦ στρατοπέδου τοῦ ἱέρωνος, αὐτίκα συνέμιξε, νομίζων φοβερώτατος αὐτοῖς ἐκ τοῦ ἀδοκήτου φανήσεσθαι. αὐτίκα ἐπεξελθόντων δ᾽ αὐτῶν, τὸ μὲν τῶν ῥωμαίων ἱππικὸν ἠλαττώθη, τὸ δ᾽ ὁπλιτικὸν ὑπερίσχυε. καὶ ὁ ἱέρων τότε μὲν ἐς τὰ ὄρη, ὕστερον δὲ ἐς τὰς συρακούσας ὑπεχώρησεν. ὁ δὲ κλαύδιος ἀναχωρήσαντος τοῦ ἱέρωνος, καὶ τῶν μαμερτίνων διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἀναθαρσησάντων, ἐπῆλθε τοῖς καρχηδονίοις μονωθεῖσιν ἤδη· καὶ τῷ σφῶν προσέβαλε χαρακώματι, ὄντι οἷον ἐν χερρονήσῳ. ἐντεῦθεν μὲν γὰρ ἡ θάλασσα τοῦτο συνεῖχεν, ἐντεῦθεν δὲ ἕλη τινὰ δυσδιάβατα· ἐπὶ δὲ τὸν αὐχένα, δι᾽ οὗ περ μόνου εἰσῆλθεν, στενοτάτου τυγχάνοντος, ἐπεποίητο διατείχισμα. βιαζόμενοι οὖν πρὸς τοῦτο οἱ ῥωμαῖοι, ἐταλαιπώρησαν, καὶ βαλλόμενοι ἀνεχώρησαν. οἱ δὲ λίβυες θαρσήσαντες ἐπεξῆλθον· καὶ ὡς φεύγοντας διώκοντες, ἔξω προεληλύθασι τῶν στενῶν. κἀνταῦθα ὑποστραφέντες οἱ ῥωμαῖοι, αὐτοὺς ἐτρέψαντο, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν, ὥστε αὐτοὺς μηκέτι τοῦ στρατοπέδου προελθεῖν, παρ᾽ ὅσον ἦν ἐν μεσσήνῃ ὁ κλαύδιος. ὁ δὲ βιάσασθαι τὴν πρόσοδον μὴ τολμῶν, πρὸς τὰς συρακούσας καὶ τὸν ἱέρωνα ἐτράπετο, φυλακὴν ἐν τῇ μεσσήνῃ καταλιπών· καὶ προσέβαλέ τε αὐτὸς τῷ ἄστει, κἀκεῖνοι ποτὲ ἐπεξῄεσαν· καὶ ὅτε μὲν ἐκράτουν, ὅτε δ᾽ ἐκρατοῦντο ἑκάτεροι· καί ποτε ἐν χωρίῳ στενῷ ὁ ὕπατος γεγονώς, ἑάλω ἄν, εἰ μὴ πρὸ τοῦ περισχεθῆναι, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἱέρωνα, ὡς συμβάσεως δή τινος αὐτὸν προσκαλούμενος. οὕτω γὰρ ἐλθόντος τινός, πρὸς ὃν ἔμελλε συμβήσεσθαι, διελέγετό τι αὐτῷ, καὶ ὑπεχώρει, μέχρις οὗ πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ἀπεχώρησε. τῆς δὲ πόλεως ῥᾳδίως ἁλῶναι μὴ δυναμένης, καὶ τῆς προσεδρείας ἀπόρου διὰ σπάνιν οὔσης σιτίων, καὶ διὰ νόσον τῆς στρατιᾶς, ἀπανέστη. καὶ οἱ συρακούσιοι εἵποντο, καὶ ἐς λόγους τοῖς σκεδαννυμένοις ᾔεσαν. καὶ ἐσπείσαντο ἄν, εἰ καὶ ὁ ἱέρων συμβῆναι ἠθέλησεν. ὁ δὲ ὕπατος φρουρὰν ἐν τῇ μεσσήνῃ καταλιπών, ἀπέπλευσεν εἰς τὸ ῥήγιον. οἱ ῥωμαῖοι δὲ ἐπεὶ τὰ τυρσηνικὰ κατεστήσαντο, καὶ τὰ ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἀκριβῶς εἰρήνουν, τὰ δὲ τῶν καρχηδονίων ἤδη πλεῖον συνίστατο, ἄμφω τοὺς ὑπάτους ἐς τὴν σικελίαν ἐκστρατεῦσαι ἐκέλευσαν. περαιωθέντες οὖν ὅ, τε μάξιμος οὐαλλέριος καὶ ὁ ὀκτακίλιος κράσσος, καὶ διὰ τῆς νήσου ὁμοῦ τε περιιόντες, καὶ δίχα, πολλοὺς ὁμολογίᾳ παρεστήσαντο. ὡς δὲ τὰ πλείω ἐκράτουν, πρὸς τὰς συρακούσας ὥρμησαν. καὶ ὁ ἱέρων φοβηθείς, διεκηρυκεύσατο σφίσι τάς τε πόλεις, ἃς ἀφῄρητο, ἐκδιδούς, καὶ χρήματα ὑπισχνούμενος, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶν, καὶ ἔτυχεν ἐπὶ τούτοις σπονδῶν. οἱ γὰρ ὕπατοι ῥᾷον μετ᾽ αὐτοῦ καταστρέψεσθαι τοὺς καρχηδονίους ἐνόμισαν. συμβάντες δὲ αὐτῷ, πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις ὑπὸ καρχηδονίων φρουρουμένας ἐτράποντο. καὶ τῶν μὲν ἄλλων ἀπεκρούσθησαν, ἐγέσταν δὲ ἑκούσιαν ἔλαβον. διὰ γὰρ τὴν πρὸς ῥωμαίους οἰκειότητα, ἣν ἐν αὐτῷ ἐκ τοῦ αἰνείου λέγοντες γεγονέναι, προσεχώρησαν αὐτοῖς, τοὺς καρχηδονίους φονεύσαντες.

τες. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι διὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὸ ῥήγιον ἀπῆραν. καρχηδόνιοι δὲ ἐς σαρδὼ τὸ πλεῖον ἐκόμισαν τοῦ στρατοῦ, ἵν᾽ ἐκεῖθεν τῇ ῥώμῃ ἐπιθῶνται, καὶ ἢ τέλεον οὕτω τῆς σικελίας ἐκστήσωσιν, ἢ διαπεραιωθέντας ἀσθενεστέρους ποιήσωσιν. ἀλλ᾽ οὔτε τούτου, οὔτε μὴν ἐκείνου ἐπέτυχον. οἱ γὰρ ῥωμαῖοι τήν τε οἰκείαν ἐφύλαττον, καὶ ἀξιόμαχον ἐς σικελίαν δύναμιν ἔπεμψαν μετὰ ποστουμίου ἀλβίνου, καὶ μετὰ αἰμιλίου κοΐντου. ἐλθόντες δὲ ἐς σικελίαν οἱ ὕπατοι, ἐπ᾽ ἀκράγαντα ὥρμησαν, κἀνταῦθα ἀννίβαν τὸν γίσγωνος ἐπολιόρκουν. ὃ οἱ ἐν καρχηδόνι πυθόμενοι, ἄννωνα αὐτῷ σὺν πολλῇ χειρὶ συμμαχήσοντα ἔπεμψαν. ὁ δὲ ἐς ἡράκλειαν ἐλθὼν, οὐ πόρρω οὖσαν ἀκράγαντος, ἐπολέμει. καὶ μάχαι πλείους καὶ μεγάλαι δὲ ἐγένοντο· καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὁ ἄννων τοὺς ὑπάτους προυκαλεῖτο εἰς πόλεμον, εἶθ᾽ ὕστερον ἐκεῖνον οἱ ῥωμαῖοι προυκαλοῦντο. ἕως μὲν γὰρ ἄφθονον εἶχον οἱ ῥωμαῖοι τροφὴν, οὐκ ἐτόλμων μάχεσθαι, τῷ πλήθει ἐλαττούμενοι, λιμῷ δὲ τὴν πόλιν αἱρήσειν ἤλπιζον· ἐπεὶ δὲ σίτου ἐσπάνιζον, αὐτοὶ μὲν ἀγωνίζεσθαι προεθυμοῦντο. ὁ δὲ ἄννων ὤκνει, ὑποπτεύσας διὰ τὴν προθυμίαν ἐνεδρευθήσεσθαι. διὸ οἵ τε ἄλλοι τὰ τῶν ῥωμαίων θεραπεύειν ἠξίουν ὡς ἀκμὴν νενικηκότων, καὶ ὁ ἱέρων ἀπροθύμως αὐτοῖς συμφερόμενος πρότερον, τότε σῖτον αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὥστε καὶ τοὺς ὑπάτους ἀναθαρσῆσαι. ἄννων δὲ ἐπεχείρησε μάχην συνάψαι, ἐλπίσας καὶ τὸν ἀννίβαν ἐκ τοῦ τείχους κατὰ νώτου τοῖς ῥωμαίοις προσπεσεῖσθαι. ὃ μαθόντες οἱ ὕπατοι, ἡσύχαζον, ἕως τὸν ἄννωνα καταφρονήσαντα τῷ χαρακώματι προσελθεῖν. ἔπεμψαν δὲ τινας κατόπιν αὐτοῦ ἐνεδρεύσοντας. ἐκείνου δὲ πρὸς ἑσπέραν ἀδεῶς καὶ καταφρονητικῶς ἐπανάγοντος, ἔκ τε τῆς ἐνέδρας καὶ τοῦ χαρακώματος αὐτῷ οἱ ῥωμαῖοι συνέμιξαν, καὶ φόνον πολὺν καὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων εἰργάσαντο. ὁ δ᾽ ἀννίβας ἐν τούτῳ ταῖς σκηναῖς τῶν ῥωμαίων ἐπελθὼν, ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν φυλαττόντων αὐτάς. ὁ δ᾽ ἄννων ἐς τὴν ἡράκλειαν κατέφυγε, τὸ στρατόπεδον ἐκλιπών. καὶ ὁ ἀννίβας νυκτὸς ἐκδρᾶναι τοῦ ἀκράγαντος βουλευσάμενος, αὐτὸς μὲν ἔλαθεν· οἱ δ᾽ ἄλλοι γνωσθέντες, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ῥωμαίων, συχνοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ἀκραγαντίνων ἐκτάνθησαν. οὐ μέντοι συγγνώμης ἔτυχον οἱ ἀκραγαντῖνοι, ἀλλὰ τά τε χρήματα σφῶν διηρπάσθησαν, καὶ αὐτοὶ ἐπράθησαν ἅπαντες. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι πρὸς τὴν μεσσήνην διὰ τὸν χειμῶνα ἀνεχώρησαν. ὠργίζοντο δ᾽ οἱ καρχηδόνιοι κατὰ ἄννωνος, καὶ ἀμίλκαν ἀντ᾽ αὐτοῦ τὸν βαρχίδαν ἀπέστειλαν, ἄνδρα τῶν ὁμοφύλων, πλὴν τοῦ ἀννίβα τοῦ υἱοῦ, ἐν στρατηγίᾳ κρείττονα. καὶ αὐτὸς μὲν τὴν σικελίαν ἐφύλαττεν· ἀννίβαν δὲ ναυαρχοῦντα ἐς ἰταλίαν ἔπεμψε, τὰ παράλια αὐτῆς κακουργήσοντα, ἵνα τοὺς ὑπάτους πρὸς ἑαυτὴν ἀντισπάσαι. ἀλλ᾽ οὐκ ἔτυχε τοῦ σκοποῦ. καταστήσαντες γὰρ ἐκεῖνοι φρουρὰς ἑκασταχόθι τῆς παραλίας, ἐς σικελίαν ἦλθον, οὐδὲν δὲ μνήμης τι ἄξιον ἔδρων. ὁ δὲ ἀμίλκας τοὺς γαλάτας τοὺς μισθοφόρους, ὅτι μὴ ἐντελῆ δεδώκει σφίσι τὸν μισθὸν, ἀγανακτήσαντας, φοβηθεὶς μὴ προσχωρήσωσι τοῖς ῥωμαίοις, διέφθειρε πέμψας αὐτοὺς ἔς τινα τῶν ὑπὸ ῥωμαίους πόλιν, παραληψομένους αὐτὴν, ὡς τάχα προδιδομένην, καὶ διαρπάσαι αὐτὴν προτρέψας. στείλας δὲ πρὸς τοὺς ὑπάτους ψευδαυτομόλους, τὴν τῶν γαλατῶν προμηνύοντας ἔλευσιν· εἶθ᾽ οἱ γαλάται πάντες ἐνεδρευθέντες ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ῥωμαίων ἀπέθανον. ἀπελθόντων δὲ τῶν ὑπάτων οἴκαδε, ὁ ἀμίλκας καὶ τὴν ἰταλίαν ἐπόρθει,

Consulibus ob hybernum tempus Rhegium reuerſis, Carthaginenſes maiorem copiarum partem in Sardiniam tranſtulerũt, ut inde Romanos aggrederentur: atq; aut penitus Sicilia pellerent, aut ſi traiecissent, uires eorum carperent. Sed neutrũ eis ſucceſsit, Romanis & ſua tuentibus, & Siciliam cum iuſtis copijs, Poſthumij Albini & Q. Aemylij ductu atq; auſpicijs, defendentibus. Qui cum in inſulam ueniſſent, Hannibalem Giſgonis filium Agrigenti obſederunt. Quo Carthagine audito, Hanno cum magna manu auxilio miſſus, Heracleæ, quæ parum Agrigento diſtat, bellum geſsit: ac multa magnaq; prælia ſunt commiſſa, primùm Hannone Conſules, deinde Conſulibus Hannonem prouocantibus. Nam dum Romani copiam cibariorum habebant, numero militum inferiores, pugnã detrectabant, ſe fame urbem expugnaturos ſperantes: cum ueró frumento deficerent, ad decertandum alacres facti ſunt. Hanno uerò pugnandi copiam eis facere noluit, ueritus ne alacritate illa in inſidias pelliceretur. Vnde factũ eſt, ut & alij Romanis tanquam uictoribus ſtuderent: & Hieron antè ſegniter auxiliari ſolitus, tum frumentum ſummitteret, unde Romani animos receperunt. Hanno quoq; pugnam committere inſtituit, etiam Hannibalẽ eruptione facta Romanos à tergo cæſurũ ſperans. Quo Conſules animaduerſo cum quieſcerent, & Hanno per contemptum uſq; ad uallum acceſsiſſet, aliquot miſerunt, qui ei à tergo inſidiarentur. Illoq; ſub ueſperam ſecurè & contemptim exercitum reducente, Romani tam ex uallo, quàm ex inſidijs eum aggreſsi, multam & hominum & elephantorum cædem ediderũt. Interea Hannibal Romanorum caſtra adortus eſt, ſed repulſus à cuſtodibus. Hanno caſtris deſertis Heracleã confugit. Hannibal noctu Agrigento profugiẽdi capto conſilio, ipſe quidem clam euaſit: cæteri autem deprehẽſi, partim à Romanis, multi ab Agrigẽtinis ſunt occiſi: qui tamẽ ea re ueniam non impetrarunt, ſed opibus direptis omnes uænierũt. Conſules Meſſanam in hyberna conceſſerunt. Carthaginenſes Hannoni irati, Hamilcarem Barchinum ſucceſſorẽ dederunt, imperatorem, Hannibale filio excepto, inter ſuos præſtantiſsimum: qui cum Siciliam ipſe tueretur, Hannibalem claſsi præfectum in Italiam, oræ maritimæ infeſtãdæ cauſa miſit, ut Conſules ad ſe retraheret. Sed feſellit eũ opinio. Nam præſidijs ubique in mari collocatis, in Siciliam profecti, nihil memorabile geſſerũt. Hamilcar uerò metuẽs, ne Galli milites, ob ſtipẽdia non integra numerata indignantes, cum Romanis ſe cõiungerent, ad quandã Romanam urbem per proditionem ſcilicet occupandam & diripiendam eos miſit: ſubornatis transfugis, qui Coss. Gallorum aduentum nunciarent. Ita illi omnes inſidijs excepti perierunt: ſed & Romanorum multi occubuerunt. Conſulibus domum reuerſis, Hamilcar etiam Italiæ oram

Hannibal Giſgonis filius.

Hanno.

Hannonis & Agrigentinorum clades.

Hamilcar.

Hannibal.

Gallorũ cædes per dolum Hamilcaris.

classe uaſtauit, & quaſdam Siciliæ urbes ſubegit. Quo Romani audito, claſſem inſtruxerunt, cui Conſulum alter Cn. Duilius eſt præfectus, collega eius Cn. Cornelius in Siciliam miſſus: qui cum bello terreſtri, quod mandatum ei fuerat, neglecto, nauibus quas habebat, Liparæ, ſpe proditionis dolo Carthaginēſium facta, appuliſſet, à Bode Hannibalis legato eſt circumuentus. Cum autem ad defenſionem ſe pararet, ille Romanorum audaciam ueritus, eos ad pacis conditiones prouocauit. cumq; Conſuli & tribunis militum perſuaſiſſet, ut ipſius triremem conſcenderent, quò cum præfecto claſsis colloquerentur, eos Carthaginem miſit, cæteros non repugnantes cæpit. Deinde Hannibal Italiam uaſtauit: Hamilcar Segeſtam petijt, ubi maxima pars Romani peditatus erat. & C. Cæcilio tribuno militum opem illis ferre uolenti, per inſidias multos milites occidit. His Romani cognitis, præfectum urbis ſtatim ablegarunt, & Duilium maturare iuſſerunt. Qui cum in Siciliam ueniſſet, nauesq; Carthaginenſium craſsitudine & magnitudine Romanis inferiores, ſed celeritate remigij, & nauigandi uarietate ſuperiores eſſe uidiſſet: machinas quaſdam, ancoras, manus ferreas longis contis præfixas, aliaq; eius generis fabricauit, quibus hoſtiles naues attraherentur: ac tranſitu in illas facto, ſui cum Carthaginenſibus, ueluti in terreſtri pugna, comminus dimicarent. Carthaginenſes quum Romanas naues crebra remigatione circundatas, ſubitò inuaſiſſent, aliquandiu æquo Marte certatum eſt: deinde uerò Romani ſuperiores facti, multos demerſerūt, multos cæperunt. Hannibal ſeptiremi, in qua pugnabat, cum triremi commiſſa, ueritus ne caperetur, in aliam nauim ſaltu facto, euaſit. Hoc naualis prælij exitu Romani multis ſpolijs aucti ſunt. Carthaginenſes uerò Hannibalem ob acceptam cladem occidiſſent, niſi eos ſtatim, ueluti rebus adhuc integris, percontatus eſſet, utrum nauali prælio decertare iuberent, nécne? Cum aſſenſi eſſent, ut qui claſsibus gloriarentur: ſubiecit, Nullum ſuum peccatum eſſe, qui eadem ſpe, qua ipſi, pugnam inijſſet. Conſilium enim in ſua poteſtate, euentum penes fortunam fuiſſe. Sic illi uita conceſſa eſt, imperium abrogatum. Duillius peditatu ſibi adiuncto, Segeſtanos liberauit, Hamilcare nec ad manus uenire auſo: & ſocijs ciuitatibus firmatis, elapſa æſtate Romam redijt. Poſt eius abitum Hamilcar Drepanum (eſt autem portus opportunus) munijt, eoq; res maximi precij contulit: & Erycinis omnibus expulſis, atque urbe euerſa, ne locus munitiſsimus Romanis ad bellum gerendum uſui eſſet, urbes alias ui, alias proditione cæpit: ac niſi à C. Floro, qui ibi hybernabat, cohercitus fuiſſet, totam Siciliam ſubegiſſet. L. Scipio eius collega exercitum in Sardiniam & Corſicam duxit, inſulas in Tyrrheno mari ſitas, tam exiguo interuallo

Cn. Cornelius Cos. dolo Bodis Liparæ capitur.

Cn. Duillius Pœnos classe uincit.

C. Florus Hamilcari resistit.

Sardinia. Corsica.

ἐπόρθει, προσπλέων, καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλεις τινὰς ὑπηγάγετο. πυθόμενοι δὲ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, ναυτικὸν συνεστήσαντο, καὶ Γάϊον αὐτῷ Δουΐλλιον τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπέστησαν, τὸν δὲ τούτου συνάρχοντα Κορνήλιον Γάϊον εἰς Σικελίαν ἔπεμψαν, ὃς κατὰ γῆν πόλεμον ὃν ἐνεκεκλήρωτο ἀμελήσας, ταῖς παρούσαις αὐτῷ ναυσὶν ἐς Λιπάραν ἔπλευσεν, ὡς προδιδομένην αὐτῷ, ὑπὸ δὲ ἐκ δόλου τῶν Καρχηδονίων ἐγένετο. ὡς οὖν ἐς τὴν Λιπάραν καθωρμίσατο, Βώδης αὐτὸν ὁ τοῦ Ἀννίβου προελόχισεν ὑποστράτηγος. παρασκευαζομένου δὲ τοῦ Γαΐου πρὸς ἄμυναν, δείσας ἐκεῖνος τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν, προεκαλέσατο αὐτοὺς ἐς σπονδάς· καὶ πείσας αὐτοὺς ἐμβῆναι ἐς τὴν ἑαυτοῦ τριήρη τόν τε ὕπατον καὶ τοὺς χιλιάρχους, ὡς τῷ ναυάρχῳ ἐντευξομένους, καὶ τούτους μὲν ἐς Καρχηδόνα ἀπέπεμψαν, τοὺς δὲ λοιποὺς οὐδὲ ἀραμένους τὰ ὅπλα εἷλον. ὅ τε Ἀννίβας μὲν τὴν Ἰταλίαν ἐπόρθει, Ἀμίλκας δὲ εἰς Αἴγεσταν ἐστράτευσεν, ἐν ᾗ τὸ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ τοῖς Ῥωμαίοις ἦν, οἷς ἐπικουρῆσαι Γάϊον Καικίλιον χιλίαρχον ἐθελήσαντα λοχήσας, πολλοὺς ἐφόνευσε τῶν αὐτοῦ. ταῦτα δὲ μαθόντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τὸν μὲν ἀστυνόμον εὐθὺς ἐξέπεμψαν, καὶ τὸν Δουΐλλιον ἐπέσπευσαν. ὁ δὲ ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθών, καὶ καταμαθὼν τὰς ναῦς τῶν Καρχηδονίων τῷ μὲν πάχει καὶ τῷ μεγέθει τῶν σφῶν ἐλαττουμένας, τῷ τάχει δὲ τῆς εἰρεσίας καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ πλοῦ προεχούσας, μηχανὰς ἐπὶ τῶν πρῳρῶν, ἀγκύρας τε, καὶ χεῖρας προὔχοντας σιδηρᾶς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατεσκεύασεν, ὅπως ταῖς πολεμίαις ναυσὶν ἐμπεριπλεκόμενοι αὐτὰ συνάπτοιντο σφίσι, καὶ μεταβαίνοντες εἰς αὐτάς, ὡς χερσὶν ἴσον τοῖς Καρχηδονίοις, καὶ ὡς ἐν πεζῇ μάχῃ τούτοις συρρηγνύωνται. συμμίξαντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι ταῖς τῶν Ῥωμαίων ναυσί, περιέπλεον σφᾶς, συντόνῳ χρώμενοι εἰρεσίᾳ, καὶ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου προσέβαλλον. χρόνον μὲν οὖν τινα ἰσοπαλὴς ἡ ναυμαχία ἐγίνετο. εἶθ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐπικρατέστεροι γεγονότες, πολλοὺς μὲν κατέδυσαν, συνέσχον δὲ καὶ πολλούς. ὁ δ' Ἀννίβας ἐφ' ἧς ἐπτήρους ἐναυμάχει, συγκλεισθείσης ταύτης ὑπὸ τριήρει τινί, μὴ ἁλῷ φοβηθείς, τὴν ἑπτήρη τε ἐγκατέλιπε, καὶ μεταβὰς εἰς ἑτέραν διέφυγε. τῆς μὲν οὖν ναυμαχίας τοῦτο τέλος ἐγένετο, καὶ λάφυρα πολλὰ ἐλήφθη. τὸν δὲ Ἀννίβαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὴν ἧτταν ἀπέκτειναν ἄν, εἰ μὴ εὐθὺς ἐπηρώτησε σφᾶς, ὡς ἀκεραίων ἔτι τῶν πραγμάτων ὄντων, εἰ ναυμαχῆσαι κελεύουσιν, ἢ μή; συνθεμένων γὰρ αὐτῶν ναυμαχῆσαι, ὡς τῷ ναυτικῷ προέχειν ἐπαιρομένων, ὑπεῖπεν, ὅτι οὐδὲν ἄρα ἠδίκηκα, ὅτι ταὐτὰ ὑμῖν ἐλπίσας συνέβαλον. τῆς γὰρ γνώμης, ἀλλ' οὐ τῆς τύχης ἐτύγχανον κύριος. καὶ ὁ μὲν ἐσώθη, τὴν δὲ ἡγεμονίαν ἀφῃρέθη. Δουΐλλιος δὲ τὸ πεζὸν προσλαβών, τούς τε Αἰγεσταίους ἐρρύσατο, μηδ' εἰς χεῖρας αὐτῷ τοῦ Ἀμίλκα ἐλθεῖν ὑπομείναντος, καὶ τὰ φίλια τὰ ἄλλα ἐβεβαιώσατο, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην τοῦ θέρους παρελθόντος ἐκομίσθη. ἀπάραντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Ἀμίλκας τό, τε Δρέπανον κεκλημένον (ἔστι δὲ λιμὴν ἐπίκαιρος) ἐκρατύνατο, καὶ ἐς αὐτὸ τὰ πλείστου κατέθετο ἄξια, καὶ τοὺς Ἐρυκίνους ἅπαντας μετῴκισε· καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν κατέσκαψεν, ἵνα μὴ οἱ Ῥωμαῖοι καρτερὰν αὐτὴν οὖσαν καταλαβόντες, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου ποιήσωνται· καὶ πόλεις ἄλλας τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ προδοσίᾳ. κἂν εἰ μὴ Γάϊος Φλῶρος αὐτὸν ἐπέσχεν, ἐκεῖ χειμάσας, τὴν Σικελίαν ἂν κατεστρέψατο ἅπασαν. Λούκιος δὲ Σκιπίων ὁ συνάρχων αὐτοῦ, ἐπὶ Σαρδὼ καὶ ἐπὶ Κύρνον ἐστράτευσε (κεῖνται δ' ἐν τῷ Τυρσηνικῷ πελάγει, ὀλίγον ἀλλήλων

λων ἀπέχουσαι, ὡς μίαν αὐτὰς πόῤῥωθεν εἶναι δοκεῖν) καὶ πρῶτον τῇ Κύρνῳ προσβαλὼν, τὴν μὲν Οὐαλερίαν τὴν κρατίστην αὐτῆς πόλιν βίᾳ εἷλε, ἀπόνως δὲ τὰ λοιπὰ ἐχειρώσατο. ἐν δὲ τῷ τὴν Σαρδὼ πλεῖν, κατεῖδέ τι ναυτικὸν Καρχηδονίων, καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐτράπετο, καὶ οἱ μὲν ἔφυγον πρὶν ἢ συμμῖξαι. αὐτὸς δ' ἤδη πόλιν Ὀλβίαν εἷλεν. ἐνταῦθα τῶν Καρχηδονίων μετὰ τῶν νεῶν ἐπιφανέντων φοβηθεὶς (οὐδὲ γὰρ εἶχε τὸ πεζὸν ἀξιόμαχον) ἐπ' οἴκου ἀπῆρεν. ἐν δὲ τῷ τότε χρόνῳ ἄλλοι τε τῶν ἁλόντων, καὶ ἐν τῷ ἄστει δουλευόντων, καὶ οἱ Σαμνῖται (συχνοὶ γὰρ πρὸς τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν ἀφῖκτο) συνέθεντο τῇ Ῥώμῃ ἐπιβουλεῦσαι. μαθὼν δὲ τοῦτο Ἔριος Ποτίλιος, ὁ τῆς βοηθείας ἄρχων, προσεποιήσατο συμφρονεῖν αὐτοῖς, ἵνα ἀκριβώσῃ πᾶν τὸ διεγνωσμένον αὐτοῖς, καὶ ἐπεὶ μὴ οἷός τ' ἦν κατεμηνῦσαι τὸ βούλευμα (πάντες γὰρ περὶ αὐτὸν ἦσαν οἱ Σαμνῖται) ἔπεισεν αὐτοὺς βουλῆς ἀγομένης εἰς τὴν ἀγορὰν ἀθροισθῆναι, καὶ καταβοῆσαι αὐτοῦ, ὡς περὶ τὸν σῖτον ἀδικουμένους, ὃν παρ' ἐλάμβανον. τῶν δὲ τοῦτο ποιησάντων, μεταπεμφθεὶς, ὡς αἴτιος τοῦ θορύβου, ἐξέφηνεν αὐτοῖς τὴν ἐπιβουλήν. καὶ τότε μὲν ἡσυχάσαντες ἀπεπέμφθησαν. νυκτὸς δὲ συνέλαβον ἕκαστοι τῶν ἐχόντων δούλους τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὕτως ἡ πᾶσα διελύθη συνωμοσία. ἔτει δὲ ἐπιγιγνομένῳ θέρους ἔν τε τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἅμα ἐπολέμησαν οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. καὶ μετὰ τοῦτ' Ἀτίλιος Λατῖνος ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐλθὼν, καὶ Μυτίστρατον πόλιν ὑπὸ τοῦ Φλώρου πολιορκουμένην εὑρὼν, τῇ παρασκευῇ ἐκείνου ἐχρήσατο. καὶ προσβολὰς περὶ τὸ τεῖχος αὐτοῦ ποιουμένου, πρῶτον μὲν οἱ ἐπιχώριοι μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἠμύνοντο καρτερῶς. τῶν δὲ γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἐν δάκρυσι καὶ ἐν οἰμωγαῖς προαχθέντων, οὐκ ἀντεῖχον. ὑπεξελθόντων δὲ νυκτὸς τῶν Καρχηδονίων, ἅμα τῇ ἕῳ τὰς πύλας ἐθελοντὶ οἱ ἐπιχώριοι ἀνεπέτασαν. εἰσελθόντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, πάντας ἐφόνευον, ἕως ἐκήρυξεν ὁ Ἀτίλιος, τὴν λοιπὴν τε λείαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαβόντος εἶναι. ἐκ τούτου γὰρ τοὺς λοιπούς τε ἐζώγρησαν, καὶ τὴν πόλιν προδιαρπάσαντες κατέπρησαν. ἐκεῖθεν δὲ ἤδη Καμαρίνῃ ἀπερισκέπτως γενόμενοι, ἐς χωρία προλελοχισμένα ἐνέπεσον· καὶ πανσυδὶ ἂν ἐφθάρησαν, εἰ μὴ Μάρκος Καλπούρνιος χιλιάρχων σοφίᾳ μετῆλθε τὸ δυστύχημα. ἰδὼν γάρ τινα τῶν πέριξ λόφων μόνον ὑπὸ τοῦ κρημνώδους μὴ προκατειλημμένον, ὁπλίτας τριακοσίους παρὰ τοῦ ὑπάτου ᾐτήσατο, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπ' ἐκεῖνον ὥρμησεν, ἵν' οἱ πολέμιοι πρὸς αὐτοὺς τράπωνται, κἀντεῦθεν οἱ λοιποὶ διαφύγωσι, καὶ ἔσχεν οὕτως. ὡς γὰρ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν εἶδον οἱ ἐναντίοι ἐκπλαγέντες, τὸν μὲν ὕπατον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ὡς ἤδη ἑαλωκότας, κατέλιπον, ἐπὶ δὲ τὸν Καλπούρνιον συνέδραμον. καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γεγονυίας, πολλοὶ μὲν κἀκείνων, πάντες δὲ οἱ τριακόσιοι ἔπεσον· μόνος δὲ περιεσώσατο ὁ Καλπούρνιος, τρωθεὶς μέν. λαθὼν δὲ ἐν τοῖς νεκροῖς κάμνων ὑπὸ τῶν τραυμάτων, ὡς τεθνηκὼς, εἶτα ζῶος εὑρεθεὶς ἐσώθη. ἐν ᾧ δὲ οἱ τριακόσιοι ἐμάχοντο, ὁ ὕπατος ἀπεχώρησε. διαφυγὼν δὲ οὕτως, τήν τε Καμάριναν καὶ ἄλλας πόλεις τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ καὶ ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. κἀντεῦθεν ἤδη τὴν Λιπάραν ὥρμησεν ὁ Ἀτίλιος. νυκτὸς δὲ λαθὼν προκατέσχεν αὐτὴν ὁ Ἀμίλκας· καὶ ἐπεξελθὼν αἰφνιδίως, πολλοὺς διέφθειρε. Γάιος δὲ Σουλπίκιος τῆς τε Σαρδοῦς τὰ πλεῖστα κατέδραμε, καὶ ὑπερφρονήσας ἐκ τούτων, ὥρμησεν ἤδη τὴν Λιβύην. ἐπὶ πείρᾳ μὲν καὶ οἱ Καρχηδόνιοι

teruallo ſeparatas, ut ex longinquo pro una habeantur. Ac primùm Corſicæ principe urbe Valeria ui capta, reliquis citra laborem eſt potitus. In Sardiniam nauigaturus, cum claſſem Carthaginenſem conſpexiſſet, in eam impetum fecit. Sed cum illa, priuſquam ad manus ueniretur, fugiſſet, Olbiam urbem inuaſit. Vbi nauium Carthaginenſium conſpectu territus (nec enim à peditatu ſatis ad pugnam paratus erat) domum uerſus iter intendit. Eo tempore cùm alij captiui, tum Samnites, quorũ complures ad naualem inſtructionem uenerant, Romæ inſidiari decreuerunt. Quo Erius Potilius auxiliorum dux cognito, ſe eis aſſentiri ſimulauit, ut omnia eorum conſilia cognoſceret. *Erius Potilius ſeruorum coniurationem eludit.* Quia uerò illa deferre non poterat, à Samnitibus undique circundatus, eis perſuaſit, ut cum ſenatus haberetur, in foro congreſsi, uociferarentur, in demetiendo frumento fraudem ſibi eſſe factam. Quod cum illi feciſſent, accerſitus, ut tumultus autor, inſidias expoſuit: ac tum quidem ſeditione ſopita, illi ſunt dimiſſi. Noctu uerò, cum quiq; domini ſeruos ſuos comprehendiſſent, omnis coniuratio diſsipata eſt. Sequenti æſtate Romani & Carthaginenſes ſimul & in Sicilia & in Sardinia bellum geſſerunt. Deinde cum Attilius Latinus in Siciliam ueniſſet, atque Mutiſtratum urbem à *Mutiſtrati excidium.* Floro obſeſſam inueniſſet: copijs illius uſus, cum mœnia oppugnaret, oppidani principiò cum Carthaginenſibus ei fortiter reſtiterunt. Sed uxoribus & liberis lamentantibus, omiſſa defenſione, Carthaginenſibus noctu digreſſis, primo diluculo portas ultro aperuerunt. Verùm Romani ingreſsi, nemini pepercerũt: donec Attilius pronunciari iuſsit, prædam & homines eius fore qui cæpiſſet. Tum demum reliquis captis, urbem direptam incenderunt. Inde Camarinam incircumſpectè aggreſsi, atque in loca inſidijs occupata delapſi, omnes periſſent, niſi M. Calphurnius tribunus militum, calamitatem eam arte correxiſſet. *M. Calphurnius CCC militum interitu ſaluti totius exercitus redemit.* Nam cum ex omnibus unum tumulum ob præcipitium non occupatum uidiſſet, CCC à Conſule milites petijt. quos cum properè illò adduxiſſet, ut hoſtibus in ſe conuerſis, cæteri effugerent, non deceptus eſt. Nam hoſtes eorum impetu perculſi, Conſule cum ſuis, ut iam captis, relictis, contra Calphurnium concurrerunt: & atroci pugna commiſſa, multi etiam ex illis, ſed illi CCC omnes perierunt, præter unum Calphurnium: qui cum præ uulneribus inſtar mortui inter cadauera iacuiſſet, uiuens repertus, euaſit incolumis. Interea uerò dum CCC pugnant, etiam Conſul Attilius, euitato periculo, Camarina & alijs urbibus partim ui, partim deditione ſubactis, ad Liparã proficiſcitur, quam cum Hamilcar clam noctu occupaſſet, ſubita eruptione facta, multos cæcidit. C. uerò Sulpitius non modò Sardiniæ pleraque loca infeſtauit: ſed ſucceſsibus elatus, etiam contra Libyam iter intendit. Ac Carthaginenſes cum

Romanorū nauales uictoriæ.

ſes cum Hannibale ſoluerūt, patriæ metuentes: ſed uento aduerſo repulſi, ambo receſſerunt. Deinde Attilius Hannibalem per ſubornatos transfugas, tanquam denuò in Africam nauigaturus, decepit. Cum igitur celeriter è portu ſoluiſſet, Sulpitius contra eum inuectus, pleraſque naues eius, præ caligine diu ignorantes quid rei eſſet, ac turbatas, demerſit: reliquæ ad terram profugerunt, atque inanes captæ ſunt.

Hannibalis Gisconis filij interitus.

Nam Hannibal cum portum non tutum eſſe uideret, ijs relictis, in urbem Sulcos ſe contulit: ibiq; orta contra eum ſeditione Carthaginenſium, cum ſolus ad eos prodijſſet, perijt. Ex eo tempore Romani ſecurius agros populantes, ab Hannone uicti ſunt. Hæc eo anno geſta ſunt: & continenter lapides de cœlo ſimul plures, grandinis inſtar, Romæ deciderunt. Idem in Albano, & alibi quoque factum. Conſules in Siciliam profecti, Liparam oppugnarunt. Cum autem ſub Tyndario promontorio Carthaginenſes in inſidijs eſſe cognouiſſent, naues diuiſerunt. Et cum alter Conſul ſemiſſe claſsis promontorium circundediſſet, ratus Hamilcar eum ſolum eſſe, naues ſuas contrà eduxit. Sed reliquis etiam ſe oſtendentibus, in fugam uerſus, maximam nauium partem amiſit. Hoc ſucceſſu elati Romani, Sicilia, ut iam ſuæ ditionis, relicta, Libyam & Carthaginem petere auſi ſunt, ductu & auſpicijs M. Reguli & L. Manlij:

M. Regulus & L. Manlius in Africam tranſeunt.

qui ob uirtutem prælati cæteris, cum in Sicilia appuliſſent, inſula ordinata, nauigationem Libycam adornarunt. Verùm Carthaginenſes eorum aduentu non expectato, claſſe celeriter comparata, iuxta Heracleam cum eis congreſsi ſunt. Cum'que diu æquo Marte pugnatum eſſet, Romani tandem uicerunt. Hamilcar uerò non amplius eis reſiſtere auſus, & cum ſpem haberet, domo ſibi miſſum iri exercitum, tempus extrahere cupiens, Hannonem ad eos per ſpeciem petendæ pacis miſit. Quem cum quidam comprehendendum eſſe clamitarent, quòd etiam Carthaginenſes Cornelium fraude cæpiſſent: » Si iſtud, inquit, feceritis, Afris nihilo iam » præſtantiores eritis. Ea tam opportuna adulatione incolumis euaſit. Illi uerò rurſus in bellum incubuerunt. Ac Conſules Meſſana profectos Hamilcar & Hanno diuiſis copijs utrinque circundare ſtatuerunt. Sed Hanno eorum acceſſu non expectato, ad Carthaginem tutandam properauit. quo Hamilcar cognito, eodem loco manſit. Cæterùm Romani exſcenſu in terram facto, Aſpidem urbem inuaſerūt: quos cum ciues accedere uidiſſent, è medio exceſſerunt. Ita urbem Romani uacuam cæperunt: eaq; ad belli gerendi commoditatem uſi, atq; inde erumpere ſoliti, agros uaſtarunt: & alias urbes ui, alias deditione ſubegerūt, magnamq; prædam cæperunt: & transfugas, ſuorumq; plurimos, bellis prioribus captos, receperunt. Cū hyems ſuperueniſſet, Manlius cum manubijs Romam nauigauit, Regulus in Africa manſit, Carthaginenſes uerò omnis generis malis

Καρχηδόνιοι σὺν τῷ Ἀννίβᾳ, πρὸς τοὺς οἴκοι δεδιότες. ἀντιπνεύσαντος δὲ πνεύματος σφίσιν, ἄμφω ὑπεχώρησαν. καὶ μετὰ ταῦτα ἐσφάλη διά τινων ψευδαυτομόλων τὸν Ἀννίβαν ὁ Ἀτίλιος, ὡς ἐς τὴν Λιβύην αὖθις πλευσόμενος. σπουδῇ τε οὖν αὐτῷ ἐξαναχθέντι ἐπιπλεύσας ὁ Σουλπίκιος, τὰς μὲν πλείους τῶν νεῶν, ἀγνοούσας ὑπὸ ὁμίχλης ἐπὶ πολὺ τὸ γινόμενον, καὶ ταραττομένας κατέδυσε· τὰς δὲ λοιπὰς καταφυγούσας ἐς τὴν γῆν, κενὰς εἷλεν. ὁ γὰρ Ἀννίβας οὐκ ἀσφαλῆ τὸν λιμένα ὁρῶν, καταλιπὼν αὐτάς, ἀνεχώρησεν εἰς πόλιν Σούλκους. ἐνταῦθα στασιασάντων πρὸς αὐτὸν Καρχηδονίων, προῆλθέ τε ἐς αὐτοὺς μόνος, καὶ ἀπώλετο. ἀδεέστερον δ᾽ ἐκ τούτου τὴν χώραν κατατρέχοντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἡττήθησαν ὑπὸ Ἄννωνος. ταῦτα ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐγένετο. καὶ συχνοὶ λίθοι ἐξ οὐρανοῦ ἐς τὴν Ῥώμην ἅμα πολλοί, ὡς καὶ χαλάζῃ ἐοικέναι, ἔπεσον. καὶ ἐς τὸ Ἄλβανον καὶ ἄλλοθι λίθους ὁμοίως συνέβη κατενεχθῆναι. οἱ δ᾽ ὕπατοι ἐπὶ Σικελίαν ἐλθόντες, ἐπὶ Λιπάραν ἐστράτευσαν. ἐπεὶ δ᾽ ὑπὸ τὴν ἄκραν τὴν Τυνδαρίδα καλουμένην ναυλοχοῦντας ᾔσθοντο τοὺς Καρχηδονίους, διχῇ τὸν πλοῦν ἐποιοῦντο. καὶ θατέρου τῶν ὑπάτων μετὰ ἡμίσεος τοῦ ναυτικοῦ τὸ ἀκρωτήριον περιβαλόντος, νομίσας ὁ Ἀμίλκας μόνους εἶναι, ἐξανήχθη. ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπεφαίνοντο, πρὸς φυγὴν ἐχώρησε, καὶ τοῦ ναυτικοῦ πλεῖστον ἀπέβαλεν. ἐπαρθέντες δ᾽ οἱ Ῥωμαῖοι, Σικελίαν μέν, ὡς ἤδη σφετέραν οὖσαν, κατέλιπον. τῇ δὲ Λιβύῃ, τῇ τε Καρχηδόνι ἐπιχειρῆσαι ἐτόλμησαν. ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ τε Ῥήγουλος ὁ Μάρκος, καὶ Λούκιος Μάλλιος, ἐξ ἀρετῆς προκριθέντες. καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν Σικελίαν πλεύσαντες, τὰ ἐκεῖσε καθίστων, καὶ τὸν ἐς τὴν Λιβύην ηὐτρέπιζον πλοῦν. Καρχηδόνιοι δὲ οὐκ ἀνέμειναν αὐτοὺς ἐπιπλεῦσαι σφίσιν, ἀλλὰ παρασκευασάμενοι πρὸς Σικελίαν ἀπήχθησαν, καὶ παρὰ τῇ Ἡρακλείᾳ πόλει ἐς χεῖρας ἀλλήλοις ἦλθον. ἰσορρόπου δὲ τῆς ναυμαχίας ἐπὶ πολὺ γινομένης, τέλος ὑπερέσχον Ῥωμαῖοι. Ἀμίλκας δὲ ἀντιστῆναι αὐτοῖς οὐκέτι ἐτόλμα· Ἄννωνα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔπεμψεν, ὡς ὑπὲρ εἰρήνης, βουλόμενος τὸν καιρὸν τρίβειν (ἤλπιζε γὰρ στράτευμά οἱ πεμφθήσεσθαι οἴκοθεν). Ἄννωνα δὲ βοώντων τινῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ὅτι καὶ Καρχηδόνιοι ἀπάτῃ συνείλαβον τὸν Κορνήλιον· ἂν τοῦτο ποιήσητε, εἶπεν, οὐδὲν ἔτι « κρείττους τῶν Λιβύων ἔσεσθε. « ἐκεῖνος μὲν οὖν δι᾽ εὐχαριτότητα ἀποκρίσεως αἰτίας, οὐδὲν ἔπαθεν. οἱ δὲ καὶ αὖθις τοῦ πολέμου ἤρχοντο. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι ἐκ τῆς Μεσσήνης ἔπλεον, Ἀμίλκας δὲ καὶ Ἄννων διαιρεθέντες, ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς περισχεῖν ἔμελλον. ἀλλ᾽ ὁ μὲν Ἄννων οὐχ ὑπέμεινε προσιόντας αὐτούς· προκαταπλεύσας δ᾽ ἐς Καρχηδόνα, ταύτην ἐφύλασσεν. ὁ δὲ Ἀμίλκας πυθόμενος τοῦτο, κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐκβάντες δ᾽ ἐς τὴν γῆν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα τὴν πόλιν ἐχώρησαν. οὓς ἰδόντες προσιόντας οἱ ἐγχώριοι, προϋπεξῆλθον, καὶ ἀμαχεὶ κατασχόντες αὐτὴν οἱ Ῥωμαῖοι, τοῦ πολέμου ὁρμητήριον ἐποιήσαντο. κἀντεῦθεν τήν τε γῆν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις τὰς μὲν ἐθελουσίας, τὰς δὲ φόβῳ προσεκτῶντο, λείαν τε πολλὴν ἐλάμβανον, καὶ αὐτομόλους πλείους ἐδέχοντο, καὶ τῶν οἰκείων συχνοὺς τῶν ἐν τοῖς πρὶν ἁλόντων πολέμοις ἐκομίζοντο. χειμῶνος δὲ ἐπιγενομένου, Μάλλιος μὲν εἰς Ῥώμην σὺν τῇ λείᾳ ἀπέπλευσε, Ῥήγουλος δ᾽ ἐν τῇ Λιβύῃ ὑπέμεινε. καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐν παντὶ κακῷ

κακοῖς γεγόνασι, τῆς χώρας τε πορθουμένης αὐτῶν, καὶ τῶν περιοίκων ἀλλοτριουμένων, καὶ καταλειφθέντες εἰς τὸ τεῖχος ἡσύχαζον. ῥηγούλῳ δὲ παρὰ τὸν Βαγράδαν ποταμὸν στρατοπεδευομένῳ, δράκων ἐπεφάνη ὑπερμεγέθης, οὗ τὸ μῆκος λέγεται εἶναι ποδῶν ἑκατὸν πρὸς εἴκοσι. καὶ γὰρ ἡ λεβηρὶς αὐτοῦ εἰς τὴν ῥώμην ἐκομίσθη δι' ἐπίδειξιν. ἀνάλογον δὲ καὶ τὸν ἄλλον ὄγκον τοῦ σώματος εἶχεν· ὃς συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν τοὺς μὲν πελάζοντας αὐτῷ, τοὺς δὲ καὶ πίνοντας ἐκ τοῦ ποταμοῦ διέφθειρε. κατειργάσατο δ' αὐτὸν ὁ ῥηγοῦλος πλήθει στρατιωτῶν, καὶ μηχαναῖς λιθοβόλοις. καὶ τὸν μὲν οὕτως διέφθειρεν. τὸν δὲ ἀμίλκαν ἐν μετεώρου καὶ ξυλώδους στρατοπεδευόμενον χωρίου νύκτωρ προσέμιξε, καὶ πολλοὺς μὲν ἐν ταῖς εὐναῖς, πολλοὺς δ' ἐξεγερθέντας διώλεσεν. εἰ δέ τινες καὶ διέφυγον, τοῖς τὰς ὁδοὺς τηροῦσιν ἐμπίπτοντες ὤλλυντο. καὶ οὕτω τῶν τε καρχηδονίων μέρος ἀνηλώθη πολύ, καὶ πόλεις αὐτῶν συχναὶ πρὸς ῥωμαίους μεθίσταντο. φοβηθέντες δ' οἱ ἐν τῇ πόλει μὴ ἁλῶσι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τὸν ὕπατον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποπέμψαντες αὐτόν, τὸ παραυτίκα δεινὸν ὑπεκφύγωσιν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ ἀπῃτοῦντο καὶ φορτικά, ὡς ἅλωσιν αὐτῶν ἐκεῖθεν νομίζεσθαι τὰς σπονδάς, πολεμεῖν μᾶλλον εἵλοντο. ὁ μέντοι ῥηγοῦλος μέχρι τότε εὐτυχῶν, αὐχήματος μεστὸς ἐγεγόνει, καὶ φρονήματος, ὥστε καὶ γράφειν εἰς τὴν ῥώμην, ὅτι κατεσφραγισμένας ἔχει τὰς τῶν καρχηδονίων πύλας ὑπὸ τοῦ φόβου. τὰ ἴσα δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐφρόνουν, ὅθεν καὶ διεσφάλησαν. ἦλθον μὲν γὰρ τοῖς καρχηδονίοις καὶ ἕτεροι σύμμαχοι, ἦλθε δὲ καὶ ἐκ λακεδαίμονος ξάνθιππος. οὗτος τὴν αὐτοκράτορα τῶν καρχηδονίων ἀρχὴν εἰληφὼς (ὅ, τε γὰρ δῆμος αὐτῷ τὰ πράγματα προθύμως ἐπέτρεψε, καὶ ὁ ἀμίλκας καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τέλει ἑκουσίως ἐξέστησαν) τά τε ἄλλα παρεσκεύασεν εὖ, καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων τοὺς καρχηδονίους, ἐν οἷς ὑπὸ δέους ἦσαν, κατήγαγεν εἰς τὸ ὁμαλόν, ἐν ᾧ ἥ τε ἱππεία αὐτῶν, καὶ οἱ ἐλέφαντες πλεῖστον ἰσχύσειν ἔμελλον· καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἡσύχαζε, τηρήσας δέ ποτε τοὺς ῥωμαίους καταφρονητικῶς αὐλιζομένους. μέγα γὰρ φρονοῦντες τῇ νίκῃ, καὶ τὸν ξάνθιππον ὡς γραικὸν ὑπερορῶντες (οὕτω γὰρ καλοῦσι τοὺς ἕλληνας, καὶ εἰς ὄνειδος δυσγενείας τῷ προσρήματι κατ' αὐτῶν χρῶνται) τὰς στρατοπεδείας ἀπερισκέπτως ἐποιοῦντο· οὕτως οὖν τοῖς ῥωμαίοις διακειμένοις ὁ ξάνθιππος ἐπελθών, καὶ τὸ ἱππικὸν αὐτῶν διὰ τῶν ἐλεφάντων τρεψάμενος, πολλοὺς μὲν κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐζώγρησε, καὶ αὐτὸν τὸν ῥηγοῦλον· καὶ ἐν φρονήματι διὰ ταῦτα ἦσαν οἱ καρχηδόνιοι, τοὺς δὲ ἁλόντας περιέσωσαν, ἵνα μὴ καὶ οἱ παρὰ τῶν ῥωμαίων πρότερον ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντες κτανθῶσι. τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τῶν ἑαλωκότων ῥωμαίων ἐν θεραπείᾳ εἶχον, τὸν δὲ ῥηγοῦλον ἐν πάσῃ κακουχίᾳ πεποίηντο, τροφήν τε αὐτῷ ὅσον ἐκζῆν παρέχοντες, καὶ ἐλέφαντα προσῆγον συνεχῶς, ὅπως ὑπ' αὐτοῦ δειματούμενος, μήτε τῷ σώματι, μήτε τῇ διανοίᾳ ἡσυχάζοι. ἐπὶ συχνὸν δὲ κακώσαντες οὕτως αὐτόν, ἐς δεσμωτήριον ἔθεντο. τοὺς δὲ σφετέρους συμμάχους οἱ καρχηδόνιοι δεινότατα μετεχειρίσαντο. οὐ γὰρ εὐποροῦντες ἀποδοῦναι αὐτοῖς ἃ προϋπέσχοντο, ἀπέπεμψαν αὐτούς, ὡς καὶ τὸν μισθὸν αὐτοῖς οὐκ ἐς μακρὰν ἀποδώσοντες. ἐκέλευσαν δὲ τοῖς κομίζουσι σφᾶς εἰς ἐρήμην τινὰ νῆσον ἐκβιβάσαι, καὶ λάθρα ἀποπλεῦσαι. καὶ τὸν ξάνθιππον δὲ οἱ μὲν φασὶ καταποντίσαι αὐτούς, ἀποπλεύσαντα ἐπιπλεύσαντες.

οἱ δὲ

malis conflictantes (nam & ager uaſtabatur, & finitimi alienabantur) intra mœnia conglobati ſe continuerunt. Regulo ad Bagradam flumen caſtrametato, draco ingens uiſus eſt, cuius longitudo pedum C X X fuiſſe perhibetur, & pellis oſtentationis cauſa Romam perlata eſſe. Longitudini tantæ totius moles corporis reſpondit. Eum poſt multos milites, qui uel propius acceſſerant, uel è flumine biberant, deuoratos, Regulus militum copijs & catapultis confecit. Hamilcarem autem in ſyluoſo tumulo caſtra habentem, noctu aggreſſus, multos in cubilibus, multos experrectos occidit. quòd ſi qui euaſerant, ab ijs qui uias cuſtodiebant, excepti perierunt. Sic magna pars Carthaginenſium eſt abſumpta, & multæ urbes ad Romanos defecerunt. Itaque ij qui in urbe erant, ueriti ne caperentur, caduceatores ad eum miſerunt: ut eo tolerabili aliqua pactione amoto, imminens malum ſubterfugerent. Cum autem multa perquàm moleſta poſtularet, ut pacis conditiones nihil aliud quàm excidium iudicarent, paci bellum prætulerunt. Regulus enim ad id uſque tempus proſpera fortuna uſus, animis & faſtu adeò plenus fuit, ut Romam ſcriberet, ſe metu obſignatas habere Carthaginis portas. Idem affectus & eius militum, & ciuium Romanorum fuit. Vnde factum eſt, ut impingerent. Nam Carthaginenſibus cùm alij, tum Xanthippus Lacedæmonius auxilio uenerunt. Qui Imperator creatus (nam ei & populus cupidè ſummam rerum detulit, & Hamilcar cæteriq́ principes ultro ceſſerunt) cùm alia probè ordinauit, tum Carthaginenſes à tumulis, in quibus præ metu agebant, in planiciem deduxit, ubi & equitatus eorum & elephantes plurimum poterant. Hic alijs temporibus quietus, expectauit dum Romani caſtra negligenter tuerentur. Elati enim uictoria, & Xanthippum ut Græculum (quo nomine per contemptum utuntur) nihili facientes, ſecuri agitabant. Sic affectos Romanos adortus, eorumq́ equitatu per elephantos profligato, multos occidit, multos cæpit, atque ipſum Regulum. Qua uictoria Carthaginenſes etſi animos receperant, tamen captiuos conſeruarunt: ne ij quoque, quos pridem Romani cæperant, occiderentur. Ac cæteros quidem benè tractarunt, Regulum autem omnibus modis afflixerũt. Nam & tantum cibi præbebant, unde uitam ſuſtentare poſſet, & cõtinenter elephantum ad eum adducebant: à quo territus, neq́ animo neq́ corpore conquieſceret. Denique poſt has uexationes eum in carcerem coniecerunt. Suos etiam fœderatos crudeliſsimè tractarũt. Nam cum ea quæ promiſerant, præſtare non poſſent, eos dimiſerunt, ut ſtipendia non multo pòſt perſoluturi. Sed uectores eorum iuſſerunt, ijs in deſerta quadam inſula expoſitis, clam diſcedere. Xanthippum alij ſubmerſum ab alijs ferunt, abeuntem perſecutis.

Draco 120 pedum à Regulo occiſus.

Regulus per ſuperbiam calamitati uiã parat.

Xanthippus Lacedæmonius Regulum capit.

Carthaginenſium in ſocios crudelitas.

alij

alij nauem ei datam ueterem, & ruinarum plenam, extrinſecus recens picatam, ut in ea per ſe ſubmergeretur: quo is animaduerſo, alia naui conſcenſa euaſerit. Id uerò factum, ne ab illo conſeruati uiderentur. Putabant enim, eo ſublato, etiam rerum geſtarum gloriam unà perituram. Romanis ea clade mœſtis, illud dolorem auxit, quòd Carthaginenſes ad ipſam urbem nauigaturos arbitrabantur. His de cauſis & Italiam præſidijs muniuerunt, & Conſules M. Aemylium & Fuluium Plætinum ad Romanos, qui in Sicilia & Libya erant, celeriter miſerunt. Qui cùm Sicilia præſidijs firmata, in Africam nauigarent, tempeſtate ad Corſuram delati, uaſtata inſula, & præſidijs munita, perrexerunt. Ac tum acre prælium in mari commiſſum eſt cum Carthaginenſibus. Hi enim annitebantur, ut Romanos è ſua ditione penitus ejcerent: Romani uerò, ut ſuos ex hoſtili terra recuperarent. Ancipiti pugnæ euentu, Romani qui Aſpide erant, à tergo Carthaginenſes ex improuiſo adorti, utrinque circumuentos uicerunt. Deinde Romani, etiam pedeſtri prælio uictores, cæperunt multos, quos propter Regulum & concaptiuos eius conſeruarunt: abacta que præda, in Siciliam redierunt. Sed tempeſtate conflictati, multis amiſſis, cum reliquis nauibus domum redierunt. Carthaginenſes autem & Corſuram receperunt, & in Siciliam traiecerunt. ac niſi Collatinum & Cn. Cornelium cum magna claſſe aduentare cognouiſſent, eam totam ſubegiſſent. Romani enim optimam claſſem celerrimè compararunt, & delectus fortiſſimorum uirorum habuerunt: itaq; firmati ſunt, ut tertio menſe in Siciliam redirent. Id factum anno ab Vrbe condita quingenteſimo. Ac Panormi urbem inferiorem facilè cæperunt: ſed in arcis obſidione difficultatibus conflictati ſunt: donec præſidiarij commeatu deſtituti, Conſulibus deditionem fecerunt. Carthaginenſes autem, obſeruatis nauibus eorum domum rediturís, multas pecuniæ plenas cæperunt. Deinde Seruilius Cæpio & C. Sempronius Coss. Lilybæo fruſtra tentato, in Africam tranſuecti, oram maritimam infeſtarunt. in reditu incommodum ex tempeſtate cæperunt. Itaque populus exiſtimans detrimenta illa ex rei naualis imperitia capi, reliquo mari abſtinere, & Italiam duntaxat paucis tueri nauibus decreuerunt. Anno ſequenti, P. Caius & Aurelius Seruilius in Siciliam profecti, cùm alia loca, tum Himeram cæperunt, ſed uacuã ciuibus, quos Carthaginenſes noctu aſportarant. Poſt hæc Aurelius nauibus ab Hierone acceptis, & Romanis omnibus qui in inſula erant aſſumptis, Liparam traiecit: ibiq; Q. Caſſio tribuno militum relicto, qui eam ſine pugna obſideret, domum rediit. ſed Q. mandato Conſulis neglecto, urbem aggreſſus, multos amiſit. Qua deinde Aurelius expugnata, omnes occidit, & Caſſio magiſtratũ abrogauit.

Cartha-

Carthaginenſes denuò à Romanis uicti, Siciliã repetunt.

Liparæ excidium.

οἱ δὲ ναῦν αὐτῷ δοῦναι παλαιάν, μεστὴν σίγουσαν, ἣν κατασκευάσαντες ἔξωθεν, ἵν' αὐτῇ ἐφ' ἑαυτοῦ καταποντισθῇ, τὸν δὲ γνόντα τοῦτο εἰς ἑτέραν ἐμβῆναι, καὶ οὕτω διασωθῆναι. ταῦτα δὲ ἐποίουν, ἵνα μὴ δοκοῖεν πρὸς ἐκείνου σεσῶσθαι. ἐνόμισαν γάρ, ἀπολωλότος αὐτοῦ, καὶ τὴν τῶν ἔργων δόξαν συναπολεῖσθαι. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἤλγουν μὲν διὰ τὸ συμβάν, καὶ πλέον ὅτι τοὺς Καρχηδονίους ἐπὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν προσεδόκων ἀποπλεύσεσθαι. διὰ ταῦτα τήν τε Ἰταλίαν ἐν φυλακῇ ἐποιήσαντο, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐν Σικελίᾳ τῇ τε Λιβύῃ ὄντας Ῥωμαίους σπουδῇ τοὺς ὑπάτους ἔπεμψαν, Μάρκον Αἰμίλιον καὶ Φούλβιον Πλαύτινον. οἱ δὲ Σικελίαν παραπλεύσαντες, καὶ φρουρήσαντες τὰ ἐκεῖ, πρὸς Λιβύην ὡρμήκεσαν. καὶ χειμῶνι ληφθέντες, κατηνέχθησαν ἐς Κόρκυραν. πορθήσαντες δὲ τὴν νῆσον, καὶ φρουρᾷ παραδόντες, ἔπλεον αὖθις. κἀν τούτῳ ἰσχυρὰ ναυμαχία πρὸς Καρχηδονίους ἐγένετο. ἠγωνίζοντο γὰρ οἱ μὲν παντελῶς τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς οἰκείας ἐκβαλεῖν. Ῥωμαῖοι δὲ τοὺς ἐγκαταλειφθέντας σφῶν ἐν τῇ πολεμίᾳ ἀνασώσασθαι. ἀγχωμάλως δὲ μαχομένων, οἱ ἐν τῇ Ἀσπίδι ὄντες Ῥωμαῖοι, κατὰ νώτου τοῖς Καρχηδονίοις ἐξαίφνης ἐπέπλευσαν· καὶ ἀμφιβόλους αὐτοὺς καταλαβόντες, ἐνίκησαν. καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τῷ πεζῷ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ εἷλον πολλούς, οὓς διὰ τὸν Ῥηγοῦλον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἁλόντας περιεσώσαντο. ἁρπαγὰς δὲ τινας ποιησάμενοι, ἐς Σικελίαν ἔπλεον. χειμῶνι δὲ περιπεσόντες, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες, οἴκαδε ταῖς ναυσὶ ταῖς περισωθείσαις ἀπέπλευσαν. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι καὶ τὴν Κόρκυραν ἔλαβον, καὶ ἐς Σικελίαν ἐπεραιώθησαν. καὶ εἰ μὴ τὸν Κολλατῖνον καὶ Γνάϊον Κορνήλιον ἔμαθεν πολλῷ προσπλέοντας ναυτικῷ, πᾶσαν ἂν αὐτὴν ἐχειρώσαντο. οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ναυτικόν τε ἄριστον ταχέως ἐξήρτυσαν, καὶ καταλόγους βελτίστους ἐπεποιήκεσαν. καὶ οὕτως ἐρρώσθησαν, ὥστε τρίτῳ μηνὶ ἐς τὴν Σικελίαν ἐπανελθεῖν. πεντακοσιοστὸν δ' ἦν ἔτος, ἀφ' οὗ περ ἡ Ῥώμη συνῴκισται. καὶ τὴν μὲν κάτω τοῦ Πανόρμου πόλιν οὐ χαλεπῶς εἷλον, τῇ δὲ ἄκρᾳ προσεδρεύοντες ἐκακοπαθήσαν, μέχρις οὗ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐπέλιπεν ἡ τροφή. τότε γὰρ προσεχώρησαν τοῖς ὑπάτοις. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὰς ναῦς αὐτῶν οἴκαδε πλεούσας τηρήσαντες, εἷλον συχνὰς χρημάτων μεστάς. εἶτα Σερουΐλιός τε Καιπίων καὶ Γάϊος Σεμπρώνιος ὕπατοι, τὸ μὲν Λιλύβαιον πειράσαντες ἀπεκρούσθησαν, ἐς δὲ τὴν Λιβύην ἐπεραιώθησαν, καὶ τὴν παραλίαν ἐπόρθουν. ὡς δὲ ἐκομίζοντο οἴκαδε, χειμῶνι ἐνέτυχον καὶ ἐβλάβησαν. διὸ νομίσας ὁ δῆμος δι' ἀπειρίας τῶν ναυτικῶν βλάπτεσθαι, τῆς μὲν ἄλλης θαλάσσης ἀπέχεσθαι ἐψηφίσαντο, ναυσὶ δὲ ὀλίγαις τὴν Ἰταλίαν φρουρεῖν παρεσκεύαζον. τῷ δ' ἐπιγιγνομένῳ ἔτει Πούπλιος Γάϊος καὶ Αὐρήλιος Σερουΐλιος ἐς τὴν Σικελίαν ἦλθον, καὶ ἄλλα τε τινὰ κατεστρέψαντο, καὶ Ἱμέραν· οὐ μέντοι τινὰ συνέσχον τῶν ἐν αὐτῇ. νυκτὸς γὰρ αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι ἐξεκόμισαν. μετὰ δὲ τοῦτο Αὐρήλιος ναῦς τε παρὰ Ἱέρωνος εἰληφώς, καὶ ὅσοι τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ἐκεῖ συμπαραλαβών, ἔπλευσεν ἐς Λιπάραν, καὶ ἐν αὐτῇ χιλίαρχον Κύϊντον Κάσσιον καταλιπών, προσεδρεύοντα μάχης ἄνευ, ἀπῆρξεν οἴκαδε. Κύϊντος δὲ μὴ φροντίσας τῆς ἐντολῆς, προσέμιξε τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς ἀπέβαλεν. ὁ μέντοι Αὐρήλιος μετὰ ταῦτα ἐκείνους ἑλών, πάντας ἀπέκτεινε, καὶ τὸν Κάσσιον τῆς ἀρχῆς ἔπαυσε.

Καρχη-

Καρχηδόνιοι δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ῥωμαίοις περὶ τοῦ ναυτικοῦ μαθόντες, ἔπεμψαν εἰς Σικελίαν, πᾶσαν ὑποτάξαι τότε ἐλπίζοντες. καὶ ἕως μὲν ἄμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι Καικίλιος Μέτελλος καὶ Γάϊος Φούριος, ἠρέμουν. ὡς δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπῆρεν ὁ Φούριος, καταφρονήσαντες τοῦ Μετέλλου, καὶ πρὸς τὸ Πάνορμον ἦλθον. ὁ δὲ Μέτελλος κατασκόπους ἐλθεῖν μαθὼν ἐκ τῶν πολεμίων, ἤθροισε τοὺς ἐν τῇ πόλει πάντας, καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς, ἀλλήλων λαβέσθαι σφίσιν ἐκέλευσε. καὶ οὕτως ἕκαστον ἀνακρινομένου τίς τε εἴη, καὶ ὅ,τι πράττοι, κατεφώρασε τοὺς πολεμίους. Καρχηδόνιοι δὲ παρετάξαντο ὡς μαχούμενοι, καὶ Μέτελλος δεδιέναι προσεποιεῖτο. τούτου δ᾽ ἤδη πλείους ἡμέρας γινομένου, οἱ Καρχηδόνιοι ἐφρονηματίσθησαν, καὶ προσέβαλλον θρασύτερον. καὶ τότε ὁ Μέτελλος σημεῖον τοῖς Ῥωμαίοις ἦρε· κἀκ τοῦ ἐξαπιναίως ἐκεῖνοι κατὰ πάσας τὰς πύλας ἐπεκδραμόντες, ῥᾳδίως ἐκράτησαν, καὶ ἐς στενὸν αὐτοὺς κατέκλεισαν, ὥστε μηκέτ᾽ ἀναχωρῆσαι διὰ τοῦτο δυνηθῆναι. στενοχωρούμενοι γὰρ ἅτε καὶ αὐτοὶ πολλοὶ ὄντες, καὶ πολλοὺς ἐλέφαντας ἔχοντες ἐταράττοντο. κἂν τούτῳ τὸ ναυτικὸν τὸ Λιβυκὸν προσέπλευσεν αὐτοῖς, ἐγγὺς φθορᾶς αἰτιώτατον. ἰδόντες δὲ τὰς ναῦς, ὥρμησαν εἰς αὐτάς, καὶ ἐμβαίνειν ἐξεβιάζοντο, καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπίπτοντες, διεφθείροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων ἐμπαλασσομένων ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπώλλυντο. οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐκτείνοντο. πολλοὶ δὲ καὶ ζῶντες ἑάλωσαν, ἄνδρες τε καὶ ἐλέφαντες. ἐπειδὴ δὲ ἄνευ τῶν συνήθων σφίσιν ἀνδρῶν ὄντες ἠγριαίνοντο, κήρυγμα τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Μέτελλος ἐποιήσατο, σωτηρίαν καὶ ἄδειαν τοῖς συλλαβοῦσιν αὐτοὺς διδούς· καὶ οὕτως προσελθόντες τοῖς σφῶν πρᾳοτάτοις, ἐκείνους τε διὰ τῆς συνηθείας ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς ἄλλους προσεπεσπάσαντο, οὓς καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισαν, ἑκατὸν ὄντας καὶ εἴκοσιν, οὕτως αὐτοὺς τὸν πορθμὸν περαιώσαντες. πίθους πολλοὺς συνδήσαντες ἀλλήλοις, καὶ ξύλοις διαλαβόντες σφᾶς, ὥστε μήτ᾽ ἀπαρτᾶσθαι σφᾶς, μήτε συμπίπτειν, δοκοὺς ἐπ᾽ αὐτῶν ἐπέτειναν, καὶ ὕλην καὶ γῆν ἐπεφόρησαν, φράξαντές τε πέριξ τὸ χωρίον, ὡς αὐλῇ τινι ἐοικέναι, εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐπεβίβασαν, καὶ διεπόρθμευσαν, οὐδ᾽ αἰσθανομένους ὅτι πλέουσιν. ὁ μὲν οὖν Μέτελλος οὕτως ἐνίκησεν. ὁ δ᾽ Ἀσδρούβας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς σωθεὶς τότε, ὕστερον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐκλήθη, καὶ ἀνεσκολοπίσθη. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ διεκηρυκεύσαντο τοῖς Ῥωμαίοις διά τε τἆλλα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τοῖς πρέσβεσι καὶ αὐτὸν τὸν Ῥήγουλον συνέπεμψαν, πᾶν δι᾽ αὐτοῦ οἰηθέντες κατορθῶσαι διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός. ὁρκώσαντές τε αὐτόν, ἦ μὴν ἐπανήξειν. καὶ ὃς τά τε ἄλλα ὡς τῶν Καρχηδονίων ἔπραττε, καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα εἰς λόγους ἐδέξατο, οὔτε τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καίτοι καλούμενος, ἀλλ᾽ ἔξω τοῦ τείχους τῆς βουλῆς ἀθροισθείσης (ὡς ἔθος ἦν χρηματίζειν τῶν πολεμίων τοῖς πρέσβεσιν) εἰσελθὼν εἰς τὸ συνέδριον, εἶπεν· ἡμᾶς, ὦ πατέρες, πρὸς ὑμᾶς Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν (ἐκείνων γάρ με ἐστάλκασιν, ἐπεὶ δοῦλος αὐτῶν νόμῳ πολέμου γεγένημαι) καὶ ἀξιοῦσι μάλιστα μὲν καὶ τὸν πόλεμον λύσασθαι ἐφ᾽ οἷς συμβαίνειν ταῖς δυνάμεσιν ἀμφοῖν. εἰ δὲ μή, τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι ἄλλαγμα. ταῦτα εἰπὼν μετέστη μετὰ τῶν πρέσβεων, ὡς ἂν καθ᾽ ἑαυτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι βουλεύσωνται. κελευόντων δὲ αὐτὸν τῶν ὑπάτων συμμετασχεῖν σφίσι τῆς διαγνώμης, οὐ πρὶν ἐπείσθη, πρὶν ἐπιτραπῆναι παρὰ τῶν Καρχηδονίων. ὁ δὲ τότε μὲν ἐσιώπα. ἐπεὶ δὲ ἐβουλεύοντο εἰπεῖν αὐτὸν γνώμην ἐκέλευον, ἔφη· εἰμὶ μὲν εἷς ἐξ ὑμῶν, ὦ πατέρες, κἂν μυριάκις ἁλῶ.

Ἑλὼν ὁ Μέτελλος τοὺς τῶν πολεμίων κατασκόπους ἐφώρασε.

Ὅτι πολλοὺς ἐφόνευσε καὶ Καρχηδονίους στρατηγὸς ἐνίκησεν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας αὐτῶν εἷλον.

Ὅπως τοὺς ἐλέφαντας οἱ Ῥωμαῖοι διεπόρθμευσαν τὸν πορθμόν, καὶ εἰς Ῥώμην ἀνήγαγον.

Ὅτι Ῥήγουλον εἰς Ῥώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν, καὶ αὐτὸν τὸν Ῥωμαίων ... ἀνεῖλον ... .

Carthaginenſes decreto Romanorū de re nauali cognito, claſſem ſpe totius Siciliæ potiundi miſerunt. Ac dum ambo Coſs. Cæcilius Metellus & C. Furius aderant, quieuerunt. Sed cum Furius Romam rediſſet, Metello contempto, ad Panormum acceſſerunt. Metellus cognita exploratorum præſentia, omnibus qui in urbe erant conuocatis, pro concione edixit, ut ſeſe inuicem prehenſarent: & quemuis rogando quis eſſet, quidꝙ ageret, hoſtes deprehendit. Carthaginenſibus autem ad pugnam ſe parantibus, per dies complures metu ſimulato, effecit, ut elati animis audacius mœnia oppugnarent. Signoꝙ dato, Romanis ſubitò portis omnibus erumpere iuſsis, facilè uicit in anguſtias redactos: unde cum euadere non poſſent, in tanta & uirorum & elephantorum multitudine, turbabantur. Sed interea claſsis Punica appellens, exitij cauſa in primis eis fuit. Nam dum naues conſcendere contendunt, partim in mari perierunt, partim ab elephantis & ſeſe & homines urgentibus conculcati, partim à Romanis occiſi ſunt. Capti etiam multi & uiri & elephantes: qui cum magiſtros ſuos non habentes exaſperarentur, Metellus captiuis, qui eos cœpiſſent, ſalutem & impunitatem præconio promitti iuſsit. Sic illi manſuetiſsimis & notis captis, etiam cæteros attraxerunt: qui CXX numero, ſic per fretum Romam ſunt traducti. Dolia multa inter ſeſe deuinxerunt, & lignis inſertis ita diſtinxerunt, ut neque ſepararentur, neque coirent: ea'que trabibus conſtrata, ſarmentis & terra ingeſta, circumſepſerunt, ut ſtructura illa ſtabuli inſtar eſſet: in eam'que introductos, ſine ſenſu nauigationis traiecerunt. Hac uictoria potito Metello, Haſdrubal dux tum quidem euaſit: ſed pòſt à Carthaginenſibus reuocatus, atque in crucem actus eſt. Qui cùm alijs de cauſis, tum ob captiuorum multitudinem, Romam legatos miſerunt, adiuncto Regulo, quem propter uirtutem & autoritatem nihil non impetraturum arbitrabantur, iureiurando obſtrictum, ut rediret. Is & alijs in rebus ſe pro Carthaginenſe geſsit, neque uxorem ad colloquium admiſit: neque urbem, quamuis uocaretur, ingreſſus eſt. Sed ſenatu extra urbem coacto (ita enim reſpondere legatis hoſtium moris erat) in concilium introductus, dixit: Nos, P. C. Carthaginēſes ad uos miſerunt (nam ego quoꝙ iure belli ſeruus eorum factus ſum) petentes in primis, ut pax ijs conditionibus, quas utrinꝙ probaueritis, fiat: ſin id nolitis, ut ſaltem captiui permutentur. Hæc locutus, cum legatis ſeceſsit, ut Romani ſoli deliberarent. Cum autem à Coſs. intereſſe deliberationi iuberetur, non paruit, priuſquam id Carthaginēſes permiſiſſent. Ac tacitus aſsidens, cum ſententiam rogaretur, ait: Ego, P. C. ſi uel millies captus fuero, ueſtrûm unus ſum.

Cæcilius Metel. Haſdrubalem ad Panormum uincit.

Elephantes CXX Romam perducti.

Haſdrubalis interitus.

M. Attilius Regulus ob diſſuaſam captiuorū permutationem, à Carthaginenſibus excruciatur.

Nam meum corpus penes Carthaginēſes eſt, animus uerò meus uobiſcum. Ac illud quidem alienatum à uobis: hic, quo minus Romanorum ſit, efficere nemo poteſt: ac ut captiuus, ad Carthaginenſes pertineo. Cum autem nulla improbitate, ſed rei bene gerendæ ſtudio cladem accepetim, Romanus ſum: uobisq́ conſultum cupio, & pacificationem nullo modo è re ueſtra eſſe duco. His dictis, ſuæq́ ſententiæ rationibus adductis, ſubiecit: Scire ſe, haud dubium exitium ſibi inſtare. neque enim Carthaginenſibus clam eſſe poſſe, quid ſuaſerit, ſed ſic quoque Reipublicæ commodum priuata incolumitate ſibi eſſe antiquius. Quod ſi quis dixerit, Cur non auſugiat, aut Romæ maneat? ei ſe reſponſurum, ſe iureiurando reditum promiſiſſe. id ſe hoſtibus etiam cùm ob alia ſeruaturum eſſe: tum quòd ſeruata fide, ſolus ærumnam paſſurus eſſet: uiolata, tota ciuitas periurij crimine obſtringeretur. Senatu autem ſalutis illius cauſa, tum ad pacem faciendam, tum ad permutandos captiuos parato: ne à ratione utilitatis ſua cauſa decederent, uenenum ſibi datum eſſe finxit, ex quo omnino periturus eſſet. Ita neque pace neque captiuorum permutatione facta, quum eum cum legatis abeuntem, præter alios uxor & liberi retinerent: Conſules neque manere uolentem dedituros, neque abiturum detenturos eſſe dicerent: iuriſiurandi religione priuatis affectibus antepoſita, diſceſsit. Et à Carthaginenſibus per cruciatum, ut aiunt, interfectus eſt. Nam palpebris præciſis, cum aliquandiu in tenebris concluſerunt. Deinde in uas quoddam refertum ſtimulis coniectum, & ad ſolem cōuerſum, doloribus & uigilijs, cum nuſquam inclinare ſe poſſet, peremerunt. Quibus Romani auditis, principes captiuorum, eius liberis uiciſsim & excruciandos & necandos tradiderunt: & Coſs. C. Atilio, Reguli fratri, & L. Manlio, bellum Africanum decreuerunt.

Lilybæi irrita oppugnatio. Qui cum in Sicilia Lilybæum oppugnarent, & foſſæ partem ad machinas adducendas explere aggreſsi eſſent, Carthaginenſes ſubterfodientes, terram ſubtraxerunt: ſed cum operarum multitudine uincerentur, alium murum intus lunatum ſtruxerunt. Romanis autem cuniculos ſubter muros agentibus, ut ijs in cauernas deſidentibus, irruerent: Carthaginenſes contrà ſodientes, multos id ignorantes exceptos trucidarunt, multos igni ſarmentis iniecto in ſoſsis cremarunt. Sed cum quidam è ſocijs moram obſidionis, & ſtipendia non integra numerata ægréſcerentes, de oppido prodendo cum Romanis agerent: *Hamilcar proditionē callidè compeſcit.* Hamilcar eo conſilio animaduerſo, ſed diſsimulato, ne illi palàm deficerent, pecunia magiſtratibus data, multitudini promiſſa, ſic eos reconciliauit, ut proditionem non inficiati, poſtremos legatos redeuntes non reciperent: qui ad Conſules profugi, agro in Sicilia & alijs rebus donati ſunt, Carthaginenſes qui domi erant, his auditis, Ardebam cum plurimis nauibus, frumentum &

τὸ μὲν γὰρ σῶμά μου Καρχηδονίων, ἡ δὲ ψυχή μου ὑμετέρα ἐστίν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὑμῶν ἀλλοτρίωται, ταύτην δὲ οὐδεὶς δύναται μὴ οὐχὶ Ῥωμαίαν εἶναι ποιῆσαι· καὶ ὡς μὲν αἰχμάλωτος Καρχηδονίοις προσήκω· ἐπεὶ δ' οὐκ ἐκ κακίας, ἀλλ' ἐκ προθυμίας ἐδυστύχησα, καὶ Ῥωμαῖός εἰμι, καὶ φρονῶ τὰ ὑμέτερα, καὶ οὐδ' ἐξ οὐδενὸς τρόπου λυσιτελεῖν ὑμῖν τὰς καταλλαγὰς νομίζω. ταῦτα ὁ Ῥήγουλος εἰπών, καὶ τὰς αἰτίας προσθείς, δι' ἃς τὰς συμβάσεις ἀπηγόρευε, καὶ ἐπήγαγεν, ὡς οἶδα μὲν ὅτι μοι προῦπτος ὄλεθρος πρόκειται. ἀδύνατον γὰρ λαθεῖν αὐτοὺς ἃ συνεβούλευσα, ἀλλὰ καὶ οὕτως τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας τὸ κοινῇ συμφέρον προτίθημι. εἰ δέ τις φήσει, τί οὖν οὐκ ἐκδιδράσκεις, ἢ ἐνταῦθα καταμένεις; ἀκούσεται, ὅτι ὤμοσα αὐτοῖς ἐπανήξειν, καὶ οὐκ ἂν παραβαίην τοὺς ὅρκους, οὐδ' εἰ πρὸς πολεμίους γεγένηνται, καὶ δι' ἄλλα, μάλιστα δ', ὅτι τὸ δεινὸν ἐμπεδώσας μὲν μόνος πείσομαι· ἂν δ' ἐπιορκήσω, πᾶσα ἡ πόλις ἀναπλησθήσεται. ἡ γερουσία δὲ τῆς ἐκείνου σωτηρίας ἕνεκα, καὶ τὴν εἰρήνην ποιήσασθαι, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀντιδοῦναι προτεθύμητο. γνοὺς οὖν τοῦτο αὐτός, ἵνα μὴ τὸ συμφέρον δι' αὐτὸν καταπροῶνται, ἐπλάσατο πεπωκέναι φάρμακον δηλητήριον, καὶ μέλλειν πάντως δι' αὐτοῦ ἀπολεῖσθαι. καὶ οὔτε ἡ σύμβασις γέγονεν, οὔτε τῶν αἰχμαλώτων ἡ ἀμοιβή. ἀπιόντος δ' αὐτοῦ σὺν τοῖς πρέσβεσιν, ἀντελάβοντο ἄλλοι τε, καὶ οἱ παῖδες καὶ ἡ γυνή. οἱ δ' ὕπατοι μήτ' ἐθέλοντα καταμεῖναι αὐτὸν ἐκδώσειν ἔφασαν, μήτ' ἀπιόντα κατασχεῖν. καὶ οὕτω προτιμήσας μὴ παραβῆναι τοὺς ὅρκους, ἀνεκομίσθη· καὶ αἰκισθεὶς ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἡ φήμη λέγει, ἀπώλετο. τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ περιτεμόντες, καὶ χρόνον τινὰ ἐν σκότῳ καθείρξαντες, εἶτα εἰς σκεῦός τι σύμπηκτον κέντρα πανταχόθεν ἔχον ἐμβαλόντες αὐτόν, καὶ τρέψαντες πρὸς ἥλιον, οὕτως ὑπὸ κακοπαθείας καὶ ἀγρυπνίας μὴ δυνάμενόν που κλιθῆναι διὰ τὰ κέντρα διέφθειραν. ἃ πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι, τοὺς πρώτους τῶν αἰχμαλώτων παρέδοσαν τοῖς ἐκείνου παισὶ καὶ ἀντικαικίζεσθαι, καὶ ἀντικτεῖναι. τοὺς δ' ὑπάτους ἐπὶ τὴν Λιβύην στρατεύεσθαι ἐψηφίσαντο, Γάιόν τε Ἀτίλιον τὸν τοῦ Ῥηγούλου ἀδελφόν, καὶ τὸν Μάλλιον τὸν Λούκιον. οἱ ἐν τὴν Σικελίαν ἐλθόντες, τὸ Λιλύβαιον προσέβαλον, καί τι μέρος τῆς τάφρου συγχῶσαι εἰς τὴν τῶν μηχανημάτων προσαγωγὴν ἐπεχείρησαν. καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὑπορύσσοντες, τὸν χοῦν ὑφεῖλον. ἐπεὶ δ' ἠλαττοῦντο τῇ πολυχειρίᾳ, τεῖχος ἕτερον ἔνδον μηνοειδὲς ᾠκοδόμησαν. καὶ οἱ μὲν ὑπονόμους ὑπὸ τὸν κύκλον εἰργάζοντο, ὅπως κατὰ τὸ διάκενον αὐτῶν ἱζήσαντος τοῦ τείχους, εἰσπέσωσιν. οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἀντορύσσοντες, πολλοὺς μὲν ἀγνοοῦντας τὸ γινόμενον ἐκδεχόμενοι ἔκτανον, πολλοὺς δὲ καὶ πῦρ ἐν φρυγάνοις εἰς τὰ ὀρύγματα ἐμβαλόντες ἔφθειρον. ἐπεὶ δέ τινες τῶν συμμάχων τῇ τε διατριβῇ τῆς πολιορκίας ἀχθόμενοι, καὶ τῷ μὴ τὸν μισθὸν αὐτοῖς ἐντελῆ καταβάλλεσθαι, προδοῦναι τὸ χωρίον τοῖς Ῥωμαίοις διεκηρυκεύοντο, ἐφώρασεν ὁ Ἀμίλκας τὸ βουλευόμενον, οὐκ ἐξήνεγκε δέ, ἵνα μὴ πολεμώσῃ αὐτούς· χρήματα δὲ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν παρασχών, καὶ τῷ πλήθει προσυποσχόμενος ἕτερα, οὕτως αὐτοὺς ᾠκειώσατο, ὥστε μὴ δ' ἀρνήσασθαι τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τελευταίους πρέσβεις ἐπανιόντας ἀπώσασθαι, οἳ πρὸς τοὺς ὑπάτους αὐτομολήσαντες, γῆν τε ἐν Σικελίᾳ καὶ ἕτερα ἔλαβον. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ οἴκοι Καρχηδόνιοι, πέμπουσιν Ἀρδέβαν σὺν ναυσὶ πλείσταις ἐς τὸ Λιλύβαιον

ἵνα Ῥωμαίων ὁ Ῥήγουλος συμβουλεύσας, γνώμην δοὺς [illegible] [illegible] ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα, ἵνα μὴ [illegible] ὑμεῖς διαφθαρῆτε.

στρατεία Ῥωμαίων εἰς τὴν Λιβύην, καὶ πολιορκία τοῦ Λιλυβαίου.

ἵνα οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Λιλυβαίου παρὰ τῶν Καρχηδονίων ἐκτείνοντο.

λιλύβαιον σῖτον ἀγούσαις, καὶ χρήματα. καὶ ὃς χειμῶνα ἐπιτηρήσας, ἐσέπλευσε. κἀκ τούτου καὶ ἄλλοι συχνοὶ καταίρειν ὁμοίως ἐτόλμων· καὶ οἱ μὲν ἐπετύγχανον, οἱ δὲ ἀπώλλυντο. ἕως μὲν οὖν ἄμφω παρῆσαν οἱ ὕπατοι, ἰσοπαλῶς οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο. νόσου δὲ καὶ λιμοῦ τρυχόντων αὐτοὺς, καὶ τοῦ ἑτέρου οἴκαδε διὰ ταῦτα σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις ἀναχωρήσαντος, ἀμίλκας θαῤῥήσας ἐπεξῄει, καὶ τὰς μηχανὰς ἐνέπρησε, καὶ τοὺς ἐπαμύνοντας αὐταῖς ἔφθειρε. καὶ ὁ ἵππος αὐτοῦ ἐκ τῶν δρεπάνων ὁρμώμενος, τά τε ἐπιτήδεια κομίζεσθαι τοὺς ῥωμαίους ἐκώλυε, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέτρεχε, καὶ ὁ ἀρδέβας ποτὲ μὲν τῆς σικελίας, ποτὲ δὲ τῆς ἰταλίας τὰ παράλια ἐκάκουργεν, ὅθεν οἱ ῥωμαῖοι ἐν ἀπορίᾳ κατέστησαν. τέως μέντοι λούκιος ἰούνιος ἡτοίμαζε ναυτικόν, κλαύδιος δὲ πούλχερ ἐς τὸ λιλύβαιον ἐπειχθεὶς, καὶ τριήρεις πληρώσας, συνέλαβε διὰ αὐτῶν ἄννωνα τὸν καρχηδόνιον ἐκπλέοντα πεντήρει. καὶ παράδειγμα τοῖς ῥωμαίοις τῆς κατασκευῆς τῶν νεῶν ἐγένετο. πολλάκις δὲ τοῦ ναυτικοῦ κινδυνεύοντος, ἐβαρύνοντο οἱ ῥωμαῖοι τῇ συνεχεῖ τῶν νεῶν φθορᾷ. ἄνδρας γὰρ συχνοὺς καὶ χρήματα πλεῖστα ἐν ταύταις ἀπώλλυσαν. οὐ μέντοι γε καὶ ἐνέδοσαν, ἀλλὰ καί τινα φθεγξάμενον περὶ καταλλαγῶν πρὸς καρχηδονίους ἐν τῇ βουλῇ διεχειρίσαντο, καὶ λεχθῆναι δικτάτορα ἐψηφίσαντο. καὶ δικτάτωρ μὲν ὁ κολλατῖνος ἐλέχθη, ἵππαρχος δὲ ὁ μέτελλος· οὐδὲν δὲ μνήμης ἔπραξαν ἄξιον. ἐν ᾧ δὲ κολλατῖνος δικτάτωρ ἐλέγετο, ἐν τούτῳ τὸν ἔρυκα παρεστήσατο ὁ ἰούνιος, καὶ ὁ καρθάλων κατέσχεν αἴγιθαλον, καὶ ἐζώγρησε τὸν ἰούνιον. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει αὐρήλιος γάϊος καὶ σερουίλιος πούπλιος τὴν ἀρχὴν λαβόντες, τό τε λιλύβαιον καὶ τὸ δρέπανον ἐλύπουν, καὶ τοὺς καρχηδονίους τῆς γῆς ἀπεῖργον, καὶ τὴν αὐτῶν συμμαχίδα κατέτειρον. ὁ οὖν καρθάλων πολυτρόπως ἐπιχειρήσας κατ' αὐτῶν, ὡς οὐδὲν ἤνυσεν, ἐς ἰταλίαν ὥρμησεν, ἵν' οὕτω τοὺς ὑπάτους μετάγαγῃ ἐκεῖ, ἢ τέως τὴν χώραν κακώσῃ, καὶ πόλεις αἱρήσῃ. ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθά τι αὐτῷ προσεχώρησε. τὸν γὰρ στρατηγὸν τὸν ἀστυνόμον μαθὼν πλησιάζοντα, ἐς σικελίαν ἀνέπλευσεν. ἐνταῦθα τῶν μισθοφόρων στασιασάντων διὰ τὸν μισθὸν, συχνοὺς μὲν ἐς νήσους ἐρήμους ἐκβιβάσας κατέλιπε, πολλοὺς δὲ καὶ ἐς τὴν καρχηδόνα ἀπέστειλεν. ὃ γνόντες οἱ λοιποὶ ἠγανάκτησαν, καὶ νεωτερίσειν ἔμελλον. ὧν ἀμίλκας διαδεξάμενος τὸν καρθάλωνα, πολλοὺς μὲν νύκτωρ κατέκτεινε, πολλοὺς δὲ καὶ κατεπόντωσεν. ἐν τοσούτῳ δ' οἱ ῥωμαῖοι φιλίαν ἀΐδιον πρὸς ἱέρωνα διεπράξαντο, καὶ προσαφῆκαν ὅσα παρ' αὐτοῦ ἐπετείως ἐλάμβανον. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει τοῦ θαλαττίου πολέμου δημοσίᾳ μὲν οἱ ῥωμαῖοι ἀπέσχοντο διὰ τὰς ἀτυχίας, καὶ διὰ τὰ ἀναλώματα. ἰδίᾳ δέ τινες ναῦς αἰτήσαντες, ὥστ' ἐκείνας μὲν ἀποκαταστῆσαι, τὴν λείαν δὲ οἰκειώσασθαι, ἄλλα τε τοὺς πολεμίους ἐκάκωσαν· καὶ ἐς ἱππῶνα λιβυκὴν πόλιν ἐσπλεύσαντες, τά τε πλοῖα πάντα, καὶ πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων κατέπρησαν. τῶν δ' ἐπιχωρίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος διαλαβόντων ἁλύσεσιν, ἐν πολλῷ δέει ἐγένοντο, σοφίᾳ δὲ καὶ τύχῃ περιεγένοντο. σπουδῇ γὰρ ταῖς ἁλύσεσι προσπεσόντες, ἐπεὶ προσψαύειν αὐτῶν ἔμελλον οἱ ἔμβολοι τῶν νεῶν, μετέστησαν ἐς τὰς πρύμνας οἱ τοῦ πληρώματος· καὶ οὕτως αἱ πρῷραι κουφισθεῖσαι, ὑπερῆραν τὰς ἁλύσεις. αὖθις δ' ἐς τὰς πρῴρας αὐτῶν μεταπηδησάντων, αἱ πρύμναι τῶν σκαφῶν μετεωρίσθησαν, καὶ διεξέδραμον. καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τὸ πάνορμον ναυσὶ καρχηδονίους ἐνίκησαν.

ὅτι ἀφῆκαν οἱ ῥωμαῖοι τὸ ναυμαχεῖν.

tum & pecunias Lilybæum aduehentibus miſerunt. Is tempeſtate obſeruata appulit. Quod deinde alij plurimi imitari auſi, partim ſucceſſum habuerunt, partim perierunt. Dum ambo Conſules aderant, æquo Marte pugnabatur. Sed cum morbo & fame premerētur, iiſq; de cauſis alter ſuos milites domum reduceret, Hamilcar erumpere auſus, machinas incendit, defenſores earum occidit: & equitatu Drepano emiſſo, Romanos pabulatione & commeatu prohibendo, eorumq; ſocios infeſtando, Ardeba interim aliàs Siciliæ, aliàs Italiæ oram populante, ad ſummam inopiam redegit. Sed Lucio Iunio claſſem parante, Claudius Pulcher Lilybæum properè abijt: & militibus in naues impoſitis, Hannonem Carthaginenſem in quinqueremi nauigantem comprehendit: unde Romani exemplum fabricandarum nauium petiuerunt. Sed cum claſſes ſæpe periclitarentur, quanquam crebrò tot nauium, in quibus multi uiri & pecuniæ erant, interitu dolebant: tamen non ceſſerunt, ſed quendam in ſenatu de pace cum Carthaginenſibus facienda locutum occiderunt. & Dictatorem dixerunt Collatinum, magiſtrū equitum Metellum: nihil tamen memorabile geſſerunt. Interea Iunius Erycem ſubegit: & Carthalo Aegithalo potitus, Iunium cæpit. Sequenti anno C. Aurelius & P. Seruilius magiſtratu inito, Lilybæum & Drepanum infeſtantes, terra Carthaginenſes prohibuerunt, eorumq; ſocias ciuitates afflixerunt. Carthalo cum uarijs rationibus contra eos tentatis nihil effeciſſet, in Italiam abijt, ut aut Conſules eò traduceret, aut interea agros uaſtaret, & urbes caperet: ſed ne ibi quidem ei quicquam ſucceſsit. Nam cum * ducem, urbis præfectum aduentare didiciſſet, in Siciliam redijt. Vbi eum conductitius miles ob ſtipendium tumultuaretur, multos in deſertis inſulis expoſitos reliquit, multos Carthaginem miſit. Quo cæteri cognito indignati, res nouas ſpectabant. Sed Hamilcar, ſucceſſor Carthaloni datus, multos eorum noctu occidit, multos in mari demerſit. Interea Romani perpetuam cum Hierone amicitiam ſanxerunt, remiſsis tributis annuis. Sequenti anno bello nauali propter crebras clades & impenſas, publicè abſtinuerunt. Sed quidam priuatim nauibus poſtulatis, quas reſtituerent, & prædam ſibi uendicarent, cùm alias clades hoſtibus intulerunt, tum Hipponem urbem Libycam ingreſsi, nauigia omnia & multas ædes cremarunt. Et cum ciues portus aditum cathenis clauſiſſent, ex magno periculo arte & fortuna euaſerunt. Nam feſtinanter in cathenas inuecti, cum eas roſtra nauium iamiam attingerent, in puppes tranſierunt: ita proræ leuatæ cathenas ſuperarunt. cumq; rurſus in proras tranſiluiſſent, puppes leuatę tranſierunt. Poſt hæc ad Panormū Carthaginenſes

Hanno captus.

Priuata claſsis Romanorum.

Columbaria inſula.

uicerunt. Conſulum alter Cæcilius Metellus ad Lilybæum fuit, alter Numerius Fabius Drepanum obſedit: & inſulæ Columbariæ, à Carthaginenſibus præoccupatæ, noctu miſsis militibus eſt inſidiatus, qui occiſo præſidio inſulam occuparunt. Cum autem Hamilcare manè contra illos profecto, Fabius illis opem ferre non poſſet, Drepanū inuaſit, ut aut urbem per ducis abſentiam caperet, aut illum ab inſula abſtraheret. Horum alterum ei ſucceſsit. Hamilcar enim territus, in munitionem ſe recepit. Fabius Columbariam tenuit: & anguſtias paludesq́ interiectas, aggeribus continenti iunxit. Ita facilior facta oppugnatio, quum ibi murus eſſet infirmior. * Carthaginenſes autem eis crebra detrimenta inferebāt, nunc in Siciliam, nunc in Italiam traijciendo. Captiuos uiritim permutarunt: cæteros, quia tantum numerum non habebant, Carthaginenſes pecunia redemerunt.

Mutatio ducum Romanis noxia.

Ab eo tempore diuerſi Conſules fuerunt, ſed nihil hiſtoria dignum geſſerunt. Nam illud maximo detrimento Romanis fuit, quòd duces quotannis mutabant, eosq́ qui imperatoria munia adhuc diſcebant, reuocabant: quaſi non rei gerendæ, ſed exercendi cauſa ablegatos.

Galli Romanorū ſtipendiarij.

Galli Carthaginenſibus ſocijs infenſi, quòd ab eis malè acciperentur, præſidiū quoddam ſuæ fidei commiſſum, Romanis pecunia prodiderunt: ab eisq́ unà cum alijs qui à ſocietate Carthaginenſium defecerant, ſtipendio conducti ſunt, cum prius peregrinum alere militem Romani non conſueuiſſent. His freti, & claſſe priuatorum hominum Africam infeſtantium, mare diutius negligere nolentes, denuò naues compararunt.

Luctatius Catulus Carthaginenſes ad pacē petendam adigit.

Luctatio Catulo Conſuli deſignato, collega adiunctus eſt Q. Valerius Flaccus ædilis. Qui in Siciliam profecti, & terra mari que Drepanum aggreſsi, partem muri deiecerunt: oppidumq́ cepiſſent, niſi Conſule uulnerato, milites circa illum occupati fuiſſent. Interea cognito hoſtium aduentu, Hannone magnam turbam domo adducente, contra illos ſe conuerterunt. Acie utrinque inſtructa, aſtrum quoddam, facis inſtar, ſupra Romanos ad læuam exortum, uerſus Carthaginenſes acumen direxit. Pugna atrox commiſſa eſt ab utriſque, tum ob alia, tum quòd Carthaginenſes Romanos ad extremam bellorum naualium deſperationem adigere uoluerunt, Romani prius acceptas clades reſarcire ſtuduerunt. Sed penes hos uictoria fuit. Nam Carthaginenſium naues, præter alias ſarcinas, frumentum & pecuniam uehentes, grauabantur. Hanno elapſus, ſtatim Carthaginem properauit. Sed à ciuibus iracundia & metu commotis, in crucem actus eſt, & legati de pace ad Catulum miſsi. Qui quòd & annus eius iam penè exierat, neque breui tempore Carthaginis excindendæ ſpem habebat, & ſucceſſoribus gloriam laborum ſuorum inuidebat, à pace non abhorrens, inducias fecit, pecunia, frumento & obſidibus acceptis, ut Romam legatos

φίκησαν. οἱ δ' ὕπατοι, μέτελλος μὲν κεκίλιος περὶ τὸ λιλύβαιον ἦν, νουμέριος δὲ φάβιος τὴν δρέπανον προσήδρευε, καὶ ἐπεβούλευσε τῇ νησίδι τῇ πελειάδι καλουμένῃ, προκατειλημμένῃ παρὰ καρχηδονίων, στρατιώτας πέμψας νυκτός, οἳ τοὺς φρουροὺς κτανόντες, τὴν νῆσον εἷλον. ὃ μαθὼν ἀμίλκας, ἕωθεν τοῖς διαβεβηκόσιν ἐπέθετο. οἷς οὐκ ἔχων ἀμῦναι ὁ φάβιος, τῇ δρεπάνῳ προσέμιξεν, ὡς ἢ τὴν πόλιν δι' ἐρημίαν αἱρήσων, ἢ τῆς νήσου τὸν ἀμίλκαν ἀπάξων, καὶ ἠνύσθη τὸ β΄. φοβηθεὶς γὰρ ὁ ἀμίλκας, ἀνεχώρησεν ἐς τὸ τεῖχος. καὶ ὁ φάβιος τὴν πελειάδα κατέσχε, καὶ τὸ μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς ἠπείρου στενὸν καὶ τεναγῶδες συγχώσας χώμασιν ἀπήρτισε, καὶ ῥᾷον προσεπολέμει τοῦ τείχους ἐκεῖ ὄντος ἀσθενεστέρου. * καὶ οἱ καρχηδόνιοι συχνὰ παρελύπουν αὐτούς, ἐς σικελίαν τε περιπλέοντες, καὶ ἐς τὴν ἰταλίαν περαιούμενοι. τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀλλήλων ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἠλλάξαντο· τοὺς δὲ λοιπούς, ἐπεὶ μὴ ἦσαν ἰσοπληθεῖς, ἀργυρίου οἱ καρχηδόνιοι ἐκομίσαντο. ἐκ τότε δὲ διάφοροι μὲν ὑπάτευσαν, οὐδὲν δὲ ἱστορίας ἔπραξαν ἄξιον. μέγιστον γὰρ οἱ ῥωμαῖοι ἐσφάλλοντο, ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ἄλλους, ἀεὶ ἑτέρους ἄρχοντας ἔπεμπον· ἄρτι δὲ τὴν στρατηγίαν μανθάνοντας, τῆς ἀρχῆς ἔπαυον, ὥσπερ ἐς ἄσκησιν σφᾶς, ἀλλ' οὐκ ἐς χρῆσιν αἱρούμενοι.

ὅτι μετέστησαν πρὸς ῥωμαίους οἱ γαλάται τοῖς καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ ὅτι ναυτικὸν οἱ ῥωμαῖοι συνεστήσαντο, καὶ ἐναυμάχησαν τοῖς καρχηδονίοις.

οἱ γαλάται δὲ τοῖς καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ μισοῦντες αὐτούς, ὅτι κακῶς μετεχειρίζοντο σφᾶς, φρουρίου τινὸς φυλακὴν ἐμπιστευθέντες, τοῖς ῥωμαίοις αὐτὸ προὔδοντο ἐπὶ χρήμασι. μεταστάντας δὲ ἀπὸ τῶν καρχηδονίων γαλάτας, καὶ ἄλλους τῶν σφῶν συμμάχων τινὰς οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ μισθοφορᾷ προσελάβοντο, μή πω πρότερον τρέφοντες ξενικόν. τούτοις οὖν ἐπαιρόμενοι, καὶ ὅτι οἱ τὰς ναῦς ἔχοντες ἰδιῶται, τὴν λιβύην ἐπόρθησαν, οὐκέτι ἀμελεῖν τῆς θαλάσσης ἤθελον· ἀλλὰ καὶ αὖθις ναυτικὸν συνεστήσαντο, καὶ λουτάτιος κάτουλος ὕπατος ᾑρέθη, καὶ τούτῳ συνεξεπέμφθη κύϊντος οὐαλλέριος φλάκκος ἀγορανόμος. οἳ ἐν σικελίᾳ ἐλθόντες, καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τῇ δρεπάνῳ προσέβαλον, καί τι τοῦ τείχους κατήρειψαν. καὶ εἷλον ἂν αὐτό, εἰ μὴ τοῦ ὑπάτου τρωθέντος, περὶ ἐκεῖνον οἱ στρατιῶται ἀπησχολήθησαν. κἀν τούτῳ μαθόντες, τοὺς πολεμίους οἴκοθεν ἥκειν ναυτικῷ πλήθει, ἄννωνος ναυαρχοῦντος, πρὸς ἐκείνους ἐτράποντο. καὶ ἀντιπαραταξαμένων αὐτῶν, ἄστρον τι λαμπαδῶδες ὑπὲρ τῶν ῥωμαίων φανὲν ἐξ ἀριστερᾶς, ἐς τοὺς καρχηδονίους ἄρθεν ἐγκατέσκηψεν. ἐγένετο δ' ἡ ναυμαχία καὶ ἐπ' ἀμφοῖν καρτερά, διά τε ἄλλα, καὶ ἵνα οἱ μὲν καρχηδόνιοι ἐς τελείαν ἀπόγνωσιν τοὺς ῥωμαίους τοῦ ναυτικοῦ καταστήσωσιν· οἱ δέ, ἵνα καὶ τὰς προτέρας ἀνακαλέσωνται συμφοράς· ὅμως δ' οὖν οἱ ῥωμαῖοι τὴν νίκην ἤραντο. τὰ γὰρ τῶν καρχηδονίων σκάφη φορτία φέροντα πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ σῖτον, καὶ χρήματα, ἐβαρύνοντο. ὁ δ' ἄννων διαφυγών, εὐθὺς ἐς τὴν καρχηδόνα ἠπείχθη. οἱ καρχηδόνιοι δὲ θυμῷ ληφθέντες, καὶ φόβῳ, τὸν μὲν ἀνεσταύρωσαν, πρέσβεις δὲ πρὸς εἰρήνην τῷ κατύλῳ πεπόμφασι.

ὅτι τὸν σφίσι στρατηγὸν οἱ καρχηδόνιοι ἀνεσταύρωσαν, καὶ ὅτι ἐσπείσαντο ῥωμαίοις.

καὶ τῷ πρὸς βουλῆς ἦν τὸν πόλεμον καταλύσασθαι, ὅτι ἐπ' ἐξόδῳ οὔσης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, οὔτε δι' ὀλίγου ἐξαιρήσειν τὴν καρχηδόνα ἤλπιζεν, οὔτε τοῖς διαδόχοις τὴν δόξαν τῶν ἑαυτοῦ πόνων καταλιπεῖν ἤθελε. διὸ ἀνακωχὴν ἐποιήσατο, καὶ χρήματα καὶ σῖτον καὶ ὁμήρους αὐτῷ δόντες, ἵν' ἐν τῇ ῥώμῃ πρεσβεύσωνται,

σαντες ἔξω τῆς Σικελίας τε αὐτῆς πάσης ἐκστῆναι Ῥωμαίοις, καὶ πάσας τὰς πέριξ νήσους ἐκλιπεῖν, καὶ μήτε τῷ Ἱέρωνι πολεμεῖν, καὶ χρήματα τὰ μὲν ἅμα τῇ συμβάσει δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ὕστερον, καὶ τοὺς μὲν ἐκείνων αὐτομόλους καὶ αἰχμαλώτους προῖκα ἐκπέμψαι, τοὺς δ' ἑαυτῶν πρίασθαι. τοιαύτη μὲν οὖν ἡ σύμβασις ὡμολόγητο (μόνην γὰρ τὴν τοῦ ζυγοῦ ἀτιμίαν ὁ Ἀμίλκας παρῃτήσατο) καὶ ὁ μὲν ταῦτα συνθέμενος, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν τειχῶν ἐξαγαγὼν, ἀπέπλευσεν οἴκαδε, πρὶν τοὺς ὅρκους ἐπισχεθῆναι. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τήν τε νίκην διὰ βραχέος ἔμαθον, καὶ ἐπήρθησαν ὡς παντάπασι κεκρατηκότες. καὶ τῶν πρέσβεων ἐλθόντων, οὐκέτι κατέχειν ἑαυτοὺς ἠδύναντο, καὶ τὴν Λιβύην ἕξειν ἅπασαν ἤλπιζον. διὸ οὐδὲ ταῖς τοῦ ὑπάτου ὁμολογίαις ἐνέμειναν, ἀλλὰ καὶ χρήματα αὐτοὺς πολλῷ πλείω τῶν ὑπεσχημένων ἐπράξαντο· καὶ ἀπηγόρευσαν σφίσι, μήτε τὴν Ἰταλίαν, μήτε τὴν ἔξω συμμαχίδα σφῶν μακραῖς ναυσὶ παραπλεῖν, ἢ μισθοφόροις ποιεῖν ἀπ' αὐτῶν κεχρῆσθαι. ὁ μὲν οὖν πρῶτος τοῖς Καρχηδονίοις πόλεμος τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τοῦτο κατέληξε τετάρτῳ ἔτει καὶ εἰκοστῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἤγαγεν ὁ Κάτουλος τὰ ἐπινίκια. Κόϊντος δὲ Λουτάτιος ὑπατεύσας, ἀπῆλθεν ἐς Σικελίαν, καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κατούλου πάντα τὰ ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἐν αὐτῇ ἀφείλοντο. Σικελία μὲν οὖν οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίων δεδούλωτο, πλὴν τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἱέρωνος, ἐκ δὲ τούτου πρὸς τοὺς Καρχηδονίους φιλία ἦν αὐτοῖς. ἄμφω δ' αὖθις εἰς πολέμους ἑτέρους χωρεῖς κατ' ὀλίγον κατέστησαν. τοῖς γὰρ Καρχηδονίοις οἵ τε περίλοιποι τῶν μισθοφόρων αὐτῶν σφίσι, καὶ τὸ δουλικὸν τὸ ἐν τῇ πόλει, καὶ τῶν ὁμόρων αὐτῶν πολλοὶ πρὸς τὰς συμφορὰς αὐτῶν συνεπέθεντο. οἵ γε μὴν Ῥωμαῖοι ἐπικαλουμένων αὐτοὺς τῶν πολεμούντων ἑκατέροις, οὐχ ὑπήκουσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ἀποβεβουλευμένοι, καὶ μὴ δυνηθέντες καταλλάξαι αὐτοὺς, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Καρχηδονίων, οὓς εἶχον, ἀφῆκαν προῖκα, καὶ σῖτον ἔπεμψαν, καὶ μισθοφόρους ἐκ τῆς οἰκείας συμμαχίδος αὐτοῖς ἐπαγαγέσθαι ἐπέτρεψαν, δόξαν ἐπιεικείας θηρώμενοι μᾶλλον, ἢ τοῦ συμφέροντος αὐτοῖς προμηθούμενοι· ὅθεν πράγματα ἔσχον αὖθις ταῦτα. ὁ γὰρ Ἀμίλκας ἐκεῖνος ὁ Βαρχίδας, ἐπεὶ τοὺς ἀντιπάλους ἐνίκησεν, ἐπὶ μὲν τοὺς Ῥωμαίους, καίπερ κάρτα μισῶν αὐτοὺς, οὐκ ἐτόλμησε στρατεῦσαι. ἐς δὲ τὴν Ἰβηρίαν παρὰ γνώμην τῶν οἴκοι τελῶν ἀπῆρεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγένετο ὕστερον. τότε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι Φαλίσκοις ἐπολέμησαν, καὶ Μάλλιος Τορκουᾶτος τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσε· καὶ συμμίξας αὐτοῖς, ἐσφάλη μὲν τῷ ὁπλιτικῷ, τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐκράτησε, καὶ αὖθις αὐτοῖς μαχεσάμενος ἐνίκησε, καὶ τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τὴν ἵππον, καὶ τὰ ἔπιπλα, καὶ τὸ δουλικὸν, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χώρας ἀφείλετο. ὕστερον δὲ ἡ μὲν ἀρχαία πόλις εἰς ὄρος ἐρυμνὸν ἱδρυμένη, κατεσκάφη· ἑτέρα δ' ᾠκοδομήθη εὐέφοδος. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπολέμησαν αὖθις πολέμους πρὸς Βοΐους, καὶ πρὸς Γαλάτας ἐκείνοις πλησιοχώρους, καὶ πρὸς Λιγύων τινάς. τοὺς μὲν οὖν Λίγυας Σεμπρώνιος Γράκχος μάχῃ νικήσας ἐκάκου. καὶ τοῖς Γαλάταις Πούπλιος Οὐαλέριος συμβαλὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἡττήθη· εἶτα πυθόμενος εἰς ἐπικουρίαν αὐτοῦ τινὰς ἐκ τῆς Ῥώμης ἥκειν, ὁμόσε αὖθις τοῖς Γαλάταις ἐχώρησεν· ἵν' ἢ καθ' ἑαυτὸν νικήσῃ, ἢ ἀποθάνοι. τοῦτο γὰρ μᾶλλον, ἢ ζῆν αἰσχύνην ὀφλεῖν προείλετο· καί πως κατὰ τύχην ἐκράτησε. τότε μὲν οὖν ταῦθ' οὕτως τοῖς Ῥωμαίοις συνηνέχθη, καὶ

σαρδὼ

ἔνιοι δὲ τῇ μὲν [illegible] διὰ τὸν [illegible], Ῥωμαί[illegible] τὰς σπονδὰς συνθέσθαι τοῖς Καρχηδονίοις ἐπέτρεψαν, καὶ οὕτως ὑπὸ δήμου ἐκυρώθησαν.

πόλεμος Ῥωμαίων πρὸς [illegible].

gatos mitterent, ea conditione, ut tota Sicilia & omnibus circumiacentibus inſulis Romanis cederent, neq; Hieronem laceſſerent: & pecuniam partim pace facta ſtatim, partim poſt numerarent: & Romanos captiuos gratis redderent, ſuos uerò redimerent. Tali pactione facta (ſolam enim ſub iugum miſſionis ignominiā Hamilcar deprecatus eſt) militibus è munitionibus eductis, domum rediit, priuſquam iuſiurandum daretur. Qui Romæ erant, uictoria celeriter cognita, ita ſunt animis elati, quaſi planè debellatum eſſet: legatis'que præſentibus, ſe non amplius continere potuerunt, ſpe totius Africæ occupandæ concepta. Itaque conditionibus à Conſulibus propoſitis non acquieſcentes, & pecuniam promiſſa longè maiorem poſtularunt: & interdixerunt, ne longis nauibus uel ad Italiam, uel ad alias ſocias prouincias accederent, aut conductitiis inde militibus uterentur. Atque ita primo bello Punico, anno quarto & uigeſimo à Romanis confecto, Catulus triumphauit. Q. uerò Luctatius, poſt conſulatum in Siciliam profectus, cum fratre Catulo omnia ibi ordinauit. Siculis arma adempta: tota inſula, Hieronis excepto imperio, à Romanis ſubacta, & amicitia cum Carthaginēſibus conſtituta. Sed utriq; paulo poſt ſeorſim alia geſſere bella. Nam Carthaginenſes, reliqui eorum ſtipendiarii, & ſeruitia ciuitatis, & multi ex finitimis, aduerſa illorum fortuna freti, inuaſerūt. Romani cum ab hoſtibus illorum accerſerentur, adeò non aſſenſerunt, ut cum per legatos reconciliare illos non poſſent, omnes Carthaginenſium captiuos gratis dimitterent, frumentum mitterent, è ſociis prouinciis conſcribendi militis poteſtatem darent: non tam ut rationibus illorum conſulerent, quàm ut humanitatis & clementiæ laudem conſequerentur: unde poſt in negocia inciderunt. Hamilcar enim Barchinus ille, uictis hoſtibus, Romanos, quanquā eis infenſiſſimus, bello petere non auſus, contra magiſtratuum uoluntatem in Hiſpaniā abiit. Sed hæc poſt facta ſunt. Tum autem Romani cum Faliſcis bellum geſſerunt, Manlio Torquato agrum illorum urente: qui cum eis cōgreſſus, peditatu ſuccubuit, equitatu uictor. Deinde repetita pugna, eos domuit: armis, equis, ſupellectilibus, ſeruitiis, & agri ſemiſſe mulctatos. Tandem etiam antiqua urbs, in arduo ſita mōte, euerſa: aliaq; condita in planicie, oppugnatu facilis. Poſt, alia bella cum Boiis, & Gallis eorum uicinis, & Liguribus quibuſdam geſſerunt. Ac Ligures Sempronius Gracchus uictor afflixit. P. Valerius, à Gallis principiò ſuperatus, cum auxilia ſibi mitti Roma audiſſet, Gallos denuò eſt aggreſſus: ut aut per ſe uictoria potiretur, aut mortem oppeteret, quam uitæ ignominioſæ præferebat: ac fortuna quadam uicit. Tum igitur ita cum Romanis actū: eiſq; Sardi-

Pacis conditiones inter Romanos & Carthaginenſes.

Carthaginenſes à Romanis adiuti, uires recuperant.

Faliſcum bellum.

Bellum Gallicum & Liguſticum.

Sardinia citra pugnam, & pecuniæ rurſus datæ à Carthaginenſibus: qui cum negociatores Romanos in mari malè tractaſſe accuſarentur, nondum firmatis opibus, minas illorum timuerunt. Sequenti anno L. Lentulus & Q. Flaccus, bello contra Gallos ſuſcepto, dum unà agebant, inſuperabiles erant. Sed cum ſeparati, loca quædam, maioris prædæ cupiditate, uaſtare cœpiſſent, Flacci caſtra noctu circumdata, in periculo fuerunt. Barbari uerò tum repulſi, multis ſocijs aſcitis, cum magna manu denuò Romanos inuaſerunt. Et P. Lentulo & Licinio Varo ſe ob multitudinem ſuam uel ſine pugna terrorem incuſſuros arbitrati, per legatos Ariminenſem agrum repetierunt: & eos ipſa urbe, quæ ſua eſſet, cedere iuſſerunt. Conſules uerò nec ob paucitatem confligere, neque illa concedere auſi, inducias fecerunt, ut ijs de rebus legati à Gallis Romam mitterentur. Qui cum apud ſenatum eadem poſtulaſſent, neq; quicquam impetraſſent, in caſtra reuerſi, res ſuas perditas repercrũt. Quidam enim ex eorum ſocijs, mutata ſententia, Romanos timentes, Boios ſunt aggreſsi: ac utrinque multi ceciderunt. Vnde reliqui domum redierunt: Boij per pactiones magna agri ſui parte ſunt mulctati. Gallicis bellis iam confectis, Lentulus contra Ligures arma cœpit: & ijs qui occurrebant profligatis, caſtella quædam ſubegit. Varus Corſicam petiturus, cum propter nauigiorum penuriã traijcere non poſſet, Claudium Cliniam cum copijs præmiſit: qui Corſis territis, in colloquium uenit, & pro autoritate pacem cum eis fecit. Varus autẽ nulla pactionis habita ratione, eos oppugnare nõ deſtitit, donec ſubegiſſet. Romani uerò id crimen uiolati fœderis à ſeſe amouentes, Claudium eis dediderũt: non receptũ expulerunt. Bellum aduerſus Carthaginẽſes, ob mercatorum ſuorũ iniurias ſuſceptũ, depoſuerũt: exactaq; pecunia fœdus renouarunt, ne ſic quidem diu duraturũ. Ac Carthaginenſi bello dilato, Sardos dicto non audientes adorti uicerunt: qui deinde à Carthaginẽſibus clam ad rebellionẽ incitati ſunt. Defecerunt & Corſi: nec Ligures quieuerũt. Sequẽti anno Romani copijs triſariam diuiſis, ut hoſtes ſimul bello infeſtati, auxilia inuicẽ ferre non poſſent, Poſthumium Albinum in Liguſticum, Sp. Caruilium contra Corſos, in Sardiniam P. Cornelium ædilem miſerunt. Conſules licet haud citra laborem, citra moram tamen mandata executi ſunt. Sardos nihil modicum animis agitantes, Caruilius ingenti prælio ſubegit. Cornelius enim & multi milites morbo perierunt. Romanis digreſsis, Sardi & Ligures de integro defecerunt. Contra Ligures miſſus eſt Q. Fabius Maximus, in Sardiniam Pomponius Manius. Carthaginenſes, ut eorum

Gallorũ inteſtina bella.

Corſica.

Sardi, Corſi, Ligures ſubacti rebellant.

σαρδὼ παρὰ τῶν καρχηδονίων ἀμαχεί. χρήματά τε αὖθις ἔλαβον, ἐγκαλέσαντες αὐτοῖς, βλάπτειν σφῶν τοὺς πλέοντας. οὔπω γὰρ κρατυνθέντες οἱ καρχηδόνιοι, τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ἐδεδοίκεσαν. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει λούκιος λέντουλος καὶ κόϊντος φλάκκος ἐπὶ τοὺς γαλάτας στρατεύσαντες, ἕως μὲν ὁμοῦ διῆγον, ἦσαν ἀνανταγώνιστοι. ἐπεὶ δὲ διχῇ πορθεῖν τινὰ ἤρξαντο, ὡς οὕτω πλείω λείαν περιβαλούμενοι, ἐς κίνδυνον τὸ τοῦ φλάκκου κατέστη στρατόπεδον, νυκτὸς κυκλωθέν. ἀλλὰ τότε μὲν οἱ βάρβαροι ἀνεκόπησαν. προσλαβόμενοι δὲ συμμάχους, χειρὶ πολλῇ αὖθις ἐπὶ τοὺς ῥωμαίους ἐχώρησαν. ἀπαντησάντων δὲ σφίσι ποπλίου τε λεντούλου καὶ λικιννίου οὐάρου, ἤλπισαν αὐτοὺς διὰ τὸ πλῆθος τὸ σφέτερον, καὶ ἄνευ μάχης καταπλήξειν· καὶ πέμψαντες, τήν τε χώραν τὴν περὶ τὸ ἀρίμινον ἀπῄτουν, καὶ τῆς πόλεως, ὡς αὐτῶν οὔσης, ἐξοικισθῆναι ἐκέλευον. οἱ δ' ὕπατοι μήτε συμβαλεῖν θαρροῦντες διὰ ὀλιγότητα, μήτε προέσθαι τολμῶντες, ἀνοχὰς ἔπραξαν, ὡς ἐς τὴν ῥώμην πρεσβεύσοντες. οἱ δ' ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐλθόντες, τὰ αὐτὰ εἶπον. ὡς δ' οὐδενὸς οἱ πρέσβεις ὧν ᾔτουν ἐτύγχανον, ἐς τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν, καὶ εὗρον ἐφθαρμένα σφίσι τὰ πράγματα. τινὲς γὰρ τῶν συμμάχων αὐτῶν μεταγνόντες, καὶ διὰ φόβου τοὺς ῥωμαίους πεποιημένοι, ἐτράποντο ἐπὶ τοὺς βοΐους, καὶ συχνοὶ ἀπώλοντο ἀμφοτέρωθεν. κἀντεῦθεν ἀπῆλθον οἴκαδε οἱ λοιποί. καὶ οἱ βοΐοι σπονδὰς ἐπὶ μέρει πολλῷ τῆς χώρας σφῶν ἐποιήσαντο. ἤδη δὲ τῶν γαλατικῶν λυθέντων πολέμων, ὁ λέντουλος ἐστράτευσεν ἐπὶ λίγυας, καὶ τοὺς προσπίπτοντας ἠμύνετο, καί τινα ἐρύματα παρεστήσατο. οὔαρος δὲ ἐπὶ κύρνον ὁρμήσας, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀπορίᾳ πλοίων περαιωθῆναι, κλινίαν κλαύδιόν τινα σὺν δυνάμει προέπεμψε. κἀκεῖνος τοὺς κυρνίους καταπλήξας, ἐς λόγους ἦλθε, καὶ ὡς αὐτοκράτωρ τυγχάνων ἐσπείσατο. οὔαρος δὲ τῶν συνθηκῶν μὴ φροντίσας, ἐπολέμησε τοῖς κυρνίοις, ἕως αὐτοὺς ἐχειρώσατο. οἱ δὲ ῥωμαῖοι τὸ παρασπόνδημα ἀποτρεπόμενοι, ἔπεμψαν αὐτοῖς ἐκδιδόντες τὸν κλαύδιον. ὡς δ' οὐκ ἐδέχθη, ἐξήλασαν αὐτόν. ἐπὶ δὲ καρχηδονίους μέλλοντες στρατεύσειν, ὡς τοὺς σφῶν ἐμπόρους λυμαινομένους, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν. χρήματα δ' ἐπεισπραξάμενοι, ἀνενεώσαντο τὰς σπονδάς, ἔμελλον δὲ μηδ' ὡς ἐς μακρὰν αἱ συνθῆκαι μένειν. τὰ μὲν οὖν τῶν καρχηδονίων ἀνεβάλλοντο, ἐπὶ δὲ τοὺς σαρδονίους μὴ πειθομένους αὐτοῖς ἐστράτευσαν, καὶ ἐνίκησαν. μετὰ δὲ ταῦτα ἔπεισαν τοὺς σαρδονίους οἱ καρχηδόνιοι κρύφα τοῖς ῥωμαίοις ἐπαναστῆναι, καὶ τούτοις οἱ κύρνιοι προσαπέστησαν, καὶ οἱ λίγυες οὐχ ἡσύχασαν. τῷ δ' ἐπιγενομένῳ ἔτει τριχῇ τὰς δυνάμεις διελόμενοι οἱ ῥωμαῖοι, ἵν' ἅμα πολεμούμενοι πάντες, μὴ συμβοηθοῖεν ἀλλήλοις, ποστούμιον μὲν ἀλβῖνον εἰς τὴν λιγυστικήν, σπούριον δὲ καρουΐλιον ἐπὶ τοὺς κυρνίους, ἐς δὲ τὴν σαρδὼ τὸν ἀγορανόμον πούπλιον κορνήλιον ἔπεμψαν. καὶ οἱ μὲν ὕπατοι οὐκ ἀπόνως μέν, οὐ βραδέως δὲ τὰ προσαχθέντα σφίσι κατέπραξαν. τοὺς δὲ σαρδονίους μή τι μέτριον φρονοῦντας ἰσχυρᾷ μάχῃ ὁ καρουΐλιος κατεστρέψατο· ὁ γὰρ κορνήλιος, καὶ τῶν στρατιωτῶν πολλοί, ὑπὸ νόσου ἐφθάρησαν. ἐπεὶ δ' οἱ ῥωμαῖοι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν ἀπηλλάγησαν, ἀπέστησαν αὖθις οἱ σαρδόνιοι καὶ οἱ λίγυες. κόϊντος μὲν οὖν φάβιος μάξιμος ἐπέμφθη πρὸς λίγυας, ἐς δέ γε τὴν σαρδὼ πομπώνιος μάνιος. τούς γε μὴν καρχηδονίους, ὡς αἰτίους αὐτοῖς

ἔτι τὴν σαρδὼ ἔλαβον οἱ ῥωμαῖοι καὶ παρὰ τῶν καρχηδονίων καὶ χρήματα.

πόλεμος ῥωμαίων πρὸς γαλάτας, καὶ λίγυας, καὶ κυρνίους.

πόλεμος ῥωμαίων πρὸς σαρδονίους καὶ κυρνίους καὶ λίγυας.

αὐτοῖς τοῦ πολέμου ὄντες, πολεμίους ἐκεῖνοι· καὶ πέμψαντες πρὸς αὐτούς, χρήματά τε ἀπῄτουν, καὶ ἁπασῶν ἐκστῆναι τῶν νήσων ἐπέταττον, ὡς αὐτοῖς διαφερουσῶν. ἐμφανίζοντες δὲ καὶ τὴν σφετέραν διάνοιαν, δόρυ αὐτοῖς ἐπέστειλαν, καὶ κηρύκειον, ὧν ἑλέσθαι κελεύοντες ὁπότερον ἂν ἐθελήσωσιν. οἱ δὲ μηδὲν ὑποπτήξαντες, τά τε ἄλλα τραχύτερον ἀπεκρίναντο, καὶ τὸ συμφέρειν τῶν συμβόλων αἱρεῖσθαι μὲν οὐδέτερον, δέχεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψουσιν. οὕτω δῆθεν μὲν ἐμίσησαν ἀλλήλους, οὔπω δὲ πόλεμος κατεῤῥάγη. κινηθέντων δ' αὖθις τῶν σαρδονίων, ἐπ' αὐτοὺς οἱ ὕπατοι ἄμφω ἐστράτευσαν, μάρκος δὲ μαλλέολος, καὶ μάρκος αἰμίλιος· καὶ πολλὰ μὲν λάφυρα ἔλαβον. παρὰ δὲ τῶν κυρνίων προσχόντες, αὐτοῖς αὐτὰ ἀφῃρέθησαν. διὸ μετὰ ταῦτα ἐπ' ἀμφοτέρους οἱ ῥωμαῖοι ἐτράποντο. καὶ μάρκος μὲν πομπώνιος σαρδόνας ἔφθειρε, καὶ μαθὼν τοὺς πλείονας αὐτῶν ἐν σπηλαίοις ὑλώδεσι, καὶ δυσεξευρέτοις καταδύντας, μὴ δυνάμενός τε αὐτοὺς εὑρεῖν, κύνας ἐκ τῆς ἰταλίας μετεπέμψατο εὐρῖνας, καὶ δι' ἐκείνων τοῦ στίβου καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν βοσκημάτων εὑρὼν, πολλὰ ἀπετέμετο. γάιος δὲ παπείριος ἐκ μὲν τῶν πεδίων τοὺς κυρνίους ἀπήλασε. βιαζόμενος δὲ πρὸς τὰ ὄρη, συχνοὺς ἐξ ἐνέδρας ἀπέβαλε, πλείους τε ἂν ὕδατος ἐνδείᾳ ἀπώλεσεν, εἰ μὴ πω ὕδωρ ὀψέ ποτε ἀνεφάνη, καὶ ἔπεισε τοὺς κυρνίους ὁμολογῆσαι. κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἀμίλκας ὁ τῶν καρχηδονίων στρατηγὸς πρὸς ἴβηρας νικηθεὶς, ἔθανε. αὐτοῦ γὰρ παραταξαμένου πρὸς αὐτούς, ἁμάξας δᾳδῶν καὶ πίσσης μεστὰς πρὸ τοῦ στρατοῦ τῶν καρχηδονίων προήγαγον, καὶ πλησιάσαντες ἀνῆψαν αὐτάς, καὶ τὰ ἕλκοντα αὐτὰς ὑποζύγια ἐξοιστρήσαντες εἰσῆκαν. κἀκ τούτου συνταραχθέντων τῶν ἐναντίων, διασπασθέντων τε καὶ τραπομένων, ἐπιθέμενοι ἐκεῖνόν τε καὶ ἄλλους πλείστους ἐφόνευσαν. καὶ ὁ μὲν ἐπὶ πλεῖστον εὐτυχήσας, οὕτως ἐτελεύτησε. τελευτήσαντα δὲ αὐτὸν ἀσδρούβας ὁ γαμβρὸς διεδέξατο, καὶ τῆς ἰβηρίας πολλὰ προσεκτήσατο, πόλιν τε ἐν αὐτῇ καρχηδόνα ὁμώνυμον τῇ πατρίδι ἔκτισεν. τῶν δὲ γε βοΐων καὶ τῶν ἄλλων γαλατῶν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πλείστους δὲ καὶ αἰχμαλώτους πωλούντων, δείσαντες οἱ ῥωμαῖοι, μή ποτε κατ' αὐτῶν τοῖς χρήμασι χρήσωνται, ἀπεῖπον μηδένα ἀνδρὶ γαλάτῃ μήτ' ἀργύριον μήτε χρυσίον διδόναι. κἀντεῦθεν οἱ καρχηδόνιοι μαθόντες τοὺς ὑπάτους μάρκον αἰμίλιον καὶ μάρκον ἰούνιον εἰς τὴν λιγυστικὴν ἀπαίροντας, παρεσκευάζοντο ἐς τὴν ῥώμην ἐλάσαι. γνόντων δὲ τοῦτο τῶν ὑπάτων, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόον ὁρμησάντων, ἐξεπλάγησαν, καὶ ἀπήντησαν αὐτοῖς ὡς φίλοι. κἀκεῖνοι δὲ ὑπεκρίθησαν, ὅτι οὐκ ἐπ' ἐκείνους ἀπῆρσαν, ἀλλὰ διὰ τῆς χώρας αὐτῶν ἐς τοὺς λίγυας. ῥωμαῖοι δὲ τόν τε ἰόνιον ἐπεραιώθησαν, καὶ τῆς ἠπείρου τῆς ἑλληνικῆς ἥψαντο· πρόφασις δ' αὐτοῖς τοῦ πλοῦ ἐγένετο ἥδε. ἴσσα νῆσός ἐστιν, ἐν τῷ ἰονίῳ κόλπῳ κειμένη. οἱ γὰρ ταύτης κάτοικοι ἰσσαῖοι καλούμενοι, ἐθελονταὶ τοῖς ῥωμαίοις παρέδωκαν ἑαυτοὺς, τῷ σφῶν κρατοῦντι ἀχθόμενοι, ἀγρῶνι τῷ τῶν σαρδιαίων βασιλεῖ, γένους ἰλλυρικοῦ. πρὸς ὃν οἱ ὕπατοι πρέσβεις ἔπεμψαν. ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος, ὧδε γὰρ διαδόχῳ παιδί ἔτι, ἡ ἐκείνου γυνὴ, τοῦ δὲ παιδὸς μητρυιὰ, τῆς τῶν σαρδιαίων διεῖπε ἀρχῆς· ἣ τοῖς πρέσβεσιν οὐδὲν μέτριον ἐχρημάτισε, παῤῥησιασαμένους δὲ τοὺς μὲν ἔδησε, τοὺς δὲ ἀπέκτεινε. τῶν δὲ ῥωμαίων πόλεμον ψηφισαμένων αὐτῇ, κατέπτηξε· καὶ τούς τε σωζομένους τῶν πρέσβεων ἀπολύσειν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς θανόντας ἔλεγεν ὑπὸ λῃστῶν πεφονεῦσθαι. τῶν δὲ ῥωμαίων τοὺς αὐτόχειρας ἐξαιτουμένων, οὔτινα ἐκδώσειν ἔφη, καὶ ἐπὶ τὴν ἴσσαν ἔστειλε στράτευμα. εἶτα αὖθις δείσασα, δημήτριόν τινα πρὸς τοὺς ὑπάτους

ὅτι πολέμιοι τοῖς ῥωμαίοις ἐκηρύχθησαν καρχηδόνιοι, δόρυ καὶ κηρύκειον πεμφθέν.

μάχη πρὸς σαρδονίους καὶ κυρνίους.

ὅτι ἀμίλκας ἀπώλετο παρὰ ἰβήρων, καὶ πῶς.

περὶ βοΐων καὶ γαλατῶν.

περὶ ἴσσης τῆς νήσου, ὡς οἱ ἔνοικοι ἑκόντες ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς δὲ γυναικός.

rum bellorum autores, hoſtes iudicati, iuſsi numerare pecuniã, & omnibus cedere inſulis, ut quæ Romanorũ eſſent. Et ut ſententiam ſuam magis declararẽt, haſtam illis & caduceum miſerunt, optione data, utrum mallent. Sed Carthaginenſes nihil territi, tum ad alia reſponderunt aſperius, tum ſe neutrum uelle dixerũt: ſed illud alacriter accepturos, quod legati reliquiſſent. Hinc mutuis odijs conceptis, neutri bellum auſpicari ſunt auſi. Contra Sardos autem denuò tumultuantes, ambo Coss. M. Malleolus & M. Aemylius miſsi, magnam prędam cæperunt: quę eis à Corſis, cum eò appuliſſent, eſt erepta. Qua de cauſa pòſt Romani utroſq; inuaſerunt. M. Põponius, qui Sardos infeſtabat, cum eorum plurimos in ſaltuoſis ſpecubus abditos indagare non poſſet, ſagaces canes ex Italia accerſiuit: per eoſq; tramitibus hominũ & pecudũ inueſtigatis, multos inde extraxit. C. uerò Papirius Corſos planicie pulſos, cum in montes adegiſſet, per inſidias multos amiſit: & prę ſiti plures amiſiſſet, ni ſerò tandem aqua inuenta, Corſis, ut deditionem facerent, perſuaſiſſet. Sub hoc tẽpus Hamilcar dux Carthaginenſiũ, ab Hiſpanis uictus occubuit. nam cum aciem contra eos inſtruxiſſet, illi currus facibus & pice plenos ante copias Carthaginenſium produxerũt: cumq; propè uentum eſſet, ijs incenſis, iumẽta incitata in rabiem egerunt: eaq; re aduerſarios turbatos, diuulſos, & in fugam uerſos aſſectati, & ducem & plurimos alios ceciderunt. Hamilcari poſt diuturnã felicitatẽ ad hunc modum interfecto, gener Haſdrubal ſucceſſit: ac multis Hiſpanię urbibus ſubactis, Carthaginẽ patriæ cognominẽ condidit. Boijs cæteriſq; Gallis ex uẽditione tum aliarũ rerũ, tum plurimorũ captiuorũ, magnã pecuniã facientibus, ueriti Romani, ne ijs opibus contra ſe uterentur, edixerunt, ne quis homini Gallo uel aurum uel argentũ daret. Deinde Carthaginẽſes M. Aemylij & M. Iunij in Liguſticũ expeditione cognita, ſe ad Romã inuadendã parauerũt. Quo Coss. intellecto, ex improuiſo eos adorti terruerũt, ut per amicitiæ ſpeciẽ eis obuiã egrederẽtur. Simularũt illi quoq;, ſe non cõtra illos eſſe profectos, ſed per eorũ agrũ in Liguriã ituros. Romani ſinu Ionio tranſmiſſo, ad Græciæ continentẽ hac de cauſa appulerunt. Iſſa inſula in Ionio ſinu ſita eſt: cuius incolæ Iſſæi, Romanis ultro ſe dediderunt, ſuo domino Agroni, Sardianorum regi, gẽtis Illyricæ, irati. Ad eum Conſules legatos miſerunt. Sed illo mortuo, filio adhuc impubi hærede relicto, uxor eius, pueri nouerca, Sardianorum imperium adminiſtrauit, nec ullum æquum legatis reſponſum dedit. Qui cum liberius locuti eſſent, alios occidit, alios uinxit. Cum autem Romani bellum ei decreuiſſent, territa, ſe & incolumes legatos reddituram pollicetur, & mortuos à latronibus eſſe cæſos ait. Romanis uerò cædium autores poſcentibus, neq; ſe quenquam dedituram eſſe dixit, & Iſſam exercitum miſit. Deinde rurſus territa, Demetrium ad Conſules miſit,

Hamilcaris interitus.

Haſdrubal nouæ Carthaginis in Hiſpania conditor.

Carthaginenſes malè cogitantes coerciti.

Romanorũ tranſitus in Græciam.

les miſit, tanquam per omnia morem eis geſtura. & pax facta eſt cum legato, Corcyra ab eo accepta. Sed cum Romani ad inſulam traieciſſent, reſumpta fiducia, ut mulier leui & mutabili prædita ingenio, ad Epidamnum & Apolloniam miſit exercitus. Verùm quia Romani ijs urbibus liberatis, illiusq́ nauibus cum pecunia ex Peloponeſo uenientibus, captis, oram maritimam uaſtabant: Demetrius autem ob mulierculæ uæcordiam ad Romanos ſe contulerat, multis transfugis ſecum adductis: abiecto animo, imperio abſtinuit, quod Demetrius tutorio nomine ſuſcepit. Hac de cauſa Romani à Corinthijs laudati ſunt, & ad Iſthmiacos ludos admiſſi, in quibus Plautus ſtadium uicit. Inita cum Athenienſibus quoque amicitia, ciuitate donati, & ad Initia ſunt admiſſi.

Illyricum. Illyrici nomē olim alijs locis attributum, pòſt in ſuperiorem continentem ſupra Macedoniam & Thraciam, intra Hæmum & Rhodopen trāſijt: ſitaq́ eſt Illyria in medio horum montium & Alpium, & intra* Hæmum fluuium, & Iſtrum, uſq́ ad pontum Euxinum: alicubi etiam ultra Iſtrum euagatur.

Galli & Græci defoſſi. Cum aliquando Romanis oraculum eſſet redditum, Græcos & Gallos urbem occupaturos, duos Gallos & totidem Græcos utriuſque ſexus in medio foro uiuos defoderunt: ut ita ſatis ſatisfactum eſſe, itaq́ defoſſi, partem urbis aliquam tenere uiderentur.

Sardiniæ defectio. Sardi perpetuam Romani prætoris præſentiam ægrè ferentes, ſeditionem mouerunt: ſed denuò ſubacti ſunt.

Inſubrium cædes. Cum Inſubres Gallica gens, auxilijs à Tranſalpinis popularibus acceſſitis, Romanis arma intuliſſent, & quædam loca populati eſſent: tandem noctu magna tempeſtate orta, deos ſibi infeſtos eſſe rati, abiectis animis, trepidi fuga ſalutem quærere inſtituerunt. Regulus uerò eos perſecutus, & extremum agmen aggreſſus, uictus occubuit. Aemylius cum tumulum quendam occupaſſet, Galli idem imitati, per dies aliquot quieuerunt. Deinde illi cladis acceptę dolore, Barbari uictoriæ inſolentia impulſi, de tumulis decurrerunt. Cumq́ diu æquo Marte certatum eſſet, Romani denique eos equitatu circundatos occiderunt, caſtris direptis, & ſpolijs recuperatis. Poſt hæc Aemylius Boijs ſuperatis triumphās, captiuorū principes armatos in Capitolium perduxit, inſolētiam eorum irridens, quòd ſe thoraces non prius exuturos iuraſſent, quàm in Capitoliū ueniſſent. Ab eo tempore Boiorū terram omnem occuparūt: & Eridano ſuperato, Inſubres inuaſerūt, eorumq́ agros uaſtarunt.

Prodigia. Interea Roma prodigijs perterrita eſt. Nam & in Piceno flumen ſanguine manauit, & in Hetruria magnus cœli tractus ardere uiſus, & Arimini lux noctu inſtar diei fulſit, & alibi in Italia tres lunę noctu apparuerūt, & uultur in foro per dies complures ſedit. Conſules igitur, tum ob hæc prodigia, tum quòd uitio

πευσεν ἐπιπέμψαι, ὡς ἑτοίμη πρὸς πᾶν ὑπακοῦσαι αὐτῶν. καὶ σπονδαὶ πρὸς τὸν πεμφθέντα ἐγένοντο, τὴν Κέρκυραν αὐτοῖς παρασχόμενον. τῶν δὲ πρὸς τὴν νῆσον περαιωθέντων, αὖθις ἀναθαρσήσασα, οἷα γυνὴ κούφην ἔχουσα γνώμην, καὶ εὐμετάβολον, καὶ πρὸς Ἐπίδαμνον καὶ Ἀπολλωνίαν ἐξέπεμψε στρατιάν. τῶν δὲ Ῥωμαίων τάς πόλεις τε ῥυσαμένων, καὶ πλοῖα αὐτῆς κατασχόντων μετὰ χρημάτων ἐκ Πελοποννήσου προσπλέοντα, καὶ τὰ χωρία περιλεηλατούντων τὰ παράλια, καὶ τοῦ Δημητρίου διὰ τὴν ἐμπληξίαν ἐκείνης πρὸς Ῥωμαίους μεθεστηκότος, καὶ ἄλλους αὐτομολῆσαι πεποιηκότος, κατέπτηξε, καὶ ἀπέσχετο τῆς ἀρχῆς, καὶ τὴν μὲν ὁ Δημήτριος, ὡς ὑπὲρ παιδὸς ἐπιτροπεύσων εἰλήφει. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ ταῦτα παρὰ Κορινθίων ἐπῃνέθησαν, καὶ τοῦ Ἰσθμικοῦ μετέσχον ἀγῶνος, καὶ στάδιον ἐν αὐτῷ ὁ Πλαῦτος ἐνίκησε. καὶ πρὸς Ἀθηναίους δὲ φιλίαν ἐπεποιήκεσαν, καὶ τῆς πολιτείας σφῶν, τῶν τε μυστηρίων μετέσχον. τὸ δὲ Ἰλλυρικὸν ὄνομα πάλαι μὲν ἐν ἄλλοις ἐπεκέκλητο, ὕστερον δὲ ἐς τὴν ἄνω μεταβέβηκεν ἤπειρον, καὶ ὑπὲρ τὴν Μακεδονίαν, τήν τε Θρᾴκην τὴν ἐντὸς τοῦ Αἵμου, καὶ τὴν πρὸς τῇ Ῥοδόπῃ, καὶ ἔστιν ἐν μέσῳ τούτων τῶν ὀρῶν, καὶ τῶν Ἄλπεων, τοῦ τε * Αἵμου ποταμοῦ, καὶ τοῦ Ἴστρου, μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου, καί τινα καὶ ἐπέκεινα τοῦ Ἴστρου νέμεται.

παλαιὰ χώρα καλουμένη Ἰλλυρίς.

λογίου δέ ποτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐλθόντος, καὶ Ἕλληνας καὶ Γαλάτας τὸ ἄστυ καταλήψεσθαι, Γαλάται δύο καὶ Ἕλληνες ἕτεροι ἔκ τε τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος γένους ζῶντες ἐν τῇ ἀγορᾷ κατωρύγησαν, ἵν' οὕτως ἐπιτελὲς τὸ πεπρωμένον γενέσθαι δοκῇ, καί τι κατέχειν τῆς πόλεως κατορωρυγμένοι νομίζωνται. μετὰ δὲ ταῦτα Σαρδόνιοι ἐν δεινῷ ποιούμενοι, ὅτι στρατηγὸς Ῥωμαίων ἀεὶ καθεστήκει αὐτοῖς, ἐπανέστησαν, αὖθις δὲ ἐδουλώθησαν. Ἴνσουβροι δὲ Γαλατικὸν γένος, συμμάχους ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ὁμοφύλων προσειληφότες, ὅπλα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπενηνόχασι, διὸ καὶ αὐτοὶ ἀντεπῄεσαν. λῃζόμενοι δὲ τῶν βαρβάρων τινά, τελευταῖον χειμῶνος μεγάλου νυκτὸς συμβάντος, ὑπετόπησαν τὸ θεῖον ἐναντιοῦσθαι αὐτοῖς, καὶ ἠθύμησαν· καὶ καταπτήξαντες, φυγῇ τὴν σωτηρίαν πειρᾶσθαι ἐπεχείρησαν. καὶ ὁ Ῥήγουλος αὐτοὺς κατεδίωξε, καὶ τοῖς ὀπισθοφυλακοῦσι προσμίξας, ἐτρώθη τε, καὶ ἀπέθανεν. Αἰμίλιος δὲ λόφον τινὰ κατασχών, ἡσύχαζεν. ἀντικατασχόντων δὲ καὶ τῶν Γαλατῶν ἕτερον, ἐπί τινας μὲν ἡμέρας ἠρέμουν. ἔπειτα οἱ μὲν ὀργῇ τοῦ γεγονότος, αὐχήματι δὲ τῆς νίκης οἱ βάρβαροι, καταδραμόντες ἀπὸ τῶν μετεώρων, συνέβαλον. καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ἰσορρόπως ἐμάχοντο. τέλος δ' οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ ἱππικοῦ περισχόντες αὐτοὺς κατέκοψαν. καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλον, καὶ τὰ λάφυρα ἐκομίσαντο. καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τῶν Βοΐων ὁ Αἰμίλιος ἐλυμήνατο, καὶ τὰ ἐπινίκια ἤγαγε. τούς τε πρώτους τῶν ἁλόντων ὡπλισμένους ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἀνήγαγεν, ἐπισκώπτων αὐτούς, ὡς ὀμωμόκεσαν, μὴ πρότερον τοὺς θώρακας ἀποδύσασθαι, πρὶν ἀνελθεῖν εἰς τὸ Καπιτώλιον. ἐκ δὲ τούτου τήν τε τῶν Βοΐων ἅπασαν προσεποιήσαντο, καὶ τὸν Ἠριδανὸν τότε πρῶτον ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρους διέβησαν, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐπόρθουν.

Ἰνσούβρων ἧττα κατὰ Ῥωμαίων, καὶ μάχη, καὶ δόξα.

τεράτων δὲ ἐν τούτῳ γενομένων, ἐς μέγα δέος οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ κατέστησαν. ποταμός τε γὰρ ἐν τῷ Πικηνῷ αἱματώδης ἐρρύη, καὶ ἐν τῇ Τυρσηνίδι καίεσθαι τοῦ οὐρανοῦ πολὺ ἔδοξε, καὶ ἐν τῷ Ἀριμίνῳ φῶς νύκτωρ ἡμέρᾳ προσεοικὸς ἔλαμψε, καὶ πολλαχόθι τῆς Ἰταλίας τρεῖς σελῆναι νυκτὸς ἐφαντάσθησαν, καὶ τῇ ἀγορᾷ γὺψ ἐφ' ἡμέρας πλείονας ἐνιδρύθη. διά τε γοῦν τὰ τέρατα ταῦτα, καὶ ὅτι τινὲς παρανό-

τέρατα συμβάντα Ῥωμαίοις.

[illegible] Φλαμινίου [illegible] οἱ δὲ [illegible]

παρανόμως ἔλεγον τοὺς ὑπάτους αἱρεθῆναι, μετεπέμψαντο αὐτούς. δεξάμενοι δὲ τὰ γράμματα οἱ ὕπατοι, οὐκ εὐθὺς αὐτὰ ἀνέγνωσαν, ἄρτι πρὸς πόλεμον καθιστάμενοι, ἀλλὰ προσβαλόντες ἐκράτησαν. μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀναγνωσθείσης τῆς ἐπιστολῆς, ὁ μὲν Φούριος ἑτοίμως ἐπείθετο. ὁ δέ γε Φλαμίνιος ἐπαιρόμενος τῇ νίκῃ, τήν τε αἵρεσιν αὐτῶν ἀπεδείκνυ δι᾽ αὐτῆς ὀρθῶς ἔχουσαν, καὶ ἔφη ἂν πρὸς αὐτὴν φθόνῳ, γίνεσθαι καὶ τὸ θεῖον τοὺς δυνατοὺς καταψεύδεσθαι. οὔτ᾽ οὖν ἀπαναστῆναι, πρὶν τὰ πάντα κατεργάσασθαι, ἤθελε. καὶ διδάξειν καὶ τοὺς οἴκοι ἔφασκε, μήτ᾽ ὀρνίθων, μήτ᾽ ἄλλῳ δή τινι τοιούτῳ προσέχοντας, ἀπατᾶσθαι. καὶ ὁ μὲν κατὰ χώραν μένειν ἤθελε, καὶ τὸν συνάρχοντα κατέχειν ἐπειρᾶτο. Φούριος δὲ οὐκ ἐπείθετο. τῶν δὲ μετὰ τοῦ Φλαμινίου μελλόντων καταλειφθήσεσθαι, φοβηθέντων, μὴ μονωθέντες πάθωσί τι παρὰ τῶν γειτόνων, καὶ δεηθέντων ἡμέρας τινὰς προσμεῖναι, ἐπείσθη, οὐ μέντοι καὶ ἔργου ἥψατο. Φλαμίνιος δὲ περιιὼν τὴν χώραν ἔτεμνε, καὶ ἐρύματά τινα κατεστρέψατο, τά τε λάφυρα πάντα τοῖς στρατιώταις, θεραπεύων αὐτοὺς, ἐχαρίσατο. ὀψὲ δ᾽ οἴκαδε ἐπανελθόντες, ὑπὸ μὲν τῆς γερουσίας τὴν αἰτίαν τῆς ἀπειθείας ἔσχον. διὰ γὰρ τὴν πρὸς τὸν Φλαμίνιον ὀργὴν, ἠτίμασαν καὶ τὸν Φούριον. τὸ δὲ πλῆθος ἀντιφιλονεικῆσαν ὑπὲρ τοῦ Φλαμινίου, ἐψηφίσαντο τὰ νικητήρια, καὶ ἀγαγόντες αὐτὰ, ἐξέστησαν τῆς ἀρχῆς.

Στρατεία κατὰ Ἰνσούβρων.

ὕπατοι δὲ ὕστερον Κλαύδιος Μάρκελλος καὶ Γναῖος Σκιπίων ἀναιρεθέντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρους. εἰρήνην γὰρ αὐτοῖς αἰτοῦσιν οὐκ ἐψηφίσαντο· καὶ ἄμφω μὲν τὸ πρῶτον πολεμοῦντες, τὰ πλείω ἐκράτουν. ἔπειτα τὴν συμμαχίδα λῃστευομένην μαθόντες, διῃρέθησαν. καὶ Μάρκελλος μὲν ἐπὶ τοὺς λῃζομένους τὴν σύμμαχον διὰ ταχέων ἐλθὼν, οὐ κατέλαβε σφᾶς ἐκεῖ· φεύγοντας δὲ ἐπεδίωξε, καὶ ὑποστάντας ἐνίκησε. Σκιπίων δὲ κατὰ χώραν μένων, Ἀκέρρας ἐπολιόρκει· καὶ λαβὼν αὐτὰς, ὁρμητήριον τοῦ πολέμου πεποίηκεν, οὔσας ἐπικαίρους καὶ ὀχυράς. κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι, τό τε Μεδιόλανον, καὶ Κῶμον, πόλιν ἑτέραν ἐχειρώσαντο. ἁλουσῶν δὲ τούτων, καὶ οἱ λοιποὶ Ἰνσοῦβροι ὡμολόγησαν αὐτοῖς, χρήματα καὶ μέρος τῆς γῆς δόντες. εἶτα Πούπλιός τε Κορνήλιος καὶ Μάρκος Μινούκιος ἐπ᾽ Ἴστρον ἐστράτευσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν τὰ μὲν πολέμῳ, τὰ δὲ ὁμολογίαις ὑπέταξαν. Λούκιος δὲ Οὐετούριος καὶ Γάιος Λουτάτιος ἦλθον μέχρι τῶν Ἄλπεων, ἄνευ δὲ μάχης πολλοὺς ᾠκειώσαντο.

περὶ Δημητρίου τοῦ Σαρδιαίων ἄρχοντος, ὅπως ὑπὸ Ῥωμαίων ἑάλω.

ὁ μέντοι τῶν Σαρδιαίων ἄρχων Δημήτριος, ὡς ἄνω που εἴρηται, τοῖς ἐπιχωρίοις ἀπεχθὴς ἦν, καὶ τὰ τῶν πλησιοχώρων ἐκακούργει, καὶ ἐδόκει τῇ Ῥωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν. αἰσθόμενοι δὲ τοῦτο οἱ ὕπατοι Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Μάρκος Λιούιος, μετεπέμψαντο αὐτόν. ὡς δ᾽ οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἥπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ᾽ αὐτὸν ἐν τῇ Ἴσσῃ ὄντα. καὶ προμαθόντες ὅτι ὑφόρμῳ τινὶ τῶν λιμένων ἐνήδρευε, μέρος τῶν νεῶν εἰς τὰ ἐπὶ θάτερα τῆς νήσου προσμίξαι ἔπεμψαν. κἀκ τούτου τῶν Ἰλλυριῶν ἐπ᾽ ἐκείνους, ὡς καὶ μόνους ὄντας, τραπομένων, αὐτοὶ κατὰ σχολὴν προσπλεύσαντες, ἐν ἐπιτηδείῳ τε ἐστρατοπεδεύσαντο· καὶ προσπεσόντες σφίσιν αὐθημερὸν, τοὺς ἐπιχωρίους ὀργῇ τῆς ἀπάτης, ἐνίκησαν. τοῦ δὲ Δημητρίου ἐς Φάρον ἑτέραν νῆσον διαφυγόντος, καὶ ἐπ᾽ ἐκείνην ἔπλευσαν, καὶ τῶν ἀντικαταστάντων ἐκράτησαν, καὶ τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας εἷλον, τοῦ Δημητρίου διαδράντος. ὃς τότε μὲν ἐς Μακεδονίαν μετὰ πολλῶν χρημάτων πρὸς Φίλιππον

---

uitio creati dicerentur, accerſiti ſunt. Verùm non ſtatim literas legerunt: ſed cùm modò in aciem deſcendiſſent, commiſſo prius prælio uicerunt. Epiſtola poſt pugnam lecta, Furius haud grauatim paret: ſed Flaminius uictoria elatus, eam argumento eſſe aiebat, ſe ritè creatos eſſe, & optimates ex inuidia etiam dijs affingere mendacia aſſeuerabat. Nec igitur, niſi rebus omnibus confectis, recedere uoluit: & ſe ciues ſuos edocturũ eſſe dixit, ne uel auium uel ullius alterius rei obſeruatione fallerentur. Itaque manere, & collegæ idem perſuadere inſtituit. Quod cum ille detrectaret, Flaminij milites ueriti, ne à cæteris deſtituti, ab hoſtibus malè tractarẽtur, precibus ab eo impetrarunt, ut dies aliquot maneret: ſed nihil rei geſſit. Flaminius autem regionem ubiq; peruagatus, agros uaſtauit, & aliquot caſtella cæpit: & militibus, ut eos ſibi conciliaret, omnes manubias donauit. Serò domum reuerſis, contumaciæ crimen à ſenatu eſt obiectum: & ob iram in Flaminium, etiam Furio negatus honos. Sed à multitudine patribus pro Flaminio aduerſata, decreto acto que triumpho, magiſtratum depoſuerunt: alijq; Conſules creati, Claudius Marcellus, & Cn. Scipio, Inſubribus arma intulerunt, pace quam petierant haud conceſſa: ac principio belli ambo rem ferè bene geſſerunt. Deinde cum ſociæ ciuitates infeſtarentur, diuiſi, Marcellus contra prædatores celeriter profectus, cum eos ibi non inueniſſet, fugientes perſecutus eſt, commiſſá que pugna ſuperauit. Sed Scipio caſtris non motis, Acerras obſedit: ijsq; expugnatis (erant enim opportuno loco ſitæ & munitæ) ad gerendi belli commoditatem uſus eſt. Inde profecti, Mediolanum, & Comum aliam urbem cæperunt: quibus expugnatis, cæteri quoque Inſubres deditionem fecerunt, pecunia & agri parte multati. Deinde P. Cornelius & M. Minutius ad Iſtrum duxerunt exercitum, & multas illius loci gentes partim ui, partim deditione ſubegerunt. L. uerò Veturius & C. Luctatius uſq; ad Alpes progreſsi, citra pugnam ſibi multos adiunxerunt. Demetrius autem, cuius ſuprà facta eſt mentio, Sardianorum princeps, popularibus ſuis grauis, etiam finitimos uexabat: ac Romanorum amicitia fretus, iniurius eſſe uidebatur. Quo Conſules Paulus Aemylius & M. Liuius animaduerſo, eum acceſſiuerunt. Vt uerò non parebat, ſed eorum ſocios quoq; offendebat, Iſſam contra eum ſunt profecti: edoctiq;, cum alicubi in portubus inſidias collocaſſe, nauium partem ad alterum latus inſulæ miſerunt. Quo factum, ut Illyrijs contra illos, tanquam ſoli eſſent, conuerſis, cæteri per ocium portu occupato, & caſtris idoneo loco poſitis, inſulares eodem die ex impoſturæ iracundia irruentes profligarent. Demetrium in aliam inſulam Pharum perſecuti, hoſtibus ſuperatis, urbẽ proditione cæperunt. Demetrius ad Philippum Macedoniæ regem cum

Flaminius contempsit prodigijs Insubres uincit.

Insubria subacta.

Ister.

Alpes.

Demetrius Sardianus à Romanis capitur.

cum magna pecunia confugit. Nec ab illo deditus eſt: ſed in Illyrios reuerſus, & à Romanis captus, pœnas dedit. Sequenti anno Romanorum & Carthaginenſium inimicitiæ apertè eruperunt: ac id bellum, ut tempore longè priore minus, ſic operibus & cladibus longè maius fuit, & grauius. Eius autem belli potiſſimus autor fuit Hannibal dux Carthaginenſium, Hamilcaris Barchini filius, ſtatim à puero contra Romanos exercitatus. Aiebat enim » Hamilcar: ſe omnes filios, tanquam catulos » quoſdam, contra illos alere. Illum autem quem ingenio longè cæteris antecellere uideret, iureiurando adegit, ſe hoſtem fore populo Romano. Ea de cauſa cùm alijs cum diſciplinis, tum in re militari diligenter erudijt, uſque ad annum ætatis decimumquintum. Vnde patri in imperio ſuccedere non potuit: ſed poſt Haſdrubalis obitum, annum tum ſextum & uigeſimum agens, nihil cunctatus, Hiſpanienſem exercitum ſtatim occupauit. Et Imperator à militibus ſalutatus, effecit, ut etiam ab urbanis magiſtratibus ſibi principatus confirmaretur. His perfectis, ſpecioſum quærebat titulum inuadendi Romanos, quem ei Zacynthiorum coloni in Hiſpania ſuppeditarunt. Qui cum non procul ab amne Ibero habitarent, paulùm à mari remoti, Romanos magno ſtudio & honore colebant, atque in Carthaginenſi fœdere excepti erant. Ea de cauſa bellum eis intulit Hannibal, haud ignarus, Romanos aut opem eis laturos, aut clades eorum ulturos. Eò accedebat, quòd eos magnas opes habere norat, quibus in primis egebat: & alijs rationibus, quæ contra Romanos etiam ei profutura erant, adductus, Saguntinos eſt adortus. Hiſpania uerò, in qua illi habitant, cum finitimis locis omnibus in Europa uerſus Occidentem ſita, ad mare interius, & Herculis columnas & Oceanum longè excurrit, atque etiam continentem longiſſimo tractu uſque ad montes Pyrenæos occupat: qui à mari, quod olim Bebrycium dicebatur, poſt Narbonenſe appellatum eſt, uſque ad exterius mare magnum pertinēt, totamque Hiſpaniam à Gallia finitima dirimunt. Intra eos multæ diuerſæ gentes conſederūt, nec lingua eadem, nec forma Reipub. utentes: unde nec eodem nomine appellātur. nam Romani Hiſpanos, Græci ab Ibero amne Iberos uocant. Saguntini cum obſiderētur, auxilia & finitimorū & Romanorū implorarunt: ac illos prohibuit Hānibal. Romani autē legatis ad eum miſsis, poſtularunt, ut Sagunto abſtineret. quod ni faceret, minabantur, ſe Carthaginem ſtatim ad eum accuſandum nauigaturos. At Hannibal ex Hiſpanis quoſdam miſit, qui per fidei & amicitiæ ſpeciem legatis appropinquantibus dicerent, non adeſſe ducem, procul in loca quædam incognita profectum: monerent'que, ut quamprimùm diſcederent, ne aduentu illorum cognito, per Imperatoris abſentiam ab effrenatis militibus interirent. Legati uera illa eſſe rati, Carthaginem abierunt.

indictoq;

SECVNdū bellum Punicum.

Hannibal.

Saguntini.

Hiſpania.

Carthaginenſes bellum contra Romanos decernunt.

Φίλιππον τὸν βασιλέα αὐτῆς ἦλθεν, ὑπ' ἐκείνου μὲν οὐκ ἐξεδόθη· πρὸς δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐπανελθὼν, συνελήφθη ὑπὸ ῥωμαίων, καὶ ἐδικαιώθη. τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει περιφανῶς οἱ ῥωμαῖοι τοῖς καρχηδονίοις διεπολέμησαν, καὶ ὁ πόλεμος οὗτος τῷ μὲν χρόνῳ πολὺ ἐλάσσων τοῦ προτέρου συμβέβηκε, τοῖς δ' ἔργοις τοῖς τε παθήμασι καὶ μείζων καὶ χαλεπώτερος, ἐπῆρξε δὲ τούτου μάλιστα ὁ ἀννίβας στρατάρχων τῶν καρχηδονίων. ὁ δ' ἀννίβας οὗτος παῖς τοῦ ἀμίλκου τοῦ βαρχίδου ἐγεγόνει, καὶ ἐκ παίδων εὐθὺς ἐπὶ τοὺς ῥωμαίους ἠσκεῖτο. πάντας γὰρ τοὺς υἱεῖς ὁ ἀμίλκας ὥσπερ τινὰς σκύμνους ἐπ' αὐτοὺς τρέφειν ἔλεγεν. ἐκεῖνον δὲ πολὺ τῇ φύσει προφέροντα ὁρῶν, καὶ ὥρκωσε πολεμήσειν αὐτοῖς. καὶ διὰ τοῦτο τά τε ἄλλα καὶ τὰ πολέμια ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐξεδίδασκε, πεντεκαιδέκατον ἔτος ἄγοντα. ὅθεν οὐκ ἠδυνήθη θανόντος αὐτῷ τοῦ πατρὸς τὴν στρατηγίαν διαδέξασθαι. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀσδρούβας ἐτελεύτησεν, οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἓξ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν τότε γεγονὼς, ἀλλὰ τό, τε στράτευμα τὸ ἐν τῇ ἰβηρίᾳ αὐτίκα προκατέλαβε, καὶ στρατηγὸς ὑπ' αὐτῶν ἀναδειχθεὶς, διεπράξατο καὶ παρὰ τῶν οἴκοι τελῶν βεβαιωθῆναι αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν. πράξας δὲ ταῦτα, προφάσεως εὐπρεποῦς ἐδεῖτο εἰς τὴν κατὰ ῥωμαίων ὁρμὴν, καὶ ταύτην ἐποιήσατο τοὺς ἐν τῇ ἰβηρίᾳ ζακυνθίους. οὗτοι γὰρ οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες τοῦ ἴβηρος, ἄνω τῆς θαλάσσης βραχὺ, τοῖς ῥωμαίοις προσέκειντο, κἀκεῖνοι καὶ ἐτίμων αὐτοὺς, καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς καρχηδονίους συνθήκαις ἐξαιρέτους ἐπεποιήκεσαν. διὰ ταῦτ' οὖν ὁ ἀννίβας πόλεμον ἤρατο πρὸς αὐτοὺς, εἰδὼς, ὅτι ἢ ἐπικουρήσουσιν οἱ ῥωμαῖοι τοῖς ζακυνθίοις, ἢ καί τι παθοῦσι τιμωρήσουσι. διά τε οὖν ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ μέγαν πλοῦτον κεκτῆσθαι αὐτοὺς ἐγίνωσκεν, οὗ καὶ μάλιστα ἐχρῆζε, καὶ δι' ἕτερα αἴτια καὶ κατὰ ῥωμαίων αὐτῷ συμβαλλόμενα, τοῖς ζακυνθίοις ἐπέθετο. ἡ δ' ἰβηρία, ἐν ᾗ οἱ ζακύνθιοι οἰκοῦσι, καὶ ἡ προσεχὴς αὐτῇ πᾶσα ἐν τῇ εὐρώπῃ πρὸς δυσμάς ἐστι, καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν παρὰ τὴν ἔσω θάλασσαν, καὶ παρὰ τὰς ἡρακλέους στήλας τόν τε ὠκεανὸν αὐτὸν παρήκει, καὶ προσέτι καὶ τὴν ἤπειρον τὴν ἄνω διὰ πλείστου μέχρι τοῦ πυρηναίου νέμεται. τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἐκ τῆς θαλάσσης τῆς πάλαι μὲν βεβρύκων, ὕστερον δὲ ναρβωνησίων, ἀρξάμενον ἐς τὴν ἔξω τὴν μεγάλην διατείνει, πολλὰ μὲν ἐν ἑαυτῷ καὶ σύμμικτα ἔθνη ἔχον, πᾶσαν δὲ τὴν ἰβηρίαν ἀπὸ τῆς προσοίκου γαλατίας ἀφορίζον. οὔτε δὲ ὁμόφωνοι ἦσαν, οὔτε κοινῇ ἐπολιτεύοντο, ὅθεν οὐδὲ εἰς ἓν ὄνομα ἐτέλουν. οἱ μὲν γὰρ ῥωμαῖοι ἱσπανοὺς, οἱ δ' ἕλληνες ἴβηρας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἴβηρος αὐτοὺς ἐπεκάλεσαν. οἱ μὲν οὖν ζακύνθιοι οὕτως ἐπολιορκοῦντο, καὶ ἔπεμψαν πρὸς τοὺς προσοίκους καὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἐπικουρίας δεόμενοι. ἀλλὰ τοὺς μὲν ὁ ἀννίβας ἐκώλυσεν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον πέμψαντες, μὴ πελάζειν τοῖς ζακυνθίοις ἐκέλευσαν, καὶ εἰ μὴ πείθοιτο, ἐς τὴν καρχηδόνα πλεῦσαι εὐθὺς, καὶ κατηγορῆσαι αὐτοῦ ἐπηπείλησαν. ὁ δὲ ἀννίβας ἐκ τῶν ἐπιχωρίων πέμψας τινὰς ὡς εὐνοοῦντας τοῖς πρέσβεσιν ἤδη πλησίον οὖσι, προσέταξε λέγειν αὐτοῖς, μὴ παρεῖναι τὸν στρατηγὸν, πόρρω που ἐς ἄγνωστα χωρία ἀποδημήσαντα, καὶ προτρέπειν ἀπαλλαγῆναι ὡς τάχιστα, πρὶν καταγγελθῆναι ὡς παρῶσιν, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἀναρχίαν, τοῦ στρατηγοῦ μὴ παρόντος, ἀπόλωνται. οἱ μὲν οὖν πεισθέντες αὐτοῖς, ἐς τὴν καρχηδόνα ἀπῆσαν.

γνωρίμους

ἐν ταύτῃ τὸ πόλεμος μεταξὺ ῥωμαίων ἀνεῤῥάγησαν, καὶ καρχηδονίων αἴτιος στρατηγοῦντος αὐτῶν τοῦ ἀμίλκου υἱοῦ ἀννίβα.

περὶ τῆς ἰβηρίας, ἣ καὶ ἱσπανία, καὶ μέχρι τίνος διήκει.

ὅτι ὁ ἀννίβας ἐπολιόρκει τοὺς ἐν ἰβηρίᾳ ζακυνθίους.

γενομένης δὲ ἐκκλησίας, οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων εἰρήνην ἄγειν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνεβούλευον· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀννίβαν προσκείμενοι τοὺς μὲν Ζακανθίους ἀδικεῖν, τοὺς δὲ Ῥωμαίους τὰ μηδὲν σφίσι προσήκοντα πολυπραγμονεῖν ἔλεγον. καὶ τέλος ἐπεκράτησαν οἱ πολεμῆσαι σφᾶς ἀναπείθοντες. ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀννίβας συνεχεῖς τὰς προσβολὰς τῆς τειχομαχίας ἐποιεῖτο. πολλῶν δὲ πιπτόντων, καὶ πλειόνων τιτρωσκομένων ἐκ τῶν τοῦ Ἀννίβου, καί ποτε τῶν Καρχηδονίων κατασεισάντων τι τοῦ περιβόλου, καὶ κατὰ τὸ ῥῆγμα εἰσελθεῖν πειρωμένων, ἐπεξέδραμον οἱ Ζακάνθιοι, καὶ ἀπεώσαντο σφᾶς· ὅθεν αὐτοὶ μὲν ἐπερρώσθησαν, οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἐνέδοσαν ἀθυμήσαντες. οὐκ ἀπέστησαν δέ, πρὶν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καίτοι ἐπ' ὄγδοον μῆνα τῆς πολιορκίας παραταθείσης, ἐν οἷς ἄλλα τε πολλὰ συνηνέχθη, καὶ ἄτοπα, καὶ ὁ Ἀννίβας δεινῶς ἐτρώθη. ἑάλω δὲ οὕτως. μηχάνημα πρὸς τὸ τεῖχος προσήγαγον, πολύ τι αὐτοῦ ὑπερφέρον, καὶ ὁπλίτας τοὺς μὲν ἐμφανεῖς ἔχον, τοὺς δὲ λανθάνοντας. τῶν οὖν Ζακανθίων τοῖς ὁρωμένοις ὡς μόνοις οὖσι μαχομένων ἐρρωμενέστερον, οἱ κεκρυμμένοι τὸ τεῖχος ὑπορύξαντες, εἰσεβιάσαντο, καὶ ἐντὸς ἐγένοντο. ὑπὸ γοῦν παραδόξου οἱ Ζακάνθιοι ἐκπλαγέντες, ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀνέδραμον, καὶ ἐς λόγους ἦλθον, ὅπως ἐπιεικεῖ τινὶ ὁμολογίᾳ περισωθῶσιν. ὡς δὲ οὐδὲν ὁ Ἀννίβας προΐσχετο μέτριον, οὔτε τις αὐτοῖς ὠφέλεια πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἐγίνετο, ἐπισχεθῆναι τὰς προσβολὰς ἐξῃτήσαντο, ὥς τι περὶ τῶν κατὰ σφᾶς βουλευσόμενοι. κἀν τούτῳ τὰ τιμιώτατα συμφορήσαντες τῶν χρημάτων, ἐν πυρὶ ἀνήλωσαν. καὶ οἱ μὲν ἀπόμαχοι διεχειρίσαντο ἑαυτούς· οἱ δὲ ἐν ἡλικίᾳ ἀθρόοι πρὸς τοὺς ἐναντίους ὥρμησαν, καὶ προθύμως ἀγωνιζόμενοι κατεκόπησαν. καὶ διὰ τούτους οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐπολέμησαν. ὁ γὰρ Ἀννίβας καὶ συμμάχους συχνοὺς προσλαβών, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἠπείγετο. πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι, συνῆλθον ἐς τὸ συνέδριον, καὶ ἐλέχθη μὲν πολλά. Λούκιος δὲ Κορνήλιος Λέντουλος ἐδημηγόρησε, καὶ εἶπε, μὴ μέλλειν, ἀλλὰ πόλεμον κατὰ τῶν Καρχηδονίων ψηφίσασθαι, καὶ δίχα διελεῖν καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ τὰ στρατεύματα· καὶ τοὺς μὲν ἐς τὴν Ἰβηρίαν, τοὺς δὲ ἐς τὴν Λιβύην πέμψαι, ἵν' ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ἥ τε χώρα αὐτῶν πορθῆται, καὶ οἱ σύμμαχοι κακουργῶνται· καὶ μήτε τῇ Ἰβηρίᾳ βοηθῆσαι δύνωνται, μήτ' ἐκεῖθεν αὐτοὶ ἐπικουρηθῶσι. πρὸς ταῦτα Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος ἀντέλεγε, μὴ οὕτως ἐκ παντὸς τρόπου τὸν πόλεμον δεῖν ψηφίσασθαι, ἀλλὰ πρεσβείᾳ χρήσασθαι πρότερον. κἂν μὲν πείσωσιν, ὅτι οὐδὲν ἀδικοῦσιν, ἡσυχίαν ἄγειν· ἂν δ' ἀδικοῦντες ἁλῶσι, τότε πολεμῆσαι αὐτοῖς, ἵνα καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου ἐπ' αὐτοὺς ἀπωσώμεθα. αἱ μὲν οὖν ἀμφοῖν δόξαι τοιαῦται ἦσαν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν. τῇ δὲ βουλῇ παρασκευάζεσθαι μὲν ἔδοξε πρὸς τὴν μάχην, πρέσβεις δὲ ἐς τὴν Καρχηδόνα στεῖλαι, καὶ τοῦ Ἀννίβου κατηγορῆσαι. κἂν μὲν μὴ ἐπαινοῖεν τὰ πραχθέντα, δικάσαι· εἰ δ' ἐς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέροιεν, ἐξαιτήσασθαι αὐτόν· κἂν μὴ ἐκδῶσι, τὸν πόλεμον ἐπαγγεῖλαι αὐτοῖς. τῶν γοῦν πρέσβεων ἀπελθόντων, οἱ Καρχηδόνιοι τὸ ποιητέον ἐσκόπουν. καί τις Ἀσδρούβας, εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου προπαρασκευασμένων, συνεβούλευε σφίσι χρῆναι τήν τε ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἀνακτήσασθαι, καὶ τὴν ἐκ τῆς εἰρήνης δουλείαν ἀποτρίψασθαι, καὶ χρήμασι, καὶ δυνάμεσι, καὶ συμμάχοις συγκεκροτημένους, ἐπαγαγών, ὅτι κἂν

ἅλωσις τῆς πόλεως τῆς Ζακανθίων.

ὅτι ἔκαυσαν οἱ Ζακάνθιοι τὰ τιμιώτατα τῶν χρημάτων αὐτῶν, ἢ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνεῖλον, ἢ τοῖς ἐναντίοις συμμίξαντες, κατεκόπησαν.

ὅτι πόλεμος ἐψηφίσθη Ῥωμαίοις κατὰ Καρχηδονίων.

ὅτι πρέσβεις ἐπέμφθησαν ἐς Καρχηδόνα.

indicto que concilio, Carthaginenſium alij pacem ſuaſerunt: factio uerò Hannibalis, Saguntinos eſſe iniurios, & Romanos ea quæ nihil ad ipſos attinerent, curioſè complecti aſſerebat. Denique in eorum ſententiam itum eſt, qui belli Romanis inferendi autores erant. Interea dum Hānibal ſedulò mœnia oppugnat, multi ex eius militibus cadunt, pluribus uulneratis: & cum aliquando Carthaginenſes muri partem deiecissent, & per ruinas penetrare conarentur, à Saguntinis eruptione facta, repulſi ceſſerunt: imminuta audacia, oppidanorum uerò animi aucti ſunt. Neque tamen ab obſidione deſtiterunt, in menſem octauum uſque prorogata. quo temporis ſpacio cùm alia multa, eaq; incommoda euenerunt, tum Hannibal grauiter uulneratus eſt. Vrbs autem ſic capta eſt. Machinam adduxerunt, quæ mœnia multum ſuperaret, armatis partim conſpicuis, partim occultis refertam. Dum autem Saguntini cum ijs duntaxat quos uidebant, acrius pugnant, ſolos eos eſſe opinati, occulti ſuffoſſo muro, ui in urbem penetrarunt. Saguntini re inopinata perterriti, in arcem accurrerunt: habitoq; colloquio, tolerabilibus conditionibus ſalutem impetrare ſtuduerunt. Hannibale uerò nihil moderati poſtulante, neque Romanis quicquam opis ferentibus, efflagitarunt, ut oppugnatione intermiſſa, rebus ſuis conſulendi ſpacium daretur. Interea precioſiſsimis quibuſque rebus igni abſumptis, homines imbelles ſibi ipſi manus attulerunt: qui erant ætate integra, ſubito in hoſtes impetu facto, ſtrenuè dimicantes occubuerūt. Hæc Romanis & Carthaginenſibus belli cauſa fuit. Nam cum Hannibalem multis ſocijs aſcitis in Italiam properare Romani audiuiſſent, indicto concilio multa uerba facta ſunt. Verùm L. Cornelius Lentulus pro cōcione dixit, non eſſe cunctandum, ſed bellum contra Carthaginenſes decernendum, & tam Cōſules quàm exercitus biſariam diuidendos: & alterum in Hiſpaniam, alterum in Libyam mittendum: ut eodem tempore & ager eorum uaſtaretur, & ſocij uexarentur: neque Hiſpaniæ opem ferre, neque inde auxilia expectare hoſtes poſſent. Ad hæc Q. Fabius Max. reſpondit, non adeò præcipitanter bellum eſſe decernendum, ſed legatos prius mittendos. Quòd ſi crimina purgarint, quieſcendum: ſin iniuriarum cōuincantur, tum demum bello petendos eſſe, ut etiam cauſa belli in illos transferatur. Ac utriuſq; ſententia ſummatim hęc fuit. Senatui autem placuit, ſe & ad bellum parare, & legatis Carthaginem miſsis Hannibalem accuſare. Quòd ſi illa improbarent, iure agendū: ſin illi imputarēt, eum depoſcendum: ſi non dederent, bellum eis indicendum. Legatis digreſsis, Carthaginenſes quid agendum eſſet deliberabant. Haſdrubal uerò unus ex ijs quos Hannibal ſubornarat, autor fuit ueteris libertatis recuperandæ: & ſeruitutis, quam pax attuliſſet, tum pecunijs, tum copijs, tum ſocijs comparatis repudiandæ. ſubiecitq;

Saguntí oppugnatio.

Saguntí excidium.

Romanorum de bello Carthaginenſi deliberationes.

Carthaginenſes bellum paci præferunt.

Si uel

Si uel ſoli Hannibali ſuo arbitratu rem gerere permiſiſſent, omnia ritè adminiſtratum iri, & ipſos omni laboris moleſtia carituros. Illo hæc locuto, magnus Hanno contrà, non temerè, neq; ob parua & aliena crimina bellū in Remp. retrahendum eſſe cenſuit, cum alia purgare, alia in autores transferre liceat. Qui cum dicendi finem feciſſet, Carthaginenſium ſeniores, primiq; belli memores, illi ſunt aſſenſi: cæteri adoleſcentes, ijq; potiſsimum qui Hannibalis cauſam agebāt, acriter aduerſati ſunt. Vt autem nihil certi reſponſi dederunt, legatoſq; neglexerūt, M. Fabius ſinu ex toga facto: Hic, inquit, uobis bellum & pacem porto: utrum placet, ſumite. Cum reſpodiſſent, ſe neutrum quidem ſumere, ſed utrū dediſſet, alacriter accepturos: bellum eis ſtatim indixit. Hoc igitur modo, & his de cauſis inter Carthaginenſes & Romanos alterum bellum eſt conflatum, futuraq; diuinitùs denunciata ſunt. Nam Romæ bos humana uoce locutus eſt: & alius ludis Romanis ex ædibus ſe in Tiberim præcipitauit, ac perijt: fulmina multa ſunt delata: ſanguis tum è ſtatuis manauit, tum è militis cuiuſdam clypeo: alterius enſem lupus ex ipſis caſtris rapuit. Hannibali uerò multæ ignotę beſtiæ Iberum tranſeunti, ueluti uiam monſtrarunt: & ſomnium huiuſmodi apparuit. Aliquando ſibi uiſus eſt à dijs in concilio ſedentibus accerſi, & quamprimùm in Italiam exercitum ducere iuberi: ab eiſq; ducem itineris accepiſſe, quem non reſpectans ſequeretur. Sed cum ſe conuertiſſet, magnam ingruere tempeſtatem uidiſſe, draconemq; ſequi ingētis magnitudinis. Quæ cum miraretur, ductorē rogaſſe, quid nam ea ſibi uellent? qui reſponderit, ea illi ad uaſtitatem Italiæ adiumento futura eſſe. Hæc bonam ſpem Hannibali, Romanis magnum timorem attulerunt. Qui copijs & Coſs. bifariam diſtributis, Sempronium Longum in Siciliam miſerunt, in Hiſpaniam P. Scipionem. Hannibal uerò impreſsionis in Italiā primo quoq; tempore faciendæ cupidus, iter accelerauit: ac Galliam, quæ intra Pyrenæum & Rhodanum eſt, citra dimicationem tranſijt: neq; quiſquam cum eo congreſſus eſt, priuſquam ad Rhodanum ueniſſet. Ibi ſe illi oſtendit Scipio: & quanquam eius copiæ nondum adueniſſent, tamen cum popularibus, eorumq; finitimis, naues quæ in flumine erant, comminuit, alueumq; cuſtodijt. Hannibal, etſi temporis aliquid inſtruendis ratibus, ſcaphis & lintribus conſumpſit: tamen omnia ad traiectum neceſſaria, multitudine operarum prius parauit, quàm Scipioni ſuæ legiones adueniſſent. Fratrem'que Magonem cum equitibus & uelitibus nonnullis, quà amnis latè ſpargitur, & inſulis diſtinguitur, traijcere iuſsit. Ipſe ad euidens uadum contendit: nimirum ut Galli, dum ipſi obſiſterent, fallerentur, & in alijs ripis fluminis negligentius cuſtodias haberent. Itaq; contigit. Cum Mago flumen tranſmiſiſſet, Hannibal cum ſuis uadum ingreſsi, ubi ad medium peruenere, clamorem

Prodigia, belli euentum ſignificantia.

Hannibal Rhodanum & Alpes tranſit.

ὅτι καὶ τοῦ Ἀννίβα μόνου, ὅσα βούλεται πρᾶξαι ἐπιτρέψαντι, καὶ τὰ προσήκοντα ἔσται, καὶ οὐδὲν αὐτοὶ πονήσουσι. τοιαῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, Ἄννων ὁ μέγας ἐναντιούμενος τοῖς τοῦ Ἀσδρούβου λόγοις, γνώμην εἰσήνεγκε, μήτε ῥᾳδίως, μήτε μικρῶν καὶ ἀλλοτρίων ἐγκλημάτων ἕνεκα τὸν πόλεμον ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι, παρὸν τὰ μὲν λῦσαι, τὰ δὲ ἐπὶ τοὺς δράσαντας αὐτὰ τρέψαι. καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. τῶν δὲ Καρχηδονίων οἱ μὲν πρεσβύτεροι, καὶ τοῦ πρὶν μεμνημένοι πολέμου, αὐτῷ συνετίθεντο, οἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ καὶ μάλισθ' ὅσοι τὰ τοῦ Ἀννίβου ἔπραττον, ἰσχυρῶς ἀντέλεγον. ὡς δ' οὐδὲν σαφὲς ἀπεκρίναντο, καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ τοὺς πρέσβεις εἶχον, ὁ Μάρκος ὁ Φάβιος τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὑποβαλὼν, καὶ ὑπτιάσας αὐτάς, ἐνταῦθ' ἐγὼ μὲν ἐν τούτῳ, ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην φέρω· ὑμεῖς δὲ ὁπότερον αὐτῶν βούλεσθε, ἕλεσθε. ἀποκριναμένων δὲ, μηδέτερον μὲν αἱρεῖσθαι, δέξεσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψωσιν, ἐπήγγειλεν αὐτοῖς αὐτίκα τὸν πόλεμον. οὕτω μὲν καὶ διὰ ταῦτα οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι τὸ δεύτερον ἐπολέμησαν, καὶ τὸ δαιμόνιον τὰ γενησόμενα προεσήμαινεν. ἐν γὰρ τῇ Ῥώμῃ ἀνθρωπίνως ἐλάλησε βοῦς, καὶ ἕτερος ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πανηγύρει ἐξ οἰκίας εἰς τὸν Τίβεριν ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ ἐφθάρη, κεραυνοί τε πολλοὶ ἐφέροντο, καὶ αἷμα τὸ μὲν ἐξ ἀγαλμάτων ὤφθη, τὸ δὲ ἐξ ἀσπίδος στρατιώτου ἐρρύη, ἑτέρου τε ξίφος ἐξ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου λύκος ἥρπασε. τοῦ δ' Ἀννίβα θηρία πολλὰ καὶ ἄγνωστα τὴν Ἴβηρα διαβαίνοντι προκαθηγήσατο, καὶ ὄψις ὀνείρου ἐφάνη. ἔδοξε γάρ ποτε ἐν θεοῖς ἐν ἐκκλησίᾳ καθημένοις μεταπέμψασθαί τε αὐτόν, καὶ στρατεῦσαι ὅτι τάχιστα ἐς τὴν Ἰταλίαν προστάξαι, καὶ λαβεῖν παρ' αὐτῶν τῆς ὁδοῦ ἡγεμόνα, καὶ ἀμεταστρεπτὶ ὑπ' αὐτοῦ κελευσθῆναι ἕπεσθαι. μεταστραφῆναι δέ, καὶ ἰδεῖν χειμῶνα μέγαν χωροῦντα, καὶ δράκοντα αὐτῷ ἐπακολουθοῦντα ἀμήχανον, καὶ θαυμάσαι ἐρέσθαι τε τὸν ἀγωγόν, τί ταῦτ' εἴη· καί τον εἰπεῖν· ὦ Ἀννίβα, ταῦτα συμπορθήσοντά σοι τὴν Ἰταλίαν ἔρχεται. ταῦτα τοῦ μὲν Ἀννίβα χρηστὴν ἐλπίδα, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δεινὴν ἐνεποίει ἔκπληξιν. διχῇ δὲ τὰς δυνάμεις οἱ Ῥωμαῖοι διελόντες, καὶ τοὺς ὑπάτους, Σεμπρώνιον μὲν Λόγγον ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, ἐς δὲ τὴν Ἰβηρίαν Σκιπίωνα Πούπλιον. ὁ δὲ Ἀννίβας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς τάχιστα ἐπιθυμῶν εἰσβαλεῖν, σπουδῇ ἐχώρει, καὶ πᾶσαν τὴν Γαλατίαν τὴν μεταξὺ τοῦ Πυρηναίου καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ οὖσαν ἀμαχεὶ διῆλθε, καὶ μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ Ῥοδανοῦ οὐδεὶς ἐς χεῖρας ἦλθεν αὐτῷ. ἐπεὶ δ' ὁ Σκιπίων ἐπεφάνη, καίπερ μὴ παρούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως, ὅμως μετὰ τῶν ἐπιχωρίων καὶ τῶν αὐτοῖς προσοίκων τά τε πλοῖα τὰ ἐν τῷ ποταμῷ προδιέφθειρε, καὶ τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ διὰ φυλακῆς ἐποιήσατο. ὁ οὖν Ἀννίβας ἔτριψε μέν τινα χρόνον, καὶ σχεδίας, καὶ σκάφη, ἄλλα τε καὶ μονόξυλα κατασκευάζων. ἔφθη δ' οὖν ὑπὸ πολυχειρίας τὰ πρὸς περαίωσιν ἀναγκαῖα πάντα, πρὶν τοῦ Σκιπίωνος τὸ οἰκεῖον ἀφικέσθαι στράτευμα, προητοιμασάμενος· καὶ τὸν ἀδελφὸν Μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ ψιλοῖς τισιν ᾗ σκεδάννυται ὁ ποταμὸς ἐπὶ πολύ, καὶ νήσοις διαλαμβάνεται, διαβησόμενον ἔπεμψεν. αὐτὸς δὲ κατὰ τὸν ἐμφανῆ πόρον ἐχώρει διαβῆναι, ἵν' οἱ Γαλάται ἀπαντήσωσι πρὸς αὐτὸν ἀντιτεταγμένοι, καὶ ἀμελέστερον ἐν ἄλλοις τοῦ ποταμοῦ τὰς φυλακὰς θῶνται. ὃ καὶ γέγονε. καὶ ὁ μὲν γὰρ Μάγων διέβη τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Ἀννίβας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κατὰ τὸν πόρον ἐπεραιοῦντο· καὶ γενόμενοι κατὰ τὸ μέσον, ἠλάλαξαν,

περὶ σημείων γενομένων πρὸ τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ περὶ ὀνείρου τῷ Ἀννίβᾳ φανέντος.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ὑπάτων τὸν μὲν ἐς Σικελίαν ἔπεμψαν, τὸν δὲ ἐς Ἰβηρίαν· καὶ ὅτι Ἀννίβας ἦλθεν ἐπὶ τὸν Ῥοδανόν.

[illegible] καὶ ὅτι ὁ Ἀννίβας [illegible] καὶ πολλοὺς ἀπώλεσε τῶν οἰκείων.

ἠλάλαξαν, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ δὲ συνήχησαν· καὶ ὁ μάγων κατὰ νώτου τοῖς ἀνθεστηκόσι προσέπεσε, καὶ οὕτως οἵ τε ἄλλοι καὶ οἱ ἐλέφαντες ἀκινδύνως ἐπεραιώθησαν. ἄρτι δὲ περαιωθέντων αὐτῶν, καὶ ἡ τοῦ σκιπίωνος ἀφίκετο δύναμις. πεμψάντων οὖν εἰς προσκοπὴν ἱππέας ἀμφοτέρων, τοιούτῳ τέλει τῆς ἱππομαχίας ἐχρήσαντο, ὁποῖον ὁ σύμπας ἔσχηκε πόλεμος. οἱ γὰρ ῥωμαῖοι καὶ ἐλάττους τὴν πρώτην γενόμενοι, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες ἐνίκησαν. ὅ τοίνυν ἀννίβας ἐπειγόμενος πρὸς ἰταλίαν σπεύδων, ὑποπτεύων δὲ τὰς ἐπιτομωτέρας τῶν ὁδῶν, ἐκείνας μὲν παρεξῆλθεν, ἑτέρας δὲ περιελθὼν ἰσχυρῶς ἐπόνησε. τά τε γὰρ ὄρη ἐκεῖνα ἀποτομώτατα ἦν, καὶ ἡ χιὼν πολλὴ γενομένη, καὶ τὰς φάραγγας ὑπ' ἀνέμων πληρώσασα, καὶ ὁ κρύσταλλος ἰσχυρότατα παγείς, δεινῶς σφᾶς ἐταλαιπώρει· καὶ πολλοὶ τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν ὑπό τε τοῦ χειμῶνος, καὶ ὑπὸ ἀσιτίας ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησαν. ἔχει δὲ λόγος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνέστρεψεν ἄν, εἰ μὴ πλείων καὶ ἀπορωτέρα ἡ προδιανυσμένη ὁδὸς τῆς λειπομένης ἐτύγχανε. διὰ μὲν δὴ τοῦτο οὐκ ἀπετράπετο· ἐξαπίνης δὲ ἐκτὸς τῶν ἄλπεων ἐκφανείς, θαῦμα καὶ δέος τοῖς ῥωμαίοις ἐνέβαλε. καὶ ὁ μὲν προεχώρει, τὰ ἐν ποσὶ προσποιούμενος· σκιπίων δὲ τὸν μὲν ἀδελφὸν γάϊον σκιπίωνα ὑποστρατηγοῦντα αὐτῷ εἰς τὴν ἰβηρίαν ἔπεμψεν, ὡς καταληψόμενον αὐτήν, ἢ τὸν ἀννίβαν ἐπανάξοντα. αὐτὸς δ' ἐπὶ τὸν ἀννίβαν ἤλασε, καὶ ἡμέρας μέν τινας ἐπέσχον, εἶτα δ' ἄμφω πρὸς τὴν μάχην ὥρμησαν. πρὶν δὲ εἰς ἔργον ἐλθεῖν, συγκαλέσας ὁ ἀννίβας τοὺς στρατιώτας, παρήγαγε τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς κατὰ τὴν ὁδὸν εἰλήφει, καὶ ἤρετο αὐτούς, πότερον δεδέσθαι καὶ δουλεύειν κακῶς βούλοιντο, ἢ μονομαχῆσαι ἀλλήλοις, ὡς ἀφεθησομένους προῖκα τοὺς νικήσαντας· καὶ ὡς τὸ δεύτερον εἵλοντο, συνέβαλεν αὐτούς, καὶ μαχεσαμένων ἐδημηγόρησε, τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπιρρωννὺς καὶ παραθήγων εἰς πόλεμον. τοῦτο δὲ ἑτέρωθεν καὶ ὁ σκιπίων ἐπεποιήκει· εἶτα συνῆλθον μὲν ὡς ὅλοις τοῖς στρατοπέδοις μαχούμενοι. ὁ σκιπίων δὲ προσμίξας τῷ ἱππικῷ καὶ ἡττηθείς, συχνούς τε ἀποβαλών, καὶ αὐτὸς τρωθείς, ἀποθανεῖν ἄν, εἰ μὴ προσήμυνεν αὐτῷ ὁ υἱός, καίπερ ἑπτακαιδεκαέτης ὤν, ἐπάμυνε· κατέδεισε μὴ καὶ ἐπὶ πεζῷ σφαλῇ, καὶ αὐτίκα τε ἐπανήγαγε, καὶ τῆς νυκτὸς ὑπεχώρησεν. ἀννίβας δὲ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ μαθὼν, πρὸς τὸν ἠριδανὸν ἦλθε, καὶ μὴ τι σχεδίας ἢ πλοῖα εὑρὼν (ἐνεπέπρηστο γὰρ παρὰ τοῦ σκιπίωνος) τὸν μὲν ἀδελφὸν μάγωνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι διανήξασθαι, καὶ ἐπιδιῶξαι τοὺς ῥωμαίους ἐκέλευσεν· αὐτὸς δὲ ἄνω πρὸς τὰς πηγὰς χωρήσας τοῦ ποταμοῦ, τοὺς ἐλέφαντας κατὰ τὸν ἐπίῤῥουν διαβῆναι προσέταξε. καὶ οὕτω τοῦ ὕδατος περὶ τοῖς ὄγκοις τῶν ζώων ἐμποδιζομένου, καὶ σκεδαννυμένου, ῥᾷον κάτω σφῶν διεπεραιώθη. καταληφθεὶς οὖν ὁ σκιπίων, κατὰ χώραν ἔμεινε. καὶ ἐμαχέσατ' ἄν, εἰ μὴ νυκτὸς οἱ γαλάται, οἱ μετ' αὐτοῦ ηὐτομόλησαν. ὁ δ' οὖν σκιπίων ἐπὶ τούτῳ ταραχθείς, καὶ ὑπὸ τοῦ τραύματος ταλαιπωρήσας, ὑπὸ νύκτα αὖθις ἐξανέστη, καὶ ἐπὶ μετεώρου τὸ τάφρευμα ἐποιήσατο. δίωξις δὲ αὐτοῦ οὐκ ἐγένετο. μετὰ δὲ τοῦτο ἀφίκοντο καὶ οἱ καρχηδόνιοι, καὶ τὸν ποταμὸν διὰ μέσου ποιησάμενοι, ἐστρατοπεδεύσαντο. ὁ μὲν οὖν σκιπίων διά τε τὸ τραῦμα, καὶ διὰ τὰ συμβεβηκότα ἀνεῖχε, καὶ δύναμιν μετεπέμπετο. ἀννίβας δὲ πολλὰ πειράσας παρακινῆσαι πρὸς μάχην αὐτόν, ἐπεὶ οὔτε τοῦτ' ἠδυνήθη, καὶ τροφῆς ἐσπάνιζε,

μάχη [illegible] ῥωμαίων καὶ καρχηδονίων, τοῦ ἀννίβου αὐτοῦ στρατηγοῦντος.

clamorē ſuſtulerunt, & claſsica cecinerunt. & Magone aduerſarios à tergo adorto, & cæteri & elephantes citra periculū tranſierunt. Vix tranſierant, cum Scipionis copiæ aduenerunt. Cum igitur utrinq; ſpeculatum equites miſiſſent, is equeſtris prælij fuit exitus, qui belli totius. Romani enim principiò inferiores, multis amiſsis uicerunt. Inde Hannibal in Italiam properans, cum uias compendioſiores ſuſpectas haberet: illis uitatis, atque alijs tramitibus quæſitis, magnas ærumnas tolerauit. Nam & mōtes admodum prærupti, & ualles flatu uentorum profundis niuibus expletæ, & glacies denſiſsima grauiter exercitum afflixerūt: multiq; milites uel hyeme, uel inedia perierunt: multi etiam domum redierunt. Fertur & ipſe Hannibal reuerti uoluiſſe, niſi confectum iter longius & difficilius fuiſſet eo quod reſtabat. eaq; de cauſa cœptis non deſtitit: ac ſubitò extra Alpes conſpectus, admirationem ſimul & terrorē Romanis iniecit, interq; progrediendum obuia quæq; ſubegit. Scipio fratrē C. Scipionem, legatū ſuum, in Hiſpaniā miſit, ut aut eam occuparet, aut Hannibalē eò retraheret: ipſe contra Annibalem eſt profectus. Ac dies quidem aliquot quieuerunt, deinde aūt ambo pugnæ ſe pararunt. Sed priuſquam ad manus ueniretur, Hannibal militibus conuocatis, in itinere captos produxit in medium, rogans utrum uincti duram perpeti ſeruitutē mallent, an inter ſeſe ſingulari certamine congredi, ut uictores gratis manumitterentur? Vt poſterius prætulerunt, eos inter ſeſe cōmiſit: peractoque certamine, militum ſuorum animos pro cōcione confirmauit, atq; ad bellū acuit. Idem & Scipio ex altera parte fecit. Deinde ita congreſsi ſunt, quaſi cum totis exercitibus conflicturi eſſent. Sed Scipio equeſtri prælio in primis tentato, multis amiſsis uictus & uulneratus, atq; adeò perimēdus, niſi à filio ſeptemdecim annos nato protectus eſſet: timens, ne pedites etiam ſuccumberent, ſtatim receptui cecinit, ac noctu receſsit. Hannibal eius diſceſſu mane cognito, ad Eridanum uenit: ubi cum ne unam quidem ratem inueniſſet (cremarat enim omnia nauigia Scipio) fratrem Magonem cum equitibus tranare iuſsit, Romanosque perſequi: ipſe ſurſum ad fontes amnis profectus, elephantes, quà flumen concitatius fertur, traducit: & aqua in belluarū mole reſiſtente & ſparſa, facilius infra eos tranſijt. Scipio ab hoſtibus deprehenſus, ſe loco nō mouit. ac pugnam inijſſet, niſi Gallica auxilia noctu ad hoſtes trāsfugiſſent. Ea re turbatus, & dolore uulneris uexatus, ſub noctē caſtra in editiorem locum tranſtulit, uallumq; cōmunijt, perſequente nemine. Deinde Carthaginenſes uenerunt, & flumine interiecto caſtrametati ſunt. Dum Scipio tū ex dolore uulneris, tum ob acceptā cladem ſeſe cōtinens, plures copias expectat: Hannibal multis fruſtra tentatis, ut eum ad pugnā eliceret, cū penuria cōmeatus laboraret:

Pugna equeſtris, euentus belli totius augurium.

Captiuorū dimicatio ad animandos milites.

Scipio ad Ticinum uincitur.

Hannibal Eridanum tranſit.

Longus ab Hannibale uincitur.

caſtellum quoddã eſt adortus, in quo Romani multum frumenti repoſitum habebant: & quia ui nihil proficiebat, Caſtellanum pecunia corrumpit, ut id ſibi prodat. quo occupato, etiam ceteris partim ui, partim auro ſe poriturũ ſperauit. Interea Lõgus, Sicilia legato credita, accerſitus ad Scipionẽ uenit: nec multo pòſt ex ambitione, & quòd prædatores quoſdam ſuperarat, dum in pugnam ruit, in inſidias delapſus impingit, & ab Hannibale cum equitib. & elephantis in fugam conuertitẽ: in qua multi cæſi, multi temerè in fluuium præcipitati periérũt, pauci cum Longo euaſere. Hannibal uerò ea uictoria nõ eſt lętatus, quòd & milites multos & elephantos omnes præter unum, frigore & uulnerib. confectos amiſerat. Factis igitur ſine fœdere inducijs, utriq; ad ſocios ſe contulerũt, & in eorũ urbibus hybernarũt. Ac Romanis cõmeatus abundè ſuppetebat. Hannibal aũt cum ea quæ ſocij dabant, ſatis non eſſent, Romanorũ pagos & oppida inuadendo, aliàs uincebat, aliàs repellebatur. aliquãdo equeſtri certamine à Lõgo uictus, uulnus accepit. Vnde quidam ex Romanis ſumpta fiducia, per ſeſe contra eum mœnia oppugnantẽ, eruperunt. Sed & illi cæſi ſunt, & oppidum facta deditione euerſum: & ex captiuis Romani omnes interfecti, cæteri dimiſsi.

Hannibal Romanos captiuos occidit.

Eandẽ rationem in omnib. captiuis obſeruauit, ut per eos urbes ſibi conciliaret. Quin ex reliquis etiam Gallis, Ligurib. & Hetruſcis multi, Romanis in ſuis oppidis partim occiſis, partim deditis, defecerunt.

Hannibalis uigilantia.

Hannibal in Hetruriã iturus, à Lõgo magna tempeſtate laceſsitus eſt: & multis utrinq; cæſis, in Liguriã profectus, diu ibi ſe continuit, ſuos quoq; ſuſpectos habens, nemini temerè credens: ſed & ueſte mutata & coma appoſititia utẽs, & aliàs alia lingua loquẽs (plures enim norat, ipſamq; Latinã) & noctu & interdiu plurima & uidebat & audiebat: quædam etiã loquebatũ, perſona ſua diſsimulata.

C. Scipionis res in Hiſpania.

Dum hæc in Italia geruntur, alter Scipio C. in Hiſpanijs appulit: & orã eius maritimam omnem uſq; ad Iberum, multa etiam ſuperiora loca, partim ui, partim deditione, Baãnonem quoq; prælio uictum cæpit. Quibus Haſdrubal frater Hãnibalis cognitis, Ibero ſuperato, & quibuſdam ex ijs qui defecerant receptis, Scipioni contra ſe eunti ceſsit.

Flaminij clades ad Aretium.

Romani Flaminium & Caium denuò conſules crearũt. Hannibal ubi ineunte uere, Flaminium & Seruilium Geminum cum magna manu aduentare cognouit, ad eos decipiendos conuerſus, ſeq; ibi moraturum & pugnæ copiam illis facturum ſimulando, dum Romani uerum id eſſe rati, uias negligenter cuſtodiunt, equitibus in caſtris relictis, noctúque ſarcinis collectis, & anguſtijs per ocium ſuperatis, Aretium cõtendit: equitibus etiã, cum longè proceſsiſſet, conſecutis. Cõſules ut ſe deceptos eſſe ſenſerunt, Geminus ibi mãſit, ut eos qui defecerãt uexaret, & Carthaginenſibus opem ferre phiberet.

Fla-

φρούριόν τι προσέβαλεν, ἐν ᾧ σῖτος πολὺς τῶν Ῥωμαίων ἔκειτο. καὶ μηδὲν περαίνων, τὸν φρούραρχον διέφθειρε χρήμασι, κἀκεῖνό τε προδοθὲν ἔλαβε, καὶ τὰ ἄλλα χωρία τὰ μὲν ὅπλοις, τὰ δὲ χρυσίῳ ἐπήλπισε. κἀν τούτῳ ὁ Λόγγος τὴν Σικελίαν ὑποστρατήγῳ πιστεύσας, πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἐκκληθεὶς ἀφίκετο. καὶ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ φιλοτιμίας, καὶ ὅτι τινὰς κατατρέχοντας τὴν χώραν ἐκράτησεν, ὡς παράταξιν ὁρμήσων, καὶ ἐς ἐνέδρας ἐμπεσών· καὶ τοῦ Ἀννίβου ἐπεξελθόντος μετὰ τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων, οἱ μετ' αὐτοῦ ἐτράπησαν ἐς φυγήν, καὶ πολλοὶ διεφθάρησαν φόνῳ, πολλοὶ δὲ καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἀπερισκέπτως ἐμπεσόντες ἐπνίγησαν, ὡς ὀλίγους μετὰ τοῦ Λόγγου περισωθῆναι. νικήσας μέντοι ὁ Ἀννίβας, οὐκ ἐχάρη, ὅτι στρατιώτας τε πολλοὺς καὶ τοὺς ἐλέφαντας, πλὴν ἑνός, ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τῶν τραυμάτων ἀπέβαλεν. ἀνοχὴν οὖν ἄσπονδον ποιησάμενοι, πρὸς τὴν συμμαχίδα σφῶν ἑκάτεροι ἐχώρησαν, κἀν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἐχείμαζον. καὶ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἄφθονα ἐφοίτα τὰ ἐπιτήδεια· ὁ δὲ Ἀννίβας οὐκ ἀρκούμενος τοῖς παρὰ τῶν συμμάχων διδομένοις, ταῖς τε κώμαις καὶ ταῖς πόλεσι τῶν Ῥωμαίων προσπίπτων, τὰ μὲν ἐκράτει, τὰ δὲ ἀπεκρούετο, καί ποτε καὶ ἱππομαχίᾳ ὑπὸ τοῦ Λόγγου νικηθείς, ἐτρώθη. θαρσήσαντες οὖν ἐκ τούτου τινὲς τῶν Ῥωμαίων, καὶ καθ' ἑαυτοὺς προσβάλλοντι αὐτοῖς ἐπεξῆλθον, κἀκεῖνοί τε ἐφθάρησαν, καὶ τὸ χωρίον ὁμολογίᾳ ἐκράτησε, καὶ αὐτὸ μὲν κατέσκαψε. τῶν δὲ αἰχμαλώτων τοὺς μὲν Ῥωμαίους ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἄλλους ἀφῆκε· τοῦτο δὲ ἐφ' ἅπασι τοῖς ζωγρουμένοις ἐποίει, τὰς πόλεις δι' αὐτῶν οἰκειούμενος. ἀμέλει καὶ τῶν λοιπῶν Γαλατῶν πολλοὶ καὶ Λιγύων καὶ Τυρσηνῶν τοὺς Ῥωμαίους τοὺς παρ' αὐτοῖς ὄντας οἱ μὲν φονεύσαντες, οἱ δὲ ἐκδόντες μετέστησαν. ἐς δὲ τὴν Τυρσηνίδα τοῦ Ἀννίβα πορευομένου ὁ Λόγγος ἐπέθετο, χειμῶνος πολλοῦ γενομένου. πεσόντων δὲ ἀμφοτέρωθεν πολλῶν, ὁ Ἀννίβας ἐς τὴν Λιγυστικὴν ἐλθών, ἐν αὐτῇ διέτριβεν· ὑποπτεύων δὲ καὶ τοὺς σφετέρους, οὐδενὶ ῥᾳδίως ἐπίστευεν, ἀλλὰ τήν τε ἐσθῆτα μετέβαλλε, καὶ κόμαις χρώμενος προσθέτοις, τήν τε διάλεξιν ἄλλοτε ἄλλην ποιούμενος (ᾔδει γὰρ πλείους, καὶ τὴν τῶν Λατίνων) καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν πολλὰ ἐπεθεᾶτο, ἤκουέ τε πλεῖστα, ὡς οὐκ Ἀννίβας, καί τινα ὡς ἕτερός τις ἐφθέγγετο. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐγίνετο, ὁ δ' ἕτερος Σκιπίων ὁ Γάιος ἐς τὴν Ἰβηρίαν προσέπλευσε, καὶ τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς μέχρι τοῦ Ἴβηρος πάντα, καὶ τῶν ἄνω συχνὰ τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ ἑκόντα προσέλαβε, καὶ τὸν Βαννῶνα μάχῃ νικήσας ἐζώγρησε. ὁ δὲ τοῦ Ἀννίβου ὅμαιμος Ἀσδρούβας μαθὼν ταῦτα, διέβη τὸν Ἴβηρα, καί τινας μεταστάντας προσηγάγετο· τοῦ δὲ Σκιπίωνος ἐπελθόντος αὐτῷ, ἀνεχώρησε. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸν Φλαμίνιον καὶ τὸν Γάιον αὖθις ὑπάτους εἵλοντο· Ἀννίβας δὲ ἄρτι τοῦ ἔαρος ἀρξαμένου, ὡς ἔγνω τὸν Φλαμίνιον μετὰ τοῦ Σερουιλίου Γεμίνου χειρὶ πολλῇ ἐπ' αὐτὸν ἰόντα, πρὸς ἀπάτην αὐτῶν ἐτράπη, καὶ πλασάμενος ἐνδιατρίψειν ἐκεῖ, καὶ μάχην συνάψειν, ἐπεὶ νομίσαντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ χώραν μένειν, ἀμελῶς τῶν ὁδῶν εἶχον, ἐν δὲ τῷ στρατοπέδῳ τοὺς ἱππέας κατέλιπεν. αὐτὸς δὲ ὑπὸ νύκτα ἄρας, τά τε στενόπορα μεθ' ἡσυχίας διῆλθε, καὶ πρὸς Ἀρρήτιον ἀπήγετο. καὶ οἱ ἱππεῖς δέ, ἐπεὶ πολὺ προῆλθον, ἐπήκεσαν αὐτῷ ἐφεπόμενοι. οἱ δὲ ὕπατοι γνόντες ἀπατηθέντες, Γεμῖνος μὲν αὐτοῦ ὑπέμεινε, τούς τ' ἀφεστηκότας κακώσων, καὶ κωλύσων ἐπικουρῆσαι Καρχηδονίοις.

ὡς ἐξαπατᾷ ὑπάτους τῶν Ῥωμαίων ὁ Ἀννίβας, [illegible]

φλα-

φλαμίνιος δὲ μόνος ἐδίωκεν, ἵν' αὐτοῦ μόνου τὸ ἔργον τῆς νίκης ὡς δῆθεν γένηται, καὶ τὸ ἀρρήτιον προκατέλαβεν. ὁ γὰρ ἀννίβας συντομωτέραν τραπόμενος, δυσόδοις ἐνέτυχε, καὶ ἀνθρώπους συχνοὺς, καὶ πολλὰ ὑποζύγια, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέβαλεν. ὀψὲ δ' οὖν πρὸς τὸ ἀρρήτιον ἐλθὼν, καὶ εὑρὼν ἐκεῖ τὸν φλαμίνιον, κατεφρόνησεν αὐτοῦ, καὶ μάχῃ μὲν οὐ συνέβαλε (τὸ γὰρ χωρίον ἀνεπιτήδειον εἶναι ἐδόκει) πεῖραν δὲ αὐτοῦ ποιούμενος, ἐκάκου τὴν χώραν· κἀν τούτῳ ἐπεκδραμόντων τῶν ῥωμαίων, ὑπανήγαγεν, ἵνα φοβεῖσθαι δόξῃ. τῆς δὲ νυκτὸς ἐξαναστὰς, ἐπιτήδειόν τι χωρίον πρὸς τὴν μάχην εὑρὼν, ἔμεινε. καὶ τοῦ μὲν πεζοῦ τὸ πλεῖον κατὰ τὰ ὄρη λοχᾶν ἔταξε, τὸ δ' ἱππικὸν σύμπαν ἔξω τῶν στενῶν ἀφανῶς ἐφεδρεύειν ἐκέλευσε, καὶ αὐτὸς ἐπί του γηλόφου μετ' ὀλίγων ἐστρατοπεδεύσατο. ὁ δὲ φλαμίνιος ἐν φρονήματι ὢν, καὶ ἰδὼν μετέωρον σὺν ὀλίγοις αὐτὸν ἱδρυμένον, τήν τε λοιπὴν στρατιὰν πόρρω ποι πεπομφέναι νομίσας, ῥᾳδίως μεμονωμένον αἱρήσειν ἤλπισε, καὶ εἰς τὸ στενὸν ἀπροσκέπτως εἰσῆλθε, κἀνταῦθα (ὀψὲ γὰρ ἦν) ηὐλίσατο, καὶ ὑπὸ μέσας νύκτας ὑπὸ καταφρονήσεως αὐτοὺς ἀφυλάκτους καθεύδοντας πανταχόθεν ὁμοῦ περιέσχον οἱ καρχηδόνιοι, καὶ πόρρωθεν ἀκοντίοις, καὶ σφενδόναις, καὶ τοξεύμασι, τοὺς μὲν εὐναζομένους ἔτι, τοὺς δὲ τὰ ὅπλα λαμβάνοντας ἔκτεινον, αὐτοὶ μή τι δεινὸν ἀντιπάσχοντες· οἱ γὰρ ῥωμαῖοι μηδενὸς αὐτοῖς συμπλεκομένου, σκότους τε καὶ ὁμίχλης οὔσης, οὐκ εἶχον τῇ σφετέρᾳ χρήσασθαι ἀρετῇ. τοσοῦτος δὲ ἐγένετο θόρυβος, καὶ τοιαύτη ταραχὴ καὶ ἔκπληξις κατέσχεν αὐτοὺς, ὡς μηδὲ τῶν σεισμῶν τῶν τότε γενομένων αἰσθέσθαι, καίτοι πολλὰ μὲν οἰκοδομήματα κατέρραξαν, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὀρῶν τὰ μὲν διέσχε, τὰ δὲ καὶ συνέπεσεν, ὡς καὶ τὰς φάραγγας ἐμφράξαι, καὶ ποταμοὶ δὲ τῆς ἀρχαίας ἐξόδου ἐκκλεισθέντες ἄλλῃ ἐτράποντο. τοιοῦτοι σεισμοὶ μὲν τὴν τυρσηνίδα κατέσχον, οὐ μέντοι καὶ οἱ μαχόμενοι ἐν αἰσθήσει σφῶν ἐγένοντο. αὐτός τε οὖν ὁ φλαμίνιος, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς ἔπεσον. συχνοὶ δὲ ἐπί τινα λόφον ἀνέβησαν, ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εἰς φυγὴν ὥρμησαν, καὶ καταληφθέντες, τά τε ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς ἐπ' ἀδείᾳ παρέδοσαν. ἀλλ' ὁ μὲν ἀννίβας βραχὺ τῶν ὀμωμοσμένων ἐφρόντισε, πάντας δὲ τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἁλόντας, τοὺς μὲν ὑπηκόους τότε καὶ συμμάχους τῶν ῥωμαίων ἀφῆκεν, αὐτοὺς δὲ ἐκείνους δήσας ἐφύλαξε. πράξας δὲ ταῦτα, ἐπὶ τὴν ῥώμην ἠπείγετο, καὶ μέχρι μὲν ναρνίας τήν τε γῆν τέμνων, καὶ τὰς πόλεις προσαγόμενος πλὴν σπωλητίου, προῆλθε. γάϊόν τε ἐνταῦθα κεντήνιον στρατηγὸν ἐνεδρεύσαντα περισχὼν, ἔκτεινεν. ὡς δὲ ὑπὸ σπωλητίου προσβαλὼν ἀπεκρούσθη, καὶ τὴν τοῦ ναρνὸς γέφυραν καθῃρημένην εἶδε, καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς οὓς ἀναγκαῖον διελθεῖν ἦν τὸ αὐτὸ γεγονὸς ἐπύθετο, τῆς μὲν ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμῆς ἐπέσχε. ἐς δὲ τὴν καμπανίαν ἐτράπετο, τήν τε χώραν ἀρίστην, καὶ τὴν πόλιν τὴν καπύην μεγίστην εἶναι ἀκούων, ἐνόμιζεν, εἰ σφᾶς προκαταλάβοι, καὶ τἆλλα δι' ὀλίγου προσκτήσεσθαι. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ πυθόμενοι περὶ τῆς ἥττης, ἤλγησαν, καὶ δι' ἐκείνους καὶ δι' ἑαυτοὺς ὀδυρόμενοι, καὶ ἐν ἀπόρῳ ἦσαν· τάς τε γεφύρας τοῦ τιβέριδος, πλὴν μιᾶς, καθεῖλον, καὶ τὰ τείχη πολλαχῇ πεπονηκότα συντόμως ἐπεσκεύαζον. δικτάτορά τε προχειρίσασθαι βουληθέντες, αὐτοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸν ἀνεῖπον. ἀγαπῶντες δὲ εἰ αὐτοὶ μόνοι σωθεῖεν, οὐκ ἤθελον τοῖς συμμάχοις βοηθεῖν. πυθόμενοι δὲ τὸν ἀννίβαν ἐς καμπανίαν ὡρμηκέναι, τότε καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπικουρῆσαι ἔγνωσαν· τῷ δ' ἀννίβᾳ τὸν δικτάτορα τὸν φάβιον

[illegible] ἐν τῇ ῥώμῃ μαθόντες τὰ [illegible]

Flaminius uerò ſolus abeuntes perſecutus, ut uictoria ſcilicet ſui unius eſſet, Aretiũ antè occupauit. Nam Hannibal dũ compendia quærit, in inuia incidit: multosq́ue mortales, multa iumenta, & alterum oculũ amiſit. Serò tandem ad Aretium progreſſus, Flaminium illic inuentum contempſit: ac pugna quidem abſtinuit (locus enim incõmodus uidebatur) ſed hominis ingenium periclitãs, agrum uaſtauit. Cum uerò Romani excurriſſent, ſimulato metu reduxit exercitum: & noctu caſtris promotis, locoq́ue pugnæ idoneo capto, peditũ partem maximam in mõtibus, in inſidijs collocauit, equitatũ omnem extra anguſtias clam in ſubſidijs eſſe iuſsit, ipſe in tumulo cum paucis caſtra habuit. At Flaminius ſibi fidens, quum eum cum paucis in colle uidiſſet, & longè ablegaſſe reliquum exercitũ putaret, ſpe eius ita deſtituti facilè capiendi concepta, temerè anguſtias eſt ingreſſus, ibiq́ue (ſerum enim diei erat) quieuit. Sub noctem mediã Carthaginenſes eos ſine excubijs (adeò ſibi præfidebant) dormientes eodẽ tempore ab omni parte circundederunt: atq́ue eminus iaculis, fundis, ſagittis, alios cubantes adhuc, alios arma induentes, impunè occiderũt. Romani enim in tenebris & nebula nemine cõminus congreſſo, uirtute ſua uti non potuerunt. Tantus aũt tumultus fuit, tanta perturbatio, tantus terror eos inuaſit, ut terræmotus qui tum fiebant, non ſentirent, quãuis multa ædificia corruerent, multi mõtes partim finderentur, partim collapſi ualles complanarẽt, & flumina ueteribus alueis excluſa, aliò uerterentur. Quæ cum in Hetruria fierent, à pugnãtibus non ſunt animaduerſa. Cecidit ipſe Flaminius, & maxima multitudo: complures etiã tumulo quodam occupato, ubi diluxit, fuga ſalutem quæſituri, capti, arma & ſemetipſos, impunitate promiſſa, dediderunt. Sed Hannibal iuriſiurandi parum memor, omnes captiuos qui in caſtris erant, ex ſubditis & ſocijs Romanorum dimiſit: Romanos ipſos in uinculis aſſeruauit. His actis, itinere Romã intento, Narniam uſq́ue agros uaſtãdo, & urbes ſubigendo, Spoleto excepto, progreſſus, C. Centenium prætorem circumuentũ, ciuitatis eius inſidijs, occidit. A Spoleto repulſus, cum pontẽ Naris deiectum uidiſſet, idemq́ue in cæteris fluminibus, quæ tranſire neceſſe habebat, eſſe factum audiſſet: omiſſo Romano itinere, in Cãpaniam ſe cõuertit, cuius ſolum fertiliſsimum, & urbem Capuã maximã eſſe audiebat. quas ſi occupaſſet, ſe cætera breui tempore adiecturum putabat. Romani clade audita mœſti atq́ue anxij, & ſemetipſos & cæſos lugentes, pontes Tiberis, præter unum, deiecerunt, & mœnia multis in locis ruinoſa celeriter refecerunt, & Dictatorem in concione dixerunt: ac benè ſecum agi exiſtimantes, ſi ipſi manerent incolumes, nulla ſocijs auxilia miſerunt. Sed Hãnibalis in Campaniã profectione audita, etiã ſocijs opem ferre decreuerũt. Hãnibali dictatorẽ Fa-

Terræmotus in Hetruria.

Hannibal Roma omiſſa, in Cãpaniam cõtendit.

C. Centenius.

Q. Fabius Max. dictator & cunctator.

bium & M. Minutium magiſtrum equitum oppoſuerunt: qui cum eò ueniſſent, cum illo non congreſsi ſunt, ſed tergis inhærentes, obſeruarunt, quando ſe pugnæ offerret occaſio.
» Fabius enim cum militibus trepidis & uictis
» contra plures, & uictores, Martis aleam expe-
» riri noluit; ſimulq́ putabat, quo magis agrum
» uaſtaſſent, eò citius commeatus penuria labo-
» raturos. His rationib. adductus, neq; alteri regioni ulli, neq; Campaniæ opem tulit: & omnes hoſtes in Campania concluſos, & undiq; ignorantes circumdatos obſeruauit. Nam ipſi quidem & ex mari & ex ſocijs ciuitatibus commeatus abundè ſuppetebat: illis uerò nihil eſſe niſi ex agrorum uaſtatione norat. His de cauſis moram æquo ferebat animo, & à ciuibus non ſine querelis Cunctator dicebatur. Hannibal aũt inſtante hyeme, cum ob cõmeatus penuriã eo loco hybernare non poſſet, & uarias rationes Campaniæ excundi fruſtrà tentaſſet, huiuſmodi conſilium capit. Captiuos omnes cõuocatos, ne quis eorũ effugeret, & quid ageretur Romanis ſignificaret, occidit: & boum, quos in caſtris habebat, cornibus faces alligauit, noctuq́ ad Samniticos montes profectus, facibus incenſis boues extimulauit, qui igni et uerberibus in rabiem acti, multis in locis ſylua incenſa, facilem ei tranſitũ præbuerunt. Nam Romani qui in caſtris & collib. erant, inſidias uerriti, ſe non commouerunt. Sic Hannibal ad Samnites peruenit. Ea re Fabius inane cognita, abeũtes perſequens, ijs qui ad hoſtes repellendos in uia relicti erant, fugatis, eorumq́ ſocijs ſuperatis: nõ procul à Pœnis caſtra poſuit, ſed pugna detrectata, eos uagari & prædas agere prohibuit. Itaq; Hannibal ob cibariorum penuriam primùm Romam inuadere ſtatuit. Vt autem Fabius pugnę copia negata, eum pedetentim aſſectabatur, in Samnium redijt: Dictatore nunquam ab eo diſcedente, atq; in id intento, ne quos ſuorum amitteret, utq; ipſe commeatu abundaret: ille autem præter arma nihil haberet, neq; domo auxilia acciperet. nã Carthaginenſes eum deridebant, ſcribentẽ ſe bene rem gerere, & proſperis uti ſucceſsibus, & tamen pecuniã & milites flagitantem. Neq;
» enim petitiones cum ſucceſsibus conſentire.
» Victores enim decere, exercitib. quos habeãt
» contentos, pecuniam domum mittere, non e-
» mendicare. Ac dum Fabius apud exercitum fuit, nihil aduerſi Romanis accidit. Eo autem Romam ob publica negocia profecto, impegerunt. Ruſus enim magiſter equitum iuuenili audacia exultans, belliq; caſus non proſpiciens, & Fabij cũctationem ægrè ferens, cum ſolus imperiũ adeptus eſſet, mandatorum Dictatoris immemor, acie cũ hoſte congreſſus principiò bene pugnauit, ſed tãdem ſuccubuit: ac internecione deletus eſſet, niſi fortè fortuna Samnitũ auxilia ad Romanos accederẽtia, Carthaginenſib. aduentus Fabij opinionẽ attuliſſent. qui cũ hac de cauſa receſſiſſent, ſe uictorẽ

eſſe

Hannibalis in Samniũ tranſitus.

Fabij prudentia.

Hannibal Carthagine deridetur.

Q. Minutij Rufi temeritas, & falſa uictoria.

βον, καὶ τὸν ἵππαρχον τὸν μάρκον τὸν μινούκιον ἀντικατέστησαν. οἱ ἐπ' ἐκεῖνον ἐλθόντες, εἰς μὲν χεῖρας αὐτῷ οὐκ ᾔεσαν· παρεπόμενοι δὲ ἐπετήρουν, ὅπου καιρὸς μάχης παραπέσοι. ἀπεκινδύνευσε γὰρ ὁ φάβιος κατεπτηχόσι στρατιώταις καὶ ἡττημένοις, πρὸς πλείους καὶ τὸ νενικηκότας οὐκ ἤθελε, καὶ ἅμα ἐνόμιζε μᾶλλον τὴν χώραν κακώσειαν, τοσούτῳ θᾶσσον ἀπορήσαι τροφῆς αὐτοὺς ἤλπισε. τοιούτοις χρώμενος λογισμοῖς, οὔτ' ἄλλῃ χώρᾳ ἐπήμυνεν, οὔτε τῇ καμπανίᾳ· κατέκλεισεν οὖν διὰ ταῦτα πᾶν τὸ πολέμιον ἐς τὴν καμπανίαν. πανταχόθεν γὰρ αὐτοὺς ἀπανταχόθεν οὐκ εἰδότας, ἐν φυλακῇ ἐποιήσατο. αὐτοῖς μὲν γὰρ καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ τῆς συμμαχίδος, τῶν ἐπιτηδείων εὐπορεῖ· ἐκείνοις δὲ μόνα τὰ ἐκ τῆς γῆς ἦν ἔκπορον, ὑπάρχοντα οὐδέ. καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς ἦγε, καὶ τῆς μελλήσεως οὐκ ἐφρόντισε. διὸ καὶ παρὰ τῶν πολιτῶν αἰτίαν εἶχεν, ὡς καὶ μελλητὴς ἐπονομασθῆναι. ὁ δ' ἀννίβας ἐπεὶ πρὸς χειμῶνα ἐγίνετο, καὶ οὔτε κατὰ χώραν χειμάσαι σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἐδύνατο, καὶ πολλαχῇ πειράσας ἐξ ἐρήμης τῆς καμπανίας ἐκωλύετο, τοιοῦτόν τι ἐμηχανήσατο. τοὺς αἰχμαλώτους πάντας, ἵνα μή τις αὐτῶν διαφύγῃ, καὶ τὸ γενόμενον γνωρίσῃ τοῖς ῥωμαίοις, κατέσφαξε· καὶ τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ βοῦς ἀθροίσας, δᾷδας τοῖς αὐτῶν προσέδησε κέρασι, καὶ πρὸς τὰ κατὰ τοὺς σαμνίτας ὄρη ὑπὸ νύκτα χωρήσας, τάς τε δᾷδας ἀνῆψε, καὶ τοὺς βοῦς ἐπετάραξεν. εἰσπηδῶσαι δ' ἐκεῖναι διὰ τὸ πῦρ εἰς τὴν ἐλάσιν, πολλαχοῦ τὴν ὕλην ἐνέπρησαν, κἀν τούτῳ ῥᾳδίαν παρέσχον αὐτῷ τὴν ὑπέρβασιν. οἱ γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἐν τοῖς μετεώροις, ἐνέδρας ὑποπτεύσαντες, οὐκ ἐκινδύνευσαν. καὶ οὕτως ὁ ἀννίβας διῆλθε, καὶ ἐς τὴν σαμνῖτιν ἐκομίσθη. ὁ οὖν φάβιος μαθὼν ὕστερον τὸ γενόμενον, κατεδίωξε, καὶ τινάς τε καταλελειμμένους ἐν τῇ ὁδῷ ἵνα σφᾶς εἴρξωσι, προσέβαλε, καὶ τοὺς βοηθήσαντας αὐτοῖς ἐκράτησε, ἐστρατοπεδεύσατο μὲν οὐ πόρρω τῶν πολεμίων, οὐ μὴν ἔτι καὶ εἰς χεῖρας ἐκείνοις ἦλθεν, ἀλλ' ἀποσκεδάννυσθαί τε αὐτοὺς καὶ προνομεύειν ἐκώλυεν. ὥστε τὸν ἀννίβαν ἀπορήσαντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὴν ῥώμην ὁρμῆσαι. ὡς δ' οὐκ ἐμάχετο, δι' ἀσυχίας δὲ παρηκολούθει ὁ φάβιος, αὖθις ὑπέστρεψεν ἐς τὸ σάμνιον. καὶ ὁ φάβιος αὐτῷ ἐφεπόμενος, δι' ἀσφαλείας προσήδρευε, προφυλαττόμενος μή τι τῶν οἰκείων ἀποβάλῃ τινάς, καὶ αὐτὸς ἐν εὐπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων τυγχάνων, ἐκείνῳ δὲ τῶν ὅπλων ἐκτὸς οὐδὲν παρόν, καὶ μηδ' οἴκοθεν προσιόντων ἐπικουρῶν. οἱ γὰρ καρχηδόνιοι καὶ ἐν γέλωτι αὐτὸν ἐποιοῦντο, γράφοντα, ὡς πράττοι, καὶ πολλὰ κατορθοῖ, καὶ στρατιώτας ἅμα αὐτῷ αἰτοῦντα, καὶ χρήματα, λέγοντες, μὴ συμφωνεῖν τὰς αἰτήσεις ταῖς κατορθώσεσι. τοὺς γὰρ νικῶντας προσήκει καὶ τῷ παρόντι ἀρκεῖσθαι στρατεύματι, καὶ χρήματα στέλλειν οἴκαδε, ἀλλ' οὐ προσαιτεῖν. ἕως μὲν οὖν συνῆν ὁ φάβιος, οὐδὲν ἄτοπον τοῖς ῥωμαίοις ἐγένετο. ὡς δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν ῥώμην ἀπῆρε κατά τι δημόσιον, ἔπταισαν. ὁ γὰρ ῥοῦφος ὁ ἵππαρχος, φρόνημα νεανικὸν ἔχων, καὶ τῶν πολεμικῶν σφαλμάτων ἀπείρατος ὤν, καὶ τῇ μελλήσει τοῦ φαβίου ἀχθόμενος, ἐπεὶ τὴν προστασίαν τῆς στρατιᾶς μόνος ἔσχε, τῶν μὲν ἐντολῶν τοῦ δικτάτωρος ὠλιγώρησε, ῥωμαίους δ' εἰς παράταξιν, τὸ μὲν πρῶτον νικᾶν ἔδοξεν, ὕστερον δ' ἡττήθη, κἂν πανσυδὶ διεφθάρη, εἰ μή τινες σαμνιτῶν κατὰ τύχην τοῖς ῥωμαίοις ἐπικουροῦσι ἐπιφανέντες, δόξαν τοῖς καρχηδονίοις περὶ τῆς προσεγγίσεως τοῦ φαβίου. ἀναχωρησάντων οὖν διὰ τοῦτο, ἐν παρατάξει φανερῶς

σι, καὶ

σε, καὶ ἐς τὴν Ῥώμην τὸ ἔργον μεγαλύνων, καὶ τὸν δικτάτωρα προσδιαβάλλων, ἐπίσηλον, ὀκνηρὸν καὶ μελλητὴν αὐτὸν καλῶν, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων φρονοῦντα. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ νενικηκέναι τὸν Ῥοῦφον ὄντως νομίσαντες, καὶ οἷα παρὰ δόξαν θαρσήσαντες, καὶ ἐπῄνουν αὐτὸν καὶ ἐτίμων. καὶ τὸν Φάβιον ἐν ὑποψίᾳ ἔχοντες διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι τὰ ἐν Καμπανίᾳ χωρία αὐτοῦ οὐκ ἐδῄωσαν, μικροῦ καὶ τῆς ἀρχῆς ἂν παρέλυσαν. ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν χρήσιμον νομίζοντες εἶναι, οὐκ ἔπαυσαν, τῷ δ' ἱππάρχῳ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προσένειμαν, ὥστ' ἄμφω ἐπὶ τῆς ἴσης ἄρχειν. δεξαμένων δὲ τούτων, ὁ μὲν Φάβιος οὔτε τοῖς πολίταις, οὔτε τῷ Ῥούφῳ ἔσχεν ὀργήν. ὁ δὲ Ῥοῦφος οὐδὲ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν, τότε μάλιστα ἐπεφύσητο, καὶ κατέχειν ἑαυτὸν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἡμέραν ἠξίου παρ' ἡμέραν ἢ καὶ πλείους ἐφεξῆς ἐναλλὰξ μόνος ἄρχειν. δείσας δὲ ὁ Φάβιος, μή τι κακὸν ἐξεργάσηται, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως γένοιτο ἐγκρατής, πρὸς οὐδέτερον αὐτῷ συνῄνεσεν, ἀλλ' ἐνείματο τὸ στρατόπεδον, ὥστε τοῖς ὑπάτοις ἐπίσης, ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν ἔχειν. καὶ παραχρῆμα ὁ Ῥοῦφος ἀπεστρατοπεδεύσατο, ἵνα δῆλος ᾖ, ὅτι καθ' ἑαυτὸν ἄρχει, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῷ δικτάτωρι. ὁ οὖν Ἀννίβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐς μάχην αὐτὸν ὑπηγάγετο, ὡς ἤδη καταλήψεσθαι τὸ χωρίον προσελθών· καὶ προλοχισάμενος ἐν ἐνέδραις, ἐς κίνδυνον κατέστησεν, ὡς πανστρατιᾷ ὀλέσθαι, εἰ μὴ ὁ Φάβιος κατὰ νώτου αὐτῷ προσπεσὼν ἐκώλυσε. παθὼν οὖν τοῦτο ὁ Ῥοῦφος, μετεβάλετο, καὶ τὸ στράτευμά τε τὸ περιλειφθὲν ἐς τὸν Φάβιον εὐθὺς ἤγαγε, καὶ τὴν ἀρχὴν παραδέδωκεν, οὐδ' ἀναμείνας τὸν δῆμον ἀποψηφίσασθαι, ἀλλ' ἐθελοντὴς τὴν ἡγεμονίαν, ἣν παρ' αὐτοῦ μόνος ἱππάρχων ἔλαβεν, ἀφῆκε· καὶ αὐτὸν ἤδη τοῦτο πάντες ἐπῄνεσαν. καὶ ὁ Φάβιος αὐτίκα μηδὲν ἐνδοιάσας, πᾶσαν ἐδέξατο, καὶ ὁ δῆμος αὐτὸ ἀπεδέξατο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτός τε ἀσφαλέστατα πᾶσι τοῦ στρατεύματος ἐχρήσατο· καὶ μέλλων ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἀρχῆς, τοὺς ὑπάτους μετεπέμψατο, καὶ τὸ στράτευμα σφίσι παρέδωκε, καὶ πάνθ' ὅσα πραχθῆναι ἐχρῆν, παρῄνεσεν. ἀφθόνως τε κἀκεῖνοι θρασέως οὐδέν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑποθήκην τοῦ Φαβίου ἅπαντα ἔπραξαν, καίπερ ὁ Γεμῖνος καὶ προκατορθώκει τι. τὸ γὰρ ναυτικὸν τῶν Καρχηδονίων ἰδὼν ὁρμῆσαν μὲν ἤδη ἐς τὴν Ἰταλίαν, διὰ δὲ τὴν ἀντιπαρασκευὴν αὐτῶν μὴ προσμῖξαν αὐτῇ, ἐπεκπλεύσας τά τε τῶν Κυρνίων, καὶ τὰ τῶν Σαρδονίων ἐν τῷ παράπλῳ ἐβεβαιώσατο. καὶ ἐς τὴν Λιβύην ἐκβὰς, ἐληλάτησε τὴν παραλίαν αὐτῆς. ταῦτα μὲν ἔπραξεν, οὐ μέντοι δὲ αὐτὰ ἐπεφύσητο, ὥστε πρὸς τὸν Ἀννίβαν διακινδυνεῦσαι, ἀλλὰ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Φαβίου ἐνέμεινεν, ὅθεν περ καὶ αἱ πόλεις οὐκέθ' ὁμοίως τοῖς Καρχηδονίοις προσετίθεντο. ἐφοβοῦντο γάρ, μὴ ὁ Ἀννίβας τῆς Ἰταλίας ἐκπέσῃ, καὶ κακόν τι αὐταῖς ὑπὸ Ῥωμαίων ἅτε πλησιοχώρων πάθωσι. καὶ αἱ μὲν πλείους τὸ ἐκβησόμενον ἐσκόπουν, ὀλίγοι δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὖθις μετέστησαν, καὶ ἀναθήματά τινες αὐτοῖς ἔπεμψαν. καὶ τοῦ Ἱέρωνος πολλὰ πεπομφότος, σῖτον καὶ Νίκης ἄγαλμα οἱ Ῥωμαῖοι μόνα ἔλαβον, καίπερ ἐν ἀχρηματίᾳ ὄντες, ὥστε τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἀμιγὲς καὶ καθαρὸν γινόμενον πρότερον, χαλκῷ προσμῖξαι. ταῦτα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τότε ἐπράχθη. καὶ τινὲς δοῦλοι συνωμοσίαν ἤδη τῇ Ῥώμῃ πεποιηκότες προκατελήφθησαν. κατάσκοπός τε τις ἁλοὺς ἐν αὐτῇ τὰς χεῖρας ἀπεκόπη, καὶ ἀφείθη, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις γένηται τοῦ πάθους αὐτάγγελος. ἐν δὲ τῇ Ἰβηρίᾳ, ναυμαχίᾳ πρὸς τῇ τοῦ Ἴβηρος ἐκβολῇ ὁ Σκιπίων ἐνίκησεν. ἐ-

σπα-

[illegible]

eſſe arbitratus, Romam literas miſit, quibus & rem geſtam exaggerabat, & Dictatorem, ut ſegnem & cunctatorem & hoſtiũ ſtudioſum criminabaĩ. Romani uerè uiciſſe Rufum opinati, præter expectationem receptis animis, eo collaudato & honorato, Fabium & ob calumniam eam, & ꝙ hoſtes eius prædia in Campania nõ incendiſſent, ſuſpectũ habentes, parum abfuit quin magiſtratu priuarent. Sed cum eũ uſui Reip. eſſe putarent, id quidem nõ fecerũt: ſed magiſtro equitum eandem poteſtatem dederunt, ut ambo ex æquo imperarent. His decrens, Fabius neq; ciuibus neq; collegę ſuccenſuit. Rufus uerò iam antè parum prudens, tum magis etiã inflatus, temperare ſibi non potuit, quin poſtularet, ut diebus alternis, aut etiam pluribus diebus per uices ſolus imperaret. Fabius autẽ ueritus, ne totius exercitus accepto imperio rem malè gereret: neutrũ cõceſsit, ſed diuiſit exercitũ, ut more Coſs. uterq; ex æquo priuatas uires haberet. Rufus igitur ſtatim caſtra tranſtulit, ut appareret, ſe ſuapte autoritate imperare, nõ ſubeſſe Dictatori. Quo Hannibal animaduerſo, eum ad pugnam elicuit per ſpeciem eius loci occupandi: & undiq; per inſidias circumuentũ, in diſcrimen adduxit totius amittendi exercitus, niſi Fabius hoſtẽ à tergo adortus obſtitiſſet. Hac plaga accepta Rufus, mutauit animum: & reliquijs exercitus ſtatim ad Fabiũ adductis, imperiũ unà, non expectans populi ſuffragijs, ultrò ei tradidit, quod ſolus ex magiſtris equitũ acceperat. quo nomine ab omnibus eſt laudatus. idq; Fabius ſtatim citra ullã dubitationem uniuerſum recepit, approbante populo. Deinde milites cautiſsimè duxit, & magiſtratu abiturus, Cõſules, tradito exercitu, candidiſsimè de omnibus rebus monuit: qui cõfidenter nihil, ſed ex Fabij cõſilijs omnia adminiſtrarũt, quãuis Geminus rem bene geſſerat. Nã cum claſſem Carthaginenſium tendere in Italiã, ſed ob Romanorũ inſtructionem nõ appellere uidiſſet: inter nauigandum Corſicã & Sardiniã firmauit: & exſcẽſu in Africa facto, ex ora maritima prædas egit. quæ cum egiſſet, nõ tamen elatus fuit, ut temerè Hãnibalem aggrederetur: ſed Fabij mandatis paruit. Vnde urbes nõ tam facilè ut prius ad Carthaginenſes defecerũt, metuentes, ne Hannibale Italia pulſo, à Romanis finitimis malè tractarentur. Ac pleriq; futura conſiderabãt, ſed pauci ad Romanorũ ſocietatem redibant, quidam etiam donaria miſerunt. Ex multis autem Hieronis muneribus, frumentum duntaxat & Victoriæ ſignum acceperunt: quanquã adeò pecuniæ inopes, ut argenteum nummũ prius impermiſtum & purum, ære admiſto adulterarent. Hæc tum in Italia acta ſunt: ac Romæ ſeruilis coniuratio maturè oppreſſa. Explorator quidam in urbe deprehenſus, amputatis manibus dimiſſus eſt, ut ipſe Carthaginenſibus ſuæ cladis nuncius eſſet. In Hiſpania Scipio nauali prælio, ad Iberi hoſtia uicit. Nam

Q. Minutius Rufus Fabio Dictaturã restituit.

Gemini res geſtæ.

Monetæ adulteratio.

Coniuratio ſeruilis.

Scipionis res geſtæ in Hiſpania.

cum pugna principiò anceps eſſet, uelis nauiũ reſectis, ſuos ad prõptius dimicandũ cohortari uoluit: nec agros duntaxat uaſtauit, ſed etiã multa loca munita ſubegit: & per fratrẽ P. Scipionem, urbes Hiſpanicas Romano imperio adiecit. Abelus enim quidam Hiſpanus, cum Carthaginenſibus fidus eſſe crederetur, reuera Romanis fauens, perſuaſit ei, qui obſides Hiſpanorum cuſtodiebat, ut eos domũ abire ſineret, quo facilius ciuitates ad beneuolentiã adducerentur. Quos cum, ut illius conſilij autor, legatis prius ad Scipionem miſsis, & communicatis ijs quæ uolebat, noctu abduceret, captus eſt ſcilicet: Romani ijs domum remiſſis, patrias eorum in deditionem acceperunt.

Cannenſis clades oraculis prædicta.

Quæ cum feliciter ſuccederẽt, in eam cladem inciderunt, qua nec antè nec pòſt grauiorem ſenſerunt: eaq; prodigijs præſignificata eſt, & Sibyllinis oraculis tot antè ætatibus prædicta. Mirabilis fuit et Marci uatis diuinatio, qui eos, quippe à prima ſtirpe Troianos, in cãpo Diomedæo cladem accepturos prædixit. is uerò in Apulia Dauniorũ eſt, nomen ab habitatione Diomedis ſortitus, cum illic oberraret. In eo enim campo Cannæ ſunt, ubi cæſi fuerunt, iuxta ſinum Ionium, & Aufidi hoſtia: Sibylla autem monuit ut eum locum cauerent, neque tamen quicquam cautione uel diligentiſsima profecturos adiecit. Ac talia fuerunt oracula: res autem ita geſta eſt. Legionibus præerant Paulus Aemylius & Terentius Varro, uiri diſſimilibus ingenijs. Nam alter patricius erat, doctrina ornatus, tutasq; rationes audaciæ præponebat. Terentius uerò inter plebeios educatus, & importunæ audaciæ aſſuetus, tum alijs de rebus perperam ſentiebat, tum ſe ſolum habere imperium ob collegæ moderationem opinabatur. Ambo aũt perquam intempeſtiuè in caſtra uenerunt. Neq; enim commeatum habebat Hannibal, & res Hiſpanicæ turbatæ erant, & ſocij ab eo alienabantur. Quod ſi perpuſillũ morati eſſent, citra laborem uiciſſent. Nunc Terentij temeritas & Pauli moderatio cauſæ cladis extiterunt. Nam Hannibal ſtatim eos ad pugnã elicere ſtudens, cum paucis munitionẽ aggreſſus eſt: factaq; excurſione, ſponte receſsit, ut timore ſimulato facilius eos in prælium attraheret. Cumq; Paulus ſuos milites ab hoſte perſequendo reuocaſſet, timore ſimulato, uaſis noctu collectis, tanquam abiturus, multa in uallo reliquit. cæteraq; negligentius portari iuſsit, ut Romanos in rapinã intentos aggrederetur: ac id omnino accidiſſet, niſi Paulus milites & Terentium uel inuitos cohibuiſſet. Hannibal, etiam hoc conſilio fruſtratus, noctu ad Cãnas uenit: cognitoq; loci ſitu, & ad parandas inſidias, & ad præliũ cõmittendum idoneo, caſtra ibi poſuit, ac omnem eum agrum ſubarenoſum aratro proſcidit, ut in pugna puluis ſollereẽt: id machinatus, ut uentũ q ibi ſub meridiẽ flare cõſueuit, à tergo haberet. Coſs. quum manè caſtra uiris uacua uidiſſent: primùm

Paulus Aemylius. Terentius Varro.

ἀπλῶς γὰρ ἀγωνιζομένων, τὰ ἴσια τῶν νεῶν ἀπέτεμε, ὅπως ἀπογνόντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται, καὶ τήν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ τάχα συχνὰ ἐχειρώσατο, καὶ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ ποπλίου σκιπίωνος πόλεις τῶν ἰβήρων προσεποιήσατο. ἄβηλος γάρ τις ἴβηρ, δοκῶν μὲν τοῖς καρχηδονίοις πιστὸς, τὰ τῶν ῥωμαίων δὲ θεραπεύων, ἀνέπεισε τὸν φρουροῦντα τοὺς τῶν ἰβήρων ὁμήρους, οἴκαδε αὐτοὺς ἐκπέμψαι, ἵν' ἂν εὔνοιαν τάχα ἐπ' αὐτῶν αἱ πόλεις ὑπαχθῶσι· καὶ παραλαβὼν σφᾶς, ἅτε καὶ τῆς ἐπινοίας εἰσηγητὴς γεγονὼς, πρὸς τὸν σκιπίωνα τὸ πρότερον πέμψας, καὶ προσομολογησάμενος περὶ ὧν ἀξίου, ὡς ὑπὸ νυκτὸς ἐπικομίζων αὐτοὺς, ἑάλω δῆθεν· καὶ οὕτως ἐκείνων τε ἐγκρατεῖς ἐγένοντο οἱ ῥωμαῖοι, καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν αὐτοὺς κομισθέντων οἴκαδε κατεστήσαντο. ἐν μὲν οὖν τούτοις εὐτύχουν, συμφορᾷ δ' αὖ περιέπεσον, ἧς οὔτε πρόσθεν οὔθ' ὕστερον δεινοτέρᾳ οὐδεμιᾷ. προεγνώσθη δὲ ταύτης καὶ τεράτια, καὶ τὰ τῆς σιβύλλης λόγια, ἃ πρὸ τοσούτων ἐτῶν τὴν συμφορὰν αὐτοῖς ἐμαντεύσατο. θαυμαστὸν δὲ καὶ τὸ τοῦ μαρκίου προμάντευμα· χρησμολόγος γάρ τις καὶ οὗτος γενόμενος, ἐν τῷ διομηδείῳ πεδίῳ ἡττήσειν αὐτοὺς, ἅτε καὶ τρῶας τὸ ἀρχαῖον ὄντας, ἐφοίβασεν. ἔστι δ' ἐν ἀπουλίᾳ τῇ δαυνίων τοῦτο, καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τῆς τοῦ διομήδους κατοικήσεως, ἣν ἐκεῖ ἀλητεύσας ἐποιήσατο, ἐσχηκός. ἐν γοῦν τῷ πεδίῳ ἐκείνῳ καὶ αἱ κάνναι, ἔνθα τότε ἐδυστύχησαν, παρά τε τῷ ἰονίῳ κόλπῳ καὶ πρὸς ταῖς τοῦ αὐφίδου ἐκβολαῖς εἰσίν. ἡ δὲ σίβυλλα φυλάττεσθαι μὲν τὸ χωρίον προείρηκεν, οὐ μέντοι καὶ πλέον τι γνωσθὲν ἔχρησεν, τοῦ διὰ τοῦτο πιστῶς αὐτὸ ποιήσασθαι φυλακῆς. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω τὰ χρησμολογήματα, τὰ δὲ τοῖς ῥωμαίοις συμβάντα οὕτως ἐγένετο. ἦρχον μὲν παῦλος αἰμίλιος καὶ τερέντιος οὐάρρων, ἄνδρες οὐχ ὁμοιότροποι. ὁ μὲν γὰρ δὴ πατρίδης ὢν, καὶ παιδείᾳ κεκοσμημένος, τὸ ἀσφαλὲς προετίμα τοῦ προπετοῦς. τερέντιος δὲ ἐν τῷ ὁμίλῳ ἐτέτραπτο, καὶ ἐν βαναυσικῇ θρασύτητι ἤσκητο, καὶ τἆλλα τε διεφρόνει, καὶ τὴν ἡγεμονίαν μόνος ἔχειν ἡγεῖτο διὰ τὴν τοῦ συνάρχοντος ἐπιείκειαν. ἦλθον οὖν ἄμφω εἰς τὸ στρατόπεδον δυσχερέστατα. οὔτε γὰρ τροφὴ ἦν τῷ ἀννίβᾳ, καὶ τὰ τῶν ἰβήρων ἐκεκίνητο, τά τε τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠλλοτριοῦτο, καὶ εἴ γε καὶ τὸ βραχύτατον ἐπεσχήκεισαν, ἀπόνως ἐκράτησαν ἄν. νῦν δὲ ἥ τε τοῦ τερεντίου τόλμα καὶ ἡ τοῦ παύλου ἐπιείκεια, ἥττησεν αὐτούς. ὁ γὰρ ἀννίβας ἐπεχείρησε μὲν καὶ παραχρῆμα πρὸς μάχην αὐτοὺς ὑπαγαγέσθαι, καὶ σὺν ὀλίγοις προσβαλὼν αὐτῶν τῷ ἐρύματι, ἐκδρομῆς γενομένης, ἑκὼν ὑπεχώρησεν, ὅπως δεδιέναι νομισθεὶς, ἐπισπάσαιτο μᾶλλον αὐτοὺς εἰς παράταξιν. τοῦ δὲ παύλου τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπισχόντος τὴν δίωξιν, ὁ ἀννίβας προσεποιήσατο φοβεῖσθαι· καὶ νύκτωρ τὰ σκεύη ἀνασκευασάμενος ὡς ἀπιὼν, σκεύη τε συχνὰ κατέλιπεν ἐν τῷ χαρακώματι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀμελέστερον κομίζεσθαι ἐνετείλατο, ἵνα τῶν ῥωμαίων ἐφ' ἁρπαγὴν αὐτῶν τραπομένων, ἐπίθηται σφίσι. καὶ εἰς ἔργον ἂν τὸ βούλευμα ἤγαγεν, εἰ μὴ ὁ παῦλος καὶ ἄκοντας κατέσχηκε τοὺς στρατιώτας, καὶ τὸν τερέντιον. ὁ οὖν ἀννίβας καὶ τούτου διαμαρτὼν, νυκτὸς πρὸς τὰς κάννας ἀφίκετο. καὶ γνοὺς τὸ χωρίον καὶ πρὸς ἐνέδρας, καὶ πρὸς παράταξιν ἐπιτήδειον, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ προήροσε πάντα τὸν τόπον ὑπόψαμμον ὄντα, ἵνα κονιορτὸς ἐν τῇ μάχῃ ἀρθῇ. τὸν γὰρ ἄνεμον ὃς ἐν θέρει ἐκεῖ περὶ τὴν μεσημβρίαν εἴωθε γίνεσθαι, κατὰ νώτου ἔχειν ἐμηχανήσατο. οἱ δ' ὕπατοι ἕωθεν ἔρημον ἀνδρῶν ἰδόντες αὐτοῦ τὸ χαράκωμα, πρῶτον

περὶ χρησμῶν.

ἦσαν δὲ οἱ ὕπατοι ὅτε τοῖς ῥωμαίοις συνέπεσον, ἡ [illegible]

πρῶτον μὲν ἐπέσχον, ὑποπτεύσαντες ἐνέδραν εἶναι δόξαντες. ἔπειτα μεθ' ἡμέρας πρὸς τὰς κάννας ἀφίκοντο, καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν ἑκάτεροι ἰδίᾳ ηὐλίσαντο. ἐκ γὰρ ὁμοιότητος(?), τὴν πρὸς ἀλλήλους συνουσίαν ἐξέκλινον. καὶ ὁ μὲν παῦλος ἡσύχαζεν, ὁ δὲ τερέντιος ἤθελε συμβαλεῖν· ἀμβλυτέρους δὲ τοὺς στρατιώτας ὁρῶν, ἀνεκόπτετο. ὁ δὲ ἀννίβας καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ὡς μάχην παρεκάλει, τῆς τε ὑδρείας εἶργε, καὶ ἐκ προνομῆς αὐτοὺς σφᾶς ἐκώλυε, καὶ τὰ σώματα τῶν φονευομένων ἄνω τοῦ τῶν τεφρευμάτων ἐνέβαλλεν, ὅπως σφίσι τὸ ποτὸν δυσχεραίνηται. κἀντεῦθεν καὶ οἱ ῥωμαῖοι πρὸς παράταξιν ὥρμησαν. τοῦτο δὲ προγνοὺς ὁ ἀννίβας, λόχους μὲν ὑπὸ τοὺς ὄχθους ἐκάθισε, τὴν δὲ λοιπὴν στρατιὰν συνέταξε, καί τινας ψευδαυτομολῆσαι ὅταν σημήνῃ, ἐκέλευσε τὰς μὲν ἀσπίδας, καὶ τὰ δόρατα, καὶ τὰ μείζω τῶν ξιφῶν ἀποῤῥίψαντας, τὰ δ' ἐγχειρίδια φέροντας κρύφα, ἵνα δεξαμένων αὐτοὺς τῶν ἀντικαθεστηκότων ὡς ἀόπλους, ἐπιθῶνται αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως. οἱ δ' οὖν ῥωμαῖοι ἰδόντες πρωΐθεν τὸν ἀννίβαν παρατεταγμένον, ὡπλίζοντό τε καὶ παρετάσσοντο, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ἀμφοτέρους ἐξώτρυνον, καὶ τὰ σημεῖα ἤρθη, καὶ συμπεσόντες πολυτρόπως ἠγωνίσαντο, καὶ μέχρι μεσημβρίας ἰσοῤῥόπως τὸ κράτος ἐκρίνετο. ἐπεὶ δὲ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθε, καὶ οἱ ψευδαυτόμολοι δεχθέντες ὡς ἄνοπλοι γυμνοὶ ὄπισθεν τῶν ῥωμαίων ἐγένοντο, ἵνα μὴ σφίσιν ἐπιθῶσι δῆθεν οἱ καρχηδόνιοι, τότε καὶ οἱ λόχοι ἐκ τῶν ὄπισθεν ἐπανέστησαν, καὶ ὁ ἀννίβας κατὰ πρόσωπον σὺν τοῖς ἱππεῦσι προσέμιξε, καὶ οἵ τε πολέμιοι τοὺς ῥωμαίους πανταχόθεν ἐθορύβουν, καὶ ὁ ἄνεμος, ὅ, τι κονιορτὸς ἐς τὰς ὄψεις αὐτῶν βιαίως ἐμπίπτων ἐτάρασσε, καὶ τὸ ἆσθμα γινόμενον συνεχὲς ἐκ τοῦ καμάτου ἐπίεζεν αὐτούς, ὡς ἀπεστερημένοι τῆς ὄψεως, ἀπεστερημένοι δὲ καὶ φωνῆς, φύρδην καὶ οὐδενὶ κόσμῳ ἐφθείροντο. καὶ τοσοῦτον ἔπεσε πλῆθος, ὥστε τὸν ἀννίβαν τὸν μὲν ἐκ τοῦ ὁμίλου μηδὲ πειραθῆναι ἐξευρεῖν ἀριθμόν, τὸν δὲ τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἀριθμὸν μὲν μὴ γράψαι τοῖς οἴκοι καρχηδονίοις, διὰ δὲ τῶν δακτυλίων ἐνδείξασθαι τοῦτον. χοίνιξι γὰρ σφᾶς ἀπομετρήσας ἀπέστειλε. μόνοι γὰρ οἱ βουλευταὶ καὶ οἱ ἱππεῖς δακτυλίοις ἐκέχρηντο. συχνοὶ δ' οὖν ὅμως καὶ τότε διέφυγον, καὶ ὁ τερέντιος (ὁ γὰρ παῦλος ἀπέθανεν) ὁ δ' ἀννίβας οὐκ ἐπεδίωξεν, οὐδ' ἐς τὴν ῥώμην ἀπήχθη. δυνάμενος γὰρ ἢ παντὶ τῷ στρατεύματι, ἢ καὶ μέρει τινὶ πρὸς τὴν ῥώμην παραχρῆμα ὁρμῆσαι, καὶ ταχέως διαπολεμῆσαι, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, καί τοι τοῦ μαάρβου συναινοῦντος τοῦτο ποιῆσαι. διὸ καὶ αἰτίαν ἔσχεν, ὡς νικᾶν μὲν δυνάμενος, χρῆσθαι δὲ τῇ νίκῃ οὐκ ἐπιστάμενος. ἐπεὶ δὲ τότε ἠμέλησαν, οὐκέτι οὐδ' αὖθις ἐπέτυχον. διὸ καὶ ὁ ἀννίβας ὡς ἁμαρτὼν μεταμέλεσθαι, συνεχῶς ἀνεβόα, ὦ κάνναι κάνναι. οἱ δὲ δὴ ῥωμαῖοι παραβραχὺ κινδυνεύσαντες ἀπολέσθαι, αὖτις ἐκράτησαν διὰ τοῦ σκιπίωνος, ὃς υἱὸς μὲν ἦν τοῦ ποπλίου τοῦ ἐν τῇ ἰβηρίᾳ, καὶ τὸν πατέρα ἐπιτρωθέντα διέσωσε. τότε δὲ στρατευόμενος, ἐς τὸ κανύσιον ἔφυγε, καὶ ὕστερον δὲ ηὐδοκίμησε. παρ' ἑκόντων γὰρ τῶν συμφυγόντων ἐς τὸ κανύσιον τὴν ἡγεμονίαν λαβών, τά τε ἐκεῖ κατεστήσατο, καὶ τοῖς πλησιοχώροις φρουρὰς ἔπεμψε. καὶ πάντα καλῶς ἐβουλεύσατό τε καὶ ἔπραξεν. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ τὴν ἧτταν μὲν ἤκουσαν, οὐ μὴν καὶ ἐπίστευον. πιστεύσαντες δὲ ἐπένθουν, καὶ συνιόντες ἐς τὸ συνέδριον, μή τι πράξαντες ἀπηλλάσσοντο. ὀψὲ δ' οὖν ὁ φάβιος γνώμην ἔδωκε, κατασκόπους πέμψαι, τοὺς ἀγγελοῦντας τὸ γεγονός, καὶ τί ὁ ἀννίβας πράττει.

[illegible]

περὶ τ' σκιπίωνος.

[illegible]

αὐτὸς

primùm ſe repreſſerunt, inſidias ueriti. Poſtridie ad Cãnas uenerũt, iuxta flumẽ uterq; ſeorſim caſtrametatus. Ob morum enim diuerſitatem alter alterius conſuetudinem declinabat. Paulo quieſcente, Terentius cõfligere uoluit: nec tamen fecit, cum milites parũ eſſe alacres uidiſſet. At Hannibal uel inuitos ad pugnã eliciẽs, aquatione prohibebat, nec palari ſinebat, & cadauera cæſorũ ſuprà in profluentem ante uallũ eorũ proijciebat, ut à potu abhorrerent. His rebus Romani concitati, aciẽ inſtruxerũt. Quo Hannibal præcognito, inſidijs ſub tumulis collocatis, & reliquo exercitu ordinato, nõ nullos transfugas ſubornauit, quos ſigno dato clypeis, haſtis & enſibus grauiorib. abiectis, ſolos pugiones retinere iuſsit, ut ab aduerſarijs pro inermibus accepti, eos ex improuiſo aggrederenť. Romani, cũ Hãnibalis exercitũ mane in procinctu ſtare uiderent, armis captis & ipſi inſtruebanť. Claſsicis igitur utrinq; canẽtibus, collatiſq; ſignis, uariè & uſq; meridiẽ ancipiti Marte pugnauerũt. Vt aũt uentus eſt exortus, & fictic trãsfugæ pro inermibus accepti, poſt Romanos ſteterũt, ne ſcilicet à Carthaginenſib. opprimerenť: tunc qui in inſidijs erãt, utrinq; conſurrexerũt, & Hannibal à fronte cũ equitibus, & hoſtes, nec minus uentus & puluis in facies eorũ uiolenter incidentes, Romanos undiq; turbabãt, & creber ex fatigatione anhelitus, ut & uiſu & uoce priuati, promiſcuè nulloq; ordine cæderenť. Tanta igitur multitudo cecidit, ut Hannibal uulgi inire numerũ ne tentarit quidem: equitũ aũt & ſenatorũ numerum ad ſenatum Carthaginenſem nõ ſcripſerit, ſed per modios anulorum demonſtrarit. Soli enim ſenatores & equites anulis utebantur. Multi tamen cum Terentio tum quoq; euaſerunt, ſed Paulus occubuit. At Hannibal fugientes non perſecutus eſt, neq; Romam properauit. Nam cum uel totum exercitũ, uel partem eius eueſtigiò Romam perducere, atque in urbe bellum gerere potuiſſet, non tamen fecit: quamuis ſuadente Maharbale. Quare probro ei datum eſt, quòd uincere poſsit, ſed uti uictoria neſciat. Rem ſanè tum neglectã, poſtea nunquam reſarcire potuerunt: & Hannibalem ceſſationis ita pœnituit, ut continenter exclamaret, O Cannæ Cannæ. Romani autem excidio proximi, uictoriã per Scipionem recuperarunt, P. Scipionis in Hiſpania bellum gerentis filium, qui patrem uulneratum defenderat. Tum uerò miles Canuſium fugit, adeptúsque gloriam ab ijs qui eòdem ſe receperant, imperium ultrò delatum accepit, & rebus ibi conſtitutis præſidia miſit finitimis, in rebus & deliberandis & gerendis dexter.

Hannibal uictoria nõ utitur.

Qui Romæ erant, cladem audiuerunt, ſed non crediderunt: cum credidiſſent, luxerunt. & in curia congreſsi, rebus infectis recedebant: donec tandem Fabius dixit, exploratores eſſe mittendos, qui & rem geſtam, & quid ageret Hannibal, nunciarent.

Q. Fabius Max. Remp. afflictã cõſilio ſubuenit.

Ipſis uerò non plorandum eſſe, ſed pedetentim procedendum, ut ea quæ facto eſſent opus, tempeſtiuè gererentur: & copias quantæ poſsint maximæ conſcribendas eſſe, & finitimorum opem implorandam. Poſthæc cum Hannibalem in Apulia eſſe cognouiſſent, & à Terentio literas accepiſſent, de ſalute & actis eius: nonnihil receptis animis, Dictatorem Marcum Iunium, Tiberium Sempronium Gracchum magiſtrum equitum dixerunt. & eueſtigiò non iuuenes duntaxat, ſed etiam effœtos ſenes conſcripſerunt: & carcere aperto maleficis impunitate, ſeruis libertate promiſſa, etiam latrones aliquot in militum catalogos retulerunt. Ad hæc ſocios accerſiuerunt, beneficiorum quæ accepiſſent admonitos, alijs frumentum, alijs argentum polliciti, quod prius facere non ſoliti erant: & in Græciam miſerunt, auxilia uel impetraturi, uel mercede conducturi. Hannibal Romanorum conſpiratione & apparatu cognito, in Cannis ſe tenuit, deſperata repentina urbis expugnatione: & fœderatos, ut prius etiam, gratis dimiſit:

Hannibal Romanorum captiuos occidit.

Romanos uerò ſpe uenditionis aſſeruauit, ut ea ſe ſuas opes augeret, Romanorum immimueret. Sed cum nemo ueniſſet, qui captiuos requireret: eos aliquot domum mittere iuſsit, afferendæ pecuniæ cauſa, prius iureiurando adactos, ſe redituros eſſe. Sed cum eos ne tum quidem redimere uellent, eos qui nominis alicuius erant, Carthaginem miſit. Cæteros partim excruciatos necauit, partim inter ſeſe dimicare coegit, amicis & cognatis inter ſe cõmiſſis. Qui uerò petendę pecuniæ cauſa miſsi fuerant, reuerſi, ut iureiurando ſatisfeciſſe uiderẽtur, & pòſt fuga elapſi, à Cenſoribus notati, ſemetipſos peremerunt. Hannibal fratre Magone Carthaginem res geſtas nunciatum miſſo, & ad pecuniam militesq́ petendos, cum is ex aggeraſſet omnia, et anulos annumeraſſet, decreuerunt omnia quæ petierat. Hannoni enim » belli deponendi, & dum ſuperiores eſſent, fa- » ciendæ pacis autori, non auſcultarunt: non tamen decreta executi ſunt, ſed neglexerunt. Interim Hannibal in Campaniam proceſsit, & oppido quodam Samnitico capto, Neapolim contendit, paucis cum præda præmiſsis. contra quos oppidani, ut ſolos, excurſione facta, improuiſo illius aduentu, cæſi ſunt magna ex parte: urbem tamen non cæpit, neq; obſidioni illius diu immoratus eſt. Nã Capuani cum

Capuani Hannibalẽ recipiunt.

partim Romanorũ amicitiam colerẽt, partim Hannibali ſtuderent, poſtquã is in Cannis uictor, aliquot eorũ ciues captos dimiſerat: multitudo ad eum deficere uoluit, optimates autẽ aliquandiu diſtulerunt. Deinde cum in curia conueniſſent, impetu populi omnes occiſi eſſent, niſi quidam ex plebe, cõſiderata mali magnitudine, ſenatores ut exitio dignos accuſaſſet: ſed prius alios eis ſurrogãdos eſſe, dixiſſet, q̃ urbs ſine cõſilio ſalua eſſe nõ poſſet. Cui cũ Capuani obtẽperaſsẽt, ſingulisq́ curia ejciẽdis multi-

αὐτοὺς δὲ μὴ κλαίειν, σιγῇ δὲ βαδίζειν, ἵν' ἐν καιρῷ τὰ προσήκοντα γίνοιτο· δύναμίν τε συλλέξασθαι ὅσην ἂν δύναιντο, καὶ τοὺς περιοίκους ἐπικαλέσασθαι. μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὸν Ἀννίβαν ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ εἶναι ἔμαθον, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ Τερεντίου ἐδέξαντο, ὅτι σέσωσται, καὶ ὅσα πέπραχε, μικρὸν ἀνεθάρσησαν· καὶ δικτάτωρ μὲν Μάρκος Ἰούνιος, ἵππαρχος δὲ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος ἐλέχθησαν. καὶ παραχρῆμα τῶν τε πολιτῶν οὐ τοὺς ἡβῶντας μόνον, ἀλλὰ καὶ παρηβηκότας ἤδη κατέλεξαν, καὶ δεσμώτας ἐπ' ἀδείᾳ, καὶ δούλους ἐπ' ἐλευθερίᾳ, λῃστάς τέ τινας προσελάβοντο, καὶ τοὺς συμμάχους προσεκαλέσαντο, ἀναμιμνήσκοντες ἅ τί που εὐηργέτηντο, καὶ προϋπισχνούμενοι δώσειν τοῖς μὲν σῖτον, τοῖς δὲ ἀργύρια, ὅπερ οὔπω πρότερον ἐποίησαν· καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔπεμψαν, ἢ πείσοντές τινας συμμαχῆσαι αὐτοῖς, ἢ μισθωσόμενοι. Ἀννίβας δὲ συνεστηκότας τοὺς Ῥωμαίους καὶ παρασκευαζομένους μαθὼν, ἐν ταῖς Κάνναις διέτριβε, τὴν ἐξ ἐπιδρομῆς ἅλωσιν ἀπεγνωκώς· καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸ μὲν συμμαχικὸν ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν, ὡς καὶ πρότερον, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἐτήρει, ἀποδόσθαι ἐλπίζων αὐτοὺς, ἵν' ἑαυτὸν εὐπορώτερον ἐντεῦθεν ποιήσῃ, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἀπορωτέρους. ἐπεὶ δὲ μηδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀφίκετο τοὺς αἰχμαλώτους ζητῶν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πέμψαι τινὰς οἴκαδε ἐπὶ λύτρα, προομόσαντας ἐπανήξειν. ὡς δὲ οὐδ' οὕτω λύσασθαι σφᾶς ἠθέλησαν, τοὺς μὲν λόγου τινὸς ἀξίους ἐς τὴν Καρχηδόνα ἀπέστειλε, τῶν δ' ἄλλων τοὺς μὲν αἰκισάμενος ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ μονομαχῆσαι ἠνάγκασε, τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀλλήλοις συμβαλών. οἱ δὲ πεμφθέντες ἐπὶ τὰ λύτρα, ἐπανελθόντες, ἵν' εὐορκήσωσι, φυγόντες δὲ μετὰ τοῦτο, ἄτιμοι ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐγένοντο, καὶ ἑαυτοὺς διεχρήσαντο. Μάγωνα δὲ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ἀννίβας ἀγγελοῦντα τοῖς Καρχηδονίοις ἔπεμψε τὰ γινόμενα, καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν καὶ δυνάμεις αἰτήσοντα· καὶ ὁ μὲν ἀπελθὼν τούς τε δακτυλίους ἠρίθμησε, καὶ ἐπὶ μεῖζον ἐξῇρε δὴ τὸ κατόρθωμα, καὶ ἐψηφίσθη πάντα ὅσα ᾐτήσατο· τῷ γὰρ Ἄννωνι τἀναντία λέγοντι, καὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, ἕως καθυπέρτεροι δοκοῦσι, συμβουλεύοντι, οὐκ ἐπείσθησαν· οὐ μέντοι τὰ ψηφισθέντα καὶ εἰς ἔργον ἤγαγον, ἀλλ' ἠμέλησαν. Ἀννίβας δ' ἐν τούτῳ εἰς τὴν Καμπανίαν προεχώρησε, καὶ πόλισμά τι ἑλὼν Σαμνιτικὸν, καὶ ἐπὶ Νέαν ὥρμησε πόλιν, προπέμψας μετὰ τῆς λείας ὀλίγους τινάς· πρὸς οὓς ὡς μόνους ὄντας τῶν τῆς πόλεως ἐκδραμόντων, ἐπιφανεὶς αὐτοῖς ἀπροσδόκητος, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, τὴν δὲ πόλιν οὐχ εἷλεν, οὔτ' ἐπὶ πολὺ ταύτῃ προσήδρευσεν. οἱ γὰρ τὴν Καπύην οἰκοῦντες Καμπανοὶ, οἱ μὲν τῇ Ῥωμαίων φιλίᾳ ἐνέμενον, οἱ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἀπέκλινον. ἐπεὶ δὲ ἐν ταῖς Κάνναις εὐτύχησε, καί τινες ἄνδρες αὐτῶν ἁλόντες ἀφείθησαν, τὸ μὲν πλῆθος ὥρμησε μεταστῆναι πρὸς τὸν Ἀννίβαν, οἱ δὲ δυνατοὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον· εἶτ' ἐπ' αὐτοὺς τὸ πλῆθος ὁρμῆσαν συνηγμένους ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, πάντας ἂν κατεχρήσατο, εἰ μή τις ἐκ τοῦ πλήθους τὸ μέγεθος συνιδὼν τοῦ κακοῦ, κατηγόρησε μὲν τῶν βουλευτῶν ὡς πάντως φθαρῆναι ἀξίων· ἔφη δὲ, πρότερον ἄλλους ἀντ' ἐκείνων αἱρεθῆναι προσήκειν, τὴν γὰρ πόλιν μὴ δύνασθαι μὴ προβουλευόντων τινῶν σώζεσθαι. πεισθέντων δὲ τῶν ἐν τῇ Καπύῃ, ἐκβάλλειν ἕνα ἕκαστον ἐκ τοῦ συνεδρίου,

ἵνα τὰ ἐκεῖ χρηματίσας ὁ Ἀννίβας ἐκράτησε.

[illegible]

ἀξίουν, ἠρώτα τὸ πλῆθος, ἥν τινα αὐτοῦ ἀνθαιρῶνται· καὶ οὕτω μὴ δυνηθέντων αὐτῶν ἑτέρους δι' ὀλίγου ἀνθελέσθαι, πάντας ἐκείνους ὡς ἀναγκαίους ἀφῆκε, καὶ κατηλλάγησαν ἀλλήλοις, ἐσπείσαντο πρὸς ἀννίβαν. καὶ ὃς διὰ ταχέων ἐπανῆκεν ἐκ τῆς νεαπόλεως, ἦλθεν εἰς τὴν καπύην· καὶ διαλεχθεὶς αὐτοῖς, ἄλλα τε πολλὰ ἐπαγωγὰ, καὶ τὴν ἡγεμονίαν σφίσι τῆς ἰταλίας δώσειν ὑπέσχετο, ἵν' ἐν ἐλπίσι γενόμενοι, ὡς καὶ ἑαυτοῖς πονοῦντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται. μεταστάσης δὲ τῆς καπύης, καὶ ἡ ἄλλη καμπανία ἐκινεῖτο. καὶ οἱ ῥωμαῖοι τὴν ἀπόστασιν αὐτῆς μαθόντες, ἤχθοντο. ὁ γὰρ μὴν ἀννίβας ἐπὶ νουκερίνους ἐστράτευσεν· οἱ δὲ πολιορκούμενοι, τὴν ἄχρηστον σφῶν ἡλικίαν ἀπορίᾳ τροφῶν ἐξεώσαντο· οὓς ὁ ἀννίβας οὐ προσεδέξατο, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν πόλιν ἐπανιοῦσι μόνον ἀσφάλειαν ἔδωκε. διὸ καὶ οἱ λοιποὶ μεθ' ἑνὸς ἱματίου ἐκχωρῆσαι τοῦ ἄστεος ὡμολόγησαν· ἐπεὶ δὲ ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς μὲν βουλευτὰς ἐς βαλανεῖα κατακλείσας, ἀπέπνιξε· τοῖς δ' ἄλλοις ἐπιτρέψας ἀπιέναι ὅποι βούλοιντο, πολλοὺς ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνων ἐφόνευσε. συχνοὶ δὲ ἐκ τούτων καὶ διεσώθησαν ἐς τὰς ὕλας προκαταφυγόντες. ἐκ τούτου δὲ οἱ λοιποὶ φοβηθέντες, οὐ συνέβαινον ἔτι αὐτῷ, ἀλλ' ἀντεῖχον ἐς ὅσον ἐδύναντο. καὶ οἱ νωλανοὶ βουλευόμενοι προσχωρῆσαι αὐτῷ, ἐπεὶ τὸ ἐς ἐκείνους ἔργον ἐπράχθη, ἐπηγάγοντο λάθρᾳ τὸν μάρκελλον, καὶ τὸν ἀννίβαν προσβαλόντα μετὰ ταῦτα τῇ πόλει ἀπεκρούσαντο. ἀπεκρούσθη δὲ τῆς νώλης, ἀκερραίους εἷλε λιμῷ, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τοῖς νουκερίνοις συμβάσας, καὶ τὰ αὐτὰ εἰργάσατο καὶ αὐτούς. εἶτα καὶ ἐπὶ βασιλίνας ἐστράτευσεν, ἐν ᾧ ῥωμαῖοί τε καὶ σύμμαχοι ὡσεὶ χίλιοι συγκατέφυγον. οἳ τοὺς μὲν ἐπιχωρίους προδιδόναι σφᾶς μελλήσαντας, ἀπέκτειναν, καὶ τὸν ἀννίβαν πολλάκις ἀπώσαντο, καὶ πρὸς λιμὸν γενναίως διεκαρτέρησαν. ὑπολιπούσης δὲ τῆς τροφῆς αὐτούς, ἐπ' ἀσκοῦ τινὰ διὰ τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν δικτάτωρα ἔπεμψαν. ὁ δὲ πίθους ἀλεύρων πλήρεις νυκτὸς ἐμβαλὼν ἐς τὸν ποταμόν, ἐντειλάμενος αὐτοῖς παρατηρεῖν ἐν τῷ σκότει τὸ ῥεῦμα· καὶ χρόνον μέν τινα ἐλάνθανον οὕτως τροφὰς αὐτοῖς χορηγούμενοι, πίθου δέ τινος προσαραχθέντος ποι, καὶ συντριβέντος, ἐγνώσθη καρχηδονίοις τὸ γινόμενον, καὶ ἁλύσεσι τὸν ποταμὸν διέλαβον. ὡς δὲ ὑπὸ λιμοῦ καὶ τοῖς τραύμασι συχνοὶ διεφθάρησαν, τὸ ἕτερον μέρος τῆς πόλεως ἐξέλιπον· καὶ ἐν τῷ λοιπῷ διεκαρτέρουν, τὴν γέφυραν διακόψαντες. ἔπειτα σπέρμα γογγυλίδος ἐκ τοῦ τείχους ἔς τι χωρίον ἔξωθεν αὐτοῦ κατέβαλον. ἐποίησαν δὲ τοῦτο, ἵνα καταπλήξωσι τοὺς πολεμίους, ὡς καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντερείσοντες. ὅθεν ὁ ἀννίβας ἔφθασεν αὐτοὺς ἔχειν τὴν τροφὴν οἰηθείς, καὶ ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ θαυμάσας, ἐς ὁμολογίαν προσεκαλέσατο, καὶ χρημάτων ἀπέδοτο σφᾶς. ἐλύσαντο γὰρ αὐτοὺς οἱ ῥωμαῖοι προθύμως, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐτίμησαν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, καὶ ἐκ δελφῶν οἱ πεμφθέντες ἀνεκομίσθησαν, λέγοντες, τὴν πυθίαν
„ χρῆσαι αὐτοῖς, ἀποβαλεῖν τῆς ῥᾳθυμίας, καὶ τῷ πο-
„ λέμῳ προσέχειν. ἐντεῦθεν ἀνεῤῥώσθησαν, καὶ κατέλαβον τὸν ἀννίβαν, καὶ οἱ παρεστρατοπεδεύσαντο, ὅπως τὰ πραττόμενα παρ' αὐτοῦ παρατηρῶσι· καὶ ὅ γε ἰούνιος ὁ δικτάτωρ τὰ τοῖς καρχηδονίοις παραγγελλόμενα, καὶ τοὺς ῥωμαίους ποιεῖν ὁμοίως ἐκέλευε, καὶ σῖτον καὶ ὕπνον ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ᾑροῦντο, καὶ τὰς φυλακὰς ὁμοίως ἐποιοῦντο, καὶ τἆλλα ἐπίσης ἔπραττον. καταμαθὼν δὲ τοῦτο ἀννίβας, χειμέριον ἐτήρησε νύκτα, καὶ

[illegible] (margin note beside Βασιλίνας)

στρατήγημα τ' ἀννίβ. (margin note)

τοῖς

multitudinem rogabat, quoſnam illorum loco crearent: & cum exiguo tempore alios ſufficere non poſſent, omnes illos ut neceſſarios dimiſerunt: & inter ſe reconciliati, pacem cum Hannibale fecerunt. Qui celeriter relicta Neapoli, Capuam uenit, & pro concione pòſt multa alia grata auribus, Italiæ principatum eis promiſit, ut ſpe erecti, ſe pro ſemetipſis laborare, alacrius pugnarent. Poſt Capuæ defectionem etiam reliqua Campania in motu fuit: cuius defectionem Romanis ægrè ferentibus, Hannibal Nucerinos oppugnauit. Qui cum obſiderentur, inutilem ætatem ob cibariorum penuriam expulerunt: quos Hannibal non recepit, neque aliò quàm in urbem redeundi poteſtatem dedit. Quamobrem cæteri quoque cum una ueſte ſe urbe exceſſuros pepigerunt. At ille urbe potitus, ſenatores in balneis incluſos ſuffocauit: reliquos cum diſcedere quò uellent iuſsiſſet, multos in itinere interfecit. ſed tamen eorum multi in ſyluas profugi euaſerunt. Ea crudelitate cæteri territi, non amplius eius fidei ſe permiſerunt, ſed reſiſtebant, dum poterant. Nolaníque de facienda deditione conſultantes, illo facinore uiſo, Marcellum clàm acceſſiuerunt, Hannibale ab urbis oppugnatione repulſo. Inde digreſſus, Acerranos fame domuit, iiſdem quibus Nucerinos conditionibus, eodémque tractauit modo. Deinde Baſilinas eſt aggreſſus, quò Romani, eorúmque ſocij circiter M confugerant, qui ciuibus proditionem molientibus occiſis, Hannibaleq; ſæpè profligato, famem quoque fortiter tolerarunt. Cum autem commeatus defeciſſet, quendam in utre ad Dictatorem miſerunt: qui noctu dolia farina plena in flumen coniecta, eos in tenebris obſeruare iuſsit. Hoc modo clam eos ad tempus aluit: ſed tandem uno dolio ex alliſione confracto, Carthaginenſes re animaduerſa, cathenis fluuium munierunt. Vt autem fame & uulneribus multi perierunt, altera urbis parte deſerta, & ponte interrupto: in altera obſidionem tolerarunt. Poſtea ſemen raporum in quendam locum extra murum abiecerunt, ut hoſtes eos diu habituros crederent, unde uiuerent. Qua eadem opinione deceptus Hannibal, eorúmque fortitudinem admiratus, eos ad pactionem prouocatos, pecunia uendidit: quos Romani non modò cupidè redemerunt, ſed etiam honorarunt. Dum hæc geruntur, legati Del- «
phis reuerſi, nunciant, iubere Pythiam, ut re- «
pudiata ignauia, bello ſint intenti. Ex eo confirmati atque aſſecuti Hannibalem, iuxta eum caſtra poſuerunt, ut quid ageret, obſeruarent. Ac Iunius Dictator, quæ Carthaginenſes facere iubebantur, eadem ſuos & ipſe obſeruare atque facere iubebat. Itaque & cibum & ſomnum eodem tempore capiebant, excubias eodem modo uiſebant, cæteráque ex æquo faciebant. Quo Hannibal cognito, tempeſtuoſa nocte captata, par-

Nucerinorum interitus.

Acerranorum interitus.

Baſilinerũ deditio.

Hannibal Iunium Dictatorem, non impunè ſimiũ ſuum eſſe patitur.

timili-

ri militum à uespera profectionem denunciat. Iunio id imitato, per uices alios atque alios impetum in Romanos facere iuſsit, ut continenter uigilijs & tempeſtate fatigarētur: ipſe cum reliquis quieuit. Cū luceſceret, exercitu reuocato, Romanos qui armis poſitis ad quietem ſe conferebant, ſubitò aggreſſus, multos occidit, & uallum ab eis deſertum cæpit. Sardinia & Sicilia quamuis in motu eſſent, à Romanis non curabantur. Coſs. creati ſunt, Gracchus magiſter equitum, & Poſthumius Albinus: quorum hic cum omni exercitu à Boijs cæſus eſt, in tranſitu ſyluoſi mōtis inſidijs exceptus, cuius capite Barbari excauato, auro'que inducto, pro phiala in ſacris uſi ſunt. Prodigia tum fuerunt. Nam bos equum peperit, & flamma è mari emicuit. Coſs. Gracchus & Fabius, quid Hannibal Capuæ ageret, obſeruantes, quòlibet legatos mittebant, ſocijs opem ferebant: eos qui defecerant, reconciliare conabantur, & reſiſtentium agros populabantur. Hannibal uerò dum commeatu, eo'que armis parto non abundabat, modeſtè cum exercitu uiuebat. Vt uerò Capua occupata, in magna rerum affluentia ocioſi hybernarunt: » & uires corporum, deſidia, & robur animorum delicijs ſunt imminuta: mutato'que uictu » patrio, in prælijs uinci didicerunt. Bello iam inſtante, in montes tranſijt, & milites exercuit: ſed cum exiguo tempore firmari non poſſent, elephantis, alijs'que militibus domo aduectis, animum recepit. Nolam'que oppugnauit, ut uel urbem caperet, uel Marcellum à Samnij uaſtatione reuocaret. Cum nihil proficeret, urbe relicta, agros uaſtauit: donec iuſto prælio ui ſuperatus, ex Hiſpanorum & Afrorum crebra ad Romanos defectione (quod ei prius nunquam acciderat) magnum dolorem cæpit: & ſibi ipſi ac militibus diffiſus, omni illa prouincia relicta, Capuam redijt, atque inde etiam poſt diſceſſit. At Scipionibus, Ibero amne iam ſuperato, agros uaſtantibus, & urbes capientibus: etiam Haſdrubale, qui ad ea prohibenda feſtinanter accurrerat, acie uicto: Carthaginenſes maioribus auxilijs Haſdrubali, quam Hannibali, opus eſſe rati, & ne Scipiones in Africam traijcerent ueriti: Hannibali paruis ſupplementis miſsis, maximam copiarum partem cum Magone quàm celerrimè in Hiſpaniam ablegarunt: iubentes, ut rebus illic conſtitutis, ipſe in præſidijs eſſet: Haſdrubal autem, cum exercitu in Italiam proficiſceretur. Quo cognito, Scipiones pugna abſtinuerunt, ne forte uictor Haſdrubal in Italiam properaret. Cum autem ſocij Romanorum à Carthaginenſibus uexarentur, Publius cum hoſtibus congreſſus, uicit: Cneus è pugna abeuntes, exceptos occidit. Ob eam cladem, & frequentem urbium defectionem, etiam

Albinus cōſul à Boijs cæſus.

Prodigia.

Campanæ deliciæ Hānibalē uinci docent.

Scipionum res Hiſpanicæ.

τοῖς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐπ' ἔξοδον ἀφ' ἑσπέρας αὐτίκα, τοῦ δὲ ἰουνίου τι αὐτὸ ποιήσαντος, ἐκ διαδοχῆς ἄλλοτε ἄλλους αὐτῷ προσβάλλειν ἐκέλευσεν, ἵν' ὑπὸ συνεχοῦς πόνου ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τοῦ χειμῶνος κάμωσιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δ' ἡμέρα ὑπολάμψειν ἔμελλε, τὸ στράτευμά τε λάθρα ἀνεκαλέσατο, καὶ τῶν ῥωμαίων τὰ ὅπλα κατατεθειμένων, καὶ πρὸς ἀνάπαυλαν τετραμμένων, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ἄφνω, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, καὶ τὸ χαράκωμα ἐκλειφθὲν εἷλε. τὰ δὲ ἐν τῇ σικελίᾳ καὶ τῇ σαρδοῖ ἐκινεῖτο, οὐ μέντοι καὶ ἐπιστροφῆς τινὸς παρὰ τῶν ῥωμαίων ἔτυχον. ὕπατοι δὲ ὅ, τε γράκχος ὁ ἵππαρχος καὶ ποστούμιος ἀλβῖνος ᾑρέθησαν. καὶ ὁ μὲν ἀλβῖνος μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὑπὸ τῶν βοιουίων ἐφθάρη, δι' ὄρους ὑλώδους πορευόμενος καὶ ἐνεδρευθείς, οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκκαθάραντες καὶ περιχρυσώσαντες, πρὸς τὰ ἱερὰ αὐτῶν αὐτῇ φιάλῃ ἐχρῶντο. γεγόνασι δὲ τότε τέρατα· βοῦς τε γὰρ ἵππον ἔτεκε, καὶ ἐκ θαλάσσης ἐξέλαμψε πῦρ. οἱ δ' ὕπατοι γράκχος καὶ φάβιος στρατοπεδευσάμενοι, τόν τε ἀννίβαν ἐτήρουν ὅ, τι πράσσοι, καὶ διεπέμποντο ἑκασταχόσε, τοῖς τε συμμάχοις ἐπήμυνον, καὶ τοὺς ἀφεστηκότας οἰκειοῦσθαι ἐπειρῶντο, τά, τε τῶν ἀνθισταμένων ἐκάκουν. ὁ δ' ἀννίβας ἕως μὲν τῆς τροφῆς φειδοῖ ἦν, ὑπέρα· καὶ διαιτώμενος, σωφρόνως μετὰ τοῦ στρατοῦ διῆγεν. ὡς δὲ τὴν καπύην ἔλαβον, καὶ πολλοῖς ἐπιτηδείοις ἐν ῥᾳστώνῃ διεχείμασαν, τήν τε ἰσχὺν τῶν σωμάτων μὴ πονούμενοι, καὶ τὴν ῥώμην τῆς γνώμης ὑπὸ τῆς εὐθυμίας ἠλαττώθησαν, καὶ τὴν πάτριον ἀμείψαντες δίαιταν, ἡττᾶσθαι ἔμαθον μαχόμενοι. ἐπεὶ δὲ ὁ πόλεμος ἤδη ἐπέκειτο, ἐς ὄρη μετέστη, καὶ ἐγύμναζε τὸ στράτευμα. οἱ δ' οὐχ οἷοί τε διὰ ὀλίγου ῥωσθῆναι γεγόνασι. βοηθείας δὲ αὐτῷ οἴκοθεν ἄλλης τε καὶ ἐλεφάντων ἐλθούσης, ἀνεθάρσησε· καὶ ἐπὶ τὴν νῶλαν, ὡς αἱρήσων αὐτὴν, ἢ τόν γε μάρκελλον τὴν σαμνιτίδα πορθοῦντα, ταύτης ἀπάξων, ὥρμησεν. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε, τῆς μὲν πόλεως ἀπέστη· τὴν δὲ χώραν ἔκοπτε, μέχρις οὗ μάχῃ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἡττήθη, ἐφ' ᾧ καὶ ἤλγησε. πολλοὶ μὲν γὰρ ἰβήρων, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν λιβύων, ἐγκατέλιπον αὐτὸν, καὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους αὐτομόλησαν, ὃ οὔπω πρὶν ἐπάθε. καταγνοὺς δ' ἐκ τούτου καὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν στρατιωτῶν, πᾶσαν τὴν γῆν ἐκείνην ἐξέλιπε, καὶ ἐς τὴν καπύην ἀνεχώρησεν. ἔπειτα κἀκεῖθεν μετέστη. οἱ δὲ σκηπίωνες τόν τε ἴβηρα ποταμὸν διέβησαν, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις προσήγοντο, καὶ τὸν ἀσδρούβαν διὰ ταῦτα σπουδῇ ἐπελθόντα, μάχῃ ἐνίκησαν. οἱ καρχηδόνιοι δὲ ταῦτα μαθόντες, καὶ νομίσαντες πλείονος τὸν ἀσδρούβαν ἢ τὸν ἀννίβαν δεῖσθαι βοηθείας, καὶ φοβηθέντες μὴ καὶ ἐς τὴν λιβύην οἱ σκηπίωνες διαβῆναι ἐπιχειρήσωσι, τῷ μὲν ἀννίβᾳ βραχεῖαν δύναμιν ἔπεμψαν, τὴν πλείω δὲ μετὰ μάγωνος ἐς τὴν ἰβηρίαν τάχιστα ἀπεστάλκασι, κελεύσαντες, μετὰ τὴν τῆς ἰβηρίας κατάστασιν τὸν μὲν ἐπὶ τῇ τῶν ἐκεῖ φυλακῇ καταμένειν, τὸν δὲ ἀσδρούβαν ἐπὶ τὴν ἰταλίαν σὺν δυνάμει σταλῆναι. ὃ γνόντες οἱ σκηπίωνες, οὐκέτ' ἐμαχέσαντο, ἵνα μὴ κρατήσας ἴσως ὁ ἀσδρούβας, ἐς τὴν ἰταλίαν ἐπειχθῇ. ὡς δὲ τὸ τῶν ῥωμαίων φίλιον ἐκάκουν οἱ καρχηδόνιοι, πούπλιος μὲν ὁμόσε τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ τῶν ἐναντίων ἐχώρησέ τε, καὶ ἐπεκράτησε· γναῖος δὲ τοὺς ἀποχωροῦντας σφῶν ἐκ τῆς μάχης ὑπέλαβεν, καὶ διέφθειρεν. ἐκ δὲ τῆς συμφορᾶς ταύτης, καὶ ὅτι καὶ πόλεις συχναὶ πρὸς τοὺς ῥωμαίους μεθίσταντο,

καὶ τῶν

ἕως μὲν διὰ τροφῆς ἦν μετρίως, οἱ καρχηδόνιοι ἐσωφρόνουν.

ἴσως ὁ σκηπίων ἐν ἰβηρίᾳ ἐπαίσεν.

καὶ τῶν Λιβύων τινὲς αὐτοῖς προσεχώρησαν, πλὴν ἢ ἐνοεῖτο ὁ Ἀσδρούβας κατέμενεν. οἱ δὲ Σκιπίωνες ἐς τὴν Ἰταλίαν εὐθὺς τοὺς προσχωρήσαντας ἔστειλαν. αὐτοὶ δὲ τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καθίστων, καὶ τοὺς τῶν Ζακυνθίων ὑπηκόους, τούς τε τοῦ πολέμου καὶ τῆς συμφορᾶς αἰτίους αὐτοῖς γεγενημένους, ἑλόντες, τό τε πόλισμα κατέσκαψαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπώλεσαν, καὶ τὴν Ζάκυνθον μετὰ ταῦτα κομισάμενοι, τοῖς ἀρχαίοις πολίταις ἀπέδοσαν· τοσαύτῃ τε ἐγκρατείᾳ περὶ τὴν λείαν ἐχρήσαντο, ὡς μηδὲν οἴκαδε πέμψαι. τοῖς μὲν γὰρ στρατευομένοις ἐπέτρεψαν ταῦτα ποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ἀστραγάλους τοῖς τέκνοις ἔπεμψαν, ὅθεν ἡ γερουσία παραιτησαμένου τοῦ Γναίου, ἵν' ἀπελθὼν οἴκαδε προῖκα τῇ θυγατρὶ ἐρανίσῃ, ὡραίᾳ οὔσῃ ἀνδρός, ἐψηφίσατο ἐκ τοῦ δημοσίου προῖκα δοθῆναι αὐτῇ. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ καὶ ἡ Σικελία, καὶ ἡ Σαρδὼ ἀλλοτριωθεῖσαι ῥᾳδίως ἀνελήφθησαν. καὶ τὰ μὲν ἐν ταύταις δι' ὀλίγου κατέστη, καὶ ὁ Ἀσδρούβας ἐπαμύνων αὐτοῖς, ἑάλω, καὶ τὴν νῆσον μικροῦ πᾶσαν αὐτοκράτωρ Μάλλιος Τορκουᾶτος. καὶ τότε μὲν τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ ἡσύχασε, μετὰ δὲ ταῦτα ἐταράχθη. ὁ δὲ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς Φίλιππος, φανερώτατος τῶν Καρχηδονίων ἐγένετο ἐραστής. τῆς γὰρ Ἑλλάδος πάσης ἄρξαι θέλων, συνθήκας πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἔθετο, ὥστε κοινῇ πολεμήσαντας, καὶ τὴν μὲν Ἰταλίαν τοὺς Καρχηδονίους λαβεῖν, τὴν δὲ Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἤπειρον μετὰ τῶν νήσων, ἐκεῖνον. ἡ μὲν οὖν ὁμολογία αὕτη τούτοις ἐγένετο. τοῦ δὲ κήρυκος τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου πεμφθέντος πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἁλόντος, ἔμαθον οἱ Ῥωμαῖοι τὸ γινόμενον, καὶ παραχρῆμα στρατηγὸν ἐπ' αὐτὸν Μάρκον Οὐαλέριον Λαουΐνιον ἔστειλαν, ὅπως περὶ τῆς οἰκείας δείσας, κατὰ χώραν μένοι. καὶ ἔσχεν οὕτως. προῆλθε μὲν γὰρ μέχρι τῆς Κορκύρας ὁ Φίλιππος, ὡς ἐς τὴν Ἰταλίαν πλευσούμενος. μαθὼν δὲ τὸν Λαουΐνιον ἐς τὸ Βρεντέσιον ἤδη παρεῖναι, οἴκαδε ἀνεκομίσθη. τοῦ Λαουϊνίου δὲ μέχρι τῆς Κορκύρας πλεύσαντος, ἐς τοὺς τῶν Ῥωμαίων συμμάχους ὥρμησε, καὶ Ὠρικὸν εἷλε, Ἀπολλωνίαν τ' ἐπολιόρκει. ἐπιστρατεύσας δ' αὐτῷ ὁ Λαουΐνιος, τό τε Ὠρικὸν ἀνεκτήσατο, καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν ἐρρύσατο. κἀντεῦθεν ὁ Φίλιππος τὰς ναῦς, αἷς ἐκέχρητο, κατακαύσας, πεζὸς ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησεν. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπάτους εἵλοντο τὸν Φάβιον καὶ τὸν Μάρκελλον, οἳ τὸν μὲν Ἀννίβαν τὴν νῦν καλουμένην Καλαβρίαν, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν περιπορευόμενον, ὑπὸ Γράκχῳ τῷ πρὸ αὐτῶν ἄρξαντι ἐπέταξαν· καὶ ὃς Ἄννωνα περὶ Βενεβεντὸν ἀπαντήσαντα οἱ ἐκ Βρεττίων ἐτρέψατο. καὶ τὸ λοιπὸν πρόσω, τόν τε Ἀννίβαν παρεφύλαττε. καὶ τὰ τῶν ἀφεστηκότων ἐπόρθει, πόλεις τέ τινας ἀνεσώσατο· αὐτοὶ δὲ οἱ ὕπατοι πρὸς τὴν Καμπανίαν ἐτράποντο, ἵν' αὐτὴν χειρωσάμενοι, μηδένα κατόπιν πολέμιον ὑπολίπωσιν, οὕτω τε ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν χωρήσωσιν· ἅτε διαιρεθέντων, Φάβιος μὲν τά τε Καμπανίας, τά τε τοῦ Σαμνίου κατέτρεχε. Μάρκελλος δὲ εἰς τὴν Σικελίαν ἐστρατεύθη, καὶ τὰς Συρακούσας ἐπολιόρκει, προσχωρησάσας μὲν αὐτῷ, εἶτ' ἀποστάσας διά τινων ὑπὸ ψευδοῦς ἀγγελίας, καὶ δι' ἐλαχίστου ἂν αὐτὰς ἐχειρώσατο, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἅμα προσβαλὼν τῷ τείχει, εἰ μὴ ὁ Ἀρχιμήδης μηχαναῖς ἐπὶ πλεῖστον αὐτοὺς ἐποίησεν ἀντισχεῖν. καὶ λίθους γὰρ καὶ ὁπλίτας μηχανήμασιν ἀπαρτῶν, καθίει τε ἐξαπιναίως αὐτούς, καὶ ἀνέσπα δι' ὀλίγου. ταῖς δὲ ναυσὶ καὶ τοῖς πυργοφόροις ἐπιβὰς ἐξέπεμπεν, ἀνεῖλκέ τε αὐτάς, ἐμ-

[illegible]

[illegible]

etiam Afris aliquot ad Romanos tranſeuntibus, Haſdrubal opinione ſua diutius manſit. Scipiones iis qui ad ſe defecerant, ſtatim in Italiam miſsis, res Hiſpanicas conſtituebant: & Saguntinorum ſubditis, & belli & calamitatis illius autoribus captis, oppidum euerterunt, homines uendiderunt, ac Saguntum ueteribus ciuibus reddiderunt. Circa manubias tam accurati fuerunt, ut plus militibus quàm ſibi concedentes, nihil ex iis domum mitterent, niſi liberis ſuis talos. Itaque Cneo ueniam domum eundi petenti, ut filiæ nubili dotem colligeret: Senatus dotem ex publico decreuit. Eodem tempore Sardinia & Sicilia planè alienatæ, facilè ſub iugum reductæ ſunt: Haſdrubale, qui opem eis ferebat, capto, tota que penè Sicilia per Manlium Torquatum ſubacta. neque tamen inſulæ res diu tranquillæ manſerunt. Philippus autem Macedoniæ rex, apertiſsimè Carthaginenſium amicitiam coluit. Nam cum Græciæ imperare cuperet, fœdus cum Hannibale percuſsit, ut communibus opibus bellum gerentes, Carthaginenſes Italiam haberent, ipſe uerò Græciam, Epirum, & inſulas. Hac pactione Romani cognita (interceperant enim Philippi caduceatorem, ad Hannibalem euntem) ſtatim Marcum Valerium Lauinium Prætorem contrà eum miſerunt, ut ſuo regno timens, domi maneret. ita que factum eſt. Nam Corcyram uſque progreſſus, ut in Italiam nauigaret, cum Lauinium Brunduſium ueniſſe didiciſſet, domum rediit. Lauinio autem Corcyram uſque progreſſo, impetu in ſocios Romanorum facto, Noricum cœpit, & Apolloniam obſedit. Sed Lauinius ductis aduerſus eum copiis, & Noricum recepit, & Apolloniam liberauit. Vnde Philippus nauibus, quibus uſus fuerat, incenſis, pedes domum rediit. Romæ Conſules creati Fabius & Marcellus, bellum aduerſus Annibalem, Calabriam & finitima loca circumeuntem, Graccho deceſſori ſuo mandarunt. Is Hannone, qui è Brutiis circa Beneuentum occurrerat, profligato, ulterius progreſſus, Hannibalem obſeruabat: eorum que qui defecerant agris uaſtatis, urbes nonnullas recepit. Ipſi uerò Coſs. in Campaniam ſe conuerterunt, ut ea ſubacta, nihil à tergo hoſtile habentes, ita demum Hannibalem aggrederentur. Poſtea diuiſi, Fabius Campaniam & Samnium uaſtauit. Marcellus in Siciliam profectus, Syracuſas obſedit. quæ cum deditionem feciſſent, dolo cuiuſdam propter falſum nuncium denuò defecerunt. ac iis, terra marique mœnia adortus, facilimè potitus eſſet, niſi Archimedis machinæ obſtitiſſent. Nam & lapides, & milites inde ſuſpenſos, ſubitò & demittebat, & paulo momento retrahebat. Aliis quoque machinis iniectis, naues & turres attrahebat: & in

Res Siculæ.

Philippi Macedonis cum Hannibale fœdus.

Syracuſæ à Marcello obſeſſæ, Archimedis ingenio defenduntur.

& in altum eductas, ſubitò demittebat, ut cum impetu in aquas relapſæ mergerentur. Denique totam Romanorum claſſem mirabiliter excuſsit. Speculo enim quodam uerſus ſolem ſuſpenſo, radios excepit: aere'que ob denſitatem & læuitatem ſpeculi ex ijs radijs incenſo, effecit, ut ingens flamma rectá in naues illata, omnes eas cremaret. Marcellus igitur ob Archimedis ingenium expugnatione deſperata, diuturnitate obſidionis & fame urbem domare ſtatuit. ea'que Pulchro mandata, ipſe ad deſectionis eorum ſocios ſe conuertit: ac pœnitentibus conceſſa uenia, reſiſtentes aſperè tractauit: multas urbes ui, quaſdam proditione

Himilco. cæpit. Interim Himilco Carthagine cum exercitu profectus, & Agrigento & Heraclea occupatis, ad Syracuſas progreſſus, & uictus eſt, & uiciſsim uicit: & ſubito Marcelli ſuperuentu denuò ſuccubuit. Dehine Marcellus Syracuſis aſſedit, Hannibale in Calabria uerſante.

Romanorũ res aduerſæ. Romani autem denuò multas clades acceperunt. Nam & Coſs. ad Capuam impegerunt, & Gracchus in Lucania perijt, & Tarentini âtque aliæ urbes defecerunt: & Hannibal dudum territus, in Italia manſit, & contra Romam eſt profectus: & ambo Scipiones perierunt. His rebus elatus Hannibal, opem ferre Capuæ ſtatuens, Beneuentum uſque proceſsit. Sed cum audiſſet Claudium ob Gracchi mortem è Samnio in Lucaniam tranſiſſe, ueritus ne qua illic loca alienaret, omiſſo itinere, contra illum ſe conuertit. Scipionum interitu tota Hiſpania eſt turbata: alij ultrò, alij ui coacti, cum Carthaginenſibus ſe coniunxerunt, qui pòſt ad Romanorum amicitiam redierunt.

Marcellus Syracuſas capit. Marcellus cum Syracuſas oppugnando nihil proficeret, huiuſmodi rem machinatus eſt. Erat Syracuſani muri pars parum firma, quam Galeagram uocabant. quod cùm prius ignoratum eſſet, tum animaduerſum eſt. Toto igitur populo Syracuſano nocturnis Dianæ ſacris operante, milites aliquot murum illum tranſcendere iuſsit. Qui cum portas aliquot aperuiſſent, atque alij quoque intraſſent, ſimul omnes, tam qui intus, quàm qui foris erant, ex compoſito clamorem ſuſtulerunt, haſtis clypeos pulſantes, & claſsica cecinerunt. Quibus rebus Syracuſanis iam uino grauibus, ſubitò exterritis, urbs capta eſt, præter Acradinam & Inſulam. Marcellus partes captas diripit, reliquas oppugnat: & quanquam cum labore & tardè, tamen capit.

Archimedis cædes. Quibus Romani potiti, præter alios multos, etiam Archimedem occiderunt. Nam cum figuram quandam delinearet, & hoſtes adeſſe audiret: » Caput, inquit, » petant, lineam non petant. ac militem iam aſtantem parum curauit: ab eo'que, quòd à linea diſcedere iuſsiſſet, irato cæſus eſt. Marcellus Syracuſis expugnatis, & magna

καὶ μετεωρίζων ἀθρόως ἠφίει, ὥστε ἐμπιπτούσας εἰς τὸ ὕδωρ ῥύμῃ βαπτίζεσθαι. καὶ τέλος σύμπαν τὸ ναυτικὸν τῶν ῥωμαίων παραδόξως κατέπρησε. κάτοπτρον γάρ τι πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατείνας, τήν τε ἀκτῖνα αὐτοῦ εἰς αὐτὸ ἀπεδέξατο, καὶ τὸν ἀέρα ἀπ᾽ αὐτῆς τῇ πυκνότητι καὶ τῇ λειότητι τοῦ κατόπτρου πυρώσας, φλόγα τε μεγάλην ἐξῆψε, καὶ πᾶσαν αὐτὴν εἰς τὰς ναῦς ὑπὸ τὴν τοῦ πυρὸς ὁδὸν ὁρμώσας ἐνέβαλε, καὶ πάσας κατέκαυσεν. ἀπογνοὺς οὖν ὁ μάρκελλος τὴν πόλιν αἱρήσειν διὰ τὸ τοῦ ἀρχιμήδους εὐμήχανον, λιμῷ αὐτοὺς καταχειροῦν ἐκ πολιορκίας διεμελέτησε· καὶ ταύτης μὲν τῷ πούλχρῳ ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δ᾽ ἐπὶ τοὺς συναποστάντας σφίσιν ἐτράπετο· καὶ τοῖς μὲν γνωσιμαχοῦσι συγγνώμην ἔνεμε, τοὺς δ᾽ ἀνθισταμένους μετεχειρίζετο χαλεπῶς, καὶ συχνὰς μὲν τῶν πόλεων βίᾳ, τινὰς δὲ καὶ προδοσίᾳ εἷλε. ἐν τούτῳ δ᾽ ἰμίλκων ἐκ καρχηδόνος σὺν στρατιᾷ ἥκων, τόν τε ἀκράγαντα κατέσχε, καὶ τὴν ἡράκλειαν, καὶ πρὸς συρακούσας ἐλθὼν, ἐνίκησέ τε καὶ ἀντενικήθη. καὶ τοῦ μαρκέλλου ἐξαπίνης αὐτῷ προσπεσόντος, αὖθις ἐνικήθη. ἐν τούτῳ δ᾽ ὁ μάρκελλος ταῖς συρακούσαις ἐφήδρευεν, ὁ δ᾽ ἀννίβας ἐν τῇ καλαβρίᾳ διέτριβεν. οἱ μέντοι ῥωμαῖοι πολλὰ αὖθις καὶ δυσχερῆ πεπόνθασιν· οἵ τε γὰρ ὕπατοι πρὸς τῇ καπύῃ ἔπταισαν, καὶ ὁ γράκχος ἐν τῇ λευκανίᾳ ἀπώλετο, καὶ οἱ ταραντῖνοι καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπέστησαν· καὶ ὁ ἀννίβας καταπεπληγὼς πρότερον, ἐν τῇ ἰταλίᾳ τε ἔμεινε, καὶ ἐπὶ τὴν ῥώμην ἐστράτευσε, καὶ οἱ σκιπίωνες ἄμφω διώλοντο. ἐπαρθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ ἀννίβας, ἐπιχειρήσει τῇ καπύῃ βοηθῆσαι, καὶ ἦλθε μέχρι βενεβεντοῦ. τὸν δὲ κλαύδιον εἰς τὴν λευκανίαν ἐκ τοῦ σαμνίου, διὰ τὸν τοῦ γράκχου θάνατον ἀπεληλυθέναι πυθόμενος, καὶ φοβηθεὶς μή τινα αὐτῆς σφετερίσηται, οὐκέτι πρόσω προεχώρησεν· ἐπ᾽ ἐκεῖνον δ᾽ ἐτράπετο. τῶν σκιπιώνων δὲ θανόντων, πᾶσα ἡ ἰβηρία τετάρακτο. καὶ οἱ μὲν ἑκουσίως πρὸς τοὺς καρχηδονίους ἀπέκλινον. οἱ δὲ καὶ ἀναγκαζόμενοι, οἳ καὶ ὕστερον αὖθις πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπηυτόμολησαν. ὁ δὲ μάρκελλος ἐπεὶ μηδὲν προσβάλλων ταῖς συρακούσαις ἐπέραινε, τοιοῦτόν τι ἐπενόησεν. ἦν τι τοῖς συρακουσίοις τοῦ τείχους ἐπίμαχον, ὃ γαλεάγραν ὠνόμαζον, ὃ πρὶν μὲν ἐλελήθει τοιοῦτον ὄν, τότε δὲ ἐφωράθη. παρασκευάσας οὖν τοὺς συρακουσίους πανυχίδα τῇ ἀρτέμιδι ἄγοντας πανδημεὶ, ἐκέλευσε στρατιώταις τισὶ κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ χωρίον ὑπερβῆναι τὸ τεῖχος. κἀκ τούτου πύλαι τέ τινες ὑπ᾽ αὐτῶν ἀνεῴχθησαν, καὶ εἰσελθόντων καὶ ἑτέρων, ἅμα πάντες ἀπὸ σημείου, καὶ οἱ ἔσω καὶ οἱ ἔξω συνεβόησαν, καὶ τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουσαν, καὶ οἱ σαλπικταὶ προσεπήχησαν, ὥστε ἀθρόαν τὴν ἔκπληξιν τοῖς συρακουσίοις, μὴ δ᾽ ἄλλως εὖ ἔχουσιν ὑπὸ μέθης, συμβῆναι, καὶ τὴν πόλιν ἁλῶναι, πλὴν τῆς ἀχραδινῆς, καὶ τῆς νήσου καλουμένης. ὁ οὖν μάρκελλος τά τε ἑαλωκότα διήρπασε, καὶ τοῖς μὴ ἁλοῦσι προσέβαλε, καὶ σὺν πόνῳ μὲν καὶ χρόνῳ, ὅμως δ᾽ οὖν καὶ τῶν λοιπῶν τῆς συρακούσης ἐκράτησεν. ἐγκρατεῖς δὲ τούτων οἱ ῥωμαῖοι γενόμενοι, ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ἀρχιμήδην ἀπέκτειναν. διάγραμμα γάρ τι διαγράφων, καὶ ἀκούσας τοὺς πολεμίους ἐφίστασθαι, " παρὰ κεφαλὴν, ἔφη, καὶ μὴ παρὰ γραμμάν. " ἐπιστάντος δὲ αὐτῷ πολεμίου, βραχύ τι ἐφρόντισε, καὶ οὕτως, ἐπειδὴ ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς γραμμῆς, παρώξυνέ τε αὐτὸν, καὶ κατεκόπη. ὁ μὲν οὖν μάρκελλος τὰς συρακούσας εἷλεν, καὶ τῆς ἄλλης σικε-

ἴσα τῆς ῥωμαίων συμφορᾶς ἄνευ.

ἴσως ὅτι μαρκέλλος ἑάλωσαν αἱ συρακοῦσαι.

ἴσως ἀρχιμήδους φόνος.

σικελίας τὰ πλείω προσκατακτησάμενος, καὶ ἐπῃνεῖτο μεγάλως, καὶ ὕπατος ἀπεδέδεικτο. προεβάλοντο μὲν γὰρ τὸν τορκουάτον, ὅς ποτε τὸν υἱὸν ἀπέκτανεν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἀπηρνήσατο, εἰπών, ὡς οὔτ' ἂν ἐγὼ τὰ ὑμέτερα ἁμαρτήματα, οὔτ' ἂν ὑμεῖς τὴν ἐμὴν ἀκρίβειαν φέροιτε, τὸν μάρκελλον καὶ λαουΐνιον τὸν οὐαλλέριον ἐχειροτόνησαν. ἀπελθόντος δὲ τοῦ μαρκέλλου ἐκ σικελίας, δύναμιν ἱππικὴν ἐς αὐτὴν ὁ ἀννίβας ἀπέστειλε, καὶ ἑτέραν οἱ καρχηδόνιοι ἔπεμψαν, καὶ μάχας τινὰς ἐνίκησαν, καὶ πόλεις προσεποιήσαντο. καὶ εἴ γε μὴ κορνήλιος δολαβέλλας στρατηγὸς ἐπεληλύθει, πᾶσαν τὴν σικελίαν ἐχειρώσαντο ἄν. καὶ ἡ καπύη δὲ τότε ἑάλω παρὰ ῥωμαίων, καί τοι τοῦ ἀννίβου ἐς τὴν ῥώμην ὁρμήσαντος, ἵν' ἐκ τῆς καπύης τοὺς πολιορκοῦντας αὐτὴν ἀπάξῃ, καὶ διὰ τῶν λατίνων ἐλάσαντος, καὶ πρὸς τὸν τίβεριν ἐλθόντος, καὶ πορθοῦντος τὰ πρὸ τοῦ ἄστεος. οἱ γὰρ ἐν τῇ ῥώμῃ ἐφοβήθησαν μέν, ἐψηφίσαντο δὲ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐν καπύῃ μεῖναι, τὸν δ' ἕτερον αὐτοῖς ἐπαμῦναι. καὶ κλαύδιος μὲν ἐν τῇ καπύῃ κατέμεινεν (ἐτέτρωτο γάρ) φλάκκος δὲ πρὸς τὴν ῥώμην ἠπείχθη. τοῦ δ' ἀννίβου τάς τε καταδρομὰς ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀεὶ ποιουμένου, καὶ πολλὰ δεινὰ δρῶντος, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἠγάπων εἰ τά γε ἐν τοῖς τῶν τειχῶν περισώσαιντο. ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς στρατοπέδοις ἅμα προσβαλεῖν ἔμελλεν, ἀνερρίψαντο, τὸ τοῦ λόγου, κύβον, καὶ ἐπεξέδραμον. τῶν ἀκροβολιζομένων ἤδη, χειμὼν ἐξ αἰθρίας ἐξαίσιος ἐπεγένετο μετὰ πνεύματος ἀμηχάνου, βροντῶν τε καὶ χαλάζης, καὶ ἀστραπῶν, ὥς ἄμφω ἀγαπητῶς ὡς ἐκ συνθήματος ἀναφυγεῖν, ὅθεν ὥρμησαν, ἄρτι τε τὰ ὅπλα κατετίθεντο, καὶ αἰθρία ἐγένετο. ὁ γοῦν ἀννίβας καί τοι οὐκ ἀθεεὶ λογισάμενος παρὰ τὸν τοῦ συνόδου καιρὸν συνενεχθῆναι τὰ γεγονότα, ὅμως οὐκ ἀπέστη τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ καὶ αὖθις μετὰ τοῦτο συμβαλεῖν ἐπεχείρησεν. ὡς δὲ καὶ τότε τὰ αὐτὰ συνέβη, κατέδεισε. καὶ προσκατεπλάγη ὅτι ἐν τηλικούτῳ κινδύνῳ ὄντες, οὔτε τῆς καπύης ἀπέστησαν, καὶ ἐς τὴν ἰβηρίαν καὶ στρατιώτας καὶ στρατηγὸν πέμψειν ἔμελλον, καὶ ὅτι χρημάτων δεηθέντες, ἐπώλησαν ἄλλα τε, καὶ τὸ χωρίον ἐν ᾧ ἐστρατοπεδεύετο, δημόσιον ὄν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπανέστη, πολλάκις ἀναβοήσας, ὦ κάνναι κάνναι, καὶ οὐδὲ τῇ καπύῃ ἔτ' ἠθέλησεν ἐπαμῦναι. οἱ δὲ καίπερ ἐν ἀθυμίαις ὄντες, ὅμως ἀπεγνωκότες, ὡς οὐ τευξόμενοι συγγνώμης παρὰ ῥωμαίων, ἀντεῖχον, καὶ πρὸς ἀννίβαν ἐπέστελλον, βοηθῆσαι αὐτοῖς ἀξιοῦντες. συλληφθέντες δὲ οἱ τὰ ἐπιστολὰς κομίζοντες παρὰ τοῦ φλάκκου (ὁ γὰρ κλαύδιος ἔφθη τεθνηκὼς ἐκ τοῦ τραύματος) τὰς χεῖρας ἀπετμήθησαν. οὓς ἰδόντες οἱ καμπανοὶ δεινῶς κατεπλάγησαν, καὶ ὅ, τι πράξουσιν ἐβουλεύοντο. λεχθέντων δὲ πολλῶν, οὐίβιος τις οὐίριος ἐν τοῖς πρώτοις αὐτῶν ὤν, καὶ τῆς ἀποστάσεως αἰτιώτατος, μία ἡμῖν ὁδός, ἔφη, καταφυγὴ καὶ ἐλευθερία, ὁ θάνατος. καί μοι ἀκολουθήσατε οἴκαδε. ἔχω γάρ τι φάρμακον προπαρεσκευασμένον. καὶ ὁ μὲν παραλαβὼν σὺν αὐτῷ τοὺς πεισθέντας, ἐκεῖσε ἀπέθανε σὺν αὐτοῖς, καὶ οἱ λοιποὶ τὰς πύλας τοῖς ῥωμαίοις ἀνέῳξαν. ὁ δὲ φλάκκος τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀφείλετο, καὶ τῶν ἀρίστων τοὺς κορυφαίους τοὺς μὲν ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ ἐς τὴν ῥώμην ἔπεμψε. μόνου δ' ἀπέσχετο τοῦ ἐκ τοῦ ὁμίλου περιλειφθέντος, ὥστε τῷ καὶ ἄρχοντα αὐτοὺς ῥωμαίων λαμβάνειν, καὶ μήτε βουλὴν ἔχειν, μήτε συνόδους ποιεῖσθαι. ὕστερον δὲ καὶ ἄλλα τινὰ προσώφλον, κατηγορῆσαι τοῦ φλάκκου τολμήσαντες.

ἐπεχεί

Siciliȩ parte recuperata, magnam laudem aſſecutus eſt, & Cos. deſignatus. Nam Torquatum illi quidem, filij ſui interfectorē, elegerāt: ſed cum ille recuſaſſet (neq; enim ſe populi mores, neq; populum ipſius imperium pati poſſe) Marcellum & Valerium Lauinium Coss. crearunt. Marcello ex Sicilia digreſſo, copias equeſtres in eam miſit Hānibal, miſēre & Carthaginēſes: & prælijs aliquot uictores, ciuitates quoque ſubegerūt. ac ni Cornelius Dolabella prętor ſuperueniſſet, totā Siciliā ſubegiſſent. Tum Capua quoq; à Romanis capta eſt: quanquam Hannibale per Latium Romā eunte, ut eos ab eius urbis obſidione repelleret, & uſq; ad Tiberim progreſſo, & ſuburbanū agrum uaſtāte. Romani autē, quāuis territi, tamen alterū Conſulem manere Capuæ, alterū urbē defendere iuſſerunt. Ac Claudius Capuæ manſit (uulnus enim acceperat) Flaccus Romam properauit. Cæterùm Hannibale excurſiones ſubinde in oculis ciuium faciente, & multa crudelia facinora edēte, alio tempore ſatis habuerūt, ipſam urbem tueri. Sed cum eodē tempore & in mœnia & in caſtra impetum facturus eſſet, alea iacta, ut aiunt, excurrerunt. Cum autem iam cominus dimicarent, ſerenitas in tempeſtatē ingentem cum turbine maximo, tonitribus, grandine & fulguribus eſt conuerſa: ut ambo exercitus, uelut ex compoſito, cupidè eò refugerent, unde uenerant. Vix arma poſuerant, cum ſerenitas redijt. Hannibal, quamuis illa ipſius conflictus tempore, non ſine numine accidiſſe rebatur, tamē ab obſidione non deſtitit: ſed cum denuò confligere inſtituiſſet, eadem'que acciderent, pertimuit: etiam eo obſtupefactus, quòd Romani in tanto diſcrimine conſtituti, neq; Capuam relinquerent, & prætorem cum militibus in Hiſpaniam miſſuri eſſent: & quòd pecunia egentes, præter alia, illud etiam ſolum publici agri, in quo caſtra habebat, uendidiſſent. deſperataq; expugnatione receſsit, ſubinde exclamans, O' Cannæ Cannæ: ac ne Capuæ quidem opem amplius ferre uoluit. Capuani uerò, quanquā ad ſummas anguſtias redacti, tamen deſperata uenia reſtiterunt, auxilio Hannibalis per literas implorato. Sed tabellarij à Flacco cōprehenſi (nam Claudius ex uulnere iam deceſſerat) manibus trūcati ſunt. quo Capuani uiſo perculſi, de ſumma rerū deliberabant. Multis uerbis factis, Iunius Virius, uir princeps, defectionis præcipuus autor: Vnum, inquit, nobis cōfugium & libertas eſt, mors. Vos me domum ſequimini: uenenum enim præparatū habeo. Sic abductis ijs ſecum, quibus ea ſententia placebat, unà cum illis ultro perijt, cæteri portas Romanis aperuerunt: quibus Flaccus arma omnia & pecuniam omnem ademit: & principum uirorum alios occidit, alios Romam miſit: ſoli turbæ ex plebeijs reliquæ ijs conditionibus pepercit, ut prætori Romano parērent, ut nullum ſenatum, nullum concilium haberent. Pòſt etiam aliæ mulctæ impoſitæ, cum Flaccum accuſare auſi eſſent.

Hannibal Romā fruſtra oppugnat.

Capuam Flaccus occupat.

Campani quoque eundem accuſare inſtituerunt, & Syracuſani Marcellum iam Conſulem. Is ſe defendit, nec ante eam defenſionem quicquam pro authoritate imperij gerere uoluit. Verùm Syracuſani dicendi poteſtate data, cauſam ſuam artificioſè egerunt: omiſſaq́ Marcelli accuſatione, ad preces conuerſi, ſe non ultro defeciſſe aſſerentes, ueniam petiuerunt. Quæ cum peroraſſent, in terram prolapſi & lamentati ſunt. Suffragijs latis, Marcellus crimine ſolutus eſt: & decretum, Syracuſanos clementius tractandos eſſe, non ob facta eorum, ſed propter uerba & ſupplicationes. Marcello redire in Siciliam recuſante, Lauinium miſerunt. Cum Syracuſani hoc modo ueniam impetraſſent, Campani ex inſcitia inſolentius in Conſulem inuecti, etiam obiurgati, & grauius mulctati ſunt, abſente Flacco, & quodam ex eius legatis cauſam dicente. Capta Capua, etiam finitimæ ciuitates Romanis acceſſerunt, *Atellæ.* præter Atellanos. Hi enim urbe deſerta, cum uxoribus & liberis Hannibalem adierunt. Etiam reliquæ Italiæ partes, Carthaginenſium ſtudioſæ, mutabant animos, & à Conſulibus *Tarentum.* paſsim circumeuntibus recipiebantur. Tarentini autem nondum apertè cum Romanis faciebant, ſed clam Carthaginenſibus ſuccenſe*Captiui.*bant. Romani petitam ab Hannibale captiuorum permutationem non impetrarunt, ob Carthalonem, ut hoſtem, intra mœnia non receptum. Quamobrem is iratus, colloquio detrectato, ſtatim receſsit. Hoc tempore Lau*Aetoli.*nius Aetolos Philippi ſocios ſibi conciliauit: & Philippum uſque ad Corcyram progreſſum ita terruit, ut trepidus in Macedoniam ſe re*Hiſpania.*ciperet. C. Claudius Nero cum militibus in Hiſpaniam miſſus eſt, & claſſe uſque ad Iberum uectus: ubi cæteris etiam legionibus inuentis, Haſdrubalem, priuſquam eum adeſſe noſſet, oppreſſum circumuenit: ſed deceptus *Haſdrubal Neronem decipit.* eſt. Videns enim Haſdrubal ſe irretitum eſſe, caduceatoribus ad Neronem miſsis, ſe ea conditione dimitti petijt, ut tota Hiſpania excederet. Quam cum ille cupidè accepiſſet, pactiones procraſtinando, alios in alios montes dimiſit. Qui cúm euaſiſſent, Romanis ſpe pacis excubias non habentibus, poſtridie ad Neronem in colloquiũ uenit. Sed totum diem conſumpſit, priuſquam quicquam confirmaretur. Indemq́ noctu alios dimiſit, & ſic alijs quoque diebus fecit, ſubinde aliquid in pactis cauillando. Denique & ipſe cum equitatu & elephantis ſe ſubduxit, & Neroni formidabilis extitit. Quo Romæ cognito, ſucceſſor Neroni datus eſt. Cum autem dubitaretur, quis eius loco mittẽdus eſſet (neq́ enim res quemlibet poſtulabat) & multi clade Scipionum *P. Scipio in Hiſpaniam mittitur.* deterrerentur: P. Scipio, is qui patrem uulneratum conſeruauit, ultro ſe ad illam expeditionem obtulit, iuuenis uirtute præſtãtiſsimus, &

optimè

ἐπεχείρησαν δὲ καὶ οἱ καμπανοὶ τοῦ φλάκκου κατηγορῆσαι, καὶ τοῦ μαρκέλλου οἱ συρακούσιοι ὑπατεύοντος ἤδη, καὶ ἀπελογεῖτο. οὐ γὰρ ἠθέλησε πρᾶξαί τι τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων, πρὶν ἀπολογήσασθαι. οἱ συρακούσιοι δὲ καταστάντες εἰς λόγους, οἰκονομικώτερον τῇ διαλέξει ἐχρήσαντο, οὐκ εἰς κατηγορίαν τοῦ μαρκέλλου, ἀλλ' εἰς ἱκετείαν τραπόντες, καὶ ἀπολογίαν τοῦ μὴ ἑκόντες ἀποστῆναι ῥωμαίων, καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἀξιοῦντες. καὶ ταῦτα λέγοντες, ἐς τὴν γῆν πεσόντες, ὠλοφύροντο καὶ διαγνώμης γενομένης, ἔδοξε τὸν μάρκελλον μὲν μηδὲν ἀδικεῖν, τοὺς μέντοι συρακουσίους φιλανθρωπίας τινὸς ἀξίους εἶναι, οὐκ ἐξ ὧν ἐποίησαν, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶπόν τε, καὶ ἱκέτευσαν. τοῦ δὲ μαρκέλλου παραιτησαμένου τὸ ἀπελθεῖν εἰς σικελίαν, τὸν λαουΐνιον ἔπεμψαν. καὶ οἱ μὲν συρακούσιοι οὕτω συγγνώμης ἔτυχον. οἱ δὲ καμπανοὶ ὑπ' ἀπαιδευσίας θρασυτέρᾳ τῇ κατηγορίᾳ χρησάμενοι, καὶ ἐπετιμήθησαν, μηδὲ παρόντος τοῦ φλάκκου, ἀλλά τινος τῶν ὑπεστρατηγηκότων αὐτῷ ἀπολογησαμένου. ἁλούσης δὲ τῆς καπύης, καὶ τἆλλα τὰ πλησίον πολίσματα τοῖς ῥωμαίοις προσκεχωρήκασι, πλὴν ἀτελλανῶν. οὗτοι γὰρ ἐκλιπόντες τὴν πόλιν αὐτῶν, πανδημεὶ πρὸς τὸν ἀννίβαν ἐχώρησαν. καὶ ἡ ἄλλη δὲ ἰταλία ἡ τὰ τῶν καρχηδονίων φρονοῦσα, ἠλλοιοῦντο. καὶ περιιόντες οἱ ὕπατοι, προσεποιοῦντο αὐτήν. ταραντῖνοι δὲ φανερῶς μὲν οὐδέπω τὰ τῶν ῥωμαίων ᾑροῦντο· λάθρα δὲ τοῖς καρχηδονίοις ἤχθοντο. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ διαπρεσβευσαμένου τοῦ ἀννίβα ἀντικατάδοσιν τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι, οὐ συνηλλάξαντο δὲ αὐτούς, ἐπεὶ οὐκ ἐδέξαντο τὸν καρθάλωνα τοῦ τείχους ἐντός, ὡς πολέμιον. οὐδ' ἂν λόγους γὰρ αὐτοῖς ἐλθεῖν ἠθέλησεν, εὐθὺς δὲ ὀργισμένος ἀνέστρεψε. τότε μέντοι καὶ ὁ λαουΐνιος τοὺς αἰτωλοὺς συμμαχοῦντας φιλίππῳ προσεταιρίσατο, καὶ τὸν φίλιππον μέχρι κερκύρας προχωρήσαντα οὕτως ἐξεφόβησεν, ὥστε καὶ ἐς τὴν μακεδονίαν ταχέως ἐπανελθεῖν. οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ γάιον κλαύδιον νέρωνα ἐς τὴν ἰβηρίαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἔπεμψαν, καὶ ὃς παρεκομίσθη διὰ τοῦ ναυτικοῦ μέχρι τοῦ ἴβηρος. ἔνθα καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα εὑρηκώς, ἐπῆλθε τῷ ἀσδρούβᾳ, πρὶν γνωσθῆναι ὅτι πάρεστι. καὶ περιεσχηκὼς αὐτόν, ἠπατήθη. ἰδὼν γὰρ ὁ ἀσδρούβας, ὡς ἀπείληπται, διεκηρυκεύσατο πρὸς τὸν νέρωνα, ὥστε τὴν ἰβηρίαν πᾶσαν ἀφεθεὶς ἐκλιπεῖν. ὡς δὲ ἐκεῖνος τοὺς λόγους ἀσμένως ἐδέξατο, ἀναβαλλόμενος ἵνα τὰς συνθήκας τῇ ὑστεραίᾳ ποιήσηται, ὑπεξέπεμψε τῆς νυκτὸς ἄλλους ἄλλῃ τῶν ὀρῶν. διεξελθόντων δ' ἐκείνων, ἅτε μὴ φυλακῆς οὔσης παρὰ τῶν ῥωμαίων, διὰ τὰς τῶν σπονδῶν ἐλπίδας, ἦλθε μὲν τῇ ἐπιούσῃ ἐς λόγους τῷ νέρωνι, κατέτριψε δὲ πᾶσαν αὐτήν, πρὶν τι ἐπικυρωθῆναι. καὶ αὖθις ἄλλους τῆς νυκτὸς ὁμοίως ἀπέπεμψε. τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἄλλαις τισὶν ἡμέραις ὁμοίως πεποίηκεν, ἀμφισβητῶν τινὰ ἐν τῇ συμβάσει. προελθόντων δὲ τῶν πεζῶν ἁπάντων, τέλος καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς ἐλέφασιν ὑπεξεχώρησε· καὶ διασωθείς, φοβερὸς αὖθις τῷ νέρωνι ἐγένετο. μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ, τοῦ νέρωνος μὲν κατέγνων, ἄλλον δέ τινι τὴν ἡγεμονίαν ἐψηφίσαντο ἐγχειρίσαι. ἀπορουμένων δὲ τίνα ἂν ἀποστείλωσιν (οὐ γὰρ τοῦ τυχόντος ἀνδρὸς ἐδεῖτο τὰ πράγματα) καὶ πολλοὶ διὰ τὸ τῶν σκιπιώνων πάθος ἐδείσαντο, ὁ σκιπίων ἐκεῖνος ὁ πούπλιος, ὁ τὸν πατέρα τρωθέντα σώσας, ἑαυτὸν ἐθελοντὴς ἐς τὴν στρατείαν ἐπέδωκε, ὢν δὲ καὶ ἀρετῇ κράτιστος, καὶ

[illegible]

[illegible] *[illegible]* *[illegible]*

παλαιᾶς λογιμώτατος· καὶ παραχρῆμα μὲν ᾑρέθη. μεταμέλον δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον, διά τε τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ (τέταρτον γὰρ καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς ἦγε) καὶ ὅτι καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ διὰ τὸν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου ὄλεθρον ἐπένθει, ἦλθεν αὖθις ἐς τὸ κοινόν, καὶ δημηγορῶν, καὶ οἷς [illegible] τῇ βουλῇ, τὴν μὲν ἀρχὴν οὐκ ἀφῃρέθη· μάρκος δὲ ἰούνιος, ἀνὴρ γηραιός, προσετιμήθη αὐτῷ. τοῖς ῥωμαίοις δὲ μετὰ ταῦτα τὰ πράγματα οὐκ ἀταλαιπώρως ἐχώρησεν εἰς τὸ βέλτιον. ὁ γὰρ μάρκελλος ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς ἀπελύθη, ὥρμησεν ἐπὶ τὸν ἀννίβαν, καὶ τὰ μὲν πλεῖστα δι' ἀσφαλείας ἐποιεῖτο, δεδιὼς πρὸς ἀπεγνωσμένους διακινδυνεῦσαι. εἰ δέ ποτε ἠναγκάσθη προσμῖξαι, [illegible] ἐκ φρονήσεως [illegible] κεκραμένης ἐγίγνετο. ὁ οὖν ἀννίβας διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι αἱ πόλεις αἱ συμμαχοῦσαι αὐτῷ αἱ μὲν ἐγκαταλελοίπεσαν αὐτόν, αἱ δὲ διεσπῶντο, καὶ δι' ἕτερ' ἄττα, κακῶσαι τὰ χωρία, ἃ μὴ κατέχειν οἷός τε ἦν, ἐπεχείρησε, καὶ πολλοὺς ἐλυμαίνετο, καὶ πλείους διὰ τοῦτο ἀφίσταντο. περὶ δὲ σαλαπίαν πόλιν τοιοῦτόν τι συνέπεσε. δύο ἄνδρες τὰ πράγματα αὐτῶν εἶχον, διάφοροί τε ἀλλήλοις ἦσαν. καὶ ἀλίνιος μὲν τὰ τῶν καρχηδονίων ἐφρόνει, πλαύτιος δὲ τὰ τῶν ῥωμαίων, ὃς καὶ διαλεχθεὶς τῷ ἀλινίῳ περὶ προδοσίας τῆς ἐς ῥωμαίους, μηνύσαντός τε εὐθὺς ἐκείνου τῷ ἀννίβᾳ ταῦτα, ἐς δίκην ὑπήχθη ὁ πλαύτιος. βουλευομένου δὲ τοῦ ἀννίβου μετὰ τῶν συνέδρων, ὅπως αὐτὸν κολάσῃ, ἐτόλμησεν ἐπ' ὄψει αὐτοῦ τῷ ἀλινίῳ πέλας ὄντι περὶ προδοσίας αὖθις εἰπεῖν. ἀνακραγόντος δὲ ἐκείνου, ἰδὲ ἰδέ, καὶ νῦν μοι περὶ αὐτοῦ τούτου λαλεῖ· οὐκ ἐπίστευσεν ὁ ἀννίβας διὰ τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ ὡς συκοφαντούμενον αὐτὸν ἀπέλυσεν. ἀφεθέντος δέ, ὡμονόησαν ἄμφω· καὶ στρατιώτας παρὰ τοῦ μαρκέλλου ἐπαγαγόμενοι, τήν τε φρουρὰν τῶν καρχηδονίων κατέκοψαν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς ῥωμαίοις παρέδοσαν. καὶ οὕτω μὲν ἐν τῇ ἰταλίᾳ εἶχον τοῖς καρχηδονίοις τὰ πράγματα. καὶ οὐδὲ ἡ σικελία ἦν εὔνους αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὑπάτῳ τῷ λαουινίῳ προσεχώρουν. ἦρχε μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ σικελίᾳ καρχηδονίων ἄννων. συνεστρατεύετο δὲ αὐτῷ καὶ μουτίνας. ὃς συνὼν τῷ ἀννίβᾳ πρώην, καὶ φθονηθείς, ὅτι μεγάλα ἔργα ἀρετῆς ἐπεδείκνυτο, ἐς σικελίαν ἐπέμφθη. ὡς οὖν κἀνταῦθα λαμπρῶς ἱππάρχει, φθόνον καὶ πρὸς τοῦ ἄννωνος ὦφλε, καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱππαρχίας ἐπαύθη. περιαλγὴς γοῦν διὰ ταῦτα γενόμενος, πρὸς τοὺς ῥωμαίους ἀπέκλινε. καὶ πρῶτον μὲν προδοσίαν ἀκράγαντος συνέπραξε σφίσιν. εἶτα καὶ τἆλλα συγκατειργάσατο, ὥς τε πᾶσαν αὖθις τὴν σικελίαν ὑπ' αὐτοὺς ἄνευ μεγάλου πόνου γενέσθαι. ὁ δὲ φάβιος καὶ ὁ φλάκκος ἄλλας τε πόλεις πολλάς, καὶ τὸν τάραντα, τοῦ ἀννίβου κατέχοντος αὐτόν, ἐχειρώσαντο. κελεύσαντες γάρ τισι τὴν βρεττίαν κατατρέχειν, ἵν' ὁ ἀννίβας εἰς ἐπικουρίαν αὐτῆς ἀπάρῃ ἐκ τάραντος, ἐπεὶ τοῦτο ἐγένετο, φλάκκος μὲν ἐκεῖνον ἐπετήρει. φάβιος δὲ ἐν τούτῳ νυκτὸς τῷ τάραντι ταῖς τε ναυσὶν ἅμα καὶ τῷ πεζῷ προσβαλών, τῇ τε προσβολῇ καὶ τῇ προδοσίᾳ εἷλε τὴν πόλιν. ὁ οὖν ἀννίβας διὰ τὴν ἀπάτην ἀχθόμενος, ἀντεπιβουλεῦσαι τῷ φαβίῳ ἐσπούδασε. καὶ ἐπιστολὴν αὐτῷ ἐκ μεταποντίου, ὡς παρὰ τῶν ἐπιχωρίων, ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως ἔπεμψεν, ἐλπίσας ἀπερισκέπτως αὐτὸν προσιόντα ἐνεδρεύσειν. καὶ ὃς ὑποτοπήσας τὸ πραττόμενον, καὶ παραβαλὼν τὰ γράμ-

ματα

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

optimè inſtitutus: ſtatimque eſt electus. Sed cum non multo pòſt eius iudicij populum pœnituiſſet, tum ob ætatem (annum enim quartum & uigeſimum agebat) tum propter domum eius, patris & patrui interitu funeſtam: denuò in publicum progreſſus, pro concione patribus conſcriptis ita ſatisfecit, ut imperium ei non adimerēt: ſed M. Iunium, uirum ſenem, collegam adiungerent. Poſt hæc res Romana non citra ærumnas in melius mutari cœpit. Marcellus enim, cum abſolutus eſſet, Hannibalem aggreſſus, pleraque cautè adminiſtrauit, cum deſperatis hominibus certare ueritus. Sed ſi quando confligere neceſſe erat, prudentia magnanimitate temperata, ſuperior euadebat. Hannibal autem tum ea de cauſa, tum quòd ab alijs ſocijs ciuitatibus deſertus, ab alijs deſerendus erat, tum propter alia quædam, ea loca quæ tueri nequibat, uaſtare inſtituit. Cumque multos uexaſſet, à pluribus deſerebatur. In urbe autem Salapia tale quiddam accidit. Duo uiri ſummæ rerum ibi præerant, inter ſe diſſentientes. Nam Alinius Carthaginenſibus, Plautius Romanis ſtudebat, & cum Alinio de urbe Romanis tradenda collocutus erat. Quod cum ille ſtatim ad Hannibalem detuliſſet, in ius adductus eſt Plautius. Hannibale autem cum ijs qui in conſilio aderant, de eius ſupplicio deliberante, auſus eſt in conſpectu Pœni cum Alinio denuò de eadem re agere. Illo uerò exclamante, Ecce ecce, nunc etiam de proditione mecum agit: propter rei abſurditatem Hannibal non credidit, eumque ut calumnia petitum abſoluit. Abſoluto eo, ambo conſenſerunt: & accerſitis à Marcello militibus, Punicoque præſidio cæſo, Romanis urbem tradiderunt. Hoc Italicarum rerum ſtatu, Siculi nihilo plus fauentes Carthaginenſibus, ad Lauinium Conſulem ſe conferebant. Carthaginenſibus qui in Sicilia erant, Hanno præerat, ſub eoque Mutinas militabat: qui cum pridem Hannibali familiaris, ob magna uirtutis opera edita, inuidiā ſuſcepiſſet, in Siciliam fuerat ablegatus. Sed ne ibi quidem magiſter equitum rebus prçclarè geſtis, Hannonis inuidia euitata, magiſtratu abire coactus eſt. Quibus iniurijs exacerbatus, ad Romanos ſe contulit: ac primùm adiumento fuit, ut eis Agrigentum proderetur. Deinde in alijs quoque rebus nauauit operam, ut totam Siciliam abſque magno labore recuperarēt. At Fabius & Flaccus, cùm alias urbes, tum Tarentum, tenente tum Hannibale, ſubegerunt. Nam cum Brutios incurſare quoſdam iuſsiſſent, eaque de cauſa Hannibal, relicta urbe, illis ſuppetias iret, Flaccus illum obſeruat: Fabius interim noctu impetu terra marique facto, partim ui, partim proditione Tarentum cæpit. Quem dolum ægrè ferens Hānibal, pari dolo Fabium ulciſci ſtatuit: eique literas Metapontinorum ciuium nomine ſcribit, de prodenda ciuitate: eum temerè accedentem, in inſidias delapſurum eſſe ratus. Verùm ille ſuſpicatus quid rei eſſet, literis ijs

Fortuna uertitur Romanorum paulatim fauere incipit.

Salapia ad Romanos deficit.

Mutinæ Pœni ad Romanos defectio.

Tarenti recuperatio.

Fabius dolum Hannibalis animaduertit.

cum illis comparatis, quas aliquando Tarentinis ſcripſerat, inſidias ex earum ſimilitudine deprehendit. Enimuerò Scipio, quamuis & patris & patrui cædem ulciſci cupiens, & belli gloriam expetens, non tamen properauit, ob hoſtium multitudinem: ſed cum eos longè in hybernis abeſſe cognouiſſet, omiſsis eis, tanta celeritate & circumſpectione nouam Carthaginem contendit, ut eius aduentus non prius reſciretur, quàm adeſſet, urbemq́ue non ſine labore cæpit. Ea expugnata, penè maxima inter milites orta eſſet ſeditio. Nam cum Scipio ei qui primus murum conſcendiſſet, coronam pollicitus eſſet: duo uiri, alter Romanus, alter ex ſocijs, eam ſibi laudē uendicarunt: ac ſtudijs multitudinis cōtentio ad maximum tumultum proceſsit. & haud dubiè grauius aliquid accidiſſet, ni Scipio utrunq́ue coronaſſet. Idem multa militibus, multa rebuſpublicis largitus eſt: & obſides, qui ibi tenebantur, omnes ſuis ſine precio reddidit. Quò factum, ut multæ ciuitates, multi Dynaſtæ ſe ad fidem eius contulerint, & præter cæteros Celtiberi. Nam cùm inter captiuos uirginem excellenti forma cæpiſſet, eam adamaturus putabatur. Sed cum principi cuidam apud Celtiberos deſponſam eſſe cognouiſſet, accito ſponſo, puellam ei tradidit, unà cum pecunia, quam eius neceſſarij pro ea redimenda contulerant. Quo facto & illos, & cæteros ſibi conciliauit. Haſdrubali fratri Hannibalis, quem properè aduentare cognorat, captam eſſe urbem adhuc ignoranti, & nihil in itinere hoſtile timenti, occurrit: eoq́ue ſuperato, & caſtris eius occupatis, multos illius loci ad ſuam amicitiam pellexit. Nam in re bellica acer erat, in familiaribus congreſsibus lenis, reſiſtentibus formidabilis, cedentibus perquàm humanus. Verùm ob illud maximè ab omnibus honorabatur, quòd ueluti numine afflatus prædixiſſet, ſe in hoſtili agro caſtrametaturum eſſe. Ab Hiſpanis autem Rex magnus appellabatur. Haſdrubale, deſperata Hiſpania, in Italiam abituro, & hyeme collectis uaſis diſcedente: eius collegæ, loco non mutato, negocium Scipioni faceſſebant, ut neque Haſdrubalem perſequeretur, neq́ue in Italiam profectus, Romanos belli parte leuaret, neq́ue Carthaginem trajceret. Scipio Haſdrubalem abeuntem non eſt perſecutus: ſed per curſores, eius aduētu Romam nunciato, ea quæ tempus poſtulabat, adminiſtrauit. Et quia uidebat, hoſtes in prouincia uarijs locis diſperſos eſſe: ueritus ne ab aliquo omnes eorum copię in unum conducerentur, ipſe contra Haſdrubalem Giſgonis filium eſt profectus, Sillanum in Celtiberiam contra Magonem, L. Scipionem fratrem in Baſtitaniam miſit: qui & illam bello cæpit, & Magonem uicit: eumq́ue ad Haſdrubalem fugientem perſecutus, ad Scipionem redijt, qui nondū quicquam geſſerat. Cum Mago ad Haſdrubalem, Lucius ad fratrem Scipionē uenisset, primùm equitatu in campos decurrentes dimicabāt. Deinde totos

P. Scipionis res in Hiſpania geſtæ.

Scipionis elogium.

Haſdrubal relicta Hiſpania in Italiam contendit.

μάτα τοῖς ἐπιστολαῖς, ἃς τοῖς ταραντίνοις ποτὲ ἐγεγράφει, κατεφώρασεν ἐκ τῆς αὐτῶν ὁμοιότητος τὸ ἐπιβούλευμα. σκιπίων δὲ τὸν ἄλλον χρόνον, ὁ καὶ τιμωρῆσαι ὑπὲρ πατρὶ καὶ ὑπὲρ θείῳ ἐγλιχόμενος, καὶ τῆς τοῦ πολέμου δόξης ὀριγνώμενος, ἀλλ' οὐκ ἠπείγετο, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο αὐτοὺς χειμάζοντας πόρρω ποι, ἐκείνους μὲν εἴα, ἐς δὲ τὴν καρχηδόνα τὴν καινὴν ὥρμησεν· οὐ μέντοι τις τὸ παράπαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἐγνώκει, πρὶν πρὸς αὐτῇ τῇ καρχηδόνι γενέσθαι, καὶ ἔλαβε σὺν πόνῳ τὴν πόλιν. ἁλούσης δὲ τῆς καρχηδόνος, στάσις μεγίστη μικροῦ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο ἄν. τοῦ γὰρ σκιπίωνος στέφανον ὑποσχομένου δώσειν ὑπὲρ πρώτῳ τοῦ τείχους ἐπιβάντι, δύο ἄνδρες, ὁ μὲν ῥωμαῖος, ὁ δ' ἐκ τῶν συμμάχων περὶ αὐτοῦ ἠμφισβήτησαν. διαφερομένων δὲ ἐκείνων, καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἐθορύβει, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐταράχθησαν, ὥστε καὶ δεινόν τι δρᾶσαι, εἰ μὴ ὁ σκιπίων καὶ ἄμφω ἐστεφάνωσε, καὶ συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις ἔδωκε, συχνὰ δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις προσένειμε, καὶ τοὺς ἐκεῖ κατεχομένους ὁμήρους προῖκα πάντας τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκεν. ὅθεν πολλοὶ μὲν δῆμοι, πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ τὸ τῶν κελτιβήρων ἔθνος πρὸς τοῖς λοιποῖς. παρθένον γὰρ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις λαβὼν κάλλει διαφανῆ, ἐνομίσθη μὲν ἐρασθῆναι αὐτῆς ἐν ὥρᾳ τι. μαθὼν δὲ, ὅτι τινὶ τῶν ἐν τέλει κελτιβήρων ἠγγύηται, μετεπέμψατο αὐτὸν, καὶ τὴν κόρην παρέδωκε, προσεπιδοὺς καὶ τὰ λύτρα, ἃ οἱ προσήκοντες αὐτῇ προσεκόμισαν. κἀκ τούτου καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνηρτήσατο. μαθὼν δὲ τὸν ἀσδρούβαν τὸν τοῦ ἀννίβου ἀδελφὸν σπουδῇ ἐπιόντα, καὶ ἀγνοοῦντα ἔτι τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ μηδὲν προσδοκῶντα κατὰ τὴν πορείαν πολέμιον, προϋπήντησεν αὐτῷ, καὶ ἐν ὑπὲρ στρατοπέδῳ αὐτοῦ κρατήσας ηὐλίσατο, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ προσεποιήσατο. ἦν μὲν γὰρ ἐν ταῖς στρατηγίαις δεινὸς, ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις ἐπιεικὴς, καὶ ἐς μὲν τοὺς ἀνθεστηκότας φοβερὸς, ἐς δὲ τοὺς ὑπείκοντας καὶ μάλα φιλάνθρωπος. μάλιστα δ' ὅτι καὶ ἐθείαζε, προειπὼν, ὡς ἐν τῇ τῶν πολεμίων στρατοπεδεύσοιτο, πάντες ἐτίμων αὐτόν. οἱ δ' ἴβηρες καὶ βασιλέα μέγαν ὠνόμαζον. ὁ δ' ἀσδρούβας ἀπελπίσας τὴν ἰβηρίαν, ἀπάρας πρὸς τὴν ἰταλίαν ἐβούλετο. καὶ ἐν τῷ χειμῶνι συσκευασάμενος ὁ μὲν ὥρμητο, οἱ δὲ συστράτηγοι αὐτοῦ κατὰ χώραν μένοντες, ἀσχολίαν τῷ σκιπίωνι παρεῖχον, ὥς τε μὴ τὸν ἀσδρούβαν ἐπιδιῶξαι, μήτε τοῖς ἐν τῇ ἰταλίᾳ ῥωμαίοις ἐπικουφίσαι τὸν πόλεμον γενομένους ἐκεῖ, ἢ πρὸς τὴν καρχηδόνα πλεῦσαι. ὁ δὲ σκιπίων τὸν μὲν ἀσδρούβαν οὐκ ἐπεδίωξε· πέμψας δὲ δρομοκήρυκας, τὴν πρόοδον αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ ῥώμῃ, δι' αὐτῶν προεκήρυξεν, αὐτὸς δὲ τῶν ἐν χερσὶν εἴχετο. καὶ ὁρῶν τοὺς ἐναντίους πολλαχῇ τῆς χώρας ὄντας, δεδιὼς μή ποτε αὐτῶν προσμίξας, ὡς ἐν ἅπαντες συναγάγωσι ἀλλήλοις ἐπικουρήσαντες. αὐτὸς μὲν οὖν ἐστράτευσεν ἐπ' ἀσδρούβαν τὸν γίσγωνος· σιλανὸν δὲ ἐς κελτιβηρίαν ἐπὶ μάγωνα, καὶ λούκιον σκιπίωνα τὸν ἀδελφὸν ἐς βαστιτανίαν ἔπεμψεν, ὃς ἐκείνην τε πολέμῳ κατέσχε, καὶ τὸν μάγωνα ἐνίκησε. καὶ φεύγοντι αὐτῷ πρὸς τὸν ἀσδρούβαν ἐπακολουθήσας, ἦλθε πρὸς τὸν σκιπίωνα, μήπω μηδὲν διαπεπραγμένον. ἐλθόντων οὖν τοῦ τε μάγωνος πρὸς τὸν ἀσδρούβαν, καὶ τοῦ λουκίου πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν σκιπίωνα, τὰ μὲν πρῶτα ὑπὸ ἱππικῷ καταβάντες ἐς τὰ πεδία, διεμάχοντο. εἶτα καὶ ὅλῳ τῷ στρατῷ

[illegible]

στρατεύμασιν ἀντιπαρετάξαντο, οὐ μὴν καὶ ἐμάχοντο, καὶ ἐπὶ πλείους ἡμέρας τοῦτο ἐγίνετο. συμβολῆς δέ ποτε γενομένης, οἵ τε σύμμαχοι τῶν καρχηδονίων καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἡττήθησαν, καὶ τὸ ἔρυμα αὐτῶν παρὰ τῶν ῥωμαίων ἑάλω, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ἐπιτηδείοις οἱ ῥωμαῖοι ἐχρήσαντο, ὃ πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὁ σκιπίων, ὡς λόγος ἔχει, προεφοίβασεν. ἐπιλιπόντων γὰρ αὐτοὺς τῶν πρὸς τροφὴν, προεῖπεν (ὅθεν δὲ ἀγνοεῖται) ὡς ἐπὶ τήν τε τὴν ἡμέραν τοῖς τῶν πολεμίων χρήσονται. μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς περιλειφθεῖσι τῶν ἐναντίων τὸν σιλανὸν καταλιπὼν, αὐτὸς πρὸς τὰς ἄλλας ἀπῄει πόλεις, καὶ πολλὰς προσηγάγετο. καταστήσας δὲ τὰ ἐκεῖ καλῶς, αὐτὸς μὲν ἐκεῖ διεχείμασε. τὸν δὲ λούκιον τὸν ὅμαιμον εἰς ῥώμην ἀπέστειλε, καταγγελοῦντά τε τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους κομιοῦντα, καὶ ὅπως οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ φρονοῦσι περὶ αὐτοῦ πολυπραγμονήσοντα. οἱ δὲ ἐν τῇ ἰταλίᾳ καὶ ἐκ νόσου ἐπόνησαν, καὶ μάχαις ἐταλαιπώρησαν, τυρσηνῶν νεωτερισάντων τινῶν. μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων αὐτοὺς ἐλύπησεν, ὅτι τὸν μάρκελλον ἀπέβαλον. ἐπιστρατεύσαντες γὰρ ἐπὶ τὸν ἀννίβαν τυγχάνοντα ἐν λοκροῖς, καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι ἐξ ἐνέδρας περισχεθέντες, ὁ μὲν μάρκελλος αὐτίκα ἀπώλετο· κρισπῖνος δὲ τρωθεὶς, ἀπέθανεν οὐ μετὰ πολύ. εὑρὼν δὲ τὸ τοῦ μαρκέλλου σῶμα ὁ ἀννίβας, καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ εἰληφὼς, ᾧ ἐκεῖνος τὰς γραφὰς ἐπεσφράγιζε, γράμματα εἰς τὰς πόλεις ὡς παρ' ἐκείνου στελλόμενα ἔπεμπε, καὶ ὅσα ἐβούλετο διεπράττετο· μέχρις οὗ τοῦτο γνοὺς ὁ κρισπῖνος, αὐτίκα ἐπήγγειλεν αὐταῖς φυλάττεσθαι, ὅθεν ἀντιπεριέστη τῷ ἀννίβᾳ τὸ πρᾶγμα. ἐπεὶ γὰρ τοῖς ἐν τῇ σαλαπίᾳ διὰ αὐτομόλου δῆθεν ἐπιστείλας, ὡς ὁ μάρκελλος νυκτὸς πρόσεισι τοῖς τείχεσι, τῇ τε τῶν λατίνων κεχρημένος φωνῇ σὺν ἄλλοις ἐπισταμένοις αὐτὴν, ἵνα ῥωμαῖοι δόξωσιν εἶναι. μαθόντες δὲ οἱ σαλαπῖνοι τὴν ἐπιτέχνησιν αὐτοῦ, ἀντετεχνήσαντο καὶ αὐτοὶ, ὄντως προσήκειν τὸν μάρκελλον. καὶ ἀνασπάσαντες τὸν καταρράκτην, εἰσήγαγον ὅσους αὐτοῖς ἔδοξεν ἱκανοὺς ἐπικρατῆσαι αὐτῶν, καὶ πάντας ἀπέκτειναν. ὁ δὲ ἀννίβας ἀπῆρεν αὐτίκα, μαθὼν τοὺς λοκροὺς πολιορκουμένους παρὰ ῥωμαίων ἐκ σικελίας ἐπιπλευσάντων. καὶ πούπλιος δὲ σουλπίκιος μετὰ αἰτωλῶν καὶ συμμάχων ἐπόρθησε πολλὰ τῆς ἀχαΐας ἐπιθέμενος. τοῦ δὲ φιλίππου τοῦ μακεδόνος τοῖς ἀχαιοῖς συμμαχήσαντος, παντελῶς ἂν τῆς ἑλλάδος ἐξηλάθησαν οἱ ῥωμαῖοι, εἰ μὴ τοῦ κράνους τοῦ φιλίππου περιρραγέντος, οἱ αἰτωλοὶ ἔσχον ἰσχὺν, καὶ φήμας εἰς τοὺς μακεδόνας γενομένας, ὡς τέθνηκε, στάσις γέγονεν ἐκεῖ· καὶ ἐφοβήθη μὴ τῆς βασιλείας στερηθῇ, καὶ πρὸς μακεδονίαν ἠπείχθη. ἐντεῦθεν οἱ ῥωμαῖοι τῇ ἑλλάδι προσέμειναν, καί τινων ἐκράτησαν πόλεων. ἔτει δὲ ἐπιόντι, ὡς ὁ ἀσδρούβας ἠγγέλλετο προσιὼν, οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ τὰς δυνάμεις τε ἤθροιζον, καὶ τοὺς συμμάχους σφῶν μετεπέμποντο, ὑπάτους κλαύδιόν τε νέρωνα καὶ λίβιον τὸν μάρκον ἑλόμενοι. καὶ νέρωνα μὲν ἐπὶ τὸν ἀννίβαν, λίβιον δὲ ἐπὶ τὸν ἀσδρούβαν ἔπεμψαν, ὃς αὐτῷ πρὸς τῇ σήνῃ τῇ πόλει ἀπήντησεν. οὐ μέντοι καὶ εἰς χεῖρας εὐθὺς ἦλθον, ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας κατὰ χώραν ἔμενον. ἀλλ' οὐδ' ὁ ἀσδρούβας τῆς μάχης κατήπειγεν, ἡσύχαζε δὲ τὸν ἀδελφὸν ἀναμένων. ὁ νέρων δὲ καὶ ὁ ἀννίβας εἰς λευκανίαν ἐστρατοπεδεύκεσαν, καὶ οὐδέποτε πρὸς παράταξιν ὥρμησαν, ἄλλως δὲ ἐν χερσὶν ἀλλήλοις ἦσαν. καὶ ὁ ἀννίβας πυκνὰ μετανίστατο, καὶ ὁ νέρων ἀκριβῶς αὐτὸν παρετήρει. κρείττων ἦν ἀεὶ αὐτοῦ γινόμενος, καὶ τὰ γράμματα τὰ παρὰ τοῦ ἀσδρούβου αὐτῷ πεμφθέντα ἑλὼν, τοῦ μὲν ἀννίβου κατεφρόνησε. δείσας δὲ μὴ τὸν λίβιον ὁ ἀσδρούβας ὑπὸ πλήθους καταβιάσηται, μέγα πρᾶγμα ἐτόλμησε. καὶ κα-

ὅτι ὁ ἀννίβας ἐν μάχῃ ἀνελὼν, καὶ σφραγῖσι τοῦ μαρκέλλου, τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον ἀφελόμενος, ὁμοίως τὰ γράμματα, ὡς ἐκείνου αὐτὰ τὰς πόλεσι στέλλοντος, [illegible] ἠγνόειτο.

μάχη ῥωμαίων πρὸς ἀχαιοὺς συμμαχοῦντας μακεδόνας.

πόλεμος πάλιν [illegible]

exercitus inſtruxerunt, nec tamen ad manus uentum eſt: idq; per dies cõplures factum. Sed aliquando pugna commiſſa, Carthaginẽſibus eorumq; ſocijs uictis, captaq; munitione, Romani commeatu ibi inuento uſi ſunt: id quod Scipio triduo antè uaticinatus eſſe fertur. Nam cum rebus neceſſarijs deſtituerentur, prædixit (qua uerò arte, ignoratur) ſe in eum diem hoſtium cibarijs uſuros eſſe. Poſt hæc Sillano contra hoſtiũ reliquias relicto, alias urbes multas ſibi adiunxit: ordinatisq; rebus, in Hiſpania hybernauit. L. fratrem Romam miſit, ut & res geſtas nunciaret, & captiuos eò adduceret: eademq; opera exploraret, quæ de ſe Romanorum eſſet opinio. Verùm Italiam morbus uexabat, & pugnæ afflixerant, ob motus Tyrrhenorum quorundam: ſed maiorem luctum attulerat Marcelli interitus. Nam cum ambo Coss. contra Hannibalem Locris agentẽ, exercitum ducerent, per inſidias circumuẽti ſunt: & Marcellus ſtatim occubuit, Criſpinus non multo pòſt ex uulnere deceſsit. Hannibal uerò Marcelli cadauere inuento, & eius ſigillo accepto, literis eius nomine ad urbes ſcriptis, quicquid uolebat, obtinuit: donec Criſpinus eo cognito, illos monuit, ut ſibi cauerẽt. Vnde res Hannibali uertit in contrarium. Nam cum Salapianis per transfugam ſcripſiſſet, Marcellum noctu ad mœnia accedere, & Romana lingua unà cum alijs eam ſcientibus uteretur, ut pro Romanis haberẽtur: Salapiani eius artificio cognito, hac arte uiciſsim uſi ſunt, ut ſe Marcellũ adeſſe credere ſimularent: clathrisq; attractis, tot in urbem admiſerunt, quot uincendis ſe pares eſſe rebantur, eosq; omnes occiderunt. Hannibal uerò, cũ Locros à Romanis ex Sicilia profectis obſideri audiſſet, ſtatim receſsit. P. Sulpitius autẽ cum Aetolis & alijs ſocijs, magnam Achaiæ partem uaſtauit. Sed cum Philippus Achæis opẽ tuliſſet, Romani tota Græcia pulſi eſſent, niſi Aetolis galea Philippi pontis, de eius interitu rumor apud Macedones ſparſus eſſet: ortaq; ibi ſeditio. Veritus enim, ne regno priuaretur, in Macedoniam properauit. Ita factum, ut Romani in Græcia perſeuerantes, urbibus aliquot potirentur. Sequenti anno, quum Haſdrubalis aduentus nunciaretur, Romani legiones conuocabant, & ſocios ſuos accerſebant, Claudio Nerone & Marco Liuio Coss. creatis, ac Neronem contra Hannibalem, Liuium contra Haſdrubalem miſerunt, qui ei circa Senam urbem occurrit: non tamen ſtatim ad manus uenit, ſed per dies complures in caſtris ſe continuit. Neque Haſdrubal pugnam urſit, quietus fratrem expectans. Nero autem & Hannibal in Lucania caſtra habentes, non iuſta acie, ſed tumultuarijs duntaxat pugnis ſunt congreſsi. Hannibalem autem locum ſubinde mutantem, accuratè obſeruauit Nero, ſemper eo ſuperior: & literis fratris eius Haſdrubalis interceptis, Hannibale contempto, ueritus ne Haſdrubal multitudine hominum Liuio uim faceret, magnum facinus auſus eſt.

Marcelli & Criſpini Coss. cædes.

Salapiani Hannibalis dolum ulciſcuntur.

P. Sulpitij res Achaicæ.

Claudius Nero Haſdrubalem cædit. Relicta enim ibi tanta militum parte, quãta ad reprimendum Hannibalẽ ſatis eſſet, ſi quid moviſſet, mandauit, ut omnia ita agerent, ut ipſe præſens eſſe putaretur. Aſſumptaq; lectiſsima parte exercitus, quaſi finitimum oppidum oppugnaturus, nemine conſilij conſcio, aduerſus Haſdrubalem properans, noctu ad collegã uenit, in eiuſq; uallo pernoctauit: amboq; ſe parãtes, ut hoſte ex improuiſo aggrederentur, Haſdrubalẽ non latuerunt. Cum enim uterq; Conſul milites ſuos ſeorſim cohortaretur, animaduertit quid rei eſſet: & Hannibalem uictum cæſumq; eſſe ſuſpicatus (illo enim ſuperſtite, Neronem contra ſe nunquã iturum fuiſſe) ad Gallos abire ſtatuit: & illic ſtatu fratris explorato, bellum per ocium adminiſtrare. Itaq; militibus innere denũciato, noctu diſceſsit. Id Conſules ex tumultu ſuſpicati, non tamen propter tenebras ſe ſtatim commouerunt: ſed ſub auroram equitibus ad eum perſequendũ præmiſsis, ipſi ſubſecuti, Haſdrubalem equites aggreſſum (ſolos enim eos eſſe putabat) ſuperuentu ſuo in fugam uerterunt. & fugientes perſecuti, multos occiderunt, ab elephantis nihil adiutos: quorum aliqui uulnerati, cum plus mali eis darent, quàm hoſtes, Haſdrubal ſeſſores eorũ monuit, ut uulneratos ſtatim occiderent: id quod facilè fiebat, cum ferreo aculeo ſub aure pungebantur. Sic belluæ à Carthaginenſibus, uiri à Romanis occidebãtur: tantaq; multitudo cecidit, ut Romani cædibus ſatiati, cæteros nollẽt perſequi. Atq; adeò non modò alijs plurimis, ſed etiam Haſdrubale interfecto, ſpolijs plurimis captis, & captiuis Romanis ultra quatuor millia in caſtris repertis, cladem Cannenſem abundè penſatam eſſe credebant. His geſtis, Liuius ſuo loco manſit. Nero ſexto die in Apuliam reuerſus, abitu ſuo ad id uſq; tẽpus cælato, captiuos aliquot in caſtra Hannibalis miſit, qui ei quid actum eſſet narrarent: & caput Haſdrubalis in propinquo cruci affixit. Hãnibal clade & cæde fratris cognita, Neroniſq; uictoris reditu, in magno luctu & mœrore fuit: ſæpe de fortuna queſtus eſt, ſæpe Cannas inclamauit. atq; in Brutios regreſſus, ibi quieuit. At Scipio Hiſpaniæ præeſſe iuſſus, donec ibi omnia compoſuiſſet, primùm in Africam duabus quinqueremibus nauigauit, eódemq; forte fortuna etiam Haſdrubal Giſgonis filius appulit. Quos cum Syphax ambos humaniter accepiſſet (erat enim Carthaginẽſibus fœdere iunctus, & Africę parti imperabat) & recõciliare inter ſe ſtuderet: Scipio reſpondit, ſibi nullas cum Haſdrubale priuatas eſſe inimicitias, neq; Reipublicę nomine faciendę pacis autoritatẽ habere. *Ilitergitanorum excidium.* Reuerſus in Hiſpaniam, cum Ilitergitanis bellum geſſit: quòd Romanos poſt Scipionũ cędem ad ſe profugos, Carthaginẽſibus dediſſent. Neq; prius urbem cæpit, quàm ipſe mœnia conſcendere auſus, uulneratus eſt. Milites enim uerecundãtes, & illi metuẽtes, promptius ſubierũt: & potiti uictoria, hominibus omnibus occiſis, totã urbem incenderũt. Qua re territi multi, ultro deditio-

καὶ κατέλιπε μὲν μοῖραν ἐκεῖ, ἀρκοῦσαν εἴργειν τὸν Ἀννίβαν, ἄν τι κινηθῇ, ἐντειλάμενος πάντα ποιεῖν, ἵνα καὶ αὐτὸς νομίζοιτο παρεῖναι. τὸ δὲ καθαρώτατον τοῦ στρατοῦ ἀπολέξας, ὁρμήσας ὡς πλησιοχώρῳ πόλει τινὶ προσμίξων, οὐδ' ὅλως τινὶ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, καὶ ἠπείχθη ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ ἀφικόμενος πρὸς τὸν συνάρχοντα, καὶ ἐν τῷ ταφρεύματι αὐτοῦ συνδιενυκτέρευσε. καὶ ἐβουλεύοντο ἄμφω, ἵν' αἰφνίδιον αὐτῷ συμπέσωσιν. οὐκ ἔλαθον δέ, ἀλλ' ἐπησθάνετο τὸ γιγνόμενον ὁ Ἀσδρούβας ἐκ τῆς παραγγέλσεως διπλῆς γινομένης. ἰδίᾳ γὰρ ἑκάτερος τῶν ὑπάτων παρήγγελλέ τι τοῖς ἑαυτοῦ. ὑποπτεύσας οὖν ἡττῆσθαι τὸν Ἀννίβαν, καὶ ἐκλελοῖπθαι (περιόντος γὰρ ἐκείνου, οὐκ ἂν ἐπ' αὐτὸν ὁρμῆσαι τὸν Νέρωνα ἐλογίζετο) ἔγνω πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀπαναχωρῆσαι, καὶ ἐκεῖ τὰ περὶ τὸν ἀδελφὸν ἀκριβωσάμενος, καὶ οὕτω κατὰ σχολὴν πολεμῆσαι. καὶ ὁ μὲν παραγγείλας τῷ στρατεύματι ἀνασκευάσασθαι, νυκτὸς ἀπῆρεν. οἱ δ' ὕπατοι ἐκ τοῦ θορύβου ὑποπτεύσαντες τὸ γινόμενον, οὐ μέντοι εὐθὺς ἐκινήθησαν διὰ τὸ σκότος. ἅμα δὲ τῇ ἕῳ τοὺς ἱππέας προέπεμψαν ἐπιδιῶξαι αὐτόν, καὶ αὐτοὶ εἵποντο. καὶ τὸν Ἀσδρούβαν τοῖς ἱππεῦσιν ἀντιτεταγμένον, ὡς μόνοις οὖσιν, οἱ ὕπατοι ἐπελθόντες, ἐς τροπὴν αὐτοῦ ἐποιήσαντο. καὶ φεύγουσιν ἐπακολουθήσαντες, πολλοὺς ἐφόνευσαν· καὶ οὐδ' οἱ ἐλέφαντες αὐτοῖς ἐβοήθησαν. ἔτι γὰρ τινὲς αὐτῶν τραυματισθέντες, κακὰ πλείω τοὺς οἰκείους ἔδρων ἢ οἱ πολέμιοι, παρήγγελεν ὁ Ἀσδρούβας τοῖς ἐπ' αὐτῶν καθημένοις, τοὺς τιτρωσκομένους τῶν θηρίων παραυτίκα σφάζειν· ῥᾷστα δὲ ἀπέθνῃσκον τινὶ ὑπὸ τὰ ὦτα νυττόμενοι, ἐκτείνοντο. καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, οἱ ἄνδρες δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐφθείροντο. ἐπὶ τοσοῦτον δέ, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους διακορεῖς τοῦ φόνου γενομένους, μὴ θελῆσαι τοὺς ἄλλους διῶξαι, φθείραντές τε ἄλλους πολλούς, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ λάφυρα πλεῖστα λαβόντες, καὶ Ῥωμαίους αἰχμαλώτους ἐς τετρακισχιλίους ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρόντες, ἱκανῶς τῆς Καννησίας συμφορᾶς ἀντειλῆφθαι ἐνόμισαν. πραχθέντων δὲ τούτων, ὁ μὲν Λιούιος κατὰ χώραν ἔμεινεν· ὁ δὲ Νέρων ἑκταῖος εἰς τὴν Ἀπουλίαν ἐπανῆλθε, λαθὼν μέχρι τότε ὡς ἀποδήμησε. καὶ τῶν ἁλόντων τινὰς ἐς τὸ Ἀννίβου στρατόπεδον ἔπεμψε, τὰ πεπραγμένα δηλώσοντας, καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀσδρούβου πλησίον τοῦ ἀνεσταύρωσε. μαθὼν οὖν ἐκεῖνος τόν τε ἀδελφὸν ἡττημένον καὶ τεθνηκότα, καὶ τὸν Νέρωνα νενικηκότα καὶ ἐπανήκοντα, πολλὰ μὲν ὠλοφύρατο, πολλάκις δὲ καὶ τὴν τύχην καὶ τὰς Κάννας ἀνεκάλει. καὶ ἐς τὴν Βρεττίαν ἀνεχώρησε, κἀκεῖ διῆγεν ἡσυχάζων. ὁ δὲ Σκηπίων μέχρις ἂν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καταστήσῃ, ἄρχειν τῶν ἐκεῖ προσετάχθη. καὶ πρῶτον μὲν ἐς τὴν Λιβύην δυσὶ πεντήρεσιν ἔπλευσε, καὶ ὁ τοῦ Γίσγωνος Ἀσδρούβας ἐκεῖ κατὰ τύχην αὐτῷ συγκατῆρε. δεξιουμένου οὖν καὶ ἄμφω τοῦ Σύφακος (σπονδὰς γὰρ τοῖς Καρχηδονίοις εἶχε, μέρους τῆς Λιβύης βασιλεύων) καὶ καταλλάσσοντος σφᾶς, ὁ Σκιπίων οὐκ ἰδίαν ἔχθραν ἔχειν ἔφη, ὅτι μὴ ὑπὲρ τῶν κοινῶν δύνασθαι καθ' ἑαυτὸν καταλύσασθαι. ἐπανῆλθεν οὖν αὖθις, καὶ Ἰλεργήτας ἐπολέμησεν, ὅτι τοὺς πρὸς αὐτοὺς καταφυγόντας Ῥωμαίους μετὰ τὸν τῶν Σκιπιώνων θάνατον τοῖς Καρχηδονίοις ἐξέδωκαν. καὶ οὐ πρότερον τῆς πόλεως αὐτῶν ἐκράτησε, πρὶν αὐτὸς τοῦ τείχους ἐπιβῆναι ἐτόλμησε, καὶ ἐτρώθη. αἰδεσθέντες γὰρ οἱ στρατιῶται, καὶ δείσαντες περὶ ἐκείνῳ, τότε προσέβαλον προθυμότερον. καὶ κρατήσαντες, τοὺς μὲν ἀνθρώπους πάντας ἀπέκτειναν, τὴν δὲ πόλιν κατέπρησαν ἅπασαν. καὶ διὰ φόβον τοῦτον πολλοὶ μὲν ἑκόντες αὐτῷ προσεχώ-

Ἰλεργῆται ἐν Ἰβηρίᾳ ἔθνος Ἰσπανικόν.

προσεχώρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ βίᾳ ἐχειρώθησαν· τινὲς δὲ πολιορκούμενοι, τάς τε πόλεις ἑαυτῶν ἐνέπρησαν, καὶ τοὺς οἰκείους ἐφόνευσαν, εἶτα δὲ τούτοις καὶ ἑαυτούς. τὰ πλείω δὲ καταστρεψάμενος ὁ Σκιπίων, εἰς Καρχηδόνα ἀνέζευξεν, ἔνθα τῷ τε πατρὶ καὶ τῷ θείῳ ἐπιταφίους ἀγῶνας ὁπλομαχίας ἔθετο. ὅτε πολλοὶ μὲν καὶ ἕτεροι ἠγωνίσαντο, καὶ ἀδελφοὶ δὲ δύο περὶ βασιλείας διαφερόμενοι, καίτοι τοῦ Σκιπίωνος συναλλάξαι αὐτοὺς σπουδάσαντος· καὶ ὁ πρεσβύτερος τὸν νεώτερον, καίτοι ἰσχυρότερον ὄντα, ἀπέκτεινεν. ἀρρωστήσαντος δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ Σκιπίωνος, καὶ τοῦτο νεωτέρισαν Ἴβηρες. στράτευμα γὰρ τοῦ Σκιπίωνος περὶ Σούκρωνα χειμάζον, ἐκινήθη. καὶ πρῶτον οὐκ εὐπειθὲς ὂν, οὐ μὴν φανερὰν ἀποστασίαν ἐνδειξάμενον. τότε δ' αἰσθόμενοι τὸν Σκιπίωνα κάμνοντα, ἐπεὶ καὶ ἡ μισθοφορὰ αὐτοῖς ἐβραδύνθη, ἀναφανδὸν ἀπέστησαν· καὶ τοὺς χιλιάρχους σφῶν ἀπελάσαντες, ὑπάτους ἑαυτοῖς κεχειροτονήκασιν· ἦσαν δὲ ὡς ὀκτακισχίλιοι. γνόντες οὖν ταῦτα οἱ Ἴβηρες, ἀφίσταντο προχειρότερον, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν Ῥωμαίων ἐκάκουν· καὶ ὁ Μάγων ἐκλιπεῖν ἤδη τὰ Γάδειρα βουληθεὶς, οὐκ ἐξέλιπε, καὶ εἰς τὴν ἤπειρον διαβαίνων, πολλὰ ἐκακούργει. μαθὼν δὲ ταῦθ' ὁ Σκιπίων, πέμψας πρὸς τὸ ἀποστατῆσαν στρατόπεδον, ἐπέστελλεν αὐτοῖς συγγνωμονεῖν λέγων, ὅτι δι' ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων ἐνεωτέρισαν, καὶ μηδὲν ὑποπτεῦσαι διὰ τοῦτ' ἀξιῶν, ἐπαινῶν δὲ καὶ τοὺς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀναδεξαμένους, ἵνα μηδὲν δεινὸν ἢ πάθωσιν ἢ δράσωσι διὰ ἀναρχίαν. ταῦτα τοῦ Σκιπίωνος γράψαντος, οἱ στρατιῶται μαθόντες ὅτι περιῶν, καὶ οὐδ' ὀργίζοιτο σφίσιν, οὐδὲν ἔτι διεκίνησαν. ὡς δ' ἐρρώσθη, τραχὺ μὲν οὐδὲ τότε αὐτοῖς ἐπηπείλησε. πέμψας δὲ τήν τε τροφὴν ἐκδώσειν ὑπέσχετο. καὶ πάντας πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι ἐκέλευεν ὡς ἂν βούλωνται, ἢ ἀθρόους, ἢ τὰ μέρη κατὰ διαδοχάς. οἱ δέ γε στρατιῶται κατ' ὀλίγους ἀπελθεῖν οὐκ ἐθάρσησαν, ὁμοῦ δ' ἀπῆλθον. καὶ ὁ Σκιπίων ἔξω τοῦ τείχους αὐτοὺς αὐλίσασθαι (πρὸς ἑσπέραν γὰρ ἦν) διετάξατο, καὶ παρεῖχεν αὐτοῖς ἀφθόνως τὰ ἐπιτήδεια. καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπεδεύοντο, αὐτὸς δὲ τοὺς θρασυτέρους αὐτῶν εἰς τὴν πόλιν εἰσελθεῖν κατεσκεύασε, καὶ νύκτωρ αὐτοὺς κατασχὼν ἔδησεν. ἅμα δ' ἡμέρᾳ, ὡς ἔξω που στρατεύσων, πάντα τὸν αὐτοῦ στρατὸν προεξέπεμψεν. εἶτα τοὺς ἄρτι ἐλθόντας εἴσω τοῦ τείχους ἄνευ τῶν ὅπλων ἐκάλεσεν, ἵν' αὐτῷ συστρατεύσωνται, λαβόντες τὸ σιτηρέσιον. καὶ οὕτως εἰσελθόντων αὐτῶν, ὑπέμηνε τοῖς ἐκκεχωρηκόσιν, ὥσπερ εἶχον ἐπανελθεῖν. καὶ περισχὼν αὐτούς, πολλὰ καὶ ὠνείδισε καὶ ἠπείλησε. καὶ τέλος πάντας μὲν, ἔφη, θανάτου εἶναι ἀξίους, οὐ μέντοι πάντας θανατώσειν αὐτός, ἀλλ' ὀλίγους, οὓς καὶ ἤδη συνείληφε, δικαιώσειν, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφιέναι. ταῦτα εἰπὼν, εἰς τὸ μέσον τοὺς δεδεμένους παρήγαγε, καὶ σταυροῖς προσδήσας καὶ αἰκισάμενος, ἀπέκτεινεν. ὡς δέ τινες τῶν παρεστηκότων ἀγανακτήσαντες ἐθορύβησαν, συχνοὺς καὶ ἐκείνων ἐκόλασε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν μισθοφορὰν τοῖς ἄλλοις δοὺς, εἶτα ἐπ' Ἰνδίβιλιν καὶ ἐπὶ τὸν Μανδόνιον ἐστράτευσε. καὶ μὴ τολμώντων ἐκείνων συμμῖξαι αὐτῷ, αὐτὸς ἐπέθετο, καὶ ἐνίκησεν. ὁμολογησάντων δὲ ἐκείνων, καὶ τῆς ἄλλης Ἰβηρίας τὰ πλείω αὖθις ἐδουλώθη, καὶ ὁ Μάγων τὰ Γάδειρα ἐξέλιπε, καὶ ὁ Μασινίσσας τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησεν. οἱ Καρχηδόνιοι γὰρ τελευτήσαντος Ἀσδρούβα τοῦ Ἀννίβου ὁμαίμονος, ἐψηφίσαντο μὲν τῆς Ἰβηρίας ἐκστῆναι, τὰ δὲ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀνακτήσασθαι. καὶ ἔπεμψαν ἀργύριον τῷ Μάγωνι, ἵν' ἐπικουρικὸν ἀθροίσας, στρατεύσηται ἐπ' αὐτήν.

Σκιπίων τοὺς ἀποστάντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν διὰ τὴν νόσον αὐτοῦ … ἐκόλασε.

… τῆς Ἰβηρίας ὁ Σκιπίων ἐκράτησεν.

deditionem fecerunt, multi ui ſubacti ſunt: multi, cum obſiderentur, urbes cremarunt, ſemetipſos & ſuos iugularũt. Maxima parte Hiſpaniæ ſubacta, Scipio Carthaginem rediјt, ubi in honorem patris & patrui funebres ludos in armis edidit: in quibus, prçter alios, duo fratres, de regno inter ſeſe contendentes, pacificatione fruſtra à Scipione tentata, decertarunt: & maior natu minorem, licet ualidiorem, interfecit. Poſtea Scipione ægrotante, Hiſpani res nouas moliti ſunt. Nam exercitus Scipionis, qui circa Soncronem hybernabat, ſe commouit. & cum prius etiam parum dicto audiens eſſet, nec tamen defectionem planè præ ſe ferret: tum cognito morbo Scipionis, dilata etiam ſtipẽdiorum ſolutione, apertè defecit: pulſisq; tribunis, ſibi Cõſules elegit. Fuerunt autẽ circiter VIII millia. Qua de cauſa Hiſpani etiã ad deſerendã fidẽ facti promptiores, ſocias ciuitates afflixerũt: & Mago Gades iamiam relicturus, neq; reliquit, & mediterraneis multum detrimenti attulit. Quo Scipio intellecto, exercitui per literas ueniã promiſit, quòd rerũ neceſſariarũ penuria coacti, rebus nouis ſtuduiſſent: petens, ne quid ex eo mali ſuſpicarentur: collaudatis ijs qui magiſtratum eorum geſsiſſent, ne ſine imperio grauius aliquid uel deſignarent, uel perpetrarẽtur. Poſt has Scipionis literas, eius incolumitate & placabilitate cognita, nihil amplius cõmouerunt. Vbi uerò cõualuit, ne tum quidẽ aſperius eis eſt cõminatus: frumentoq; promiſſo, omnes ad ſe uenire iuſsit, ſiue ſingulos per uices, ſiue uniuerſos ſimul, utrũ ipſi mallẽt. Milites uerò ſingulatim ſe ei credere non auſi, omnes unà uenerũt. Quos Scipio (ſerũ enim erat) extra mœnia manere iuſsit, cõmeatu abũdè ſuppeditato: curauitq;, ut eorũ audaciſsimi in urbẽ uenirent, eosq; noctu comprehenſos uinxit. Vbi diluxit, omnem exercitũ, tanquã expeditione inſtituta, præmiſit. Deinde milites, qui recẽns uenerãt, inermes in urbẽ ad ſe uocauit, ut acceptis ſtipendijs unà militarent. Quibus ita ingreſsis, ijs qui exierãt ſignificauit, ut e ueſtigiò redirent. Ita ſeditioſis circũuentis, multa exprobrauit, multa minatus eſt. Deniq; dixit, eos omnes exitium eſſe meritos: ſed ſe de paucis duntaxat, quos iam cõprehendiſſet, pœnas ſumpturũ, abſolutis reliquis. Hæc locutus, uinctos in medium produxit: & palis alligatos, per cruciatum necauit. Vt uerò quidam ex aſtantibus indignati ac tumultuati ſunt, eorum quoq; complures ſupplicijs affecit. Poſtea ſtipendio reliquis dato, contra Indibilim & Mandonium eſt profectus: eosq; pugnam detrectantes aggreſſus, ſuperauit. Qui cum deditionem feciſſent, maior Hiſpaniæ pars eſt ſubacta, & Mago Gadibus diſceſſit, & Maſiniſſa cum Romanis ſe coniunxit. Nam Carthaginenſes poſt Haſdrubalis fratris Hannibalis cædem, Hiſpaniam deſerendã eſſe decreuerũt, & Italiã recuperandã: Magoni pecunia miſſa, ut conductis auxilijs eã inuaderet.

Scipionis ludi funebres, & morbus.

Legio ſeditioſa ad officium reducta.

Indibilis. Mandonius.

Mago Hiſpania cedes, bellum in Italiam transfert.

Gymneſiæ inſulæ. Is igitur in Italiã tendẽs, ad Gymneſias inſulas uenit. ac in maiori appellere non potuit, quòd inſulares, funditores exercitatiſsimi, eminus lapides in naues iaculabantur: ſed in minori hybernauit. Inſulæ uerò hæ continenti uerſus Iberum imminẽt, & à Græcis Romanisq; Gymneſiæ communiter appellantur. Hiſpani uerò Valerias, & Hyaſſuſas: & peculiari quamq; nomine, unam Ebeſum, alteram Maioricam, tertiam Minoricam rectiſsimè nominãt. Romani uerò Gades occuparunt. *Maſiniſſa.* Maſiniſſa porrò uir inter præſtantiſsimos, in re militari & manu & conſilio promptiſsimus, tali de cauſa à Carthaginenſibus ad Romanos defecit. *Haſdrubal. Sophoniſba. Syphax.* Haſdrubal Giſgonis filius, amicus ei erat, & Sophoniſbã filiam deſponderat. Sed quum Syphacem Romanis ſtudere ſenſiſſet, abdicata Maſiniſſæ affinitate, ut Syphacẽ Carthaginẽſibus recõciliaret, non minimæ potentiæ pncipẽ: adiumento fuit, ut Maſiniſſæ principatu, cuius pater recens obierat, potiretur: & Sophoniſbã in matrimonium dedit, excellẽti forma mulierẽ, in literis & Muſica exercitatiſsimã: adeò urbanã, facundã & uenuſtã, ut ſolo aſpectu auditu'ue hominẽ etiam ſeueriſsimũ, in ſui amorẽ pertrahere poſſet. His de cauſis Syphax ad Carthaginẽſes ſe cõtulit. Maſiniſſa Romanos eſt ſecutus, quibus per omnem ætatẽ ſtrenuam nauauit operã. Scipio quum omnia quæ intra Piræneos mõtes ſunt, partim ui, partim deditione cæpiſſet, traijcere in Africã ſtatuit. Romani autẽ, partim ex inuidia ſucceſſuum eius, partim ueriti, ne per ſuperbiam regnũ affectaret, duos ei ſucceſſores dederunt. Sic Scipio imperiũ depoſuit. *Res Macedonicæ.* Sulpitius autẽ cum Attalo eodẽ tempore Oreum proditione, Opuntem ui occupauit. Philippus enim eis maturè opẽ ferre non potuit, ijs quà tranſeundum erat, ab Aetolis infeſſis. Sed ſerò tandem cum ueniſſet, Attalo in naues ſuas cõpulſo, pacẽ cum Romanis facere uoluit. Sed cum poſt multa uerba, cõditiones non placuiſſent, pace repudiata, Aetolos à Romanorum amicitia ad ſe traduxit. Hannibal autẽ interea quieuit, ſua tueri ſat habens: neq; à Coss. eſt laceſſitus, eum citra dimicationẽ ſubactum iri putantibus. Sequẽti anno P. Scipio & Licinius Craſſus Coss. facti: quorum hic in Italia manſit, altero in Siciliam & Africam ire iuſſo: ut ſi Carthaginem non caperet, ſaltem Hannibalem ex Italia auocaret. Sed nec iuſtus exercitus, nec ſumptus ad parandam claſſem, ex rei bene geſtæ inuidia, datus eſt, uix ſummè neceſſarijs ſuppeditatis. Nihilominus tamen cum claſſe ſociorum, & quibuſdam ex populo uoluntarijs diſceſsit. Mago ex inſula in Liguriam profectus, exſcenſum fecit. Craſſus in Brutijs Hannibalem obſeruauit. Philippus cum P. Sempronium cum magnis copijs Apolloniã ueniſſe didiciſſet, cupide pacẽ fecit. Scipio uerò cum in * Italia appuliſſet, ſe ut in Siciliam trajceret parãs, id facere nõ potuit, quòd nec iuſtas, nec exercitatas copias haberet. Quare totã hyemẽ ibi exe-

περὶ τῶν γυμνησίων νήσων. καὶ ὃς πρὸς τὴν ἰταλίαν αὖθις ὁρμήσας, ἀφίκετο πρὸς τὰς γυμνησίας νήσους. καὶ τῆς μὲν μείζονος ἥμαρτε, μὴ δυνηθεὶς εἰς αὐτὴν καταρᾶι (οἱ γὰρ ἐπιχώριοι πόῤῥωθεν τὰς ναῦς ἀπεσφενδόνων, κράτιστοι σφενδονᾶν ὄντες) ἐς δὲ τὴν μικροτέραν προσορμισάμενος, ἐκεῖ διὰ τὸν χειμῶνα κατέμεινεν. αἱ νῆσοι δὲ αὗται τῇ πρὸς τὸν ἴβηρα ἠπείρῳ ἐπίκεινται. εἰσὶ δὲ τρεῖς, ἃς ἕλληνες μὲν καὶ ῥωμαῖοι κοινῇ γυμνησίας καλοῦσιν. ὑαλεαρίας δὲ καὶ ὑασσούσας οἱ ἴβηρες, ἰδίᾳ δὲ ἑκάστην, τὴν μὲν ἔβεσον, τὴν δὲ μάζω, μικροτέραν δὲ τὴν τρίτην φερωνυμώτατα. τὰ γάδειρα δὲ οἱ ῥωμαῖοι κατέσχον. ὁ δὲ μασινίσσας ἀνὴρ ἦν ἐν τοῖς κρατίστοις ἐξεταζόμενος· καὶ χειρὶ καὶ βουλεύμασιν ἄριστος ἐτύγχανε τὰ πολέμια. *Δι' ἣν αἰτίαν ὁ μασινίσσας τοῖς ῥωμαίοις προσεχώρησεν.* πρὸς δὲ τοὺς ῥωμαίους ἐκ τῶν καρχηδονίων δι' αἰτίας τοιᾶσδε μετέστη. ὁ ἀσδρούβας ὁ τοῦ γίσγωνος, φίλος τε ἦν αὐτοῦ, καὶ σοφωνίδα τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα αὐτῷ ἐνεγγύησε. τὸν σύφακα δὲ συγγινόμενον, καὶ τὰ τῶν ῥωμαίων αὐτὸν φρονοῦντα αἰσθόμενος, οὐκέτι τὰ ὡμολογημένα πρὸς τὸν μασινίσσαν ἐφύλαξεν· ἀλλὰ θέλων τοῖς καρχηδονίοις τὸν σύφακα προσποιήσασθαι, οὐκ ἐλαχίστης δυνάμεως ἄρχοντα, τήν τε ἀρχὴν αὐτῷ συγκατέπραξεν, ἣν ὁ μασινίσσα προσῆκε, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τότε θανόντος, καὶ τῇ σοφωνίδᾳ συνῴκισεν. ἡ δὲ τό τε κάλλος ἐπιφανὴς ἦν, καὶ παιδείᾳ πολλῇ καὶ γραμμάτων καὶ μουσικῆς ἤσκητο. ἀστεία τε καὶ αἱμύλος ἦν, καὶ οὕτως ἐπαφρόδιτος, ὡς ὀφθεῖσαν ἢ καὶ ἀκουσθεῖσαν μόνον, καὶ τὸν πάνυ δυσέρωτα κατεργάσασθαι. ὁ μὲν οὖν σύφαξ διὰ ταῦτα τοῖς καρχηδονίοις προσέθετο· καὶ ὁ μασινίσσας τὰ τῶν ῥωμαίων εἵλετο, καὶ χρησιμώτατος αὐτοῖς διὰ παντὸς ἐγένετο. σκιπίων δὲ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ πυρηναίου τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσποιησάμενος, ἐς τὴν λιβύην περαιωθῆναι ἡτοιμάζετο. *ὅτι ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς ὁ σκιπίων.* οἱ δὲ ἐν τῇ ῥώμῃ τὰ μὲν φθόνῳ τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, τὰ δὲ φόβῳ μὴ ὑπερφρονήσας τυραννήσῃ, ἀνεκαλέσαντο αὐτὸν, δύο τῶν στρατηγῶν διαδόχους αὐτοῦ πέμψαντες. καὶ ὁ μὲν οὕτω τῆς ἀρχῆς ἐπαύθη. ὁ δὲ γε σουλπίκιος μετὰ τοῦ ἀττάλου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὠρεὸν μὲν προδοσίᾳ, ὀποῦντα δὲ ἰσχύϊ κατέσχεν. ὁ γὰρ φίλιππος οὐκ ἠδυνήθη αὐτοῖς ἐπαμῦναι διὰ ταχέων, τὰς διόδους προκαταλαβόντων τῶν αἰτωλῶν. ὀψὲ δέ ποτε ἐπελθὼν, εἰς τὰς ναῦς αὐτοῦ τὸν ἄτταλον καταφυγεῖν ἐβιάσατο. ὁ μέντοι φίλιππος σπείσασθαι τοῖς ῥωμαίοις ἠθέλησε. καί τινων λόγων αὐτοῖς γενομένων, τὰ μὲν τῆς εἰρήνης ἀφείθη, τοὺς δ' αἰτωλοὺς ἐκ τῆς συμμαχίας τῆς ῥωμαίων μεταθέμενος, φίλους ἑαυτοῦ ἐποιήσατο. ὁ δ' ἀννίβας τέως ἡσυχίαν ἦγεν, ἀγαπῶν εἰ τὰ ὑπάρχοντά οἱ διασώσαιτο. καὶ οἱ ὕπατοι νομίζοντες αὐτὸν καὶ ἄνευ μάχης ἐκτρυχωθήσεσθαι, ἀνεῖχον. τῷ δὲ ἐπιόντι ἔτει, ὅ τε σκιπίων ὁ πόπλιος καὶ λικίνιος κράσσος ὑπάτευσαν. καὶ ὁ μὲν ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἔμεινεν, ὁ δὲ σκιπίων ἐς σικελίαν ἀπελθεῖν καὶ ἐς λιβύην προσετέτακτο, ἵνα εἰ μὴ τὴν καρχηδόνα αἱρήσει, τόν γε ἀννίβαν τέως ἐκ τῆς ἰταλίας ἀνθελκύσῃ. οὔτε δὲ στράτευμα ἀξιόλογον, οὔτε πρὸς τριήρεις ἀνάλωμα ἔλαβε, διὰ τὰς ἀριστείας φθονούμενος, μόλις δὲ καὶ τὰ πάνυ ἀναγκαῖα παρέσχον αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν σὺν τῷ ναυτικῷ τῶν συμμάχων, καί τισιν ἐθελονταῖς ἐκ τοῦ δήμου, ἐπῆρεν. ὁ δὲ μάγων ἐκ τῆς νήσου παρακομισθεὶς, εἰς τὴν λιγυστικὴν ἀπέβη. ὁ κράσσος δὲ ἐν τῇ βρεττίᾳ τὸν ἀννίβαν προσήδρευεν. *ὅπως ὁ φίλιππος ῥωμαίοις [illegible]* ὁ μέντοι φίλιππος κατηλλάγη ῥωμαίοις. πούπλιον γὰρ σεμπρώνιον εἰς ἀπολλωνίαν ἐλθόντα σὺν πολλῇ δυνάμει αἰσθόμενος, ἀσμένως ἐσπείσατο. σκιπίων δ' ὁ ὕπατος εἰς * ἰταλίαν καταρὰς, παρεσκευάζετο μὲν ὡς εἰς σικελίαν πλεύσων, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, μήτε δύναμιν ἐντελῆ, καὶ αὐτὴν ἀσυγκρότητον ἔχων. διὸ πάντα τὸν χειμῶνα

ἐκεῖ

ἐκεῖσε διῆγε, σὺν αὐτῷ ἐξασκῶν, καὶ ἄλλους προσκαταλέγων. μέλλοντι δὲ περαιοῦσθαι ἀγγελία αὐτῷ ἐκ Ῥηγίου ἧκε, τὴν πόλιν τὴν τῶν Λοκρῶν τινὰς προδώσειν. τοῦ γὰρ φρουράρχου καταβοήσαντες, ὡς μηδὲ μιᾶς ἐκδικίας παρὰ τοῦ Ἀννίβου τυχόντες, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλιναν. δύναμιν οὖν πέμψας ἐκεῖ, πολλὰ τῆς πόλεως νυκτὸς μετὰ τῶν προδιδόντων κατέλαβε. τῶν δὲ Καρχηδονίων εἰς τὴν ἄκραν συναλισθέντων, καὶ τὸν Ἀννίβαν μετακαλεσαμένων, ἐπεὶ τάχος ἐξανέσχε καὶ ὁ Σκιπίων, καὶ πλησιάσαντα τῇ πόλει αἰφνιδίῳ ἐκδρομῇ ἀπεώσατο. εἶτα λαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ἐπιτρέψας τὴν πᾶσαν πόλιν δύο χιλιάρχοις, ἀνέπλευσεν, οὐ ἀδυνάτησε μέντοι τῇ Λιβύῃ προσπλεῦσαι. οὕτω δὲ οἱ Καρχηδόνιοι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔδεισαν, ὥστε χρήματα μὲν τῷ Φιλίππῳ στεῖλαι, ἵν' εἰς τὴν Ἰταλίαν στρατεύσῃ, καὶ τῷ Ἀννίβᾳ καὶ σῖτον πέμψαι, καὶ στρατιώτας καὶ ναῦς τῷ Μάγωνι, καὶ χρήματα, ἵνα τὸν Σκιπίωνα κωλύσῃ περαιωθῆναι. ἐκ δὲ σημείων τινῶν νίκην οἱ Ῥωμαῖοι λαμπρὰν ἐλπίσαντες, τήν τε ἐν τῇ Λιβύῃ στρατιὰν τῷ Σκιπίωνι, καὶ δύναμιν ἄλλην, ὡς ἂν ἐθελήσῃ, καταλέξασθαι ἐπέτρεψαν. τὸν γὰρ ὕπατον Μάρκον μὲν Κέθηγον τῷ Μάγωνι, τὸν Πούπλιον δὲ Σεμπρώνιον τῷ Ἀννίβᾳ ἀντέταξαν. οἱ δέ γε Καρχηδόνιοι δείσαντες τὸν Μασινίσσαν, μὴ Σκιπίωνι προσθῆται, ἔπεισαν τὸν Σύφακα, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἀποδοῦναι, ὡς καὶ αὖθις αὐτὴν ἀνακτησόμενον. ὁ δὲ Μασινίσσας ὑπείδετο μὲν τὸ πραττόμενον, καταλλάγη δὲ ὅμως, ἵνα πιστεύσωσι, μέγα τι σφήλας αὐτοὺς δυνηθῇ. μᾶλλον δὲ ὑπὲρ τῆς Σοφωνίδος, ἢ τῆς βασιλείας ὠργίζετο. διὸ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις προσῴκειτο, ὑποκρινόμενος τὰ τῶν Καρχηδονίων αἱρεῖσθαι. ὁ δὲ Σύφαξ τὰ τῶν Λιβύων πράττων, ἐπλάττετο Ῥωμαίοις φίλος εἶναι. καὶ στείλας πρὸς τὸν Σκιπίωνα, παρῄνει μὴ ποιήσασθαι τὴν διάβασιν. ἀκούσας δὲ ταῦτα δι' ἀπορρήτων ὁ Σκιπίων, ἵνα μὴ γνῶσιν οἱ στρατιῶται, τόν τε κήρυκα αὐθημερὸν ἀπέπεμψε, μηδενὶ ἄλλῳ προσομιλήσαντα. καὶ τὸ στράτευμα συγκαλέσας, ἐπέσπευδε τὴν διάβασιν, ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἀπαρασκεύους λέγων εἶναι. καὶ πρότερον μὲν τὸν Μασινίσσαν, τότε δὲ καὶ τὸν Σύφακα μετακαλεῖσθαι αὐτὸν, καὶ χρονίζουσιν ἐγκαλεῖν. ταῦτα εἰπὼν, μηδὲν ἔτι μελλήσας ἐξανήχθη, καὶ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Ἀπολλώνιον προσορμίσας τὰς ναῦς, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, προσέμισγέ τε ταῖς πόλεσι, καὶ εἷλέ τινας. ἐγκειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων τῇ χώρᾳ, Ἄννων ὁ ἵππαρχος, υἱὸς ὢν τοῦ Ἀσδρούβου τοῦ Γίσγωνος, ἀνεπείσθη πρὸς τοῦ Μασινίσσου ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. ὁ οὖν Σκιπίων ἱππέας πέμψας τινὰς, χωρία πρὸς καταδρομὴν ἐπιτήδεια ἐληΐζετο, ἵν' ὑποφεύγοντες ἐπισπάσωνται τοὺς ἐπιδιώκοντας. τῶν οὖν Καρχηδονίων ἐπισπωμένων αὐτοῖς κατὰ τὰ ξυγκείμενα τραπομένοις, ὁ Μασινίσσας τε κατὰ νώτου γενόμενος, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπέθετο τοῖς διώκουσι, καὶ ὁ Σκιπίων ἐκ τοῦ λόχου ἐπεκδραμὼν, προσέμιξεν αὐτοῖς. καὶ πολλοὶ μὲν ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν, καὶ ὁ Ἄννων αὐτός. ὃν ὁ Ἀσδρούβας τὴν μητέρα τοῦ Μασινίσσου συλλαβὼν, καὶ ἀντεπελευθέρωσεν. ὁ δὲ Σύφαξ τῆς πρὸς Ῥωμαίους φιλίας τὴν δόκησιν ἀπειπὼν, φανερῶς τοῖς Καρχηδονίοις συνήρατο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ἐληΐζοντο τὴν χώραν, καὶ συχνοὺς τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου πρὸς τὴν Λιβύην πεμφθέντων ἀνεκομίσαντο, καὶ κατὰ χώραν ἐχείμασαν. μετὰ δὲ ταῦτα, Γναίου Σκιπίωνος καὶ Γαΐου Σερουιλίου ὑπατευόντων, οἵ τε Καρχηδόνιοι ἀλγήσαντες τῷ πολέμῳ, συμβῆναι

Ὅτι ὁ Μασινίσσας καταλλάγη δὴ τοῖς Καρχηδονίοις, ἵν' αὐτοὺς σφήλῃ.

Ὅτι ὁ Ἄννων [illegible] Καρχηδονίων, [illegible].

Ὅτι ὁ Μασινίσσας Ῥωμαίοις ἐβοήθει κατὰ τῶν Καρχηδονίων.

ibi exegit, ut & milites quos habebat, exerceret, & nouos delectus haberet. Traiecturo nunciatum eſt à Rheginis, Locrenſes quoſdam urbem prodituros eſſe. Nam cum ab Hannibale contra præſidij præfectum uociferantes, negligerentur, ad Romanos inclinarunt. Miſſa igitur parte copiarum, magnam urbis partem proditorum opera occupauit. Cum autem Carthaginenſes in arce conglobati, Hannibalem accerſiuiſſent, eum Scipio celeriter conuerſo curſu, eruptione facta, ad urbem accedentem repulit. Deinde arce potitus, totaque urbe duobus tribunis militum mandata, ſoluit: uerùm in Africam appellere non potuit. Sic autem Carthaginenſes aduentum eius timuerunt, ut pecunia miſſa Philippum ad bellum Italiæ inferendum concitarent, & Hannibali frumentum & milites mitterent, Magoni claſſem & pecuniam, ut à traiectu Scipionem prohiberent. Romani autem ex oſtentis quibuſdam illuſtris uictoriæ ſpe concepta, legiones Africanas, & nouos militum delectus, quot uellet, Scipioni decreuerunt. Ex Conſulibus uerò Cethegum Magoni, Sempronium Hannibali oppoſuerunt. Carthaginenſes autem metuentes, ne ſe Maſiniſſa cum Scipione coniungeret, Syphaci perſuaſerunt, ut illi principatum reſtitueret, facilè eundem recepturus. Maſiniſſa fraudem intelligens, reconciliationem ipſe quoque ſimulauit, ut eos magna clade afficeret: ob Sophonisbã, quàm propter principatum amiſſum, iratior. Itaque Romanis ſtuduit, quamuis ſe partes Carthaginenſium fouere profiteretur. Contrà Syphax, cum Afris conſultum uellet, ſe Romanum fœdus colere prætendebat: à quo Scipio admonitus, ne traijceret, caduceatore eodem die clam ablegato, ut cum nemine colloqui poſſet, ne id reſciſcerent milites, conuocato exercitu, traiectum maturauit: Carthaginenſes adhuc imparatos eſſe dicens, eosque pridem Maſiniſſam, nunc Syphacem accerſiſſe, eorumque moram accuſare. His dictis, nihil amplius cunctatus ſoluit: & claſſe ad Apollonium promontorium ſubducta, caſtriſque poſitis, agros uaſtauit, & oppida quædam cæpit. Tum Maſiniſſa Hannoni, Haſdrubalis Giſgonij filio, magiſtro equitum, perſuaſit, ut Romanos adoriretur. Scipio igitur, miſsis equitibus, quædam idonea loca populatur, ut ij refugiendo perſequẽtes attraherent. Qui cum ex compoſito in fugam uerſi, à Carthaginenſibus urgerentur, Maſiniſſa à tergo adortus eſt Afros, & Scipio ex inſidijs impetum in eos fecit: ac multis cæſis, multi cum ipſo Hãnone capti ſunt, quem Haſdrubal cum Maſiniſſæ matre permutatum redemit. Deinde Syphax, Romanæ amicitiæ ſimulatione abiecta, palàm Carthaginenſibus opem tulit. Romani uerò & agros populabantur, & multos qui ab Hannibale ex Italia in Africam mittebantur, recipiebant, & in hybernis ibi manſerunt. Poſt hæc, Cneo Scipione, & Caio Seruilio Conſulibus, Carthaginenſes bello fatigati,

Locri à Scipione occupati.

Maſiniſſa & Syphacis infidæ amicitiæ.

Scipio rem in Africa gerit.

pacem

pacem expetiuerunt, & Mago atq; Hannibal Italia exciderunt. Conſulibus enim Hannibali & Magoni reſiſtentibus, in Africam Scipio graſſans, urbes oppugnauit. Interim nauem Carthaginenſem captam, cum uectores ſe legatos ad illum ire ſimularent, miſſam fecit: non » ignoratione commenti, ſed ne infamia uiolatæ legationis aſpergeretur. Syphace de conditionibus agente, ut Scipio Africa, Italia excederet Hannibal, aſſenſus eſt: non quòd illi fidem haberet, ſed ut Barbarum in fraudem illiceret. Nam cum per induciarum licentiam aliás alijs militibus in Carthaginenſium & Syphacis caſtra miſsis, omnem illorum apparatum exploraſſet: probabilibus de cauſis, eaq; potiſsimum, quòd Syphacem Maſiniſſæ inſidiatum eſſe conſtabat, pacta reſcidit. noctuq; in eorum caſtra uenit, paruo diſiuncta interuallo: & Haſdrubalis, paſsim ignem iniecit. Quæ cum facilimè incenſa eſſent (nam tabernacula ex culmis & frondibus confecta erant) & Carthaginenſes malè tractati ſunt: & Syphacis milites opem laturi, à Romanis in procinctu ſtantibus occiſi, eorum quoque caſtris ſuccenſis, in quibus multi & equi & homines perierunt. Romani cum hæc noctu perpetraſſent, nihil incommodi acceperunt: ſed manè, Hiſpani qui Carthaginenſibus recèns auxilio uenerant, ex improuiſo impetu in illos facto, multos occiderunt. Inde Haſdrubal ſtatim Carthaginem, Syphax domum rediјt. Scipio uerò Syphaci Maſiniſſam & C. Lælium oppoſuit, ipſe contra Carthaginenſes eſt profectus.

Scipionis & Carthaginenſium dimicationes.

Illi uerò ad munitionem caſtrorum, in quibus Romani hybernarant, quoq; omnia ſua contulerant, naues miſerunt: ut aut eas caperent, aut Scipionem à ſeſe remouerent. nec fruſtrati ſunt. Eo enim cognito, obſidione relicta, properè ſtationem nauium cuſtodijt. Primo die hoſtes facilè propulſarunt Romani: poſtridie longè inferiores fuerunt. Nam Carthaginenſes ferreis manibus iniectis, naues aliquot eorum reuellerunt. Sed in terram excendere non auſi, nauibus domum reductis, imperium Haſdrubali abrogatum, Hannoni cuidam tradiderunt. Inde Haſdrubal ſeruis & trãsfugis ſuſceptis, ſuapte autoritate copias non imbecilles coegit: & Hiſpanis, qui in caſtris Scipionis militabant, ſibi clàm conciliatis, noctu caſtra eius ex inſidijs adoriri inſtituit. Ac effeciſſet aliquid, niſi & augures auſpicijs turbati, & Maſiniſſę mater diuino quodam afflatu, effeciſſent, ut quæſtiones de eis haberentur. Sic illis ante perpetratum facinus ſupplicio affectis, Scipio rurſus ad Carthaginẽ admoto exercitu, agrum uſsit.

Syphax à C. Lælio & Maſiniſſa capitur.

Syphax cum Lælio ad tempus reſtitiſſet, tandem Romani ſuperiores euaſerunt, multis occiſis, multis captis, atq; ipſo Syphace: quem cum uinctũ oſtendiſſent ijs qui Cirtam regiam eius tuebãtur, urbem citra pugnã occuparunt, in eaq; Sophonisbã deprehenderũt. Ad quam Maſiniſſa ſtatim inſilijt: & mulierẽ amplexus, Habeo,

συμβῆναι ἐθέλησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας δὲ ὁ Μάγων ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξέπεσον. οἱ μὲν γὰρ ὕπατοι τῷ Ἀννίβᾳ καὶ τῷ Μάγωνι ἀντικαθίσαντο. Σκιπίων δὲ τὴν τε Λιβύην ἐκάκου, καὶ ταῖς πόλεσι προσέβαλλε. καὶ τοῦτο ναῦν Καρχηδονίαν λαβὼν, ἀφῆκεν, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν οἱ πρέσβεις ἀφικνεῖσθαι ἐπλάσαντο. ᾔδει μὲν γὰρ τὸ πλάσμα, προετίμησε δὲ τὸ μὴ διαβληθῆναι, ὡς πρέσβεις κατασχηκώς. καὶ τοῦ Σύφακος πράττοντος ἐπὶ διαλλαγαῖς, ὥστε ἐκ τῆς Λιβύης μὲν τὸν Σκιπίωνα, τὸν δ' Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπαρῖαι, ἐδέξατο τὸν λόγον, οὐχ ὡς πιστεύων αὐτῷ, ἵνα δὲ σφήλῃ αὐτόν. τῶν γὰρ στρατιωτῶν ἄλλοτε ἄλλους κατὰ τὴν τῶν σπονδῶν πρόφασιν εἰς τὸ στρατόπεδον τό τε τῶν Καρχηδονίων πέμπων, καὶ τὸ τοῦ Σύφακος, ἐπεὶ ἐκεῖνοι πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς κατεσκέψαντο, τὴν σύμβασιν ἐπ' εὐλόγου δή τινος σκήψεως, ἄλλως τε καὶ ὅτι ὁ Σύφαξ ἐπιβουλεύων ἐφωράθη τῷ Μασινίσσᾳ, διεκρούσατο. νυκτὸς δὲ ἦλθεν εἰς τὰ στρατόπεδα αὐτῶν, οὐ πάνυ ἀλλήλων διέχοντα, καὶ πῦρ εἰς τὸ τοῦ Ἀσδρούβου πολλαχόθεν ἅμα ἐνέβαλε. καὶ ἐμπρησθέντος ῥᾷστα αὐτοῦ (ἐκ γὰρ καλάμης καὶ ἐκ φυλλάδων ἐπεποίηντο αὐτοῖς αἱ σκηναί) οἵ τε Καρχηδόνιοι κακῶς ἀπήλλαξαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Σύφακα, βοηθῆσαι αὐτοῖς ἐθελήσαντες, τοῖς τε Ῥωμαίοις τοῖς περιέχουσιν περιέπεσον, καὶ αὐτοὶ ἀπώλοντο, καὶ τὸ στρατόπεδον προσενεπρήσθη αὐτῶν, καὶ ἐφθάρησαν πολλοὶ καὶ ἵπποι καὶ ἄνθρωποι. οἱ Ῥωμαῖοι δὲ ταῦτα πεποιηκότες, νυκτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθον. ἡμέρας δὲ ὑποφαυσκούσης, Ἴβηρες ἄρτι Καρχηδονίοις ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐλθόντες, προσέπεσον αὐτοῖς ἀπροσδόκητοι, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν. εὐθὺς οὖν Ἀσδρούβας μὲν εἰς τὴν Καρχηδόνα, Σύφαξ δὲ οἴκαδε ἀπεχώρησεν. ὁ δέ γε Σκιπίων Σύφακι μὲν τὸν Μασινίσσαν καὶ Γάιον ἀντέταξε Λαίλιον· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἤλασεν. οἱ δ' αὖ Καρχηδόνιοι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν Ῥωμαίων, ᾧ χειμαδίῳ ἐχρῶντο, καὶ εἰς ὃ ἀπετίθεντο πάντα, ναῦς ἔπεμψαν, ἵνα ἢ αὐτὸ αἱρήσωσιν, ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπείξωσι τὸν Σκιπίωνα. καὶ ἔσχεν οὕτως. μαθὼν γὰρ τὸ γενόμενον, ἀπανέστη, καὶ ἐπανελθὼν πρὸς τὸν ναύσταθμον, διὰ φυλακῆς αὐτὸν ἐποιήσατο. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ῥᾳδίως τοὺς προσμίξαντας αὐτοῖς ἀπεώσαντο οἱ Ῥωμαῖοι, τῇ δ' ὑστεραίᾳ πολὺ ἠλαττώθησαν. καὶ ναῦς γὰρ τῶν Ῥωμαίων χειρῶν σιδηρῶν ἐπιβολῇ ἀπέσπασαν, ἀποβῆναι δ' εἰς τὴν γῆν οὐκ ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἀναπλεύσαντες οἴκαδε, τὸν Ἀσδρούβαν ἀπεχειροτόνησαν, Ἄννωνα δέ τινα ἀνθείλοντο. κἀκ τούτου Ἄννων μὲν στρατηγὸς ἦν. ἐκεῖνος δὲ καθ' ἑαυτὸν δούλους τινὰς καὶ αὐτομόλους παραλαβὼν, δύναμιν οὐκ ἀσθενῆ συνεκρότησε, καὶ τινας τῶν Ἰβήρων τῶν συστρατευομένων τῷ Σκιπίωνι κρύφα ἀναπείσας, ἐπεχείρησε νυκτὸς ἐπιβουλεῦσαι τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ. κἂν ἐξειργάσατό τι, εἰ μὴ οἵ τε μάντεις ὑπὸ ὀρνίθων ἐκταραχθέντες, καὶ ἡ τοῦ Μασινίσσου μήτηρ θειάσασα, ζήτησιν αὐτῶν γενέσθαι ἐποίησαν. καὶ οἱ μὲν προκαταληφθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ ὁ Σκιπίων αὖθις ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα ἐστράτευσε, καὶ τὴν γῆν αὐτῶν ἐδῄου. Σύφαξ δὲ ἐπολέμει τοῖς περὶ τὸν Λαίλιον, καὶ χρόνον τινὰ ἀντεῖχεν, εἶτα ὑπερέσχον οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ ἐζώγρησαν, καὶ τὸν Σύφακα εἷλον. καὶ τὴν Κίρταν τὰ βασίλεια αὐτοῦ παρέλαβον ἀμαχεὶ, τοῖς φρουροῖς δεδεμένον αὐτὸν ἐπιδείξαντες. ἦν δὲ ἐκεῖ καὶ ἡ Σοφωνίς· καὶ πρὸς αὐτὴν ὁ Μασινίσσας εὐθὺς ἀνεπήδησε, καὶ περιλαβὼν αὐτὴν, ἔχω

Στρατήγημα τοῦ Σκιπίωνος.

Περὶ Μασινίσσου καὶ τῆς Σοφωνίδος.

ἔχω μὲν σύφακα τὸν ἁρπάσαντά σε, ἔχω δὲ καὶ σέ. ἀλλὰ μὴ δέδιθι· οὐδὲ γὰρ αἰχμάλωτος γέγονας, ἐμὲ σύμμαχον ἔχουσα. ταῦτ' εἰπὼν, ἔγημεν αὐτὴν παραχρῆμα, προκαταλαβὼν τοὺς ῥωμαίους, μὴ παρ' αὐτοὺς ἀφαιρεθῇ, ὀφειλομένη ἐν τοῖς λαφύροις. εἶτα καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ σύφακος προσεποιήσαντο, καὶ πρὸς τὸν σκιπίωνα ἦλθον, ἄγοντες τά τε λοιπὰ, καὶ τὸν σύφακα. κἀκεῖνος ἰδὼν αὐτὸν δεδεμένον, οὐκ ἠνέγκεν· ἀλλὰ τῆς παρ' αὐτοῦ μνημονεύσας ξενίας, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀναλογισάμενος, ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ δίφρου, ἔλυσέ τε αὐτὸν, καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ἐντίμως ἦγε. καί ποτε ἤρετο, τί δὴ δόξαν ἐπολέμησεν αὐτῷ; ὁ δὲ ἑαυτόν τε σοφῶς ἀπελογήσατο ἅμα, καὶ τὸν μασινίσσαν ἠμύνατο, εἰπὼν, αἰτίαν αὐτῷ τὴν σοφωνίδα γενέσθαι. τῷ γὰρ πατρὶ τῷ ἀσδρούβᾳ χαριζομένην, καταδῆσαι αὐτὸν μαγγανείαις, ὥστε καὶ ἄκοντα τὰ τῶν καρχηδονίων πρᾶξαι. ἀλλ' ὅτι ὑπὸ γυναικὸς ἠπάτημαι, ἀξίαν ἔδωκα δίκην. ἔχω δὲ ὅμως τι ἐν κακοῖς παραμύθιον, ὅτι ὁ μασινίσσας αὐτὴν ἔγημε· πάντως γὰρ καὶ ἐκεῖνον ὁμοίως διολέσει. ὁ δὲ σκιπίων ὑποπτεύσας ταῦτα περὶ τοῦ μασινίσσου, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ ἐπετίμησεν, ὅτι γυναῖκα πολεμίαν καὶ αἰχμάλωτον ἄνευ τῆς αὐτοῦ γνώμης οὕτω ταχέως ἔγημε· καὶ παραδοῦναι τοῖς ῥωμαίοις αὐτὴν ἐκέλευσεν. ὁ δὲ περιαλγήσας μὲν, εἰσπηδήσας δ' εἰς τὴν σκηνὴν, ἔφη τῇ σοφωνίδι· εἰ μὲν οἷός τ' ἦν τῷ ἐμαυτοῦ θανάτῳ ἐλευθέραν φυλάξαι σε, καὶ ἀνύβριστον, προθύμως ἂν σοῦ ὑπεραπέθανον. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, προπέμπω σε, ἵνα καὶ ἐγὼ καὶ ἅπαντες ἀφιξόμεθα. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φάρμακον αὐτῇ ὤρεξεν. ἡ δὲ οὔτ' ἀνωλοφύρατο, οὔτ' ἐστέναξεν· ἀλλὰ καὶ πάνυ γενναίως, εἰ τοῦτ' ἔοικεν, ἔφη, ἄνερ, δοκεῖ, κἀγὼ πείθομαι. τῆς γὰρ ψυχῆς μου μετὰ σὲ οὐδεὶς ἄλλος κρατήσει. εἰ δὲ τοῦ σώματός μου σκιπίων δεῖται, νεκρὸν αὐτὸ λαβέτω. καὶ ἡ μὲν οὕτως ἀπέθανε. σκιπίων δὲ τὸ ἔργον ἐθαύμασεν. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ τοῦ λαιλίου τόν τε σύφακα καὶ τὸν υἱὸν ἐκείνου οὐερμίναν ἀγαγόντος ἐκεῖ, καὶ τῶν ἄλλων τινὰς τῶν πρώτων, τὸν μὲν σύφακα εἰς τὴν ἄλβαν κατέθεντο, καὶ τελευτήσαντα δημοσίᾳ ἔθαψαν. τῷ δὲ οὐερμίνᾳ τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς ἐπεκύρωσαν, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας νομάδας ἐχαρίσαντο. οἱ δὲ καρχηδόνιοι περὶ σπονδῶν ἐπικηρυκευσάμενοι τῷ σκιπίωνι, χρήματά τε εὐθὺς ἔδωσαν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδωκαν, καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν πρεσβείας εἰς τὴν ῥώμην ἀπέστειλαν. τοὺς δέ γε πρέσβεις οἱ ῥωμαῖοι τότε οὐ προσεδέξαντο, λέγοντες, οὐκ εἶναι πάτριον σφίσι, στρατοπεδευόντων ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἐναντίων τισὶ, πρεσβείαν προσίεσθαι ἐξ αὐτῶν, καὶ χρηματίζειν ὑπὲρ εἰρήνης. ὕστερον δὲ ἀπάραντος τοῦ τε ἀννίβου καὶ τοῦ μάγωνος, λόγου σφίσι μετέδωκαν, καὶ ἐψηφίσαντο τὰς σπονδάς. ἐξεχώρησαν δὲ τῆς ἰταλίας ὅ, τε ἀννίβας καὶ ὁ μάγων, οὐ διὰ τὴν σύμβασιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἴκοι πόλεμον ἐπειγόμενοι. οἱ δ' ἐν τῇ λιβύῃ καρχηδόνιοι οὐδὲ πρότερον εἰρηναῖον τι φρονοῦντες, καὶ περὶ σπονδῶν ἐπὶ τῇ τοῦ χρόνου τριβῇ διὰ τὴν τοῦ ἀννίβου παρουσίαν ἐπικηρυκευσάμενοι, ὡς τὸν ἀννίβαν πλησιάζοντα ἔμαθον, ἀνεθάρσησαν, καὶ ἐπέθεντο τῷ σκιπίωνι κατὰ γῆν τε καὶ κατὰ θάλασσαν. κἀκείνου περὶ τούτου αὐτοῖς ἐγκαλέσαντος, οὔτε μέτριόν τι τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, καὶ ἐπεβούλευσαν αὐτοῖς ἀποπλεύσασι· καὶ εἰ μὴ πνεῦμα τυχαίως συμβὰν αὐτοῖς ἐβοήθησεν, ἀπώλοντο ἄν. ὅθεν καὶ ὁ σκιπίων ἐν τούτῳ τῆς ψήφου τῆς περὶ τῆς εἰρήνης κομισθείσης, οὐκέτι αὐτὴν ἐποιήσατο.

Ἐπὶ σπονδαῖς οἱ καρχηδόνιοι [illegible].

Ἐκ τῶν ῥωμαίων ἐν ἄλβῃ καρχηδόνιοι βιάζονται.

οἱ οὖν

Habeo, inquit, Syphacem, qui te mihi rapuit: habeo & te. Sed timere noli: neque enim capta es, me ſocio. Hæc locutus, ſtatim eam uxorem duxit: ueritus, ne ſi Romanos expectaſſet, illa in manubias relata excideret. Deinde reliquis oppidis ſubactis, præter alia, Syphacem ad Scipionem uinctũ adduxerunt. Quod ille ſpectaculum non tulit: ſed memor eius hoſpitij, & humanorum caſuum, è ſella exilijt: eumq́ ſolutum, porrecta dextera, honorificè habuit. Cum autem eum aliquando rogaſſet, quo conſilio bellum Romanis intuliſſet: ille pari calliditate & ſeipſum excuſauit, & Maſiniſſam ultus eſt. Id enim Sophonisbæ impulſu factum eſſe dixit, à qua in patris Haſdrubalis gratiam præſtigijs quibuſdam fuerit irretitus, ut uel inuitus ſtuderet Carthaginenſibus. Etſi autem muliebris impoſturæ iuſtas pœnas lueret, tamen id in malis ſe habere ſolatij, quòd Maſiniſſa, ea ducta, omnino in ſimile exitium præcipitandus eſſet. Ea ſuſpicione motus Scipio, cum Maſiniſſa ſtatim expoſtulat, quòd mulierem hoſtem & captiuam, ſe inſcio, tam properanter duxiſſet: eamq́ tradi Romanis iubet. Quibus uerbis ingenti dolore affectus Maſiniſſa, ſubitò in tabernaculum inſiliens, Sophonisbæ ait: Si meo ipſius interitu te liberam & inuiolatam tueri poſſem, cupidè pro te mortem oppeterem. Verùm quia id fieri non poteſt, eo te præmitto, quò & ego & omnes perueniemus. His dictis, ei uenenum porrigit. Illa uerò citra eiulatum & gemitum, generoſo animo reſpondet: Si tibi iſtud, marite, placet, pareo. Nam animo quidem meo nemo alius dominabitur. Si autem Scipio corpus meum requirit, mortuum id accipiat. Id factum mulieris admiratus eſt Scipio. Romani, Syphace, eius filio Vermina, & alijs principibus à Lælio in urbem perductis, Syphacem Albæ aſſeruarunt: & defunctum, publicè ſepeliuerunt. Verminæ paternum regnum confirmarunt, captiuis Numidis dono datis. Carthaginenſes autem caduceatoribus de pace miſsis, ſtatim pecuniam Scipioni dederunt: captiuisq́ omnibus redditis, cæteris de rebus legatos Romam miſerunt: qui tum à Romanis admiſsi non ſunt. Negabant enim, moris maiorum eſſe, ut eorum de pace legatos audirent, qui caſtra haberent in Italia. Poſt diſceſſum autem Hannibalis & Magonis, ijs auditis, pacis conditiones acceperunt. Illi porrò Italia exceſſerunt, non propter pacificationem, ſed ad bellum domeſticum properantes. At Carthaginenſes, cum prius etiam pacem minimè cogitarent, nec eam alio conſilio petijſſent, niſi ut tempus tererent, dum ueniret Hannibal: eius aduentu recreati, Scipionem terra mariq́ inuaſerunt. Illo uerò expoſtulante, neq́ quicq̃ moderati legatis reſpõderunt. & abeuntes per inſidias occidiſſent, niſi fortuito uento exorto eſſent cõſeruati. Itaq́ Scipio ſenatuſcõſultum de pace interim allatũ, non tatũ habuit.

Carthaginenſes inſidioſam pacem aperto bello commutant.

Cartha-

Carthaginenſes uerò, Magone in Italiam remiſſo, Hannibalem exercitui cum ſummo imperio præfecerūt, repudiato Hannone, & Haſdrubale capitis damnato. Qui cum ultro uenenum hauſiſſet, in cadauer eius eſt ſæuitum. Hannibal omni poteſtate accepta, Maſiniſſę regnū populatus, ſe ad committendū cum Romanis prælium parat. Idem & à Scipione factum. Romanos autem pœnituit, quòd Hannibalem Italia emiſiſſent: quem ut in Africa rem gerere didicerunt, denuò haud mediocriter perterriti, alterum Conſulem Cl. Neronem contra eum miſerūt, Marco Seruilio Italiæ defenſione mandata. Verùm Nero propter hyemem in Italia & Sardinia moratus, in Africā peruenire non potuit. Deinde ne ultra Siciliam quidem proceſsit, audita Scipionis uictoria: qui ueritus, ne ſi anteuertiſſet Nero, laborum ſuorū gloriam interciperet, primo uere Hannibalem, audita Maſiniſſę clade, inuaſit. Hannibal uerò Scipionis aduentu cognito, & ipſe ei occurrit. Ita caſtris eregionè poſitis, non ſtatim ad manus uenerunt: ſed dies complures morati, uterq; milites ſuos ad pugnam eſt cohortatus. Vt autem Scipioni tempus non diutius terere uiſum eſt, & Hannibalem uel inuitū ad certamen elicere, Vticam iter intendit: ut cum timere & fugere crederetur, rei gerendæ occaſionem haberet. idq; factū eſt. Hannibal enim eum fugere opinatus, maioreq; fiducia inde ſumpta, cum ſolis equitibus eum à tergo eſt perſecutus: quibus Scipio præter expectationē reſtitit: iiſq; profligatis, perſecutione omiſſa, impedimenta quæ in uia erant, intercepit omnia. Hæc turbarunt Hannibalē: atq; illud etiam, quòd Scipio tres exploratores in caſtris ſuis deprehenſos, impunè dimiſerat. E quorū uno cum didiciſſet, quid in caſtris actū eſſet (duo enim ultro apud Romanos manſerant) perculſus eſt: neq; amplius decertare auſus, quamprimùm pacē facere decreuit: ut, ea non impetrata, mora ſaltem aliqua & induciæ intercederēt. Maſiniſſa igitur, ut populari ſuo interceſſore, cum Scipione collocutus, nihil impetrauit. Nam Scipio neq; aſperè neq; perſpicuè reſpōdit: ſed quamuis omnino medium quoddam teneret, tamen humanius diſſeruit, ut eum ſpe pacis negligentiorem redderet. idq; accidit. Cum enim Hannibalem de pugna minimè cogitantē, caſtra in locum commodiorem transferre uelle, ex transfugis intellexiſſet: noctu loco eo, quò ille properabat, præoccupato, Carthaginenſibus in conualle, caſtris haud idonea, uerſantibus, ex improuiſo ſe oſtendit. At Hannibal detrectata pugna, caſtris ſibi muniendis & puteis fodiendis per totam noctem fuit occupatus: qua ærumna fatigatos & ſitientes Scipio uel inuitos mire prælium coegit. Congrediuntur inter ſeſe, Romani inſtructi & alacres, Hannibal & Carthaginenſes inuiti, & præter alia etiam defectu ſolis integro territi: quem præter cætera nihil ſibi fauſti portēdere Pœnus arbitratus, elephantes in prima

Scipio Hannibalē arte eluſum & ſubactū, ad pacē petendam adigit.

Οἱ οὖν καρχηδόνιοι τὸν μὲν μάγωνα εἰς τὴν ἰταλίαν αὖθις ἔπεμψαν, τὸν δ' ἀννίβαν αὐτοκράτορα στρατηγὸν ἀπέδειξαν, τὸν ἄννωνα τῆς ἀρχῆς παύσαντες, τὸν δ' ἀσδρούβαν καὶ θανατῶσαι ἐψηφίσαντο. φαρμάκῳ δὲ ἑκουσίως φθαρέντα, καὶ νεκρὸν ᾐκίσαντο. ἀννίβας δὲ οὖν πᾶσαν τὴν ἡγεμονίαν λαβών, εἰς τὴν μασινίσσου χώραν ἐνέβαλε, καὶ ἐκάκου αὐτήν, καὶ τοῖς ῥωμαίοις μαχέσασθαι ἡτοιμάζετο. αὐτὸ τοῦτο ἡτοιμάζετο δὲ καὶ ὁ σκιπίων. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ μετεμέλοντο, ὅτι μὴ ἐκώλυσαν τὸν ἀννίβαν ἐκπλεῦσαι. ὡς μέντοι τὰ ἐν τῇ λιβύῃ συγκροτούμενα εἰς τὸν πόλεμον ἔμαθον, οὐ μετρίως αὖθις ἔδεισαν· διὸ καὶ κλαύδιον μὲν νέρωνα τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψαν, μάρκῳ δὲ σερουιλίῳ τὴν τῆς ἰταλίας φυλακὴν προσεκλήρωσαν. ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθη ὁ νέρων εἰς λιβύην ἐλθεῖν, ὑπὸ χειμῶνος ἐν ἰταλίᾳ χρονίσας, καὶ ἐν σαρδοῖ. εἶτα οὐδὲ περαιτέρω τῆς σικελίας ἐχώρησε, κεκρατηκότα μαθὼν τὸν σκιπίωνα. ὁ γὰρ σκιπίων δείσας, μὴ ἐπειχθεὶς ὁ νέρων, τῶν αὐτοῦ πόνων τὴν εὔκλειαν σφετερίσηται, τοῦ ἔαρος ἀρχομένου αὐτός, ἐπὶ τὸν ἀννίβαν ἐχώρησε, μαθὼν ὅτι τὸν μασινίσσαν ἐνίκησε. καὶ ὁ ἀννίβας ὡς ᾔσθετο προσιόντα τὸν σκιπίωνα, προαπήντησεν αὐτῷ. καὶ ἀντιστρατοπεδευσάμενοι, οὐκ εὐθὺς εἰς χεῖρας ἦλθον. συχνὰς δ' ἡμέρας διατρίψαντες, καὶ ἕκαστος τοῖς οἰκείοις διαλεχθεὶς στρατεύμασι, καὶ πρὸς τὴν μάχην αὐτὰ παραθαρρύνας. ὡς δ' ἔδοξε τῷ σκιπίωνι μὴ διατρίβειν ἔτι, ἀλλὰ καὶ ἄκοντα τὸν ἀννίβαν εἰς τὸν ἀγῶνα προαγαγεῖν, ἐπὶ τὴν οὐτικὴν ὥρμησεν, ἵνα δεδιέναι καὶ φεύγειν δόξας, σχοίη καιρὸν ἐπιθέσεως. ὃ καὶ ἐγένετο. ὁ γὰρ ἀννίβας φεύγειν αὐτὸν οἰηθείς, καὶ ἐκ τούτου πλέον ἐντεῦθεν θαρσήσας, ἐπεδίωξε μόνοις τοῖς ἱππεῦσι κατὰ νώτου. καὶ ὁ σκιπίων ἀντέστη τε αὐτοῖς παρὰ δόξαν, καὶ συμβαλὼν ἐνίκησε. τρέψας δ' αὐτούς, οὐκ ἔτι τὸ διώκειν σφᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τὰ σκευοφόρα αὐτῶν καθ' ὁδὸν τυγχάνοντα ὥρμησε, καὶ πάντα συνέλαβε. ταῦτα τὸν ἀννίβαν ἐτάραξε, καὶ ἔτι ὅτι κατασκόπους αὐτοῦ τρεῖς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὁ σκιπίων εὑρών, οὐδὲν δεινὸν αὐτοὺς πεποίηκε. μαθὼν γὰρ παρ' ἑνὸς αὐτῶν ὁ ἀννίβας τὸ πεπραγμένον (οἱ γὰρ δύο παρὰ τοῖς ῥωμαίοις μεμενήκασιν) κατεπλάγη, καὶ διακινδυνεῦσαι οὐκέτι θαρρήσας, σπείσασθαι ὅτι τάχιστα ἔγνω, ἵν' εἰ μὴ τοῦτο συμβαίη, τριβήν πως τινὰ ποιήσηται, καὶ ἀνοκωχήν. πέμψας οὖν πρὸς τὸν μασινίσσαν, δι' ἐκείνου ὡς ὁμοφύλου τὰς σπονδὰς ᾔτησε· καὶ ἦλθε μὲν εἰς λόγους τῷ σκιπίωνι, ἔπραξε δὲ οὐδέν. ὁ γὰρ σκιπίων οὔτε τραχύ, οὔτε τι σαφὲς ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ τὸ μὲν ὅλον ἐμέσευσε, φιλανθρωπότερον δ' ὅμως διελέχθη, ὅπως αὐτὸν ὡς καὶ σπεισόμενος εἰς ἀμέλειαν προαγάγῃ· ὃ καὶ συμβέβηκε. μάχης μὲν γὰρ πέρι οὐδὲν ὁ ἀννίβας ἐννοῶν, μεταστρατοπεδεύσασθαι δ' εἰς χωρίον ἐπιτηδειότερόν τι βουλόμενος, ἐξ αὐτομόλων δὲ τοῦτο μαθὼν ὁ σκιπίων, προκατέλαβε νυκτός, καὶ κατέσχε τὸν τόπον, εἰς ὃν ἐκεῖνος ἠπείγετο. ἐν χωρίῳ δέ τινι κοίλῳ καὶ ἀνεπιτηδείῳ πρὸς στρατοπέδευσιν γενομένοις τοῖς καρχηδονίοις, ἐπεφάνη αἰφνίδιον. ὁ δὲ ἀννίβας συμβαλεῖν οὐκ ἠθέλησε. στρατοπεδευόμενος δ' ἐκεῖ, καὶ φρεωρυχῶν, ἐταλαιπώρησε δι' ὅλης τῆς νυκτός, καὶ οὕτως κακῶς αὐτοὺς ἔχοντας ὑπὸ καμάτου καὶ δίψης, κατηνάγκασε καὶ ἄκοντας ὁ σκιπίων συμμίξαι αὐτῷ. συνέβαλον οὖν οἱ μὲν ῥωμαῖοι συντεταγμένοι καὶ πρόθυμοι, ἀννίβας δὲ καὶ οἱ καρχηδόνιοι ἀπρόθυμοί τε καὶ καταπεπληγμένοι, καὶ δι' ἕτερα καὶ ὅτι καὶ ὁ ἥλιος σύμπας ἐξέλιπεν. ἐκ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο οὐκ αἴσιόν τι προμηνύειν σφίσιν ὁ ἀννίβας ὑπώπτευσεν. οὕτω δ' ἔχοντες, τοὺς ἐλέφαντας ἑαυτῶν προβά-

ὅτι τῷ ἀννίβᾳ ἡ στρατηγία ἐδόθη.

ὅτι ὁ σκιπίων τῷ ἀννίβᾳ συμβαλὼν ἐνίκησεν.

ὅτι σπονδὰς ὁ ἀννίβας ᾐτήσατο.

ὅτι συμβαλὼν ὁ σκιπίων τῷ ἀννίβᾳ, ἐνίκησεν αὐτόν.

προεβάλοντο. καὶ οἱ ῥωμαῖοι μέγα ἐξαίφνης καὶ καταπληκτικὸν ἀνεβόησαν, καὶ τὰς ἀσπίδας τοῖς δόρασι κρούοντες, θυμῷ καὶ δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἐλέφαντας ὥρμησαν. ὑφ' ὧν ταραχθέντα ἐκεῖνοι, οἱ μὲν πλείους οὐκ ἐδέξαντο σφᾶς, ἀλλ' ἀπετράποντο, καὶ τοῖς προσκειμένοις μείζω τοῖς ἐπιτεταγμένοις ἐνεποίησαν τὸν θόρυβον. οἱ δὲ καὶ ἐς μέσον σφίσι χωρήσαντες, τῶν ῥωμαίων διισταμένων, διὰ μέσου αὐτῶν διεξέτρεχον, καὶ παριόντα ἐβάλλοντό τε καὶ ἐκ χειρὸς ἐτιτρώσκοντο. καὶ ἐπί τινα μὲν χρόνον ἀντεῖχον οἱ καρχηδόνιοι. ἔπειτα τοῦ μασινίσσου καὶ τοῦ λαιλίου τοῖς ἱππεῦσι προσπεσόντων αὐτοῖς, πάντες ἔφυγον· οἱ δὲ πλείους ἐσφάγησαν, καὶ ὁ ἀννίβας μικροῦ ἂν ἀπώλετο. φεύγοντα γὰρ αὐτὸν ὁ μασινίσσας ἐπεδίωκεν ἀνέδην τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ ἀποχρώμενος. μεταστραφεὶς δὲ ὁ ἀννίβας, καὶ ἰδὼν αὐτὸν οὕτω διώκοντα, ἠρέμα ἐξέκλινε, καὶ τὸν δρόμον ἐπέσχε, καὶ οὕτω παραλλάξαντα τὸν μασινίσσαν κατὰ νώτου γενόμενος ἔτρωσε, κἀκ τούτου μετ' ὀλίγων διέφυγε. σκιπίων δὲ νικήσας, ἐπὶ τὴν καρχηδόνα ἀπήχθη, καὶ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἐκ γῆς ἅμα καὶ θαλάσσης. οἱ δ' αὖ καρχηδόνιοι πρῶτον μὲν ὡς τῇ πολιορκίᾳ καρτερήσοντες ἀντεμάχοντο. ἔπειτα δὲ ἀπορηθέντες, πρὸς τὸν σκιπίωνα διεκηρυκεύσαντο, καὶ ὁ σκιπίων τοὺς λόγους σφῶν προσεδέξατο, καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν διελέχθη αὐτοῖς. ἦν δὲ τὰ ὁμολογημένα, ὁμήρους τε παρὰ τῶν καρχηδονίων, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τοὺς αὐτομόλους δοθῆναι· καὶ πάντας μὲν τοὺς ἐλέφαντας, τὰς δὲ τριήρεις πλὴν δέκα παραδοθῆναι· καὶ τοῦ λοιποῦ μήτε ἐλέφαντας, μήτε ναῦς μακρὰς πλείους τῶν δέκα ἔχειν, καὶ μήτε πόλεμον παρὰ τὴν τῶν ῥωμαίων γνώμην πρὸς μηδένα ποιεῖσθαι· καί τινα ἕτερα. τούτων δὲ γενομένων τῶν ὁμολογιῶν, πρέσβεις ἐπὶ ῥώμην οἱ καρχηδόνιοι ἐστάλκασι. καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, οὐ μέντοι καὶ ἡ γερουσία τὴν πρεσβείαν ἑτοίμως ἐδέξατο, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἠμφισβήτησαν, ἀλλήλοις ἀντιπίπτοντες. ὁ δὲ δῆμος τὴν εἰρήνην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσατο, καὶ τὰς ὁμολογίας ἐδέξαντο· καὶ ἔπεμψαν δέκα ἄνδρας, ἵνα μετὰ τοῦ σκιπίωνος ἅπαντα διοικήσωσι. καὶ αἱ συμβάσεις ἐπεράχθησαν, καὶ αἱ τριήρεις ἐδόθησαν, καὶ ἐκαύθησαν, καὶ τῶν ἐλεφάντων οἱ μὲν πλείους ἐς τὴν ῥώμην ἀπήχθησαν, τῷ μασινίσσᾳ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐδωρήθησαν· καὶ ῥωμαῖοι μὲν τὴν λιβύην ἐξέλιπον, τὴν δ' ἰταλίαν οἱ καρχηδόνιοι. ὁ μὲν οὖν δεύτερος πόλεμος τῶν καρχηδονίων ἔτει ἑκκαιδεκάτῳ ἐς τοῦτο κατελύτησε. κἀντεῦθεν ὁ σκιπίων λελάμπρευτο, καὶ ἀφρικανὸς ἐπεκέκλητο (ἀφρικὴ γὰρ ἤδη ἡ περὶ καρχηδόνα λιβύη ὠνόμαστο) πολλοῖς δὲ καὶ ἐλευθερωτὴς προσηγόρευτο, πολλοὺς πολίτας κομίσας αἰχμαλώτους. καὶ ὁ μὲν μέγας ἐκ τούτου ἦρτο· ἀννίβας δὲ κατηγορεῖτο παρὰ τοῖς οἰκείοις, ὡς τὴν τε ῥώμην λαβεῖν δυνηθείς, καὶ μὴ θελήσας, καὶ τὴν λείαν τὴν ἐκ τῆς ἰταλίας σφετερισάμενος. οὐ μὴν καὶ ἑάλω, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγίστην τῶν καρχηδονίων ἀρχὴν οὐκ ἐς μακρὰν ἐπετράπη.

Ὅτι πολιορκούμενοι παρὰ τοῦ σκιπίωνος οἱ καρχηδόνιοι, περὶ σπονδῶν διελέχθησαν.

Ὅτι πρέσβεις οἱ καρχηδόνιοι πρὸς ῥώμην ἔστειλαν, καὶ συμβάσεις αὐτοῖς ἐψηφίσαντο.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΝ τὸν μακεδόνα.

ΕΙΣ ἑτέρους δ' αὖθις πολέμους οἱ ῥωμαῖοι κατέστησαν, γενομένους πρὸς φίλιππόν τε τὸν μακεδόνα καὶ τὸν ἀντίοχον. μόλις γὰρ ὁ πρὸς καρχηδονίους ἤκμαζε μάχη, καὶ μὴ φίλια σφίσι τὰ περὶ τὸν φίλιππον

in prima acie collocat. Romani uerò ſubitò ingenti & terribili clamore ſublato, & clypeos haſtis pulſantes, ira & curſu incitati, belluas impetu illo territas diſsiparũt atq; euerterunt: quę uerò uulnerabantur, ſuis magis incommodabant. Iam ut aliquæ in hoſtes irent, tamen Romanis ſpacium præbentibus, per mediã aciem tranſcurrentes, inter prætereundum & iaculis & gladijs uulnerabantur. Ac ad tẽpus aliquod Carthaginenſes reſtiterunt. Deinde Maſiniſſę & Lælij equitatu inuecto, fugerunt omnes, plures ceciderunt, ipſo etiam Hannibale penè interfecto. Nam cum fugiens Maſiniſſam laxis habenis acerrimè perſequi conuerſus uidiſſet, eius impetu nonnihil declinato, curſuq; inhibito, præteruectum à tergo adortus uulnerauit: itáque cum paucis euaſit. Scipio uictoria potitus, properè Carthaginem terra mariq; obſedit. Carthaginenſes principiò ſe ad tolerandã obſidionem parantes, tandem rebus deſperatis, caduceatores ad illum miſerunt, cum quibus Scipio de pacis conditionibus egit, quæ huiuſmodi fuerunt: ut Carthaginenſes obſides darent, captiuos & transfugas omnes reſtituerent: elephantos omnes & triremes, decem exceptis, traderent. In poſterum neque elephantos, neq; longas naues plures quàm denas haberent, neque bellum cum quoquam niſi de ſentẽtia Romanorum ſuſciperent. adiecta ſunt & alia quædam. His conditionibus propoſitis legati Romam miſsi, ſed parum alacriter à Senatu ſuſcepti ſunt: alijs aliud cenſentibus, ac inter ſeſe rixantibus. Verùm populus pacem magno conſenſu decreuit, acceptis conditionibus, decemq; legatis miſsis, qui unà cum Scipione omnia adminiſtrarent. Pactis firmatis, triremes traditæ, crematæ'que ſunt: elephantorum maior pars Romam miſſa, reliqui Maſiniſſę donati: Africam Romani, Carthaginenſes Italiam reliquerunt. Hic ſecundi belli Punici poſt annos ſexdecim exitus fuit. Scipio autem magna parta gloria, cognomentum Africani tulit. (Iam tum enim Carthagini finitima Libya, Africa uocabatur) & multis captiuis ciuibus receptis, liberator à multis dictus, in ſummo honore fuit. Hannibal contrà à ſuis ciuibus accuſatus eſt, quòd Romam capere potuerit, nec uoluerit: & manubrijs in ſuum peculium conuerſis, rempublicam fraudarit. Sed abſolutus eſt: nec multo poſt, ſummum Carthaginenſium magiſtratum adeptus.

Pax facta cum Carthaginenſibus.

BELLVM MACEDONICVM aduerſus Philippum regem geſtum.

HOC bello confecto, Romani alijs aduerſus Philippũ Macedonem & Antiochũ ſunt implicati. nã Punicis adhuc certaminib, diſtricti, Philip-

Sulpitius Galba, L. Apuſtius. Cl. Cento.

Hamilcaris & Gallorū tumultus.

pum quamuis parum amicum, tamē colebant, ne Carthaginenſes adiuuaret, aut Italiam inuaderet. Pace autē cum illis conſtituta, nihil cunctati, bellum apertè cū eo geſſerunt. Cum enim per legatos multa queſti, nihil eorum quæ poſtularant, impetraſſent, bellū decreuerunt: eam cauſam prætexentes, ꝙ Græciam inuaſiſſet. ſed reuera ob priores iniurias illi infenſi: & anteuertere cupientes, ne Græcis ſubactis, Pyrrhi exemplo bellum in Italiam transferret. Bello decreto cùm alia ritè præpararunt, tum L. Apuſtium claſsi præfectum Sulpitio Galbæ adiunxerunt, qui cum ſinu Ionio occupato diu ægrotaret, præfectus ille, & Claudius Cento legatus, omnibus copijs acceptis, hic quidem Athenas à Macedonibus obſeſſas claſſe liberauit: & Chalcidem, quam ijdem tenebant, uaſtauit: & Philippum, qui Athenas interim inuaſerat, regreſſus iterum atque iterum depulit. Apuſtius autē Philippo in Græcia occupato, impreſſione in Macedoniam facta, agros uaſtauit, & caſtella atq; oppida ſubegit. Qua de cauſa Philippus animo æſtuans, ſurſum deorſum aliquādiu curſitauit, aliàs alijs opem ferens. Cæterùm Apuſtio regionem grauiter urgente, & Dardanis finitimam ſibi Macedoniam uexantibus (habitāt autem ſupra Illyrios & Macedones) cum Illyrij quoq; atq; Amynāder Athamaniæ Theſſalicæ gentis regulus, dudum eius fœderati, ad Romanos defeciſſent, etiam Aetolos ſuſpectos habens, & rebus ſuis metuens: cum maiori copiarum parte in ſuum regnum properauit. Cuius aduentu cognito, Apuſtius, hyeme inſtante, receſsit. Galba ex morbo recreatus, pluribus copijs comparatis, ſub ueris initia in Macedoniam properauit. Cumq; caſtra in propinquo haberent, leuia certamina inter equites & uelites facta ſunt. Romanis autem in locum quēdam digreſsis, unde commeatus facilius ſuppeteret, Philippus eos ſui metu fugiſſe ratus, ex improuiſo prædatores aliquot occidit. Quo Galba animaduerſo, è caſtris eruptione facta, longè plures interfecit: Philippum uerò uictum & ſaucium noctu recedentē non eſt perſecutus: ſed Apolloniam redijt, Apuſtio interim cum Rhodijs & Attalo mare peragrante, & complures inſulas ſubigente. Sub idem tempus Carthaginenſis quidam Hamilcar, Magonis in Italia commilito, qui ad tempus quietus ibi remanſerat, exorto Macedonico bello, Gallos ad defectionem impulit: cum ijsq; Ligures bello adortus, eorum etiam nonnullos ſibi adiunxit. Sed à L. Furio prætore acie uicti, legatos de pace miſerunt. Ea Liguribus data eſt, cæteri nihil impetrarunt. Nam Aurelius Conſul prætori uictoriam inuidens, eos uiciſſim bello eſt adortus. Sequenti anno Hamilcar & Galli multas clades Romanis intulerunt. Nam & Cn. Bebium prætorem ſuperarunt, & ſocias ciuitates incurſarunt, & Pla-

ὅτι τὰς ἀθήνας πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν μακεδόνων ἐῤῥύσαντο ῥωμαῖοι.

ὅτι ὁ δὲ φίλιππος ῥωμαίοις συμβαλὼν, ἐτρώθη.

πυῤῥον, ἐθεράπευον αὐτὸν, ἵνα μὴ τοῖς καρχηδονίοις συνάρηται, ἢ ἐς τὴν ἰταλίαν στρατεύσοιτο. ἐπεὶ δὲ τὰ κατ' ἐκείνους ἡρμόσαντο, οὐκέτ' ἐμέλλησαν, ἀλλ' ἐς πόλεμον αὐτῷ κατέστησαν φανερὸν, πολλὰ ἐγκαλοῦντες αὐτῷ. πρέσβεις οὖν οἱ ῥωμαῖοι πρὸς αὐτὸν πέμψαντες, ἐπεὶ μηδὲν ὧν ἐπεστάλησαν ἔπραξε, τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, χρώμενοι μὲν τῇ τῶν ἑλλήνων προφάσει λαβῇ, τὸ δ' ἀληθὲς ἀγανακτοῦντες ἐφ' οἷς ἐδεδράκει, καὶ προκαταλαμβάνοντες αὐτὸν, ἵνα μὴ καταδουλωσάμενος ἐκείνους, ἐπὶ τὴν ἰταλίαν στρατεύσῃ κατὰ τὸν πύῤῥον. ψηφισάμενοι δὲ τὸν πόλεμον, τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο εὖ, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ λούκιον ἀπούστιον σουλπικίῳ γάλβᾳ δεδώκασι. καὶ ὁ γάλβας τὸν ἰόνιον κόλπον διαλαβὼν, ἐπὶ πολὺ ἐνόσησε. παραλαβόντες οὖν τὴν δύναμιν πᾶσαν ὅ, τε ῥηθεὶς στρατηγὸς, καὶ κλαύδιος κέντων ὁ ὑποστράτηγος, αὐτὸς μὲν τῷ ναυτικῷ τὰς ἀθήνας ὑπὸ τῶν μακεδόνων πολιορκουμένας ἐῤῥύσατο, καὶ χαλκίδα κατεχομένην ὑπ' αὐτῶν ἐπόρθησε. καὶ τοῦ φιλίππου ταῖς ἀθήναις ἐπιστρατεύσαντος, ἐπανελθὼν τότε αὐτὸν ἀπεώσατο, καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις προσβαλόντα ἀπεκρούσατο. ἀπούστιος δ' ἐς τὴν μακεδονίαν, ἀσχολουμένου περὶ τὴν ἑλλάδα τοῦ φιλίππου ὄντος, ἐμβαλὼν, τήν τε γῆν ἐληΐζετο, καὶ φρούρια καὶ πόλεις ἐχειρώσατο. φίλιππος δὲ διὰ ταῦτα ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενος, τέως μὲν ἄνω καὶ κάτω περιῄει, ἄλλοτε ἄλλοις ἀμύνων. ὡς δὲ ὁ ἀπούστιος τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἰσχυρῶς ἐνέκειτο, καὶ οἱ δαρδανοὶ τὴν πρόσορον σφίσι μακεδονίαν ἐκακούργουν (οἰκοῦσι δ' οὗτοι ὑπέρ τε ἰλλυριῶν καὶ ὑπὲρ μακεδόνων) ἰλλυριοί τέ τινες καὶ ἀμύνανδρος ἀθαμανίας θεσσαλικοῦ γένους βασιλεὺς ὢν, σύμμαχοι πρότερον ὄντες αὐτοῦ, πρὸς τοὺς ῥωμαίους μετέστησαν· ἐκ τούτου καὶ τὰ τῶν αἰτωλῶν ὑπώπτευσε, καὶ περὶ τοῖς οἰκείοις ἔδεισε, καὶ ἐκεῖ μετὰ τοῦ πλείονος στρατεύματος ἔσπευσε. γνοὺς δὲ τὴν πρόσοδον αὐτοῦ ὁ ἀπούστιος, ἀνεχώρησεν· ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν. ῥαΐσας δ' ἐκ τῆς νόσου ὁ γάλβας, πλείω παρασκευάσας δύναμιν, καὶ ἅμα ἦρι ἐς τὴν μακεδονίαν ἀπῆγε. ἐπεὶ δ' ἐπλησίασαν ἀλλήλοις, ἀντεστρατοπεδεύσαντο, καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐχρῶντο τῶν ἱππέων καὶ τῶν ψιλῶν. μεταστάντων δὲ τῶν ῥωμαίων ἐς χωρίον ὅθεν ῥᾷον ἦν αὐτοῖς ἐπισιτίσασθαι, νομίσας ὁ φίλιππος ὡς φοβουμένους αὐτὸν μεταστῆναι, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ποιουμένοις ἁρπαγὰς ἀπροσδόκητος, καί τινας διέφθειρε. καὶ ὁ γάλβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐπεξέδραμεν ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ προσμίξας αὐτοῖς, πολλῷ πλείους ἀντεπέκτεινεν. ὁ δέ γε φίλιππος ἀλγυνθεὶς, καὶ τρωθεὶς, ὑπὸ νύκτα ἀπανέστη. οὐ μέντοι αὐτὸν ὁ γάλβας ἐδίωξεν, ἀλλ' ἐς τὴν ἀπολλωνίαν ἀνεκομίσθη. καὶ ἀπούστιος δὲ μετὰ τῶν ῥοδίων καὶ τοῦ ἀττάλου περιπλέων, νήσους συχνὰς ἐχειρώσατο. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καί τις ἀμίλκας καρχηδόνιος τῷ μάγωνι συστρατεύσας ἐν ἰταλίᾳ, κἀκεῖ ὑπομείνας, τέως μὲν ἡσυχίαν ἦγεν. ὡς δ' ὁ μακεδονικὸς πόλεμος ἐνέστη, τούς τε γαλάτας τῶν ῥωμαίων ἀπέστησε, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ λίγυας στρατεύσας, τινὰς κἀκείνων προσεποιήσατο. λουκίῳ δὲ φουρίῳ στρατηγοῦντι πολεμηθέντες ἡττήθησαν, καὶ περὶ σπονδῶν ἐπρεσβεύσαντο. καὶ οἱ μὲν λίγυες ἔτυχον αὐτῶν, τοῖς ἄλλοις δὲ οὐκ ἐδόθησαν· ἀλλ' ἀντεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς αὐρήλιος ὁ ὕπατος, φθονήσας τῆς νίκης τῷ στρατηγῷ. τῷ δ' ἑξῆς ἔτει πρὸς τοῦ ἀμίλκου καὶ τῶν γαλατῶν συνηνέχθη πολλὰ καὶ δεινά. γναῖόν τε γὰρ βαίβιον στρατηγὸν ἐνίκησαν, καὶ τὴν συμμαχίδα τῶν ῥωμαίων κατέτρεχον, καὶ πλα-

κεντίαν

κρατίαν ἐπολιόρκησαν, καὶ ἑλόντες κατέσκαψαν. ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Μακεδονίᾳ πόλεμος· * Οὐάλλιος ὁ ὕπατος αὐτεκάθητο τῷ Φιλίππῳ, τὰ τῆς Ἠπείρου προκατειληφότι στενά, δι' ὧν εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰσὶν ἐσβολαί. μετὰ δὲ τὸν χειμῶνα Τίτος Φλαμίνιος ὕπατος, τοῦ Φιλίππου πᾶν τὸ μεταξὺ τῶν ὀρῶν διατειχίσαντος, καὶ ὄντος δυσπολεμήτου, διά τινος ἐκπεριελθὼν στενῆς ἀτραποῦ μετ' ὀλίγων τὸ περιτείχισμα. καὶ φανεὶς δὲ ὑπερδέξιος, αἰφνίδιον ἐφόβησε τὸν Φίλιππον, νομίσαντα πᾶν τὸ τοῦ Τίτου στράτευμα ἔσω τῶν στενῶν παρελθεῖν, ἔξω καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀπεχώρησεν εὐθύς. ὁ δ' ὕπατος ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἐδίωξε, τὰς δ' ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλεις προσεποιήσατο· καὶ ἐς Θετταλίαν ἐλθὼν, πολλὰς παρεσπάσατο τοῦ Φιλίππου, καὶ εἰς τὴν Φωκίδα τήν τε Βοιωτίαν ἀνεχώρησε, καὶ ὁ μὲν Ἐλάτειαν ἐπολιόρκει, Λούκιος δὲ Φλαμίνιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ τῶν Ῥοδίων τὰς νήσους ἐχειροῦτο. καὶ τέλος Κεγχρεὰς ἑλόντες, καὶ πυθόμενοι πρέσβεις παρὰ Φιλίππου πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπὶ συμμαχίᾳ πεπέμφθαι, ἐπέστειλαν καὶ αὐτοί, καὶ Ἀθηναῖοι συνεπρεσβεύσαντο. καὶ πρότερον μὲν ἐμερίσθησαν αἱ γνῶμαι τῶν Ἀχαιῶν, τῶν μὲν τῷ Φιλίππῳ τὴν συμμαχίαν ψηφιζομένων, τῶν δὲ τοῖς Ῥωμαίοις, ὀψὲ δ' οὖν ποτε τὴν βοήθειαν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, καὶ ἐπὶ τὴν Κόρινθον συνεστράτευσαν, καὶ τοῦ μὲν τείχους κατέρριψάν τινα, πονήσαντες δὲ ἐπ' ἐκδρομαῖς, ἀπανέστησαν. εἶτα δείσας ὁ Φίλιππος μὴ πολλαὶ πόλεις ἁλῶσιν, ὑπὲρ εἰρήνης πρὸς τὸν ὕπατον ἐπικηρυκεύσατο. καὶ ὃς ἐδέξατο τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ συνῆλθον αὐτοί, καὶ οἱ σύμμαχοι. ἐπράχθη δ' οὐδέν, ἢ ὅτι πρέσβεις ἐς Ῥώμην πέμψαι τῷ Φιλίππῳ ἐπετράπη, καὶ οὐδ' ἐκεῖ ἐγένετο. τῶν γὰρ Ἑλλήνων ἀποστῆναι αὐτὸν ἀξιούντων τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Χαλκίδος, τῆς τε Δημητριάδος τῆς Θεσσαλικῆς, οὐδὲν περὶ τούτων οἱ τοῦ Φιλίππου πρέσβεις ἐντετάλθαι ἔφασαν, καὶ ἄπρακτοι ἀπηλλάγησαν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Φλαμινίῳ τὴν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἡγεμονίαν καὶ εἰς τὸ ἐπιὸν ψηφισάμενοι ἔτος, αὐτῷ ἀνέθεντο καὶ τὰ κατὰ Φίλιππον. ὁ δ', ὅτι κατὰ χώραν ἔμελλε μένειν, πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ Νάβις ὁ Λακεδαιμονίων τύραννος ἐπανέστη οἱ, καίτοι φίλος ὢν τοῦ Φιλίππου, καὶ τὸ Ἄργος λαβὼν παρ' αὐτοῦ. ἀδυνατῶν γὰρ ὁ Μακεδὼν πολλὰ δρᾶν ὁμοῦ, καὶ δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ πόλις ληφθῇ, τῷ Νάβιδι αὐτὴν, ἵν' αὖθις ἀποδοίη, παρακατέθετο. Αἰλίου δὲ Παίτου τοῦ ὑπατεύσαντος ἐπὶ τοὺς Γαλάτας, πολλοὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀπώλλυντο, προσμιγνύντων ἀλλήλοις, ἀξιόλογον δέ τι ἐπράχθη οὐδέν. οἱ δ' ὅμηροι τῶν Καρχηδονίων, οἵ τε δοῦλοι οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ οἱ πεπραμένοι αἰχμάλωτοι, κατασχεῖν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἑκάστοι τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο τολμήσαντες, καὶ πολλοὺς τῶν ἐπιχωρίων φονεύσαντες, καθῃρέθησαν ὑπὸ Κορνηλίου Λεντούλου στρατηγοῦ, πρὶν μεῖζόν τι διαπράξασθαι. οἱ μέντοι Γαλάται εὐτυχίαις τε ἐπαιρόμενοι, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐν παρέργῳ σφίσι πολεμοῦντας αἰσθόμενοι, παρεσκευάσαντο ὡς καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλάσοντες. δείσαντες οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἄμφω τοὺς ὑπάτους Κορνήλιον Κέθηγον καὶ Μινούκιον Ῥοῦφον ἐπὶ τοὺς Γαλάτας ἔπεμψαν· οἱ διαιρεθέντες, ἄλλος ἄλλην ἐπόρθουν χώραν. πρὸς οὖν τοὺς ὑπάτους καὶ οἱ πολέμιοι διῃρέθησαν, καὶ οἱ μὲν τῷ Κεθήγῳ μετὰ τοῦ Ἀμίλκου συμβαλόντες, ἡττήθησαν. οἱ λοιποὶ δὲ τοῦτο γνόντες, ἀπεδειλίασαν, καὶ οὐκέτι τῷ Ῥούφῳ συνέβαλον, ἀλλ' ἀδεῶς ἐκεῖνος τὴν χώραν κατέτρεχε. καὶ οἱ μὲν

τῷ Κε-

μάχη [illegible] ῥωμαίων πρὸς φίλιππον.

centiam expugnatam euerterunt. In Græcia & Macedonia P. * Vllius conſul contra Philippum in procinctu erat, qui Epiri anguſtias occuparat, per quas in Macedoniam patebat aditus. Hyeme elapſa, T. Flaminius Cos. cum Philippus, ob omne illud ſpacium, quod inter montes interiacet, muro obſeptum, oppugnatu difficilis eſſet: cum paucis per anguſtū callem munitionem circumijt. & ex ſuperiore loco ſubitò conſpectus, terrorem inculsit Philippo, omnem eius exercitum anguſtias ſuperaſſe opinanti, ut ſtatim in Macedoniam recederet. Conſul uerò illum non perſecutus, Epiri urbibus eſt potitus: atq; inde in Theſſaliam trāſgreſſus, multis à Philippo alienatis, in Phocidem & Bœotiam ſe contulit. Vbi dum Elatiam obſidet, L. Flaminius frater eius cum Attalo & Rhodijs inſulas ſubigunt. deniq; Cenchreis etiam potiti, cum audiſſent ſocietatem Achæorum à Philippo petitam eſſe, legatos & ipſi unà cum Athenienſibus ad illos miſerunt. Initio diuiſæ fuerunt Achæorum ſententiæ, alijs Philippo, alijs Romanis auxilia decernentibus. Sed ſerò tandem ſocietate inita, Corinthi oppugnandæ adiutores, parte muri deiecta, crebris eruptionibus fatigati, receſſerunt. Deinde ueritus Philippus, ne multæ urbes caperentur, caduceatores ad Conſulem de pace miſit. Qui cū eius poſtulatis annuiſſet, & ipſi & ſocij conuenerunt: ſed nihil actum eſt aliud, niſi quòd Philippo legatos Romam mittere eſt conceſſum. ac ne ibi quidem quicquam impetratum. Nam Græcis poſtulantibus, ut Corintho, Chalcide & Theſſalica Demetriade cederet: Philippi legati nihil de ijs urbibus in mandatis ſe habere affirmantes, rebus infectis diſceſſerunt. Romani uerò Græciæ prouinciam, & bellum Philippi cum Flaminio, in ſequentem etiam annū prorogarunt. Qui cum ibi manſurus eſſet, ad bellum ſe parauit: eoq; magis, quòd Nabis, Lacedæmoniorū tyrannus, quanq; Philippi, ob Argos ab eo acceptum, amicus, pacem cum ipſo fecerat. Nam quia Macedo multa ſimul curare nō poterat, eam urbem, ueritus ne à Romanis caperetur, Nabidis fidei, depoſiti inſtar, commiſit. Aelio Pæto conſule bellum cum Gallis gerēte, etſi multi utrinq; in conflictibus ceciderunt, nihil tamen memorabile geſtum eſt. Obſides Carthaginenſium, eorum ſerui & captiui uænundati, urbes in quibus quiq; degebant, occupare auſi, multis ciuibus interfectis: a Cornelio Lentulo prætore ſunt oppreſsi, prius q̄ grauius aliquid committeretur. At Galli ſucceſsibus elati, cum Romanos obiter ſecum bellare animaduerterent, ita ſe parabant, quaſi ipſam urbem oppugnaturi. Quo conatu Romani territi, utrunque Conſulem, Cornelium Cethegum & Minutium Rufum, contra Gallos miſerunt: qui inter ſe diuiſi, alius aliam regionem uaſtauit. Vt Conſules, ita etiam hoſtes diuiſi, qui cum Hamilcare fuerunt, uicti

T. Flaminius Cos. cum Philippo bellum gerit.

Achæi ſe cum Romanis coniungunt.

Nabis Lacon tyrannus.

Motus ſeruilis oppreſſus.

Gallorum motus coercitus.

à Cethego, pacem impetrarunt: reliqui ea clade territi, cũ Rufo agros impunè uaſtante nõ ſunt congreſsi, nec tamen ab armis receſſerunt. Tũc etiã Flaminius cum Attalo totã Bœotiã ſubegit. ac Attalus dum concionem ad Bœotios habet, præ ſenio efflauit animã. At Flaminius in Theſſaliã profectus, equeſtri prælio cũ Philippo decertauit. neq; enim locus maiori pugnæ fuit idoneus. Quare ambo in tumulum quendam cuius cacumẽ Cynoſcephale, à canini capitis ſimilitudine dicitur, ſeceſſerunt: diuerſeq; caſtris poſitis, inter ſe totis exercitib. cõgreſsi, æquo Marte diſceſsiſſent, niſi Aetolorũ auxilia uictoriã Romanis peperiſſẽt. Philippus uictus & profligatus, cũ Lariſſam & circumiacentes ciuitates in uictoris partes conceſsiſſe audiſſet, caduceatorib. miſsis, pecuniaq;, & preter alios filio Demetrio obſide dato, inducias à Flaminio impetrauit, & legatos Romã pro pace miſit. Dum hęc geruntur, etiam Androſthenes ab Achæis uictus, Corinthum amiſit. Lucius Flaminius claſsis prefectus, cum Acarnanes à Philippi ſocietate abſtrahere non poſſet, Leucadẽ obſidione cępit: eosq;, ubi Philippi cladem audiuere, facilius ſubegit. Sic Macedonicum bellũ eſt ſolutũ, & Romani pacẽ cum Philippo minimè grauatim fecerunt, his conditionibus: ut captiuos & trãsfugas omnes reſtitueret: ut elephantos & triremes, præter quinq; & prætoriã quę XVI remorũ erat, & pecuniã partim præſentẽ, partim certis penſionib. daret: ut ſoli Macedoniæ imperaret, neq; milites ultra quinquies mille aleret, neq; ulli extra regnũ ſuũ bellum faceret. Nã cæteras urbes tam Aſianas quàm Europæas, quę prius ei ſeruierant, liberas dimiſerũt. Conſules denuò Gallos, ſed nõ citra laborẽ & ęrumnã, ſubegerunt. Porcius Cato Hiſpaniam penè totam alienatã recuperauit, uir illis temporib. omnib. uirtutib. præſtantiſsimus. Cum aũt poſt Cannenſem cladem lex eſſet lata, ne mulieres aurũ geſtarent, néue uehiculis aut uaria ueſte uterentur, & populus utrũ ea abroganda eſſet, nec ne, deliberaret: Cato pro concione eam retinendã eſſe ſuaſit, cum hac concluſione: Or-
» nentur igitur mulieres, non auro, non gemmis,
» non acupictis aut byſsinis ueſtibus: ſed mode-
» ſtia, maritorum obſeruantia, liberorum amo-
» re, obedientia, moderatione, legibus ciuita-
» tis, armis noſtris, uictorijs, triumphis. Sed L. Valerius tribunus plebis Catoni aduerſatus, autor fuit, ut mulieribus patria ornamenta redderentur. qua de re cum ad populum multa uerba feciſſet, oratione ad Catonẽ conuerſa: Tu
» Cato, inquit, ſi ornamenta mulierum iniquo a-
» nimo pateris, & aliquid magnificum & philo-
» ſopho dignum præſtare cupis, in orbem eas ra-
» dito, tunicis & pallijs induito, atq; etiam, ſi Dijs
» placet, armato, & equis impoſitas in Hiſpa-
» niã ducito, atq; adeò huc adducito, ut & concio-
» nib. noſtris interſint. Age accerſamus eas huc.

Macedonici belli exitus.

Contentio de ornamẽtis mulierum.

τῷ κεθήγῳ πολεμήσαντες σπονδὰς ἐποιήσαντο, οἱ δ' ἄλλοι ἐν τοῖς ὅπλοις ἔτι ἐτύγχανον. τότε δὲ καὶ ὁ φλαμίνιος μετὰ τοῦ ἀττάλου τὴν βοιωτίαν ἅπασαν ὑπηγάγετο. καὶ ὁ μὲν ἄτταλος ἐν τῷ δημηγορεῖν αὐτοῖς ὑπὸ γήρως ἀπέψυξεν. ὁ δέ γε φλαμίνιος ἐς τὴν θεσσαλίαν ἐλθὼν, τῷ φιλίππῳ προσέμιξε, καὶ ἱππομαχίαν ἐποιήσαντο. τὸ γὰρ χωρίον οὐκ ἐπιτήδειον πρὸς μείζω μάχην ἦν. διὸ καὶ ἄμφω ἀπανέστησαν, καὶ πρός τινα λόφον γενόμενοι, ὃ τὴν ἀκρωνυχίαν κυνὸς κεφαλὴν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δ' ἐκεῖθεν ηὐλίσαντο· καὶ μαχεσάμενοι τοῖς στρατεύμασιν ἅπασιν, ἰσοπαλεῖς ἂν ἀπηλλάγησαν, εἰ μὴ οἱ αἰτωλοὶ ὑπερτέρους τοὺς ῥωμαίους ἐποίησαν. ἡττηθεὶς οὖν ὁ φίλιππος, καὶ φυγὼν, ἐπεὶ μαθὼν τήν τε λάρισαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις τὰ τοῦ νικήσαντος ᾑρημένας, ἐπεκηρυκεύσατο τῷ φλαμινίῳ· καὶ ὡς ἐσπείσατο, χρήματά τε τοῦ φιλίππου δόντος, καὶ ὁμήρους ἄλλους τε καὶ τὸν οἰκεῖον υἱὸν δημήτριον, καὶ πρέσβεις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης εἰς ῥώμην ἐκπέμψαντος. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ ἀνδροσθένης ἐνικήθη ὑπὸ τῶν ἀχαιῶν, καὶ τὴν κόρινθον ἀπέβαλε. καὶ ὁ φλαμίνιος ὁ λούκιος ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ ὢν, ἐπεὶ μὴ ἐπεῖθε τοὺς ἀκαρνᾶνας μὴ συμμαχεῖν τῷ φιλίππῳ, τήν τε λευκάδα πολιορκίᾳ εἷλε, κἀκείνους μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ φιλίππου γνόντας ῥᾷον συμπαρεστήσατο. οὕτω μὲν ὁ μακεδονικὸς ἐλέλυτο πόλεμος, καὶ οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ τῷ φιλίππῳ ἑτοιμότατα συνωμολόγησαν ἐπὶ τῷ τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς αὐτομόλους ἀποδοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, τάς τε τριήρεις, πλὴν πέντε καὶ τῆς στρατηγίδος αὐτοῦ, οὔσης ἑκκαιδεκήρους· καὶ χρήματα μὲν αὐτίκα δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ἐν τάξεσί τισι· καὶ μόνης τῆς μακεδονίας βασιλεύειν, μὴ πλείους τ' ἔχειν στρατιώτας τῶν πεντακισχιλίων, μήτε πόλεμον ἔξω τῆς ἑαυτοῦ χώρας ποιεῖσθαι τινί. τὰς γὰρ ἄλλας πόλεις τάς τε ἐν τῇ ἀσίᾳ καὶ τῇ εὐρώπῃ, τὰς πρὶν δουλευούσας αὐτῷ, ἐλευθέρας ἀφεῖκαν. οἱ δ' ὕπατοι τοῖς γαλάταις αὖθις οὐκ ἀταλαιπώρως ἐπολέμησαν, ὅμως μέντοι καὶ τούτους ὑπέταξαν. πόρκιος δὲ κάτων ὕπατος αἱρεθεὶς, τὴν ἰβηρίαν μικροῦ πᾶσαν ἀλλοτριωθεῖσαν ἀνεκτήσατο, ἀνὴρ ἀρετῇ πάσῃ τοὺς τότε νικῶν. νόμου δὲ τεθέντος μετὰ τὴν ἐν κάνναις τοῖς ῥωμαίοις συμβᾶσαν ἧτταν, μὴ χρυσοφορεῖν τὰς γυναῖκας, μήτε διφροφορεῖσθαι, μήθ' ὅλως ἐσθῆτι κατακοίλῳ κεχρῆσθαι, ὁ δῆμος, εἰ χρὴ καταλῦσαι τὸν νόμον, βουλὴν ἐποιεῖτο. καὶ περὶ τούτου ὁ κάτων ἐδημηγόρησε, δεῖν κατασκευάζων τὸν νόμον κρατεῖν, καὶ τέλος ταῦτα ἐπήγαγε· κοσμείσθωσαν οὖν αἱ γυναῖκες, μήτε „
χρυσῷ, μηδὲ λίθοις, ἤ τισιν ἀνθηροῖς καὶ ἀμοργίνοις „
ἐσθήμασιν, ἀλλὰ σωφροσύνῃ, φιλανδρίᾳ, φιλοτε- „
κνίᾳ, πειθοῖ, μετριότητι, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις, „
τοῖς ὅπλοις τοῖς ἡμετέροις, ταῖς νίκαις, τοῖς τροπαί- „
οις. λούκιος δὲ οὐαλέριος δήμαρχος ἀντιλέγων τῷ κάτωνι, διελέχθη, ἀποδοθῆναι συμβουλεύων ταῖς γυναιξὶ τὸν κόσμον τὸν πάτριον, καὶ πολλὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν δῆμον εἰπὼν, εἶτα πρὸς τὸν κάτωνα
τὸν λόγον ἐπέστρεψε, καὶ ἔφη· σὺ δ' ὦ κάτων, εἰ ἄχθῃ „
τῷ κόσμῳ τῶν γυναικῶν, καὶ βούλει φιλόσοφόν τι „
ποιῆσαι καὶ μεγαλοπρεπὲς, ἀπόκειρον αὐτὰς περι- „
τρόχαλα, καὶ χιτωνίσκους καὶ ἐξωμίδας ἔνδυσον, καὶ „
νὴ Δία σύγε καὶ ὅπλισον, ἐφ' ἵππους τε ἀνάβιβασον, καὶ „
ἀδικῶ σοι καὶ εἰς τὴν ἰβηρίαν ἀπάγαγε, ὅπως τι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν κοινωνῶσιν ἡμῖν. καὶ δεῦρο αὐτὰς ἀσφερώμεθα. „

μάχη ῥωμαίων πρὸς φίλιππον, ἡ ἧττα αὐτοῦ.

αἱ σπονδαὶ ῥωμαίων τῷ φιλίππῳ.

περὶ τοῦ μὴ κοσμεῖσθαι τὰς γυναῖκας νόμου.

καὶ ὁ μὲν

καὶ ὁ μὲν οὐαλέριος ταῦτα εἰπὼν ἔπεισεν· ἀκούσασαι δὲ αἱ γυναῖκες (ἐγγὺς γὰρ τῆς ἀγορᾶς πολλαὶ διέτριβον, πολυπραγμονοῦσαι τὸ γενησόμενον) ἐσεπήδησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καταβοῶσαι τοῦ νόμου. καὶ οὕτω διαλυθέντος αὐτοῦ, ἀνελάβοντο εὐθὺς ἐκεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κόσμον τινά, καὶ ἐξῆλθον χορεύουσαι. ὁ δὲ κάτων ἐς ἰβηρίαν ἀφίκετο, καὶ μαθὼν πάντας τοὺς μέχρι τοῦ ἴβηρος οἰκοῦντας συνεστράφθαι, ἵνα καθ᾽ ἓν αὐτῷ πολεμήσωσι, συγκροτήσας τὸ στράτευμα προσέβαλε σφίσι, καὶ ἡττήσας αὐτούς, ἠνάγκασε προσχωρῆσαί οἱ, φοβηθεὶς ἵνα μὴ καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦ ἐκβάλωσι. καὶ τότε μὲν οὐδὲν δεινὸν αὐτοῖς εἰργάσατο. ὕστερον δὲ ὑπόπτων τινῶν γενομένων, τά τε ὅπλα πάντων ἀφείλετο, καὶ τὰ τείχη σφῶν δι᾽ αὐτῶν τῶν ἐπιχωρίων κατέσκαψε. γράμματα γὰρ ἑκασταχόσε διαπέμψας, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἅπασιν αὐτὰ ἀποδοθῆναι κελεύσας, προσέταξε σφῶν περιβόλους αὐθημερὸν καθελεῖν, θάνατον ἀπειλήσας τοῖς ἀπειθήσασιν. ἃ ἀναγνόντες οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντες, καὶ νομίσαντες ἕκαστοι μόνοις αὐτοῖς γεγράφθαι, καὶ μηδὲ καιρὸν λαβόντες βουλῆς, κατέβαλον πάντες τὰ τείχη. ὁ δὲ κάτων διέβη τὸν ἴβηρα, καὶ τοῖς κελτίβηρσι συμμαχοῦσι τοῖς πολεμίοις αὐτοῦ, διὰ πλῆθος συμβαλεῖν μὴ θαρσήσας, μετεχειρίζετο θαυμασίως αὐτούς, ποτὲ μὲν μεταπείθων πρὸς αὐτὸν μεταστῆναι δόσει μείζονος μισθοῦ, ποτὲ δὲ ἀναχωρεῖν σφίσιν ἐπανελθεῖν οἴκαδε, ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ μάχην αὐτοῖς ἐς ἡμέραν ἐπαγγέλλων ῥητήν. ἐκ γὰρ τούτου ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ φοβηθέντες, οὐκέτι αὐτῷ πολεμῆσαι ἐτόλμησαν. τότε δὲ καὶ φλαμίνινος ἐπὶ τὸ ἄργος ἐστράτευσε. τὸν γὰρ νάβιν οὔτε σφίσι πιστόν, καὶ τοῖς ἕλλησι φοβερὸν ὁρῶντες οἱ ῥωμαῖοι, πολέμιον ἐποιήσαντο. προσγενομένων δὲ συμμάχων ἐκ τοῦ φιλίππου αὐτῷ, ἐπὶ τὴν σπάρτην ἤλασεν ὁ φλαμίνινος, καὶ ἀπόνως τὸ ταΰγετόν τε ὑπερέβη, καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσῆλθε μηδενὸς ἐναντιουμένου. ὁ γὰρ νάβις τούς τε ῥωμαίους δείσας, καὶ τοὺς ἐπιχωρίους ὑποπτεύσας, οὐκ ἐκινήθη ὥστε προαπαντῆσαι τῷ φλαμινίνῳ. πλησιάσαντι δὲ ἐπεξέδραμε, καὶ καταφρονήσας διά τε τὸν κάματον τὸν ἐκ τῆς πορείας, καὶ ὅτι περὶ τὴν στρατοπέδευσιν ἀπησχόλητο, ἐνίους συνετάραξε. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ἐπεξῆλθε τοῖς προσβάλλουσι, καὶ πολλοὺς ἀποβαλών, οὐκέτι ἐπεξῆλθε. καταλιπὼν οὖν μέρος τοῦ στρατοῦ ἐκεῖ ὁ φλαμίνινος, ὅπως μηδαμοῦ κινηθείη, τοῖς λοιποῖς τὴν χώραν ἐπόρθει· κἀκεῖνός τε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ ῥόδιοι, καὶ ὁ τοῦ ἀττάλου παῖς εὐμένης ἐπόρθουν αὐτήν. ἀπογνοὺς οὖν διὰ ταῦτα ὁ νάβις, κήρυκα τῷ φλαμινίνῳ περὶ εἰρήνης ἔπεμψε. καὶ ὃς τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ προσήκατο, οὐκ αὐτίκα δὲ κατελύσατο. τὰς γὰρ ὁμολογίας ἃς ἀπῃτεῖτο ὁ νάβις ποιήσασθαι, οὔτ᾽ ἀπαγορεῦσαι ἐθάρρει, οὔτε ποιῆσαι συγκατετίθετο, τὸ δὲ πλῆθος ἐκώλυσεν αὐτὸν συμβῆναι. καὶ τότε μὲν οὐκ ἐσπείσατο. προσβαλόντων δὲ τῶν ῥωμαίων αὖθις, καὶ τὴν σπάρτην ὀλίγου πᾶσαν (καὶ γὰρ ἀτείχιστος ἦν ἐν μέρει) ἑλόντων, οὐκέτ᾽ ἐπέσχεν, ἀλλὰ πρός τε τὸν φλαμίνινον σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ πρὸς τὴν ῥώμην πρεσβευσάμενος συνηλλάγη. ὁ δὲ φλαμίνινος τότε μὲν πάντας τοὺς ἕλληνας ἐλευθέρους ἀφῆκεν· ὕστερον δὲ συγκαλέσας αὐτούς, καὶ ὑπομνήσας ὧν εὐηργέτηνται, προτρέπων εὔνοιαν τῇ ῥώμῃ τηρεῖν, καὶ τὰς φρουρὰς ἁπάσας ἐξήγαγε, καὶ ἀπῆρε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ. ἀφικομένου δὲ ἐς ῥώμην τοῦ φλαμινίνου, ὁ νάβις ἐνεωτέρισε, κἀκ τούτου καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἅπαν ὡς εἰπεῖν ἐταράχθη, τῶν αἰτωλῶν σφᾶς ἐναγόντων. παρεσκευάζοντό τε ὡς πολεμήσοντες, καὶ πρὸς τὸν φι-

Ὅπως ὁ κάτων ἐν ἰβηρίᾳ ἐποίησεν.

Ὅπως ὁ κάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τείχη τῶν ἐν ἰβηρίᾳ πόλεων παρὰ τῶν πολιτῶν κατεσκαφῆναι ἐποίει.

Ὅπως οἱ ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ ἄργος καὶ τὴν σπάρτην ἐστράτευσαν, καὶ ὅπως ἐσπείσαντο, καὶ τοὺς ἕλληνας ἠλευθέρωσαν.

Ὅτι ἐνεωτέρισαν οἱ ἕλληνες.

Cum hęc dicteria Valerij mulieres audiuiſſent (multæ enim euentus expectatione ſuſpenſæ, iuxta forum uerſabātur) in concionē irruperūt, cōtra legē uociferantes. Qua citra cunctationē ſoluta, ſtatim ibi ornamētis quibuſdā ſumptis, cū tripudijs abierunt. Cato in Hiſpaniā profectus, cū omnes uſq; ad Iberū conſpiraſſe, atq; in unum ecōueniſſe didiciſſet, ut ſemel uoiuerſi cū eo pugnarent: prælio uictos ad deditionē compulit, metuētes, ne eodē terrore etiā urbes amitterent. Ac tum quidē eis pepercit. Poſt aūt, cum quidā ſuſpicionem de ſe prębuiſſent, omnibus arma ademit, & ipſos ciues ſua mœnia euertere coegit. Literis enim in omnia loca miſsis, eodemq; die redditis, omnia mœnia eodē die dirui iuſsit, contumacib. mortē cōminatus. Quibus magiſtratus lectis, ſinguli putantes ſibi ſolis ita ſcriptū eſſe, ne ſpacio quidē ad deliberandū ſumpto, munitiones omnes deiecerunt. Iberū tranſgreſſus, cum Celtiberis hoſtiū ſocijs ob multitudinem congredi nō auſus, mirabiliter homines tractauit: aliàs maiora ſtipendia pollicendo, ut ad ſe tranſirent: aliàs monēdo, ut domum redirent: aliàs etiā certū pugnæ diem deſignando. Ita factum, ut inter ſe diſſentiētes, cum eo pugnare auſi nō fuerint. Tū Flaminius Argos oppugnauit. Romani enim Nabidem neque ſibi fidū, & Græcis formidabilē, hoſtē iudicarant. Sed cū ei auxilia à Philippo miſſa eſſent, Flaminius Spartā oppugnaturus, Taygeto mōte citra laborē ſuperato, ad ipſam uſq; urbē, aduerſante nemine, peruenit. Nabis enim & Romanos metuens, & ciuib. diffidens, ſe loco non mouerat, ut illi maturè occurreret: ſed cum iam præ forib. adeſſet, eruptionē fecit, eo tum ob laborē itineris, tum propter caſtrametationis occupationē contempto, ac nōnullos turbauit. Poſtridie oppugnātes cū magna clade ſuorū adortus, de cætero intra mœnia ſe continuit. Flaminius igitur parte copiarū ibi relicta, ne hoſtis alió abiret: ipſe cum fratre ſuo, Rhodijs, & Eumene Attali filio, agros uaſtauit. Quibus reb: ad deſperationē adactus Nabis, caduceatore ad Flaminiū miſſo, nō ſtatim pacē impetrauit. Nā quæ cōditiones ei ferebātur, eas neq; repudiare, neq; multitudine prohibente accipere auſus eſt. Sed cum Romani urgerent, & totam penè Spartam (quadam enim parte mœnia nō habebat) cæpiſſent: non diutius cunctatus, pace cū Flaminio facta, & legatis Romam miſsis, recōciliatus eſt. At Flaminius tum omnibus Græcis libertatem dedit, eosq; poſtea conuocatos, beneficijs, quæ accepiſſent, commemoratis, monuit, ut beneuolentiam erga populum Romanum conſeruarent, & præſidijs omnibus deductis, cum toto exercitu diſceſsit. Eo Romā profecto, Nabis nouis rebus ſtuduit: quo motu tota penè Græcia, impulſu Aetolorum eſt concuſſa, ſeq; bello gerendo pararunt, ad Philippum

Cato Hiſpaniam ſub iugum reducit.

Flaminius Nabidē domat.

Græci contra Romanos Antiochū & Philippum concitant.

lippum & Antiochum legatis miſsis, cui perſuaſerunt, ut Romanis bellum inferret, ſpe & Græci & Italici regni propoſita. Romani turbatis adhuc rebus, ſine ulla ſpe Antiochi ſuperandi, ſatis habuerunt, ſi ſua tueri poſſent. nam Antiochus domeſticis uirib. multũ poſſe putabatur, cùm propter alia, tum quod Mediã ſubegiſſet: ſed multo maior factus erat, affinitate Ptolemęi Aegypti, & Ariarathis Cappadociæ regũ. Antiochũ igitur, de quo talis eſſet opinio, belli Philippici tempore coluerunt, per legatos amicè cum eo agentes, & munera miſsitantes. Sed Macedone uicto, quẽ pridẽ timuerant, eũ contempſerunt. At ille in Thraciã traiecit: & præter alia ui ſubacta, Lyſimachiam deſolatã inſtaurauit, qua ad belli gerendi cõmoditatẽ uteretur, à Philippo & Nabide accerſitus. Hannibal quoque coràm in ſpẽ eũ erexerat, fore ut Carthaginẽ, atque inde in Italiã nauigans, Ionij ſinus gentib. ſubactis, Romã ipſam oppugnare poſſet. Peruenit aũt Antiochus bis in Europã atque in Gręciã. Sed Ptolemæi morte audita, cum in eo ſibi putaret eſſe omnia, ut Aegypto potiretur: Seleuco filio Lyſimachiæ cũ copijs relicto, abitũ parauit. Cæterùm cum Ptolemæũ adhuc ſuperſtitẽ eſſe cognouiſſet, Aegypto abſtinuit, in Cyprũ nauigaturus, tẽpeſtate conflictatus, domũ redijt. Legatos porrò & ille & Romani miſerunt inuicẽ, cùm ut de iniurijs expoſtulantes belli cauſam quærerent: tum ut quæ uires aduerſæ partis eſſent, utrique explorarent. Hannibal uerò ſummũ apud Carthaginenſes magiſtratũ gerens, eoque potẽtiſsimorum ciuium ſuſceptis odijs, apud Romanos accuſatus eſt, ut qui & Carthagine res nouas moliretur, & cum Antiocho arcana cõſilia tractaret. Itaque cognita Romanorũ quorundã pręſentia, ueritus ne cõprehẽderetur, noctu Carthagine aufugit: & ad Antiochũ profectus, id molitus eſt, ut & ſibi reditũ in patriã, & Romanis bellũ conficeret. & Græciæ & Italiæ imperium illi promittens,* donec Scipio Africanus ad eos uenit. Is enim iudex in Africã miſſus, ut inter Maſiniſſam & Carthaginẽſes de finib. diſceptãtes ſententiã ferret, inimicitias eorũ uigere paſſus eſt, ut & ipſi inter ſeſe contenderent, & neutri ob iudiciũ Romanis iraſcerentur. Inde in Aſiam traiecit, per ſpeciem legationis apud Antiochum obeundæ: reuera ea de cauſa, ut præſentia ſua & rege & Hannibale territis, ea ageret quæ eſſent è republica. Cum ad Antiochum perueniſſet, rex Hannibali non perinde auſcultauit, eumque ſuſpectum habuit ob arcana cum Scipione colloquia, iam antea quoque parum gratum, quòd omnia conſilia Hannibali aſſcriberẽtur, omnium ſpes belli ritè conficiendi ab eo penderet. Ob hæc inuidens Hannibali, timuit, ne poteſtate data mutaretur. Itaque nec exercitum dedit, nec Carthaginem eum remiſit, neque in arctiorem familiaritatem admiſit: ſed de induſtria id egit, ut nihil eius conſilio geſtum eſſe uideretur.

Hannibal ad Antiochum profugus.

Antiochus Hannibali infenſus.

Fama

λιππον καὶ τὸν Ἀντίοχον ἐπρεσβεύσαντο, καὶ ἔπεισαν αὐτὸν ἐκπολεμωθῆναι Ῥωμαίοις, ὡς καὶ τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἰταλίας τε βασιλεύσοντα. τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τῶν πραγμάτων τεταραγμένων, οὐχὶ περιγενέσθαι τοῦ Ἀντιόχου ἐλπὶς ἦν, ἀλλ' ἠγάπων εἴ γε τὰ ἑαυτῶν διασώσαιντο. ὁ γὰρ Ἀντίοχος μέγας μὲν καὶ ἀπὸ τῆς οἰκείας δυνάμεως ἐδόκει, δι' ἄλλα τε, καὶ ὅτι τὴν Μηδίαν κατεστρέψατο. πολλῷ δ' ἔτι μείζων ἐγεγόνει, ὅτι τὸν Πτολεμαῖον τὸν τῆς Αἰγύπτου βασιλέα, καὶ τὸν Ἀριαράθην τὸν τῆς Καππαδοκίας κηδεστὴν πεποίητο. τοῦτον τὸν Ἀντίοχον νομίζοντες οἱ Ῥωμαῖοι, μέχρι μὲν τῷ Φιλίππῳ ἐπολέμουν, ἐθεράπευον, φιλίως τε διὰ πρέσβεων ὁμιλοῦντες, καὶ δῶρα πέμποντες. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ἐνίκησαν, καὶ τοῦτον, ὃν πρόσθεν ἐδεδίεσαν, κατεφρόνουν. ὁ δ' ἐς τὴν Θρᾴκην ἐπεραιώθη, καὶ ἄλλα τε προσεκτήσατο(?), καὶ τὴν Λυσιμαχίαν ἀνεστραμμένην(?) συνῴκισεν, ὡς ὁρμητηρίῳ ταύτῃ χρησόμενος. καὶ γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Νάβις ἐπηγάγοντο, ὅ τε Ἀννίβας αὐτῷ συγγενόμενος ἐλπίσαι πεποιήκει ἐς τὴν Καρχηδόνα, κἀκεῖθεν ἐς τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι, καὶ τὰ τοῦ Ἰονίου κόλπου ἔθνη προσκαταστρέψασθαι, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆσαι. ἔφθη γοῦν ὁ Ἀντίοχος καὶ δὶς ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, ὥς τε τὴν Ἑλλάδα ἀφικόμενος. πυθόμενος δὲ τὸν Πτολεμαῖον τεθνηκέναι, καὶ περὶ παντὸς τῆς Αἰγύπτου κρατῆσαι ποιούμενος, τὸν μὲν υἱὸν Σέλευκον ἐν τῇ Λυσιμαχίᾳ σὺν δυνάμει κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ ἀναζεύξας, καὶ ζῶντα τὸν Πτολεμαῖον μαθών, τῆς μὲν Αἰγύπτου ἀπέσχετο. ἀποχωρήσας δ' ἐς Κύπρον πλεῦσαι, ἔπταισεν ὑπὸ χειμῶνος, καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησε. καὶ πρέσβεις οἵ τε Ῥωμαῖοι κἀκεῖνος ἀντεπέστελλον, ἀλλήλοις ἀντεγκαλοῦντες, ὅπως πρόφασίν τε τοῦ πολέμου λάβωσι, καὶ ὅπως τὰ παρ' ἀλλήλοις προκατασκέψωνται(?). Ἀννίβας δὲ τὴν μεγίστην τῶν παρὰ Καρχηδονίοις ἀρχῶν εἰληφώς, καὶ προσκρούσας ἐπ' αὐτῇ τοῖς δυνατωτάτοις, ἐμισήθη τε ὑπ' αὐτῶν. καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διεβλήθη, ὡς τά τε τῶν Καρχηδονίων νεωτερίζων, καὶ τῷ Ἀντιόχῳ κοινολογούμενος. καὶ μαθών τινὰς ἐκ τῆς Ῥώμης παρόντας, καὶ δείσας μὴ συλληφθῇ, ἀπέδρα νυκτὸς ἐκ τῆς Καρχηδόνος. καὶ πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐλθών, ἑαυτῷ τε τὴν ἐς τὴν πατρίδα κάθοδον, καὶ τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πόλεμον ἔπραττεν, ὑπισχνούμενος ἐκείνῳ περιποιήσειν τό τε τῆς Ἑλλάδος κράτος καὶ τὸ τῆς Ἰταλίας, μέχρις οὗ σφίσιν ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς συνεγένετο. οὗτος γὰρ δικαστὴς ἐς τὴν Λιβύην πεμφθεὶς περί τε Μασσανίσσᾳ καὶ τοῖς Καρχηδονίοις περὶ ὅρων γῆς διαφερομένοις, μετέωρον τὴν ἔχθραν αὐτῶν κατέλιπεν, ἵν' ἀλλήλοις τε διαφέροιντο, καὶ μηδεὶς αὐτῶν διὰ τὴν κρίσιν κατὰ Ῥωμαίων ὀργίζοιτο. ἐντεῦθεν δ' ἐς τὴν Ἀσίαν διέβη, λόγῳ μὲν ὡς πρεσβεύσων πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ἔργῳ δ' ἵνα κἀκεῖνον καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπιφανεὶς καταπλήξῃ, καὶ πράξῃ τὰ τοῖς Ῥωμαίοις συμφέροντα. ἀφικομένου δ' αὐτοῦ, οὐχ ὁμοίως ἔτι προσεῖχεν ὁ Ἀντίοχος τῷ Ἀννίβᾳ, ὑπώπτευσε γὰρ αὐτὸν δι' ἀπορρήτων ὁμιλήσαντα τῷ Σκιπίωνι, καὶ ἄλλως δὲ αὐτὸν ἐβαρύνετο, ὅτι ἅπερ βούλευμα περὶ Ἀννίβα πᾶς ἐπιγράφοιτο(?), καὶ τὴν τοῦ πολέμου κατόρθωσιν ἐν τούτῳ πάντες ἐπήλπιζον(?). διὰ γοῦν ταῦτα καὶ ἐφθόνησε τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ ἐφοβεῖτο αὐτόν, ἵνα μὴ δυνηθεὶς μεταβάληται(?), καὶ οὔτε στράτευμα παρέσχεν αὐτῷ, οὔτ' ἐς τὴν Καρχηδόνα ἔπεμψεν, οὐδ' ἐν ταῖς συνουσίαις αὐτῷ κατακόρως ἐχρῆτο, ἀλλὰ καὶ ἐπίτηδες μηδὲν τῶν πραττομένων αὐτοῦ δοκεῖν

διὰ τοῦ σκιπίωνος ἀφρικανοῦ πρὸς αὐτὸν γεν., ὁ ἀννίβας ὕποπτος ἔδοξεν.

ἀπ. ἐδὲ

ὅτι διὰ τὸν Ἀντίοχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐθορυβοῦντο.

ν. ἡ δὲ περὶ τοῦ Ἀντιόχου φήμη, πολλὴ τὴν Ῥώμην κατεῖχε, καὶ ἐς φροντίδα τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ἐλαχίστην κατέστησε. συχνῶν δὲ περὶ τοῦ Ἀντιόχου θρυλλουμένων, καὶ τῶν μὲν ὅτι τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἤδη κατέχει, τῶν δ᾽ ὅτι ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπείγεται, λογοποιουμένων, οἱ Ῥωμαῖοι πρέσβεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλους τε, καὶ Φλαμίνιον οἰκείως αὐτοῖς ἔχοντα, ἔστειλαν, ὅπως τόν τε Φίλιππον καὶ ἐκείνους ἐπίσχῃ μηδὲν νεοχμῶσαι· καὶ στρατηγούς, Μάρκον μὲν Βαίβιον εἰς Ἀπολλωνίαν, εἰ ταύτῃ τε ἐς τὴν Ἰταλίαν περαιωθῆναι τολμήσειεν ὁ Ἀντίοχος, Ἀτίλιον δὲ ἐπὶ τὸν Νάβιν· καὶ οὗτος μὲν οὐδὲν ἔπραξεν. ἔφθη γὰρ ὁ Νάβις ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν φθαρεὶς ἐξ ἐπιβουλῆς, καὶ ἡ Σπάρτη ἁλοῦσα ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν.

ὅτι ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ὡμίλησε.

ὁ δὲ Βαίβιος καὶ ὁ Φίλιππος πολλὰ τῆς Θετταλίας ἐβεβαιώσαντο. ταῖς γὰρ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὁμολογίαις ὁ Μακεδὼν ἐμμεμενήκει, διά τε ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ Ἀντίοχος χωρία αὐτοῦ ἐν τῇ Θρᾴκῃ τινὰ ὑπεποιήσατο. ὁ δέ γε Φλαμίνιος περιιὼν τὴν Ἑλλάδα, τοὺς μὲν μηδ᾽ ἀποστῆναι ἔπεισε, τοὺς δὲ καὶ ἀποστάντας ἤδη μετέστησε, πλὴν Αἰτωλῶν καὶ ἑτέρων τινῶν. αὐτοί τε γὰρ τῷ Ἀντιόχῳ προσκεχωρήκεσαν, καὶ ἄλλους, τοὺς μὲν ἑκόντας συνῆγον, τοὺς δέ γε καὶ ἄκοντας· καὶ ὁ Ἀντίοχος, καί τοι χειμῶνος ὄντος, ὅμως πρὸς τὰς τῶν Αἰτωλῶν ἐλπίδας ἔσπευσε. διὸ οὐδὲ ἀξιόμαχον ἐπήγετο δύναμιν, τὴν μέν τοι Χαλκίδα μετ᾽ αὐτῶν εἷλε, τήν τε ἄλλην Εὔβοιαν προσεποιήσατο· καὶ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις Ῥωμαίους τινὰς εὑρών, πάντας αὐτοὺς ἀφῆκε· καὶ ἐς τὴν Χαλκίδα διεχείμασεν, ὅθεν αὐτός τε καὶ οἱ στρατηγοί, οἵ τε στρατιῶται αὐτοῦ τὰς γνώμας προσδιεφθάρησαν. τῇ τε γὰρ ἄλλῃ ῥᾳστώνῃ, καὶ ἔρωτι κόρης τινός, ἐς τὸ ἁβροδίαιτον ἐξώκειλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀχρείους ἐποίησεν. οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ μαθόντες αὐτὸν ἐς τὴν Ἑλλάδα παρόντα, τὴν Χαλκίδα τε ᾑρηκότα, τὸν πόλεμον φανερῶς ἀνείλοντο· καὶ τῶν ὑπάτων Σκιπίωνα μὲν τὸν Νασικᾶν ἐπὶ φυλακῇ τῆς Ἰταλίας κατέσχον, Μάνιον δὲ Γλαβρίωνα μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἐς τὴν Ἑλλάδα πεπόμφασι.

ἐξήλασεν Ἀντίοχον ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

καὶ ὁ μὲν Νασικᾶς τοῖς Βοΐοις προσεπολεμήσατο, ὁ δὲ Γλαβρίων τὸν Ἀντίοχον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐξήλασε. καὶ ἐς τὴν Θετταλίαν ἐλθών, πολλὰ τῶν ταύτῃ μετὰ τοῦ Βαιβίου καὶ τοῦ Φιλίππου κατεστρέψατο. τόν τε γὰρ Μεγαλοπολίτην Φίλιππον ἑλών, ἐς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε· καὶ τὸν Ἀμύνανδρον ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλών, τῷ Μακεδόνι αὐτὴν ἔδωκεν. ὁ δ᾽ Ἀντίοχος ἐν τούτοις ἡσυχίαν ἄγων, ἐν τῇ Χαλκίδι διέτριβεν. ἔπειτα εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐλήλυθε, καὶ ἐν ταῖς Θερμοπύλαις ἐπιπροσιόντας οἱ τοὺς Ῥωμαίους ὑπέμενε. πρὸς γὰρ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὀλιγότητα σύμμαχον τὴν τοῦ χωρίου φύσιν ἕξειν ἐνόμισε, καὶ ἵνα μή τι καὶ αὐτὸς πάθῃ, ὅπερ οἱ Ἕλληνες οἱ πρὸς τὸν Μῆδον ἀντιταχθέντες ἐκεῖ, μέρος τι τῶν Αἰτωλῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν ἀνεβίβασεν, ὥστε φρουρῆσαι αὐτά. ὁ δὲ Γλαβρίων βραχύ τι τῶν χωρίων ἐφρόντισε, καὶ τὴν μάχην οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλὰ Πόρκιον μὲν Κάτωνα καὶ Οὐαλλέριον Φλάκκον ὑποστρατήγους, νυκτὸς ἐπὶ τοὺς Αἰτωλοὺς τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις ἀπέστειλεν· αὐτὸς δὲ τῷ Ἀντιόχῳ ὑπὸ τὴν ἕω συνέμιξε. καὶ ἕως μὲν ἐν τῷ ὁμαλῷ ἐμάχετο, ἐκράτει· ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Ἀντιόχου πρὸς τὰ μετέωρα, ἠλαττοῦτο, μέχρις ὁ Κάτων κατὰ νώτου οἱ ἐγένετο. τοῖς γὰρ Αἰτωλοῖς καθεύδουσιν ἐπελθών, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς διεσκέδασε. κἀντεῦθεν καταδραμών, καὶ τοῖς κάτω μάχης μετέσχε, καὶ τόν τε Ἀντίοχον ἔτρεψαν, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ εἷλον. καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν

Antiochus Græcia pellitur.

Fama porrò de Antiocho maxima Romę fuit, neq; is curam ciuitati minimam attulit. De quo cum multa dicerentur, atq; alij eum iam totam Græciam obtinere, alij in Italiam properare fabularentur: Romani cùm alios legatos, tũ Flaminium in Græciam, ut & Philippum & cæteros à ſtudio nouarum rerum pro amicitia dehortaretur: & prætores, M. Bebium Apolloniam, ſi Antiochus ibi traijcere auderet: Atilium aduerſus Nabidem miſerunt. & hic quidem nihil egit, Nabide iam per inſidias ab Aetolis perempto, Spartaq; ab Achæis capta. Sed Bebius & Philippus multa loca Theſſaliæ firmarunt. Macedo enim tum ob alia, tum quòd Antiochus ei Thraciæ quædam loca eripuerat, Romanis ſeruabat fidem. Flaminius Græciam paſsim obiens, alijs perſuaſit ne deficerent, alios ad officium reduxit, præter Aetolos & quoſdam alios. Hi enim & ipſi ad Antiochum ſe contulerant, & alios partim coactos, partim uolentes eòdem pertraxerant. Antiochus uerò quamuis hyberno tempore, tamen ut ſpei Aetolorum ſatisfaceret, ſine iuſtis copijs aduenit: & illis adiutantibus, Chalcidem cæpit: & reliqua Eubœa potitus, Romanos quoſdam inter captiuos repertos, omnes dimiſit: & Chalcide hybernauit, ubi & ipſius & ducum eius & militum animi cùm alijs delicijs corrupti ſunt, tum ipſe ex amore puellæ cuiuſdã uoluptatum illecebris irretitus, etiam cæteros bello ineptos fecit. Romani audito eius in Græciam aduentu, & Chalcidis expugnatione, bellum apertè ſuſceperunt: & altero Conſule Scipione Naſica ad Italiæ defenſionẽ relicto, Manium Glabrionem cum magno exercitu in Italiam miſerunt. quorum ille cum Boijs bellum geſsit, hic Antiocho Græcia pulſo, cum Bebio & Philippo multas Theſsalicas ciuitates ſubegit. & Philippum Megalopolitanum captum Romam miſit: Amynandro eiecto, Macedoni ditionem eius tradidit. Antiochus interim Chalcide ocium agens, poſt in Bœotiam uenit, in Thermopylis Romanorum aggreſsionem expectaturus. Nam loci naturam paucitati ſuorum militum ſubſidio fore iudicabat: ac ne idem ſibi quod Græcis bello Perſico accideret, partem Aetolorũ in montium cacumina præſidij cauſa miſit. Sed Glabrio contemptis locorum anguſtijs, pugnaque non dilata, Porcium Catonem & Valerium Flaccum legatos noctu cõtra Aetolos in montium cacumina miſit: ipſe cum Antiocho manè congreſſus, dum in planicie pugnatur, ſuperior, exercitu ab Antiocho ad altiora loca ſubducto, inferior fuit, donec Cato hoſtes à tergo eſt adortus. qui cum Aetolos dormientes oppreſsiſſet, pleriſque cæſis, reliquis diſsipatis, decurrit, & pugnæ etiã inferioris fuit particeps. Antiochus uictus, & caſtris exutus, mox Chal-

Chalcidem redit: & Conſulis aduentu cognito, clàm in Aſiam diſcedit. Glabrio uerò Bœotiam & Eubœam ſtatim occupat. Heraclea, Aetolis deditionem renuentib. oppugnata, urbẽ inferiorẽ obſidione capit: eos uerò qui in arcem confugerant, ad deditionem cõpellit. Ac inter cæteros, Democritus quoq; dux Aetolorũ captus eſt, qui aliquando Flaminij ſocietate repudiata, ei decretum petenti quò Romam mitteret, dixerat: Bono animo es. Ego enim id cum exercitu afferam, & iuxta Tiberim uobis recitabo. Philippo. Lamiam obſidente, Glabrio aduentu ſuo & uictoriam & manubias intercepit. Cæteri Aetoli, cum Romanis reconciliari uellent, pecunia per legatos ab Antiocho accepta, repudiata pace bello ſe pararunt: Philippo Romanorum amicitiam ſimulante, cum Antiocho clam ſtuderet. Interea Glabrione Naupactum Aetolicæ ditionis obſidente, Flaminius ciuibus cum quibus ei noticia erat, perſuaſit, ut pacem amplecterentur. Itaq; & hi & Epirotæ legatos Romam miſerunt. Philippus corona triumphali Ioui Capitolino donata, præter alia munera filium quoq; Demetrium obſidem in urbe agẽtem recepit. Aetolis ideo pax data non eſt, quòd nulla re deteriore conditione eſſe uolebant. Contra Antiochũ Romani Scipiones, Africanum & fratrem eius Luciũ miſerunt. qui Aetolis inducias dederunt, dum Romam legatos pacificatũ mitterent. & quia contra Antiochũ properabant, in Macedoniã profecti, acceptisq; à Philippo auxilijs, per Helleſpontum in Aſiam traiecti, maximam oræ maritimæ partem à Romanis, qui prius eò uenerant, atq; ab Eumene & Rhodijs, præoccupata inuenerunt, à quibus etiam Hãnibal naues aliquot è Phœnicia ducens, iuxta Pamphyliam uictus fuerat. Eumene porrò & Attalo fratre eius Antiochi regnum uaſtantibus, urbes partim ultrò, partim coactæ ad Romanos defecerunt. Vnde neceſsitas Antiocho impoſita eſt Europa prorſus excedendi, & Seleuci filij Lyſimachia reuocandi. quem reuerſum cum copijs, Pergamũ miſit. Vt autẽ obſidio inanis erat, & Scipio aduentabat, ſtatim caduceatore miſſo ſpem pacis impetrandæ habuit, quòd Africani filiũ captũ honorificentiſsimè tractaret: quem tandẽ, quamuis ſpe ſua fruſtratus, gratis dimiſit. Quò minus autem pax fieret, in cauſa fuere conditiones quas Romani tulerant, non acceptæ. Cum ad tempus quieuiſſent, repetito bello, hæc pugnæ ratio fuit. Antiochus primo loco currus diſpoſuit, ſecundo elephantos, deinde funditores et ſagittarios. Curruum impetum Romani priores excurſione facta, magnoq; clamore ſublato in eos illati retuderunt: ut plerique in elephantos rurſus conuerſi, amicorum aciem turbarent, cum & ipſi temerè ferrentur, & commilitones territos diſsiparent. Sagittarij uerò, & funditores, magno imbre ſunt debilitati. Ad hæc, magna & denſa nebula Romanos

P. & L. Scipiones in Aſia cũ Antiocho bellum gerũt.

Antiochus uictus à Scipionib. pacem cũ Romanis facit.

χαλκίδα εὐθὺς ἀπεχώρησε. μαθὼν δὲ τὸν ὕπατον προσιόντα, ἐς τὴν ἀσίαν αὐτοκομιδῇ λαθών. καὶ τὴν μὲν βοιωτίαν καὶ τὴν εὔβοιαν ὁ γλαβρίων αὐτίκα κατέσχε. τὴν δ' ἡράκλειαν, μὴ βουληθέντων αὐτῷ προσχωρῆσαι τῶν αἰτωλῶν, προσβολὰς ἐποιεῖτο· καὶ τὴν μὲν κάτω πόλιν πολιορκίᾳ εἷλε, τοὺς δ' ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀναφυγόντας ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. ἐν δὲ τοῖς τότε ζωγρηθεῖσι καὶ δημόκριτος ὁ στρατηγὸς τῶν αἰτωλῶν ἐγένετο, ὃς τῷ φλαμινίῳ ποτὲ τὴν συμμαχίαν ἠρνήσατο, καὶ ψήφισμα ἐκείνου αἰτήσαντος ἵν' ἐς τὴν ῥώμην πέμψῃ, θάρσει, ἔφη, ἐγὼ γὰρ αὐτὸ κομιῶ μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ παρὰ τῷ τιβέριδι ὑμῖν ἀναγνώσομαι. τοῦ φιλίππου δὲ τὴν λάμιαν πολιορκοῦντος, ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὴν ὁ γλαβρίων, καὶ τήν τε νίκην καὶ τὴν λείαν ἐσφετερίσατο. τῶν μέντοι αἰτωλῶν οἱ λοιποὶ συναλλαγῆναι μὲν ἠβουλήθησαν, οὐκ ἐσπείσαντο δὲ, τοῦ ἀντιόχου πρέσβεις αὐτοῖς καὶ χρήματα πέμψαντος· ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζοντο. καὶ ὁ φίλιππος ὑπεκρίνετο μὲν τὴν πρὸς τοὺς ῥωμαίους φιλίαν, τὰ δὲ τοῦ ἀντιόχου ἐφρόνει. ἐν τούτῳ δὲ ναύπακτον ὁ γλαβρίων τῶν αἰτωλῶν οὖσαν ἐπολιόρκει, ὡς ἐλθὼν ὁ φλαμίνιος ἔπεισε σπείσασθαι, γνωρίμους αὐτοῖς ἔχων. καὶ πρέσβεις εἰς τὴν ῥώμην ἐκεῖνοί τε καὶ οἱ ἠπειρῶται ἐστάλκασι, καὶ ὁ φίλιππος στέφανον νικητήριον τῷ διῒ τῷ καπιτωλίῳ πέμψας, ἄλλα τε ἀντέλαβε, καὶ τὸν υἱὸν δημήτριον τὸν ἐν ῥώμῃ ὁμηρεύοντα. τοῖς δ' αἰτωλοῖς σπονδαὶ οὐκ ἐγένοντο, οὐ γὰρ ἐλαττωθῆναί τι κατεδέξαντο. ἐπὶ δὲ τὸν ἀντίοχον οἱ ῥωμαῖοι τοὺς σκιπίωνας ἔταξαν, τόν τε ἀφρικανὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λούκιον. οἳ τοῖς μὲν αἰτωλοῖς ἀνοχὰς ἔδοσαν, ἵν' ἐς τὴν ῥώμην αὖθις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρεσβεύσωνται. ἠπείγοντο δ' ἐπὶ τὸν ἀντίοχον· καὶ ἐπὶ μακεδονίαν ἐλθόντες, συμμάχους τε λαβόντες ἐκ τοῦ φιλίππου, ἐπὶ τὸν ἑλλήσποντον ἤλασαν. καὶ ἐς τὴν ἀσίαν περαιωθέντες, τὰ πλεῖστα τῶν παραθαλασσίων κατέλαβον, προκατειλημμένα παρὰ τῶν ἐκεῖ προαπελθόντων ῥωμαίων. πρὸς δὲ καὶ τοῦ εὐμένους, καὶ τῶν ῥοδίων, οἳ καὶ τὸν ἀννίβαν ναῦς τινὰς ἐκ φοινίκης ἄγοντα περὶ παμφυλίαν ἐνίκησαν. καὶ εὐμένης δὲ καὶ ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν χώραν ἐκάκουν τοῦ ἀντιόχου· καὶ πόλεις αἱ μὲν βίᾳ, αἱ δ' ἑκούσιαι πρὸς τοὺς ῥωμαίους μετέστησαν, ὥστε ἐκ τούτων ἀναγκασθῆναι τὸν ἀντίοχον, τὴν εὐρώπην τε παντελῶς ἐκλιπεῖν, καὶ τὸν υἱὸν σέλευκον ἐκ τῆς λυσιμαχίας ἀπαγαγεῖν. ὃν ἐπανελθόντα, σὺν δυνάμει ἐπὶ τὴν πέργαμον ἔπεμψεν. ὡς δ' ἡ πολιορκία οὐδὲν ἐπέρανε, καὶ οἱ σκιπίωνες ἐπῆλθον, εὐθὺς αὐτοῖς ἐπεκηρυκεύσατο, προσδοκήσας τεύξεσθαι τῆς εἰρήνης, ὅτι τὸν ἀφρικανοῦ υἱὸν συλλαβὼν, ἐν θεραπείᾳ εἶχε πολλῇ, καὶ τέλος, καὶ πρὸ τῶν σπονδῶν ἀμαρτὼν, ἄνευ λύτρων ἀφῆκεν αὐτόν. οὐκ ἐγένετο δὲ ἡ εἰρήνη, τοῦ ἀντιόχου ἃ οἱ ῥωμαῖοι ἀπῄτουν, μὴ συνθέμενου ποιῆσαι. τέως μέν τι ἐπὶ πολὺ ἡσύχασαν, εἶτα καὶ ἐπολέμησαν. ὁ δὲ ἀγὼν οὕτως ἐγένετο. πρῶτα τὰ ἅρματα, εἶτα τοὺς ἐλέφαντας ὁ ἀντίοχος ἔταξε, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς σφενδονήτας καὶ τοὺς τοξότας. τὴν μὲν οὖν ἐκδρομὴν τῶν ἁρμάτων προεκδραμόντες οἱ ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ κραυγῆς σφίσι πολλῆς αὐτοῖς ἐμπεσόντες, ἀνέκοψαν, ὥστε τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐς τοὺς ἐλέφαντας τραπόμενα πάλιν, τὸ οἰκεῖον συνταράξαι· αὐτοί τε γὰρ ἐπλανῶντο, καὶ τοὺς συντεταγμένους σφίσιν ἐκφοβήσαντες, διεσκέδασαν· τὴν δὲ τοξείαν καὶ τὴν σφενδόνησιν ὄμβρος πολὺς ἐπιγενόμενος ἀδύνατον ἐποίησεν, ὁμίχλη τε πλείστη καὶ βαθεῖα συμβᾶσα, τοὺς μὲν ῥωμαίους

ὅτι ὁ ναυπάκτιοι σπείσασθαι τοῖς ῥωμαίοις ἔπεισαν, ὑπ' ἐλθόντος φλαμινίου.

ὅτι οἱ σκιπίωνες τὸν ἀντίοχον ἐνίκησαν.

ὅτι ὕστερον ὁ ἀντίοχος ἐπολέμησε, καὶ ἡττήθη, καὶ ὅτι ἐσπείσατο τοῖς ῥωμαίοις.

ὅτι ἐπιχειρήσας ὁ ἀντίοχος ἅρμασι καὶ ἐλέφασι τῶν ῥωμαίων ἡττήθη.

ῥωμαίους ἅτε κρατοῦντας καὶ ἀγχεμάχους ἐκ χειρὸς μαχομένους οὐδὲν γε ἐπέδισε· τοὺς δὲ ἐναντίους οἷα πεφοβημένους ἵππῳ τε καὶ τοξείᾳ τὸ πλεῖστον χρωμένους, τήν τε πρόσοψιν ἐς τὰ τοξεύματα ἀφῄρητο, καὶ περὶ ἀλλήλους ὡς ἐν σκότῳ πλανωμένους ἐσφαλγίζετο. ὁ μέντοι ἀντίοχος τοῖς καταφράκτοις ἱππεῦσι τοὺς ἀντιτάξαντας αὐτῷ τρεψάμενος, μέχρι τοῦ στρατοπέδου ἦλθεν ἐπιδιώκων αὐτούς. κἂν εἷλεν ἂν αὐτὸ, εἰ μὴ μάρκος αἰμίλιος λέπιδος, ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων, τοὺς πρώτους προσιόντας τῶν ῥωμαίων ἀπέκτεινεν, ἐπεὶ μὴ ἔπεισεν αὐτοὺς τῆς φυγῆς ἀποσχεῖν. ἐκ γὰρ τούτου ἐκεῖνοί τε οἱ λοιποὶ ὑποστρέψαντες, καὶ αὐτὸς ἀκραιφνέσιν ἐπεκδραμὼν τοῖς φρουροῖς, ἀπεώσατο τὸν ἀντίοχον. ἐν ᾧ δὲ τοῦτ' ἐγίνετο, ζεῦξις καθ' ἕτερον μέρος τῷ ταφρεύματι προσβαλὼν, εἴσω τε αὐτοῦ εἰσῆλθε, καὶ ἁρπαγὴν ἐποιεῖτο, μέχρις οὗ ὁ λέπιδος ᾔσθετο. τότε γὰρ κἀκεῖνος τὸ σφέτερον ἐρρύσατο, καὶ ὁ σκιπίων τὸ τοῦ ἀντιόχου εἷλε, καὶ ἐν αὐτῷ πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους, πολλοὺς δὲ ἵππους, ὑποζύγια, ἀργύριον, χρυσίον, ἐλέφαντα, ἄλλα τε πολλὰ καὶ πολυτελῆ εὗρε. καὶ ὁ μὲν ἀντίοχος ἡττηθεὶς, αὐτίκα ἐς τὴν συρίαν ἀνεχώρησεν, οἱ δὲ ἕλληνες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ τοῖς ῥωμαίοις προσέθεντο. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνακωχή τις αὐτοῖς ῥωμαίοις δεηθέντος τοῦ ἀντιόχου ἐπράχθη. ὅ, τε γὰρ ἀφρικανὸς εὐνοϊκῶς οἱ διὰ τὸν υἱὸν εἶχε, καὶ ὁ ὕπατος οὐκ ἤθελε τὴν νίκην τῷ διαδόχῳ πλησιάζοντι καταλελοιπέναι. οὐκοῦν οὐδὲ ἐπέταξαν τῷ ἀντιόχῳ πλεῖον οὐδὲν, ἢ ὅσα καὶ πρὸ τῆς μάχης ᾔτουν. ὁ δὲ καὶ γναῖος μάλλιος ὁ τὴν ἀρχὴν σφῶν διαδεξάμενος, οὐκ ἠρκέσθη τοῖς συγκειμένοις, ἀλλὰ πλείω αὐτὸν ἀπῄτησε. πρὸς δὲ καὶ ὁμήρους δοῦναι ἐκέλευσεν ἄλλους τε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀντίοχον, καὶ τοὺς αὐτομόλους πάντας ἐκδοῦναι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀννίβας ἦν. καὶ ὁ ἀντίοχος καὶ ἄκων πρὸς ἅπαντα ἐπειθάρχησεν, οὐ μέντοι καὶ τὸν ἀννίβαν ἐκδοῦναι ἠδυνήθη. πρὸς γὰρ προυσίαν τὸν βασιλέα τῶν βιθυνῶν προκατέφυγε. καὶ ὁ μὲν ἀντίοχος πρέσβεις ἐπὶ τούτοις ἐς τὴν ῥώμην πέμψας, ἐσπείσατο. σκιπίων δὲ λούκιος ἐπαινεῖτο ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ τὴν τοῦ ἀσιατικοῦ ἐπωνυμίαν δι' αὐτὴν ἔσχεν, ὥσπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀφρικανὸς ἐπεκλήθη τῆς καρχηδόνος κρατήσας, μέγιστον ἐν τῇ ἀφρικῇ δυνηθείσης. οὐ πολὺ δ' οὖν οἱ ἄνδρες οὗτοι γενόμενοι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον δόξης ἐλθόντες ἐξ ἀρετῆς, δικαστηρίῳ καὶ τῷ δήμῳ οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπεβλήθησαν. καὶ ὁ μὲν λούκιος κατεψηφίσθη, ὡς τάχα πολλὰ ἐκ τῆς λείας σφετερισάμενος· ἀφρικανὸς δὲ, ὡς ἐπιεικεστέρας τὰς συνθήκας διὰ τὸν υἱὸν ποιησάμενος· τὸ δ' ἀληθὲς, διὰ φθόνον. ὅτι δ' οὐδὲν ἠδίκουν, δηλοῦται μὲν καὶ ἄλλοθεν, οὐχ ἥκιστα δὲ, ὅτι καὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἀσιατικοῦ δημευθείσης, οὐδὲν πλεῖον τῆς αὐτῷ προϋπαρχούσης εὑρέθη. ὅτι δὲ τοῦ ἀφρικανοῦ ἐς τὸ λίτερνον πρὸ τῆς ψήφου ἀναχωρήσαντος, καὶ μέχρι τελευτῆς ἐκεῖ καταμείναντος, οὐδεὶς αὐτοῦ ἔτι κατεψηφίσατο. ὁ δέ γε μάλλιος πισιδίαν, λυκαονίαν τε καὶ παμφυλίαν, τῆς τε γαλατίας τῆς ἀσιανῆς πολλὰ προσηγάγετο. ἔστι γάρ τι κἀνταῦθα γένος αὐτῶν, ἐκ τοῦ εὐρωπαίου ἀποδασμόν. βρέννον γάρ ποτε βασιλέα σφῶν προστησάμενοι, τήν τε ἑλλάδα καὶ τὴν θρᾴκην ἐπέδραμον, κἀκεῖθεν ἐς τὴν βιθυνίαν διαβάντες, μέρη τινὰ τῆς τε φρυγίας καὶ τῆς παφλαγονίας, τῆς τε μυσίας τῆς πρὸς τῷ ὀλύμπῳ, καὶ καππαδοκίας ἀποτεμόμενοι, ἐν αὐτοῖς κατῴκησαν, καὶ νῦν ἔθνος ἴδιόν εἰσι, τὸ ὄνομα τῶν γαλατῶν φέροντες. οὗτοι δὲ πράγματα τῷ μαλλίῳ παρέσχον· ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκράτησε, τήν τε ἄγκυραν τὴν πόλιν ἑλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς, τοὺς δ' ἄλλους ὁμολογίᾳ παραστησάμενος. πράξας δὲ ταῦτα,

καὶ συν-

[Margin:] ἀνοκωχὴ δοθεῖσα ἀντιόχῳ, καὶ ὁ ἀννίβας, ἵνα μὴ ἐκδοθῇ, φεύγει πρὸς προυσίαν.

[Margin:] οἱ σκιπίωνες καταψηφίζονται.

[Margin:] ἔστι δὲ ἐν τῇ ἀσίᾳ γαλατῶν ἀποικία ἐκ τῶν εὐρωπαίων γαλατῶν.

[Margin:] ἄγκυρα ἁλίσκεται.

Romanos quippe uictores, & comminus totis uiribus pugnantes nihil impedijt: ſed aduerſarios territos, & ſagittarijs atq; equitatu maximè nitentes, adempto proſpectu ad dirigenda tela, inter ſeſe ut in tenebris oberrantes, multum læſit. Antiochus tamen cataphractis equitibus aduerſum cornu profligatum uſq; ad caſtra perſecutus eſt: eaq; cæpiſſet, niſi M. Aemylius Lepidus ijs cuſtodiendis relictus, Romanorum primos accedẽtes occidiſſet, cum eis ut fugam ſiſterent, perſuadere non potuiſſet. Tum enim & reliqui in hoſtem redierũt, & ipſe cum integris præſidiarijs excurſione facta, Antiochum repulit. Interea uerò Zeuxis ab alia parte in uallum irrupit, idq; diripuit: donec Lepidus re animaduerſa, & ſua caſtra defendit, & Scipio Antiochi cæpit. in ijs multi mortales, multi equi, iumenta, argentum, aurum, ebur & aliæ res precioſæ inuentæ. Antiochus uictus ſtatim in Syriam receſsit, Aſiani Græci ad Romanorum amicitiã ſe contulerunt. Poſt hæc induciæ quædam Antiocho petenti datæ ſunt. nam & Scipio propter filium ei bene cupiebat, & conſul uictoriam ſucceſſori appropinquanti concedere nolebat. Cum igitur nihil amplius Antiocho impoſuiſſent, ꝗ ea quæ ante pugnã poſtularant, Cn. Manlius eorum ſucceſſor, illa pactione haud cõtentus, plura exegit: & inter obſides ipſius etiam filiũ Antiochũ dare, & tranſfugas omnes dedere iuſsit, inter quos erat etiam Hãnibal. Iis poſtulatis Antiochus uel inuitus paruit: ſed Hannibalem, qui iam ad Pruſiam Bithyniæ regẽ confugerat, dedere non potuit. & legatis Romã miſsis, ijs conditionibus pacẽ fecit. L. uerò Scipio ea uictoria magnam laudem adeptus, Aſiatici cognomentũ ex prouincia deportauit: quemadmodũ frater Carthagine ſubacta, potentiſsima Africæ urbe, Africani. Tanti autẽ uiri, tantamq; uirtute gloriam adepti, non multo pòſt in iudiciũ adducti, & populi poteſtati ſubiecti ſunt: ac Lucius repetundarũ damnatus, quaſi ex manubijs multa ſubtraxiſſet: Africanus uerò, ꝙ pactiones propter filiũ mitiores feciſſet. ſed uera damnationis cauſa fuit inuidia. Nam eos inſontes fuiſſe, cùm aliunde patet, tũ ex eo, ꝙ publicatis Aſiatici bonis nihilo plus eſt repertũ, ꝗ antè habuerat: & quòd Africanũ, anteq; ſuffragia ferrentur, Linternum profectũ, ubi uſq; ad obitũ exulauit, nemo amplius cõdemnauit. At Manlius tum Piſidiam, Lycaoniã, Pamphyliã, & Galatiæ ſiue Galliæ Aſianæ magnã partẽ ſubegit. Eſt enim ibi quoq; Gallica gẽs, ex Europa, pfecta. Nã cum olim Brennũ regem creaſſent, Græciã & Thraciã peruagati, atq; inde in Bithyniã tranſgreſsi, partib. quibuſdã Phrygiæ, Paphlagoniæ, Myſiæ ad Olympũ, & Cappadociæ occupatis, peculiarẽ gentẽ condiderũt, qui Galatæ appellantur. Hi etſi Manlio negociũ faceſſerũt, tamẽ & ipſi uicti ſunt, Ancyra urbe primo impetu capta, cæteris deditione ſubactis. His reb. geſtis,

& Aria-

[Margin:] Scipionum condemnatio.

[Margin:] Manlij Aſiatica uictoria.

[Margin:] Galatia.

& Atiarathi Cappadocum tégi magna pecunia pace data, domum receſsit. Aetoli autem ſecundùm legatis de pace Romam miſsis, ipſi ultrò nouis reb. ſtuduerunt. Quãobrẽ Romani legatis ſtatim reiectis, M. Fuluio Græciã prouinciã decreuerunt. Qui primùm Ambraciam urbem magnam, Pyrrhi olim tegiam, tum aũt Aetolis obnoxiã, obſedit. Aetoli fruſtra de pacificatione cum eo locuti, exercitus partem in urbem miſerunt: quam Romani per cuniculos capere aggreſsi, à longinquo ſuffoderunt. id obſeſsi principiò non animaduerterunt: ſed exaggerata humo ſuſpicati quid rei eſſet, quia tamẽ ignorabant ubi foderetur, æreum clypeum humi mœnibus applicarunt, eoq; ſonitu loco deprehẽſo, atq; intrinſecus uiciſsim ſuffoſsis mœnibus, cum Romanis occulta prælia commiſerunt. Tandem huiuſmodi dolum excogitarunt. Magno dolio plumis repleto ignẽ iniecerunt, æreo operculo multis perforato locis addito. Eius dolij ore in cuniculis hoſtib. obuerſo, fundoq; folle inſerto, inflato, maximum & moleſtiſsimum fumũ, ut ea materia fert, excitarunt, quem cum nemo Romanorum tolerare poſſet, deſperata expugnatione, ſolutaq; obſidione pacem fecerunt. Poſt Ambraciotarum deditionẽ Aetoli quoq; mutati, primò inducias, mox etiam pacem à Romanis impetrarunt, magna pecunia & multis obſidibus datis. Fuluius uerò Cephalenia deditione capta, Peloponeſum ſeditione laborantem compoſuit. Deinde C. Flaminio & Aemylio Lepido Coss. Antiocho defuncto filius Seleucus ſucceſsit. quo & ipſe multo pòſt mortuo, Antiochus qui Romę obſes erat, regnum ſuſcepit. Philippus nouas res moliri auſus, urbibus quibuſdam Theſſalicis & Aeno Maroneaq; ereptis: nihil gerere potuit ob ſenectutem, & filiorum caſus. Galli quidam alpibus ſuperatis, urbem intra eas condere ſtatuerunt: quibus M. Marcellus arma cæteraq; quæ domo attulerant, ademit. Romani uerò legatis eorum illa omnia reſtituerunt, ut ſtatim Italia excederent. Tum etiam Hannibal interijt. Nam legatis ad Pruſiam Bithyniæ regẽ tum ob alia, tum ut Hannibalem apud ipſum degentem dederet, Roma miſsis: ille ea re præcognita, cum effugere nõ poſſet, necem ſibi conſciuit. qui cum aliquando accepiſſet oraculum, ſe in terra Libyca obiturum, ſe in Africa patria deceſſurũ eſſe putabat. uerùm id prædiũ in quo moriebatur, Libyę nomẽ habuit. Tũc etiã Scipio Africanus deceſsit. Philippus Macedonũ rex, filio Demetrio occiſo, Perſeũ quoq; occiſurus obijt. Nã cum Demetrius ob Romanorum amicitiã, cæteriq; Macedones ſpẽ cõcepiſſent regni poſt Philippi obitũ obtinẽdi: Perſeus ut natu maior ei inuidit, & ut patri inſidiantem calumniatus eſt. itaq; uenenum bibere coactus, perijt. Philippus autem non multo poſt ueritate cognita, Perſeum ulciſci uolens, morte interceptus, regnum Perſeo uel inuitus reliquit.

M. Fuluius rem in Græcia gerit.

Ambracia.

Hannibalis interitus.

Demetrius fratris Perſei fraude ſublatus.

καὶ συχνὸν παρὰ ἀριαράθου τοῦ καππαδοκῶν βασιλέως ἀργύριον ἐπ' εἰρήνῃ λαβών, ἀπῆρεν οἴκαδε. οἱ δ' αἰτωλοὶ πρέσβεις τὸ δεύτερον ὑπὲρ εἰρήνης ἐς τὴν ῥώμην πέμψαντες, αὐτοὶ αὖθις ἐν τῷ μεταξὺ ἐνεωτέριζον. διὸ οἱ ῥωμαῖοι τούς τε πρέσβεις εὐθὺς ἀπεπέμψαντο, καὶ μάρκῳ φουλβίῳ τὴν ἑλλάδα ἀνέθεντο. ὁ δ' ἐς ἀμβρακίαν τὴν πόλιν πρῶτον ὁρμήσας, μεγάλην οὖσαν (ἦν γάρ ποτε τοῦ πύρρου βασίλειον, τότε δὲ κατείχετο πρὸς τῶν αἰτωλῶν) καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. οἱ οὖν αἰτωλοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ εἰρήνης διαλεχθέντες, ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, ἀπόσπασμά τι τοῦ στρατοῦ ἐς τὴν ἀμβρακίαν ἀντέπεμψαν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι δι' ὑπονόμου τινὸς ἐπεχείρησαν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καὶ διώρυσσον πόρρωθεν, καὶ τέως μὲν ἐλάνθανον τοὺς πολιορκουμένους. ἔπειτα δ' ὁ χοῦς ἀθροισθεὶς, ὑπώπτευσε τὸ γινόμενον. ἀγνοοῦντες δ' ὅπῃ ὀρύσσοιτο, χαλκῆν ἀσπίδα κατὰ τὸν περίβολον πρὸς αὐτὸ ἐτίθεσαν τὸ δάπεδον. καὶ διὰ τῆς ἠχῆς τὸν τόπον γνόντες, καὶ αὐτοὶ ἀντώρυσσον ἔνδοθεν, καὶ συμπλακέντες τοῖς ῥωμαίοις, ἀφανεῖς μάχας ἐκρότησαν. τέλος δέ τι τοιοῦτον ἀντετεχνήσαντο. πίθον μέγαν πτίλων πληρώσαντες, πῦρ ἐς αὐτὸν ἐνῆκαν, καὶ πῶμα χαλκοῦν αὐτῷ πολλαχῇ τετρημένον ἐπέθηκαν, καὶ ἐς τὸν ὑπόνομον τὸν πίθον κομίσαντες, καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους τρέψαντες τὸ στόμα αὐτοῦ, ἀνεφύσων οἱ κατὰ τὸν πυθμένα ἐμβαλόντες, καὶ φύσας προσφέροντες, πλεῖστον καὶ δυσχερῆ καπνὸν ἐκ τῶν πτίλων ἐκθορεῖν ἐποίουν, ὃν οὐδεὶς τῶν ῥωμαίων ὑπέμενεν. ὅθεν ἀπογνόντες οἱ ῥωμαῖοι ἐπαύσαντο, καὶ τὴν πολιορκίαν κατέλυσαν. ὁμολογησάντων δ' αὐτῶν, καὶ οἱ αἰτωλοὶ μετέβαλον, καὶ διεπράξαντο ἀνοχὴν, εἶτα καὶ εἰρήνην παρὰ τοῦ δήμου, πολλὰ μὲν χρήματα, πολλοὺς δὲ καὶ ὁμήρους δόντες. καὶ ὁ φούλβιος τὴν κεφαλληνίαν ὁμολογίᾳ παρεστήσατο, καὶ τὴν πελοπόννησον στασιάζουσαν κατεστήσατο. γαΐου δὲ φλαμινίου καὶ αἰμιλίου λεπίδου ὑπατευόντων μετὰ ταῦτα, ὁ ἀντίοχος ἔθανε, καὶ αὐτὸν ὁ υἱὸς σέλευκος διεδέξατο. τελευτήσαντος δὲ κἀκείνου πολλῷ ὕστερον, ὁ ἐς τὴν ῥώμην ὁμηρεύων ἀντίοχος ἐβασίλευσεν. ὁ δὲ γε φίλιππος ἐτόλμησε μὲν νεωτερίσαι, ὅτι πόλεών τινων ἐστερήθη ἐν θετταλίᾳ, καὶ πρὸς ταῖς δὲ καὶ αἴνου καὶ μαρωνείας. οὐκ ἐδυνήθη δὲ διά τε τὸ γῆρας καὶ διὰ τὰ τῶν παίδων συμπεσόντα αὐτῷ. καὶ γαλάται τινὲς τὰς ἄλπεις ὑπερβάντες, πόλιν ἐντὸς αὐτῶν κτίσαι ἠθέλησαν· ὧν ὁ μάρκος ὁ μάρκελλος τά τε ὅπλα ἀφείλετο, καὶ τἆλλα ὅσα ἐπεκομίζοντο. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ πρεσβευσαμένοις σφίσιν, ἐπὶ τῷ εὐθὺς ἀναχωρῆσαι πάντα ἀπέδωκαν. τότε δὲ καὶ ὁ ἀννίβας ἀπέθανε. πρέσβεων γὰρ πρὸς τὸν προυσίαν τὸν τῆς βιθυνίας κρατοῦντα πεμφθέντων ἐκ ῥώμης δι' ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅπως καὶ τὸν ἀννίβαν ἐκδῶσι παρ' αὐτῷ ὄντα, προμαθὼν τοῦτ' ἐκεῖνος, καὶ διαδρᾶναι μὴ οἷός τε ὢν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. χρησμοῦ δέ ποτε αὐτῷ γενομένου, ἐν γῇ λιβύσσῃ τελευτήσειν, ὁ μὲν ἐν τῇ πατρίδι τῇ λιβύῃ προσεδόκα θανεῖν, ἔτυχε δὲ θνήσκων ἐν χωρίῳ τινὶ τυγχάνοντι καλουμένῳ λιβύσσῃ. καὶ ὁ ἀφρικανὸς δὲ σκιπίων τότε μετήλλαξε. φίλιππος δὲ ὁ μακεδόνων βασιλεὺς τὸν υἱὸν δημήτριον ἀπεκτονὼς, καὶ τὸν ἕτερον υἱὸν τὸν περσέα μελλήσας φονεῦσαι, ἀπέθανεν. ἐπεὶ γὰρ προσφιλὴς τοῖς ῥωμαίοις ἐκ τῆς ὁμηρείας ἐγένετο ὁ δημήτριος, καὶ αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ τῶν μακεδόνων ἤλπιζον, ὅτι μετὰ τὸν φίλιππον τὴν βασιλείαν λήψεται, ἐφθόνησεν αὐτῷ ὁ περσεὺς, ἅτε καὶ πρεσβύτερος αὐτοῦ ὢν, καὶ διέβαλεν αὐτὸν, ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ πατρί. καὶ ὁ μὲν φάρμακον πιεῖν ἀναγκασθεὶς, ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ φίλιππος οὐ πολλῷ ὕστερον τὸ ἀληθὲς γνοὺς, ἀμύνασθαι τὸν περσέα ἠθέλησεν· οὐ μέντοι καὶ ἴσχυσεν, ἀλλ' αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ τὴν βασιλείαν ὁ περσεὺς διεδέξατο.

ἐπεὶ οἱ αἰτωλοὶ πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης πέμψαντες, καὶ ἐνεωτέρισαν, ὁ μάρκος [illegible] ἀμβρακίαν, καὶ [illegible] ἀντετεχνήσαντο, καὶ [illegible] οἱ ῥωμαῖοι.

[illegible] ὑπατευόντων [illegible].

ὅτι ὁ ἀννίβας [illegible] ἑαυτὸν διεχρήσατο, ἵνα μὴ ἐκδοθῇ ῥωμαίοις.

ὅτι ὁ φίλιππος τὸν υἱὸν δημήτριον [illegible] διαβληθέντα [illegible].

καὶ οἱ

Πρέσβεις Ῥωμαίων πρὸς Περσέα βασιλέα τῶν Μακεδόνων.

καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τὴν πατρῴαν φιλίαν ἀνενεώσαντο. ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις συνηνέχθησαν μέν τινα, οὐ μέντοι καὶ ἀναγκαῖα πάνυ, ὥστε καὶ συγγραφῆς νομίζεσθαι ἄξια. ὕστερον δὲ ὁ Περσεὺς πολέμιον ἑαυτὸν τοῖς Ῥωμαίοις ἐποίησεν. ἵνα δὲ ἀναβολὴν τοῦ πολέμου σχοίη, μέχρις ἂν παρασκευάσηται, πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν, ἀπολογησομένους τὰ κατ' αὐτοῦ ἐγκαλούμενα. οὓς οἱ Ῥωμαῖοι ἔξω τοῦ τείχους ἐδέξαντο· καὶ πρὸ τοῦ ἄστεος αὐτοῖς χρηματίσαντες, οὐδὲν ἀπεκρίναντο ἕτερον, ἢ ὅτι ὕπατον πέμψουσι, πρὸς ὃν ὅσα βούλεται διαλεχθήσεται· καὶ αὐθημερὸν αὐτοὺς ἀπιέναι ἐποίησαν, δόντες σφίσι καὶ ἀγωγούς, ὥστε μηδενὶ συγγένωνται, καὶ τῷ Περσεῖ τῆς Ἰταλίας ἐπιβαίνειν τὸ λοιπὸν ἀπειρήκασιν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι μετὰ ταῦτα Γάϊον Σικίνιον στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως ὀλίγης ἐξέπεμψαν (οὐ γάρ πω τὴν μείζω παρεσκευάσαντο) καὶ ὁ Περσεὺς εἰς Θεσσαλίαν ἐμβαλών, τὰ πλεῖστα αὐτῆς ᾠκειώσατο. ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέστη, πέμπουσιν ἐπ' αὐτὸν Λικίνιον Κράσσον, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ Γάϊον Λουκρήτιον. συμμίξας οὖν πρῶτον περὶ Λάρισσαν τῷ Περσεῖ ἐν ἱππομαχίᾳ, ἔπταισεν· ὕστερον μέντοι περιεγένετο, ὥστε καὶ ἀναχωρῆσαι τὸν Περσέα εἰς Μακεδονίαν. ὁ Κράσσος δὲ ταῖς πόλεσι ταῖς Ἑλληνικαῖς ταῖς ὑπὸ τοῦ Περσέως κατεχομέναις προσέβαλε, καὶ τῶν μὲν πλειόνων ἀπεκρούσθη, ἔστι δ' ἃς ἐχειρώσατο· καί τινας κατασκάψας, τοὺς ἁλόντας ἀπέδοτο. ἅπερ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πυθόμενοι ἠγανάκτησαν, καὶ τόν τε Κράσσον ὕστερον ἐζημίωσαν χρήμασι, καὶ τὰς ἑαλωκυίας πόλεις ἠλευθέρωσαν, καὶ τοὺς πραθέντας ἐξ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ εὑρεθέντας τότε παρὰ τῶν ἐωνημένων αὐτοὺς ἐξεπρίαντο. ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἔπραξαν οἱ Ῥωμαῖοι· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὸν Περσέα πολέμῳ πολλὰ καὶ μεγάλα ἠτύχησαν, καὶ πολλαχόθι ἐπόνησαν τὰ αὐτῶν, καὶ ὁ Περσεὺς τῆς τε Ἠπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας κατεῖχε τὰ πλείονα. ἥν τε ἄλλην δύναμιν πολλὴν συνεκρότησε, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας τῶν Ῥωμαίων φάλαγγα ὁπλιτῶν ἤσκηκεν, ὀξέσιν ἥλοις τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ κράνη σιδηρώσας αὐτῶν. ὅπως δὲ μήτε τοῖς ἵπποις φοβεροὶ ὦσιν, εἴδωλα ἐλεφάντων σκευάσας, δεινὴν μὲν ὑπὸ χρίσματός τινος ὀσμὴν ἔχοντα, φοβερὰ δὲ καὶ ὀφθῆναι καὶ ἀκουσθῆναι ὄντα (βροντώδη γὰρ ἀφίει ἠχήν τινα ἐκ παρασκευῆς) πρὸς ἐκεῖνα προσῆγεν αὐτοὺς συνεχῶς, μέχρις οὗ καὶ ἐθάρσησαν. ὁ μὲν οὖν Περσεὺς μέγα ἐκ τούτων ἐκέκτητο φρόνημα, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον τῇ δόξῃ καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἀρχῆς ὑπεροίσειν ἐπήλπισεν. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῦτα μαθόντες, τὸν Μάρκιον Φίλιππον ὕπατον ὄντα σπουδῇ ἐξέπεμψαν. καὶ ὃς εἰς τὴν Θεσσαλίαν πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος, τούς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους ἐξήσκει, ὥστε δείσαντα τὸν Περσέα, ἐν τῷ ἰδίῳ τῷ Μακεδονικῷ καὶ πρὸς τοῖς Τέμπεσιν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τὰ στενὰ τηρεῖν. θαρσήσας δὲ διὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος, διὰ μέσων ὀρῶν ὑπερέβαλε, καί τινα τοῦ Περσέως κατέσχε. προϊὼν δ' ἄχρι τῆς Πύδνης, τῶν ἐπιτηδείων σπανίσει, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀνέστρεψε. καὶ αὖθις ὁ Περσεὺς ἀνεθάρσησε, καὶ ἃ κατέσχεν ὁ Φίλιππος ἀνεκτήσατο, καὶ τῷ ναυτικῷ συχνὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐλύπει, συμμάχους τε προσηγάγετο, καὶ πάντη τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἤλπισεν ἐκβαλεῖν. τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ, καὶ τῇ δι' αὐτὴν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ, ἀσθενὴς αὖθις ἐγένετο. ὡς γὰρ τὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπεδίδου, τὰ δ' ἑαυτοῦ ἐπηύξετο, κατεφρόνησεν ὡς οὐδὲν ἔτι τῶν συμμάχων δεόμενος, καὶ οὐκ ἐδίδου χρήματα σφίσιν ἃ ἐπηγγείλατο.

τῶν μὲν

ὅτι τὸν Κράσσον πόλεις Ἑλληνίδας ἑλόντα, καὶ τοὺς ἁλόντας ἀνδραποδίσαντα, οἱ Ῥωμαῖοι ἐζημίωσαν.

ὅτι ἠτύχησαν οἱ Ῥωμαῖοι μεγάλως ἐν τῷ περσικῷ.

ὅτι ἀσθενὴς ὁ Περσεύς, διὰ φειδωλίαν ἐγένετο, καὶ σπανίζων ἐλείπετο.

quod ei Romani, paterna amicitia renouata, cō firmarunt. Inſecutis temporibus accidere quædam, ſcriptione parum digna. ſed poſt Perſeus Romanorum inimicitijs ſuſceptis, ut bello moram, dum ſe pararet, produceret: legatos Romam miſit, obiecta ſibi crimina purgaturus ſcilicet. quibus Romani in urbem non admiſsis, ſenatu foris dato, nihil reſponderunt aliud, niſi conſulem ſe miſſuros eſſe, cum quo ageret quæ uellet. eodemq́ue die illos abire iuſſerunt, ductoribus adiunctis, ne cum quoq́ue colloquerentur, ac Perſeo aditu Italiæ in poſterum interdixerunt. Deinde Cn. Sicinnium prætorem cum paruis copijs ablegarunt, maioribus nondum paratis. Perſeus Theſſaliam ingreſſus, maximam eius partem ſibi adiunxit. Imminente uere Licinius Craſſus contra eum miſſus eſt, & claſsi præfectus C. Lucretius. Ac primo equeſtri conflictu impegit: deinde uictoria potitus, eò redegit Perſeum, ut in Macedoniam recederet. Vrbes autem Græcas aggreſſus, quas Perſeus tenebat, à pleriſque repulſus eſt, nōnullas ſubegit, nonnullas euertit, ciuibus ſub corona uenditis. Quibus Romani auditis indignati, Craſſo poſtmodum pecuniariam mulctam dixerunt, captas urbes liberas eſſe iuſſerunt: earumq́ue ciues uenundatos, quos in Italia repererе, ab emptoribus redemerunt. His ita geſtis bello Perſico multas magnas clades acceperūt, rebus eorum paſsim afflictis. Nam Perſeus Epiri & Theſſaliæ pleraque obtinuit. Præter enim alias ingentes copias, aduerſus Romanorum elephantes etiam phalangem armatorū inſtruxerat, quorum clypei & galeæ ferreis clauis acutis horrebant. Ne autem equis formidabiles eſſent, ſimulacra elephātorum parauit ex unguento quodam, tetrum fœtorem ſpirantia, uiſu, auditu'que horrenda, quæ arte quadam ſonitū inſtar tonitrus ederent: ad quæ equi ſubinde adducti, timere deniq́ue deſierunt. His reb. Perſeus auctis animis, ſe Alexandro gloria & magnitudine imperij ſuperiorē fore putabat. Romani uerò ijs cognitis, Marciū Philippum Cos. celeriter ablegarunt. qui cum in Theſſaliam ad exercitum ueniſſet, Romanos & ſocios ita exercuit, ut Perſeus territus, in ſuo regno Macedonico, & ad Tempe quietus, anguſtias tueretur. Aucta ex eo audacia Philippus, medijs montibus ſuperatis, quaſdam illius urbes cæpit. & ad Pydnam progreſſus, ob commeatus penuriam in Theſſaliam redijt. Vnde Perſeus reſumpta fiducia, quæ Philippus occuparat, recepit, & claſſe Romanos crebris detrimentis affecit: aſcitis'que ſocijs, tota Græcia ſe Romanos eiecturum ſperabat. ſed nimia & importuna parſimonia, ex ea'que ſociorum neglectu, rurſus eius opes imminutæ ſunt. Rebus enim Romanorum labaſcentibus, ſuis incrementis fretus, ſocios ita contempſit, quaſi eorum opera nihil eſſet opus: nec promiſſam illis pecuniam dedit.

Perſei apparatus cōtra Romanos.

Aliorum

Paulus Aemylius Perſeū uincit.

Aliorū igitur alacritate imminuta, ab alijs planè deſtitutus, ita reb. ſuis diffidere cœpit, ut pacem peteret: eamq; per Eumenem impetraſſet, niſi Rhodij legatis adiuncti ſuperba oratione Romanorum animos alienaſſent. Inde bellum Perſicum Paulo Aemylio iterum Conſuli eſt mādatum. qui propere in Theſſaliā profectus, militari diſciplina correcta, per Tempe quæ à paucis cuſtodiebantur, ui patefacta uia, contra Perſeum duxit. Is uero cum Elpium amnem interfluentem munitionibus, & quicquid inter Olympum & mare interiacet, ſeptis atq; aggeribus occupaſſet, & ſiccitate loci quoq; fretus eſſet: tamen ſic etiam Conſul tranſitus periculo facto, ſitis primum inuenit remedium. Perfoſſis enim arenis in montis Olympi radicibus, affatim aquæ potabilis reperit. Interea Rhodiorum legati eadē audacia, qua prius Romæ uſi fuerant, ad eum uenerunt. quos ita dimiſit, ut nihil aliud diceret, niſi ſe poſt paucos dies eis reſponſurum eſſe. Cum autem oppugnando nihil proficiens, montes alicubi eſſe peruios didiciſſet: partem exercitus ad cacumen acceſſu difficilius miſit, ut loca opportuna occuparet. Nam ob arduum aſcenſum, minimum ibi præſidium collocatum erat. Reliqua copiarum parte cum Perſeo dimicauit, ne quid ſuſpicatus, montes accuratius tueretur. Poſt, uerticibus occupatis, noctu ad mōtes cōtendit: eosq; partim aperto Marte, partim occulte ſuperauit. Quo Perſeus cognito, metuens ne à tergo circumueniretur, aut Pydna ab hoſte occuparetur, (nam Romana claſsis accedebat) caſtello quod ad amnem erat deſerto, Pydnam properè contendit, & ante urbem caſtra poſuit. Eodem Paulus quoque uenit. non ſtatim tamen ſunt congreſsi, prælio in plures dies dilato: & quia lunę defectum præcognorat, exercitū ſub ueſperam qua ille inſtabat conuocatum, edoctumq; quid futurum eſſet, monuit, ne quid ea re turbaretur. Proinde Romani ex eo nihil aduerſi timuerunt. Macedones autem territi, Perſeo ſiniſtri aliquid portendi iudicarunt. Sic utriſq; affectis, fortuito caſu poſtridie in pugnam non denunciatam ſunt impulſi, quæ bello finem impoſuit. Nam cum iumētum Romanū in flumen, unde aquabantur, incidiſſet, idq; ſibi & Macedones & lixæ uendicarent: primùm inter hos certatum eſt. Deinde cæteri etiam ſuis opitulaturi, alij poſt alios caſtris egreſsi, donec omnes utrinq; cōflixerunt: pugna cōfuſa illa quidem ſed acri, cuius uictoria penes Romanos fuit. qui Macedones uſque ad mare perſecuti, multos ipſi occiderunt, multos claſsi accedēti trucidandos obiecerunt: neq; quiſquam eorum euaſiſſet, niſi noctis beneficio conſeruati eſſent. Pugna enim ſub ueſperam commiſſa eſt. Perſeus Amphipolim profugus, ut & reliquias colligeret, & rem in integrum reſtitueret, cum nulli uenirent præter Cretenſes ſtipendiarios,

τῶν μὲν οὖν ἀμβλυνθέντων τὸ πρόθυμον, τῶν δὲ καὶ τέλεον αὐτὸν ἐγκαταλιπόντων, τοσοῦτον ἀπέγνω, ὥστε καὶ σπονδῶν δεηθῆναι, καὶ κἂν ἔτυχε τούτων διὰ τοῦ Εὐμένους, εἰ μὴ καὶ Ῥόδιοι συνεπρέσβευσαν. ὑπερηφάνως γὰρ οὗτοι τοῖς Ῥωμαίοις διαλεχθέντες, τυχεῖν αὐτὸν ἐκώλυσαν τῶν σπονδῶν. ἐντεῦθεν ὁ κατ' αὐτοῦ πόλεμος Παύλῳ ἀνετέθη τῷ Αἰμιλίῳ, τὸ δεύτερον ὑπατεύοντι. ὃς αὐτίκα διὰ σπουδῆς εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ τὰ τῶν στρατιωτῶν προκαταστησάμενος, βιασάμενος διὰ τῶν Τεμπῶν (ὀλίγοι γὰρ ἐφρούρουν αὐτά) ἐπὶ τὸν Περσέα ὥρμησεν. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος τὸν Ἔλπιον ποταμὸν προαπέφραξεν, ὄντα ἐν μέσῳ, προκατειλήφει δὲ καὶ πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ὀλύμπου καὶ τῆς θαλάσσης αἱμασιαῖς καὶ χαρακώμασι καὶ οἰκοδομήμασιν, ἄπορον ἀπειργάσατο. ἐθάρρει δὲ καὶ τῇ ἀνυδρίᾳ τοῦ τόπου. ἐπείρασε μὲν καὶ οὕτως ὁ ὕπατος διελθεῖν, καὶ τῆς ἀνυδρίας ἐπορίσατο ἀλέξημα. διαμασώμενος γὰρ τὴν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ Ὀλύμπου ἄμμον, ὕδωρ εὗρε δαψιλές τε καὶ πότιμον. κἂν τούτῳ τῶν Ῥοδίων πρέσβεις ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῇ αὐτῇ θρασύτητι, ἀφ' ἧς καὶ ἐς τὴν Ῥώμην πρὶν ἐπρεσβεύσαντο. ὁ δ' οὐδὲν εἰπὼν πλέον αὐτοῖς, ἢ ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπόκρισιν δώσει, ἀπέπεμψεν αὐτούς. ὡς δὲ προσβάλλων οὐδὲν ἐπέραινεν, ἔμαθε δὲ τὰ ὄρη ὄντα που πορεύσιμα, μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὴν δυσπροσοδωτέραν αὐτῶν ὑπερβολὴν ἔπεμψε, καταληψόμενον τὰ ταύτῃ ἐπίκαιρα. διὰ γὰρ τὸ δυσπρόσιτον καὶ ἐλαχίστην εἶχε φρουράν. αὐτὸς δὲ τῷ λοιπῷ τοῦ στρατεύματος προσέμιξε τῷ Περσεῖ, ἵνα μή τι ὑποτοπήσας φυλακὴν τῶν ὀρῶν ἀκριβεστέραν ποιήσαιτο. καὶ μετὰ τοῦτο καταληφθέντων τῶν ἄκρων, νυκτὸς πρὸς τὰ ὄρη ὥρμησε, καὶ τὰ μὲν λαθών, τὰ δὲ βιασάμενος, ὑπερέβαλεν αὐτά. ὃ μαθὼν ὁ Περσεύς, καὶ δείσας μὴ κατὰ νώτου αὐτῷ προσπέσωσιν, ἢ καὶ τὴν Πύδναν προκαταλάβωσι (καὶ γὰρ τὸ ναυτικὸν ἅμα τὸ τῶν Ῥωμαίων προσέπλει) τό, τε ἔρυμα τὸ πρὸς τῷ ποταμῷ ἐξέλιπε, καὶ πρὸς τὴν Πύδναν ἐπειχθείς, πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύσατο. καὶ ἦλθε μὲν καὶ ὁ Παῦλος ἐκεῖ. οὐ μέντοι καὶ παραχρῆμα προσέμιξαν, ἀλλὰ καὶ διέτριψαν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας. προμαθὼν δὲ ὁ Παῦλος, ὡς ἡ σελήνη ἐκλείψειν μέλλει, συνήθροισε πρὸς ἑσπέραν τὸ στράτευμα, ὅτε τὴν ἔκλειψιν γενέσθαι ἐχρῆν, καὶ προεῖπε τὸ συμβησόμενον, καὶ μή τι διὰ τοῦτο ταραχθῶσι παρῄνεσεν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τὴν ἔκλειψιν θεασάμενοι, οὐδὲν κακὸν δι' αὐτῆς ὑπετόπησαν. οἱ δέ γε Μακεδόνες δέος ἔσχον ἐκ τούτου, καὶ ἐς τὸν Περσέα τὸ τέρας τείνειν ἐνόμισαν. οὕτω δ' ἑκατέρων ἐχόντων, συνέβη τι κατὰ τύχην τῇ ὑστεραίᾳ, ὃ συνέρρηξεν αὐτοὺς εἰς μάχην ἀκήρυκτον, καὶ τέλος τῷ πολέμῳ ἐπέθηκεν. ἐπεὶ γὰρ ὑποζύγιόν τι τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸ ὕδωρ εἰσέπεσεν, ὅθεν ὑδρεύοντο, καὶ οἵ τε Μακεδόνες αὐτοῦ ἐπελάβοντο, καὶ οἱ ὑδροφόροι ἀντείχοντο, τὸ μὲν πρῶτον οὗτοι καθ' ἑαυτοὺς ἐμαχέσαντο, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ ἐπικουροῦντες τοῖς οἰκείοις κατ' ὀλίγους ἐκ τῶν στρατοπέδων ἐξῄεσαν, καὶ πάντες συνέμιξαν ἀπ' ἀμφοῖν. καὶ μάχης ἀσυντάκτου μέν, ὀξείας δὲ γενομένης, οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ καταδιώξαντες τοὺς Μακεδόνας μέχρι τῆς θαλάσσης, πολλοὺς μὲν αὐτοὶ ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ τῷ ναυτικῷ προσπλεύσαντι ἀποκτεῖναι παρέδοσαν. κἂν οὐδ' ἄν τις ἐξέφυγεν αὐτῶν, εἰ μὴ νὺξ αὐτοῖς ἐβοήθησε. περὶ δείλην γὰρ ὀψίαν ἡ μάχη ἐγένετο. διαφυγὼν οὖν εἰς Ἀμφίπολιν ὁ Περσεύς, ὡς τούς τε περιλιπεῖς ἀναληψόμενος, καὶ συστήσων αὖθις τὰ πράγματα, ἐπεὶ οὐδ' ἦλθόν τινες πρὸς αὐτὸν πλὴν μισθοφόρων Κρητῶν, καὶ τὴν

Ὅτι Παῦλος Αἰμίλιος ὑπατεύων ὀψὲ, καὶ κατὰ τοῦ Περσέως ἐπέμφθη.

Ὅτι ἐκλείψεως τῆς σελήνης μελλούσης προμαθὼν ὁ Παῦλος, προεῖπε τοῖς στρατιώταις, ἵνα μὴ ταραχθῶσιν.

Δείλης ὀψίας ἡ τῶν Μακεδόνων.

καὶ τὴν Πύδναν, ἄλλας τε πόλεις τὰ τῶν Ῥωμαίων ᾑρῆσθαι ἔμαθε. κἀκεῖθεν μετέστη, καὶ εἰς πλοῖα τὰ χρήματα ὅσα ἐπήγετο, θέμενος, νυκτὸς ἐς Σαμοθρᾴκην ἀπέπλευσε. καὶ πυθόμενος οὐ πολλῷ ὕστερον τὸν Ὀκτάουιον, ὃς τοῦ ναυτικοῦ προΐστατο, προσπλέοντα, καὶ τὸν Παῦλον ἐς Ἀμφίπολιν ἥκοντα, ἐπέστειλεν αὐτῷ, συμβῆναι δεόμενος. καὶ ἐπεὶ βασιλέα ἑαυτὸν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὠνόμασεν, οὐδ' ἀποκρίσεως ἔτυχεν. ὕστερον δὲ αὖθις ἄνευ τοιαύτης προσρήσεως ἐπιστείλαντος, προσεδέξατο μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν σπονδῶν λόγον· οὐκ ἄλλως μέντοι συμβῆναι ἔφη, εἰ μὴ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψαι. καὶ διὰ ταῦτα οὐ συνέβησαν. μετὰ τοῦτο δὲ ἐξαιτηθεὶς παρὰ τῶν Ῥωμαίων Εὔανδρόν τινα Κρῆτα, πολλὰ κατ' αὐτῶν ὑπουργηκότα, καὶ πιστὸν αὐτῷ, οὐκ ἐξέδωκε μὲν, φοβηθεὶς μὴ κατείπῃ ἃ ξὺν αὐτῷ συνῄδει. κτείνας δὲ αὐτὸν ἐξ ἀπάτης, ἑαυτὸν διαχρήσασθαι ἐφήμισε. τότε μὲν οὖν οἱ συνόντες αὐτῷ, φοβηθέντες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἠγνόησαν τὸ γενόμενον) μεθίστασθαι ἤρξαντο. κἀκεῖνος δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις παραδοθῇ, ἐκδρᾶναι νυκτὸς ἐπεχείρησε. καὶ ἔλαθεν ἂν πρὸς Κότυν Θρᾷκα δυνάστην κομισθεὶς, εἰ μὴ οἱ Κρῆτες αὐτὸν ἐγκατέλιπον. ἐνθέμενοι γὰρ τὰ χρήματα ἐς τὰ πλοῖα, οἴκαδε ἀπῇσαν. ὁ δὲ ἡμέρας μέν τινας αὐτοῦ μετὰ Φιλίππου ἑνὸς τῶν υἱῶν κρυπτόμενος ἔλαθεν. ἐπεὶ δὲ τοὺς ἄλλους παῖδας καὶ τὴν θεραπείαν ἔγνω κεχειρωκότα τὸν Ὀκτάουιον, εὐθὺς ἐθελοντὴς. καὶ ἀχθέντα ἐς τὴν Ἀμφίπολιν οὐδὲν ὁ Παῦλος ἐκάκωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ὁμοτράπεζον ἐποιήσατο, καὶ ἐν ἀδέσμῳ φυλακῇ ἐτήρει, καὶ ἐν θεραπείᾳ ἦγε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς Ἠπείρου ἀνεκομίσθη. ὁ δὲ Πλούταρχος ἀχθῆναι λέγει τὸν Περσέα πρὸς τὸν Αἰμίλιον, καὶ τὸν δεδακρυμένον προσυπαντῆσαι αὐτῷ. ἐκεῖνον δὲ ἐπὶ στόμα καταβαλεῖν ἑαυτὸν, καὶ γονάτων ἀρξάμενον ἀφεῖναι φωνὰς ἀγεννεῖς, καὶ τὸν Αἰμίλιον ἀλγοῦντι προσώπῳ προσιδόντα αὐτὸν εἰπεῖν· τί ὦ ταλαίπωρε ταῦτα πράττεις; ἀφ' ὧν δόξεις οὐκ ἀναξίως ἀτυχεῖν οὐδὲ τοῦ νῦν, ἀλλὰ τοῦ πάλαι δαίμονος ἀνάξιος γεγονέναι. τί δέ μου καταβάλλεις τὴν νίκην, καὶ σμικρύνεις μου τὸ κατόρθωμα, ἐπιδεικνύμενος ἑαυτὸν οὐ γενναῖον, οὐδὲ πρέποντα Ῥωμαίοις ἀνταγωνιστήν; ἀρετή τοι δυστυχοῦσι μεγάλην ἔχει μοῖραν, καὶ παρὰ πολεμίοις. δειλία δὲ Ῥωμαίοις κἂν εὐτυχῇ, πάντων ἀτιμότατον. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Λεύκιος Ἀνίκιος στρατηγὸς πεμφθεὶς ἐπὶ τὸν Γέντιον, τούς τε προσμίξαντάς οἱ αὐτῷ ἐνίκησε, καὶ τὸν Γέντιον φυγόντα ἐπιδιώξας, ἐς Σκόδραν κατέκλεισεν, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ βασίλεια. καὶ διέτριψεν ἂν προσεδρεύων αὐτῇ· ἐπὶ γὰρ ἀκρωνυχίας ὄρους πεπόλισται, καὶ φάραγξι βαθείαις ποταμοὺς ῥοώδεις ἐχούσαις περιείληπται, τείχει τε ὀχυρῷ περιέζωσται· εἰ μὴ ὁ Γέντιος μέγα ἐπὶ τῇ δυνάμει ἐλπίσας, ἑκὼν ἐς μάχην ἐχώρησε. κἀντεῦθεν τήν τε ἀρχὴν αὐτοῦ πᾶσαν ὁ Ἀνίκιος προσηγάγετο. καὶ μέχρι δὲ Ἠπείρου προελθὼν, πρὶν τὸν Παῦλον ἐλθεῖν, κἀκείνην ταραττομένην ἡμέρωσεν. οἱ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔμαθον μὲν τὴν τοῦ Παύλου νίκην τετάρτῃ μετὰ τὴν μάχην ἡμέρᾳ ἔκ τινος φήμης, οὐ μέντοι ἀκριβῶς ἐπίστευον. ἔπειτα γραμμάτων ὑπὲρ ταύτης κομισθέντων τοῦ Παύλου ὑπερήσθησαν, καὶ οὐχ ὡς τὸν Περσέα νενικηκότες καὶ τὴν Μακεδονίαν κτησάμενοι, ἀλλ' ὡς τὸν Φίλιππον ἐκεῖνον τὸν πάνυ, καὶ αὐτὸν τὸν Ἀλέξαν-

ὅτι [illegible] ὁ Περσεὺς, ἐπιστείλας τῷ Παύλῳ περὶ σπονδῶν, βασιλέα δὲ αὑτὸν ὀνομάσας οὐκ ἀπεδέχθη.

ὅτι οἱ Κρῆτες τοῦ Περσέως χρήματα εἰς πλοῖα ἐνθέμενοι ἀπῆραν.

ὅτι [illegible] ὁ Περσεὺς ἑαυτὸν [illegible] τῷ Ὀκταουΐῳ ἐγχείρισε.

ὅτι ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Περσέως λέγει, καὶ περὶ τοῦ Παύλου.

ὅτι ἡ τοῦ Γεντίου ὑπὸ Ῥωμαίων ἑάλω.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες τὴν τοῦ Παύλου νίκην ἐχάρησαν, καὶ ὁ Παῦλος λαμπρῶς ἐθριάμβευσεν, ὅτι καὶ δύο υἱοὶ αὐτοῦ ἀπέθανον.

& Pydnam, cęteraſq; urbes ad Romanos deſeciſſe audiret: illinc digreſſus, omni pecunia, quam ſecum uehebat, nauibus impoſita, noctu in Samothraciam nauigauit. Cum autem non multo poſt audiuiſſet, Octauium claſſi præfectum accedere, & Paulum Amphipolim ueniſſe: per literas pacem ab eo petijt. in quibus quòd ſe Regem nominaſſet, ne reſpõſum quidem tulit. Deinde cum ſine tali aliquo titulo ſe dem petijſſet, Paulus pacificationis mentione admiſſa, non alias ei conditiones tulit, niſi ut ſemetipſum, & ſua omnia Romanorũ fidei permitteret: itaq; inter eos nõ cõuênit. Poſt, Euandrum Cretenſem Romanis poſtulantibus, eiuſus multis in rebus fideliſsima contra eos uſus erat opera, nõ dedidit: ueritus, ne arcana ſua proderet. ſed eo clàm interfecto, rumorem ſparſit, eum ſibi ipſi manus attuliſſe. Tum igitur familiares, eius perfidiam uerĩti (neq; enim eos id latebat facinus) ab eo deſciſcere cœperunt. Quare ueritus, ne Romanis dederetur, noctu fugam capeſſere inſtituit: ac clàm ad Cotym Thraciæ dynaſten perueniſſet, niſi Cretenſes, rebus ſuis in naues impoſitis domũ diſcedentes, eum reliquiſſent. Ipſe uerò ibi per dies aliquot cum Philippo filio latuit. ſed quum cæteros liberos ſuos Octauium tenere didiciſſet, ultrò è latebris prodijt. Amphipolim perductũ Paulus nõ malè tractauit: ſed porrecta dextera ad menſam ſuã admiſit, & in libera cuſtodia aſſeruatũ honorificè habuit. Deinde per Epirum in Italiam eſt perductus. Plutarchus refert Aemyliũ, cum Perſeus adduceretur, ei lachrymis oppletum obuiam iuiſſe: illum uerò in faciem proſtratum, prehenſis eius genibus uoces parum generoſas edidiſſe. Aemylium autem triſti uultu eum intuentem, dixiſſe: Quid ô miſer iſta facis: unde non præter meritum in calamitatem incidiſſe, neq; præſenti, ſed præterita fortuna indignus eſſe uidearis? Quid meã uictoriam deprimis, & res geſtas attenuas, ignauiam præ te ferendo, teq; aduerſarium Romanis indignum declarando? Virtus enim etiam in calamitate multum uel apud hoſtes momẽti habet. Ignauiam uerò, etiam ſecundis in rebus extremo contemptu Romani dignã iudicant. Eodem tẽpore L. Anicius prætor contra Gentium miſſus, hoſtes prælio fudit: Gentiũ profligatum perſecutus, Scodræ, ubi eius regia erat, obſedit. idq; fruſtra futurũ erat, quoniã urbs in montis cacumine ſita, & profundis uallib. quæ fluuios torrentes habent, cincta, muroq; firmo munita eſt: niſi Gentius ſuis copijs fretus, ultrò ad pugnam ueniſſet. Vnde factũ, ut omne eius imperiũ Anicius ſubegerit; & uſq; ad Epirum progreſſus, ante Pauli aduentũ illam etiam tumultuantem pacarit. Romani Pauli uictoriam quarto poſt pugnã die ex rumore audiuerunt, ſed non planè crediderunt. Deinde Pauli acceptis literis maxima lætitia affecti, non quaſi uicto Perſeo, ſubactaq; Macedonia: ſed tanquam Philippum illum regem prẽſtantiſsimũ, & ipſum Ale-

Perſeus ab Aemylio captus.

Gentius à L. Anicio uictus.

Pauli triũphus.

Alexandrum cum toto illo imperio uiciſſent, ita ſunt gloriati. Paulo Romam reuerſo multi honores ſunt decreti, & triumphus ſplendidiſſimus, in quo præter alias manubias Bitbym Cotys filium, Perſeum & uxorem eius cum tribus liberis, habitu captiuorum duxit. Veritus autem ex immodica felicitate inuidiā numinis, Camilli exēplo precatus eſt, ſi quid inde mali immineret, ut id incolumi Repub. in ſuū caput redundaret. itaq; duos filios, alterum paulo ante triumphum, alterū in ipſa illa celebritate amiſit. Fuit nō tantū egregius imperator, ſed etiam pecuniæ contēptor. quod ex eo apparet, quód ſecundùm Conſul, & ſpolijs innumerabilibus potitus, in tanta paupertate uitā exegit, ut poſt eius obitum uxori dos ægré poſſet reddi. Ex captiuis Bithys patri gratis eſt redditus.

Perſei cum ſuis interitus.

Perſeus cum liberis & miniſtris Albā miſſus eſt, ubi cum ſe regni recuperādi ſpe aliquandiu ſuſtentaſſet, ea amiſſa, ſibi ipſi manus attulit: Philippus eius filius, & filia, non multo póſt obierunt. ſolus filius natu minimus, Albanis magiſtratibus pro ſcriba inſeruiendo ad tempus uitam tolerauit. Ad hunc modum Perſeus à XX regibus ſe ortum ducere gloriatus, crebrò Philippum, crebrius Alexandrū in ore habens, & regnum amiſit, & in hoſtium poteſtatem uenit, & in triumpho ductus eſt, non tam diademate ornatus, quàm cathenis oneratus.

Rhodiorū, Cretēſium, Pruſiæ & Eumenis reconciliatio.

Rhodij dudū ſuperbè cum Romanis agere ſoliti, tum ueniam delictorum petentes, eorumq; ſocietatē nuper ſpretam, admodū flagitantes, quod uoluere tandem impetrarunt. Romani etiam Cretenſibus irati, multis precibus deniq; mitigati ſunt. Pruſias item ſpōte in urbē profectus, curiæ limen oſculatus, ſenatuq; adorato, ueniam & impunitatem eſt conſecutus: Eumeni fratris Attali interceſsio delictorum gratiam fecit.

Cappadocia. Ariarathes. Orophernes.

Tūc etiam Cappadociæ hic ſtatus fuit. Ariarathes rex germanum filium habuit Ariarathem. ante quem ſuſceptū, uxor eius lōgo tempore ſterilis, Orophernem adoptarat: qui deinde nato legitimo, propter inſidiarum ſuſpicionem pulſus, poſt Ariarathis obitum contra fratrem inſurrexit. Ariarathi opem tulit Eumenes, Oropherni Syriæ rex

Demetrius.

Demetrius. Ariarathes uictus ad Romanos confugit, ab eiſq; unà cum Oropheme regnare iuſſus, quia populi Romani amicus & ſocius appellatus erat, totum imperiū ſibi uendicauit. atq; Attalus Eumenis ſucceſſor, Orophemem & Demetrium Cappadocia prorſus exegit.

Aegyptus Ptolemæi.

Aegypti rex Ptolemæus moriēs, duos filios & unam reliquit filiam. Fratribus autem inter ſe de regno contendentibus, Antiochus Magni Antiochi filius natu minorem pulſum ſuſcepit, ut per eius defendēdi ſpeciem, aditū in Aegyptum haberet: adductoq; exercitu, maxima parte occupata, obſedit Alexandriā. Cū autē reliqui ad Romanos confugiſſent, Popilius ad Antiochū miſſus, cum Aegypto abſtinere

ἀλέξανδρον μετὰ πάσης τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἣν ἐχηκκε κώσαντες, ἐσεμνύνοντο. ἐλθόντι δ' εἰς ῥώμην τῷ παύλῳ πολλὰ ἐψηφίσθη, καὶ ἡ πομπὴ τῶν νικητηρίων αὐτοῦ λαμπροτάτη ἐγένετο. ἔπεμψε μὲν γὰρ καὶ τἆλλα ὅσα ἑαλώκει πάντα, ἔπεμψε δὲ καὶ βίθυν τὸν τοῦ κότυος υἱόν, τόν τε περσέα καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, σύν τε παισὶ τρισὶν ὄντας, ἐν τῷ τῶν αἰχμαλώτων σχήματι. δείσας δὲ διὰ τὴν τῆς εὐτυχίας ὑπερβολήν, μή τι νεμεσήσῃ αὐτοῖς τὸ δαιμόνιον, ηὔξατο καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν κάμιλλον, μή τι κακὸν τῇ πόλει ἐκ τούτων, ἀλλ' ἑαυτῷ εἴ τι δέοι γενέσθαι· καὶ δύο υἱεῖς, τὸν μὲν πρὸ τοῦ θριάμβου μικρόν, τὸν δὲ ἐν αὐτῇ τῇ τῶν ἐπινικίων ἀπέβαλεν ἑορτῇ. ἦν δὲ οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ ὑπερόπτης χρημάτων. τεκμήριον δέ, δεύτερον τότε ὑπατεύσας, καὶ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας, ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω, ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν προῖκα τελευτήσαντος ἀποδοθῆναι. τῶν δ' ἁλόντων τῷ πατρὶ μὲν ὁ βίθυς προῖκα ἐδόθη. περσεὺς δ' εἰς ἄλβαν σὺν τοῖς παισὶ καὶ τῇ θεραπείᾳ κατεστάθη, κἀκεῖ μὲν ἕως ἤλπιζε τὴν βασιλείαν κομίσασθαι, ἀντεῖχεν. ἐπεὶ δ' ἀπέγνω, ἑαυτὸν διεχειρίσατο. καὶ ὁ φίλιππος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ, οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέθανον, μόνος δ' ὁ νεώτατος τοῖς τῶν ἀλβανῶν ἄρχουσιν ὑπογραμματεύων ἐπί τινα χρόνον διήρκεσεν. οὕτως ὁ περσεὺς ὁ ἀπὸ εἴκοσι βασιλέων αὐχῶν γεγονέναι, καὶ πολὺν μὲν τὸν φίλιππον, πλείω δὲ θρυλλῶν τὸν ἀλέξανδρον, καὶ τὴν βασιλείαν ἀπώλεσε, καὶ αἰχμάλωτος γέγονε, καὶ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, δεσμὰ μετὰ τοῦ διαδήματος περικείμενος. οἱ δὲ ῥόδιοι μετὰ φρονήματος πρώην τοῖς ῥωμαίοις προσφερόμενοι, τότε μὴ μνησικακεῖν αὐτοῖς ἠξίουν, καὶ σύμμαχοι πρόσθεν αὐτῶν καλεῖσθαι μὴ προσδεχόμενοι, τότε καὶ πάνυ τοῦτο τυχεῖν ἐσπούδαζον· καὶ ἔτυχον τῆς σπουδῆς, ἀλλ' ὀψέ. καὶ τοῖς κρησὶν ὠργίζοντο μὲν οἱ ῥωμαῖοι, ἱκετείαις δὲ πολλαῖς χρησαμένοις ἀφῆκαν ποτὲ τὴν ὀργήν. καὶ ὁ προυσίας δέ, καὶ ὁ εὐμένης, ὁ μὲν δι' ἑαυτοῦ εἰς τὴν πόλιν ἐλθών, καὶ εἰς τὸ βουλευτήριον εἰσελθών, καὶ τὸν οὐδὸν φιλήσας, καὶ προσκυνήσας τοὺς βουλευτάς, ἠλεήθη τε καὶ ἀθῷος ἀφείθη· εὐμενὴς δὲ δι' ἀττάλου τοῦ ἀδελφοῦ τὸ μή τι μνησικακεῖν αὐτῷ εἴληφε. τότε δὲ καὶ τὰ τῆς καππαδοκίας οὕτω διῳκεῖτο. ἀριαράθης ὁ ταύτης κρατῶν παῖδα γνήσιον ἔσχεν ἀριαράθην. πρὶν δ' ἐκεῖνον γενέσθαι, ἐπεὶ πολὺν χρόνον ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὐκ ἐκύισκε, παῖδα θετὸν ἐποιήσατο, ὀροφέρνην καλέσασα. γεννηθέντος δ' ἔπειτα τοῦ γνησίου, φωραθεὶς ἐκεῖνος ἐξηλάθη, ὃς μετὰ τὸν ἀριαράθου θάνατον, τῷ ἀδελφῷ διαδόχῳ ἐπανέστη. καὶ συνεμάχει ἀριαράθῃ μὲν εὐμενής, ὀροφέρνῃ δὲ δημήτριος ὁ τῶν σύρων βασιλεύς. ἐλαττωθεὶς δ' ὁ ἀριαράθης, πρὸς τοὺς ῥωμαίους κατέφυγε, καὶ κοινωνὸς τῷ ὀροφέρνῃ τῆς βασιλείας ὑπ' αὐτῶν ἀπεδέδεικτο. ὅτι δὲ ὁ ἀριαράθης τοῖς ῥωμαίοις φίλος καὶ σύμμαχος προσηγόρευτο, πᾶσαν ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν ἐκ τούτου προσῳκειώσατο. καὶ ὁ ἄτταλος δὲ τὸν εὐμενῆ θανόντα διαδεξάμενος, τόν τε ὀροφέρνην καὶ τὸν δημήτριον παντελῶς ἐκ τῆς καππαδοκίας ἀπήλασεν. ὁ δὲ τῆς αἰγύπτου κρατῶν πτολεμαῖος ἀπεβίω, δυσὶν υἱέσι καὶ μιᾷ καταλιπὼν θυγατρί. ὡς δὲ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐστασίαζον, ἀντίοχος ὁ τοῦ μεγάλου ἀντιόχου υἱός, τὸν νεώτερον ἐκπεσόντα ἐδέξατο, ἵνα προφάσει τοῦ αὐτῷ ἀμύνειν εἰς τὰ τῶν αἰγυπτίων εἰσέλθοι. καὶ στρατεύσας ἐπὶ τὴν αἴγυπτον, τῆς τε πλείονος χώρας ἐκράτησε, καὶ ἐπολιόρκει τὴν ἀλεξάνδρειαν, καταφυγόντων δὲ τῶν ἄλλων πρὸς τοὺς ῥωμαίους, πεμφθεὶς πρὸς τὸν ἀντίοχον ὁ ποπίλιος, ἀπέχεσθαι αὐτὸν τῆς αἰγύπτου ἐκέλευσεν.

Περσεὺς σὺν ἐρημίᾳ τε καὶ λιμῷ διεχρήσατο ἑαυτόν.

περὶ ῥοδίων καὶ κρητῶν καὶ προυσίου καὶ εὐμένους.

περὶ τοῦ καππαδοκ. ἀριαράθου τοῦ καππαδοκῶν βασιλέως.

ἐκέλευσεν. οἱ γὰρ ἀδελφοὶ συνιέντες τὴν τοῦ Ἀντιόχου διάνοιαν, κατηλλάγησαν. ὡς δ' ἐκεῖνος ὑπερετίθετο τὴν ἀπόκρισιν, κύκλον ῥάβδῳ περὶξ αὐτοῦ περιέγραψε, κἀνταῦθα αὐτὸν ἑστηκότα ἀπῄτησε βουλεύσασθαί τε καὶ ἀποκρίνασθαι. τοῦτο δείσας ὁ Ἀντίοχος, τὴν πολιορκίαν κατέλυσεν. ἀπαλλαγέντες δὲ τοῦ ἔξωθεν φόβου οἱ Πτολεμαῖοι (οὕτω γὰρ ἐκαλοῦντο ἀμφότεροι) αὖθις ἐστασίασαν, εἶτα συνηλλάγησαν αὖθις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ τὸν μὲν πρεσβύτερον τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Κύπρον, τὰ δὲ περὶ τὴν Κυρήνην ἔχειν τὸν ἕτερον. καὶ ταῦτα γὰρ τότε τῶν Αἰγυπτίων ἦν. ἀγανακτῶν δ' ὁ νεώτερος διὰ τὴν ἐλάττωσιν, εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ εὕρατο παρ' αὐτῶν καὶ τὴν Κύπρον. ὁ δὲ πρεσβύτερος συμβάσεις ἔθετο αὖθις πρὸς τὸν νεώτερον, πόλεις τινὰς αὐτῷ ἀντὶ Κύπρου δοὺς, καὶ χρήματα καὶ σῖτον ταξάμενος συντελεῖν. τοῦ δ' Ἀντιόχου τελευτήσαντος μετὰ ταῦτα, καὶ παιδὶ ὁμωνύμῳ τὴν βασιλείαν καταλιπόντος, ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τρεῖς ἄνδρας ἐπιτρόπους δι' αὐτὸν (μικρὸς γὰρ ἦν) ἔπεμψαν, οἳ παρὰ τὰς συνθήκας εὑρόντες ἐλέφαντας καὶ τριήρεις, τούς τε ἐλέφαντας σφαγῆναι πάντας ἐκέλευσαν, καὶ τἄλλα πρὸς τὸ τῇ Ῥώμῃ συμφέρον διῴκησαν. διὰ τοῦτο Λυσίας ὁ τοῦ βασιλέως τὴν κηδεμονίαν ἐγκεχειρισμένος, παρώξυνε τὸ πλῆθος, ἐκβαλεῖν τοὺς Ῥωμαίους, τὸν δὲ Γάιον τὸν Ὀκτάβιον καὶ ἀποκτεῖναι. καὶ τούτων γενομένων, ὁ μὲν πρέσβεις εὐθὺς εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλεν, ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπολογούμενος. Δημήτριος δὲ ὁ Σελεύκου υἱὸς τοῦ παιδὸς Ἀντιόχου ὁμηρεύων ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον, καὶ ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ θείου τῆς βασιλείας ἐστερημένος, ὡς τὸν τοῦ Ἀντιόχου θάνατον ἔγνω, ᾔτει μὲν τὴν πατρῴαν ἀρχήν. οἱ δὲ οὔτε ταύτην αὐτῷ συνέπραξαν, οὔτ' ἀπαίρειν τῆς Ῥώμης ἐπέτρεψαν. καὶ ὃς καὶ δυσχεραίνων, ὅμως ἡσύχαζεν. ἐπεὶ δὲ τὰ κατὰ τὸν Λυσίαν ἐγένετο, οὐκ ἔτ' ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἀπέδρα, καὶ ἐκ Λυκίας τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, μὴ ἐπὶ τὸν ἀνεψιὸν τὸν Ἀντίοχον (οὕτω γὰρ οἱ πάλαι τοὺς ἐξαδέλφους ἐκάλουν) ἀλλ' ἐπὶ τὸν Λυσίαν τὴν ὁρμὴν ἔχειν, ὥστε τῷ Ὀκταβίῳ τιμωρῆσαι. τὴν Τρίπολιν δὲ τῆς Συρίας ἐπαχθεὶς, καὶ ταύτην προσαγαγόμενος, ὡς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν βασιλείαν σταλεὶς (τὴν γὰρ ἀπόδρασιν αὐτοῦ οὐδεὶς ἐγνώκει) καὶ Ἀπαμείας κρατήσας, δύναμίν τε συναγαγὼν, ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἤλασε, καὶ τό, τε παιδίον καὶ τὸν Λυσίαν φιλικῶς ἀπαντήσαντας αὐτῷ (δεδιότες γὰρ τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ἀντῇραν) διέφθειρε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνεκομίσατο, κἀν τῇ Ῥώμῃ στέφανον καὶ τοὺς τοῦ Ὀκταβίου αὐθέντας ἀπέσταλκεν. οἱ δὲ χαλεπαίνοντες αὐτῷ, οὐδέτερον ἐδέξαντο. μετὰ ταῦτα δ' ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν. τὸ δ' ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Ἰλλυρικὸν τῶν παρὰ τὸν Ἰόνιον κόλπον, ὧν τινας Ταυλαντίους ὠνόμαζον Ἕλληνες. ἔχονται δὲ τοῦ Δυρραχίου ἐν μέρει. αἴτιον δὲ τοῦ πολέμου, ὅτι τινὰς τῶν προσχώρων αὐτοῖς, φίλους τοῖς Ῥωμαίοις ὄντας, ἠδίκουν. συμπρεσβευσαμένοις τε ὑπὲρ αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις οὐδὲν μέτριον ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων πρέσβεις συλλαβόντες ἀπέκτειναν. τούτους ὁ Σκιπίων ὁ Νασικᾶς ὑπέταξεν, ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσας. τάς τε γὰρ πόλεις αὐτῶν εἷλε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐπίπρασκε. καὶ ἄλλα δὲ κατ' ἐκείνους συνέβη τοὺς χρόνους, οὐ μνήμης μέντοι, οὐδ' ἱστορίας ἐπάξια. γίνεται δὲ αὖθις ὁ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους τὸ τρίτον ἀνεῤῥιπίζετο πόλεμος. οἱ μὲν γὰρ οὐκ εὔφορον ἐλαττούμενοι, ἀλλὰ καὶ συμμαχικὰ καὶ ναυτικὸν ἐπὶ τῇ τοῦ Νομαδικοῦ πολέμου παρασκευῇ παρὰ τὰς συνθήκας ἡτοίμαζον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὡς τὰ ἄλλα κατὰ γνώμην ἔθεντο, οὐχ ἡσύχαζον, ἀλλὰ πέμψαντες τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν, ταῦτά τε

Περὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἀντιόχου, καὶ Δημητρίου τοῦ Σελεύκου.

Ὅτι ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν, καὶ τίνας ὑπέταξαν.

Ὁ τρίτος Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμος, ὅτε τέλεον αὐτὴν ἐξηφάνισαν, καὶ τὴν Καρχηδόνα κατέσκαψαν.

iuſsit. Fratres enim intellecto illius conſilio, in gratiam redierant. Antiocho reſponſum differente, uirga circūſcripſit regem: ac priuſquam eo circulo excederet, deliberare: ac reſponſum reddere iuſsit. Ea re territus Antiochus, obſidionē ſoluit. Externo metu liberati Ptolemæi, denuò & diſſenſerunt, & à Romanis reconciliati ſunt: ut natu maior Aegypto & Cypro, Cyrenis uerò iunior potiretur. nam hæc quoque tum Aegyptiorum erant. Iunior uerò inique ſecum agi exiſtimans, Romam profectus, Cyprum etiam impetrauit. At ſenior denuò cum eo pactus, pro Cypro urbes quaſdā & frumentum ei aſsignauit. Antiocho rege mortuo, Romani filio eiuſdem nominis regnum confirmarunt, eíq; ob tenerā ætatem ſcilicet, tres curatores miſerunt: qui cum præter pacta & conuenta triremes & elephantos inueniſſent, belluas occidi iuſſerunt, ac cętera ex Romanorum utilitate adminiſtrarunt. Qua de cauſa Lyſias, cui regis tutela commiſſa erat, populum concitauit, ut Romanos eijceret, Caiúq; Octauiū occideret. His factis, ſtatim legatos Romam miſit, ut id facinus purgaret. Demetrius autem Seleuci filius Antiochi nepos, Romæ obſes tempore paterni obitus, ab Antiocho patruo regno ſpoliatus, cum eius interitu cognito, paternum regnum repeteret, à ſenatu nec adiutus, nec Roma exire ſitus eſt. Quod quamuis ęgrè ferret, tamen quieuit. Cęterùm cum Lyſias illa feciſſet, nihil cunctatus Roma profugit: & ad ſenatū è Lycia ſcripſit, ſe non contra patruelem Antiochū, ſed contra Lyſiam proficiſci, & Octauij necem ulturum eſſe. Cum Tripolim Syriæ celeriter ſibi adiunxiſſet, tanquam à ſenatu ad regnum occupandum miſſus (de fuga enim eius nemo cogitabat) & Apamea potitus, cōparatis copijs Antiochiam contendit, ibíq; puerum & Lyſiam amicè obuiā egreſſos (Romanorum enim metu armis abſtinuerant) interfecit. Regno recuperato, coronā & Octauij percuſſores Romam miſit. quorū neutrū Romani illi irati acceperunt. Poſt hæc Dalmatis bellum intulerunt, quæ gens Illyrica eſt in ſinu Ionio: quorum quoſdam Græci Taulātios nominant, ex parte Dyrrachio uicinos. Belli cauſa erat, quòd in finitimos, Romanis amicos iniurij, nec Romanorum legatis moderatè reſpōdiſſent, et aliorū legatos occidiſſent. Hos Scipio Naſica domuit: eorumq; urbibus expugnatis, captiuos uēdidit. Iiſdem temporibus alia quoq; acciderunt, memoria & ſcriptione parum digna. Dehinc tertium bellum Punicū eſt conflatum. Carthaginēſes enim humilem illam fortunam haud ferentes, ſocios & claſſem ad bellum Numidicum contra fœdus comparabāt. Romani autem cæteris rebus ex ſententia cōfectis, non quieuerunt: ſed per Naſicam Scipionem ijs de rebus

M Popilius Lenas legatus ad Antiochum.

Lyſias Antiochi tutor Romanos malè tractat.

Demetrius Syriam occupat.

Dalmatæ.

TERTIVM bellū Punicum.

rebus expoſtulantes, apparatum illum omitti iuſſerunt. Et quia de Maſiniſſa querebantur, & propter bellum cum illo ſuſceptum, imperata detrectabant: pactione inter illos facta, à Maſiniſſa impetrauit, ut quadam prouincia eis cederet. Sed cũ nihilo magis parerent, Romani pauliſper cunctati, quum primum magno prælio à Maſiniſſa uictos eſſe audiuerunt, bellũ eis indixerunt. Carthaginenſes uerò ea clade afflicti & territi (nam ab alijs quoq; finitimis premebantur) legatis Romam miſsis auxilia petiuerũt, ſe Romanis omnibus in rebus obſecuturos ſi-
» mulantes. Nam quum fœdus rupturi eſſent, fa-
» cile quiduis promittebant. Ea de re concilio à ſenatu indicto, Scipio Naſica legatos Carthaginenſium admittendos, & pacem cum eis faciendam eſſe cẽſuit. M. Cato contrà, nec admittendos eſſe, nec belli decretum abrogandũ. Verùm Senatus & preces legatorũ admiſit, & pacem eis eſt pollicitus, obſidibus petitis, quos L. Martius & M. Manilius in Sicilia acceptos Romam miſerunt. ipſi feſtinanter in Africam appulerunt, caſtrísq; poſitis, & magiſtratibus Carthaginenſiũ accerſitis, nõ omnia ſimul quæ poſtulabant, expoſuerunt, ueriti ne ijs præcognitis, rebus integris bellum capeſſerẽt. Ac primùm frumentum petentibus datũ, deinde triremes, poſtea machinæ, deniq; armis etiã acceptis (Carthaginenſes enim clàm alium magnum: pparatum habebant) eos urbem diruere, & aliam in mediterraneo ſine muris extruere, LXXX ſtadijs à mari diſsitã iuſſerũt. Ad illud Carthaginenſes in lachrymas ſoluti, tanq; urbe capta lamentati ſunt: precatiq; cõſules, ne patriæ afferre manus cogerentur. Sed cum nihil proficerent, & aut imperata exequi, aut bellum experiri iuberentur, multi apud Romanos, ut iam uictores, remanſerũt: cæteri in urbẽ regreſsi, quoſdam ex magiſtratibus occiderũt, q; non principiò bellum amplexi eſſent. & Romanis, quos intra mœnia repererãt, interfectis, bellum aggreſsi, omnes ſeruos manumiſerunt, exules reuocarunt: & Haſdrubale denuò Imperatore creato, arma, triremes, machinas repararunt. Quaſi enim bellũ urgeret, & de excidio periclitarentur, ita omnia quib. erat opus, perexiguo tempore compararunt, nulli rei parcẽtes, adeò ut ſtatuas quoq; ob æris penuriam conflarẽt, & capillis mulierũ ad funes conficiendos uterentur. Conſules principiò ſpe concepta, ſe eos ut inermes facile capturos, ſcalas dũtaxat pararũt, quibus mœnia tranſcenderẽt: ſed ea oppugnare adorti, cũ hoſtes armatos & rebus ad propulſandam obſidionem neceſſarijs inſtructos uidiſſent: machinas fabricare inſtituerũt. quibus nõ ſine periculo cõfectis (Haſdrubal enim materiam cõportantes ex inſidijs uexabat) urbem ſunt aggreſsi. Ac Manilius terra impetu facto, nihil urbi nocuit. Martius quà mare paludoſum eſt, parte muri deiecta, non ingreſſus eſt.

Carthaginenſes bellum iniquis conditionibus præferunt.

αὖθις φιλικάλλην, καὶ τὴν παρασκευὴν διαλῦσαι ἐκέλευον. καὶ ἐπεὶ τὸν μασσανάσσαν ᾐτιῶντο ἐκεῖνοι, καὶ διὰ τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον ἀπαρνήκασι ποιῆσαι τὸ κελευόμενον, σύμβασίν τινα πρὸς τὸν μασσανάσσαν αὐτοῖς ἔπραξαν, καί τινος αὖθις ἐκστῆναι χώρας αὐτὸν ἔπεισαν. ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον ἡσύχαζον, μικρὸν ἐπισχόντες ῥωμαῖοι, ἐπεὶ τάχιστα νικηθέντας σφᾶς μεγάλῃ μάχῃ πρὸς τοῦ μασσανάσσου ἐπύθοντο, εὐθὺς αὐτοῖς τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο. μαθόντες οἱ καρχηδόνιοι, ὑπό τε τῆς συμφορᾶς ἔχοντες, κατέδεισαν, καὶ πρέσβεις ἐς τὴν ῥώμην διὰ συμμαχίαν ἔστειλαν (καὶ ἄλλοι γὰρ τῶν προσχώρων αὐτοῖς ἐπετίθεντο) καὶ ἐς πᾶν τοῖς ῥωμαίοις ὑπείξειν ἐπλάττοντο. μὴ γὰρ ταῖς σπονδαῖς ἐμμενεῖν μέλλοντες, ῥᾷον ἅπαντα ἐπηγγέλλοντο. τῆς δὲ γερουσίας βουλὴν περὶ τούτου συναγαγούσης, ὁ μὲν σκιπίων ὁ νασικᾶς δέξασθαι τὴν τῶν καρχηδονίων πρεσβείαν, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ποιήσασθαι συνεβούλευεν. ὁ δὲ κάτων ὁ μάρκος μήτε προσίεσθαι τούτοις δεῖν εἶπε, μήτε λῦσαι τοῦ πολέμου τὸ ψήφισμα. οἱ δ' ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τήν τε τῶν πρέσβεων ἱκετείαν ἐδέξαντο, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ὑπέσχοντο παρασχεῖν, καὶ ὑπὲρ τούτοις ὁμήρους ᾔτησαν· οὓς λούκιος μάρκιος καὶ μάρκος μανίλιος εἰς τὴν σικελίαν ἐλθόντες, ἐκεῖσε πεμφθέντας ἔλαβον, καὶ αὐτοὺς μὲν ἐς τὴν ῥώμην ἔπεμψαν, αὐτοὶ δὲ σπουδῇ τῇ ἀφρικῇ κατέπλευσαν. καὶ στρατόπεδον θέμενοι, τὰ τέλη τῶν καρχηδονίων ἐκεῖ μετεπέμψαντο· καὶ ὡς ἀφίκοντο, οὐ πάντα ἅμα σφίσιν ἃ ἐζήτουν ἐξέφηναν, δείσαντες μὴ ταῦτα προμαθόντες, ἀκεραίοις τοῖς πράγμασι σφῶν, καταστῶσιν ἐς πόλεμον. καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῖτον ᾔτησαν, καὶ ἔλαβον· εἶτα τὰς τριήρεις, καὶ μετὰ ταύτας τὰ μηχανήματα, εἶτα τὰ ὅπλα προσαπῄτησαν. λαβόντες οὖν πάντα (οἱ δὲ καρχηδόνιοι πολλὴν ἑτέραν παρασκευὴν κεκρυμμένην εἶχον) τέλος ἐκέλευον αὐτοὺς κατασκάψαι μὲν τὴν πόλιν αὐτῶν, ἑτέραν δὲ ἐν μεσογαίῳ οἰκοδομῆσαι ἀτείχιστον, ὀγδοήκοντα σταδίους τῆς θαλάσσης διέχουσαν. πρὸς τοῦτο δὲ οἱ καρχηδόνιοι ἐς δάκρυα κατενεχθέντες, καὶ ὡς ἑαλωκότες ὠλοφύροντο, καὶ ἐδέοντο τῶν ὑπάτων, μὴ καταναγκάσαι σφᾶς χεῖρας ἐπιθεῖναι τῇ πατρίδι αὐτόχειρας. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυον, ἀλλ' ἢ πρᾶξαι τὸ προστεταγμένον ἐκελεύοντο, ἢ ἀναρρῖψαι τὸν πόλεμον, συχνοὶ μὲν αὐτοῦ παρὰ τοῖς ῥωμαίοις ὡς ἤδη κεκρατηκόσι κατέμειναν. οἱ δὲ λοιποὶ ἐπαναχωρήσαντες, τῶν τε σφετέρων ἀρχόντων τινὰς ἀπέκτειναν, ὅτι μὴ κατ' ἀρχὰς τὸν πόλεμον εἵλοντο· καὶ τοὺς εἴσω τοῦ τείχους εὑρεθέντας ῥωμαίους διέφθειραν, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ὥρμησαν. διό τούς τε δούλους ἅπαντας ἠλευθέρωσαν, καὶ τοὺς φυγάδας κατήγαγον· καὶ τὸν ἀσδρούβαν στρατηγὸν αὖθις εἵλοντο, καὶ ὅπλα καὶ μηχανὰς, τριήρεις τε κατεσκεύαζον. ὡς γὰρ τοῦ πολέμου ἐπικειμένου, καὶ περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύοντες, δι' ἐλαχίστου πάνθ' ὅσων ἔχρῃζον κατεσκεύαζον. ἐφείδοντο γὰρ οὐδενὸς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνδριάντας πρὸς τὴν χρείαν τοῦ χαλκοῦ συνεχώνευσαν, καὶ ἐς τὰς σχοίνους τῶν γυναικῶν ταῖς κόμαις ἐχρῶντο. οἱ δ' ὕπατοι τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ὡς ἀόπλους ταχέως αἱρήσειν ἐλπίσαντες, μόνας ἡτοιμάσαντο κλίμακας, ὡς δι' αὐτῶν εὐθὺς τὸ τεῖχος ὑπερβησόμενοι. ἔπειτα προσβαλόντες, καὶ ὡπλισμένους σφᾶς, καὶ τὰ πρὸς πολιορκίαν ἔχοντας ἰδόντες, πρὸς μηχανῶν ἐργασίαν ἐτράποντο, καὶ αὐτὰς ἐπικινδύνως κατασκευάσαντες (ὁ γὰρ ἀσδρούβας ὑλαγωγοῦντας ἐνεδρεύων ἐλύπει) προσέμιξαν τῇ πόλει. καὶ μανίλιος μὲν ἐκ τῆς ἠπείρου αὐτῇ προσβαλὼν, οὐδὲν αὐτὴν ἔβλαψε. μάρκιος δ' ἐκ θαλάσσης κατὰ τὸ λιμνῶδες προσπεσὼν, κατέσεισε μέν τι τοῦ τείχους, οὐ μέντοι καὶ ἐσῆλθεν. οἱ

γὰρ κάρχ.

ὅτι πόλεμον κατὰ καρχηδονίων τῶν ῥωμαίων ψηφισαμένων, ἱκέται ὑπομένειν αὐτοῖς ἔσεσθαι ἐπλάττοντο, καὶ [illegible]

γὰρ Καρχηδόνιοι τούς τε βιαζομένους ἐσελθεῖν ἐξεώσαντο. καὶ νύκτωρ διὰ τῶν ἐρειπίων ἐξελθόντες, ἀνθρώπους τε συχνοὺς ἔκτειναν, καὶ μηχανήματα πλείω κατέπρησαν. ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας παρὰ τοῦ Ἀσδρούβα καὶ τῶν ἱππέων εἴων σκεδάννυσθαι, ὅτι μὴ ὁ Μασινίσσας αὖθις ἐπεκούρησεν. οὐ γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου μετεκέκλητο, καὶ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν τότε διαπολεμήσειν ὑπισχνουμένῳ οὐκ ἐπετετρέφεσαν. οἱ δ' ὕπατοι διά τε τὰ συμβάντα, καὶ ὅτι τὸ ναυτικὸν αὐτῶν ἐκ τῆς ἐν τῇ λίμνῃ διατριβῆς ἐνόσησεν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. καὶ Μάρκιος μὲν ἐπιχειρήσας κατὰ θάλασσάν τι πρᾶξαι, ἢ τὴν παραλίαν κακῶσαι, ὡς οὐδὲν ἤνυσεν, ἀπέπλευσεν οἴκαδε, καὶ αὖθις ὑποστρέψας Αἰγίμουρον ἐχειρώσατο. Μανίλιος δὲ ὥρμησε μὲν ἐς τὴν μεσόγειον, κακούμενος δ' ὑπὸ Ἰμίλκωνος τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἱππάρχου, ὃν καὶ Φαμέαν ἐκάλουν, πρὸς τὴν Καρχηδόνα ἐπανῆλθε. κἀκεῖ δὲ ἔξωθεν ὁ Ἀσδρούβας, ἔνδοθεν δ' ἐπεξιόντες οἱ ἐν τῇ πόλει, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτὸν ἐκάκουν. καταφρονήσαντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ μέχρι τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν ἐπῆλθον, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες (ἄοπλοι γὰρ οἱ πλείους ἦσαν) ἐς τὸ τεῖχος αὖθις συνεκλείσθησαν. ὁ δὲ Μανίλιος τῷ Ἀσδρούβᾳ συμμῖξαι μάλιστα ἤθελε, καὶ εἰ ἐκεῖνον νικήσει, ῥᾷον τοῖς λοιποῖς τοῦ πολεμήσειν ἐνόμιζε, κἂν οἱ προσέμιξε. πρὸς δὲ τὸ φρούριον ἀναχωροῦντι ἐπακολουθήσας, ἐλάθη εἴσω χώρας τραχείας καὶ στενοπόρου γενόμενος, καὶ δεινῶς ἐκακώθη. κἂν πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ Σκιπίων ὁ τοῦ Ἀφρικανοῦ χρησιμώτατος αὐτῷ ἐγένετο, ἀνὴρ ἄριστος μὲν νοῆσαι καὶ προβουλεῦσαι τὰ κράτιστα, ἄριστος δὲ χειρουργῆσαι (καὶ γὰρ τῷ σώματι ἔρρωτο) ἐπιεικής τε καὶ μέτριος ἦν, δι' ὃ καὶ τὸν φθόνον ἐξέφυγεν. ἴσος μὲν γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις, οὐκ ἀμείνων δὲ τῶν ὁμοτίμων (ἐχιλιάρχει γάρ) ἀσθενέστερος δὲ τῶν μειζόνων ἠξίου εἶναι. ὁ οὖν Μανίλιος καὶ εἶπε τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπέστειλε τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ, μή τι ἀποκρυψάμενος, καὶ τἆλλα καὶ τὰ κατὰ Μασινίσσαν καὶ τὸν Φαμέαν, ἃ εἶχεν οὕτως. θνήσκων ὁ Μασινίσσας, ἠπόρει ὅπως περὶ τῆς βασιλείας διάθηται, διά τε τὸ τῶν υἱέων πλῆθος, καὶ τὸ διάφορον τοῦ κατὰ τὰς μητέρας γένους αὐτῶν· διὸ πρὸς συμβουλίαν τὸν Σκιπίωνα μετεπέμψατο, ὃν ὁ ὕπατος ἔστειλεν. ἀλλ' ὁ Μασινίσσας πρὶν ἐλθεῖν τὸν Σκιπίωνα ἐξέλιπε, τὸν μὲν δακτύλιον τῷ Μικίψᾳ τῷ υἱῷ δεδωκώς, τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα τῷ Σκιπίωνι ἄρτι ἐλθόντι παρέχειν, καὶ ἐνετείλατο. ὁ οὖν Σκιπίων κατανοήσας τὰς προαιρέσεις τῶν υἱέων αὐτοῦ, ὀνόματι μὲν αὐτῶν μόνῳ τὴν βασιλείαν ἀπένειμε. τριῶν δὲ τῶν ἐλλογιμωτάτων ὄντων, πρεσβυτάτου μὲν Μικίψου, νεωτάτου δὲ Γουλούσσου, μέσου δὲ Μαστανάβα, τούτοις τὰ πράγματα, μεμερισμένα μέρει, κατένειμε. τῷ μὲν γὰρ πρεσβυτάτῳ χρηματιστῇ τε ὄντι καὶ φιλοπλούτῳ, τὴν διοίκησιν ἐνεχείρισε· τῷ δὲ μετ' αὐτὸν τὰς διαφορὰς κρίνειν ἐπέτρεψε, δικαστῇ ὄντι· τῷ δὲ Γουλούσσῃ πολεμικῷ τυγχάνοντι, τὰς δυνάμεις παρέδωκε. τοῖς δ' ἀδελφοῖς αὐτῶν, πολλοῖς οὖσι, πόλεις τινὰς καὶ χώρας ἔνειμε. καὶ τὸν Γουλούσσαν παραλαβών, πρὸς τὸν ὕπατον ἤγαγεν. ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπὶ τοὺς τῶν Καρχηδονίων συμμάχους ἐστράτευσαν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν βίᾳ, πολλοὺς δὲ ὁμολογίᾳ, καὶ μάλιστα ὁ Σκιπίων, παρεστήσαντο. ὡς δὲ ὁ Φαμέας ἀπέγνω τὰ τῶν Καρχηδονίων, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέκλινε, καὶ ἐς λόγους τῷ Σκιπίωνι ἦλθε, τότε καὶ ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἅπαντες ὥρμησαν.

περὶ Σκιπίωνος ...

ὅτι ὁ Φαμέας πρὸς Ῥωμαίους ἀνεχώρησεν.

Carthaginenſes enim eos qui penetrare conabantur, repulerũt: & noctu per ruinas eruptione facta, multis occiſis, machinas plures cremarunt. Neq; etiã Haſdrubal cum equitibus eos latè uagari in agris patiebatur, neque auxilijs Maſiniſſa iuuabat. Nam principiò belli nõ acceſſitus, neq; permiſſum ei pollicenti fuerat, ut ſolus Haſdrubalẽ debellaret. Conſules igitur propter euentus illos, & claſſem ex ſtatione in paludib. morbo laborantem, obſidionẽ ſoluerunt. Ac Martius mari aliquid efficere aggreſſus, aut oram maritimã uexare, cum res non ſuccederet, domum uerſus abijt, curſuq; conuerſo Aegimurum ſubegit. Manilius in mediterranea profectus, cum ab Himilcone, qui etiam Fabeas dicebatur, Carthaginenſis equitatus præfecto laceſſeretur, Carthaginem redijt. Sed ibi quoq; foris ab Haſdrubale, intus eruptione ciuium noctu & interdiu fatigabat. Itaq; Carthaginenſes per contemptũ uſq; ad caſtra proceſſerunt, ac multis amiſſis (nam pleriq; inermes erant) rurſus in mœnia ſunt cõcluſi. Manilius uerò ſi Haſdrubalem uiciſſet, cętera in procliui fore ratus, in primis operã dedit, ut cum eo congrederetur, factaq; pugnãdi copia, recedentem in caſtellum quoddã perſecuturus, per imprudentiam in locum aſperum & anguſtum delapſus, grauiter impegit. ac cum toto exercitu perijſſet, ni Scipio Africani filius ſtrenuã operam ei nauaſſet, uir præſentis animi, optimiq; cõſilij, & manu promptiſſ. (erat enim robuſto etiam corpore) æquitate autem modeſtiaq; morũ inuidiam effugit. Nam cum tribunus militum eſſet, inferioribus par, paribus non melior, maioribus infirmior eſſe uolebat. Manilius igit̃ de eo & locutus eſt, & Romã ſcripſit, nulla re diſſimulata: atq; inter cætera de Maſiniſſa quoq;, & Fabea, quę ita ſe habebãt. Maſiniſſa moriturus, quid de regno ſtatueret, ob filiorum multitudinem ex diuerſæ cõditionis mulieribus ſuſceptorum dubitans, Scipionẽ conſilij capiendi cauſa accerſiuit. quem quũ miſiſſet Cos. Maſiniſſa ante aduentum eius moribundus, Micipſæ filio anulũ dederat: cætera uerò omnia quę ad regnum pertinebãt, Scipioni, cum primum ueniſſet, commendauit. qui animaduerſis filiorum eius ingenijs, nulli uni regnũ attribuit: ſed cũ tres ex ijs præcipui eſſent, Micipſa natu maximus, Guluſſa minimus, medius Maſtanamus: inter eos rerũ adminiſtrationem trifariam partitus, natu maximo auaro & pecuniæ amanti uectigalium tractatione mandata: proximo poſt eum diſceptãdi controuerſias munere aſſignato, Guluſſæ homini bellicoſo exercitus tradidit. Reliquis fratribus, qui multi erant, urbes quaſdam & prædia diuiſit, Guluſſam uerò ad conſulem perduxit. Sub ueris initium Carthaginenſium fœderatos aggreſſi, multos ui, multos pactione, Scipio præſertim, ſubegerũt. Vt uerò Fabeas deſperatis Carthaginenſiũ reb. ad Romanos inclinans, cum Scipione collocutus eſt: tum uerò omnes armis in Haſdrubalem conuerſis,

Scipio Aemylianus.

Maſiniſſa obitus.

Fabeæ defectio.

uerſis, cum per dies plures caſtellũ oppugnaſſent, commeatu deſtituti, citra dedecus receſſerunt. Nam durãte adhuc obſidione, Fabeas hoſtilem in modum eos aggreſſus, in ipſa pugna cum aliquot equitib. ad Romanos tranſijt. Inde Manilius Vticam profectus quieuit. Scipio Fabea Romam perducto laudatus eſt: & is honos Fabeæ habitus, ut in conſeſſum à ſenatu reciperetur.

Nicomedes filius Pruſiæ ſuccedit.

Tum Pruſias homo ſenex & aſperis moribus, ueritus ne Bithyni ſe eiecto Nicomedem filium regẽ crearẽt: eum per cauſam quandam Romam miſſum, ibi degere iuſsit. Sed quum etiã Romæ agentẽ per inſidias occiſum uellet: Bithyni quidã Nicomedem clàm in Bithyniam perductum, ſene occiſo, regẽ dixerũt. Hæc Romanos, quamuis moleſta, non tamẽ ad bellum inferendum commouerũt.

Pſeudophilippi tumultus in Macedonia.

Andriſcus uerò quidã Adramyttenus, Perſeo forma non diſsimilis, aſcito ſibi Philippi nomine, eiusq; filiũ ſeſe dictitans, ad defectionẽ plurimos impulit. Nam primo aduẽtu Macedoniã turbare conatus, quum à nemine curaretur, in Syriã ad Demetrium ſecontulit, ſpe auxilij propter cognationem impetrandi, ab eoq; comprehenſus, & Romam miſſus, cum neq; Perſei filium eſſe conſtaret, & alioqui nihil inſigne haberet, per contemptum dimiſſus, magnam factioſorũ hominum manum coegit, multas urbes attraxit, deniq; regio habitu ſumpto, collectoq; exercitu in Thraciam profectus: multis liberis populis, multis dynaſtis Romanũ imperiũ ægrè ferentibus aſcitis, impreſsionẽ in Macedoniam fecit: eaq; occupata, in Theſſaliam tranſgreſſus, non pauca loca ſubegit. Romani Andriſco primùm deſpecto, poſtea Scipionem Naſicã ad tumultum illum pacandum miſerunt. Qui rebus illis in Græcia cognitis, ad Romanos ſcripſit omnia: & coacto à ſocijs exercitu rei gerẽdę intentus, ad Macedoniam proceſsit. Romani igitur P. Iuuenciũ cum exercitu contra eum miſerunt. Quem Andriſcus circa Macedoniã adortus interfecit: ac cæteros etiã trucidaſſet, niſi noctu diſceſsiſſent. Poſt hæc in Theſſalia paſsim graſſatus, Thraces ſibi adiũxit. Quamobrẽ Romani Q. Cæciliũ Metellum prætorẽ cum magnis copijs miſerũt. Cui Macedoniã ingreſſo, Attalus claſſe auxilio uenit. Andriſcus igitur de ora maritima ſolicitus, ulterius progredi nõ eſt auſus, ſed paulùm extra Pydnã productis copijs, equeſtri prælio uictor, metu pedeſtris exercitus retro abijt. Ea tamen uictoria elatus copijs bifariam diuiſis, partem ad uaſtandã Theſſaliã miſit, partẽ apud ſe retinuit. Proinde Metellus eorũ paucitate contempta, in aciẽ deſcendit, ac uictis ijs qui primi ad manus uenerãt, facilius etiam cęteros ad officiũ reduxit, ingenuè peccatum ſuum agnoſcẽtes. Andriſcus uerò in Thraciam profugus, reparatis copijs cum Metello, progrediente quà res ferebat, conflixit: ſuisq; propugnatoribus profligatis, ſocijsq; diſsipatis, à Byzo Thrace proditus, pœnas dedit,

μηθέντες, καὶ προσέμιξαν μετὰ τοῦ φρουρίου συχνάκις ἀμφίβολα. ὑπολειπόντων δὲ αὐτοὺς αὖθις τῶν ἀναγκαίων, ἀνεχώρησαν οὐκ ἀπρεπῶς. προσέβαλε δὲ αὐτοῖς ὁ φαβέας, προσποιούμενος ὡς πολεμήσων, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ μεθ' ἱππέων τινῶν αὐτομόλησε. καὶ ὁ μὲν μανίλιος μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἰτύκην ἐλθὼν ἡσύχαζε. σκιπίων δὲ τὸν φαβέαν εἰς τὴν ῥώμην ἀνήγαγε, καὶ αὐτός τε ἐπῃνεῖτο, καὶ ὁ φαβέας τετίμητο, ὥστε καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ συγκαθῆσθαι τῇ γερουσίᾳ.

περὶ προυσίου τοῦ βιθυνῶν βασιλέως, καὶ νικομήδου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

τότε δὲ συνηνέχθη καὶ τὰ κατὰ τὸν προυσίαν, ὃς γέρων ὤν, καὶ τὸν τρόπον τραχύς, ἐφοβεῖτο τοὺς βιθυνούς, μὴ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβάλωσι, τὸν νικομήδην τὸν υἱὸν ἀνθελόμενοι. καὶ κατά τινα πρόφασιν ἔπεμψεν εἰς τὴν ῥώμην αὐτόν, κἀκεῖ διάγειν ἐκέλευσεν. ὡς δὲ κἀν τῇ ῥώμῃ διατρίβοντι τῷ υἱῷ ἐπεβούλευσε, καὶ ἐσπούδαζε κτεῖναι αὐτόν, βιθυνοί τινες εἰς ῥώμην φοιτήσαντες, ἐξήγαγον λάθρα τὸν νικομήδην· καὶ ἐς τὴν βιθυνίαν κομίσαντες, τὸν μὲν γέροντα ἐφόνευσαν, βασιλέα δὲ ἐκεῖνον ἀπέδειξαν. ταῦτα ἠνίασε μὲν τοὺς ῥωμαίους, οὐ μὴν καὶ εἰς πόλεμον ἐξηρέθισε.

περὶ ἀνδρίσκου, ὃς ἐπωνόμασεν ἑαυτὸν περσέως υἱὸν, καὶ ἀνέλαβε τὴν μακεδόνων πατρῴαν, καὶ τὰ δι' αὐτὰ πολλά, καὶ τὸν ῥωμαίοις ἔτι προσβαλόντα αὐτῷ.

τὴν δὲ μακεδονίαν ἀνδρίσκος τις ἐξ ἀδραμυττίου φύς, τῷ περσεῖ δὲ ἐμφερὴς τὸ εἶδος γενόμενος, καὶ παῖς ἐκείνου πλαττόμενος, καὶ φίλιππον ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἐπὶ πλεῖστον ἀπέστησε. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ἐς τὴν μακεδονίαν ἐλθὼν, ταράττειν αὐτὴν ἐπειρᾶτο, ὡς δὲ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, πρὸς τὸν δημήτριον εἰς τὴν συρίαν ἐτράπετο, ὡς διὰ ἐκεῖνο διὰ τὸ γένος βοηθείας τευξόμενος. συλληφθεὶς δὲ παρ' ἐκείνου, καὶ εἰς τὴν ῥώμην πεμφθεὶς, ὅτι τε μὴ ὢν τοῦ περσέως υἱὸς ἠλέγχθη, καὶ ὅτι οὐδὲν ἕτερον εἶχεν ἄξιον λόγου κατεφρονήθη. καὶ ἀφεθεὶς, χεῖρά τε συνήγαγεν ἀνθρώπων νεωτεροποιῶν, καὶ πόλεις πολλὰς ἐπηγάγετο, καὶ τέλος βασιλικὴν στολὴν περιθέμενος, καὶ δύναμιν συγκροτήσας, εἰς θρᾴκην ἀφίκετο, καὶ συχνοὺς μὲν τῶν αὐτονόμων, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν δυναστῶν τοῖς ῥωμαίοις ἀχθομένους παραλαβὼν, ἐς μακεδονίαν ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴν κατέσχε· καὶ ἐπὶ τὴν θεσσαλίαν ὁρμήσας, οὐκ ὀλίγα ταύτης προσεποιήσατο. οἱ δὲ ῥωμαῖοι καταφρονήσαντες μὲν πρότερον τοῦ ἀνδρίσκου· εἶτα τὸν σκιπίωνα τὸν νασικᾶν ἔπεμψαν, εἰρηνικῶς πως τὰ ἐκεῖ διοικήσοντα. ὃς εἰς τὴν ἑλλάδα ἐλθὼν, καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, τοῖς μὲν ῥωμαίοις δηλῶν ταῦτα ἐπέστειλε· δύναμιν δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖ συμμάχων ἀθροίσας, ἔργου εἴχετο, καὶ προῆλθε μέχρι μακεδονίας. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ γνόντες τὰ κατὰ τὸν ἀνδρίσκον, στράτευμα ἔπεμψαν, καὶ στρατηγὸν πόπλιον ἰουβέντιον. ᾧ περὶ μακεδονίαν γενομένῳ συμβαλὼν ὁ ἀνδρίσκος, ἐκεῖνον μὲν ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἂν κατειργάσατο, εἰ μὴ τῆς νυκτὸς ἀπεχώρησαν. καὶ εἰς τὴν θεσσαλίαν μετὰ ταῦτα ἐσέβαλε, καὶ πλεῖστα αὐτῆς ἐκάκωσε, καὶ τὰ τῶν θρᾳκῶν προσεταιρίζετο. πάλιν οὖν διὰ ταῦτα οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ κόϊντον καικίλιον μέτελλον στρατηγὸν σὺν δυνάμει πολλῇ ἔστειλαν. καὶ ὃς εἰς τὴν μακεδονίαν ἦλθε, καί οἱ ὁ ἄτταλος προσέμιξε ναυτικῷ. δεδιὼς δὲ ὁ ἀνδρίσκος περὶ τῶν παραθαλασσίων, οὐκ ἐτόλμησε περαιτέρω προελθεῖν· ὀλίγον δὲ τῆς πύδνης ἔξω προχωρήσας, ἱππομαχίᾳ μὲν ὑπερέσχε· φοβηθεὶς δὲ τὸ πεζὸν ἀνέστρεψε, καὶ ἐπαρθεὶς διχῆ τὸν στρατὸν διεῖλε, καὶ τοὺς μὲν αὐτὸς κατὰ χώραν προσανέμενε, τοὺς δὲ πορθῆσαι τὴν θεσσαλίαν ἀπέστειλε. καταφρονήσας οὖν ὁ μέτελλος τῶν παρόντων, συνέμιξε· καὶ τῶν πρώτων αὐτῷ ἐς χεῖρας ἐλθόντων περιγενόμενος, ῥᾷον καὶ τοὺς λοιποὺς παρεστήσατο, ἑτοίμως δὲ ὡς ἐξήμαρτον, αὐτῷ ὁμολογήσαντας. ὁ δὲ ἀνδρίσκος εἰς τὴν θρᾴκην ἀπέδρα, καὶ δύναμιν ἀθροίσας, συνέβαλε τῷ μετέλλῳ προϊόντι ᾗ προεχώρει. καὶ τῶν προμάχων αὐτοῦ τραπέντων, τό τε συμμαχικὸν αὐτοῦ ἐσκεδάσθη, καὶ αὐτὸς ὑπὸ βύζου θρᾳκὸς δυνάστου προδοθεὶς, ἐδικαιώθη.

ὅτι ὁ ἀνδρίσκος ὑπὸ μετέλλου ἡττηθεὶς προδόθη ὑπὸ βύζου, καὶ ἐκολάσθη, καὶ περὶ ἀλεξάνδρου τοῦ περσέως λεγομένου.

κατῆλθε. καὶ Ἀλέξανδρος δέ τις, Περσέως καὶ αὐτὸς λέγων εἶναι υἱός, καὶ χεῖρα συναγαγών, κατέλαβε τὴν περὶ τὸν Μέστον καλούμενον ποταμὸν χώραν· ὃν ὁ Μέτελλος ἐπεδίωξεν, ἀποφυγόντα μέχρι τῆς Δαρδανίας. ἐπὶ δὲ τοὺς Καρχηδονίους οἱ Ῥωμαῖοι Πείσωνα τὸν ὕπατον ἔστειλαν, ὃς τῇ μὲν Καρχηδόνι καὶ τῷ Ἀσδρούβᾳ οὐ προσέμιξεν, ἐπὶ δὲ τὰς παραλίους πόλεις ἐτράπετο· καὶ ἐκ μὲν Ἀσπίδος ἀπεκρούσθη, τὴν δὲ Νέαν πόλιν ἑλών, κατέσκαψεν· ἐπὶ δὲ Ἱππῶνα πόλιν ὁρμήσας, κατέτριψε τὸν καιρόν, μηδὲν πράξας. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἀνεθάρσησαν διὰ ταῦτα, καὶ ὅτι καί τινες αὐτοῖς προσεγίγνοντο σύμμαχοι. μαθόντες οὖν ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι οἵ τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει, ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα ὥρμησαν, καὶ ὕπατον ἐψηφίσαντο, καίτοι τῆς ἡλικίας μὴ ἐφιείσης αὐτῷ τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ τά τε ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἀρετὴ τοῦ πατρὸς Παύλου, καὶ τοῦ πάππου Ἀφρικανοῦ, ἐλπίδα παρεῖχον ἅπασι βεβαίαν, καὶ τῶν πολεμίων δι' αὐτοῦ κρατήσειν, καὶ τὴν Καρχηδόνα παντελῶς ἐξαιρήσειν. ἐν ᾧ δὲ ὁ Σκιπίων εἰς τὴν Λιβύην ἐκομίζετο, Μαγκῖνος παραπλέων τὴν Καρχηδόνα, χωρίον τι τοῦ τείχους αὐτῆς ἐντὸς ὂν Μεγαλία ὀνομαζόμενον, καὶ ἐπὶ πέτρας ἐκτόμου καθῆκον πρὸς θάλασσαν, πολύ τε τῆς ἄλλης πόλεως ἀπεστημένον, καὶ μηδὲ πάνυ φρουρούμενον ὡς τῇ φύσει ὂν ὀχυρόν, κατανοήσας, κλίμακας ἐξαπιναίως προσθεὶς ἐκ τῶν νεῶν, ἐπανέβη. ἤδη δὲ αὐτοῦ ὄντος, συνέδραμον μὲν τῶν Καρχηδονίων τινές, οὐ μὴν ἐκκροῦσαι αὐτὸν ἠδυνήθησαν. ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Πείσωνα, τά τε γεγονότα ἐδήλωσε, καὶ αὐτῷ ἐπαμύναι ἠξίωσε. πόρρω δὲ ὢν ἐν τῇ μεσογείᾳ, οὐδὲν αὐτῷ χρήσιμος ὁ Πείσων ἐγένετο· ὁ δὲ Σκιπίων ὑπ' αὐτὴν τὴν ἀγγελίαν νυκτὸς κατὰ τύχην ἐλθών, εὐθὺς ἐβοήθησεν. εἷλον γὰρ ἂν τὸν Μαγκῖνον οἱ Καρχηδόνιοι, ἢ καὶ διέφθειραν, εἰ μὴ προσπλεύσας ἤδη τὰς ναῦς τοῦ Σκιπίωνος. τότε δὲ ἀθυμήσαντες μέν, οὐκ ἀπέστησαν δέ. αἰχμαλώτους οὖν τινας ἔπεμψεν ὁ Σκιπίων, φράσοντας ὅτι πάρεστι. καὶ τοῦτο γνόντες οὐχ ὑπέμειναν ἔτι, ἀλλ' ἀνεχώρησαν, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν μετεπέμψαντο, καὶ ταφρεύμασι καὶ σταυρώμασι τὸ πρὸ τῶν οἰκιῶν διατείχισμα διεφύλαξαν. ὁ μὲν δὴ Σκιπίων τὰ μὲν Μεγαλία τὸν Μαγκῖνον φρουρεῖν κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Πείσωνα καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις ἀπῆρχεν, ὡς ἂν μετ' αὐτῶν ἔργου ἔχοιτο. καὶ ἐπανῆλθε ταχέως σὺν τῷ κουφοτάτῳ τῆς στρατιᾶς, καὶ κατέλαβε τὸν Ἀσδρούβαν εἰς τὴν Καρχηδόνα ἀσελθόντα, καὶ δεινῶς τῷ Μαγκίνῳ ἐπιτιθέμενον. καὶ ἐλθὼν ὁ Σκιπίων, τὴν ἐπίθεσιν ἔλυσεν. ἀφικομένου δὲ καὶ τοῦ Πείσωνος ἤδη, ἐκεῖνον μὲν ἔξω τοῦ τείχους αὐλίσασθαι κατά τινας πύλας ἐκέλευσε· καὶ στρατιώτας ἑτέρους πρὸς πυλίδα τινὰ πολὺ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπέχουσαν προὔπεμψε, παραγγείλας αὐτοῖς ἅττα πράξαιεν χρή. αὐτὸς δὲ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ κατὰ μέσας νύκτας λαβών, ἔνδον τοῦ περιβόλου ἐγένετο, αὐτομόλοις χρησάμενος ἄγουσι, καὶ ὑπὸ τὴν πυλίδα παραδραμών, καὶ τὸν μοχλὸν διακόψας, τούς τε ἔξωθεν ἐφεδρεύοντας ἀσήγαγε, καὶ τοὺς φύλακας ἔφθειρε. καὶ πρὸς τὰς πύλας ἠπείχθη, καθ' ἃς ὁ Πείσων προσήδρευε, τοὺς φρουροὺς τοὺς τὰ μέσα φυλάττοντας ὀλίγους καθ' ἑκάστους ὄντας τρέψων, ὥστε τὸν Ἀσδρούβαν ἅμα τε πυνθάνεσθαι τὰ γιγνόμενα, καὶ ὁρᾶν τὴν τῶν Ῥωμαίων δύναμιν μικροῦ πᾶσαν οὖσαν ἐντός. καὶ χρόνον μέν τινα ἀντεῖχον, ἔπειτα δὲ μὴ ἄλλην πόλιν ἐξέλιπον, ἐς δὲ τὸν Κώθωνα τήν τε Βύρσαν κατέφυγον. εἶτα ὁ Ἀσδρούβας πάντας τοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπέκτεινεν, ὅπως ἀπόγνωσιν συγγνώμης ἔχοντες οἱ Καρχηδόνιοι, προθυμότερον ἀντικαρτερήσωσι· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἐπιχωρίων, ὡς προδιδόντας ἑαυτούς, διεχειρίσατο.

Περὶ καρχηδονίων, καὶ τοῦ σκιπίωνος κατ' αὐτῶν αἱρέσεως.

Ἑάλω δ' ὑπὸ μαγκίνου [illegible] χωρίον τι τῆς καρχηδόνος, [illegible]

[illegible] καρχηδονίων [illegible] ὁ σκιπίων [illegible] καρχηδονίοις [illegible]

dedit. Sed & Alexander quidam Perſei filium ſe profeſſus, regionem Meſto fluminiadiacentem occupauit: quem Metellus uſq; in Dardaniam eſt perſecutus. Contra Carthaginenſes miſſus Piſo Conſul, urbe & Haſdrubale omiſſis, maritimas urbes inuaſit: & ab Aſpide repulſus, Neapoli capta & euerſa, in Hipponis obſidione tempus fruſtra triuit. Vnde Carthaginenſes, ſociorum etiam auxilijs aucti, animos receperunt. Quo Romani, tam qui in caſtris quàm qui in urbe erant, cognito, citra dubitationem Scipionem Conſulē crearunt. Nam quamuis ætas adhuc ei dignitati immatura erat: tamen & res eius geſtæ, & uirtus patris Pauli, & aui Africani, certam ſpem afferebāt omnibus, eius armis & hoſtes ſuperatum iri, & Carthaginem peritură. Scipione in Africam nauigante, Mancinus Carthaginis littus legens, caſtellū quoddam intra mœnia, nomine Megalia, in prærupta petra in mare prominens, & longè ab urbe remotum, cum non magno præſidio cuſtodiri, ut quod ſitu ipſo defenderetur, animaduerteret: ſcalis ſubitò ex nauibus admotis aſcēdit. Quod cum iam teneret, etſi Carthaginenſes aliquot concurrerunt, cum tamen expellere nō potuerūt. At ille Piſoni quid egiſſet nūciat, & auxilia ſibi mitti petit. Sed Piſo, qui procul in mediterraneis aberat, nihil opis ei tulit. Scipio uerò ſub ipſum nunciū forte fortuna noctu aduentans, ſtatim auxilium ei tulit, alioqui à Carthaginenſibus uel capiendo, uel occidendo. Nam cum naues Scipionis appellere uidiſſent, etſi animos deſponderant: non tamen ab obſidione receſſerunt prius, quàm Scipio ſe adeſſe per captiuos quoſdam eis nunciari iuſsit: acceſſitoq; Haſdrubale, foſsis & aggeribus murum ædificijs obductū munierunt. Scipio Mancino Megalia tueri iuſſo, ad Piſonem & copias abijt, ut cum eis bellum urgeret; ſed celeriter cum expeditiſsimis cohortibus reuerſus, Mancinum ab acerrima Haſdrubalis ex urbe oppugnatione liberauit. Cum iam Piſo quoq; adueniſſet, eum extra mœnia ad portas quaſdam manere iuſsit: alios milites ad aliam portam longè diſtantē, monitos quid facto opus eſſet, miſit. Ipſe optima copiarum parte aſſumpta, ſub noctem mediam trāsfugis ducibus intra mœnia penetrauit: & ad portam illam trāſgreſſus, uectibus reſectis, & introductis ijs qui foris expectabāt, uigiles cecidit: propereq; ad portas, ante quas Piſo ſtationem habebat, accurrit, profligatis cuſtodibus, qui medias partes tuebantur, & * ſingulis in locis pauci erant. Ita Haſdrubal ſimul & quid actū eſſet audiuit, & Romanas copias penè uniuerſas intra urbem uidit: Carthaginenſes cum aliquandiu reſtitiſſent, in Cothonem & Byrſam confugerunt. Deinde Haſdrubal omnes Romanos captiuos occidit, ut ciues deſperata uenia hoſti alacrius reſiſterēt: multos etiam ex popularibus proditionis ſuſpectos ſuſtulit.

Pſeudoalexander.

Res Africanæ.

Scipio Aemilianus conſul ante tempus.

Megalia capta à Mancino.

Carthago ex parte capta.

Cothonis & Burſæ obſidio.

Scipio etſi eos muris & aggeribus ſepſit, nō ſtatim tamen expugnauit. Nam & mœnia firma erant, & multi in anguſto concluſi ſpacio fortiter ſe defendebant, commeatu abſūde inſtructi, Bithiæ ſubſidio: qui ex obuerſa urbi continēte, obſeruato fluctu, uentiq; impetu, onerarias eis naues in portū ſubmittebat. Cōtra quod Scipio rem magnam & excogitauit & perfecit: aditu portus anguſto, difficulter quidem, magnoq; cum labore, ſed tamen operarū multitudine tandem obſtructo, quāuis Carthaginenſes crebris dimicationibus id opus prohibere conarentur. Tum uerò penuria cōmeatus grauiter urgente, alij transfugerunt: alij qui obſidionem tolerabant, partim moriebantur, partim cadauera guſtabant. Haſdrubal igitur ſpe deſtitutus, legatis ad Scipionem de pace miſsis, impunitatem impetraſſet, niſi cęteris etiam omnibus ſalutem & libertatem petiſſet. Itaq; fruſtratus, uxorem in arce concluſit, cum de ea & liberis ſuis caduceatorem ad Scipionē miſiſſet: cæteraq; inſtruxit, deſperatione factus audacior. atq; ipſe unà cū alijs noctes dieſq; pugnabant, alias uincentes, alias ſuccumbentes, & Romanorum machinis alias machinas opponebant. Ad hæc Bithias, cui munitum caſtellum erat, longè in continentem excurrendo, & Carthaginenſes iuuabat, & Romanis incommodabat. Quare Scipio diuiſis copijs, partem in obſidione reliquit, partem contra Bithiā miſit, C. Lælio legato duce: ipſe ultrò citroq; cōmeans, utrinq; inſpexit omnia. Caſtello capto, rurſus toto cū exercitu urbem obſedit. Carthaginenſes igitur abiecta ſpe utriuſq; munitionis defendendæ, in Byrſam ut munitiorē contulere quæ potuerunt omnia, nauali noctu incenſo, & cæterarum partium pleriſq;, ne hoſtib. uſui eſſent. Tum Romani portu occupato, Byrſam adorti, ædibus quæ utrinque erant conſcenſis, partim in ipſis tectis ad uicinas trāſibant: partim parietibus infernè perfoſsis, in ipſam arcē penetrabant. Quò cum ueniſſent, Carthaginenſes pugna omiſſa, pacē petierunt, præter Haſdrubalem: qui cum transfugis (ijs enim Scipio ueniam negarat) & uxore atq; liberis conſcenſo Aeſculapij tēplo, ſe contra oppugnantes defendebat: donec transfugæ æde incenſa, eiuſq; tecto conſcenſo, extremam ignis neceſsitatem expectarunt. Tum demum ſupplex ad Scipionem acceſsit. Quem cum uxor deprecantē uideret, eo nominatim uocato, exprobrauit, quòd priuatæ ſaluti conſulens, ipſi pacem impetrare non permiſiſſet: ac primùm liberos, deinde ſemetipſam in ignem coniecit. Carthagine ad hunc modū capta, Scipio ſenatui ſcripſit in hanc ſententiam: Carthago capta eſt: quid igitur iubetis? Qua de re cū lectis his deliberaretur, Catone urbem euertendam & Carthaginenſes delendos eſſe cenſente, Naſica uerò adhuc eis parcendum eſſe aſſeuerante:

Bithias.

Carthaginis excidiū.

καὶ ὁ Σκιπίων περιεσταύρωσε μὲν αὐτοὺς, καὶ ἀπετάφρευσεν, οὐ μὴν καὶ ταχέως εἷλε. τό τε γὰρ τεῖχος καρτερὸν ἦν, καὶ οἱ φύλακες πολλοὶ ὄντες, ἰσχυρῶς ἐν ὀλίγῳ χώρῳ ἠμύνοντο, καὶ σίτου ἀφθόνως εἶχον. ὁ γὰρ Βιθίας ὁλκάδας ἐκ τῆς ἀντιπέραν τῆς πόλεως ἠπείρου κατὰ κῦμα καὶ ἄνεμον ὁσάκις σφοδρῶς ἔπνει, ἐπὶ τὸν λιμένα αὐτοῖς εἰσέπεμπε, πρὸς ὅπερ ὁ Σκιπίων μέγα ἔργον καὶ ἐπενόησε καὶ ἐπετέλεσε. τὸν γὰρ ἔσπλουν τοῦ λιμένος στενὸν ὄντα συνέχωσε, χαλεπῶς μὲν καὶ ἐπιπόνως, ὅμως μέντοι ὑπὸ πολυχειρίας τὸ ἔργον ἐξειργάσατο. εἶργον μὲν γὰρ αὐτὸν ἐπιχειροῦντες οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ πολλαὶ μάχαι περὶ τούτου ἐγίνοντο, οὐ μέντοι καὶ κωλῦσαι τὸ χῶσαι ἠδυνήθησαν. οἱ οὖν Καρχηδόνιοι τοῦ στόματος τοῦ λιμένος χωσθέντος, τῇ τοῦ σίτου σπάνει δεινῶς ἐπιέσθησαν, καὶ οἱ μὲν ηὐτομόλουν, οἱ δὲ ἐγκαρτεροῦντες ἔθνησκον, οἱ δὲ τῶν νεκρῶν ἐγεύοντο. ὅθεν ἀθυμήσας ὁ Ἀσδρούβας, πρέσβεις πρὸς τὸν Σκιπίωνα περὶ σπονδῶν ἔπεμψε· κἂν ἔτυχεν ἂν τῆς ἀδείας, εἰ μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν πρᾶξαι ἠθέλησε. διαμαρτὼν οὖν αὐτῆς, εἰς τὴν ἀκρόπολιν τὴν γυναῖκα κατέκλεισεν, ἐπεὶ τῷ Σκιπίωνι ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων διακηρυκεύσατο. καὶ τἄλλα διῴκει, τολμηρότερος γενόμενος διὰ τὴν ἀπόγνωσιν. αὐτός τε οὖν καὶ ἄλλοι ἀπονοίᾳ κρατούμενοι, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐμάχοντο. καὶ τὰ μὲν ἡττῶντο, τὰ δ' ἐπεκράτουν, καὶ ἀντεμηχανῶντο πρὸς τὰς ῥωμαϊκὰς μηχανάς. καὶ ὁ Βιθίας δὲ φρούριόν τι ἐρυμνὸν ἔχων, καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς ἀπείρου προϊὼν, τούς τε Καρχηδονίους ὠφέλει, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐκάκου. διὸ καὶ ὁ Σκιπίων τὸ στράτευμα διελὼν, τὸ μὲν τῇ Καρχηδόνι προσεδρεύειν ἔταξε, τὸ δὲ ἐπὶ τὸν Βιθίαν ἐπέμψεν, ἐπιστήσας αὐτῷ τὸν ὑποστράτηγον τὸν Γάϊον Λαίλιον, καὶ αὐτὸς ἑκατέρωσε διεφοίτα ἀμφοῖν ἐπισκοπῶν, καὶ ἑλὼν τὸ φρούριον, αὖθις πάσῃ τῇ στρατιᾷ ἐπολιορκεῖτο ἡ Καρχηδών. ἀπογνόντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι μηκέτι ἑκάτερον τεῖχος διασώσασθαι δύνασθαι, εἰς τὸν τῆς Βύρσης περίβολον, ἅτε καὶ ὀχυρώτερον, ἀνεσκευάσαντο, καὶ μετακομίσαντες ὅσα ἠδύναντο, κατέπρησαν νυκτὸς τὸ νεώριον, καὶ τῶν ἄλλων τὰ πλείω, ἵνα τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας τοὺς πολεμίους στερήσωσιν. ὡς δὲ ἔγνων τὸ ἔργον οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν λιμένα κατέσχον, καὶ ἐπὶ τὴν Βύρσαν ὥρμησαν, καὶ κατασχόντες τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῆς οἰκίας, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν τεγῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰς ἀεὶ ἐχομένας ἐβάδιζον, οἱ δὲ τοὺς τοίχους διορύσσοντες κάτωθεν διῄεσαν, ἕως πρὸς αὐτὴν τὴν ἄκραν ἀφίκοντο. ἐνταῦθα δὲ γενομένοις, οὐκέτι ἀντῆραν οἱ Καρχηδόνιοι, ἀλλ' ἐπικηρυκεύσαντο, πλὴν τοῦ Ἀσδρούβου. ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν αὐτομόλων (ὁ γὰρ Σκιπίων οὐκ ἐσπείσατο αὐτοῖς) εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον ἀνεληλύθει μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, κἀντεῦθεν ἠμύνετο τοὺς προσβάλλοντας, μέχρις ἐνέπρησαν τὸν νεὼν οἱ αὐτόμολοι, ἐπὶ τὸ τέγος αὐτοῦ ἀνέβησαν, τὴν ἐσχάτην τοῦ πυρὸς ἀνάγκην ἀναμένοντες. τότε γὰρ ἱκέτης ὡς πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθεν ἱκετηρίαν ἔχων. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἡ γυνὴ ἀντιβολοῦντα, ὀνομαστὶ ἀνεκάλεσεν, καὶ ὀνειδίσασα, ὅτι ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν πράξας, οὐκ ἐπέτρεψεν ἐκείνῃ σπείσασθαι, τὰ τέκνα ἐνέβαλεν εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἑαυτὴν ἐπέρριψεν. ἑλὼν οὖν οὕτω τὴν Καρχηδόνα ὁ Σκιπίων, τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε τάδε· Καρχηδὼν ἑάλω, τί οὖν κελεύετε; ἀναγνωσθέντων οὖν τούτων, βουλὴν ἔθεντο περὶ τοῦ τί δέον ποιεῖν. καὶ ὁ μὲν Κάτων κατασκάψαι τὴν πόλιν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐξαφανίσαι δεῖν ἐγνωμάτευσεν· ὁ δὲ Νασικᾶς, φείδεσθαι τῶν Καρχηδονίων καὶ ἔτι συνεβούλευε,

[illegible]

Ψήφισμα τοῦ κατασκαφῆναι τὴν καρχηδόνα.

βούλοιντο, καὶ τοῦ δὲ λόγου ἀντιλογίαν πολλὴν προήχθη καὶ ἀμφισβήτησιν τὸ συνέδριον. ἕως ἔφη τις, ὅτι εἰ καὶ δι' οὐδὲν ἕτερον, ἀλλά γε ἑαυτῶν γοῦν ἕνεκα φείσασθαι αὐτῶν ἀναγκαῖον νομίζοιτο ἄν, ἵν' ἀνταγωνιστὰς αὐτοὺς ἔχοντες, ἀρετὴν ἀσκῶσι, καὶ μὴ πρὸς ἡδονὰς καὶ τρυφὴν τράπωνται, τῶν δυναμένων αὐτοὺς καταναγκάζειν ἐς ἄσκησιν τῶν πολεμικῶν, περιαιρεθέντων, καὶ χείρους ὑπ' ἀνασκησίας γίνωνται, ἀξιομάχους ἀντιπολέμους μὴ ἔχοντες. ἐκ τούτων οὖν τῶν λόγων πάντες κατασκάψαι τὴν καρχηδόνα ὁμογνωμόνησαν, μήποτε ἠρεμήσειν ἐκείνους πιστεύσαντες εἰλικρινῶς· καὶ πᾶσα ἄρδην ἀνάστατος γέγονε, καὶ ἐπάρατον ἐψηφίσθη τὸ ἐπ' αὐτὴν κατοικῆσαι τινά, καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἁλόντων οἱ μὲν πλείους ἐς τὸ δεσμωτήριον ἐμβληθέντες, κἀκεῖ διεφθάρησαν. ὀλίγοι δὲ ἔζησαν, πλὴν τῶν πρώτων, ἐπράθησαν. οὗτοι γάρ, οἵ τε ὅμηροι, καὶ ὁ ἀσδρούβας, καὶ ὁ βιθύας, ἄλλοι ἀλλαχοῦ τῆς ἰταλίας ἐν φρουραῖς ἀδέσμοις κατεβίωσαν. ὁ δὲ σκιπίων δόξης τε ἔτυχε καὶ τιμῆς, καὶ ἀφρικανὸς οὐκ ἀπὸ τοῦ πάππου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν οἰκείων ἐπεκέκλητο πράξεων. τότε δὲ καὶ ἡ κόρινθος κατεσκάφη. ἐπεὶ γὰρ τῶν ἑλλήνων οἱ κορυφαιότατοι ὑπὸ τοῦ παύλου αἰμιλίου μετῳκίσθησαν ἐς τὴν ἰταλίαν, οἱ λοιποὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείαις τοὺς ἄνδρας ἀπῄτουν. ὡς δ' οὐκ ἔτυχον, καί τινες ἐκείνων τὴν οἴκαδε ἀπεγνόντες ἐπάνοδον, ἑαυτοὺς διεχρήσαντο, χαλεπῶς διέκειντο, καὶ πένθος δημόσιον ἐποιήσαντο, τοῖς τε τὰ ῥωμαίων φρονοῦσι παρὰ σφίσιν ὠργίζοντο, οὐ μέν τοι καὶ πολέμιόν τι ἐπεδείξαντο, μέχρις οὗ τοὺς περιλιπεῖς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐκομίσαντο. τότε δὲ διενεχθέντες ἀλλήλοις οἵ τ' ἠδικημένοι καὶ οἱ τὰ ἀλλότρια ἔχοντες, ἐπολέμησαν. ἦρξαν τε τῆς διαφορᾶς οἱ ἀχαιοί, τοῖς λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦντες, ὡς αἰτίοις τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς. καὶ τῶν ῥωμαίων διαλλακτὰς αὐτοῖς σταλέντων, οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ὥρμησαν, κριτόλαον προστησάμενοι. δείσας οὖν ὁ μέτελλος, μὴ καὶ τῆς μακεδονίας ἅψωνται (ἤδη γὰρ ἐς τὴν θεσσαλίαν παρῆλθον) προαπήντησεν αὐτοῖς, καὶ ἐτρέψατο. καὶ τοῦ κριτολάου πεσόντος, δίχα διῄρητο τὸ ἑλληνικόν. οἱ μὲν γὰρ πρὸς εἰρήνην ἀπέκλιναν, καὶ τὰ ὅπλα κατέθεντο. οἱ δὲ καὶ ἔτι ἐστασίαζον, τῷ διαίῳ τὰ πράγματα ἐπιτρέψαντες. ὃ μαθόντες οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ, ἐπ' αὐτοὺς τὸν μόμμιον ἔπεμψαν, ὃς τὸν μὲν μέτελλον ἀπήλλαξεν, αὐτὸς δὲ τοῦ πολέμου ἤρχετο, καί τινα πληγὴν μέρει τῆς στρατιᾶς λαβὼν ἐξ ἐνέδρας, τοῦ διαίου καταδιώξαντος μέχρι τοῦ σφῶν στρατοπέδου τοὺς φεύγοντας, ἀντεπεξῆλθε, καὶ τρεψάμενος αὐτόν, πρὸς τὸ τῶν ἀχαιῶν ἦλθε χαράκωμα. ἀθροίσας δὲ δύναμιν ὁ δίαιος πλείονα, συμβαλεῖν αὐτοῖς ἐπεχείρησεν. ὡς δ' οὐκ ἀντεξώρμησαν οἱ ῥωμαῖοι, καταφρονήσας αὐτῶν, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν στρατοπέδων, κοῖλον ὄν, προῆλθεν. ἰδὼν οὖν τοῦθ' ὁ μόμμιος, τῶν ἱππέων τινὰς λάθρα ἔπεμψεν, ἵν' ἐκ πλαγίου αὐτοῖς ἐπιγένωνται. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνοι προσβαλόντες αὐτοὺς συνετάραξαν, ἐπήγαγε τὴν φάλαγγα κατὰ πρόσωπον, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσεν. ἐκ δὲ τούτου δίαιος μὲν ἀπογνοὺς, ἑαυτὸν ἀπέκτεινε. τῶν δ' ἐκ τῆς μάχης περισωθέντων οἱ μὲν κορίνθιοι κατὰ τὴν χώραν ἐσκεδάσθησαν, οἱ δ' ἄλλοι οἴκαδε ἔφυγον. ἔνθεν καὶ οἱ ἐν τοῖς τείχεσι κορίνθιοι, πάντας ἀπολωλέναι νομίσαντες, ἐξέλιπον τὴν πόλιν, καὶ ἐρήμην αὐτὴν ἀνδρῶν ὁ μόμμιος εἷλε. καὶ μετὰ τοῦτο κἀκείνους καὶ τοὺς ἄλλους ἕλληνας ἀπόνως προσεποιήσατο. καὶ τότε μὲν τά τε ὅπλα αὐτῶν, καὶ ὅσα πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀνέκειντο, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, τάς τε γραφάς, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς κόσμον ἦχον, περιείλετο. περιφερόντων δὲ οἱ τῶν

ἐξ αἰτίας τοῖς ἕλλησιν ἐπολέμησαν οἱ ῥωμαῖοι, καὶ τὴν κόρινθον κατέσκαψαν, καὶ τοὺς κορινθίους ἀπέδοντο.

πατρὸς

rante: magnis orta eſt diſſenſio. quidam uerò dixit: Si nulla alia de cauſa, propter ipſos Romanos ſaltem eis parci neceſſe eſſe, ut aduerſarios habentes, uirtutē exercerent, neq; ad luxū & delicias cōuerterentur, ſublatis ijs à quibus ad rei bellicæ exercitationem cogerentur: neue per ignauiā deteriores fierent, partibus aduerſarijs carentes. Tandem tamen una omniū ſententia fuit, Carthaginem euertendā eſſe, cum credere nō poſſent, eam urbem unquam ſincerè pacem ſeruaturam. Itaq; funditus euerſa eſt, & eius ſolum diris imprecationib. obſtrictū, ne quis unquā in eo habitaret. Ex captiuis pleriq; in carcere perierunt: pauci, principib. exceptis, uenditi. Nā ij, & obſides, & Haſdrubal & Bithias, alij in alijs Italiæ partibus uitā in liberis cuſtodijs exegerunt. Scipio gloriā & honorem adeptus, nomen Africani non iam ab auo hæreditarium, ſed per ſe partū habuit. Tum Corinthus etiam eſt euerſa. Nam cum Paulus Aemilius Græcorū principes in Italiam tranſtuliſſet: cæteri primùm eos legationibus repetiuerunt. Ea re nō impetrata, cum quidam eorū domum reditionis ſpe ſublata, ipſi ſibi manus attuliſſent, grauiter afflicti publicum luctum inſtituerunt, Romanorum apud ſe ſtudioſis irati, nihil tamē hoſtile præ ſe tulerunt, donec reliquis ex ijs uiris receptis, ij quibus iniuriæ factæ erāt, & qui aliena tenebāt, bellum ſuſcepiſſent: Achæis diſſenſionis autoribus, Lacedæmonios ſibi cauſam malorum extitiſſe conquerētibus, Romanis eos conciliare annitentibus non paruerunt, ſed Critolao duce creato, arma cæperunt. Itaq; ueritus Metellus, ne Macedoniā quoq; inuaderent (iam enim Theſſaliam intrarant) prior obuiam profectus, eos profligauit. Critolao cæſo, Græci in duas partes ſunt diſtracti, cū alij poſitis armis pacem expeterent, alij ſeditionem urgerēt, Diæo ſumma rerū permiſſa. Quo Romani cognito, Mummiū Metello ſucceſſorem miſerunt. qui cum belli adminiſtratione ſuſcepta plagam ex inſidijs cū parte exercitus accepiſſet: Diæo fugientes uſq; ad caſtra perſecuto, uiciſſim egreſſus, eo profligato ad Achæorum uallū uenit. Diæus uerò maioribus copijs collectis, pugnare paratus, Romanos in caſtris ſe continentes contempſit, in conuallem inter caſtra mediam progreſſus. Eo uiſo Mummius aliquot equites miſit, qui hoſtes ex obliquo aggrederentur: à quibus cum turbati eſſent, phalange à fronte adducta multos occidit. Vnde Diæus deſperatis reb. ſibi manus attulit, ex ijs uerò qui è pugna euaſerāt, Corinthij paſſim in agris ſunt diſperſi, cæteri domū refugerūt. Proinde Corinthij qui mœnia tuebant, omnes periiſſe rati, urbē deſeruerūt. qua Mūmius uiris uacua capta, & illos & cæteros Græcos citra laborē domuit. ac tū eis arma, donaria templorū, ſtatuas, picturas, et alia ornamēta ademit.

Corinthi excidium.

Critolaus.

Diæus.

Patre

Patre autem eius cũ aliis ad res poſt uictoriam componendas miſſo, quorundam mœnia euertit: omnesq́ liberos & ſui iuris eſſe paſſus eſt, præter Corinthios, quos ſub corona uendidit, agro eorum publicato, muris cæterisq́ omnibus ædificiis ſubuerſis: ueritus, ne eam alii ob tantam amplitudinem occuparent. Ne quis uerò Corinthiorum lateret, aut aliorũ Græcorum pro Corinthio ueniret: omnes qui aderãt, priuſquam quid agendum eſſet declareret, conuocauit: iisq́ diſsimulanter militibus circumcluſis, tum aliorum libertatem, tum Corinthiorũ ſeruitutem pronũciauit. Deinde quenq́ ſibi proximum apprehendere iuſsit, ut plane diſcernerentur. Corintho ſic euerſa, Græcia initio ſtatim & cædibus & pecuniarũ exactionibus eſt uexata. Deinde tantam libertatẽ & felicitatem adepta, ut dicerẽt, ni maturè capti eſſent, ſe incolumes eſſe non potuiſſe. Ac Carthaginis & Corinthi uetuſtiſsimarum urbium tum ſimul hic fuit exitus: longo autem tempore pòſt, colonis Romanorum eò miſsis, refloreſcentes ad priſtinum ſtatum redierunt.

Autoris excuſatio, de iis quæ Romani poſt Carthaginẽ euerſam geſſerũt, prætermiſſis.

Hactenus res à Romanis geſtas ex ueterib: ſcriptoribus in compendiũ redactas, expoſui. Quæ uerò deinceps à Coss. & dictatorib. dum illa Reip. forma uiguit, geſta ſunt: ea nemo putet à me uel cõtemptu, uel negligẽtia, uel pigritia prætermiſſa eſſe. Nam quo minus abſolutum hoc opus ederetur, nõ per me ſtetit: ſed penuria librorũ, quibus iſta continentur, uoluntati meę ad perfectionem hiſtoriæ contendenti obſtitit. Quos cum ſæpe quæſierim, reperire nõ potui, haud ſcio an uetuſtate amiſſos, an uerò negligentius inquiſitos ab iis, quibus id negocii dedi, dum ipſe ex oris & procul ab urbe in parua inſula uitam ago. Vnde factũ eſt, ut Conſulum & dictatorum hiſtoria minus abſoluta eſſet. His igitur præter inſtitutum meum omiſſis, Imperatorũ hiſtorias conſcribam, re paulo altius repetita: ut & lectores, qua ratione Romanorum ſiue Democratia ſiue Ariſtocratia in Monarchiam ſit mutata, intelligant, & hiſtoria certo quodam ordine progrediatur.

IMPERATORIAE HISTORIAE principium.

ROmanum Imperium, ut dictum eſt, initio reges tenuere, uſq́ ad euerſionem tyrannidis Tarquiniorum. Ab eo tempore adminiſtratio rerum penes prætores, dictatores, cõſules, tribunos conſulari poteſtate, & tribunos plebis fuit, uſq́ ad Pompeium Magnum, & C. Iulium Cæſarem.

Cn. Pompeius. Cinna.

Pompeius porrò filius fuit Strabonis, illuſtris Romani, uiriq́ prætorii, qui Cinnæ uiolentius imperanti reſtitit. Iam tum enim res Romana laborabat, magiſtratibus tyrannidem ſpectantibus, legitimaq́ imperia aſpernantibus. Vt autem pater eius propter ſordes ciuibus

πατρὸς καὶ ἄλλων ἐπὶ καταστάσει τῶν ἑλόντων, τείχη τινῶν καθεῖλε, καὶ ἐλευθέρους πάντας καὶ αὐτονόμους, πλὴν τῶν Κορινθίων, ἀφῆκε. τοὺς δὲ Κορινθίους τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέδοτο, καὶ τὴν χώραν ἐδημοσίωσε, τά τε τείχη καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα πάντα κατέσκαψε, φοβηθεὶς μὴ καὶ αὖθις τινὲς πρὸς αὐτήν, ἅτε μεγίστην, συστῶσιν. ἵνα δὲ μή τις ἐκείνων λάθῃ, μήτε τῶν λοιπῶν τις Ἑλλήνων πραθῇ ὡς Κορίνθιος, συνεκάλεσε, πρὶν ἐκφῆναι τὸ ποιητέον, πάντας τοὺς παρόντας, καὶ αὐτοὺς ἀφανῶς παρὰ τοῖς στρατιώταις ἐγκυκλωσάμενος, ἐκήρυξε τήν τε τῶν ἄλλων ἐλευθερίαν, καὶ τὴν τῶν Κορινθίων δούλωσιν. ἔπειτα προσέταξε πᾶσι τὸν πλησίον τῶν σφίσι λαβέσθαι, καὶ οὕτω σαφῆ τὴν διάκρισιν αὐτῶν ἐποιήσατο. καὶ ἡ μὲν Κόρινθος οὕτως ἀνάστατος γέγονε, τὸ δ᾽ ἄλλο Ἑλληνικὸν παραχρῆμα μὲν καὶ σφαγαῖς καὶ χρημάτων ἐκλογαῖς ἐκακώθη. ἔπειτα ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐν εὐδαιμονίᾳ τοσαύτῃ ἐγένετο, ὥστε λέγειν, ὅτι εἰ μὴ θᾶττον ἑαλώκασιν, οὐκ ἂν ἐσώθησαν. ἡ μὲν οὖν Καρχηδών, ἥ τε Κόρινθος, αἱ ἀρχαῖαι ἐκεῖναι, τοῦτο τέλος ἔσχον ἅμα. χρόνῳ δὲ πολλῷ ὕστερον ἀποικίαν Ῥωμαίων λαβοῦσαι, ἤνθησαν αὖθις, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν ἐπανῆλθον κατάστασιν.

Τὰ μὲν οὖν μέχρι τοῦδε πεπραγμένα Ῥωμαίοις, βίβλοις ἐντυχὼν τῶν πάλαι ταῦτα ἱστορησάντων ἀρχαίων ἀνδρῶν, ἐκεῖθεν ἐξείλοχα κατ᾽ ἐπιτομήν, καὶ τῷ συγγράμματι τούτῳ ἐντέθεικα. τὰ δὲ τοῖς ἑξῆς ὑπὸ τοῖς ὑπάτοις καὶ τοῖς δικτάτωρσιν ἐπράχθη, μέχρις ἂν ταῖς ἀρχαῖς ταύταις τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ διῳκεῖτο τὰ πράγματα, μή μέ τις αἰτιάσθω, ὡς ἢ καταφρονήσει, ἢ ῥᾳθυμίᾳ, ἢ ὄκνῳ ταῦτα παρελθόντα, καὶ ἀτελὲς οἷον ἐάσαντα τὸ σύγγραμμα. οὐ γὰρ ῥᾳστώνῃ μοι τὰ λείποντα παρεώραται, οὐδ᾽ ἐμὴ τις ἑκὼν τὸ πόνημα καταλέλοιπα, ἀλλ᾽ ἀπορίᾳ βίβλων, αἳ περὶ αὐτὰ διεξίασι, καὶ ταῦτα πολλάκις ζητήσαντί μοι ταύτας, μὴ εὑρηκότι δ᾽ ὅμως, οὐκ οἶδα εἴτ᾽ ἐπεὶ μὴ σώζονται, τοῦ χρόνου διαφθαρκότος αὐτάς, εἴθ᾽ ὅτι μὴ φροντιστικώτερον τὴν τούτων ἴσως ζήτησιν ἐποιήσαντο, οἷς αἱ τὴν ἀνάθεσιν, αὐτὸς ὑπόφορος ὤν, καὶ πόρρω τοῦ ἄστεος ἐν νησιδίῳ ἐνδιαιτώμενος. ὅτι γοῦν μοι ταῖς βίβλοις ταύταις νῦν οὐκ ἐξεγένετο ἐντυχεῖν, ἀμύητος ἐντεῦθεν ὁ λόγος ἐν τοῖς τῶν ὑπάτων ἔργοις, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοῖς τῶν δικτατόρων ἡ ἱστορία γεγένηται. παρελθὼν οὖν αὐτὰ καὶ ἄκων, τὰ τῶν αὐτοκρατόρων συγγράψομαι, μικρά τινα προδιηγησάμενος, ἵν᾽ εἰδεῖεν ὡς εἰς αὐταρχίαν ἐξ ἀριστοκρατίας καὶ δημοκρατίας οἱ Ῥωμαῖοι μετηνέχθησαν, δῆλον ἂν τοῖς ἀναγνωσομένοις τὸ σύγγραμμα, ἅμα τε πρὸς τούτῳ καὶ ἀκολουθίας ἔχοιτο ἡ γραφή.

ΑΡΧΗ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟκρατόρων ἱστορίας.

Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν, ὡς ἱστόρηται, βασιλεῦσιν ἡ τῶν Ῥωμαίων ᾠκεῖτο ἀρχή, μέχρι δὴ τῆς Ταρκυνίων τυραννίδος καὶ καταλύσεως. ἐκ τότε δὲ στρατηγοῖς, καὶ δικτάτωρσιν, ὑπάτοις τε καὶ χιλιάρχοις, ἀλλὰ μὲν καὶ δημάρχοις ἡ τῶν κοινῶν διοίκησις ἀνετίθετο, καὶ τοιαύτας πολιτείας τὰ Ῥωμαίων ἴθυνε τὸ μέχρι Πομπηΐου Μάγνου καὶ Γαΐου Ἰουλίου τοῦ Καίσαρος. υἱὸς δὲ ἦν ὁ Πομπήϊος Στράβωνος ἑνὸς τῶν ἐπισήμων Ῥωμαίων, καὶ στρατηγίας ἠξιωμένου, τῷ Κίννᾳ τε ἀντιτεταγμένου, τυραννικώτερον τῇ ἀρχῇ χρωμένῳ. ἤδη γὰρ ἐνόσει Ῥωμαίοις τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τυραννίδα οἱ σφῶν ἐπέκλινον ἄρχοντες, ἀλλ᾽ οὐ νομίμως ἄρχειν ἐβούλοντο. ὁ μὲν οὖν πατὴρ αὐτοῦ Στράβων, διὰ φιλοχρηματίαν ὑπὸ Ῥωμαίων

[illegible] μοναρχησάντων.

[illegible] Κίννας, καὶ [illegible]

μεμίσητο,

μισούμενος, ὁ δὲ πομπήϊος ἐφιλεῖτο διά τε πίστιν ἤθους, καὶ τὸ εὐγένειον, καὶ τὸ σῶφρον τὸ περὶ δίαιταν, καὶ τὴν ἐν ὅπλοις ἄσκησιν. καὶ τοσοῦτον ἦν τὸ πρὸς αὐτὸν φίλτρον, ὡς δείσαντες αὐτοῦ τὴν κίννα διαβολὰς, καὶ τοῦ στρατοπέδου λάθρα ὑπεξελθόντος, ἐπεί τε μὴ ἦν ἐμφανὴς, λόγου διαδοθέντος ὅτι ἀνῄρηται παρὰ κίννα, ὥρμησαν κατ᾽ αὐτοῦ οἱ μισοῦντες καὶ ἄλλως αὐτὸν, καὶ ἀνῃρέθη κίννας φεύγων, καταληφθεὶς ὑπό του τῶν λοχαγῶν. οὕτω δὲ κίννα φθαρέντος, κάρβων τὰ πράγματα διεδέξατο, ἐμπληκτότερος ἐκείνου τύραννος. τῷ σύλλᾳ δ᾽ αὐτίκα ἀντικειμένῳ τῷ κάρβωνι, τούτῳ προσετέθη καὶ ὁ πομπήϊος· οὐ πρότερον μὲν δὲ προσῆλθε, πρὶν ἄν τινας χάριτας πρὸς ἐκεῖνον κατάρξατο. ἦν μὲν οὖν τότε εἴκοσι καὶ τρία γεγονὼς ἔτη, καὶ στρατιωτικὸν καταλέξας, περιῄει τὰς πόλεις, τοὺς τὰ κάρβωνος φρονοῦντας ἐξελαύνων αὐτῶν, καὶ πρὸς σύλλαν ἀπιών. ἐν δὲ τῷ ἀπιέναι, τρεῖς αὐτὸν στρατηγοὶ τῶν προσκειμένων τῷ κάρβωνι ἐκυκλώσαντο. ὁ δὲ τούτους τρεψάμενος, τὰς πόλεις αὐτῷ προσχωρούσας ἐδέχετο. εἶτ᾽ αὖθις σκιπίωνος τοῦ ὑπάτου ἐπιόντος αὐτῷ, τὸ σκιπίωνος στρατιωτικὸν ἀσπασάμενον τοὺς τοῦ πομπηΐου, αὐτῷ προσεχώρησεν, ὁ δὲ σκιπίων ἔφυγε. καὶ κάρβωνος δὲ ἱππέων ἴλας συχνὰς πέμψαντος κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ ταύτας ἐτρέψατο, ὡς δι᾽ ἀπόγνωσιν σωτηρίας ἑαυτὰς αὐτῷ ἐγχειρίσαι. οὕτω δὲ αὐτὸν ὁ σύλλας ἐδέξατο, ὡς ἀποπηδῆσαι τοῦ ἵππου, καὶ προσαγορευθεὶς ὑπὸ πομπηΐου αὐτοκράτωρ, καὶ αὐτὸς ἀντιπροσειπεῖν αὐτοκράτορα τὸν πομπήϊον, καὶ τἄλλα δὲ ταῖς πρώταις φιλοφροσύναις συνέβαινεν. ὑπεξανίστατο γὰρ προσιόντι τῷ πομπηΐῳ, καὶ ἄλλα πρὸς τιμὴν ἐκείνου ἐποίει, ἃ πρὸς ἄλλους οὐκ ἂν ῥᾳδίως ποιῶν. ἐπεὶ δ᾽ ἐκράτησε τῆς ἰταλίας ὁ σύλλας, καὶ δικτάτωρ ἀνερρήθη, τοὺς μὲν ἄλλους ἡγεμόνας καὶ στρατηγοὺς ἠμείβετο πλουτίζων, καὶ ἐπ᾽ ἀρχὰς καθιστῶν· πομπήϊον δὲ ἰσχυρῶς οἰκειώσασθαι ἑαυτῷ, καὶ πείθει αὐτὸν τὴν γαμετὴν ἣν εἶχεν ἐκπεμψάμενον, ἀγαγέσθαι τὴν ἑαυτοῦ πρόγονον αἰμιλίαν, ἣν ἡ μετέλλα ἡ τῷ σύλλᾳ συνῳκηκυῖα ἐκ σκαύρου ἐγέννησε, τοῦ προτέρου ἀνδρός. ἦν δὲ τὰ τοῦ γάμου τυραννικά. ἀνδρὶ γὰρ ἡ αἰμιλία ἐκδέδοτο, καὶ ἐκύει. οὕτω δὲ ὁ σύλλας οἰκειωσάμενος τὸν πομπήϊον, εἰς σικελίαν ἀποστέλλει μετὰ βαρείας δυνάμεως. ἦν γὰρ ἡ νῆσος δὶς τῆς κάρβωνος ὁρμητήριον. καὶ ἐπελθόντος ἐκεῖ πομπηΐου, οἱ μὲν ἐναντίοι τῆς νήσου ἐξέστησαν, αὐτὸς δὲ τὰς πόλεις ἀνελάμβανε τετρυχωμένας, καὶ φιλανθρώπως ἐκέχρητο. καταχὼν δὲ καὶ τὸν κάρβωνα ἀνεῖλεν. ἀκούων μὲν δὲ τοὺς στρατιώτας ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἀτακτεῖν, σφραγῖδας ταῖς αὐτῶν μαχαίραις ἐπέβαλεν, ἣν ὁ μὴ φυλάξας ἐκολάζετο. ταῦτα δὲ πράττων ἐν σικελίᾳ, ἐδέξατο γράμματα τῆς συγκλήτου καὶ σύλλα, κελεύοντα πλεῖν εἰς λιβύην, καὶ πολεμεῖν δομετίῳ. καὶ ὁ μὲν ἐξέπλει, ἑπτακισχίλιοι δὲ καὶ τῶν ὑπὸ τὸν δομίτιον προσεχώρησαν. αὖθις τεταγμένα δὲ δομετίῳ, συρρήγνυσι τὰ στρατεύματα, καὶ νικῶσιν οἱ πομπηΐου, καὶ ὁ δομίτιος κτείνεται. τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν εὐθὺς προσεχώρησαν, αἱ δὲ κατὰ κράτος ἑάλωσαν. καὶ εἰς τὴν νομαδικὴν ἐμβαλὼν, καὶ πάντων κρατήσας, ἐν ταῖς τεσσαράκοντα ταῖς πάσαις ἡμέραις, γράμματα δέχεται σύλλα, ἀφεῖναι μὲν τὴν ἄλλην στρατιάν, αὐτὸν δὲ μεθ᾽ ἑνὸς τάγματος περιμένειν εἰς ἰτύκην τὸν διαδεξόμενον στρατηγόν. ἀλλὰ τούτοις αὐτὸς μὲν καθ᾽ ἑαυτὸν ἤχθετο, ὁ δὲ στρατὸς εἰς τοὐμφανὲς ἠγανάκτει. καὶ δὶελοντος προελθεῖν πομπηΐου, τόν τε σύλλαν κακῶς ἐμπορευομένων, κἀκεῖνον οὐκ ἂν προέσθαι τῷ τυράννῳ ἑαυτόν.

καὶ ὁ

ὅσα κατώρθωσεν ὁ πομπήϊος πρὸς σύλλαν ἀπιὼν, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ σύλλας ἐδέξατο.

ὅτι ᾐδεῖτο ὁ σύλλας πομπήϊον ἐδίδου.

ὅτι τὴν σικελίαν ὁ πομπήϊος ἀνεσώσατο, καὶ τὸν κάρβωνα ἀνεῖλεν.

ὅτι καὶ ὁ δομίτιος προσβαλὼν τῷ πομπηΐῳ ἀπέθανε καὶ ἀφῃρέθη.

ὅτι ἠγανάκτουν διάδοχον πέμπον τὰ στρατεύματα.

inuiſus: ſic Pompeius ob morũ integritatem, affabilitatem, modeſtiam in uictu, armorumq́ exercitationem uſque adeò charus fuit, ut cum metu Cinnæ, apud quem delatus fuerat, clam caſtris exceſsiſſet, quia nuſquam comparebat, rumore de cæde eius ſparſo: Cinna impetum eorum quibus alioqui inuiſus erat, fugiens, à centurione quodam propter eam ſuſpicionem occideretur. Poſt eius cædem Carbo, importunior illo tyrãnus, imperium ſuſcepit. Cui cum Sylla reſiſteret, Pompeius quoq́ ſe adiunxit. nec id fecit prius, quàm beneficio aliquo eum ſibi deuinxiſſet. Annũ tum agebat tertiũ & uiceſimum: collectiſq́ copijs urbes circumiens, Carbonis ſtudioſos eijciebat. Dum autem ad Syllam proficiſcitur, tribus Carbonis ducib. à quibus circumuentus erat, profligatis, urbes in deditionem accepit: deinde Scipionis conſulis exercitus, cum contra Pompeiũ duceretur, conſalutatis eius militibus, ad Pompeium defecit, ipſe Scipio fugit. Poſt, complures equitum turmas à Carbone contra ſe miſſas, eò deſperationis redegit, ut ſe ipſius fidei committerent. Eum igit̃ Sylla ſic excepit, ut ex equo deſiliret: & ab eo Imperator ſalutatus, uiciſsim eum imperatorẽ ſalutaret. fuerunt & reliqua primis illis officijs conſentanea. Nam & accedẽti Pompeio aſſurgebat, & alia eius honori deferebat, quæ haud temerè alijs præſtare ſolebat.

Poſtquam autem ſubacta Italia dictator dictus eſt, alios duces opibus & magiſtratibus remuneratus, Pompeium arctiore ſibi neceſsitudine deuincturus, ei perſuaſit, ut dimiſſa uxore quam habebat, Aemiliam ipſius priuignam, Metellæ uxoris ex Scauro marito priore filiã, duceret. Id coniugium tyrannicum fuit. nam Aemilia uiro elocata, uterum ferebat. Pompeium ita ſibi conciliatum cum magnis copijs in Siciliam ablegauit, factionis Carbonis receptaculum. Quò cùm ueniſſet, aduerſarijs inſula eiectis, urbes uexatas humanitate ſingulari recreauit: Carbonem comprehenſum occidit: milites in itineribus immodeſtos, ſigillis eorum gladijs impreſsis, coercuit. quæ qui non conſeruarant, pœnas dabant. Hæc dũ in Sicilia gerit, literis ſenatus & Syllę in Africam nauigare iubetur, & bellum gerere cum Domitio, à quo ſeptem millia ad eum in Africam profectũ tranſierunt. Pugna commiſſa, Domitius uincitur atq́ occiditur: urbes partim ſponte, partim coactæ Pompeium recipiunt. Inde in Numidiam facta impreſsione, ſubactis obuijs omnibus, totaq́ prouincia diebus XL perdomita, literas à Sylla accipit: quibus, cæteris dimiſsis, cum una legione ſucceſſorem Vticæ expectare iubetur. Quam rem ipſo clàm ægrè ferente, exercitus apertè eſt indignatus: Pompeioq́ progredi uolente, de Sylla parum cõmodè ſunt locuti, nec paſsi Pompeium ſe tyranno credere.

Qui

Carbo.

L. Sylla.

Domitius.

Qui cum eos mitigare conaretur, manere & imperare iubebatur, cum obteſtationibus & uociferationibus: ægreque deſtiterunt, cum iuraſſet ſe ſibiipſi manus allaturū, ſi cogerent. Principiō Syllæ nunciatū eſt, defeciſſe Pompeiū. Deinde ueritate cognita, obuiā progreſſus, porrectaque dextera, magna uoce Magnū eum cognominauit. ſed triumphū petenti aduerſatus eſt, quòd nemini præterquam conſuli aut prætori triūphare liceret. Sin Pōpeius penè imberbis, cui per ætatem in ſenatū uenire non liceret, triumphaſſet: eum honorem inuidioſum fore. Hæc Sylla dicente, Pompeius reſpondere non dubitauit, Orientem ſolem plures adorare quàm occidentem: quo dicto ſignificare uoluit, ſuam potentiam augeri, illius imminui & exoleſcere. Eo reſpōſo Sylla obſtupefactus, Vel bis ordine triumphet, exclamauit. Militibus aūt obturbantibus & tumultuātibus, quòd expectatione ſua minora accepiſſent: Pompeius ſe triumphum potius omiſſurum, quàm militibus adulaturū eſſe affirmauit. Ad quod Seruilius, uir illuſtris, qui antè triumpho eius aduerſatus fuerat: Nūc, inquit, Pompeius & uerè magnus eſt, & triūpho dignus. Sylla uerò etſi creſcenti Pompeii gloriæ & potentiæ inuidebat: tamē pudore deterrebatur, quo minus ei aduerſaretur. Lepidus uerò Pompeii ſtudio conſulatum adeptus, cū poſt Syllæ obitum ſtatim illius potentiam ſibi uendicans, armatus ſeditionū ſcintillas excitaret: Pompeius dux contra eum miſſus eſt, cum ille magnam Italiæ partem iam cōmouiſſet, & Ciſalpinam Galliam per Brutum occupaſſet. Ac cæteros quidē Pompeius facilè ſuperauit, ſed dimicationem aduerſus Brutum paulò diutius diſtulit: donec tandem ipſe uel ſententia mutata, uel à ſuis proditus, deditione facta, ſublatus eſt. Eius Bruti filius is Brutus fuit, qui poſt Cæſarē interfecit. Lepidus Italia pulſus morbo periit. Sed cū Sertorius Hiſpaniis occupatis formidabilis eſſet: Pompeius Oppio Metello cum illo bellum gerenti auxilio miſſus, duobus Sertorii ducibus ſuperatis, ultra X millia cecidit. Deinde cum Sertorio ipſo ancipiti uictoria dimicauit. A pedite ingētis corporis, ipſe eques, manum ictus, illius manum amputauit. Caſtris cum Metello coniunctis, unū honorauit, & uiciſsim eſt honoratus. Sertorio ab amicis per dolum interfecto, Perpenna ducum eius princeps, exemplo illius legionibus munitus, à Pōpeio uictus eſt, pleriſque ducibus in acie cæſis: & ipſe uiuus in poteſtatem redactus, pœnas dedit. Moratus in Hiſpania, dum ſopitis tumultib. res componeret, ac reductis in Italiam copiis, ſuſpicionem & metum hominum, ne retentis legionibus principatum armis ſibi uindicaret, aboleuit, ſe poſt triumphum exercitum dimiſſurum profeſſus. Vnam rem in eo reprehendebant inuidi, quòd popularis auræ magis quàm optimatium ſtudioſus eſſet, idque uerum erat. Neque enim quiſquam maiora &

Lepidus. *Brutus.* *Sertorius.* *Perpenna.* *Pompeius popularis.*

καὶ ὁ μὲν ἐπειρᾶτο πραΰνειν αὐτούς, οἱ δὲ μένειν αὐτὸν καὶ ἄρχειν ἐκέλευον, ἄχρις οὗ προσλιπαρηθέντων καὶ καταβοώντων, ὤμοσεν ἀποκτενεῖν ἑαυτόν, εἰ βιάζοιντο. καὶ μόλις οὕτως ἐπαύσαντο. πρῶτον μὲν οὖν ἠγγέλθη τῷ Σύλλᾳ ἀφεστάναι Πομπήϊον. εἶτα πυθόμενος τἀληθές, ἀπήντησεν αὐτῷ προσιόντι, καὶ δεξιωσάμενος, Μάγνον προσεῖπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. σημαίνει δὲ μέγαν, ὁ Μάγνος. θρίαμβον δὲ Πομπηΐου αἰτοῦντος, ὁ Σύλλας ἀντέλεγεν, ὡς ὑπάτῳ ἢ στρατηγῷ θριαμβεύειν νενόμισται, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. εἰ δὲ Πομπήϊος ὅπω γενειῶν ἀκριβῶς θριαμβεύσει, ᾧ βουλῆς διὰ τὴν ἡλικίαν οὐ μέτεστιν, ἐπίφθονος ἔσται αὐτῷ ἡ τιμή. ταῦτα τοῦ Σύλλα λέγοντος, ὁ Πομπήϊος οὐχ ὑπέπτηξεν, ἀλλ' εἰπεῖν ἐθάρρησεν, ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες ἢ δυόμενον προσκυνοῦσι· δηλῶν ἐντεῦθεν, ὡς αὐτῷ μὲν ἡ δύναμις αὔξεται, ἐκείνῳ δὲ μειοῦταί τι καὶ μαραίνεται. πρὸς ταῦτα ὁ Σύλλας καταπλαγεὶς, δὶς ἐφεξῆς θριαμβευσάτω, ἐβόησεν. ὡς δὲ οἱ στρατιῶται ἐνοχλεῖν ἐβούλοντο, καὶ θορυβεῖν, μὴ τυχόντες ὧν προσεδόκησαν, ὁ Πομπήϊος ἀφήσειν ἔφη μᾶλλον τὸν θρίαμβον, ἢ κολακεύσειν τοὺς στρατιώτας. πρὸς ὃ Σερουίλιος ἀνὴρ ἐπιφανὴς, καὶ ἀντιλέγων πρὶν πρὸς τὸν θρίαμβον, νῦν (ἔφη) Πομπήϊος καὶ μέγας ἀληθῶς, καὶ ἄξιος θριαμβεῦσαι. Σύλλας δὲ ἐβάσκαινε μὲν, ὁρῶν εἰς ὅσον προῄει δόξης καὶ δυνάμεως ὁ Πομπήϊος. αἰσχυνόμενος δὲ κωλύειν, ἡσυχίαν ἦγε. Λέπιδος μέν τοι συνεργῷ Πομπηΐῳ ὑπατείας τυχὼν, ὡς τὴν Σύλλα δύναμιν ἐκείνου τελευτήσαντος ἑαυτοῦ ἐποίει. καὶ εὐθὺς ἐν ὅπλοις ἦν, τὰ τῶν στάσεων ὑπολείμματα ἀνακινῶν. καὶ ὁ Πομπήϊος ἡγεμὼν στρατεύματος ἀπεδείχθη κατὰ Λεπίδου, ἤδη πολλὰ τῆς Ἰταλίας κεκινηκότος, καὶ τὴν ἐντὸς Ἄλπεων Γαλατίαν διὰ Βρούτου κατέχοντος. τῶν μὲν οὖν ἄλλων ῥᾳδίως ἐκράτησεν ὁ Πομπήϊος, ἀντικαθήμενος δὲ τῷ Βρούτῳ ἐχρόνισεν. εἶτα ἑαυτὸν ὁ Βροῦτος αὐτῷ ἐνεχείρισεν, ἢ μεταβαλλόμενος, ἢ προδοθείς. καὶ ὁ μὲν ἀνῃρέθη, υἱὸς δ' ἦν ὁ τὸν Καίσαρα ὕστερον διαχειρισάμενος Βροῦτος. Λέπιδος δὲ τῆς Ἰταλίας ἐκπεσὼν, νόσῳ ἀπέθανεν. ὁ μέν τοι Σερτώριος τὴν Ἰβηρίαν ἔχων, φοβερὸς ἦν. καὶ πρὸς τοῦτον οὖν ὁ Πομπήϊος ἐστάλη, συμμαχήσων Ὀππίῳ Μετέλλῳ μαχομένῳ πρὸς τὸν Σερτώριον. εἰς Ἰβηρίαν δὲ ἀφικόμενος, πρῶτον μὲν δυσὶ στρατηγοῖς ἀντικατέστη τοῦ Σερτωρίου, καὶ εἰκάζεις ὑπὲρ μυρίους ἀπέκτεινεν· εἶτα καὶ αὐτῷ Σερτωρίῳ προσμίξας, ἀμφίδοξον ἔσχε τὸν ἀγῶνα. ἐπελθόντος δὲ Πομπηΐῳ ὄντι ἱππότῃ ἀνδρὸς μεγάλου πεζοῦ, ὁ μὲν Πομπήϊος ὑπ' ἐκείνου ἐπλήγη τὴν χεῖρα, ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ Πομπηΐου αὐτὴν ἀπεκόπη. ἑνωθεὶς δὲ τῷ Μετέλλῳ, ἐτίμησε τὸν ἄνδρα, καὶ ἐτιμήθη. ἀλλὰ τοῦ Σερτωρίου δολοφονηθέντος ὑπὸ τῶν φίλων, Περπέννας ὁ τῶν αὐτοῦ ἡγεμόνων κορυφαιότατος, ἐπεχείρησεν ἐκείνῳ ποιεῖν ὁμοίως, τὰς ἐκείνου δυνάμεις περιβαλόμενος. ἀλλ' ὁ Πομπήϊος ἀντιταξάμενος αὐτῷ, ἐκράτησε πάντων, καὶ διεφθάρησαν οἱ πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων ἐν τῇ μάχῃ, αὐτὸν δὲ τὸν Περπένναν ἑαλωκότα ζῶον ἀπέκτεινε. καὶ προσμείνας ἐκεῖ, καὶ καταστήσας τὰ πράγματα, καὶ κατασβέσας τὰς ταραχὰς, εἰς Ἰταλίαν ἐπανῆγε τὸ στράτευμα. ἦν δὲ ὑποψία καὶ δέος, ὡς οὐ προήσεται τὸ στράτευμα, δι' ὅπλων δὲ βαδιεῖται μοναρχίας κατέχων. ὁ δὲ ταύτην ἀνεῖλε τὴν ὑπόνοιαν, ἀφήσειν τὸ στράτευμα φάσκων μετὰ τὸν θρίαμβον. ἓν δὲ ᾐτιῶντο οἱ βασκαίνοντες αὐτὸν, ὅτι τῷ δήμῳ μᾶλλον ἢ τῇ βουλῇ προσένειμεν ἑαυτὸν· ὅπερ ἦν ἀληθές. οὐ γὰρ ἦν οὗ τινος ἐμ-

μανίστερον

ὅτι μάγνον ὁ σύλλας προσεῖπεν αὐτόν.

ὅτι ἔτι ἄνηβος ἐθριάμβευσε πομπήϊος, καίτοι τοῦ σύλλα κωλύοντος.

ὅτι στρατεύματος ἡγεμὼν ἐγένετο πομπήϊος κατὰ λεπίδου, καὶ ἐνίκησεν αὐτόν.

ὅτι κατὰ σερτωρίου ἐστάλη ὁ πομπήϊος.

ὅτι ὁ σερτώριος ἐσφάγη, καὶ ὅτι ὁ περπέννας ἀνῃρέθη.

ὅτι ἐγκαλεῖται πομπήϊος ὡς δημοτικός, καὶ τῷ δήμῳ προσκείμενος.

μαχιώτερον ὁ Ῥωμαίων ἠγάπα δῆμος. ἐψηφίσθη γὰρ αὐτῷ ὑπατεία, καὶ δεύτερος θρίαμβος· συνυπατεύειν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Κράσσος ἐψηφίσθη, αὐτοῦ συμπράξαντος. ἀλλ' ἐκδιαχθέντες ὕπατοι διεφέροντο, καὶ ἐν μὲν τῇ βουλῇ ὁ Κράσσος ἴσχυε μᾶλλον, παρὰ δὲ τῷ δήμῳ ἐκράτει Πομπήϊος. παρῃτήσατο δὲ καὶ τὴν στρατηγίαν. καὶ ἔθους ὄντος τοῖς Ῥωμαίοις ἱππεῦσιν, ὅταν στρατεύσωνται τὸν νόμιμον χρόνον, ἄγειν τὸν ἵππον εἰς ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς τιμητάς, καταριθμησαμένους τε τῶν στρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἕκαστον, ὑφ' οἷς ἐστρατεύσαντο, καὶ διδόντας εὐθύνας τῆς στρατείας, καὶ οὕτως ἀφίεσθαι, νεμομένης τιμῆς ἢ ἀτιμίας προσηκούσης τοῖς βίοις ἑκάστων· τότε προεκάθηντο μὲν οἱ τιμηταί, καὶ οἱ ἱππεῖς παρῄεσαν ἐξεταζόμενοι. ὤφθη δὲ καὶ Πομπήϊος εἰς τὴν ἀγορὰν, τὰ μὲν ἄλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δὲ ἄγων τὸν ἵππον διὰ χειρός, ἦν δὲ τοῦ δήμου θαῦμα καὶ σιωπή. ἐπεὶ δὲ ὁ εἷς τῶν τιμητῶν, πυνθάνομαί σου, εἶπεν, ὦ Πομπήϊε Μάγνε, εἰ πάσας ἐστράτευσαι τὰς κατὰ νόμον στρατείας; ὁ δὲ μεγάλῃ φωνῇ, ἐστράτευμαι, ἀπεκρίνατο, καὶ πάσας ὑπ' ἐμαυτῷ αὐτοκράτορι. πρὸς τοῦτο ὁ δῆμος ἐξεκέκραγε, καὶ οἱ τιμηταὶ τοῖς πολίταις χαριζόμενοι, ἀναστάντες προέπεμψαν αὐτὸν οἴκαδε. ἤδη δὲ τῆς ἀρχῆς περαιωθείσης, ἐπέθετο αὐτῇ ὁ Πομπήϊος, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ πειρατικὸς αὐτῷ ἐνετέθη πόλεμος· ὥρμητο μὲν γὰρ ἡ πειρατικὴ δύναμις ἐκ Κιλικίας, ἐν τῷ Μιθριδατικῷ πολέμῳ ταῖς βασιλικαῖς ὑπηρεσίαις χρησαμένη ἑαυτῇ. εἶτα Ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἀφύλακτος ἦν ἡ θάλασσα, κατ' ὀλίγον αὐτοὺς ἐφειλκύσατο· καὶ δύναμιν ἔχοντες, οὐ τοῖς πλέουσιν ἐπετίθεντο μόνον, ἀλλὰ καὶ νήσους καὶ πόλεις παραλίους ἐπόρθουν. ἐγένοντο δ' οὖν αἱ μὲν λῃστρικαὶ νῆες ὑπὲρ χιλίας, αἱ δὲ ἁλοῦσαι ὑπ' αὐτῶν πόλεις ὑπὲρ τετρακοσίας, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἀβάτων ἐξεκόψαν ἱερῶν, ἐνύβριζον δὲ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. ὁπότε γάρ τις ἁλοὺς ἀνεβόησε Ῥωμαῖος εἶναι, ἐκπεπλῆχθαι προσποιούμενοι, καὶ δεδιέναι, τούς τε μηροὺς ἐπαίοντο, καὶ προσέπιπτον αὐτῷ· καὶ οἱ μὲν ὑπέδουν αὐτὸν ἐγκάλτια, οἱ δὲ τήβεννον περιέβαλον, οὕτω τε καταειρωνευσάμενοι, τέλος ἐν μέσῳ πελάγει κλίμακα περιβαλόντες, ἐκέλευον ἐκβαίνειν, καὶ ἀπιέναι χαίροντα. εἰ δὲ μὴ βούλοιτο, ὤθουντες αὐτὸν κατέδυον. πάσης γὰρ θαλάσσης ἀπλώτου τοῖς ἐμπόροις οὔσης, σπάνις ἦν τῶν ἀναγκαίων ἐν τῇ ἀγορᾷ. δόξαν δὲ τὸν Πομπήϊον ἐκπέμψαι κατὰ τῶν πειρατῶν, Γαβίνιος εἷς τῶν Πομπηΐου συνήθων ἔγραψε νόμον, οὐ ναυαρχίαν, ἄντικρυς δὲ μοναρχίαν αὐτῷ διδόντα. ἐδίδου γὰρ ὁ νόμος αὐτῷ ἀρχὴν τῆς ἐντὸς θαλάσσης Ἡρακλείων στηλῶν, ἠπείρου δὲ πάσης ἐπὶ θαλάσσης ἄχρι τετρακοσίων σταδίων, καὶ πεντεκαίδεκα πρεσβευτὰς ἐκ τῆς βουλῆς ἑλέσθαι ἐπὶ τὰς κατὰ μέρος ἡγεμονίας. χρήματα δὲ λαμβάνειν ἐκ τῶν ταμιείων καὶ τῶν τελωνῶν ὅσα βούλοιτο, καὶ ναῦς διακοσίας. ταῦτα ὁ μὲν δῆμος προθύμως ἐδέξατο. οἱ δὲ τῆς συγκλήτου προὐφανέστεροι, φόβου ἄξιον ἐνόμιζον τὸ τῆς ἐξουσίας ἀπερίληπτον καὶ ἀόριστον, καὶ ἀντέλεγον πλὴν Καίσαρος· οὗτος δὲ συνηγόρει τῷ νόμῳ, οὐ διὰ τὸν Πομπήϊον, τὸν δῆμον δὲ θεραπεύων, καὶ οἰκειούμενος ἑαυτῷ. τέως μέντοι ἐκυρώθη τὸ ψήφισμα. καὶ ὁ Πομπήϊος εἰς ἐκκλησίαν ἐλθών, διπλάσια τὰ ἐψηφισμένα λαβεῖν διεπράξατο. διελὼν οὖν τὰ πελάγη καὶ διαστήματα τῆς θαλάσσης εἰς μέρη τρισκαίδεκα, καὶ νεῶν ἀριθμὸν ἐφ' ἑκάστῳ καὶ ἄρχοντα τάξας, ἐκάθηρε τῶν λῃστηρίων τὸ Τυρρηνικὸν πέλαγος, τὸ Λιβυκὸν, τὸ περὶ Σαρδόνα, καὶ Κύρνον, καὶ Σικελίαν, ἡμέραις τεσσαράκοντα.

ἔπε

Ἔθος οἱ τιμηταὶ τὸν πομπήϊον ἐδέξαντο προπέμψαντα αὐτούς.

Περὶ τῶν πειρατικῶν νόμων, καὶ ὅσας εἶλον πόλεις, καὶ ὅσα ἱερὰ διεσύλησαν, Ῥωμαίους ἐνέπαιζον, καὶ ὅσα ἐψηφίσθη κατ' αὐτῶν ψηφίσματα.

Ἔπειτα ταμίας τὸν πειρατικὸν πόλεμον ἐκάθηρε, καὶ τὴν θάλασσαν τῶν λῃστηρίων ἐκάθηρε, καὶ ὅπως ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐνίκησε.

iora & ardentiora populi Romani ſtudia habuit. Itaq; & alter triumphus, & conſulatus, & Craſſus illius gratia adiutus collega ei datus eſt. Cæterùm in Conſulatu nõ conſenſerũt: ac maior fuit Craſsi in curia, Pompeij in cõcione autoritas. * Imperiũ quidẽ recuſauit. & quia moris erat, ut Romani equites, cum legitimũ tempus militaſſent, equo quiſq; ſuo in forũ ad Cenſores adducto, duces & imperatores recẽſerent, ſub quibus ſtipendia meruiſſent: & rationibus militiæ redditis, uel honore uel ignominia pro anteactæ uitæ ratione afficerentur: Pompeio etiam inter cæteros imperij inſignibus ornato, equum manu ad Cenſores adducente: populus cum admiratione tacuit: Pompeius uerò altero Cenſore rogante, an omnes expeditiones ex lege obijſſet? magna uoce ſe obijſſe reſpondit, easq; omnes ſe ipſo imperatore. Tum populo acclamante, à Cenſoribus in multitudinis gratiam honorificè domum eſt deductus. Poſt anni exitum magiſtratu abeunti bellum Piraticum eſt mandatum. Piratæ porrò ex Cilicia profecti, bello Mithridatico regiæ claſsi nauarant operam. Deinde Romanis bellis ciuilibus inter ſe congreſsis, freti multitudine, paulatim mare incuſtoditum inuaſerunt, non nautas duntaxat aggredi, ſed inſulas & urbes maritimas etiam occupare ſoliti. Naues habuerunt amplius mille, urbes cæperunt ultra quadringentas, multa religioſiſsima fana exciderunt, & Romanis ipſis inſultarunt. Nam cum aliquis captus exclamabat, ſe Romanum eſſe, ſe territos præ metu femora ferire ſimulantes, ante eum prouoluti, partim calceos ei circumligabant, partim togam induebant. Sic ludibrio habitum, demiſſa in medium pelagus ſcala, excendere, & lætum abire iuſſerunt: reſtitantem, impellendo demerſerunt. Cum autem maria omnia mercatoribus intercluſa eſſent, & rerum in foro uænalium penuria laboraretur, Pompeio duce delecto, Gabinius familiaris eius legem tulit, qua illi non claſsis imperium, ſed planè Monarchia tribuebatur: conceſſa poteſtate maris quod intra columnas Herculanas eſt, & terræ continentis à quolibet mari ad quadringenta ſtadia: & ut quindecim legatos è ſenatu ad partes imperij tutandas ſibi legeret: & pecuniæ quantum uellet, ex ærario & uectigalibus ſumeret, ac naues ducentas. Hæc plebs alacriter approbauit. Primores autem ſenatus immenſam illam & infinitam poteſtatem metuentes, aduerſati ſunt: præter Cæſarem, qui legem non in Pompeij gratiam, ſed plebis ſibi conciliandæ ſtudio defendit. Decreto illo firmato, Pompeius in concione dupla omnia impetrauit: diuiſo'que pelago, & maris interuallis in partes tredecim deſcriptis, certis nauibus & duce in parte qualibet collocatis, mare Tyrrhenum, Africanum, Sardoum, Corſicum, Siculum, intra dies quadraginta pacauit.

Dein-

Pompeius imperator quam miles.

Bellum Piraticum.

Deinde cum urbes feſtinanter præterueheretur, Athenas non præterijt. Sed excenſu in terram et re diuina facta, populoque ſalutato, inſcriptiones ſui honoris cauſa factas inuenit, unam intra portam his uerbis: Quatenus te hominẽ eſſe agnoſcis, eatenus Deus es: alterã extra: Expectabamus, adorabamus, uidimus, deducimus: piraticum bellum confectum eſt, & latrocinia toto mari profligata non amplius trimeſtri ſpacio. His Romæ nũciatis, Manlius tribunus plebis rogationẽ tulit, ut Põpeius Luculli prouincia ſuſcepta, & Bithynia adiũcta, bellũ Mithridati et Tigrani regibus inferret, retenta claſſe & maris imperio. Quod nõ aliud erat, niſi Romanum principatũ uni tradere. Tamẽ ea rogatio, optimatib. metu populi tacentibus & cõniuentibus, ualuit: Pompeius uerò literis acceptis, fertur contractis ſupercilijs percuſſoque femore præ ſe tuliſſe, quaſi grauiter moleſteque ferret imperiũ: quam diſſimulationẽ ne amicis quidẽ ſuis probauit. Inde mari intra Boſporũ & Phœniciam præſidijs occupato, contra Mithridatẽ eſt profectus. qui cum montem inexpugnabilẽ ob aquæ penuriam deſeruiſſet, eundem Pompeius occupauit, coniectura tum ex ſtirpium natura, tum ex locorũ flexibus capta, locum illum fontes habere. cumque puteos effodi iuſſiſſet, tota caſtra celeriter aqua abundarunt. Deinde caſtris circumpoſitis, hoſti fugam intercludere ſtuduit. ſed ille dies XLV obſeſſus, nihilominus cum firmiſsima parte exercitus elapſus eſt, inutilibus & ægrotis interfectis. Quẽ Pompeius circa Euphratem aſſecutus, timẽs ne flumen traijceret, intempeſta nocte eduxit exercitum. Ibi neceſſe erat pro uallo certare, lunaresque radij turbabant regios. Nam Romani lunam iamiam occiduam a tergo habebant: unde corporum umbræ longè antrorſum proiectæ, opinionẽ hoſtibus aſſerebant, eos in propinquo eſſe. Telis igitur incaſſum emiſſis, attingebant neminẽ. Hoc Romani animaduerſo, clamore ſublato accurrerunt, & ultra decẽ millia in fuga ceciderunt. Ipſe Mithridates cum pluribus effugit. Pompeius uerò in Armeniam impreſſionem fecit, à Tigrane iuniore acceſſitus: iã enim à patre defecerat. At rex Tigranes à Lucullo attritus, humanitate Pompeij audita, deditionẽ fecit, præſidio in regiã accepto. Ad Pompeiũ accedens, Cidarim capiti detractam, ante pedes illius collocare, et humi procumbere uoluit. Sed Pompeius prehẽſa dextera, eo iuxta ſe, filio eius ex altera parte collocato, dixit: Cætera Lucullo eſſe aſcribẽda, à quo ei adẽpta eſſet Syria, Phœnicia, Cilicia, Galatia, Sophene. Quæ uerò ad ſuũ uſque aduentũ conſeruaſſet, ea habiturũ. Filiũ eius in Sophene regnaturũ eſſe. His Tigranes acquieuit. eius uerò filius iratus, cũ ad cœnã uocaretur, Nihil ſibi opus eſſe iſtis Põpeij honorib. dixit: ſe eñ aliũ Romanũ inuenturũ eſſe. Quia re in uinculis ad triumphũ ſeruatus eſt. Pompeius Afranio ad Armeniæ præſidium relicto,

per

Mithridati cum bellũ.

Mithridates ad Euphratẽ profligatur.

Tigranis deditio.

εἶτα παραπλέων τὰς πόλεις μετὰ σπουδῆς, οὐ παρῆλθε τὰς Ἀθήνας. ἀνελθὼν δὲ, καὶ θύσας, καὶ προσαγορεύσας τὸν δῆμον, εὗρεν ἐπιγραφὰς εἰς αὐτὸν πεποιημένας, ὧν ἡ μὲν ἐντὸς τῆς πύλης ἔλεγεν· ἐφ' ὅσον ἂν ἄνθρωπος οἶδας, ἐπὶ τοσοῦτον εἶ θεός. ἡ δὲ ἐκτός· προσεδοκῶμεν, προσεκυνοῦμεν, εἴδομεν, προπέμπομεν. κατελύθη μὲν οὖν ὁ πειρατικὸς πόλεμος, καὶ ἡ πανταχοῦ τῆς θαλάσσης ἐξερρίφη λῃστεία, οὐκ ἐν πλείονι χρόνῳ μηνῶν τριῶν. τούτων δὲ εἰς Ῥώμην ἀπαγγελθέντων, γράφει νόμον εἷς τῶν δημάρχων ὁ Μάλλιος, παραλαβόντα Πομπήιον πᾶσαν τὴν χώραν ὅσης ὁ Λεύκολλος ἦρχε, προσλαβόντα δὲ καὶ Βιθυνίαν, πολεμεῖν Μιθριδάτῃ καὶ Τιγράνῃ τοῖς βασιλεῦσιν, ἔχοντα καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, καὶ τὸ κράτος τῆς θαλάσσης, ὡς οὐδὲν ἕτερον ἄλλο φασὶν ἢ ὑφ' ἑνὶ συλλήβδην γενέσθαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. τὸ μὲν οὖν ψήφισμα ἐκυρώθη, φοβηθέντων τὸν δῆμον τῶν ἀριστοκρατικῶν, καὶ σιωπησάντων. Πομπήιος δὲ δεξάμενος τὰ γράμματα, λέγεται τὰς ὀφρῦς συναγαγεῖν, καὶ τὸν μηρὸν πατάξαι, ὡς δυσχεραίνων, καὶ βαρυνόμενος τὴν ἀρχήν. τὴν δ' εἰρωνείαν ταύτην οὐδ' οἱ συνήθεις αὐτῷ ῥᾳδίως ἤνεγκαν. τῆς δὲ τῶν μεταξὺ Φοινίκης καὶ Βοσπόρου θαλάσσης ἤδη φρουραῖς ὑπὸ στόλων διαλαβὼν, αὐτὸς ἐβάδιζεν ἐπὶ Μιθριδάτην. ἐκείνου δ' ἐκλιπόντος ὄρος δυσμαχον, ὡς ἄνυδρον, ἐν ᾧ ἐστρατοπεδεύετο, ὁ Πομπήιος κατέσχεν αὐτὸ, καὶ τῇ φύσει τῶν βλαστανόντων, καὶ ταῖς συγκλινίαις τῶν τόπων τεκμαιρόμενος ἔχειν πηγὰς τὸ χωρίον, ὀρύσσειν ἐκέλευσε φρέατα. καὶ ταχὺ μεστὸν ἦν ὕδατος τὸ στρατόπεδον. εἶτα τὰ περιστρατοπεδεύσας, ἐπετείχιζεν αὐτῷ. ὁ δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα πολιορκηθεὶς ἡμέρας, ἔλαθεν ἀποδρὰς μετὰ τῆς ἐρρωμένης δυνάμεως, ἀποκτείνας τοὺς ἀχρήστους καὶ τοὺς νοσοῦντας. καταλαβὼν δὲ αὐτὸν περὶ τὸν Εὐφράτην ὁ Πομπήιος, ἵνα μὴ φθάσῃ περάσας τὸν ποταμὸν, ἐκ μέσων νυκτῶν ἐπῆγε τὴν στρατιάν. ἦν οὖν ἀνάγκη ἐπὶ τοῦ χάρακος μάχεσθαι. σελήνη δ' ἦν καταφερομένη, ἣ τοὺς βασιλικοὺς ἔσφηλεν. ἦν γὰρ κατὰ νώτου τὴν σελήνην Ῥωμαῖοι. ἤδη δὲ περὶ δύσιν οὔσης, αἱ σκιαὶ τῶν σωμάτων πρόσθεν πίπτουσαι πολὺ, δόκησιν παρεῖχον τοῖς πολεμίοις ἐγγίζειν τοὺς Ῥωμαίους αὐτοῖς· καὶ τοὺς ὑσσοὺς ἀφιέντες, ἐφίκοντο οὐδενός· ὃ συνιδόντες οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ κραυγῆς ἐπέδραμον, καὶ φεύγοντας ἔκτεινον, ὡς πολὺ πλείους μυρίων ἀποθανεῖν. αὐτὸς δὲ Μιθριδάτης μετὰ πλειόνων διέφυγε. Πομπήιος δὲ εἰς Ἀρμενίαν ἐνέβαλε, τοῦ νέου Τιγράνου καλοῦντος αὐτόν· ἤδη γὰρ ἀφειστήκει τοῦ πατρός. ὁ δὲ βασιλεὺς Τιγράνης ὑπὸ Λευκόλλου συντετριμμένος, ἥμερον δὲ πυθόμενος τὸν Πομπήιον, ἑαυτόν τε παρέδωκε, καὶ φρουρὰν ἐδέξατο περὶ τὰ βασίλεια. προσιὼν δὲ τῷ Πομπηίῳ, τήν τε κίταριν ἀφεῖλε τῆς κεφαλῆς, καὶ ὥρμησε πρὸ τῶν ποδῶν αὐτὴν ἐκείνου θεῖναι, καὶ καταβαλεῖν ἑαυτόν. ἀλλ' ὁ Πομπήιος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαβόμενος, προσηγάγετο, καὶ πλησίον ἱδρύσατο, τὸν δ' ἐκείνου υἱὸν ἐπὶ θάτερα, καὶ εἶπε τῶν μὲν ἄλλων δεῖν αἰτιᾶσθαι Λεύκολλον· ὑπ' ἐκείνου γὰρ ἀφῃρῆσθαι Συρίαν, Φοινίκην, Κιλικίαν, Γαλατίαν, Σωφηνήν· ἃ δὲ ἄχρις αὐτοῦ διατετήρηται, ἕξειν, Σωφηνῆς δὲ βασιλεύσειν τὸν υἱόν. ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν Τιγράνης ἠγάπησεν, ὁ δὲ υἱὸς ἐδυσφόρει. καὶ κληθεὶς ἐπὶ δεῖπνον, οὐκ, ἔφη, Πομπηίου δεῖσθαι, τοιαῦτα τιμῶντος. καὶ γὰρ αὐτὸς ἄλλον εὑρήσειν Ῥωμαῖον. ἐκ τούτου δεθεὶς, εἰς τὸν θρίαμβον ἐφυλάττετο. καταλιπὼν δὲ Πομπήιος φρουρὸν Ἀρμενίας Ἀφράνιον, αὐτὸς

διὰ τῆς

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

διὰ τῶν προσοικούντων τὸν Καύκασον ἐθνῶν, τὸν Μιθριδάτην ἐδίωξε. μέγιστα δὲ αὐτῶν εἰσὶν ἔθνη Ἀλβανοί τε καὶ Ἴβηρες, οἱ μὲν ὑπὲρ τὰ Μοσχικὰ ὄρη καὶ τὸν Πόντον καθήκοντες, Ἀλβανοὶ δ' ὑπὲρ τὴν ἕω καὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν. οὗτοι πρῶτον μὲν αἰτήσαντι Πομπηΐῳ δίοδον ἐδεδώκεσαν, εἶτα γενόμενοι τετρακισμυρίων οὐκ ἐλάττους, προσέβαλον αὐτῷ, καὶ τραπέντες ἐφθάρησαν παμπληθεῖς. τοῦ δὲ βασιλέως αὐτῶν πέμψαντος πρέσβεις, σπεισάμενος, ἀπῆλθεν ἐπὶ τοὺς Ἴβηρας μαχιμωτέρους ὄντας τῶν Ἀλβανῶν, καὶ μήτε Μήδοις μήτε Πέρσαις ὑπείξαντας, διαφυγόντας δὲ καὶ τὴν τῶν Μακεδόνων δυναστείαν, Ἀλεξάνδρου ταχέως ἐκ τῆς Ὑρκανίας ἀπάραντος. ἀλλὰ καὶ τούτους μεγάλῃ μάχῃ τρεψάμενος, πολλοὺς ἀνεῖλε, καὶ πολλοὺς ἐζώγρησεν. ἐντεῦθεν εἰς τὴν Κόλχων ἐνέβαλεν. αὖθις δὲ Ἀλβανῶν νεωτερισάντων, ἤλαυνεν ἐπ' αὐτοὺς δι' ἀνύδρου καὶ ἀργαλέας ὁδοῦ, ὕδωρ ἐν ἀσκοῖς πολλοῖς ἐπικομιζόμενος. καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σφῶν βασιλέως στρατηγουμένοις, ἐνίκησε· καὶ αὐτὸν ἐπελθόντα οἱ καὶ βαλόντα, ἐκ χειρὸς διελάσας ἀπέκτεινεν. ἔνθα καὶ Ἀμαζόνας λέγονται συμμαχῆσαι τοῖς Ἀλβανοῖς. μετὰ γὰρ τὴν μάχην σκυλευομένων τῶν νεκρῶν, πέλταις Ἀμαζονικαῖς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ κοθόρνοις ἐνέτυχον, σῶμα δὲ γυναικεῖον οὐδὲν εὑρέθη. νέμονται δὲ αὗται τὰ καθήκοντα πρὸς Ὑρκανίαν θάλασσαν τοῦ Καυκάσου· μέσον δὲ τῶν Ἀλβανῶν καὶ αὐτῶν οἰκοῦσι Γέλαι καὶ Λίγυες, οἷς ἑκάστου ἔτους περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν εἰς ταὐτὸν φοιτῶσαι, ὁμιλοῦσιν ἐπὶ δύο μῆνας. εἶτα καθ' ἑαυτὰς ἀπαλλαγεῖσαι βιοῦσι· τεκοῦσαι δὲ τὰ μὲν ἄρρενα, κομίσασαι περὶ τὴν τῶν πατέρων ἐκτιθέασι γῆν, τὰ δέ γε θήλεα τρέφουσι. τῶν δὲ τοῦ Μιθριδάτου παλλακῶν ἀναχθεισῶν πρὸς αὐτόν, οὐδεμιᾶς ἔγνω Πομπήϊος. Στρατονίκη δέ, ἣ καὶ μέγιστον παρὰ τῷ Μιθριδάτῃ ἔσχεν ἀξίωμα, καὶ τὸ πολυχρυσότατον τῶν φρουρίων ἐφύλαττε, δῶρά τε πολλὰ τῷ Πομπηΐῳ προσήγαγε, καὶ τὸ φρούριον παρεδίδου. ὁ δὲ τῶν προσαχθέντων ὅσα κόσμον ἱεροῖς καὶ λαμπρότητα τῷ θριάμβῳ παρεῖχον, λαβὼν μόνα, τὰ λοιπὰ τὴν Στρατονίκην ἔχειν ἐκέλευσε. καὶ τοῦ βασιλέως δὲ τῶν Ἰβήρων κλίνην καὶ τράπεζαν, καὶ θρόνον, χρυσᾶ πάντα πέμψαντος αὐτῷ, καὶ ταῦτα τοῖς ταμίαις εἰς τὸ δημόσιον παραδέδωκεν. ὡς δὲ τὸν Μιθριδάτην ἑώρα φεύγοντα χαλεπώτερον ἢ μαχόμενον, τούτῳ μὲν ἀπειλῶν ἰσχυρότερον ἑαυτοῦ πολέμιον τὸν λιμὸν ἀπολείψειν, αὐτὸς δὲ προῄει σὺν στρατιᾷ. χειρωσάμενος δὲ διὰ Ἀφρανίου τοὺς περὶ Ἄμανον * Ἄραβας, καταβὰς εἰς Συρίαν, ταύτην μὲν ἐπαρχίαν καὶ κτῆμα Ῥωμαίων ἀπέφηνε. τὴν δὲ Ἰουδαίαν ὑπέταξε, καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς Ἀριστόβουλον συνέλαβεν, ὡς ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἤδη ἱστόρηται. μέγα δὲ ἦν ὄνομα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ μεῖζον τῆς ἀρετῆς καὶ πρᾳότητος. ὁ δὲ τῶν περὶ τὴν Πέτραν Ἀράβων βασιλεὺς δείσας, ἔγραψε Πομπηΐῳ πάντα ποιήσειν. ἠγγέλη μέντοι αὐτῷ τεθνεὼς καὶ ὁ Μιθριδάτης, Φαρνάκου τοῦ υἱοῦ διαχειρισαμένου αὐτόν. εἰς Ἀμισὸν δὲ ἀφικομένῳ Πομπηΐῳ, πολλὰ μὲν δῶρα παρὰ Φαρνάκου ἐκομίσθη, πολλὰ δέ γε πρὸς ἐκείνοις σώματα, καὶ αὐτὸς ὁ Μιθριδάτου νεκρός. ἐπανιὼν δὲ λυπηρὰν τὴν ἐπάνοδον ἔγνω διὰ τὴν γυναῖκα Μουκίαν, ἐξυβρίσασαν παρὰ τὴν ἐκδημίαν αὐτοῦ. καὶ πλησιάσας τῇ Ἰταλίᾳ, ἔπεμψεν ἐκείνῃ τὴν ἄφεσιν. ὡς δὲ τῇ Ῥώμῃ λόγοι περὶ αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ θόρυβος ἦν, ὡς τὸ στράτευμα τῇ πόλει ἐπάξοντος καὶ μοναρχήσοντος, ὁ δὲ τῆς Ἰταλίας ἅμα ἐπέβη, καὶ ἐκκλησιάσας, τοὺς στρατιώτας ἐκέλευ-

περὶ ἀμαζόνων.

per gentes Caucaſi mõtis accolas Mithridatẽ eſt perſecutus, quarũ maximæ ſunt Albani & Iberes: hi ad Meſchicos montes & Pontũ pertinentes, illi uerſus ortum & mare Caſpiũ habitantes. Albani Pompeio petenti tranſitũ dederant. Deinde cum non pauciores X L millibus conueniſſent, impetũ in eum fecerunt: ſed profligati ſunt, atque ingens multitudo perijt. Eorum uerò regi pace quam per legatos petierat, data, contra Iberes eſt profectus, Albanis bellicoſiores: qui neq; Perſis neq; Medis ceſſerant, & Macedonum quoq; dominatum effugerant, Alexandro celeriter ex Hyrcania digreſſo. Sed & his magno prælio ſuperatis, multos occidit, multos cæpit. Inde Colchidem inuaſit, & contra Albanos qui defecerant, per aſperam & aridam uiam aqua multis utribus allata, rediens: ijs uictis, regem & ducem eorum Adelphũ ictum inferentem, gladio transfixit. In Albanorum exercitu Amazones fuiſſe perhibentur. nam cum poſt præliũ cadauera ſpoliarentur, Romani peltas Amazonicas & cothurnos, nullum tamen fœmineum corpus repererunt. Incolũt eæ mulieres eas Caucaſi partes quæ ad mare Hyrcanum deſcendunt. In illarum Albanorumq; medio habitant Gelię & Ligyes, cum quibus quotannis circa flumen Thermodontem per duos menſes coeunt. Inde digreſſæ, uitam ſine uiris agunt. Cum peperunt, mares circa patrum terram exponunt: puellas ipſæ educant. Mithridatis pellicib. ad ſe adductis, nullius conſuetudine Pompeius uſus eſt. Stratonice uerò ſumma dignitate apud Mithridatem prædita, caſtello opulentiſſimo præfecta, multa munera Pompeio obtulit, & caſtellum ipſum tradidit. Is uerò ijs tantũ quæ uel templis ornamento futura, uel triumpho ſplendorem allatura erant, acceptis: reliqua Stratonicen habere iuſsit. Item lectũ, menſam, ſolium, aurea omnia ſibi à rege Iberũ miſſa, quæſtoribus dedit, in ærarium referenda. Ut Mithridatem fugiendo quâm pugnandò moleſtiorem eſſe uidit, ſe hoſtem illi famẽ, ſe ipſo grauiorem, relicturum eſſe minatus, cum exercitu progreſſus eſt: domitiſq; per Afranium * Arabibus, qui ad Amanũ habitant, Syriam populi Romani prouinciam & poſſeſsionem fecit: Iudæam ſubegit, Ariſtobulo rege cõprehenſo, ut iam in hiſtoria Iudaica eſt expoſitũ. Cum potentia Pompeij multum, uirtus & clementia magis etiam celebrarentur, Arabiæ Petreæ rex territus, ei ſcripſit, ſe in eius poteſtate fore. Nunciato Mithridatis interitu, Aminſum profectus, à Pharnace parricida multa munera accepit, multos homines, & ipſum Mithridatis cadauer. Reditum ei moleſtum fecit uxoris Mutiæ per ipſius abſentiam adulterium: cui, cum Italiæ appropinquaſſet, libellum repudij miſit. Romæ autem rumore & tumultu orto, quaſi exercitum in urbem adducturus & regnũ occupaturus eſſet: ſimulatq; Italiam attigit, concione aduocata, milites in

Albani.

Iberes.

Amazones.

Pompeij continentia & abſtinentia.

Pharnaces parricida.

Mutiæ repudium.

ſua quenq; redire, atq; iterum ad triumphum præſtò eſſe iuſsit. Exercitu dimiſſo, ciuitates eum inermem cum paucis ire uidentes, præ lætitia effuſæ, Romam cum maioribus copijs officij gratia perduxerunt. *Pōpeij affinitas à Catone repudiata.* Lege autem non permittente, ut ante triumphū urbem ingrederetur, à ſenatu petijt, ut comitia conſularia differrentur: ſed id Catone aduerſato non impetrauit. Quare uirū eum conciliare ſibi ſtudens, ex duabus illius nepubus alterā ipſe ducere, alteram filio ſuo deſpondere uoluit: qua affinitate Cato, ut quæ corrumpendæ ſuæ integritati eſſet, repudiata, & ſororē & uxorē iratas habuit. Pòſt Pompeio ob conſulatū Afranio petendū pecunia per tribus diſtributa male audiente, ut qui dignitates indignis uænales fecerat: Cato mulieribus dixit: Iſta probra nobis communia erūt, ſi affinitatē cum Pompeio cõtraxerimus. Triumpho propter magnitudinē biduo peracto: tamen ex apparatis rebus, temporis excluſæ anguſtijs multæ ſpectari non potuerunt: & ſcriptura prælata ſignificatum eſt, de quibus gentibus triumphaſetus. *Catalogus gentium à Pompeio deuictarū.* Hæ aūt fuerunt, Pontus, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Media, Colchi, Iberes, Albani, Syria, Cilicia, Meſopotamia, Phœnicia, Palæſtina, Iudæa, Arabia, Piratæ terra mariq; debellati. Inter hæc caſtella mille non pauciora capta, urbes penè nongentæ: naues piraticæ octingentæ, hoſtiū * regiæ undequadraginta. Adhæc in literis referebatur, cum ex uectigalibus * quinquies millies centena millia in ærarium redirent, ſe decies octies & quingenties centena millia adiecisse. In ærariū inferri ſignatæ pecuniæ & aurei atq; argētei ornatus uicies mille talēta, præter ea quæ militibus donata eſſent. In triūpho ducti ſunt, præter archipiratas, Tigranis Armenij filius, cum uxore & filiabus, ipſiusq; regis Tigranis uxor Zoſime, & Iudæorū rex Ariſtobulus, & cognati Mithridatis, alijq; plures. *Tres triumphi.* Illud aūt in eius gloria præcipuū fuit, quòd tres triūphos duxit: primum ex Africa, alterum ex Europa, poſtremum ex Aſia: tum annos XL natus, uictorijs totum penè terrarum orbem complexus. *Res frumētaria.* Pòſt, Roma finitimisq; locis annonæ penuria laborantibus: in Sicilia, Sardinia, & Africa maxima frumenti copia coacta, cum gubernatores ob uentorum uehementiam ſoluere recuſarent, primus naui conſcenſa, & ancoris reuelli iuſsis, exclamauit: „Nauigare neceſſe eſt, uiuere non eſt neceſſe. Hac audacia, ſecundaq; fortuna uſus, omnes mercatus frumento, nauibus mare impleuit. *Cæſaris amicitia Pōpeio exitiabilis.* E're porrò eius fuiſſet, ſi tum uitam cum morte commutaſſet. Inſecutum enim tempus ei ſucceſſus inuidioſos & caſus exitioſos attulit. Nam cum ſe cum Cæſare coniunxiſſet, eumq; ſua autoritate & potentia extuliſſet, ab illo euerſus & conculcatus eſt. Ne autem bis eadem commemorentur, quæ de Pompeio reſtant, in Cæſaris hiſtoria (in eam enim incidunt) referentur.

ἐκέλευσεν ἕκαστον πρὸς τὰ οἰκεῖα τραπέσθαι, καὶ αὖθις ἀθροισθῆναι διὰ τὸν θρίαμβον. σκεδασθείσης δ' οὕτω τῆς στρατιᾶς, ἄνοπλον αἱ πόλεις ὁρῶσαι Πομπήιον, καὶ μετ' ὀλίγων ἀπιόντα, ὑφ' ἡδονῆς ἐκχεόμεναι καὶ προπέμπουσαι, συγκατῆγον εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ δυνάμεως πλείονος. τοῦ δὲ νόμου μὴ συγχωροῦντος, πρὸ τοῦ θριάμβου παρελθεῖν εἰς τὴν πόλιν, πέμψας ἠξίου τὴν βουλὴν ὑπερτεθῆναι τὰς τῶν ὑπάτων ἀρχαιρεσίας. Κάτωνος δ' ἐναντιωθέντος, οὐκ ἔτυχε. διὸ καὶ οἰκειώσασθαι τὸν ἄνδρα ἐβούλετο. δυοῖν οὖν ἀδελφιδῶν οὐσῶν ἐκείνῳ, τὴν μὲν αὐτὸς ἐζήτει λαβεῖν, τὴν δὲ τῷ υἱῷ συνοικίσαι. παραιτουμένου δὲ τὴν ἀγχιστείαν τοῦ Κάτωνος, ὡς διαφθορὰν ἡγουμένου αὐτὴν τοῦ τρόπου, ἡ ἀδελφὴ καὶ ἡ γυνὴ ἐχαλέπαινον. Ἀφρανίου δὲ ὑπατείαν μετιόντος, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὰς φυλὰς ἀργύριον ἀναλίσκοντος, καὶ κακῶς ἐντεῦθεν ἀκούοντος, ὡς ὠνίαν τὴν ἀρχὴν ποιουμένου τοῖς μὴ τοιαύτης ἀξίοις, ὁ Κάτων ἔφη πρὸς τὰς γυναῖκας· τούτων τῶν ὀνειδῶν κοινωνητέον ἡμῖν, οἰκείοις γενομένοις πρὸς τὸν Πομπήιον. τοῦ θριάμβου δὲ ὑπὸ μεγέθους ἐν δυσὶ τελεσθέντος ἡμέραις, οὐκ ἐξήρκεσαν αὗται, ἀλλὰ τῶν παρεσκευασμένων πολλὰ τῆς θέας ἐξέπεσε· γράμμασι δὲ προηγουμένοις ἐδήλουν τὰ γένη, καθ' ὧν ἐθριάμβευσεν, ἦν δὲ ταῦτα· Πόντος, Ἀρμενία, Παφλαγονία, Καππαδοκία, Μηδία, Κόλχοι, Ἴβηρες, Ἀλβανοί, Συρία, Κιλικία, Μεσοποταμία, τὰ περὶ Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην, Ἰουδαία, Ἀραβία, τὸ πειρατικὸν ἅπαν ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ καταπεπολεμημένον. ἐν δὲ τούτοις φρούρια μὲν ἑαλωκότα χιλίων οὐκ ἐλάττω, πόλεις δὲ οὐ πολὺ τῶν ἐνακοσίων ἀποδέουσαι, καὶ νῆες πειρατικαὶ ὀκτακόσιαι, κατοικίαι δὲ * πόλεων μιᾶς δέουσαι τεσσαράκοντα. πρὸς δὲ τούτοις ἐφράζετο διὰ τῶν γραμμάτων, ὅτι πεντακισχίλιαι μὲν μυριάδες ἐκ τῶν τελῶν ὑπῆρχον, ἐκ δὲ ὧν αὐτὸς προσεκτήσατο, μυριάδας ἑπτακισχιλίας πεντακοσίας Ῥωμαῖοι λαμβάνουσιν. ἀναφέρεται δὲ εἰς τὸ δημόσιον ταμιεῖον ἐν νομίσματι καὶ κατασκευαῖς ἀργυρείων καὶ χρυσίων δισμύρια τάλαντα, πάρεξ τῶν τοῖς στρατιώταις νενεμημένων. αἰχμάλωτοι δὲ ἐπεμπεύθησαν, ἄνευ τῶν ἀρχιπειρατῶν, υἱὸς Τιγράνου τοῦ Ἀρμενίου, μετὰ γυναικὸς καὶ θυγατέρων. αὐτοῦ τε Τιγράνου τοῦ βασιλέως γυνὴ Ζωσίμη, καὶ βασιλεὺς Ἰουδαίων Ἀριστόβουλος, καὶ συγγενεῖς Μιθριδάτου, ἄλλοι τε πλείους. μέγιστον δὲ ὑπῆρξε πρὸς δόξαν αὐτῷ, ὅτι τρὶς τεθριαμβευκώς, τὸν μὲν πρῶτον ἐκ Λιβύης, τὸν δὲ δεύτερον ἐξ Εὐρώπης, τὸν δὲ τελευταῖον ἀπὸ τῆς Ἀσίας κατάγων, τρόπον τινὰ τὴν οἰκουμένην ἐδόκει τοῖς τρισὶν ἐπῆχθαι θριάμβοις. ἦν δὲ τότε ἐτῶν τεσσαράκοντα. σιτοδείας δὲ μετὰ ταῦτα τὴν Ῥώμην καὶ τὰ περὶ αὐτὴν κατασχούσης, πλεύσας εἰς Σικελίαν, καὶ Σαρδώ, καὶ Λιβύην, ἤθροισε σῖτον· καὶ ἀνάγεσθαι μελλόντων τῶν κυβερνητῶν ὀκνούντων διὰ τὰ πνεύματα βίαια, πρῶτος αὐτὸς ἐμβάς, τὰς ἀγκύρας αἴρειν ἐκέλευσε, καὶ ἀνεβόησε, πλεῖν ἀνάγκη, ζῆν δὲ οὐκ ἀνάγκη. τοιαύτῃ δὲ τόλμῃ χρώμενος, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ, ἐνέπλησε τὰ ἐμπόρια σίτου, πλοίων δέ γε τὴν θάλασσαν. καὶ ὤνητο μὲν ἂν ἐντεῦθεν τοῦ βίου παυσάμενος. ὁ δὲ ἐπιγενόμενος αὐτῷ χρόνος τὰς μὲν εὐτυχίας ἐπιφθόνους ἤνεγκεν, ἀνηκέστα δέ γε τὰ δυστυχήματα. προσθεὶς γὰρ Καίσαρι, καὶ διὰ τῆς οἰκείας δόξης τε καὶ δυνάμεως ἐξάρας αὐτόν, ὑπ' ἐκείνου αὖθις ἐτράπη τε καὶ κατεβέβλητο. ἵνα δὲ μὴ δὶς τὰ αὐτὰ ἱστορῆται, ἐν τοῖς περὶ Καίσαρος τὰ λοιπὰ τοῦ Πομπηΐου εἰρήσεται, τῇ περὶ ἐκείνου συνυφαινόμενα ἱστορίᾳ.

ΠΕΡΙ ΙΟΥΛΙΟΥ ΓΑΙΟΥ καίσαρος.

Εὐτυχὴς δὲ ὁ καῖσαρ ἐν στρατηγίαις γενόμενος, καὶ πολλοὺς κατωρθωκὼς πολέμους, μνησθεὶς δ' ἑαυτῷ τῆς ἐκ τοῦ δήμου ῥοπῆς, αὐτὴν ἐθεράπευε· καὶ μοναρχίας ὀρῶν, ἐπεὶ ἑώρα τινὰς ἐναντιουμένους αὐτῷ, καὶ μάλιστα τὸν πομπήϊον τότε μέγα δυνάμενον, τῇ ῥώμῃ ἐξ ἰβηρίας ἐπανελήλυθεν. ἣν πρὸ τότε λαχὼν, ὡς ταύτης ἐπέβη, ἐπὶ λυσιτανοὺς καὶ καλαίκους ἐστράτευσε. καὶ κρατήσας τούτων, ἄχρι τῆς ἔξω προῆλθε θαλάσσης, τὰ μὴ πρὶν ὑπακούοντα ῥωμαίοις ἔθνη καταστρεψάμενος. καὶ ἀπῆλθε μὲν ἐκ τῆς ἐπαρχίας εὐδοκιμῶν, αὐτός τε πλούσιος γεγονὼς, καὶ τοὺς στρατιώτας ὠφεληκώς. θέλων δὲ ἐπὶ τῇ νίκῃ θριαμβεῦσαι, πρὸς αὐτάς τε τὰς ὑπατικὰς ἀφικόμενος ἀρχαιρεσίας, καὶ μνώμενος ἑαυτῷ ὑπατείαν, ἐν ἀνωμαλίᾳ ἐγένετο. τοὺς μὲν γὰρ θριαμβεύειν μέλλοντας, ἔξω νενόμιστο διατρίβειν τῆς πόλεως· τοὺς δὲ μετιέναι θέλοντας ὑπατείαν, δι' ἑαυτῶν τὴν σπουδὴν ποιεῖσθαι, τοῖς ἀρχαιρεσίαις ἐντυγχάνοντας. καταφρονήσας τοίνυν τοῦ θριάμβου, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν πόλιν, εἰς ὑπατείαν παρήγγελε. τὸν δὲ μέγα δυνάμενον ἐν τῇ βουλῇ καὶ ὁ κράσσος ὤν, πρὸς ὃν ὁ καῖσαρ ᾠκείωτο, ἀντιπολιτευόμενος τῷ πομπηίῳ ἐτύγχανε, τούτους ὁ καῖσαρ ἐκ διαφορᾶς εἰς φιλίαν μετήνεγκε, καὶ ὑπ' ἀμφοῖν ὥσπερ δορυφορούμενος εἰς ὑπατείαν προῆλθε. καὶ αὐτίκα νόμους εἰσῆγε, δι' ὧν ᾠκειοῦτο τὸν δῆμον. ἵνα δὲ τὴν πομπηίου ἰσχὺν ὁ καῖσαρ ἑαυτῷ προσάπτοι, τὴν οἰκείαν θυγατέρα ἰουλίαν αὐτῷ κατηγγύησε. γήμας οὖν αὐτὴν ὁ πομπήϊος, ὅπλων τὴν ἀγορὰν αὐτίκα ἐνέπλησε, καὶ τούς τε νόμους τῷ δήμῳ συνεπεκύρωσε, καὶ καίσαρι τὴν ἐντὸς ἄλπεων καὶ τὴν ἐκτὸς ἅπασαν κελτικὴν, καὶ τὸ ἰλλυρικὸν μετὰ ταγμάτων τεσσάρων εἰς πενταετίαν προσένειμε. τῶν δ' ἀντειπόντων ἐκ τῆς βουλῆς πρὸς ταῦτα περιυβρισθέντων, ὀλίγοι παντάπασιν ὑπατεύοντι τῷ καίσαρι συνῄεσαν εἰς βουλήν. εἰπόντος δέ τινος τῶν σφόδρα γερόντων, ὡς φόβῳ τῶν ὅπλων καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐ συνέρχονται, τί οὖν, ἔφη ὁ καῖσαρ, οὐ καὶ σὺ ταῦτα δεδιὼς οἰκουρεῖς; ὁ δὲ, ὅτι με ποιεῖ μὴ φοβεῖσθαι τὸ γῆρας, ἔφη, βραχὺς γὰρ ὁ βίος, ὃς ἔτι μοι λείπεται. αὖθις δὲ κελτικοὺς πολέμους μαχόμενος, ἐλβετίους μὲν καὶ τιγυρίνους κατεπολέμησε, καὶ ὑπέταξε. γερμανοῖς δὲ συμμίξαι μέλλων, ὁρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀποδειλιῶντας, καὶ μάλιστα ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν ἦσαν καὶ νέων, ἐκέλευσεν ἀπιέναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν παρὰ γνώμην ἀνάνδρους καὶ μαλακοὺς οὕτως ἔχοντας. αὐτὸς δὲ ἔφη τὸ δέκατον τάγμα παραλαβὼν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους πορεύεσθαι, μήτε κρείττοσι κίμβρων μέλλων μάχεσθαι πολεμίοις, μήτε αὐτὸς μαρίου χείρων ὢν στρατηγός. ἐκ τούτου ὁρμῆς καὶ προθυμίας γενόμενοι πλήρεις ἅπαντες ἠκολούθουν, καὶ μαχεσάμενοι, λαμπρῶς τοὺς ἐναντίους ἐτρέψαντο, ὥστε νεκρῶν μυριάδας ὀκτὼ γενέσθαι. ὁ δὲ τούτων βασιλεὺς ἀριοῦστος φθάσας μετ' ὀλίγων διεπέρασε τὸν ῥῆνον. ταῦτα διαπραξάμενος, ἐς τὴν περὶ πάδον γαλατίαν κατέβη, ἐνθάδε διατρίβων ἐδημαγώγει, πολλῶν ἐκ ῥώμης πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένων, τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων χρήμασι τοὺς πολίτας χειρούμενος. ἐκεῖθεν δὲ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπελθὼν, καὶ νικήσας περιφανῶς, αὖθις ἐν τοῖς περὶ πάδον χωρίοις διαχειμάσων ὑπέστρεψε, τοὺς περὶ τὴν ῥώμην εὔνους ἑαυτῷ ποιούμενος χρήμασιν, ἃ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἑαυτοῖς μνωμένοις χορηγῶν ἐκεῖνος, τὸν δῆμον τούτοις διαφθείρειν ἐποίει, καὶ τοῖς τὰ

ἰουλίαν θυγατέρα ὁ καῖσαρ τῷ πομπηίῳ κατηγγύησεν.

[illegible] καῖσαρ κατώρθωσε.

C. IVLII CAESARIS DIctatoris uita.

Cæſaris res in Hiſpania geſtæ.

FVit & Cæſar in re militari fortunatus, multaq; bella proſperè cōfecit. Cum aūt cultu et obſeruātia populi regnū affectaret, in eoq; cùm aliorū aduerſariones, tum magnas Pompeij opes ſibi obſtare cerneret: Romā ex Hiſpania redijt. in quam prouinciam ante id tempus ſibi decretā cum primū ueniſſet, Luſitanis & * Calæcis domitis, uſq; ad exterius mare proceſsit: easq; gētes ſubegit, quæ antè Romanis nō paruerunt. Ex prouincia diſceſsit gloria & opib. auctus, etiam militibus ditatis. Triumphaturus, cum ad conſularia comitia ueniſſet, & conſulatum ambiret, in leges contrarias incidit. Moris enim erat, ut triumphaturi extra urbem manerent: qui uerò Conſulatū ambirent, ipſi comitijs candidati intereſſent. Contempto igitur triumpho urbem ingreſſus, Conſulatū petijt.

Cæſaris cōſulatus.

Craſſum, uirū in ſenatu potentiſsimū, ſibiq; amicum, & Pompeiū, inter ſeſe diſsidentes, atq; inuicē aduerſantes, recōciliauit: eorumq; tanq; ſatellitū opera conſul factus, ſtatim leges tulit, quibus ſibi populū deuinciret. Præterea ut Pōpeij potentiā ſibi adiungeret, Iuliam ei filiā deſpondit. Qua ducta Pōpeius, foro armatis impleto, & popularibus legibus cōfirmatis, Cæſari Galliā Ciſalpinam & Tranſalpinā omnem, & Illyricū, & IIII legiones in quinquennium decreuit.

Gallia prouincia Cæſari decreta.

Cum aūt ſenatoribus qui iſtis rebus aduerſati erant, contumelioſe tractatis, pauciſsimi ad Cæſarem conſulem in curiam conuenirent: quodam natu admodum grandi dicente, ſenatū armorū & militum metu non frequentari: Cæſar, Cur & tu, inquit, non eodem metu domi te cōtines? cui ſenex reſpondit, „Aetate ſe reddi audaciorem, cum ſciat breuiſsimum ſibi „uitæ tempus ſupereſſe. Dum in Gallijs bellum gerit, Heluetios & Tigurinos deuicit atq; ſub egit.

Heluetij. Tigurini. Germani.

Cum Germanis congreſſurus, cum duces trepidare uideret, illuſtres in primis & adoleſcentes, eos abire iuſsit, atq; abeſſe à prælio, quos præter opinionem ſuam adeò molles & effœminatos cerneret. Se uerò cum decima legione Barbaros inuaſurum eſſe dixit, quòd neque hoſtes fortiores Cimbris oppugnandi eſſent, neq; ipſe imperator Mario deterior. Hac oratione omnium animis ad alacritatem & audaciam excitatis, ſecuti milites uictoriam illuſtrem ab hoſtibus reportarunt, LXXX millibus cæſis. Eorum rex Ariuſtus, cum paucis Rheno traiecto, elapſus eſt.

Arioviſtus.

His rebus geſtis in Circumpadana Gallia degens, populi ſtudia eſt aucupatus: & multos ad ſe Roma profectos, hoſtili pecunia ſibi obnoxios reddidit. Inde ad alias gentes domandas profectus, illuſtribus uictorijs partis, ad Padum in hyberna redijt, Romanos pecunia ſibi concilians: quā ijs ſuppeditabat, qui magiſtratus ambiebant, quò populus per eos corrumperetur, ut ijs tan

Cæſar populum largitionibus corrumpit.

Iulia mortua Pompeius et Cæſar alienantur.

tum qui numerarent, magiſtratus decerneret. Illi igitur nihil eorum omittebant, quibus eius potentia augeret. Deinde alijs Galliæ populis ſuperatis, Rhenū ponte iunctū cum exercitu tranſijt. Inde reuerſus, filiæ Pompeio nuptæ morte ex puerperio cognita, puero etiam paulo pòſt defuncto, ipſe & Pōpeius in luctu fuerunt: necnon utriuſq; amici caſum eum grauiter tulerunt, uinculo neceſsitudinis corū diſſoluto. Cæſar enim iam magnus factus, & rebus geſtis parta gloria euectus, aduerſari Pōpeio inſtituit. & Craſſo à Parthis interfecto, qui ueluti pacis ſequeſter inter eos fuerat, euertere Pompeiū, Pompeius uiciſsim Cæſarem, eſt conanis. Republica labefactata, cū magiſtratus per ambitū peterētur, et populus nō ſuffragia, ſed arma pro ijs ferret, à quibus pecuniam accipiebat, & urbs ueluti nauis ſine gubernatore periclitaret: prudentioribus boni conſulendū eſſe uiſum eſt, ſi ciuitas ex tanta tempeſtate ad regnū rediret, allioqui grauius allidenda. Nec enim ſpem ſalutis aliā reſtare: & medicū mitiſſimum adhibendum eſſe, qui morbo illi medicinā faceret. quib. uerbis ſubobſcurè Pompeiū intelligi uolebant. Qui etſi uerbis imperiū ſe detrectare ſimulabat, re ipſa tamen id agebat, ut Dictator diceretur. Ne igitur Dictaturam per uim inuaderet, ſolus à ſenatu cōſul eſt deſignatus, deſideriū eius ſolitario imperio leniente. Ob hoc Cæſar & ipſe per legatos conſulatum petijt, alijs aduerſantibus, Pōpeio uerò tacente. Vt aūt Cæſar largitionib. multos in ſuas partes traduxit, Pōpeius eam conſpirationem ueritus, apertè per ſeſe & amicos imperiū Cæſari per decreta abrogauit. quib. ille neglectis petebat, ut & ipſe & Pōpeius ſimul armis poſitis priuati eſſe iuberētur. Sin ſibi eriperetur imperiū, illi uerò cōfirmaretur: alterū tyrannū cōſtitui. Fertur etiā quidā centurio à Cæſare miſſus, cum didiciſſet ſenatū imperiū Cæſari nō diutius dare, pulſato gladij capulo dixiſſe: At hic dabit. Deinde ſenatuſconſultū factū eſt, niſi Cæſar intra certū diē imperio ſe abdicaſſet, hoſtem eſſe iudicandū. Verùm Antonio cæteriſq; Cæſaris ſtudioſis poſtulātibus, ut & Cæſar & Pōpeius ſimul magiſtratib. abirēt, eā ſententiā ꝓbarūt omnes. Sed cū Cæſar per literas Cæteris omnib. cedēs, ſolā Ciſalpinā ꝓuinciā & Illyricū atq; duas ſibi legiones relinqui peteret: cætera quidē ei cōceſsit Pōpeius, milites aūt ademit. Senatus uerò Antoniū & factionē eius ſenatu eiecit. Itaq; ſeruili habitu ex timore ſumpto, cōducticijs bigis Roma exierunt. quæ res militū indignationē cōmouit, cum uiros claros & principes cōtumelijs affectos cernerēt. Cæſar uerò uarijs rationibus animo agitatis, ac ſubinde mutatis cōſilijs, tandē uulgari illo dicto, Iacta eſt alea, arma ſumpſit: ſuperatoq; Rubicone flumine, Ariminū magnā Galliæ urbē occupauit. Fertur pridie eius diei noctu in ſomnis ſibi cū matre per fœdā inceſtāq; imaginē coire uiſus eſſe. Arimino occupato, Roma tanq; turbine q̄dā fluctuū undis exagitata,

Pōpeius ſolus cōſul deſignatus.

Cæſar bellum ciuile capeſsit.

χρήματα διδῶσι, τὸ κυρωθῆναι τὰς ἀρχάς. οἱ δὲ καὶ ὅ,τι τὴν ἐκείνου δύναμιν αὔξειν ἔμελλεν, ἔπραττον. εἶτα καὶ ἕτερα κελτικὰ νικήσας ἔθνη, καὶ τὸν ῥῆνον γεφυρώσας, στρατῷ διέβη. ἐκεῖθεν δὲ ἐπαναζεύξας, τὴν τῆς παιδὸς αὐτοῦ τελευτὴν, ἣ τῷ πομπηΐῳ συνῴκει, μεμάθηκε. καὶ ὅτι τίκτουσα τέθνηκε, καὶ ὡς μετ' ὀλίγον καὶ τὸ τεχθὲν ἐπαπῆλθε τῇ μητρί. ὁ μὲν οὖν καῖσαρ καὶ ὁ πομπήϊος πένθος ἐποιήσαντο τὴν συμφορὰν, καὶ οἱ φίλοι δ' ἀμφοῖν βαρέως τὸ πάθος ἤνεγκαν, ὡς τοῦ συνδέσμου λελυμένου τῆς αὐτῶν οἰκειότητος. ἤδη δὲ μέγας ὁ καῖσαρ γενόμενος, καὶ οἰκείας δόξαν ἐπαρθεὶς ἐκ τῶν κατορθωμάτων, ἀνταγωνιστὴν πομπηΐῳ ἑαυτὸν κατεστήσατο. καὶ κράσσου ἐν πάρθοις ἀπολωλότος, ὃς ἔφεδρος αὐτοῖς τι καὶ πομπηΐῳ ἐλελόγιστο, καταλύειν ἐμελέτα πομπήϊον, κἀκεῖνος αὖθις τὸν καίσαρα. τῆς δὲ πολιτείας νοσούσης, καὶ τῶν ἀρχὰς μετιόντων ὠνουμένων αὐτάς, τοῦ δὲ δήμου οὐ πρὸς τῶν δεδωκότων ἢ ψήφοις χρωμένου, ἀλλ' ὅπλοις, καὶ τῆς πόλεως ὡς ἀκυβερνήτου κακῶς φερομένης, τοῖς νουνεχεστέροις ἀγαπητὸν ἐδόκει, εἰ πρὸς μοναρχίαν ἐκ τοσούτου κλύδωνος, καὶ μή τι χεῖρον πάθοι, καὶ τὸ τῆς ῥώμης πολίτευμα, ὡς ἄλλως αὐτῶν σωτηρίαν οὐκ ὂν τοῖς πράγμασι· χρῆναι δὲ τοῦ πραοτάτου τῶν ἰατρῶν ἀνέχεσθαι, τὸ πάθος τοῦτο φαρμακεύοντος, ὑποδηλοῦντες διὰ τὸν πομπήϊον. κἀκεῖνος μέντοι εἰ καὶ λόγῳ παραιτεῖσθαι τὴν ἀρχὴν ὑπεκρίνετο, ἀλλ' οὖν ἐποίει ἵνα δὴ δικτάτωρ ἀναδειχθείη. ἵνα γοῦν μὴ βιάσηται τὸ ψηφισθῆναι δικτάτωρ, ὕπατον αὐτὸν μόνον ἡ γερουσία προὐβάλλετο, τῇ μοναρχίᾳ παρηγοροῦσα τούτου τὴν ἔφεσιν. ἐν τούτῳ πέμπων ὁ καῖσαρ, καὶ αὐτὸς ὑπατείαν παρήγγελλεν. ἀνθισταμένων δὲ ἑτέρων, ἐσιώπα πομπήϊος. ὡς δὲ ὁ καῖσαρ πολλοὺς τὰ αὐτοῦ φρονεῖν ἀνέπεισε χρήμασι, δείσας τὴν σύστασιν ὁ πομπήϊος, ἀναφανδὸν δι' ἑαυτοῦ καὶ τῶν φίλων ἐπραγματεύετο, παυθῆναι τὸν καίσαρα τῆς ἀρχῆς, ψηφιζόμενος ὧν ἐκεῖνος οὐδ' ὅλως ἐφρόντιζεν. ἠξίου δὲ ὁ καῖσαρ, αὐτόν τε ἅμα καὶ τὸν πομπήϊον καταθεμένους τὰ ὅπλα, ἰδιωτεῦσαι καὶ ἄμφω. εἰ δ' αὐτὸν μὲν ἀφαιρῶνται τὴν ἀρχὴν, ἐκείνῳ δὲ βεβαιῶσι, τὸν ἕτερον κατασκευάζουσι τύραννον. λέγεται δέ τινα τῶν παρὰ καίσαρος σταλέντων ταξιαρχῶν, μαθόντα μὴ διδόναι τὴν γερουσίαν τῆς ἀρχῆς χρόνον τῷ καίσαρι, ἀλλ' αὕτη φάναι δώσει, κρούσαντα τῇ χειρὶ τὴν τοῦ ξίφους λαβήν. εἶτα γνώμη ἐσήνεκτο, εἰ μὴ ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ καῖσαρ τὰ ὅπλα καταθεῖτο, ἡγεῖσθαι τὸν ἄνδρα πολέμιον. ἀντωνίου δὲ καὶ τῶν πραττόντων τὰ καίσαρος ἀξιούντων, καὶ καίσαρα καὶ πομπήϊον τὰς ἀρχὰς ἀφεῖναι, τῇ γνώμῃ πάντες συνέθεντο. ἐπεὶ δὲ παρὰ καίσαρος ἧκον ἐπιστολαὶ τῶν μὲν ἄλλων ἐξιστάμενον, τὴν δὲ ἐντὸς ἄλπεων ἐπαρχίαν καὶ τὸ ἰλλυρικὸν ἀξιοῦντες αὐτῷ δοθῆναι μετὰ δυοῖν ταγμάτων, τὰ ἄλλα μὲν ἐδίδου πομπήϊος, οὐ δέ γε στρατιώτας ἀφῄρει. οἱ δὲ ἐκ τῆς βουλῆς ἐξήλασαν τὸν ἀντώνιον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. οἱ δὲ διὰ φόβον ἐν δουλικαῖς ἐσθῆσι μετημφιεσμένοι, ἐπὶ ζευγῶν μισθίων τῆς ῥώμης ἐξήλασαν. ὃ τοὺς στρατιώτας παρώξυνεν, ἄνδρας ἐλλογίμους καὶ ἄρχοντας ὑβρισμένους ὁρῶντας. καῖσαρ δὲ πολλοὺς λογισμοὺς κινήσας, καὶ διαφόρους γνώμας γενόμενος, τέλος εἰπὼν διὰ τὸ κοινὸν ὑμνούμενον, ἐρρίφθω κύβος, ὥρμησε. καὶ τὸν ποταμὸν ῥουβίκωνα διέβη, καὶ τὸ ἀρίμινον κατέσχε, μεγάλην πόλιν τῆς κελτικῆς. λέγεται δὲ τῇ πρὸ τῆς διαβάσεως νυκτὶ ὄναρ ἰδεῖν ἀθέμιτον. ἐδόκει γὰρ αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ μίγνυσθαι τὴν ἄρρητον μῖξιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀρίμινον κατείληφθη, ὡς ὑπὸ πνεύματος ἡ ῥώμη πλημμυρήσασα σάλῳ καὶ κλύδωνι,

ὅτι ὁ καῖσαρ καταλῦσαι τὸν πομπήϊον ἐμελέτα, καὶ ὁ πομπήϊος τὸν καίσαρα.

ὅτι ἐψηφίσθη ἐν τῇ βουλῇ καταθέσθαι τὰ ὅπλα τὸν καίσαρα, ὁ δὲ ἠξίου καὶ τὸν πομπήϊον ἅμα καταθέσθαι τὰ ὅπλα.

ὅτι ἐξέβαλον τὸν ἀντώνιον ἐκ τῆς βουλῆς.

pene

μικροῦ αὐτὴ ὑφ' ἑαυτῆς ἀνετράπη. οἵ τε γὰρ ὕπατοι καὶ οἱ πλείους τῶν βουλευτῶν ἔφυγον, καὶ αὐτὸν δὲ Πομπήιον ἔκπληξις εἶχε, καὶ ἄλλως ἀλλαχόθεν τὸν ἄνδρα ἐτάραττον, αἰτιώμενοι ὡς καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς πολιτείας αὐξήσαντα Καίσαρα· καὶ οὐδεὶς εἴα αὐτὸν τοῖς οἰκείοις χρήσασθαι λογισμοῖς. διὸ καὶ τὴν πόλιν ἐξέλιπεν, ἕπεσθαι τὴν γερουσίαν κελεύσας. εἵποντο δ' οἱ πλείους, τὴν μὲν φυγὴν ὡς πατρίδα αἱρούμενοι διὰ τὸν Πομπήιον, τὴν δὲ Ῥώμην ὡς Καίσαρος στρατόπεδον φεύγοντες. ὅτε καὶ Λαβιηνὸς ἀνὴρ τοῖς φίλοις Καίσαρος ἐναριθμούμενος, καὶ συνηγωνισμένος ἐν πολέμοις αὐτῷ προθυμότατα, ἀφεὶς ἐκεῖνον, ἀφίκετο πρὸς Πομπήιον. ᾧ καὶ καταλιπόντι αὐτὸν ὁ Καῖσαρ τά τε χρήματα καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἐξαπέστειλε. Δομίτιος δὲ κατέχων Κορφίνιον, ἐπελθόντος αὐτῷ Καίσαρος, ἀπογνοὺς τὰ καθ' ἑαυτόν, φάρμακον ἔπιεν ὡς θανούμενος. εἶτα θαυμαστῇ φιλανθρωπίᾳ μαθὼν πρὸς τοὺς ἁλισκομένους τὸν Καίσαρα χρώμενον, ἑαυτὸν ἐθρήνει. ὑπνωτικὸν δ' εἶναι τὸ φάρμακον, καὶ οὐ θανάσιμον, εἰπόντος τοῦ ἰατροῦ, ἀπῆλθε πρὸς Καίσαρα, καὶ λαβὼν δεξιάν, αὖθις διεξέπεσε πρὸς Πομπήιον. ταῦτα εἰς τὴν Ῥώμην ἀπαγγελλόμενα, τοὺς ἀνθρώπους ἀδεεῖς ἐποίει, καί τινες ἐπανέστρεφον. πολὺς δὲ γεγονὼς ὁ Καῖσαρ ἤδη, ἐπ' αὐτὸν ἐχώρει Πομπήιον. ὁ δὲ φυγὼν εἰς Βρεντέσιον, ἐξέπλευσεν. ἀπορῶν δὲ ναῶν ὁ Καῖσαρ, εἰς τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ πάσης τῆς Ἰταλίας ἀναιμωτὶ κύριος γέγονεν ἡμέραις ἑξήκοντα. εὑρὼν δὲ καὶ τὴν πόλιν καθεστῶσαν, καὶ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς πολλοὺς ἐν αὐτῇ, τοῖς τε ἐπιεικῶς διελέχθη, ἀξιῶν αὐτοὺς πρὸς Πομπήιον ἀποστεῖλαι περὶ συμβάσεων. ἐπείθετο δ' οὐδείς. τοῦ δὲ δημάρχου Μετέλλου κωλύοντος αὐτὸν ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν χρημάτων λαμβάνειν, καὶ νόμους προφέροντος, ἔφη, μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι ὅπλων καὶ νόμων καιρόν· σὺ δὲ νῦν μὲν ἐκποδὼν ἄπιθι· παρρησίας γὰρ οὐ δεῖται πόλεμος. ὅταν δὲ τὰ ὅπλα καταθῶμαι, τότε δημαγωγήσεις. καὶ ταῦτα, ἔφη, λέγω, τῶν ἐμαυτοῦ δικαίων ὑφιέμενος· ἐμὸς γὰρ εἶ καὶ σὺ καὶ πάντες ὅσους τῶν πρὸς ἐμὲ στασιασάντων συνέλαβον. μὴ φαινομένων δὲ τῶν κλειδῶν, ἐκκόπτειν ἐκέλευσεν. αὖθις δὲ τοῦ Μετέλλου κωλύοντος, καί τινων ἐπαινούντων, ἀπειλήσας ἀποκτενεῖν αὐτὸν εἰ μὴ παύσαιτο, εἰπὼν· μειράκιον, ἀγνοεῖς, ὅτι δυσκολώτερόν ἐστί μοι εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι; ἐστράτευσε δὲ εἰς Ἰβηρίαν, καὶ τὰς ἐκεῖ δυνάμεις, καὶ τὰς ἐπαρχίας ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, ὥρμησεν ἐπὶ Πομπήιον ἐλαύνειν. αἱρεθεὶς δὲ δικτάτωρ ὑπὸ τῆς βουλῆς, φυγάδας κατήγαγε, καὶ ἄλλα ἄττα ἐπολιτεύσατο. ἐν ἡμέραις δὲ ἕνδεκα τὴν μὲν μοναρχίαν ἀποθέμενος, ὕπατον δὲ ἀναδείξας ἑαυτὸν καὶ Σερουΐλιον Ἰσαυρικόν, ἄρχετο τῆς στρατείας. καὶ διαβὰς τὸν Ἰόνιον, Ὤρικον καὶ Ἀπολλωνίαν αἱρεῖ. ἐξ Ἀπολλωνίας δὲ κρύφα πάντων εἰς πλοῖον ἐμβὰς δωδεκάσκαλμον ἐν ἐσθῆτι θεράποντος, ἀναχθῆναι πρὸς τὸ Βρεντέσιον ἐβουλεύσατο, τοῦ πελάγους ὑπὸ τῶν πολεμίων περιεχομένου στόλοις μεγάλοις. χειμῶνος δὲ ὄντος, ὁ πλοῦς ἄπορος ἔδοξε τῷ κυβερνήτῃ, καὶ μεταβαλεῖν ἐκέλευσε τοὺς ναύτας, ὡς ἀποστρέψων τὸ πλοῖον. καὶ ὁ Καῖσαρ ἀνέδειξεν ἑαυτόν. τῷ δὲ κυβερνήτῃ πρὸς τὴν ὄψιν ἐκπεπληγμένῳ, τόλμα, καὶ μηδὲν δέδιθι, ἔφη, Καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν. κατέπλευσε δὲ καὶ Ἀντώνιος, τὰς δυνάμεις ἄγων. καὶ θαρρήσας Καῖσαρ, προὐκαλεῖτο Πομπήιον. ἀεὶ δὲ περὶ τοῖς ἐρύμασι Πομπηΐου μάχαι σποράδες ἐγίνοντο, καὶ πάσαις ὁ Καῖσαρ ἐκράτει, πλὴν μιᾶς, ἐν ᾗ τραπεὶς γενομένης μεγάλης, ἐκινδύνευσε μὲν ἀπολέσαι τὸ στρατόπεδον.

Ὅτι ἐξῆλθε τῆς ῥώμης ὁ πομπήιος, καὶ οἱ πλείους αὐτῷ εἵποντο.

Ὅτι φυγόντος πομπηίου ὁ καῖσαρ, εἰς τὴν ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ τῆς ἰταλίας ἐκράτησεν.

Ὅτι αὖθις [illegible]

[illegible]

pené ſemetipſam demerſit. Nã & Coſs. & maxima pars ſenatus fugerũt. Eſt & ipſe Põpeius territus, & ab alijs aliũde turbatus, querẽtibus, eum Cæſaris opes contra ſeſe & remp. auxiſſe: neq; quiſq; illũ ſuis uti conſilijs ſiuit. Quare Italia relicta, ſenatũ ſequi ſe iuſsit. & pleriq; eũ ſecuti ſunt, exiliũ pro patria amplexi, propter Põpeiũ: Romã uerò perinde ut caſtra Cæſaris fugientes. Eò tẽpore Labienus etiã Cæſaris amicus, cui ſtrenuã in bellis operã nauarat, eo relicto Pompeiũ eſt ſecutus. Tamẽ Cæſar ei & pecuniam & ſarcinas, quanq; deſertori, miſit. Domitius uerò, qui Corfinium præſidijs tenebat, Cæſare aduentante rebus deſperatis, uenenũ bibit, ut moriturus. Deinde cum Cæſarem mirabili clementia uti erga captos audiuiſſet, ſemetipſum deplorauit. Sed à medico edoctus, id pharmacum ſopotiferum eſſe, non letiferũ, Cæſarem adijt: acceptaq; dextera, rurſus ad Pompeium euaſit. Hęc Romæ nunciata, ciues nonnihil recrearunt, ut quidã in urbem redierint. Cæſar uerò auctis uiribus, iã contra ipſum Pompeium proficiſcens, cum is Brunduſij naue conſcenſa abijſſet: quia naues ipſe nõ habebat, Romã conuerſo itinere, totius Italiæ dominatu citra ſanguinem LX diebus eſt potitus. Cum autem & urbem trãquillam reperiſſet, & multos in ea ſenatores, humaniter cũ eis egit, ut ad Pompeium legatos de pacificatione mitterent. Sed nemo ei paruit. Metello tribuno prohibente, ne quid pecuniæ ex publicis theſauris efferret, & leges recitante, reſpondit, Nõ idem legum & armorum eſſe tempus. Tu uerò nunc, inquit, cedito. Bellum enim uerborum contentionem non admittit. Vbi uerò arma poſuero, tum tu tribunus eris. & hæc dico, de meo iure cõcedens. Nam & tu meus es, et ij omnes, quos contra me tumultuatos cępi. Cum aũt claues non reperirent, ſecuribus ærarium aperiri iuſsit: & Metello, cuius nõnulli cõſtantiam laudabant, denuò obſiſtenti mortem cõminatus, niſi obturbare deſiſteret: Hoc, inquit, adoleſcens mihi ſcito dictu q; factu eſſe difficilius. Profectus in Hiſpaniã, & legionib. illis atq; prouincijs aſcitis, Põpeij perſequendi cõſilium cæpit. Dictator à ſenatu dictus, exules reuocauit, & alia in rep. egit. Sed dictatura intra dies XI depoſita, ſe ipſo & Seruilio Iſaurico ſuapte autoritate Coſs. deſignatis, expeditioni intentus, ſuperato Ionio mari, Noricũ & Apolloniã capit. Apolloniæ clam omnib. nauigio duodecim ſcalmorũ miniſtri habitu conſcenſo, Brunduſiũ traijcere ſtatuit: quãuis mare magnis hoſtiũ claſsib. teneretur. Sed cũ in tẽpeſtate gubernator nauigari non poſſe crederet, & nautas mutare curſum ac reuerti iuſsiſſet, ſe agnoſcendũ præbuit. & gubernatori ad ſuũ conſpectũ obſtupefacto: Bono, itiquit, animo & ſecuro eſto, Cæſarẽ cũ & Cæſaris fortunã uehis. Appulit et Antonius cũ copijs: quib. Cæſar fretus, Pompeiũ prouocauit. & cũ crebrò ante munitiones ſparſim dimicaret, ſemper ſuperior euaſit, una pugna excepta: in qua cũ magnã plagã accepiſſet, parũ abfuit quin caſtris exueretur,

Labienus.

Domitius.

Metelli & Cæſaris cõtentio.

Pompeius [illegible]

atq; ipſe etiam cæderetur. Nam uir quidã magnus & robuſtus fugiens, cũ ab eo manu iniecta manere, & ad hoſtes conuerti iuberet: planè perturbatus, ictũ ei intentauit. ac percuſsiſſet, niſi armiger eius, humerũ illius amputaſſet. Cum aũt Pompeius magno facinori colophone nõ adiecto, fugientibus in uallum compulſis receſsiſſet, Cæſar dixit: Eo die uictoriam penes hoſtes fuiſſe, ſi uirũ habuiſſet, qui ſciret uincere. Inde digreſſus, exercitũ in Macedoniam contra Scipionẽ promouit. Ea res Pompeij exercitũ & ducum animos uana ſpe inflauit, ut Cæſarem ueluti uictũ & fugientẽ perſequi cuperent. A quo conſilio Pompeius abhorrens, bellũ ducere, & mora ipſa uires hoſtiũ attenuare conſultius eſſe duxit: eamq; ſententiam ſoli Catoni probauit, ciuib. parcere cupienti. qui cum hoſtiũ circiter mille cæſos uidiſſet, obuoluta facie, illos deplorauit. Cæteris uerò omnibus pugnæ detrectationẽ uituperantibus, Põpeius uel inuitus Cæſarẽ eſt perſecutus. Vt uerò ambo in Pharſalia caſtra poſuerunt, in priſtina ſententia permanſit, ob omina parũ auſpicata, & uiſum nocturnum, quo in theatro ſuo plauſum dari ſibi putabat. Eius uerò familiares audaces erant, ſpe uictoriæ præcepta. Cæſar cum ſuos milites rogaſſet, utrum ſoli pugnare mallent, an reliquos expectare, qui in propinquo eſſent: ab ijs oratus eſt, ne expectaret. Hoſtijs cæſis aruſpex dixit, intra triduum pugnaturum cum hoſtibus. & Cæſari, qualẽ pugnæ exitum præuideret, percontãti reſpondit: magnam fore mutationem in contrarium. quòd ſi in præſentia bene cum eo ageretur, deteriorem fortunam eſſe expectandã. ſin male, melioremq;. Pridie quàm pugnatum eſt, à Cæſare excubias ſub mediam noctem obeunte, conſpecta eſt fax cœleſtis ignis, quam ſupra ſua caſtra delatam, reſplendentem & flammantem in caſtra Pompeij cadere putauit. Diluculo cũ ſpeculatores narrarent, hoſtes ad pugnàm deſcendere: lætitia exultans prælium inijt, & Pompeij exercitum pepulit. qui cũ ſuos equites fuga diſsipatos uidiſſet, non amplius idem fuit, neq; ſe Pompeium Magnũ eſſe meminit: ſed attonito ſimilis, mutus tabernaculum ingreſſus, euentum ſedens expectauit. Hoſtibus uerò uallum inuadentibus, habitu ſugienti apto ſumpto, ſe ſubduxit. Cæſar etiam caſtris potitus, captos in ſuas legiones inſeruit, & multis claris uiris impunitate conceſſa, è quorum numero Brutus quoq; fuit, qui eum pòſt occidit, Pompeium eſt perſecutus. Is uerò naui oneraria conſcenſa Amphipolim, atq; inde Mitylenem eſt profectus, ut filiũ & uxorem Corneliã Scipionis Metelli filiã, inde ſecum abduceret. Quę cũ uirgo Publio Craſsi filio nupta fuiſſet: eo à Parthis interfecto, Pompeio deſponſa fuerat, pũella & elegãti forma, & in literis pbè erudita, nec fidiũ, nec geometriæ ignara, & philoſophicas diſputationes utiliter audire ſolita: cũ tãtis dotib. etiã morũ ſimplicitas cõiungebat. Quæ

Præſagia Pompeij et Cæſaris.

Pompeij fuga.

Corneliæ & Põpeij cõgreſſus.

καὶ αὐτὸς δὲ παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἐκθανεῖν. φεύγοντι γὰρ ἀνδρὶ μεγάλῳ καὶ ῥωμαλέῳ τὴν χεῖρα ἐπιβαλὼν, μένειν ἐκέλευε, καὶ στραφῆναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὁ δὲ μεστὸς ὢν ταραχῆς, ἐπῆρε τὴν χεῖρα ὡς πλήξων αὐτόν· κἂν ἔπληξεν ἂν, εἰ μὴ ὁ τοῦ καίσαρος ὑπασπιστὴς τὸν ὦμον ἐκείνου φθάσας ἀπέκοψεν. οὕτω δ' ἀπέγνω τότε καῖσαρ τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὥστε τοῦ πομπηΐου ἔργου μεγάλου μὴ ἐπιθέντος τέλος, ἀλλὰ καθείρξαντος τοὺς φεύγοντας εἰς τὸν χάρακα, καὶ ἀναχωρήσαντος, εἶπεν ὁ καῖσαρ· σήμερον ἂν ἡ νίκη παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐγένετο ἄν, εἰ τὸν νικῶντα εἶχον. ἐκεῖθεν δὲ μεταστὰς, τὸν στρατὸν εἰς μακεδονίαν προήγεν ἐπὶ σκιπίωνα. ὅπερ τὴν πομπηΐου στρατιὰν ἐπῆρε, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἡγεμόνας, ὡς ἡττημένου καὶ φεύγοντος καίσαρος, διώκοντας ἐπείγεσθαι. εὐλαβῶς δ' εἶχε πρὸς τοῦτο πομπήϊος, καὶ ἠξίου τρίβειν, καὶ μαραίνειν τὴν τῶν πολεμίων ἀκμήν. τὴν δὲ γνώμην μόνος ἐπῄνει κάτων, φειδοῖ τῶν πολιτῶν. ὅς γε καὶ τοὺς πεσόντας τῶν πολεμίων ὡς εἰς χιλίους ὄντας ἰδὼν, ἀπῆλθεν ἐγκαλυψάμενος καὶ καταδακρύσας. οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκάκιζον φυγομαχοῦντα πομπήϊον, ὃς τέλος ἐπείσθη καὶ ἄκων εἰς μάχην ἐχώρει, διώκων τὸν καίσαρα. ὡς δὲ εἰς τὴν φαρσαλίαν ἐμβαλόντες, ἀμφότεροι ἐστρατοπεδεύσαντο, ὁ μὲν πομπήϊος αὖθις τῆς προτέρας εἴχετο γνώμης, φασμάτων οὐκ αἰσίων αὐτῷ γενομένων, καὶ καθ' ὕπνον ὄψεώς τινος. ἐδόκει γὰρ ἑαυτὸν ὁρᾶν ἐν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ ῥωμαίων κροτούμενον. οἱ δὲ περὶ αὐτὸν θρασεῖς ἦσαν, καὶ τὴν νίκην ταῖς ἐλπίσι προειληφότες. ὁ δὲ καῖσαρ ἠρώτα τοὺς οἰκείους στρατιώτας, εἰ καθ' ἑαυτοὺς αἱροῦνται μάχεσθαι, ἢ περιμένειν καὶ ἑτέρους ἤδη ἐγγὺς ὄντας; οἱ δὲ, μὴ περιμένειν ἐδέοντο. θύσαντι δὲ τῷ καίσαρι ὁ μάντις ἐσήμανε, τριῶν ἡμερῶν πρὸς τοὺς πολεμίους κριθήσεσθαι. ἐρομένου δὲ καίσαρος περὶ τοῦ τέλους τί προορᾷ· μεγάλην, εἶπεν, ἐπὶ τὰ ἐναντία δηλοῦσθαι μεταβολὴν, καὶ μετάπτωσιν. εἰ μὲν οὖν εὖ πράττεις ἐν τῷ παρόντι, τὴν χείρονα προσδόκα τύχην· εἰ δὲ κακῶς, τὴν ἀμείνονα. τῇ δὲ πρὸ τῆς μάχης νυκτὶ τὰς φυλακὰς περιιόντος περὶ τὸ μεσονύκτιον καίσαρος, ὤφθη λαμπὰς οὐρανίου πυρὸς, ἣν τὸ αὐτοῦ ὑπερενεχθεῖσαν στρατόπεδον, ἔδοξε λαμπρὰν καὶ φλογώδη γενομένην, εἰς τὸ πομπηΐου πεσεῖν. ἤδη δὲ διαλαμψάσης ἡμέρας, οἱ σκοποὶ καταβαίνειν ἀπήγγελλον ἐπὶ μάχην τοὺς πολεμίους. περιχαρὴς δὲ γενόμενος, ὥρμησεν εἰς μάχην, καὶ συμβαλὼν τοῖς τοῦ πομπηΐου, τρέπεται τούτους. πομπήϊος δὲ κατιδὼν τοὺς ἱππεῖς φυγῇ σκεδασθέντας, οὐκέτι ἦν ὁ αὐτὸς, οὐδ' ἐμέμνητο πομπήϊος ὢν μάγνος, ἀλλ' ὡς ὑπὸ θεοῦ βλαπτόμενος ᾤχετο, ἄφθεγγος ἐπὶ τὴν σκηνὴν, καὶ καθήμενος ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. ὡς δὲ τοῦ χάρακος ἐπέβαινον οἱ πολέμιοι, φεύγοντι πρέπουσαν στολὴν ἐνδὺς, ὑπεξῆλθεν. ὁ δὲ καῖσαρ καὶ τοῦ χάρακος τῶν πολεμίων ἐκράτησε, καὶ τοὺς ἁλόντας ζωὰς τοῖς ἑαυτοῦ κατέμιξε τάγμασι. πολλοῖς δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἄδειαν ἔδωκεν, ὧν καὶ ὁ βροῦτος ἦν, ὁ κτείνας αὐτὸν ὕστερον. ἐδίωκε δὲ τὸν πομπήϊον. ὁ δὲ πλοίου ἐπιβὰς φορτηγοῦ, καὶ παραπλεύσας ἐπ' ἀμφίπολιν, εἰς μιτυλήνην κατήχθη, βουλόμενος τὴν γυναῖκα κορνηλίαν ἀναλαβεῖν, καὶ τὸν υἱόν. ἡ δὲ ἦν θυγάτηρ μετέλλου σκιπίωνος, συνοικήσασα μὲν ἐκ παρθενίας ποπλίῳ τῷ κράσσου παιδί· ἐκείνου δὲ τεθνηκότος ἐν πάρθοις, γαμηθεῖσα πομπηΐῳ. ἦν δὲ ἡ κόρη καὶ τὴν ὥραν διαπρεπὴς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ γράμματα καλῶς ἤσκητο, καὶ περὶ λύραν, καὶ περὶ γεωμετρίαν, καὶ λόγων φιλοσόφων εἴθιστο χρησίμως ἀκούειν, καὶ προσῆν τούτοις ἦθος περιεργίας καθαρόν.

ἀκό-

ὅτι ὀλίγου ὁ καῖσαρ, ὑπὸ μι- ... ἀνῃρέθη ἄν.

ὅτι ὁ πομπήϊος ὑπὸ τῶν οἰκείων ... εἰς μάχην ὁρμᾶν.

περὶ σημείων πρὸ τῆς μάχης φανέντων.

τροπὴ τοῦ πομπηΐου.

οἷα ἦν ὁ τοῦ πομπηΐου γενόμενος ... φεύγοντα, καὶ οἷα ὁ καῖσαρ πρὸς αὐτόν.

ἀκούσασα τοίνυν ἥκειν Πομπήιον μετὰ νεὼς μιᾶς, καὶ ταύτης ἀλλοτρίας φεύγοντα, κατέπεσε χαμᾶζε, καὶ ἄναυδος ἔκειτο. μόλις δὲ εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα, ἐξέδραμεν ἐπὶ θάλασσαν. ἀπαντήσαντος δὲ τοῦ Πομπηίου, καὶ ἐναγκαλισαμένου, ὁρῶ σε, ἔφη, ἄνερ, οὐ τῆς σῆς τύχης ἔργον, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς, ἑνὶ σκάφει προσερριμμένον, τὸν πρὸ τῶν τῆς Κορνηλίας γάμων πεντακοσίαις ναυσὶ ταύτην περιπλεύσαντα τὴν θάλασσαν. ὡς δυστυχὴς ἂν ἤμην γυνή, πρὸ τοῦ τὸν Πόπλιον ἐν Πάρθοις ἀκοῦσαι τὸν πρότερον ἄνδρα κείμενον, ἐξέλιπον· σώφρων δὲ, μετ᾽ ἐκεῖνον, ὥσπερ ὥρμησα, τὸν ἐμαυτῆς προεμένη βίον. ἐσῳζόμην δὲ, ὦ Πομπήιε μάγνε, γενέσθαι συμφορά. ὁ δὲ πρὸς ταῦτα, μίαν ἄρα Κορνηλία τύχην ᾔδεις, ἔφη, τὴν ἀμείνονα, ἣ καὶ σὲ ἴσως ἐξηπάτησεν, ὅτι μοι πλεῖον τοῦ συνήθους παρέμεινεν. ἀλλὰ καὶ ταῦτα δεῖ φέρειν ἀνθρώπους ὄντας, καὶ τῆς τύχης ἔτι πειρατέον. οὐ γὰρ ἀνέλπιστον, ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα μεταπεσεῖν, τὸν ἐξ ἐκείνων ἐν τούτοις γενόμενον. ἀναλαβὼν οὖν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς φίλους ἐκομίζετο. καὶ εἰς Ἀττάλειαν ἐλθὼν, πόλιν τῆς Παμφυλίας, εὗρε καὶ τριήρεις ἐκ Κιλικίας, καὶ στρατιώτας, καὶ πολλοὶ τῶν συγκλητικῶν περὶ αὐτὸν συνελέγησαν. πολλῶν δὲ γενομένων λογισμῶν, ἐνίκησε τελευταῖον φεύγειν εἰς Αἴγυπτον. καὶ μαθὼν Πτολεμαῖον διάγειν εἰς τὸ Πηλούσιον, ἐκεῖ κατηνέχθη. Πτολεμαίου δὲ ὄντος κομιδῇ νέου, διῴκει τὰ πράγματα Ποθεινὸς ὁ εὐνοῦχος. καὶ μαθὼν περὶ Πομπηίου, ἔθετο βουλὴν τῶν παρ᾽ αὐτῷ δυναμένων μέγιστα. καὶ οἱ μὲν ἀπελαύνειν Πομπήιον συνεβούλευον, οἱ δὲ δέχεσθαι· ὁ δὲ Χῖος Θεόδοτος ὁ ῥήτωρ, γνώμην ἀπεφήνατο ἀνελεῖν αὐτὸν, ἐπειπὼν, ὅτι νεκρὸς οὐ δάκνει. ἔπεμψαν οὖν τινας, τὸν ἄνδρα μετακαλούμενοι. ὡς δὲ εἶδον οἱ μετ᾽ αὐτοῦ, οὐ βασιλικὴν οὐδὲ λαμπρὰν τὴν ὑποδοχὴν, ἀλλ᾽ ἐπὶ μιᾶς ἁλιάδος προσπλέοντας ὀλίγους ἀνθρώπους, ὑπώπτευσαν τὴν ὀλιγωρίαν. καὶ τὸν Πομπήιον παρῄνουν, τὴν ναῦν εἰς πέλαγος ἀνακρούσασθαι. πλησιασάσης δὲ τῆς ἁλιάδος, μετελθεῖν ἠξίουν αὐτὸν εἰς αὐτὴν, ἑλληνιστὶ ἀσπασάμενοι, τέναγος λέγοντες εἶναι πολὺ, καὶ βάθος οὐκ ἔχειν, οὐδὲ πλώιμον εἶναι τριήρει τὴν θάλασσαν, ὑπόψαμμον οὖσαν. ἀσπασάμενος οὖν τὴν Κορνηλίαν, προαποθρηνοῦσαν αὐτοῦ τὸ τέλος, καὶ δύο ἑκατοντάρχους προεμβῆναι κελεύσας, τῶν τε ἀπελευθέρων ἕνα Φίλιππον, καὶ θεράποντα Σκύθην ὄνομα, στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν, εἶπε Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
κείνου 'στὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος.

Ταῦτα φθεγξάμενος ἐνέβη. καὶ συχνοῦ διαστήματος ὄντος ἐπὶ τὴν γῆν, ὁ Πομπήιος ἔχων ἐν βιβλίῳ μικρῷ λόγον ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγραμμένον ἑλληνικὸν, ᾧ παρεσκεύαστο χρήσασθαι πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἀνεγίνωσκεν. ὡς δὲ τῇ γῇ προσεπέλαζον, ἡ μὲν Κορνηλία μετὰ τῶν φίλων ἐκ τῆς τριήρους περιπαθὴς οὖσα, τὸ μέλλον ἀπεσκόπει· ἐν τούτῳ δὲ τὸν Πομπήιον τῆς τοῦ φίλου Φιλίππου λαβόμενον χειρὸς εἰς ἐξανάστασιν, Σεπτίμιος ὄπισθεν τῷ ξίφει διελαύνει πρῶτος. εἶτα καὶ Ἀχιλλᾶς, καὶ ἕτεροι. ὁ δὲ ταῖς χερσὶ τὴν τήβεννον ἐφελκυσάμενος κατὰ τοῦ προσώπου, μόνον στενάξας, μηδὲν δὲ εἰπὼν ἀνάξιον ἑαυτοῦ, ἐνεκαρτέρησε ταῖς πληγαῖς, ἑξήκοντα ἑνὸς δέοντα βεβιωκὼς ἔτη. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν νεῶν ὡς ἐθεάσαντο τὴν σφαγὴν, θρῆνον ἐξάκουστον ἄχρι τῆς γῆς ἐκχέαντες, ἔφυγον. τοῦ δὲ Πομπηίου τὴν μὲν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα γυμνὸν ἐκβαλόντες ἀπὸ τῆς ἁλιάδος, τοῖς δεομένοις ἀπέλιπον τοιούτου θεάματος.

περιμα-

Quæ cum Pompeiũ nauigio uno, eoq́; alieno fugientem, adeſſe audiſſet, humi prolapſa, diu ſine uoce iacuit. Aegrè reſocillata, ad mare decurrit. ubi cũ eam Pópeius obuiã progreſſus, amplexus eſſet: Video te, inquit, mi uir, in unã nauem coniectũ, meæ, nõ tuæ fortunæ culpa, qui ante Corneliæ nuptias quingentis nauib. hoc mare tenuiſti. Quàm fortunata fuiſſem mulier, ſi ante auditã Publij primi mariti in Parthis interitũ, obijſſem. Sapiens uerò, ſi, ut inſtituerã, poſt illum necẽ mihi conſciuiſſem. Verùm incolumis manſi, Pompeij Magne, ut tibi etiã calamitati eſſem. Ad hæc Pompeius: Vnã ergo fortunã Cornelia noſſes meliorem, quæ te fortaſsis etiã ſeduxiſſet, ſi ea ſolito diutius me fouiſſet. Sed & hæc (homines enim ſumus) nobis ferenda ſunt, & fortuna adhuc periclitãda. Neq; enim deſperandũ eſt, qui è felici miſer factus ſit, eum ex miſero uiciſsim felicẽ fore. Igitur uxore & amicis naui impoſitis, Attaliam Pamphyliæ urbem profectus, Cilicicas triremes & milites reperit: multi etiã ſenatores ibi ad eum conuenerunt. In uarijs deliberationibus, cum tandẽ in Aegyptũ confugere placuiſſet: Peluſiũ appulit, ubi Ptolemæũ degere audierat. qui quòd immatura erat ætate, Photinus eunuchus regni procurator, aduentu Pompeij cognito, conciliũ principũ uirorum conuocauit. quorum alijs eum repellendũ, alijs recipiendũ eſſe ſuadẽtibus: Theodotus Chius orator, tollendum eſſe pronunciauit. canem enim mortuum nõ mordere. Itaq; miſsi ſunt, qui eum accerſerent. Vt uerò eius familiares, cum non regio apparatu aut ſplendido excipi, ſed in una cymba homines paucos accedere uiderũt: cõtemptum illum, ſuſpectum habuerunt. Pompeiumq; monuerunt, ut nauẽ in mare cõuerteret. Vbi cymba acceſſerat, qui ea uehebant, eũ ſalutarũt Græcè, & in naiculã cõſcendere iuſſerũt. mare enim uadoſum & arenoſum, triremem nõ capere. Salutata igitur Cornelia uxore, iam eius exitiũ plangẽte, & duob. centurionibus, liberto Philippo, & ſeruo cui Scythe nomen erat, unà cõſcendere iuſsis, ad uxorẽ & filium cõuerſus, illis Sophoclis uerſib. recitatis:

Quiſquis tyranni ſe committit ædibus,
Fit illi ſeruus, liber etſi uenerit.

cymbã ingreſſus eſt. Et cum à terra longè adhuc abeſſet, orationẽ quã in paruo libello Græcè ſcripſerat, ut eã apud regẽ haberet, legit. Vt ad terrã appulerãt, Cornelia & amici è triremi, quid futurũ eſſet, ſoliciti ſpeculabãtur. Interea Pompeiũ, qui Philippi amici manũ prehenderat, ut ſurgeret, Septimius primus à tergo traijcit. deinde Achillas, & cæteri. At ille toga faciem obducta, tantũ ingemuit: neq; quicq́; ſe indignum locutus, ex uulnerib. mortuus eſt, anno ætatis undeſexageſimo. Qui in nauib. erãt, cæde eius uiſa, cum tanto eiulatu ut in terra exaudiretur, fugerunt. Cædis uerò miniſtri capite amputato, truncum nudum è cymba in littus abiecerunt, ut ſpectaculo quibuſuis eſſet.

Pompeij cædes, & ſepultura.

Quo

Quo dum populus ſatiaretur, Philippus ibi manſit. Deinde mari ablutum corpus, & ſua tunicula inuolutum, paruæ cymbæ reliquijs cremauit: & ſene quodam Romano, qui prima ſtipendia ſub Pompeio adoleſcente meruerat, adiutore, ſepeliit. Cui Philippus, percontato quis eſſet, qui Pompeium Magnum ſepelire inſtitueret: reſpondit, Se libertum illius eſſe. Tum ſenex: Iſtud, inquit, decus nõ tui unius erit. Me quoq; tam pij officij ſocium admittito ut meis & ipſe manibus tangam, & ornem Romanorũ Imperatorẽ maximũ. Hæ Põpeij fuerunt exequiæ. Cæſar autem non multo pòſt in Aegyptum cum ueniſſet, cum à quo ci caput Pompeij afferebatur, tanquam parricidã eſt auerſatus: & anulo eius accepto, illachrymauit: Achillam & Photinũ interfecit. ipſe rex Ptolemæus prælio captus, & ad flumen ſublatus eſt. Theodotus uerò rhetor, tum quidem Cæſaris ultionem euaſit, clàm ex Aegypto elapſus, & in humili ſortuna inuiſus omnibus. Sed pòſt à M. Bruto Cæſaris percuſſore in Aſia comprehenſus, & omni ſuppliciorum genere excruciatus interijt. Quotquot autem Pompeij amici ab Aegypti tyranno capti fuerant, eos omnes Cæſar beneficijs ſibi adiunxit: & ibi quoque bellum geſsit, Cleopatra ex regione clàm accerſita, quæ à Photino eunucho & regno & urbe iam eiecta erat. Quæ quum ſolo Apollodoro Siculo comite parua cymba conſcenſa ad regiam appuliſſet, & inuoluta ſtragulo quàm longa erat, & colligata ab eodem per fores ad Cæſarem perlata eſſet: tum illius cõmenti ſolertiã admiratus, tũ ſuauitate morum & lepore eius captus, eam ut regni eſſet particeps, cum fratre reconciliauit. Cum autem in conuiuio propter recõciliationem eam inſtituto, ab Achilla duce exercitus & Photino eunucho inſidias ſibi parari animaduertiſſet, Photinũ interfecit: Achillas uerò fuga elapſus, graue bellũ ei intulit. Quo tẽpore cum Cęſar ignem claſsi inieciſſet, magna quoq; illa Bibliotheca conflagrauit. Cõmiſſo prelio, ab aggere in lembum deſiluit. Sed cum ab Aegyptijs nauibus undiq; cingeretur, mari ſe commiſit, & ægrè enatauit. Fertur autem libellos multos manu inter natandum in ſublime elatos, non abieciſſe, quanquam telis peteretur. Tandem cum rex ad hoſtes abijſſet, reuerſus, cõmiſſo prelio uicit, multis cęſis, ipſoq; rege deſiderato, ac Cleopatræ Aegypti regno relicto: quæ non multo pòſt filium ei peperit, ab Aegyptijs Cæſarionem uocatũ. inq; Syriã contendit: & Pharnace Mithridatis filio Ponto eiecto, eius uerò exercitu prorſus deleto, ut belli confecti celeritatem demonſtraret, tria uerba Romam ſcripſit: Veni, uidi, uici. Inde in Italiã profectus, Romã aſcẽdit ſub anni exitũ, quo ſecundùm Dictator creatus fuerat, cum ea poteſtas antea nunquam annua fuiſſet. In ſequentem annum Cõſul eſt declaratus. Cum autem Cato & Scipio poſt Pharſalicã cladem in A-

Cæſaris res in Aegypto geſtæ. *Cleopatra.* *Cæſar ab Achilla periculoſe oppugnatur.* *Cæſario.* *Pharnaces.* *Cato.* *Scipio.*

περιέμενε δὲ αὐτῷ Φίλιππος, ἕως ἐγένοντο μεστοὶ τῆς ὄψεως. εἶτα περικλύσας τῇ θαλάσσῃ τὸ σῶμα, καὶ χιτωνίῳ τινὶ τῶν ἑαυτοῦ περιστείλας, μικρᾶς ἁλιάδος ξύλων λείψανα, τούτοις αὐτὸ κατέκαυσε. καί τινος ἀνδρὸς ῥωμαίου γηραιοῦ ἤδη, τὰς δὲ πρώτας στρατείας ἐπὶ νεῷ πομπηίῳ συστρατευσαμένου, συμπαραλαβομένου αὐτῷ. ὃς πυθόμενος τοῦ Φιλίππου, ἔφη, τίς ὢν ὦ ἄνθρωπε θάπτειν διανοῇ μάγνον πομπήιον; ἐκείνου δὲ φήσαντος, ὡς ἀπελεύθερος, ἀλλ᾽ οὐ μόνῳ σοί, ἔφη, τοῦτο τὸ καλὸν ὑπάρξει, κἀμὲ δὲ ὥσπερ εὑρήματος εὐσεβοῦς δέξαι κοινωνόν, ἅψασθαι καὶ περιστεῖλαι ταῖς ἐμαῖς χερσὶ τὸν μέγιστον αὐτοκράτορα ῥωμαίων. οὕτω μὲν ἐκηδεύθη πομπήιος. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον καῖσαρ ἐλθὼν εἰς αἴγυπτον, τὸν μὲν προσφέροντα τὴν κεφαλὴν πομπηίου ὡς παλαμναῖον ἀπεστράφη. τὴν δὲ σφραγῖδα τοῦ ἀνδρὸς δεξάμενος, ἐδάκρυσεν. ἀχιλλᾶν δὲ καὶ ποθεινὸν ἀπέκτεινεν. αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς πτολεμαῖος μάχῃ ληφθείς, παρὰ τὸν ποταμὸν ἠφανίσθη. θεόδοτος δὲ ὁ σοφιστὴς τὴν μὲν ἐκ καίσαρος δίκην διέφυγεν, ὑπεξελθὼν αἰγύπτου, καὶ ταπεινὰ πράττων, καὶ μισούμενος. βρούτῳ δὲ μάρκῳ τῷ καίσαρα κτείναντι περιπεσὼν ἐν ἀσίᾳ, καὶ πᾶσαν αἰκίαν ὑπ᾽ αὐτοῦ αἰκισθείς, ἀπεκτάνθη. ὅσοι δὲ τῶν πομπηίου φίλων ἑαλώκεισαν ὑπὸ τοῦ αἰγύπτου κρατοῦντος, πάντας εὐηργέτησεν ὁ καῖσαρ, καὶ προσηγάγετο. κἀκεῖ δὲ πόλεμον συνεστήσατο, καὶ κρύφα τὴν κλεοπάτραν ἐκ τῆς χώρας μεταπέμπεται, ἐκβληθεῖσαν ἤδη τῆς βασιλείας τε καὶ τῆς πόλεως παρὰ τοῦ εὐνούχου ποθεινοῦ. ἣ σὺν μόνῳ τῷ σικελιώτῃ ἀπολλοδώρῳ εἰς ἀκάτιον μικρὸν ἐμβᾶσα, τοῖς βασιλείοις προσέσχε, καὶ εἰς στρωματόδεσμον ἐνδῦσα, προτείνασα μακρὰν ἑαυτήν. ὁ δὲ ἀπολλόδωρος ἱμάντι συνδήσας τὸ στρωματόδεσμον, εἰσκομίζει διὰ θυρῶν πρὸς τὸν καίσαρα. καὶ διὰ τοῦτο τὸ τέχνημα λαμυρὰ φανεῖσα, καὶ τῆς ἄλλης ὁμιλίας καὶ χάριτος αὐτῆς ἡττηθείς, διαλλάξει πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς συμβασιλεύουσαν. ἑστιωμένων δὲ ἐπὶ ταῖς διαλλαγαῖς, ἐπιβουλὴν φωράσας ὁ καῖσαρ τεκταινομένην ὑπ᾽ ἀχιλλᾶ τοῦ στρατηγοῦ καὶ ποθεινοῦ τοῦ εὐνούχου, τὸν μὲν ποθεινὸν ἀνεῖλεν. ἀχιλλᾶς δὲ φυγὼν εἰς τὸ στρατόπεδον, βαρὺν αὐτῷ περιέστησε πόλεμον. ὅτε πῦρ ἐμβαλόντος τῷ στόλῳ, καὶ ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐνεπίπρατο. μάχης δὲ συνεστώσης, κατεπήδησε μὲν ἀπὸ τοῦ χώματος εἰς ἀκάτιον. ἐπιπλεόντων δὲ πολλαχόθεν αὐτῷ τῶν αἰγυπτίων, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐξενήξατο μόλις. ὅτε λέγεται καὶ βιβλίδια κρατῶν πολλά, μὴ προέσθαι νηχόμενος, ἀλλ᾽ ἀνέχειν αὐτὰ ὑπὸ τῆς θαλάσσης τῇ ἑτέρᾳ χειρί, καίτοι βαλλόμενος. τέλος δὲ τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποχωρήσαντος ἐπελθών, καὶ συνάψας πόλεμον, ἐνίκησε, πολλῶν πεσόντων, καὶ τοῦ βασιλέως ἀφανοῦς γενομένου. καταλιπὼν δὲ τὴν κλεοπάτραν βασιλεύουσαν αἰγύπτου, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ τεκοῦσαν υἱόν, ὃν ἀλεξανδρεῖς καισαρίωνα ἐκάλουν, ὥρμησεν ἐπὶ συρίαν, καὶ φαρνάκην τὸν μιθριδάτου παῖδα πολεμήσας, αὐτὸν μὲν τοῦ πόντου ἐξέβαλε. τὴν δὲ στρατιὰν ἄρδην ἀνεῖλε. καὶ τῆς μάχης ταύτης τὸ τάχος καὶ τὴν ὀξύτητα δηλῶν τοῖς ἐν ῥώμῃ, ἔγραψε τρεῖς λέξεις· ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα. εἶτ᾽ εὐθὺς εἰς ἰταλίαν ἀπελθών, εἰς ῥώμην ἀνέβαινε, τοῦ ἐνιαυτοῦ καταστρέφοντος, ἐν ᾧ ᾕρητο δικτάτωρ τὸ δεύτερον, οὐδέποτε πρότερον τῆς ἀρχῆς ταύτης γενομένης ἐνιαυσίας. εἰς δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος ὕπατος ἀνεδείχθη. τοῦ δὲ κάτωνος καὶ σκιπίωνος μετὰ τὴν ἐν φαρσάλῳ μάχην εἰς

εἰς λιβύην φυγόντων, καὶ δυνάμεις ἀθροισάντων ἀξιολόγους, ἐπ' αὐτοὺς ὁ καῖσαρ ἐστράτευσε· καὶ μικρῷ μορίῳ μιᾶς ἡμέρας τριῶν στρατοπέδων ἐκράτησε· καὶ πεντακισμυρίους τῶν πολεμίων ἀνῃρηκώς, οὐδὲ πεντήκοντα τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. τῶν δὲ περιφυγόντων ἐκ τῆς μάχης ὑπατικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν, οἱ μὲν ἑκουσίως διέφθαρεν ἁλισκόμενοι, συχνοὺς δὲ καῖσαρ ἁλόντας ἀπέκτεινε· κάτωνος δὲ ἑαυτὸν διεργασαμένου, δῆλος ἦν ἀλγήσας, οὗ δ' ἕνεκα λελύπητο, ἄδηλον. εἶπε δ' οὖν, ὦ κάτων φθονῶ σοι τοῦ θανάτου, καὶ γὰρ σύ μοι τῆς σωτηρίας ἐφθόνησας. ἀλλὰ γὰρ ἐπανελθὼν εἰς ῥώμην ἐκ λιβύης, θριάμβους κατήγαγε, καὶ θέας ἐτέλεσε ναυμάχων καὶ μονομάχων ἀνδρῶν. τιμήσεων δὲ γενομένων, ἀντὶ τῶν πρότερον δυοῖν καὶ τριάκοντα μυριάδων, αἱ πᾶσαι πεντεκαίδεκα περιοῦσαι εὑρέθησαν· τηλικαύτην φθορὰν τοῦ δήμου ὁ ἐμφύλιος εἰργάσατο πόλεμος. εἶτα ὕπατος τὸ τέταρτον αἱρεθείς, εἰς ἰβηρίαν ἐστράτευσε κατὰ τῶν πομπηΐου υἱέων, νέων μὲν ὄντων ἔτι, τόλμαν δὲ ἐπιδεικνυμένων ἀξίαν ἔχειν πρὸς ἡγεμονίαν. ὅτε καὶ εἰς κίνδυνον προῆκεν, ὡς βοᾶν διὰ τῶν τάξεων περιθέων τὴν ἑαυτοῦ, εἰ μὴ αἰδοῦνται λαβόντες αὐτὸν ἐγχειρίσαι τοῖς παιδαρίοις; πρὸς δὲ οὖν φίλους μετὰ τὴν μάχην εἶπεν, ὡς πολλάκις μὲν ἀγωνίσαιτο περὶ νίκης, νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψυχῆς. νικήσαντος δὲ καίσαρος, ὁ μὲν νεώτερος τῶν πομπηΐου υἱῶν ἀπέδρα. ἐνηνέχθη δ' αὐτῷ μεθ' ἡμέρας τοῦ πρεσβυτέρου ἡ κεφαλή. οὗτον ἔσχατον καῖσαρ ἐπολέμησε πόλεμον. ἐπανελθὼν δ' εἰς ῥώμην, δικτάτωρ διὰ βίου ἐψηφίσθη, ὃ τυραννὶς ἐτύγχανεν ἄντικρυς, τοῦ ἀνυπευθύνου τῆς μοναρχίας προσλαβούσης τὸ ἀδιάδοχον. οὕτω δὲ καταστὰς εἰς μοναρχίαν, πολλοὺς ἀφῆκε τῶν πεπολεμηκότων αὐτῷ. τισὶ δὲ καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς ἔδωκεν, ὧν ἦσαν καὶ βροῦτος καὶ κάσσιος. καὶ τὰς πομπηΐου δὲ εἰκόνας καταβεβλημένας ἀνέστησεν. ἀξιούντων δὲ τῶν φίλων δορυφορεῖσθαι αὐτόν, παρῃτήσατο, βέλτιον εἶναι (εἰπὼν) ἅπαξ ἀποθανεῖν, ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν. μειζόνων δ' ὀρεγόμενος πραγμάτων καὶ καινοτέρας δόξης, γνώμην εἶχε στρατεύειν ἐπὶ πάρθους, καὶ διὰ ὑρκανίας ἐς τὴν σκυθικὴν ἐμβαλεῖν. μῖσος μέν τι τοῖς ἀνθρώποις κατ' αὐτοῦ καὶ ἕτερα ἐνεποίησαν, τὸ δέ γε μεῖζον ὁ τῆς βασιλείας ἔρως εἰργάσατο, δι' ὃν οἱ περὶ αὐτὸν καὶ λόγον πρὸς τὸν δῆμον διέσπειραν, ὡς ἐν γράμμασι σιβυλλείοις φαίνοιτο, μὴ ἄλλως ἔσεσθαι τὰ παρθικὰ ῥωμαίοις ἁλώσιμα, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτοῖς συστρατεύσει. καὶ ἐκ τῆς ἄλβης δὲ πρὸς τὴν ῥώμην ἰόντα τὸν καίσαρα, ἐτόλμησάν τινες προσειπεῖν βασιλέα. τοῦ δὲ δήμου θορυβηθέντος, ἐκεῖνος, οὐ βασιλεύς, ἀλλὰ καῖσαρ ἔφη καλεῖσθαι. ἐλέγετο δὲ καῖσαρ (ὥς τινες οἴονται) διὰ τὸ τεχθῆναι τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ τίκτειν θανούσης, καὶ αὐτοῦ διὰ ἀνατομῆς προαχθέντος εἰς φῶς. οὐκ ἀληθὲς δὲ τοῦτ' ἐστί. τὴν γὰρ μητέρα αὐτοῦ ζῆν, οἱ περὶ αὐτοῦ γεγραφότες ἱστορήσαντες, καὶ αὐτοῦ ἀνδρωθέντος. τὸ δὲ διὰ ἀνατομῆς ἐξελθεῖν εἰς τὸν βίον, οὐκ ἐπ' αὐτῷ γέγονεν, ἀλλ' ἐπί τινι τῶν προγόνων αὐτοῦ, καὶ διὰ ἐκεῖνο τὴν κλῆσιν ἔσχον οἱ ἐκείνου ἀπόγονοι. προσιόντων δέ ποτε τῶν ὑπάτων αὐτῷ, καὶ τῶν στρατηγῶν, καὶ τῆς βουλῆς ἁπάσης ἑπομένης, ὅτι μὴ ἐξανέστη καθήμενος, οὐ μόνον ἐλύπησε τὴν βουλήν, ἀλλὰ καὶ τὸν δῆμον, ὡς ἐν τῇ βουλῇ προπηλακιζομένης τῆς πόλεως, καὶ μετὰ κατηφείας οἱ πλείους ἀπῆλθον διθύς. ἐπιγίνεται δὲ τοῖς προσκρούσμασι τούτοις καὶ ὁ τῶν δημάρχων προπηλακισμός. ἐτελεῖτο μὲν γὰρ τῇ πόλει ἑορτή· καῖσαρ δ' ἐπὶ δίφρου χρυσοῦ καθήμενος, κόσμῳ κατεκεκόσμητο θριαμβικῷ· ἀντώνιος δὲ ὕπα-

ὅσον πλῆθος ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις διέφθαρτο, καὶ ὅπως τοῖς υἱοῖς τοῦ πομπηΐου ἐπεχείρησε καῖσαρ.

ὅτι κινδυνεύει ὁ καῖσαρ διὰ μικροῦ [illegible].

ὅτι διὰ τὸν τῆς βασιλείας ἔρωτα ἐμισήθη ὁ καῖσαρ.

ὅθεν ἐκλήθη καῖσαρ.

ὅτι ὁ καῖσαρ τῇ μοναρχίᾳ [illegible], διὸ ἐμισήθη, καὶ [illegible].

in Africa iuſtas copias cocgiſſent, Cęſar cõtra eos profectus, exigua unius diei parte tres exercitus ſuperauit: & L millibus hoſtium occiſis, ſuorum non L amiſit. Viri conſulares & prætorij qui è pugna euaſerant, cum caperentur: partim ipſi necem ſibi cõſciuerunt, partim captos Cęſar ſupplicijs affecit. Catonis necem, qui ſibi ipſe manus attulerat, palàm ægrè tulit: cur autem, incertum eſt. illud quidem dixit: Inuideo tibi mortem iſtam Cato, quoniam tu mihi ſalutem inuidiſti. Ex Africa Romam reuerſus, triumphauit, & ſpectacula naualis pugnæ & gladiatorum edidit. Cum cenſus ageretur, C L millia ciuium, de C C C X X millibus quæ antè cenſa fuerant, ſunt inuenta. Tantam populi ſtragem bellum ciuile attulerat. Deinde quartùm Conſul factus, in Hiſpaniam abijt cõtra Pompeij filios: adoleſcentes quidem illos adhuc, ſed audacia principatu digna prędiros. ubi in tantum periculum uenit, ut per aciem diſcurrens clamitaret, An milites nõ puderet, ſe captum pueris in manus tradere? Poſt pugnam autem amicis dixit: Se de uictoria ſæpè, tum uerò primùm de uita certaſſe. Cæſare uictore, iunior Pompeij filius fuga eſt elapſus. poſt dies aliquot, natu maioris caput Cæſari allatum: qui extremo hoc bello geſto Romam reuerſus, Dictator perpetuus eſt creatus. quæ manifeſta tyrannis fuit, præter monarchiæ ſummam poteſtatem ſucceſſore quoq; carens. Solus rerum potitus, multos qui arma contrà tulerant, abſoluit. nonnullis magiſtratus & honores dedit: quorum è numero fuerunt Brutus & Caſsius. Pompeij ſtatuas deiectas reſtituit. Monitus ab amicis, ut ſatellites ad cuſtodiam corporis adhiberet, recuſauit. Melius enim eſſe mortem ſemel oppetere dicẽs, quàm perpetuò formidare. In maiorum rerum ſtudio & nouæ gloriæ appetitione, in animo habuit Parthis inferre bellum, & per Hyrcaniam in Scythiam facere impreſsionem. Odium populi Romani cùm alijs de cauſis, tum ob regni amorem uel maximè ſuſcepit. Vnde familiares eius rumorem in uulgus ſparſerunt, Sibyllinis libris contineri, Parthos non niſi rege duce à Romanis poſſe uinci. & Alba Romá proficiſcens, à quibuſdam rex appellatus, cum ea re populum perturbatum uidiſſet: ſe non regem, ſed Cæſarem eſſe dixit. Cęſaris autem nomen (ut quidam opinantur) habuit, quòd matre mortua ex utero cæſus eſſet: quod falſum eſt. matrẽ enim ad uirilem uſq; ætatẽ habuiſſe ſcribitur. Aliquis aũt ex maioribus eius eo modo natus, cognomentũ id in familiam propagauit. Cum aliquando Conſulibus & prætoribus ad ſe accedentibus, toto ſenatu comitãte, non aſſurrexiſſet, nõ ſenatum tantũ, ſed populum etiam offendit: quaſi per ſenatum totam Remp. ludibrio haberet, ac pleriq; ſtatim mœſti receſſerunt. Ad has offenſas etiam tribunorum plebis acceſsit cõtumelia. nã cũ in feſtó, in ſella aurea triũphali habitu ſederet, Antonius Conſul

C L X X millia bellis ciuilibus cæſa.

Pompeij filij.

Cęſar perpetuus Dictator.

Cęſar regni titulo populi odia ſuſcepit.

Conſul in forum irrupit, diadema lauro implexum Cæſari offerēs. ob eam rem plauſus haud ſanè illuſtris datus eſt, à ſubornatis hominib. ſed cum id Cæſar recuſaſſet, totius populi plauſum tulit. Ita bis populi animos expertus, ſurrexit. Ad hæc regias faſcias ſtatuis eius impoſitas tribuni plebis detraxerunt, & eos qui regem illum ſalutarant, in carcerē duxerunt: applaudente populo, & Brutos eos appellante. Vt enim ſupra eſt expoſitū, Brutus pulſis Tarquinijs monarchiæ poteſtatē ad populū tranſtulit. Quibus rebus Cæſar irritatus, tribunos poteſtate priuauit: et ijs grauiter increpitis, populū etiam per contumeliā Brutos appellauit.

M. Brutus. Ex eo populus ad M. Brutum ſpectauit, qui à uetere Bruto genus ducere putabatur: ab eoq; ſolo uel primo pendebant, qui mutationē deſiderabant. Quia uerò ipſum alloqui non audebant, noctu literas circa tribunal & ſellam, in qua prætor ius dicebat, ſpargebant: in qui» bus ſcriptum erat, Brute dormis? & Non es Brutus? Incitabatur idem etiam à Caſſio. Sed

Prodigia cædem Cæſaris denunciantia. Cæſari futura cædes pluribus prodigijs denūciata eſſe fertur, è quibus etiam illud eſt. Vxorem accubantem uoces obſcuras & confuſas edere animaduertit. Ea uerò ſibi lamentari uiſa erat, & eū occiſum in ulnis tenere: & manè orauit, ne in ſenatū ueniret. Cum etiā augures ſacra parum auſpicata fuiſſe dicerēt, abſtinere curia ſtatuit, & per Antoniū ſenatum dimitere.

Brutus Albinus. ſed Brutus Albinus, cui Cæſar fidē habebat: cōiurationis cū M. Bruto & Caſſio particeps & augures deridebat, & Cæſarem reprehēdebat, ut qui crimen contēpti ſenatus in ſe admitteret: qui affuturus eſſet, ſi iuſsiſſet. Paratos enim eſſe omnes decernere, ut omniū extra Italiā prouinciarū rex appellaretur: utq; cum nationes exteras peragraret, aut mare traijceret, diadema geſtaret. Hæc dicens Brutus, Cæſarem manu prehenſum ducebat. Abeuntem, ſeruus alienus eius alloquendi cupidus, cum conuenire nō poſſet: ſe uxori eius cuſtodiendū tradidit, quòd magnas res haberet reuerſo Cæſari nunciandas. Artemidorus item Rhetor Gnidius, libellum de coniuratione à ſe ſcriptum ei porrexit: Et hunc, inquit, Cæſar ſolus, & celeriter legito: res enim magnas tibi declarabit, quæ'que tua interſunt. Libellum acceptum Cæſar lecturus, cum à ſalutantibus impediretur: manu tenuit, ita'que in ſenatum uēnit. qui cum ei aſſurrexiſſet, Bruti coniurati partim a tergo ſellam eius circūſteterunt, partim ad eum acceſſerunt, tanq; exuli cuidā ueniā petituri. Antoniū uerò Cæſari fidelem & robuſtum, Brutus Albinus foris tenuit.

Cæſaris cædes. Vbi conſedit Cæſar, & interceſsiones reiecit, primus Caſca iugulum ei ferit ictu nō lethifero. Vt aūt omnes cōiurati pugiones ſtrinxerunt, contra cæteros ſe defendiſſe fertur ueſte conuoluta, & uociferans: ſed cum à Bruto etiā ſtricto enſe peti ſe uidiſſet, toga capite obuoluto, nō amplius reſtitiſſe. Ita tribus & uiginti uulneribus confoſſus, ad ba-

ὑπατεύων εἰς ἀγορὰν ἐνέβαλε, φέρων διάδημα στεφάνῳ δάφνης περιπεπλεγμένον, καὶ ἐδίδου τῷ καίσαρι. καὶ γίνεται κρότος ὀλίγος ἐκ παρασκευῆς. ἀπωσαμένου δὲ τοῦ καίσαρος, ἅπας ὁ δῆμος ἀνεκρότησε· καὶ τούτου δὶς γεγονότος, ἡ πεῖρα ἐξηλέγχθη, καὶ ὁ καῖσαρ ἀνέστη. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνδριάντες αὐτοῦ διαδήμασιν ὤφθησαν ἀναδεδεμένοι βασιλικοῖς, ἀπέσπασαν ταῦτα οἱ δήμαρχοι, καὶ τοὺς προσειπόντας αὐτὸν βασιλέα, ἀπῆγον εἰς δεσμωτήριον. καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τούτοις ἐκρότει, καὶ βρούτους ἐκάλει τοὺς ἄνδρας. βροῦτος γὰρ ἦν, ὡς εἴρηται ἄνωθεν, ὁ καταλύσας ταρκυνίους, καὶ τὸ κράτος εἰς τὸ κοινὸν περιστήσας ἐκ μοναρχίας. ἐπὶ τούτοις ὁ καῖσαρ παροξυνθεὶς, τὴν μὲν ἀρχὴν τοὺς δημάρχους ἀφείλετο· τῷ δὲ ὑπὲρ κατηγορεῖν αὐτῶν, ἅμα καὶ τὸν δῆμον ἐφύβριζεν, πολλάκις βρούτους ἀποκαλῶν τοὺς ἄνδρας.

περὶ βρούτου, καὶ ὅπως αὐτὸν κατὰ τοῦ καίσαρος παρώξυναν πολλοί. ἐντεῦθεν πρὸς μάρκον βροῦτον ἐτράποντο οἱ πολλοί, ἐκ βρούτου τοῦ πάλαι δοκοῦντα τὸ γένος ἕλκειν, καὶ πρὸς μόνον ἐκεῖνον ἢ πρῶτον οἱ μεταβολῆς ἐφιέμενοι ἀπέβλεπον, αὐτῷ μὲν οὐκ ἐντολμῶν προσομιλεῖν. νύκτωρ δὲ γράμματα περὶ τὸ βῆμα καὶ τὸν δίφρον ἐρρίπτουν, ἐφ' οὗ στρατηγῶν ἐχρημάτιζε, λέγοντα· καθεύδεις ὦ βροῦτε; καὶ οὐκ εἶ βροῦτος; καὶ κάσσιος δὲ παρώξυνεν αὐτόν.

σημεῖα γενόμενα δηλοῦντα τὴν τοῦ καίσαρος ἀναίρεσιν. καὶ τῷ καίσαρι δὲ πολλὰ λέγεται σημεῖα γενέσθαι δηλοῦντα τὸν ὄλεθρον, ὧν ἓν καὶ τοῦτό ἐστι. παρευνάων τῇ γυναικί, φωνὰς ἀσαφεῖς καὶ στεναγμοὺς ἀνάρθρους ἐκείνην ἐναπίμπτουσαν ᾔσθετο. ἐδόκει δὲ κλαίειν ἐκεῖνον, ἐπὶ ταῖς ἀγκάλαις ἔχουσα κατεσφαγμένον· ἣ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐδεῖτο τοῦ ἀνδρὸς, μὴ προελθεῖν εἰς τὴν σύγκλητον. ὡς δὲ καὶ θύσαντες οἱ μάντεις, δυσιερεῖν ἔλεγον, ἔγνω πέμψας ἀντώνιον ἀφεῖναι τὴν σύγκλητον. βροῦτος μέντοι ὁ ἀλβῖνος, πιστευόμενος μὲν ὑπὸ καίσαρος, τοῖς δὲ περὶ μάρκον βροῦτον καὶ κάσσιον μετέχων τῆς συνωμοσίας, τούς τε μάντεις ἐχλεύαζε, καὶ καθήπτετο καίσαρος, ὡς διαβολὰς ἑαυτῷ περιβάλλοντος καταφρονήσεως πρὸς τὴν σύγκλητον. ἥκειν γὰρ αὐτὴν, ἐκείνου κελεύσαντος, καὶ πάντας ἑτοίμους εἶναι ψηφίζεσθαι, ὥστε τῶν ἐκτὸς ἰταλίας ἐπαρχιῶν ἀναγορεύεσθαι βασιλέα, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιόντα γῆν τε καὶ θάλασσαν ἑαυτῷ περιτιθέναι διάδημα. ταῦθ' ἅμα λέγων ὁ βροῦτος, ἦγε τὸν καίσαρα λαβόμενος τῆς χειρός. οἰκέτης δέ τις ἀλλότριος ἐντυχεῖν αὐτῷ προθυμούμενος ἀπιόντι μὴ δυνηθεὶς, παρέδωκεν ἑαυτὸν τῇ τοῦ καίσαρος γυναικὶ φυλάττειν, εἰπὼν ἔχειν μεγάλα πράγματα ἐπανιόντι ἀπαγγεῖλαι τῷ καίσαρι. σοφιστὴς δέ τις ἀρτεμίδωρος κνίδιος βιβλίον περὶ τῆς συνωμοσίας γράψας, καὶ ἐγγίσας αὐτῷ, τοῦτο (ἔφη) καῖσαρ μόνος καὶ ταχέως ἀνάγνωθι, μεγάλα γάρ σοι καταγγελεῖ, καί σοι διαφέροντα. ὁ δὲ δεξάμενος ἐκεῖνος, ὥρμησε μὲν ἀναγνῶναι, μὴ μέντοι δυνηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων, κατεῖχε τῇ χειρὶ, καὶ εἰσῆλθεν οὕτω πρὸς τὴν σύγκλητον. ὁ δὲ ὑπεξανίστη. τῶν δὲ περὶ βροῦτον οἱ μὲν ἐξόπισθεν τοῦ δίφρου αὐτοῦ περιέστησαν, οἱ δὲ ἀπήντησαν, ὡς περί τινος φυγάδος δεόμενοι. τὸν δὲ ἀντώνιον πιστὸν ὄντα καίσαρι, καὶ ῥωμαλέον, ἔξω περιεκατεῖχε βροῦτος ἀλβῖνος.

σφαγὴ τοῦ καίσαρος. ὡς δὲ καθίσας ὁ καῖσαρ διεκρούετο τὰς δεήσεις, ξιφιδίῳ παρὰ τοῦ κάσκα πρῶτος πλήττεται τὸν αὐχένα, πληγὴν οὐ θανατηφόρον. ὡς δὲ καὶ τῶν συνωμοτῶν ἕκαστος τὸ ξίφος ἐγύμνωσε, λέγεται πρὸς μὲν τοὺς λοιποὺς ἀπομάχεσθαι περιειλημμένος καὶ κεκραγώς· ἐπεὶ δὲ καὶ βροῦτον εἶδεν ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ἐφελκύσασθαι κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, μηκέτι ἀπομαχόμενος. εἴκοσι μέντοι καὶ τρία λαβὼν τραύματα,

ἀνδριάν-

Oſα τῷ Καίσαρι ἐψηφίσαντο.

ἀνδριάντος ὄντος ἐκεῖ Πομπηΐου, πρὸς τὴν βάσιν εὑρεθεὶς ἐκάμφθη, καὶ καθαιμάξας αὐτὸν, ὡς δοκεῖν αὐτὸν ἐφεστάναι τῷ φόνῳ τοῦ πολεμίου Πομπήιον. ὁ μὲν οὖν Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ οὕτως ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ φιλαρχίας ἀπώλετο. οἱ γὰρ θωπεύοντες αὐτὸν, τὸ φιλότιμον αὐτοῦ καὶ φιλόδοξον κατανοοῦντες, οὐκ ἐπαύοντο ἄλλα ἐπ' ἄλλοις αὐτῷ ψηφιζόμενοι· ἦσαν δὲ τοιαῦτα ἃ ἐψηφίζοντο· τὴν ἐπινίκιον στολὴν ἀεὶ φορεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθίζεσθαι· ταῖς τε ῥαβδουχίαις δαφνηφόροις ἀεὶ κεχρῆσθαι, πατέρα τε αὐτὸν τῆς πατρίδος ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐς τὸ νόμισμα ἐγχαράττεσθαι, δημοσίᾳ τε ἑορτάζειν αὐτοῦ τὰ γενέθλια· ἔν τε τοῖς ναοῖς τῆς Ῥώμης, καὶ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἀνδριάντας αὐτοῦ ἵστασθαι. ἐπὶ δέ γε τοῦ βήματος δύο αὐτοῦ ἀνδριάντας ἱδρύσαντο, τὸν μὲν ὡς τοὺς πολίτας σεσωκότος, τὸν δ' ὡς ἐκ πολιορκίας ῥυσαμένου τὴν πόλιν. ἐστεφάνωντο δὲ καὶ ἄμφω στεφάνοις τοῖς ἐπὶ τούτοις νενομισμένοις. βουλευτήριόν τε καινὸν οἰκοδομηθῆναι ἐπέταξαν, ἵν' Ἰουλιανὸν ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κληθείη ὀνόματι. τιμητήν τε καὶ διὰ βίου καὶ μόνον αὐτὸν ἐψηφίσαντο εἶναι· ἔχειν δὲ καὶ τὰ τῶν δημάρχων προνόμια· καὶ εἴ τις αὐτὸν ἔργῳ ἢ λόγῳ ὑβρίσειεν, ἱερὸν εἶναι ἐδικαίωσαν, καὶ ἐν ἄγει ἐνέχεσθαι. τί δὲ τὸ ἱερὸν εἶναι ἐνενόμιστο, ἤδη μοι προαφήγηται. χαίροντα δὲ τούτοις ὁρῶντες αὐτὸν, ἐπίχρυσόν τε δίφρον αὐτῷ ἔδοσαν, καὶ στολὴν ᾗ πάλαι ἐχρῶντο οἱ βασιλεύσαντες, καὶ φρουρὰν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐκ τῶν βουλευτῶν, εὔχεσθαί τε δημοσίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ ὀμνύναι, καὶ τὰ πραχθησόμενα παρ' αὐτοῦ κύρια τυγχάνειν ἐνομοθέτησαν, διά τε αὐτὸν τὸν Ἰούλιον προσηγόρευσαν, καὶ ἄλλα πλείονα (ἵνα δὲ τὸ καθ' ἕκαστον ἀπαριθμοῦντες τὸν ἀκροατὴν μὴ ἀποκναίωμεν) αὐτῷ ἐψηφίσαντο. ἐξ ὧν ἐπίφθονος ἐδόκει, ἢ μᾶλλον νεμεσητὸς, καὶ καθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς διήγειρε, μέχρις ἂν εἰς τὸ ἐπελθὸν αὐτῷ κατηντήκει τέλος. καὶ ὁ μὲν οὕτω σφαγεὶς ἔκειτο.

Ὅτι αἱ τοῦ Καίσαρος αἰτίαι εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνῆλθον.

οἱ δὲ ἐκεῖ παρόντες ἄνθρωποι ἅπαντες ἐταράττοντο, τὴν τῶν σφαγέων ἀγνοοῦντες διάνοιαν, καὶ ὡς αὐτίκα κινδυνεύσοντες ἔφευγον, καὶ τοὺς συναντῶντας ἐξέπλησσον, καὶ θρήνων τὴν πόλιν ἐπλήρουν. καὶ ἡ μὲν πόλις οὕτω διέκειτο. οἱ δὲ σφαγεῖς δείσαντες, μή τις σφίσιν ἐπίθοιτο, γυμνοῖς καὶ ἡμαγμένοις τοῖς ξίφεσι διὰ τῆς ἀγορᾶς διελθόντες, ἀνέδραμον εἰς τὸ Καπιτώλιον, κἀκεῖ τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα διήγαγον. ὁ δὲ Λέπιδος ἐν τῷ στρατοπέδῳ μαθὼν τὰ γεγενημένα, νυκτὸς σὺν τοῖς στρατιώταις κατέλαβε, καὶ κατὰ τῶν σφαγέων ἐδημηγόρει. Ἀντώνιος δὲ τοῦ Καίσαρος ἀναιρεθέντος φοβηθεὶς ἐκρύβη, τὸν δὲ Λέπιδον ἐλθόντα μαθὼν, καὶ τοὺς φονεῖς εἰς τὸ Καπιτώλιον ὄντας, θαρρήσας ἐξῆλθε, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίσας, ὡμίλει αὐτῇ, καὶ γνώμας ᾔτει πρὸς τὰ γινόμενα. ὁ δὲ Κικέρων δημηγορήσας

Ὅτι ἀμνηστίαν ἔπεισε πάντας σπεῖσαι ἀλλήλοις, καὶ τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος πραχθέντα κρατεῖν.

ἔπεισε πάντας, μὴ μνησικακεῖν ἀλλήλοις, ἀλλὰ κἄν τι σφισιν ἡμάρτηταί τι, προέσθαι τοῦτο, ἵνα μὴ ἐμφύλιος αὖθις γένηται πόλεμος, καὶ τῶν πολιτῶν ὄλεθρος ὑπ' ἀλλήλων ὀλλυμένων, ὁμονοῆσαι δὲ ὁμοφύλους ὄντας καὶ συγγενεῖς. καὶ προσέθετο δεῖν καὶ τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος πραχθέντα εἴ τε ἐν δωρεαῖς εἴ τε ἐν τιμαῖς εἶεν εἴ τε ἐν ἀρχαῖς φυλάξαι, καὶ μή τι τούτων πολυπραγμονῆσαι, ἢ ἀνατρίψαι. πεισθέντες οὖν αὐτῷ, μηδένα μνησικακεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ σφαγεῖς δὲ τοῖς στρατιώταις ὁμιλοῦντες ἐκ τοῦ Καπιτωλίου, μηδὲν τῶν ὑπὸ Καίσαρι πραχθέντων ἀκυρῶσαι ὑπέσχοντο, μήτ' ἀφαιρήσεσθαί τινα μηδὲν τῶν ἐκείνῳ δεδομένων· καὶ οὕτως ἐς καταλλαγὰς ᾖσαν.

ὁ πρὸς

ad baſim ſtatuæ Pompeij cōcidit, eamq́ꝫ cruentauit, ut ipſe Pōpeius cædi inimici aſtare uideretur. Sic Cæſar ex ambitione & appetitione principatus interijt. Adulatores enim eius ambitioni & glorioſæ ſtudio inſeruientes, alios atque alios ei honores decernere non deſtiterunt: qui huiuſmodi fuerunt, ut triumphalem ueſtem perpetuò ferret, & in ſella curuli ſederet: ut faſcibus laureatis perpetuò uteretur, & pater patriæ appellaretur: ut eius imago in nummis exculperetur, & natalis publicè celebraretur: ut in Romanis fanis, & omnibus urbibus eius ſtatuæ collocarentur. Pro eius autem tribunali duas ſtatuas collocarunt: alteram ob ciues ſeruatos, alteram ob urbem obſidione liberatam, corona ciuica & obſidionali ornatas. et nouam curiam ædificari iuſſerunt, quæ Iuliana de ipſius nomine diceretur. Cenſoremq́ꝫ eum ſolum & perpetuum crearunt: priuilegia tribunorum ei dederunt: ſi à quoquam dicto factóue offenſus eſſet, ut caput eius ſacrum eſſet ac piaculo obligatum. Quid autem ſacrum eſſe ſignificet, iam eſt à me expoſitum. Iam quia talibus cum rebus gaudere cernebant, auratam ei ſellam conceſſerunt, & ueſtem qua olim reges uſi fuerant, & cuſtodiam ex equeſtri & ſenatorio ordine, utq́ꝫ publicè pro eo ſupplicationes fierēt, et per eius fortunam iuraretur, & acta eius rata eſſent, ſanxerunt, & Quintilis menſis ab eo Iulius appellaretur. Hæc & alia plura, ne ſingulis commemorandis lectorem obtundamus, ei decreuerunt. Quibus rebus inuidiam hominum, uel potius iram Deorum ſuſcepit, multosq́ꝫ in ſe prouocauit, donec eum exitum quo repentè cōcidit, eſt ſortitus. Cum ita interfectus iaceret, omnes qui ibi aderant, turbati, & conſilij percuſſorū ignari, quaſi & ipſi periculo proximi fugerūt, & terrendis obuijs urbem luctu impleuerunt. Ciuitate ſic affecta, percuſſores uim timentes, ſtrictis & cruentis gladijs per forum in Capitolium accurrerunt, ibiq́ꝫ diem & noctem exegerunt. At Lepidus eo facinore in caſtris audito, urbe cum militibus occupata, pro concione in percuſſores eſt inuectus. Antonius autē præ metu latitans, cum illius aduentu cognito, & percuſſorū fuga in Capitoliū, reſumpta fiducia prodijſſet, & ſenatu cōuocato ſentētias rogaret: Cicero omnibus autor fuit, ut mutuis odijs abolitis, utrinq́ꝫ, ſi quid peccatū eſſet, condonarent, “ ne ciuile bellum recrudeſceret, & ciues à ciuibus interirent. conſentirent potius, ut populares & ciues decere. “ Adiecit etiam, acta Cæſaris, ſiue ad donationes, ſiue ad honores, ſiue ad magiſtratus pertinerent, rata eſſe oportere, nec exagitanda curioſius, aut reſcindenda. His rationibus adducti, omnium iniuriarum obliuionem decreuerunt. percuſſores uerò de Capitolio uerba facientes, militibus promiſerunt, ſe nulla Cæſaris acta reſciſſuros, neque cuiquam quicquam ab illo datum erepturos. Seditione hoc modo compoſita,

Honores ab adulatoribus Cæſari decreti.

Tumultus poſt cædem Cæſaris.

Cicero.

Antonius populum concitat.

non prius è Capitolio deſcenderunt, quàm filiũ Lepidi & Antonij obſides accepiſſent. Deinde eum lecto Cæſaris teſtamento populus cognouiſſet, Octauium ab eo adoptatum eſſe, & Reipub. munera, & uiritim uel tricenas, ut Octauios, uel octogenas quinas, ut alij tradũt, drachmas relictas, turbatus eſt. Cum autem Antonius cadauere eius adhuc cruento in foro propoſito, orationem ad defuncti laudes, & ad cædis commiſerationem pertinentem habuiſſet, multitudo concitata eſt. Deinde recitatis honoribus qui ei decreti fuerant, ſubiecit: Sed pa-
» ter, põtifex, ſacroſanctus, heros, Deus mortuus
» eſt: hei mihi, non morbo, non ſenio extinctus,
» non foris in bello uulneratus, nec fortuito ali-
» quo caſu raptus: ſed hic intra mænia per inſi-
» dias cęſus eſt. qui citra periculum in Britanniã
» penetrauit, in urbe per dolum occubuit. qui po
» mœrium ciuitatis promouit, intra curiam eſt
» trucidatus. inermis, uir bellicoſus: nudus, uir
» pacificus: ad prætoria, prætor: apud magiſtra-
» tus, magiſtratu præditus: à ciuibus, quem ne-
» mo hoſtium uel in mari natantem occidere po-
» tuit: à familiaribus, quorum ſæpè miſertus fuit.
» Vbi tua eſt humanitas Cæſar? ubi ſacroſancta
» autoritas? ubi leges? Tu quidem accuratè pro-
» uidiſti, ne quis ab inimicis cæderetur: te uerò
» crudeliter amici occiderunt, & nunc in foro ia-
» ces interfectus. in ſuggeſto iaces uulnerib. con
» fectus, unde multas conciones habuiſti. Heu ca-
» nos ſanguine cõcretos: heu ueſtem laceratam,
quam eò ſcilicet induiſti, ut in ea iugulareris. His uerbis populus commotus, percuſſores quæritauit, raptum cadauer Cæſaris in foro cremauit, ad ædes percuſſorum tetendit, ac Heluiũ Cinnam tribunum plebis per errorem nominis occidit. Neq; enim is Cæſari fecerat inſidias, ſed Cornelius Cinna prætor. Quo in loco Cęſar crematus eſt, plebs aram erexit, in qua illi ut Deo ſacrificaret. Sed eam Coſſ. euerterunt, lege lata, ne quis deinceps Dictator crearetur. Qui autem Dictaturam uel decreuiſſet, uel accepiſſet, ut capite plecteretur. Antonius tum pro autoritate multa egit, dandis magiſtratibus, prouincijs, libertate, immunitate, atq; exulibus reuocandis, non ſecus ac ſi potentatus Cęſaris ſucceſſor eſſet: ijsq; rebus magnam pecuniam coegit.

De C. Octauio.

C. uerò Octauius, qui & Pius, ſororis Cæſaris filius, nuptæ Octauio Veliterno (ſunt aũt Velitræ Volſcorum municipium) pupillus ſe lictus, apud matrem educatus eſt. Cum adoleuiſſet, apud Cæſarem egit orbum liberis: qui eum amauit, magna de eo ſpe concepta. Nam Accia mater eius prægnans, ſomniauit inteſtina ſua ferri ad cœlum, explicariq; per omnem terrarum ambitum. Somniauit & pater Octauius eadem nocte, utero Acciæ iubar ſolis

Prodigia imperium Cæſari portendentia.

οὐ πρότερον δὲ οἱ ἐν τῷ καπιτωλίῳ κατέβησαν, ἢ τόν τε τοῦ λεπίδου παῖδα, καὶ τὸν τοῦ ἀντωνίου, ὁμήρους λαβεῖν. μετὰ ταῦτα δὲ τὰς διαθήκας τοῦ καίσαρος ἀναγνωσθείσας μαθὼν ὁ δῆμος, ὅτι υἱὸν πεποίηται τὸν ὀκτάβιον, καὶ ὅτι τῇ τε πόλει δωρεὰς καὶ ἑκάστῳ δραχμὰς, ὡς μὲν ὀκτάβιος γράφει, τριάκοντα, ὡς δ' ἕτεροι, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα καταλέλοιπεν, ἐταράχθησαν. καὶ ὁ ἀντώνιος τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἀγορὰν προθέμενος ᾑματωμένον, καὶ λόγον ἐπὶ τῷ κειμένῳ εἰπὼν, τὸ πλῆθος ἠρέθισε πρὸς ὀργήν. εἶπε γὰρ πολλὰ μὲν πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πρὸς ἔλεον τοῦ πάθους τοὺς ἀκροατὰς ἐρεθίζοντα. εἶτα καὶ τὰ ψηφισθέντα αὐτῷ καταλέξας ὀνόματα, ἐπήγαγεν. ἀλλ' οὗτος ὁ πατὴρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ἄσυλος, ὁ ἥρως, ὁ θεὸς, τέθνηκεν, οἴμοι, οὐ νόσῳ βιασθεὶς, οὐδὲ γήρᾳ μαρανθεὶς, οὐδ' ἔξω που ἐν πολέμῳ τρωθεὶς, οὐδ' ἐκ δαιμονίου τινὸς αὐτομάτως ἁρπασθείς· ἀλλ' ἐν τοῦθε τοῦ τείχους ἐπιβουλευθείς· ὁ καὶ εἰς βρεττανίαν ἀσφαλῶς στρατεύσας, ἐν τῇ πόλει ἐνεδρευθείς· ὁ τὸ πωμήριον αὐτῆς ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγείς· ἄοπλος, ὁ εὐπόλεμος, γυμνὸς, ὁ εἰρηνοποιὸς, πρὸς τοῖς δικαστηρίοις ὁ δικαστὴς, πρὸς ταῖς ἀρχαῖς ὁ ἄρχων, ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὃν μηδεὶς τῶν πολεμίων μηδ' εἰς τὴν θάλασσαν ἐκπεσόντα κτεῖναι ἠδυνήθη, ὑπὸ τῶν ἑταίρων, ὁ πολλάκις αὐτοὺς ἐλεήσας. ποῦ δή τέ σοι καῖσαρ ἡ φιλανθρωπία; ποῦ δ' ἡ ἀσυλία; ποῦ δ' οἱ νόμοι; ἀλλὰ σὺ μὲν ὅπως μηδ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τις φονεύηται, πολλὰ ἐνομοθέτησας, σὲ δὲ οὕτως οἰκτρῶς ἀπέκτειναν οἱ φίλοι. καὶ νῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρόκεισαι ἐσφαγμένος, δι' ἧς πολλάκις ἐπόμπευσας ἐστεφανωμένος· καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἔρριψαι κατατετρωμένος, ἀφ' οὗ πολλάκις ἐδημηγόρησας. οἴμοι πολιῶν ᾑματωμένων· ὢ στολῆς ἐσπαραγμένης, ἣν ἐπὶ τούτῳ μόνον, ὡς ἔοικεν, ἔλαβες, ἵνα ἐν ταύτῃ σφαγῇς. ἐπὶ τούτοις ὁ δῆμος ἐξοργισθεὶς, τοὺς μὲν σφαγέας ἐζήτει. τὸ δὲ σῶμα τοῦ καίσαρος ἁρπάσαντες, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔκαυσαν. καὶ ἐπὶ τὰς τῶν φονέων οἰκίας ὥρμησαν, καὶ ἕλβιον κίνναν δημαρχοῦντα διεχειρίσαντο, πλανηθέντες τῇ ὁμωνυμίᾳ. οὐ γὰρ οὗτος τῷ καίσαρι ἐπιβεβούλευκεν, ὁ στρατηγὸς δὲ κίννας κορνήλιος. βωμὸν δὲ ἔνθα κατέκαυσαν τὸ σῶμα τοῦ καίσαρος, ἤγειρε τὸ πλῆθος, ἵν' ἐπ' αὐτοῦ θύωσιν ὡς θεῷ τῷ καίσαρι. οἱ δ' ὕπατοι αὐτὸν ἀνέτρεψαν, καὶ νόμον εἰσήνεγκαν, μηδένα αὖθις γενέσθαι δικτάτορα· θάνατον θέντες τὸ ἐπιτίμιον, ἄν τις εἰσηγήσηται τοῦτο, καὶ ἄν τις τοῦτο δέξηται. ἀντώνιος δὲ τότε πολλὰ ἐν ἐξουσίᾳ διεπράξατο, ἀρχάς τε διδοὺς καὶ χώρας, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ἀτέλειαν, καὶ φυγάδας κατάγων, ὡς τῆς δυναστείας τοῦ καίσαρος τάχα διάδοχος, καὶ πολλὰ ἐκ τούτων ἠργυρολόγησε χρήματα.

ἐπεὶ ὁ ἀντώνιος τὸν τοῦ καίσαρος νεκρὸν προθέμενος, πολλὰ πρὸς ἔπαινον εἴπετο, καὶ ἀνεκίνησε τὸν δῆμον πρὸς ὀργὴν κατὰ τῶν φονέων αὐτοῦ.

ὅτι ὁ δῆμος ἐκ τῆς κατὰ τὴν δημηγορίαν ἐξοργισθεὶς, τὸν νεκρὸν τοῦ καίσαρος ἔκαυσε, κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ ἐκίνησε.

περὶ γαΐου ὀκταβίου καίσαρος.

Ὀκτάβιος δὲ γάϊος, ὃς καὶ * πῖος ὠνόμαστο, ἀδελφῆς τοῦ καίσαρος ἦν υἱὸς, συνοικούσης ὀκταβίῳ τῷ ἐκ βελίτρων τῶν οὐολσκίων, ἐτράφη δὲ παρὰ τῇ μητρὶ καταλειφθεὶς ὀρφανός. αὐξηθεὶς δὲ, διῆγε παρὰ τῷ καίσαρι ἄπαιδι ὄντι. διὸ καὶ ἔστεργε τὸν ἀδελφιδοῦν, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας. ἥ τε γὰρ μήτηρ αὐτοῦ ἀττία, ἐγκυμονοῦσα αὐτὸν, ἔδοξε κατ' ὄναρ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐκπετάσθαι τὴν γῆν. καὶ ὁ ἐκείνης ἀνὴρ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα ἐδόκει ὁρᾶν ἥλιον

σημεῖα δηλοῦντα τὴν τῆς βασιλείας καίσαρος δυναστείας.

ἥλιον ἐκ τοῦ αἰδοίου αὐτῆς ἀνατέλλοντα. ἄρτι δὲ τοῦ παιδὸς τεχθέντος, Νιγίδιος Φίγουλος βουλευτὴς, διαγινώσκων τὰς τῶν ἀστέρων κινήσεις ἄριστα ἐπιστάμενος, βραδύτερον ἐς τὸ συνέδριον τοῦ Ὀκταβίου ἀπηντηκότος, ἤρετο αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς βραδυτῆτος. ὡς δὲ διὰ τὸν τοῦ παιδὸς τόκον, ἐκεῖνος ἔφη, ἀνεβόησεν, ὅτι δεσπότην ἡμῖν ἐγέννησας. τρεφομένου δὲ τοῦ παιδὸς ἐν ἀγρῷ, ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαρπάσας ἄρτον, καὶ μετεωρισθεὶς, αὖθις ἀπέδωκεν αὐτῷ καταπτάς. παιδίσκου τε αὐτοῦ ὄντος, καὶ ἐν Ῥώμῃ διατρίβοντος, ἔδοξεν ὁ Κικέρων καθ᾽ ὕπνον ἰδεῖν αὐτὸν ἁλύσεσι χρυσαῖς ἐκ τοῦ πόλου πρὸς τὸ Καπιτώλιον καθιμώμενον, καὶ παρὰ τοῦ Διὸς * μαστιζόμενον. Κάτουλος δὲ καὶ αὐτὸς καθ᾽ ὕπνους ἐδόκει, τὸν Δία τῆς Ῥώμης εἰκόνα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ὀκταβίου, παιδὸς ἔτι ὄντος, ἐμβεβληκέναι. ἐκ τούτων τοίνυν ὁ Καῖσαρ μεγάλα ἐπ᾽ αὐτῷ ἐλπίσας, εἰσεποιήσατό τε τὸν παῖδα, καὶ κληρονόμον κατέλιπε, καὶ ἐπιμελῶς ἐπαίδευσε λόγοις ἐντρεχέσι τῇ τε τῶν Λατίνων καὶ τῇ Ἑλληνικῇ φωνῇ, καὶ ἤσκει πρός τε τὰς στρατείας καὶ πρὸς πραγμάτων διοίκησιν πολιτικῶν τε καὶ ἀρχικῶν. οὗτος οὖν ὁ Ὀκτάβιος, ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν Ἀπολλωνίᾳ ἐτύγχανεν ὢν, ἐπὶ παιδείᾳ σχολάζων. ἐνθάδε μαθὼν τὸ συμβεβηκὸς, ἐπεραιώθη πρὸς τὸ Βρεντήσιον. καὶ τάς τε διαθήκας τοῦ Καίσαρος γνοὺς, καὶ ὡς ὁ δῆμος τετάρακται, τό τε ὄνομα τὸ τοῦ Καίσαρος ᾠκειώσατο, καὶ τὸν κλῆρον ἐδέξατο, καὶ τῶν πραγμάτων ἥψατο, ὀκτωκαιδεκέτης ὤν. εἰσιόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην, ἶρις πᾶσα τὸν ἥλιον ποικίλη καὶ πολλὴ περιέσχεν, ὃ προεδήλου τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ταραχήν. εἰσελθὼν δὲ, * δημαρχῆσαι μὲν ἐπεχείρησεν, ἀλλ᾽ ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον. ὁ δ᾽ οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλὰ τὸν δήμαρχον ὑπελθὼν, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ εἰς τὸν δῆμον εἰσαχθεὶς, ἐδημηγόρησέ τε, καὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος δωρεὰν δώσειν εὐθὺς ἐκτίσειν ὑπέσχετο, ἄλλων τέ τινων αὐτοῖς ἐλπίδας ὑπέτεινε. καὶ οὕτω τὸν δῆμον ἐφελκυσάμενος, ἐπεί τις ἀστὴρ τότε ἐφάνη ἐξ ἄρκτου πρὸς ἑσπέραν, ὃν οἱ μὲν κομήτην ἔλεγον, προσημαίνοντα οἷά που εἴωθεν, οἱ δὲ τῷ Καίσαρι αὐτὸν ἀνετίθεσαν, ὡς ἐν τὸν τῶν ἀστέρων ἀριθμὸν ἐγκαταλεγμένῳ, θαρσήσας ὁ πρῴην μὲν Ὀκτάβιος, νῦν δὲ Καῖσαρ κληθεὶς, μετὰ ταῦτα μέντοι καὶ Αὔγουστος, χάλκεον ἀνδριάντα τοῦ Καίσαρος, ἀστέρα φέροντα ὑπὲρ κεφαλῆς, ἐς τὸ Ἀφροδίσιον ἔστησεν. ὡς δὲ παρ᾽ οὐδενὸς τοῦτο ἐκωλύετο, φόβῳ τοῦ δήμου, καὶ ἄλλα τινὰ εἰς τιμὴν τοῦ Καίσαρος διεπράξατο. Ἀντώνιος δὲ τὸν νέον Καίσαρα ἄχρι πολλοῦ ὕβριζέ τε καὶ ἀδικῶν ἦν, δι᾽ ἅ ποτε θρούς πρὸς τοῦ πλήθους ἐγένετο, καὶ σφόδρα πάντες χαλεπῶς ἠγανάκτησαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος, εἰς λόγους ἦλθεν αὐτῷ, καὶ ἔδοξαν καταλλαγῆναι, ἀλλ᾽ αὖθις ἐξ ὑποψίας τινὸς διηνέχθησαν. ὁρῶν οὖν ὁ Ἀντώνιος τὸν Καίσαρα αὐξανόμενον, ἐπεχείρησεν εἰς ἑαυτὸν τὸν ὅμιλον ἀνασπάσασθαι, τινὰ αὐτοῖς χαριζόμενος. ἐδύνατο γὰρ αὐτὸς ὑπατεύων, θατέρου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ δημαρχοῦντος, τοῦ Λουκίου δηλαδὴ, τοῦ δέ γε λοιποῦ τοῦ Γαΐου στρατηγοῦντος. τὰ δέ γε τῆς πόλεως ἐν ἀκαταστασίᾳ ἦσαν. ἴσχυε δὲ ὁ Ἀντώνιος, ἅτε ὑπατεύων, πλεονεκτῶν. ὁ δὲ Καῖσαρ ὑπὸ τοῦ πλήθους μάλιστα ἐσπουδάζετο, καὶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ διὰ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ ποιῶν. τὸ δὲ μεῖζον, ὅτι πολὺ δυναμένῳ τῷ Ἀντωνίῳ ἤχθοντο, καὶ καταλῦσαι αὐτὸν ἐβούλοντο. Ἀντωνίῳ δ᾽ ἦν τὸ Βρεν-

ſolis exortum. Qui cum ob uxoris puerperium ſerius in curiam ueniſſet, P. Nigidius Figulus, qui aſtronomiæ peritiſsimus habebatur, comperta moræ cauſa, exclamauit: Tu nobis dominum genuiſti. Cum puer ruri educaretur, aquila pane ex manibus eius rapto ſubuolauit, ac delapſa rurſus eundem reſtituit. Deinde, cum adoleſcentulus in urbe degeret, ſomniauit Cicero, ſe uidere illum cathenis aureis è cœlo ad Capitolium demitti, & a Ioue * flagris cædi. Catulus uerò & ipſe in ſomnis uidit, Iouem Romæ imaginem in ſinum filij Octauij, pueri adhuc, demittere. His de cauſis cum Cæſar, in ampliſsima ſpe adoptatum, hæredem inſtituit, ac diligentiſsimè in arte dicendi græcè latinéque erudiendum curauit. Exercuit & in re militari, & ad negociorum Reipublicæ atque Imperij adminiſtrationem, aſſueſecit. Hic igitur Octauius, Apolloniæ ſtudiorum cauſa degens, interitu Cæſaris audito, Brunduſium traiecit: cognitóque auunculi teſtamento, & tumultu populi, Cæſaris nomen ſibi uendicauit. adítáque hæreditate, rebus gerendis animum intendit, annos octodecim natus. Eo urbem ingrediente, magnus circulus, & inſtar cœleſtis arcus uarius, orbem ſolis ambijt, futuri tumultus prænuncius. * Tribunatum, quamuis ab Antonio prohiberetur, ambire non deſtitit: ſed tribuno conciliato ſibi, in forum perductus, pro concione promiſit, ſe legata, patris teſtamento relicta, ſtatim ſoluturum: & aliorum emolumentorum plebi ſpem fecit. Cuius ſtudia cum ſibi adiunxiſſet, exorta ſtella quæ à Septentrione uerſus Occaſum tendebat, quam alij Cometam dicebant, ea portendentem, quæ ſolet id genus impreſsionum: alij Cæſari dedicabant, in ſtellarum numerum receptos ſcilicet: non dubitauit pridem Octauius, tum Cæſar, pòſt etiam Auguſtus, æneam ſtatuam Cæſaris, cum ſtella ſuprà caput, in æde Veneris dedicare. Quod cum populi metu nemo prohiberet, etiam alia in Cæſaris honorem fecit. Antonius uerò, qui eum contumelijs & iniurijs agitabat, plebe ægrè ferente, ac penè omnibus indignantibus, ſibi metuens, cum eo collocutus eſt: & cum reconciliati uiderentur, ex ſuſpicione quadam inimicitiæ recruduerunt. & quia Cæſaris opes creſcere uidebat, multitudinem largitionibus & obſequijs ad ſe allicere ſtuduit: idque facile conſecuturus uidebatur, cum ipſe conſul, frater Lucius tribunus plebis, Caius uerò prætor eſſet. In tanto rerum motu, & Antonij ſumma propter Conſulatum potentia: populus tamen Cæſari maximè ſtuduit, cùm propter patris memoriam, tum ob ipſius pollicitationes. Sed ob illud in primis, ut Antonium, cuius uires ægrè ferebant, premerent. Antonio Brun-

Antonij & Cæſaris diſſidia.

duſitum ad legiones Macedonicas profecto, Cęſar amicis eo cum pecunia præmiſsis, in Campaniam progreſſus, exercitum ex diuerſis prouincijs coegit, patris necem ulturus, pecunia partim numerata, partim promiſſa: cum eo'que ante reditum Antonij properè in urbem reuerſus, oratione ad populū habita laudatus eſt, atque iterum ad delectus habendos abijt. Antonium uerò milites benignè Brunduſij acceperunt. Deinde cum ab eo, nonnullis interfectis, crudeliter tractarentur, tumultuati ſunt, ac multi ad Cæſarem defecerunt. Antonius uerò in Gallias properauit, ueritus ne rebus nouis ſtuderent: cum'que Cæſar ſecutus, D. Brutum coniurationis contra Cæſarem participem, qui ei prouinciæ præerat, Antonij inimicum, ſibi Cæſar conciliat. Nam tempus uindicandi patris nondum adeſſe cernebat. Romæ ſenatu deliberante, & propter bellum territo, alij alias ſententias dixerunt: Cicero autem Antonium hoſtem iudicandum, & Cæſarem ac D. Brutum priuata autoritate cum illo bellum gerentes, laudandos & adiuuandos eſſe cenſuit: data etiam in poſterum autoritate, & ambos Conſules ſine ulla cunctatione ad bellum ei inferendum mittendos. Q. Calenus contrà, legatos ad omnes mittendos eſſe, qui eos armis poſitis, ſemetipſos & legiones autoritati ſenatus permittere iuberēt. quòd ſi auſcultaſſent, laudandos eſſe: ſin minus, bellum Conſulibus contra eos mandandum. Verùm Cæſariana factione præualente, quidam ex ſenatu ad Antonium miſsi, qui eum, exercitibus & Gallijs omiſsis, in Macedoniam ire: eius item milites intra ſtatum diem domum redire iuberent, alioqui hoſtium loco habendos eſſe. & priuſquam noſſet animum Antonij ſenatus, bellum contra eum Conſulibus, Cæſari poteſtatem imperatoris mandauit. Quibus rebus Antonius cognitis, legatis ſenatus contumelioſe tractatis, per ſuos legatos, cauſam quæ bello prætexebatur, in ipſos decreti autores retorſit. Quam obrem denuò & ipſe hoſtis iudicatus eſt: & milites, ni illum reliquiſſent, alio die præfinito. Ille uerò Mutinæ Decimum obſidens, nihil geſſit memorabile. Decimus uerò primùm egregiè ſe defendit. Deinde cum operibus undiq; cinctus eſſet, ueritus Cæſar, ne caperetur, aut penuria commeatus deditionem faceret: cum Hircio exercitum uerſus Mutinam duxit. Sed cum amnem præterfluentem propter cuſtodias traijcere non poſſent, & de ſua præſentia eum certiorem factum cuperent, ex altiſsimis arboribus ei ſigna dederunt, flamma elata: quæ cum non intelligeret, laminæ plumbi tenuiſsimi quid uellent inſcripſerunt, eamq; chartæ inſtar conuolutam natatori perferendam dederunt. Sic Decimus pręſentia eorum cognita, eodem illis modo

Antonij & D. Bruti bellum.

Antonius hoſtis iudicatur.

Mutinæ obſidio, & uarij cum Antonianis conflictus.

τέσιον ἐπελθόντος πρὸς τοὺς ἐκ Μακεδονίας περαιωθέντας στρατιώτας, ὁ Καῖσαρ ἐκπέμψας φίλους μετὰ χρημάτων, ἵνα σφᾶς σφετερίσωνται, προαπέσταλκε· αὐτὸς δὲ μέχρι Καμπανίας ἐλθὼν, πλῆθος συνέλεξεν ἐκ διαφόρων χωρῶν, ὑπὲρ πατρὸς τιμωρήσειν λέγων, χρήματα τὰ μὲν διδοὺς, τὰ δὲ ὑπισχνούμενος. καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν Ῥώμην ἀπῆλθε, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν Ἀντώνιον. καὶ τῷ δήμῳ ὁμιλήσας, ἐπαίνων ἔτυχε, καὶ αὖθις ἀπεδήμησε δύναμιν ἀθροίσων. Ἀντώνιον δὲ ἐν Βρεντεσίῳ οἱ στρατιῶται φιλοφρόνως ἐδέξαντο. ὡς δὲ πικρῶς αὐτοῖς προσεφέρετο, ὡς καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτεῖναι, ἐνεωτέρισαν, καὶ συχνοὶ μετέστησαν πρὸς τὸν Καίσαρα. Ἀντώνιος δὲ ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Γαλατίαν ἐξώρμησε, φοβηθεὶς μὴ αὐτὰ τι νεοχμώσῃ, καὶ ὁ Καῖσαρ δ' ἐπηκολούθησεν. ἦρχε δὲ τότε τῆς Γαλατίας ὁ Βροῦτος ὁ Δέκιμος, ὃς τῶν συνομοσάντων κατὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ ὃς μίσει τῷ πρὸς Ἀντώνιον οὐχ ὑπεῖξεν αὐτῷ. ὅπερ μαθὼν ὁ Καῖσαρ, τὸν Βροῦτον προσεποιήσατο. οὔπω γὰρ ἑώρα καιρὸν τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς φονεῖς τοῦ πατρός. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ἡ σύγκλητος ἐβουλεύετο, θορυβουμένη διὰ τὸν πόλεμον. καὶ πολλοὶ μὲν γνώμας ἄλλας καὶ ἄλλας εἰσηνέγκαν, Κικέρων δὲ πολέμιον δεῖν ἔφη ψηφίσασθαι τὸν Ἀντώνιον, τὸν Καίσαρα μέντοι καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Δέκιμον αὐτῷ ἐναντιουμένους ἐπαινέσαι, ἐφ' οἷς ἰδιογνωμονήσαντες πεποιήκασι, καὶ ἐπικυρῶσαι αὐτοῖς, καὶ ἐξουσίαν νεῖμαι πρὸς τὸ μέλλον, καὶ τοὺς ὑπάτους ἄμα ἄμφω πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπεμφθῆναι, καὶ πολεμῆσαι αὐτῷ, μηδὲ διατρίβειν καὶ μέλλειν. ταῦτα τοῦ Κικέρωνος συμβουλεύσαντος, ὁ Καληνὸς ὁ Κύντος ἀντιλεγόμενος αὐτῷ, συνεβούλευσε πέμψαι πρὸς ἅπαντας τὴν βουλὴν, κελεύσουσαν ὁμοίως αὐτοῖς καταθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπ' αὐτῇ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ποιήσασθαι. καὶ πεισθέντας μὲν ἐπαινέσαι, εἰ δ' ἀπειθήσουσι, πολεμῆσαι, τὸν πόλεμον δὲ τοῖς ὑπάτοις προσθέσθαι. ὁ μὲν οὖν εἶπε ταῦτα· οἱ πράττοντες δὲ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπεκράτησαν. καὶ τινὲς πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς βουλῆς ἀπεστάλησαν, κελεύσοντες αὐτῷ τά τε στρατόπεδα καὶ τὴν Γαλατίαν ἀφεῖναι, καὶ ἀπελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, τοῖς αὐτῷ τε συστρατευομένοις προστάξοντες οἴκαδε ἀναχωρῆσαι ῥητῇ ἡμέρᾳ· εἰ δὲ μὴ, γινώσκειν, ὡς ἐν μοίρᾳ πολεμίων αὖθις λογισθήσονται. πρὸ δὲ τοῦ τὴν γνώμην τοῦ Ἀντωνίου μαθεῖν, τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον τοῖς ὑπάτοις, καὶ τῷ Καίσαρι, ἀρχὴν αὐτῷ στρατηγοῦ δόντες, ἐπιτετράφασι. ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τοὺς μὲν πρὸς αὐτὸν σταλέντας ἐξυβρίσας, ἀντιπέμψας δὲ ἔτρεψε τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου δι' ὧν πρέσβεων, ὡς τοὺς κατ' αὐτοῦ ψηφισαμένους αἰτιᾶσθαι. εἶτα ἐν τῇ Ῥώμῃ πολέμιον αὖθις τὸν Ἀντώνιον ἐψηφίσαντο, καὶ τοὺς αὐτῷ συστρατευομένους, εἰ μὴ αὐτὸν καταλίποιεν, ἑτέραν ἡμέραν εἰς τοῦτο αὐτοῖς ὁρισάμενοι. ὁ δὲ ἐπολιόρκει τὸν Δέκιμον ἐν τῇ Μουτίνῃ, οὐ μέντοι λόγου τι κατειργάσατο ἄξιον. ὁ Δέκιμος δὲ πρῶτον μὲν ἰσχυρῶς ἠμύνατο τὸν Ἀντώνιον, ἔπειτα παντελῶς ἀπετειχίσθη. δείσας οὖν ὁ Καῖσαρ, μὴ ἁλοίη, ἢ ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων ἐνδοίη, σύν γε τῷ Ἱρτίῳ ἐπεστράτευσε πρὸς Μουτίνην. τὸν δὲ πρὸς αὐτῇ ποταμὸν περαιωθῆναι οὐκ ἠδυνήθησαν, διὰ τὰς ἐν αὐτῷ φρουράς. ἀπὸ δένδρων δὲ τὴν ἑαυτῶν παρουσίαν τῷ Δεκίμῳ γνωρίσαι ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων ἀνάψαντες φλόγα ἐσήμαινον. ὡς δ' οὐ συνίει, μολίβδου λεπτὸν ἄγαν ποιήσαντες ἔλασμα, ἔγραψαν ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς χάρτην ἑλίξαντες, κολυμβητῇ διακομίσαι ἔδωκαν. καὶ οὕτως ὁ Δέκιμος τὴν παρουσίαν αὐτῶν μαθὼν, ἀντεπέστειλε τὸν αὐτὸν τρόπον.

συμβουλὴ κικέρωνος, καὶ τῶν ἐναντιουμένων αὐτῷ, ἡ μὲν ψηφισαμένη τῆς βουλῆς περὶ τοῦ ἀντωνίου.

ὅτι μὴ πεισθέντος τῇ βουλῇ τοῦ ἀντωνίου, ἐψηφίσθη πολέμιος αὐτός.

μάχη μέσον ἀντωνίου καὶ καίσαρος.

πρόσθεν. ὁ οὖν Ἀντώνιος ὁρῶν [illegible] ἐνδιδόντα τὸν Δέκιμον, ἐκείνῳ τὸν ἀδελφὸν κατέλιπε Λούκιον, αὐτὸς δ' ἐπὶ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Ἵρτιον ὥρμησε. καὶ πρότερον μὲν ἰσοπαλεῖς ἐγένοντο μάχαι, ὕστερον δ' ἐκράτησεν ὁ Ἀντώνιος· καὶ τὸν ἰούνιον αἰσθόμενος πλησιάζοντα, ἐπῆρξε λόχον νυκτὸς ἐπ' αὐτόν, καὶ φθάσας αὐτόν τε κατέτρωσε, καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς πλείους ἀπέκτεινε· τοὺς δέ γε λοιποὺς κατέκλεισεν ἐς τὸ τάφρευμα, καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς ἄλλους ἐστράτευσε. καὶ ὁ Ἵρτιος ἐκ τῆς πορείας καὶ τῆς μάχης κεκμηκότι αὐτῷ ἀπαντήσας, πάνυ ἐκράτησε. [illegible]

modo reſcripſit. Quem cum Antonius nihil cedere uideret, Lucio fratre ad obſidionem relicto, contra Cæſarem & Hircium eſt profectus. ac primum æquo Marte certatum eſt: tandem uictor Antonius, noctu [illegible] contra Iunium quem appropinquare ſenſerat, ducit, eumque per inſidias uulnerat, maximam eius militum partem cædit, reliquos in uallo obſidet: & contra Cæſarem, Hircium, & cæteros conuertitur. Verum Hircius eum & de uia & pugna feſſum, ex improuiſo aggreſſus, illuſtri uictoria ſuperauit. Ea clade Antonij cognita, Senatus & Hircium, & Iunium, & Cæſarem Imperatores appellauit, quamuis Iunius rem male geſsiſſet, Cæſar uerò non pugnaſſet, ab Hircio ad caſtrorum cuſtodiam relictus. Sic Antonius ſuccubuit. Sed & T. Munatius Plancus eiuſdem factionis, à Pontio Aquila Decimi legato uictus eſt. Antonius alienatis à ſe militum animis, & populis quibuſdam ſibi prius addictis tumultuantibus, territus, ad tempus quieuit: ſed nonnullis à Lepido copijs auctus, recepit animum. ſubitaque eruptione facta, & multis utrinque cæſis profligatus, fugam cæpit. Itaque ſenatus illius clade lætus, omnes qui cum eo fecerant, hoſtes iudicauit, tam ipſorum quàm Antonij bonis publicatis. Cæſarem uerò nec inſigni aliquo honore affecerunt, & premere ſunt conati, ijs omnibus quæ ſe accepturum ſperabat, in Decimum collatis. Ac ne malefacere poſſet, magiſtratus inimicis eius decreuerunt, S. Pompeio claſsis præfecto deſignato, M. Bruto Macedonia, Caſſio Syria & bello contra Dolabellam mandato. Vt autem Cæſaris milites inter ſeſe committerent, alios laudarunt, pecunijs & coronis oleaginis datis: alijs nihil tribuerunt. Verum Cæſaris induſtria factum, ut nihilominus inter ſe conſentirent. Quo Romæ cognito, ne ſic quidem Conſulatum, ſed alios ei honores decreuerunt, quos aſpernantem, prætorem primùm, deinde Conſulem fecerunt. Ac illi quidem Cæſarem pro puero & adoleſcentulo, ſicuti uulgò appellabatur, tractabant: ille uerò cum cætera, tum pueri appellationem ægre ferens, ad arma conuerſus, clàm de pace cum Antonio egit: & è pugna elapſos, quos ſenatus hoſtes iudicarat, collegit. apud quos de ſenatu populoque queſtus eſt. Hæc ij qui ſummæ rerum præerant, principiò neglectui habuere: ſed Lepidi Antonijque conſenſu cognito, Cæſarem colere cœperunt, bello quod contra illos gereret, mandato, ignari quid cum Antonio egiſſet. Quam ille conditionem non recuſauit, per id bellum Conſulatus adipiſcendi ſpe, cuius amore æſtuabat. Proinde cum ad pugnam ſe parare uideretur, clam id cum militibus egerat, ut uelut ſua ſponte iurarent, ſecum nullo exercitu, qui ſub Cæſare patre eius militaſſet, pugnaturos: quod non erat.

T. Munatius Plancus.

M. Lepidus.

C. Octauius a ſenatu alienatus, cum Lepido & Antonio conſpirat.

rat aliud, quàm cum Antonio & Lepido, qui militum illorum plurimos haberent, non congreſſuros eſſe. ea'que de cauſa C [illegible] ex ipſis militibus per ſpeciem legationis ad Senatum miſſi: cum reuera id agerent, ut promiſſa exigerentur, & Cæſar Cõſul declararetur. Cum reſponſum differri milites ægrè ferrent, unus eorum Curia egreſſus, ſumpto gladio (inermes enim ingredi iuſsi fuerant) Si uos, inquit, Cæſari Conſulatum non dederitis, hic dabit. Cæſar uerò per eam cauſam, quòd in ingreſſu Curiæ arma ponere coacti, & à quodam rogati eſſent, utrum à legionibus, an à Cæſare miſsi eſſent, Lepido & Antonio feſtinanter accerſitis, Romam ueluti coactus a militibus properauit, equitibus aliquot in itinere pro exploratoribus occiſis. Senatus eorum aduentu cognito, & pecuniam antequam appropinquarent, miſit, & Conſulem Cæſarem deſignauit. Quod quia neceſsitate milites expreſſum intelligebant, ferociter atque inſolenter ſe contra P.C. geſſerunt. Qui ea re irritati, mutata ſententia, exercitui urbis aditu interdixerunt, ciuitatis cuſtodia prætoribus mandata. Sed cum Cæſar

Conſulatus Cæſaris.

ad urbem ueniſſet, multi ex Senatu & plebe ad eum tranſierunt, prætores'que & ſe & milites eius fidei permiſerunt. Sic urbe citra pugnam potitus, Conſul etiam à populo eſt deſignatus: in concionem non progreſſus, ne uim afferre ciuibus uideretur. Collega ei (ſi tamen ita nominandus eſt, ac non potius adminiſter) datus eſt Q. Pedius. Conſul factus, ſtatum ciuitatis arbitratu ſuo compoſuit: militib. pecuniam, quam è publico largiebatur, ſe de ſuo dare ſimulauit, & gratias egit. A' Senatu multi honores illi per ſpeciem beneuolentiæ, ſed reuera cogente metu, ſunt decreti: præter cæteros uerò in familiam Cæſaris uſitato ritu adoptatus, cognomentum id accepit. Quod etſi prius etiam uſurparat, ueluti unà cum hæreditate acceptum: non tamen conſtanter tenuerat, priuſquã more maiorum confirmatum eſſet. Ex eo C. Iulius Cæſar Octauianus eſt appellatus.

C. Iulius Cæſar Octauianus.

Vſitatum enim eſt, ut qui adoptantur, cætera nomina adoptantis aſſumant, uno ex gentilitijs retento. Militibus conciliatis, Senatu'que oppreſſo, paterna legata populo diſtribuit, ut eum etiam ſibi deuinciret, nec in ulciſcẽdis patris percuſſoribus aduerſarium haberet. Ne quid autem per uim facere uideretur, iudicia coegit: quamuis rei plerique abeſſent, nonnulli etiam prouincias obtinerent. Si qui uerò aderant, ij ſe præ metu clàm ex urbe proripiebant. Quare in[illegible] cauſa non percuſſores tantum, & coniurati, ſed multi etiam alij ei crimini non affines, quidam etiam q[illegible] urbe a[illegible] fuerant, ut S. Pompeius, ſunt condemnati, & aqua atque igni interdicti, eorum que [illegible] publicata. His peractis contra Lepidum & Antonium ſcilicet eſt profectus: ſed

Cæſaris, Antonij & Lepidi coniuratio.

δ' ἦν, μὴ ἂν πρὸς αὐτοὺς [illegible] μήτε τοῦ Λεπίδου [illegible] ἐθελῆσαι. πλεῖστοι γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἑαυτῶν συνεστρατεύοντο. πρέσβεις οὖν δῆθεν πρὸς τὴν βουλὴν ἐξ αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν τετρακοσίους ἐξέπεμψεν· ὄντως δ' ἐκεῖνα μὲν προὐβάλλοντο, τὰ δὲ ἐψηφισμένα αὐτοῖς ἀπῄτουν, καὶ ὕπατον ἀποδειχθῆναι τὸν Καίσαρα. ἀναβαλλομένων δ' αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν, οἱ στρατιῶται ὠργίζοντο. τις δὲ τις ἐξ αὐτῶν ἐξελθὼν τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τὸ ξίφος λαβὼν (ἄοπλοι γὰρ ἐσελθεῖν ἐκελεύσθησαν) οὗτος, ἔφη, ἂν ὑμεῖς τὴν ὑπατείαν μὴ δῶτε Καίσαρι, δώσει. ὁ Καῖσαρ μέντοι, ὅτι εἰς τὸ συνέδριον εἰσιόντες ἠναγκάσθησαν ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ὅτι ἐπύθετό τις, πότερον παρὰ τῶν στρατοπέδων ἐπέμφθησαν, ἢ πρὸς τοῦ Καίσαρος, χαλεπαίνειν ἐποιεῖτο, καὶ τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον σπουδῇ μετεπέμψατο, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν στρατιωτῶν ὡς ὑπ' αὐτῶν τάχα βιαζόμενος, ὥρμησε. καί τινας τῶν ἱππέων ἀπέκτειναν, ὡς κατασκόπους αὐτῶν. οἱ δὲ τῆς βουλῆς, τὴν ἔφοδον γνόντες αὐτῶν, τά τε χρήματα αὐτοῖς πρὶν πλησιάσαι ἔπεμψαν, καὶ ὕπατον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἀνάγκῃ ταῦτα πεπραχέναι εἰδότες αὐτούς, καὶ ἐξεφρόνουν καὶ ἐθρασύνοντο. πρὸς δὲ ταῦτα ἡ γερουσία μεταβαλλομένη, ἀπηγόρευσε τῷ στρατῷ παρεῖναι τῇ πόλει, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὴν φρουρὰν αὐτῆς ἐνεχείρισε. τοῦ Καίσαρος δὲ σὺν τῷ στρατῷ πρὸς τὸ ἄστυ γενομένου, τῶν τε βουλευτῶν τινες καὶ τοῦ δήμου πολλοὶ προσεχώρησαν, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἑαυτούς τε καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκείνῳ παρέδωκαν. καὶ οὕτω τὴν πόλιν ἀμαχεὶ κατέσχεν, ὕπατος καὶ παρὰ τοῦ δήμου [illegible] προσεβάλλετο, μηδ' ἐπιστὰς εἰς τὴν συνέδρευσιν, ἵνα μὴ δόξῃ βιάζεσθαι τούτους. καὶ συνάρχων αὐτῷ ἐδόθη ὁ Κύιντος [illegible] Πέδιος, εἰ χρὴ συνάρχοντα καλέσαι αὐτόν, ἀλλὰ μὴ ὑπαρχον [illegible] οὕτω δ' ὕπατος αἱρεθεὶς ὁ Καῖσαρ, τά τε ἐν τῇ πόλει πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεστήσατο, καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις παρέσχε, λόγῳ μὲν οἴκοθεν, [illegible] ἐκ τῶν κοινῶν, καὶ τὰς χάριτας ὡμολόγησεν. [illegible] δὲ τῆς βουλῆς αὐτῷ πολλὰ πρὸς τιμὴν ἐψηφίσθησαν, δοκούσῃ μὲν εὐνοούσῃ, τῷ δ' ἀληθείᾳ φόβῳ βιαζομένης. πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος κατὰ τὰ νομιζόμενα εἰσποιηθῆναι, καὶ τὴν ἐπίκλησιν ἀλλάξαι. ὠνομάζετο μὲν γὰρ καὶ πρότερον αὐτὸς ἑαυτὸν Καίσαρα, ὡς μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τὴν προσηγορίαν διαδεξάμενος, οὐ μήν τι βεβαίως αὐτὴν εἶχε, πρὶν ταύτην κατὰ τὰ πάτρια βεβαιώσασθαι. ἐκ τούτου δὲ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς ἐπεκλήθη. νενόμισται γάρ, τὸν ἐσποιούμενον τὴν μὲν ἄλλην πρόσρησιν ἐκ τοῦ ποιησαμένου λαμβάνειν, ἓν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων τηρεῖν. ἐπεὶ οὖν τούς τε στρατιώτας ᾠκειώσατο, καὶ τὴν βουλὴν ἐδουλώσατο, τὴν τῶν καταλειφθέντων τῷ δήμῳ διανομὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐποιήσατο, ἵνα καὶ τοῦτον ὑφ' ἑαυτὸν ποιήσηται, καὶ μὴ ἐναντιουμένους ἔχῃ πρὸς τὴν τῶν φονέων τοῦ πατρὸς τιμωρίαν τραπόμενος. δικαστήρια μὲν οὖν ἐκάθισεν, ἵνα μὴ δοκῇ βιαίως τι πρᾶξαι, καὶ ταῦτα τῶν πλειόνων ἀπόντων, τινῶν δὲ καὶ ἡγεμονίας ἐχόντων ἐθνῶν. οἱ δέ τινες [illegible] οὔτε ἀπήντησαν [illegible] ἀλλ' [illegible] διεδίδρασκον. ἐρήμην οὖν οὐχ οἱ αὐτόχειρες μόνον [illegible] ἑάλωσαν, ἀλλὰ καὶ [illegible] μηδὲ μετασχόντες τῆς βουλῆς, τινὲς δὲ [illegible] ἐπιδημοῦντες τότε τῇ πόλει [illegible] ὥσπερ ὁ Σέξτος Πομπήιος [illegible] σαν, καὶ αἱ οὐσίαι σφῶν ἐδημεύθησαν. ταῦτα δ' οὖν πράξας ὁ Καῖσαρ, ἐπὶ τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον δῆθεν ἐξεστράτευ-

ὅτι περὶ [illegible] τοῦ [illegible] ἐψηφίσαντο.

ὅτι καὶ παρὰ τῆς βουλῆς [illegible] Ὀκταβιανός.

σεν

[illegible]

σιν, οὐ γὰρ δὴ οὐδὲν ἔπραξεν, οὐχ ὅτι τῷ Ἀντωνίῳ κα-
τεκεκοινολόγητο, καὶ δι' ἐκείνου καὶ τῷ Λεπίδῳ, ἀλλ' ὅτι ἰσ-
χυροὺς αὐτοὺς ὁρῶν καὶ ὁμογνώμονας, καὶ ἤλπιζε δὲ
αὐτῶν τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα δυνηθέν-
τας ἤδη, καταγωνίσασθαι, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκείνους
δι' ἀλλήλων χειρώσασθαι. [illegible] ταῦτα τὰς συνθήκας ὁ-
κὼν ἦγε καὶ ἄκων ἐτήρει, καὶ καταλλαγὰς αὐτοῖς πρὸς
τὴν βουλὴν καὶ πρὸς τὸν ὅμιλον ἐπρυτάνευσεν, οὐκ
αὐτὸς ταύτας εἰσηγησάμενος, [illegible] ἀλ-
λὰ τὸν Κύιντον [illegible] συμβουλεῦσαι παρασκευάσας.
αὐτὸς δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει [illegible] αὐτῷ [illegible]
τον, ἄκων προσποιεῖ τε τῇ πράξει συγκατατίθεσθαι,
παρὰ τῶν στρατιωτῶν βιαζόμενος. ψηφισθείσης δὲ τῆς
καταλλαγῆς αὐτοῖς, ἐφώρμησαν ἀμφότεροι ἐπὶ τὸν Καί-
σαρα, τὸ πλεῖον καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ ἐπαγόμε-
νοι. οὔτε γὰρ βεβαίως ἐπίστευον αὐτῷ, οὔτε δι' ἐκεῖνον
ἄλλων δοκεῖν τὴν ἄδειαν ἐψηφίσθαι αὐτοῖς, καὶ τὴν
κάθοδον, δι' ἑαυτοὺς δὲ καὶ τὴν σφετέραν ἰσχύν, ἥ τι
χην [illegible] ἐβούλοντο διὰ τὰ στρατιωτικά. ὁ Καῖ-
σαρ δ' αὐτοῖς μετὰ πλ[illegible] στρατ[illegible] τῶν προσόντων τι-
σι. καὶ συνῆλθον ἐς ὁμιλίαν, [illegible] μόνοι τε τινὰ ἐς
συχῇ. τὸ μὲν σύμπαν [illegible] καὶ κατὰ τῶν
ἐχθρῶν συνώμοσαν, ὡς δὲ τὸ φανερὸν διωμολογήσαντο
τὸ κοινὸν, τοὺς τρεῖς ἐπιμελητὰς καὶ διοικητὰς τῶν πραγ-
μάτων γενέσθαι ἐπὶ πενταετίᾳ, ἵνα μὴ ὀλιγαρχίας
δοκῶσιν ἐφίεσθαι. ἰδίᾳ δὲ καὶ ἀρχὰς ἐθνῶν ἑαυτοῖς
προσνείμαντο, ἵνα μὴ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν νομίζωνται
σφετερίζεσθαι, καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν σφαγὰς ἀλλή-
λοις ἀνέδοσαν. καὶ Λεπίδῳ μὲν τῆς τε Ῥώμης τὴν
φυλακὴν καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας ἀνέθεσαν. Καῖσαρ
δὲ καὶ Ἀντώνιος ἐπὶ τὸν Μάρκον Βροῦτον στρατεῦσαι
συνέθεντο, καὶ τὸν Κάσσιον, καὶ [illegible] τὰ δόξαντα
ἐπιστώσαντο· καὶ τοὺς στρατιώτας συγκαλέσαντες, ἐδη-
μηγόρησαν ὅσα ἐπὶ τούτοις εἰκός. οἱ δὲ τοῦ Ἀντωνίου στρα-
τιῶται [illegible] αὐτοῦ τὴν θυγατέρα τῆς γυναι-
κὸς Ἀντωνίου Φουλβίας, ἣν ἐσχήκει ἐκ τοῦ Κλωδίου, λαβεῖν
ἀξιοῦν τὸν Καίσαρα. καὶ ἐκεῖνος οὐ παρῃτήσατο, καίτοι
ἑτέρας αὐτῷ προμεμνηστευμένης. ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν Ῥώ-
μην ἀπῄεσαν, σημεῖα δέ τινα τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ τῷ
Λεπίδῳ ἀπαίσια συμβεβήκασι. τῷ Καίσαρι δὲ αἰετὸς
ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἱζηθεὶς, δύο κόρακας προσπεσόντας
αὐτῷ, καὶ τίλλειν τινὰ τῶν πτερῶν αὐτοῦ πειρωμέ-
νους, ἀπέκτεινε, τὴν νίκην κατ' ἀμφοτέρων τῶν
συνιόντων αὐτῷ προσημαίνων. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐς τὴν
Ῥώμην ἦλθον μετὰ τῶν στρατευμάτων, καὶ παραχρῆμα
τὰ σφίσι δόξαντα ἔπραττον· καὶ σφαγαὶ πολλῶν ἐ-
ποιήθησαν, ὡς πληρωθῆναι τὴν πόλιν νεκρῶν. οἱ μὲν
γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις, οἱ δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ἀγο-
ραῖς, καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀπεκτίννυντο, καὶ αἱ μὲν κε-
φαλαὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα αὐτοῖς ἀνετίθεντο, τὰ δὲ λοι-
πὰ σώματα τὰ μὲν αὐτοῦ [illegible] ἐρρίπτετο βοραὶ κυσί τε
καὶ ὄρνισι, τὰ δὲ ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. καὶ οὐχ
οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι ἀπώλλυντο. πάν-
τας γὰρ τοὺς ἑκατέρῳ τῶν τριῶν συναραμένους ἢ συμ-
πράξαντας, ἐν πολεμίων μοίρᾳ οἱ ἄλλοι ἐτίθεντο· καὶ ἐπὶ
τῷ συνέβαινε τοὺς αὐτοὺς καὶ φίλους τινὶ αὐτῶν καὶ
ἐχθροὺς τοῖς ἑτέροις [illegible] ἰδίᾳ ἕκαστος [illegible]
βουλεύσαντας αὐτῷ ἠμύνετο, καὶ τοὺς φιλτάτους
κοινῇ συναπώλλυσαν. οὐ γάρ τις τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρὸν
[illegible] φίλον ἑτέρου ὄντα, ἐδύνατο, μὴ ἀντιδοὺς ἑτέ-
ρῳ φίλον ἑαυτοῦ νομιζόμενον, καὶ πλείους, εἰ ὁ αὐτοῦ μὲν ἐς σφαγὴν [illegible] ἀξιόμαχος.

ſed nihil rei geſsit, nō quòd cum Antonio cl[illegible]m quædam egerat, & per illum cum Lepido, ſed quòd eos firmos & cōcordes eſſe uidebat, ſpemq́ habebat eorum ope Bruti & Caſſij, quorū [illegible]m magnæ uires eſſent, debellan[illegible], ac poſteà illos etiam inter ſe commiſſos op[illegible]mendi. His de cauſis uel inuitus pacta ſeruauit, [illegible]peramq́ dedit ut Senatui populoq́ reconciliarent, non per ſe, quo minus ſuſpecta res eſſet, ſed Q. Pedio eius ſententiæ autore ſubornato Ipſe uerò ea de re conſultus a ciuibus, inuitum ſe, & coactū à militibus aſſentiri ſimulauit. Illi uerò impetrata reconciliatione, ambo contra Cæſarē potiſs. copiarum maximam partem adduxerunt, cum quod ei fidem planè non habebant: tum quòd illius autoritate reuocati eſſe uideri nolebant, ſed per ſe & ſuis uiribus: tum quod ſperabāt, ſe per legiones ea quæ uellent aſſecuturos. Cæſar uerò eis cum magna manu obuiā proceſsit. Cōgreſſi, & ſecretò quędā collocuti, de ſtabilienda ſua potentia & ul[illegible]ſcendis inimicis coniurarunt. Ac publicè profeſsi, ſe triumuiros & rerum curatores fore in quinquenniū, ne dominatus paucorum cupidi uiderentur: priuatim & prouincias inter ſe partiti ſunt, ne totum imperiū ſibi uendicare uiderentur, & cædes inimicorū inuicem condonarunt. Lepido Romæ atq́ Italiæ cuſtodia attributa eſt. Cæſar uerò & Antonius ſe bellum cōmuni ope M. Bruto & Caſſio illaturos, iureiurando interpoſito pepigerunt, milites ut res poſtulabat allocuti. Verum milites, Antonij inſtinctu, à Cæſare petierunt, ut Fuluię & Sexti Clodij filiam, Antonij priuignam, duceret. Non recuſauit Cæſar, quāquam aliā ei deſponſa erat. Inde dum Romam properāt, Antonio & Lepido parum auſpicata omina obuenerunt. Cæſaris autem tabernaculo aquila inſedit, quæ duos coruos irruentes & pennas aliquot ei euellere conantes occidit: quo augurio uictoria contra duos collegas ei portendebatur. Romam cum legionibus ingreſsi, ſtatim ſecere quæ uoluerunt, tot ciuibus occiſis, ut urbs cadaueribus impleretur. Nam alij in ædibus, alij in uijs, alij in foro & ad templa Deorum immortalium trucidabantur. Proſcriptorum capita triumuiris in Curiam afferebātur, trunci corporum partim temerè abijciebantur, canibus eſca & alitibus, partim in Tiberim præcipitabantur. Nec inimici duntaxat, ſed amici eorum etiam perimebantur. Nam eos omnes qui uni ex triumuiris opem tulerant, aut ſuffragati fuerant, reliqui duo hoſtes iudicabant. Ita ſiebat, ut ijdem, eorum a[illegible]icul amt[illegible], & cæteris hoſtes eſſent: & dum quiſque inſi[illegible]iatores ulciſceretur, eadem opera ſu[illegible] amici[illegible]mos perderet. Nec enim ul[illegible]imicum ſuum [illegible]rettus amicus eſſet, niſi a[illegible]ium eius loc[illegible], qui ipſius amicus haberetur, aut plure[illegible], ſi[illegible] qui a[illegible]x dem poſtulabatur, ſiue uirtut[illegible], ſiue nobil[illegible] ac dignitat[illegible] cl[illegible]ret, e medi[illegible] poſſet.

Triumuirali proſcriptio.

Augurium Cæſaris.

Inimicorum permutatio.

Diuites uerò uel innocentes in proſcriptorum numerum referebant, quòd ingenti pecunia eſſet opus ad explendas militum cupiditates. Hæc à Lepido & Antonio potiſsimum agebantur: quorum quòd ſub maiori Cæſare honorati fuiſſent, & ampliſs. magiſtratib. atq; imperijs ornati, etiam inimicitiæ latiſsimè patebant. Sed eadem à Cæſare quoque fieri putabantur propter potentatus ſocietatem. Paucos enim ipſe occidebat, nec natura crudelis, & moribus patris educatus, & paucis grauiter infenſus, quiq; diligi ſe quàm timeri mallet. Nec tantũ nõ multos occidit, ſed plurimos etiã conſeruauit: & eos qui aliquos occultarãt, humaniſs. tractauit. nam id quoq; capitale erat. Lepidus uero inexorabilis fuit: Antonius item ſæuus, qui proſcriptorum quoq; defenſores crudeliter trucidabat, occiſorum'que capita uel inter epulas intuens, nefario ſpectaculo ad ſatietatem perfruebatur. Vxor item eius Fuluia multos ex odio, multos pecuniæ cauſa, nonnullos etiam marito planè ignotos trucidabat. Ciceronis autem caput (nam is quoque in fuga iugulatus fuerat) Antonius ad ſe allatum, maledictis inſectatus, illuſtriori in loco pro roſtris, unà cum dextra eius manu, unde cõcionatus fuerat, affigi iuſsit. Fuluia uerò id primum in manus ſumptum, ira percita conſpuit. Deinde genibus impoſitum, ore'que diducto, linguam extractam acubus, quibus ad ornamenta capitis utebatur, pupugit, cum multis nefarijs dicterijs. Multis pereuntibus, quidam euaſerunt. Serui enim dominorum ueſtibus ſumptis, illis'que occultatis, ipſi pro eis cæſi ſunt: & quidã herum, à quo ignominioſis notis compunctus fuerat, non modò non prodidit, ſed etiam cõſeruauit. Nam cum herum in fuga comitans, percuſſores inſequi animaduertiſſet, quendam obuium occidit: eius'que ueſte data domino, eoq; abire iuſſo, cadauer in pyram coniecit, ueſtem uerò & anulum herilem perſecutoribus obtulit, ſe fugientem dominum occidiſſe profeſſus. quod cum ob notas illas & ſpolia crederetur, & illi ſalutem, & ſibi honorem peperit. Q. Ciceronem, Marci fratrem, filius ſuffuratus, cum torqueretur, non prodidit. Sed pater ea re cognita, filij miſertus, ultrò ſe percuſſoribus obtulit. Multi ex latebris ad Brutum & Caſsium, plures ad Sextum confugerunt: qui claſsi præfectus, & ad tempus mari potitus, priuans uiribus (quanquam poſt à Cæſare adempto imperio) collectis, Siciliam occuparat. Deinde cum ipſe quoque proſcriptus, & cędes factæ eſſent, in eodem periculo uerſantibus plurimum tulit opis, tum ſuſcipiendo, tum alijs rationibus. Itaque frequentes ad eum conuenerunt. Ac cædium huiuſmodi ratio fuit: bonorum autem nihilo melior. Nam locupletum ædes diripiebantur, & annuę domorũ mercedes tam in alijs Italiæ

Cæſaris moderatio. *Ciceronis interitus.* *Seruilis fides.* *Q. Cicero.* *S. Põpeius.* *Bonorum direptio.*

καὶ τοὺς πλουσίους δὲ, κἂν μηδὲν εἶχον αὐτοῖς ἐγκαλεῖν, προσαπώλλυον, πολλῶν χρημάτων δεόμενοι, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποπλήσωσι. ταῦτα δὲ ὑπὸ τοῦ Λεπίδου καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐπράττετο μάλιστα. τιμηθέντες γὰρ ὑπὸ τοῦ προτέρου Καίσαρος, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἄρξαντες καὶ ἡγεμονεύσαντες, καὶ πλείστους εἶχον ἐχθρούς. ἐδόκει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ νέου Καίσαρος γίνεσθαι διὰ τὴν τῆς δυναστείας κοινωνίαν. αὐτὸς γὰρ οὐ συχνοὺς ἀπέκτανε, φύσει τε οὐκ ὠμὸς ὢν, καὶ τεθραμμένος τοῖς ἤθεσι τοῦ πατρός, καὶ μήτε πολλοῖς μῖσος τρέφων σφοδρόν, καὶ φιλεῖσθαι πραγματευόμενος. καὶ οὐ μόνον οὐ πολλοὺς ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἔσωσε πλείστους· καὶ τοὺς κρύψασί τινας ἀποκτεῖναι ἐγκέκριτο, ἀπὸ θανάτου καὶ τούτοις προείρητο. ὁ δὲ Λέπιδος ἀπαραίτητος ἦν καὶ ὁ Ἀντώνιος· ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς ἔκτεινε, καὶ τοὺς ἐπικουρῆσαι τοῖς κατανομένοις ἐπιχειροῦντας, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν σφαττομένων, καὶ σιτούμενος ἐπεσκόπει, καὶ τῆς ἀνοσίου θέας αὐτῶν ἐνεπίμπλατο. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡ Φουλβία πολλοὺς καὶ αὐτὴ καὶ δι' ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα ἐθανάτωσεν, ἐνίους δ' οὐδ' ἐγνωσμένους ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. ἐπεὶ γὰρ καὶ ἡ τοῦ Κικέρωνος κεφαλὴ ἐκομίσθη (φεύγων γὰρ κατελήφθη καὶ ἐσφάγη) ὁ μὲν Ἀντώνιος πολλὰ αὐτὸν βλασφημήσας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ βήματι προτεθῆναι, ἐν ᾧ εἶχεν ἀκούειν δημηγορῶν κατ' αὐτοῦ, ἅμα μετὰ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς ἐξῆπτο. ὥσπερ γὰρ ἀπετέτμητο. ἡ δὲ Φουλβία ἐς τὰς χεῖρας αὐτὴν ἔλαβε, καὶ ἐμπλεξαμένη καὶ ἐμπτύσασα, ἐπὶ τὰ γόνατα ἔθηκε, καὶ τὸ στόμα αὐτῆς διανοίξασα, τὴν γλῶσσαν ἐξείλκυσε, καὶ ταῖς βελόναις αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐχρῆτο, κατεκέντησε, πολλὰ καὶ μιαρὰ ἐπισκώπτουσα. πολλοὶ μὲν οὖν ἀπώλοντο, ἔνιοι δὲ καὶ ἐσώθησαν. δοῦλοι γάρ τινες τὰς τῶν δεσποτῶν ἐσθῆτας περιβαλλόμενοι, ἐκείνους κατακρύψαντες, ὡς οἱ δεσπόται ἀνῃρέθησαν. καί τις στιγματίας δοῦλος οὐ μόνον οὐ προέδωκε τὸν στίξαντα αὐτὸν δεσπότην, ἀλλὰ καὶ περιέσωσεν. ὡς γὰρ συναπέδρασε τῷ δεσπότῃ, καὶ διώκεσθαι ἔγνω, ἀπέκτεινέ τινα συναντήσαντα σφίσι, καὶ τὴν στολὴν ἐκείνου τῷ δεσπότῃ δούς, ἀπιέναι ἀφῆκεν· αὐτὸς δὲ πυρὰν νήσας, τὸν νεκρὸν ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτήν, τὴν δ' ἐσθῆτα τοῦ δεσπότου καὶ τὸν δακτύλιον φέρων, ἀπήντησε τοῖς διώκουσι, καὶ εἰπὼν φεύγοντα τὸν δεσπότην ἀποκτεῖναι, ἐπιστεύθη διά τε τὰ σκῦλα καὶ τὰ στίγματα, καὶ ἐκεῖνον ἔσωσε, καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. Κόιντον δὲ Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου ἀδελφὸν ὁ παῖς ἐξέκλεψε, καὶ στρεβλωθεὶς ἐπὶ τούτῳ οὐκ ἐξελάλησεν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ μαθὼν τὸ γινόμενον, καὶ ἐλεήσας τὸν παῖδα, ἐθελοντὴς αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφαγεῦσι παρέδωκε. πολλοὶ δὲ καὶ λαθόντες ἀπεδίδρασκον, καὶ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπῄεσαν, καὶ τὸν Κάσσιον. οἱ δέ γε πλείους τῷ Σέξτῳ προσεχώρουν. ναυαρχεῖν γὰρ πρότερον αἱρεθείς, καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ δυνασθείς, ἰσχὺν οἰκείαν (καίτοι τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος στερηθεὶς) περιεβάλλετο, καὶ τὴν Σικελίαν κατέσχεν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκεῖνος ἐπεκηρύχθη, αἵ τε ἄλλαι σφαγαὶ ἐγένοντο, πλεῖστον τοῖς ὁμοίοις συνήρατο, ὑποδεχόμενος τοὺς ὡς αὐτὸν ἰόντας, καὶ παντοίως ἐπικουρῶν. ὅθεν καὶ συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. τοιαῦτα μὲν περὶ τὰς σφαγὰς ἐγίνετο, πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα καὶ περὶ τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας συνέβαινε, καὶ αἱ τῶν εὐπόρων οἰκίαι ἐπορθοῦντο, καὶ ἐνοίκιον ἐνιαύσιον παρὰ τῶν ἐν τῷ ἄστει οἰκιῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ ἰταλίᾳ

καὶ ὁ γαμετὴ αὐτοῦ Φουλβία.

ἰταλίᾳ ἐπεπράξαντο, τῶν δὲ μισθωθεισῶν καθ' ὁλόκληρον, ὧν δὲ οἱ δεσπόται ᾤκουν, ἐξ ἡμισείας, πρὸς τὴν τῆς καταγωγῆς ἀξίαν· καὶ τοὺς τῶν χωρίων κεκτημένους τὸ ἥμισυ τῶν προσόδων ἀφείλοντο. καὶ τὰ κτήματα τῶν κτωμένων τοῖς στρατιώταις διῄρουν, τὰ μὲν δωρεάν, τὰ δὲ ἐπευωνίζοντες. ἀπείρητο γάρ, μηδένα τῶν ἄλλων ἀπαντᾶν εἰς τὸ πρατήριον ὠνησόμενον, θάνατον ταξάντες τοῖς ἀπαντήσασιν ἐπιτίμιον. καὶ ἀρχὰς, καὶ τιμὰς καὶ ἱερωσύνας συχνὰς ἐδίδοσαν, καὶ νόμους τοὺς μὲν κατέλυσαν, τοὺς δὲ ἀντεισέγραψαν, καὶ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔπραττον, ὥστε χρηστὴν τὴν τοῦ ἀνῃρημένου καίσαρος μοναρχίαν νομίζεσθαι. τὸ μὲν δὴ ἔτος ἐκεῖνο ταῦτα ἐποίησαν. τοῦ δὲ λεπίδου τοῦ μάρκου, τοῦ τε πλάγκου τοῦ λουκίου τῶν ὑπατευόντων, ἐπανεσώσαντο τὰ τέλη, τέλη τε ἄλλα ἐξελεγχθέντα ἐσηνέχθησαν, καὶ ἐκ κοινῆς πολλὰ κατέπραξαν εἰσφοράς, καὶ πολλὰ μὲν ἐπὶ τῇ γῇ, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκέταις ἐπράττοντο. ὃ δὲ πλέον τῶν ἄλλων πάντας ἐλύπησεν, ἦν τὸ πάντας τὰς οὐσίας δεκατευθῆναι ὁποσουτοῦν ἔχοντας ἄνδρας ὁμοίως καὶ γυναῖκας. λόγῳ μὲν γὰρ τὸ δέκατον τῆς οὐσίας τῆς ἑκάστου σφῶν εἰσεπράχθη, ἔργῳ μὲν δὲ οὐδὲ τὸ δέκατον κατελείφθη τισί, καὶ ἕτερον δέ τι ἐπενοήθη. τῷ γὰρ βουλομένῳ ἐγένετο, πάσης τῆς οὐσίας ἐκστάντι, τὸ τρίτον μετὰ ταῦτα αὐτῆς ἀπαιτῆσαι αὐτῷ, τουτέστι μηδέν τι λαβεῖν, καὶ πράγματα ἔχειν. εἰ γὰρ βίᾳ τὰ δύο μέρη συλληφθέντα προφανῶς, πῶς ἂν τὸ τρίτον ἀπέλαβον; καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τοῖς ἀνθρώποις τότε πρὸς πενίαν αὐτοὺς συνελαύνοντα ἐπήχθη, μόνοι δὲ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ὑπερεπλούτησαν. ὅτως οἱ ἄνδρες οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἐποίουν, καὶ ἅμα τὸν καίσαρα ἐκεῖνον τὸν πρότερον ἀπεθέωσαν, καὶ τιμὰς ποικίλας τε καὶ πολλὰς αὐτῷ ἐψηφίσαντο. πράξαντες δὲ ταῦτα, λέπιδος μὲν τὴν ῥώμην τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἄλλην ἰταλίαν διέπων, ὑπέμεινε· καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ τοῦ βρούτου καὶ τοῦ κασσίου ἐστράτευσαν. ἐκεῖνοι γὰρ τὸν καίσαρα τὸν ὀκτάβιον μαθόντες τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὸν ὅμιλον σφετερίζεσθαι, τήν τε δημοκρατίαν ἀπέγνωσαν, καὶ ἐκεῖνον φοβηθέντες, ἐν ἀθήναις ἐγένοντο. καὶ οἱ ἀθηναῖοι σφᾶς λαμπρῶς ὑπεδέξαντο, καὶ εἰκόνας χαλκᾶς αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, ὡς τοὺς παρ' αὐτοῖς τυραννοκτόνους ζηλώσασι, τὸν ἁρμόδιον λέγω, καὶ τὸν ἀριστογείτονα. ἐς τα ηὐξημένον ἐπὶ μᾶλλον τὸν καίσαρα αἰσθόμενοι, ὁ μὲν κάσσιος πρὸς τοὺς σύρους ὥρμησε, συνήθεις ὄντας αὐτῷ· βροῦτος δὲ τήν τε ἑλλάδα καὶ τὴν μακεδονίαν συνίστα, καὶ προσεῖχον αὐτῷ ἔκ τε τῆς δόξης τῶν πεπραγμένων, καὶ ὅτι καὶ στρατιώτας συχνοὺς τοὺς μὲν ἐκ τῆς πρὸς φαρσάλῳ μάχης ἐκεῖ που περιπλανωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ δολοβέλλα συνεξελθόντων ὑπολειφθέντας προσλαβὼν εἶχε, καὶ χρήματα δὲ οἱ ἐκ τῆς ἀσίας παρὰ τοῦ τρεβωνίου ἐπέσταλτο. τὸ μὲν δὴ ἑλληνικὸν ἀπόνως προσεποιήσατο, καὶ τὴν μακεδονίαν δὲ μετὰ ταῦτα πᾶσαν καὶ τὴν ἤπειρον προσλαβών, τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, τὰ πεπραγμένα δηλῶν. οἱ δὲ (ἔτυχον γὰρ τότε ὑπόπτως πρὸς τὸν καίσαρα ἔχοντες) καὶ ἐπῄνεσαν αὐτόν, καὶ πάντων ἄρχειν τῶν ἐκεῖσε ἐκέλευσαν. κἀντεῦθεν αὐτός τε γέγονε προθυμότερος, καὶ ὑπήκοον ἀπροφασίστως ἔσχε τὸ ὑπήκοον. ἐπεὶ δὲ ὁ καῖσαρ ἐν τῇ ῥώμῃ τε ἐδυνάστευε, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς ἐτιμωρεῖτο σφαγέας φανερῶς, δείσας ὅπως αὐτὸν ἀμύναιτο, καί τινας ἐπιβουλὰς πρὸς ἑαυτὸν αὐτῷ γενομένας ἀπεκρούσατο. καὶ ἐς τὴν ἄνω μακεδονίαν ἀνεχώρησεν, ἔχων τὸ ἰσχυρότατον τοῦ στρατοῦ,

Ἐν ᾧ ὁ μὲν λέπιδος τὰ δὲ ῥώμης καὶ δὲ ἰταλίας διοικεῖν ἔμενε, καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ βρούτου καὶ κασσίου ἐστράτευσαν.

Ἐν ᾧ ὁ βροῦτος [illegible]

Italiæ urbibus quàm Romæ exigebantur, earumque quæ locatæ erant, integræ: in quibus ipſi domini habitabant, dimidiæ, pro amplitudine habitationum. Iis item qui prædia poſſidebant redituum ſemiſſem ademerunt, & occiſorum poſſeſsiones militibus aſsignarunt, aliàs gratis, aliàs uili precio. Nam capite ſanxerant, ne quis alius in auctionem emendi gratia prodiret. Largiebantur magiſtratus honores, ſacerdotia: leges alias rogabant, alias abrogabant, omnia denique arbitratu ſuo ſic gerebant, ut Cæſaris interfecti monarchia clemẽs haberetur. Hæc illo anno acta ſunt. Sequenti, M. Lepido & L. Planco Conſulibus uectigalia intermiſſa reuocata, et noua excogitata ſunt: multaq; de fundis, multa de ſeruis exacta. Sed inter omnia moleſtiſsima fuit facultatum omnium quantæcunq; erant, decimatio, ſiue uirorum, ſiue mulierum. Nam uerbo quidem decima exigebatur, ſed reuera nemini pars decima relinquebatur. Eſt & aliud excogitatum. Cuiuis concedebatur, ſi bonis omnibus ceſsiſſet, ut tertiam partem repeteret: hoc eſt, ut nihil reciperet, & negociũ ſibi ipſi faceſſeret. Nam qui duabus partibus ui manifeſta ſpoliabantur, tertiam quo pacto recuperaſſent? Alia deniq; plurima tum, quibus ad egeſtatem redigerentur, hominibus ſunt impoſita: ſolis ijs qui arma tenerent, diuitijs abundãtibus. Dum hęc Triumuiri agitant, eadem opera Cæſarem defunctum ornant, multis ei uarijsq; decretis honoribus. His rebus cõfectis, Lepidus in urbe manſit, ut Romam & Italiam gubernaret: Cæſar & Antonius contra Brutum & Caſsium ſunt profecti. Qui cum Cæſarem Octauium rerum potiri, & plebem ſibi deuincire uelle audiuiſſent: libertate patriæ deſperata, metu illius Athenis uixerunt: ſplendidèque ab Athenienſibus ſunt excepti, ęreis ſtatuis decretis, ut Ariſtogitonis & Harmodij tyrannicidarum imitatoribus. Deinde creſcente potentia Cæſaris, Caſſius ad Syros, quib. cum familiaritas ei intercedebat, eſt profectus: Brutus Gręcos & Macedones ſibi adiunxit, quos tum ob rerum geſtarũ gloriam, tum ob milites, qui partim à Pharſalica pugna ſibi oberrabant, partim ex Dolabellæ reliquijs aſcitos, partim ob pecuniam à Trebonio ex Aſia miſſam, dicto audientes habuit. Græcia citra laborem adiuncta, deinde Macedonia quoq; omni & Epiro aſcitis: acta ſua ad ſenatũ perſcripſit. Qui cum Cæſarem ſuſpectũ haberet, eum collaudauit, & loca illa omnia tenere iuſsit. Vnde et ipſe factus eſt alacrior, et ſubditos citra exceptionẽ obnoxios habuit. Cæſare aũt Romæ tam dominante, & patris percuſſores apertè ulciſcente: quo pacto illius impetum propulſaret cogitãs, euitatis inſidijs ſibi factis, in ſuperiorẽ Macedoniã cum ualidiſſima parte copiarum con-

M. Bruti et C. Caſsij apparatus, cõtra M. Antonium & C. Cæſarẽ.

conceſſit, atque inde in Aſiam nauigauit, ne militum fides Romanarum rerum fama ad terrorem amplificata mutaretur. Poſtea in Europam rediit, nouarum rerum metu. Eodem tempore Caſſius quoque ad Trebonium in Aſiam traiecit, à quo pecunia, multis equitibus, & militibus ex Cilicia & Aſia acceptis, Tarſenſes uel inuitos in ſuam ſocietatem pertraxit. Inde in Syriam profectus, omnes populos, omnes legiones citra dimicationem ſibi adiunxit. Syria ſuſcepta, in Iudæam properauit, audito militum, quos Cæſar in Aegypto reliquerat, acceſſu: quos unà cum Iudæis facilè ad deditionem compulit. Ita Caſſius quoque uiribus celeriter auctis, eodem modo quo Brutus, ad Senatum ſcripſit. à quo Syriam prouinciam obtinere, & bellum gerere cum Dolabella iuſſus eſt. Qui cum ei Syria mandata eſſet, in Aſia moram trahens, Senatuſconſulto cognito, in prouinciam non abiit, ſed ibidem degens, Trebonium dolo Smyrnæ ſuſtulit: totàque Aſia potitus, Caſsio in Palæſtina agente, Ciliciam uenit, & à Tarſenſibus ultrò eſt receptus. Caſſii præſidio, quod Aegis erat, ſuperato, impreſſionem in Syriam fecit. Ab Antiochia repulſus, Laodiceam ſubegit: & claſsis acceſsione auctis uiribus, Aradum abiit. Vbi cum paucis circumcluſus, in periculo fuit: ſed tamen elapſus, occurrit Caſsio, ab eoque acie uictus, & Laodiceæ circumſeſſus, cum annonæ penuria premeretur, ne uiuus in hoſtis poteſtatem ueniret, ſeipſum interfecit. idemque legatus eius M. Octauius fecit. Caſſius Syriç & Ciliciæ rebus conſtitutis, in Aſiam ad Brutum uenit. Cognita enim triumuirorum coniuratione, quos contra ſe moliri omnia norant, alacrius ipſi quoque communi conſilio & deliberabant, & agebant: aduerſa factione partim per ſemetipſos, partim per legatos ad ſe traducta, et pecunia & militib. collectis, quoſdam ſocietatem detrectantes, oppugnarunt. Ac Rhodiis Caſſius mari uictis, & naues & pecunias ademit. Deinde Ariobarzanem comprehenſum occidit. Brutus uerò Lyciam ſubegit, pleriſque urbibus ultrò deditionem facientibus: ſed Xanthum ui expugnatam incendit. Deinde Patara profectus, ciues ad amicitiam ſuam inuitauit: quam cum aſpernarentur, per Xanthios captiuos, cognatos eorum, conciliatione fruſtra tentata, captiuis aliquot uenditis, cæteros dimiſit liberos. Quo uiſo Patarenſes, ſtatim ad eum, uirtutis opinione illecti, ſe contulerũt. Idem & Myrenſes fecerũt, cum ducem eorũ in nauali captũ dimiſiſſet. reliqua etiã exiguo tẽpore ſubegit. Inde ambo in Aſiã, ex Aſia in Macedoniã ꝓperabant. Cũ uerò C. Norbanus & Decillius Saxa à Cæſare & Antonio in Macedoniã miſſi, cõpendioſa uia pręoccupata, caſtra iuxta Philippos poſuiſsẽt: Bru-

Dolabellæ & Trebonij interitus.

Caßius & Brutus Aſia ſubacta, in Macedonia ad Philippos caſtrametantur.

C. Norbanus. Decillius Saxa.

τῷ, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἔπλευσεν, ἵνα μὴ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ πραττόμενα ἐπὶ τὸ φοβερώτερον ἀγγελλόμενα μαθόντες οἱ στρατιῶται, μεταβάλωνται. εἶτ' αὖθις εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπανῆλθε, δείσας μή τι νεωτερισθῇ. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ καιρὸν καὶ ὁ Κάσσιος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπεραιώθη πρὸς τὸν Τρεβώνιον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρήματα καὶ ἱππέας συχνοὺς καὶ ἑτέρους πολλοὺς ἔκ τε Κιλικίας καὶ τῆς Ἀσιανῆς, τοὺς Ταρσέας καὶ ἄκοντας εἰς τὸ συμμαχικὸν προσηγάγετο. καὶ εἰς τὴν Συρίαν ἐλθὼν, ἀμαχεὶ πάντα τά τε τῶν δήμων καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων προσεποιήσατο. παραλαβὼν οὖν τὴν Συρίαν, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὥρμησε, πυθόμενος τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καταλειφθέντας προσιέναι. ἐκείνους τε οὖν ἑτοίμως, καὶ τοὺς Ἰουδαίους προσηταιρίσατο. οὕτω δὴ καὶ ὁ Κάσσιος διὰ ταχέων ἐγένετο ἰσχυρός. καὶ τῇ γερουσίᾳ τὰ ὅμοια τῷ Βρούτῳ ἐπέστειλε· κἀκείνῳ τήν τε τῆς Συρίας ἀρχὴν ἡ βουλὴ ἐβεβαίωσε, καὶ τὸν κατὰ τοῦ Δολοβέλλου πόλεμον ἐψηφίσατο. οὗτος γὰρ ἐπὶ τὴν τῆς Συρίας ἀρχὴν, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ἐνδιατρίβων, τὸ δόγμα ἐμεμαθήκει, καὶ πρὸς μὲν τὴν Συρίαν οὐκ ἀπῆλθεν, αὐτοῦ δὲ καταμείνας τὸν Τρεβώνιον δόλῳ ἐν τῇ Σμύρνῃ ἀνεῖλε, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν κατέσχεν. οὕτω δὲ τῆς Ἀσίας γενόμενος ἐγκρατὴς, εἰς τὴν Κιλικίαν ἦλθε, τοῦ Κασσίου ἐν Παλαιστίνῃ τυγχάνοντος, καὶ τοὺς μὲν Ταρσεῖς ἑκουσίους προσλαβὼν, φρουροὺς τοῦ Κασσίου ἐν Αἰγαῖς ὄντας ἐνίκησεν. ἐς δὲ τὴν Συρίαν ἐνέβαλε, καὶ τῆς μὲν Ἀντιοχείας ἀπεκρούσθη. τὴν δὲ Λαοδίκειαν προσεποιήσατο, καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῷ προσῆλθε· καὶ τούτῳ ἰσχύσας εἰς Ἄραδον ἀπελήλυθεν, ἔνθα μετ' ὀλίγων ἀποληφθεὶς ἐκινδύνευσε. διαφυγὼν οὖν ἀπήντησε τῷ Κασσίῳ, καὶ συμβαλὼν αὐτῷ ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν Λαοδίκειαν ἐπολιορκεῖτο. ἐνδείᾳ δὲ τῶν ἐπιτηδείων ἀναγκασθεὶς, καὶ φοβηθεὶς μὴ ζῶν ἁλῷ, ἑαυτὸν διεχρήσατο. ὃ καὶ ὁ ὑποστράτηγος αὐτοῦ Μάρκος Ὀκτάβιος ἔπραξε. Κάσσιος δὲ ἐπεὶ τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τῇ Κιλικίᾳ κατεστήσατο, εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Βροῦτον ἀφίκετο. ὡς γὰρ τὴν συνωμοσίαν τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἔμαθον, καθ' ἑαυτῶν εἰδότες ἐκείνους πάντα ποιεῖν, προθυμότερον καὶ αὐτοὶ κοινῇ πάντα καὶ ἐβουλεύοντο καὶ συνέπραττον. καὶ αὐτοί τε προσιόντες, καὶ ἑτέρους διαπέμποντες, τοὺς μὲν ἑκόντας ὁμοφρονοῦντας προσήγοντο, καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας συνήθροιζον. τινῶν δὲ μὴ συμμαχῆσαι πειθομένων αὐτοῖς, ἐπ' ἐκείνους ἐτράποντο. καὶ Κάσσιος μὲν ναυμαχίᾳ τοὺς Ῥοδίους ἐνίκησε, καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν ἀφείλετο, καὶ τὰ χρήματα. μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην συλλαβὼν ἀπέκτεινε. Βροῦτος δὲ τὴν Λυκίαν ἐχείρωσε, καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν πλείους ἀμαχεὶ προσηγάγετο, Ξάνθον δὲ πολιορκίᾳ εἷλε καὶ κατέπρησεν. εἶτα πρὸς Πάταρα ἦλθε, καὶ προσεκαλεῖτο αὐτοὺς ὡς φίλους. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσαν, τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ξανθίων συγγενεῖς αὐτοῖς ὄντας, ἐπιπέμψας, ἐλπίζων δι' ἐκείνων αὐτοὺς προσαγαγέσθαι. ὡς δ' οὐδ' οὕτως ἐνέδοσαν, πωλήσας οὖν τινὰς τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς λοιποὺς ἠλευθέρωσεν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ Παταρεῖς, εὐθὺς αὐτῷ, ὡς ἀρετὴν ἔχοντι, προσέθεντο. τοῦτο δὲ καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῷ λιμένι λαβὼν ἀπέλυσε, καὶ τἆλλα δι' ὀλίγου προσεποιήσατο. ἐντεῦθεν ἄμφω εἰς τὴν Ἀσίαν ἦλθον, καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀπῆγον. Γάιος δὲ Νωρβανὸς καὶ Δεκίδιος Σάξας παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου εἰς Μακεδονίαν ἐστάλησαν, καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις στρατοπεδευσάμενοι, τὴν σύντομον ὁδὸν προκατέλαβον.

ἐπὶ τῶν Ῥοδίων ὁ Κάσσιος ἐνίκησεν, ἐπὶ δὲ Λυκίας ὁ Βροῦτος.

διὸ

διὸ ὁ Βροῦτός τε καὶ ὁ κάσσιος ἑτέραν μακροτέραν περιελθόντες, καὶ βιασάμενοι τὴν ἐκεῖ φρουράν, πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὰ μετέωρα παρῆλθον, κἀκεῖ ἐστρατοπεδεύσαντο. ὑπερφρονοῦντες δὲ ἐπὶ πλήθει τῶν ἐναντίων, τόπον τε ὄρος τὸ σύμβολον κατέλαβον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔκ τε τῆς θαλάσσης ἐπήγοντο, καὶ ἐκ τοῦ πεδίου ἐλάμβανον καταβιόντες. νορβανὸς δὲ καὶ σάξας συμβαλεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐτόλμων, τὸν καίσαρα δὲ καὶ τὸν ἀντώνιον μετεπέμποντο. οἱ δὲ μέρος μέν τι τοῦ στρατοῦ πρὸς φυλακὴν τῆς ἰταλίας κατέλιπον, τῷ δὲ πλείονι ἐπεραιώθησαν τὸν ἰόνιον. καὶ καῖσαρ μὲν νοσήσας, ἐν δυρραχίῳ κατέμεινεν· ἀντώνιος δ' ἐπὶ φιλίππους ἤλασε, καί τινας τῶν ἐναντίων ἐν ἐπιβολαῖς σιταγωγοῦντας ἔσφηλε. ὁ δὲ καῖσαρ καθ' ἑκάτερον δείσας, ὅτι τε ἐλαττωθείη καταμόνας συμβαλὼν ἀντώνιος, ὅτι τε καὶ κρατήσειε· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ τόν τε Βροῦτον καὶ τὸν κάσσιον, ἐκ δὲ τοῦ τὸν ἀντώνιον πάντως ἐφ' ἑαυτὸν ἰσχύσειν νομίζων, ἠπείχθη καίπερ ἀρρωστῶν, καὶ οἱ περὶ τὸν ἀντώνιον ἀνεθάρσησαν. ἀντικαθημένων δ' ἀλλήλοις τῶν ἀντιπολέμων, ἐκδρομαὶ μὲν παρ' ἀμφοτέρων ἐγίνοντο, μάχη δὲ οὐδὲ μία ἐκ παρατάξεως, καίτοι τοῦ τε καίσαρος καὶ τοῦ ἀντωνίου συμβαλεῖν σπουδαζόντων. ὁ δὲ δὴ κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος ἀνεβάλλοντο, οὐκ ὀκνοῦντες τὴν μάχην, ἀλλ' εἴ πως ἀκινδύνως καὶ φθόρου τινῶν ἄνευ κρατήσειαν. ὡς δὲ τά τε στρατεύματα τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα, καὶ τῶν ἀντικειμένων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθάρσιον πρὸ τῶν ἀγώνων γινόμενον ἐντὸς τοῦ ἐρύματος, ὡς δεδιότες ἐποιήσαντο οἱ περὶ καίσαρα καὶ ἀντώνιον, ἐς τὴν μάχην ὥρμησαν οἱ Βρούτου· καὶ διελάλουν, ὅτι ἂν ἐπὶ πλεῖον ἀποτριβῇ, ἐκλιπόντες τὸ στρατόπεδον σκεδασθήσονται, οὕτω δὴ καὶ ἄκοντες συνέμιξαν. μέγιστος δὲ ῥωμαίοις ἀναμφιλόγως ὁ ἀγὼν οὗτος ἐγένετο. ὅπερ δὲ καὶ ἐκ τῶν γεγονότων σημείων ἔν τε τῇ ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ μακεδονίᾳ τεκμήραιτό τις. ἐν γὰρ ἄστει ὁ ἥλιος ποτὲ μὲν ἠλαττοῦτο, ποτὲ δὲ μέγας ἐφαίνετο, ἐξέλαμψε δέ ποτε καὶ νυκτός, λαμπάδες τε ἄλλοσέ ποι καὶ ἄλλοσε ᾄττειν ἐδόκουν, καὶ σαλπίγγων ἠχαί, καὶ ὅπλων κτύποι, καὶ βοαὶ στρατοπέδων νυκτὸς ἐκ τῶν τοῦ καίσαρος καὶ τῶν τοῦ ἀντωνίου * ὁμορούντων ἀλλήλοις παρὰ τῷ τιβέριδι ἐξηκούοντο. καί τι παιδάριον δεκαδακτύλους χεῖρας ἔχον ἐγεννήθη, ἡμίονός τε ἔτεκε * τὰ μὲν γὰρ πρόσθια ἵππῳ, τὰ δὲ λοιπὰ ἡμιόνῳ ἐῴκει. ἐν μὲν οὖν τῇ ῥώμῃ ταῦτά τε καὶ ἄλλα ἐγένετο. ἐν δὲ τῇ μακεδονίᾳ περὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ κασσίου μέλισσαί τε πολλαὶ αὐτὸ περιέσχον, καὶ ἐν τῷ καθαρσίῳ τὸν στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος περιέθηκε· καὶ ἐν πομπῇ τινι παῖς νίκην φέρων χρυσῆν, ὀλισθήσας ἔπεσε· καὶ γῦπες πολλοί, καὶ ἄλλοι ὄρνιθες νεκροφάγοι ἐς τὰ ἐκείνων διεφοίτων στρατόπεδα, ἔκλαζόν τι φοβερὸν αὖθίς τι καὶ δεινόν. τοῦ δὲ νέου καίσαρος ἰατρὸς ἔδοξε τὴν ἀθηνᾶν ἐν ὕπνοις λέγειν αὐτῷ, ἐκ τῆς σκηνῆς τὸν καίσαρα ἐξαγαγεῖν, καὶ καταστῆσαι ἐς τὴν παράταξιν, καίτοι ἔτι κακῶς ἀρρωστοῦντα· ὃ καὶ περιέσωσεν αὐτόν, ὡς εἰρήσεται. τὴν μὲν οὖν ἡμέραν τῆς μάχης οὐχ ὥρισαν. ὥσπερ δὲ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἐξοπλισάμενοι ἅμα ἕῳ προῆλθον, καὶ ἐν κόσμῳ καὶ ἡσυχῇ παρετάξαντο, εἶτα συμμίξαντες, πολλῷ δὲ ἐχρήσαντο ὠθισμῷ, πολλῷ ξιφισμῷ, καὶ προθυμίᾳ πολλῇ· καὶ οὐδ' ὑπαγωγῆς ἔτι διώξεως οὐδέτεροι ἐχρήσαντο, ἀλλ' αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον ἑστῶτες ἐτίτρωσκον, ἐτιτρώσκοντο, ἐφόνευον, ἐφονεύοντο. καὶ ὁ μὲν Βροῦτος τοὺς περὶ τὸν καίσαρα ἀντιμαχόμενος ἐκράτει,

[illegible]

[illegible]

Brutus & Caſsius per aliam longiorem uiam eódem profecti, pulſo præſidio, ad ſuperiorem urbis partem caſtra & ipſi poſuerunt: & quia numero ſuperiores erant hoſtibus, monte ſymbolo occupato, commeatum tum ex mari, tum ex campeſtribus petiuerunt. Norbanus uerò & Saxa cum eis pugnare non auſi, Cæſarem & Antonium acceſsiuerunt. Qui parte quadam copiarum ad Italiam tutandam relicta, cum maiori parte Ionium traiecerunt. Ac Cæſar ægrotans, Dyrrachij remanſit: Antonius Philippos contendens, cum hoſtibus in frumentatione collocaſſet inſidias, impegit.

At Cæſar utrunque timens, ſi Antonius ſeorſim uel uinceret, uel uinceretur, quòd aut is, aut Brutus & Caſsius ea ratione ſe omnino ſuperiores futuri eſſent: tametſi infirmus accurrit, aduentu'que ſuo Antonianos recreauit. Cum ambo exercitus ex aduerſo conſtitiſſent, excurſiones utrinque factæ ſunt: ſed nunquam iuſta acie dimicatum eſt, quamuis Cæſar & Antonius pugnæ cupidi eſſent. Caſsius enim & Brutus pugnam non metu differebant: ſed ſpectabant, an citra periculum & magnam cędem poſſent uincere. Vt uerò Bruti legiones & moram ægrè ferentes, & hoſtes ob luſtralia ſacra ante pugnam fieri ſolita, ab Antonianis & Cęſarianis intra uallum peracta, ignauiæ damnantes, inter ſeſe colloquebantur, ſi pugna diutius differretur, ſe caſtris deſertis dilapſuros eſſe: uel inuiti in aciem deſcenderunt. Maximum id certamen Romanis citra controuerſiam fuit: idq́ oſtenta & Romæ & in Macedonia conſpecta declarant. *Prodigia Philippicā pugnam antegreſſa.* Nam in urbe ſol aliàs augeri, aliàs imminui uiſus, aliquando etiam noctu emicuis: faces alió atque alió ſaltare uiſæ: clangor tubarum, ſonitus armorum, clamores exercituum ex uicinis inter ſe Cæſaris & Antonij ad Tiberim ædibus exauditi. Puer denis manuum digitis natus. Mula monſtrum peperit: anteriori parte equo, cætera mulo ſimile. In Macedonia multæ apes Caſsij caſtra circundederunt: in ſacris luſtralibus, lictor ei coronam inuerſam attulit: in pompa quadam puer auream uictoriam geſtans, ex lapſu concidit: multi uultures, alijq́ carniuori alites caſtra illorum cum horrendo & atroci ſono frequentauit. Cæſaris uerò adoleſcentis medicus, ſe à Minerua admoneri ſomniauit, ut eum ex tabernaculo in aciem deportaret, quamuis grauiter ægrotantem: id'que ei ſaluti fuit, ut ſtatim dicetur. Ac pugnæ diem non conſtituerunt, *Pugna Philippica.* ſed uelut ex compoſito manè inarmis progreſsi, modeſtè tacite'que acies inſtruxerunt. Deinde congreſsi, magna impreſsione, magna digladiatione & alacritate utrique, neutri uerò receſſu aut perſecutionibus uſi, ſed ſuis quiſque ueſtigijs inſiſtentes, uulnerant, uulnerãtur: cædunt, cæduntur. Ac Brutus Cæſarianos uicis,

cit, Caſsius ab Antonianis uictus eſt, caſtris utrinq; captis. Sed neq; uicti amicorũ uictoriã, neq; uictores cladem ſuorũ norant. Nam & caſtra multum diſtabãt, & immenſo puluere excitato euentũ pugnę ignorabãt. Interim tamen & Cæſaris uallũ, & Antonij eſt uaſtatũ: & quæ in ijs erant, capta omnia. Quare niſi Cęſar ſomnio medici paruiſſet, captus in periculo fuiſſet. Caſſius è pugna elapſus, ſua quoq; munitione uaſtata tumulum conſcendit, unde proſpectus in planiciem patebat: et Brutum quoq; uictum eſſe ratus, centurionem miſit, qui rem exploraret, ſibiq; ubi eſſet Brutus, & quid ageret, renunciaret. Sed cum is in Bruti equites incidiſſet, qui ut cum Caſſio ageretur, explorarent, ab ijsq; circũdatus porrectis dexteris ſalutaretur: Caſsius accedere hoſtes putans, ab ijsq; captum eſſe centurionẽ, a Pindaro liberto ſe occidi iuſsit. Hic illius fuit exitus. Centurio uerò reuerſus, eo facinore commotus, moram ſuam increpans, ipſe quoq; ſe interfecit. Brutus Caſſij clade atq; interitu cognito, illachrymauit: militum uerò illius reliquias & uerbis & pecunia data conſolatus eſt. Ceciderunt in ea pugna ex hoſtum exercitu circiter octo millia, ex Antonianis & Cæſarianis amplius quàm bis totidem. quamobrem illi triſtes fuere, priuſquam Demetrius Caſſij miniſter chlamydes et enſem illius attulit. Quibus acceptis ita receperunt animos, ut exercitũ ante diluculum armatum ad pugnam educerẽt. Sed Brutus acie decernere nolens, hoſtes turbare noctu inſtituit, & aliquãdo fluuio auerſo magnam partem ualli eorum demerſit. Sed quia nonnullos tranſfugiſſe cognorat, ueritus ne id malum latius ſerperet, pugnare ſtatuit. & quia multos captiuos in caſtris habebat, neque ſciebat quo pacto cum eis pugnæ tempore ageret: ſeruilem turbam occidi iuſsit, ex ingenuis uerò alios apertè dimiſsis, alios occultando & deducendo ob implacabilem ducum iracundiã conſeruauit. quamuis hoſtes, ipſius milites quos cęperant, occidiſſent. Pridie eius diei quo pugnatum eſt, ſpectrum illud Bruto ueſperi apparuit, quod prius etiam, ex Aſia trajjciẽs, noctu uiderat. Id erat huiuſmodi. Alta nocte cum ad obſcurum ignem lucubraret, cogitans atque meditans aliquid, putauit aliquem tabernaculum ingredi. Cum ad ingreſſum reſpexiſſet, uidit ignotum hominem horrẽdo & miro aſpectu tacitè ſibi aſtare. qui percontãti, quis eſſet, et quid uellet: reſpondit, Se malũ eius eſſe geniũ, quem Philippis uiſurus eſſet. Cui Brutus intrepidè reſpondit, Se eum uiſurum eſſe. Id ſpectrum eodem uultu denuò illi conſpectum eſt, ſed nihil locutum abijt. Ferunt etiam duas aquilas in eo ſpacio, quod erat inter utranq; aciem, inter ſe pugnaſſe: & eam quæ uerſus Brutum erat, ceſsiſſe ac fugiſſe. Cum aduerſarijs congreſſus, & ipſe ſuccubuit. Nam legiones eũ diutiſſimè

Caßij interitus.

Bruti malus genius.

ἐκράτει· Κάσσιος δὲ ἀντιπαραταττόμενος τοῖς περὶ τὸν Ἀντώνιον ἡττᾶτο, καὶ τὰ στρατόπεδα ἀμφότερα ἑάλω. οὐκ ἔγνωσαν μέντοι τὴν νίκην τῶν ἑταίρων οἱ ἡττημένοι, οὔτε τὴν ἧτταν οἱ νενικηκότες. τά τε γὰρ στρατόπεδα πολὺ ἀφειστήκεσαν, καὶ ἀπλέτου κονιορτοῦ γινομένου, ἠγνόησαν τὸ τέλος τῆς μάχης. τέως δὲ τό, τε τοῦ Καίσαρος τάφρευμα καὶ τὸ τοῦ Ἀντωνίου ἐπορθήθη, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἑάλω, ὥστ᾽ εἰ μὴ κατὰ τὸ ὄναρ τοῦ ἰατροῦ ὑπεξῆλθεν ὁ Καῖσαρ τοῦ χαρακώματος, ἐν αὐτῷ ἂν κατελήφθη καὶ ἐκινδύνευσεν. ὁ δὲ Κάσσιος ἐκ μὲν τῆς μάχης ἐσώθη, τοῦ δὲ ἐρύματος καὶ αὐτοῦ πορθηθέντος, ἐπὶ λόφον ἀνεχώρησεν ἔχοντα πρὸς τὸ πεδίον σκοπιάς. ὑποτοπήσας δὲ καὶ τὸν Βροῦτον σφαλῆναι, ἔπεμψεν ἑκατόνταρχον κατασκεψόμενον, καὶ ἀγγελοῦντα αὐτῷ ὅπου τε ὁ Βροῦτος εἴη, καὶ ὅ,τι πράττοι. ἐπεὶ δὲ ὁ σταλεὶς συναντήσας ἱππεῦσιν οὓς ἀπεστάλκει ὁ Βροῦτος, μαθησομένους περὶ τῶν κατὰ Κάσσιον, περὶ αὐτῶν ἐκυκλώθη ἀσπαζομένων αὐτὸν καὶ δεξιουμένων, ἔδοξεν ὁ Κάσσιος πολεμίους εἶναι τοὺς προσιόντας, καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν ἐγχειρωθῆναι τὸν ἑκατόνταρχον, καὶ ἑνὶ Πινδάρῳ ἀπελευθέρῳ τὸν ἑαυτοῦ φόνον προσέταξε. καὶ ὁ μὲν τοιοῦτον ἔσχε τέλος· καὶ ὁ ἑκατόνταρχος ἐπανελθών, καὶ γνοὺς τὸ δρᾶμα, κακίσας τε διὰ τὴν βραδυτῆτα, ἑαυτὸν ἐπικατέκτεινεν. ὁ δέ γε Βροῦτος τὴν ἧτταν τοῦ Κασσίου μαθὼν καὶ τὸν θάνατον, ἐπεδάκρυσε, τοὺς δὲ περισωθέντας τῶν ἐκείνου στρατιωτῶν συναγαγών, καὶ λόγοις καὶ δόσει χρημάτων παρεμυθήσατο. ἔπεσον δ᾽ ἐν τῇ μάχῃ τῶν μὲν περὶ ὀκτακισχίλιοι, τῶν δὲ περὶ Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον πλείους ἢ διπλάσιοι. διὸ καὶ ἠθύμουν ἐκεῖνοι, πρὶν Δημήτριός τις Κασσίου θεράπων ἑσπέρας ἀφίκετο πρὸς Ἀντώνιον, τὰς χλαμύδας καὶ τὸ ξίφος ἐκείνου φέρων. ὧν κομισθέντων οὕτως ἀνεθάρσησαν, ὥστε ἅμ᾽ ἡμέρᾳ προάγειν ὡπλισμένην ἐπὶ μάχῃ τὴν δύναμιν. Βροῦτος δ᾽ ἐκ παρατάξεως μαχέσασθαι οὐκ ἐβούλετο, θορυβεῖν δὲ καὶ ταράττειν νύκτωρ ἐπειρᾶτο τοὺς πολεμίους. καί ποτε καὶ τὸν ποταμὸν παρατρέψας, πολὺ τοῦ ἐρύματος αὐτῶν κατέκλυσεν. ἐπεὶ δ᾽ ἔγνω τινὰς αὐτομολοῦντας τῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐναντίους, δείσας μὴ καὶ πλεῖόν τι νεωτερισθῇ, συμμῖξαι ἔγνω αὐτοῖς. πολλῶν δ᾽ αἰχμαλώτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ ὄντων, μὴ ἔχων ὅπως αὐτοὺς διάθοιτο κατὰ τὸν τῆς μάχης καιρόν, τὸ μὲν δουλικὸν πλῆθος ἀναιρεθῆναι κεκέλευκε, τῶν δ᾽ ἐλευθέρων τοὺς μὲν φανερῶς ἀπέλυσε, τοὺς δ᾽ ὑπεξάγων καὶ συνεκπέμπων ἔσωζεν, ὁρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀδιαλλάκτως ἔχοντας, καίτοι τῶν ἐναντίων τοὺς ζωγρηθέντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν ἀποκτανόντων. κατὰ δὲ τὴν ἑσπέραν, ὅτε τῇ ἐπιούσῃ ἔμελλον μάχεσθαι, τὸ φάσμα ἐφάνη τῷ Βρούτῳ, ὃ καὶ πρώην ἐξ Ἀσίας διαβαίνων νυκτὸς ἐθεάσατο. ἦν δὲ τοιοῦτον. νὺξ ἦν βαθεῖα, καὶ φῶς οὐ πάνυ λαμπρὸν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπεκαίετο. ὁ δ᾽ ἠγρύπνει σκοπῶν τι καὶ λογιζόμενος· ἔδοξεν οὖν εἰσιέναι τινὰ τὴν σκηνήν, καὶ ἀπιδὼν πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος σιωπῇ παρεστῶτος αὐτῷ. ἐρομένου δὲ τίς ποτ᾽ ὤν, ἢ τί βουλόμενος ἥκεις; ἀκούει παρ᾽ ἐκείνου, ὁ σός, ὦ Βροῦτε, δαίμων κακός, ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. καὶ ὁ Βροῦτος ἀτρέπτως, ὄψομαι, ἔφη. τότε οὖν αὖθις τὸ φάσμα ἑώρακε, τὴν αὐτὴν ἐπιδειξάμενον ὄψιν, ὃ δὴ μὲν οὐ φθεγξάμενον, ἀλλ᾽ οἰχόμενον. καὶ ἀετοὺς δύο φασὶν ἐν μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων συμπεσόντας ἀλλήλοις μάχεσθαι τότε, ἧξαι δὲ καὶ φυγεῖν τὸν κατὰ Βροῦτον. συμβαλὼν οὖν τοῖς ἐναντίοις, καὶ αὐτὸς ἡττήθη. τό, τε γὰρ ὁπλιτικὸν αὐτοῦ [illegible] ἐπὶ πλεῖστον ἀγωνισάμενον,

ἧττα τ. Βρούτου.

πολεμίων, ἐνέκλινε. καὶ τοῦτο καὶ τὸ ἱππικὸν καίτοι γενναίως μαχόμενον συνέκλασεν. ἐνταῦθα καὶ μάρκος ὁ κάτωνος υἱός, ἐν τοῖς ἀρίστοις καὶ γνωριμωτάτοις τῶν νέων ταττόμενος, οὐχ ὑπὸ καταπονούμενος, οὐδ᾽ ἔφυγεν, ἀλλὰ χρώμενος τῇ χειρί, καὶ φράζων ὅστις εἴη, καὶ τὸ πατρόθεν ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἔπεσεν ἐπὶ πολλοῖς τῶν πολεμίων νεκροῖς. ἔπιπτον δὲ καὶ τῶν ἄλλων οἱ κράτιστοι, τοῦ βρούτου προκινδυνεύοντες. λουκίλιος δέ τις ἀνὴρ ἀγαθός, ὁρῶν βαρβάρους τινὰς ἱππεῖς ἐλαύνοντας σύνδην ἐπὶ τὸν βροῦτον, αὐτὸς ἔφη βροῦτος εἶναι, καὶ ἄγειν ἐδεῖτο πρὸς τὸν ἀντώνιον, ὡς τὸν καίσαρα δεδιώς. οἱ δὲ ἄγον τὸν ἄνδρα, ἀγγέλους προπέμψαντες. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦσαν, ὁ μὲν ἀντώνιος διηπόρει, ὅπως χρὴ δέξασθαι τὸν βροῦτον. ὁ δὲ λουκίλιος προσαχθείς, μάρκον μὲν βροῦτον, εἶπεν, ἀντώνιε, οὐδεὶς ᾕρηκεν, οὐδ᾽ ἂν ἕλοι πολέμιος, μὴ τοσοῦτον κρατήσειεν ἡ τύχη τῆς ἀρετῆς. εὑρεθήσεται δὲ ζῶν ἐκεῖνος, ἤ που καὶ νεκρός, κείμενος ἀξίως ἑαυτοῦ. θαυμάσας δὲ ὁ ἀντώνιος, τοῖς αὐτὸν ἄγουσι στρατιώταις ἔφη· χαλεπῶς ἂν συνορᾶτε φέρειν τὴν ἀπάτην ἴσως· ἀλλ᾽ ἴστε, κρείττονα τῆς ζητουμένης ἄγραν ἠγρευκότες. πολέμιον γὰρ ζητοῦντες, φίλον ἡμῖν κομίζετε. βροῦτος δὲ πρὸς λοχμώδη τινὰ τόπον κατεληλυθώς, ἤδη σκότους ὄντος, ὀλίγων περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων ὄντων, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψας ἀνεφθέγξατο·

Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶνδ᾽ ὃς αἴτιος κακῶν.

τοῦτον τὸν στίχον εἰπεῖν αὐτόν, ὁ πλούταρχος ἀναγράφει. ὁ δὲ δίων τάδε ἱστορεῖ τότε τὸν βροῦτον εἰπεῖν·

ὦ τλῆμον ἀρετή,
ἄλλως ἄρ᾽ ἦσθα λόγος,
ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν,
σὺ δ᾽ ἆρ᾽ ἐδούλευες τύχῃ.

εἰπόντος δέ τινος, ὡς δεῖ φεύγειν· πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, φευκτέον, ἀλλὰ διὰ τῶν χειρῶν, οὐ διὰ τῶν ποδῶν. καὶ τοῦτο εἰπών, καὶ γυμνῷ τῷ ξίφει περιπεσών, ἐτελεύτησεν. τὸν δὲ τούτου νεκρὸν ἀντώνιος ἀνευρών, τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιέβαλε. πορκία δὲ ἡ τοῦ βρούτου γυνή, ἡ κάτωνος οὖσα θυγάτηρ, φυλαττομένη, καὶ μὴ ἐωμένη ἑαυτὴν ἀνελεῖν, ἄνθρακας ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάσασα, καὶ καταπιοῦσα, ἀπέθανε. περὶ ἧς ἱστορεῖ πλούταρχος, ὡς πρὸ τῆς τοῦ καίσαρος τῆς προτέρας σφαγῆς ὁρῶσα τὸν ἄνδρα σύννουν καὶ μεστὸν ταραχῆς ἀήθους, καί τι βούλευμα κατανοήσασα τῶν ἑαυτοῦ θάλποντα δυσεξέλικτον, οὐ πρότερον αὐτὸν περὶ τῶν ἀπορρήτων ἀνήρετο, πρὶν ἢ λαβεῖν διάπειραν ἑαυτῆς. λαβοῦσα γάρ, φασί, μαχαίριον, τομὴν βαθεῖαν λάθρα ἐπήνεγκε τῷ μηρῷ, ὡς μετὰ μικρὸν ὀδύνας ἐπιγενέσθαι νεανικάς, καὶ φρικώδεις ἀναφθῆναι πυρετοὺς ἐκ τοῦ τραύματος. ἀγωνιῶντος δὲ τοῦ βρούτου, ἐν ἀκμῇ τῆς ἀλγηδόνος εἰπεῖν φασιν αὐτῷ· ἐγώ, βροῦτε, οὐχ ὡς αἱ παλλακευόμεναι κοίτης μεθέξουσα καὶ τραπέζης μόνον ἐδόθην σοι, ἀλλὰ κοινωνὸς εἶναι καὶ ἀγαθῶν καὶ ἀνιαρῶν. τὰ μὲν οὖν σὰ πάντα περὶ τὸν γάμον ἄμεμπτα. τὰ δ᾽ ἐμὰ τίς ἀπόδειξις ἢ χάρις, εἰ μήτε πάθος ἀπόρρητον συνδιοίσω σοι, μήτε φροντίδα πίστεως δεομένην; οἶδ᾽ ὅτι γυναικεία φύσις ἀσθενὴς δοκεῖ λόγον ἐνεγκεῖν ἀπόρρητον· ἀλλ᾽ ἔστι τις καὶ τροφῆς ἀγαθῆς καὶ ὁμιλίας χρηστῆς εἰς ἦθος ἰσχύς. ἐμοὶ δὲ τὸ κάτωνος εἶναι θυγατέρα, καὶ τὸ βρούτου γυναῖκα, πρόσεστιν. οἷς πρότερον μὲν ἧττον ἐπεποίθειν, νῦν δ᾽ ἐμαυτὴν ἔγνωκα καὶ πρὸς πόνον ἀήττητον εἶναι. ταῦτ᾽ εἰποῦσα, δείκνυσιν αὐτῷ τὸ τραῦμα, καὶ διηγεῖται τὴν πεῖραν. ὁ δ᾽ ἐκπλαγεὶς ἐπεύξατο, δοῦναι τοὺς θεοὺς κατορθοῦντα τῇ πράξει, ἄνδρα πορκίας ἄξιον φανῆναι.

αὐτοχειρία βρούτου.

περὶ πορκίας τῆς βρούτου γυναικός.

reſtitiſſent, ceſſe ũt. Vnde equitatus quoq; fortiter dimicans inclinauit. Ibi & Marcus Catonis filius, inter optimos & fortiſſimos adoleſcẽtes collocatus, cũ urgeretur, nõ ceſſit, neq; fugit, ſed manu rẽ gerens, patrio ſuo nomine edito, ſuper magno hoſtiũ aceruo cõcidit. ex cæteris etiã optimi quiq; Brutũ propugnãtes ceciderũt. Lucilius uerò uir fortis, cõſpectis Barbaris equitibus, qui impetu in Brutũ ferebãtur, ipſe Brutũ ſe eſſe dixit. eoſq; rogauit ut ad Antoniũ duceretur, quaſi Cæſarẽ timeret: qui cũ præmiſſis nũcijs, ab eis abductus, prope caſtra ueniſſet, Antonius dubitabat, quo pacto Brutus excipiendus eſſet. Ille uero: M. Brutũ, inquit, Antoni, cæpit nemo, neq; capiet ullus hoſtis. abſit enim, ut tantũ fortunę in uirtutem liceat. Verùm ille aut uiuens, aut etiã mortuus, ut ipſo dignũ eſt, inuenietur. Hãc orationẽ miratus Antonius, ductoribus illius ait: Fortaſſe cõmilitones impoſturã iniquis fertis animis. Sed ſcitote uos prædã ea quã quęritis meliorẽ cępiſſe. nã cũ hoſtem perſequeremini, amicũ nobis adduxiſtis. Brutus uerò, cũ iã tenebris obortis ad locum quendam ſaltuoſum cum paucis tribunis perueniſſet, oculis in cœlum ſublatis, hũc Euripidis uerſum, ut Plutarchus ſcribit, pronunciauit:

O Dij, ne fallat uos tanti mali caput.

Dion uerò hæc cum uerba protuliſſe refert:

O uirtus miſera,
In uerbis ſita inanibus,
Culta mihi uice numinis,
Iniquæ ſortis ſeruula.

Cum quidã dixiſſet, fugiendũ eſſe: omnino fugiendũ eſſe reſpõdit, uerùm manibus, nõ pedibus. Hoc dicto, ſtricto gladio incubuit. Antonius, cadauer eius inuentũ, precioſiſſima purpura inuoluit. Porcia uerò Bruti uxor, Catonis filia, cũ ne ſe occideret cuſtodiretur, prunis de foco deuoratis interijt. De qua Plutarchus ſcribit, cũ ante prioris Cæſaris cædẽ maritũ triſtem & & perturbatiorẽ ſolito cõſiliũ aliquod inexplicabile animo agitare uidiſſet: nõ prius cũ de arcanis percõtatã eſſe, quàm ſui ipſius periculũ feciſſet: ſumptoq; cultello clàm profundũ uulnus intuliſſe femori, quod paulo poſt graues dolores, & periculoſæ febres cõſecutæ ſint. Brutoq; ſolicito, in ſummo dolore dixiſſe: Ego tibi Brute data ſum, nõ ut pellicis inſtar uictũ & lectũ dũtaxat cõmunẽ tecũ haberẽ, ſed ut fortunæ ſecũdæ aduerſæq; ſocia tibi eſſem. Ac tu quidẽ talem te maritũ præbes, de quo nihil queri poſſim. Ego uerò quo pacto gratum animũ declarabo, ſi neq; occultũ dolorẽ, neq; ſolicitudinẽ quæ fidẽ poſtulat, tecũ unà tulero? Equidẽ ſcio quàm imbecilla ſit natura muliebris ad celãda arcana. Sed rectæ educationis & honeſtę cõſuetudinis aliquę uires ſunt. Mihi uero cõtigit, ut & Catonis filia, & Bruti uxor eſſem. quib. reb. dudũ minus freta, nunc me a labore inuictam eſſe cognoui. His dictis, ei uulnus, cauſa illius expoſita, oſtẽdit. Is uerò obſtupefactus, deos precatus eſt, ut re bene geſta dignum Porcia maritum ſe præberet.

Lucilij fides in Brutum.

Bruti interitum.

Porcia interitum.

Conſul in forum irrupit, diadema lauro implexum Cæſari offerẽs. ob eam rem plauſus haud ſanè illuſtris datus eſt, à ſubornatis hominib. ſed cum id Cæſar recuſaſſet, totius populi plauſum tulit. Ita bis populi animos expertus, ſurrexit. Ad hæc regias faſcias ſtatuis eius impoſitas tribuni plebis detraxerunt, & eos qui regem illum ſalutarant, in carcerẽ duxerunt: applaudente populo, & Brutos eos appellante. Vt enim ſuprà eſt expoſitũ, Brutus pulſis Tarquinijs monarchiæ poteſtatẽ ad populũ tranſtulit. Quibus rebus Cæſar iritatus, tribunos poteſtate priuauit: et ijs grauiter increpitis, populũ etiam per contumeliã Brutos appellauit.

M. Brutus.

Ex eo populus ad M. Brutum ſpectauit, qui à uetere Bruto genus ducere putabatur: ab eoq; ſolo uel primo pendebant, qui mutationẽ deſiderabant. Quia uerò ipſum alloqui non audebant, noctu literas circa tribunal & ſellam, in qua prætor ius dicebat, ſpargebant: in quibus ſcriptum erat, Brute dormis? &, Non es Brutus? Incitabatur idem etiam à Caſſio.

Prodigia cædem Cæſaris denunciantia.

Sed Cæſari futura cædes pluribus prodigijs denũciata eſſe fertur, è quibus etiam illud eſt. Vxorem accubantem uoces obſcuras & confuſas edere animaduertit. Ea uerò ſibi lamentari uiſa erat, & eũ occiſum in ulnis tenere: & manè orauit, ne in ſenatũ ueniret. Cum etiã augures ſacra parum auſpicata fuiſſe dicerẽt, abſtinere curia ſtatuit, & per Antoniũ ſenatum dimittere.

Brutus Albinus.

ſed Brutus Albinus, cui Cęſar fidẽ habebat: cõiurationis cũ M. Bruto & Caſſio particeps & augures deridebat, & Cæſarem reprehẽdebat, ut qui crimen contẽpti ſenatus in ſe admitteret: qui affuturus eſſet, ſi iuſsiſſet. Paratos enim eſſe omnes decernere, ut omniũ extra Italiã prouinciarũ rex appellaret̃: utq; cum nationes exteras peragraret, aut mare traijceret, diadema geſtaret. Hæc dicens Brutus, Cæſarem manu prehenſum ducebat. Abeuntem, ſeruus alienus eius alloquendi cupidus, cum conuenire nõ poſſet: ſe uxori eius cuſtodiendũ tradidit, quòd magnas res haberet reuerſo Cæſari nunciandas. Artemidorus item Rhetor Gnidius, libellum de coniuratione à ſe ſcriptum ei porrexit: Et hunc, inquit, Cæſar ſolus, & celeriter legito: res enim magnas tibi declarabit, quæ'que tua intersũt. Libellum acceptum Cæſar lecturus, cum à ſalutantibus impediretur: manu tenuit, ita'que in ſenatum uenit. qui cum ei aſſurrexiſſet, Bruti coniurati partim à tergo ſellam eius circũſteterunt, partim ad eum acceſſerunt, tanq; exuli cuidã ueniã petituri. Antoniũ uerò Cæſari fidelem & robuſtum, Brutus Albinus foris tenuit.

Cæſaris cædes.

Vbi conſedit Cæſar, & interceſsiones reiecit, primus Caſca iugulum ei ferit ictu nõ lethifero. Vt aũt omnes cõiurati pugiones ſtrinxerunt, contra cæteros ſe defendiſſe fertur ueſte conuoluta, & uociferans: ſed cum à Bruto etiã ſtricto enſe peti ſe uidiſſet, toga capite obuoluto, nõ amplius reſtitiſſe. Ita tribus & uiginti uulneribus confoſſus, ad ba-

ὑπατεύων εἰς ἀγορὰν ἐνέβαλε, φέρων διάδημα στεφάνῳ δάφνης περιπεπλεγμένον, καὶ ἐδίδου τῷ Καίσαρι. καὶ γίνεται κρότος οὐ λαμπρὸς ἐκ παρασκευῆς. ἀπωσαμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, ἅπας ὁ δῆμος ἀνεκρότησε· καὶ τούτου δὶς γεγονότος, ἡ πεῖρα ἐξηλέγχθη, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀνέστη. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνδριᾶσιν αὐτοῦ διαδήμασιν ὤφθησαν ἀναδεδεμένοι βασιλικοῖς, ἀπέσπασαν ταῦτα οἱ δήμαρχοι, καὶ τοὺς προσειπόντας αὐτὸν βασιλέα, ἀπῆγον εἰς δεσμωτήριον. καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τούτοις ἐκρότει, καὶ Βρούτους ἐκάλει τοὺς ἄνδρας. Βροῦτος γὰρ ἦν, ὡς εἴρηται ἄνωθεν, ὁ καταλύσας Ταρκύνιον, καὶ τὸ κράτος εἰς τὸ κοινὸν περιστήσας ἐκ μοναρχίας. ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ παροξυνθεὶς, τὴν μὲν ἀρχὴν τοὺς δημάρχους ἀφείλετο· ἐν δὲ τῷ κατηγορεῖν αὐτῶν, ἅμα καὶ τὸν δῆμον ἐφυβρίζων, πολλάκις Βρούτους ἀπεκάλει τοὺς ἄνδρας.

περὶ Βρούτου, καὶ ἑτέρων τῶν κατὰ τοῦ Καίσαρος [illegible].

ἐντεῦθεν πρὸς Μάρκον Βροῦτον ἐτρέποντο οἱ πολλοί, ἐκ Βρούτου τοῦ πάλαι δοκοῦντα τὸ γένος ἕλκειν, καὶ πρὸς μόνον ἐκεῖνον ἢ πρῶτον οἱ μεταβολῆς ἐφιέμενοι ἀπέβλεπον, αὐτῷ μὲν οὐκ ἐτόλμων προσομιλεῖν. νύκτωρ δὲ γράμματα περὶ τὸ βῆμα καὶ τὸν δίφρον ἐρρίπτουν, ἐφ' οὗ στρατηγῶν ἐχρημάτιζε, λέγοντα· καθεύδεις ὦ Βροῦτε; καὶ οὐκ εἶ Βροῦτος; καὶ Κάσσιος δὲ παρώξυνεν αὐτόν.

σημεῖα γενόμενα δηλοῦντα τὴν τοῦ Καίσαρος ἀναίρεσιν.

καὶ τῷ Καίσαρι δὲ πολλὰ λέγεται σημεῖα γενέσθαι δηλοῦντα τὸν ὄλεθρον, ὧν ἓν καὶ τοῦτο ἐστί. παρακειμένων τῇ γυναικί, φωνὰς ἀσαφεῖς καὶ στεναγμοὺς ἀνάρθρους ἐκείνην ἀναπέμπουσαν ᾔσθετο. ἐδόκει δὲ κλαίειν ἐκεῖνον, ἐπὶ ταῖς ἀγκάλαις ἔχουσα κατεσφαγμένον· ἣ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐδεῖτο τοῦ ἀνδρὸς, μὴ προελθεῖν εἰς τὴν σύγκλητον. ὡς δὲ καὶ θύσαντες οἱ μάντεις, δυσιερεῖν ἔλεγον, ἔγνω πέμψας Ἀντώνιον ἀφεῖναι τὴν σύγκλητον. Βροῦτος μέντοι Ἀλβῖνος, πιστευόμενος μὲν ὑπὸ Καίσαρος, τοῖς δὲ περὶ Μάρκον Βροῦτον καὶ Κάσσιον μετέχων τῆς συνωμοσίας, τούς τε μάντεις ἐχλεύαζε, καὶ καθήπτετο Καίσαρος, ὡς διαβολὰς ἑαυτῷ περιβάλλοντος καταφρονήσεως πρὸς τὴν σύγκλητον. ἥκειν γὰρ αὐτὴν, ἐκείνου κελεύσαντος, καὶ πάντας ἑτοίμους εἶναι ψηφίζεσθαι, ὥστε τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας ἐπαρχιῶν ἀναγορεύεσθαι βασιλέα, καὶ τὴν ἄλλην ἐπιόντα γῆν τε καὶ θάλασσαν ἑαυτῷ περιτιθέναι διάδημα. ταῦθ' ἅμα λέγων ὁ Βροῦτος, ἦγε τὸν Καίσαρα λαβόμενος τῆς χειρός. οἰκέτης δέ τις ἀλλότριος ἐντυχεῖν αὐτῷ προθυμούμενος ἀπιόντι μὴ δυνηθεὶς, παρέδωκεν ἑαυτὸν τῇ τοῦ Καίσαρος γυναικὶ φυλάττειν, ὡς ἔχων μεγάλα πράγματα ἐπανιόντι ἀπαγγεῖλαι τῷ Καίσαρι. σοφιστὴς δέ τις Ἀρτεμίδωρος Κνίδιος βιβλίον περὶ τῆς συνωμοσίας γράψας, καὶ ἐγχειρίσας αὐτῷ, τοῦτο (ἔφη) Καῖσαρ μόνος καὶ ταχέως ἀνάγνωθι, μεγάλα γάρ σοι καταγγελεῖ, καὶ σοὶ διαφέροντα. ὁ δὲ δεξάμενος ἐκεῖνος, ὥρμησε μὲν ἀναγνῶναι, μὴ μέντοι δυνηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων, κατεῖχε τῇ χειρὶ, καὶ παρῆλθεν οὕτω πρὸς τὴν σύγκλητον. ἡ δὲ ὑπεξανέστη. τῶν δὲ περὶ Βροῦτον οἱ μὲν ἐξόπισθεν τοῦ δίφρου αὐτοῦ περιέστησαν, οἱ δὲ ἐπλησίασαν, ὡς περί τινος φυγάδος δεόμενοι. τὸν δὲ Ἀντώνιον πιστὸν ὄντα Καίσαρι, καὶ ῥωμαλέον, ἔξω περικατεῖχε Βροῦτος Ἀλβῖνος·

σφαγὴ τοῦ Καίσαρος.

ὡς δὲ καθίσας ὁ Καῖσαρ διεκρούετο τὰς δεήσεις, ξίφει παρὰ τοῦ Κάσκα πρῶτον πλήττεται τὸν αὐχένα, πληγὴν οὐ θανατηφόρον. ὡς δὲ καὶ τῶν συνωμοτῶν ἕκαστος τὸ ξίφος ἐγύμνωσε, λέγεται πρὸς μὲν τοὺς λοιποὺς ἀπομάχεσθαι ἐνειλημένος καὶ κεκραγώς· ὅτε δὲ καὶ Βροῦτον εἶδεν ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ἐφελκύσασθαι κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, μηκέτι ἀπομαχόμενος, ὅπως μέντοι καὶ τρία λαβὼν τραύματα, ἀνδριάν-

ὅσα τῷ καίσαρι ἐψηφίσαντο.

ἀνδριὰς αὐτόθι ὄντος ἐκεῖ Πομπηΐου, πρὸς τὴν βάσιν οὗ ῥεὶς ἔκειτο, καὶ καθαιμάξας αὐτόν, ὡς δοκεῖν αὐτὸν ἐφεστάναι τῷ φόνῳ τοῦ πολεμίου πεπτωκότος. ὁ μὲν οὖν γάϊος ἰούλιος καῖσαρ οὕτως ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ φιλαρχίας ἀπώλετο. οἱ γὰρ θεραπεύοντες αὐτόν, τὸ φιλόπρωτον αὐτοῦ καὶ φιλόδοξον κατανοοῦντες, οὐκ ἐπαύοντο ἄλλα ἐπ' ἄλλοις αὐτῷ ψηφιζόμενοι. ἦσαν δὲ τοιαῦτα ἃ ἐψηφίζοντο· τὴν ἐπινίκιον στολὴν ἀεὶ φορεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθέζεσθαι, ταῖς τε ῥάβδοις ταῖς δαφνηφόροις ἀεὶ κεχρῆσθαι, πατέρα τε αὐτὸν τῆς πατρίδος ὀνομάζεσθαι, καὶ ἐς τὸ νόμισμα ἐγχαράττεσθαι, δημοσίᾳ τε ἑορτάζειν αὐτοῦ τὰ γενέθλια· ἐν τοῖς ναοῖς τε τῆς ῥώμης, καὶ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἀνδριάντας αὐτοῦ ἵστασθαι. ἐπὶ δέ γε τοῦ βήματος δύο αὐτοῦ ἀνδριάντας ἱδρύσαντο, τὸν μὲν ὡς τοὺς πολίτας σεσωκότος, τὸν δ' ὡς ἐκ πολιορκίας ῥυσαμένου τὴν πόλιν. ἐστεφάνωντο δὲ καὶ ἄμφω στεφάνοις τοῖς ἐπὶ τούτοις νενομισμένοις. βουλευτήριόν τε καινὸν οἰκοδομηθῆναι ἐπέταξαν, ἵν' ἰουλιανὸν ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κληθείη ὀνόματι. τιμητήν τε καὶ διὰ βίου καὶ μόνον αὐτὸν ἐψηφίσαντο εἶναι· ἔχειν δὲ καὶ τὰ τῶν δημάρχων προνόμια· καὶ εἴ τις αὐτὸν ἔργῳ ἢ λόγῳ ὑβρίσειεν, ἱερὸν εἶναι ἐδικαίωσαν, καὶ τῷ ἄγει ἐνέχεσθαι. τί δὲ τὸ ἱερὸν εἶναι νενόμισται, ἤδη μοι προαφήγηται. χαίροντα δὲ τούτοις ὁρῶντες αὐτόν, ἐπὶ χρυσοῦν τε δίφρον αὐτῷ ἔδοσαν, καὶ στολὴν ᾗ πάλαι ἐχρῶντο οἱ βασιλεύσαντες, καὶ φρουρὰν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐκ τῶν βουλευτῶν, εὔχεσθαί τε δημοσίᾳ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὴν τύχην αὐτοῦ ὀμνύναι, καὶ τὰ πραχθησόμενα παρ' αὐτοῦ κύρια τυγχάνειν ἐνομοθέτησαν, διά τε αὐτὸν τὸν ἰούλιον προσηγόρευσαν, καὶ ἄλλα πλείονα (ἵνα δὲ τὸ καθ' ἕκαστον ἀπαριθμοῦντες τὸν ἀκροατὴν μὴ ἀποκναίωμεν) αὐτῷ ἐψηφίσαντο. ἐξ ὧν ἐπίφθονος ἐγεγόνει, ἢ μᾶλλον νεμεσητός, καὶ καθ' ἑαυτοῦ πολλοὺς διήγειρε, μέχρις ἂν ἐς τὸ ἐπιλεχθὲν αὐτῷ κατήντησε τέλος. καὶ ὁ μὲν οὕτω σφαγεὶς ἔκειτο. οἱ δὲ ἐκεῖ παρόντες ἄνθρωποι ἅπαντες ἐταράττοντο, τὴν τῶν σφαγέων ἀγνοοῦντες διάνοιαν, καὶ ὡς αὐτίκα κινδυνεύσοντες ἔφευγον, καὶ τοὺς συναντῶντας ἐξέπληττον, καὶ θρήνων τὴν πόλιν ἐπλήρουν. καὶ ἡ μὲν πόλις οὕτω διέκειτο. οἱ δὲ σφαγεῖς δεδιότες μή τις σφίσιν ἐπίθηται, γυμνοῖς καὶ ᾑμαγμένοις τοῖς ξίφεσι διὰ τῆς ἀγορᾶς διελθόντες, ἀνέδραμον εἰς τὸ καπιτώλιον, κἀκεῖ τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα διήγαγον. ὁ δὲ λέπιδος ἐν τῷ στρατοπέδῳ μαθὼν τὰ γεγενημένα, νυκτὸς σὺν τοῖς στρατιώταις κατέλαβε, καὶ κατὰ τῶν σφαγέων ἐδημηγόρει. ἀντώνιος δὲ τοῦ καίσαρος ἀναιρεθέντος φοβηθεὶς ἐκρύβη, τὸν δὲ λέπιδον ἐλθόντα μαθών, καὶ τοὺς φονέας εἰς τὸ καπιτώλιον ὄντας, θαρρήσας ἐξῆλθε, καὶ τὴν γερουσίαν ἀθροίσας, ὡμίλει αὐτῇ, καὶ γνώμας ᾔτει περὶ τῶν γενομένων. ὁ δὲ κικέρων δημηγορήσας ἔπεισε πάντας, μὴ μνησικακεῖν ἀλλήλοις, ἀλλὰ κἄν τι σφίσιν ἡμάρτηταί τι, ἀφεῖσθαι ἐᾶν, ἵνα μὴ ἐμφύλιος αὖθις γένηται πόλεμος, καὶ τῶν πολιτῶν ὄλεθρος ὑπ' ἀλλήλων ὀλλυμένων, ὁμονοῆσαι δὲ ὁμοφύλους ὄντας καὶ συγγενεῖς. καὶ προσέθετο δεῖν καὶ τὰ παρὰ τοῦ καίσαρος πραχθέντα ἅ τε ἐν δωρεαῖς ἢ τιμαῖς εἶεν ἢ ἐν ἀρχαῖς φυλάξαι, καὶ μή τι τούτων πολυπραγμονῆσαι, ἢ ἀνατρέψαι. πεισθέντες οὖν αὐτῷ, μηδενὶ μνησικακεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ σφαγεῖς δὲ τοῖς στρατιώταις ὁμιλοῦντες ἐκ τοῦ καπιτωλίου, μηδὲν τῶν παρὰ καίσαρι πραχθέντων ἀκυρῶσαι ὑπέσχοντο, μήτ' ἀφαιρήσεσθαί τινα μηδὲν τῶν ἑκάστῳ δεδομένων· καὶ οὕτως ἐς καταλλαγὰς ἦλθον.

ὅτι οἱ τοῦ καίσαρος αὐτόχειρες εἰς τὸ καπιτώλιον ἀνῆλθον.

ὅτι ὁ κικέρων ἔπεισε πάντας σπείσασθαι ἀλλήλοις καὶ τὰ παρὰ τοῦ καίσαρος πραχθέντα κυροῦν.

ὁ πρός

Honores ab adulatoribus Cæſari decreti.

ad baſim ſtatuæ Pompeij cōcidit, eamq́ cruentauit, ut ipſe Pōpeius cædi inimici aſtare uideretur. Sic Cæſar ex ambitione & appetitione principatus interijt. Adulatores enim eius ambitioni & glorioſæ ſtudio inſeruientes, alios atque alios ei honores decernere non deſtiterunt: qui huiuſmodi fuerunt, ut triumphalem ueſtem perpetuò ferret, & in ſella curuli ſederet: ut faſcibus laureatis perpetuò uteretur, & pater patriæ appellaretur: ut eius imago in nummis excuderetur, & natalis publicè celebrarei: ut in Romanis fanis, & omnibus urbibus eius ſtatuæ collocarentur. Pro eius autem tribunali duas ſtatuas collocarunt: alteram ob ciues ſeruatos, alteram ob urbem obſidione liberatam, corona ciuica & obſidionali ornatas. et nouam curiam ædificari iuſſerunt, quæ Iuliana de ipſius nomine diceretur. Cenſoremq́ eum ſolum & perpetuum crearunt: priuilegia tribunorum ei dederunt: ſi à quoquam dicto factóue offenſus eſſet, ut caput eius ſacrum eſſet ac piaculo obligatum. Quid autem ſacrum eſſe ſignificet, iam eſt à me expoſitum. Iam quia talibus eum rebus gaudere cernebant, auratam ei ſellam conceſſerunt, & ueſtem qua olim reges uſi fuerant, & cuſtodiam ex equeſtri & ſenatorio ordine, utq́ publicè pro eo ſupplicationes fierēt, et per eius fortunam iuraretur, & acta eius rata eſſent, ſanxerunt, & Quintilis menſis ab eo Iulius appellaretur. Hæc & alia plura, ne ſingulis commemorandis lectorem obtundamus, ei decreuerunt. Quibus rebus inuidiam hominum, uel potius iram Deorum ſuſcepit, multosq́ in ſe prouocauit, donec eum exitum quo repentè cōcidit, eſt ſortitus.

Tumultus poſt cædem Cæſaris.

Cum ita interfectus iaceret, omnes qui ibi aderant, turbati, & conſilij percuſſorū ignari, quaſi & ipſi periculo proximi fugerūt, & terrendis obuijs urbem luctu impleuerunt. Ciuitate ſic affecta, percuſſores uim timentes, ſtrictis & cruentis gladijs per forum in Capitolium accurrerunt, ibiq́ diem & noctem exegerunt. At Lepidus eo facinore in caſtris audito, urbe cum militibus occupata, pro concione in percuſſores eſt inuectus. Antonius autē præ metu latitans, cum illius aduentu cognito, & percuſſorū fuga in Capitoliū, reſumpta fiducia prodijſſet, & ſenatu cōuocato ſentētias rogaret:

Cicero.

Cicero omnibus autor fuit, ut mutuis odijs abolitis, utrinq́, ſi quid peccatū eſſet, condonarent, ne ciuile bellum recrudeſceret, & ciues à ciuibus interirent. conſentirent potius, ut populares & ciues deceret. Adiecit etiam, acta Cæſaris, ſiue ad donationes, ſiue ad honores, ſiue ad magiſtratus pertinerent, rata eſſe oportere, nec exagitanda curioſius, aut reſcindenda. His rationibus adducti, omnium iniuriarum obliuionem decreuerunt. percuſſores uerò de Capitolio uerba facientes, militibus promiſerunt, ſe nulla Cæſaris acta reſciſſuros, neque cuiquam quicquam ab illo datum erepturos. Seditione hoc modo compoſita,

Antonius populum concitat.

non prius è Capitolio deſcenderunt, quàm filiū Lepidi & Antonij obſides accepiſſent. Deinde cum lecto Cæſaris teſtamento populus cognouiſſet, Octauium ab eo adoptatum eſſe, & Reipub. munera, & uiritim uel tricenas, ut Octauius, uel octogenas quinas, ut alij tradūt, drachmas relictas, turbatus eſt. Cum autem Antonius cadauere eius adhuc cruento in foro propoſito, orationem ad defuncti laudes, & ad cædis commiſerationem pertinentem habuiſſet, multitudo concitata eſt. Deinde recitatis honoribus qui ei decreti fuerant, ſubiecit: Sed pater, pōtifex, ſacroſanctus, heros, Deus mortuus eſt: hei mihi, non morbo, non ſenio extinctus, non foris in bello uulneratus, nec fortuito aliquo caſu raptus: ſed hic intra mœnia per inſidias cęſus eſt. qui citra periculum in Britanniā penetrauit, in urbe per dolum occubuit. qui pomœrium ciuitatis promouit, intra curiam eſt trucidatus. inermis, uir bellicoſus: nudus, uir pacificus: ad prætoria, prætor: apud magiſtratus, magiſtratu præditus: à ciuibus, quem nemo hoſtium uel in mari natantem occidere potuit: à familiaribus, quorum ſæpè miſertus fuit. Vbi tua eſt humanitas Cæſar? ubi ſacroſancta autoritas? ubi leges? Tu quidem accuratè prouidiſti, ne quis ab inimicis cæderetur: te uerò crudeliter amici occiderunt, & nunc in foro iaces interfectus. in ſuggeſto iaces uulnerib. confectus, unde multas conciones habuiſti. Heu canos ſanguine cōcretos: heu ueſtem laceratam, quam eò ſcilicet induiſti, ut in ea iugulareris. His uerbis populus commotus, percuſſores quæritauit, raptum cadauer Cæſaris in foro cremauit, ad ædes percuſſorum tetendit, ac Heluiū Cinnam tribunum plebis per errorem nominis occidit. Neq; enim is Cæſari fecerat inſidias, ſed Cornelius Cinna prætor. Quo in loco Cęſar crematus eſt, plebs aram erexit, in qua illi ut Deo ſacrificaret. Sed eam Coſs. euerterunt, lege lata, ne quis deinceps Dictator crearetur. Qui autem Dictaturam uel decreuiſſet, uel accepiſſet, ut capite plecteretur. Antonius tum pro autoritate multa egit, dandis magiſtratibus, prouincijs, libertate, immunitate, atq; exulibus reuocandis, non ſecus ac ſi potentatus Cęſaris ſucceſſor eſſet: ijsq; rebus magnam pecuniam coegit.

De C. Octauio.

C. uerò Octauius, qui & Pius, ſororis Cæſaris filius, nuptæ Octauio Veliterno (ſunt aūt Velitræ Volſcorum municipium) pupillus relictus, apud matrem educatus eſt. Cum adoleuiſſet, apud Cæſarem egit orbum liberis: qui eum amauit, magna de eo ſpe concepta. Nam Accia mater eius prægnans, ſomniauit inteſtina ſua ferri ad cœlum, explicariq; per omnem terrarum ambitum. Somniauit & pater Octauius eadem nocte, utero Acciæ iubar ſolis

Prodigia imperium Cæſari portendentia.

οὐ πρότερον δὲ οἱ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ κατέβησαν, ἢ τόν τε τοῦ Λεπίδου παῖδα, καὶ τὸν τοῦ Ἀντωνίου, ὁμήρους λαβεῖν. μετὰ ταῦτα τὰς διαθήκας τοῦ Καίσαρος ἀναγνωσθείσας μαθὼν ὁ δῆμος, ὅτι υἱὸν πεποίηται τὸν Ὀκτάβιον, καὶ ὅτι τῇ τε πόλει δωρεὰς καὶ ἑκάστῳ δραχμὰς, ὡς μὲν Ὀκτάβιος γράφει, τριάκοντα, ὡς δ' ἕτεροι, πέντε καὶ ἑβδομήκοντα καταλέλοιπεν, ἐταράχθησαν. καὶ ὁ Ἀντώνιος τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἀγορὰν προθέμενος ᾑματωμένον, καὶ λόγον ἐπὶ τῷ Καίσαρι εἰπὼν, τὸ πλῆθος ἐξῆψε πρὸς ὀργήν. ἐπεὶ γὰρ πολλὰ μὲν πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πρὸς ἔλεον τοῦ πάθους αὐτοὺς ἀκροατὰς ἐρεθίζοντα. εἶτα καὶ τὰ ψηφισθέντα αὐτῷ καταλέξας ὀνόματα, ἐπήγαγεν. ἀλλ' οὗτος ὁ πατὴρ, οὗτος ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ἄσυλος, ὁ ἥρως, ὁ θεὸς, τέθνηκεν, οἴμοι, οὐ νόσῳ βιασθεὶς, οὐδὲ γήρᾳ μαρανθεὶς, οὐδ' ἔξω που ἐν πολέμῳ τρωθεὶς, οὐδ' ἐκ δαιμονίου τινὸς αὐτομάτως ἁρπασθείς· ἀλλ' ἐνταῦθα, τοῦ τείχους ἐντὸς ἐπιβουλευθείς· ὁ καὶ εἰς Βρεττανίαν ἀσφαλῶς στρατεύσας, ἐν τῇ πόλει ἐνεδρευθείς· ὁ τὸ πωμήριον αὐτῆς ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγείς· ἄοπλος, ὁ εὐπόλεμος, γυμνὸς, ὁ εἰρηνοποιὸς, πρὸς τοῖς δικαστηρίοις ὁ δικαστὴς, πρὸς ταῖς ἀρχαῖς ὁ ἄρχων, ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ὃν μηδεὶς τῶν πολεμίων μηδ' εἰς τὴν θάλασσαν ἐκπεσόντα κτεῖναι ἐδυνήθη, ὑπὸ τῶν ἑταίρων, ὁ πολλάκις αὐτοὺς ἐλεήσας. ποῦ δῆτά σοι Καῖσαρ ἡ φιλανθρωπία; ποῦ δ' ἡ ἀσυλία; ποῦ δ' οἱ νόμοι; ἀλλὰ σὺ μὲν ὅπως μηδ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τις φονεύηται, πολλὰ ἐνομοθέτησας, σὲ δ' οὕτως οἰκτρῶς ἀπέκτειναν οἱ φίλοι. καὶ νῦν ἐν τῇ ἀγορᾷ πρόκεισαι ἐσφαγμένος, δι' ἧς πολλάκις ἐπόμπευσας ἐστεφανωμένος· καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἔρριψαι κατατετρωμένος, ἀφ' οὗ πολλάκις ἐδημηγόρησας. οἴμοι πολιῶν ᾑματωμένων· ὢ στολῆς ἐσπαραγμένης, ἣν ἐπὶ τοῦτο μόνον, ὡς ἔοικεν, ἔλαβες, ἵνα ἐν ταύτῃ σφαγῇς. ἐπὶ τούτοις ὁ δῆμος διοργισθεὶς, τοὺς μὲν σφαγέας ἐζήτει. τὸ δὲ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἁρπάσαντες, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔκαυσαν. καὶ ἐπὶ τὰς τῶν φονέων οἰκίας ὥρμησαν, καὶ Ἑλβίον Κίνναν δημαρχοῦντα διεχειρίσαντο, πλανηθέντες τῇ ὁμωνυμίᾳ. οὐ γὰρ οὗτος τῷ Καίσαρι ἐπεβεβουλεύκει, ὁ στρατηγὸς δὲ Κίννας Κορνήλιος. βωμὸν δὲ ἔνθα κατέκαυσαν τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος, ἤγειρε τὸ πλῆθος, ἵν' ἐπ' αὐτοῦ θύωσιν ὡς θεῷ τῷ Καίσαρι. οἱ δ' ὕπατοι αὐτὸν ἀνέτρεψαν, καὶ νόμον εἰσήνεγκαν, μηδένα αὖθις γενέσθαι δικτάτορα· θάνατον θέντες τὸ ἐπιτίμιον, εἴ τις εἰσηγήσαιτο τοῦτο, καὶ εἴ τις προσδέξαιτο. Ἀντώνιος δὲ τότε πολλὰ ἐν ἀνθρώποις διεπράξατο, ἀρχάς τε διδοὺς καὶ χώρας, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ἀτέλειαν, καὶ φυγάδας κατάγων, ὡς τῆς δυναστείας τοῦ Καίσαρος τάχα διάδοχος, καὶ πολλὰ ἐκ τούτων ἠργυρολόγησε χρήματα.

ὅτι ὁ Ἀντώνιος τὸν τοῦ Καίσαρος νεκρὸν προθέμενος, πολλὰ πρὸς ἔπαινον ἐκείνου, καὶ οἰκτισμὸν τὸν δῆμον πρὸς ὀργὴν κατὰ τῶν φονέων ἀνῆψε.

ὅτι ὁ δῆμος ἀνεῖλε τὸν δήμαρχον Ἑλβίον, τὸν φονέα αὐτὸν τοῦ Καίσαρος εἶναι νομίσας, κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ ἐκίνησε.

περὶ γαΐου ὀκταβίου καίσαρος.

Ὀκτάβιος δὲ γάϊος, ὃς καὶ * πίος ὠνόμαστο, ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος ὢν υἱὸς, συνοικούσης Ὀκταβίῳ τῷ ἐκ Βελιτρῶν τῶν Οὐολουσκίδων, ἐτράφη δὲ παρὰ τῇ μητρὶ καταλειφθεὶς ὀρφανός. αὐξηθεὶς δὲ, διῆγε παρὰ τῷ Καίσαρι ἄπαιδι ὄντι. διὸ καὶ ἔστερξε τὸν ἀδελφιδοῦν, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας. ἥ τε γὰρ μήτηρ αὐτοῦ Ἀττία, ἐγκυμονοῦσα αὐτὸν, ἔδοξε κατ' ὄναρ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐκπετάννυσθαι τὴν γῆν. καὶ ὁ Ὀκτάβιος ἀνὴρ κατὰ τὴν αὐτὴν νύκτα ἔδοξεν ὁρᾶν ἥλιον

σημεῖα δηλοῦντα τὴν τοῦ Καίσαρος εὐτυχίαν.

ἥλιον ἐκ τοῦ αἰδοίου αὐτῆς ἀνατέλλοντα. ἄρτι δὲ τοῦ παιδὸς τεχθέντος, Νιγίδιος Φίγουλος βουλευτής, διαγνώσκων τὰς τῶν ἄστρων κινήσεις ἄριστα πιστευόμενος, βραδύτερον ἐς τὸ συνέδριον τοῦ Ὀκταβίου ἐσπεπτωκότος, ἤρετο αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς βραδυτῆτος. ὡς δὲ διὰ τὸν τοῦ παιδὸς τόκον, ἐκεῖνος ἔφη, ἀνεβόησεν, ὅτι δεσπότην ἡμῖν ἐγέννησας. τρεφομένου δὲ τοῦ παιδὸς ἐν ἀγρῷ, ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαρπάσας ἄρτον, καὶ μετεωρισθείς, αὖθις ἀπέδωκεν αὐτὸν καταπτάς. παιδίσκου τε αὐτοῦ ὄντος, καὶ ἐν Ῥώμῃ διατρίβοντος, ἔδοξεν ὁ Κικέρων καθ' ὕπνον ὁρᾶν αὐτὸν ἁλύσεσι χρυσαῖς ἐκ τοῦ πόλου πρὸς τὸ Καπιτώλιον καθιμώμενον, καὶ παρὰ τοῦ Διὸς * μαστιζόμενον. Κάτουλος δὲ καὶ αὐτὸς καθ' ὕπνους ἔδοξε, τὸν Δία τῆς Ῥώμης εἰκόνα ἐς τὸν κόλπον τοῦ Ὀκταβίου, παιδὸς ἔτι ὄντος, ἐμβεβληκέναι. ἐκ τούτων τοίνυν ὁ Καῖσαρ μεγάλας ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσας, ἐσποιήσατό τε τὸν παῖδα, καὶ κληρονόμον κατέλιπε, καὶ ἐπιμελῶς ἐπαίδευσε λόγοις ῥητορικοῖς τῇ τε τῶν Λατίνων καὶ τῇ Ἑλληνικῇ φωνῇ, καὶ ἤσκει πρός τε τὰς στρατείας καὶ πρὸς πραγμάτων διοίκησιν πολιτικῶν τε καὶ ἀρχικῶν. οὗτος οὖν ὁ Ὀκτάβιος, ὅτε ὁ Καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν Ἀπολλωνίᾳ ἐτύγχανεν ὤν, ἐπὶ παιδείᾳ σχολάζων. ἔνθα μαθὼν τὸ συμβεβηκός, ἐπεραιώθη πρὸς τὸ Βρεντέσιον. καὶ τάς τε διαθήκας τοῦ Καίσαρος γνούς, καὶ ὡς ὁ δῆμος τετάρακται, τό τε ὄνομα τοῦ Καίσαρος ἀνεκαλέσατο, καὶ τὸν κλῆρον ἐδέξατο, καὶ τῶν πραγμάτων ἥψατο, ὀκτωκαιδεκέτης ὤν. εἰσιόντος δὲ αὐτοῦ ἐς τὴν Ῥώμην, ἶρις περὶ τὸν ἥλιον ποικίλη καὶ πολλὴ περιέσχεν, ὃ προδηλοῦν τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ταραχήν. ὁ δὲ, δημαρχῆσαι μὲν ἐπεχείρησεν, ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον. ὁ δ' οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλὰ τὸν δήμαρχον ὑπελθών, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐς τὸν δῆμον ἀχθείς, ἐδημηγόρησέ τε, καὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος δωρεὰν δώσειν ἐκτίσειν ὑπέσχετο, ἄλλων τέ τινων αὐτοῖς ἐλπίδας ὑπέτεινε. καὶ οὕτω τὸν δῆμον ἐσφετερισάμενος, ἐπεί τις ἀστὴρ τότε ἐφάνη ἐξ ἄρκτου πρὸς ἑσπέραν, ὃν οἱ μὲν κομήτην ἔλεγον, προσημαίνοντα οἷα που εἴωθεν, οἱ δὲ τῷ Καίσαρι αὐτὸν ἀνετίθεσαν, ὡς ἐς τὸν τῶν ἄστρων ἀριθμὸν ἐγκαταλεγμένῳ, θαρσήσας ὁ τότε μὲν Ὀκτάβιος, ἤδη δὲ Καῖσαρ κληθείς, μετὰ ταῦτα μέντοι καὶ Αὔγουστος, χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ Καίσαρος, ἀστέρα φέροντα ὑπὲρ κεφαλῆς, ἐς τὸ Ἀφροδίσιον ἔστησεν. ὡς δὲ παρ' οὐδενὸς ἐκωλύθη, φόβῳ τοῦ δήμου, καὶ ἄλλα τινὰ ἐς τιμὴν τοῦ Καίσαρος διεπράξατο. Ἀντώνιος δὲ τὸν νέον Καίσαρα ὕβρεσιν ἐνύβριζέ τε καὶ ἀδικῶν ἦν, δι' ἃ ποιεῖ θρούς πρὸς τὸ πλῆθος ἐγίνετο, καὶ σφόδρα πάντες χαλεπῶς ἠγανάκτησαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος, ἐς λόγους ἦλθεν αὐτῷ, καὶ ἔδοξαν καταλλαγῆναι, ἀλλ' αὖθις ἐξ ὑποψίας τινὸς διηνέχθησαν. ὁρῶν οὖν ὁ Ἀντώνιος τὸν Καίσαρα αὐξανόμενον, ἐπεχείρησεν ἐς ἑαυτὸν τὸν ὅμιλον ἀνασπάσασθαι, τινὰ αὐτοῖς χαριζόμενος. ἐδύνατο γὰρ αὐτὸς ὑπατεύων, θατέρου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ δημαρχοῦντος, τοῦ Λουκίου δηλαδή, τοῦ δέ γε λοιποῦ τοῦ Γαΐου στρατηγοῦντος. τὰ δέ γε τῆς πόλεως ἐν ἀκαταστασίᾳ ἦσαν. ἐδόκει δὲ ὁ Ἀντώνιος, ἅτε ὑπατεύων, πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Καῖσαρ ὑπὸ τοῦ πλήθους μάλιστα ἐσπουδάζετο, καὶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ διὰ τὰς ὑποσχέσεις ἀσπάζετο. τὸ δὲ μᾶλλον, ὅτι πολὺ δυναμένῳ τῷ Ἀντωνίῳ ἤχθοντο, καὶ κατασχεῖν αὐτὸν ἐβούλοντο. Ἀντωνίῳ δὲ ἐς τὸ Βρεν-

ſolis exortum. Qui cum ob uxoris puerperium ſerius in curiam ueniſſet, P. Nigidius Figulus, qui aſtronomiæ peritiſsimus habebatur, comperta moræ cauſa, exclamauit: Tu nobis dominum genuiſti. Cum puer ruri educaretur, aquila pane ex manibus eius rapto ſubuolauit, ac delapſa rurſus eundem reſtituit. Deinde, cum adoleſcentulus in urbe degeret, ſomniauit Cicero, ſe uidere illum cathenis aureis è cœlo ad Capitolium demitti, & a Ioue * flagris cædi. Catulus uerò & ipſe in ſomnis uidit, Iouem Romæ imaginem in ſinum filij Octauij, pueri adhuc, demittere. His de cauſis cum Cæſar, in ampliſsima ſpe adoptatum, hæredem inſtituit, ac diligentiſsime in arte dicendi græcè latinéque erudiendum curauit. Exercuit & in re militari, & ad negociorum Reipublicæ atque Imperij adminiſtrationem, aſſuefecit. Hic igitur Octauius, Apolloniæ ſtudiorum cauſa degens, interitu Cæſaris audito, Brundiſium traiecit: cognitoque auunculi teſtamento, & tumultu populi, Cæſaris nomen ſibi uendicauit. adita que hæreditate, rebus gerendis animum intendit, annos octodecim natus. Eo urbem ingrediente, magnus circulus, & instar cœleſtis arcus uarius, orbem ſolis ambijt, futuri tumultus prænuncius. * Tribunatum, quamuis ab Antonio prohiberetur, ambire non deſtitit: ſed tribuno conciliato ſibi, in forum perductus, pro concione promiſit, ſe legata, patris teſtamento relicta, ſtatim ſoluturum: & aliorum emolumentorum plebi ſpem fecit. Cuius ſtudia cum ſibi adiunxiſſet, exorta ſtella quæ à Septentrione uerſus Occaſum tendebat, quam alij Cometam dicebant, ea portendentem, quæ ſolet id genus impreſsionum: alij Cæſari dedicabant, in ſtellarum numerum recepto ſcilicet: non dubitauit pridem Octauius, tum Cæſar, póſt etiam Auguſtus, æneam ſtatuam Cæſaris, cum ſtella ſuprà caput, in æde Veneris dedicare. Quod cum populi metu nemo prohiberet, etiam alia in Cæſaris honorem fecit. Antonius uerò, qui eum contumelijs & iniurijs agitabat, plebe ægrè ferente, ac penè omnibus indignantibus, ſibi metuens, cum eo collocutus eſt: & cum reconciliati uiderentur, ex ſuſpicione quadam inimicitiæ recruduerunt. & quia Cæſaris opes creſcere uidebat, multitudinem largitionibus & obſequijs ad ſe allicere ſtuduit: idque facile conſecuturus uidebatur, cum ipſe conſul, frater Lucius tribunuſplebis, Caius uerò prætor eſſet. In tanto rerum motu, & Antonij ſumma propter Conſulatum potentia: populus tamen Cæſari maximè ſtuduit, cùm propter patris memoriam, tum ob ipſius pollicitationes. Sed ob illud in primis, ut Antonium, cuius uires ægrè ferebant, premerent. Antonio Brun-

Antonij & Cæſaris diſſidia.

duſium ad legiones Macedonicas profecto, Cęſar amicis eo cum pecunia præmiſsis, in Campaniam progreſſus, exercitum ex diuerſis prouincijs coegit, patris necem ulturus, pecunia partim numerata, partim promiſſa: cum eo'que ante reditum Antonij properè in urbem reuerſus, oratione ad populu habita laudatus eſt, atque iterum ad delectus habendos abijt. Antonium uerò milites benignè Brundusij acceperunt. Deinde cum ab eo, nonnullis interfectis, crudeliter tractarentur, tumultuati ſunt, ac multi ad Cæſarem defecerunt. Antonius uerò in Gallias properauit, ueritus ne rebus nouis ſtuderent: eum'que Cæſar ſecutus, D. Brutum coniurationis contra Cæſarem participem, qui ei prouinciæ præerat, Antonij inimicum, ſibi Cæſar conciliat. Nam tempus uindicandi patris nondum adeſſe cernebat. Romæ ſenatu deliberante, & propter bellum territo, alij alias ſententias dixerunt: Cicero autem Antonium hoſtem iudicandum, & Cæſarem ac D. Brutum priuata autoritate cum illo bellum gerentes, laudandos & adiuuandos eſſe cenſuit: data etiam in poſterum autoritate, & ambos Conſules ſine ulla cunctatione ad bellum ei inferendum mittendos. Q. Calenus contrà, legatos ad omnes mittendos eſſe, qui eos armis poſitis, ſemetipſos & legiones autoritati ſenatus permittere iuberēt. quòd ſi auſcultaſſent, laudandos eſſe: ſin minus, bellum Conſulibus contra eos mandandum. Verùm Cæſariana factione præualente, quidam ex ſenatu ad Antonium miſſi, qui eum, exercitibus & Gallijs omiſsis, in Macedoniam ire: eius item milites intra ſtatum diem domum redire iuberent, alioqui hoſtium loco habendos eſſe. & priuſquam noſſet animum Antonij ſenatus, bellum contra eum Conſulibus, Cæſari poteſtatem imperatoris mandauit. Quibus rebus Antonius cognitis, legatis ſenatus contumelioſe tractatis, per ſuos legatos, cauſam quæ bello prætexebatur, in ipſos decreti autores retorſit. Quam obrem denuò & ipſe hoſtis iudicatus eſt: & milites, ni illum reliquiſſent, alio die præfinito. Ille uerò Mutinæ Decimum obſidens, nihil geſſit memorabile. Decimus uerò primùm egregiè ſe defendit. Deinde cum operibus undiq; cinctus eſſet, ueritus Cæſar, ne caperetur, aut penuria commeatus deditionem faceret: cum Hircio exercitum uerſus Mutinam duxit. Sed cum amnem præterfluentem propter cuſtodias traijcere non poſſent, & de ſua præſentia eum certiorem factum cuperent, ex altiſsimis arboribus ei ſigna dederunt, flamma clara: quæ cum non intelligeret, laminæ plumbi tenuiſsimi quid uellent inſcripſerunt, eamq; chartæ inſtar conuolutam natatori perferendam dederunt. Sic Decimus pręſentia eorum cognita, eodem illis modo

Antonij & D. Bruti bellum.

Antonius hoſtis iudicatur.

Mutinæ obſidio, & uarij cum Antonianis conflictus.

πόσιον ἀπελθόντος πρὸς τοὺς ἐκ μακεδονίας περαιωθέντας στρατιώτας, ὁ καῖσαρ ἐκεῖ μὲν φίλους μετὰ χρημάτων, ἵνα σφᾶς σφετερίσωνται, προαπέστειλεν· αὐτὸς δὲ μέχρι καμπανίας ἐλθὼν, πλῆθος συνέλεξεν ἐκ διαφόρων χωρῶν, ὑπὲρ πατρὸς τιμωρεῖν λέγων, χρήματα τὰ μὲν διδοὺς, τὰ δὲ ὑπισχνούμενος. καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν ἀντώνιον. καὶ τῷ δήμῳ ὁμιλήσας, ἐπαίνου ἔτυχε, καὶ αὖθις ἀπεδήμησε δύναμιν ἀθροίσων. ἀντώνιον δὲ ἐν βρεντεσίῳ οἱ στρατιῶται φιλοφρόνως ἐδέξαντο. εἶτα πικρῶς αὐτοῖς προσφερομένου, ὡς καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποκτεῖναι, ἐστασίασαν, καὶ συχνοὶ μετέστησαν πρὸς τὸν καίσαρα. ἀντώνιος δὲ ἐκ τῆς ῥώμης εἰς τὴν γαλατίαν ἐξώρμησε, φοβηθεὶς μὴ αὐτά τι νεοχμώσῃ, καὶ ὁ καῖσαρ δ' ἐπηκολούθησεν. ἦρχε δὲ τότε τῆς γαλατίας ὁ βροῦτος ὁ δέκιμος, ὃς τῶν συνομοσάντων κατὰ τοῦ καίσαρος, καὶ ὃς μίσει τῷ πρὸς ἀντώνιον οὐχ ὑπεῖξεν αὐτῷ. ὅπερ μαθὼν ὁ καῖσαρ, τὸν βροῦτον προσεταιρίσατο. οὔπω γὰρ ἑώρα καιρὸν τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς φονέας τοῦ πατρός. ἐν δὲ τῇ ῥώμῃ ἡ σύγκλητος ἐβουλεύετο, θορυβουμένη διὰ τὸν πόλεμον. καὶ πολλοὶ μὲν γνώμας ἄλλας καὶ ἄλλας εἰσήγαγον, κικέρων δὲ πολέμιον δεῖν ἀποψηφίσασθαι τὸν ἀντώνιον, τὸν καίσαρα μέν τοι καὶ τὸν βροῦτον τὸν δέκιμον αὐτῷ ἀνθισταμένους ἐπαινέσαι, ἐφ' οἷς ἰδιογνωμονήσαντες ἐποίησαν, καὶ συνεργῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐξουσίαν νεῖμαι πρὸς τὸ μέλλον, καὶ τοὺς ὑπάτους ἄμα ἄμφω πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπέμψαι, καὶ πολεμῆσαι αὐτῷ, μηδὲ διατρίβειν καὶ μέλλειν. ταῦτα τοῦ κικέρωνος συμβουλεύσαντος, ὁ καλῆνος ὁ κόϊντος φιλονεικῶν αὐτῷ, συνεβούλευε πέμψαι πρὸς ἅπαντας τὴν βουλὴν, κελεύσουσαν ὁμοίως αὐτοῖς καταθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπ' αὐτῇ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ποιήσασθαι. καὶ πεισθέντας μὲν ἐπαινέσαι, εἰ δ' ἀπειθήσουσι, πολεμῆσαι, τὸν πόλεμον δὲ τοῖς ὑπάτοις προσθεῖναι. ὁ μὲν οὖν ἀπετύγχανε ταῦτα. οἱ πράττοντες δὲ τὰ τοῦ καίσαρος ἐπεκράτησαν. καί τινες πρὸς τὸν ἀντώνιον ἐκ τῆς βουλῆς ἀπεστάλησαν, κελεύσοντες αὐτῷ τά τε στρατόπεδα καὶ τὴν γαλατίαν ἀφεῖναι, καὶ ἀπελθεῖν εἰς μακεδονίαν, τοῖς αὐτῷ τε συστρατευομένοις πρὸς τοὺς οἴκους ἀναχωρῆσαι ῥητῆς ἡμέρας ἐντὸς, ἢ γινώσκειν, ὡς ἐν μοίρᾳ πολεμίων αὐτοὺς λογισθήσονται. πρὸ δὲ τοῦ τὴν γνώμην τοῦ ἀντωνίου μαθεῖν τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον τοῖς ὑπάτοις, καὶ τῷ καίσαρι, ἀρχὴν αὐτῷ στρατηγοῦ δόντες, ἐμπεπιστεύκασι. ταῦτα μαθὼν ὁ ἀντώνιος, τοὺς μὲν πρὸς αὐτὸν σταλέντας ἐξωνείδισεν, ἀντεπέστειλε δι' ἑτέρων τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου δι' ὧν πρὸς τὸ νέον, ὡς τοὺς κατ' αὐτοῦ ψηφισαμένους ἀντιπεριΐστασθαι. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ πολέμιον αὖθις τὸν ἀντώνιον ἐψηφίσαντο, καὶ τοὺς αὐτῷ συστρατευομένους, εἰ μὴ αὐτὸν καταλίποιεν, ἑτέραν ἡμέραν εἰς τοῦτο αὐτοῖς ὁρισάμενοι. ὁ δὲ ἐπολιόρκει τὸν δέκιμον ἐν τῇ μουτίνῃ, οὐ μέν τοι λόγου τι κατώρθωσεν ἄξιον. ὁ δέκιμος δὲ πρῶτον μὲν ἰσχυρῶς ἠμύνετο τὸν ἀντώνιον, ἔπειτα παντελῶς ἀπετειχίσθη. δείσας οὖν ὁ καῖσαρ, μὴ ἁλῷ, ἢ ἐνδείᾳ τῶν ἐπιτηδείων ἐνδοίη, σύν γε τῷ ἱρτίῳ ἐπιστρατεύει πρὸς μουτίνην. τὸν δὲ πρὸς αὐτῇ ποταμὸν περαιωθῆναι οὐκ ἠδυνήθησαν, διὰ τὰς ἐν αὐτῷ φρουράς. ἐνδεῖξαι δὲ τὴν ἑαυτῶν παρουσίαν τῷ δεκίμῳ γνωρίσαι, ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων ἐφρυκτώρουν. ὡς δ' οὐ συνίει, μολίβδου λεπτὸν ἄγαν ποιήσαντες ἔλασμα, ἔγραψαν ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς χαρτίον εἰλίξαντες, κολυμβητῇ διακομίζειν ἔδωκαν. καὶ οὕτως ὁ δέκιμος τὴν παρουσίαν αὐτῶν μαθὼν, ἀντεσήμηνε τὸν αὐτὸν τρόπον.

συμβουλία κικέρωνος, καὶ τῶν ἐναντιουμένων αὐτῷ, ἡ μὲν πολέμιον, τὰ δὲ βουλῆς περὶ τοῦ ἀντωνίου.

ὅτι μὴ πειθομένου τῇ βουλῇ τοῦ ἀντωνίου, ἐψηφίσθη πολέμιος αὐτός.

μάχη μέσον ἀντωνίου καὶ καίσαρος.

πρότερον. ὁ οὖν Ἀντώνιος ὁρῶν οὐκ ἐνδιδόντα τὸν Δέκιμον, ἐκείνῳ τὸν ἀδελφὸν κατέλιπε Λούκιον, αὐτὸς δ' ἐπὶ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Ἵρτιον ὥρμησε. καὶ πρότερον μὲν ἰσοπαλεῖς ἐγίνοντο μάχαι, ὑπερέσχε δ' ὕστερον ὁ Ἀντώνιος· καὶ τὸν Ἰούνιον αἰσθόμενος πλησιάζοντα, ἀπῆρε λαθὼν νυκτὸς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐνεδρεύσας αὐτόν τε κατέτρωσε, καὶ τῶν στρατιωτῶν τοὺς πλείους ἀπέκτεινε· τοὺς δέ γε λοιποὺς κατέκλεισεν ἐς τὸ τάφρευμα, καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς ἄλλους ἐτράπετο. καὶ ὁ Ἵρτιος ἐκ τῆς πορείας καὶ τῆς μάχης πεπονηκότι ἀνελπίστως ἀπαντήσας, πολὺ ἐκράτησε. τῇ δ' ἥττῃ τοῦ Ἀντωνίου μαθοῦσα ἡ βουλή, αὐτοκράτορας τόν τε Ἵρτιον καὶ τὸν Ἰούνιον καὶ τὸν Καίσαρα ὠνόμασεν, καίτοι τοῦ μὲν Ἰουνίου κακῶς ἀπαλλάξαντος, Καίσαρος δὲ μηδὲ μαχεσαμένου. ἐπὶ γάρ τι τοῦ στρατοπέδου κατέμεινε φυλακῇ, τοῦ Ἱρτίου κατὰ τοῦ Ἀντωνίου ὁρμήσαντος. οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἀντώνιος ἡττήθη, καὶ Τίτος δὲ Μουνάτιος Πλάγκος τῶν Ἀντωνίου ὤν, καὶ Ποντίῳ Ἀκύλᾳ τῷ Δεκίμου ὑποστρατηγοῦντι προσπολεμῶν, ἐνικήθη, καὶ τότε [illegible] οἵ τε τοῦ Ἀντωνίου στρατιῶται οὐχ ὡς πρὶν ἐδέχοντο πρὸς αὐτόν, καί τινες τῶν αὐτῷ προσκειμένων δήμων πρότερον, ἐστασίαζον. ὁ δὲ τέως μὲν κατεπέπληκτο, καὶ ἡσύχαζεν. ὡς δέ τις ἐκ τοῦ Λεπίδου δύναμις αὐτῷ παρεγένετο, καὶ ἀνεθάρσησεν, καὶ αἰφνιδίαν ἐπεκδρομὴν ἐποιήσατο, φόνου δὲ ἐξ ἀμφοῖν τῶν στρατευμάτων γενομένου πολλοῦ, ἡττηθεὶς ἔφυγεν. ἡ δὲ γερουσία τὰ πραχθέντα μαθοῦσα, τῇ μὲν ἥττῃ τοῦ Ἀντωνίου ἔχαιρε, τοὺς δὲ αὐτῷ συνεξετασθέντας πολεμίους ἀπέφηνε πάντας, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καὶ τὴν ἐκείνου ἀφείλετο. τὸν δὲ Καίσαρα οὔτε τινὸς μεγάλου ἠξίωσαν, καὶ καταλύειν προσεπεχείρησαν, πάντα ὅσα ἐκεῖνος ἤλπιζε λήψεσθαι, τῷ Δεκίμῳ δόντες. ἵνα δὲ μὴ δυνηθῇ τι δρᾶσαι κακόν, τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐν ἀρχαῖς ἐψηφίσαντο, τὸν μὲν Πομπηίῳ [illegible] τὸ ναυτικὸν ἐγχειρισάμενοι, τῷ δὲ Βρούτῳ τὴν Μακεδονίαν, Κασσίῳ δὲ τὴν Συρίαν καὶ τὸν πρὸς Δολοβέλλαν πόλεμον ἐπιτρέψαντες. τοὺς δὲ τοῦ Καίσαρος στρατιώτας συγκροτεῖν ἀλλήλοις αὐτοὺς μηχανώμενοι, τοὺς μὲν ἐπῄνεσαν, καὶ χρήματα καὶ στεφάνους αὐτοῖς παρέσχον ἐξ ἐλαιῶν, τοῖς δὲ οὐδὲν ἐψηφίσαντο. ἀλλ' ἐκεῖνοι καὶ οὕτως ὡμονόουν, τοῦ Καίσαρος αὐτοὺς προσαγαγόντος. μαθόντες δ' οἱ ἐν τῇ πόλει ταῦτα, καὶ φοβηθέντες, ὑπατείαν μὲν αὐτῷ οὐδ' ὡς [illegible], ἄλλας δὲ τιμὰς ἐψηφίσαντο. ὡς δ' ἐν ὀλιγωρίᾳ ταύτας εἶχε, στρατηγὸν τὸ πρῶτον, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὕπατον ἐψηφίσαντο. καὶ οἱ μὲν οὕτω τὸν Καίσαρα [illegible] μετεχειρίζοντο ὡς παιδίον καὶ ὡς μειράκιον, ὅπερ καὶ διεθρύλλητο. ἐκεῖνος δὲ ἐπί τε τοῖς ἄλλοις, καὶ ὅτι παῖς ἤκουε, δεινῶς ἠγανάκτει, ἐπὶ τὰ ὅπλα ἐτράπετο, καὶ πρός τε τὸν Ἀντώνιον λάθρα διεκηρυκεύσατο, καὶ τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης, οὓς πολεμίους ἡ βουλὴ ἐψηφίσατο, συνήθροιζε, καὶ κατηγόρει τῆς γερουσίας τε καὶ τοῦ δήμου. ταῦτα δὲ οἱ ἐν τέλει τέως μὲν ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐπεποίηντο, ἐπεὶ δὲ συμπεφρονηκότας ἔμαθον τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον, θεραπεύειν τὸν Καίσαρα ἤρξαντο, ἐπὶ τῷ πρὸς ἐκείνους αὐτῷ ἀνάψαι τὸν πόλεμον, ἀγνοοῦντες τοὺς λόγους, οὓς ἐπεποίηκε πρὸς τὸν Ἀντώνιον. ὁ δὲ τὸν πόλεμον ὑπεδέξατο· ὑπῆγε δ' αὐτὸν ἀπολαχεῖν [illegible]· πάνυ γὰρ ἦν [illegible] αὐτῷ δ' ἔρως καὶ τῆς μάχης ἀναδέξασθαι, ὡς μαχεῖσθαι μὴ ὡς πολεμίοις, τοὺς στρατιώτας δὲ λάθρα [illegible] σεν, ὀμόσαι δῆθεν ἀφ' ἑαυτῶν, πρὸς μηδένα τῶν [illegible] στρατοπέδων μαχέσασθαι τῶν ἐκείνῳ γενομένων τοῦ Καίσαρος. ὅπερ δ'

[illegible marginal note]

[illegible marginal note]

[illegible marginal note]

modo reſcripſit. Quem cum Antonius nihil cedere uideret, Lucio fratre ad obſidionem relicto, contra Cæſarem & Hircium eſt profectus. ac primùm æquo Marte certatum eſt: tandem uictor Antonius, noctu clàm contra Iunium quem appropinquare ſenſerat, ducit, eúmque per inſidias uulnerat, maximam eius militum partem cædit, reliquos in uallo obſidet: & contra Cæſarem, Hircium, & cæteros conuertitur. Verùm Hircius eum & de uia & pugna feſſum, ex improuiſo aggreſſus, illuſtri uictoria ſuperauit. Ea clade Antonij cognita, Senatus & Hircium, & Iunium, & Cæſarem Imperatores appellauit, quamuis Iunius rem malè geſsiſſet, Cæſar uerò non pugnaſſet, ab Hircio ad caſtrorum cuſtodiam relictus. Sic Antonius ſuccubuit. Sed & T. Munatius Plancus eiuſdem factionis, à Pontio Aquila Decimi legato uictus eſt. Antonius alienatis à ſe militum animis, & populis quibuſdam ſibi prius addictis tumultuantibus, territus, ad tempus quieuit: ſed nonnullis à Lepido copijs auctus, recepit animum, ſubitáque eruptione facta, & multis utrinque cæſis profligatus, fugam cæpit. Itaque ſenatus illius clade lætus, omnes qui cum eo fecerant, hoſtes iudicauit, tam ipſorũ quàm Antonij bonis publicatis. Cæſarem uerò nec inſigni aliquo honore affecerunt, & premere ſunt conati, ijs omnibus quæ ſe accepturum ſperabat, in Decimum collatis. Ac ne malefacere poſſet, magiſtratus inimicis eius decreuerunt, S. Pompeio claſsis præfecto deſignato, M. Bruto Macedonia, Caſsio Syria & bello contra Dolabellam mandato. Vt autem Cæſaris milites inter ſeſe committerent, alios laudarunt, pecunijs & coronis oleaginis datis: alijs nihil tribuerunt. Verùm Cæſaris induſtria factum, ut nihilominus inter ſe conſentirent. Quo Romæ cognito, ne ſic quidem Conſulatum, ſed alios ei honores decreuerunt. quos aſpernantem, prętorem primùm, deinde Conſulem fecerunt. Ac illi quidem Cęſarem pro puero & adoleſcentulo, ſicuti uulgò appellabatur, tractabant: ille uero cum cætera, tum pueri appellationem ægre ferens, ad arma conuerſus, clàm de pace cum Antonio egit: & è pugna elapſos, quos ſenatus hoſtes iudicarat, collegit. apud quos de ſenatu populo que queſtus eſt. Hæc ij qui ſummæ rerum præerant, principiò neglectui habuere ſed Lepidi Antonijque conſenſu cognito, Cæſarem colere cœperunt, bello quod contra illos gereret, mandato, ignari quid cum Antonio egiſſet. Eam ille conditionem non recuſauit, per id bellum Conſulatus adipiſcendi ſpe, cuius amore æſtuabat. Proinde cum ad pugnam ſe parare uideretur, clam id cum militibus egerat, ut ueluti ſua ſponte iurarent, ſe cum nullo exercitu, qui ſub Cæſare patre eius militaſſet, pugnaturos: quod non erat.

T. Munatius Plancus.

M. Lepidus.

C. Octauius a ſenatu alienatus, cũ Lepido & Antonio cõſpirat.

rat aliud, quàm cum Antonio & Lepido, qui militum illorum plurimos haberent, non congreſſuros eſſe. ea'que de cauſa CCCC ex ipſis militibus per ſpeciem legationis ad Senatum miſit: cum reuera id ageret, ut promiſſa exigerentur, & Cæſar Cõſul declararetur. Cum reſponſum differri milites ægrè ferrent, unus eorum Curia egreſſus, ſumpto gladio (inermes enim ingredi iuſsi fuerant) Si uos, inquit, Cæſari Conſulatum non dederitis, hic dabit. Cæſar uerò per eam cauſam, quòd in ingreſſu Curiæ arma ponere coacti, & à quodam rogati eſſent, utrum à legionibus, an à Cæſare miſsi eſſent, Lepido & Antonio feſtinanter accerſitis, Romam ueluti coactus à militibus properauit, equitibus aliquot in itinere pro exploratoribus occiſis. Senatus eorum aduentu cognito, & pecuniam antequam appropinquarent, miſit, & Conſulem Cæſarem deſignauit. Quod quia neceſsitate milites expreſſum intelligebant, ferociter atque inſolenter ſe contra P.C. geſſerunt. Qui ea re irritati, mutata ſententia, exercitui urbis aditu interdixerunt, ciuitatis cuſtodia prætoribus mandata. Sed quum Cæſar ad urbem ueniſſet, multi ex Senatu & plebe ad eum tranſierunt, prætoreſ'que & ſe & milites eius fidei permiſerunt. Sic urbe citra pugnam potitus, Conſul etiam à populo eſt deſignatus: in concionem non progreſſus, ne uim afferre ciuibus uideretur. Collega ei (ſi tamen ita nominandus eſt, ac non potius adminiſter) datus eſt Q. Pedius. Conſul factus, ſtatum ciuitatis arbitratu ſuo compoſuit: militib. pecuniam, quam è publico largiebatur, ſe de ſuo dare ſimulauit, & gratias egit. A' Senatu multi honores illi per ſpeciem beneuolentiæ, ſed reuera cogente metu, ſunt decreti: præter cæteros uerò in familiam Cæſaris uſitato ritu adoptatus, cognomentum id accepit. Quod etſi prius etiam uſurparat, ueluti unà cum hæreditate acceptum: non tamen conſtanter tenuerat, priuſquã more maiorum confirmatum eſſet. Ex eo C. Iulius Cæſar Octauianus eſt appellatus. Vſitatum enim eſt, ut qui adoptantur, cætera nomina adoptantis aſſumant, uno ex gentilitijs retento. Militibus conciliatis, Senatu'que oppreſſo, paterna legata populo diſtribuit, ut eum etiam ſibi deuinciret, nec in ulciſcẽdis patris percuſſoribus aduerſarium haberet. Ne quid autem per uim facere uideretur, iudicia coegit: quamuis rei plerique abeſſent, nonnulli etiam prouincias obtinerent. Si qui uero aderant, hi ſe præ metu clàm ex urbe proripiebant. Quare indicta cauſa non percuſſores tantum, & coniurati, ſed multi etiam alij ei crimini non affines, quidam etiam qui tum urbe abſuerant, ut S. Pompeius, ſunt condemnati, & aqua atque igni interdicti, eorum'que bona publicata. His peractis, contra Lepidum & Antonium ſcilicet eſt profectus: ſed

Conſulatus Cæſaris.

C. Iulius Cæſar Octauianus.

Cæſaris, Antonij & Lepidi conſpiratio.

δ' ἦν, μήτε πρὸς Ἀντώνιον μήτε πρὸς Λέπιδον ἀντιπρᾶξαι. πλεῖστοι γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἐκείνων συνεστρατεύοντο. πρέσβεις οὖν δῆθεν πρὸς τὴν βουλὴν [illegible] αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν τετρακοσίους ἐξέπεμψε· τῷ δ' ἔργῳ ἦν μὲν πρεσβεία, τὸ ἀπαιτῆσαι τῶν ἐψηφισμένων αὐτοῖς ἀπέπραξις, ἢ ὥστε δὴ τὸ ἀποδειχθῆναι τὸν Καίσαρα ὕπατον. ἀναβαλλομένων δὲ τὴν ἀπόκρισιν, οἱ στρατιῶται ὠργίζοντο· εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν ἐξελθὼν τοῦ βουλευτηρίου, καὶ τὸ ξίφος λαβὼν (ἄοπλοι γὰρ εἰσελθεῖν ἐκελεύσθησαν) [illegible], ἂν ὑμεῖς τὴν ὑπατείαν μὴ δῶτε Καίσαρι, τοῦτο δώσει. ὁ Καῖσαρ μέν τοι, ὅτι ἐς τὸ συνέδριον ἀπιόντες ἠναγκάσθησαν ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ὅτι ἐπύθετό τις, πότερον παρὰ τῶν στρατοπέδων ἐπέμφθησαν, ἢ πρὸς τοῦ Καίσαρος, ἐγκαλέσας ἐπὶ τούτῳ, τόν τε Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον αὐτίκα μετεπέμψατο, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώμην μετὰ τῶν στρατιωτῶν ὡς ὑπ' αὐτῶν τάχα ἐκβιασθεὶς, ὡρμήθη· καὶ ἱππέας τινὰς ἀπέκτειναν, ὡς κατασκόπους αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκ τῆς βουλῆς τὴν ἔφοδον γνόντες αὐτοῦ, τά τε χρήματα αὐτοῖς μήπω πλησιάσασιν ἔπεμψαν, καὶ ὕπατον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἀνάγκῃ ταῦτα πεπραχθαι εἰδότες αὐτοὺς, καὶ ἐξεφοβοῦντο καὶ ἐθρασύνοντο. πρὸς δὲ ταῦτα ἡ γερουσία μεταβαλλομένη, ἀπηγόρευσε τῷ στρατῷ προσιέναι τῇ πόλει, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὴν φρουρὰν αὐτῆς ἐνεχείρισε. τῷ Καίσαρι δὲ σὺν τῷ στρατῷ πρὸς τὸ ἄστυ γενομένῳ, τῶν τε βουλευτῶν τινες καὶ τοῦ δήμου πολλοὶ προσεχώρησαν, καὶ οἱ στρατηγοὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ἐνεχείρισαν· καὶ οὕτω τὴν πόλιν ἀμαχεὶ κατέσχεν, ὕπατος καὶ παρὰ τοῦ δήμου ἀπεδείχθη, μὴ προελθὼν ἐκκλησιάσαι ἐς τὴν συνάθροισιν, ἵνα μὴ δοκῇ βιάζεσθαι τοὺς [illegible]. καὶ συνάρχων αὐτῷ ἐδόθη ὁ Κύιντος ὁ Πέδιος, εἰ χρὴ συνάρχοντα καλέσαι αὐτὸν, ἀλλὰ μὴ ὑπουργόν. οὕτω δ' ὕπατος αἱρεθεὶς ὁ Καῖσαρ, τά τε ἐν τῇ πόλει πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεστήσατο, καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις παρέσχετο, λόγῳ μὲν οἴκοθεν, ἔργῳ δὲ ἐκ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς χάριν ὡμολόγησε. ἐψηφίσθη δὲ αὐτῷ πολλὰ πρὸς τιμὴν ἐψηφίσθησαν, δόκησιν μὲν εὐνοίας, τῇ δ' ἀληθείᾳ φόβῳ βιαζόμενοις πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος κατὰ τὰ νομιζόμενα εἰσεποιήθη, καὶ τὴν ἐπίκλησιν ἀνέλαβεν. ὠνόμαζε μὲν γὰρ καὶ πρότερον αὐτὸς ἑαυτὸν Καίσαρα, ὡς μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τὴν προσηγορίαν διαδεξάμενος, οὐ μέντοι βεβαίως εἶχε τὴν ἐπίκλησιν πρὸ τοῦ ταύτην κατὰ τὰ πάτρια βεβαιώσασθαι. ἐκ τούτου δὲ Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς ἐπεκλήθη. νενόμισται γὰρ, τοὺς ἐσποιουμένους τὴν μὲν ἄλλην προσηγορίαν ἐκ τοῦ εἰσποιησαμένου λαμβάνειν, ἓν δέ τι τῶν πατρῴων ὀνομάτων τηρεῖν. ἐπεὶ οὖν τούς τε στρατιώτας ᾠκειώσατο, καὶ τὴν βουλὴν ἐδουλώσατο, τὴν τῶν καταλειφθέντων τῷ δήμῳ διανομὴν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐποιήσατο, ἵνα καὶ τοῦτον ἐφ' ἑαυτῷ οἰκειώσηται, καὶ μὴ ἐναντιουμένους ἔχοι πρὸς τὴν τῶν φονέων τοῦ πατρὸς τιμωρίαν τρεπόμενος. δικαστήρια μὲν συνεκάθισεν, ἵνα μὴ δοκῇ βιαίως τι πράττειν, καὶ ταῦτα τῶν πλειόνων ἀπόντων, τινῶν δὲ καὶ ἡγεμονίας ἐχόντων ἐθνῶν. εἰ δέ τινες παρόντες ἦσαν, οὐκ ἀπήντησαν δι' ἔδεος, ἀλλὰ λάθρα [illegible] ὑπεξῄεσαν. ἑάλωσαν οὖν οὐχ οἱ αὐτόχειρες, [illegible] οἱ συνομόσαντες μόνον, ἀλλὰ καὶ [illegible] μὴ μεταχόντες [illegible] βουλῆς [illegible] Πομπήιος [illegible], οἱ πυρός τε καὶ ὕδατος [illegible] σαν, καὶ αἱ οὐσίαι σφῶν ἐδημεύθησαν. ταῦτα οὖν πράξας ὁ Καῖσαρ, ἐπὶ τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον δῆθεν ἐξεστράτευ-

σεν

[illegible]

ον, ἔργον δ' οὐδὲν ἀπειργάσατο, οὐχ ὅτι δὲ Ἀντωνίῳ κρύφα ἐκοινολογεῖτο, καὶ δι' ἐκείνου καὶ τῷ Λεπίδῳ, ἀλλ' ἐπεὶ ἰσχυροὺς αὐτοὺς ἑώρα καὶ συγγνώμονας, καὶ ἤλπισε δι' αὐτῶν τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα δυνηθέντας πολὺ καταγωνίσασθαι, κἀκείνους δ' ἀλλήλοις χρήσασθαι. διὰ ταῦτα τὰς συνθήκας ἐφύλαξε καὶ ἄκων ἐτήρει, καὶ καταλλάξαι αὐτοὺς πρὸς τὴν βουλὴν καὶ πρὸς τὸν ὅμιλον ἐπευτρέπιζεν, οὐκ αὐτὸς ταῦτα εἰσηγούμενος διὰ τὸ ἀνύποπτον, ἀλλὰ τὸν Κύιντον τὸν συμβουλεῦσαι παρασκευάσας. αὐτὸς δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει κοινωσαμένων αὐτῷ περὶ τούτου, ἄκων προσεποιεῖτο τὸ πρᾶγμα συγκατατίθεσθαι, παρὰ τῶν στρατιωτῶν βιαζόμενος. ψηφισθείσης δὲ τῆς καταλλαγῆς αὐτοῖς, ὥρμησαν καὶ ἄμφω ἐπὶ τὸν Καίσαρα, τὸ πλεῖστον καὶ τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ ἐπαγόμενοι. οὔτε γὰρ βεβαίως ἐπίστευον αὐτῷ, οὔτε δι' ἐκείνου ἐβούλοντο δοκεῖν τὴν ἄδειαν ψηφισθῆναι αὐτοῖς, καὶ τὴν κάθοδον· δι' ἑαυτῶν δὲ καὶ τῆς φανερᾶς ἰσχύος, καὶ τυχεῖν ἐλπιζόμενοι ἐβούλοντο διὰ τὰ στρατόπεδα. ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτοῖς μετὰ πλείστου στρατοῦ ἀπήντησε. καὶ συνῆλθον εἰς ὁμιλίαν, δι' [illegible] μόνοι τινὰ [illegible] συνῆλθον. τὸ μὲν σύμπαν ἐπί τε τῇ δυναστείᾳ καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν συνώμοσαν, ἐς δὲ τὸ φανερὸν διομολογήσαντο κοινῇ, τοὺς τρεῖς ἐπιμελητὰς καὶ διοικητὰς τῶν πραγμάτων γενέσθαι ἐπὶ πενταετίαν, ἵνα μὴ ὀλιγαρχίας δόξωσιν ἐφίεσθαι. ἰδίᾳ δὲ καὶ ἀρχὰς ἐθνῶν ἑαυτοῖς προσενείμαντο, ἵνα μὴ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν νομίζωνται σφετερίζεσθαι, καὶ τῶν ἐχθρῶν σφαγὰς ἀλλήλοις ἀντέδοσαν. καὶ Λεπίδῳ μὲν τῆς τε Ῥώμης τὴν φυλακὴν καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας ἀνέθεσαν. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος ἐπὶ τὸν Μᾶρκον Βροῦτον στρατεῦσαι συνέθεντο, καὶ τὸν Κάσσιον, καὶ ὅρκοις τὰ δόξαντα ἐπιστώσαντο· καὶ τοὺς στρατιώτας συγκαλέσαντες, ἐδημηγόρησαν ὅσα τοὺς εἰκός. οἱ δὲ τοῦ Ἀντωνίου στρατιῶται δὴ ἀποδόντος αὐτῷ τὴν θυγατέρα τῆς γυναικὸς Ἀντωνίου Φουλβίας, ἣν ἔσχεν ἐκ τοῦ Κλωδίου, λαβεῖν ἀξιοῦσι τὸν Καίσαρα· κἀκεῖνος οὐκ ἠρνήσατο, καίτοι ἑτέρας αὐτῷ προμεμνηστευμένης. ἐν τῷ δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἀπάγεσθαι, σημεῖα δέ τινα τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ τῷ Λεπίδῳ ἀπαίσια συμβεβήκασι. τῷ Καίσαρι δὲ ἀετὸς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἱδρυθεὶς, δύο κόρακας προσπεσόντας αὐτῷ, καὶ τίλλειν τινὰ τῶν πτερῶν αὐτοῦ πειρωμένους, ἀπέκτεινεν, ὃ τὴν νίκην κατ' ἀμφοτέρων τῶν συνιόντων αὐτῷ προεσήμαινε. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐς τὴν Ῥώμην ἦλθον μετὰ τῶν στρατευμάτων, καὶ παραχρῆμα τὰ σφίσι δόξαντα ἔπραξαν· καὶ σφαγαὶ πολλῶν ἐπεποιήθησαν, ὡς πληρωθῆναι τὴν πόλιν νεκρῶν. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις, οἱ δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀπεκτίννυντο, καὶ αἱ μὲν κεφαλαὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα αὐτοῖς ἀνετίθεντο, τὰ δὲ λοιπὰ σώματα τὰ μὲν αὐτοῦ που ἐξερρίπτετο βορὰ κυσί τε καὶ οἰωνοῖς, τὰ δὲ ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο. καὶ οὐχ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι ἀπώλλυντο. πάντας γὰρ τοὺς ἑκάστῳ τῶν τριῶν συναραμένους ἢ συμπράξαντας ἐν πολεμίων μοίρᾳ οἱ ἄλλοι ἐτίθεντο. καὶ ἐκ τούτου συνέβαινε τοὺς αὐτοὺς καὶ φίλους τινὶ αὐτῶν καὶ ἐχθροὺς τοῖς ἑτέροις εἶναι, ὥστε [illegible] ἕκαστος τοὺς ἐπιβουλεύσαντας αὐτῷ ἀμύνοιτο, καὶ τοὺς φιλτάτους συναπώλλυεν. οὐ γάρ τις τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρὸν [illegible] φίλον ἑτέρου ὄντα, ἐδύνατο, μὴ ἀντιδοὺς [illegible] φίλον ἑαυτοῦ νομιζόμενον, ἢ καὶ πλείους, εἰ ὁ αἰτούμενος ἐς σφαγὴν ἐντιμότερος ἦν ἢ ἀρετῇ ἢ γένει ἢ ἀξιώματι.

ſed nihil rei geſsit, non quòd cum Antonio clam quædam egerat, & per illum cum Lepido, ſed quòd eos firmos & concordes eſſe uidebat, ſpemque habebat eorum ope Bruti & Caſſii, quorum tum magnæ uires eſſent, debellandi, ac poſteà illos etiam inter ſe commiſſos opprimendi. His de cauſis uel inuitus pacta ſeruauit: operamque dedit ut Senatui populoque reconciliarentur, non per ſe, quo minus ſuſpecta res eſſet, ſed Q. Pedio eius ſententiæ autore ſubornato. Ipſe uerò ea de re conſultus à ciuibus, inuitum ſe, & coactum à militibus aſſentiri ſimulauit. Illi uero impetrata reconciliatione, ambo contra Cæſarem potiſs. copiarum maximam partem adduxerunt, cum quod ei fidem planè non habebant: tum quòd illius autoritate reuocati eſſe uideri nolebant, ſed per ſe & ſuis uiribus: tum quòd ſperabãt, ſe per legiones ea quæ uellent aſſecuturos. Cæſar uerò eis cum magna manu obuiam proceſsit. Cõgreſſi, & ſecretò quędam collocuti, de ſtabilienda ſua potentia & ulciſcendis inimicis coniurarunt. Ac publicè profeſsi, ſe triumuiros & rerum curatores fore in quinquennium, ne dominatus paucorum cupidi uiderentur: priuatim & prouincias inter ſe partiti ſunt, ne totum imperium ſibi uendicare uiderentur, & cædes inimicorum mutuò condonarunt. Lepido Romæ atque Italiæ cuſtodia attributa eſt. Cæſar uerò & Antonius ſe bellum cõmuni ope M. Bruto & Caſſio illaturos, iureiurando interpoſito pepigerunt, milites ut res poſtulabat allocuti. Verum milites, Antonii inſtinctu, à Cæſare petierunt, ut Fuluię & ſexti Clodii filiam, Antonii priuignam, duceret. Non recuſauit Cæſar, quãquam aliã ei deſponſa erat. Inde dum Romam properãt, Antonio & Lepido parum auſpicata omina obuenerunt. Cæſaris autem tabernaculo aquila inſedit, quæ duos coruos irruentes & pennas aliquot ei euellere conantes occidit: quo augurio uictoria contra duos collegas ei portendebatur. Romam cum legionibus ingreſsi, ſtatim fecere quæ uoluerunt, tot ciuibus occiſis, ut urbs cadaueribus impleretur. Nam alii in ædibus, alii in uiis, alii in foro & ad templa Deorum immortalium trucidabantur. Proſcriptorum capita triumuiris in Curiam afferebãtur, trunci corporum partim temerè abiiciebantur, canibus eſca & alitibus, partim in Tiberim præcipitabantur. Nec inimici duntaxat, ſed amici eorum etiam perimebantur. Nam eos omnes qui uni ex triumuiris opem tulerant, aut ſuffragati fuerant, reliqui duo hoſtes iudicabant. Ita fiebat, ut iidem, eorum alicui amici, & cæteris hoſtes eſſent: & dum quiſque inſidiatores ulciſceretur, eadem opera ſuos amiciſsimos perderet. Nec enim ullus inimicum ſuum, ſi alterius amicus eſſet, niſi alium eius loco dedíſſet, qui ipſius amicus haberetur, aut plures etiam, ſi is qui ad cædem poſtulabatur ſiue uirtute, ſiue nobilitate, ſiue dignitate excelleret, e medio tollere poterat.

Triumuiralis proſcriptio.

Augurium Cæſaris.

Inimicorum permutatio.

Diuites uerò uel innocentes in proſcriptorum numerum referebant, quòd ingenti pecunia eſſet opus ad explendas militum cupiditates. Hæc à Lepido & Antonio potiſsimum agebantur: quorum quòd ſub maiori Cæſare honorati fuiſſent, & ampliſs. magiſtratib. atq; imperijs ornati, etiam inimicitiæ lateſsimè patebant.

Cæſaris moderatio. Sed eadem a Cæſare quoque fieri putabantur propter potentatus ſocietatem. Paucos enim ipſe occidebat, nec natura crudelis, & moribus patris educatus, & paucis grauiter infenſus, quiq; diligi ſe quàm timeri mallet. Nec tantũ nõ multos occidit, ſed plurimos etiã conſeruauit: & eos qui aliquos occultarãt, humaniſs. tractauit. nam id quoq; capitale erat. Lepidus uerò inexorabilis fuit: Antonius item ſæuus, qui proſcriptorum quoq; defenſores crudeliter trucidabat, occiſorum'que capita uel inter epulas intuens, nefario ſpectaculo ad ſatietatem perfruebatur. Vxor item eius Fuluia multos ex odio, multos pecuniæ cauſa, nonnullos etiam marito plane ignotos trucidabat.

Ciceronis interitus. Ciceronis autem caput (nam is quoque in fuga iugulatus fuerat) Antonius ad ſe allatum, maledictis inſectatus, illuſtriori in loco pro roſtris, unà cum dextra eius manu, unde cõcionatus fuerat, affigi iuſsit. Fuluia uerò id primum in manus ſumptum, ira percita conſpuit. Deinde genibus impoſitum, ore'que diducto, linguam extractam acubus, quibus ad ornamenta capitis utebatur, pupugit, cum multis nefarijs dicterijs.

Seruilis fides. Multis pereuntibus, quidam euaſerunt. Serui enim dominorum ueſtibus ſumptis, illis'que occultatis, ipſi pro eis cæſi ſunt: & quidã herum, à quo ignominioſis notis compunctus fuerat, non modò non prodidit, ſed etiam cõſeruauit. Nam cum herum in fuga comitans, percuſſores inſequi animaduertiſſet, quendam obuium occidit: eius'que ueſte data domino, eoq; abire iuſſo, cadauer in pyram coniecit, ueſtem uerò & anulum herilem perſecutoribus obtulit, ſe fugientem dominum occidiſſe profeſſus. quod cum ob notas illas & ſpolia crederetur, & illi ſalutem, & ſibi honorem peperit.

Q. Cicero. Q. Ciceronem, Marci fratrem, filius ſuffuratus, cum torqueretur, non prodidit. Sed pater ea re cognita, filij miſertus, ultrò ſe percuſſoribus obtulit.

S. Põpeius. Multi ex latebris ad Brutum & Caſsium, plures ad Sextum confugerunt: qui claſsi præfectus, & ad tempus mari potitus, priuatis uiribus (quanquam poſt à Cæſare adempto imperio) collectis, Siciliam occuparat. Deinde cum ipſe quoque proſcriptus, & cędes factæ eſſent, in eodem periculo uerſantibus plurimum tulit opis, tum ſuſcipiendo, tum alijs rationibus. Itaque frequentes ad eum conuenerunt.

Bonorum direptio. Ac cædium huiuſmodi ratio fuit: bonorum autem nihilo melior. Nam locupletum ædes diripiebantur, & annuę domorũ mercedes tam in alijs Italiæ

καὶ τοὺς πλουσίους δὲ, κἂν μηδὲν ἔχωσιν αὐτοῖς ἐγκαλεῖν, προσετίθεσαν, πολλῶν χρημάτων δεόμενοι, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἀποπλήσωσι. ταῦτα δὲ ὑπὸ τοῦ Λεπίδου καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἐπράττετο μάλιστα. τιμηθέντες γὰρ ὑπὸ τοῦ προτέρου Καίσαρος, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἄρξαντες καὶ ἡγεμονεύσαντες, καὶ πλείστους εἶχον ἐχθρούς. ἐδόκει δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ νέου Καίσαρος γίνεσθαι διὰ τὴν τῆς δυναστείας κοινωνίαν. αὐτὸς γὰρ οὐ συχνοὺς ἀπέκτεινε, φύσει τε οὐκ ὠμὸς ὤν, καὶ τεθραμμένος τοῖς ἤθεσι τοῦ πατρός, καὶ μήτε πολλοῖς μῖσος τρέφων σφοδρόν, καὶ φιλεῖσθαι πραγματευόμενος. καὶ οὐ μόνον οὐ πολλοὺς ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἔσωσε πλείστους· καὶ τοῖς κρύψασί τινας ἐπιεικέστατα ἐχρήσατο, ἐπεὶ θάνατος καὶ τούτοις προῄρητο. ὁ δὲ Λέπιδος ἀπαραίτητος ἦν καὶ ὁ Ἀντώνιος· ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς ἔκτεινε, καὶ τοὺς ἐπικουρῆσαι τοῖς κατακεκριμένοις ἐπιχειροῦντας, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν σφαττομένων, καὶ σιτούμενος ἐπεσκόπει, καὶ τῆς ἀνοσίου θέας αὐτῶν ἐνεπίμπλατο. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡ Φουλβία πολλοὺς καὶ αὐτὴ καὶ δι' ἔχθραν καὶ διὰ χρήματα ἐθανάτωσεν, ἐστὶ δ' οὓς οὐδὲ γινωσκομένους ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. τοῦ γοῦν καὶ τοῦ Κικέρωνος κεφαλῆς κομισθείσης (φεύγων γὰρ κατελήφθη καὶ ἐσφάγη) ὁ μὲν Ἀντώνιος πολλὰ αὐτὸν βλασφημήσας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐν τῷ βήματι προτεθῆναι, ἵν' ὅθεν ἀκούσας ἐδημηγόρει κατ' αὐτοῦ, ἐκεῖ μετὰ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς ὁρῷτο. οὕτως γὰρ ἀπετέτμητο. ἡ δὲ Φουλβία ἐς τὰς χεῖρας αὐτὴν ἔλαβε, καὶ ἐμπικρανάμενη καὶ ἐμπτύσασα, ἐπὶ τὰ γόνατα ἔθηκε, καὶ τὸ στόμα αὐτῆς διανοίξασα, τὴν γλῶσσαν ἐξείλκυσε, καὶ ταῖς βελόναις αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐχρῆτο, κατεκέντησε, πολλὰ καὶ μιαρὰ ἐπισκώπτουσα. πολλοὶ μὲν οὖν ἀπώλοντο, τινὲς δὲ καὶ ἐσώθησαν. δοῦλοι γάρ τινες τὰς τῶν δεσποτῶν ἐσθῆτας περιβαλόμενοι, ἐκείνους κατακρύψαντες, ὡς οἱ δεσπόται ἀπεσφάττοντο. καί τις στιγματίας δοῦλος οὐ μόνον οὐ προὔδωκε τὸν στίξαντα αὐτὸν δεσπότην, ἀλλὰ καὶ περιέσωσεν. ὡς γὰρ συνδιδράσκει τῷ δεσπότῃ, καὶ διώκεσθαι ἔγνω, ἀπέκτεινέ τινα συναντήσαντα σφίσι, καὶ τὴν στολὴν ἐκείνου τῷ δεσπότῃ δούς, ἀπιέναι ἀφῆκεν· αὐτὸς δὲ πυρὰν ἀνάψας, τὸν νεκρὸν ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτήν, τὴν δ' ἐσθῆτα τοῦ δεσπότου καὶ τὸν δακτύλιον φέρων, ἀπήντησε τοῖς διώκουσι, καὶ ἀπὸν φεύγοντα τὸν δεσπότην ἀποκτεῖναι, ἐπιστεύθη διά τε τὰ σκῦλα καὶ τὰ στίγματα, καὶ ἐκεῖνον ἔσωσε, καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. Κόιντον δὲ Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου ἀδελφὸν ὁ παῖς ὑπέκλεψε, καὶ στρεβλωθεὶς ἐπὶ τούτῳ οὐκ ἐξελάλησεν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ μαθὼν τὸ γινόμενον, καὶ ἐλεήσας τὸν παῖδα, ἐθελοντὴς αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφαγεῦσι παρέδωκε. πολλοὶ δὲ καὶ λανθάνοντες ἀπεδίδρασκον, καὶ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπῄεσαν, καὶ τὸν Κάσσιον. οἱ δέ γε πλείους τῷ Σέξτῳ προσεχώρουν. ναυαρχεῖν γὰρ πρότερον αἱρεθείς, καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ δυνασθείς, ἰσχὺν οἰκείαν (καίτοι τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος στερηθεὶς) περιεβάλετο, καὶ τὴν Σικελίαν κατέσχεν. ὅτε δὲ καὶ ἐκεῖνος ἐπεκηρύχθη, αἵ τε ἄλλαι σφαγαὶ ἐγίνοντο, πλεῖστον τοῖς ὁμοίοις συνήργει, ὑποδεχόμενος τοὺς ὡς αὐτὸν ἰόντας, καὶ παντοίως ἐπικουρῶν. ὅθεν καὶ συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. τοιαῦτα μὲν περὶ τὰς σφαγὰς ἐγίνετο, πολλὰ δὲ καὶ ἄτοπα καὶ περὶ τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας συνέβαινε, καὶ αἱ τῶν εὐπόρων οἰκίαι ἐπορθοῦντο, καὶ ἐνοίκιον ἐνιαύσιον παρὰ τῶν ἐν τῷ ἄστει οἰκιῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ἰταλίᾳ ἐπέταξαν, τῶν μὲν μεμισθωσαμένων καθ' ὅλον ἐνιαυτόν, ὧν δ' οἱ δεσπόται ᾤκουν, τὰ ἡμίσεα, πρὸς τὴν τῆς κατ-αγωγῆς ἀξίαν· καὶ ἀπὸ τῶν χωρίων κεκτημένοις τὸ ἥμισυ τῶν προσόδων ἀφῄρηντο. καὶ τὰ κτήματα τῶν κτανο-μένων τοῖς στρατιώταις ἔνεμον, τὰ μὲν δῶρον, τὰ δὲ ἐπευωνίζοντες. ἀπείρητο γάρ, μηδένα τῶν ἄλλων ἀπαν-τᾶν εἰς τὸ πρατήριον ὠνησόμενον, θάνατον τάξαντες τὸ ἐπιτίμιον. καὶ ἀρχὰς, καὶ τιμὰς καὶ ἀρχιερω-σύνας ἐδίδοσαν, καὶ νόμους τοὺς μὲν ἀπήλειφον, τοὺς δὲ ἀν-τεισέγραφον, καὶ πᾶν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔπρασ-σον, ὥστε χρηστὴν τὴν τοῦ ἀναιρεθέντος καίσαρος μοναρχίαν νομίζεσθαι. τὸν μὲν οὖν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ταῦτα ἐποίη-σαν. τοῦ δὲ λεπίδου τοῦ μάρκου, τοῦ τε πλάγκου τοῦ λουκί-ου ὑπατευόντων αὖθις, τέλη τὰ πάλαι ἐκλελοιπό-τα ἀνενεώσαντο, καὶ ἐκ καινῆς προσκατέστησαν ἕτερα, καὶ πολλὰ μὲν ἐπὶ τῇ γῇ, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκέταις ἐπράξαντο. ὃ δὲ πλεῖον τῶν ἄλλων πάντας ἐλύπησεν, ἦν τὸ πάντας ὅσοι καὶ δεκατεύεσθαι ὁποσωνοῦν ὑπερόντας ἄνδρας ὁμοίως καὶ γυναῖκας. λόγῳ μὲν γὰρ τὸ δέκατον τῆς οὐσίας τῆς ἑκάστου σφῶν εἰσεπράχθη, ἔργῳ μὲν δ' οὐδὲ τὸ δέκατον κατελήφθη τισί. καὶ ἕτερον δέ τι ἐπενο-ήθη. τῷ γὰρ βουλομένῳ ἐξεδόθη, πάσης τῆς οὐσίας ἐκ-στάντι, τὸ τρίτον μετὰ ταῦτα αὖθις ἀπαιτεῖσθαι αὐτῆς, τουτέστι μηδέν τι λαβεῖν, καὶ πράγματα ἔχειν. οἱ γὰρ βίᾳ τὰ δύο μέρη συλώμενοι περιφανῶς, πῶς ἂν τὸ τρίτον ἀπέ-λαβον; καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τοῖς ἀνθρώποις τότε πρὸς πε-νίαν αὐτοὺς συνελαύνοντα ἐπεβλήθη, μόνοι δὲ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἐπλούτησαν. οὕτως οἱ ἄνδρες οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἐποίουν, καὶ ἅμα τὸν καίσαρα ἐκεῖνον τὸν πρότε-ρον ἀπεθείαζον, καὶ τιμὰς ποικίλας τε καὶ πολλὰς αὐ-τῷ ἐψηφίσαντο. πράξαντες δὲ ταῦτα, λέπιδος μὲν ἐν ῥώμῃ τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἄλλην ἰταλίαν διάξων, ὑπέμεινε· καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ τοῦ βρούτου καὶ τοῦ κασσίου ἐστράτευσαν. ἐκεῖνοι γὰρ τὸν καίσαρα τὸν ὀκτά-βιον μαθόντες τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὸν ὅμιλον σφετερίζεσθαι, τὴν τε δημοκρατίαν ἀπέγνωσαν, καὶ ἐκεῖνον φοβηθέντες, ἐν ἀθήναις ἐγένοντο. καὶ οἱ ἀθη-ναῖοι σφᾶς λαμπρῶς ὑπεδέξαντο, καὶ εἰκόνας χαλκᾶς αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, ὡς δὴ τῷ αὐτοὺς τυραννοκτόνους ζηλῶσαι, τὸν ἁρμόδιον λέγω, καὶ τὸν ἀριστογείτονα. ἐπεὶ δέ τε ηὐξάνετο ἐπὶ μεῖζον τὸν καίσαρα αἴρεσθαι, ὁ μὲν κάσσιος πρὸς τοὺς σύρους ὥρμησεν, συνήθεις ὄντας αὐ-τῷ· βροῦτος δὲ τήν τε ἑλλάδα καὶ τὴν μακεδονίαν συνῆκε, καὶ προσῆγεν αὐτῷ ἔκ τε τῆς δόξης τῶν πεπραγμένων, καὶ ὅτι καὶ στρατιώτας συχνοὺς τοὺς μὲν ἐκ τῆς φαρσάλου μάχης ἐκεῖ που περιπλανωμέ-νους, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ δολοβέλλα συνεληλυθότων ὑπο-λειφθέντας προσλαβὼν ἦγε, καὶ χρήματα δὲ ἐκ τῆς ἀσίας παρὰ τοῦ τρεβωνίου ἐπέσταλτο. τὸ μὲν οὖν ἑλ-ληνικὸν ἀπόνως προσεποιήσατο, καὶ τὴν μακεδονίαν δὲ μετὰ τῆς ἠπείρου πᾶσαν καὶ τὴν ἤπειρον προσλαβὼν, τῇ γερουσίᾳ ἐπέστειλε, τὰ πεπραγμένα δηλῶν. οἱ δέ (ὕπ-οπτον γὰρ τότε ὑπόπτως πρὸς τὸν καίσαρα εἶχον τόν) καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὸν, καὶ πάντων ἄρχειν τῶν ἐκεῖ ἐκέλευσαν. κἀντεῦθεν αὐτός τε γέγονε προ-θυμότερος, καὶ ὑπηκόους ἀπροφασίστως ἔσχηκε τοὺς ὑπ-ηκόους. ἐπεὶ δὲ ὁ καῖσαρ ἐν τῇ ῥώμῃ τε ἐδυνάστευ-σε, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς ἐτιμωρεῖτο σφαγέας φανε-ρῶς, ἐσκόπει ὅπη αὐτὸν ἐπιόντα ἀμύναιτο, καί τινας ἐπι-βουλὰς πρὸς ἑαυτὸν αὐτῷ γινομένας ἀπηγγέλλετο. ἐς τὴν ἄνω μακεδονίαν ἀνεχώρησεν, ἔχων τὸ ἰσχυρότατον τῆς στρα-τιᾶς.

Italiæ urbibus quàm Romæ exigebantur, earumque quæ locatæ erant, integræ: in quibus ipſi domini habitabant, dimidiæ, pro amplitudine habitationum. Iis item qui prædia poſſidebant redituum ſemiſſem ademerunt, & occiſorum poſſeſſiones militibus aſsignarunt, alias gratis, alias uili precio. Nam capite ſanxerant, ne quis alius in auctionem emendi gratia prodiret. Largiebantur magiſtratus honores, ſacerdotia: leges alias rogabant, alias abrogabant, omnia denique arbitratu ſuo ſic gerebant, ut Cæſaris interfecti monarchia clemẽs haberetur. Hæc illo anno acta ſunt. Sequenti, M. Lepido & L. Planco Conſulibus uectigalia intermiſſa reuocata, et noua excogitata ſunt: multaq; de fundis, multa de ſeruis exacta. Sed inter omnia moleſtiſsima fuit facultatum omnium quantæcunq; erant, decimatio, ſiue uirorum, ſiue mulierum. Nam uerbo quidem decima exigebatur, ſed reuera nemini pars decima relinquebatur. Eſt & aliud excogitatum. Cuiuis concedebatur, ſi bonis omnibus ceſsiſſet, ut tertiam partem repeteret: hoc eſt, ut nihil reciperet, & negociũ ſibi ipſi faceſſeret. Nam qui duabus partibus ui manifeſta ſpoliabantur, tertiam quo pacto recuperaſſent? Alia deniq; pluſima tum, quibus ad egeſtatem redigerentur, hominibus ſunt impoſita: ſolis ijs qui arma tenerent, diuitijs abundãtibus. Dum hęc Triumuiri agitant, eadem opera Cæſarem defunctum ornant, multis ei uarijsq; decretis honoribus. His rebus cõfectis, Lepidus in urbe manſit, ut Romam & Italiam gubernaret: Cæſar & Antonius contra Brutum & Caſsium ſunt profecti. Qui cum Cæſarem Octauium rerum potiri, & plebem ſibi deuincire uelle audiuiſſent: libertate patriæ deſperata, metu illius Athenis uixerunt: ſplendidéque ab Athenienſibus ſunt excepti, æreis ſtatuis decretis, ut Ariſtogitonis & Harmodij tyrannicidarum imitatoribus. Deinde creſcente potentia Cæſaris, Caſſius ad Syros, quib. cum familiaritas ei intercedebat, eſt profectus: Brutus Gręcos & Macedones ſibi adiunxit, quos tum ob rerum geſtarũ gloriam, tum ob milites, qui partim à Pharſalica pugna ibi oberrabant, partim ex Dolabellæ reliquijs aſciros, partim ob pecuniam à Trebonio ex Aſia miſſam, dicto audientes habuit. Græcia citra laborem adiuncta, deinde Macedonia quoq; omni & Epiro aſcitis: acta ſua ad ſenatũ perſcripſit. Qui cum Cæſarem ſuſpectũ haberet, eum collaudauit, & loca illa omnia tenere iuſsit. Vnde et ipſe factus eſt alacrior, et ſubditos citra exceptionẽ obnoxios habuit. Cæſare aũt Romæ iam dominante, & patris percuſſores apertè ulciſcente: quo pacto illius impetum propulſaret cogitãs, euitatis inſidijs ſibi factis, in ſuperiorẽ Macedoniã cum ualidiſſima parte copiarum con-

ὅτι ὁ μὲν λέπιδος τὰ ἐν ῥώμῃ καὶ ἐν ἰταλίᾳ διῴκει αὐτόθι, καῖσαρ δὲ καὶ ἀντώνιος κατὰ βρούτου καὶ κασσίου ἐστράτευσαν.

ὅτι ὁ βροῦτος καὶ ὁ κάσσιος ἐπὶ ... παρεσκευάζοντο ... τῷ καίσαρι καὶ τῷ ἀντωνίῳ.

M. Bruti et C. Caſſij apparatus, cõtra M. Antonium & C. Cæſarẽ.

conceſſit, atque inde in Aſiam nauigauit, ne militum fides Romanarum rerum fama ad terrorem amplificata mutaretur. Poſtea in Europam rediit, nouarum rerum metu. Eodem tempore Caſſius quoque ad Trebonium in Aſiam traiecit, à quo pecunia, multis equitibus, & militibus ex Cilicia & Aſia acceptis, Tarſenſes uel inuitos in ſuam ſocietatem pertraxit. Inde in Syriam profectus, omnes populos, omnes legiones citra dimicationem ſibi adiunxit. Syria ſuſcepta, in Iudæam properauit, audito militum, quos Cęſar in Aegypto reliquerat, acceſſu: quos unà cum Iudæis facilè ad deditionem compulit. Ita Caſſius quoque uiribus celeriter auctis, eodem modo quo Brutus, ad Senatum ſcripſit. à quo Syriam prouinciam obtinere, & bellum gerere cum Dolabella iuſſus eſt. Qui cum ei Syria mandata eſſet, in Aſia moram trahens, Senatuſconſulto cognito, in prouinciam non abijt, ſed ibidem degens, Trebonium dolo Smyrnæ ſuſtulit: totaque Aſia potitus, Caſsio in Palæſtina agente, Ciliciam uenit, & à Tarſenſibus ultrò eſt receptus. Caſſij præſidio, quod Aegis erat, ſuperato, impreſſionem in Syriam fecit. Ab Antiochia repulſus, Laodiceam ſubegit: & claſsis acceſsione auctis uiribus, Aradum abijt. Vbi cum paucis circumcluſus, in periculo fuit: ſed tamen elapſus, occurrit Caſsio, ab eoque acie uictus, & Laodiceæ circumſeſſus, cum annonæ penuria premeretur, ne uiuus in hoſtis poteſtatem ueniret, ſeipſum interfecit. idemque legatus eius M. Octauius fecit. Caſſius Syriç & Ciliciæ rebus conſtitutis, in Aſiam ad Brutum uenit. Cognita enim triumuirorum coniuratione, quos contra ſe moliri omnia norant, alacrius ipſi quoque communi conſilio & deliberabant, & agebant: aduerſa factione partim per ſemetipſos, partim per legatos ad ſe traducta, et pecunia & militib. collectis, quoſdam ſocietatem detrectantes, oppugnarunt. Ac Rhodijs Caſſius mari uictis, & naues & pecunias ademit. Deinde Ariobarzanem comprehenſum occidit. Brutus uerò Lyciam ſubegit, pleriſque urbibus ultrò deditionem facientibus: ſed Xanthum ui expugnatam incendit. Deinde Patara profectus, ciues ad amicitiam ſuam inuitauit: quam cum aſpernarentur, per Xanthios captiuos, cognatos eorum, conciliatione fruſtra tentata, captiuis aliquot uenditis, cæteros dimiſit liberos. Quo uiſo Patarenſes, ſtatim ad eum, uirtutis opinione illecti, ſe contulerũt. Idem & Myrenſes fecerũt, cum ducem eorũ in nauali captũ dimiſiſſet. reliqua etiã exiguo tẽpore ſubegit. Inde ambo in Aſiã, ex Aſia in Macedoniã ꝓperabant. Cũ uerò C. Norbanus & Decillius Saxa à Cæſare & Antonio in Macedoniã miſſi, cõpendioſa uia pręoccupata, caſtra iuxta Philippos poſuiſſẽt:

Dolabellæ & Trebonij interitus.

Caſſius & Brutus Aſia ſubacta, in Macedonia ad Philippos caſtrametantur.

C. Norbanus.

Decillius Saxa.

Bru-

τοῦ, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἔπλευσεν, ἵνα μὴ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ πεπραγμένα ἐπὶ τὸ φοβερώτερον ἀγγελλόμενα μαθόντες οἱ στρατιῶται, μεταβάλωνται. εἶτ᾽ αὖθις εἰς τὴν Εὐρώπην ἀπήχθη, δείσας μή τι νεωτερισθῇ. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ καιρὸν καὶ ὁ Κάσσιος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπεραιώθη πρὸς τὸν Τρεβώνιον, καὶ λαβὼν παρ᾽ αὐτοῦ χρήματα καὶ ἱππέας συχνοὺς καὶ ἑτέρους πολλοὺς τῶν τε Κιλίκων καὶ τῶν Ἀσιανῶν, σὺν Ταρσεῦσι καὶ ἄκοντας εἰς τὸ συμμαχικὸν προσηγάγετο. καὶ ὡς εἰς τὴν Συρίαν ἦλθεν, ἀμαχεὶ πάντα τά τε τῶν δήμων καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων προσεποιήσατο. παραλαβὼν οὖν τὴν Συρίαν, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὥρμησε, πυθόμενος τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καταλειφθέντας προσιέναι. ἐκείνους τε οὖν ἑτοίμως, καὶ τοὺς Ἰουδαίους προσηταιρίσατο. οὕτω δὴ καὶ ὁ Κάσσιος διὰ ταχέων ἐγένετο ἰσχυρός, καὶ τῇ γερουσίᾳ τὰ ὅμοια τῷ Βρούτῳ ἐπέστειλε· κἀκείνῳ τήν τε τῆς Συρίας ἀρχὴν ἡ βουλὴ ἐβεβαίωσε, καὶ τὸν κατὰ τοῦ Δολοβέλλου πόλεμον ἐψηφίσατο. οὗτος γὰρ ἐτετάχει μὲν τῆς Συρίας ἄρχειν, ἐς δὲ τὴν Ἀσίαν ἐνδιατρίβων, τὸ δόγμα ἐμεμαθήκει, καὶ πρὸς μὲν τὴν Συρίαν οὐκ ἀπῆλθεν, αὐτοῦ δὲ καταμείνας τὸν Τρεβώνιον δόλῳ ἐν τῇ Σμύρνῃ ἀνεῖλε, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν κατέσχεν. οὕτω δὲ τῆς Ἀσίας γενόμενος ἐγκρατής, εἰς τὴν Κιλικίαν ἦλθε, τοῦ Κασσίου ἐν Παλαιστίνῃ τυγχάνοντος, καὶ τοὺς μὲν Ταρσεῖς ἑκουσίους προσλαβών, φρουροὺς τοῦ Κασσίου ἐν Αἰγαῖς ὄντας ἐνίκησεν. ἐς δὲ τὴν Συρίαν ἐνέβαλε, καὶ τῆς μὲν Ἀντιοχείας ἀπεκρούσθη. τὴν δὲ Λαοδίκειαν προσεποιήσατο, καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῷ προσῆλθε· κἀντεῦθεν ἰσχύσας εἰς Ἄραδον ἀπελήλυθεν, ἔνθα μετ᾽ ὀλίγων ἐναποληφθεὶς ἐκινδύνευσε. διαφυγὼν οὖν ἀπήντησε τῷ Κασσίῳ, καὶ συμβαλὼν αὐτῷ ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν Λαοδίκειαν ἀπελθὼν ἐπολιορκεῖτο. ἐν ἐνδείᾳ δὲ τῶν ἐπιτηδείων ἀναγκασθείς, καὶ φοβηθεὶς μὴ ζῶν ἁλῷ, ἑαυτὸν διεχρήσατο. ὃ καὶ ὁ ὑποστράτηγος αὐτοῦ Μάρκος Ὀκτάβιος ἔπραξε. Κάσσιος δὲ ἐπεὶ τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ τῇ Κιλικίᾳ κατεστήσατο, ἐς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν Βροῦτον ἀφίκετο. ὡς γὰρ τὴν συνωμοσίαν τῶν τριῶν ἀνδρῶν ἔμαθον, καθ᾽ ἑαυτῶν εἰδότες ἐκείνους πάντα ποιεῖν, προθυμότερον καὶ αὐτοὶ κοινῇ πάντα καὶ ἐβουλεύοντο καὶ συνέπραττον. καὶ αὐτοί τε περιιόντες, καὶ ἑτέρους διαπέμποντες, τοὺς μὲν ἐκείνοις ὁμοφρονοῦντας προσήγοντο, καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας συνήθροιζον. τινῶν δὲ μὴ συμμαχῆσαι πειθομένων αὐτοῖς, ἐπ᾽ ἐκείνους ἐτράποντο. καὶ Κάσσιος μὲν ναυμαχίᾳ τοὺς Ῥοδίους ἐνίκησε, καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν ἀφείλετο, καὶ τὰ χρήματα. μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην συλλαβὼν ἀπέκτεινε. Βροῦτος δὲ τῶν Λυκίων ἐκράτησε, καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν πλείους ἀμαχεὶ προσηγάγετο, Ξάνθον δὲ πολιορκίᾳ εἷλε καὶ κατέπρησεν. εἶτα πρὸς Πάταρα ἦλθε, καὶ προσεκαλεῖτο αὐτοὺς ὡς φίλους. ὡς δ᾽ οὐχ ὑπήκουσαν, τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ξανθίων συγγενεῖς αὐτοῖς ὄντας, ἔπεμψεν, ἐλπίζων δι᾽ ἐκείνων αὐτοὺς προσαγαγέσθαι. οἱ δὲ οὐδ᾽ οὕτως ἐνέδωσαν. πωλήσας οὖν τινὰς τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς λοιποὺς ἠλευθέρωσεν. ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ Παταρεῖς, εὐθὺς αὐτῷ, ὡς ἀρετὴν ἔχοντι, προσέθεντο. τοῦτο δὲ καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῷ λιμένι λαβὼν ἀπέλυσε, καὶ τἆλλα δὲ δι᾽ ὀλίγου παρεστήσατο. ἐντεῦθεν ἄμφω εἰς τὴν Ἀσίαν ἦλθον, καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἠπείγοντο. Γάϊος δὲ ὁ Νορβανὸς καὶ Δεκίδιος Σάξας παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου εἰς Μακεδονίαν ἐστάλησαν, καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις στρατοπεδευσάμενοι, τὴν σύντομον ὁδὸν προκατέλαβον.

[illegible]

Διὸ

δὲ ὁ Βροῦτός τε καὶ ὁ Κάσσιος ἑτέραν μακροτέραν περιελθόντες, καὶ βιασάμενοι τὴν ἐκεῖ φρουράν, πρὸς τὴν πόλιν κατὰ τὰ μετέωρα παρῆλθον, κἀκεῖ ἐστρατοπεδεύσαντο. ὑπερτεροῦντες δὲ ἐπὶ πλεῖον τῶν ἐναντίων, τό τε ὄρος τὸ Σύμβολον κατέλαβον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔκ τε τῆς θαλάσσης ἐπήγοντο, καὶ ἐκ τοῦ πεδίου ἐλάμβανον καταθέοντες. Νορβανὸς δὲ καὶ Σάξας συμβαλεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐτόλμων, τὸν Καίσαρα δὲ καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμποντο. οἱ δὲ μέρος μέν τι τοῦ στρατοῦ πρὸς φυλακὴν τῆς Ἰταλίας κατέλιπον, τῷ δὲ πλείονι ἐπεραιώθησαν τὸν Ἰόνιον. καὶ Καῖσαρ μὲν νοσήσας, ἐν Δυρραχίῳ κατέμεινεν· Ἀντώνιος δὲ ἐπὶ Φιλίππους ἤλασε, καί τινας τῶν ἐναντίων ἐνεδρεύσας σιταγωγοῦντας ἔσφαλε. ὁ δὲ Καῖσαρ καθ' ἑκάτερον δείσας, ἄν τε ἐλαττωθῇ καταμόνας συμβαλὼν Ἀντώνιος, ἄν τε καὶ κρατήσῃ· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ τόν Βροῦτόν τε καὶ τὸν Κάσσιον, ἐκ δὲ τοῦ τὸν Ἀντώνιον πάντως ἐφ' ἑαυτὸν ἰσχύσειν ἐνόμιζεν, ἠπείχθη καίτοι ἀρρωστῶν, καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀντώνιον ἀνεθάρσησαν. ἀντικαθημένων δ' ἀλλήλοις τῶν ἀντιπολέμων, ἐκδρομαὶ μὲν παρ' ἀμφοτέρων ἐγίνοντο, μάχη δὲ οὐδὲ μία ἐκ παρατάξεως, καίτοι τοῦ τε Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου συμβαλεῖν σπουδαζόντων. ὁ δὲ δὴ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος ἀνεβάλλοντο, οὐκ ὀκνοῦντες τὴν μάχην, ἀλλ' εἴ πως ἄνευ κινδύνου καὶ φθόρου τινῶν περικρατήσειαν. ὡς δὲ τὰ στρατεύματα τῇ τε τριβῇ βαρυνόμενα, καὶ τῶν ἀντικειμένων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθάρσιον πρὸ τῶν ἀγώνων γινόμενον ἐντὸς τοῦ ἐρύματος, ὡς δεδιότες ἐποιήσαντο οἱ περὶ Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον, ἐς τὴν μάχην ὥρμησαν οἱ Βρούτου· καὶ διελάλουν, ὅτι ἂν ἐπὶ πλεῖον ὑπερτεθῇ, ἐκλιπόντες τὸ στρατόπεδον σκεδασθήσονται, οὕτω δὴ καὶ ἄκοντες συνέμιξαν. μέγιστος δὲ Ῥωμαίοις διαφανῶς ὁ ἀγὼν οὗτος ἐγένετο. ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν γεγονότων σημείων ἔν τε τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τεκμήρασθαί τις. ἐν γὰρ ἐκείνῃ ὁ ἥλιος ποτὲ μὲν ἠλαττοῦτο, ποτὲ δὲ μέγας ἐφαίνετο, ἐξέλαμψε δέ ποτε καὶ νυκτός, λαμπάδες τε ἄλλοσέ ποι καὶ ἄλλοσε ἄττειν ἐδόκουν, καὶ σαλπίγγων ἠχαί, καὶ ὅπλων κτύποι, καὶ βοαὶ στρατοπέδων νυκτὸς ἐκ τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν τοῦ Ἀντωνίου * ὁμορούντων ἀλλήλοις παρὰ τῷ Τιβέριδι ἐξηκούοντο. καί τι παιδάριον δεκαδακτύλους χεῖρας ἔχον ἐγεννήθη, ἡμίονός τε ἔτεκε * τὰ μὲν γὰρ πρόσθια ἵππῳ, τὰ δὲ λοιπὰ ἡμιόνῳ ἐῴκει. ἐν μὲν οὖν τῇ Ῥώμῃ ταῦτά τε καὶ ἄλλα ἐγένετο. ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ περὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ Κασσίου μέλισσαί τε πολλαὶ αὐτὸ περιεῖχον, καὶ ἐν τῷ καθαρσίῳ τὸν στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος προσήνεγκε· καὶ ἐν πομπῇ τινὶ παῖς νίκην φέρων χρυσῆν, ὀλισθήσας ἔπεσε· καὶ γῦπες πολλοί, καὶ ἄλλοι ὄρνιθες νεκροφάγοι ὑπὲρ τὰ ἐκείνων διεφοίτων στρατόπεδα, ἐκκλάζοντές τι φρικῶδές τι καὶ δεινόν. τοῦ δὲ νέου Καίσαρος ἰατρὸς ἔδοξε τὴν Ἀθηνᾶν ἐν ὕπνοις λέγειν αὐτῷ, ἐκ τῆς σκηνῆς τὸν Καίσαρα ἐξαγαγεῖν, καὶ καταστῆσαι ἐς τὴν παράταξιν, καίτοι ἔτι κακῶς ἀρρωστοῦντα· ὃ καὶ περιέσωσεν αὐτόν, ὡς εἰρήσεται. τὴν μὲν οὖν ἡμέραν τῆς μάχης οὐχ ὡρίσαντο. ὥσπερ δὲ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἐξοπλισάμενοι ἕωθεν προῆλθον, καὶ ἐν κόσμῳ καὶ ἡσυχῇ παρετάξαντο, ἔπειτα συμμίξαντες, πολλῷ μὲν ἐχρήσαντο ὠθισμῷ, πολλῷ δὲ ξιφισμῷ, καὶ προθυμίᾳ πολλῇ· καὶ οὐδ' ὑπαγωγαῖς ἔτι διώξεσιν οὐδὲν ἐχρήσαντο, ἀλλ' αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον ἐτίτρωσκον, ἐτιτρώσκοντο, ἐφόνευον, ἐφονεύοντο. καὶ ὁ μὲν Βροῦτος τοὺς περὶ τὸν Καίσαρα ἀντιμαχομένους ἐκράτει,

Περὶ σημείων γεγονότων ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις.

Μάχη Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου πρὸς Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ ὅπλα [illegible] [illegible] Βρούτου καὶ Κασσίου ἑαυτοὺς σφαγῇ.

Brutus & Caſsius per aliam longiorem uiam eòdem profecti, pulſo præſidio, ad ſuperiorem urbis partem caſtra & ipſi poſuerunt: & quia numero ſuperiores erant hoſtibus, monte ſymbolo occupato, commeatum tum ex mari, tum ex campeſtribus petiuerunt. Norbanus uerò & Saxa cum eis pugnare non auſi, Cæſarem & Antonium acceriuerunt. Qui parte quadam copiarum ad Italiam tutandam relicta, cum maiori parte Ionium traiecerunt. Ac Cæſar ægrotans, Dyrrachij remanſit: Antonius Philippos contendens, cum hoſtibus in frumentatione collocaſſet inſidias, impegit. At Cæſar utrunque timens, ſi Antonius ſeorſim uel uinceret, uel uinceretur, quòd aut is, aut Brutus & Caſsius ea ratione ſe omnino ſuperiores futuri eſſent: tametſi infirmus accurrit, aduentu'que ſuo Antonianos recreauit. Cum ambo exercitus ex aduerſo conſtitiſſent, excurſiones utrinque factæ ſunt: ſed nunquam iuſta acie dimicatum eſt, quamuis Cæſar & Antonius pugnæ cupidi eſſent. Caſsius enim & Brutus pugnam non metu differebant: ſed ſpectabant, an citra periculum & magnam cędem poſſent uincere. Vt uerò Bruti legiones & moram ægrè ferentes, & hoſtes ob luſtralia ſacra ante pugnam fieri ſolita, ab Antonianis & Cęſarianis intra uallum peracta, ignauiæ damnantes, inter ſeſe colloquebantur, ſi pugna diutius differretur, ſe caſtris deſertis dilapſuros eſſe: uel inuiti in aciem deſcenderunt. Maximum id certamen Romanis citra controuerſiam fuit: idq; oſtenta & Romæ & in Macedonia conſpecta declarant. Nam in urbe ſol aliàs augeri, aliàs imminui uiſus, aliquando etiam noctu emicuit: faces aliò atque aliò ſaltare uiſæ: clangor tubarum, ſonitus armorum, clamores exercituum ex uicinis inter ſe Cæſaris & Antonij ad Tiberim ædibus exauditi. Puer denis manuum digitis natus. Mula monſtrum peperit: anteriori parte equo, cætera mulo ſimile. In Macedonia multæ apes Caſsij caſtra circundederunt: in ſacris luſtralibus, lictor ei coronam inuerſam attulit: in pompa quadam puer auream uictoriam geſtans, ex lapſu concidit: multi uultures, alijq; carniuori alites caſtra illorum cum horrendo & atroci ſono frequentarūt. Cæſaris uerò adoleſcentis medicus, ſe à Minerua admoneri ſomniauit, ut eum ex tabernaculo in aciem deportaret, quamuis grauiter ægrotantem: id'que ei ſaluti fuit, ut ſtatim dicetur. Ac pugnæ diem non conſtituerunt, ſed uelut ex compoſito manè in armis progreſſi, modeſtè tacite'que acies inſtruxerunt. Deinde congreſsi, magna impreſsione, magna digladiatione & alacritate utrique, neutri uerò receſſu aut perſecutionibus uſi, ſed ſuis quique ueſtigijs inſiſtentes, uulnerant, uulnerātur: cædunt, cæduntur. Ac Brutus Cæſarianos uicit,

Prodigia Philippicā pugnam antegreſſa.

Pugna Philippica.

νισάμενον, ἐξέκλινε. κἀκ τούτου καὶ τὸ ἱππικὸν καίτοι γενναίως μαχόμενον ἐνέδωκεν. ἐνταῦθα καὶ Μάρκος ὁ Κάτωνος υἱὸς, ἐν τοῖς ἀρίστοις καὶ γενναιοτάτοις τῶν νέων τεταγμένος, οὐκ εἶξε καταπονούμενος, οὐδ' ἔφυγεν, ἀλλὰ χρώμενος τῇ χειρὶ, καὶ φράζων ὅστις εἴη, καὶ τὸ πατρόθεν ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἔπεσεν ἐπὶ πολλοῖς τῶν πολεμίων νεκροῖς. ἔπιπτον δὲ καὶ τῶν ἄλλων οἱ κράτιστοι, τοῦ Βρούτου προκινδυνεύοντες. Λουκίλιος δέ τις ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὁρῶν βαρβάρους τινὰς ἱππέας ἐλαύνοντας ἐπὶ τὸν Βροῦτον, αὐτὸς ἔφη Βροῦτος εἶναι, καὶ ἄγειν ἐδεῖτο ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον, ὡς τὸν Καίσαρα δεδιώς. οἱ δὲ ἦγον τὸν ἄνδρα, ἀγγέλους προπέμψαντες. ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἦσαν, ὁ μὲν Ἀντώνιος ἠπόρει, ὅπως χρὴ δέξασθαι τὸν Βροῦτον. ὁ δὲ Λουκίλιος προσαχθεὶς, Μάρκον μὲν Βροῦτον, εἶπεν, Ἀντώνιε, οὐδεὶς ᾕρηκεν, οὐδ' ἂν ἕλοι πολέμιος, μὴ τοσοῦτον κρατήσειεν ἡ τύχη τῆς ἀρετῆς. εὑρεθήσεται δὲ ζῶν ἐκεῖνος, ἤπου καὶ νεκρὸς, κείμενος ἀξίως ἑαυτοῦ. θαυμάσας δὲ ὁ Ἀντώνιος, τοῖς αὐτὸν ἄγουσι στρατιώταις ἔφη· χαλεπῶς ὦ συστρατιῶται φέρετε τὴν ἀπάτην ἴσως· ἀλλ' ἴστε, κρείττονα τῆς ζητουμένης ἄγραν ἠγρευκότες. πολέμιον γὰρ ζητοῦντες, φίλον ἡμῖν κομίζετε. Βροῦτος δὲ πρός τι χωρίον ὑλῶδες κατῆλθεν ἤδη σκότους ὄντος, ὀλίγων περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων ὄντων, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψας ἀνεφθέγξατο·

αὐτοχειρία Βρούτου.

Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὃς αἴτιος κακῶν.

τοῦτον τὸν στίχον εἰπεῖν αὐτὸν, ὁ Πλούταρχος ἀναγράφει. ὁ Δίων δὲ ταῦθ' ἱστορεῖ τότε τὸν Βροῦτον εἰπεῖν·

ὦ τλῆμον ἀρετὴ,
λόγος ἄρ' ἦσθα,
ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν,
σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.

Εἰπόντος δέ τινος, ὡς δεῖ φεύγειν· πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, φευκτέον, ἀλλὰ διὰ τῶν χειρῶν, οὐ διὰ τῶν ποδῶν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, καὶ γυμνῷ τῷ ξίφει περιπεσὼν, ἐτελεύτησε. τὸν δὲ τούτου νεκρὸν Ἀντώνιος ἀνευρὼν, τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιέβαλε. Πορκία δὲ ἡ τοῦ Βρούτου γυνὴ, ἡ Κάτωνος ἦν θυγάτηρ, φυλαττομένη, καὶ μὴ ἐωμένη ἑαυτὴν ἀνελεῖν, ἄνθρακας ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάσασα, καὶ καταπιοῦσα, ἀπέθανε. περὶ ἧς ἱστορεῖ Πλούταρχος, ὡς πρὸ τῆς τοῦ Καίσαρος τοῦ πατρὸς σφαγῆς ὁρῶσα τὸν ἄνδρα σύννουν καὶ μεστὸν ταραχῆς ἀήθους, καί τι βούλευμα κατανοήσασα περὶ ἑαυτῷ θάλποντα δυσεξέλικτον, οὐ πρότερον αὐτὸν περὶ τῶν ἀπορρήτων ἀνήρετο, πρὶν ἢ λαβεῖν διάπειραν ἑαυτῆς. λαβοῦσα γὰρ, φασι, μαχαίριον, τομὴν βαθεῖαν λάθρα ἐπήνεγκε τῷ μηρῷ, ὡς μετὰ μικρὸν ὀδύνας ἐπιγενέσθαι νεανικὰς, καὶ φρικώδεις ἀναφθῆναι πυρετοὺς ἐκ τοῦ τραύματος. ἀγωνιῶντος δὲ τοῦ Βρούτου, ἐν ἀκμῇ τῆς ἀλγηδόνος οὖσα εἶπεν αὐτῷ· ἐγὼ Βροῦτε οὐχ ὡς αἱ παλλακευόμεναι κοίτης μεθέξουσα καὶ τραπέζης μόνον ἐδόθην σοι, ἀλλὰ κοινωνὸς εἶναι καὶ ἀγαθῶν καὶ ἀνιαρῶν. τὰ μὲν οὖν σὰ πάντα περὶ τὸν γάμον ἄμεμπτα. τὰ δὲ παρ' ἐμοῦ τίς ἀπόδειξις ἢ χάρις, εἰ μήτε πάθος ἀπόρρητον συνδιοίσω σοι, μήτε φροντίδα πίστεως δεομένην; οἶδ' ὅτι γυναικεία φύσις ἀσθενὴς δοκεῖ λόγον ἐνεγκεῖν ἀπόρρητον· ἀλλ' ἔστι τις καὶ τροφῆς ἀγαθῆς καὶ ὁμιλίας χρηστῆς εἰς ἦθος ἰσχύς. ἐμοὶ δὲ τὸ καὶ Κάτωνος εἶναι θυγατέρα, καὶ τὸ Βρούτου γυναῖκα, πρόσεστιν. οἷς πρότερον μὲν ἧττον ἐπεποίθειν, νῦν δ' ἐμαυτὴν ἔγνωκα καὶ πρὸς πόνον ἀήττητον εἶναι. ταῦτ' εἰποῦσα, δείκνυσιν αὐτῷ τὸ τραῦμα, καὶ διηγεῖται τὴν πεῖραν. ὁ δ' ἐκπλαγεὶς ἐπηύξατο, δοῦναι τοὺς θεοὺς κατορθοῦντα τὴν πρᾶξιν, ἄνδρα Πορκίας ἄξιον φανῆναι.

περὶ Πορκίας τῆς Βρούτου γυναικός.

reſtitiſſent, ceſſerũt. Vnde equitatus quoq; fortiter dimicans inclinauit. Ibi & Marcus Catonis filius, inter optimos & fortiſſimos adoleſcẽtes collocatus, cũ urgeretur, nõ ceſsit, neq; fugit, ſed manu rẽ gerens, patrio ſuo nomine edito, ſuper magno hoſtiũ aceruo cõcidit. ex cęteris etiã optimi quiq; Brutũ propugnãtes ceciderũt. Lucilius uerò uir fortis, cõſpectis Barbaris equitibus, qui impetu in Brutũ ferebãtur, ipſe Brutũ ſe eſſe dixit. eoſq; rogauit ut ad Antoniũ duceretur, quaſi Cęſarẽ timeret: qui cũ pręmiſsis nũcijs, ab eis abductus, prope caſtra ueniſſet, Antonius dubitabat, quo pacto Brutus excipiendus eſſet. Ille uerò: M. Brutũ, inquit, Antoni, cæpit nemo, neq; capiet ullus hoſtis. abſit enim, ut tãtũ fortunę in uirtutem liceat. Verùm ille aut uiuens, aut etiã mortuus, ut ipſo dignũ eſt, inuenietur. Hãc orationẽ miratus Antonius, ductorib. illius ait: Fortaſſe cõmilitones impoſturã iniquis fertis animis. Sed ſcitote uos prædã ea quã quęritis meliorẽ cępiſſe. nã cũ hoſtem perſequeremini, amicũ nobis adduxiſtis. Brutus uerò, cũ iã tenebris obortis ad locum quendam ſaltuoſum cum paucis tribunis perueniſſet, oculis in cœlum ſublatis, hũc Euripidis uerſum, ut Plutarchus ſcribit, pronunciauit:

Lucilij fides in Brutum.

Bruti interitus.

O Dij, ne fallat uos tanti mali caput.

Dion uerò hæc eum uerba protuliſſe refert:

O uirtus miſera,
In uerbis ſita inanibus,
Culta mihi uice numinis,
Iniquæ ſortis ſeruula.

Cum quidã dixiſſet, fugiendũ eſſe: omnino fugiendũ eſſe reſpõdit, uerùm manibus, nõ pedibus. Hoc dicto, ſtricto gladio incubuit. Antonius, cadauer eius inuentũ, precioſiſsima purpura inuoluit. Porcia uerò Bruti uxor, Catonis filia, cũ ne ſe occideret cuſtodiretẽ, prunis de foco deuoratis interijt. De qua Plutarchus ſcribit, cũ ante prioris Cæſaris cædẽ maritũ triſtem & & perturbatiorẽ ſolito cõſiliũ aliquod inexplicabile animo agitare uidiſſet: nõ prius eũ de arcanis percõtatã eſſe, quã ſui ipſius periculũ feciſſet: ſumptoq; cultello clàm profundũ uulnus intuliſſe femori, quod paulo poſt graues dolores, & periculoſæ febres cõſecutæ ſint. Brutoq; ſolicito, in ſummo dolore dixiſſe: Ego tibi Brute data ſum, nõ ut pellicis inſtar uictũ & lectũ dũtaxat cõmunẽ tecũ haberẽ, ſed ut fortunæ ſecũdæ aduerſæq; ſocia tibi eſſem. Ac tu quidẽ talem te maritũ præbes, de quo nihil queri poſsim. Ego uerò quo pacto gratum animũ declarabo, ſi neq; occultũ dolorẽ, neq; ſolicitudinẽ quæ fidẽ poſtulat, tecũ unà tulero? Equidẽ ſcio quòd imbecilla ſit natura muliebris ad celãda arcana. Sed rectæ educationis & honeſtę cõſuetudinis aliquę uires ſunt. Mihi uero cõtigit, ut & Catonis filia, & Bruti uxor eſſem. quib. reb. dudũ minus freta, nunc me à labore inuictam eſſe cognoui. His dictis, ei uulnus, cauſa illius expoſita, oſtẽdit. Is uerò obſtupefactus, deos precatus eſt, ut ſe bene geſta dignum Porcia maritum ſe præberet.

Porcia interitus.

Cæſaris cũ Antonianis diſſenſio.

M. Agrippa contra Sextum Põpeium mittitur.

Bruto ad hunc modum defuncto, uiri clari qui eum ſecuti fuerant, pleriqué ſtatim ſemetipſos aut occiderunt, aut capti perierunt. Cæteri periculo tum fuga ad mare euitato, póſt ad Sextum ſe contulerunt. Cum Brutus & Caſsius iiſdem enſib. quibus Cæſarem trucidarant, periiſſent, Cæſar & Antonius ſtatim ſuſceperunt imperium: illi Hiſpania & Numidia attributa, huic Gallia & Africa pacti inter ſeſe, ſi Lepidus eã partitionẽ iniquo ferret animo, ſe illi Africã ceſſuros. Solas autem has prouincias diuiſerunt, quòd Sardiniam & Siciliam Sextus obtinebat: cæteræ, præter Italiam, adhuc in tumultu erant. Proinde Antonius in Aſiam ad pacãdos eos qui arma contrá tulerant, & ad pecuniã exigendam, abiit. Cæſar in Italiam properauit, ut Lepidum, ſi quid mouiſſet, coherceret, & cum Sexto bellum gereret. Sed ex morbo tardius progrediens, Romã uenit, peractisq; uictoriæ ſolennibus, rerum adminiſtrationem capeſsit. Lepidus enim præ metu & ſocordia quieſcebat: Antonij uerò uxor Fuluia, & L. Antonius conſul, ſuſcepta rerum cura, Cæſari aduerſabantur. Itaq; is affinitate repudiata, filiã remiſit Fuluiæ: eaq; de cauſa, & propter famem Romanos prementem, animo Cæſar æſtuabat. Nam mare Siculum à Sexto tenebatur, ſinus Ionius a Cn. Domitio, qui ex Cæſaris percuſſoribus unus, è pugna Philippica elapſus, claſse comparata aduerſarios infeſtabat. Ob eam igitur famem et alijs de cauſis ſeditione orta inter plebem & milites, ad manus uentum eſt: utrinq; aliquot uulnerati & cæſi, & complures ædes incenſæ. His rebus territus Cæſar, cũ Fuluia & Lucio conſule in gratiam redire ſtuduit. Sed reconciliatione per multos alios & milites fruſtra tentata, ſenatores miſit: eosq; pactis, quæ cum Antonio fecerat, expoſitis, controuerſiarum iudices ſumpſit. Qui cum nec ipſi quicq; impetraſſent, rurſus ad milites inclinauit. Hi uerò Romam ingreſsi, ut cum Senatu populoq; acturi aliquid: iis neglectis, in Capitolio conuenerunt, & pactis quæ recitari ſibi iuſſerant, confirmatis, ſemetipſos controuerſiarũ iudices conſtituerunt. & Cæſare ad diem ſtatum cauſam dicere parato, Fuluiam & Conſulem abſentes ut iniurios cõdemnarunt, Cæſaris cauſa probata. Inde pugna inter diſſentientes orta, in qua multi ſenatores atq; equites cæſi ſunt: uictoria penes Cæſarem fuit, Lucio conſule capto, ſed dimiſſo. Fuluia uero cum liberis ad Antonium profugit. Cæſar Italia ſubacta, & Ionio ſinu liberato, (nam Domitius, deſperatis rebus, ad Antonium ſe contulerat) contra Sextum ſe parabat. Sed eius potentiam metuens: &, quoniam is per matrem cum Antonio de pacificatione egerat, ne cum utroq; pugnandum eſſet ueritus, Sextum ut & potẽtiorem & fideliorẽ Antonio prætulit, miſſa

τῷ μὲν οὖν Βρούτῳ [illegible] τοιοῦτον [illegible] ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον. τῶν δὲ μετ' αὐτοῦ γεγενημένων ἐπισήμων ἀνδρῶν, οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς αὐτίκα ἀπέκτειναν, οἱ ἁλόντες ἐφθάρησαν. οἱ δὲ λοιποὶ τότε διαφυγόντες ἐπὶ τὴν θάλασσαν, μετὰ [illegible] τῷ Σέξτῳ προσέθεντο. καὶ ὁ μὲν Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος οὕτως ἀπώλοντο, τοῖς ξίφεσι σφαγέντες, οἷς τὸν Καίσαρα διεχρήσαντο. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος αὐτίκα τὴν ἀρχὴν διενείμαντο, καὶ τῷ μὲν ἡ Ἰβηρία καὶ ἡ Νομαδία προσεκεκλήρωτο, Ἀντωνίῳ δὲ ἡ Γαλατία τε καὶ ἡ Ἀφρική, συνθέμενοι, ἂν ἐπὶ τούτοις ἀγανακτήσῃ ὁ Λέπιδος, ἐκείνῳ δοῦναι τὴν Ἀφρικήν. ταῦτα δὲ μόνα διελάξαντο, ὅτι Σαρδὼ μὲν καὶ Σικελίαν Σέξτος κατεῖχε, τὰ δ' ἔξω τῆς Ἰταλίας [illegible] ταραχῇ ἦν. καὶ ἐπὶ τούτοις Ἀντώνιος μὲν ἐς τὴν Ἀσίαν, καταστήσων τοὺς αὐτοῖς ἀντιπολεμήσαντας, καὶ ἀργύρια συνάξων, ἀπῆρε. Καῖσαρ δὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν ὥρμησεν, τὸν Λέπιδον κωλύσων, ἄν τι νεωτερίσῃ, καὶ τῷ Σέξτῳ ἀντιταξόμενος. νοσῶν δὲ, καὶ διὰ τοῦτο βραδύτερον ἰών, ἐς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ τὰ νενομισμένα ἐπὶ τῇ νίκῃ τελέσας, πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἐτράπη διοίκησιν. ὁ γὰρ Λέπιδος καὶ φόβῳ καὶ [illegible] ἡσύχαζεν· ἡ δὲ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ Φουλβία, καὶ ὁ Λεύκιος Ἀντώνιος ὑπατεύων, τῶν πραγμάτων αὐτοὶ ἀντελάβοντο, καὶ τῷ Καίσαρι διηνέχθησαν, [illegible] τὸν Καίσαρα τὴν τῆς Φουλβίας θυγατέρα πέμψαι αὐτῇ, τὴν ἐκ τῆς ἐπιγαμίας συγγένειαν λύσαντα. καὶ διὰ ταῦτα δὲ, καὶ διὰ τὸν λιμόν, ὃς τότε τοὺς Ῥωμαίους ἐπίεζε, ὁ Καῖσαρ ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο. ἡ μὲν γὰρ κατὰ Σικελίαν θάλασσα ὑπὸ τοῦ Σέξτου κατείχετο, ὁ δ' Ἰόνιος κόλπος ὑπὸ Δομιτίου Γναίου, ὃς τῶν μὲν σφαγέων τοῦ Καίσαρος ἦν, ἐκ δὲ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης διαφυγὼν, ναυτικὸν συναγείρας, καὶ τότε κόλπον χρόνον τινὰ ἐκράτει, καὶ τοὺς ἀντιστασιώτας ἐκάκου. διά γε οὖν τὸν λιμὸν [illegible] καὶ δι' αἰτίας ἑτέρας, καὶ στασιάσαντος πρὸς ἀλλήλους [illegible] δήμου καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ, καὶ ἐς μάχας [illegible] πολλοὶ [illegible] καὶ ἐτιτρώσκοντο καὶ ἔθνησκον [illegible] ἐξ ἀμφοτέρων, καὶ οἰκίαι κατεπρήσθησαν συχναί. φοβηθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ, καταλλαγῆναι τῇ τε Φουλβίᾳ καὶ τῷ ὑπάτῳ τῷ Λευκίῳ ἐπειρᾶτο. ὡς δὲ διὰ πολλῶν ἄλλων καὶ τῶν ἐστρατευμένων πρεσβευσάμενος πρὸς αὐτοὺς οὐδὲν ἤνυσε, βουλευτὰς ἔστειλε, τάς τε συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ γεγενημένας ἐκφήνας σφίσι, καὶ δικαστὰς τῶν διαφορῶν αὐτοὺς ποιήσας. ὡς δὲ οὐδὲν οὐδ' οὗτοι πρᾶξαι ἴσχυσαν, πρὸς τὸ στρατιωτικὸν αὖθις ἀπέκλινε. καὶ ἐς τὴν Ῥώμην οἱ στρατιῶται, ὡς καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ βουλῇ κοινωσόμενοί τι συνελθόντες, τούτων μὲν ἠφρόντισαν· ἐς δὲ τὸ Καπιτώλιον ἀθροισθέντες, τάς τε συνθήκας ἃς ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἔθεντο, ἀναγνωσθῆναι σφίσιν ἐκέλευσαν, καὶ ἐκείνας τε ἐπεκύρωσαν, καὶ [illegible] διαφερομένων [illegible] δικαστάς. καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Καῖσαρ ἑτοίμως δικασόμενος κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἐγένετο, ἡ Φουλβία δὲ καὶ ὁ ὕπατος οὐκ ἦλθον, ὡς ἀδικούντων ἐκείνων κατεψηφίσαντο, καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπρέσβευσαν, καὶ μάχη μεταξὺ αὐτῶν συνεκροτήθη, καθ' ἣν ἐκράτησεν ὁ Καῖσαρ, ὥστε πολλοὺς ἔκ τε βουλευτῶν καὶ τῶν ἱππέων φονευθῆναι, καὶ τὸν ὕπατον ἁλῶναι τὸν Λεύκιον, ἀφεθῆναι δέ. ἡ δὲ Φουλβία μετὰ τῶν τέκνων ἀπέδρα πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Καῖσαρ δὲ τά τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καταστησάμενος, καὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον [illegible] μένου (ὁ γὰρ Δομίτιος [illegible] ἀπέπλευσε πρὸς Ἀντώνιον) παρεσκευάζετο ὡς πρὸς τὸν Σέξτον ὁρμήσων. διὰ δὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ [illegible] διὰ τῆς μητρὸς [illegible] λόγους σπείσασθαι, δείσας μὴ καὶ ἀμφοῖν ἅμα πολεμήσειε, καὶ τὸν Σέξτον προετίμησεν, ὅτι τοῦ Ἀντωνίου πιστότερον τε καὶ [illegible] εἶναι [illegible]

[illegible]

τήν τε μητέρα μουκίαν αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ τὴν τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ λουκίου σκριβωνίου λίβωνος ἀδελφὴν ἔγημεν, ὅπως ἐκ τῆς ἐπιγαμίας καὶ τῆς συγγενείας φίλον αὐτὸν ποιήσαιτο. ὁ γὰρ σέξτος τὴν ἀρχὴν ἣν εἶχεν, ὑπὸ τοῦ καίσαρος πρώην περιαιρεθείς, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἀντεχόμενος, ὅτι μὴ τοῦ φόνου τοῦ καίσαρος ἐκείνου μετεσχηκώς, ἤλπιζε καὶ καταχθήσεσθαι πρὸς τοῦ νέου καίσαρος. ὡς δὲ ἔγνω καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν ἐκείνου φόνον ἐπικεκηρυγμένον, ἀπέγνω, καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, ναυπηγῶν τριήρεις, καὶ τοὺς αὐτομολοῦντας δεχόμενος, καὶ τοὺς καταποντιστὰς προσεταιριζόμενος. καὶ ἐν ὀλίγῳ ἐγένετο ἰσχυρός, καὶ τῆς πρὸς τῇ ἰταλίᾳ θαλάσσης ἐκράτησε. προχωρούντων δ' αὐτῷ τῶν πραγμάτων, ἐς σικελίαν ἔπλευσε, καὶ ταύτην κατέσχε, καὶ στρατὸν ἐκεῖθεν πλείω, καὶ ναυτικὸν συνήγαγεν ἰσχυρότατον. διὰ ταῦτά τε, καὶ ἵνα μὴ τῷ ἀντωνίῳ φιλιωθῇ, καταλλαγῆναί οἱ ὁ καῖσαρ ἱμείρετο. διαμαρτὼν δὲ τούτου, ἐκείνῳ μὲν μάρκον ἀγρίππαν πολεμήσοντα ἔπεμψεν, αὐτὸς δ' ἐς γαλατίαν ἀπῆρε. μαθὼν οὖν ὁ σέξτος ταῦτα, ἐς τὴν ἰταλίαν ἀνέπλευσε, καὶ φέρων αὐτὴν ληϊζόμενος. ὁ δὲ δὴ καῖσαρ τὴν γαλατίαν κατέσχε, τὸν μέντοι λέπιδον ἐς τὴν ἀφρικὴν ἔπεμψεν, ἵν' ὡς παρ' αὐτοῦ ταύτην λαβών, καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ ἀντωνίου, αὐτῷ μόνῳ τὴν χάριν ὁμολογῇ. ἀντώνιος δὲ μάρκος ἐς τὴν ἀσίαν ἐλθών, τὰ μὲν αὐτὸς περιϊών, ἐς δέ τινας ἄλλους ἐκπέμπων, τάς τε πόλεις ἠργυρολόγει, καὶ τὰς δυναστείας ἐπίπρασκε. τῆς δέ γε κλεοπάτρας ἐν κιλικίᾳ ὀφθείσης αὐτῷ, ἐρασθεὶς τῆς γυναικός, οὐκέτ' οὐδὲ μίαν φροντίδα τοῦ καλοῦ ἐποιήσατο, ἀλλὰ τῇ αἰγυπτίᾳ ἐδούλευε, καὶ ἄλλα δὲ δι' αὐτὴν ἔπραξεν ἄτοπα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς ἀπέκτεινε, καὶ τέλος ἀπῆρεν ἐς αἴγυπτον. ὅθεν οἱ πάρθοι καὶ πρὶν κεκινημένοι, τότε δὴ καὶ μᾶλλον τοῖς ῥωμαίοις ἐπέθεντο, τοῦ λαβιηνοῦ πρὸς τοῦτο σφᾶς ἐρεθίσαντος, ὃς τῷ βρούτῳ καὶ τῷ κασσίῳ συνεστρατεύετο. πεμφθεὶς δὲ παρ' ἐκείνων ἐς πάρθους συμμαχίαν αἰτησόμενος, ὡς τὴν ἐκείνων ἧτταν ἔγνω, κατέμεινε παρὰ τοῖς βαρβάροις, καὶ τότε τοῦ πολέμου ἡγεμὼν γενέσθαι ὑπέσχετο, καὶ πολλὰ μεταστήσειν τῶν ἐθνῶν ἐπηγγείλατο. ὅθεν καὶ δύναμιν πολλὴν πρὸς τοῦ τῶν πάρθων βασιλέως ὀρώδου ἔλαβε, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ πακόρῳ συνεπέμφθη. καὶ ὁ μὲν πάκορος τὴν συρίαν ἐχειρώσατο, πλὴν τύρου. καὶ ἐς παλαιστίνην ἐνέβαλεν. ὁ δὲ λαβιηνὸς τήν τε κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις. ἀντώνιος δὲ ἐπυνθάνετο μὲν καὶ ταῦτα, ὥσπερ δὴ καὶ τἆλλα τὰ ἐν τῇ ἰταλίᾳ δρώμενα, ὑπὸ δὲ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς μέθης οὔτε τῶν πολιτῶν, οὔτε τῶν συμμάχων ἐφρόντιζε, τῇ κλεοπάτρᾳ δὲ καὶ τοῖς αἰγυπτίοις συνετρύφα, μέχρις οὗ παντελῶς κατελύθη. ὀψὲ δ' οὖν ποτε ἐξαναστάς, ἔπλευσεν ἐς τύρον. τὸν δὲ τοῦ σέξτου προφασισάμενος πόλεμον, ἀπέλιπεν αὐτούς. καὶ διὰ τῆς ἠπείρου μέχρι τῆς ἀσίας περαιωθείς, εἰς τὴν ἑλλάδα διῆλθεν. ἔνθα τῇ τε μητρὶ καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχών, τόν τε καίσαρα πολέμιον ἐποιήσατο, καὶ τῷ σέξτῳ ἐσπείσατο. εἶτα ἐς τὴν ἰταλίαν περαιωθείς, τινὰς μὲν ταύτης κατέσχε, τινὰς δ' ἐπολιόρκει· καὶ ὁ καῖσαρ τὰς δυνάμεις συνήθροιζε. συνερρωγότος οὖν αὐτοῖς τοῦ πολέμου, ἥ τε ἄλλη ἰταλία τετάρακτο, καὶ ἡ ῥώμη δὲ μάλιστα. ἐν τούτοις ἡ φουλβία ἐν σικυῶνι διάγουσα, ἐτελεύτησεν. ὡς δὲ τοῦτ' ἠγγέλθη, τὰ ὅπλα κατέθεντο ἄμφω, καὶ συνηλλάγησαν. καὶ καῖσαρ μὲν σαρδόνα καὶ δαλματίαν, τήν τε ἰβηρίαν καὶ τὴν γαλατίαν ἐκληρώσατο. ἀντώνιος δὲ πάντα τὰ ἄλλα τὰ ὑπὲρ τὸν ἰόνιον, τά τε ἐν τῇ εὐρώπῃ, καὶ τὰ ἐν τῇ ἀσίᾳ ῥωμαίοις ὄντα ἔλαχε. τὰ δ' ἐν τῇ λιβύῃ ἔθνη λέπιδος, καὶ τὴν σικελίαν ὁ σέξτος εἶχεν.

ὅτι ἐσπούδαζεν ὁ καῖσαρ σπείσασθαι τῷ σέξτῳ, καὶ τοῦ σπουδάσματος διήμαρτεν.

ὅτι ἐν ἀσίᾳ ὁ ἀντώνιος ἠργυρολόγει, καὶ ὅτι κλεοπάτρας ἐρασθεὶς ἐδούλευσε.

περὶ λαβιηνοῦ καὶ πακόρου.

ὅτι ἐπολεμώθη τῷ καίσαρι ὁ ἀντώνιος διὰ τὴν φουλβίαν, καὶ ἐσπείσαντο.

miſſa ei matre Mutia, & ſoceri eius L. Scribonij Libonis filia ducta, eo beneficio & affinitate in amicitiã illius ſe inſinuare ſtudens. Sextus enim, adẽpto ſibi pridẽ à Cæſare imperio quod tenuerat, claſſe nitebatur: & quia cædis Cæſaris particeps nõ fuerat, ſpem fouebat, fore ut ab adoleſcente Cæſare reuocaretur. Vt uerò cognouit ſe quoq; ob cædẽ illius proſcriptũ eſſe, deſperato reditu, triremib. ædificãdis, & transfugis recipiẽdis ad bellũ ſe parabat. piratis etiam aſcitis, exiguoq; tẽpore magnis uirib. nitens, Italico mari potitus, proſpero fortunæ flatu Siciliã occupauit, ibiq; aucto exercitu claſſem firmiſsimã cõparauit. His igitur de cauſis, & ne cũ Antonio iniret amicitiã, cũ eo redire in gratiam Cæſar deſiderauit. Sed impos uoti factus, M. Agrippa cõtra illũ miſſo, ipſe in Gallias abijt. Quo Sextus cognito in Italiam appulit, ex eaq; prædas egit. Cæſar Gallijs potitus, Lepidũ in Africã ablegauit, ut ſibi uni, nõ etiã Antonio gratiã illam deberet. M. uerò Antonius in Aſia partim ipſe, partim per alios pecuniã à ciuitatib. exigebat, & præfecturas uendebat. Vt aũt Cleopatra in Cilicia uiſa, mulieris amore captus eſt, omnis honeſtatis abiecta cura, Aegyptiæ ſeruijt, in eius gratiã præter alia indecora, fratrib. illius occiſis, deniq; in Aegyptũ diſceſſit. Vnde factũ eſt, ut Parthi, qui iam ante in motu erant, tum magis etiã Romanos uexarent, à Labieno iritati. Qui cum à Bruto & Caſsio Parthis auxilio miſſus eſſet, audito eorũ interitu apud Barbaros remanſit, ſeq; belli ducẽ profeſſus, & multas gentes ad defectionẽ impulſurũ pollicitus: magnis copijs ab Orode Parthorũ rege acceptis, cum eius filio Pacoro eſt ablegatus, qui Syriã, Tyro excepta, ſubegit, & in Palæſtinã impreſsionẽ fecit. Labienus uerò Ciliciã occupauit, & urbes Aſiæ mediterraneas. Enimuerò Antonius, quamuis & hæc & cætera quæ in Italia gerebantur, audiret: tamen amore & ebrietate præpeditus, neq; ciues neq; ſocios curabat, ſed cum Cleopatra & Aegyptijs genio indulgebat, donec funditùs euerteretur. Ac uix tãdem expergefactus, Tyrum nauigauit: ſed ea per cauſam belli cum Sexto gerendi relicta, per continentem in Aſiam uſq; profectus, in Græciam tranſijt. Vbi cum matre & uxore congreſſus, Cæſare hoſte declarato, cum Sexto pacem fecit. Deinde in Italiã traiecit, ubi quaſdam urbes occupauit, quaſdam oppugnauit. Coegit & Cæſar ſuas copias. Bello inter eos orto, cùm tota Italia, tum Roma turbata fuit. Interea Fuluiæ morte Sicyone nunciata, ambo armis poſitis in gratiam redierunt: ac Cæſar Sardiniam, Dalmatiam, Hiſpaniam & Galliam eſt ſortitus: Antonio cætera omnia, quæ ultra ſinum Ionium in Europa et Aſia Romanis patebant, obuenerunt. Libycas gentes Lepidus, Siciliam Sextus tenuit.

M. Antonius Cleopatræ amore fruitur.

Motus Parthorum.

Cæſaris & Antonij reconciliatio

Imperiũ ſic de integro partiti, bellũ cum Sexto cõmunib. opib. gerendũ decreuerunt. Recõciliata gratia, ſe mutuò in caſtris Brunduſinis cõuiuijs exceperunt, Cæſar Romano & militari more ſine lauticijs, Antonius Aſiano & Aegyptiaco luxu. Cũ inter ſeſe reconciliati uiderentur, Cæſariani circũſteterunt Antoniũ, ab eo pecuniã in pugna Philippica promiſſam flagitantes: quam ut affatim afferret, in Aſiam profectus eſſet. Sed cũ nihil daret, malè ab eis tractatus eſſet, niſi eos Cæſar ampliſsimè pollicẽdo compeſcuiſſet. Deinde bellũ aduerſus Sextũ gerendũ ſuſceperunt. Sed populus Romanus, cũ ob illũ mari dominantẽ, fame & multiplicib. tributis premeretur, indignabatur: neq; ſe continere poterat, quin ut pacẽ cũ eo facerent, poſtularet. Quo non impetrato, ad Sextũ deſecit, & magiſtratus lapidib. foro exegit: & Cæſaris atq; Antonij ſtatuis euerſis, ad ipſos occidendos cõcitatus eſt. Quare uel inuiti de pace cũ Sexto agere ſunt coacti. ac primùm per amicos cũ eo tractarunt: deinde ipſi in colloquiũ conuenerunt, & his conditionib. pacẽ fecerunt: Seruos transfugas libertate donandos, exules (percuſſorib. exceptis) reuocandos eſſe, & quibuſdã eorũ, tribunatus, præturas, & ſacerdotia ſtatim tribuenda. Ipſum Sextũ conſulẽ deſignandũ, & augurem creãdum eſſe. De paternis opibus* mille quingentas quinquaginta myriadas drachmarũ reſtituendas eſſe: Siciliã, Sardiniã, Achaiã, quinquenniũ tenẽdas, trãsfugas nullos ſuſcipiẽdos, claſsi nullas naues adiũgẽdas, nulla in Italia præſidia habẽda: ſed & mare pacandũ, & certũ frumenti numerũ in urbẽ mittendũ eſſe. Has conditiones tabulis inſcriptas apud Veſtales uirgines depoſuerunt, porrectiſq; dexteris inter ſe oſculati ſunt. Inde clamor ingens tam in continente q; in nauib. eſt ſublatus, ut & montes reſonarent. Poſtea cùm alij conuiuia inter ſe agitauere, tum illi ipſi, ac primùm Sextus in naui, poſtea Cæſar & Antonius in littore. Vbi cum utrunque Sextus cum paucis Menæ liberti ſui ſuaſu occidere potuiſſet, qui, ſi uellet, ſe rudentibus reſectis nauigaturum dicebat: noluit, ſed filiam ſuam M. Marcello Cæſaris conſobrino deſpondit. Eo bello dilato, Antonius ex Italia in Græciam reuerſus, longiſsimo tempore ibi & genio indulſit, & ciuitates afflixit, ut quàm infirmiſsimæ Sexto traderentur: & præter alia multa à patrijs moribus abhorrentia, ſe Bacchum iuniorem nominabat, & ab alijs appellari iubebat. Qua de cauſa cum ei Athenienſes Mineruam deſponderent, accipere ſe conditionem illam dixit, & ab eis dotis nomine decies centena millia drachmarum exegit. His rebus occupatus, P. Ventidium in Aſiam præmiſit: qui Labieni Romanas & Parthicas copias acie uicit. ac Parthi multi ab hoſtibus cæſi ſunt, plures à ſe inuicem in fuga conculcati, reliqui in Ciliciam fugerunt. La-

Sexti Pompeij reconciliatio.

X V centenæ L millia aureorũ circiter.

Antonius Bacchus à Mineruæ coniuge 100000 aureorum dotis exegit.

P. Ventidius Baſſus Parthos uincit.

τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν οὕτως αὖθις ἐνείμαντο, τὸν δὲ πρὸς τὸν Σέξτον πόλεμον ἐκοινώσαντο· καὶ ἐπὶ ταῖς καταλλαγαῖς εἱστίασαν ἀλλήλους ἐν τοῖς περὶ τὸ Βρεντέσιον στρατοπέδοις, Καῖσαρ μὲν ῥωμαϊκῶς τε καὶ στρατιωτικῶς, Ἀντώνιος δὲ ἀσιανῶς τε καὶ αἰγυπτίως. καταλλαγμένων δὲ αὐτῶν ὡς ἐδόκουν, περιστάντες τὸν Ἀντώνιον οἱ τότε συνόντες τῷ Καίσαρι, ἀπῄτουν παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα, ἃ κατὰ τὴν μάχην τὴν ἐν Φιλίπποις ὑπέσχετο σφίσι, δι' ἃ καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν, ὅπως πλεῖστα ἀθροίσῃ, ἐστάλη. κἂν ἐξειργάσαντό τι αὐτὸν μηδὲν διδόντα, εἰ μὴ σφᾶς ὁ Καῖσαρ κατέσχεν, ἐλπίσι μετεωρίσας αὐτούς. καὶ μετὰ τοῦτο τὸν πρὸς τὸν Σέξτον πόλεμον ἤγοντο. λιμοῦ δὲ τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Σέξτου θαλασσοκρατοῦντος πιέζοντος, τελῶν τε πολλῶν καὶ παντοίων ἐπιτασσομένων αὐτοῖς, δεινῶς ἤσχαλλον, καὶ οὐχ ἡσύχαζον, ἀλλὰ παρεκάλουν σφᾶς συμβῆναι τῷ Σέξτῳ. ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, πρὸς τὸν Σέξτον ἀπέκλιναν, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας λίθοις ἐξήλασαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, τάς τε τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου εἰκόνας κατέβαλον, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ὡς ἀποκτενοῦντες σφᾶς ὥρμησαν. ὅθεν ἠναγκάσθησαν τῷ Σέξτῳ καὶ ἄκοντες ἐπικηρυκεύσασθαι· καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἑταίρων αὐτῷ διελέχθησαν, ἔπειτα καὶ αὐτοὶ ἐς λόγους ἦλθον, καὶ ἐποιήσαντο συνθήκας, ὥστε τοὺς αὐτομολήσαντας τῶν δούλων ἐλευθέρους εἶναι, καὶ τοὺς ἐκπεσόντας, πλὴν τῶν σφαγέων, κατελθεῖν, καί τισιν αὐτῶν δημαρχίας τε καὶ στρατηγίας, καὶ ἱερωσύνας εὐθὺς δοθῆναι. αὐτὸν δὲ τὸν Σέξτον ὕπατόν τε αἱρεθῆναι, καὶ οἰωνιστὴν ἀποδειχθῆναι, κἀκ τῆς πατρῴας οὐσίας χιλίας πεντακοσίας πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν κομίσασθαι, καὶ Σικελίας καὶ Σαρδοῦς τῆς τε Ἀχαΐας ἐπὶ πέντε ἔτη ἄρξαι, μὴ αὐτομόλους δεχόμενον, μὴ ναῦς ἐπικτώμενον, μή τινα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔχοντα φρουράν· ἀλλὰ τήν τε εἰρήνην τὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ αὐτῷ πρυτανεύοντα, καὶ σῖτον τοῖς ἐν τῇ πόλει τακτὸν πέμποντα. τὰς γοῦν συνθήκας ταύτας συγγραψάμενοι, καὶ τὰ γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παραθέμενοι, δεξιάς τε σφίσιν ἔδοσαν, καὶ ἀλλήλους ἐφίλησαν· καὶ ἐπὶ τούτοις ἄπλετος ἠγέρθη βοὴ, κἀκ τῆς ἠπείρου, κἀκ τῶν νεῶν, ὥστε καὶ τὰ ὄρη συνηχῆσαι. μετὰ ταῦτα μέντοι οἵ τε ἄλλοι ὑπεδέχοντο ἀλλήλους καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, πρότερος μὲν ὁ Σέξτος ἐν τῇ νηῒ, ἔπειτα καὶ ὁ Καῖσαρ ὅ τε Ἀντώνιος ἐν τῇ ἠπείρῳ. δυνηθεὶς δὲ ὁ Σέξτος ἄμφω ἐν τῷ σκάφει σὺν ὀλίγοις ὄντας κτανεῖν, ὡς καὶ ὁ ἀπελεύθερος αὐτῷ Μηνᾶς συνεβούλευσε, τεμὼν (εἰπὼν) ἂν βούλοιτο τὰ πρυμνήσια, καὶ ἀποπλεύσειν, οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα Μάρκῳ Μαρκέλλῳ τῷ τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῷ ἐνεγγύησε. καὶ οὕτω μὲν ὁ πόλεμος ἀνεβέβλητο. ἐς τὴν Ἑλλάδα δ' ὁ Ἀντώνιος ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐπανελθὼν, ἐπὶ πλεῖστον ἐν ταύτῃ διέτριψε, ταῖς τε ἐπιθυμίαις ἐμπιμπλὰς, καὶ τὰς πόλεις κακῶν, ὡς ἀσθενέστατοι τῷ Σέξτῳ παραδοθῶσι, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἐξαλλάττων παρὰ τὰ πάτρια· καὶ Διόνυσον νέον ἑαυτὸν ἐκάλει, καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ὀνομάζεσθαι ἤθελε. καὶ Ἀθηναίων διὰ ταῦτα τὴν Ἀθηνᾶν αὐτῷ κατεγγυωμένων, δέχεσθαί τε τὸν γάμον ἔφη, καὶ προῖκα μυριάδας ἑκατὸν ἐπράξατο παρ' αὐτῶν. κἀκεῖνος μὲν περὶ ταῦτα εἶχε, τὸν δὲ Βεντίδιον τὸν Πόπλιον εἰς τὴν Ἀσίαν προέπεμψεν, ὃς τῷ Λαβιηνῷ συμμίξας μετά τε τῶν περὶ αὐτὸν Ῥωμαίων καὶ τῶν Πάρθων παρατεταγμένῳ, τρέπει τε τούτους, καὶ πολλοὶ μὲν τῶν Πάρθων παρὰ τῶν πολεμίων ἐσφάγησαν, πλείους δ' ὑπ' ἀλλήλων ἐφθάρησαν ἐν τῇ φυγῇ συμπατούμενοι, οἱ δὲ περιλειφθέντες ἐς Κιλικίαν ἔφυγον. ὁ Λα-

ὅτι Καῖσαρ [illegible] τῷ Σέξτῳ [illegible] καὶ Ἀντώνιος.

ὅτι ταραχθέντων ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὸν λιμὸν, [illegible] τῷ Σέξτῳ [illegible] ἐπικηρυκεύσαντο.

ὅτι δυνάμενος ὁ Σέξτος τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Καίσαρα ἐν τῷ σκάφει [illegible], καὶ [illegible] τὸν Καίσαρα [illegible].

ὅτι Ἀντώνιος ἐν τῇ Ἑλλάδι [illegible].

Βιηνὸς

Ἀφ[illegible] Βεντιδίου καὶ Κιλικίαν, καὶ τὴν Συρίαν.

βιώσεσθαι δὲ αὖθις ἐπιμάχεσθαι ἔμελλεν ἐς χεῖρας αὐτῷ. οἱ δὲ στρατιῶται ἀθυμοῦντες διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φυγὴν, ἀποδρᾶναι νυκτὸς ἐπεχείρησαν. καὶ τοῦτ' ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Βεντίδιος, πολλοὺς μὲν ἐν τῇ ἀποχωρήσει λοχήσας ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο. ἐκεῖνος δὲ τότε μὲν διέφυγεν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἑάλω, ὃς τοῦ πατρὸς Καίσαρος ἐξελεύθερος ὢν, τότε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐς Κύπρον ἐπέσταλτο. Βεντίδιος δὲ τὴν Κιλικίαν ἐκομίσατο, καὶ Σίλωνα μεθ' ἱππέων ἐς τὸν Ἀμανὸν προέπεμψεν (ὄρος δὲ τοῦτ' ἐστὶν ἐν μεθορίῳ κείμενον Συρίας καὶ Κιλικίας, κομιδῇ στενὴν ἔχον τὴν δίοδον) ἔνθα καὶ ἐκινδύνευσεν ἂν ὑπὸ τῶν παρὰ τοῦ Πακόρου τεταγμένων φυλάττειν αὐτὸ, εἰ μὴ κατὰ τύχην ὁ Βεντίδιος μαχομένῳ αὐτῷ ἐπιστὰς ἐβοήθησε. καὶ οὕτω τήν τε Συρίαν, πλὴν τῶν Ἀραδίων, παρέλαβεν, ἅτε ἐκλελειμμένην, καὶ τὴν Παλαιστίνην κατέσχεν. Ἀππίου δὲ Κλαυδίου καὶ Γαΐου Νωρβανοῦ ὑπατευόντων, τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας βαρυνόμενον ταῖς εἰσπράξεσιν, ἐστασίασε, καὶ ἐκείνοις, καὶ τοῖς ὑπηρέταις, τοῖς τε στρατιώταις, τοῖς συνεισπράττουσι σφίσι τὰ χρήματα, ἐς χεῖρας ᾔεσαν. ὁ δὲ Καῖσαρ τὴν Λιβίαν ἔγημεν. ἦν δὲ αὕτη θυγάτηρ μὲν Λιβίου Δρούσου, ὃς ἑαυτὸν μετὰ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἥττης διεχειρίσατο, γυνὴ δὲ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἔγκυος ἦν ἐξ αὐτοῦ μῆνα ἕκτον. διστάζοντος δὲ διὰ τοῦτο τοῦ Καίσαρος ἀγαγέσθαι αὐτὴν ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, οἱ ἱερῆς οἱ ποντίφικες, κἂν εἰ μὴ ὅσιον εἴη τοῦτο φροντίσαντες, εἶπον· ὡς εἰ μὲν ἐν ἀμφιβόλῳ τὸ κύημα ἦν, ὑπερβαλέσθαι τὸν γάμον ἐχρῆν· ὁμολογουμένου δὲ αὐτοῦ, οὐδὲν κωλύει αὐτὸν γενέσθαι. τάχα μὲν οὕτως καὶ ἐν τοῖς πατρίοις τοῦτ' εὑρόντες, εἰ δὲ καὶ μὴ εὗρον, οὕτως ἂν τοῦτο εἰπόντες διὰ τὸν Καίσαρα. ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, ὥσπερ τις πατήρ. συνοικοῦσα δ' ἤδη ἡ γυνὴ τῷ Καίσαρι, τίκτει Κλαύδιον Δροῦσον Νέρωνα, καὶ αὐτὸν ὁ Καῖσαρ τῷ πατρὶ ἔπεμψεν· ὃς τελευτῶν οὐ πολλῷ ὕστερον, τούτῳ τε καὶ τῷ Τιβερίῳ ἐπίτροπον αὐτὸν τὸν Καίσαρα κατέλιπεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Καῖσάρ τε καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν. οὐ γὰρ ἐθελονταὶ, ἀλλ' ἀναγκαστοὶ τὴν ὁμολογίαν πεποιημένοι, οὐδ' ἐνέμειναν ταύτῃ. ἔμελλον μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ σκῆψις αὐτοῖς ἐγίνετο, μαχέσασθαι. τίνας δ' οὖν καὶ [illegible] αὐτοῖς αἰτίας λαβὰς [illegible] δεδώκασι. Μηνᾶς γὰρ ἐξελεύθερος ὢν τοῦ Σέξτου, καὶ ἐν τῇ Σαρδοῖ τῇ νήσῳ τυγχάνων, ὑποπτευθεὶς διά τε ἄλλα τινὰ, καὶ ὅτι τῷ Καίσαρι ἐκοινολογεῖτο, καὶ μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Σέξτου ὡς λόγους δώσων ὧν ἂν διῳκήκει, τοὺς μὲν πεμφθέντας ἀπέκτεινε· τῷ δὲ νῆσον τῷ Καίσαρι, καὶ τὸ ναυτικὸν, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα, καὶ ἑαυτὸν παραδέδωκε. ὁ δὲ αὐτὸν μεγάλως τε ἐτίμησε· δακτυλίοις τε γὰρ χρυσοῖς ἐκόσμησε, καὶ τοῖς ἱππεῦσι συγκατηρίθμησε. τὸ δὲ τῶν δακτυλίων τοιοῦτόν ἐστιν. οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων, οὐχ ὅτι τῶν ἀπελευθέρων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐλευθέρων, πλὴν τῶν βουλευτῶν καὶ ἱππέων, δακτυλίοις χρυσοῖς κεχρῆσθαι ἐξῆν, εἰ μὴ ὁ τὸ κράτος ἔχων τοῦτ' ἐπιτρέψει. τοῦτον οὖν τοῦ Σέξτου ἐκδοθῆναι οἱ αἰτήσαντος, ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐξέδωκεν, ἀντεγκαλῶν τῷ Σέξτῳ, τό τε αὐτομόλους τε ὑποδέχεσθαι, καὶ ναυπηγεῖν τριήρεις παρὰ τὰ ὡμολογημένα, καὶ ἕτερα. ὁ δὲ δὴ Σέξτος διά τε τὸν Μηνᾶν, καὶ δι' ἄλλα τὸν Καίσαρα αἰτιώμενος, πέμψας πολλὰ τῆς Καμπανίας ἐπόρθησε. καὶ ὁ Καῖσαρ τοῦτο μαθὼν, τόν τε Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμψατο: καὶ ὁ μὲν Λέπιδος οὐκ εὐθὺς ὑπήκουσεν· Ἀντώνιος δὲ ἦλθε μὲν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐς τὸ Βρεντέσιον, πρὶν δὲ τῷ Καίσαρι συνελθεῖν, δείσας, ὅτι λύκος ἐς τὸ στρατήγιον αὐτοῦ ἐσελθὼν, καὶ στρατιώτας ἔφθειρεν, ἐς τὴν Ἑλλάδα πάλιν ἀνέστρεψε, προφασισάμενος τὰ τῶν Πάρθων ὡς κατεπείγοντα.

ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας ἐστασίασε.

ὅτι τὴν Λιβίαν ἔγημεν ὁ Καῖσαρ ἔγκυον οὖσαν, [illegible] αὐτῷ.

τίσι πάλαι τῶν Ῥωμαίων δακτυλίοις χρυσοῖς ἐξῆν.

διὰ τίνας αἰτίας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν.

bieno prælium redintegraturo, cum Ventidius milites eius ob fugã Barbarorũ minus alacres, noctu aufugere uelle ex transfuga cognouiſſet, multos in diſceſſu per inſidias exceptos occidit, cæteros ad ſe attraxit: ac tum quidẽ Labienus euaſit, ſed poſt à Demetrio Cæſaris patris liberto, quem tum Antonius in Cyprum miſerat, captus eſt. Ventidius Ciliciа recepta, Silonem cum equitib. ad Amanum præmiſit, montẽ in cõfinio Ciliciæ & Syriæ ſitum, cuius peranguſti ſunt aditus. Vbi diſcrimen adiiſſet à Parthis, quos Pacorus præſidij cauſa ibi reliquerat, niſi ei pugnanti Ventidius fortuito ſuperuẽtu opem tuliſſet. Sic etiam Syriam recepit, præter Aradios. Deinde Palæſtina quoq; potitus eſt. Appio Claudio & C. Norbano Coss. multitudo, publicanorum exactionib. onerata, per ſeditionem cum eis, miniſtris & militib. eorũ, uectigalium exigendorum adiutorib. dimicauit. Cæſar Liuiam, Liuij Druſi filiam, qui poſt pugnam Philippicam ſibi manus attulerat, Neroni nuptam, uxorem duxit. Quæ cum ex priore marito ſextum iam menſem ferret uterũ, dubitans an ritè nuptiæ fierent, à pontificib. hoc reſponſi tulit: " Si conceptus ambiguus eſſet, eas " fuiſſe differendas: ſed cum de eo conſtet, nihil " obſtare quo minus fiãt. quod haud ſcio an ſic in libris ſuis ſcriptũ inuenerint, an in Cæſaris gratiam ſic pronunciarint. Elocauit autem eam ipſe maritus, tanq; pater. Iam Cæſaris materfamilias Cl. Druſum Neronem parit mulier, quem Cæſar patri miſit. Is longo tempore poſt moriens, & huic & Tiberio ipſum Cæſarem tutorem reliquit. Interea Cæſar & Sextus, qui non ſpõte, ſed coacti inter ſeſe pepigerant, rupto fœdere bellum geſſerunt: ad quod ultrò propenſi, præbita occaſione, facilè inclinarunt. Menas enim Sexti libertus, in Sardinia agens, cùm ob alia, tum ob habitos cum Cæſare ſermones ſuſpectus, cum à Sexto quaſi ad reddendam geſtæ prouinciæ rationem accerſeretur, legatis occiſis, inſulam, legiones, claſſem, ſemetipſum Cæſari tradidit. à quo magnis honoribus ornatus, aureos anulos accepit: quos olim Romæ nec libertis, nec liberis, niſi imperator permiſiſſet, geſtare licebat, ſed ſenatorib. & equitib. dũtaxat. Hũc igitur cũ dedi ſibi Sextus poſtulaſſet, Cæſar aũt non dedidiſſet, uiciſsim queſtus, illũ & transfugas recipere, & triremes ædificare, & alia præter pacta & conuenta facere: tum propter Menam, tum ob alia crimina, miſsis militibus Campaniam longè lateq; uaſtauit. Quo Cæſar cognito, Lepidum & Antonium accerſiuit. ac Lepidus quidẽ non ſtatim obtemperauit: Antonius etſi è Græcia Brundiſium uenit, tamen priuſq; cum Cæſare congrederetur, lupi in prætoriũ ſuum ingreſſu, qui milites aliquot ibi interfecerat, territus, per cauſam belli Parthici quo urgeretur, in Græciam rediit.

Liuia.

Cl. Druſus Nero Tiberius.

Menæ à Sexto Pompeio defectio.

S. Pompeij & Cæſaris bellum.

Sextus factus alacrior, claſſe Italiam aggreſſus, multas clades & inferebat & accipiebat, in naualib. tamen pugnis ſuperior: ut Cæſar nauib. cōplurib. tā bello q̄ ui tēpeſtatū amiſsis, deſperata Sicilia, bene ſecū agi putaret, ſi orā maritimā tueretur. Qua re Sextus elatior, Italiā uexabat, Apollophane in Africā miſſo. Cæſar & nauib. multis fabricatis, & remigib. à ſenatorib. equitib. & plebeijs corrogatis, & militib. ſcriptis, & pecunia undiq; coacta, ordinanda Italia & Gallia occupatus, Agrippæ naualem inſtructionē exercēdā & exornādā tradidit. Is & nauib. & remigib. in unū conductis, illas refecit, hos ut in tabulatis remigarent exercuit. Quæ dum fierent, Romani & principū diſcordijs & prodigijs terrebantur, eo potiſsimū, q albā gallinam ramum lauri cum baccis ferētem, aquila correptā in Liuię gremiū deiecit. Id quod ſignū haud exiguū uidebatur. Enimuero Liuia gallina curāda, & lauro plantāda, quæ radicib. actis creuit, utiq; Cæſaris potentiā gremio cōplectebatur, omnib. in reb. eius domina futura. Interea tēporis Antonius ex Syria in Italiā profectus, ut Cæſari parū feliciter cū Sexto belligerāti opē ferret, nō permāſit: ſed nauibus partim ei datis, partim promiſsis, milites uiciſsim accepit. Priuſq; aūt ad bellū Parthicū reuerteretur, cōtrouerſia inter eos orta, per Octauiā Cæſaris ſororē cōpoſita eſt, quæ cū Antonio poſt Fuluiæ obitū, luctu ob priorē maritū nōdū finito, nupſiſſet: ſenatuſcōſulto mulcta illa ſublata eſt. Tū etiā, ut per affinitatē arctiore neceſsitudinis uinculo aſtringerētur, Antyllo Cæſar Antonij filio ſuā filiā deſpōdit. Hæc tēporū cauſa uterq; fingebat, & ſimulabat omnia. Sexto aūt & Cōſulatū & auguratū eripuerunt, ſibiq; principatū in aliud quinquenniū uendicarunt, priore quinquennio iam elapſo. Antonio in Syriā properāte, Cæſar bello cū Sexto gerēdo, ad quē Menas homo perfidus, ſemperq; potētiores colere ſolitus, denuò transfugerat, intentus: primo uere in Siciliā traiecit, & multitudine ac magnitudine nauiū fretus, turrib. præſertim quas gerebāt, unde tāq; de muro ex ſuperiore loco pugnarēt, ſpē cōceperat inſulæ claſſe occupādę. Sed intereundū grauiſsima tēpeſtate cōplures naues amiſit, & Menas in reliquas turbatas inuectus, multas cremauit, nōnullas attraxit. Ac niſi rurſus ad Cæſarē defeciſſet, & claſſem illi ſuam tradidiſſet: tū etiā irrita fuiſſet illius expeditio. Menę trāsfugij cauſa fuit, q in omnib. ſuſpectū ſe eſſe uidebat Sexto. Sed ne Cæſar quidē amplius ei fidē habuit, & claſſe recepta in cōtinētē rediſt, peditatū p occaſionē trāſportaturus. Sextus uerò eius traiectū Meſſanæ obſeruans, Democharē in Mylis cōtra Agrippā, à Cæſare cū nauib. Liparæ relictū, in procinctu eſſe iuſsit. Vbi cum diutius commorati eſſent, tandem

Albæ gallinæ prodigium.

Octauia.

Menæ perfidus.

ὁ δὲ Σέξτος προθυμότερον ἐπέθετο τῶν πραγμάτων, καὶ τῇ Ἰταλίᾳ ἐπέπλει, καὶ πολλὰ μὲν ἐκάκου, οὐ μείω δὲ καὶ ἀντέπασχε. ἐν ναυμαχίαις γε νικῶν, οἱ τοῦ Σέξτου μᾶλλον ἐκράτουν, πολλῶν μὲν νεῶν τοῦ Καίσαρος καὶ ἐν ταῖς ναυμαχίαις φθαρεισῶν, πολλῶν δὲ καὶ ὑπὸ βιαίων πνευμάτων κατακλυσθεισῶν, ὥστε τὸν Καίσαρα βουλόμενον ἐς Σικελίαν ἐμβαλεῖν, τοῦτο μὲν ἀπογνῶναι, τῆς δὲ παραθαλασσίας ἐπαρκῆ τὴν φυλακὴν ποιεῖσθαι ἀγαπητῶς. ὁ Σέξτος δ᾽ ἔτι μᾶλλον ἤρθη, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Ἰταλίαν ἐκάκου, ἐς δὲ τὴν Λιβύην τὸν Ἀπολλοφάνην ἀπέστειλε. Καῖσαρ μέντοι πλοῖά τε πολλὰ ἐναυπήγει, καὶ ἐρέτας παρά τε τῶν βουλευτῶν, καὶ τῶν ἱππέων, καὶ τοῦ δήμου συνέλεγεν, ὁπλίτας τε κατέλεγε, καὶ χρήματα πανταχόθεν συνήθροιζε· καὶ αὐτὸς μὲν τά τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλατίᾳ διέταττε, τῷ δ᾽ Ἀγρίππᾳ τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν ἐνεχείρισε, κατασκευάσαι καὶ ἐξασκῆσαι τοῦτο κελεύσας. καὶ ὃς τάς τε ναῦς καὶ τοὺς ἐρέτας ἤθροισε, καὶ τὰς μὲν κατεσκεύασε, τοὺς δὲ ἐπ᾽ ἰκρίων ἐρέττειν ἤσκει. οἱ δ᾽ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν καὶ ταῖς τῶν ἀρχόντων πρὸς ἀλλήλους στάσεσιν, ἐθράττοντο δὲ αὖθις καὶ σημείοις ἄλλοις τε, καὶ ὅτι λευκὴν ὄρνιν κλώνιον δάφνης ἐγκάρπου φέρουσαν ἀετὸς ἁρπάσας, ἐς τὸν κόλπον τῆς Λιβίας ἐνέβαλεν· ὃ οὐ μικρὸν σημεῖον ἐδόκει. ἡ δὲ τῆς τε ὄρνιθος ἐπεμελήθη, καὶ τὴν δάφνην ἐφύτευσε, καὶ ἡ μὲν ῥιζωθεῖσα ηὔξησεν, ἡ δὲ Λιβία ἐγκολπώσασθαι τὴν τοῦ Καίσαρος ἰσχὺν, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ κρατήσειν ἔμελλεν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθε μὲν ὁ Ἀντώνιος ἐκ τῆς Συρίας ἐς Ἰταλίαν, ὡς τῷ Καίσαρι διὰ τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ τοῦ πρὸς τὸν Σέξτον μεθέξων πολέμου, οὐ μέντοι παρέμεινεν, ἀλλὰ ναῦς δοὺς αὐτῷ, καὶ ἑτέρας πέμψειν ἐπαγγειλάμενος, στρατιώτας ἀντέλαβεν. αὐτὸς δὲ ὡς ἐπὶ Πάρθους στρατεύσων ἀπῄει. πρὶν δὲ ἀπιέναι αὐτόν, ἠλλάττοντο ἀλλήλους· ἀλλὰ καὶ διηλλάγησαν, τῆς Ὀκταβίας τὰς διαλλαγὰς πραξάσης. ἡ δὲ Ὀκταβία τοῦ Καίσαρος ἦν ἀδελφή, ἣ μετὰ θάνατον τῆς Φουλβίας τῷ Ἀντωνίῳ συνήφθη παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ᾧ συνῴκει πρότερον, τελευτήσαντος. καὶ ἐπεὶ οὔπω παρῆν ὁ πένθιμος χρόνος, ψήφῳ τῆς συγκλήτου ἐλύθη τὸ ἐπιτίμιον. καὶ τότε δέ, ἵνα πλέον αὐτοῖς ἐκ συγγενείας σύνδεσμος γένοιτο, Ἀντύλλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου υἱῷ τὴν θυγατέρα ὁ Καῖσαρ τὴν ἑαυτοῦ κατηγγύησεν. ἔπλαττον δὲ πάντα καὶ ὑπεκρίνοντο διὰ τὰ τότε σφίσιν ὑπάρχοντα πράγματα. τὸν δὲ Σέξτον τῆς τε ἱερωσύνης ἔπαυσαν καὶ τῆς ὑπατείας, ἑαυτοῖς δὲ τὴν ἡγεμονίαν ἐς ἄλλην πενταετίαν ἐπεξέτειναν. ἡ γὰρ προτέρα ἐκπεπλήρωτο ἤδη, καὶ Ἀντώνιος μὲν ἐς Συρίαν ἀπήγετο, Καῖσαρ δὲ ἐς τὸν πρὸς Σέξτον πόλεμον ἡτοιμάζετο. ὁ δὲ Μηνᾶς πρὸς τὸν Σέξτον αὖθις ηὐτομολήκει, ἄπιστος ὤν, καὶ θεραπεύων ἀεὶ τὰ τῶν κρατούντων. Καῖσαρ δ᾽ ἐπιστάντος τοῦ ἔαρος, ὥρμησε κατὰ τῆς Σικελίας, πλείστας ἐλπίδας τῷ στόλῳ αὐτοῦ, τῷ τε πλήθει θαρρῶν τῶν σκαφῶν, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τοῖς πύργοις οὓς ἔφερον, ἵν᾽ ἐξ αὐτῶν ὡς ἀπὸ τείχους ἐξ ὑπερδεξίων ἀνταγωνίζωνται. ἀπιόντι δὲ χειμὼν συνέβη βαρύτατος, καὶ πολλὰς ἔφθειρε τῶν νεῶν, καὶ ὁ Μηνᾶς ταῖς λοιπαῖς τεταραγμέναις ἐπιρραχθείς, συχνὰς μὲν ἔκαυσε, τὰς δ᾽ ἀνεδήσατο. καὶ εἰ μὴ αὖθις πρὸς Καίσαρα ηὐτομόλησε, καὶ τὸ ναυτικὸν ὅπερ ἦρχε παρέδωκεν, ὡς κενὸν ἂν καὶ τότε τῷ Καίσαρι ὁ ἐπίπλους ἐγεγόνει. αὐτομολῆσαι δ᾽ ὁ Μηνᾶς πρὸς αὐτὸν ἔσχε παρὰ τοῦ Σέξτου ὑποπτευόμενος. ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὁ Καῖσαρ ἔτι αὐτῷ ἐπίστευσεν. ἐπεὶ δὲ τὸν στόλον αὖθις ὁ Καῖσαρ ἀνεκτήσατο, ἐς τὴν ἄπειρον ἀνεκομίσθη, ὡς τὸ πεζὸν τοῦ στρατεύματος ἐς τὴν Σικελίαν, ὅτε καιρός, περαιώσων. ὁ δὲ Σέξτος ἐν Μεσσήνῃ τὸν αὐτοῦ διάπλουν ἐτήρει. τῷ δ᾽ Ἀγρίππᾳ ἐς Λιπάραν σὺν ναυσὶ καταλειφθέντι παρὰ τοῦ Καίσαρος, Δημόχαριν ἀνθορμίσαι ἐν Μύλαις ἐκέλευσε, καὶ διέτριψαν ἱκανὸν χρόνον ἀπέσχοντο. τέλος δέ, ὁ Ἀγρίππας

ὅτι ὀκταβία ἡ τοῦ καίσαρος ἀδελφὴ τῷ ἀντωνίῳ συνῴκησεν.

ὅτι ἑαυτοῖς ὁ καῖσαρ καὶ ἀντώνιος τὰς ἡγεμονίας ἐψήφισαν.

ὅτι ἐσφάλη ὁ καῖσαρ ὑπὸ τῷ χειμῶνι προσβαλών.

ὁ Ἀγρίππας σὺν ταῖς ἀρίσταις τῶν νεῶν ἐπὶ κατασκοπὴν τῶν ἐναντίων ἀπελήλυθε, καὶ ὡς οὔτε πάντας κατεῖδεν, οὔτ' ἀναχθῆναί τις ἠθέλησεν, ἐπανῆλθε, καὶ παρεσκευάζετο ὡς πολεμήσων τῇ ὑστεραίᾳ. τὰ δ' αὐτὰ καὶ τῷ Δημοχάρει συνεβεβήκει, καὶ ἀντιπαρεσκευάζετο ἐκεῖνος, ὡς τοῖς πολεμίοις ἐπελευσόμενος, καὶ τὸν Σέξτον δὲ μετεπέμψατο. ὡς δὲ ἡμέρα τε ἤδη ὑπέλαμπε, καὶ ἄμφω τὰ ναυτικὰ ἐπ' ἀλλήλας ἔπλεον, καὶ τῆς ναυμαχίας ἀπήρξαντο, καὶ ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἀγχωμάλως ἠγωνίσαντο. ὀψὲ δ' οὖν ποτε καὶ πρὸς νύκτα ἤδη οἱ τοῦ Καίσαρος ἐκράτησαν, οὐ μέντοι καὶ ἐπεδίωξαν. Καίσαρ δὲ τοῦ Σέξτου ἐκ τῆς Μεσσήνης διὰ τὴν ναυμαχίαν ἀπάραντος, ἀκινδύνως ἐπεραιώθη πρὸς Ταυρομένιον. ἤδη δὲ τῆς ναυμαχίας παυθείσης, αὐτίκα πρὸς τὴν Μεσσήνην ὁ Σέξτος ἀφίκετο, καὶ μαθὼν περαιωθέντα τὸν Καίσαρα, προσέμιξεν αὐτῷ κατὰ γῆν. καὶ ὁ Καίσαρ τοῦ τε ναυτικοῦ τὸ πλεῖον ἀπέβαλε, καὶ αὐτὸς ὀλίγου προσδιεφθάρη· τινὰς δ' οὖν ἐς τὴν ἤπειρον διέσωσε, ἤχθετο δὲ τοῦ στρατεύματος ἐν τῇ νήσῳ ἀπολειφθέντος, καὶ οὐ πρὶν ἀνεθάρσησεν, ἕως ἰχθὺς ἀναθορὼν ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτόματος, πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσε. τοῦτο γὰρ οἱ μάντεις δηλοῦν ἐξηγήσαντο, ὅτι δουλώσεται τὴν θάλασσαν. ὁ δὲ τοῦ Καίσαρος στρατὸς ἐπολιορκεῖτο, καὶ ἐπειδὴ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπον σφᾶς, καὶ ὁ βοηθήσων οὐκ ἦν, ὁ τούτων ἄρχων Κορνιφίκιος τὰ σκάφη ὅσα ἐκ τῆς ναυμαχίας περιεσώσατο, ἐνέπρησε, καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς Μύλας ἀπῆγε τὸ στρατιωτικὸν· καὶ πολλὰ ἐκακώθησαν διὰ τῶν ἐναντίων ἐφεπομένων αὐτοῖς ἔν τε τῇ ἄλλῃ πορείᾳ, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ποταμῶν διαβάσεσι, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὕτως ἔπασχον. τῇ δ' ἐς τελευταίᾳ πάντα αὐτοὺς ἐκάκωσαν, προσγενομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ Σέξτου. καὶ πάντες ἂν διεφθάρησαν, εἰ μὴ σφῶν καὶ ἄκοντες ἀπέσχοντο οἱ πολέμιοι. ὁ γὰρ Ἀγρίππας νικήσας τὴν ναυμαχίαν, ἐς Σικελίαν ἐπεραιώθη, καὶ σῖτόν τε τῷ στρατῷ καὶ βοήθειαν ἔπεμψε. καὶ ὁ Σέξτος αὐτὸν τὸν Ἀγρίππαν ἥξειν ἐκεῖ προσδοκήσας καὶ φοβηθεὶς, αὐτίκα ἀνεχώρησεν, ὥστε σκεύη τινὰ καὶ ἀνδράποδα καταλιπεῖν ἐν τῷ ἐρύματι, δι' ὧν τραφέντες οἱ περὶ τὸν Κορνιφίκιον, πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ἀπῆσαν· οὓς ὁ Καίσαρ ἐπαίνοις καὶ δωρεαῖς ἀντετίμησε. μετὰ τοῦτο δ' ἐς Σικελίαν ἐλθόντι τῷ Καίσαρι, περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ὁ Σέξτος ἀντεστρατοπεδεύσατο. ἐντυγχανομένων δ' ἀλλήλοις καὶ ἀκροβολιζομένων, τῷ μὲν Σέξτῳ ὁ Γάλλος, τῷ δὲ Καίσαρι ὁ Λέπιδος σὺν ταῖς δυνάμεσι προσεγένοντο. καὶ ὁ μὲν Γάλλος ἐπέρρωσε τὸν Σέξτον, ὁ δὲ Λέπιδος διηνέχθη τῷ Καίσαρι, αὐτὸς μὲν ἐκ τοῦ ἴσου συνδιοικεῖν αὐτῷ τὰ πάντα βουλόμενος, ἐκείνου δὲ ὡς ὑποστρατήγῳ αὐτῷ χρωμένου ἐν ἅπασι. διὸ καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἀπέκλινε, καὶ ἐκοινολογεῖτο δ' ἀπορρήτως αὐτῷ. ὃ ὑπονοήσας ὁ Καίσαρ, ἔσπευσε πρίν τι νεοχμωθῆναι, διὰ μάχης τῷ Σέξτῳ χωρῆσαι. καὶ ναυμαχίας τε κατὰ θάλασσαν συρραγείσης, καὶ κατὰ τὴν γῆν τῶν πεζῶν ἀμφοῖν παρατεταγμένων ἐπὶ πολὺ τῆς ναυμαχίας γινομένης ἰσορρόπου τε καὶ ἰσοπαλοῦς, τὰ πεζὰ καὶ ἄμφω στρατεύματα ἐθεῶντο, καὶ ἠγωνίων. ἐπεὶ δ' οἱ τοῦ Σέξτου ἐτράποντο, οἱ μὲν ἐπαιάνισαν, οἱ δ' ὠλοφύροντο. καὶ οἱ μὲν τοῦ Σέξτου πεζοὶ πρὸς τὴν Μεσσήνην ἐχώρουν, ὥστε καὶ αὐτοὶ συνηττηθέντες τῷ ναυτικῷ. ὁ δὲ Καίσαρ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν ἀπολλυμένων ἐς τὴν γῆν ὑπεδέχετο, καὶ τῶν σκαφῶν ὅσα προσώκελλον ἐνεπίμπρα. κἀν τούτῳ ὁ μὲν Δημόχαρις ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν, ὁ δ' Ἀπολλόδωρος τῷ Καίσαρι προσεχώρησε. τοῦτο δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ Γάλλος καὶ οἱ ἱππεῖς σὺν αὐτῷ πάντες, καὶ τινες τῶν πεζῶν πεποιήκασιν. ὁ Σέξτος δ' ἐν τούτῳ ἀπογνοὺς, καὶ τὴν θυγατέρα καὶ ἄλλους παραλαβὼν, τά τε χρήματα καὶ τῶν ἄλλων τὰ τιμιώτατα ἐς τὰς ναῦς τὰς κρατίστους τῶν σωθεισῶν ἐμβαλὼν, ἀπῆρε νυκτὸς, ὅτι ἐπιδίω-

ναυμαχία τοῦ Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος.

μάχη Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος.

ὅτι διηνέχθη ὁ Καίσαρ καὶ ὁ Λέπιδος.

ἧττα Σέξτου.

φυγὴ Σέξτου.

Agrippa cum optimis nauibus ad ſpeculandam hoſtilem claſſem profectus, cum nec omnem conſpexiſſet, & nemo contrà iret, reuerſus, ſe ut poſtridie dimicaturus parauit. Idem & Demochari accidit, qui & ipſe, ut in hoſtem pugnaturus, Sextum accerſiuit. Diluculo ambæ claſses productæ, longiſsimo tempore æquo Marte dimicarunt: tandem ſub noctem Cæſariani uicerunt, ſed uictos non perſecuti ſunt. Cæſar, cum Sextus propter naualem pugnā Meſſana deceſſiſſet, citra periculū Taurominium traiecit. Peracto prȩlio Sextus Meſſanam celeriter reuerſus, cognito Cæſaris traiectu, terra eum aggreſſus eſt: qui claſsis maxima parte amiſſa, propemodum ipſe quoq; perijſſet. ſed tum terra euaſit: ægreq; ferens exercitum in inſula circūuentum eſſe, non prius recepit animū, q̄ piſcis ſaltu è mari in terrā facto, ſpōte ante pedes eius concidit. Id enim uates interpretabantur, fore ut mari potiretur. Eius uerò exercitus cū & obſideretur, & alimenta nō haberet, & opem ferret nemo: Cornificius dux eius nauibus è pugna reliquis exuſtis, ipſe quoq; ad Mylas abduxit copias, ac in itinere multas clades accepit, in fluminū tranſitu potiſsimum, hoſtib. tergo inhærentibus. idq; per triduum durauit: extremoq; die cum Sextus etiā aduenisset, undiq; uexati omnes perijſſent, niſi Pompeiani coacti eſſent retrocedere. Agrippa enim nauali pugna uictor, Siciliam ingreſſus, exercitui frumentum & auxilia miſit. cuius aduentū metuens Sextus, tanta feſtinatione receſsit, ut impedimēta quædā & cōmeatū in munitione relinqueret, quo ſuſtētati Cornificiani, ubi ad Agrippā peruenerūt, à Cæſare laudib. & muneribus recreati ſunt. Qui cū in Siciliam uenisset, Sextus ad Artemiſiū caſtra poſuit. ubi cū inter ſe uelitarentur, Gallus ſuas copias cum Sexto, Lepidus cū Cæſare coniunxit: ac ille quidem Sextum confirmauit, hic aūt cū Cæſare contendit. Nam ex æquo cū eo adminiſtrare uoluit omnia, Cæſar uerò eo pro legato in omnibus uti uoluit. quare ad Sextū inclinauit, & clàm cum eo uerba cōtulit. quo Cæſar animaduerſo, primo quoq; tēpore priuſq; aliquid nouaretur, decernere cū Sexto inſtituit. Cū prælīū in mari cōmiſſum lōgiſsimo tēpore, uictoria neutram in partē inclināte, duraret: utriq; pedeſtres exercitus in procinctu terra ſtātes, euētū ſoliciti ſpeculabātur. Sexto tādē profligato, alteri pœanes canebāt, alteri lamētabant: ac Sexti pedites, quaſi & ipſi unà cū claſſe uicti eſſent, Meſſanā tendebāt. Cæſar uerò uictos qui in terrā enatabāt, excipiebat: & naues quȩ terrȩ allidebant, incēdebat. Interea Demochares ſibi ipſi manus attulit, Apollodorus ad Cȩſarē deſecit. Idē præter alios & Gallus, & eius equites oēs, & quidē pedites imitati ſunt. Itaq; Sextus, deſperatis reb. filia cū alijs et pecunia et p̄cioſiſsimis quibuſq; reb. firmiſsimis nauib. impoſitis, noctu abijt, (perſequen-

Piſcis omē.

Cæſaris & Lepidi diſſenſio.

Sextus Pō-peius claſſe uincitur.

Lepidus à Cæſare in-dunem cogi tur.

te nemine, tū quòd clàm ſoluerat, tū quòd Cæſar pertimuerat. Lepidus enim Meſſanā aggreſſus, & mœnib. receptus, alia incēdebat, alia rapiebat. Deinde Cæſaris aduētu territus, caſtris in munitiſsimū tumulū trāſlatis, cū eo de reb. omnib. in quib. iniuriā ſibi fieri putabat, expoſtulauit, & ea omnia quæ in prima cōiuratione ſibi cōceſſa eſſent flagitauit, & Siciliā quòd eā ſubegiſſet ſibi uēdicauit. Quæ cum per legatos ageret, copijs quas ex Africa adduxerat munitus, & ijs qui Meſſanæ relicti erant aſcitis omnib. Cæſar armis fretus cū paucis ad eū iuit: & quia propter paucitatē comitātiū de pace acturus putabatur, in caſtra eſt receptus. Sed cū nihil ad reconciliationē loqueretur, Lepidi milites iritati, quoſdā ex eius comitatu occiderūt, ipſe protectus à quibuſdā euaſit. Deinde toto exercitu rurſus adducto, eos in uallo obſedit: cuius expugnationē ueriti, Lepidi uerecūdia uniuerſi ad Cæſarē nō defecerunt, ſed paulatim alij poſt alios ad eum trāſierūt. Demū & ipſe Lepidus ultrò ſcilicet pulla ueſte ſupplex eū adijt: adēptaque poteſtate in Italia, ſub cuſtodia uiuere iuſſus eſt. Eos qui à Sexto ſteterant, Cæſar partim ſupplicio affecit, partim dimiſit. Vrbib. quæ ſpōte deditionē fecerūt, uenia dedit: eas quæ reſtiterunt, multauit. Milites uerò per ſeditionē & tumultū congreſsi, quod cuique uiſum eſt, poſtularūt. Cū aūt à Cæſare negligerētur, quaſi nullus hoſtis ſupereſſet, minisque nihil proficerent: cū indignatione & clamorib. miſsionē flagitarūt, eo pacto ſe quæ peterent impetraturos ſperātes. Cæſar non decere ratus, ut princeps neceſsitate coactus ſubditis cedere uideretur: æquū eos poſtulare dixit, ac primùm eos dimiſit, qui ſecum cōtra * Antoniū militarant: cæteris quoque urgētibus, eos etiā dimiſit, qui annū decimum militarant, ſeque ullo eorū, ut maximè uellent, uſurū eſſe negauit. Quo audito, nihil amplius locuti, ei parēre cœperūt. Poſtea Siciliæ reb. cōpoſitis, & utraque Libya per legatos citra pugnam recepta: Romani multos ei honores decreuerunt. Sextus uerò cū Meſſana ſoluiſſet, hoſtē inſequi, aut à ſuis proditū iri ſe metuens, pelagus traiecturū eſſe dixit: extinctoque igni quo prętoriç triremes ſequētib. nauib. prælucent, in Cephaleniā appulit, quo reliquæ quoque forte fortuna tēpeſtate cōpulſæ ad eū redierunt. Iis igitur cōuocatis, imperatoria ueſte poſita, cùm alia dixit, tū illud: ſi unà manerēt, ſe latere nō poſſe: ſin diſpergerent, facilius effugituros. Inde alijs aliò digreſsis, ipſe in Aſiā traiecit, eo cōſilio, ut ad Antonium ſe cōferret. Sed cū Lesbi didiciſſet, illum cōtra Medos profectum eſſe, Cæſarem uerò & Lepidum inter ſeſe pugnare: ſpe concepta principatum Antonij obtinendi, habitum imperatorium reſumpſit, & ita ſe parauit, quaſi tranſmarinas prouincias occupaturus. Quo conatu Antonius cognito, cum ei & impunitatē & beneuolentiam ſuā promiſiſſet, ſi arma poneret: annuit ille quidem, ſed nec ea quæ promiſerat præſtitit, & rebus gerendis æquè ut prius intentus, per caduceatores Parthorum amicitiam petijt.

Seditio militaris arte ſedata à Cæſare.

Sextus Pōpeius Antonij iuſſu occiditur.

ξέ τις αὐτὸν, ὅτι τε λάθρα ἐξέπλευσε, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐν μεγάλῃ γέγονε ταραχῇ. ὁ γὰρ Λέπιδος τῇ Μεσσήνῃ ἐπελθὼν, καὶ εἰσδεχθεὶς εἰς αὐτὴν, τὰ μὲν ἐνεπίμπρα, τὰ δ' ἥρπαζεν. εἶτα φοβηθεὶς ἐπελθόντα τὸν Καίσαρα, ἐπὶ λόφον καρτερὸν στρατοπεδευσάμενος, πάντα τε ὅσα ἐλαττοῦσθαι ἐνόμιζεν ἐπεκάλει αὐτῷ, καὶ ἀπῄτει ὅσα αὐτῷ κατὰ τὴν πρώτην συνωμοσίαν ἐδέδοτο, καὶ τὴν Σικελίας ἀντεποιεῖτο ὡς αὐτὴν καταστρεψάμενος. καὶ ταῦτα πέμπων τινὰς ὡμίλει τῷ Καίσαρι, ἔχων ἅς τε ἐκ τῆς Λιβύης ἐπῆκτο δυνάμεις, καὶ τοὺς ἐν τῇ Μεσσήνῃ ἐγκαταλειφθέντας πάντας. ὁ δὲ Καῖσαρ τοῖς ὅπλοις θαρρῶν, εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν μετ' ὀλίγων ἱππέων ὡρμήσατο. δόξας δὲ διὰ τὴν τῶν συνεπομένων ὀλιγανδρίαν εἰρηνικόν τι πράξειν, ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπεδέχθη. ὡς δ' οὐδὲν πρὸς τὴν καταλλαγὴν ἔλεγε, παροξυνθέντες οἱ τοῦ Λεπίδου, καί τινας τῶν ἑκείνου ἀπέκτειναν, αὐτὸς δ' ἐσώθη βοηθείας τυχών. καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις ἐπῆλθεν αὐτοῖς σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ ἐπολιόρκει κατακλείσας σφᾶς ἐς τὸ ταφρεύμα. φοβηθέντες δὲ τὴν ἅλωσιν, ἀθρόοι μὲν, αἰδούμενοι τὸν Λέπιδον, οὐ μετέστησαν πρὸς τὸν Καίσαρα, κατ' ὀλίγους δὲ προσεχώρουν αὐτῷ. καὶ οὕτω κἀκεῖνος ἐθελοντὴς δῆθεν ἐν ἐσθῆτι φαιᾷ ἱκέτης αὐτῷ προσελήλυθε. καὶ ὁ μὲν τῆς ἐξουσίας ἀπελύθη, καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δίαιταν ἐπιτροπεύειν ἔμφρουρον. τῶν δὲ τὰ τοῦ Σέξτου πραξάντων τινὰς μὲν ἐκόλασε, τινὰς δ' ἀφῆκε. καὶ τῶν πόλεων τὰς μὲν ἑκουσίως προσχωρησάσας αὐτῷ συγγνώμης ἠξίωσε, τὰς δ' ἀντιστάσας αὐτῷ ἐδικαίωσεν. οἱ στρατιῶται δὲ ἐστασίασάν τε καὶ ἐθρασύνοντο, καὶ συλλεγόμενοι, ὅτι ἕκαστος ἐβούλετο ᾔτουν. τοῦ δὲ Καίσαρος ἐν ὀλιγωρίᾳ σφᾶς ποιουμένου, ὡς μή τινος πολεμίου περιόντος ἔτι, ἐπεὶ μηδὲν ἤνυον, τὰς στρατείας ἀφεθῆναι ἐζήτουν θυμῷ καὶ βοῇ. λήψεσθαι γὰρ ἤλπισαν ἃ ἀπῄτουν, διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς ἐγκαταλείψεως. ὁ δὲ Καῖσαρ μὴ δεῖν νομίζων τὸν ἄρχοντα ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὑπηκόοις ὑπείκειν, εὔλογά τε αὐτοὺς ἀξιοῦν ἔφη, καὶ ἀφῆκε πρώτους μὲν τοὺς ἐπὶ τὸν * Ἀντώνιον αὐτῷ συστρατευσάμενους· ὡς δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐγκεῖντο, καὶ τοὺς δέκατον ἔτος στρατευσαμένους ἀφῆκεν, εἰπὼν, ὡς οὐδενὶ ἔτ' αὐτῶν, οὐδ' ἂν τὰ μάλιστα ἐθελήσωσι, χρήσεται. οἱ ἀκούσαντες, οὐδὲν ἔτι ἐφθέγξαντο, ἀλλὰ προσέχειν αὐτῷ ἤρξαντο. καὶ τότε μὲν τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ διῴκησε, καὶ τὴν Λιβύην ἑκατέραν πέμψας ἀμαχεὶ προσεποιήσατο, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πολλὰς αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσαντο. ὁ Σέξτος δὲ ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναχθεὶς, ὑποτοπήσας δὲ διωχθῆναι ἢ καὶ προδοθῆναι ὑπὸ τῶν συνόντων, προεῖπε μὲν διὰ τοῦ πελάγους πλεύσειν· ἀποσβέσας δὲ τὸ πυρσὸν, ὃν αἱ στρατηγίδες τριήρεις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐταῖς ἐφέπωνται φαίνουσιν, ἐς Κεφαλληνίαν κατέπλευσεν· ἔνθα καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ τύχην ὑπὸ χειμῶνος ἀπωσθέντες, αὖθις αὐτῷ συνεγένοντο. συγκαλέσας οὖν αὐτοὺς, καὶ τὸ στρατηγικὸν ἀποδυσάμενος ἔνδυμα, ἄλλα τε εἶπε, καὶ ὅτι ἀθρόοι μὲν ὄντες, οὐ λήσουσι· σκεδασθέντες δὲ, ῥᾷον ποιήσονται τὴν διαφυγήν. κἀντεῦθεν ἄλλων ἀλλαχόσε ἀποχωρησάντων, αὐτὸς ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπεραιώθη, γνώμην ἔχων ὁρμῆσαι πρὸς τὸν Ἀντώνιον. ἐν Λέσβῳ δὲ μαθὼν, ἐκεῖνον μὲν ἐς Μήδους στρατεῦσαι, πολεμεῖσθαι δὲ τὸν Καίσαρα καὶ τὸν Λέπιδον, καὶ ἐλπίσας τὴν τοῦ Ἀντωνίου ἀρχὴν διαδέξασθαι, τό τε στρατηγικὸν ἀνέλαβε σχῆμα, καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ τὴν ὑπερορίαν καταληψόμενος. κἀντεῦθεν τοῦ Ἀντωνίου τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ γνόντος, ἄδειάν τε αὐτῷ καὶ εὔνοιαν, ἂν τὰ ὅπλα καταθῆται, ὑποσχομένου, κατένευσε μὲν, οὐκ ἐποίησε δὲ ὡς ἐπηγγείλατο, ἀλλὰ καὶ τῶν πραγμάτων ὡς πρώην εἴχετο, καὶ πρὸς τοὺς Πάρθους διεκηρυκεύσατο.

Ὑπὸ τοῦ Λεπίδου ἐντραπέντες πρὸς τὸν Καίσαρα, ἡ αὐτῷ ὁ καὶ ὅλος προσελθὼν αὐτῷ.

Περὶ τῶν στρατιωτῶν στασιαζόντων, ὡς ἔπαυσεν αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ.

Περὶ Σέξτου.

Ἐν Ἰωνίᾳ ὁ Σέξτος.

Sed

τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τὸ ναυτικὸν μετὰ Μάρκου Τιτίου ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψε, καὶ ὃς φοβηθεὶς διεπρεσβεύσατο πρὸς Ἀντώνιον. ὡς δ' ἐκεῖνος οὐκ ἔφη σπείσεσθαι, εἰ μὴ τάς τε ναῦς καὶ τὴν λοιπὴν αὐτοῦ παραλάβοιτο δύναμιν, τὰ βαρύτερα τῶν σκευῶν εἰς τὰς ναῦς ἐμβαλὼν, αὐτάς τε κατέκαυσε, καὶ εἰς τὴν μεσόγειον ὥρμησε, καὶ οἱ τοῦ Ἀντωνίου διώξαντες αὐτὸν κατέλαβον καὶ ἐζώγρησαν. ὁ μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, εὐθὺς μὲν ὑπ' ὀργῆς ἐπέστειλε κτανθῆναι αὐτὸν, ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἔγραψε σωθῆναι αὐτόν. τοῦ οὖν δευτέρου γραμματοφόρου τὸν πρῶτον προφθάσαντος, ὕστερον τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁ κατέχων αὐτὸν κομισάμενος, καὶ νομίσας ὄντως δεύτερα εἶναι, ἢ ἀγνοεῖν τὸ ὂν ὑποκρινάμενος, τὸν Σέξτον τὸν Πομπήιον ἐθανάτωσε. καὶ τῷ μὲν τοιοῦτον τὸ τέλος ἐγεγόνει· Ἀντώνιος δὲ διὰ τοῦ Βεντιδίου τοὺς Πάρθους ἐνίκησεν. ὅ, τε γὰρ βασιλεὺς ἐκείνων ὁ Πάκορος ἐν τῷ πολέμῳ ἔπεσε, καὶ οἱ βάρβαροι οἱ μὲν ἐκτάνθησαν ἐν τῇ μάχῃ, οἱ δὲ ἔφυγον, καὶ τὰς τῶν Σύρων πόλεις ὁ Βεντίδιος ὑπηγάγετο. εἶτα κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ τῆς Κομμαγηνῆς βασιλεύοντος ἐπεστράτευσεν. ἐνταῦθα δὲ ἀθρόον ὁ Ἀντώνιος ἐπιστὰς, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν οὐχ ἥσθη, ἀλλὰ καὶ ἐφθόνησε, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἔπαυσεν. αὐτὸς δὲ τῷ Ἀντιόχῳ προσέβαλε, καὶ κατέκλεισεν αὐτὸν εἰς Σαμόσατα. ὡς δ' οὐδὲν ἤνυε πολιορκῶν αὐτὸν, συμβάντες σπονδὰς ἐποιήσαντο, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀφώρμησεν. Ὀρώδης μέντοι ὁ Πάρθων βασιλεὺς ὑπέργηρως γεγονὼς, καὶ τῷ τοῦ Πακόρου πένθει τὴν βασιλείαν ἀπαγορεύσας, Φραάτῃ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παίδων τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρισεν. ὁ δὲ ἀνοσιώτατος γεγονὼς, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐδολοφόνησε, καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα δυσχεραίνοντα δι' ἐκείνους ἀπέκτεινε, καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἀρίστους διέφθειρεν. Ἀντώνιος δὲ πρέσβεις μὲν πρὸς τοὺς Πάρθους περὶ εἰρήνης ἐξέπεμψε, πρὸς δὲ πόλεμον ἡτοιμάζετο, ἵνα ἀπαρασκευάστοις αὐτοῖς ἐντύχῃ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς συμβάσεως. καὶ μαθὼν τὸν Μῆδον ἐπὶ συμμαχίαν τοῦ Πάρθου χωρήσαντα, τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ πολὺ τῆς στρατιᾶς ὑπελείπετο μετὰ τοῦ Στατιανοῦ, ἵν' ἕποιντο· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῶν πεζῶν τοῖς εὐζώνοις ἠπείγετο, ὡς αὐτίκα τὰ τοῦ Μήδου καταστρεψόμενος. ὁ μέντοι Πάρθος καὶ ὁ Μῆδος τῷ Στατιανῷ ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσόντες, καὶ τῇ μετ' αὐτοῦ στρατιᾷ, πάντας ἐφόνευσαν, τοῦ Ἀντωνίου σπεύσαντος μὲν βοηθῆσαι αὐτοῖς, πλὴν ὑστερίσαντος, καὶ μόνους τοὺς νεκροὺς εὑρηκότος. ὃς οὐ πολλῷ ὕστερον συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις, ἐτρέψατο μὲν αὐτοὺς, οὐ μέντοι μέγα τι ἔβλαψε. πολιορκῶν δὲ τὰ τοῦ Μήδου βασίλεια, ἐπολιορκεῖτο μᾶλλον αὐτὸς, ἐπιλειπόντων τῇ αὐτοῦ στρατιᾷ τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἐπὶ συναγωγὴν αὐτῶν ἐξιόντων, σφόδρα παρὰ τῶν βαρβάρων κακουμένων, ἐνεδρευόντων αὐτοῖς. ἐν τούτοις ὄντος τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Φραάτης ὑποβαλών τινας, ἀνέπεισε δι' ἐκείνων, αὐτὸν ἐπικηρυκεύσασθαι συμβάσεων ὕπερ, καὶ ὁ Πάρθος σὺν ὕβρεσιν ἐξονειδίσας πολλά, μὴ ἄλλως σπείσασθαι εἶπεν, εἰ μὴ αὐτίκα ἀναστρατοπεδεύσοιτο, καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀπανίστη. προσδεχομένου δ' αὐτοῦ τὰς σπονδὰς, οἱ Μῆδοι τάς τε πολιορκητικὰς κατέκαυσαν μηχανὰς, καὶ τὰ χώματα διεσκέδασαν· οἱ δὲ Πάρθοι πολλὰ καὶ δεινὰ αἰφνίδιον προσπεσόντες εἰργάσαντο. ὡς οὖν ἔγνω ὅτι ἠπάτηται, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἀπελθεῖν ἐπεχείρησε. καὶ διὰ χωρίων ἀπιὼν ἀγνώστων, πολλαῖς δυσχερείαις ἐνέτυχε. κἂν ἀπώλοντο οἱ μετ' αὐτοῦ ξύμπαντες, ἐς ἐνέδρας ἐμπεσόντες, καὶ πυκνοῖς βαλλόμενοι τοῖς τοξεύμασιν, εἰ μὴ τὴν χελώνην ἐποίησαν συνασπίσαντες. ἡ δὲ χελώνη γίνεται οὕτως· τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ οἱ ψιλοὶ ἐν μέσῳ τοῦ στρατεύματος τίθενται.

ἀναίρεσις Σέξτου. — *νίκη κατὰ Πάρθων.* — *περὶ Ὀρώδου, καὶ Φραάτου αὐτοῦ γόνου.* — *περὶ Πάρθων, καὶ Μήδων, καὶ τοῦ Ἀντωνίου πολεμήσαντος αὐτοῖς.* — *οἷον ἐστὶ τὸ τῆς χελώνης σύνταγμα, καὶ ὅτι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἐπιχείρημα(?)*

Sed cũ Antonius M. Titium cũ claſſe cõtra eũ miſiſſet, territus, per legatos ab Antonio ueniã orauit. qui cũ pacẽ detrectaſſet, niſi naues eius cæteraſq; copias accepiſſet: impedimentis grauiorib. in naues coniectis, & ipſis nauib. crematis, in mediterranea ſe cõtulit. Cæterum Antonianis perſecutis, uiuus in poteſtatẽ eorũ uenit. eũ Antonius ira percitus ſtatim per literas occidi, poſt mutata ſententia, cõſeruari iuſsit. Sed cum alter tabellarius priori anteuertiſſet, is qui eũ cæperat, literas de eo occidẽdo poſterius acceptas, ſeu uerè poſteriores eſſe ratus, ſeu ueritatis ignorãtia ſimulata, S. Põpeium necauit. Eo hunc exitũ ſortito, Antonius per Ventidiũ Parthos uicit. nã & rex eorũ Pacorus in bello cecidit: & Barbaris partim in prælio cæſis, partim fugatis, Ventidius Syriacas urbes recepit. Deinde Antiocho Comagenes regi arma intulit. Vbi Antonius ex improuiſo cũ eo congreſſus, non modò ſucceſsib. eius gratulatus nõ eſt: ſed etiã ex inuidia magiſtratu ei abrogato, ipſe cũ Antiocho cõgreſſus, Samoſata regẽ compulit. Sed cũ obſidione nihil proficeret, pace facta, in Italiã eſt profectus. Orodes uerò Parthorũ rex grandis admodũ natu, ob luctũ Pacori abdicato imperio, Phraati è cæteris filijs natu maximo regnũ tradidit. qui per ſummũ ſcelus fratres dolo ſuſtulit, ipſumq; patrẽ ob cædem illorũ indignantẽ, & ex cæteris optimos quoſq; trucidauit. Antonius legatis ad Parthos de pace miſſis, interim bello ſe parauit, ut eos ob ſpẽ tranſactionis imparatos aggrederetur. Sed cũ Medũ auxilio uenire Partho didiciſſet, impedimentis & magna exercitus parte Statiano relictis, ut ſequeretur: ipſe cũ equitib. et expedito peditatu properauit, quaſi Medos ſtatim ſuperaturus eſſet. Cæterum Parthus & Medus Statianũ ſubitò adorti, cum omni exercitu ceciderunt. Nam Antonius ſuppetias eis laturus, ſerius uenit, neque quicq; præter cadauera ſuorũ inuenit: nec multo poſt Barbaros profligauit, ſed non multum eis nocuit. Dumq; regiã Medorum obſidet, magis ipſe obſidetur, exercitu penuria cõmeatus laborante: quem dum ex agris peteret, à Parthis ex inſidijs erumpentib. malè accipiebatur. Hoc Antonij ſtatu Parthus per ſubornatos quoſdam ei perſuaſit, ut pacem peteret: ac legatis poſt multa opprobria reſpondit, ſe alia cõditione pacẽ non facturũ, niſi ſtatim caſtra moueret. Antonio digreſſo, & pacis cõditiones expectãte, obſidionalib. machinis crematis, & aggerib. diſiectis à Medis: Parthi repẽtina impreſſione facta, Romanos grauiter afflixerunt. Antonius igitur ſe deceptũ eſſe uidens, in Armeniã abire ſtatuit: & per loca ignota iter faciens, in tãtas difficultates incidit, ut exercitus eius internecione deletus eſſet in inſidias præcipitatus, ubi crebris ſagittis obruebatur, niſi conglobati teſtudinem feciſſent. Ea fit hoc modo. Impedimẽta & uelites in mediũ agmẽ cõpellũtur.

Ventidius Baſſus Parthos uincit. — *Antonius amoto Ventidio cum Parthis male pugnat.* — *Antiochus.* — *Phraates.*

Armati, qui oblongos & cauos clypeos gerũt, in extrema acie collocati, & hoſti obuerſi armis cæteros tegunt. Qui uerò latis clypeis utũtur, in medio eo conglobati, eos ſupra ſemetipſos et cęteros ſuſtinent, ut in tota phalange nihil præter clypeos cernatur, & omnes propter aciei denſitatẽ à telis defendãtur: quæ quidẽ ita cõdenſata eſt, ut ſuper ea ingredi poſsis. Acies igitur & ob hanc formã, & ob robur, & ob protectionẽ, teſtudinis nomẽ accepit. eaq; bifariã utuntur, ſiue caſtella & mœnia oppugnaturi, ſiue à ſagittarijs circũuenti. & aliquãdo ita ſe inclinant, ut fatigati eſſe uideantur: ſed hoſtẽ appropinquantẽ, ſubitò exurgendo percellunt & turbant. Id quod tum quoq; accidit. Cũ enim, ut dictũ eſt, crebris ſagittis ferirentur, teſtudinẽ fecerunt, ſiniſtro genu humi nitentes: unde Barbari eos præ uulnerib. concidiſſe rati, poſitis arcub. ſtrictis gladijs ad eos occidẽdos irruerunt. Verùm milites erecti impetu in illos facto, nudos clypeis tecti, inopinantes parati, ſagittarios armati, Romani Barbaros deleuerunt. Hoſtili metu liberatus Antonius, à frigore eſt afflictus. Nã hyems erat, & Armeniæ mõtana ſemper cõgelata ſunt: unde cõplures ſuorũ amittebat. Quare Armenio fucũ fecit, atq; adulatus eſt, quãuis ei infenſus eſſet: & reliquijs exercitus pecunia data, in Aegyptũ ad Cleopatrã abijt. ob quam à ciuib. peſsimè audiebat, quòd & liberos ex ea ſuſcepiſſet, & multas ei prouincias donaſſet. Cuius amorib. & præſtigijs ita irretitus fuit, ut Octauiã uxorem Roma ad ſe uenientem, in cõſpectum ſuum non admiſſam, domum redire iuberet.

Teſtudo.

Cæſar uerò, cum propter hyemem in Sicilia diutius moratus, quaſdam Romanæ ditionis gentes per abſentiã ſuã defeciſſe cognouiſſet: reuerſus cõtra illas ſe parauit, atq; alias per ſe, alias per alios ad officiũ reduxit & ſubegit. Deinde cõtra Pannonios eſt profectus. Hi iuxta Dalmatiã ad ipſum Iſtrum incolentes, à Norico uſq; ad Europæam Myſiam pertinent: homines aſperæ uitæ, ut qui nec terrã fertilẽ, nec aerẽ clementẽ habeant, nõ uinũ, nõ oleũ colant, ſed hordeo & milio tam in potu quàm cibo utãtur. Habentur tamẽ bellicoſiſsimi, & à Gręcis nõnullis ignoratione ueri Pęones appellãtur. Pęones enim ad Rhodopen & ipſam Macedoniã habitant. Hos autem tũ alij, tũ ipſi ſeſe Pannonios appellant. Quos Cæſar crebris prælijs tandem ad deditionem compulit.

Cæſar Pannonios domat.

Antonius uerò Armenij ulciſcendi cupidus, omnem lapidem, ut prouerbio dicitur, mouit, donec in caſtra pellectum comprehendit, & in libera cuſtodia ad ea caſtella circũduxit, ubi theſauri eius repoſiti erãt, quib. potiri ſtudebat. Sed cũ nihil proficeret (nam Armenij filiũ eius natu maximũ, Artaxem, regem eius loco fecerant) eum cõpedib. argenteis regij honoris cauſa uinxit, ac eos

Antonius Armenia dolo potitus, in Aegyptum abit.

τῶν δ' ὁπλιτῶν οἱ μὲν ταῖς προμήκεσιν ἀσπίσι ταῖς κοίλαις χρώμενοι, περὶ τὰ ἔσχατα τάσσονται, καὶ σὺν ἄλλοις τὰ ὅπλα περιβεβλημένοι, ἔξω τι βλέποντες, περιέχουσιν. οἱ δὲ τὰς πλατείας ἀσπίδας φέροντες, ἐν τῷ μέσῳ συναγαγόντες, κατὰ νώτας αὐτῶν ἑαυτῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν ὑπεραίρουσιν, ὥστε μηδὲν ἕτερον ἢ ἀσπίδας ὁρᾶσθαι διὰ πάσης τῆς φάλαγγος, καὶ ἐν σκέπῃ ἐκ τῶν βελῶν πάντας ὑπ' αὐτὰς ἐκ τῆς πυκνότητος τῆς συστάσεως. οὕτω γάρ τοι πεπύκνωται, ὡς καὶ βαδίζειν τινὰς ἐπάνω αὐτῆς δύνασθαι. τὸ μὲν οὖν σχῆμα τῆς τάξεως ταύτης τοιοῦτόν ἐστι, καὶ διά τε τοῦτο καὶ τὴν χελώνην ἔλαχε καλεῖσθαι, διά τε τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς, καὶ τὸ εὐσκεπές. χρῶνται δὲ αὐτῇ διχῇ. ἢ γὰρ πρὸς φρούριόν τι προσμίσγοντες, προσαναβαίνουσι καὶ τειχομαχοῦσιν· ἢ ὑπὸ τοξοτῶν περιστοιχισθέντες ποτὲ, συνιζάνουσιν ἅμα πάντες, ὡς δοκεῖν ὅτι κεκμήκασι, πελασάντων δὲ τῶν ἐναντίων ἐξαίφνης ἐγείρονται, καὶ ἐκπλήττουσι σφᾶς καὶ ταράττουσιν. ὃ καὶ τότε συμβέβηκε. πολλοῖς γὰρ, ὡς εἴρηται, βαλλόμενοι βέλεσι, τόν τε συνασπισμὸν τῆς χελώνης ἐποίησαν, καὶ τὰ γόνατα πρὸς τὴν γῆν ἤρεισαν τὰ εὐώνυμα. νομίσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ὑπὸ τῶν τραυμάτων καταπεπτωκέναι, τὰ μὲν τόξα ἀπέθεντο, τὰ δὲ ξίφη ἀνασπασάμενοι ὡς συγκόψοντες ἐπῆλθον αὐτοῖς. ἐξαναστάντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοῖς προσπεσόντες, οἷα γυμνοῖς ὡπλισμένοι, ἀπροσδοκήτοις παρεσκευασμένοι, τοξόταις ὁπλῖται, βαρβάροις Ῥωμαῖοι κατέκοψαν. Ἀντώνιος μὲν οὖν ὑπὸ τῶν πολεμίων οὐκέτι δεινὸν οὐδὲν ἔπαθεν, ὑπὸ δὲ ψύχους ἐταλαιπώρει. χειμὼν γὰρ ἦν, καὶ τῆς Ἀρμενίας τὰ ὄρεα, δι' ὧν ἐπορεύετο, κρυσταλλώδη ἀεί εἰσιν, ὅθεν συχνοὶ τῶν αὐτοῦ διεφθείροντο. διὸ ὑπῆλθε τὸν Ἀρμένιον, καὶ ἐθώπευσε, καίτοι δι' ὀργῆς ἐκεῖνον ποιούμενος. χρήματα δὲ τοῖς περιληφθεῖσι διανείμας τῆς στρατιᾶς, ἀπῆρεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὴν Κλεοπάτραν, δι' ἣν μεγάλως ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν διεβέβλητο, ὅτι τε παῖδας ἐξ αὐτῆς ἔσχε, καὶ ὅτι χώρας αὐτῇ πολλὰς ἐχαρίσατο. οὕτω γὰρ τῷ ἔρωτι αὐτῆς καὶ ταῖς γοητείαις ἐδεδούλωτο, ὡς καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν Ὀκταβίαν πρὸς αὐτὸν ἐκ Ῥώμης ἀφικνουμένην, ἐπανελθεῖν κελεῦσαι, καὶ μὴ αὐτῷ προσελθεῖν. ὁ δὲ Καῖσαρ ἦλθε μὲν εἰς τὴν Σικελίαν, χρονίσας δὲ ἐν αὐτῇ διὰ τὸν χειμῶνα, καὶ μαθὼν ὥς τινα τῶν ἐθνῶν τῶν Ῥωμαίοις ὑποκειμένων διὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ ἐπανέστησαν, ἐπανῆλθε, καὶ ἐπ' ἐκείνους παρεσκευάζετο, καὶ τοὺς μὲν δι' αὐτοῦ, τοὺς δὲ δι' ἑτέρων προσηγάγετο καὶ ὑπέταξεν. εἶτα καὶ ἐπὶ Παννονίους ἐστράτευσεν, οἳ νέμονται μὲν πρὸς τῇ Δαλματίᾳ παρ' αὐτὸν τὸν Ἴστρον, ἀπὸ Νωρικοῦ μέχρι τῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μυσίας, κακοβιώτατοι μὲν ὄντες, οὔτε μὴν γῆς, μήτ' ἀέρος εὖ ἥκοντες, οὐκ οἶνον γεωργοῦντες, οὐκ ἔλαιον, τὰς δὲ κριθὰς καὶ τὰς κέγχρους ἐσθίοντες ὁμοίως καὶ πίνοντες· νομίζονται δ' οὖν ἀνδρειότατοι, οὓς καὶ τινὲς τῶν Ἑλλήνων Παίονας προσηγόρευσαν, τὸ ἀληθὲς ἀγνοήσαντες. πρὸς γὰρ τῇ Ῥοδόπῃ καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τὸ τῶν Παιόνων ἔθνος ἐστί. τούτους δὲ Παννονίους καὶ οἱ ἄλλοι καλοῦσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτούς. ἀλλὰ τούτους ὁ Καῖσαρ τότε στρατεύσας, καὶ διὰ μάχης αὐτοῖς πολλάκις χωρήσας, ὁμολογίᾳ προσηγάγετο ὕστερον. Ἀντώνιος δὲ τὸν Ἀρμένιον τιμωρήσασθαι μηχανώμενος, καὶ πάντα λίθον κινῶν, τὸ τῆς παροιμίας, ἕως αὐτὸν ὑπηγάγετο εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπελθεῖν. εἰσελθόντα δὲ κατέσχε, καὶ ἐν ἀδέσμῳ εἶχε φρουρᾷ, καὶ περιῆγεν αὐτὸν κατὰ τὰ φρούρια ἔνθα ἐκείνου οἱ θησαυροὶ ἀπέκειντο, παραλαβεῖν αὐτοὺς ἐθέλων. ὡς δὲ οὐδὲν ἤνυεν (οἱ γὰρ Ἀρμένιοι τῶν παίδων αὐτοῦ τὸν πρεσβύτατον τὸν Ἀρτάξην βασιλέα ἀνθῄρηντο) ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσιν ἀργυραῖς, οἱονεί τινα αὐτῷ ταύτην νέμων ὡς βασιλεῖ,

καὶ πρὸς

περὶ τῶν ἐθνῶν τῶν Παννονίων, οἷοι εἰσί, καὶ ἰσχυρῶν.

ὅτι δόλῳ ἀντώνιος τὸν ἀρμένιον ἐνίκησε.

[illegible Greek marginal note]

καὶ πᾶσαν τὴν Ἀρμενίαν κατέσχε, τοῦ Ἀρτάξου πρὸς τοὺς Πάρθους ἀναχωρήσαντος, ἐπειδὴ ἡττᾶτο μαχεσάμενος. αὐτὸς δὲ τὰ μὲν στρατεύματα εἰς Ἀρμενίαν κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀνεκομίσθη πρὸς Αἴγυπτον, μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, ἄγων ἐκεῖνον ... καὶ τὴν λείαν τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐχαρίσατο, καὶ τὸν Ἀρμένιον μετὰ τῶν οἰκείων περιβαλὼν χρυσοῖς δεσμοῖς, ἐκείνῃ προσήγαγεν. οἱ δὲ οὔθ' ἱκέτευσαν αὐτήν, οὔτε μὴν προσεκύνησαν, ἀλλ' ὀνόματι προσηγόρευσαν. μετὰ ταῦτα τὴν Κλεοπάτραν καὶ βασιλίδα βασιλέων καλεῖσθαι ἐκέλευσε, καὶ τὸν πρὸς τῆς Καίσαρος αὐτῆς γυναικὸς ἀνόμαζε, τὸν δὲ υἱὸν αὐτῆς παῖδα ἐκείνου ὡς ἀληθῶς, ἵνα τὸν Καίσαρα ὡς οὐ γνήσιον ἀλλὰ ποιητὸν ἐκείνου παῖδα ... διαβάλλῃ, καὶ χώρας αὐτοῖς ἔνειμε. τοῖς δ' οἰκείοις παισὶ τοῖς ἐκ τῆς Κλεοπάτρας, κεκλημένοις Πτολεμαίῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ, ἑτέρας πολλὰς προσκεκλήρωκε. τοιαῦτα δὲ πράττων, ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, ὅτι τῆς ἀρχῆς τε παύσεται, καὶ τὰ πράγματα ἐπ' αὐτῇ καὶ τῷ δήμῳ ποιήσεται, οὐχ οὕτω φρονῶν, ἀλλ' ὅπως ταῖς δι' αὐτοῦ ἐλπίσιν ἀναγκάσωσι πείσοντα τὸν Καίσαρα καταθέσθαι τὰ ὅπλα, ἢ μισήσωσιν ἀπειθήσαντα. ἄχρι δὲ τοῦ Ἀράξου ἐλθὼν, ὡς ἐπὶ τοὺς Πάρθους στρατεύων, ἠρκέσθη τῇ πρὸς τὸν Μῆδον ὁμολογίᾳ. συμμαχήσειν γὰρ ἀλλήλοις συνέθεντο, ὁ μὲν κατὰ τῶν Πάρθων, ὁ δὲ κατὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ στρατιώτας ἀλλήλοις ἀντέδοσαν. καὶ ὁ μὲν Μῆδος τῆς Ἀρμενίας τῆς νεοκτήτου Ἀντωνίου εἴληφέ τινα· Ἀντώνιος δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰωτάπην, ὡς τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ συνοικήσουσαν. καὶ ἐπὶ τούτοις ἐς τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ πολέμῳ τοῦ Καίσαρος ὥρμησεν. ὁ δέ γε Μῆδος συμμαχούμενος τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπελθόντας αὐτῷ τοὺς Πάρθους καὶ τὸν Ἀρτάξην ἐνίκησε. τοῦ δ' Ἀντωνίου τοὺς οἰκείους στρατιώτας μετακαλεσαμένου, τοὺς δ' ἐκείνου κατεσχηκότος, ἀνθήττητο καὶ ἑάλω. καὶ οὕτως ἡ Ἀρμενία μετὰ τῆς Μηδίας ἀπώλετο.

[illegible Greek marginal note]

οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι τὴν μὲν δημοκρατίαν ἀφῄρηντο, οὐ μὴν ἐς φανερὰν μοναρχίαν κατέστησαν, ἕως ὅ,τε Σέξτος ἀπώλετο, καὶ τὰ ἐπαναστάντα ἔθνη ἐδεδούλωτο, καὶ ὁ Πάρθος οὐδὲν ἐκίνει. τότε γὰρ φανερῶς ἐπ' ἀλλήλους ὅ τε Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐστρατεύοντο, καὶ ὁ δῆμος ἀκριβῶς ἐδεδούλωτο. αἰτίας δὲ τοῦ πολέμου ἀλλήλοις σφίσιν ἐνεκάλουν. Ἀντώνιος μὲν Καίσαρι ἐνεκάλει, ὅτι τὴν τοῦ Λεπίδου χώραν καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν τοῦ Σέξτου ἐσφετερίσατο, καὶ τούτων ἀπῄτει τὰ ἡμίση, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὅσους ἐκ τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ Ἰταλίας ἐστράτευσε. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐκείνῳ, ὅτι τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μὴ λαχὼν ἔχει, καὶ ὅτι τὸν Σέξτον ἀπέκτεινεν (αὐτὸς γὰρ ἑκὼν ἐκείνου φείσασθαι ἔλεγε) καὶ ὅτι τὸν Ἀρμένιον ἀπάτῃ συλλαβὼν ἔδησε, καὶ κακοδοξίαν τοῖς Ῥωμαίοις προσέτριψε, καὶ τὰ ἡμίση τῶν λαφύρων καὶ αὐτὸς ἀπῄτει· καὶ τὴν Κλεοπάτραν αὐτῷ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ δωρηθέντα σφίσι, πρὸ πάντων ἐπέφερε. ἐν τοῖς μάλιστα δ' ᾐτιᾶτο, ὅτι τὸν Καισαρίωνα ἐς τὸ γένος εἰσῆγε τοῦ Καίσαρος. ταῦτ' οὖν ἐπεγκαλοῦντες ἀλλήλοις, καὶ τέως οὐκ ἐκφανῶς κατ' ἀλλήλων ὡπλίζοντο, ἕως οὗ Δομίτιος Γναῖος καὶ Σόσσιος Γάϊος τῆς τοῦ Ἀντωνίου μερίδος ὄντες, ὑπάτευσαν. τότε δὲ προδήλως ἐπολεμώθησαν. ὁ γὰρ Σόσσιος πολλὰ μὲν ἐν τῇ νουμηνίᾳ ἐπῄνεσε τὸν Ἀντώνιον, πολλὰ δὲ κατεῖπε τοῦ Καίσαρος. καὶ τότε μὲν ὁ Καῖσαρ τῆς πόλεως ὑπεχώρησεν, αἰτίαν ἄλλην πλασάμενος. μετὰ ταῦτα δ' ἐπανελθὼν, καὶ φρουρὰν ἑαυτῷ περιστήσας στρατιωτῶν, μέτρια μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ διελέχθη. τοῦ δ' Ἀντωνίου καὶ τοῦ Σοσσίου πολλὰ κατηγόρησε, καὶ ἀδικοῦντα τὸν Ἀντώνιον διὰ γραμμάτων ἐξελέγχειν ὑπέσχετο.

οἱ ὕ

ac totã Armeniã ſubegit: Artaxes uerò acie uictus, ad Parthos confugit. Antonius legionib. in Armenia relictis, Armenium in Aegyptũ cum uxore & liberis adduxit: prædaq́; donata Cleopatræ, Armeniũ cum ſuis, aureis cathenis uinctũ, ad eã adduxit. Illi uero nec ſupplices mulieri facti ſunt, neq; eã adorarũt, ſed ſuo nomine cõpellarũt. Poſt hæc Cleopatrã reginã regũ appellari iuſsit, & prioris Cæſaris uxorẽ, filiũ ipſius germanũ Cæſaris filiũ nominauit: ut Cæſarẽ tanq; adoptiuũ & alienũ criminaretur, eisq; prouincias aſsignauit. Suis uero ex Cleopatra filijs Ptolemæo & Alexãdro, multa regna attribuit. Quæ dũ ageret, ad Senatũ ſcripſit, ſe imperio abnuiturum, & ſummam rerum ipſi & populo reſtituturum: non q; ita ſentiret, ſed ut ea ſpe Cæſarem uel ab armis diſcedere cogerent, uel non obtemperantẽ odiſſent. Vſq; ad Araxem progreſſus, ut Parthos oppugnaturus, pactis cũ Medo factis acquieuit. Ita enim conuenerat, ut Medus Antonio contra Cæſarem, Antonius Medo contra Parthos præſtò eſſet: & milites inter ſe commutarunt. Ac Medus Armeniæ recens partæ nonnulla accepit, Antonius Iotapen Medi filiam, quam Alexandro filio deſpõderet. Poſt hæc in Ioniam & Græciam ad Cæſarianum bellum eſt profectus. Medus Romanorum auxilijs munitus, Parthos & Artaxen arma inferentes uicit. Sed cum Antonius ſuos milites reuocaſſet, illius uerò retinuiſſet, uiciſſim uictus & captus eſt. Sic & Armenia & Media perierunt. Romani uerò etſi libertatem amiſerant, non tamen apertæ monarchiæ ſubiecti ſunt, priuſq; Sexto interfecto, & ſeditioſis gentib. ſubactis, à Partho quoq; ocium fuit. Tum uerò Antonio & Cæſare manifeſtè inter ſe bellũ gerẽtib. populus haud dubia ſeruitute eſt oppreſſus. Reſtat aũt cauſæ hæ prætendebãtur. Antonius Cæſarem accuſabat, q; Lepidi & Sexti prouincias & copias ſibi uendicaſſet, earũq; ſemiſſem poſtulabat: nec nõ eorũ militũ, quos ex Italia ad illũ pertinente, in exercitu haberet. Cæſar illũ uiciſsim, q; Aegyptũ priuata autoritate ſibi uendicaſſet, & Sextũ occidiſſet, cui ipſe ultrò pepercisset: & q; Armenio per fraudẽ capto & uincto, nomini Romano ignominiæ maculam aſperſiſſet, ac manubiarũ ſemiſſem & ipſe poſtulauit. Cleopatrã uerò & ſuſceptos ex ea liberos, & donationes eis factas, ante omnia ei obijciebat. Illud tamẽ in primis querebatur, quod Cæſarionẽ in familiã Cæſaris induceret. Dum ad hũc modũ inuicẽ expoſtulant, arma diſſimuliter parabant, donec Cn. Domitius & C. Soſſius Antonianę factionis, Coſs. ſunt deſignati. Tum uerò apertè hoſtes facti ſunt. Cum enim Soſsius Calendis multa in Antonij laudem cum Cæſaris criminatione diffudiſſet: Cæſar per aliam cauſam urbe exceſſit. Deinde reuerſus, præſidio militum adhibito, modeſtè de ſe ipſo locutus, Soſſium & Antonium acriter accuſauit, ſeque Antonium literis prolatis iniuriarum conuicturum eſſe affirmauit.

Initia & occaſiones manifeſti belli inter Cæſarem & Antonium.

Conſules

Conſules igitur, qui nec contradicere auderēt, & tacere non poſſent, urbe relicta, nō paucis ſenatoribus comitantibus, ad Antonium ſe cōtulerunt: ac uiciſsim alij Antonio relicto ad Cæſarem abierunt, inſenſi ob Octauiam repudiatam, & Cleopatræ odio. E quibus Cæſar cum alijs Antonij arcanis cognitis, tum quale & ubi teſtamentum eius eſſet: id acceptum publicè recitauit, facinus iniquiſsimum auſus, eaq; recitatione etiam addictiſsimos Antonio ſic cōmouit, ut & Conſulatum & omnem poteſtatem ei adimerent: & eius familiaribus impunitatē & laudationes decernerent, ſi illum reliquiſſent: & Cleopatræ bellum apertè indicerēt, quod ad Antonium potius ſpectabat, quem propter illam nihil non ſubiturum norant: cui ita ſeruiebat, ut eam & reginam & dominam appellaret, & milites Romanos in cuſtodia habere pateretur, quorum clypeis Cleopatræ nomen inſcriptum erat. Præterea mulier unà cum eo forū ingrediebatur, ludos una curabat, ius unà dicebat, unà equitabat. In urbib. lectica ferebatur, ipſe pedes cum eunuchis ſequebatur. Vnà & pingebatur, & fingebatur: ac ipſe quidem Bacchus & Oſiris, illa Iſis & Luna uocabaẗ. quamobrem artibus illius mente captus putabatur. Neq; uerò eum ſolū, ſed & proceres eius cōrc degit impoſturis ſuis, ut Romanis quiſq; ſe imperaturū ſperaret: & in Capitolio ius dicere, uotum & iuſiurandum maximum duceret. Antonius uerò aliquādo acinacē accingebat, & pere

» grina ueſte utebaẗ. Quòd ſi illi, Romanorū con
» ſuli & duci, crimini dabaẗ peregrina ueſtis: no
» ſtri tēporis imperatores quis reprehenſione exi
» mat, qui à patrio ueſtitu recedunt, & non inter
» dum, ſed ſubinde barbarica ueſte utūtur? Hoc

rerum ſtatu Cæſar et Antonius ad bellum ſe parabant, uterque multis ſocijs munitus: ac multa uulgò iactabantur, et ſigna fiebant. Nam in ſacrificio quodam ſimius fanum Cereris ingreſſus, cōturbauit omnia. Multi pueri Romę congregati, et in factionem Antonianam et Cæſarianam diuiſi, nemine iubente inter ſeſe decertarunt: & qui Antonij nomen præferebāt, uicti ſunt. Eiuſdem ſtatua marmorea ſanguine manauit. Ignis fanum Cereris & Spei abſumpſit. acciderunt & alia huius generis, quorum nihil eos terruit. Antonius enim feſtinauit, ut eos inopinātes in Italia opprimeret. Sed cum Corcyram appuliſſet, atq; inde in Peloponeſum nauigaſſet, Patris hybernauit, & milites paſsim diſtribuit: Cæſar uerò Brunduſio ſoluēs, tempeſtate fatigatus receſsit. Vere incipiente Antonius ſe nō cōmouit. nā eius claſsiarij ex diuerſis gentibus collecti, cum procul ab eo hybernarent: neq; ſeſe exercebāt, & morbo ac transfugijs minuebātur. Agrippa quoq; Methone impetu capta, nauium onerariarū appulſus obſeruādo, & malijs atq; alijs Græciæ locis excenſus faciendo, admodū eū perturbabat. Cæſar uero omnes milites, omnes ſenatores, omnes equites, quorū aliqua erat autoritas, Brunduſij conuenire iuſsit: alios,

Cæſar ſenatum & populum contra Antonium concitat, eius teſtamento recitato.

Prodigia Actiacum bellum antegreſſa.

Actiaci belli apparatus.

οἱ οὖν ὕπατοι μήτ' ἀντειπεῖν θαῤῥοῦντες, μήτε σιωπᾶν ὑπομένοντες, τῆς πόλεως ἐκχωρήσαντες, ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἀντώνιον, καὶ τῆς ἄλλης βουλῆς. ὧν οὐκ ὀλίγοι αὖθις ὕστερον κατεληλύθασιν· καὶ αὖθις ἕτεροι τὸν ἀντώνιον λιπόντες, πρὸς καίσαρα προσεχώρησαν, ὅτι τήν τε ὀκταβίαν συνοικοῦσαν ἀπώσατο, καὶ ὅτι τῇ κλεοπάτρᾳ ἤχθοντο. ἐξ ὧν μαθὼν ὁ καῖσαρ τά τε ἄλλα τοῦ ἀντωνίου, καὶ τὰς διαθήκας αὐτοῦ, καὶ παρὰ τίνι ἐτύγχανον, ἔλαβέ τε αὐτὰς, καὶ δημοσίᾳ ἀνέγνω, πρᾶγμα ποιήσας παρανομώτατον. τοσαύτην δὲ διὰ τὰ γεγραμμένα ὀργὴν καὶ οἱ πάνυ ἐκείνῳ προσκείμενοι ἐνεδέξαντο, ὥστε τήν τε ὑπατείαν καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἐξουσίαν ἀφέλοντο, καὶ τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἄδειαν καὶ ἐπαίνους, ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν, ἐψηφίσαντο· καὶ τῇ κλεοπάτρᾳ πόλεμον ἐπήγγειλαν αὐτῷ ἔργῳ, ὅτι μᾶλλον πρὸς τὸν ἀντώνιον ἔτεινε (ᾔδεσαν γὰρ αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνης πάντα ποιήσοντα) οὕτω γὰρ αὐτὸν ἐδουλώσατο, ὥστε βασιλίς τε καὶ δέσποινα ὑπ' ἐκείνου καλεῖσθαι, στρατιώτας τε ῥωμαίους ἐν τῷ δορυφορικῷ αὐτῆς ἔχειν, καὶ ταῖς ἀσπίσι πάντων τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπιγράφεσθαι. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν δὲ μετ' αὐτοῦ ἐσεφοίτα, καὶ τὰς πανηγύρεις συνδιετίθετο, τὰς δίκας τε συνεξήταζε, καὶ συνίππευε, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκείνη μὲν ἐν δίφρῳ ἐφέρετο, ὁ δ' ἀντώνιος πεζῇ μετὰ τῶν εὐνούχων αὐτῇ ἠκολούθει· συνεγράφετό τε αὐτῇ, καὶ συνεπλάττετο, αὐτὸς ὄσιρις καὶ διόνυσος λεγόμενος, ἐκείνη δὲ σελήνη καὶ ἶσις. ὅθεν καὶ ἔκφρων ὑπ' αὐτῆς ἐκ μαγγανείας ἔδοξε γεγονέναι. καὶ οὐκ ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν δυναμένους κατεγοήτευσε καὶ κατέδησεν, ὡς ἐλπίσαι καὶ τῶν ῥωμαίων ἄρξειν, εὐχήν τε ποιεῖσθαι μεγίστην καὶ ὅρκον, τὸ ἐν τῷ καπιτωλίῳ δικάσαι. ὁ δ' ἀντώνιος ἀκινάκην τε ἐνίοτε παρεζώννυτο, καὶ ἐσθῆτι ἐχρῆτο παρὰ τὰ πάτρια. τοῦτο μὲν οὖν ὑπάτῳ ὄντι καὶ στρατηγῷ ῥωμαίων, εἰς αἰτίαμα ἐλογίσθη, ἔξω τῆς πατρίου στολῆς. νῦν δὲ νῦν βασιλεῖς ῥωμαίων πῶς αὐτὸς ἐξαιρήσαιτο μώμου καὶ αἰτιάσεως, μετημφιεσμένους παρὰ τὰ πάτρια, καὶ οὐκ ἐνίοτε, ἀεὶ δὲ κεχρημένους ἐσθῆτι βαρβαρικῇ; οὕτω μὲν οὖν τῷ τε καίσαρι καὶ τῷ ἀντωνίῳ συνηνέχθη τὰ πράγματα. οἱ δὲ παρεσκευάζοντο πρὸς τὸν πόλεμον, ἕκαστος πολλοὺς συμμάχους προσειληφώς· καὶ πολλὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐθρυλλεῖτο, πολλὰ δὲ καὶ σημεῖα γεγόνασι. πίθηκός τε γὰρ ἐς τὸ δημήτριον ἐν ἱερουργίᾳ τινὶ εἰσελθὼν, πάντα τὰ ἔνδον συνέχεε. καὶ παῖδες ἐν τῇ ῥώμῃ πολλοὶ ἀθροισθέντες, κελεύσαντος μηδενὸς συνέμιξαν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ὡς καισάρειοι, οἱ δὲ ὡς τοῦ ἀντωνίου μαχόμενοι, καὶ ἡττήθησαν οἱ τὸ τοῦ ἀντωνίου ὄνομα φέροντες. εἰκών τέ τις αὐτοῦ λιθίνη αἷμα ἀνῆκε, καὶ πῦρ τό τε δημήτριον, καὶ ναὸν ἕτερον ἐλπίδος διέφθειρε. καὶ ἄλλα τοιαῦτα συνέβησαν. οὐδὲν δὲ τούτων αὐτοὺς ἐφόβησεν· ἀλλ' ὁ μὲν ἀντώνιος ὥρμησεν ὡς ἐν τῇ ἰταλίᾳ ἀδοκήτους αὐτοῖς τὸν πόλεμον ποιησόμενος. ἐλθὼν δὲ εἰς κέρκυραν, κἀκεῖθεν ἐς τὴν πελοπόννησον ἀναπλεύσας, αὐτὸς μὲν ἐν πάτραις παρεχείμασε, τοὺς δὲ στρατιώτας πανταχόσε διέπεμψεν· ὁ δὲ καῖσαρ ἀνήχθη μὲν ἐκ τοῦ βρεντεσίου, χειμῶνι δὲ περιπεσὼν καὶ πονηθεὶς, ἀνεχώρησεν. ἀρχομένου δὲ ἔαρος ὁ μὲν ἀντώνιος οὐδαμῇ ἐκινήθη. σύμμικτοι γὰρ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν ὄντες οἱ τριηρῖται αὐτοῦ, καὶ πόῤῥω χειμάζοντες ἀπ' αὐτοῦ, οὐκ ἐγυμνάζοντο, καὶ νόσῳ καὶ αὐτομολίαις ἠλαττοῦντο. καὶ ὁ ἀγρίππας τὴν μεθώνην κατασχὼν ἐξ ἐφόδου, καὶ τοὺς κατάρσεις τῶν ὁλκάδων ἐπιτηρῶν, καὶ ἀποβάσεις ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς ἑλλάδος ποιούμενος, ἰσχυρῶς αὐτὸν ἐθορύβει. ὁ δὲ καῖσαρ πάντας μὲν τοὺς στρατιώτας, πάντας δὲ τοὺς δυναμένους τι τῆς βουλῆς καὶ ἱππέων, ἐς τὸ βρεντέσιον συνήγαγε, τοὺς μὲν

» τοὺς μὲν ὅπως αὐτῷ τι συμπράξωσι, τοὺς δ' ὅπως μὴ μο-
» νωθέντες τι νεοχμώσωσι· καὶ ἵν' ἐνδείξηται, ὅτι τὸ πλεῖ-
» στον καὶ κράτιστον τῶν Ῥωμαίων ὁμογνωμονοῦν ἔχοι· καὶ σὺν αὐτοῖς τόν τε Ἰόνιον διέβαλε, καὶ τὴν Κέρκυραν ἐκλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν φρουρῶν λαβὼν, ἐς τὸν λιμένα τὸν γλυκὺν κατῆρε. καλεῖται δὲ οὕτως, ὅτι ἐκ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐς αὐτὸν ἐμβάλλοντος γλυκαίνεται. κἀνθένδε ἐς τὸ Ἄκτιον ἔπλει. ὡς δ' οὐδεὶς οὔτε ἀντέπλει, οὔτε ἐς λόγους ἦει αὐτῷ, ἢ πρὸς μάχην ἢ πρὸς ὁμολογίαν ἐκκαλουμένῳ σφᾶς ἀπαντήσας, κατέλαβε τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ νῦν ἡ Νικόπολις, κἀκ τούτου ἐφήδρευε τῷ Ἀκτίῳ κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν. τὸ δὲ Ἄκτιον οἱ τοῦ Ἀντωνίου προκατελάβοντο, καὶ πύργοις ὠχύρωσαν ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δὲ τῇ τοῦ Καίσαρος ἀφίξει ἐπύθετο ὁ Ἀντώνιος, ἀπήχθη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐς τὸ Ἄκτιον· οὐκ εὐθὺς μέντοι καὶ ἠγωνίσατο, καίτοι τοῦ Καίσαρος παντὶ τρόπῳ ἐς ἀγῶνα αὐτὸν ἐξάγοντος· ἀκροβολισμοῖς δὲ ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐχρήσατο, μέχρι συνήθροισε τὰ στρατεύματα. ὁ δὲ Καῖσαρ ἐς τὴν Ἑλλάδα, τήν τε Μακεδονίαν ἔπεμψε στρατιάν, ὅπως πρὸς ἐκεῖνα μετενέγκῃ καὶ ἄκοντα τὸν Ἀντώνιον. καὶ ὁ Ἀγρίππας τήν τε Λευκάδα καὶ τῶν ἐν ταύτῃ σκαφῶν ἐξαπιναίως ἐπιπλεύσας ἐκράτησε, καὶ Πάτρας εἷλε, καὶ τὴν Κόρινθον παρεστήσατο. καὶ ὁ Τίτος ὁ Μάρκος, Ταῦρός τε ὁ Στατίλιος, τὸ ἱππικὸν τοῦ Ἀντωνίου ἀθρόον ἐκδραμόντες συνέσχον, καὶ Φιλάδελφον βασιλέα Παφλαγονίας προσεποιήσαντο. καὶ ὁ Δομίτιος ὁ Γναῖος καὶ ἄλλοι τῷ Καίσαρι προσεχώρησαν. φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος, μὴ οὓς ἐς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θρᾴκην ἐπέμψεν παρ' αὐτοῦ, τῷ Καίσαρι προσθῶνται, ὥρμησε πρὸς αὐτούς. κἀν τούτῳ ναυμαχία τις συνέστη· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ προσβολῇ ἐτρέψαντο οἱ τοῦ Ἀντωνίου τοὺς Καίσαρος ὀλίγους ὄντας. τοῦ δὲ Ἀγρίππα, ᾧ πᾶν αὖ τὸ τοῦ Καίσαρος ναυτικὸν, κατὰ τύχην ἐπιδημήσαντος, οὐ μόνον οὐδὲν οἱ νικῶντες οἱ τοῦ Ἀντωνίου ἀπώναντο, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο. καὶ διὰ τοῦτο ἐπανελθὼν ὁ Ἀντώνιος, ἱππομαχίᾳ τινὶ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος προφυλακὴν ἡττήθη. καὶ ἐπεὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτὸν ἦρξαν ἐπιλείπειν, βουλὴν ἐποιήσατο, πότερον κατὰ χώραν μείναντες διακινδυνεύσωσιν, ἢ μεταστάντες χρόνῳ τὸν πόλεμον διενέγκωσι. καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα συνεβούλευσαν. ἡ δέ γε Κλεοπάτρα τὰ ἐπικαιρότατα τῶν χωρίων φρουραῖς παραδοθῆναι, καὶ τοὺς λοιποὺς συναπαίρειν αὐτοῖς ἐς τὴν Αἴγυπτον συμβουλεύσασα, ἐνίκησε. ἐς δὲ ταύτην ἦλθε τὴν γνώμην ὑπὸ σημείων θορυβηθεῖσα, καὶ ἐκ τοῦ στρατεύματος ἀθυμίας καὶ ἀρρωστίας δείσασα, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐξεφόβησεν. οὐ μέντοι λάθρα, οὐδὲ μὴν φανερῶς ἐκπλεῦσαι ὡς φεύγοντες ἐβουλεύσαντο, ἵνα μή τις δέος τοῖς συμμάχοις ἐμβάλωσιν· ἀλλ' ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρασκευαζόμενοι, κἀν τούτῳ τὰ ἄριστα τῶν σκαφῶν ἐκλεξάμενοι, ὅτι ἐκ τῶν φθορᾶς τε καὶ τῶν αὐτομολιῶν οἱ ἐρέται ἠλαττώθησαν, κατέπρησαν τὰ λοιπά, καὶ νύκτωρ πάντα τὰ τιμιώτατα λάθρα ἐμβαλόντες αὐτοῖς, ἔπειτα ἐς ἔκπλουν ἐποιήσαντο καὶ τοὺς στρατιώτας παρεσκεύαζον πρὸς τὴν ναυμαχίαν, διαλεχθεὶς αὐτοῖς ὁ Ἀντώνιος. καὶ οὕτως πάντας μὲν τοὺς πρώτους τῶν συνόντων αὐτῷ ἐς τὰς ναῦς ἐνεβίβασεν, ἵνα μή τι νεωτερίσωσιν, ὡς ὁ Δέλλιος καὶ ἄλλοι τινὲς αὐτομολήσαντες. παμπληθεῖς δὲ καὶ τοξότας, καὶ σφενδονήτας, καὶ ὁπλίτας ἐνεβίβασε. τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας εἶχεν, αἱ δὲ λοιπαὶ τετρήρεις καὶ δεκήρεις ἦσαν αὐτῷ. Καῖσαρ δὲ καθεώρα μὲν καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ, καὶ

Διὰ τί γλυκὺς λιμὴν καλεῖται.

Συνέλαβον ἄκτιον πρὸ καίσαρος.

Ναυμαχία καὶ φυγὴ τοῦ καίσαρος.

Διὸ ἡ Κλεοπάτρα εἰς Αἴγυπτον συνεβούλευσε τῷ Ἀντωνίῳ.

alios, ut aliquid adiutarent: alios, ne ſeorſim rebus nouis ſtuderent: utq; oſtẽderet, ſe maximę præſtantiſsimæq; partis Romanorum cõſenſu niti. cũ iis q; Ionio trãſmiſſo, & Corcyra, quam præſidiarij reliquerant, capta, in portu Glyce appulit, qui à dulcedine fluuij in eum influẽtis nomen habet: inde Actiũ nauigauit. Cum nemo contrà claſſem educeret, neq; quicquam uel ad pugnam uel ad deditionem hoſtes prouocanti reſponderẽt: eum occupauit locũ, in quo nunc eſt Nicopolis, ibiq; circa Actium terra mariq; ſtationes habuit. Nam ipſum Actium Antoniani præoccupatum turribus utrinq; munierant. Antonius aduentu Cæſaris cognito, cum ſuis Actium properauit: ſed non ſtatim pugnauit, quamuis à Cæſare modis omnibus laceſſeretur. tumultuariis tamen pugnis per dies complures certauit, donec conduxiſſet ſuos exercitus. At Cæſar in Græciam & Macedoniam miſit copias, ut Antonium uel inuitum illuc pertraheret. Agrippa ſubito acceſſu Leucade & nauib. illius loci potitus eſt, Patras cæpit, Corinthum ad deditionem compulit. Titus Marcus & Taurus Statilius, equitatũ Antonij ſubita excurſione cæperunt, & Philadelphum Paphlagoniæ regem in ſuas partes traduxerunt. Cn. item Domitius & alij ad Cæſarẽ ſe contulerunt. Veritus igitur Antonius, ne ij quos in Macedoniam & Thraciam miſiſſet, idem facerent, ad eos properauit. Interea conflictus quidam mari factus eſt: & Cæſariani, pauci numero, ab Antonianis principio pulſi. Sed fortuito Agrippę ſuperuentu, qui toti Cæſarianę claſsi præerat, factum eſt, ut illi non modò nullum uictoriæ fructum caperent, ſed etiam interirent. Qua de cauſa reuerſus Antonius, equeſtri certamine cum primis Cæſaris excubiis congreſſus, ſuccubuit. Et quia cõmeatus penuria laborare incipiebat, concilio indicto deliberauit, an manendum, & Martis alea periclitãda: an uerò aliò abeundum, & bellũ ducendum eſſet. Aliis aliud cenſentibus, Cleopatrę ſententia uicit, ut opportuniſsimis locis præſidia imponerẽtur, cæteri ſecum in Aegyptum nauigarent. Id autem conſilij cæpit, tum quòd prodigiis quibuſdam terrebatur, tum quia exercitus deſperationem & morbum timebat: Antonio quoq; terrorem incuſsit. Sed quia neq; clàm, neq; etiam apertè tanquam fugientes abire uolebãt, ne ſociis terrorem incuterent, ſed tanquã ad pugnam parati nauibus optimis delectis, & quia morbo & transfugiis remigum imminutus erat numerus, reliquis crematis, & noctu precioſiſsimis quibuſq; reb. clàm illatis, ad nauigandum ſe inſtruxerunt. Antonius milites pro concione ad pugnam incitauit, atq; ita primores omnes familiarium ſuorum in naues impoſuit, ne quid noui molirentur: ut Dellius & alij tranſfugæ fecerant. Quamplurimos etiam ſunditores, ſagittarios & armatos impoſuit. Triremes enim paucas habebat, cæteræ quadriremes & decitemes erãt. Cæſar eorũ inſtructione uiſa, cõtra ſe

Cleopatræ & Antonij fuga.

parabat. ſed eorum conſilio tum ex alijs tum ex Dellio cognito, exercitum conuocauit: quem dum ad pugnã cohortatur, ingenti imbri & turbine in claſſem Antonij illato, reſumpta fiducia, eorũ abitũ obſeruauit. Cumq́ Antoniani in procinctu ſtarent, nec tamen prodirẽt: in animo habuit, eos uel ſtantes aggredi, uel repellere. Sed quia neq; prodibant, neq; ſe conuertebant, ſed loco non mutato aciem cõdenſabant, aliquantulũ moratus eſt: deinde congreſsi pugnauerunt. Cum diu æquo Marte & ancipiti uictoria dimicaretur: Cleopatræ LX naues, ſigno ab ea dato, uelis ad diſceſſum elatis pelago ſe commiſerunt. Antonius uerò abeuntem Cleopatræ nauẽ cõſpicatus, in quinqueremẽ trãſcendit; oblitusq́ rerum omniũ, eam perſequitur, quæ ipſum perdiderat, & amplius perditura erat. Illa uero agnitis nauis inſignibus, ſubſtitit. Ita in illius nauem receptus, & ſolus in proram progreſſus, ſedit tacitus. trid uoq́ ſic exacto, cũ Tænarum ueniſſet, à familiarium mulierũ cœtu ad concœnationem & ad concubitũ eſt inuitatus. Eius uerò claſsis poſt diſceſſum ipſius cũ ad horam uſq; decimã reſtitiſſet, iuſſu Cæſaris igni iniecto partim cremata eſt, partim capta. Dicũtur circiter CCC naues eſſe captæ. Hic naualis pugnæ fuit exitus, IIII nonas Septẽb. ac tum Cæſar ſolus rerum omnium potiri cœpit, ut ab eo tempore imperiũ eius numerari inciperet. In caſtrorum loco urbem Nicopolim à uictoria nomine indito condidit, & ſtatuas æreas hominis & aſini collocauit. Ferũt enim nocturno tẽpore, pridie eius diei quo nauale prælium commiſſum eſt, tabernaculo ad naues contemplandas egreſſus, in hominẽ agaſonẽ incidiſſe, qui rogatus q̃s eſſet, reſpõderit, ſibi Fortunati eſſe nomẽ, aſino Victorini. Eæ ſtatuæ pòſt Byzãtium trãslatæ, in equeſtri theatro ſteterũt. Pedeſtres aũt & equeſtres Antonij copiæ cũ VII poſt illius fugam dies permanſiſſent, deniq; ad uictorẽ tranſiuerũt. Quidã uero, ex Romanis potiſsimum, ad Antoniũ, ſocij domũ abierũt. Cæſar in Italiã properãs, ueritus ne quis in ea motus exiſteret, Brundiſium cum ueniſſet, nõ amplius eſt progreſſus. nam ibi eum & ſenatus & ordo equeſter, & plebis maxima pars conuenerunt. Vbi rebus quibuſdam ex ſententia confectis, iterum in Græciam diſceſsit, & nauib. per Iſthmum Peloponnenſem ob tempeſtatem traductis, celeriter in Aſiã tranſijt. At Cleopatra Aegyptum occupare contendit, ne qui res nouas molirentur metuens. quo cum ueniſſet, undiq; pecuniã & copias coegit. Antonius in Lybiam nauigauit. Cum autẽ is quoq; exercitus, quem ibi habebat, defeciſſet, ſibi manus afferre uoluit: ſed ab amicis prohibitus, Alexandriã uenit. Ibi ad pugnam ſe inſtruentes, tamẽ legatos de pacis conditionibus ad Cæſarem miſerunt. Cleopatra uerò, clam Antonio, familiaribus eius pecunias, ipſi Cæſari aureũ ſceptrum, eiuſdem materiæ coronam, & ſellam regiam miſit, tanquam unà cum his imperium etiam ei traderet.

Actiaca uictoria Monarchiæ Cæſaris initiũ.

Eutychus. Nicon.

Antonij & Cleopatræ in Aegypto acta cum Cæſare.

ἀντεπεπίζετο. μαθὼν δὲ καὶ τὴν διάνοιαν σφῶν ἐξ ἄλλων τε καὶ ἐκ τοῦ Δελλίου, συνήγαγε τὸ στράτευμα, καὶ εἰς μάχην δι' ὧν εἶπεν ἐρρώννυε. κἀν τούτῳ ὑετοῦ γενομένου λάβρου, καὶ ζάλης πολλῆς εἰς τὸ τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν ἐμπεσούσης, ἀνεθάρσησεν ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸν ἔκπλουν αὐτοῦ ἐπετήρει. ὡς δὲ ἐξετάξαντο μὲν οἱ τοῦ Ἀντωνίου, οὐ μέντοι προῄεσαν, ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἑστῶσι σφίσι προσμίξων, ἢ καὶ ἀναχωρῆσαι ποιήσων. ὡς δ' οὔτ' ἐξώρμησαν, οὔτ' ἀνέστρεψαν, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἔμενον, τῇ συντάξει τε ἐπεπύκνωντο, ἀνέσχε χρόνον τινά, εἶτα συμπεσόντες ἐναυμάχησαν. ἀγχωμάλου δὲ τῆς ναυμαχίας οὔσης ἐπὶ πολὺ καὶ ἀκρίτου, αἱ Κλεοπάτρας ἑξήκοντα νῆες, συνθήματος παρ' αὐτῆς δοθέντος, ἐς ἀπόπλουν ἦρκασι τὰ ἱστία, καὶ πρὸς τὸ πέλαγος ὥρμησαν. ὁ δ' Ἀντώνιος τὴν Κλεοπάτρας ναῦν ἰδὼν ἀποπλέουσαν, πάντων ἐπιλαθόμενος, ἐς πεντήρη μεταβάς, ἐδίωκε τὴν ἀπολωλεκυῖαν αὐτόν, καὶ ἔτι προσαπολοῦσαν. ἐκείνη δὲ γνωρίσασα τὸ τῆς νεὼς σημεῖον, ἀνέσχε, καὶ ἀναληφθεὶς ἐς τὴν ἐκείνης ναῦν, μόνος παρελθὼν ἐς πρῷραν, ἐκάθητο σιωπῶν, καὶ τρεῖς ἡμέρας οὕτω διήγαγεν. ἐν Ταινάρῳ δὲ γενόμενον αἱ συνήθεις γυναῖκες συνήγαγον, καὶ συνδειπνεῖν καὶ συγκαθεύδειν ἀνέπεισαν. τὸ δὲ τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποχώρησιν ἀντισχὸν μέχρις ὥρας δεκάτης, πυρὸς ἐπιρριφθέντος τοῖς σκάφεσι, κελεύσαντος Καίσαρος, τὸ μὲν κατεφλέχθη, τὸ δὲ ἑάλω. λέγεται γὰρ περὶ τριακοσίας νῆας ἁλωκέναι. τοῦτο μὲν τῇ ναυμαχίᾳ τέλος ἐγένετο κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. καὶ τότε μόνος ὁ Καῖσαρ τὸ κράτος ἅπαν περιεληλύθει, ὡς ἐκ τούτου δὴ τοῦ καιροῦ τὴν αὐτοῦ μοναρχίαν ψηφίζεσθαι. πόλιν δ' ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου τόπῳ συνῴκισε, Νικόπολιν καλέσας αὐτήν. ἔστησε δὲ καὶ στήλας χαλκᾶς ἀνθρώπου καὶ ὄνου. λέγεται δέ, νυκτὸς ἔτι οὔσης καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ναυμαχία συνέστη, ἐκ τῆς σκηνῆς αὐτῷ προελθόντι, καὶ περιιόντι τὰς ναῦς, ἄνθρωπος συναντῆσαι ὄνον ἐλαύνων. πυθομένῳ δὲ τοὔνομα, εἰπεῖν, ἐμοὶ μὲν Εὔτυχος ὄνομα, τῷ δ' ὄνῳ Νίκων. αἱ στῆλαι δ' αὐτῶν ὕστερον ἀνακομισθεῖσαι εἰς τὸ Βυζάντιον, ἵσταντο ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ. ἡ δὲ πεζή τε καὶ ἱππικὴ δύναμις τοῦ Ἀντωνίου μετὰ τὴν ἐκείνου φυγὴν ἡμέρας ἑπτὰ συμμείνασα, τέλος τῷ κρατήσαντι προσεχώρησαν. τινὲς δέ, καὶ μάλιστα τῶν Ῥωμαίων, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἀντώνιον, οἱ δῆθεν σύμμαχοι οἴκαδε. ὁ μέντοι Καῖσαρ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠπείχθη, μή τι στασιάσωσι φοβηθείς. ἐλθὼν δ' ἐς τὸ Βρεντέσιον, οὐκ ἔτι περαιτέρω προεχώρησεν. ἥ τε γὰρ γερουσία καὶ οἱ ἱππεῖς, τοῦ τε δήμου τὸ πλεῖστον καὶ ἕτεροι συνῆλθον ἐκεῖ. ἔνθα τινὰ τῶν δεόντων καταπραξάμενος, ἐς τὴν Ἑλλάδα αὖθις ἀπῆρε. καὶ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου τὰς ναῦς διὰ τὸν χειμῶνα διαγαγών, ταχέως εἰς τὴν Ἀσίαν ἐκομίσθη. Κλεοπάτρα δὲ φυγοῦσα, καταλαβεῖν τὴν Αἴγυπτον ἔσπευσε, δεδιυῖα μή τι νεωτερίσωσι. καὶ γενομένη ἐν ταύτῃ, πανταχόθεν συνέλεγε χρήματα, ἤθροιζέ τε δυνάμεις. Ἀντώνιος δὲ ἐς Λιβύην ἀπέπλευσεν. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ ἐκεῖ ἐγχώριον στράτευμα ἀπέστη αὐτοῦ, ὥρμησε μὲν ἑαυτὸν ἀνελεῖν· ὑπὸ δὲ τῶν φίλων ἐκωλύθη, καὶ ἀνεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν. καὶ παρεσκευάζοντο μὲν ὡς καὶ πολεμήσοντες· ἔπεμψαν δέ τινας καὶ πρὸς Καίσαρα, λόγους ὑπὲρ εἰρήνης κομίζοντας, τοῖς δὲ συνοῦσιν αὐτῷ χρήματα. καὶ ἡ Κλεοπάτρα κρύφα τοῦ Ἀντωνίου σκῆπτρον αὐτῷ χρυσοῦν καὶ στέφανον ὅμοιον, καὶ δίφρον βασίλειον ἔπεμψεν, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δι' αὐτῶν διδοῦσα.

ναυμαχία ἡ ἐν Ἀκτίῳ, καὶ τῶν Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἧττα, καὶ ἀναχώρησις αὐτῶν ἀνεπαύθησαν.

φυγὴ Κλεοπάτρας καὶ Ἀντωνίου.

ὅτι μετὰ τὴν νίκην τὴν κατὰ Ἀντωνίου μόναρχος ὁ Καῖσαρ ἐλογίζετο.

Νικόπολις, καὶ περὶ τοῦ φάσματος τοῦ πρὸ τῆς ναυμαχίας ὀφθέντος τῷ Καίσαρι.

ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἑαυτὸν ἀνελεῖν ὥρμησε, καὶ παρεσκευάσατο πόλεμον σὺν τῇ Κλεοπάτρᾳ.

ἔπεμψε. ὁ δὲ τὰ μὲν δῶρα ἔλαβεν, οἰωνὸν αὐτὰ ποιησάμενος, ἀπεκρίνατο δὲ τῷ μὲν Ἀντωνίῳ οὐδέν· τῇ Κλεοπάτρᾳ δέ, ὅτι ἂν ἀποκτείνασα τὸν Ἀντώνιον, ἢ ἐκβαλοῦσα, ἄδειαν αὐτῇ δώσει, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐάσει ἀνεγχείρητον. ἐν τούτῳ δὲ τὰς ἐν τῷ Ἀραβικῷ κόλπῳ ναυπηγηθείσας τῇ Κλεοπάτρᾳ τριήρεις, κατέκαυσαν οἱ Ἄραβες, καὶ τὰς ἐπικουρίας οἱ δῆμοι καὶ οἱ δυνάσται ξύμπαντες ἀπηρνήσαντο. Ἀντώνιος δὲ καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἀκούσαντες τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος αὐτοῖς ἐπεσταλμένα, ἔπεμψαν αὖθις, ἡ μὲν χρήματα αὐτῷ πολλὰ δώσειν ὑπισχνουμένη, ὁ δὲ τῆς τε φιλίας καὶ τῆς συγγενείας αὐτὸν ἀναμιμνήσκων· καὶ ἑαυτὸν διαχειρίσασθαι ἐπαγγελλόμενος, ἂν διὰ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα σωθῇ. οὐδὲν μὲν οὖν οὐδὲ τότε τῷ Ἀντωνίῳ ἀπεκρίθη· τῇ δὲ Κλεοπάτρᾳ πολλὰ καὶ ἀπείλησε καὶ ὑπέσχετο. φοβηθεὶς δὲ μὴ τὰ χρήματα παμπληθῆ ὄντα διαφθείρῃ ἡ Κλεοπάτρα, ἃ εἰς τὸ μνημεῖον τὸ ἐν τοῖς βασιλείοις κατεσκευασμένον ἤθροισε (καὶ γὰρ πάντα κατακαύσειν ἠπείλει μεθ' ἑαυτῆς, εἰ μὴ τελείως ὁμαρτήσῃ) Θύρσον οἰκεῖον ἔπεμψεν ἐξελεύθερον, πολλὰ ἐροῦντα αὐτῇ φιλάνθρωπα, καὶ ὅτι ἔρωτι ἑάλω ὁ Καῖσαρ αὐτῆς. ὅθεν καὶ τὸ Πηλούσιον κατέσχεν ὁ Καῖσαρ, δυνάμει μὲν τὸ φαινόμενον, λάθρα δὲ προδοθὲν ὑπὸ Κλεοπάτρας. ἐρᾶν γὰρ αὐτῆς ἐκεῖνον ἀκούσασα, καὶ τοῦτο ἐφιεμένη, ἐνδοῦναι αὐτῷ προείκατο τὸ Πηλούσιον. ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος ἀπών, ἐπεὶ τὴν τοῦ Πηλουσίου κατάληψιν ἔγνω, ἐπανελθών, πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας τῷ Καίσαρι προσπλεύσαντι, καὶ συμβαλὼν τοῖς ἱππεῦσι κεκμηκόσιν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐνίκησε. κἀκ τούτου ἀναθαρσήσας, καὶ διὰ τοξευμάτων εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Καίσαρος γραμμάτια ἐπιπέμψας, πολλὰ χρήματα τοῖς στρατιώταις ἐπαγγελλόμενος, προσέμιξε καὶ τῷ πεζῷ, καὶ ἡττήθη. καὶ ὁ μὲν ἐλαττωθεὶς ἀπέκλινε πρὸς τὸ ναυτικόν, καὶ ὡς ναυμαχήσων παρεσκευάζετο, ἢ πρὸς Ἰβηρίαν πλευσούμενος. γνοῦσα δὲ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα, τὰς μὲν ναῦς αὐτομολῆσαι ἐποίησεν, αὐτὴ δὲ εἰς τὸ ἠρίον ἐσέδυ αἰφνίδιον, ὡς τάχα τὸν Ἀντώνιον φοβουμένη, ὑπολαμβάνοντα προδεδόσθαι παρ' αὐτῆς. δύο δὲ ἦσαν ἐκεῖ σὺν αὐτῇ θεράπαιναι, καὶ εὐνοῦχος εἷς. εἰσελθοῦσα δέ, τὰς μὲν θύρας κατέκλεισεν ἀσφαλῶς, πρὸς δὲ τὸν Ἀντώνιον τοὺς ἀπαγγελοῦντας ἔπεμψεν ὅτι τέθνηκε. πιστεύσας δ' ἐκεῖνος, ἠξίου τινὰ τῶν παρόντων ἐπιστρέψαντα ἀποκτεῖναι αὐτόν. ὡς δ' ἐκεῖνος, ἀνασπασάμενος τὸ ξίφος ἑαυτὸν κατειργάσατο, εὖγε, εἶπεν, ὦ Ἔρως (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνθρώπῳ) ὅτι με τί χρὴ ποιεῖν διδάσκεις· καὶ πλήξας ἑαυτὸν διὰ τῆς κοιλίας, ἐς τὴν κλίνην ἀφῆκεν. ἦν δὲ οὐκ εὐθανάτως. θορύβου δὲ γενομένου, ᾔσθετο ἡ Κλεοπάτρα, καὶ τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέῳξεν, ἄνωθεν δὲ προκύψασα (οὔπω γὰρ τὰ πρὸς τῇ ὀροφῇ ἐξείργαστο) καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονός, κομίζειν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον ἐκέλευσε. γνοὺς δὲ ἐκεῖνος ἔτι ζῶσαν αὐτήν, παρεκάλει κομισθῆναι, καὶ κομισθεὶς σειραῖς καὶ καλῳδίοις ἀνελκύσθη παρ' αὐτῆς καὶ τῶν θεραπαινίδων ἀμφοῖν. δεξαμένη δὲ αὐτὸν αἵματι πεφυρμένον καὶ δυσθανατοῦντα, τοὺς πέπλους περιέρρηξεν ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ στέρνα ἔτυπτε καὶ κατεσπάραττε ταῖς χερσίν. ὁ δὲ οἶνον πιεῖν ᾔτησε, καὶ πιών, καὶ ὀλίγα ὁμιλήσας τῇ Κλεοπάτρᾳ, ἐξέλιπε. Καῖσαρ δὲ ἀγγελθέντος αὐτῷ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀντωνίου, ἐπεδάκρυσε, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐκείνου τοῖς φίλοις ἀναγινώσκων, κατεγίνωσκεν ἑαυτοῦ, ὡς συγγνώμονα αἰτοῦντος ἐκείνου καὶ δίκαια, αὐτοῦ δὲ φορτικῶς καὶ ὑπερηφάνως πρὸς τὰς ἀποκρίσεις διακειμένου. εἰς δὲ τὴν Κλεοπάτραν ἔπεμψε τὸν Προκλήϊον, ζῶσαν αὐτῆς κρατῆσαι θέλων, μέγα πρὸς δόξαν ἡγούμενος, ἀγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὸν θρίαμβον. ἡ δὲ ἐντὸς θυρῶν κεκλεισμένων ἰσχυρῶς, στᾶσα διελέχθη αὐτῷ.

deret. Cæſar muneribus boni ominis cauſa acceptis, Antonio nihil reſpondit: Cleopatræ nunciari iuſsit, ſi Antoniũ uel occidiſſet, uel eieciſſet, ſe impunitatẽ ei daturum, & regnũ inuiolatum relicturũ. Interea ædificatas Cleopatræ in ſinu Arabico naues, Arabes cremauerũt, auxilia populi Dynaſtæq́; omnes negauerũt. Accepto Cæſaris reſpõſo, denuó legatos miſerũt: Cleopatra magnam pecuniã pollicẽs, Antonius cognationis & amicitiæ eum cõmonefaciens, ſeq́; ſibi manus allaturũ affirmans, ſi ſuus interitus Cleopatræ ſalutem allaturus eſſet. Cæſar uerò ne tum quidẽ Antonio quicq̃ reſpondit, Cleopatræ uerò multa & cõminatus & pollicitus eſt: & quia metuebat, ne mulier ingentẽ pecuniam, quã in monumentũ in regia paratũ intulerat, aboleret (minata enim erat, niſi uotorũ cõpos fieret, eam ſe unà ſecum crematurã) Thyrſum libertum ad eam miſit, qui præter alia humanitatis plena, illud etiã ei diceret, Cæſarem amore illius eſſe captum. Sic Peluſio potitus eſt, quaſi urbẽ ui expugnaſſet, cũ reuera prodita eſſet a Cleopatra. Nam quũ ſe ab illo amari audiſſet, atq; eius deſiderio teneretur, ſtatim ei Peluſiũ dedidit. Antonius igitur abſens, Peluſij occupatione cognita, in reditu ante Alexandriã equitatũ Cæſaris itinere fatigatũ uicit. Inde receptis animis, & eo fretus, q literas ſagittis appẽſas in caſtra Cæſaris eiaculatus eſſet, quib. magnam pecuniam militib. pollicebatur: cũ pedites aggreſſus, & uictus, ſpe in claſſem collata, ita ſe parauit, quaſi aut mari pugnaturus, aut in Hiſpaniã abiturus. Eo Cleopatra cognito, curauit ut naues ad Cæſarem tranſirent, ipſa monumentũ repentè cum duab. ancillis & uno eunucho ſubijt, quaſi Antoniũ timeret, qui ſe ab ipſa prodi putaret. & ianua diligenter clauſa, ad illũ miſit, qui ei nunciarent, ipſam eſſe mortuã. Quod cum crederet Antonius, ſe à quodã occidi iuſsit. Vt uerò ille ſtricto gladio ſemetipſum interfecit: Rectè uerò, inquit, Eros (id enim homini erat nomen, qđ Latinis Amorem ſiue Cupidinẽ ſignificat) quid ſit agẽdum me doces: illatoq; in uentrem ictu, nõ ſtatim letiſero, lectulo incubuit. Tumultu orto, Cleopatra fores non aperuit, ſed ſuperne proſpectans (necdum enim tectum abſolutũ erat) eo facinore cognito, illũ in monumentũ inferri iuſsit. qui cum eam uiuere cognouiſſet, ut ad eam portaret, orauit. Cũ allatus eſſet, cathenis et funib. ab ea & ambabus ancillis attrahebatur. Quem ubi cruentatum & moribundũ accepit, ueſtes ſuas ſcidit, & pectus manib. plãxit, ac ſe lacerauit. At ille uino poſtulato, hauſtoq;, nõnulla cum muliere collocutus, expirauit. Cæſar Antonij morte nũciata, illachrymauit: & literas eius amicis recitans, ſeipſum damnauit, q illi æqua & iuſta poſtulanti, arroganter & ſuperbè reſponſum negaſſet. Proculeium autem ad Cleopatram capiendam, & in uita retinendam miſit: quód magnæ ſibi gloriæ fore putabat, ſi eam in triumpho duceret. Illa uerò intra fores fortiter clauſas ſtans, cũ eo collocuta

Antonij interitus.

Cleopatræ interitus.

locuta eſt. Cæſar cognito loco in quo eſſet, Gallum miſit qui cum ea ageret. Quo de induſtria ſermonem ad fores trahente, Proculeius cum duob. miniſtris ſcala per feneſtrã clàm ſcandit. Cum uerò altera ex unà incluſis mulieribus exclamaſſet, Miſera Cleopatra uiua caperis: pugione quo accincta erat, ſe ferire inſtituit. Sed Proculeius celeriter accurrit, eamq; cõtinuit: erepto pugione, inquiſiuit, ne quod uenenũ occultaret. Cæſar Epaphrodito liberto mandauit, ut eam omni diligẽtia uiuentem aſſeruaret, atq; ipſe urbem ingreſſus eſt. Antonio à Cleopatra magnifico & regio apparatu tumulato, cũ febre laboraret (nã pectus eius exulceratũ erat & inflammatum) inedia ſibi necem cõciſcere inſtituit. Quo Cæſar animaduerſo, minis & terrore de liberis iniecto, eam ueluti machinis admotis expugnauit, ut cibum & curationẽ admitteret, ac paulo poſt ipſe ad eam alloquendam uenit. Illa uerò in tenui ſtragulo inſtar pauperculæ decumbẽs, exiliit: & cũ ad eius genua prouoluta, recũbere iuſſa eſſet, cum uoce tremula & oculis fletu confectis aſsidentẽ perinde orauit, ac ſi uitæ cupidiſsima eſſet, poſtremò pecuniæ deſcriptionem ei obtulit. Cæſar eam uitæ cupidã eſſe ratus, gauiſus eſt: ac ſe omni ſpe illã ſplẽdidius tractaturũ pollicendo decepiſſe putans, ipſe magis eſt deceptus. Cũ enim illa cognouiſſet eum terra per Syriam iturũ, ipſam uerò poſt triduum Romam miſſurũ: orauit, ut Antonio parentare liceret. quo permiſſo, ad monumentum perlata, magno luctu edito, loculoq; coronis & inferijs ornato, balneũ ſibi parari iuſsit. Dũ lota accumbit, ſplẽdideq; prãdet: quidam ex agro uas plenum ficubus portans, à cuſtodib. quid ferret rogatus, oſtẽſis ficubus ingredi iuſſus eſt. Poſt prandiũ Cleopatra literas obſignatas Cæſari miſit, quibus orabat, ut cum Antonio ſepeliretur. Vnde ille ſtatim intellexit, quid actum eſſet, ac rem explorari iuſsit. Qui miſsi erant, cum properè accurriſſent, mortuã eam in aureo lecto regaliter ornatã inuenerũt, altera eius ancilla Irade ad pedes illius expirante, altera Charmonio ex grauedine capitis iam labaſcẽte, & diadema Cleopatræ exornante. Cui cum quidã dixiſſet, Pulchra uerò iſta ſunt Charmoniũ: illa, Pulcherrima, inquit, & decora tot regib. oriũdæ. His dictis, & ipſa iuxta lectũ exanimis concidit. Fertur aũt Cleopatra morſu aſpidis ſerpẽtis periiſſe, unà cum ficubus allata: alij in hydria aſſeruatam tradunt aſpidem, & colu aurea laceſsitam & irritatam eius brachium mordicus arripuiſſe. Dicitur & uenenum in cultello cauo habuiſſe, quem capillo occultauerit. Dion autem refert, acum qua capillum diſcriminaret, ueneno inunctam fuiſſe: cuius ueneni ea uis eſſet, ut cum ſanguinem attigiſſet, celerrime & minima cum moleſtia exitum afferret. Vtcunque ſit, illa perijt. ueritas ignoratur: niſi quòd in eius brachio duæ uibices tenues & obſcuræ apparuerunt, in corpore nulla ueneni indicia ſunt animaduerſa. neque ſerpens ipſe repertus eſt, niſi quòd nonnulli dixerunt, ſe tractus illius quoſdam iuxta mare, quo

Controuerſie de genere mortis Cleopatræ.

αὐτόθι. ὡς δὲ καταμαθὼν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη αὐτῇ διαλεξόμενος, ὃς ἐμήκυνε πρὸς ταῖς θύραις τὸν λόγον ἐπίτηδες, Προκλήιος δὲ κλίμακι διὰ θυρίδος ἀνῆλθε λαθὼν μετὰ δύο ὑπηρετῶν. τῆς δὲ μιᾶς τῶν αὐτῇ συγκαθειργμένων γυναικῶν ἀνακραγούσης, τάλαινα Κλεοπάτρα ζωγρεῖ, ὥρμησε μὲν ἑαυτὴν πατάξαι (περιέζωστο γὰρ ξιφίδιον) προσδραμὼν δὲ αὐτῇ ὁ Προκλήιος, συνέσχεν αὐτήν, καὶ ἀφείλετο τὸ ξιφίδιον, καὶ μὴ ἐρευνήσας φάρμακον ἐξηρεύνησεν. ἐπιμελεῖσθαι δὲ κελεύσας Ἐπαφρόδιτον ἀπελεύθερον, κελεύσας ζῶσαν τηρεῖν πάνυ ἐπιμελόμενον, αὐτὸς δὲ Καῖσαρ εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ ὁ Ἀντώνιος παρὰ τῆς Κλεοπάτρας ἐτάφη πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. πυρετοῦ δὲ αὐτῇ γενομένου (ἐφλέγμηνε γὰρ αὐτῇ τὰ στέρνα, καὶ ἡλκωμένα) τροφῆς ἀπείχετο, ὡς ἐντεῦθεν λυθησομένη τοῦ ζῆν. ὁ δ' ὑπονοήσας ὁ Καῖσαρ, ἀπειλὰς αὐτῇ καὶ φόβους περὶ τῶν τέκνων προσέβαλεν, οἷς ἐκείνη καθάπερ μηχανήμασιν ὑπείκουσα, καὶ τροφὴν καὶ θεραπείαν προσίετο. ὕστερον δὲ μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτῇ διαλεξόμενος. ἡ δὲ λιτῶς ἐν στιβάδι κατακειμένη ὥσπερ μονοχίτων, ἀναπηδήσασα προσέπεσεν αὐτῷ, ὑπότρομος τῇ φωνῇ, καὶ συντετηκυῖα τοῖς ὄψεσι. κελεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἀνακλιθῆναι, καὶ αὐτοῦ παρακαθισαμένου, ἐδεῖτο αὐτοῦ ὡς μάλιστα τοῦ ζῆν περιεχομένη, τέλος δὲ τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν αὐτῷ ἐνεχείρισεν. ὁ δὲ φιλοψυχεῖν αὐτὴν οἰόμενος, ἥσθη, καὶ εἰπὼν ὅτι πάσαις ἐλπίσιν αὐτῇ λαμπρότερον χρήσεται, ᾤετο ἐξηπατηκέναι μὲν αὐτήν, μᾶλλον δ' αὐτὸς ἐξηπάτητο. μαθοῦσα γὰρ ὡς ὁ Καῖσαρ μέλλει διὰ Συρίας ἐπανιέναι, αὐτὴν δ' ἐς τὴν Ῥώμην εἶναι μετὰ τρίτην ἡμέραν, ἐδεήθη Καίσαρος, ὅπως ἐναγίσῃ τῷ Ἀντωνίῳ χοάς. καὶ αὐτοῦ ἐπιψηφίσαντος, ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα, πολλὰ ὠλοφύρατο, ἅτε στέψασα καὶ κατασπασαμένη τὴν σορόν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρὸν γενέσθαι. λουσαμένη δέ, καὶ κατακλιθεῖσα, ἄριστον ἠρίστα λαμπρόν. καί τις ἧκεν ἀπ' ἀγροῦ τὸ μὲν ἀγγεῖον σύκων μεστόν. τῶν δὲ φυλάκων, τί φέροι ἀνακρινόντων, ἐκεῖνος τὰ σῦκα ὑπέδειξεν, οἱ δὲ εἰσάγειν ἐκέλευον. μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον κατασεσημασμένην τῷ Καίσαρι ἔπεμψε. Καῖσαρ δὲ ὡς ἐνέτυχε λιταῖς δεομένης αὐτὴν συνταφῆναι τῷ Ἀντωνίῳ, ταχὺ συνῆκε τὸ πεπραγμένον, καὶ κατὰ τάχος τοὺς σκεψομένους τὸ γενόμενον ἔπεμψεν. οἱ δὲ δρόμῳ καταλαβόντες, εὗρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν ἐν χρυσῇ κλίνῃ κεκοσμημένην βασιλικῶς. τῶν δὲ θεραπαινῶν ἡ μὲν Εἰρὰς πρὸς τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ Χαρμίον ἤδη καρηβαροῦσα καὶ σφαλλομένη, κατεκόσμει τὸ περὶ κεφαλὴν ἐκείνης διάδημα. εἰπόντος δέ τινος, καλὰ ταῦτα Χαρμίον; κάλλιστα μὲν οὖν, ἔφη, καὶ πρέποντα τῇ τοσούτων ἐκγόνῳ βασιλέων. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε καὶ αὐτή. λέγεται δὲ ἀσπίδος δήγματι θανεῖν, κομισθείσης μετὰ τῶν σύκων. οἱ δὲ γὰρ ὑδρίᾳ τηρηθῆναι τὴν ἀσπίδα φασίν, ἠλακάτῃ δὲ χρυσῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐκκαλουμένης αὐτήν, καὶ ἐξαγριάσασαν, ἐμφῦναι αὐτῆς τῷ βραχίονι. λέγεται δὲ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἔχειν ἐν κνηστίδι κοίλῃ, καὶ τὴν κνηστίδα κρύπτειν ἐν τῇ κόμῃ. ὁ δὲ Δίων βελόνην αὐτῇ εἶναι φησίν, ᾗ τὰς τρίχας ἀνεῖργεν, ἐν ᾗ φάρμακον ἐγκεκρυμμένον, δύναμιν ἔχον εἰ αἵματος ἅψοιτο, ὡς τάχιστα καὶ ἀλυπότατα φθείρειν. ἡ μὲν οὖν ἀπώλετο· τὸ δ' ἀληθὲς οὐκ ἐγνώσθη, ἀλλ' ὅτι περὶ τὸν ἐκείνης βραχίονα δύο νυγμαὶ ὤφθησαν λεπταί τε καὶ ἀμυδραί, οὐδὲ φαρμάκου τι σημεῖον περὶ τὸ σῶμα ἐκείνης ἐξηλέγχθη, οὔτε τὸ θηρίον εὑρέθη, εἰ μὴ ὅτι ἴχνη τινὰς συρμοὺς αὐτοῦ περὶ θά-

[illegible]

[illegible]

λάκαιναν, ἢ τὸ δωμάτιον ἀφιώρα καὶ θυρίδας ἦσαν, ἰδεῖν ἔφασκον. εἴκασται δὲ ἐξ ἀσπίδος αὐτὴν θανεῖν, ὅτι πολλὰ πρώην συνῆγε θανάσιμα φάρμακα, καὶ ταῦτα εἰς κατεψηφισμένους θανάτῳ προὔβαλλε· καὶ τὰ μὲν ὠκύμορα καὶ πολλὰς βασάνους, ὀδυνηρὸν δὲ ἐπάγοντα θάνατον, τὰ δὲ πρᾳότερα μὲν, διὰ χρόνου δὲ κατεργαζόμενα. μόνον δὲ εὗρισκε τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἄνευ σπασμοῦ κάρον ἐπάγειν ἐφελκόμενον ἱδρῶτι μαλακῷ, καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀμαυρώσει ῥᾳδίως ἀποσβεννύειν. ὁ καῖσαρ δὲ ὁ καῖσαρ τὴν τελευτὴν αὐτῆς ἐξεπλάγη. καὶ φάρμακα τῷ σώματι καὶ ψύλλους ἐπεισήγαγεν. οἱ δὲ ψύλλοι ἄνδρες εἰσί· γυνὴ γὰρ τὴν δύναμιν ταύτην ἔχειν οὐ πέφυκεν· δύνανται δὲ πάντα ἰὸν παντὸς ἑρπετοῦ, πρὶν θανεῖν τὸν δηχθέντα ἢ τιτρωσκόμενον, ἐκμυζᾶν, καὶ αὐτοὶ τι μὴ βλάπτεσθαι, καὶ τὸν πεφαρμαγμένον θεραπεύειν. φύονται δὲ ἐξ ἀλλήλων, καὶ δοκιμάζουσι τὰ γεννηθέντα, ἢ μετὰ ὄφεων ἐμβληθέντα, ἢ καὶ τῶν σπαργάνων αὐτῶν ἐπιβληθέντων ἐκείνοις τισίν· οὔτε γὰρ τῷ παιδὶ λυμαίνονται, καὶ ὑπὸ τῆς ἐσθῆτος αὐτοῦ ναρκῶσιν. ὁ μὲν οὖν καῖσαρ ἐπὶ τῇ τῆς γυναικὸς τελευτῇ ἤχθετο, καὶ τὴν ἐκείνης εὐγένειαν ἐθαύμασε, καὶ συνταφῆναι τῷ ἀντωνίῳ ἐκέλευσε πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. ἐντίμου δὲ καὶ αἱ θεράπαιναι ταφῆς ἔτυχον, ἐκείνου προστάξαντος. ἐτελεύτησε δὲ κλεοπάτρα μὲν τεσσαρακοντοῦτις, ἑνὸς δέοντος, τούτων δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσασα, πλείω δὲ τῶν δεκατεσσάρων ἀντωνίῳ συνάρξασα. ἀντώνιον δὲ οἱ μὲν ἕξ, οἱ δὲ τρισὶν ὑπερβαλεῖν φασι τὰ πεντήκοντα. τὸν δὲ τοῦ ἀντωνίου υἱὸν ἄντυλλον τὸν ἐκ τῆς φουλβίας, καὶ τὸν τῆς κλεοπάτρας τὸν καισαρίωνα, ὁ καῖσαρ ἀπέκτεινεν. ἀντώνιος μὲν οὖν καὶ κλεοπάτρα οὕτως ἀπηλλάγησαν. καῖσαρ δὲ τὸ τοῦ ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως νεκρὸν εἶδε, καὶ προσήψατο αὐτοῦ. τὰ δὲ τῶν πτολεμαίων σώματα, καίτοι τῶν ἀλεξανδρέων δεῖξαί οἱ καὶ ταῦτα βουληθέντων, ἰδεῖν οὐκ ἠθέλησεν, εἰπών, ὅτι βασιλέα, ἀλλ' οὐ νεκροὺς ἰδεῖν ἐπεθύμησεν. οὐδὲ τῷ ἄπιδι ἐντυχεῖν ἐπείσθη, λέγων, θεοὺς, ἀλλ' οὐχὶ βοῦς προσκυνεῖν εἰθίσθαι. τὴν δὲ αἴγυπτον ὑποτελῆ ἐποίησε, χρήματά τε παμπολλα εὑρὼν, καὶ πάντα ἀφείλετο. καὶ τὰ ἐκεῖ ὡς αὐτῷ ἐδόκει διακοσμησάμενος, εἰς τὴν ἀσίαν διὰ τῆς συρίας ἀπῆλθε, καὶ ἐκεῖ παρεχείμασεν. οἱ δὲ ῥωμαῖοι καὶ τότε καὶ πρότερον, ὅτε τὴν ναυμαχίαν ἐνίκησε, πολλὰς τιμὰς αὐτῷ ἐψηφίσαντο. κατὰ δὲ τὸ τοῦ θέρους καιρὸν ἐς τὴν ἑλλάδα καὶ ἐς τὴν ἰταλίαν ἐπεραιώθη, καὶ αὐτοῦ ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντος, ἔθυσάν οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ὁ ὕπατος ἐβουθύτησεν, ὃ μήπω πρότερον ἐπ' ἄλλῳ ἐγεγόνει. ἑώρτασε δὲ καὶ τρισὶν ἡμέραις τὰ νικητήρια, καὶ περιφανεῖς αἱ πομπαὶ πᾶσαι γεγόνασι. τοσαῦτα γὰρ ἠθροίσθησαν λάφυρα, ὥστε πάσαις ἐπαρκέσαι. παρεκομίσθη δὲ καὶ εἴδωλον τῆς κλεοπάτρας ἐπὶ κλίνης, ἀσπίδα ἐμπεφυκυῖαν ἔχουσα τῷ βραχίονι· καὶ μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ οἱ ἐκείνης παῖδες ἦσαν, ἀλέξανδρος ὁ ἥλιος, καὶ κλεοπάτρα ἡ καὶ σελήνη. ἐφ' ἅπασι δὲ ὁ καῖσαρ εἰσήλασε, καὶ θεωρίαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐγένοντο. καὶ ὁ κράσσος ὁ μάρκος κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐς τὴν μακεδονίαν, καὶ ἐς τὴν θρᾴκην, καὶ ἐς τὴν ἑλλάδα πεμφθεὶς, πολλοῖς ἐπολέμησεν ἔθνεσι, καὶ τὰ μὲν ἐνίκησε, τὰ δὲ προσηγάγετο. τὰ δὲ ἔθνη ταῦτα πάλαι μὲν μυσοί τε καὶ γέται ἐκεκλήντο, πᾶσαν γὰρ μεταξὺ τοῦ τε αἵμου καὶ τοῦ ἴστρου νεμόμενοι· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, τινὲς αὐτῶν καὶ ἄλλοις ὀνόμασιν ἐπεκλήθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα πᾶν ὅσα ὁ ποταμὸς ὁ σαῦος ἐς τὸν ἴστρον ἐμβάλλων ὑπὲρ τῆς δαλματίας, καὶ τῆς μακεδονίας, τῆς τε θρᾴκης ἀπὸ τῆς παννονίας ἀφορίζει, ἐς τὸ τῆς μυσίας περιεχώρησεν ὄνομα, καὶ ἐν αὐτοῖς ἄλλα τε πολλὰ ἐστὶν ἔθνη, καὶ οἱ τριβαλλοὶ προσαγορευθέντες, οἵ τε κεκλημένοι

δαρδάνιοι

ὅτι ὁ καῖσαρ τὸν τοῦ ἀλεξάνδρου εἶδε νεκρόν.

ὅσας τιμὰς ἐψηφίσαντο οἱ ῥωμαῖοι περὶ τὸν καίσαρα ἐπανελθόντα εἰς ῥώμην.

ἔθνη τινὰ ῥωμαῖοι ἐνίκησαν.

re, quò conclaue aſpectabat, & feneſtræ erant, conſpexiſſe. Cæterùm coniectura fuit, eam aſpidis morſu perijſſe, quòd multa lethalia uenena pridem collegerat, eaque damnatis capitis proponebat. quorũ alia mortem celerẽ cum magno cruciatu afferrent, alia mitiora tardiorem. ſolum autem morſum aſpidis obſeruarat, ueternũ ſoporiferum cum molli ſudore citra conuulſionẽ inducere, & ſenſib. hebetatis leuiter extinguere. Cæſar eius interitu audito obſtupuit, & cadaueri remedia & Pſyllos adhibuit. Pſylli autẽ uiri ſunt (nulla enim mulier ea ui prædita eſt) qui quoduis uenenũ cuiuſuis ſerpentis, priusquam is qui morſus aut uulneratus eſt, moritur, exugendo, nec ipſi læduntur, & ueneni infecto ſalutem afferunt. Propagãtur alij ex alijs, & fœtus explorant, uel in ſerpentes eiectos, uel eorum faſcijs ſerpentibus iniectis: qui nec puerũ lædũt, & ueſtibus illius tecti torpeſcunt. Cæſar igitur Cleopatræ obitu doluit, generoſam eius indolẽ admiratus, eamque magnificè regaliterque cum Antonio ſepeliri iuſsit. Sunt & ancillæ iuſſu illius honorificã ſepulturã aſſecutæ. obijt Cleopatra annos unde XL nata, è quib. II & XX regnauit, amplius XIIII cum Antonio imperauit. Antonium uerò alij III, alij VI, & L uixiſſe annos tradunt. Eius ex Fuluia filiũ Antyllũ, & Cleopatræ filiũ Cæſarionem, Cæſar interfecit. Cleopatra atque Antonio ad hũc modũ ſublatis, Alexandri regis corpus uidit & attrectauit. Ptolemæorum etiã Alexãdrinis oſtendere uolentibus, recuſauit: ſe enim regem uidere cupiuiſſe, nõ cadauera. neque Apidẽ adire uoluit: quòd deos, non boues adorare conſueuiſſet. Aegyptum tributariam fecit, & pecuniam omnem, quam ibi maximam reperit, ſecum auexit. Rebus in Aegypto ſuo arbitratu ordinatis, per Syriã in Aſiam abijt, ibique hybernauit. Romani uerò & tum, & prius etiam, Actiacam uictoriam adepto plurimos honores decreuerunt. Sub æſtatem in Græciam & Italiam traiecit. Eo Romã ingreſſo, populus ſacrificauit, & cõſul bouem immolauit: quod nulli prius acciderat. Triumphum per triduum egit, pompæ omnes illuſtres fuerũt: tantumque manubiarũ adfuit, ut ijs omnibus ſufficerent. Eſt & Cleopatræ ſtatua in lecto traducta, eius brachio aſpide inhærente. Inter alios captiuos, eius quoque liberi: Alexãder, qui & Sol: & Cleopatra, quæ & Luna dicebatur, in triũpho ducti ſunt. Poſt omnia Cæſar inuectus, ſpectacula per multos dies edidit. Sub hæc tempora M. Craſſus in Macedoniã, Thraciam & Græciam miſſus, & cũ multis gentibus bella gerens, alias uicit, alias in deditione accepit. Eæ gentes olim Myſi & Getæ uocabantur, omnẽ eum tractum qui intra Hæmũ & Iſtrum eſt, incolentes. Progreſſu temporis autem, quædam earum alijs nominibus ſunt appellatæ. Deinde omnia ea quæ Sauus fluuius in Iſtrum influens, ſupra Dalmatiam, Macedoniã & Thraciam à Pannonia diſterminat, Myſiæ appellationẽ ſubierũt. Inter eos, præter alias multas gentes ſunt Triballi &

Pſylli.

Cæſaris Aegypto ſubacta triumphus.

Myſi et Getæ à M. Craſſo ſubacti.

Cæſar Mecœnate autore imperiũ retinet, atq; à S.P.Q.R. retinere cogitur ſcilicet.

Dardanij. Hæc igitur Romani ſub regib. ac in libera republica, & à potẽtibus oppreſſa, annis XXV & DCC & geſſerunt, & pertulerũt. Deinceps haud dubiè ſub unius poteſtatem reciderunt. Nam quum Cæſar in animo haberet, armis poſitis, imperium Senatui populoq; reſtituere, idq; conſilium Agrippæ & Mecœnati, quibus arcana ſua credebat, aperuiſſet: Agrippa deponendæ poteſtatis autor ei fuit, Mecœnas cõtrarium omnino ſuaſit. Nam cum lõgo iam tempore rerum potitus eſſet, aut poteſtatem ei retinendã, aut ea poſita pereundũ eſſe affirmabat: quod qui ſemel imperarint, tutò uitam priuatã agere nullo modo poſſent. longaq; oratione monuit, quibus rationibus tutò & iuſtè, atq; etiã citra ciuium moleſtiã imperare poſſet, hac addita clauſula: Si ea, quæ alio imperante tibi fieri uelles, ipſe ultrò feceris alijs, neq; peccabis quicquam, & omnia feliciter adminiſtrabis, & ſuauiſsimè nulloq; cum periculo ætatẽ deges. His cõſilijs auditis, utroq; probato & collaudato, Mecœnatis ſententiã eſt ſecutus: & monarchia nõ depoſita, cognomentũ Imperatoris ſibi aſciuit, nõ illud quod antiquitùs ob uictoriã tribui ſolebat, ſed id quo regia poteſtas ſignificabaẽ. Anno ſequenti ſextum conſul factus, Agrippa collega, quem inſigni honore proſequebatur, deſponſa etiã ſorore Octauia, & princeps ſenatus cognominatus eſt, ut in liberrima ciuitate receptũ fuerat. In honorẽ Romæ & ciuium tum alia fecit, tum multos ad egeſtatẽ redactos liberaliter donauit: tũ ueteres tabulas eorũ qui in ærarios relati fuerant, exuſsit: tum quæ ſub Antonio & Lepido per iniuriã acta fuerant, uno decreto aboleuit omnia. Quas ob res cũ laudibus in cœlum efferretur, maioris etiã honoris deſiderio imperium à uolẽtibus accipere deſiderauit, ac ne inuitis imperare uideretẽ, ſubornatis intimis ſuis, ſeptimum conſul in curia deprecatus eſt imperium: & ſumma rerum optimatib. demandata, eos rogauit, ut æquo animo ſe priuatã uitã agere paterentur. At ſenatores eius ſententiã partim ſcientes, partim ſuſpicantes, alij arguere nolebant, alij timebãt. Cum igiẽ ei credere alij fingerent, alij neceſſe haberent, imperiũ retinere coactus eſt ſcilicet. Quo adhũc modũ à Senatu populoq; firmato, omnẽ Reip. curã in ſe ſuſcepit. Prouincias infirmiores, ut pacatas & imbelles, attribuit ſenatui: firmiores, ut periculoſas & parum tutas, ipſe retinuit. Id eò pertinebat, ut ſenatus pulcherrimis imperij partib. frui, ipſe labores ſuſtinere uideretur: cũ id eius conſiliũ eſſet, ut illi inermes & imbelles eſſent, ipſe arma teneret, & milites aleret. Ac ne quid regium præ ſe ferret, in prouincias ſibi attributas imperium ad decenniũ accepit, quanto tempore ſe illas pacaturũ pollicebatur. Sed ea nimirũ uerba erant. Finito enim decennio, quinquenniũ: deinde alterum quinquenniũ, poſt decennium: mox alia quinquennia ei decreta ſunt, ut decenniorũ ſucceſsione per omnẽ ætatem ſolus rerum potiretur. Unde factũ eſt, ut imperatores qui illum ſecuti ſunt, cum in omnem ætatem crearentur, tamen

Imperatoris cognomentum.

Decẽnij celebritas.

Δαρδανίου. ταῦτα μὲν οὖν ἔν τε τῇ βασιλείᾳ καὶ τῇ δημοκρατίᾳ ταῖς τε δυναστείαις πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσιν ἔπραξάν τε Ῥωμαῖοι, καὶ ἔπαθον. ἐκ δὲ τούτου μοναρχεῖσθαι αὖθις ἀκριβῶς ἤρξαντο, καίτοι τοῦ Καίσαρος τά τε ὅπλα καταθέσθαι βουλομένου, καὶ τῇ γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ ἐπιτρέψαι τὰ πράγματα. τὴν μέντοι γνώμην, τῷ Ἀγρίππᾳ καὶ τῷ Μαικήνᾳ, οἷς ἐπίστευε τὰ ἀπόρρητα, κοινωσάμενος, τὴν μὲν Ἀγρίππα γνώμην ἐπιρρίπτουσαν αὐτὸν τῆς μοναρχίας εὗρεν· ὁ δὲ Μαικήνας τοὐναντίον συνεβούλευσεν ἅπαν, εἰπὼν, ἤδη τὴν μοναρχίαν ἐπὶ πολὺ διοικῆσαι αὐτὸν, καὶ ἀναγκαῖον εἶναι δυοῖν θάτερον, ἢ μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς, ἢ ἀπολέσθαι ταῦτα πειρώμενον. τοὺς γὰρ ἅπαξ μοναρχήσαντας ἀσφαλῶς ἰδιωτεῦσαι ἀδυνατεῖν. ὑπέθετο δὲ καὶ ὅπως ἀσφαλῶς καὶ δικαίως ἄρξει, πρὸς δὲ καὶ ἀνεπαχθῶς, πολλοὺς κατατείνας λόγους περὶ τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἐπὶ πᾶσι ταῦτα ἐπενεγκών· εἰ, ὅσα ἑτέρου ἄρξαντός σου, ποιεῖν ἐβούλου, ταῦτα αὐτὸς αὐτεπάγγελτος πράττοις, οὔτε τι ἁμαρτήσεις, καὶ πάντα κατορθώσεις, ἥδιστά τε καὶ ἀκινδυνότατα ζήσεις. οἱ μὲν οὖν ταῦτα τῷ Καίσαρι συνεβούλευσαν. ὁ δὲ ἀμφοῖν μὲν καὶ ἐθαύμασε τὴν ἐπίνοιαν, εἵλετο δὲ τὴν Μαικήνου συμβουλὴν, καὶ οὔτε τὴν μοναρχίαν ἀπέθετο, καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος προσείληφεν ἐπίκλησιν, οὐ τὴν ἐπὶ νίκαις κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδομένην τισί, ταύτην γὰρ πολλάκις ἐπεκλήθη, ἀλλὰ τὴν τὸ κράτος σημαίνουσαν τὸ βασίλειον. τῷ δ' ἑξῆς ἕκτον ὑπάτευσεν, ἔχων καὶ τὸν συνάρχοντα, ὃν ὑπερβαλλόντως ἐτίμα, καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ τὴν Ὀκταβίαν συνῴκισε. καὶ τῆς γερουσίας πρόκριτος ἐπεκλήθη ὁ Καῖσαρ, ὡς ἐν τῇ ἀκριβεῖ δημοκρατίᾳ ἐνενόμιστο, ἄλλα τε πολλὰ πεποιηκὼς εἰς τιμὴν τῆς Ῥώμης καὶ τῶν πολιτῶν, καὶ χρήματα πολλοῖς τῶν πολιτῶν ἐχαρίσατο λαμπρῶς πενητεύουσι, τά τε παλαιὰ συμβόλαια τῶν εἰς τὸ κοινὸν ὀφειλόντων κατέκαυσε· καὶ ὅσα ἐπὶ Λεπίδου καὶ Ἀντωνίου ἀδίκως ἐγεγόνει, δι' ἑνὸς προγράμματος κατέλυσεν ἅπαντα. καὶ ἐπὶ τούτοις ὑμνούμενος, ἵνα μᾶλλον τιμηθείη, καὶ παρ' ἑκόντων τὴν μοναρχίαν λαβεῖν ἐπεθύμησεν. ὡς μὴ δοκοίη ἄκων τὴν ἀρχὴν, καὶ τοὺς αὐτῷ μάλιστα ἐπιτηδείους παρασκευάσας, εἰς τὴν γερουσίαν εἰσελθὼν ἕβδομον ὑπατεύων, καὶ παραιτεῖσθαι λέγων τὴν μοναρχίαν, καὶ πάντα τοῖς ἀρίστοις ποιεῖν, ἐδεῖτο πρὸς τὸ δέξασθαι αὐτῷ τὴν τῆς μοναρχίας ἀπόθεσιν. οἱ δὲ τῆς βουλῆς οἱ μὲν ᾔδεσαν τὴν γνώμην αὐτοῦ, οἱ δὲ ὑπώπτευον, καὶ οἱ μὲν ἐλέγξαι αὐτὸν οὐκ ἐβούλοντο, οἱ δ' ἐδεδοίκεσαν. ὅθεν καὶ πιστεύειν αὐτῷ οἱ μὲν ἐπλάττοντο, οἱ δὲ ἠναγκάζοντο, καὶ ἐβιάσαντο δῆθεν αὐτὸν αὐταρχεῖν. καὶ τὴν μὲν ἡγεμονίαν οὕτω παρά τε τῆς γερουσίας καὶ τοῦ δήμου ἐβεβαιώσατο, καὶ τὴν φροντίδα πᾶσαν τῶν κοινῶν ὑπεδέξατο. τῶν δ' ἐθνῶν τὰ μὲν ἀσθενέστερα ὡς εἰρηναῖά τε καὶ ἀπόλεμα προσένειμε τῇ βουλῇ. τὰ δ' ἰσχυρότερα ὡς ἐπικίνδυνα τάχα καὶ σφαλερὰ κατέσχεν αὐτός, δῆθεν ἵν' ἡ γερουσία τὰ κάλλιστα τῆς ἀρχῆς καρπῶται, αὐτῷ δ' οἱ πόνοι ἐπικέωνται. τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἵνα ἐκεῖνοι μὲν καὶ ἄοπλοι καὶ ἄμαχοι ὦσιν, αὐτὸς δὲ καὶ ὅπλα ἔχῃ, καὶ στρατιώτας τρέφῃ. ἵνα δὲ μή τι μοναρχικὸν δοκοίη φρονεῖν, ἐς δέκα ἔτη τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπονεμηθέντων αὐτῷ κατεδέξατο. τοσούτῳ γὰρ χρόνῳ αὐτὰ καταστήσειν ὑπέσχετο, λόγῳ ταῦτα ἐπαγγελλόμενος. τῆς γὰρ δεκετίας ἐξελθούσης, ἕτερα πέντε ἔτη, εἶτ' αὖθις πέντε, καὶ μετὰ τοῦτο δέκα, καὶ ἕτερα πάλιν πέντε αὐτῷ ἐψηφίσθη, ὥστε τῇ τῶν δεκαετηρίδων διαδοχῇ διὰ βίου μοναρχῆσαι αὐτόν. κἀντεῦθεν καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορες, καίτοι διὰ βίου ἀποδεικνύμενοι, ὅμως διὰ

τὴν δεκαετίαν ἑορτάζον, ὡς αὖθις τότε τῆς ἡγεμονίας ἀνανεούμενοι. πολλὰ δὲ καὶ τότε ὡς τιμὴν ἐψηφίσθη τῷ Καίσαρι, καὶ αὔγουστος ἐπεκλήθη. ἐβούλετο μὲν γὰρ ῥωμύλος ὀνομασθῆναι, αἰσθόμενος δὲ ὑποπτεύεσθαι ἐκ τούτου τῆς βασιλείας ἐπιθυμεῖν (οἱ γὰρ ῥωμαῖοι πράγματι μὲν τὰ τῶν βασιλευομένων ὑπέμενον, ἐπὶ δ' ὀνόματι ἤχθοντο) ἀπέσχετο τῆς ῥωμύλου ἐπικλήσεως, καὶ αὔγουστος καλεῖσθαι ἠθέλησεν, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὑπάρχων. πάντα γὰρ τὰ ἱερώτατα καὶ σεβάσμια αὔγουστα προσαγορεύεται· ἐξ οὗπερ καὶ σεβαστὸν αὐτὸν, ἀπὸ τοῦ σεβάζεσθαι, ἐξελληνίζοντες ὥσπερ τινὰ σεμνόν. ἡ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων κατοικία παλάτιον ὠνομάσθη, ὅτι ἐν τῷ παλατίῳ λεγομένῳ ὄρει, ἐν ᾧ ὁ φαυστύλος ᾤκει, καὶ ἐκεῖ τὸ στρατήγιον εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο κἂν ἄλλοθί που ὁ αὐτοκράτωρ καταλύῃ, τὴν τοῦ παλατίου κλῆσιν ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ ἔχει. πᾶσα δὲ ἐξουσία ἣ τοῖς ὑπάτοις τὸ παλαιὸν δέδοται, καὶ ἡ τοῖς δημάρχοις, καὶ ἡ τοῖς τιμηταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, τοῖς αὐτοκράτορσι δέδοται. καὶ προσέτι καὶ λελύσθαι τῶν νόμων ἐδόθη αὐτοῖς, τουτέστιν ἐλευθέρους ἀπὸ πάσης τῶν νόμων ἀνάγκης εἶναι, καὶ μηδενὶ τῶν [illegible] συνέχεσθαι. ὅτε δὲ αὔγουστος ἐπεκλήθη ὁ Καῖσαρ, σημεῖον οὐ μικρὸν τότε κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐγένετο. ὁ γὰρ τίβερις πελαγίσας, πᾶσαν τὴν πεδιάδα τῆς ῥώμης κατέλαβεν, ὥστε πλεῖσθαι· ἐξ οὗ οἱ μάντεις ὅτι τε ἐπὶ μέγα αὐξήσοιτο, καὶ ὅτι πᾶσαν τὴν πόλιν ὑποχειρίαν ἕξει, ἐκ τούτου προεῖπον. ὁ δὲ τά τε ἄλλα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα προθυμότερον ἔπραττεν, ὡς ἑκόντων ἄρχων, καὶ νομοθετῶν, οὐ μέντοι πάντα ἐθελογνωμονῶν νομοθέτει, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ἐς τὸ δημόσιον προετίθει, ὅπως εἴ τι μὴ ἀρέσοι, ἐπανορθώσῃ, καὶ προετρέπετο πάντας συμβουλεύειν αὐτῷ, εἴ τις τι ἄμεινον γνοίη αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὑπάτους καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα παρ' ἑκάστων, καὶ ἐκ τοῦ τῶν βουλευτῶν πλήθους πεντεκαίδεκα συμβούλους ἐς ἑξάμηνον προσελάμβανεν, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ πᾶσι κοινοῦσθαι τὰ βουλευόμενα. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐδίκαζε μετ' αὐτῶν. ἔκρινε μὲν γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἡ βουλή. καὶ πρεσβείαις καὶ κηρυκείαις ἐχρημάτιζεν. ὅ, τε δῆμος εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας συνελέγετο, οὐ μέντοι ἐπράττετό τι, ὃ μὴ ἐκείνῳ ἤρεσκε. καὶ τοὺς ἄρξοντας τοὺς μὲν αὐτὸς προεβάλλετο, τοὺς δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐποιεῖτο, ἐπιμελούμενος, ὅπως μήτ' ἀνεπιτήδειοι, μήτ' ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ ἐκ δεκασμοῦ ἀποδείκνυνται. καὶ ἔθνη τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ δι' ἑτέρων τῇ ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑπέταξεν. ὁ δὲ τῆς αἰγύπτου ἄρχων αἴλιος γάλλος ἐπ' ἀραβίαν τὴν εὐδαίμονα καλουμένην ἐστράτευσε τότε, καὶ ἄλλως μὲν φανέντα αὐτῷ οὐδένα τῶν πολεμίων, οὐ μὴν ἀπόνως προεχώρει· ἥ τε γὰρ ἐρημία καὶ ὁ ἥλιος τά τε ὕδατα φύσιν ἄτοπόν τι ἔχοντα, ἰσχυρῶς αὐτοὺς ἐταλαιπώρησεν, ὥστε τὸ πλεῖον φθαρῆναι τοῦ στρατοῦ· τὸ δὲ νόσημα τῇ κεφαλῇ ἐνσκῆπτον, ἐξήραινεν αὐτήν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτίκα ἀπώλλυε. τῶν δὲ περιγιγνομένων ἐς τὰ σκέλη κατῄει, ἅπαν τὸ μεταξὺ τοῦ σώματος ὑπερβαῖνον, καὶ αὐτοὺς ἐλυμαίνετο, ἴαμά τε οὐδὲν ἦν, εἰ μὴ ἔλαιον οἴνῳ μεμιγμένον ἠλείψαντο. τοῦτο δὲ πάνυ ὀλίγοις ἦν. οὔτε γὰρ ἡ χώρα οὐδέτερον αὐτῶν φέρει, κἀκεῖνοι οὐκ ἄφθονα ταῦτα προπαρεσκευάσαντο. κἂν τῷ πόνῳ τούτῳ καὶ οἱ βάρβαροι σφίσιν ἐπιθέμενοι, τά τε χωρία ἃ πρὶν ἀφῄρηντο ἐκομίσαντο, καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐκ τῆς χώρας ἐξήλασαν. ὁ δ' αὔγουστος ἑνδέκατον ὑπατεύσας νοσήσας, ὥστε μηδ' ἐλπίδα σωτηρίας ἔχειν, καὶ ὡς τελευτήσων διέθετο, καὶ διάδοχον μὲν οὐδένα ἀπέδειξε, τὰς δὲ πάσας τὰς τῶν δυνάμεις, καὶ τὰς κοινὰς προσόδους ἐς βιβλίον γράψας Πίσωνι, τῷ δ' ἀγρίππᾳ τὸν δακτύλιον ἐνεχείρισεν. Ἀντώνιος δὲ Μούσας ἐκ τούτου κακῶς αὐτὸν διακείμενον ψυχρολουσίαις καὶ ψυχρο-

decimum quenq; annũ feſtũ agerent, imperium quaſi renouantes. Tum præter multos alios honores, etiã Auguſtus eſt cognominatus. Nam eum Romulus dici cuperet, & tamen ſuſpicionem regni cõcupiti uitaret (Romani enim cum ipſum regnum paterentur, nomen regni auerſabantur) ea quidẽ appellatione abſtinuit: Auguſtum autem ſe appellari uoluit, ut humana cõditione maiorem. ſic enim ſanctiſsima quæq; & ſummæ uenerationis dicuntur. Imperatorũ domicilium Palatiũ uocatur, q́ in monte Palatino, Cæſar, ut & Fauſtulus Romuli nutricius, habitabat, ibiq; prætoriũ habebat. Quamobrem etſi Imperator alibi diuerterit, tamẽ eius hoſpitiũ id nomẽ obtinet. Omnis aũt poteſtas, quæ Coſs. tribunorũ plebis, cenſorũ, cęterorum deniq; omnium olim fuerat, in Imperatores eſt trãslata. atq; illud etiã eis datũ, ut legibus ſoluti eſſent, nec ullo præſcripto tenerentur. Quo die Cęſar Auguſtus cognominatus eſt, noctu magnum prodigiũ extitit. Tiberis enim omnia Romanę urbis plana loca ſic inundauit, ut nauigarentur. Quo uates portẽdi affirmarũt, fore ut urbẽ amplificaret, & totam in poteſtate ſua haberet. Is uerò cum alia ad Imperiũ ꝑtinentia, ut q́ uolentib. imperaret, alacrius adminiſtrauit: tum leges ſanxit, nec tamẽ ſuapte autoritate omnes, ſed quaſdam ad populũ tulit, ut quæ diſplicerent, ea corrigeret: hortãs omnes, ut ſi quid melius ſcirent, monerent. Conſules item & e cæteris magiſtratibus ſingulos, & e ſenatorũ numero XV ad ſemeſtre in conſilium adhibuit, ut per eos omnib. ea communicaret, quæ deliberãda eſſent, interdum etiam ius cũ eis dixit. Nam Senatus etiam per ſe ſuffragia ferebat: legatis quoq; & caduceatoribus reſpondit. Populus quãuis ad Comitia cõueniret, nihil tamẽ gerebatur, quod illi diſpliceret. Magiſtratus partim ipſe deſignauit, partim arbitrio populi deſignãdos ꝑmiſit: in id intẽtus, ne inepti, ne'ue per ambitũ & largitiones aliqui crearentur. gentes quaſdã ꝑ ſemetipſum, partim per alios Romano imperio ſubiecit. At Aegypti prætor Aelius Gallus expeditione in Arabiã felicẽ ſuſcepta, etſi ei reſiſtebat nemo, nõ tamẽ citra ęrumnã eſt progreſſus. Nã & ſolitudine, & ſolis ardore, & aqua inſalubri milites grauiter ſunt afflicti, ut maxima pars exercitus ex morbo quo capita exiccabantur, interiret. Is multos ſtatim perimebat. Si quẽ uerò euadebãt, in eorũ pedes, toto reliquo corpore incolumi, deſidebat, eosq; uexabat: nec ullũ erat remediũ aliud, niſi ut oleo uino tẽperato inũgerẽt. Id uerò ꝑpaucis ſuppetebat. nã ea regio neutrũ gignit, neq; illi magnã copiã ꝓpararãt. In ea lue barbari quoq;, receptis locis q̃ amiſerãt, eorũ reliquias regione expulerunt. Auguſtus uero undecimo cõſulatu ſine ulla ſpe ſalutis ægrotãs, ut moriturus teſtamentũ fecit, nec Imperij ſucceſſore ullo relicto. libellũ in q̃ legiones et publicos reditus ꝯſcripſerat, Piſoni tradidit, Agrippæ anulũ porrexit. Sed ab Antonio Muſa lotionib. et potiõi

Augusti cognomentũ, & administrandi imperij ratio.

Potestas Imperatoris.

Exundatio Tiberis.

Augusti morbus.

Anto. Musa medicus.

bus frigidis eſt recreatus. qua de cauſa medicus & ab illo & à Senatu pecuniã, & ius aurei anuli, quamuis libertinus, accepit: immunitate & ipſi & medicis omnibus & tum & in poſterũ data. Ita conſeruatus, teſtamentũ in conciliũ illatum recitari iuſsit, ut oſtenderet, ſe nullum ſucceſſorem ſcripſiſſe: ſed id à nemine lectum eſt. Anno ſequenti cum peſte & fame per totam Italiam laboraretur, Romani opinantes nõ aliam eorum malorum eſſe cauſam, quàm quòd Auguſtus tum quoque conſul non creatus eſſet, Dictatorẽ eum dicere uoluerũt: & Senatum in curia cõcluſum hoc decernere coegerunt. eumque orarũt, ut & dictatorem & rei frumentariæ procuratorẽ ſe dici pateretur. Is uerò annonæ curationem ſuſcepit, dictaturam repudiauit: & cum neque diſſuadendo neque rogãdo quicquam proficeret, ueſtem ſuam
» lacerauit, rectè prudenterque uitato inuiſo & o-
» dioſo nomine, cum dignitatem & poteſtatẽ di-
» ctatura ſuperiorem obtineret. Quidam, qui inſidias ei compararant, indicta cauſa exilio mulctati, nec multo poſt unà cum coniuratis interfecti ſunt. Deinde cum in Sicilia abeſſet, in comitijs cõſularibus ſeditio orta eſt: ut uel ex eo perſpicuum eſſet, Romanos libera repub. incolumes eſſe non poſſe. Ita enim tumultuati ſunt, ita turbarunt omnia, ut Auguſtus à prudentiorib. accerſeretur. Id iniquo ferens animo, cum neque Romæ ſemper uacare poſſet, neque urbẽ ſine magiſtratu relinquere auderet: de aliquo, cui ſummam rerum mandaret, deligendo deliberauit. Quam ad rem cũ aptiſs. Agrippa uideretur, & quo maiori eſſet autoritate, dignitatem illius augere uellet: eum coegit, relicta uxore, Iuliam filiam ducere, ac ſtatim Romã & ad nuptias contrahendas, & ad magiſtratũ ineundũ (cùm alijs de cauſis, tum quòd Mecœnas dixerat, eũ tantum eſſe factum ab ipſo Cæſare, ut aut generum deligi, aut occidi oporteret) ablegauit. Agrippa igitur rem Romanam fluctuantẽ compoſuit, Auguſtus Sicilia ordinata in Græciam traiecit: qua cõſtituta, Samũ nauigauit. ibique hyeme exacta, uerno tẽpore in Aſiã profectus, cũ eam prouinciam & Bithyniã ordinaſſet, Cyzicenos in ſeruitutẽ redegit, quòd Romanos ciues flagris cæſos occiderãt. Eodẽ modo Tyrios & Sidonios, cũ in Syriã ueniſſet, tractauit. Interea Iulia Caium peperit: Auguſtus, ubi certos homines prouincijs præfecit, denuò Sami hybernauit, ibique multis negocijs & plurimis legationib. audiẽdis occupatus fuit. Tum Indi amicitiam cum eo fecerunt, tigridibus dono datis: quas Romani tum primùm uiderunt. Romæ aũt denuò tumultuatum eſt ob comitia conſularia, & cædes factæ. Quo cognito Cæſar, quia nullũ mali finẽ fore prouidebat, Romam properè contendit, & ipſe conſulem deſignauit. & quia ſe omnes ut procederẽt obuiã parabãt, noctu ingreſſus eſt. atque id tam in egreſſu quàm ingreſſu urbis ſæpius fecit, ne cuique eſſet grauis. Deinde precib. ab eo impetratum eſt, ut morũ magiſtrum & cenſorẽ in quinquenniũ ſe creari pateretur: conſularẽ uerò dignitatem in omnẽ ætatẽ accepit. Cũ quidã ob inſidias, quas & ipſi & Agrippæ feciſſent, accuſati eſſent, alios

Agrippa præfectus urbis, & Iuliæ nuptiæ.

Auguſtus prouincias ordinat.

Caius Agrippæ & Iuliæ filius.

Indi. Tigrides.

[illegible]

ἄλλους μέν τινας ἐδικαίωσε· τὸν δὲ Λέπιδον ἐμίσει μὲν καὶ δι' ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπιβουλεύσας αὐτῷ ἑάλω, οὐ μέντοι καὶ ἀποκτεῖναι ἠθέλησεν, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως προεπηλάκιζε καὶ ἐχλεύαζεν. ἔθηκε δὲ καὶ ἄλλους νόμους, καὶ τόν, ὅσοι δεκάσαντές τινες ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς, ἐς πέντε ἔτη αὐτῶν εἴργεσθαι, τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις ἐπιτίμια ἔταξε, τῷ δὲ γάμῳ καὶ τῇ παιδοποιΐᾳ ἆθλα ἔθηκε. κἀπειδὴ πολὺ πλεῖον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τοῦ εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἀπελευθέρας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν βουλευτῶν, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιΐαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. ἐπεὶ δὲ βρέφη τινὲς μνηστευόμενοι, τὰς μὲν τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο τιμάς, τὸ δ' ἔργον αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προσέταξε, μηδεμίαν ἰσχύειν μνηστείαν, μεθ' ἣν οὐ δύο διελθόντων ἐτῶν εὐθὺς γαμήσει τις, τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι, δώδεκα δὲ ταῖς κόραις ἔτη ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν πλήρη νομίζεται. ὁ δὲ Ἀγρίππας καὶ ἕτερον υἱὸν ἐκ τῆς Ἰουλίας ἐγένετο, Λούκιον ὀνομασθέντα, ὃν Αὔγουστος, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Γάϊον εἰσποιήσατο, καὶ διαδόχους τῆς ἀρχῆς αὐτόθεν ἀπέδειξεν, ἵν' ἧττον ἐπιβουλεύηται. ἑστιώμενος δέ ποτε παρὰ Πωλίωνι, ἀνδρὶ πλουσίῳ μὲν σφόδρα, ὠμῷ δὲ λίαν καὶ ἀπηνεῖ, ἐπεὶ ὁ οἰνοχόος ἐκείνου κύλικα κρυσταλλίνην κατέαξε, καὶ ἐς τὰς μυραίνας ἐρρίφθη πρὸς τοῦ δεσπότου ἐμβληθῆναι (ἔτρεφε γὰρ ἐν δεξαμεναῖς τοιαύτας, ἀνθρώπους δεδιδαγμένας ἐσθίειν, καὶ τοὺς δούλους αὐταῖς ὑποθανατοῦν προσέβαλλε) προῆκε τὴν τιμωρίαν ὁ Καῖσαρ τοῦ οἰνοχόου. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε τὸν Πωλίωνα, φέρε, φησίν, ὅσα τοιαῦτα ἔχεις ἐκπώματα, ἢ καὶ ἕτερα ἔντιμα, ἵν' αὐτοῖς χρήσωμαι. κομισθέντα δ' οὖν συνέτριψεν, εἰπών, ἵνα μὴ διὰ ταύτας κολάζοιντο ἄνθρωποι. ὁ δὲ Πωλίων πρὸς τὸ πλῆθος τῶν κατεαγότων, τῆς μιᾶς ἐπιλάθετο κύλικος, καὶ τὸν οἰνοχόον τιμωρήσασθαι μὴ δυνάμενος, ὅτι καὶ τοῖς πολλοῖς τὸ αὐτὸ ἐπεποιήκει ὁ Αὔγουστος, καὶ ἄκων ἡσύχασεν. ἀγρίππας δὲ νοσήσας ἐν Καμπανίᾳ, ἀπέθανεν, ὁ Καῖσαρ πραγματευόμενος, τό, τε σῶμα αὐτοῦ ἐς τὴν ῥώμην ἐκόμισε, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προθέμενος, λόγον ἐπ' αὐτῷ ἀνέγνω, καὶ τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ πολυτελῆ ἐποιήσατο, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ μνημείῳ ἔθαψεν. ὁ δὲ τοῦ ἀγρίππου θάνατος κοινόν τι τοῖς ῥωμαίοις πένθος ἐγένετο. τά τε γὰρ ἄλλα ἄριστος τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ τῇ τοῦ αὐγούστου φιλίᾳ πρός τε τὸ ἐκείνου καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ἐχρῆτο, καὶ πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν καὶ ἀνδρείαν ἐς τὰ λυσιτελέστατα παρεῖχεν τῷ Καίσαρι, πᾶσαν τὴν παρ' ἐκείνου δύναμιν καὶ τιμὴν ἐς τὸ τοὺς ἄλλους εὐεργετεῖν ἀναλίσκων. ὅθεν οὔτ' αὐτῷ ἐπαχθὴς, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἐπίφθονος ἐγεγόνει. τούτου μεταλλάξαντος, ἐπεὶ συνεργοῦ πρὸς τὰ πράγματα ἐδεῖτο, τὸν Τιβέριον καὶ ἄκων προσείλετο (οἱ γὰρ τοῦ ἀγρίππου υἱεῖς, ἔγγονοι δὲ αὐτοῦ, ἐν παισὶν ἔτι ἦσαν) καὶ ἀποσπάσας ἐκείνου τὴν γυναῖκα, θυγατέρα οὖσαν ἀγρίππου ἐξ ἄλλης γαμετῆς, τὴν Ἰουλίαν αὐτῷ ἐνεγγύησεν. ἔπειτα διά τε τούτου, καὶ διὰ τοῦ Δρούσου, καὶ διὰ Πίσωνος Λουκίου, πολλὰ τῶν ἐθνῶν ὑπηγάγετο. ἀργύριον δὲ τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἐς εἰκόνας αὐτοῦ συνενεγκόντων, ἑαυτοῦ μὲν οὐδεμίαν ἔστησεν, ὑγιείας δὲ δημοσίας, καὶ ὁμονοίας, καὶ εἰρήνης εἰκόνας εἰργάσατο. καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτῷ ἐκείνῳ προσιόντες, οἱ μὲν πλεῖον, οἱ δ' ἧττον ἐδίδοσαν, καὶ ὃς προσθεὶς ἕτερον τοσοῦτον ἢ καὶ πλεῖον ἀντεδίδου, οὐ μόνοις τοῖς βουλευταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. τέθνηκε δὲ τότε καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ὀκταβία, καὶ αὐτὸς ἐπ' αὐτῇ δημοσίᾳ προτεθείσῃ ἐπιτάφιον εἶπε.

Θάνατος ἀγρίππα.

Δόξα ἀγρίππα.

Ἔπαινος ἀγρίππα· Τιβέριος ἀντὶ ἀγρίππα.

Περὶ θανάτου ὀκταβίας.

καὶ ὁ

alios quoſdam ſupplicio affecit: Lepidū autem cùm alijs de cauſis, tum ob inſidias à filio illius ſibi factas inuiſum, non occidit, ſed aliàs aliter ludibrio & cōtemptui habuit. Præter leges alias, illā quoq; tulit, ut qui in comitijs ſuffragia corrupiſſent, magiſtratib. quinquennium exclu derentur. Vitę cœlibi tam uirorū q̃ mulierum pœnas, coniugio & procreationi liberūm pręmia propoſuit. & quia plures erant patricij mares q̃ fœmellæ, permiſit etiā libertinas ducere ſi qui uellent, ſenatorib. exceptis, eorūq; progeniem legitimā eſſe iuſsit. Iam quia nonulli infantibus ſibi deſponſis, cum fraudē legi facerēt, præmijs coniugū fruebātur: ſanxit, ne qua ſponſalia rata eſſent, niſi poſt bienniū nuptię celebrarentur: hoc eſt, ut puellæ nō minores x annis deſponderentur, quarū annus ætatis duodecimus maturus cōiugio habebatur. Agrippa filium alterum ex Iulia ſuſcepit, Luciū, quem unà cum Caio Auguſtus adoptatos ſtatim imperij ſucceſſores deſignauit, ut minus inſidijs appeterēt. Cum aliquā do Pollionis, hominis locupletis, ſed ſæui [illegible] crudelis, cōuiua eſſet, & is pincernā ob calicem cryſtallinū fractū murænis, quas in piſcinis alebat ad deuorandos homines aſſuefactas, obijci iuſsiſſet (id enim ſupplicium ſeruis, quos occidebat, cōſtituerat) pœnā pincernę Cęſar deprecatus eſt. cū nihil impetraſſet, Pollionē etiam alia eiuſdē materiæ pocula, & ſi qua præterea precioſa haberet, ut eis uteretur, afferri iuſſit, allata confregit: Ne propterea, inquit, homines occidant. Sic Pollio propter multitudinem confractorū ab Auguſto calicū, unius oblitus, cum pincernam punire non poſſet, uel inuitus homini pepercit. Agrippa in Cāpania ex morbo defuncto, Cæſar eò profectus, corpus eius Romam aduexit, eoq; in forū allato, orationem recitauit: factoq; magnifico funere, oſſa in ſuū monumentum intulit. Agrippæ mors publicum Romanis luctum attulit. Nam cùm cætera uir ſuæ ætatis optimus fuit, tum Auguſti amicitia ad ipſius & Reipublicæ utilitatem uſus eſt, ſuamq; prudentiam & fortitudinem omnem in res Cæſari utiliſsimas contulit, omni potentia & honore, quibus ab illo ornatus erat, ad beneficentiam conuerſa. Quare nec Auguſto grauis, nec cæteris inuidioſus fuit. Eo defuncto, cum rerum gerēdarum ſocio carere non poſſet, Tiberium uel inuitus aſciuit (nam Agrippæ filij, nepotes ipſius, pueri adhuc erant) ereptáque uxore, Agrippæ ex alia coniuge filia, Iuliam ei deſponſauit. Deinde per eum, & Druſum, & Lucium Piſonem, multas nationes ſubegit. Pecunia à ſenatu & populo ad eius imagines faciendas collata: ſui nullam imaginem erexit, ſed publicæ Salutis, Concordiæ & Pacis ſtatuas fecit. Primo anni die cum adibant homines, atque alij plus, alij minus offerebant: quibus ipſe duplum ſut amplius reddebat, non ſenatoribus duntaxat, ſed alijs etiam. Octauiā ſororem tum mortuam publicè propoſuit, & funebrem de ea orationem habuit.

Leges de matrimonijs.

Caius & Lucius Agrippæ filij ab Auguſto adoptātur.

Pollionis cryſtallina.

Agrippæ obitus & elogium.

Tiberius Agrippæ ſuccedit.

Statuæ Salutis, Concordiæ, Pacis.

Strenæ Calen. Ianuarij.

Octauiæ obitus.

Druſus

Druſus & ſenatus ueſtes lugubres induerūt, ut in luctu publico. *Druſi ſpectrum & obitus.* Anno ſequenti Druſus conſul factus, gētibus quibuſdam bellū intulit: &, cum nonnullis ſubactis ulterius progredi ſtatuiſſet, mulier ei natura humana maior obuia, dicere uiſa eſt: Quo'nam properas Druſe inſatiabilis? Non in fatis eſt, ut iſta omnia uideas. Verùm abito: iam enim & uitæ & operū tibi finis inſtat. Inde rediens in morbum incidit, ex quo deceſſit. Eius morbo Imperator audito, Tiberium feſtinanter ad eū miſit: qui & ægrotantem illum uidit, & mortuū Romam aductum in foro propoſuit, atq; in defuncti laudem & Auguſtus & Tiberius orationes habuerūt. *Auguſti moderatio.* Inde ad leges ferendas conuerſus, eas ſenatoribus legendas dedit, ut ſi quid uel improbarēt, uel melius noſſent, dicerent. Adeò enim popularē ſe præbebat, ut cum ex cōmilitonibus quidam cum aduocatum oraſſet, ipſe uero propter occupationes amicum ſuo loco miſiſſet, idq; ille moleſtē ferēs, dixiſſet: At ego, quoties tibi auxilio fuit opus, non aliū pro me miſi, ſed ipſe pro te diſcrimē adij: in forū uenit, & ipſe ei patrocinatus eſt. Cum quidam, ut per ambitū & corruptelas magiſtratus adepti arguerentur: eam neq; explorauit, & diſsimulauit, quòd ea de cauſa neq; mulctare quenq;, neq; conuictis ueniā dare uolebat. Principatum, etſi depoſiturū præ ſe ferebat: tamen altero decennio elapſo, inuitus ſcilicet, denuò ſuſcepit, ut Gallis bellū inferret. Ceterùm ipſe domi manſit, & Tiberiū contra illos miſit: reuerſum, Imperatorem declarauit, & conſulē fecit, & triūpho ornauit. *Tiberius Imperator deſignatur.* Menſem Sextilem de ſuo nomine Auguſtū appellauit: *Sextilis, Auguſtus.* Mecœnatis obitum ægrè tulit, qui cum alijs in reb. ei fuit utilis, tum ira efferueſcentem placare ſolitus, & ad moderationē traducere. *Mecœnatis obitus & laudes.* Cuius illud argumentum eſt. Cum aliquādo pro tribunali multos capitis condemnaſſet, Mecœnas per turbam populi ad eum penetrare fruſtra conatus, chartulæ inſcripſit, SVRGE CARNIFEX: eamq; in gremium eius cōiecit. qua lecta, ſurrexit Cęſar, & ſententias abrogauit, quas tum pronunciarat. Nam ſe ab amicis caſtigari, adeò nō ægrè ferebat, ut gauderet. Mecœnatis porrò uirtutē illud declarat maximè, quòd cum cupiditatibus Auguſti refragaretur, nihilominus ei charus erat, & cæteris omnibus placebat. & quamuis tāta eius eſſet autoritas, ut multis honores & magiſtratus largiretur, ipſe in ordine equeſtri omnem ætatē æquo animo exegit. Auguſtus cū Caiū & Luciū nepotes, eoſdēq; filios adoptiuos, nō ſuos imitari mores uideret (nec enim luxurioſius dūtaxat, ſed ferocius etiā ſe gerebant) eosq; ut priuatos, modeſtiores reddere ſtatuiſſet: tribunitiā poteſtatem in quinquenniū Tiberio decreuit, & Armeniam poſt Tigranis obitū alienatā attribuit. *Armenia Tiberio & tribunatus datus.* Verùm ea re nihil profecit. nam & pueri cū ſe negligi putarēt, ei ſuccenſebant: & Tiberius illorū irā ueritus, in Armeniā non abijt, ſed Rhodum eſt profectus. *C. & Lucius principes iuuentutis.* Auguſtus uerò anno ſequēti duodecimum cōſul, Caiū toga uirili data in curiā adductū, principē iuuentutis deſignauit, et pręfectum

καὶ ὁ Δροῦσος καὶ οἱ βουλευταὶ τοὺς πενθίμους χιτῶνας ἔλαβον, δημοσίᾳ τὸ πένθος ποιήσαντες. τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει ὁ Δροῦσος ὑπατεύσας, κατ' ἐθνῶν τινῶν ἐξεστράτευσε. καί τινα χειρωσάμενος, πρόσω τὴν χώραν ἐπεχείρησε. καί τινος γυναικὶ μείζονι ἢ κατὰ ἀνθρώπου φύσιν ἀπαντήσας, εἰπεῖν, ποῖ δῆτα ἐπείγῃ Δροῦσε ἀκόρεστε, λέγειν αὐτῷ ἔδοξεν. οὐ πάντα σοι ταῦτα ἰδεῖν πέπρωται. ἀλλ' ἄπιθι. ἤδη γάρ σοι καὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων πάρεστι τελευτή. ὑποστρέφοντα δ' ἐκεῖθεν αὐτὸν νόσος ἐνέσκηψεν, ὑφ' ἧς ἐτελεύτησε. πυθόμενος δ' ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι νοσεῖ, τὸν Τιβέριον κατὰ τάχος ἔπεμψεν, ὃς ἔμπνουν τε αὐτὸν εὗρε, καὶ θανόντα ἐς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε· καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προτεθέντα, ὅ,τε Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος ἐπαίνοις ἐπῄνεσαν. νόμους δὲ μετὰ ταῦτα ὁ καῖσαρ ἐσήνεγκε, καὶ τοῖς βουλευταῖς αὐτοὺς ἀναγνῶναι ἐπέτρεψεν, ὅπως εἰ μή τι ἀρέσκει, ἢ ἄμεινόν τι νοήσωσιν, εἴπωσιν. οὕτω δὲ δημοκρατικὸς ἠξίου εἶναι, ὡς εἴ τινος τῶν συστρατευσαμένων αὐτῷ συνηγορήματος περὶ δίκης δεηθέντος, τὸν φίλον αὐτοῦ συνειπεῖν τινα ἔπεμψεν, ὡς αὐτὸς οὐκ ἄγων σχολήν. ἐπεὶ δὲ ὁ τῆς συνηγορίας δεόμενος ἀχθεσθεὶς, ἔφη, ἐγὼ δ' ὁσάκις ἐπικουρίας ἐδεήθης, οὐκ ἄλλον ἀντ' ἐμαυτοῦ ἔπεμψα, ἀλλ' αὐτός σοι προεκινδύνευσα· ἐς τὸ δικαστήριόν τε ἐφοίτησε, καὶ αὐτῷ συνηγόρησεν. αἰτιαθέντων δὲ τινῶν ἀρχόντων, ὡς ἐκ δεκασμῶν τὰς ἀρχὰς λαβόντων, οὔτ' ἐξήλεγξε, καὶ προσεποιήσατο μηδὲ γνῶναι τοῦτο. οὔτε γὰρ κολάσαι τινὰς διὰ τοῦτο, οὔτε συγγνῶναι ἐλεγχθεῖσιν ἤθελεν. τῆς δ' ἡγεμονίας καίπερ, ὡς ἔλεγε, ἀφιείς, ἐπειδὴ καὶ τὰ δεύτερα δέκα ἔτη παρῆλθεν, ἄκων δῆθεν αὖθις ἐδέξατο, ὡς ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς στρατεύσων. καὶ αὐτὸς μὲν οἴκοι κατέμεινεν, ἐπ' ἐκείνους δὲ τὸν Τιβέριον ἔπεμψεν. ὃν ἐπανελθόντα ἀνεῖπεν αὐτοκράτορα, καὶ ὕπατον αὖθις ἀπέδειξε, καὶ τοῖς ἐπινικίοις ἐσέμνυνεν. αὐτὸς δὲ τὸν Σεξτίλιον καλούμενον μῆνα Αὔγουστον ἀντωνόμασε. τοῦ δὲ Μαικήνου τελευτήσαντος, ἤλγησε. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὤνητο, μάλιστα δὲ τῆς ὀργῆς, ὅτε ἀκρατέστερον αὐτῇ ἐχρῆτο, ἐπελύετο, καὶ μετῆγεν αὐτὸν πρὸς τὸ ἠπιώτερον. τεκμήριον δὲ, δικάζοντός ποτε, καὶ πολλὰς ἀναφέρειν μέλλοντος ψήφους θανατικὰς, ἐπεχείρησε μὲν ὁ Μαικήνας διώσασθαι τοὺς περιεστῶτας, καὶ ἐγγὺς αὐτῷ προσελθεῖν. μὴ δυνηθεὶς δὲ, ἔγραψεν ἐν χάρτῃ μικρῷ, ἀνάστα δήμιε· καὶ αὐτὸ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ ἔρριψεν, ὃ ἐπιλεξάμενος ἐκεῖνος, εὐθὺς ἀνέστη, καὶ τὰς ψήφους ἀκύρωσεν, ἃς τηνικαῦτα ἐψηφισμένος. οὐ γὰρ ἠγανάκτει διορθούμενος ὑπὸ τῶν φίλων, ἀλλὰ ἔχαιρε. μέγιστον δὲ τῆς ἀρετῆς τοῦ Μαικήνου δεῖγμα, ὅτι τε τῷ Αὐγούστῳ πρὸς τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ ἀνθιστάμενος ᾠκείωτο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἤρεσκε. ἔτι πλεῖστον παρ' αὐτοῦ δυνηθεὶς, ὡς καὶ τιμὰς πολλοῖς καὶ ἀρχὰς δοῦναι, αὐτὸς ἐν τῷ τῶν ἱππέων τέλει κατεβίω, καὶ οὐχ ὑπερεφρόνησεν. ὁρῶν δὲ ὁ Αὔγουστος τόν τε Γάιον καὶ τὸν Λούκιον τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ, οὓς καὶ υἱοθετήσατο, μὴ τὰ ἤθη ζηλοῦντας αὐτοῦ (οὐ γὰρ ἁβρότερον διῆγον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐθρασύνοντο) καὶ βουληθεὶς αὐτοὺς σωφρονισθῆναι, ὡς ἰδιώτας, τῷ Τιβερίῳ ἐς πέντε ἔτη τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν ἀπένειμε, καὶ τὴν Ἀρμενίαν ἀλλοτριωθεῖσαν μετὰ τὸν τοῦ Τιγράνου θάνατον προσεκλήρωσεν. ἀπέλαυσε δ' ἐκ τούτου οὐδέν. οἱ μὲν γὰρ παῖδες παρῶφθαι δόξαντες, ἤχθοντο. ὁ δὲ Τιβέριος τὴν ὀργὴν αὐτῶν ἐφοβήθη, διὸ οὔτ' εἰς Ἀρμενίαν ἀπελήλυθεν, ἀλλ' εἰς Ῥόδον ἀφίκετο. τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει δωδέκατον ὑπατεύων ὁ Αὔγουστος, ἐς ἐφήβους τὸν Γάιον ἔταξε, καὶ ἐς τὸ βουλευτήριον ἅμα εἰσήγαγε, καὶ πρόκριτον ἀπέφηνε τῆς νεότητος, ἴλαρχόν τε

λέγ τε φυλῆς γενέσθαι ἐπέτρεψε, καὶ μετ' ἐνιαυτὸν καὶ ὁ Λούκιος τὰς τιμὰς, ὅσας τῷ Γαΐῳ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐδεδώκει, ἔλαβεν. ἀθροισθέντος δὲ τοῦ δήμου, καὶ ἐπανορθωθῆναί τινα ἀξιοῦντος, καὶ διὰ δημάρχους διὰ τοῦτο πρὸς τὸν Αὔγουστον πέμψαντος, ἦλθεν ἐκεῖνος, καὶ περὶ ὧν ἐδέοντο σφίσι συνδιεσκέψατο. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἥσθησαν ἅπαντες. τὴν δὲ θυγατέρα Ἰουλίαν ἀσελγαίνουσαν φέρων, ὑπεροργισθεὶς καὶ ἐκείνην μὲν ἐς νῆσον ἀπὸ γῆς ὑπερώρισεν, ᾗ καὶ ἡ μήτηρ ἡ Σκριβωνία ἑκοῦσα συνεξέπλευσε. τῶν δὲ μοιχευσαμένων αὐτῇ, τὸν μὲν Ἴουλλον Ἀντώνιον ἔκτεινεν, ἄλλους τέ τινας τῶν ἐπιφανῶν αὐτῶν ὡς ἐπὶ μοναρχίᾳ ἐφιεμένους, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς νήσους τινὰς ὑπερώρισε. τῶν Ἀρμενίων δὲ νεωτερισάντων, καὶ τῶν Πάρθων αὐτοῖς συναιρομένων, ἀλγῶν ἐπὶ τούτοις ὁ Αὔγουστος, ἠπόρει τί ἂν πράξῃ. οὔτε γὰρ αὐτὸς στρατεύσασθαι οἷός τε ἦν διὰ γῆρας, ὅ τε Τιβέριος, ὡς εἴρηται, μετέστη ἤδη, ἄλλον δέ τινα πέμψαι τῶν δυνατῶν οὐκ ἐτόλμα. ὁ Γάιος δὲ καὶ ὁ Λούκιος νέοι, καὶ πραγμάτων ἐτύγχανον ἄπειροι. ἀνάγκης δὲ ἐπικειμένης, τὸν Γάιον εἵλετο, καὶ τήν τε ἐξουσίαν αὐτῷ τὴν ἀνθύπατον καὶ γυναῖκα ἔδωκεν, ἵνα κἀκ τούτου τι προσλάβῃ ἀξίωμα, καί οἱ συμβούλους προσέταξε. καὶ ὁ μὲν ἀφορμηθεὶς ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων ὑποδεχόμενος, οἷα τοῦ αὐτοκράτορος ἔγγονος, ἢ καὶ παῖς νομιζόμενος. καὶ ὁ Τιβέριος δὲ ἐς Χίον ἐλθὼν, αὐτὸν ἐθεράπευσε, τὰς ὑποψίας ἀποτριβόμενος, ὑποπίπτων τε διὰ τοῦτο καὶ ταπεινούμενος. ἀπελθὼν δὲ ἐς τὴν Συρίαν, καὶ μηδὲν μέγα κατορθωκὼς, ἐτρώθη. Ἄδδων γάρ τις τὰ Ἀρτάγειρα κατέχων, ὑπηγάγετο πρὸς τὸ τεῖχος τὸν Γάιον, ὡς δὴ φράσων ἀπόρρητον, καὶ αὐτὸν ἔτρωσεν. ὁ μὲν οὖν πολιορκηθεὶς, ἥλω. ὁ δὲ Γάιος ἐνόσησεν ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ ἄλλως μέντοι μὴ ὢν ὑγιεινὸς, διὸ καὶ τὴν διάνοιαν ἐξελέλυτο, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἀπημβλύνθη, καὶ ἰδιωτεύειν ἠξίου. ὥστε τὸν Αὔγουστον περιαλγήσαντα, προτρέψασθαι αὐτὸν, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐλθόντα πράττειν ὃ βούλοιτο. ὁ δὲ ἐς Λυκίαν ἐν ὁλκάδι περαιωθεὶς, ἐνταῦθα δὴ καὶ μετήλλαξεν. ὁ Λούκιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ προαπέθανεν, ἐξαίφνης νόσῳ ἁλούς. ἀπὸ οὖν Λιβίαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτῶν ὑπωπτεύθη, καὶ ὁ Τιβέριος οὐ πολλῷ πρότερον ἐκ τῆς Ῥόδου πρὸς τὴν Ῥώμην ὑπονοστήσας. αὐτός τε γὰρ ἦν διὰ τῶν ἄστρων μαντικῆς ἐμπειρότατος, καὶ Θράσυλλον εἶχεν ἄνδρα τὴν ἀστρολογίαν ἄκρον ὄντα, ὅθεν καὶ τὰ ἑαυτοῦ καὶ τὰ ἐκείνοις μέλλοντα συμβαίνειν ἠπίστατο. λέγεται γοῦν, ὅτι βουληθείς ποτε ὁ Τιβέριος ἐν τῇ Ῥόδῳ τὸν Θράσυλλον ἀπὸ τοῦ τείχους ὦσαι, ὡς μόνον συνειδότα ὅσα ἐφρόνει, σκυθρωπάσαντά τε ἰδὼν αὐτὸν, ἤρετο διότι συνεστάλη. τοῦ δὲ, κίνδυνόν τινα προορᾶν ἐπηρτημένον αὐτῷ φήσαντος, ἐθαύμασεν ὁ Τιβέριος, καὶ φυλάξαι αὐτὸν ἑαυτῷ διὰ τὰς ἐλπίδας ἠθέλησεν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω. ὁ δὲ Αὔγουστος δεσπότης ὑπὸ τοῦ δήμου ὀνομασθεὶς, καὶ ἀπειπάμενος μηδένα πρὸς αὐτὸν λέγεσθαι τοῦτο διὰ τοῦ προστάγματι, χιλίας τε καὶ πεντακοσίας μυριάδας δραχμῶν ἀτόκους τοῖς δεομένοις δανείσας ἐπ' ἔτη τρία, ἐπῃνεῖτο παρὰ πάντων, καὶ ἐσεμνύνετο. δύνανται δὲ παρὰ Ῥωμαίοις αἱ εἴκοσι καὶ πέντε δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα ἕν, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν εἴκοσι δραχμῶν ὁ Δίων φησὶ τὸ χρυσοῦν ἀλλάσσεσθαι νόμισμα. μετὰ δὲ ταῦτα Κελτικοῦ πολέμου κινηθέντος, καὶ αὐτὸς ὑπό τε γήρως καὶ νόσου κεκμηκὼς ἔχων τὸ σῶμα, καὶ ἐκστρατεῦσαι μὴ οἷός τε ὤν, τὸν Τιβέριον τὰ μὲν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκασθεὶς, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς Ἰουλίας ἀναπεισθεὶς (ἤδη γὰρ αὕτη ἐκ τῆς ὑπερορίας κατήχθη) ἐποιήσατο, καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς ἐκστρατείαν ἐπέτρεψεν. ὑποπτεύσας δὲ, μή τι νεοχμώσῃ ὁ Τιβέριος ὑπερφρονήσας, καὶ τὸν

[illegible] (Greek side note)

εἴκοσι δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα.

[illegible] (Greek side note)

ctum tribus eſſe iuſsit, annoq; poſt Lucio eius fratri eoſdẽ honores dedit. Populo cõgregato, & quędam corrigi poſtulante, ea de cauſa tribunis ad Auguſtũ miſsis, ipſe uenit: & quæ petebant, unà cũ eis cõſiderauit, qua re omnes ſunt delectati. Iuliam filiam, laſciuiã eius ægerrimè ferens, in inſulã relegauit: cũ eaq; mater Scribonia ultrò in exiliũ abijt. Ex amatoribus eius Iulium Antoniũ, & alios claros uiros ut regnum affectantes interfecit, cæteros in inſulas relegauit. Cum Armenij defeciſſent, & à Parthis iuuarent: ea re dolẽs, quid ageret ambigebat. Nec enim ipſe propter ſenectutẽ bellũ gerere poterat: & Tiberius, ut dictũ eſt, iam ſeceſſerat, nec alium ex potentiorib. mittere audebat. Caius uerò & Lucius adoleſcẽtes, & rerũ imperiti erãt. Verùm urgẽte neceſsitate, Caiũ delegit, poteſtate procõſulari & uxore data, ut ea quoq; re dignitas eius augeret, et cõſiliarijs adiunctis. Is iter ingreſſus, ab omnib. ut Imperatoris nepos, ac potius filius, honorificè exceptus eſt. Tiberius etiam Chiũ traiecit, et adoleſcentẽ coluit, purgãdo ſuſpiciones, et ſummiſſe humiliterq; ſe gerendo. Cum in Syriã ueniſſet, & nihil præclari geſsiſſet, uulnus accepit. Addo enim, qui Artagira tenebat, eum ad mœnia pellectũ, tanquam arcani aliquid dicturus, uulnerauit. ac is quidem urbe expugnata captus eſt. Caius aũt, & iam alioqui parũ firma ualetudine, & diſſolutiore ingenio, ex uulnere ęgrotauit: & multo hebetior factus, poſtulauit, ut priuatã ſibi uitam liceret agere. Id Auguſtus ægerrimè ferẽs, cum hortatus eſt, ut in Italiã reuerſus, quod uellet ageret. Ille uerò naue oneraria in Lyciam aduectus obijt, Lucio fratre eius repentino morbo prius extincto. Vnde Liuia & Tiberius non multo ante Rhodo reuerſus ſuſpicione non caruerũt. Nã cum & ipſe diuinationis ex ſiderib. peritiſsimus eſſet, & Thraſyllũ uirũ in aſtrologia ſummũ ſecũ haberet: quid & ſibi & illis euenturum eſſet, pręſciebat. Illud certè quidẽ fertur: cum aliquando Rhodi Thraſyllũ de muro præcipitare in animo haberet, ut ſolũ cogitationum ſuarũ conſciũ, & cum uiſtẽ uidiſſet, triſtitię cauſam rogaſſe, qui cũ reſpõdiſſet, magnum ſibi periculũ imminere: Tiberiũ admiratione ſciẽtiæ, & propter ſpẽ principatus apud ſe retinuiſſe. Sed hęc hactenus. Auguſtus uerò quum domini appellationẽ à populo Romano ſibi tributam, edicto repudiaſſet: & indigentib. decies quinquies centena millia drachmarũ ſine uſura in triẽniũ mutuaſſet: ab omnib. laudabatũ & celebrabatũ. Valẽt autẽ apud Romanos quindenæ drachmæ unũ aureũ nummũ: apud Gręcos aũt uicenis drachmis aureũ nummũ pmutari, ſcribit Diõ. Poſt hæc Gallico bello orto, cũ ob corpus & ſenio et morbo feſſum, ipſe ducere exercitũ nõ poſſet, Tiberiũ partim ipſis reb. urgẽtibus, partim Iulię impulſu (iã enim ab exilio reuocata erat) adoptatũ, cõtra Gallos miſit. Veritus aũt, ne is p ſuperbiã noui aliquid moliretũ, etiam

Iuliæ relegatio.

Caij & Lucij obitus.

Thraſyllus Tiberij aſtrologus.

XV. aut XX. drachmæ unũ aureũ nummum conficiunt.

Tiberij & Druſi adoptio.

Inſidiatores clementia & liberalitate uicti.

etiam Germanicũ Druſi filium adoptauit. Hęc agenti, cùm alij, tũ Cn. Cornelius Pompeij Magni ex filia nepos, ſunt inſidiati. Quos cum nec occidere uellet (neq; enim ſecuritati ſuæ interitu illorum quicquã conſuli uidebat) nec abſoluere auderet, ne plurium ea lenitate contra ſe audacia cõfirmaretur: neq; interdiu ſecurus, neq; noctu quietus eſſe poterat. Quæ cũ Liuia uideret, rogabat, qua de cauſa noctu nõ dormiret. Cui ille: Quis nam, inquit, mulier, inter tot hoſtes uel minimã capiat quietem, & in tam frequentib. inſidijs? Tum illa, multis ea de re uerbis factis, deniq; conſuluit: ne quem inſidiatorem occideret, ſed alio quouis modo eos caſtigaret, ne quid eiuſmodi deinceps conarentur, uenia in primis & benefaciendo. Nunq; enim, inquit, gladius cuiq; ſui amorẽ perſuadere, aut extorquere potuit: ſed eũ qui punitur perdit, cęterorũ animos ab eo qui pœnas ſumit, alienat. Neq; enim profectò ob aliorum ſupplicia amare incipiunt, ſed oderunt magis ob metum ſibi quoq; impendentem. Hęc & id genus alia diſſerenti Liuię obtemperauit Auguſtus, & reos omnes uerbis caſtigatos dimiſit: Cornelium etiam conſulem deſignauit. Cũ ſuperſtiti ex Iulia filia & Agrippa nepoti, quem Agrippam nominauit, togam uirilem dediſſet: Tiberius rem bellicã adminiſtrans, Romam crebrò uenit, metuens, ne ſibi Auguſtus per abſentiam ſuam alium anteferret. ſed Dacis, Sauromatis, alijsq; Pannonicis gentibus concitatis, ex Gallijs ad eas redijt: eodemq; Auguſtus Germanicum miſit, quum fortaſſe Tiberius eas celeriter uincere poſſet, ac tempus de induſtria tereret, ut propter bellum in armis eſſet. Miſit autem Germanicum, q; Agrippa propter pertinacem morum improbitatem abdicato, eius pecunia in ærarium relata militare, ipſe in inſulã relegatus erat. Eas gentes Romani poſt multas clades illatas, nec pauciores acceptas, tandem partim ad deditionem compulerũt, partim acie uicerunt. Tiberius Romam reuerſus ab Auguſto in Dalmatiam contra quoſdam tumultuantes miſſus eſt: quos ægrè ille quidem, & cũ periculo, ſed uicit tamẽ. uicit & Germanicus alios. Bello ſic confecto, nuncius ex Germania allatus, obſtitit quo minus triumpharetur. Nam in Gallia nonnullas eius partes Romani occuparant, non eodem ſitas loco, ſed ſparſim pro tempore ſubactas. Erãt in ea legiones, & urbes condebantur, & barbari ad Romanos mores & ciuilitatem traducebãtur. Qui dum paulatim & ratione quadam à patrijs inſtitutis auocabãtur, uitæ mutationẽ haud iniquis animis patiebantur. Sed quũ Quintilius Varus Germanię pręfectus, eos ſubitò ac penitus ab inueterata conſuetudine auellere aggrederet, ſuperbeq; & auarè ut mãcipijs imperitaret, ferre nõ potuerũt: ſed eum receptum, tanq; imperata facturi, data fide ſe citra milites ultrò ſeruituros: lõgè à Rheno abduxerũt. Qui cum eis crederet, neq; milites, ut in hoſtili agro, coniunctos haberet, & alios aliò dimiſiſſet: ſecuro illo, nec ullum periculum metuente,

Agrippa filius Agrippæ relegatus.

Quintilij Vari clades in Germania.

καὶ τὸν γερμανικὸν τὸν δρούσου παῖδα εἰσποιήσαντι. πράσσοντι δὲ ταῦτα, ἄλλοι τε, καὶ γναῖος κορνήλιος τοῦ μεγάλου πομπηΐου θυγατριδοῦς, ἐπιβεβούλευκαν. μήτ' οὖν ἀποκτεῖναι σφᾶς ἐθέλων (οὐδὲν γὰρ ἐκ τῶν ἀπολλυμένων ἑώρα πρὸς ἀσφάλειαν αὐτῷ κατορθούμενον) μήτ' ἀπολῦσαι θαρρῶν, ἵνα μὴ καὶ ἄλλους ἐκ τούτου ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάσηται, οὔθ' ἡμέρας ἀφροντιστεῖν, οὔτε νυκτὸς ἠδύνατο ἠρεμεῖν. τοῦτο δ' ἡ λιβία ὁρῶσα, ἤρετο αὐτόν, τί ὅτι οὐ καθεύδει; ὁ δέ, τίς ἄν, εἶπε, ὦ γύναι, κἂν ἐλάχιστον ἐξησυχάσειε, τοσούτους ἔχων ἐχθρούς, καὶ οὕτω συνεχῶς ἐπιβουλευόμενος; ἡ δὲ πολλὰ μὲν περὶ τούτου διελέχθη αὐτῷ, τελευταῖον δὲ γνώμην ἔδωκε, θανάτῳ μὲν μηδένα τῶν ἐπιβούλων κολάζειν, ἑτέροις δὲ τρόποις αὐτοὺς σωφρονίζειν, ὥστε μηκέτι τοιοῦτόν τι ἐξαμαρτεῖν, καὶ μάλιστα συγγνώμῃ καὶ εὐποιΐαις. οὐ γὰρ πείθειν, ἢ ἀναγκάζειν, ἔφη, φιλεῖν τὸ ξίφος τινὰ δεδύνηται, ἀλλὰ τὸν μὲν κολαζόμενον ἀπόλλυσι, τὰς δὲ δὴ τῶν ἄλλων ψυχὰς ἀλλοτριοῖ τοῦ κολάζοντος. ἐπεὶ μηδὲ φιλοῦσιν ὅτι ἐδικαιώθησαν ἕτεροι, ἀλλ' ἀπεχθάνονται μᾶλλον ὅτι φόβος καὶ αὐτοῖς γίνεσθαι ἐπήρτηται. διὰ ταῦτα πολλὰ τῆς λιβίας εἰπούσης, ὁ αὔγουστος ἐπείσθη αὐτῇ, καὶ πάντας ἀφῆκε τοὺς ὑπαιτίους, λόγοις νουθετήσας αὐτούς, τὸν δέ γε κορνήλιον καὶ ὕπατον ἀπέδειξε. τοῦ λοιποῦ δὲ τοῦ αὐγούστου θυγατριδοῦ, ὃς ἐκ τῆς ἰουλίας τῷ ἀγρίππᾳ τεχθείς, ὃν καὶ ἀγρίππαν ἐκάλεσεν, εἰς ἐφήβους ἐγγραφέντος, ὁ δέ γε τιβέριος τά τε τῶν πολέμων διῴκει, καὶ ἐς τὴν ῥώμην συνεχῶς ἐσεφοίτα, φοβούμενος μὴ ὁ αὔγουστος ἄλλον τινὰ ἀπόντος αὐτοῦ προτιμήσῃ. κινηθέντων δὲ τῶν δακῶν, καὶ σαυροματῶν, καὶ ἄλλων παννονικῶν ἐθνῶν, ὁ τιβέριος πρὸς αὐτοὺς ἀνέστρεψεν ἐκ τῆς κελτικῆς. καὶ τὸν γερμανικὸν δὲ ὁ αὔγουστος ἐκεῖ ἐπέμψεν, ὡς τάχα τοῦ τιβερίου ταχέως αὐτῶν κρατῆσαι δεδυνημένου, ἑκουσίως δὲ τὸν καιρὸν τρίβοντος, ἵν' ἐν τοῖς ὅπλοις ᾖ διὰ τὸν πόλεμον. ἔπεμψε δὲ τὸν γερμανικόν, ὅτι ὁ ἀγρίππας ἀπεκηρύχθη ὡς μὴ σωφρονιζόμενος, καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ τῷ στρατιωτικῷ ταμιείῳ προσνεμήθη, κἀκεῖνος ἐς νῆσον παρωρίσθη. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ποιήσαντες οἱ ῥωμαῖοι ἐν τοῖς τῶν ἐθνῶν τούτων πολέμοις, οὐ μείω δὲ καὶ παθόντες, τέλος τὰ μὲν ὁμολογίᾳ ὑπηγάγοντο, τὰ δὲ μάχαις ἐνίκησαν. ὁ δὲ τιβέριος ἐς τὴν ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ αὖθις παρὰ τοῦ αὐγούστου ἐς δαλματίαν ἐστάλη ἀνταίροντάς τινας ἐκεῖ. οὓς μόλις μὲν καὶ σὺν κινδύνοις, ὅμως δ' οὖν ἐχειρώσατο, καὶ ὁ γερμανικὸς ὁμοίως ἑτέρους. καὶ ὁ μὲν πόλεμος οὕτω τότε ἔσχηκε τέλος. ἐκ δὲ γερμανίας ἀγγελία κομισθεῖσα, ἑορτάσαι τὰ ἐπινίκια τοὺς ἐν τῇ ῥώμῃ ἐκώλυσεν. ἐν γὰρ τῇ κελτικῇ ἦρχόν τινων οἱ ῥωμαῖοι, οὐχ ὁμοῦ συνῃρημένων, ἀλλὰ σποράδην ὡς ἔτυχε χειρωθέντων. καὶ στρατιῶται ἐχείμαζον ἐκεῖ, καὶ πόλεις συνῳκίζοντο, καὶ οἱ βάρβαροι πρὸς ἔθη ῥωμαϊκὰ καὶ εὐκοσμίαν μετερρυθμίζοντο. ἕως μὲν οὖν κατὰ βραχὺ καὶ ὁδῷ τινι ἐκ τῶν πατρίων μετήγοντο, οὐκ ἤχθοντο τῇ τοῦ βίου μεταβολῇ. ἐπεὶ δὲ ὁ οὐάρος ὁ κυιντίλιος τὴν ἡγεμονίαν τῆς γερμανίας λαβὼν, ἔσπευσεν αὐτοὺς ἀθρόον μεταστῆσαι, καὶ ὡς δεδουλωμένοις ἐπέταττε, καὶ χρήματα ἐπράττετο ἐκ τῶν χωρῶν, ἀλλ' οὐκ ἔφερον τὸν ὄγκον, ὡς τὰ προστεταγμένα ποιήσοντες, πόρρω τοῦ ῥήνου προήγαγον, καὶ πίστιν αὐτῷ παρέσχον, ὡς καὶ αὐτοῦ στρατιωτῶν δουλεύσοντες. ὁ δὲ πιστεύσας, οὔτε τὰ στρατεύματα ὡς ἐν πολεμίᾳ συνεῖχε, καὶ ἄλλους ἄλλαχοῦ ἐπέμπε. θαρροῦντος δ' αὐτοῦ, καὶ μή τι δεινὸν

εἶπεν ἡ λιβία περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων τῷ αὐγούστῳ συμβουλεύουσα.

ὅτι ὁ τιβέριος κατὰ τῶν παννονίων ἐστάλη.

ὅτι ἐνίκησαν οἱ ῥωμαῖοι τοὺς παννονίους καὶ τοὺς δαλμάτας.

ὑποπτεύοντες, ἐπανίστανται, καὶ κατακτείναντες τοὺς παρὰ σφίσι στρατιώτας, ἐπῆλθον αὐτῷ ἐν ὕλαις δυσεκβάτοις ὄντι μετά τε πολλῆς αὐτὸν στρατιᾶς, καὶ ἐξαπίνης σφᾶς ἐκ τῶν λοχμωδεστάτων, ἔμπειροι τῶν τόπων ὄντες, περιεστοίχισαν, καὶ πλείστους μὲν καὶ πλειστάκις ἀπέκτειναν. τέλος δὲ τῶν μὲν Ῥωμαίων ἀσθενούντων πολλῶν, τοῖς δὲ βαρβάροις ἀεὶ προσγιγνομένων ἑτέρων ὁμογενῶν, ῥᾷον οἱ Ῥωμαῖοι κυκλούμενοι ἐφονεύοντο, ὥστε καὶ τὸν Οὐᾶρον καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν λογιμωτάτων ῥωσθέντας, οἱ φοβηθέντες μὴ ζωγρηθῶσιν, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνεῖλον. τοῦτο δὲ γνόντες καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὲν τὸν ἄρχοντα ἐμιμήσαντο, οἱ δὲ τὰ ὅπλα ῥίψαντες, ἐπέτρεπον τῷ βουλομένῳ φονεύειν αὐτούς. ἀνέπαφοι τοίνυν ἀθλῶς, καὶ τὰ ἐρύματα πάντα κατέσχον οἱ βάρβαροι πλὴν ἑνὸς περὶ ὃ ἀσχοληθέντες, οὔτε τὸν Ῥῆνον διέβησαν, οὔτ' ἐς τὴν Γαλατίαν ἐσέβαλον. ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνο χειρώσασθαι ἠδυνήθησαν, ὅτι μήτε πολιορκεῖν ἠπίσταντο, καὶ τοξόταις οἱ Ῥωμαῖοι συχνοῖς ἐχρῶντο, ὑφ' ὧν καὶ ἀνεκόπτοντο, καὶ πλεῖστοι ἀπώλλυντο. μετὰ δὲ τοῦτο πυθόμενοι φυλακὴν τὸν Ῥῆνον τοὺς Ῥωμαίους ποιήσασθαι, καὶ τὸν Τιβέριον σὺν βαρεῖ προσελαύνειν στρατεύματι, οἱ μὲν πολλοὶ ἀπανέστησαν τοῦ ἐρύματος· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες ἀποστάντες αὐτοῦ, ὥστε μὴ αἰφνιδίαις ἐπεκδρομαῖς τῶν ἐν αὐτῷ κακοῦσθαι, τὰς ὁδοὺς ἐτήρουν, ὥσπερ διὰ σιτίων ἀπορίαν αἱρήσειν ἐλπίκοτες αὐτούς. οἱ δ' ἐν τῷ ἐρύματι Ῥωμαῖοι, ἕως μὲν εὐπόρουν τροφῆς, κατὰ χώραν ἔμενον, βοήθειαν προσδεχόμενοι. ὡς δ' οὔτε τις ἐπεκούρει αὐτοῖς, καὶ λιμῷ συνείχοντο, ἐξῆλθον, νύκτα τηρήσαντες χειμέριον (ἦσαν δὲ στρατιῶται μὲν ὀλίγοι, ἄοπλοι δὲ πολλοί) καὶ τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον φυλακτήριον τῶν βαρβάρων παρῆλθον, πρὸς δὲ τῷ τρίτῳ γενόμενοι, ἐφωράθησαν, καὶ πάντες ἂν ἀπώλοντο, ἢ καὶ ἑάλωσαν, εἰ μὴ οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν ἁρπαγὴν τῆς λείας ἐτράποντο, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ βραχὺ τι συμβοήσαντες, δόξαν παρέσχον ὡς ἐπικουρία τοῖς πολιορκουμένοις ἐλήλυθεν, ὅτε καὶ ὡς ἀληθῶς ἐπεκούρησαν. ὁ δὲ Τιβέριος διαβῆναι τὸν Ῥῆνον οὐκ ἔκρινεν, ἀλλ' ἠτρέμιζεν, ἐπιτηρῶν μὴ οἱ βάρβαροι τοῦτο ποιήσωσιν. ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι διαβῆναι ἐτόλμησαν, γνόντες αὐτὸν παρόντα. μετὰ ταῦτα δὲ αὐτός τε καὶ ὁ Γερμανικὸς ἀνέβαλον ἐς τὴν Κελτικήν, καί τινα αὐτῆς κατέδραμον, οὐ μέντοι καὶ μάχῃ ἐνίκησαν, οὔτε ἔθνος τι ὑπηγάγοντο, ὅτι μηδ' ἀντίος ἐς χεῖρας αὐτοῖς ᾔει, καὶ οὐδ' αὐτοὶ τοῦ Ῥήνου πόρρω προῆλθον, δεδιότες μὴ καὶ αὖθις σφαλῶσιν, ἀλλ' αὐτοῦ που μέχρι τοῦ μετοπώρου διατρίψαντες ἐπανῆλθον. ὁ Αὔγουστος δὲ τὰ τῆς μοναρχίας διοικῶν, καὶ ὑπέργηρως ἤδη γενόμενος, τὸν μὲν Γερμανικὸν ὑπατεύσαντα πρὸ τοῦ στρατηγῆσαι, παρεκατέθετο τῇ βουλῇ, τὴν δὲ τῷ Τιβερίῳ. ἱπποδρομίας δὲ τελουμένης ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ, ἐμμανής τις ἀνὴρ ἐκάθισεν ἐς τὸν δίφρον τὸν τῷ Ἰουλίῳ Καίσαρι ἀνακείμενον, καὶ τὸν ἐκείνου στέφανον περιθέμενος ἀνετάραξεν, ὡς εἰς τὸν Αὔγουστόν τι σημαῖνον. ἀλλὰ καὶ τέρατα πρὸς τοῦτο φέροντα πάμπολλα ἐγένετο. ὅ, τε γὰρ ἥλιος ἅπας ἐξέλιπε, καὶ τοῦ οὐρανοῦ πολὺ πυρωθὲν φανερὸν καίεσθαι ἔδοξε, καὶ ἀστέρες κομῆται καὶ αἱματώδεις ὤφθησαν. βουλῆς τε περὶ τῆς νόσου αὐτοῦ ἐπαγγελθείσης, ἵν' εὐχὰς ποιήσωνται, κεκλεισμένον εὑρέθη τὸ συνέδριον· καὶ κεραυνὸς ἐς εἰκόνα αὐτοῦ ἐμπεσών, τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Καίσαρος ἠφάνισε. ταῦτα μὲν οὖν ζῶντος ἔτι αὐτοῦ προεφάνη. ὁ δὲ νοσήσας ἐν Νώλῃ, μετήλλαξε τῇ ἐννεακαιδεκάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός,

[illegible]

metuente, cōſurgunt, & occiſis qui apud ipſos erant militibus, illum cum ſuis legionibus in denſis & impeditis ſyluis uerſantem, ex improuiſo pro notitia locorum, quà minimè patebat exitus, circumuenerūt, ac ſæpiſsimè Romanos plurimum afflixerunt. Qui cū tandem multos ſuorū amiſiſſent, barbaris uerò ſubinde ex populatibus nouæ uires accederent: facilius circundati cædebantur. Itaq; Varus & præcipui quiq; uulnerati, metuentes ne uiui in hoſtium poteſtatem uenirent, ultrò ſibi necem conſciuerunt. Quo cæteri cognito, partim ducē imitati ſunt, partim abiectis armis cuiuis ſe iugulandos præbuerunt. Eos igitur Barbari impunè occiderunt: & munitionibus omnibus, una excepta, ſunt potiti. quam dum oppugnant, neque Rhenum traiecerunt, neq; in Galliam impreſſionem fecerunt, ac ne caſtellum quidem illud expugnare potuerunt ex obſidionum imperitia, & ſagittariorum quibus Romani utebantur, multitudine: à quibus repellebantur, & plurimi occidebantur. Deinde cum præſidijs Rhenum teneri, & Tiberiū cum magnis copijs aduentare audiuiſſent, pleriq; à caſtello receſſerunt. Reliqui, ne ſubitis hoſtiū excurſionibus infeſtarentur, longius digreſsi, uias obſederunt, ut penuria cōmeatus eos expugnarēt. Romani uerò dum cibaria ſuppetebant, expectatione auxilij, obſidionem tolerabant. Sed cum nemo opem ferret, & fame urgerentur, tempeſtuoſa nocte captata egreſsi (erant autem pauci milites, multi inermes) primas ac ſecūdas barbarorum excubias fefellerunt: apud tertias demū deprehenſi, omnes aut cæſi aut capti eſſent, niſi barbari ad direptionem prædæ conuerſi eſſent, & tubicines incitato clangore opinionem illis attuliſſent, quaſi auxilia ueniſſent obſeſsis, quæ tandem reuera aduenerunt. Tiberius aūt Rhenum ſibi tranſeundū non cenſuit, ſed quietus ſe continuit, obſeruās, an id barbari facturi eſſent. Verùm nec illi, præſentia eius cognita, tranſire auſi fuerunt. Poſt hæc ipſe & Germanicus in Celticam impreſſione facta, quaſdam eius partes incurſarunt: neq; tamē uel prælio uicerūt, uel gentem aliquam ſubegerunt, proptereaq; nemo ad manus ueniebat: nec ipſi à Rheno logè proceſſerunt, ueriti ne denuò cladem acciperēt, ſed ibi uſq; in autumnū commorati, domum redierūt. Auguſtus uerò cum in Imperio admodum ſenuiſſet: Germanicū ante præturā conſulatu functum ſenatui, ſenatū Tiberio cōmendauit. Ludis Circenſibus, natali eius, homo quidam inſanus ſellam Iulio Cæſari dedicatā occupauit, illiusq; coronā ſuo capiti impoſuit. Id turbauit omnes, Auguſto ſiniſtri aliquid portēdi exiſtimantes. Eōdem prodigia cōplura acceſſerunt. Nam & ſol totus defecit, & cœlū latè ardere uiſum, & ſtellæ crinitę ſanguineo colore apparuerunt. Indictoq; propter morbum eius ſenatu, ut pro ſalute eius uota nuncuparentur, curia clauſa eſt inuenta: & fulmen in ſtatuam eius delatum, primam literam nominis Cæſaris deleuit. Hæc eo adhuc ſuperſtite acciderunt. Ipſe uerò Nolæ ex morbo deceſsit, decimoquarto calend. Septem.

Prodigia, quæ obitum Auguſti conſecuta eſt.

LXX & ſexto ætatis anno, diebus IIII & XXX minus: imperij poſt Actiacam uictoriam IIII & XL. De eius morte ſuſpecta fuit Liuia, quod Auguſtus ad Agrippã in inſulam, in qua cum matre Iulia exulabat, clàm traiecerat. Verita enim, ne reconciliata gratia, eum ab exilio reuocatum Imperatorem deſignaret: ficus quaſdam adhuc in arboribus pendẽtes, unde eas ipſe decerpere ſolebat, infeciſſe dicitur: ac ſalubres ipſa ediſſe, uenenatas illi reliquiſſe. Siue igitur ea, ſiue alia de cauſa morbo affectus, amicos conuocauit, & quæ uoluerat collocutus, denique dixit: Vrbem latericiam reperi, marmoream uobis relinquo. quibus uerbis ſtabilitum eſſe à ſe Imperium innuebat. Mortem eius Liuia non ſtatim aperuit, uerita, ne quid abſente in Dalmatia Tiberio nouaretur, ſed in eius uſque reditum celauit Cadauere Romã perlato, Druſus teſtamentum eius à Veſtalibus uirginibus, quæ id aſſeruabant, acceptum in curiam attulit, ac ſigillis ab ijs qui ea impreſſerant recognitis, audiente ſenatu recitatũ eſt. Sunt & quatuor eius libelli in curiam allati: quorũ unus ſepulturæ rationem præſcribebat, alter acta eius continebat. In tertio milites, reditus & impẽſas publicas perſcripſerat, & pecuniæ numerum quæ in theſauris eſſet. Quartus mandata ad Tiberium & populum continebat. His lectis, funus elatũ eſt, orationes funebres à Druſo & Tiberio habitæ. Deinde corpus eius crematum eſt: ac tum non multi, poſt omnes luxerunt, recordati, eum omnibus acceſſu facilem, multis pecuniam ſuppeditaſſe, amicis ſummum honorem habuiſſe, gratias egiſſe ijs à quibus ipſius errata corrigerentur: ut & Athenodoro uiro ſapiẽti, tali de cauſa. Pronus erat in Venerem, & mulieres ad eum quas uolebat, in tectis lecticis allatæ, in eius thalamum adducebantur, quibus ad libidinẽ abutebatur. Igitur aliquando mulierẽ, cuius amore captus erat, accerſiuit. cuius maritum Athenodorus pro familiaritate inuiſurus, cum & ipſum & uxorem indignantes inueniſſet (nec enim reſiſtere poterãt) mœroris cauſa cognita, eos tranquillo animo eſſe iuſſit. Se enim ipſum Auguſtum acceſſurum, & eius impetum repreſſurum. Allata lectica, Athenodorus gladio accepto pro muliere, inſcẽdit. eaque diligenter tegi iuſſa, ad Auguſti thalamum eſt perlatus. Qui cum illam aperuiſſet, ille ſtricto gladio exiliens: Itane, inquit, non times, ne te aliquis ſic ingreſſus occidat? Id factum Auguſtus non modò nõ ægrè tulit, nec Athenodorum obiurgauit: ſed & gratias ei egit, & modeſtior factus eſt. Eum igitur, cùm ob hæc, tum ob alia plura, & quòd Tiberium ſucceſſorem eius, alium ſunt experti, deſiderarunt.

Liuia uenefícij ſuſpecta.

Athenodorus Auguſtum ab adulterijs deterret.

QVANDO

ζήσας ἓξ ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα, τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἐνδεουσῶν ἡμερῶν. μοναρχήσας δ' ἀφ' οὗ πρὸς τὸ ἄκτιον ἐνίκησεν, ἐνιαυτοὺς πρὸς τέσσαρσι τεσσαράκοντα. ὑπωπτεύθη μέντοι περὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἡ λιβία, ὅτι πρὸς τὸν ἀγρίππαν ὁ αὔγουστος λάθρα εἰς τὴν νῆσον διέπλευσεν, ἔνθα μετὰ τῆς ἰουλίας τῆς μητρὸς πεφυγάδευτο. δείσασα γὰρ μὴ καταλλαγεὶς, ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ αὐτὸν καταγάγῃ, σῦκα τινὰ ἐπὶ δένδρεσιν ἔτι ὄντα, ἐξ ὧν ὁ αὔγουστος αὐτοχειρίᾳ συνάγειν εἰώθει, φαρμάξαι λέγεται. καὶ αὐτὴ μὲν τὰ ἀφάρμακτα ἤσθιεν, ἐκείνῳ δὲ τὰ πεφαρμαγμένα προσέβαλεν. εἴτ' οὖν οὕτως, εἴτ' ἄλλως ἀῤῥωστήσας τότε, τοὺς ἐπιτηδείους συνήθροισε, καὶ ἃ ἐβούλετο τούτοις διαλεχθεὶς, τέλος ἔφη, ὅτι τὴν ῥώμην πηλίνην παραλαβὼν, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω, τὸ τῆς ἀρχῆς ἰσχυρὸν τοῦ λόγου ἐνδεικνυμένου. οὐ μὴν τὸν θάνατον αὐτοῦ αὐτίκα ἡ λιβία ἐξέφηνε, φοβηθεῖσα, μή τι νεωτερισθῇ, ἐν δαλματίᾳ τοῦ τιβερίου διάγοντος, ἀλλὰ συνέκρυψεν αὐτὸν μέχρις ἐκεῖνος ἀφίκετο. ἀνακομισθέντος δὲ τοῦ σώματος αὐτοῦ εἰς τὴν ῥώμην, τὰς διαθήκας αὐτοῦ ὁ δροῦσος ἐκ τῶν ἀειπαρθένων τῶν τῆς ἑστίας ἱερειῶν αἷς παρετέθειντο λαβὼν, εἰς τὸ συνέδριον ἐσήνεγκε, καὶ τὰς σφραγῖδας οἱ κατασημηνάμενοι ἐπεσκέψαντο, καὶ ἀνεγνώσθησαν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ συνεδρίου. ἐκομίσθη δ' εἰς τὸ συνέδριον καὶ βιβλία αὐτοῦ τέσσαρα· ὧν τὸ μὲν ἓν τὰ περὶ τῆς ταφῆς διετέτακτο, τὸ δ' ἕτερον τὰς πράξεις ὡς εἰργάσατο διεξῄει· τῷ δὲ τρίτῳ τὰ τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, καὶ τὰ τῶν ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων συνέταξε, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τοῖς θησαυροῖς χρημάτων· τὸ δὲ τέταρτον ἐντολὰς περιεῖχε τῷ τιβερίῳ, καὶ τῷ κοινῷ ἐπισκήψεις. τούτων δ' ἀναγνωσθέντων, ἡ ἐκφορὰ γέγονε, καὶ ἐπιτάφιοι ἐῤῥήθησαν παρά τε τοῦ δρούσου καὶ παρὰ τοῦ τιβερίου. εἶτα ἐκαύθη τὸ σῶμα αὐτοῦ· καὶ πένθος τότε μὲν οὐ πολλοὶ, ὕστερον δὲ πάντες ἦγον, μεμνημένοι, ὅτι τε πᾶσιν εὐπρόσοδος ἦν, καὶ πολλοῖς ἐπήρκει χρήματα, καὶ ὅτι λίαν ἐτίμα τοὺς φίλους, καὶ χάριτας ὡμολόγει τοῖς αὐτὸν διορθουμένοις ἐφ' οἷς ἐσφάλλετο· ὥσπερ καὶ τῷ ἀθηνοδώρῳ ἀνδρὶ σοφῷ ἐπὶ τοιᾶδε αἰτίᾳ. ἦν κατωφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια, καὶ αἱ γυναῖκες ἐκομίζοντο ἃς ἐβούλετο ἐν κατακλείστοις φορείοις, καὶ οὕτως εἰς τὸν αὐτοῦ εἰσήγοντο θάλαμον. ἐκεῖνος δὲ ταύταις ἐξῆγέ τε, καὶ ἐκέχρητο. ἠράσθη γοῦν ποτε γυναικὸς, καὶ ἔπεμψε λαβεῖν αὐτήν. ἐν τούτῳ δὲ ὁ ἀθηνόδωρος, τῷ τῆς γυναικὸς ἐκείνης ἀνδρὶ συνήθης ὢν, ἐντυχεῖν ἀπελθὼν τὸν φίλον ἐψάμενος, καὶ ἀσχάλλοντα εὑρὼν ἐκεῖνον καὶ τὴν γυναῖκα (οὐ γὰρ ἐδύναντο ἀντιστῆναι) τὴν αἰτίαν τῆς λύπης ἐπύθετο. καὶ μαθὼν, ἠρεμεῖν αὐτοὺς ἐκέλευσεν. αὐτὸς γὰρ ἀπελθεῖν, ἔφη, πρὸς τὸν αὔγουστον, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐκκόψαι ὁρμήν. καὶ κομισθέντος τοῦ κατακλείστου δίφρου, ὡς τῆς γυναικὸς ἐν αὐτῷ εἰσελευσομένης, εἰσῆλθεν ὁ ἀθηνόδωρος, καὶ ξίφος λαβὼν, καὶ κατακαλυφθῆναι τὸν δίφρον ἀκριβῶς ἐπιτάξας, οὕτω πρὸς τὸν τοῦ αὐγούστου κεκόμισται θάλαμον. ἐκείνου δὲ τὸν δίφρον ἀνακαλύψαντος, ξιφήρης ἐκπεπήδηκεν, εἰπών· εἶτα οὐ φοβῇ, μή τις οὕτως εἰσελθὼν ἀποκτείνῃ σε; ὁ δ' αὔγουστος οὐ μόνον οὐκ ὠργίσθη, οὐδ' ἐνεκάλεσε τὸν ἀθηνόδωρον, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔγνω αὐτῷ, καὶ σωφρονέστερος γέγονε. διὰ ταῦτα τοίνυν, καὶ ἄλλα δὲ πλείω ἐπόθουν αὐτὸν, καὶ ὅτι τοῦ τιβερίου μετ' αὐτὸν μοναρχήσαντος οὐχ ὁμοίου ἐπειράθησαν.

ἴσως ἀγνῶν ἐπὶ τὰς σφραγῖδας τῶν διαθηκῶν οἱ σφραγίσαντες ἐπεσκέψαντο.

ἴσως ἐπιτάφιοι λόγοι.

ἴσως ἀθηνόδωρος γράφειν ...

ΠΟΤΕ

ΠΟΤΕ ΕΤΕΧΘΗ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΑΣ Ο ΚΥριος ἡμῶν καὶ θεὸς ἰησοῦς χριστός.

Ἐν δὲ τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς αὐγούστου μοναρχίας, ἐτέχθη ἐνανθρωπήσας ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς ἰησοῦς χριστός, κατὰ τὸν παμφίλου εὐσέβιον, ὃς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη αὐτὸν ἱστορεῖ μοναρχῆσαι, τῶν ἄλλων τέσσαρα τοῖς τεσσαράκοντα τὰ τῆς μοναρχίας αὐτοῦ ἀριθμούντων ἔτη. γίνεται δὲ ἡ διαφωνία ἐντεῦθεν, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τὴν μοναρχίαν τῷ καίσαρι ἐλογίσαντο, ἐξότε ναυμαχίᾳ ἐν ἀκτίῳ ἐνίκησε τὸν ἀντώνιον, ὅτε καὶ ὡς ἀληθῶς ἐμονάρχησε, μόνος τῶν ῥωμαικῶν ταγμάτων γενόμενος κύριος. ὁ εὐσέβιος δὲ καὶ τὸν χρόνον ὃν συνῆρξε τῷ ἀντωνίῳ τῇ μοναρχίᾳ προστίθησιν, ὡς καὶ τότε τοῦ αὐγούστου ὅσα ἐβούλετο πράττοντος, ἐκείνου τῇ αἰγύπτῳ σχολάζοντος, καὶ τοῖς τῆς κλεοπάτρας δουλεύοντος ἔρωσι, δι' ὃν καὶ ἀπώλετο. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς μοναρχίας τοῦ καίσαρος, ἱστόρησεν ὁ εὐσέβιος τὸν χριστὸν γεννηθῆναι τὸ κατὰ σάρκα· εἰ γὰρ τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρα φαίημεν τὰ τῆς μοναρχίας ἐνιαυτὰ γενέσθαι τοῦ καίσαρος, οὐ κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν δεύτερον ἔτος ἡ ἐπιφάνεια γέγονε τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔννατον ἔτος συμβαίνει τεχθῆναι τὸν κύριον. ὡς γὰρ ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ λουκᾶς, ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τιβερίου καίσαρος τὸν χριστὸν ὁ ἰωάννης ἐβάπτισε, τριάκοντα δὲ ἦν ἐτῶν ὅτε ἐβαπτίσθη κατὰ τὸν αὐτὸν εὐαγγελιστήν. ὥστε λοιπὸν τὰ μὲν πεντεκαίδεκα τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν ἐκ τῶν τῆς μοναρχίας τοῦ τιβερίου χρόνων λαμβάνεσθαι, τὰ δέ γε λοιπὰ πεντεκαίδεκα ἐκ τῶν τοῦ αὐγούστου τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων καταλογίζεσθαι, συμβαίνει τοίνυν τὰ ἐξ αὐτῶν ἀπολιμπανόμενα ἐνιαυτὰ ἐννέα καὶ εἴκοσιν. ἐν γοῦν τῷ εἰκοστῷ ἐνάτῳ τῆς ἀκριβοῦς μοναρχίας τοῦ καίσαρος αὐγούστου, καταλαμβάνεται τεχθῆναι τὸ κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἀειπαρθένου καὶ ἁγίας μαρίας θεοτόκου τὸν κύριον.

Μοναρχία τιβερίου.

Ὁ μὲν οὖν αὔγουστος ἀπεβίω, ὡς εἴρηται· τὴν δὲ μοναρχίαν ὁ τιβέριος διεδέξατο, ὃς εὐπατρίδης μὲν ἦν, καὶ πεπαίδευτο, τὴν δὲ γνώμην ἦν ποικιλώτατος, ἐναντίους τῇ διανοίᾳ τοὺς λόγους ποιούμενος. ὧν γὰρ ἐβούλετο, τἀναντία ἔλεγεν, ἄλλα μὲν κεύθων ἐνὶ φρεσίν, ἄλλα δὲ λέγων· καὶ ὀργίζεσθαι προσποιούμενος, ἐν οἷς οὐκ ὠργίζετο· καὶ ἐν οἷς ἐθυμοῦτο, σχηματιζόμενος ἐπιείκειαν· καὶ ὡς οἰκειότατον ὁρῶν τὸν ἔχθιστον, καὶ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσφερόμενος τῷ φιλτάτῳ. καὶ οὐκ » ἠξίου τοῖς ἄλλοις δῆλον εἶναι τὸ φρόνημα, ὅπερ προσῆ» κεν τῷ αὐταρχοῦντι φρονεῖν. καὶ εἴ τί τις ἐναντιοῖτο οἷς ἔλεγεν, εἴ τε μὴν καὶ συνῄνει, ἐμισεῖτο. πέμψας δ' οὖν εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ εἰς τὰ ἔθνη πάντα ὡς αὐτοκράτωρ αὐτίκα ἐπέστειλε, μὴ λέγων αὐτοκράτωρ εἶναι. ψηφισθὲν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὀνομάτων οὐκ ἐδέξατο, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς διοικῶν ἅπαντα, μηδὲν αὐτῆς δεῖσθαι ἔλεγε· καὶ ταύτης ἐξίστασθαι ὑπεκρίνετο, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν (ἓξ γὰρ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν ἦν) καὶ δι' ἀμβλυωπίαν· πλεῖον γὰρ ἐν σκότει ἔβλεπεν, ἐλάχιστα τὴν ἡμέραν ἑώρα· εἶτα κοινωνοὺς ᾔτει τῆς ἀρχῆς καὶ συνάρχοντας, οὐδὲν τοιοῦτον ποιῆσαι μέλλων, ἀλλ' ὅτι τι ὕπουλον εἶχεν ἦθος, καὶ ὅτι καὶ τὰ στρατεύματα τά τε ἐν παννονίᾳ καὶ ἐν γερμανίᾳ ὑπώπτευε,

QVANDO NOSTER DOMINVS IESVS Chriſtus carnem aſſumpſerit.

ANNO Imperij Auguſti XLII, homo factus & natus eſt Dominus noſter & Deus Ieſus Chriſtus, autore Euſebio Pamphilo, qui eum in Eccleſiaſtica hiſtoria LVII annos ſolum rerum potitum eſſe refert, cum alij XLIIII duntaxat numerent. Verùm diſſenſio inde exiſtit, quòd alij ab Actiaca demum uictoria numerare incipiunt, quo tempore uerè imperare cœpit, Romanarum legionum ſolus factus dominus. Euſebius uerò id quoque tempus annumerat, quo cum Antonio geſsit imperium: quòd tum quoque, illo in Aegypto ocium agente, & amoribus Cleopatræ ſeruiente, quæ illi cauſa interitus fuit, æquè fecerit quæ uoluerit. Sic igitur anno XLII imperij Cæſaris, narrauit Euſebius, Chriſtum ſecundum carnem eſſe natum. Nam ſi imperij eius annos XLIIII ſtatuamus, aduentus & natiuitas Domini & Seruatoris noſtri, non in annum XLII, ſed in nonum & XX cadit. Vt enim D. Lucas Euangeliſta narrat, Ioannes Chriſtum anno XV imperij Tiberij baptizauit: quo tēpore annos, eodem autore, Chriſtus XXX natus fuit. ut iam XV anni de XXX ex imperio Tiberij, XV reliqui de XLIIII annis Auguſti ſumantur. Vnde cōſtat, de ijs reſtare annos XXIX. Proinde anno uigeſimo nono confirmati imperij Cæſaris Auguſti, ſecundum carnem, ex ſemper uirgine, & ſancta Maria Deipara natum eſſe Dominum deprehenditur.

Chriſtus anno Auguſti uel XXIX, uel XLII natus.

Imperium Tiberij.

AVguſto ad hunc modum, quo expoſitum eſt, defuncto, imperiū Tiberius ſuſcepit, ex gente patricia, literis eruditus, ſed ingenio perquam uario, aliud loqui aliud ſentire ſolitus, pectore à lingua diſſentiente: cum non iraſcebatur, iram ſimulās: cum commotus erat, lenitatem præ ſe ferens: inimiciſsimum ita intuens ut amiciſsimum: & amiciſsimū, ut alieniſsimum. Neque enim principis animum alijs « eſſe cognitū oportere arbitrabať. Proinde ſiue « aduerſarere, ſiue aſſentirere illius orationi, odiū incurreres. Ac ad legiones & omnes gētes ſtatim ut Imperator legatos miſit, diſsimulato Imperatoris nomine, q̃d unà cū cæteris ſibi decretum repudiauit. & cum totum imperiū adminiſtraret, nihil ſibi opus eſſe dixit imperio: eoque ſe ceſſurū eſſe, tum ꝑpter ętatē (annos enim VI & L natus erat) tum propter aciē oculorū obtuſionem, iactauit. Nā in tenebris plurimum, in luce minimū cernebat. Deinde ſocios et collegas imperij poſtulauit. Hæc, quũuis neutrū in animo haberet, partim ꝑpter occultū ingeniū, partim ob Germanicas & Pānonicas legiones quas ſuſpe

Tiberij ſubdolum ingenium.

ctas habebat, & Germanici metu faciebat, qui tum Germaniæ præſes, charus erat militibus. His igitur de cauſis, nihil apertè pro imperio faciebat, ſed & morbum ſimulans domi ſe continebat, & moras nectebat, ut nouarum rerum cupidi, ſperãtes eum ultrò depoſiturũ imperium, quieſcerent, donec principatũ ab omni parte firmaſſet. Tum uerò Agrippã Auguſti ex Iulia nepotem, Agrippæ filium, occidi iuſsit. Germanicum uerò admodũ timuit. Sunt & Pannonicę legiones contra ſuum ducem tumultuatæ. Sed audacioribus & ſeditionis primis autorib. ſupplicio affectis, cæteri quieuerũt. Germanicæ uerò legiones Tiberio maledixerũt, & Germanicum imperatorem ſalutarunt. Qui cũ gladium ſtrinxiſſet, quaſi ſeipſum occiſurus, miles quidam ſuo enſe ſublato: Hũc, inquit, cape tuo acutiorem. Itaq; à ſui cæde abſtinuit, ne magis tumultuarentur: ſed confictis ſub Tiberij nomine literis, quibus illis munera & alia quædã promittebantur, tum ſeditionem compeſcuit. Deinde legatis à Tiberio miſsis, Germanici artificio cognito, ſuſpicati illos adeſſe ut eius promiſſa tollerent: denuò tumultuati ſunt, & cõtra legatos concitati, & Germanici uxorẽ Agrippinam, Agrippæ & Iuliæ filiam, & filium eius Caium comprehenderunt: ac uxorem prægnantem ei reſtituerunt, filio retento. Verùm cum nihil proficerent, & ipſi quieuerunt. Sic ille imperium cũ occupare poſſet, aſpernatus eſt. qua de cauſa palàm eum Tiberius apud ſenatum laudabat: ſed apud ſeſe admodũ ſuſpectum habebat, & ut munitum legionibus metuebat. Cęterùm cum nullæ amplius turbæ nunciarentur, omiſſa diſsimulatione, principatum admiſit. Ac quandiu Germanicus ſuperſtes fuit, nihil ſuapte autoritate egit, ſed ad ſenatum retulit omnia, neq; ab ullo niſi à militibus Imperatorẽ ſe appellari uoluit. Cæſar tantũ & Germanicus, & princeps
» ſenatus nominabatur: & ut tantiſper & uiueret &
» imperaret optabat, dum prodeſſet Reipublicę. In rebus omnib. popularis eſſe ſtudebat: & pauciſsima in ſemetipſum inſumens, magnos ſumptus publicè faciebat. Ruinoſa ædificia inſtaurabat & adornabat, primorũ conditorum nominibus inſcriptis, ciuitatib. & priuatis hominib. opẽ ferebat, & multos ordinis ſenatorij ad egeſtatem redactos locupletabat: eæq; largitiones ſtatim ipſo uidẽte numerabantur, ne quid inde, ut ſub Auguſto factũ meminerat, per diſpenſatores ſubtraheretur. Pecuniæ cauſa neminẽ oc-
» cidebat, neq; bona tum cuiuſq; publicabat, neq;
» ultra conſtitutũ quicq; exigebat. Aemylio certè, qui plus pecunię quàm ordinatũ erat, miſerat, reſcripſit, ſe oues ſuas tonderi uelle, non deglubi. Erat et aditu facilis, & affabilis: magiſtratus tanquã in libera ciuitate colebat, Conſulibus aſſurgebat: amicorum conſuetudine, æquè ut priuatus fecerat, utebatur: ægrotãtes inuiſebat, nullo ſatellitum comitatu. & quodam ex eis defuncto, funebrẽ orationem ipſe recitauit. matrem Liuiam erga omnes eodem ſe gerere modo iuſsit. Illa uerò magnum faſtum præ ſe ferens, in Tiberij epiſtolis

Pannonicarum et Germanicarũ legionũ tumultus.

Tiberij moderatio uiuente Germanico.

ὑπώπτευε, καὶ τὸν Γερμανικὸν ἐδεδίει, τῆς Γερμανίας ἄρχοντα τότε, καὶ τοῖς στρατιώταις φιλούμενον. καὶ διὰ ταῦτα οὐδὲν ὡς αὐτοκράτωρ ἔπραττε φανερῶς, ἀλλὰ καὶ νοσεῖν προσποιούμενος οἰκουρῶν ἦν, καὶ διημέλλησεν, ἵν᾽ ἐν ἐλπίδι τοῦ ἑκόντα τὴν ἀρχὴν ἀφήσειν αὐτὸν, μὴ τι νεοχμώσωσι, μέχρις οὗ τῆς ἡγεμονίας ἐγκρατὴς διὰ πάντων ἐγένετο. τὸν μὲν οὖν Ἀγρίππαν αὐτίκα πέμψας ἀπέκτεινε, τοῦ Αὐγούστου, ὡς εἴρηται, ὄντα θυγατριδοῦν διὰ Ἰουλίας καὶ τοῦ Ἀγρίππου. τὸν δὲ Γερμανικὸν λίαν ἐφοβεῖτο. ἐθορύβησε δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ Παννονίᾳ στράτευμα, ὡς καὶ κατὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν ὁρμῆσαι. εἶτα καὶ τῶν θρασυτέρων καὶ πρωταιτίων κολασθέντων, κατέστησαν οἱ λοιποί. οἱ δὲ ἐν τῇ Γερμανίᾳ τόν τε Τιβέριον κακηγόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν ἐπεκάλεσαν αὐτοκράτορα. ἐκείνου δὲ τὸ ξίφος σπασαμένου, ὡς ἑαυτὸν ἀναιρήσοντος, εἷς τις τῶν στρατιωτῶν τὸ ἑαυτοῦ ξίφος ἀνατείνας, τοῦτο (ἔφη) λάβε, ὀξύτερον γάρ ἐστιν. ὁ οὖν Γερμανικὸς τοῦ κτεῖναι μὲν ἑαυτὸν ἀπέσχετο, ἵνα μὴ μᾶλλον στασιάσωσι. γράμματα δὲ ὡς ἐκ τοῦ Τιβερίου πεμφθέντα πλασάμενος, δωρεὰς αὐτοῖς διδόντα, καὶ ἄλλα τινὰ ὑπισχνούμενα, τὴν στάσιν τότε κατέπαυσεν. ὕστερον δὲ πρέσβεων τῶν παρὰ τοῦ Τιβερίου πεμφθέντων, γνόντες τὸ τοῦ Γερμανικοῦ στρατήγημα, καὶ ὑποπτεύσαντες τοὺς πρέσβεις ἀνατρέψοντας ἥκειν τὰ ὑπ᾽ ἐκείνου ἐπηγγελμένα, ἐθορύβησαν αὖθις, καὶ κατὰ τῶν πρέσβεων ὥρμησαν, καὶ τὴν τοῦ Γερμανικοῦ γυναῖκα τὴν Ἀγριππῖναν, τὴν τοῦ Καίσαρος θυγατρὸς τῆς Ἰουλίας καὶ τοῦ Ἀγρίππου παῖδα γεγονυῖαν, συνέλαβον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γάϊον· καὶ τὴν μὲν Ἀγριππῖναν ἐγκύμονα οὖσαν ἀφῆκαν αὐτῷ, κατεῖχον δὲ τὸν υἱόν. ὡς δ᾽ οὐδὲν ἤνυον, ἡσύχασαν καὶ αὐτοί. καὶ ὁ μὲν δυνάμενος τὴν αὐτοκράτορα λαβεῖν ἀρχὴν, οὐκ ἠθέλησεν. ὁ δὲ Τιβέριος κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον ἐπῄνει αὐτὸν παρὰ τῇ βουλῇ, παρ᾽ ἑαυτῷ δὲ καὶ λίαν ὑπώπτευε, καὶ ἐδεδίει αὐτὸν ὡς ἔχοντα κεχειρωμένα στρατεύματα. ὡς δ᾽ οὐδὲν ἔτι νεώτερον ἠγγέλλετο, τὴν ἀρχὴν οὐκέτι εἰρωνευόμενος ὑπεδέξατο. καὶ μέχρις ὁ Γερμανικὸς περιῆν, οὐδὲν καθ᾽ ἑαυτὸν ἔπραττεν, ἀλλὰ πάντα ἐς τὴν γερουσίαν ἀνέφερε, καὶ οὐδὲ αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι παρὰ τινὰ μόνων τῶν στρατιωτῶν ἠξίου. Καῖσαρ δὲ καὶ
« Γερμανικὸς καὶ πρόκριτος τῆς γερουσίας ὠνομάζετο, ηὔχετό
« τε τοσοῦτον καὶ ἄρξαι καὶ ζῆσαι χρόνον, ὅσον ἂν τῷ δη-
« μοσίῳ συμφέρῃ. καὶ διὰ πάντων δημοτικὸς εἶναι ἤθελε,
« καὶ ἐλάχιστα ἐς ἑαυτὸν δαπανῶν, πλεῖστα δὲ τὸ κοι-
« νὸν ἀνάλισκε. τά τε πεπονηκότα τῶν ἔργων ἀνορθῶν καὶ ἐπικοσμῶν, τὰς τῶν ἀρχῆθεν οἰκοδομησάντων αὐτὰ κλήσεις ἐπιγράφεσθαι, καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις ἐπήρκει, καὶ τῶν βουλευτῶν συχνοὺς πενομένους ἐπλούτισε, καὶ τὰ δωρούμενα τούτοις ὁρῶντος αὐτοῦ ἠριθμεῖτο, ἵνα μὴ οἱ διαιτηταὶ νοσφίζωνταί τι αὐτῶν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου γινόμενον. καὶ οὔτε ἀπέκτεινέ τινα διὰ χρήματα, οὔτ᾽ οὐσίαν τινὸς ἐδήμευσεν τότε, οὐδ᾽ ἔξω τι τῶν νενομισμένων ἀργυρολογεῖν. Αἰμιλίῳ γοῦν χρήματα πλείω παρὰ τὸ διατεταγμένον πέμψαντι, ἀντεπέστειλεν, ὅτι κείρεσθαί μου τὰ πρό-
« βατα, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποξυρᾶσθαι βούλομαι. καὶ εὐπρόσοδος ἦν
« καὶ εὐπροσήγορος ἦν. τούς τε ἄρχοντας ὡς ἐν δημοκρατίᾳ ἐτίμα, καὶ τοῖς ὑπάτοις ὑπανίστατο. καὶ τοῖς ἑταίροις ὡς ἐν ἰδιωτείᾳ συνῆν. νοσοῦντάς τε ἐπεσκέπτετο, μηδεμίαν φρουρὰν ἐπαγόμενος. καὶ ἐπί τινι αὐτῶν τελευτήσαντι αὐτὸς ἀνέγνω τὸν ἐπιτάφιον, καὶ τῇ μητρὶ τῇ Λιβίᾳ ὁμοίως προσφέρεσθαι πᾶσιν ἐκέλευσεν. ἡ δὲ πάνυ ὤγκωτο, καὶ αὐτοῦ ἐν ταῖς

ὅτι ἀνεῖλε τὸν ἔγγονον τοῦ Αὐγούστου τὸν Ἀγρίππαν.

ὅτι οἱ ἐν τῇ Γερμανίᾳ στρατιῶται τὸν Γερμανικὸν ἐψηφίσαντο αὐτοκράτορα, ὁ δὲ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠθέλησεν.

ὅτι ὁ Τιβέριος μέχρις ὁ Γερμανικὸς ἔζη μέτριος.

ὥστε πολλὰ χρόνον τινὰ καὶ τὸ ἐκείνης ὄνομα ἔχειν, τά, τε ἄλλα πάντα ὡς αὐταρχοῦσα διοικεῖν ἐπεχείρει· οὐ γὰρ ἐξ ἴσου ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ πρεσβεύειν αὐτοῦ ἤθελεν, αὐτὴ ποιῆσαι αὐχοῦσα αὐτὸν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ ἤχθετο πρῶτον αὐτῇ, εἶτα τῶν μὲν δημοσίων αὐτὴν ἀπήγαγε, τὰ δὲ οἴκοι διοικεῖν ἀφῆκεν. ὡς δὲ κἀν τούτοις ἦν ἐπαχθὴς, ἀπεδήμει, καὶ αὐτὴν ἐξίστατο, σωφρονίσας τε χρόνον τινὰ ὀλίγον, καὶ ἄλλους δὲ ἐκόλαζεν ἀσελγαίνοντας. τὸν γὰρ Δροῦσον δὲ τὸν υἱὸν, ὃν ἐξ ἀγριππίνης τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικὸς ἐσχήκει, καὶ ἀσελγῆ τυγχάνοντά τι καὶ ὠμὸν, ἐπετίμα καὶ ἤχθετο. καί ποτε αὐτῷ εἶπεν, ὅτι ζῶντος ἐμοῦ οὔτε βίαιον οὔθ᾽ ὑβριστικόν τι πράξεις. ἂν δέ τι καὶ τολμήσῃς, οὐδὲ τελευτήσαντος. οὕτω ταῦτα καὶ τἆλλα μέχρις ὁ γερμανικὸς ἔζη, ἐποίει. μετὰ δὲ τοῦτο συχνὰ τούτων μετήλλαξε. μήπω γὰρ τῶν τῷ δήμῳ ὑπὸ τοῦ αὐγούστου καταλελειμμένων δοθέντων, ἐπεί νεκρός τις διὰ τῆς ἀγορᾶς διεφέρετο, καὶ προσελθών τις ἐς τὸ οὖς αὐτοῦ ἐψιθύρισεν, καὶ ἐρωτηθεὶς ὅ, τι εἰρήκοι, γενέσθαι ἔφη, τῷ αὐγούστῳ εἰπεῖν, ὅτι οὐδέπω οὐδὲν εἰλήφασιν, τὸν μὲν αὐτίκα ἀπέκτεινε, καὶ εἶπεν ὡς αὐτὸς αὐτὸν πέμπων, ἵν᾽ αὐτάγγελος αὐτῷ γένηται. τοῖς δ᾽ ἄλλοις τὰ καταλελειμμένα διένειμε. τοῦ δὲ ἐγγόνου αὐτοῦ, ὃν ἐκ τοῦ Δρούσου εἶχε, θανόντος, οὐδὲ μιᾶς τῶν συνήθων ἀπέσχετο πράξεως, μὴ δεῖν δὴ τοὺς οἰχομένους τὰ τῶν ζώντων, λέγων, προσίεσθαι. Κλήμης δέ τις τοῦ ἀγρίππα γεγονὼς δοῦλος, καὶ προσεοικὼς αὐτῷ, ἐπλάσατο αὐτὸς ἀγρίππας εἶναι, καὶ ἐς τὴν γαλατίαν ἐλθὼν, πολλοὺς μὲν ἐκεῖ, πολλοὺς δὲ ἐν τῇ ἰταλίᾳ προσεποιήσατο, καὶ τέλος ἐπὶ τὴν ῥώμην ὥρμησεν, ὡς τὴν παππῴαν μοναρχίαν ἀποληψόμενος. χειρωσάμενος δ᾽ ὅμως αὐτὸν ὁ τιβέριος διά τινων τὰ ἐκείνου φρονεῖν σκηψαμένων, καὶ βασανίσας, ἵνα περὶ συνωμοτῶν τι μάθῃ, ἐπεὶ μηδένα ἐξελάλησεν, ἤρετο αὐτὸν, πῶς ἀγρίππας ἐγένου; καὶ ὃς ἀπεκρίνατο, οὕτως ὡς καὶ σὺ καῖσαρ. τὴν δὲ γυναῖκα ἰουλίαν οὔτε ἐπανήγαγεν ἐκ τῆς ὑπερορίας, ἣν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ αὐγούστου κατεδικάσθη διὰ ἀσέλγειαν, ἀλλὰ καὶ κατέκλεισεν αὐτὴν, ὥσθ᾽ ὑπὸ κακοχίας καὶ λιμοῦ φθαρῆναι. πολλῶν τε αὐτὸν ἀξιούντων τὸν νοέμβριον μῆνα, ὃ τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δεκάτῃ γεγέννητο, τιβέριον ἐξ αὐτοῦ καλεῖσθαι, καὶ τί, ἔφη, ποιήσετε, ἂν δεκατρεῖς καίσαρες γένωνται; ἐν δὲ τούτοις ὁ γερμανικὸς ἐτελεύτησεν ἐν ἀντιοχείᾳ, καταγοητευθείς τε καὶ φαρμακευθεὶς ὑπὸ πίσωνος. ὀστᾶ τε γὰρ εὑρέθη ἀνθρώπινα κατορωρυγμένα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ κατῴκει, καὶ μολιβδινοῖ ἐλασμοὶ ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχοντες. ὅτι δὲ καὶ φαρμάκῳ ἐφθάρη, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐξέφηνεν ἐς τὴν ἀγορὰν κομισθὲν, καὶ τοῖς παροῦσι δειχθέν. θανόντος δὲ, ὁ μὲν τιβέριος καὶ ἡ λιβία ἥσθησαν, οἱ δ᾽ ἄλλοι σφοδρότατα ἤλγησαν. κάλλιστος μὲν γὰρ τὸ σῶμα, ἄριστος δὲ τὴν ψυχὴν ἔφυ. παιδείᾳ τε ἅμα καὶ ἀνδρείᾳ ἐν πολέμοις εὐδαιμονῶν, ἀμφότερα τοῖς ὑπ᾽ αὐτὸν πρᾳότερος ἦν, καὶ μέγα δυνάμενος, ἅτε καῖσαρ, ἐξ ἴσου τοῖς ἀσθενεστάτοις ἐσωφρόνει· καὶ οὔτε τι πρὸς τὸν Δροῦσον ἐπίφθονον, οὔτε πρὸς τὸν τιβέριον ἐποίει ἐπίβουλον· καὶ δυνάμενος παρά τε τῶν στρατιωτῶν ἑκόντων καὶ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοκράτορος λήψεσθαι, οὐκ ἠθέλησεν. ὁ δὲ πίσων χρόνῳ ὕστερον ἐς τὴν ῥώμην ἀφικόμενος, καὶ ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ γερμανικοῦ ἐς τὸ βουλευτήριον ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ τιβερίου εἰσαχθεὶς, διακρουομένου τὴν ὑποψίαν τὴν ἐπὶ τῇ φθορᾷ τοῦ γερμανικοῦ, καὶ ἀναβολὴν αἰτήσας, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ἐπὶ τρισὶ δ᾽ υἱέσιν ὁ γερμανικὸς ἐτελεύτησεν, οὓς ὁ αὔγουστος ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτοῦ ὀνόματι καίσαρας. τῶν δὲ ὁ πρεσβύτατος νέρων κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τοῖς ἐφήβοις κατηριθμήθη. μέχρι μὲν οὖν τοῦ

[margin:] περὶ κλήμεντος τοῦ δούλου τοῦ ἀγρίππα.

[margin:] τελευτὴ τοῦ γερμανικοῦ, καὶ [illegible]

[margin:] [illegible]

ſtolis ad tempus aſſcribebatur, atq; adeò pro imperio ſe gerebat, ut non ex æquo cum illo imperare, ſed meliore conditione eſſe uellet: ſe illum feciſſe Imperatorẽ glorians. quod Tiberius principiò ægrè tulit, deinde eam à reipub. adminiſtrationib. remotã, domeſtica negocia curare ſiuit. Vt uerò in ijs etiã moleſta erat, peregrè abijt, ut ab ea abeſſet. Ad tẽpus modeſtiſsimè uixit, & aliorũ immodeſtiã pœnis cohercuit. Druſum quoq; filium ex priore uxore Agrippina ſuſceptum, ob crudelitatẽ & laſciuiam obiurgauit, et odio habuit. cui aliquando dixit: Me uiuo neq; per uim neq; per contumeliã quicq; feceris. Sin feceris, ne defuncto quidẽ me tacturus es. Hæc & his ſimilia, quãdiu Germanicus in uiuis fuit, egit. Poſt illius obitũ multa ex his immutauit. Nam quum populo Auguſti legata nondũ data eſſent, & quidam mortuo qui per forum ferebatur in aurẽ aliquid inſuſurraſſet, ac rogatus quid dixiſſet, reſpondiſſet: ſe ei mãdaſſe ut Auguſto diceret, populum Romanũ nondum quicq; accepiſſe: occidit hominem. hoc addito ioco, ut id ipſe illi nũciaret: ceteris uerò legata diſtribuit. Nepote ex Druſo filio mortuo, nulla re cõſueta abſtinuit, negãs propter mortuos uiuentiũ officia eſſe deſerẽda. Clemens quidã, qui Agrippæ ſeruus fuerat, hero ſimilis, ſe Agrippã eſſe ſimulãs, in Gallia & Italia multos ſibi aſciuit: ac tandem Romam contendit, ad auitum imperiũ recipiendũ. Quem cum per quoſdã ſe illius eſſe factionis ſimulãtes ſubegiſſet, ac quæſtiones de eo habuiſſet, ut cõſcios proderet: illo neminẽ nominante, rogauit, quo pacto Agrippa factus eſſet? reſpõdit homo, Eodem planè modo quo tu Cæſar. Vxorem Iuliã à patre Auguſto ob laſciuiam in exiliũ miſſam, adeò non reuocauit, ut etiam incluſerit, ut præ ærumna & fame interiret. Quibuſdam poſtulantib. ut menſem Nouembrem, cuius die XVI natus eſſet, à ſe Tiberiũ appellaret: Et quid, inquit, facietis, ſi XIII Cæſares fuerint? Interea Germanicus obijt Antiochiæ, incantamẽtis & ueneficio Piſonis. Nam & oſſa mortuorum, in quib. habitabat ædibus, defoſſa reperta ſunt: & plumbeæ laminæ, in quibus deuotiones cum nomine eius inſcriptæ erãt. Veneno autem ſublatũ eſſe, corpus eius oſtendit in forum perlatũ, & populo oſtẽſum. Eius obitu Tiberius & Liuia gauiſi ſunt, alij uehemẽtiſsimè doluerunt. Nam & corpore pulcherrimo, & animo optimo præditus fuit, & eruditione & militari fortitudine inſignis: humaniſsimũ ſubditis ſuis ſe præbuit. & cum eius, ut Cæſaris, magnæ opes eſſent, temperantia infimos æquauit. Neq; contra Druſum inuidioſe, neq; contra Tiberiũ inſidioſe quicq; fecit. Imperiũ à militib. & ſenatu populoq; ultrò delatum non accepit. Piſo uerò aliquanto poſt Romam reuerſus, & ab ipſo Tiberio, ſuſpicionem necis Germanici abolere cupiente, in ſenatum adductus, mora petita, ſemetipſum interfecit. Germanicus tres reliquit filios, quos Auguſtus in teſtamento ſuo Cæſares appellauit. Eorum natu maximus Nero, tum uirilem togam ſumpſit. Ac ad hoc uſq; tem-

[margin:] Nuncius ad inferos miſſus.

[margin:] Luctus ſuperuacaneus.

[margin:] Clemens Pſeudagrippa.

[margin:] Iuliæ interitus.

[margin:] Germanici obitus.

[margin:] Piſonis interitus.

[margin:] Germanici III filij.

Tiberius ex cõmodo fit crudelis.

pus Tiberius plurima rectè fecit, in paucis deliquit. Germanico uerò è medio ſublato, paulatim mores immutauit. Nã cùm cętera aſperè imperauit, tũ eos à quib. uel ipſe uel Liuia, uel Auguſtus ſiue dicto ſiue facto uiolati eſſent, tanquã impietatis reos crudeliter tractauit: contra inſidiarũ ſuſpectos inexorabilis. Tandẽ oſtendens aliquib. ſe uelle, mori aliquos, illorũ opera hos occidebat. idq; nõ diſsimulãter faciebat.

Geniturę potentũ indagatę.

Potentum omniũ diem & horam natalẽ inquirebat, iſtaq; fata cuiuſq; indagabat. proinde Galbæ, q poſt imperauit, obuiam factus, dixit: » Et tu olim » principatũ deguſtabis. Pepercit autẽ ei, quia dicebat, eũ in ſenectute, & lõgè poſt ſuũ obitum imperaturũ.

Druſus à Seiano ueneno ſublatus.

Deinde cũ Druſo conſulatũ geſsit, unde multi Druſi interitũ diuinarunt. Nemo enim Tiberij in cõſulatu collega uiolentam mortem euitarat. pòſt enim ueneno perijt. Nã Seianus quidã, homo apud Tiberiũ potens & ſuperbus, cũ Druſo aliquando alapã dediſſet, eaq; de cauſa & ipſum & Tiberiũ metueret, ſimulq; ſperaret, Druſo ſublato Tiberiũ ſibi magis opportunũ fore: per quoſdã miniſtros & uxorem, ſiue Iuliam ſiue Liuiã (nã ſcriptores in nomine uariant) ſtupro ſibi cognitã, uenenũ ei propinauit. Eius ſic necati mortẽ Tiberius in curia deplorauit, & Neronẽ ac Druſum Germanici liberos ſenatui cõmendauit. Druſum, cadauere eius ꝓ roſtris ꝓpoſito, Nero gener laudauit. Cæterùm eius interitus, multis cauſa fuit interitus, q eius nece lętati eſſe uiderentur.

Agrippinæ interitus.

Nã pręter alios multos, etiã Agrippina cum liberis, filio natu minimo excepto, interijt: Tiberio cõtra ipſam uehementer irritato à Seiano, qui illa cũ liberis ſublata, ſpem cõiugij Liuiæ, uiduæ Druſi, quam adamabat, & imperij alebat, cũ Tiberius nullũ ſucceſſorem haberet. Nam nepotẽ ex filio, ut adulterinũ oderat: & alios multos alijs atq; alijs de cauſis, ſed pleriſq; cõfictis, uel in exilium mittebat, uel occidebat. Quendã, q Cęſaris & Auguſti res geſtas, neq; quicq; tamẽ cõtra eos ſcripſerat, ſupplicio affecit: & ipſum ſcriptũ, ubicunq; reperire potuit, exuſsit, q illos nõ ornaſſet. Pleroſq; quaſi ſibi maledixiſſent, interfecit.

Sabini canis.

et Sabinus quidã ob huiuſmodi crimẽ in carcerẽ cõiectus & occiſus eſt, & cadauer eius in Tiberim abiectũ. Id facinus cùm p ſe atrox uiſum, tum per Sabini canẽ atrocius factũ. Is enim cũ hero ſuo carcerẽ ingreſſus eſt, et interfecto aſſedit, et eo in profluentẽ abiecto ipſe quoq; ſe præcipitẽ dedit. Hæc pauca de multis cõmemorata ſunt.

Liuię obitus.

Liuia aũt anno ætatis VI & LXXX deceſsit: quã Tiberius nec ęgrotantẽ inuiſit, nec mortuã honorauit, niſi funere & ſtatuis quibuſdã. Senatus aũt traducẽdi Tiberij cauſa, luctum totius anni matronis indixit, q & multos ex eo ordine conſeruaſſet, & liberos multorũ aluiſſet, & filias multorum elocaſſet: necnon alios honores ei habuit. Sed Tiberius nemini quicq; dedit, quod illa legarat.

Liuię dicta.

Enimuero dicta quoq; Liuię nõnulla referẽda ſunt. Cũ aliquando uiri aliquot, propterea q nudi ei occurriſſent, occidẽdi eſſent, ſeruauit eos, & dixit: tales nihil differre à ſtatuis, ei quę pudica ſit. «

χρόνον τοῦτον πλεῖστα χρηστὰ ὁ Τιβέριος ἔπραξε, καὶ βραχέα ἐξήμαρτεν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γερμανικὸς ἐκποδὼν οἱ ἐγένετο, κατ' ὀλίγον ἠλλοιώθη. τά τε γὰρ ἄλλα ἀγρίως ἦρχε, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα ἢ τὸν Αὔγουστον πράξαντας ἢ εἰπόντας τι ἀνεπιτήδειον, ἀπηνῶς ὡς ἀσεβήσασι προσεφέρετο, καὶ εἰς τοὺς ὑποπτευθέντας ἐπιβουλεύειν αὐτῷ ἀπαραίτητος ἦν. ἄλλοις δὲ καὶ ἐνδεικνύμενος τισὶν ὅτι βούλεται τεθνάναι τινάς, διὰ τούτων σφᾶς ἀπεκτίννυε, καὶ οὐκ ἐλάνθανε ταῦτα ποιῶν. ἐξήταζέ τε τῶν δυνατῶν ἑκάστου τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ὥραν ἐν ᾗ ἐγεγέννητο, καὶ οὕτω τὸ πεπρωμένον ἑκάστῳ ἐξηρεύνα. ὅθεν καὶ τῷ Γάλβᾳ τῷ μετὰ ταῦτα αὐταρχήσαντι ἀπαντήσας, ἔφη, « καὶ σύ ποτε τῆς ἡγεμονίας γεύσῃ. ἐφείσατο δὲ αὐτοῦ, λέγων ὅτι ἐν γήρᾳ, καὶ μετὰ πολὺ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ ἄρξει. μετὰ δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ Δρούσου ὑπάτευσεν ὁ Τιβέριος, ὅθεν πολλοὶ τὸν ὄλεθρον ἐκ τούτου τοῦ Δρούσου προεμαντεύσαντο. οὐδεὶς γὰρ ὅστις τῶν συνυπατευσάντων αὐτῷ οὐ βιαίως ἀπέθανε. μετὰ ταῦτα γὰρ φαρμάκῳ διώλετο. Σηϊανὸς γάρ τις μέγα παρὰ τῷ Τιβερίῳ δυνηθεὶς, καὶ ὑπέρογκος γενόμενος, πὺξ αὐτὸν ποτὲ ῥαπίσας, κἀκ τούτου δείσας, ἐκεῖνόν τε καὶ τὸν Τιβέριον, ἅμα δὲ προσδοκήσας ἂν τὸν Δροῦσον κατεργάσηται, ῥᾷον μεταχειριεῖσθαι τὸν Τιβέριον, φάρμακόν τι αὐτῷ διά τινων θεραπόντων καὶ διὰ τῆς γυναικὸς, ἣν Ἰουλίαν, ἕτεροι δὲ Λιβίαν γράφουσι· καὶ γὰρ ἐμοιχεύετο αὐτῇ, ἔδωκεν. ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπώλετο, ὁ δὲ Τιβέριος εἰς τὸ συνέδριον ἀφικόμενος, ἐκεῖνόν τε ἀπωδύρατο, καὶ τὸν Νέρωνα, τόν τε Δροῦσον, τοὺς τοῦ Γερμανικοῦ παῖδας, τῇ γερουσίᾳ παρακατέθετο. ἐπὶ τὸ σῶμα τοῦ Δρούσου προτεθὲν ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ ὁ Νέρων γαμβρὸς αὐτοῦ ὢν, ἐπαίνους ἐπ' αὐτῷ εἶπεν. ὁ δὲ διὰ θάνατος αὐτοῦ, πολλοῖς αἴτιος θανάτου ἐγένετο, ὡς εὐφρανθεῖσι τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ. πολλοί τε γὰρ καὶ ἄλλοι διώλοντο, καὶ ἡ Ἀγριππῖνα μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς τοῦ νεωτάτου χωρίς. πολλὰ γὰρ κατ' αὐτῆς ὁ Σηϊανὸς παρώξυνε τὸν Τιβέριον, προσδοκήσας ἐκείνους μετὰ τῶν τέκνων ἀπολομένους, τῇ τε Λιβίᾳ συνοικήσειν τῇ τοῦ Δρούσου γυναικὶ, ἧς ἤρα, καὶ τὸ κράτος ἕξειν, μηδενὸς τῷ Τιβερίῳ τυγχάνοντος διαδόχου. τὸν γὰρ υἱωνὸν ἐμίσει ὡς καὶ μοιχίδιον, καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς ἄλλοτε ἄλλαις αἰτίαις, ταῖς δὲ πλείοσι πεπλασμέναις, καὶ ἐφυγάδευσε, καὶ διέφθειρε. καί τινα, ὅτι τὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τὰ τοῦ Αὐγούστου ἱστόρησε, καίτοι μὴ κατ' ἐκείνων συγγεγραφότα, ἐκόλασε, καὶ τὸ σύγγραμμα ὅπου δήποτε εὑρεθὲν κατέκαυσεν, ὅτι μὴ ἐκείνους ἐσέμνυνε. πλείονας δὲ ὡς αὐτὸν βλασφημήσαντας διέφθειρε. καὶ Σαβῖνος ἐπὶ τοιαύτῃ κατηγορηθεὶς αἰτίᾳ, εἰς τὸ δεσμωτήριον καθείρχθη, εἶτα καὶ ἐφονεύθη, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη. καὶ δεινὸν μὲν ὂν καὶ καθ' ἑαυτὸ ἅπαν ἦν, ἐδεινώθη δὲ αὐτὸ ὑπὸ κυνός τινος τοῦ Σαβίνου, συνελθόντος τε αὐτῷ εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἀποθανόντι παραμείναντος, καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ῥιφθέντι συναπορρίψαντος. ταῦτα τὰ πάντα εἰρηται, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα ἱστόρηται. ἡ δὲ Λιβία ὑπὲρ γέρως γεγονυῖα μετήλλαξεν, ἓξ ζήσασα ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα. καὶ οὔτε νοσοῦσαν αὐτὴν ὁ Τιβέριος ἐπεσκέψατο, οὔτε θανοῦσαν ἐτίμησεν, πλὴν μόνης ἐκφορᾶς καὶ εἰκόνων τινῶν. ἀλλὰ πρὸς διαβολὴν τοῦ Τιβερίου πένθος ταῖς γυναιξὶν ἡ βουλὴ παρ' ὅλον ἐνιαυτὸν ἐπ' αὐτῇ ἐψηφίσατο, ὅτι δὴ πολλοὺς αὐτῶν ἔσωσε, καὶ παῖδας πολλῶν ἐξέθρεψε, κόρας τε πλείοσιν ἐξεδέδωκε, καὶ ἄλλας τιμὰς ἐκείνῃ ἀπεψήφισαν. οὐδὲν δὲ τῶν καταλειφθέντων ὑπ' ἐκείνης, διέδωκεν ὁ Τιβέριος. ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης εἰρημένων ἔνια. λέγεται ὅτι γυμνούς ποτε ἄνδρας αὐτῇ ἀπαντήσαντας, καὶ μέλλοντας διὰ τοῦτο θανατωθῆναι, ἔσωσεν, εἰποῦσα, ὅτι οὐδὲν ἀνδριάντων ταῖς σωφρονούσαις οἱ τοιοῦτοι διαφέρουσιν.

ἴσως ὁ Δίων οὐ ἀπηγάγετο.

τελευτὴ δὲ λιβίας. καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς ἀπομνημονευθέντα, καί τι ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτῇ ἐποίησε, καὶ τὸ ἀπὸ ταύτης.

A'quo-

ἐρομένου δέ τινος αὐτήν, πῶς καὶ τί δρῶσα τὸν αὔγουστον, κατεκράτησεν, ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ μηδὲν τῶν ἐκείνου πολυπραγμονοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτ' ἀκούειν, μήτ' αἰσθάνεσθαι προσποιουμένη.

περὶ σειανοῦ, καὶ ἰσων ἀναλύσει.

τὸν δὲ σειανὸν ὁ τιβέριος ἐπὶ μέγα δόξης ἐπάρας, καὶ κηδεστὴν ἐπὶ τῇ τοῦ δρούσου θυγατρὶ ποιησάμενος, ὕστερον ἔκτεινε, διὰ γερουσίας θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένης, καὶ ἐπὶ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐφ' ὑβρισμένῳ τὸ πλῆθος ἐνυβρίζειν, εἶτα ἐς τὸν ποταμὸν ἐνέβαλλε. τά τε παιδία αὐτοῦ κατὰ δόγμα ἀπέθανε, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἑαυτὴν διεχρήσατο. καὶ ἄλλοι δι' ἐκεῖνον ἀπώλοντο, οἱ μὲν ἑαυτοὺς αὐτόλοντες, οἱ δὲ ὑφ' ἑτέρων ἀναιρεθέντες.

ὅτι περὶ ἀσελγείας τιβερίου.

τιβέριος δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ διὰ τοὺς ἔρωτας οἷς ἀσελγῶς τε καὶ ἀναιδῶς ἐχρῆτο τῶν εὐγενεστάτων καὶ ἀρρένων καὶ θηλειῶν διεβάλλετο· καὶ διὰ τὸν τῆς ἀγριππίνης, τόν τε δρούσου θάνατον ὡς ὠμότατα ἐλοιδορεῖτο. δοκοῦντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ σειανοῦ πάντα τὰ κατ' ἐκείνων πρότερον γίνεσθαι, ὡς καὶ κἀκείνους κατεφθάρθαι ἔμαθον μετὰ τὴν ἐκείνου φθοράν, ὑπερήλγησαν. τὸν δὲ γάϊον τὸν νεώτερον τῶν τοῦ γερμανικοῦ παίδων ταμίαν ἀπέδειξε· τὸν γὰρ ἔγγονον τὸν τιβέριον, ὅτι τε παιδίον ἦν, καὶ ὅτι μὴ ἐκ τοῦ δρούσου παῖς ὑπωπτεύετο, παρεώρα. τὸν δὲ γάϊον ὡς καὶ μοναρχήσοντα προσῆγεν. ἠγνόει γὰρ οὐδὲν τῶν κατὰ τὸν γάϊον, ἀλλὰ καὶ ἔφη ποτὲ αὐτῷ διαφερομένῳ πρὸς τὸν τιβέριον, ὅτι σύ τε τοῦτον ἀποκτενεῖς, καὶ σὲ ἕτεροι σέ. ὅτι δὲ ἐκεῖνον ὁμοίως προσήκοντα ἑαυτῷ ἔχων, καὶ ἐκεῖνον οὐδὲ ἐς ὀλίγον χρηστὸν, ἀσμένως τὴν ἀρχήν, ὥς φασι, δέδωκεν αὐτῷ, ὅπως τῇ τῆς ἐκείνου κακίας ὑπερβολῇ τὰ ἑαυτοῦ κρυφθείη, καὶ τὸ πλεῖστον καὶ λοιπὸν τῆς βουλῆς φθαρῇ μετ' αὐτόν. λέγεται δὲ καὶ πολλάκις ἀναφθέγξασθαι τοῦτο δὴ τὸ ἀρχαῖον· ἐμοῦ θανόντος, γαῖα μιχθήτω πυρί. καὶ τὸν πρίαμον μακαρίζειν, ὅτι ἄρδην μετὰ τῆς πατρίδος καὶ τῆς βασιλείας ἀπώλετο. τοσοῦτον δὲ πλῆθος τῆς τε βουλῆς καὶ τῶν ἄλλων διέφθαρτο, ὥστε τοὺς τὰς ἡγεμονίας τῶν ἐθνῶν ἔχοντας ἀπορίᾳ τῶν αὐτοὺς διαδεξομένων ἀδιαδόχους εἶναι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι δι' ἄλλας αἰτίας καὶ ψευδεῖς καὶ ἀληθεῖς ἐκινδύνευον· αἰμίλιος δὲ σκαῦρος διὰ τραγῳδίαν ἀπέθανεν. ἀτρεὺς μὲν γὰρ τὸ ποίημα ἦν, παρῄνει δὲ τῶν ἀρχομένων τινί, τὴν τοῦ κρατοῦντος ἀβουλίαν φέρειν. μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ τιβέριος, ἐπ' αὐτῷ πεποιῆσθαι τὸ ἔπος φάμενος, καὶ αὐτὸς οὖν ἐγὼ αἴαντα αὐτὸν ποιήσω, καὶ αὐθεντίᾳ ἀπολέσθαι αὐτὸν ἀνάγκασεν. ἐν τούτοις νεανίσκος τις δροῦσος εἶναι λέγων, περί τε τὴν ἑλλάδα καὶ τὴν ἰωνίαν ὤφθη. καὶ ἐδέξαντο αὐτὸν ἀσμένως αἱ πόλεις, κἂν ἐς τὴν συρίαν προχωρήσας κατέσχε τὰ στρατόπεδα, εἰ μή τις ἀναγνοὺς αὐτόν, συνέλαβε, καὶ πρὸς τὸν τιβέριον ἤγαγεν. ὁ δὲ γάϊος τότε τοὺς γάμους ἑώρταζεν. ὁ τίβερις δὲ τότε πολλὰ τῆς ῥώμης ἐπέκλυσεν, ὥστε πλευσθῆναι, καὶ πυρὶ μυρία ἐφθάρη.

πλαστὸς τοῦ τιβερίου θανάτου σημεῖον.

εἰ δέ τι καὶ τὰ αἰγύπτια πρὸς τοὺς ῥωμαίους προσήκει, ὁ φοῖνιξ ἐκείνῳ τῷ ἔτει ὤφθη· καὶ ἐδόξε ταῦτα τὸν θάνατον τοῦ τιβερίου προσημαίνειν. ὃς νοσῶν μὲν ἐπὶ πλείονας χρόνους, οὔτε δὲ τὴν δίαιταν μετήλλαξεν, οὔτε τοῖς ἰατροῖς ἐχρῆτο, διὰ τὸν τοῦ θρασύλλου λόγον, ὃς πάνυ μὲν ἀκριβῶς εἰδὼς καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν τελευτήσεσθαι ἔμελλεν ὁ τιβέριος, ἐκείνῳ δὲ δέκα ἐνιαυτοὺς βιώσεσθαι ἔλεγεν, ἵν' ὡς ἐπὶ μακρότερον ζήσων, μὴ ἐπειχθῇ πολλοὺς ἀποκτεῖναι. οἷα δ' ἐν γήρᾳ καὶ νόσῳ μὴ ὀξείᾳ τοτὲ μὲν κατεπονεῖτο, τοτὲ δὲ ἀνερρώννυτο. κἀντεῦθεν ἐνίοτε μὲν ἔχαιρον οἵ τε λοιποί, καὶ ὁ γάϊος, ὡς τελευτήσοντος, ἐνίοτε δὲ ὡς καὶ ζησομένου πεφόβηντο. δείσας οὖν ὁ γάϊος μὴ καὶ ἀναρρωσθῇ, οὔτε φαγεῖν αἰτοῦντι ἐδίδου, ὡς τάχα βλαβησο-

A' quodā interrogata, qua ratione Auguſtū uiciſſet: reſpōdit, caſtitate accuratè tuēda, & quicquid ille uoluit, alacriter faciendo, & nullas res eius curioſe ueſtigādo: & luſus eius uenereos, perinde ac ſi cæca & ſurda eſſem, diſsimulādo.

Seiani interitus.

Seianū Tiberius ad magnā autoritatē euectum, deſpōſataq; Iulia Druſi filia, curauit à ſenatu capitis condemnandū, eiusq; cadaueri p triduū proiecto, uulgus inſultauit. Deinde id in Tiberim proiecit. Sunt & eius liberi Senatuſcōſulto interfecti. Vxor eius, ipſa manus ſibi attulit. Etiā alīj eius cauſa perierunt, partim à ſeſe, partim ab alījs occiſi. Tiberio præter alia flagitia, etiā ſtupra nobiliſsimis utriuſq; ſexus intemperāter et impudenter illata, probro data ſunt: & propter Agrippinæ & Druſi necē crudelitatis nomine malè audiuit. Nā cum prius putarent homines à Seiano cōtra illos omnia fieri, cū eos etiam poſt Seiani interitū occiſos eſſe cognouiſſent, uehementer doluerūt. Caiū ex Germanici filījs natu minimū, quæſtorē deſignauit. Nam Tiberiū nepotē nim ob pueritiā, tum q; ſuſpicio erat è Druſo nō eſſe natū, deſpexit. erga Caium uerò ita ſe geſsit, quaſi is imperaturus eſſet. Nihil enim rerum eius ignorans, ſemel ei cū Tiberio nepote rixāti, dixit: Et tu iſtum occides, & alīj te. & q̃uis ſciret eum fore peſsimū, tamē imperiū libenter ei dedit, tum q; neminē æquè propinquū habebat, tum ut eius inſigni improbitate ſua uitia occultarentur, & maxima & nobiliſsima ſenatus pars interiret. Veterem illum uerſiculum,

Me mortuo conflagret terra incendio,

ſubinde in ore habuiſſe, & Priami fortunas laudaſſe fertur, q; funditus cum patria & regno interiſſet. Senatorū certè quidē & aliorū tanta multitudo interfecta eſt, ut nō eſſent qui prouinciarū præſidibus ſucceſſores dari poſſent. Ac alīj alias ob cauſas tam falſas q̃ ueras occidebant. Aemilius uerò Scaurus ob Atreum tragœdiā, in qua monebat quendā, ut principis temeritatem ferret, interfectus eſt. Nā Tiberius illa cōtra ſe cōficta exiſtimās, dixit: Ego uerò illū Aiacem faciam, cumq; ſibi manus afferre coegit.

Caium Tiberius, improbitatis eius præſcius, ad imperium euehit.

Aemilius Scaurus propter Atreum fit Aiax.

Inter hæc adoleſcens quidā in Græcia & Ionia ſe Druſum eſſe iactās, cupidè à ciuitatib. eſt ſuſceptus: ac in Syriā uſq; progreſſus, legiones etiā accepiſſet, niſi agnitus à quodā & captus, ad Tiberiū Caīj nuptias Antij celebrantē perductus eſſet. Eo anno Tiberis multa urbis loca ſic inundauit, ut nauigarētur, & igni plurima ædificia ſunt abſumpta. Quòd ſi quid Aegyptiaca ad Romanos pertinent, Phœnix eo anno cōſpectus eſt: quę res Tiberīj mortē portēdere uidebantur. qui cum multo antè ægrotaret, neq; uictus rationē mutabat, neq; medicis utebat, propter Thraſylli uerba: qui cum & diem & horam mortis eius exquiſitè noſſet, ei dixerat, decenniū adhuc uicturū, ut ſpe diuturnioris uitæ minus multos occideret. Vt aūt fit in ſenio & morbo non acuto, aliàs decūbebat, aliàs cōualeſcebat. Vnde Caius & alīj nūnc ut eo morituro lætabantur, nūc ut euaſuro mœrebāt. Acueritus Caius, ne ualetudinē ſecuperaret, nec cibū petēti dabat, quaſi is incōmodatu

Pſeudodruſus.

Tiberij mortem antegreſſa prodigia.

rus ei eſſet, & multis ac dēſis ſtragulis iniectis, quaſi calefactione opus eſſet, eum ſuffocauit, annos VII & LXX natum, menſes IIII & dies IX, quorū II & XX imperauit, ac mēſes & dies VII. *Tiberij affectus erga Ieſum Chriſtum.* Obijt XIII cal. Aprilis. Anno eius imperij XV Dominus noſter Ieſus Chriſtus baptizatus eſt: XVIII traditus & crucifixus, reſurrexit. Narrat Euſebius, Pilatū Iudææ tum præſidē, Domini acta ad Tiberium ſcripſiſſe: cum moris eſſet, ut prouinciarū præfecti, ſi quid noui accidiſſet, id principi ſignificarēt, ne ullius rei quæ apud exteros gererentur, ignarus eſſet. Cū enim, inquit, Seruatoris noſtri è mortuis reſurrectio per totam Palęſtinam celebrata eſſet, Pilatus eam rem Tiberio Imperatori communicauit. qui cùm ceteris eius miraculis auditis, tum quod poſt reſurrectionē è mortuis à plurimis Deus eſſe crederetur, ad Senatum de eo retulit. Is uerò refragatus eſt, quod ipſe id nō prius probaſſet. Nā ueteri lege ſancitum erat, ne quis aliter apud Romanos in deorum numerum referretur, ni ſenatus iuſsiſſet ac decreuiſſet. Cū autē Romani rogationem de Seruatore noſtro improbaſſent, Tiberiū in priſtina de eo ſententia permanentem, nihil grauius in doctrinam Christianā conſtituiſſe. ac teſtem laudat Tertullianū, Romanū ſcriptorem *Tertulliani uerba.* & clarum uirū, cuius hæc ea de re uerba extant. Vetus ſtatutū fuit, ne quis ab ullo Deus conſecraretur, priuſquam id à Senatu probatū eſſet. Tiberius igitur cum nomē Chriſtianorū in mundū ingreſſum eſſet, id decretum ex Palęſtina, ubi primum ortū erat, ſibi nunciatū, cum Senatu cōmunicauit: haud diſsimulans, probari ſibi id pręconium. Quo à Senatu, quoniā id ipſe nō probaſſet, repudiato, nihilominus in eadem ſententia permanſit, Chriſtianorum accuſatorib. mortem cōminatus. Hęc Tiberiū feciſſe Euſebius, diuinitate Seruatoris noſtri, & reſurrectione ex mortuis cognita, è Tertulliani ſcriptis cōmemorat.

CAII CALIGVLAE CAESARIS Imperium.

Tiberij teſtamentum abrogatū. Tiberio ad hunc modum defuncto, Caius Germanici & Agrippinę filius, qui & Germanicus & Caligula cognominabatur, ſucceſsit. Etſi enim Tiberius, etiam Tiberio nepoti reliquerat imperiū, tamen Caius teſtamēto eius ut deliri in curiam miſſo, effecit, ut aboleretur, quòd puero, cui per ætatem necdum ingredi curiam liceret, Romanum imperium reliquiſſet. Atque ita principatum ei ſtatim ademit. Poſt, adoptatum interfecit, ut qui ipſe mori optaſſet. Magnā pecuniā & militibus & populo, partim ex Tiberij, partim ex Liuiæ teſtamento nondū à Tiberio numeratā, diſtribuit. *Profuſiones Caij.* Quòd ſi reliquā etiam, ita ut decebat, inſumpſiſſet, magnanimus & magnificus eſſet habitus. Nūc infinitis impēſis in ſaltatores, equos, gladiatores, & id genus alia factis, & theſauros maximos exhauſit, & illa quoque ſe temeritate & leuitate quadā » feciſſe declarauit. Nam publicæ pecunię nec in » tertium

μένῳ, καὶ ἱμάτια πολλὰ καὶ παχέα ὡς θερμασίας δεομένῳ προσέβαλε· καὶ οὕτως ἀπέπνιξεν αὐτόν, ζήσαντα ἔτη ἑπτὰ πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα, ἀφ' ὧν δύο καὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ἐμονάρχησε, καὶ μῆνας ἑπτά, καὶ ἡμέρας ἑπτά, μετήλλαξε δὲ τῇ εἰκοστῇ τοῦ Μαρτίου ἡμέρᾳ. τούτου δὲ πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει ἐβαπτίσθη ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ἐν δὲ τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ παρεδόθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀνέστη. *ἴσως δόγματα περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ὁ τιβέριος.* ἱστορεῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, τὸν Πιλάτον τῆς Ἰουδαίας τηνικαῦτα ἐπιτροπεύοντα, γράψαι τὰ περὶ τοῦ κυρίου τῷ Τιβερίῳ, ἔθους ὄντος, τοῖς τῶν ἐθνῶν ἄρχουσι τὰ παρὰ σφίσι καινοτομούμενα δηλοῦν τῷ τὴν μοναρχίαν ἰθύνοντι, ἵν' αὐτῷ μηδὲν ἀγνοοῖτο τῶν παρ' ἑκάστοις τῶν ἐθνῶν γινομένων. ἤδη γάρ, φησί, τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰς ἅπαντας ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ διαβεβοημένης, τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ Πιλάτος ἐκοινώσατο Τιβερίῳ τῷ αὐτοκράτορι. ὃς τά τε λοιπὰ τὰ αὐτοῦ ἐνωτισάμενος θαυμάσια, καὶ ὡς μετὰ θάνατον ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς θεὸς εἶναι παρὰ πλείστοις ἤδη πεπίστευται, ἀνήνεγκε τῇ συγκλήτῳ ταῦτα. ἐκείνη δὲ τὸν λόγον ἀπώσατο, ὅτι μὴ πρότερον αὐτὴ τοῦτο δοκιμάσασα ἦν, παλαιοῦ νόμου κειμένου, μὴ ἄλλως τινὰ παρὰ Ῥωμαίοις θεοποιεῖσθαι, μὴ οὐχὶ ψήφῳ τῆς συγκλήτου καὶ δόγματι. ταύτης δ' οὖν ἀποσεισαμένης τὸν περὶ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν λόγον, τὸν Τιβέριον ἐν ᾗ πρώην εἶχε γνώμῃ τηρήσαντα, μηδὲν ἄτοπον κατὰ τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπινοῆσαι. μάρτυρα δ' ἐπὶ τούτοις παράγει Τερτυλλιανὸν ὁ Εὐσέβιος, ἄνδρα Ῥωμαῖον, καὶ ἕνα τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λαμπρῶν, οὗ συγγραφῇ ἦν παρ' αὐτοῦ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐκτεθεῖσα διαλέκτῳ, μεταβληθεῖσα δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν, λέγοντα ταῦτα· παλαιὸν ἦν δόγμα, μηδένα θεὸν ὑπό τινος καθιεροῦσθαι, πρὶν ὑπὸ τῆς συγκλήτου δοκιμασθῇ. ὁ Τιβέριος οὖν ἐφ' οὗ τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον εἰσεληλύθει, ἀγγελθέντος αὐτῷ ἐκ Παλαιστίνης τοῦ δόγματος τούτου ἔνθα πρῶτον ἤρξατο, τῇ συγκλήτῳ ἀνεκοινώσατο, δῆλος ὢν ἐκείνοις ὡς ἀρέσκεται τῷ κηρύγματι. ἡ δὲ σύγκλητος ἐπεὶ οὐκ αὐτὴ δεδοκιμάκει, ἀπώσατο. ὁ δὲ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἔμεινεν, ἀπειλήσας θάνατον τοῖς τῶν Χριστιανῶν κατηγόροις. ταῦτα ὁ Εὐσέβιος ποιῆσαι τὸν Τιβέριον ἱστορεῖ, μαθόντα περὶ τῆς θεότητος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἐκ τῆς τοῦ Τερτυλλιανοῦ συγγραφῆς αὐτὰ ἐκλεξάμενος.

Μοναρχία Γαΐου Καίσαρος.

Καὶ ὁ μὲν Τιβέριος οὕτως ἀπεβίω. διεδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ Γάϊος, ὁ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τῆς Ἀγριππίνης παῖς, ὃν καὶ Γερμανικὸν καὶ Καλιγόλαν ἐπωνόμαζον. εἰ γὰρ καὶ ὁ Τιβέριος καὶ τῷ ἰδίῳ ἐγγόνῳ τῷ Τιβερίῳ τὴν αὐταρχίαν κατέλιπεν, ἀλλ' ὁ Γάϊος τὰς διαθήκας αὐτοῦ εἰς τὸ συνέδριον πέμψας, ἀκύρους παρεσκεύασε γενέσθαι, ὡς παραφρονήσαντος, οἷα παιδὶ ᾧ μηδ' ἐσελθεῖν ἐξῆν εἰς τὸ βουλευτήριον, ἀρχὴν τὴν Ῥωμαίων ἐπιτρέψαντος. τῆς μὲν οὖν ἀρχῆς αὐτὸν οὕτως αὐτίκα παρέλυσε, καὶ μετὰ τοῦτο εἰσποιησάμενος ἀπέκτεινεν, ὡς τελευτῆσαι αὐτὸν εὐξάμενον. χρήματα δὲ πολλὰ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ δήμῳ διένειμε, τὰ μὲν ἐκ τῶν Τιβερίου διαθηκῶν, τὰ δὲ ἐκ τῆς Λιβίας, ἃ ὁ Τιβέριος οὐ παρέσχε. *ἵππῳ καὶ ἵππος σύνοικος ὁ Γάϊος ἦν.* καὶ εἴπερ καὶ τὰ λοιπὰ δεόντως ἀνήλισκε, μεγαλόφρων ἂν καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐδόξεν· νῦν δὲ καὶ εἰς ὀρχηστάς, καὶ ἵππους, καὶ μονομάχους, καὶ τὰ τοιουτότροπα ἐσπάθα ἀπλήστως δαπανῶν, καὶ τοὺς θησαυροὺς μεγάλους γεγονότας διὰ βραχέος ἐξεκένωσε, καὶ ἑαυτὸν προσεξήλεγξεν, ὅτι δι' εὐχερείας καὶ ἀκρισίας κἀκεῖνα πεποίηκε. καὶ οὐδ' εἰς τρίτον

πρίστην ἔτος μέσον αὐτῶν τι διέσωσεν, ἀλλ' εὐθὺς παμπόλλων προσεδεήθη. τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ κἀς τὰ ἄλλα ἐκέχρητο. μοιχικώτατος τε γὰρ ἀνδρῶν γενόμενος, καὶ γυναῖκα μίαν μὲν ἁρπάσας ἐκδεδομένην ἀνδρὶ, ἄλλας δὲ ἀνδρὶ ἐκδεδομένας καὶ συνοικούσας ἤδη ἀποσπάσας, πλὴν μιᾶς, τὰς ἄλλας ἐμίσησε πάσας· δὲ ἂν κἀκείνην ἐμίσησεν, εἰ ἐπὶ πλεῖον ἐβεβιώκει. καὶ ἐς τὴν μητέρα, καὶ τὰς ἀδελφὰς, τήν τε τήθην τὴν Ἀντωνίαν πολλὰ εὐσεβῶς ἐνδεικνύμενος· μετὰ ταῦτα τὴν μὲν τήθην ἐπιτιμῶσάν τι αὐτῷ εἰς ἀνάγκην ἑκουσίου θανάτου κατέστησε· τὰς ἀδελφὰς δὲ φθείρας ἁπάσας, εἰς νῆσον τὰς δύο κατέκλεισεν. ἡ γὰρ τρίτη προετεθνήκει. καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐποίησε, καὶ τὸν Τιβέριον ὡς ἀσελγῆ καὶ μιαιφόνον διέβαλλεν, ὥστε καὶ ἄλλους ἐκ τούτου χαριεῖσθαί οἱ νομίσαντας πολλῇ τινι εἰς παρρησίαν χρήσασθαι. εἶτα ἐπῄνει τε καὶ ἐσέμνυνεν, ὥστε καὶ κολάσαι τινὰς ἐφ' οἷς κατ' ἐκείνου εἰρήκεσαν, καὶ τοὺς βλασφημοῦντας ἐκεῖνον ἐκάκιζε, καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας ὡς φίλους ἐκείνου ἐμίσει, καὶ παμπληθεῖς ἀπέκτεινε τῶν κατὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὸν Τιβέριον ἐρεθισάντων, καίτοι τὴν ὀργὴν αὐτοῖς ἀφεῖναι λέγων, καὶ τὰ γράμματα καταφλέξαι αὐτῶν. καὶ ναοὺς δ' ἑαυτῷ καὶ θυσίας ὡς θεῷ γίνεσθαι ἐκέλευσεν. αἰτούμενός τέ τι, ὠργίζετο, καὶ αὖθις ἐμήνιεν ὡς μὴ αἰτούμενος, ὀξὺς ἐπί τινας πράξεις ἐφέρετο, καὶ νωθέστατα ἐνίας μετεχειρίζετο, τά τε χρήματα καὶ ἀφειδέστατα ἀνήλισκε, καὶ ῥυπαρώτατα ἠργυρολόγει, τοῖς τε θωπεύουσιν αὐτὸν καὶ τοῖς παρρησιαζομένοις καὶ ἤχθετο ὁμοίως καὶ ἥδετο. καὶ πολλοὺς μὲν μεγάλα ἀδικήσαντας ἐκόλασε, πολλοὺς δὲ μηδὲν ἀδικοῦντας ἀπέκτεινε. καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς μὲν ὑπερεκολάκευε, τοὺς δὲ ὑπερύβριζε. διὰ ταῦτα δὲ τὸ σύμπαν οἱ Ῥωμαῖοι τότε προσεδόθησαν αὐτοκράτορι, ὥστε τὰ τοῦ Τιβερίου ἔργα, καί-

» τοι δεινὰ ὄντα παγχάλεπα, τοσοῦτον τὰ τοῦ Γαΐου ὑπερέχειν,
» ὅσον κρείττω ἐκεῖνον τοῦ Αὐγούστου ἐδόξαζον. ὁ Τι-
» βέριος μὲν γὰρ ἦρχε, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπηρέταις πρὸς τὸ

αὐτοῦ ἐκέχρητο βούλημα. ὁ Γάϊος δὲ ἤρχετο μὲν ὑπὸ τῶν ἁρματηλατούντων, καὶ ὑπὸ τῶν ὁπλομαχούντων· ἐδούλευε δὲ καὶ τοῖς ὀρχησταῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς περὶ τὴν σκηνήν. τὸν γοῦν Ἀπελλῆν τῶν τότε τραγῳδῶν τὸν δοκιμώτατον, καὶ δημοσιεύων συνόντα αὐτῷ εἶχεν ἀεί, καὶ χωρὶς μὲν ἐκεῖνος, χωρὶς δ' οἱ λοιποὶ, πάνθ' ὅσα ἂν οὗτοι δήμου θεάτρου τολμήσειαν, ἐπ' ἐξουσίας ἐποίουν. καὶ αὐτῶν τὰ μὲν πρῶτα θεατὴς καὶ ἀκροατὴς ἐγίνετο, συσπουδάζων καὶ ἀντισπουδάζων τισίν. εἶτα καὶ ἅρματα ἤλασε, καὶ ὡπλομάχησεν. ὠρχήσατό τε ἐκεῖ, καὶ τραγῳδίαν ὑπεκρίνετο. ἅπαξ δὲ τοὺς πρώτους τῆς γερουσίας νυκτὸς ὡς ἐπί τι ἀναγκαῖον μεταπεμψάμενος, ὠρχήσατο. ἐν δὲ τῷ ἔτει ἐν ᾧ ὁ Τιβέριος ἐτελεύτησε, τούς τε βουλευτὰς καὶ τοὺς ἱππέας καὶ τὸν δῆμον ἐκολάκευε, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἄγων ἔτος. καὶ τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις ἀπέλυσε, τά τε ἐγκλήματα τῆς ἀσεβείας κατέλυσε, καὶ τὰ περὶ αὐτῶν τοῦ Τιβερίου γράμματα, ὡς ἔλεγεν, ἔκαυσεν. ἐπῃνεῖτό τε ὑπὸ τούτοις. εἶτα ὑπάτευσε, τὸν θεῖον τὸν Κλαύδιον προσλαβών. οὗτος δὲ ἱππεὺς ὢν, τότε πρῶτον καὶ ὑπάτευσε καὶ ἐβούλευσεν, ἓξ καὶ τεσσαράκοντα ἔτη γεγονώς. ὁ δὲ πενθερὸς αὐτοῦ Μάρκος Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, προπηλακιζόμενός τε καὶ περιυβριζόμενος, διεχειρίσατο ἑαυτὸν, καίτοι παρὰ τοῦ Τιβερίου σφόδρα τιμώμενος. ὁ δὲ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ

[Greek margin notes: ὅτι καὶ ἀσελγέστατος ὁ Γάϊος ἦν. — ὅτι καὶ ἄνατον ἦθος ἦν. — ὅτι ἑαυτῷ ναόν. — περὶ Σιλανοῦ τοῦ πενθεροῦ διαχρησαμένου.]

tertium annum partem ullam retinuit, ſed ſtatim multis egere cœpit. Iiſdem moribus etiam alijs in rebus, & maximus adulter fuit: & cum mulierem quandam uiro deſponſam rapuiſſet, alias iam elocatas & in coniugio uiuentes à maritis abſtraxiſſet, cæteras omnes odio proſecutus eſt, una excepta: quam & ipſam utiq; oſurus fuit, ſi diutius uixiſſet. Erga matrem, ſorores & auiam Antoniam multa piè fecit: poſt, auiam, à qua obiurgatus erat, ad necem uoluntariā compulit. ſorores omnes corrupit, & duas in inſulam relegauit; nam tertia prius obierat. ac multa id genus fecit. Cum Tiberium ut luxurioſum & homicidam criminaretur, alij quoque ſe illi gratū facturos rati, liberius in eum ſunt inuecti. Deinde eundem laudauit & celebrauit, & pœnas de ijs ſumpſit qui illi maledixerāt. Male de eo loquentes uituperabat, laudantes oderat, ut amicos illius. Magnam turbam eorum qui Tiberium contra patrem, matrem & fratres eius irritarant, occidit: quamuis ſe placatum eis eſſe, eorumq; literas cremaſſe diceret. Templa ſibi & ſacrificia ut Deo fieri iuſſit. Si quid petebatur, iraſcebatur: ſi nihil petebatur, rurſus ſuccenſebat. Res quaſdam celerrimè aggrediebatur, nonnullas tardiſsimè ſuſcipiebat. Pecuniam ut per ſummam temeritatem effundebat, ita ſordidiſsimè comparabat. Tam adulatoribus quàm monitoribus ex æquo & delectabatur, & offendebatur. Multos grauiſsimis facinoribus conſtrictos puniebat, multos planè inſontes occidebat. Amicorum alijs immodicè aſſentabatur, alios extremis contumelijs afficiebat. Tali deniq; imperatori tum Romani ſunt «
traditi, ut Tiberij facinora quantumuis atrocia «
à Caij ſceleribus tanto interuallo uincerentur, quanto Auguſtus princeps utroq; melior habebatur. Nam Tiberius imperabat, & aliorum miniſterio ad explendā libidinem ſuam utebatur. At Caius aurigis & gladiatoribus parebat, & ſaltatoribus cæteriſq; ſcenicis ſeruiebat. Apellem quidem tragœdorum eius ætatis principem, etiam in publico ſemper habebat ſecum, ac priuatim & ille & cæteri pro autoritate faciebant ea, quę id genus hominū data licētia audere ſolēt. Ac principiò quidē ſe illis & ſpectatorem & auditorē præbebat, & aliquibus uel fauebat uel aduerſabaī. Deinde aūt & currus agitauit, & cum gladiatorib. in arenam deſcendit, & ſaltauit, & tragœdias egit. Semel primorib. ſenatus, ut in re admodū ſeria noctu accerſitis, ſaltauit. Eo anno quo Tiberius obijt, Senatui, equeſtri ordini & plebi aſſentatus eſt, annum agens V & XX, & uinctos carcere eduxit, & crimina læſæ maieſtatis ſuſtulit, literis Tiberij ea de re crematis, ut aiebat. Quas ob res laudabaī. Deinde conſulatum geſſit, aſcito collega Claudio patruo. Is enim cum eques eſſet, tum primum & conſul & ſenator factus eſt, annos VI & XL natus. At ſocer eius M. Sillanus, à Tiberio in ſummo honore habitus, Caio tum ob uirtutem tum ob affinitatem grauis, cum iniurijs & contumelijs agitaretur, ſeipſum interfecit. Caius uerò filia eius

[Latin margin notes: Libidines & crudelitas. — Inconſtantia & peruerſitas. — M. Sillani interitus.]

eiecta,

eiecta, Corneliam Oreſtinam duxit, in ipſis nuptijs, quas unà celebrabat, C. Calpburnio Piſoni ſponſo ereptã. Quamuis autem talis eſſet, tamen nõnulla laude digna fecit. Nam incendio cum militib. extincto, ſubleuauit eos quibus ignis nocuerat: & equeſtri ordine ad paucitatem redacto, præcipuos ex uniuerſo imperio accerſitos, in eum allegit, & ſuffragia comitiorũ populo reſtituit. & alia id genus egit, quę cũ delictis cõparata nullo in numero erunt. Nam cum multos occideret, acerbũ id quidem erat tantam perire multitudinẽ: ſed illud multo acerbius, quòd cædibus uſque adeò delectabatur, & ſpectaculo ſanguinis ſatiari nõ poterat. Nam ea ſęuitia fuit, ut cum aliquando condemnati non ſatis multi eſſent, qui beſtijs obijcerẽtur: iuberet è turba quę tabulatis inhęrebat, aliquot illis obijci. quibus ne uociferari & quiritari poſſent, linguas in primis præcidit. Multos alia cauſa ſimulata, propter bona occidit. Mors quoque Druſillę ſororis eius, nõ paucis exitio fuit, quę M. Lepido eius amaſio ſimul & amatori nupta, fratri quoque ſui copiã faciebat. Eam mortuã præter alios honores in numerũ deorum retulit. Paulo pòſt Lolliam Paulinã duxit, coacto marito eius, ut eam ſibi deſponderet: ne in leges cõmitteret ſcilicet, ſi eam ſine ſponſalibus duxiſſet. Cum aliquãdo in angiportu multũ cœni uidiſſet, id in ędilis et eius qui uijs purgãdis præerat ueſtimẽta conijci iuſsit. Tum aũt ædilis erat Veſpaſianus. Qui cum pòſt, imperiũ quoque turbatũ & confuſum tranquillitati reſtitutũ adornaſſet: illud non ſine numine factũ, ſed planè ciuitas ei ad corrigenda uitia tradita eſſe à Caio, putabatur. Cædium nullũ faciebat modũ, nec eius domicatus aliud quàm carnificina erat. & ut plebi nulla in re gratificabatur, ſic illi admodũ inuiſus erat. Ac præter alia multa dicta & facta minimè grata, illud ęgerrimè ferebat, quòd populus per ſpeciẽ honoris acclamabat, Adoleſcẽs Auguſte. Nec enim ſe feliceem prædicari credebat, quòd adoleſcens imperaret: ſed accuſari, quòd tantilla ętate tantũ imperium obtineret. Pecuniã quouis modo parabat, alias atque alias quęſtus occaſiones captãs: neque quiſquam uel uir uel mulier mulctã effugiebat. Quòd ſi quis prouectioris ætatis uiuere patiebatur: eos patres & auos, & matres & auias appellãdo, tũ uiuentiũ adhuc bonis fruebatur, tum defunctorũ hæreditatẽ cernebat. Cũ ei libido inceſsiſſet in mari aliquo modo aurigãdi & equitãdi, fretum quod inter Puteolos & Baulos eſt, põte iũxit. Is uerò locus e regione urbis eſt, VI & XX ſtadijs ab ea diſtãs. Ad eum pontẽ cũ nauigia partim ædificata, partim cõuecta eſſent: ingẽs fames in tota Italia, & Romę in primis fuit. Ipſe uerò Alexãdri, ut aiebat, thoracẽ indutus, & ſup eo chlamydẽ ſericã purpurei coloris, multo auro, multis Indicis gẽmis ornatã, gladio accinctus: ſumptoque clypeo, & querna corona redimitus, feſtinanter in urbẽ quaſi cõtra hoſtes cũ maximo equitũ & peditũ armatorũ numero introiuit: & alijs id genus rebus pro cõcione gloriãdo, Dariũ & Xerxẽ deriſit, quòd ipſe lõgè maius quàm illi ſpaciũ maris põte occupaſſet.

Roſæ paucæ inter multas ſpinas.

Cædiũ delectatio.

Druſilla Caij ſoror.

Lollia Paulina.

Veſpaſianus luto maculatus.

Adoleſcens Auguſte.

Filium locupletem ſenum & anum.

Pons Puteolanus.

Alexandri thorax.

ἐκβαλὼν, ἔγημε κορνηλίαν ὀρεστίναν, ἣν γε αὐτὸς τοῖς γάμοις ἀφήρπασεν, οἷς συνεώρταζε τῷ ἐγγεγυημένῳ αὐτὴν γαΐῳ καλπουρνίῳ πίσωνι. καί τοι δὲ τοιοῦτος ὤν, ἔπραξέ τινα καὶ ἐπαίνου ἄξια. ἐμπρησμὸν γὰρ μετὰ τῶν στρατιωτῶν κατασβέσας, ἐπήρκεσε τοῖς ζημιωθεῖσι· τοῦ τε τῶν ἱππέων τέλους ὀλιγανδροῦντος, ἐξ ἁπάσης ἀρχῆς τοὺς πρώτους μεταπεμψάμενος, κατέλεξε, καὶ τὰς ἀρχαιρεσίας τῷ δήμῳ ἀπέδωκε. καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα ἐποίησεν. ὑπεναντία δὲ εἰργάζετο πολλαπλάσια, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν. ἦν δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων ἔτι δεινόν· ἐκεῖνο δὲ δεινὸν ὄν, ἀλλ' ὅτι τοῖς τε φόνοις αὐτῶν ὑπερέχαιρε, καὶ ἀπλήστως εἶχε τῆς θέας τοῦ αἵματος. ὑπὸ γοῦν ὠμότητος ἐπιλειπόντων ποτὲ τῶν τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένων, ἐκέλευσεν ἐκ τοῦ ὄχλου τοῦ τοῖς ἰκρίοις προσεστηκότος συναρπασθῆναί τινας, καὶ παραβληθῆναι αὐτοῖς. καὶ ὅπως μήτε ἐπιβοήσασθαι, μήτε αἰτιάσασθαι δυνηθῶσι, τὰς γλώσσας αὐτῶν προαπέτεμον. πολλοὺς δὲ καὶ διὰ τὰς οὐσίας ἐφόνευσεν, ἑτέρας σφίσιν ἐπικαλῶν. καὶ ὁ τῆς δρουσίλλης τῆς ἀδελφῆς θάνατος οὐ μικρὰς διέφθειρεν, ἣ συνῴκει μὲν μάρκῳ λεπίδῳ παιδικὰ ἅμα αὐτοῦ καὶ ἐραστῇ ὤν, συνῆν δὲ καὶ ὁ γάιος. ἀποθανοῦσαν οὖν πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἠξίωσεν, εἶτα καὶ ἀπεθέωσε. μετ' ὀλίγον δὲ ἔγημε λολλίαν παυλῖναν, αὐτὸν τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐγγυῆσαι αὐτῷ τὴν γυναῖκα βιάσας, ἵνα μὴ ἀνέγγυον αὐτὴν λαβὼν, παρανομήσῃ. ἐν στενωπῷ δέ ποτε πηλὸν πολὺν θεασάμενος, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐς τὰ τοῦ ἀγορανομοῦντος τότε καὶ τῶν ὁδῶν καθαρσίως ἐπιμελουμένου ἱμάτια ἐμβληθῆναι. οὐεσπασιανὸς δὲ τότε ἦν ἀγορανομῶν. ὅθεν ὕστερον ἐκείνου καὶ τὰ πράγματα τεταραγμένα καὶ πεφυρμένα παραλαβόντος καὶ καταστήσαντος, ἔδοξεν οὐκ ἀθεεὶ τὸ τότε συμβὰν γεγονέναι, ἀλλ' ἄντικρυς αὐτῷ τὴν πόλιν πρὸς ἐπανόρθωσιν παρὰ γαΐου ἐγχειρισθῆναι δεδωκέναι. πολλοὺς δὲ ὁ γάιος ἐφόνευε, καὶ ἦν ἔξω τῶν φόνων οὐδὲν, καὶ οὐδὲ τῷ πλήθει τι ἐχαρίζετο, ἀλλ' ἀκόντι πάνυ αὐτῷ ἀπηχθάνετο. πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα αὐτῷ μὴ ἀρέσκοντα ἔλεγόν τε καὶ ἔπραττον, πρὸς δὲ τοῖς ἀγανακτεῖ δεινῶς, οἱ δοκοῦντες μεγαλύνειν αὐτὸν, νεανίσκε αὔγουστε ἐπεβόων. οὐ γὰρ μακαρίζεσθαι ἡγεῖτο, ὅτι νέος ὢν ἐμονάρχει, ἀλλ' ἐγκαλεῖσθαι ὅτι ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ τηλικαύτην εἶχεν ἀρχήν. ἐχρημάτιζε δὲ ἐκ τρόπου παντὸς, ἀργυρισμοῦ ἄλλοτε ἄλλας ἐφευρίσκων λαβάς, καὶ ἀζήμιος τῶν γε ἐχόντων οὐδεὶς οὐκ ἀνὴρ οὐ γυνὴ καταλέλειπτο· ἐκείνας δὲ τῶν ἀφηλικεστέρων ζῆν εἴα, ἀλλὰ πατέρας τε καὶ πάππους, μητέρας τε ὀνομάζων καὶ τήθας, καὶ ζῶντας ἐξεκαρποῦτο, καὶ τελευτώντων τὰς οὐσίας ἐκληρονόμει. ἐλάσαι δὲ διὰ τῆς θαλάσσης τρόπον τινὰ καὶ διιππεῦσαι ἐπιθυμήσας, καὶ ἐγεφύρωσε τὸ μεταξὺ τῶν ποτιόλων καὶ τῶν βαύλων. τὸ δὲ χωρίον τοῦτο καταντιπέραν τῆς πόλεώς ἐστι, διέχον αὐτῆς σταδίους ἓξ καὶ εἴκοσι, πλοῖα δὲ ἐς τὴν γέφυραν τὰ μὲν κατεσκευάσθη, τὰ δὲ ἠθροίσθη. ἀφ' οὗπερ καὶ λιμὸς ἔν τε τῇ ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ ῥώμῃ μάλιστα ἰσχυρὸς ἐγένετο. ὁ δὲ τὸν τοῦ ἀλεξάνδρου ὥς ἔλεγε θώρακα ἐνδυσάμενος, καὶ ἐπ' αὐτῷ χλαμύδα σηρικὴν ἁλουργῆ πολὺ μὲν χρυσίον, πολλοὺς δὲ λίθους ἰνδικοὺς ἔχουσαν, καὶ ξίφος παραζωσάμενος, καὶ ἀσπίδα λαβὼν, δρυΐ τε στεφανωσάμενος, ὡσανεὶ καθ' τῶν πολεμίων ἐς τὴν πόλιν ἤλασε, παμπληθεῖς ἱππέας τε καὶ πεζοὺς ὡπλισμένους ἐπαγόμενος, καὶ ἄλλα δέ τινα τοιαῦτα ποιήσας, καὶ ἑαυτὸν ἐκσεμνύνας ἐν δημηγορίᾳ διὰ ταῦτα, ὅτι τὸν δαρεῖον καὶ τὸν ξέρξην ἀπέσκωπτεν, ὡς πολλαπλάσιον ἢ ἐκεῖνοι τῆς θαλάσσης μέτρον ζεύξας αὐτός.

ὅτι καί τινα καλὰ ὁ γάιος ἔπραξεν.

ὅπως συνῆγεν ὁ γάιος χρήματα.

αἰτία δὲ θανάτου πολλοῖς καὶ αὕτη ἡ γέφυρα γέγονε. χρημάτων γὰρ ὡς εἰς αὐτὴν ἀναλωθέντων ἀμυθήτων, πολλῷ πλείοσι διὰ τὰς οὐσίας ἐπεβούλευσεν· ὥστε Ἰούνιος μὲν Πρίσκος στρατηγός, ἐπ' ἄλλοις μὲν ὑπ' ἄλλοις τισίν, ἀπέθανε δὲ ὡς πλούσιος. μαθὼν δ' ὁ Γάιος ὅτι οὐδὲν ἄξιον τοῦ θανάτου ἐκέκτητο, ἀπεφθέγξατο, ἐξηπάτησέ με, καὶ μάτην ἀπώλετο, ζῆν γὰρ ἠδύνατο. Ἄφερ δὲ Δομίτιος παρὰ μικρὸν κινδυνεύσας, παράδοξον ἐσώθη. ἐπί τινι γὰρ αἰτίᾳ ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀγαγὼν αὐτόν, λόγον κατ' αὐτοῦ ἀνέγνω μακρόν. νικᾶν γὰρ ἠξίου πάντας τοὺς ῥήτορας, καὶ τὸν Δομίτιον δεινότατον ὄντα ἁπάντων, ὑπερβαλεῖν ἐσπούδαζεν· ὁ δ' οὔτε ἀντεῖπεν, οὔτ' ἀντεπελογήσατο, θαυμάζειν δὲ τὴν τοῦ Γαΐου δεινότητα προσποιούμενος, καὶ καταπεπλῆχθαι, καὶ ἱκέτευε καὶ ἐδεῖτο, τὸν ῥήτορα μᾶλλον ἢ τὸν Καίσαρα φοβεῖσθαι λέγων. καὶ ἐπὶ τούτοις ἡσθεὶς ἐκεῖνος, καὶ πιστεύσας τῇ τοῦ λόγου δεινότητι κεκρατηκέναι αὐτοῦ, ἐπαύσατο τῆς ὀργῆς. ἐπὶ δὲ τὰς Γαλατίας ἀφορμήσας, ὡς τάχα τῶν Κελτῶν κεκινηκότων, καὶ τοὺς μὲν πολεμίους οὐδέν τι ἔβλαψε, τοὺς δ' ὑπηκόους καὶ τοὺς συμμάχους καὶ τοὺς πολίτας πλεῖστα ἐκάκωσε. κυβεύων δέ ποτε, καὶ γνοὺς ὡς οὐκ ἔχει ἀργύριον, ᾔτησε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφάς, καὶ κελεύσας θανατωθῆναι τοὺς πλουσιωτάτους αὐτῶν, ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς συγκυβευτὰς καὶ ἀπέφηνεν· ὑμεῖς περὶ ὀλίγων δραχμῶν ἀγωνίζεσθε, ἐγὼ δὲ μυρίας καὶ πεντακισχιλίας ἤθροισα μυριάδας· οὕτως ἀκρίτως πάντα ἐγίνετο. καὶ τὸν Λέπιδον δ' ἐκεῖνον, τὸν ἐραστήν, τὸν ἐρώμενον, τὸν τῆς Δρουσίλλης ἄνδρα, ὃν ὑπερετίμησε, καὶ διάδοχον ἔσεσθαι τῆς ἀρχῆς ἐπηγγέλλετο, ἔκτεινε· καὶ τὰς ἀδελφὰς τὰς οἰκείας, ὡς ἐκείνῳ συμφθαρείσας, εἰς τὰς Ποντίας νήσους ἀπήγαγε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα πεποίηκεν. εἶτα τὴν Παυλῖναν ἐκβαλών, προφάσει μὲν ὡς μὴ τικτούσης, τὸ δ' ἀληθὲς ὅτι διακορὴς ἐκείνης ἐγένετο, Μιλωνίαν Καισωνίαν ἔγημεν, ἣν πρότερον μὲν ἐμοίχευε, τότε δὲ καὶ γαμετὴν ἔχειν ἠθέλησεν, ἐπειδὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἦν, ἵν' αὐτῷ παιδίον τέκῃ τριακονθήμερον. οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν ἐκ τούτων, ἐταράττοντο δὲ καὶ ὅτι δίκαι συχναὶ πλεῖσται ἐπήγοντο διά τε τὴν πρὸς τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς πεφονευμένους φιλίαν, προσεδόκων τε καὶ διὰ πλείονος τήν τε ὠμότητα τοῦ Γαΐου καὶ τὴν ἀσέλγειαν αὐξήσειν, εἰ ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνος πλείων γένοιτο. καὶ οἱ μὲν οὕτω διέκειντο πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ καὶ τὸν Πτολεμαῖον τὸν τοῦ Ἰόβα παῖδα μεταστειλάμενος, ὡς πλουτοῦντα κἀκεῖνον ἀπέκτεινεν. οὐκ ἦν δὲ τὸν τρόπον βιοῦντα μὴ ἐπιβουλευθῆναι, καὶ ἐφώρασε τὴν ἐπίθεσιν. καὶ συλλαβὼν Νίκιον Κερεάλιον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σέξτον Παπίνιον, ἐβασάνισε, καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἐξελέγχετο, αὐτῷ Παπινίῳ σωτηρίαν αὐτῷ καὶ ἄδειαν ὑποσχόμενος, κατειπεῖν πείσας τινὰς ἢ ἀληθῶς ἢ ψευδῶς, καὶ ἐκεῖνον αὐτίκα καὶ τοὺς ἄλλους ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀπέκτεινεν. ἑνὸς δὲ τῶν σφαζομένων καὶ τὸν πατέρα παρεῖναι κατηνάγκασε, τοῦ δὲ φονευομένου πυθομένου, εἰ μύσαι αὐτῷ ἐξείη, καὶ ἐκεῖνον σφαγῆναι προσέταξεν. ὁ δὲ κινδυνεύων, προσεποιήσατο ἐκ τῶν ἐπιβεβουλευκότων εἶναι, καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἐκφαίνειν ὑπέσχετο, καὶ ὀνόμασε τούς τε ἑταίρους τοῦ Γαΐου, καὶ τοὺς συνεργοὺς τῆς ἀσελγείας καὶ τῆς ὠμότητος. καὶ πολλοὺς ἂν ἀπώλεσεν, εἰ μὴ καὶ τοὺς ὑπάρχους, καὶ τὸν Κάλλιστον, καὶ τὴν Καισωνίαν προσδιαβαλὼν ἠπιστήθη. καὶ ὁ μὲν ἀπέθανεν, τῷ δὲ Γαΐῳ τὸν ὄλεθρον αὐτὸ τοῦτο προεξενήκασιν. ἰδίᾳ γὰρ τούς τε ὑπάρχους καὶ τὸν Κάλλιστον προσκαλεσάμενος· „εἷς εἰμί, ἔφη, τρεῖς „δὲ ὑμεῖς, καὶ γυμνὸς μὲν ἐγώ, ὡπλισμένοι δ' ὑμεῖς. „εἰ οὖν μισεῖτέ με, καὶ ἀποκτεῖναι θέλετε, φονεύσατε.

ἐξ ἐκεί

ὅτι περὶ φόνου [illegible] (margin)

ὅτι περὶ [illegible] (margin)

περὶ ἐπιβουλευόντων Καίσαρι [illegible] (margin)

Is quoque pons multis cauſa mortis extitit. Nam pecunia in eum inſumpta innumerabili, longè pluribus propter diuitias eſt inſidiatus. Itaque Iunio Priſco prętore alijs quidē criminibus accuſato, ſed pro diuite interfecto: Caius ubi didicit, nihil eum morte dignū poſsidere: Decepit „ me, inquit, fruſtraque perijt, cum uiuere potuiſſet. „ Domitius uerò Afer periculo proximus, mirabiliter euaſit. Nam cum Caius in curia longam contra eum orationem recitaret (omnes enim oratores ſe uincere putabat, & Domitium uirum eloquētiſs. ſuperare conabatur) neque quicquam contrà dixit, neque ſe defendit, ſed eloquentiam hominis ſe mirari, eaque obſtupeſcere ſimulans, orabat & ſupplicabat, ſeque oratorē magis „ timere quàm Cęſarem profitebatur. Quibus rebus „ ille delectatus, & Domitiū à ſe dicendi ui ſuperatum credens, iraſci deſijt. Deinde in Galliam ad motus Celtarū ſupprimendos profectus, hoſtibus quidē nihil nocuit, ſed ſubditos & ſocios & ciues plurimum afflixit. & cum aliquādo in luſu aleæ ſibi deeſſe pecuniā ſenſiſſet, Gallorum deſcriptiones poſtulauit, ac ditiſsimis interfici iuſsis, ad colluſores reuerſus: Vt uos, inquit, de paucis drachmis laboratis? Ego uerò interea „ decies quinquagies millies mille coegi. Adeò „ temerè faciebat omnia, & Lepidum illum, amatorem, amaſium, Druſillæ maritum, quem ſummis affecit honoribus, quem ſe imperij ſucceſſorem relicturū promiſit, interfecit: & ſorores ſuas: ut ab illo corruptas, in Pōtias inſulas relegauit, & alia huiuſmodi fecit. Deinde Paulina, cum cum ſatietas mulieris cæpiſſet, per cauſam ſterilitatis eiecta, Miloniā Cæſoniam duxit: quam prius ſtupro cognitam, tum uerò quia uterū ferebat uxorem habere uoluit, ut ſibi puer XXX dierū naſceretur. Romani igitur tum his rebus, tum crebris ob amicitiā cum ſororibus eius & interfectis accuſationibus turbati, ſæuitiā eius & libidines auctū iri expectabant, ſi diutius imperaret. Quibus ſic affectis, ille Ptolemæum Iubę filiū accerſitū, ut diuitē interfecit. In hac uitę ratione fieri nō poterat, quin appeteretur inſidijs, eaſque deprehēdit: Nicium Cerealē, & filiū eius S. Papiniū, cōprehēſos torſit. Cū nihil eſſaretue Papinius, ſalute & impunitate promiſſa ei perſuaſit, ut aliquos ſeu uerè ſeu falſo nominaret. eūque ſtatim, & cæteros in cōſpectu eius interfecit. & cuiuſdā occidēdi, patrē cędi filij intereſſe coegit: qui cū rogaret, an oculos claudere liceret, ipſum quoque mactari iuſsit. Is uerò in periculo conſtitutus, ſe ex inſidiatorib. unū eſſe ſimulauit, & cęteros omnes indicaturum pollicitus, amicos Caij miniſtroſque libidinum eius & ſæuitię nominauit, ac multis exitio fuiſſet, niſi & præfectos, & Calliſtū & Cæſoniā quoque criminato fides abrogata eſſet. Ac is quidē perijt, ſed illud ipſum factū Caio quoque pernicie attulit. Nam præfectis & Calliſto ſeorſim accerſitis: Vnus, inquit, „ ego ſum, uos tres eſtis: ego nudus, uos armati. „ Quòd ſi me odiſtis, & occidere uultis, occidite.

Abeo

Iunij Priſci cædes. (margin)

Domitius Afer tyranni ſæuitiam eludit. (margin)

Decies quinquies millies mille aurei ad luſum aleæ. (margin)

Lepidi cædes. (margin)

Cęſonia. (margin)

Inſidiatorū cædes. (margin)

Protogenis gladius & pugio. *Caius in omnes mutatur deos.* *Galli ſutoris libertas.* *L. Vitellij prudens ſimulatio.* *Caij noui illuſtris Iouis templum.* *Caius Salmoneum imitatur.* *Caſſius Chærea & Cornelius Sabinus Caium tollunt.*

Ab eo tẽpore ſe inuiſum illis facta ſua ægrè ferentibus eſſe ratus, gladiũ etiam in urbe geſtauit: & homines ſuſpectos inter ſe commiſit, ne conſentirent, cum unoquoq; tanq; fidiſsimo de cæteris colloquens, donec eius conſilio perſpecto, eum inſidiatoribus condonarũt. Cum ſenatores ob quoſdã non condemnatos in metu eſſent: Protogenes quidam, ſæuiſsimorum Caij mandatorũ miniſter, duos circumferre libellos ſolitus, quorũ alterum enſem, alterũ pugionem uocabat, curiam ingreſſus: cum omnes ei dexteras porrigerẽt ſcilicet, toruo uultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, ſalutare audes, Imperatori iam infenſus? Quo cæteri audito, ſenatorem illum diſcerpſerunt. Ea re delectatus Caius, ſe recõciliatum eſſe ſenatui dixit. Omnibus ei aſſentantibus, & alijs Heroẽ, alijs Deũ appellantibus, in magnã incidit inſaniam. Nam prius etiam humana conditione maior haberi uolebat, & ſe Iouem eſſe, & cum Luna rem habere iactabat, eaq; de cauſa potiſsimùm ſe cõſuetudine ſororum uti profitebatur, & deorum dearumq; omniũ perſonas agebat. Fiebat Iuno, Diana, Venus, & pro nominũ mutatione habitũ quoq; mutabat. Proinde aliàs effœminatus cernebatur, craterẽ & thyrſum geſtans: aliàs uirilis, claua & leonina pelle ornatus: aliàs imberbis, aliàs barbatus, & tridentẽ ſuſtinebat, & fulmen uibrabat, & uirginem uenatricẽ referebat. atq; iterum muliebrem habitum omnibus aſcititijs & appoſititijs rebus exquiſitè repræſentabat, ac quiduis potius q; homo imperator uideri malebat. Cum igitur aliquando Iouis habitu in ſublimi ſella ius diceret: Gallus quidam eo uiſo riſit. & à Caio rogatus, Quis ei eſſe uideretur? reſpondit, magnum delyramentũ, nihil graue paſſus. Nã cum ſutor eſſet, negligebatur. Salutauit paucos. cæteris, etiã ſenatoribus, manum aut pedem porrexit adorandũ. Cum omnes ei adularentur, aliquãdo ad L. Vitellium, uirum nobilem & cordatum, dixit, ſe cum Luna rem habere: eumq; rogauit, an deæ congreſſum uidiſſet? Is uerò humũ intuens inſtar admirantis, exigua & tremula uoce: Vobis, inquit, diuis duntaxat domine, inuicẽ intueri fas eſt. In eam porrò inſaniam Caius uenit, ut ab Aſianis Mileti templum ſibi iuberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipſe in palatio ſibi extruxit, alterum à ſenatu ei & decretum eſt, & ædificatum. Cum Ioue expoſtulabat, quòd Capitoliũ præoccupaſſet. Imagines ſuas quóuis terrarum miſſas adorari iuſſit. Templũ Hieroſolymitanũ in ſuã ędem commutauit, ut Caij noui illuſtris Iouis appellaret: quãuis hoc Ioſephus in ſuis Antiquitatib. diſsimularit. eaq; res Iudaicæ defectionis initiũ fuit. Sacerdotes ſibi multos legit, & ipſe ſibi immolauit. Machinis quibuſdã tonitrib. tonitrua, fulgurib. fulgura regeſsit. cõtra fulmina lapides eſt eiaculatus, illud Homericũ ſubinde uſurpãs: Tollito me, uel ego te. Sub hoc Cęſare Pilatus, ut Euſebius ex Olympiadũ ſcriptorib. refert, in tantas calamitates incidit, ut diuina uindicta urgente, manus

περὶ Πρωτογένους καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων. *οἵαν ἐμάνη μανίαν ὁ γάϊος.* *περὶ τοῦ γαλάτου τοῦ δείξαντος παρρησίαν.* *ὅτι αὐτὸν ὁ λούκιος φρονίμως παρελογίσατο.* *ὅτι ἀνέστη ὁ γάϊος ναοὺς αὐτοῦ ἐν ἀσίᾳ [illegible], καὶ τὸν ἐν ἱεροσολύμοις ναὸν ἀνέθηκε.* *περὶ τοῦ πιλάτου.*

ἐξ ἐκείνου δὲ μισεῖσθαι νομίζων, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς πραττομένοις ἐκείνους, ὑποπτεύων σφᾶς, καὶ ξίφος κἀν τῇ πόλει παρεζώννυτο, καὶ συνέβαλλεν αὐτοὺς ἀλλήλοις, ὅπως μὴ συμφρονῶσι, κατὰ μόνας ἑκάστῳ ὡς πιστοτάτῳ διαλεγόμενος περὶ τῶν λοιπῶν, μέχρις οὗ συνιδόντες τὸ ἐπιχείρημα, προσέκειντο αὐτοῦ τοῖς ἐπιβουλεύουσι. τῶν δὲ βουλευτῶν ὅτι μὴ κατεψηφίσαντό τινων, περιφόβων ὄντων, πρωτογένης τις πρὸς τὰ χαλεπώτατα τῷ γαΐῳ ὑπηρετῶν, ὃς καὶ βιβλίδια δύο περιέφερεν, ὧν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ὠνόμαζεν ἐγχειρίδιον, εἰσελθὼν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ πάντων δεξιουμένων αὐτὸν, οἷα εἰκὸς, δριμύ τι προσέβλεψεν ἑνὶ σκριβωνίῳ πρόκλῳ, εἰπών, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ παρόντες, περισχόντες τὸν συμβουλευτὴν, καὶ διεσπάσαντο. ἐφ᾽ ᾧ ἥσθη ὁ γάϊος, καὶ ἔφη καταλλάχθαι αὐτοῖς. ἐπαινούντων δὲ αὐτὸν, καὶ τῶν μὲν ἥρωα, τῶν δὲ θεὸν ἐπικαλούντων, δεινῶς ἐξεφρόνησεν. ἀξιῶν μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον νομίζεσθαι, καὶ τῇ σελήνῃ συγγίνεσθαι, καὶ ζεὺς εἶναι ἔπλαττε, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ταῖς ἀδελφαῖς προεφασίζετο μίγνυσθαι, καὶ πάντας θεοὺς ὑπεκρίνετο, καὶ τὰς θηλείας αὐτάς. καὶ ἥρα, καὶ ἄρτεμις, καὶ ἀφροδίτη ἐγίνετο, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων μετάθεσιν καὶ πᾶν τὸ σχῆμα μετήμειβεν, ὥστε ποτὲ μὲν θηλυδρίαν ὁρᾶσθαι αὐτὸν, καὶ κρατῆρα καὶ θύρσον φέρειν, ποτὲ δὲ ἀρρενωπὸν, καὶ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν φορεῖν· καὶ αὖθις λειογένειον, ποτὲ δὲ πωγωνίαν δείκνυσθαι, τρίαιναν ποτὲ κρατεῖν, καὶ αὖ τὸν κεραυνόν. παρθένῳ τε κυνηγετικῇ ὡμοιοῦτο, καὶ ἐγυναικίζετο αὖθις, καὶ τῇ στολῇ καὶ τοῖς προσθέτοις καὶ περιθέτοις ἀκριβῶς ἐποικίλλετο, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος δοκεῖν αὐτοκράτωρ ἐβούλετο. καί ποτε ἰδών τις αὐτὸν ἀνὴρ γαλάτης ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ ὡς δία χρηματίζοντα, ἐγέλασε. μαθὼν οὖν ὁ γάϊος, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἤρετο, τί σοι δοκῶ εἶναι; ὁ δὲ ἄκων, μέγα παράληρημα ἔφη, καὶ οὐδὲν ἔπαθε δεινόν. σκυτοτόμος γὰρ ὤν. ἀσπάζετό τε βραχεῖς, τοῖς δ᾽ ἄλλοις καὶ τῶν βουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ὤρεγε προσκυνεῖν. πάντες δὲ αὐτὸν ἐκολάκευον. καί ποτε τὸν λούκιον οὐιτέλλιον ἄνδρα εὐγενῆ καὶ φρόνιμον ὄντα ἤρετο, τῇ σελήνῃ μίγνυσθαι λέγων, εἰ ὁρῴη τὴν θεὸν συνοῦσαν αὐτῷ. ὁ δὲ κάτω νεύων, οἷα δὴ τεθηπὼς, καὶ βραχύ τι φθεγξάμενος καὶ ὑπότρομον, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλους ὁρᾶν ἔξεστιν. οὕτω δ᾽ ἐξεμάνη ὁ γάϊος, ὡς καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ τέμενος ἑαυτοῦ ἀνεγεῖραι κελεῦσαι κατὰ τὴν μίλητον, καὶ ἐν τῇ ῥώμῃ δύο ναοὺς αὐτῷ ἱδρύσαντο· τὸν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν, ὁ δὲ ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτῷ ψηφισθεὶς καὶ ᾠκοδομήθη. ἐπεκάλει δὲ καὶ τῷ διὶ, ὅτι τὸ καπιτώλιον προκατέλαβε, καὶ ἀγάλματα δὲ ἑαυτοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐπέστελλε, προσκυνεῖσθαι ταῦτα κελεύσας. τὸν δ᾽ ἐν ἱεροσολύμοις ναὸν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν μεθαρμόζει, ἵνα διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ γαΐου, ὡς καὶ ὁ ἰώσηπος ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ· ὅθεν καὶ ἡ τῶν ἰουδαίων ἀποστασία ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἱερέας τε πολλοὺς ἑαυτῷ κατεστήσατο, καὶ αὐτὸς δ᾽ ἑαυτῷ ἱερᾶτο. ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντεβρόντα, καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντήστραπτε. καὶ ὁπότε κατασκήψειε κεραυνὸς, λίθον ἀντηκόντιζεν, ἐπιλέγων ἐφ᾽ ἑκάστῳ τὸ ὁμηρικόν· ἤ μ᾽ ἀνάειρ᾽, ἢ ἐγὼ σέ. ἐπὶ τούτου ὁ εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ τῶν τὰς ὀλυμπιάδας ἀναγραψάντων αὐτὸν ἀναλεξάμενος ταῦτα λέγων, ὡς αὐτοῖς περιπέπτωκε συμφοραῖς ὁ πιλᾶτος, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἑαυτοῦ γενέσθαι αὐτόχειρα,

διὰ τὰς δίκας μεταλθούσας αὐτόν. ὡς οὖν πάντα τρόπον ἐξεμαίνετο (ἀπεχθόμενος γὰρ τὸ κατ' ἐκεῖνον πολλοῖς ἦν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις) ἐπιβούλευσαν αὐτῷ Κάσσιός τε Χαιρέας, καὶ Κορνήλιος Σαβῖνος. συνώμοσαν μὲν γὰρ πλείονες, καὶ συνῄδεσαν τὸ πραττόμενον καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες· καὶ ὅσοι δὲ οὐ συνώμοσαν, γνόντες οὐκ ἐξήνεγκαν, καὶ ἄσμενοι εἶδον αὐτὸν ἐπιβουλευόμενον. ἐπιβουλεύεται δὲ διὰ ταῦτα. ὁ γὰρ Χαιρέας καὶ ὁ Σαβῖνος ἐπὶ τοῖς γινομένοις αἰσχροῖς ἀλγοῦντες, ὅμως ἐκαρτέρουν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γάιος καὶ ὀρχήσασθαι, καὶ τραγῳδίαν ἠθέλησεν ὑποκρίνασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἑορτὰς τρεῖς ἡμέρας προήγγειλε, τηρήσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐξερχόμενον, ἐν στενωπῷ τινι περιστάντες ἀπέκτειναν. καὶ πεσόντος, οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν αὐτὸν κατετίτρωσκον. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτίκα ἀπέσφαξαν. Γάιος μὲν δὴ ταῦτα ἐν τρισὶν ἔτεσι καὶ μησὶν ἐννέα καὶ ἡμέραις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πράξας, ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐκ ἦν θεὸς ἔγνωκεν. ὡς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ διηγγέλθη, πλὴν ὀλίγων τῶν συνασελγούντων αὐτῷ, πάντες ἔχαιρον. μεμνημένοι καὶ τοῦ λεχθέντος ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε ὀργισθεὶς τῷ δήμῳ, ἔφη, εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε. καὶ ἐπιλέγοντες, ὅτι σὺ μὲν ἕνα ἔχεις αὐχένα, ἡμεῖς δὲ χεῖρας πολλάς. διαθεόντων δὲ τινῶν ὀλίγων καὶ θορυβούντων, βοώντων τε, τίς Γάιον ἀπέσφαξεν; Οὐαλλέριος Ἀσιατικὸς ἀνὴρ ὑπατευκώς, ἀνελθὼν εἰς ἄποπτόν τι χωρίον, καὶ ἐκβοήσας, ἔφη, εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἤμην ἀπεκτονώς. καὶ οὕτω καταπλαγέντες οἱ θορυβοῦντες, ἡσύχασαν.

ἐπιβουλὴ κατὰ γαΐου. *ἀναίρεσις γαΐου.* *ἐπιφώνημα καὶ βαλερίου ἀσιατ.*

Ἀνάρρησις Κλαυδίου Καίσαρος.

Ἀλλ' οὕτω μὲν διέφθαρτο Γάιος. τῆς δὲ βουλῆς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ συναθροισθείσης, τοῖς μὲν δημοκρατεῖσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ μοναρχεῖσθαι καὶ αὖθις ἐκεῖνον. καὶ τούτων οἱ μὲν τόνδε, οἱ δὲ τόνδε ᾑροῦντο. καὶ τούτῳ στρατιῶταί τινες εἰς τὸ παλάτιον, ἵνα τι διαρπάσωσιν, εἰσπηδήσαντες, εὗρον ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ κατακρυπτόμενόν που τὸν Κλαύδιον (συνῆν γὰρ τῷ Γαΐῳ τοῦ θεάτρου ἐξερχομένῳ, καὶ τὴν ταραχὴν φοβηθεὶς κατεκρύβη) καὶ ἐξεῖλκον αὐτόν, μὴ εἰδότες ὅστις ἦν· γνόντες δέ, αὐτοκράτορά τε προσηγόρευσαν, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἤγαγον, εἶτα μὴ ἐνδοιάσαντες ἅπαντες αὐτῷ τὸ κράτος δεδώκασιν, ὡς ἐκ γένους ὄντι βασιλικοῦ, καὶ νομιζομένῳ ἐπιεικεῖ. εἰ γὰρ καὶ ἀνεδύετο καὶ ἀντέλεγεν, ἀλλ' ὅσον ἐξίστατο καὶ ἀντέκρουε, τοσοῦτον μᾶλλον ἀντεφιλονείκουν οἱ στρατιῶται, μὴ παρ' ἑτέρων λαβεῖν αὐτοκράτορα, ἀλλ' αὐτοὶ δοῦναι πᾶσι. διὸ καὶ ἄκων, ὡς ἐδόκει, ὑπεῖκε. μαθόντες δὲ καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ βουλευταί, ἤδη προκαταληφθεῖσαν τὴν ἀρχήν, καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν. καὶ οὕτω Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικός, ὁ τοῦ Δρούσου τοῦ τῆς Λιβίας υἱοῦ παῖς, τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς ἔτυχεν, ἄγων ἔτος πεντηκοστόν. ἐγένετο δὲ τὴν ψυχὴν οὐ φαῦλος, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥστε καὶ συγγράψαι τινά. τὸ δὲ σῶμα νοσώδης, πάνυ δὲ ἐγυναικοκρατεῖτο ἅμα καὶ ἐδουλοκρατεῖτο, ἅτε καὶ ἐκ παίδων ἐν τε νοσηλείᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ τραφείς. καὶ διὰ τοῦτο εὐήθειαν καὶ ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀληθείας προσποιούμενος, καὶ ἤθας

ἦθος δὲ τοῦ κλαυδίου.

Poſtquam igitur manus ſibi afferre cogeretur. Poſtquam igitur omni furoris genere luit percitus (nam enumerari ſingula ſine magnis nugis magnaq́ moleſtia non queunt) inſidiari ei ſunt Caſſius Chærea, & Cornelius Sabinus, plures uerò in eum coniurarunt, & quid ageretur etiam familiares eius non ignorabāt: & qui nō coniurarāt, rem intellectam nec prodiderūt, & eum inſidijs appeti haud moleſtè tulerunt. Eſt autem, dum ſpectaculum ederet, appetitus. nam Chęrea & Sabinus, quamuis flagitia illa ægrè ferrent, tamen quinq́ adhuc dies ſe continuerunt. Vt uerò ipſe Caius & ſaltare & tragœdiam agere uoluit, eaq́ de cauſa alterum triduum denunciauit: obſeruarunt, dum theatro egrederetur, & in angiportu quodam circumuentum occiderūt. Cum cecidiſſet, nemo qui aderat ſibi temperauit, quo minus etiam mortuum conuulneraret. Etiam uxor eius & filia ſtatim ſunt occiſæ. Hæc cum tribus annis, menſibus nouem, & diebus octo egiſſet, re ipſa cognouit, ſe non eſſe Deum. Mors eius nunciata paucis luctum, omnibus lætitiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: Vtinam populus Romanus unam ceruicem haberet. Tum igitur populus Romanus dixit: At tu unam ceruicem habes, nos uerò manus multas. Paucis autem diſcurſantibus, & per tumultum uociferantibus, Quis Caiū occidiſſet. Valerius Aſiaticus uir conſularis, tumulo conſcenſo exclamauit: Vtinam ego eum occidiſſem. Qua uoce illi perculſi, tumultuari deſtiterunt.

Imperium Claudij.

Caio interfecto, ſenatuq́ in Capitolio coacto, dum alij popularem rempublicam, alij regium imperium laudant, & ex his alij alium præferunt: interea milites aliquot impetu in palatium facto, ut aliquid raperent, Claudium in obſcuro angulo latitantem repererunt. Nam cum Caio theatro exierat, tumultuq́ territus ſe occultarat. Eum igitur protraxerunt, ignari quis eſſet: agnitum, Imperatorem ſalutarunt. In caſtra perducto citra ullam dubitationem omnes detulerunt imperiū, quòd & Cæſarei generis eſſet, & clemens haberetur. Etſi enim recuſabat & refragabatur: tamen quantum ille renitebatur, ſeq́ opponebat, tātum milites contendebant, ne ab alijs imperatorem acciperent, ſed ipſi omnibus darent. Itaq́ inuitus tandem, ut præ ſe ferebat, illis ceſsit. Conſules uerò & ſenatores ubi iam præoccupatum eſſe imperium didicerunt, ipſi quoq́ renunciationi eius ſunt aſſenſi. Ita Tiberius Claudius Nero Germanicus, Liuię ex Druſo nepos, imperium eſt adeptus, anno ætatis quinquageſimo. Ingenio fuit non contemnendo, & diſciplinis ita eruditus, ut quædā conſcripſerit. Cæterùm ualetudine parum firma, mulieribus & ſeruis parere ſolitus, ut iam inde à pueritia in morbis & magno metu educatus. Vnde ſimpliciorem & diſſo-

Claudius à militibus imperator ſalutatur.

Claudij ingenium, & mores.

diſſolutioribus moribus ſe eſſe finxit, quàm re uera fuit, quod & ipſe in Senatu confeſſus eſt: ut qui tam longo tempore cum auia Liuia & Antonia matre ac libertis acta, nihil ingenuo dignũ præ ſe tulit. Sunt ei & mulieres & liberti in compotationibus & re Venerea inſidiati, quibus utiſq; ſatiari nõ poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamuis autem (ut rem paucis complectar) talis eſſet: tamen multa opportunè fecit, quoties uitijs iſtis caruit, ſui iuris fuit. In curiam non ſtatim, ſed trigeſimo die pòſt uenit, tum Caij interitu territus, tum quòd aliqui ipſo ad imperium aptiores à Senatu nominati erant. Cùm cęteris in rebus accuratè ſe cuſtodijt, tum omnes à quibus adiretur, excuti iuſsit, ne ſicas ferrent: et milites ad conuiuia ſecum adduxit. quod deinceps quoq; factum. Sicarum uerò inquiſitio per Veſpaſianum ſublata eſt.

Chæreæ et Sabini interitus.

Chæream & aliquot alios occidit, non ut Caij necem ulciſceretur, ſed ut ſecuritati ſuæ conſultum eſſet. Sabinus ultrò ſibi manus attulit, indignum ratus, ſi Chærea interfecto ſuperſtes eſſet.

Clementia & æquitas initio principatus.

Caij ſorores Agrippinam & Iuliam reuocauit, bonis reſtitutis. Eodem modo cæteros quoq; exules tractauit. Eos qui in carcere uincti erant, accuratè explorauit: per calumniam delatos, dimiſit, ſontes ſupplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Caij ſcrinijs eſt reperta, & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremauit. Scripta, quæ Caius ſe cremaſſe affirmarat, reperta, Senatui oſtendit, legendaq; tam ijs à quibus, quàm ijs contra quos ſcripta erant, exhibuit: poſtea exuſsit. Senatui Caium ignominia notaturo, reſtitit, quo minus id decretum fieret. Ipſe uerò noctu ſtatuas eius omnes ſuſtulit, & quę uel ab ipſo, uel ab alijs propter ipſum perperam acta erãt, aboleuit. Statuas decretas recuſauit, ſibiq; ſacrificari aut effigiem ſuam adorari uetuit. Fecit & alia multa id genus moderatè, iudicio, nõ ſimulatione. Filiam certè quidem unam L. Iunio Sillano, alteram Cn. Pompeio Magno deſpondit, nullo immodico apparatu. nam & ipſe diebus illis ius dixit, & Senatus conuenit. Pręterea cum Coſs. in curia conſurrexiſſent, ut eum alloquerentur, aſſurrexit & ipſe, & uiciſsim eis obuium iuit. Priuato & græco more plerunq; cum ſuis uixit.

Claudius alienus ab auaritia.

In pecunia mirabilem ſe prębuit. Vetuit enim offerri ſibi argentũ, quod & ſub Auguſto fiebat. Vetuit, ne ab ullo qui cognatos haberet, hæres inſtitueretur. Bona quæ ſub Tiberio & Caio publicata fuerant, aut ipſis poſſeſſoribus, ſi ſuperſtites erant, aut eorũ liberis reddidit. Multis principatus & prouincias à Caio ereptas reſtituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus eſt. Verùm ab eius libertis & uxore Valeria Meſſalina alia acta ſunt, his minimè conſentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi duntaxat tempori, ſed in futurum etiam proſpexit. Nam

cum

ἦθος χαυνότερον, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ὡμολόγησε. καὶ πολὺν μὲν χρόνον τῇ τήθῃ Λιβίᾳ, πολὺν δὲ τῇ μητρὶ Ἀντωνίᾳ, τοῖς τ' ἀπελευθέροις συνδιαιτηθεὶς, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐπιδέδεικτο. ἐπεβούλευον δὲ αὐτῷ αἵ τε γυναῖκες καὶ οἱ ἀπελεύθεροι ἐν ταῖς μίξεσι, καὶ ἐν τοῖς πότοις. πάνυ γὰρ ἀπλήστως ἀμφοτέροις προσέκειτο, πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχε. τοιοῦτος δὲ πεφυκὼς (ὡς συνελόντι εἰπεῖν) ὅμως οὐκ ὀλίγα καὶ δεόντως ἔπραττεν, ὁσάκις τῶν εἰρημένων παθῶν ἔξω ἐγίνετο, καὶ ἑαυτοῦ ἐκράτει. οὐκ εὐθὺς μὲν τοι ἐς τὴν βουλὴν ἐσῆλθεν, ἀλλὰ μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν, διά τε τὸν γάϊον οὕτως ἐξολωλότα δεδιὼς, καὶ ὅτι τινὲς ἑαυτοῦ βελτίους ἐς τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. ἀλλά τά τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάσσετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ προσιόντας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσι, καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις στρατιώτας εἶχεν αὐτῷ συνόντας. ὃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐγίνετο. ἡ δὲ τῶν ξιφιδίων ἔρευνα διὰ οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. τὸν μὲν οὖν χαιρέαν, καί τινας ἄλλους ἀπέκτεινεν, οὐ διὰ τὸν γάϊον, ἀλλ' ἑαυτῷ ἀσφάλειαν προμηθούμενος. καὶ ὁ σαβῖνος δὲ ἑκὼν ἀπέθανε, μὴ ἀξιώσας κολασθέντος τοῦ χαιρέου αὐτὸς περιεῖναι.

ὅτι τοὺς ἀποκτείναντας τὸν γάϊον ἐκόλασε, καὶ ἀδελφὰς ἐπανήγαγε.

τὰς δὲ τοῦ γαΐου ἀδελφὰς τήν τε ἀγριππῖναν καὶ τὴν ἰουλίαν κατήγαγεν ἐκ τῆς ὑπερορίας, καὶ τὰς οὐσίας αὐταῖς ἀπέδωκε, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκπεσόντας ὁμοίως κατήγαγε. καὶ τοὺς ἐν εἱρκταῖς δεδεμένους ἀκριβῶς ἐξετάσας, τοὺς μὲν συκοφαντουμένους ἀφῆκε, τοὺς δὲ κακουργήσαντάς τι ἐκόλασε. καὶ τὰ φάρμακα, ἃ πολλὰ ἐν τοῖς τοῦ γαΐου εὑρέθη, καὶ τὰ βιβλία τοῦ πρωτογένους, ὃν καὶ ἀπέκτεινεν, ἔκαυσε. τά τε γράμματα ἃ ἔλεγε μὲν κατακαῦσαι ὁ γάϊος, εὑρέθησαν δὲ ὄντα, τοῖς βουλευταῖς τε ἐπέδειξε, καὶ ἔδωκεν ἀναγνῶναι τοῖς τε γράψασιν αὐτὰ, καὶ τοῖς καθ' ὧν ἐγέγραπτο, καὶ μετὰ τοῦτο κατέφλεξε. τῆς τε γερουσίας ἀτιμάσαι βουληθείσης τὸν γάϊον, ψηφισθῆναι μὲν τοῦτο αὐτὸς ἐκώλυσε. νυκτὸς δὲ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ πάσας ἠφάνισε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γαΐου καὶ ὑφ' ἑτέρων δι' ἐκεῖνον οὐκ ὀρθῶς γεγονότα ἀνέτρεψεν. εἰκόνας δὲ αὐτῷ ψηφισθείσας, παρῃτήσατο. καὶ θύειν ἢ προσκυνεῖν ἐν ἀγάλμασιν αὐτῷ ἀπηγόρευσε. καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐποίει μετριοφρόνως, καὶ κρίσει ταῦτα πράττων, ἀλλ' οὐκ ἐπιτηδεύσει. τὰς γοῦν θυγατέρας κατηγγύησε, τὴν μὲν λουκίῳ ἰουνίῳ σιλανῷ, τὴν δὲ γναίῳ πομπηΐῳ μάγνῳ, καὶ οὐδὲν ὑπέρογκον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκασε, καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίσθη. τοῦτό τε οὖν ἐπιεικῶς ἔπραττε. καὶ τῶν ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβαινόντων ἀπὸ τῶν δίφρων, ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προεξανίστατό τε καὶ ἀντιπροσῄει σφίσιν, ἰδιωτικῶς τε ἔζη ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἑλληνικῶς αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διῃτῶντο.

ὅτι ἀδιάφορος χρημάτων ὁ κλαύδιος ἦν.

περὶ τὰ χρήματα δὲ θαυμαστὸς ἐγένετο· ἀπηγόρευε γὰρ ἀργύριον αὐτῷ προσφέρεσθαι, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐγούστου ἐγίνετο, ἀπεῖπε δὲ μηδὲ κληρονόμον παρά τινος συγγενεῖς ἔχοντος καταλιμπάνεσθαι. καὶ τῶν προδημευθέντων ἐπί τε τοῦ τιβερίου καὶ τοῦ γαΐου, τὰ μὲν αὐτοῖς ἔτι περιοῦσι, τὰ δὲ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἀπέδωκε· καὶ πολλοῖς, παρὰ τοῦ γαΐου τὰς σφετέρας ἀρχὰς καὶ χώρας ἀφαιρεθεῖσιν, αὐτὰς αὖθις ἐπανεσώσατο. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα εἰργάσατο, δι' ἃ ἐπῃνεῖτο. ὑπὸ δὲ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς βαλερίας μεσσαλίνης ἕτερα ἐπράχθη οὐχ ὁμοιότροπα. λιμοῦ μέν τοι ἰσχυροῦ, οὐ μόνον τῆς τότε ἀφθονίας ἐφρόντισεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐς ἔπειτα.

ἐπικού

ὅτι ἀφθονίαν σίτου πορισθῆναι μέλλων τοῖς ῥωμαίοις, λιμένας ἐποίησεν ὁ κλαύδιος.

ἐπεισάκτου γὰρ παντὸς σχεδὸν τοῦ σίτου τοῖς ῥωμαίοις ὄντος, ἡ χώρα ἡ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ τιβέριδος, οὔτε κατάρσεις ἀσφαλεῖς, οὔτε λιμένας ἐπιτηδείους ἔχουσα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. οὐδὲν γὰρ κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἐδύνατο ἐσφοιτᾶν. τοῦτ' οὖν συνιδὼν, λιμένας τε κατεσκεύασε, καὶ ἀπετέλεσε πρᾶγμα καὶ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ῥώμης ἄξιον.

ὅτι μετριόφρων ἦν.

ἐν πᾶσι δὲ μετριάζων, ὅτι γεννηθέντος αὐτῷ υἱέος (ὃς τότε μὲν κλαύδιος τιβέριος γερμανικὸς, ὕστερον δὲ καὶ βρεττανικὸς ἐπωνομάσθη) ἄλλο τι ἐπιφανὲς ἔπραξεν, οὔτ' αὔγουστον αὐτὸν, οὔτε τὴν μεσσαλῖναν αὔγουσταν ἐπικληθῆναι ἐφῆκε.

ὅτι φονικὸς ἐγένετο.

συνεχῶς δὲ μονομαχίας ἀγῶνας ἐτίθει, πάνυ χαίρων αὐτοῖς, ὥστε δι' αὐτῶν πολλοὶ ἀπώλλυντο ἄνθρωποι, ἐπ' αἰτίαις τισὶ καταψηφισθέντες. ἐθισθεὶς οὖν οὕτως αἵματος καὶ φόνων ἀναπίμπλασθαι, προχειρότερον καὶ ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρῆτο. αἴτιοι δὲ τούτου, οἵ τε καισάρειοι καὶ ἡ μεσσαλῖνα ἐγένοντο. εἰ γὰρ ἀποκτεῖναί τινα ἐθελήσειαν, ἐξεφόβουν αὐτὸν, καὶ πάνθ' ὅσα ἐβούλοντο ποιεῖν ἐπετρέποντο. καὶ πολλάκις ἐξαπιναίως ἐκπλαγεὶς, καὶ κελεύσας τινὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα τοῦ δέους κολασθῆναι, ἔπειτα ἀνενεγκὼν καὶ ἀναφρονήσας, μαθών τε τὸ γεγονὸς, ἐλυπεῖτο καὶ μετεγίνωσκε.

ἐπιβουλὴ κατὰ κλαυδίου.

τοιαῦτα δὲ ποιοῦντος αὐτοῦ, οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα περὶ τοῦ κλαυδίου οἱ ῥωμαῖοι εἶχον. διὸ καὶ ἐπεβουλεύθη ὑφ' ἑτέρων τε, καὶ ὑπ' ἀννίου βινικιανοῦ, ὃς πρὸς φούριον κάμιλλον σκριβωνιανὸν τῆς δαλματίας ἄρχοντα ἔπεμψε, καὶ ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐπαναστῆναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ, αὐτὸς μὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν. κλαύδιος δὲ καίτοι πάνυ καταδείσας, ὥστε ἑτοίμως ἔχειν ἐκστῆναι αὐτῷ τοῦ κράτους ἐθελοντὴς, ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ μαθὼν, ἀνεθάρσησε· καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἄλλοις τέ τισι, καὶ χρήμασιν ἀντημείψατο, τοὺς δὲ συνεπιβουλεύσαντας ἀνεζήτησε, καὶ πλείστους ἐκόλασε. συχνοὶ δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ βινικιανὸς διεχρήσαντο ἑαυτούς. ἡ γὰρ μεσσαλῖνα, καὶ ὁ τοῦ κλαυδίου ἀπελεύθερος ναρκίσσος, οἵ τε συναπελεύθεροι αὐτοῦ, τῆς ἀφορμῆς ταύτης λαβόμενοι, οὐδενὸς τῶν δεινοτάτων ἀπείχοντο. ἄνδρες τε οὖν πολλοὶ καὶ γυναῖκες ἐκολάσθησαν, τινὲς δὲ καὶ τῶν πάνυ ὑπαιτίων ἐσώθησαν, οἱ μὲν χρήμασιν, οἱ δέ γε καὶ χάρισι.

ὁ γαλαῖσος ἀπελεύθερος καμίλλου φονευόμενος.

γαλαῖσος δέ τις ἀπελεύθερος τοῦ καμίλλου, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τοῦ ναρκίσσου προελθόντος εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰπόντος αὐτῷ, τί ἂν ἐποίησας γαλαῖσε, εἰ κάμιλλος ἐμονάρχησεν; ἀπεκρίνατο, ὅτι ἑστήκειν ἂν ὄπισθεν αὐτοῦ, καὶ ἐσιώπων.

ἀῤῥία γυνὴ καικίνου παίτου.

ἀῤῥία δὲ γυνὴ καικίνου παίτου οὖσα, ἡ καὶ τῇ μεσσαλίνῃ σφόδρα ᾠκείωτο, οὐκ ἠνέσχετο ζῆν τοῦ ἀνδρὸς θανόντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα ἀποδειλιῶντα ἐπέρρωσε. τὸ γὰρ ξίφος λαβοῦσα ἑαυτὴν ἔπληξε, κἀκείνῳ ἐπέδωκεν, εἰποῦσα· ἰδοὺ παῖτε, οὐκ ἀλγῶ. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις ἐπῃνοῦντο. κλαύδιος δὲ οὕτως πρὸς τὰς κολάσεις εἶχεν, ὥστε καὶ σύνθημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τόδε συνεχῶς διδόναι. — καὶ

ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ·

ὅτι ἐπώλουν οἱ ἀπελεύθεροι καὶ ἡ γυνή.

ἡ δὲ μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι αὐτοῦ οὕτω τὴν πολιτείαν, καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἐπιτροπὰς, τάς τε ἡγεμονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον, ὥστε σπανίσαι πάντα τὰ ὤνια, κἀκ τούτου βιασθῆναι τὸν κλαύδιον, ἀπὸ βήματος τὰς τιμὰς αὐτῶν διατάξαι.

στρατεύσας αὖλος πλαύτιος εἰς βρεττανίαν.

αὖλος δὲ πλαυτίος ἐν τῇ βρεττανίᾳ στρατεύσας, καὶ τὰ μὲν παθὼν, τὰ δὲ δράσας,

cum Romani frumento ferè tantum aliunde importato utantur, regio quæ ad hoſtia Tiberis eſt, eiuſmodi, ut neque tutò appelli poſsit, neque portus commodos haberet, efficiebat, ut eis maris imperium parum prodeſſet. Hyberno enim tempore nihil importari poterat. Ea re conſiderata, portus ædificauit: opusque perfecit magnitudine & animi & imperij Romani dignum.

Portus Hoſtienſis.

Ac modeſtus in rebus omnibus, nato ſibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, poſt etiam Britannicus eſt cognominatus, nec ullo alio ſplendore uſus eſt: nec eum Auguſtum, aut Meſſalinam Auguſtam appellari iuſſit. Ludis gladiatorijs impenſe delectabatur: quos cum crebrò ederet, multi mortales uarijs criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum ſanguini & cædibus aſſuefactus, facilius etiam ad alios occidendos eſt impulſus. In cauſa autem fuerunt Cęſarei & Meſſalina: qui ſi quem ſublatum uolebant, terrore ei incuſſo poteſtatem accipiebant faciendi quod uellent. Sæpè ex improuiſo conſternatus, cum in ſubito terrore aliquos occidi iuſsiſſet: poſtea ſibi redditus, & ſanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit.

Claudius ſpectaculis gladiatorũ fit ad cædes propenſior

Quæ cum faceret, Romanique ſpem de eo parum bonam haberent: cùm ab alijs, tum ab Annio Viniciano inſidiæ ei comparatæ ſunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto autor defectionis fuit. Sed is cum milites dicto audientes non haberet, ſeipſum interfecit: Claudius uerò quanquam ita territus, ut ultrò illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum alijs rebus, tum pecunia remuneratus, inſidiatores & plurimos indagatos ſupplicijs affecit. Vinicianus & alij complures ipſi manus ſibi attulerũt. Nam Meſſalina & Narciſſus, unà cum alijs eius libertis, eam nacti occaſionem, nullo ſummæ crudelitatis genere abſtinuerunt. Itaque et uiri & mulieres multi cæſi, quidam etiam ex nocentiſsimis uel pecunia uel gratia abſoluti.

Annij Viniciani & F. Camilli Scriboniani, contra Claudium coniuratio.

Galæſus uerò Camilli libertus à Narciſſo in curia rogatus, quid facturus fuiſſet, ſi Camillus factus eſſet imperator? reſpondit, ſe tacitum à tergo eius ſtaturum fuiſſe.

Galeſus.

Arria Cæcinnæ conſulis uxor, Meſſalinæ admodum familiaris, marito ſuperſtes eſſe recuſauit, eumque mortem reformidantem cõfirmauit, eodem gladio quo ſe ipſam percuſſerat illi porrecto, dixitque: Ecce feri, ego non doleo. Ob quod factum hi laudati ſunt.

Arria.

Claudius uerò ad ſupplicia tã propenſus euaſit, ut militibus iſtum uerſum ſubinde pro teſſera daret:

Pœna luenda uiro, ſi quis prior intulit arma.

Porrò Meſſalina & liberti eius, ita rempub. expeditiones, præfecturas, magiſtratus cæteraque omnia uendebant & auctionabantur, ut in omnium rerum uenalium penuria Claudius ipſe pro tribunali precia cõſtituere cogeret.

Cum Aulus Plancius cum exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepiſſet, alias intuliſſet, ac

Britannia domita.

ſtatum rerum Claudio ſignificaſſet: Lucio Vitellio collegæ in cõſulatu ſuo, ſumma rerũ mandata, per Oceanum cum maiorib. copijs & elephantis in inſulã uectus, cum ceteris legionib. Barbaros aggreſſus eſt: ijsq; uictis, regiaq; illorum capta, Romã redijt, Magno & Sillano generis uictoriæ nũcijs præmiſsis. Qua cognita, Senatus & ipſi & filio eius Britannici cognomentũ, et alios multos honores decreuit. Meſſalina ſaltatorẽ quendã Mneſterẽ nomine, cuius amore capta erat, cum nec pollicitationib. nec minis ad concubitũ perpellere potuiſſet, curauit ut is à Claudio ipſi parère in omnib. iuberet, quaſi ad alias res eius opera uſura eſſet. Sic ille cum ea rem habuit, quaſi id quoq; ab imperatore iuſſus eſſet. Idem cum alijs quoq; multis auſa, adulteris ſui copiã fecit, quaſi cõſcio marito, & ad laſciuiã ipſius cõniuente. Viniciũ uerò ob ſtuprũ recuſatũ ueneno ſuſtulit. Eam illius ſub muliere & libertis ſeruitutẽ Romani in dignè ferebant. Anno ſequenti, qui fuit ab urbe cõdita octingenteſimus, quartum cõſul factus Claudius, Gallũ quendã ſenatoriæ dignitatis uirum, qui Carthaginem migrarat, properè acceerſiuit, eumq; ſe aureis compedib. alligatum profeſſus, dignitate tributa effecit, ne loco ſe moueret. Cum aliquãdo inſidiæ ei detectæ eſſent, eum qui delatus erat, contẽpſit: nec ulla eius ratione habita dixit, Pulicem non eodẽ modo quo belluam, eſſe ulciſcendum. Alios uerò multos ob Meſſalinæ criminationes, Aſiaticũ item & generum Magnũ interfecit: illum proter diuitias, hũc ob genus & gloriã, licet ob alia crimina dãnati fuerint. Cum multi ſerui ægrotantes, planè à dominis neglecti, ædibus ejcerent: eos omnes qui ſanitatẽ recuperaſſent, liberos eſſe lege lata iuſsit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fauſto Sylla nato, cui poſt Magni cædem nupſerat, nihil decerni paſſus eſt. Verùm quo ipſe moderatius, eo ſe Meſſalina & liberti eius inſolentius geſſerũt, quorũ tres potiſsimũ poteſtatem inter ſeſe partiti erãt: Calliſtus ſupplicum libellorũ magiſter: Narciſſus ab epiſtolis, qua de cauſa * pugione accinctus erat, & Pallas fiſci præfectus. Meſſalina uerò adulterijs nõ cõtẽta, maritos quoq; multos habere cõcupiuit, ac omnib. ſuis amatorib. nupſiſſet, tabulis cõſcriptis, niſi in primis nuptijs deprehẽſa perijſſet. Nam dum Cæſarei omnes cum ea cõſentiebãt, nihil non de cõmuni ſententia gerebatur. Poſtquam uerò Polybiũ, quãuis eius etiã cõſuetudine uteretur, per calumniã interfecerat, nemine iam ei fidem habente, ab eorũ beneuolẽtia deſerta perijt. Nam cum C. Silium, Silij a Tiberio interfecti filiũ, maritũ ſibi aſcripſiſſet: nuptias magnificis epulis celebrauit, & ædes illi regias donauit, in quas precioſiſsima quæq; Claudij ornamẽta cõgeſſerat: tandẽ etiã Cõſulẽ illũ deſignauit. Quæ cũ nota eſſent cæteris, Claudiũ latebãt. Sed Narciſſus aliquãdo peregrè abſenti, ab eaq; remoto per cõcubinas omnia ſignificauit.

Itaq;

Meſſalinæ adulteria.

Lex de ſeruis.

Calliſtus. *Narciſſus.* *Pallas.*

** pugillares geſtabat.*

Meſſalinæ interitus.

ἵνα τῷ Κλαυδίῳ τὰ συμβάντα γνωρίσειε τοῖς, ἐκεῖνος τὰ οἴκοι Οὐιτελλίῳ Λουκίῳ τῷ συνυπάτῳ ἐγχειρίσας, ἐξεστράτευσε. καὶ πρὸς τὸν ὠκεανὸν ἀφικόμενος, εἰς τὴν Βρεττανίαν περαιωθεὶς μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἐλεφάντων, συνέμιξε τοῖς στρατεύμασι. καὶ μετ' αὐτῶν τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν, ἐνίκησε, καὶ τὸ βασίλειον αὐτῶν ἑλὼν, εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τῶν γαμβρῶν τοῦ τε Μάγνου καὶ τοῦ Σιλανοῦ προπέμψας. μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ γερουσία, Βρεττανικόν καὶ αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπεκάλεσε, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσατο γέρα. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα ὀρχηστοῦ ἐρασθεῖσα τινὸς Μνηστῆρος ὀνομαζομένου, ἐπεὶ μήθ' ὑποσχέσεσιν αὐτὸν, μήτ' ἐκφοβοῦσα ἔπειθε συγγενέσθαι αὐτῇ, τὸν Κλαύδιον παρεσκεύασεν ἐντάξαι αὐτῷ, πειθαρχεῖν αὐτῇ ὡς ἐπ' ἄλλο τι δεομένῃ αὐτοῦ· καὶ εἰπόντος αὐτῷ τοῦ Κλαυδίου, ὅσα προστάττοιτο παρὰ τῆς Μεσσαλίνης ποιεῖν, συνῆν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ' ἐκείνου κεκελευσμένος. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς συχνοὺς ἐπεποιήκει. ὡς γὰρ εἰδότος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ συγχωροῦντος ἀκολασταίνειν αὐτῇ, ἐμοιχεύετο. Βινίκιος δὲ ὅτι μὴ ἠθέλησεν αὐτῇ συγγενέσθαι, φαρμάκῳ ὑπ' αὐτῆς διεφθάρη. ἤχθοντο δ' οἱ Ῥωμαῖοι, δουλεύοντα αὐτὸν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις ὁρῶντες. τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ ὀκτακοσιοστῷ ἔτει τῇ Ῥώμῃ ὄντι, τὸ τέταρτον ὑπάτευσε Κλαύδιος, ὅτι Γάλλον τινὰ βουλευσαι ἀνέμενεν, εἰς δὲ τὴν Καρχηδόνα ἐξοικήσαντα, σπουδῇ μετεπέμψατο ἐπ' αὐτὸν, ὅτι χρυσαῖς ἐν πέδαις δήσοι, καὶ οὕτω τῷ ἀξιώματι προσθεὶς κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐπιβουλῆς δέ τινος τῷ Κλαυδίῳ μηνυθείσης, καταφρονήσας τοῦ μηνυθέντος, καὶ ἐν οὐδενὶ λόγῳ αὐτὸν ἐποιήσατο, εἰπὼν, ὅτι οὐχ ὁμοίως δεῖ ψύλλαν καὶ θηρίον ἀμύνασθαι. ἄλλους δὲ πολλοὺς διαβληθέντας ὑπὸ τῆς Μεσσαλίνης, καὶ τὸν Ἀσιατικὸν καὶ τὸν γαμβρὸν τὸν Μάγνον ἀπέκτεινε· τὸν μὲν Ἀσιατικὸν διὰ τὴν οὐσίαν, τὸν δὲ Μάγνον διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος. ἑαλώκασαν μέντοι ὡς ἐπ' ἄλλοις τισίν. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς δούλους νοσοῦντας, οὐδεμιᾶς θεραπείας οἱ δεσπόται ἠξίουν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξώθουν, ἐνομοθέτησε, πάντας τοὺς ἐκ τούτων περιγενομένους, ἐλευθέρους εἶναι. γεννηθέντος δὲ οἱ ἐγγόνου ἐκ τῆς Ἀντωνίας τῆς θυγατρὸς, ὃν Κορνηλίῳ Φαύστῳ Σύλλᾳ ἀδελφῷ τῆς Μεσσαλίνης ἔτι μετὰ τὸν τοῦ Μάγνου συνῴκησε θάνατον, οὐδὲν ἀφῆκε ψηφισθῆναι, μετριοφρονῶν. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ ἐξώγκωντο. ἦσαν δὲ τρεῖς οἱ μάλιστα τὸ κράτος διειληφότες· ὅ, τε Κάλλιστος, ὃς ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων ἐτέτακτο· καὶ ὁ Νάρκισσος, ὃς τῶν ἐπιστολῶν ἐπεστάτει, διὸ καὶ ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο· καὶ ὁ Πάλλας, ᾧ ἡ τῶν χρημάτων διοίκησις ἐμπεπίστευτο. ἡ δὲ Μεσσαλῖνα μὴ ἀρκουμένη ὅτι ἐμοιχεύετο, ἐπεθύμησε καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἔχειν, καὶ συνῴκησεν ἂν πᾶσι τοῖς αὐτῇ χρωμένοις μετὰ συμβολαίων, εἰ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο. ἕως μὲν γὰρ οἱ Καισάρειοι πάντες ὁμονόουν αὐτῇ, οὐδὲν ἦν ὃ οὐκ ἐκ κοινῆς γνώμης ἐποίουν. ἐπεὶ δὲ τὸν Πολύβιον, καί τοι κἀκείνῳ πλησιάζουσα, διέβαλε καὶ ἀπέκτεινεν, οὐκέτ' αὐτῇ ἐπίστευον, καὶ ἐρημωθεῖσα τῆς παρ' αὐτῶν εὐνοίας, ἐφθάρη. τὸν γὰρ Σίλιον τὸν Γάιον, τὸν τοῦ Σιλίου τοῦ ὑπὸ Τιβερίου σφαγέντος υἱὸν, ἄνδρα ἐπιγράψασα, καὶ τούς τε γάμους πολυτελῶς ἑστίασε, καὶ οἰκίαν αὐτῷ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώτατα τῶν τοῦ Κλαυδίου κειμηλίων συμφορήσασα εἰς αὐτήν, καὶ τέλος ὕπατον αὐτὸν ἀπέφηνε. ταῦτα δῆλα τοῖς ἄλλοις ὄντα, τὸν Κλαύδιον ἐλάνθανεν. ἀποδημοῦντι δέ ποτε αὐτῷ, καὶ μονωθέντι, ὁ Νάρκισσος μηνύει πάντα διὰ τῶν παλλακῶν τὰ γινόμενα.

ὅθεν

Περὶ δὲ ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης.

ἢ καὶ τοὺς [illegible] ἐφόρει.

Καὶ αὖθις περὶ δὲ ἀπωλείας δὲ Μεσσαλίνης, καὶ [illegible].

Ὅτι τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἔγημε ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, ψηφίσματι νόμιμα γενέσθαι τοὺς ἀδελφιδῶν καὶ ῥωμαίοις γάμους.

ἐλθὼν εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἄλλους τε πολλούς, καὶ τὸν ὀρχηστὴν μνηστῆρα ἐφόνευσε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν μεσσαλῖναν ἀπέσφαξεν. ἐκείνης δ' οὕτω διαφθαρείσης, τὴν ἀγριππῖναν τὴν ἀδελφιδῆν ἔγημε, συναραμένων αὐτῷ τῶν ἀπελευθέρων, ὅπως τὸν δομίτιον ἐς πρώτους ἤδη τελοῦντα ἄρχειν, ὅπως ἔφεδρον αὐτὸν τῇ ἀρχῇ τρέφοντες, μηδὲν ὑπὸ τοῦ βρεττανικοῦ δεινὸν πάθωσιν, ὡς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν μεσσαλῖναν ἀναιρεθῆναι ποιήσαντες. ἀρξάμενοι δὲ ἤδη τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν σιλανὸν ὑπὸ τοῦ κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθόν, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῷ τῆς ἀγριππίνης υἱῷ τῷ δομιτίῳ προμνησαμένην, ἐγγεγυημένην τῷ σιλανῷ, πείθουσι τὸν κλαύδιον, ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ τὸν σιλανὸν ἀποκτεῖναι. γενομένου δὲ τούτου, λόγους ἐν τῇ βουλῇ ὁ οὐιτέλλιος ἐποιήσατο, ὅτι συμφέρει τῷ κοινῷ γῆμαι τὸν κλαύδιον. καὶ τὴν ἀγριππῖναν ἐπιτηδείαν εἰς τοῦτο ἀπέφαινε, καὶ βιάσασθαι σφίσιν αὐτὸν περὶ τὸν γάμον συνεβούλευεν. ἐντεῦθεν ὁρμηθέντες οἱ βουλευταί, πρὸς τὸν κλαύδιον ἦλθον, καὶ ἠνάγκασαν δῆθεν αὐτὸν γῆμαι. καὶ ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι· πρότερον γὰρ ἐκεκώλυτο. ὡς δ' ὁ γάμος ἐτελέσθη, τόν τε κλαύδιον περιεποιήσατο, διανοστάτῳ τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, καὶ πρὸς ἑαυτὴν εὐνοικῶς ἐκεῖνον ἔχειν, τοὺς μὲν φόβῳ, τοὺς δὲ εὐεργεσίαις ᾠκειώσατο. καὶ τέλος τὸν μὲν βρεττανικὸν τὸν παῖδα αὐτοῦ ὡς τῶν τυχόντων τινὰ τρέφεσθαι ἐποίει (ὁ γὰρ ἕτερος ἐτεθνήκει) τὸν δὲ δομίτιον τότε μὲν γαμβρὸν τῷ κλαυδίῳ ἀπέδειξεν, ὕστερον δὲ καὶ εἰσεποίησε, καὶ ἀνέπεισε τὸν κλαύδιον αὐτόν, καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ τῷ σενέκᾳ συνεῖναι ἐξεπαίδευεν. ἠμύνατο τόν τε πλοῦτον συνέλεγεν, οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν λαβὴν ἐπ' ἀργυρισμῷ παραλείπουσα, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύουσα διὰ χρήματα· ἤδη δέ τινας καὶ γυναῖκας ζηλοτυπήσασα ἀνεῖλεν. τὴν γοῦν παυλῖναν τὴν λολλίαν ἀποκτείνασα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν μὴ γνωρίσασα, τό τε στόμα αὐτῆς αὐτὴ ταῖς χερσὶν ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέψατο, ἰδίως πως ἔχοντας.

Ὅτι αὐγοῦσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπωνόμασεν, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσεποιήσατο.

μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐγοῦσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπεκάλεσε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσποιησάμενος, μετωνόμασε τιβέριον κλαύδιον νέρωνα δροῦσον γερμανικὸν καίσαρα, μηδὲν φροντίσας ὅτι ἐκαίετο ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅλην. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν θυγατέρα τὴν ὀκταβίαν εἰς ἕτερόν τι γένος ἀπαγαγών, ἵνα μὴ ἀδελφοὺς συνοικίζειν δοκῇ, ἐνεγγύησεν αὐτῷ. ἀγριππῖνα δὲ καὶ καλπουρνίαν γυναῖκα τῶν πρώτων ἐφυγάδευσεν, ἤ, ὡς λέγεται, καὶ ἀπέκτεινεν, ἐπειδὴ τὸ κάλλος αὐτῆς ὁ κλαύδιος ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσε. τῇ δὲ νέρωνος (τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἐπ' αὐτῷ ἐπεκράτησε) ἐς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφέντος, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐνεγράφη, τὸ δαιμόνιον τήν τε γῆν ἐπὶ πολὺ ἔσεισε, καὶ φόβον ἐν κοινῷ πᾶσιν ὁμοίως ἐνέβαλε. νέρωνος δὲ αὐξανομένου, βρεττανικὸς δὲ οὔτε τινὰ τιμὴν οὔτε ἐπιμέλειαν εἶχεν· ἡ γὰρ ἀγριππῖνα τοὺς περιέποντας αὐτὸν τοὺς μὲν ἐξήλασε, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν σωσίβιον, ᾧ ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ παιδεία προσετέτακτο, κατέσφαξεν, ὡς τῷ νέρωνι ἐπιβουλεύοντα. καὶ παρέδωκεν αὐτὸν οἷς ἤθελεν, οὔτε τῷ πατρὶ συνεῖναι, οὔτε δημοσιεύειν ἐᾶσα. ἐδύνατο δὲ πάντα τὸν κλαύδιον κρατοῦσα, καὶ τὸν νάρκισσον καὶ τὸν πάλλαντα οἰκειωσαμένη. ὁ γὰρ κάλλιστος ἐπὶ πολὺ προχωρήσας δυνάμεως, ἐτελεύτησεν. οἱ ἀστρολόγοι δὲ ἐξ ἁπάσης τῆς ἰταλίας ἠλάθησαν, καὶ οἱ αὐτοῖς συγγινόμενοι ἐκολάσθησαν. καράτακος δέ τις βαρβάρων ἀρχηγὸς ἁλούς, καὶ ἐς τὴν ῥώμην ἀχθείς, καὶ συγγνώμης

παρὰ

Itaq; Romã reuerſus, et alios multos, et Mneſterẽ ſaltatorẽ interfecit. Deinde ipſa quoq; Meſſalina interfecta, Agrippinã fratris filiã, libertorũ impulſu duxit, q; filiũ Domitiũ iam penè puberẽ haberet, quẽ in ſpem regni alerẽt, ne Britãnico necem matris, ipſorũ opera interfectæ, ulturo pœnas darent. Decreto iam coniugio, Silanum timentes, qui à Claudio ut uir bonus honorabatur, nec non Octauiam filiam eius Syllano deſponſam, Agrippinæ filio Domitio iam antè deſtinantes: Claudio perſuadent, ut Sillanum pro inſidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in ſenatu propoſuit, eſſe è Republica, ut Claudius uxorem ducat: & Agrippinam ei ſore idoneam pronunciauit, utq; ad eas nuptias adigeretur autor fuit. Ita ſenatores properè ad Claudium abierunt, eumq; coegerunt ſcilicet, ut matrimonium contraheret: facto Senatuſconſulto, ut fratrum & ſororum filias ducere liceret, quod antè uetitum erat. Peractis nuptijs, mulier ingenij callidiſsimi, Claudium planè in ſua quaſi uerba iurare coegit: amicos eius, partim metu, partim beneficijs ſibi conciliauit. Deniq; Britannicum priuignum plebeio more educari fecit (nam alter obierat) Domitium autem tum generum Claudij deſignauit, poſt etiam adoptandum curauit: quo facto, eundem ad imperium ſub præceptore Seneca erudijt. Diuitias coegit ineffabiles, ne leuiſsima quidem pecuniæ faciendæ occaſione prætermiſſa, multis etiam pecuniæ cauſa occiſis. Interfecit etiã mulieres nonnullas ex zelotypia, ut Lolliam Paulinam: cuius caput ad ſe allatum cum non agnoſceret, ſuis manibus os aperuit, ut dentes aſpiceret, quorum peculiaris erat ſeries. Poſthæc Auguſtam appellauit Agrippinam Claudius: & filium eius adoptatum, Tiberium Claudiũ Neronem Druſum Germanicum Cæſarem nominauit, nihil turbatus, q; eo die cœlum ardere uiſum eſt. Deinde filiam Octauiam in aliam familiã adoptatã, ne fratrẽ et ſororẽ copulare uideret, ei deſpõdit. Agrippina Calphurniã quoq; principẽ matronã uel in exiliũ egit, uel, ut fert, etiã occidit: q; Claudius eius formã admiratus eſſet, ac laudaſſet. Quo die Nero (hoc enĩ nomẽ ferè uſurpat) uirilẽ togã ſumpſit, terra latè concuſſa eſt, & noctu omnib. ex æquo terror incuſſus. Creſcentib. Neronis opib. Britãnicus ſine ullo honore penitus negligebat, miniſtris eius ab Agrippina partim fugatis, partim occiſis. Soſicius autem, cui educatio & inſtitutio illius mandata erat, quaſi Neroni inſidiatus eſſet, interfectus eſt. Britannicum uerò ijs commiſſum quos ipſe probabat, nec cum patre uiuere, nec prodire in publicũ paſſa eſt. Poterat autem omnia, cum Claudio dominaretur, & Narciſſum ac Pallantem amicos haberet. Nam Calliſtus, potentiam maximam adeptus, obierat. Aſtrologi tum tota Italia pulſi ſunt, & qui eos conſulebant, mulctati. Caratacus quidam Barbarorũ princeps captus, & Romam ductus, ueniam à Clau-

Agrippina. Domitius.

Domitij adoptio & nuptiæ.

Agrippinæ crudelitas et auaritia.

Prodigia inauſpicati Neronis imperij.

Aſtrologi pulſi.

Carataci dictum.

à Claudio impetrauit. Cum dimiſſus eſſet, & Romę ſplendorẽ atq; amplitudinẽ perluſtraſſet: Ita ne, inquit, cum hæc & huiuſmodi habeatis, noſtra tuguriola cõcupiſcitis? Iuliũ Gallicũ Caius cauſam dicentem, in Tiberim iratus præcipitari iuſsit. in quem Domitius Afer, optimus illius ætatis patronus, facetè admodum iocatus eſt. Nam cum quidam à Gallico deſtitutus, eius auxiliũ implorasſet: Quis tibi, inquit, narrauit, me natatorem illo meliorem eſſe? Poſt hæc Claudio ægrotante, Nero curiam ingreſſus, ludos Circenſes nuncupauit, ſi conualuiſſet. Agrippina enim quiduis tentabat, ut Nero populi gratiam colligeret, & unus imperij ſucceſſor fore putaretur. Itaq; & ludos Circenſes, quibus maxime Romani ſtudebant, à Nerone ob ſalutem Claudij, quam maximè deprecabatur, promittendos curauit: & tumultu ob panis uenditionem ſubornato, Claudio perſuaſit, ut populo per publicum edictum, ſenatui per literas ſignificaret, etſi ipſe moreretur, Neronẽ tam ad Rempublicam adminiſtrandam eſſe idoneum. Is igiť ex eo magnus fuit, & celeber: Britannicum uerò uiuere plerịq; ignorabant, cæteri ex rumoribus à nouerca ſparſis, uæcordem & lunaticum eſſe putabant. Cum Claudius conualuiſſet, Nero ludos magnificè fecit, & ſub idem tempus Octauiam duxit, ut ex eo quoque iam uir eſſe uideretur. Quamuis autem Agrippinæ & ea quæ Liuia habuerat, omnia conceſſa, & plura etiam decreta eſſent: nihil tamen ei ſatis erat, ni manifeſtè ex æquo cum Claudio imperatrix nominaretur: & magno incendio urbem peruagante, unà cum eo ad opem ferendam in publicum prodijt. Claudius igitur offenſus ijs quæ hactenus acta eſſe cognouerat, nec ferenda illa, & mulierem cohercendam eſſe ratus, Britannicum data uirili toga imperij ſucceſſorem deſignare in animo habuit. Quo Agrippina cognito, ueneno eum anteuertere, priuſquam ea perficeret, inſtituit. quod cum ob merum affatim ſemper à Claudio hauriri ſolitum, & uictus rationem, qua omnes principes tuendæ ſalutis ergó uti ſolent, fuiſſet inefficax: Locuſtam, ueneficam celebrem, ob id ipſum crimen nuper * captam accerſiuit, cuius opera boletos aliquot ueneno lethifero infecit: ac ipſa de cæteris edit, & illũ ut uenenato qui maximus & pulcherrimus ueſcerẽt, impulit. Ad hunc modum fraude circumuentus, tanquã crapula & ebrietate, ut aliàs ſępius factum erat, oppreſſus eſſet, è conuiuio elatus, & à ueneno per noctẽ confectus, interijt, & linguę & auriũ uſu ſtatim adempto. Vixit annos LXIII, menſes II, dies XIII. Imperauit annos XIII, mẽſes VIII, dies XX. Hæc Agrippina fecit, Narciſſo in Cãpaniã ad calidas aquas podagræ leniẽdæ cauſa ablegato. Nã illo præſente, nihil huiuſmodi cõficere potuiſſet. Tam accuratus erat dñi cuſtos.

Domitij Afri iocus.

Agrippina Claudiũ boleto tollit è medio.

** damnatam.*

Narciſci liberti interitus.

Sed

παρὰ τοῦ κλαυδίου τυχών. ὅτε περινοστήσας τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἄφεσιν, καὶ ἰδὼν αὐτῆς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μέγεθος· εἶτα, ἔφη, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, τῶν σκηνιδίων ἡμῶν ἐπιθυμεῖτε; ἰουλίῳ δέ τινι γαλλικῷ δίκην λέγοντι ἀχθεσθεὶς ὁ κλαύδιος, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὸν τίβεριν ἐμβληθῆναι· ἐφ' ᾧ δομίτιος ἄφρος, πλεῖστον τῶν κατ' αὐτὸν ἐν τῷ συνηγορεῖν ἰσχύσας, κάλλιστα ἀπέσκωψε. δεηθέντος γάρ τινος τῆς αὐτοῦ βοηθείας, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ ἐγκατελείφθη, ἔφη πρὸς αὐτὸν, καὶ τίς σοι, εἶπεν, ὅτι κρεῖσσον ἐκείνου νήχομαι; νοσήσαντος δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ κλαυδίου, ἐσελθὼν ὁ νέρων εἰς τὸ συνέδριον, καὶ εἰ ἀναρρωσθείη ὁ κλαύδιος, ἱπποδρομίαν ὑπέσχετο. πάντα γὰρ πρόσπορα ἡ ἀγριππῖνα ἐκίνει, ἵνα τῷ τε πλήθει χαρίζοιτο, καὶ μόνος ἔσεσθαι νομίζοιτο τῆς αὐταρχίας διάδοχος. διὸ τόν τε ἱππικὸν ἀγῶνα, ᾧ προσέκειντο μάλιστα, ἐποίησε τὸν νέρωνα ὑποσχέσθαι ὑπὲρ τῆς τοῦ κλαυδίου ὑγείας, ἣν καὶ πάνυ ἀπεύχετο· καὶ πρὸς τὴν πρᾶσιν τῶν ἄρτων θόρυβόν τινα γενέσθαι παρασκευάσασα, αὐτὴ ἔπεισε τὸν κλαύδιον, τῷ τε δήμῳ ἐκ προγραφῆς δηλῶσαι, καὶ τῇ γερουσίᾳ ἐπιστεῖλαι, ὅτι κἂν αὐτὸς ἀποθάνοι, ὁ νέρων τὰ κοινὰ ἱκανὸς ἤδη διοικεῖν. καὶ ὁ μὲν πολύς τε ἐκ τούτου ἦν, καὶ διὰ στόματος ἦγε ἅπασι. τὸν δὲ βρεττανικὸν συχνοὶ μὲν οὐδ' εἰ ἔζη ἐγίνωσκον, οἱ λοιποὶ δὲ παραπλῆγα καὶ ἐπίληπτον, τοῦτο κηρυττούσης τῆς ἀγριππίνης, ᾤοντο. ῥαΐσαντος δὲ τοῦ κλαυδίου, τὴν ἱπποδρομίαν ὁ νέρων μεγαλοπρεπῶς ἐπετέλεσε, καὶ τὴν ὀκταβίαν δὲ τότε ἔγημεν, ὥστε καὶ ἐκ τούτου ἀνὴρ εἶναι ἤδη δοκεῖν. οὐ διαρκοῦν δὲ ἀξίωμα τῇ ἀγριππίνῃ ἐδόκει, καίτοι ὅσα ἡ λιβία ἔσχε κἀκείνῃ ἐδέδοτο, καὶ ἄλλα τε πλείω ἐψήφιστο. ἡ δὲ καὶ ἰσοκρατὴς τῷ κλαυδίῳ ἄντικρυς ὀνομάζεσθαι ἤθελε, καί ποτε πολλοῦ τὴν πόλιν ἐπινεμομένου πυρὸς, πρὸς τὴν ἐπικουρίαν ἐκείνῳ συμπαρεγένετο. ὁ γοῦν κλαύδιος ἀχθόμενος τοῖς δρωμένοις, τοῖς τέως ἐς γνῶσιν ἰοῦσιν αὐτῷ, καὶ βρεττανικῷ, ὁπότε ἐντύχοι, φιλοφρόνως συγγινόμενος, οὐκ ἀνέξεσθαι τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἐκείνην τε καταλῦσαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐς ἐφήβους ἐγγράψαι, καὶ διάδοχον ἀποδεῖξαι παρεσκευάζετο. γνοῦσα δὲ ταῦτα ἡ ἀγριππῖνα, προκαταλαβεῖν αὐτὸν φαρμάκῳ, πρὶν ἐκεῖνόν τι πρᾶξαι, ἐσπούδασεν. ὡς δ' ἐκεῖνον οὐδὲν ὑπό τε τοῦ οἴνου, ὃν πολὺν ἀεὶ ὁ κλαύδιος ἔπινεν, ἐξειργάσατο, καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης διαίτης, ᾗ πάντες ἐπίπαν οἱ κρατοῦντες χρῶνται πρὸς φυλακὴν ἑαυτῶν, λουκοῦσταν φαρμακίδα τινὰ περιβόητον ἐπ' αὐτῷ τούτῳ νέον ἑαλωκυῖαν μετεπέμψατο· καὶ τὸ φάρμακον ἐξ αὐτῆς ἄφυκτον σκευάσασα δι' αὐτῆς, ἐς ἕνα τῶν καλουμένων μυκήτων ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴ μὲν ἐκ τῶν ἄλλων ἤσθιεν, ἐκεῖνον δὲ ἐκ τοῦ τὸ φάρμακον ἔχοντος, ὄντος μεγίστου τε καὶ καλλίστου, φαγεῖν ἐπεκέλευσε. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐπιβουλευθεὶς, ὡς ὑπὸ μέθης σφόδρα τῇ μέθῃ γενόμενος, ὅπερ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐγεγόνει, ἐκ τοῦ συμποσίου ἐξεκομίσθη. κατεργασθεὶς δὲ τοῦ φαρμάκου, μετήλλαξε διὰ τῆς νυκτὸς, μήτ' εἰπεῖν μήτ' ἀκοῦσαί τι δυνηθεὶς, ζήσας ἔτη ἐπὶ τρισὶν ἑξήκοντα, καὶ μῆνας δύο, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, αὐταρχήσας δ' ἐνιαυτοὺς τρισκαίδεκα, μῆνάς τε ὀκτὼ, καὶ ἡμέρας εἴκοσι. ταῦτα δὲ ἡ ἀγριππῖνα πεποίηκε, τὸν νάρκισσον ἐς καμπανίαν προπέμψασα, ὡς τοῖς ὕδασιν ἐκεῖ πρὸς τὴν ποδάγραν χρήσηται. οὐ γάρ ποτε παρόντος ἐκείνου τοιοῦτόν τι δεδρακέναι ἴσχυσεν ἄν, τοιοῦτος τοῦ δεσπότου φύλαξ ἐτύγχανε.

αἰτία δι' ἣν ἐπιβουλεύει τῷ κλαυδίῳ ἡ ἀγριππῖνα.

τελευτὴ κλαυδίου.

θανόντ

θανόντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, καὶ αὐτὸς εὐθὺς διεφθάρη, μέγιστον δυνηθείς. πρὸς δὲ τῷ σφαγῆναι ἔργον λαμπρὸν διεπράξατο. τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπόρρητα κατά τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ καθ' ἑτέρων τινῶν εἶχον, οἷα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διοικῶν, ἅπαντα κατέκαυσεν. ἐσφάγη δὲ παρὰ τῷ τῆς Μεσσαλίνης μνημείῳ, ὅπερ ἐκ συντυχίας συνηνέχθη, ἵνα δόξῃ εἰς τὴν ἐκείνης τιμωρίαν γενέσθαι. ὤφθη μέντοι κομήτης ἀστὴρ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ ψεκὰς αἱματώδης, καὶ σκηπτὸς ἐς τὸ δορυφορικὸν σημεῖον ἐνέπεσε, καὶ ἕτερα συνέπεσεν, ἃ σημεῖα τῆς τοῦ Κλαυδίου τελευτῆς ἐλογίσθησαν. τούτου γὰρ μοναρχοῦντος καὶ Θευδᾶς ἐγένετο, οὗ καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι μέμνηται. καὶ ὁ Ἰώσηππος ἐν τῷ εἰκοστῷ ἐνάτῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας ἱστορεῖ, γόητα αὐτὸν ὄντα πολλοὺς ἀπατῆσαι, ἕως Φᾶδος ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος ἴλην ἱππέων πέμψας, πολλοὺς τῶν περὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, πολλοὺς δὲ ἐζώγρησε, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θευδᾶ ζωγρηθέντος τὴν κάραν ἀπέτεμε. καὶ Σίμων δὲ ὁ μάγος ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, πολλοὺς τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων γοητείαις ἠπάτησε, καὶ ἐσφετερίσατο. δηλοῖ δὲ τοῦτ' Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφός τε καὶ μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος ἀπολογίᾳ, γράφων ταῦτα· καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου εἰς οὐρανόν, προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινὰς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεούς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἠξιώθησαν· ὧν εἷς καὶ Σίμων ὁ Σαμαρεύς, ὁ ἀπὸ κώμης Γιτθῶν, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, θεὸς ἐνομίσθη, καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῶν τετίμηται ἐν τῷ Τιβέριδι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἱδρυμένῳ, γράμμασιν ἐπιγεγραμμένῳ ῥωμαϊκοῖς, Σίμωνι δέῳ σάγκτῳ· ὅπερ ἐξελληνιζόμενον, Σίμωνι θεῷ ἁγίῳ δηλοῖ. καὶ ὁ Πέτρος δὲ ἐπὶ Κλαυδίου πρῶτον ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, τὸ σωτήριον κήρυγμα ἐγκατασπείρων αὐτῇ, καὶ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καταυγάζων τὰς διανοίας τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς ἐπὶ πολλοὺς πιστεῦσαι τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτως ἁλῶναι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς μηδὲ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀρκεσθῆναι μόνοις, παρακαλέσαι δὲ πρὸς Μάρκον χρήσασθαι τὸν ἀπόστολον, ὀπαδὸν ὄντα Πέτρου, ἔγγραφον αὐτοῖς τῆς τοῦ κορυφαίου διδασκαλίας καταλιπεῖν ὑπόμνημα, καὶ αὐτοὺς αἰτίους γενέσθαι τῆς τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου συγγραφῆς· οὕτω ταῦθ' ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος.

Ἔργον ἀξιέπαινον. *Περὶ σημάτων.* *Περὶ Θευδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ μάγου.* *Περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη.*

Μοναρχία Νέρωνος καίσαρος.

Καὶ Κλαύδιος μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· τὴν δ' ἡγεμονίαν Νέρων ἐσφετερίσατο τῆς Ἀγριππίνης σπουδῇ, υἱὸς αὐτῆς ὤν, καὶ εἰσποιητὸς παῖς τοῦ Κλαυδίου γενόμενος, τῶν τε διαθηκῶν τοῦ Κλαυδίου ἀφανισθεισῶν, καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ παραγκωνισμένου, ὃς γνήσιος ἦν τοῦ τεθνεῶτος υἱὸς ἐν παιδικῇ ἔτι τυγχάνων τῇ ἡλικίᾳ. τοῦ Νέρωνος δὲ αὐτοκράτορος καὶ αὐγούστου ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ τῆς στρατιᾶς ἀναγορευθέντος, ἡ Ἀγριππῖνα πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα διῴκει τῷ ἐκείνου ὀνόματι, καὶ ἐπώλει σύμπαντα. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ Σενέκας ἔπαρχος ὢν τοῦ δορυφορικοῦ, καὶ ὁ Βοῦρρος διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος, τὴν μὲν ἔπαυσαν· αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ὤκησαν ἄριστα, ἐφ' ὅσον περ ἠδυνήθησαν. ὁ γὰρ Νέρων μειράκιον τυγχάνων ὅτ' ἐμονάρχησεν (ἑπτακαιδέκατον γὰρ ἦγε τότε τῆς ἡλικίας αὐτοῦ) καὶ μὴ φιλοπραγματίας ὤν, ἐτρύφα,

Sed Claudio defuncto, & ipſe ſtatim interijt, cũ ſummam potentiam tenuiſſet. Antequã autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam literas Claudij arcanas contra Agrippinã & alios ſcriptas cremauit, quas, ut qui illi eſſet ab epiſtolis, omnes habebat. Eſt autem iuxta Meſſalinæ ſepulchrum interfectus: quod fortuitò factum, in illius ultionem accidiſſe uiſum eſt. Cometa longiſſimo tempore apparuit, & uexillum ſatellitum guttis ſanguineis infectũ, & de cœlo tactum. Contigerũt & id genus alia, quæ ſigna interitus Claudij putabantur. Sub hoc principe Theudas extitit, cuius D. Lucas in Actis meminit: & Ioſephus Antiquitatum libro XIX refert, eum fuiſſe impoſtorem, qui multos ſeduxerit, donec Fadus Iudeę procurator, miſsis equitibus multos eius ſectatores occiderit, multos cæperit, atq; ipſi Theudæ caput amputarit. Simon quoque magus hoc imperante Romæ uerſatus, multos præſtigijs deceptos in ſuam ſectam pertraxit. id quod Iuſtinus Philoſophus et martyr in defenſione religionis noſtrę ad Antoninũ declarat, his uerbis: Poſt Domini in cœlum aſſumptionem, dæmones quoſdam homines ſubornarunt, qui ſe Deos eſſe dicerent: qui adeò à uobis pulſi non ſunt, ut eis honorem habueritis. quorum è numero fuit Simon Samaritanus, è pago Gittano. qui cum ſub Claudio Cæſare dæmonum opera miracula edidiſſet, in urbe ueſtra imperatrice Roma, Deus eſt habitus: decretaq; ei ſtatua in Tiberi fluuio inter duos pontes, cui Romanis literis inſcriptũ eſt, Simoni Deo ſancto. Petrus quoq; ſub Claudio Romæ ſalutaris præconij ſemina ſparſit, cui multi ex Romanis fidẽ habuerunt: itaq; doctrina principis Apoſtolorum capti ſunt, ut ſolis eius uerbis non cõtenti, Marcum apoſtolum, Petri comitem, exorarent, ut conciones ſummi uiri ſcriptis mandaret: atque in cauſa eſſent, ut Marci Euangelium conſcriberetur, quemadmodum refert Euſebius.

Theudas. *Simon magus.* *D. Petrus apoſtolus.* *M. Euangeliſta.*

Imperium Neronis.

Claudio ad hunc modum, ut expoſitũ eſt, rebus humanis exempto, Nero adoptiuus eius filius, Agrippinę matris opera ſibi uendicauit imperium, Claudij teſtamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritię annos non dũ excesserat. Nerone à Senatu & militib. imperatore & Auguſto declarato, Agrippina imperiũ ſub illius nomine adminiſtrans, uænalia habuit omnia, ſed tempore procedente Seneca præfectus ſatellitum, & Burrus magiſter Neronis, illa ſubmota, imperium quàm diu licuit, optimè geſſerunt. Nero enim cum rerum potiretur, admodũ adoleſcẽs (annos enim tum XVII habebat) & ocij q̃ negocij amantior, indulgebat genio, amabat,

Seneca. *Burrus.* *Neronis adoleſcẽtia.*

amabat, comeſſabatur, potabat, ludis gladiatorijs & Circenſibus uacabat, non anguſti animi homo, ſed ſumptuoſus, ac potius prodigus. cuius uel illud argumentũ eſt, ꝙ uni ex ſodalibus bis millies & quingenties mille drachmas argenti ſimul dari iuſsit. Cum uerò Agrippina pecuniam coactam ei proponendã curaſſet, ut tanta ſumma uiſa mutaret conſiliũ: ille re intellecta rogauit, quantũ eſſet id? cum didiciſſet: Ignorabam, inquit, me tam parum donaſſe, ac ſummã duplicari iuſſit. Eo pacto fiſco celeriter exhauſto, celeriter nouis faciendæ pecuniæ rationib. fuit opus. Itaq; inſolita uectigalia ubiuis exegit. Agrippina uerò, ut erat auariſsima, uehementer indignante, corradendæ ſibi pecuniæ ademptam occaſionẽ, & cõminata, ſe Britannicum imperatorem facturam: Nero territus, illum ueneno ſuſtulit. qui cum ſtatim diriguiſſet, & pro epileptico efferretur, cum liuores ex ueneno in corpore apparerent, gypſo inunctus per forum geſtabatur. Id adhuc liquidum, ingens pluuia prorſus deterſit, ut facinus non tantum audiret, ſed etiam oculis cerneretur. Poſt etiam matrem Agrippinam per libertum Anicetum ſuſtulit: quæ cum cædis miniſtrum adeſſe intellexiſſet, lacerata ueſte, nudatoq; uentre: Hunc hunc, inquit, Anicete feri, quòd Neronem peperit. Ea interfecta, Nero ipſe intueri facinus uoluit, cámque omnem nudatã perluſtrauit, & uulnera numerauit. Noctu autem ita turbabatur, ut ex lecto exiliret præ terroribus: & Romæ multis in locis à quibuſdam clàm ſcribebatur,

Tres matricidæ, Oreſtes, Alcmæon, Nero.

Auguſtam Octauiam Claudij filiã, uxorẽ ſuã, repudiauit. nam Sabinã adamatã, uxoris loco habere uoluit: quæ uerita ne illa reuocaretur, calumniatores ſubornauit, à quibus & adulterij et ueneficij accuſaretur. ac primò relegandam, deinde occidendam curauit. Póſt ipſa etiã Sabina à Nerone interfecta eſt, cum in eam prægnantem calcibus inſiluiſſet. Quam quidem longo tempore luxit: ac tantopere deſiderauit, ut principiò mulierem illi ſimilem eius loco teneret: Deinde puerum libertinum, nomine Sporum, exectis uirilibus uxorẽ duceret, quòd is quoque Sabinæ eſſet ſimilis: quanquam ipſe Nero Pythagoræ liberto nupſiſſet. Hi duo igitur unà rem habebãt cum Nerone, Pythagoras ut uir, Sporus ut mulier. Publícè cithara cecinit, quãuis exigua & obſcura uoce præditus. In Circo aurigauit. Traiecit in Græciã, nõ ut maiores ſui, ſed ſaltandi, citharæ pulſandæ, præconij faciendi, agendæ'que tragœdiæ cauſa. Nec enim ei Roma ſatis ampla erat: ſed expeditione erat opus, ut Periodonices, hoc eſt, paſſim uictor, ut aiebat, euaderet. Sed quis ſingula eius facta enumeret? Nam uno uerbo, quicquid uiles hiſtriões repræſentãt, ea omnia ipſe & dicebat & faciebat & tolerabat, niſi ꝙ aureis cathenis uinciebatur: nam ferreæ Romanorum imperatorem haud decuiſſent. Aliquando igitur miles uinctum conſpicatus, præ indignatione accurrit, eum'que ſoluit. Alius interrogatus, quid ageret Impe-

Profuſio Neronis & rapacitas.

Britannici interitus.

Agrippinæ & Sabinæ interitus.

Octauiæ interitus.

Sporus Neronis, Nero Pythagoræ uxor, conduplicatis eodem tempore nuptijs.

Scenicæ exercitationes.

καὶ ἤρα, καὶ ἐκώμαζε, καὶ ἐμέθυε, καὶ μονομαχίαις καὶ ἱπποδρομίαις ἐσχόλαζε. πολυδάπανος δὲ, καὶ οὐ μικρόφρων ἦν, ἀλλὰ μᾶλλον ἄσωτος ὑπῆρχε. τεκμήριον δέ, τὸ ἑνὶ τῶν περὶ αὐτὸν πεντακόσια ἅμα καὶ διακοσίας μυριάδας ἀργυρίου δοθῆναι κελεῦσαι, ἐπειδὰν ἡ ἀγριππῖνα ἀθροίσασα τὸ ἀργύριον, ὥσπερ αὐτὸ τεθῆναι πεποίηκεν, ἵν᾽ ἀθρόον ἰδὼν αὐτὸ μεταβάληται, συνεὶς ἐκεῖνος, ἤρετο πόσον εἴη τὸ κείμενον· καὶ μαθὼν, ἠγνόουν, ἔφη, ὀλίγον οὕτω κεχαρισμένος, καὶ διπλασιασθῆναι ἐκέλευσεν. οὕτω δὲ ταχὺ τῶν βασιλικῶν ἐξαντληθέντων θησαυρῶν, ταχὺ δὲ πόρων ἐδεῖτο καινῶν, καὶ τέλη ἀήθισμένα πανταχόθεν ἐξελέγετο. ἡ δὲ ἀγριππῖνα ὅτι μὴ ἀργυρολογεῖν ἠδύνατο, φιλαργυρωτάτη οὖσα, πολυθύμως ἐγκαλοῦσα, καὶ ἀπειλοῦσα, τὸν βρεττανικὸν αὐτοκράτορα καταστήσειν, φοβηθεὶς ὁ νέρων, ἀπέκτεινε φαρμάκῳ αὐτόν. καὶ ὁ μὲν παραχρῆμα ἀπέψυξε, καὶ φοράδην ὡς ἐπίληπτος ἐκκεκόμιστο. τῶν δὲ γε τῆς ἐκφορᾶς ἐκ πελιδνοῦ ὑπὸ τοῦ φαρμάκου γεγονότος, γύψῳ χρισθεὶς διὰ τῆς ἀγορᾶς ἤγετο. ὑετὸς δὲ πολὺς ὑγρᾶς ἔτι τῆς γύψου οὔσης ἐπιπεσὼν, ἅπασαν ἐκείνην ἀπέκλυσεν· ὥστε τὸ δεινὸν μὴ μόνον ἀκούεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁρᾶσθαι. ὕστερον δὲ καὶ τὴν μητέρα τὴν ἀγριππῖναν, τὸν ἀπελεύθερον ἀνίκητον πέμψας, διεχειρίσατο. ἡ τὸν πεμφθέντα ἰδοῦσα, καὶ γνοῦσα ἐφ᾽ ὅτῳ ἥκει, τὴν ἐσθῆτα περιέρρηξε, καὶ τὴν γαστέρα ἐκγυμνώσασα, παῖε ταύτην, ἔφη, ἀνίκητε παῖε, ὅτι νέρωνα ἔτεκε. καὶ ἡ μὲν ἀνῄρητο. ὁ δὲ νέρων καὶ αὐτόπτης τοῦ τολμήματος γέγονε, καὶ πᾶσαν αὐτὴν γυμνώσας, καὶ τραύματα ἐξηρίθμησε. ταῖς δὲ νυξὶν ἐξεταράττετο, ὥστε καὶ ἐκ τῆς εὐνῆς ἀναπηδᾶν καὶ ἐκδειματοῦσθαι. ἐν δὲ τῇ ῥώμῃ πολλαχόθι ἐγέγραπτο παρά τινων ἀφανῶς,

νέρων, ὀρέστης, ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.

καὶ τὴν αὐγοῦσταν ὀκταβίαν, τὴν τοῦ κλαυδίου θυγατέρα, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀπεπέμψατο. τῆς γὰρ σαβίνης ἐρῶν, ἤθελεν αὐτῇ συνεῖναι ὡς γαμετῇ. δείσασα δὲ ἡ σαβίνα, μή ποτε ἡ ὀκταβία μετακληθείη, κατηγόρους ἐπ᾽ αὐτῇ καὶ μοιχείας καὶ γοητείας ψευδεῖς παρεσκευάσατο. καὶ τὸ μὲν πρῶτον φυγαδευθῆναι αὐτὴν, εἶτα καὶ σφαγῆναι ἐποίησεν. εἶτα καὶ αὐτὴ ἡ σαβίνα ἐκτάνθη ὑπὸ τοῦ νέρωνος. κυούσῃ γὰρ αὐτῇ λὰξ ἐνέθορεν. ὃν πολὺ δὲ θανοῦσαν ἐπεπόθησεν· οὕτως δὲ αὐτὴν ἐπόθησεν, ὥστε τὰ μὲν πρῶτα γυναῖκά τινα προσφερῆ ἐκείνῃ μετεπέμψατο καὶ εἶχεν. εἶτα καὶ παῖδα ἀπελεύθερον, ὃν σπόρον ὠνόμαζεν, ἐκτεμὼν ἔγημε, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τῇ σαβίνῃ ἐῴκει, καίτοι πυθαγόρᾳ τινὶ ἐξελευθέρῳ γεγαμημένος. καὶ συνεγίνοντο ἅμα τῷ νέρωνι, πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνὴρ, σπόρος δὲ ὡς γυνή. καὶ ἐκιθαρῴδησε δὲ δημοσίᾳ, καίτοι βραχὺ καὶ μέλαν φώνημα ἔχων· καὶ ἐν τῷ ἱπποδρομίῳ ἁρματηλάτησεν. ἐπεραιώθη δὲ καὶ πρὸς τὴν ἑλλάδα, οὐχ ὡς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἵνα ὀρχήσηται, καὶ ἵνα κιθαρῳδήσῃ, κηρύξῃ τε καὶ τραγῳδίας ὑποκρίνηται. οὐ γὰρ ἤρκει αὐτῷ ἡ ῥώμη, ἀλλ᾽ ἐδέετο καὶ ἐκστρατείας, ἵνα καὶ περιοδονίκης, ὡς ἔλεγε, γένηται. ἀλλὰ τί ἄν τις καθ᾽ ἕκαστον λέγοι τῶν ὑπ᾽ ἐκείνου πραττομένων; πάντα γὰρ ἁπλῶς, ὅσα οἱ τυχόντες ὑποκρίνονται, κἀκεῖνος ἔλεγέ τε καὶ ἔπραττε, καὶ ἔπασχε, πλὴν καθ᾽ ὅσον χρυσαῖς ἐδεῖτο ἁλύσεσιν. οὐ γὰρ ἔπρεπε ῥωμαίων αὐτοκράτορα σιδηραῖς δεῖσθαι. στρατιώτης δέ τις ἰδὼν αὐτόν ποτε δεδεμένον, ἠγανάκτησε, καὶ προσδραμὼν ἔλυσεν. ἕτερος δὲ, ἐρωτηθεὶς τί ποιοῖ

ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν.

ὅτι φαρμάκῳ ἀνεῖλε τὸν βρεττανικόν.

ὅτι καὶ τὴν μητέρα ἀνεῖλε.

ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα ἀπεπέμψατο, εἶτα καὶ ἀνεῖλε.

ὅτι σπόρον ἐγάμησε, καὶ πυθαγόρᾳ.

ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεκρίνατο, ὅτι τίκτει. τοῦτο γάρ τι ὑπεκρίνετο τότε. ἤρξατο δὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου διορύξαι, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ὀκνούντων. λαβὼν οὖν αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, εἶτα καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκῃ αὐτὸν μιμήσασθαι. αἷμα δὲ τοῖς πρώτοις ἐφαπτομένοις τῆς γῆς λέγεται ἀναβλύσαι, καὶ οἰμωγὰς καὶ μυκηθμοὺς ἐξακουσθῆναι, καὶ εἰδώλων γενέσθαι φαντασίαν πολλῶν. οὗτος πρῶτος καὶ τοῦ κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμοῦ, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀπέκτεινε κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ παλαιοτέρων συγγραφέων μαρτυρίας παράγων. ἕτεροι δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν ἡμέραν φασὶ τελειωθῆναι καὶ ἄμφω τοὺς ἀποστόλους, ἐν ἄλλῳ δὲ ἔτει καὶ ἄλλῳ. * μετὰ δὲ Πέτρον πρῶτος ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος ἐγένετο. ἔτι δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντος τοῦ Νέρωνος, Ἰουδαῖοι εἰς προῦπτον ἀπέστησαν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὸν Οὐεσπασιανὸν ἔπεμψε. καὶ οἱ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ δὲ καὶ οἱ Γαλάται βαρυνόμενοι ταῖς εἰσφοραῖς, ἔτι μᾶλλον ἐκ πλείονος, καὶ ἐφλέγμαινον. Γάϊος δὲ Ἰούλιος Οὐίνδιξ ἀνήρ, κατὰ τὸν πατέρα βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων, ὁρῶν τοὺς ὁμοφύλους Γαλάτας ὀργῶντας πρὸς ἀπόστασιν, δι' ὧν ἐδημηγόρησεν, ἠρέθισεν αὐτούς, καὶ ὤμοσαν πάντα ὑπὲρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ποιήσειν, καὶ ἑαυτὸν αὖ, εἰ ἄλλως ταῦτα πράξει, φονεύσειν. αὐτοκράτορα δὲ Γάλβαν τὸν Σερούιον τὸν Σουλπίκιον προεχειρίσατο, γένους ὄντα εὐπατριδῶν, καὶ τότε τῆς Ἰβηρίας ἄρχοντα. καὶ ὃς τὴν ἡγεμονίαν ἐδέξατο, οὐκ ἠθέλησε δὲ τὰς τῆς αὐταρχίας ἐπικλήσεις προσλαβεῖν τότε. τῆς δ' ἀποστασίας βραδυνομένης, ὁ Οὐίνδιξ ἑαυτὸν ἀπέσφαξε, τῶν μετ' αὐτοῦ στρατιωτῶν κινδυνευσάντων σφαλῆναι, καὶ πρὸς τὸ δαιμόνιον ἀγανακτήσας, ὅτι τοιούτου πράγματος ὀρεχθεὶς, τοῦ τὸν Νέρωνα καθελεῖν καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλευθερῶσαι, οὐκ ἐξετέλεσεν αὐτό. τοσαύτῃ γὰρ προθυμίᾳ πρὸς τοῦτο ἐχρήσατο, ὥστε τοῦ Νέρωνος διακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας ἐπικηρύξαντος τῷ τὴν κεφαλὴν αὐτῷ κομίσαντι τοῦ Οὐίνδικος, ἐκεῖνος ἔφη, ὅτι ὁ Νέρωνα ἀποκτείνας, καὶ τὴν ἐκείνου κομίσας μοι κεφαλήν, τὴν ἐμὴν ἀντιλήψεται κεφαλήν. ὁ δὲ Νέρων μαθών, καὶ τὸν Πετρώνιον, ὃν κατὰ τῶν ἐπαναστάντων μετὰ τῆς πλείονος προεπεπόμφει στρατιᾶς, μαθὼν τὰ τοῦ Γάλβα φρονήσαντα, οὐκέτ' οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν, ἀλλ' ἐβουλεύσατο τούς τε βουλευτὰς ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν πόλιν καταπρῆσαι, καὶ πλεῦσαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὑπειπών, ὅτι ἂν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλά τό γε τέχνιον ἡμᾶς ἐκεῖ διαθρέψει. μέλλοντος δὲ ταῦτα πράσσειν, ἡ βουλὴ τῆς περὶ τὸν Νέρωνα φρουρᾶς ἀνακαλέσασα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὸν μὲν πολέμιον ἀπέφηνε, τὸν δὲ Γάλβαν ἀνθείλετο αὐτοκράτορα. Νέρων δὲ ὡς ᾔσθετο, ὅτι ὑπὸ τῶν φυλάκων ἐγκαταλέλειπται, ἐσθῆτά τε φαύλην ἐνέδυ, καὶ ἐφ' ἵππον ἀνέβη βελτίονα αὐτοῦ, καὶ κατακαλυψάμενος ὅπως διαλάθῃ, μετὰ Ἐπαφροδίτου καὶ τοῦ Σπόρου νυκτὸς ἔφυγε. γνωρισθεὶς δὲ ὡς καὶ παρά τινος ἀπαντήσαντος αὐτῷ αὐτοκράτωρ προσαγορευθῆναι, τῆς ὁδοῦ ἀπετράπετο, καὶ εἰς καλαμώδη τόπον τινὰ κατεκρύφθη. ὁ δὲ δῆμος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ὑπερέχαιρε, καὶ τὴν πόλιν στεφανωμάτων ἐπλήρωσε, καί τινες καὶ πίλια ὡς ἐλευθερωμένοι ἐφόρουν, καὶ ἡ βουλὴ τῷ Γάλβᾳ τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἐψηφίσατο. ὁ δὲ ὅμιλος εἴς τε τὸν Νέρωνα ἀπέσκωπτε, καὶ συχνοὺς τῶν παρ' αὐτοῦ δυνηθέντων φονεύσαντες εἷλκον. ἐκεῖνον δὲ ζητοῦντες οἱ στρατιῶται καὶ ἄλλοι τινὲς πολλοί, καὶ γνόντες ὅποι ποτὲ ἦν, ἔπεμψαν ἐπ' αὐτὸν ἱππέας.

Νέρων πρῶτος ὁ διώκτης τῶν χριστιανῶν. Πέτρου καὶ Παύλου ἀναίρεσις. Λῖνος ἀρχιερεὺς Ῥώμης. ἀποστασία Οὐίνδικος.

ἀναίρεσις Νέρωνος.

ὁ δὲ

Imperator reſpondit, eum parturire. Partum enim tum repræſentabat. Cœpit etiam Iſthmũ perfodere: a quo cum homines abhorrerent, ſumpto ligone ipſe fodere cœpit, idemque ſuo exemplo facere cæteros coegit. Fertur autem ſanguis ebulliſſe, cum terra primùm tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus eſſe, & ſpectra multa apparuiſſe. Hic perſecutionis Chriſtianorum princeps, Petrum & Paulum principes Apoſtolorum interfecit, eodem tempore, ut Euſebius ex antiquorum teſtimonijs aſſerit. Nam alij eodem quidem die utrunque conſummatum eſſe tradunt, ſed anno diuerſo. * Poſt Petrum, primus pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Veſpaſianum contra Iudæos, qui iam apertè defecerant, miſit. Britanni quoque & Galli exactionibus grauari ſe, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaque C. Iulius Vindex ſenatorij ordinis, ut & pater fuerat, populares ſuos iam ante ad defectionem propenſos, magis etiam concionib. inſtigauit, iureiurando adactos, ſe pro ſenatu populoque Romano facturos eſſe omnia: & ipſum, ſi quid ſecus feciſſet, occiſuros. imperatorẽ uerò Seruiliũ Sulpiciũ Galbam deſignauit, uirũ patricium, tum Hiſpaniæ prætorẽ: ac is principatum quidem ſuſcepit, ſed imperij cognomentum aſſumere noluit. Cum autẽ defectio lentè procederet, Vindex præ dolore propter occiſos milites ſuos ſibi ipſi manus attulit, fortunæ iratus, quòd tam præclarũ facinus occidẽdi Neronis & populi Romani liberandi ad exitũ perducere non potuiſſet. Quod tanta alacritate ab eo ſuſceptũ fuit, ut cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui ſibi Vindicis caput attuliſſet, dixerit, ſe ei qui Neronis interfecti ſibi caput attuliſſet, ſuum caput uiciſſim daturũ eſſe. Nero uerò cum Petronium quoque, contra ſeditioſos cum maiori parte copiarũ præmiſſum, ad Galbam defeciſſe cognouiſſet: ſpe armorũ abiecta, in animo habuit, ſenatu occiſo, & urbe incenſa, nauigare Alexandriã. atque adiecit: Etſi imperio exciderimus, tamen illic ars nos alet. Quæ dum agitaret, Senatus eius præſidio auocato, caſtra ingreſſus, Neronem hoſtem iudicauit, & Galbam eius loco imperatorem creauit. Nero ubi ſe à ſatellitibus deſtitutum eſſe uidit, uili ueſte induta, & ſimili equo conſcenſo, tecta facie ne agnoſceretur, noctu cum Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obuio quodam imperator ſalutatus, uia declinata, in culmis ſe occultauit. Populus Romanus, cum diluxiſſet, gaudio exultans, urbem coronis impleuit: quidam etiam, ut in libertatem aſſerti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ imperatorem decent, Galbæ decreuit. Plebs Neronem & ſalibus inceſſit; & multos qui apud eum potentes fuerant, interemptos per uiam traxit. Milites & alij Neronem quęritantes, cum latebras indagaſſent, equites contra eum miſerunt.

Iſthmi perfoſsio.

Petri et Pauli ſupplicium.

Linus.

C. Iulius Vindex.

Seruilius Sulpicius Galba imperator deſignatur.

Petronius.

Neronis fuga & interitus.

Quos

Quos cum aduentare ſenſiſſet, comites iuſsit & ipſum & ſemetipſos occidere. Quibus non obſecutis, ingemuit. Deinde Sporum irrito conatu occidere aggreſſus: » Ego ſolus, inquit, nec » amicum habeo, nec inimicum. Cum iam in proximo eſſent equites, ictu ſibi illato: Proh » Iuppiter, inquit, quantus artifex pereo? Moribundum, & ęgrè ſpiritum trahentem, Epaphroditus planè confecit. Perijt menſe Iulio. Vixit annos triginta, menſes quinq;, dies uiginti. imperauit annos tredecim, menſes octo, biduo minus. Octauo eius imperij anno, primus poſt Marcum apoſtolum & Euangeliſtam Alexandriæ epiſcopus factus eſt Anianus.

Anianus Alexãdrinus.

Imperium Galbæ.

Galba poſt Neronis interitum, decreto ſibi à Senatu principatu, etiã Rufi copijs auctus, recepit animum: ſed Cæſaris appellationem non admiſit, nec Imperatoris nomen in ullis literis uſurpauit prius, quàm legati à Senatu adueniſſent. Eos qui ſub Nerone alios calumniati erant, aut falſis teſtimonijs oppreſſerant, ſupplicio affecit. Serui qui dominos dictis factis'ue læſerant, eis ad pœnam dediti: pecunię & poſſeſsiones, quas Nero donarat, repetitæ ſunt. Ab eodẽ ob crimen læſæ Maieſtatis in exilium miſſos, reuocauit: oſſa eorum qui ex imperatorio genere occiſi erant, in Auguſti monumentũ intulit, eorumq; ſtatuas repoſuit. Cæterùm cum A. Vitellium à Germanicis legionibus imperatorem ſalutatum eſſe audiuiſſet: L. Piſonem, adoleſcentem nobilem, modeſtum, prudentem, adoptatũ Cæſarem dixit. Id M. Saluius Otho ægrè ferẽs, quòd ipſe adoptatus non eſſet, ſeditionem mouit, XXX duntaxat militibus fretus. Nam cum Galbæ immolanti ſolus ex Senatoribus aſtans, aruſpicem inſidias ei portendi dicere audiſſet, ac monere ut domi maneret, nec uſq; progrederetur: ſtatim quaſi per aliam cauſam in caſtra decurrit, & à coniuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoq; perſuaſis, aut, ut rectius dicam, magnis pollicitationib. emptis, imperator ſtatim ſalutatus eſt. Quo Galba cognito, quoſdã in caſtra miſit, qui milites à ſententia dimouerent. Interea uerò miles quidã cum gladio cruẽto eum acceſsit, ac, Bono animo es, inquit, Imperator, Othonẽ enim occidi. Quod Galba credẽs, cũ in Capitoliũ ad rem diuinã faciendã properaret, in medio foro, peditũ & equitũ occurſu, ſenex, conſul, pontifex, Cæſar, imperator, multis inſpectantib. eſt trucidatus: caput eius conto præfixũ. Cum occideref, nihil aliud locutus » eſt, niſi: Ecquid mali feci? Perijt etiã Piſo, & alij multi. his peractis, milites capita illorũ in caſtra ad Othonẽ et in curiã attulerũt. Quib. cõſternati patres, lęticia ſimulata. Othoni omnia quę ad

A. Vitellius

L. Piſo.

M. Saluius Otho.

Galbæ cædes.

ὁ δὲ προσιόντας αὐτοὺς αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσι καὶ ἑαυτὸν καὶ σφᾶς ἀποκτεῖναι. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον, μέγα ἐστέναξεν. εἶτα τὸν Σπόρον αὖθις ἀνελεῖν θελήσας, καὶ μὴ δυνηθείς, ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρὸν ἔχω. « καὶ ἤδη πελασάντων τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπάταξεν, εἰπών, ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης ἀπόλλυμαι; διεχρήσατο « δ' αὐτὸν ὁ Ἐπαφρόδιτος προσκατασφάξας. ὁ μὲν οὖν οὕτω κατὰ τὸν Ἰούλιον ἐτελεύτησε μῆνα, βιοὺς ἔτη τριάκοντα πρὸς μησὶ πέντε καὶ ἡμέραις εἴκοσιν· ἀφ' ὧν ἦρξεν ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτώ, δυεῖν ἡμέραιν δέοντας. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ τῆς τούτου μοναρχίας ἔτει, πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Μάρκον Ἀνιανὸς γέγονεν.

Μοναρχία γάλβα καίσαρος.

Γάλβας δ' ἐπεὶ ὁ Νέρων διέφθαρτο, καὶ ἡ βουλὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐψηφίσατο, καὶ ὁ Ῥοῦφος αὐτῷ προσεχώρησεν, ἀνεθάρσησεν, οὐ μέντοι καὶ τὸ καίσαρος ἀνέλαβεν ὄνομα, πρὶν οἱ τῆς βουλῆς πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρότερον εἰς οὐδὲν γράμμα ἐνεγέγραφε. τοὺς δὲ συκοφαντήσαντάς τινας ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας, ἐκόλασε. καὶ οἱ δοῦλοι οἱ κατὰ τῶν δεσποτῶν πράξαντές τι ἢ εἰπόντες, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐπὶ τιμωρίᾳ παρεδόθησαν. καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τινὲς παρὰ τοῦ Νέρωνος εἰλήφεισαν, ἀπῃτήθησαν. τοὺς γὰρ ἐπ' ἐκείνου φυγαδευθέντας ὡς ἀσεβηκότας εἰς αὐτὸν κατήγαγε, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων εἰς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον μετεκόμισε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀνεκατέστησεν. οἱ δ' ἐν ταῖς Γερμανίαις στρατιῶται προσηγόρευσαν Αὖλον Οὐιτέλλιον, ἐπανέστησαν. ὁ οὖν Γάλβας τὴν ἐπανάστασιν πυθόμενος, Λούκιον Πίσωνα νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον ἐθετώσατο, καὶ ἀπέδειξε καίσαρα. ὁ δὲ Ὄθων ὁ Μάρκος ὁ Σάλβιος ἀγανακτήσας, ὅτι μὴ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Γάλβου ἐθετώθη, ἐπανέστη αὐτῷ, τριάκοντα μόνοις στρατιώταις ἐπερειδόμενος. ἐπεὶ γὰρ θύοντι τῷ Γάλβᾳ μόνος τῶν βουλευτῶν αὐτῷ παρεστὼς, καὶ τοῦ ἱεροσκόπου ἐπιβουλεύεσθαι αὐτὸν εἰπόντος ἤκουσε, καὶ παραινοῦντος οἴκοι μένειν, καὶ μηδαμῇ προελθεῖν, κατέδραμέ πῃ δῆθεν, ὡς ἐπ' ἄλλο τι εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπιών, καὶ ὑπὸ τῶν συνομωμοκότων αὐτῷ στρατιωτῶν εἰς τὸ τεῖχος εἰσήχθη, καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας προσεταιρισάμενος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκπριάμενος πολλαῖς ὑποσχέσεσι, παρ' ἐκείνων τε παραχρῆμα καὶ τῶν ἄλλων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. ὁ Γάλβας δὲ μαθὼν τὰ πρασσόμενα, ἔπεμψεν εἰς τὸ στρατόπεδόν τινας, ὡς μεταπείσοντας τοὺς ἐν αὐτῷ δυναμένους. κἀν τούτῳ στρατιώτης τις γυμνὸν τὸ ξίφος καὶ ᾑμαγμένον ἀνατείνων, προσῆλθεν αὐτῷ, φάσκων, θάρσει αὐτοκράτωρ, Ὄθωνα γὰρ ἀπέκτεινα. πιστεύσας οὖν ὁ Γάλβας, εἰς τὸ Καπιτώλιον ὡς θύσων ὥρμησε, καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες αὐτῷ καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, ἐκεῖ τὸν γέροντα, τὸν ὕπατον, τὸν ἀρχιερέα, τὸν καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα, πολλῶν ὁρώντων κατέκοψαν· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες, κοντῷ ἐνέπηξαν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐφονεύθη, τοῦτο μόνον εἰπών, « καὶ τί κακὸν ἐποίησα; ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ Πίσων, καὶ ἄλλοι συχνοί. καὶ πράξαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, τάς τε κεφαλὰς ἐκείνων ἀποτεμόντες, πρὸς τὸν Ὄθωνα αὐτὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ εἰς τὸ συνέδριον ἐκόμισαν, ὥστε οἱ βουλευταὶ καταπλαγέντες, χαίρειν τε προσεποιήθησαν, καὶ τῷ Ὄθωνι πάντα τὰ πρὸς τὴν

[illegible]

ἀναίρεσις γάλβα.

τὴν ἀρχὴν φέροντα ὑφεῖλεν. οὐκ ἐλάνθανε δέ, ὅτι αὐτὸς τὴν βουλὴν ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἀσελγέστερον καὶ πικρότερον τοῦ Νέρωνος ἄρξειν ἔμελλε. Γάλβας μὲν οὖν ζήσαντι ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσιν, ἄρξαντι δὲ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, τοιοῦτο τέλος ἐγένετο.

Αὐταρχία καίσαρος ὄθωνος.

Ὁ δὲ ὄθων μετέγνω μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, τῶν ἱερῶν αὐτῷ θύοντι πονηρῶν φανέντων, καὶ ἄλλων σημείων αὐτῷ γενομένων, ἀλλ᾽ οὐκ ἔχων ἐς τὴν ἀρχὴν ἅπαξ εἰσελθὼν εἶτα δῦναι, καὶ ἐμμένων αὐτῇ, καὶ δίκην δέδωκεν. Ἐν τούτοις δέ τις πλασάμενος νέρων εἶναι, ἐκ τῆς πρὸς τὸν νέρωνα ὁμοιότητος ἐμφερείας αὐτῷ, τὴν ἑλλάδα ὀλίγου πᾶσαν ἐτάραξε, καὶ χεῖρα κακούργων ἀνθρώπων ἀθροίσας, πρὸς τὰ ἐν τῇ συρίᾳ στρατόπεδα ὥρμησεν. ἐν κύδνῳ δὲ περαιούμενον αὐτὸν ὁ καλπούρνιος συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ ὄθων λάθρα πολλοὺς πρὸς τὸν οὐιτέλλιον ἐπὶ καταλλαγῇ ἔπεμψεν. ὡς δ᾽ οὐκ ἐπείθετο, πρεσβευτὰς ἀπέστειλε φανερῶς. ἐπεὶ δὲ ἀπεκρίνατό τι αὐτοῖς οὐιτέλλιος, ἀλλὰ κατέσχεν αὐτούς, ἔπεμψεν ὁ ὄθων ἰσχὺν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἡττήθη δὲ διὰ πολυαρχίαν, οὐ δι᾽ ἀσθένειαν, κἀκ τῆς ῥώμης δὲ ἐξωρμήθη, καὶ σὺν πρώτοις ἐξήγαγε, μέρος δέ τι τῆς δυνάμεως τῷ πρόκλῳ δούς, αὐτὸς ἀνεχώρησε, λέγων μὴ φέρειν μάχην ἀνθρώπων ἐμφύλιον ἰδεῖν. ὅθεν μαλακίαν αὐτοῦ καταγνόντες οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατάρχαι, οὐδὲν τῶν δεόντων ἔπραξαν, ἀλλ᾽ ἡττήθησαν, καὶ τοῖς τοῦ οὐιτελλίου ἐπεκηρυκεύσαντο, καὶ ἀνεμίχθησαν σφίσι. τῷ δὲ ὄθωνι ἤγγειλε ταῦτα ἱππεύς, καὶ ἀπιστούμενος, εἴθε, ἔφη, ταῦτα ψευδῆ καῖσαρ ἦν· καὶ εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. πεισθέντων δὲ ἐκ τούτου πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐχόντων ἀναμαχέσασθαι (οἵ τε γὰρ δορυφόροι συχνοὶ ἦσαν, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι προσῆσαν) καὶ ἱκετευόντων αὐτὸν, μήθ᾽ ἑαυτὸν μήτε σφᾶς προδοῦναι· πάντες γὰρ (ἔλεγον) ὑπὲρ σοῦ ἡδέως ἀποθανούμεθα· ὁ ὄθων, πολὺ δικαιότερον δεῖν, εἶπεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι, καὶ μὴ βούλεσθαι δι᾽ ἕνα ἄνδρα τὸν δῆμον τῶν ῥωμαίων στασιάζειν, καὶ τοσοῦτον ὄχλον ἀνθρώπων φθείρεσθαι. ταῦτ᾽ εἰπὼν, ἐς τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τινα τοῖς τε οἰκείοις καὶ τῷ οὐιτελλίῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπέστειλε, τά τε γράμματα ἅ τινες αὐτῷ κατ᾽ ἐκείνου ἐγεγράφεσαν, ἔκαυσεν, ὡς τὸ μηδένα ἐξ αὐτῶν φωραθέντα κινδυνεῦσαι· καὶ καλῶν ἕνα ἕκαστον τῶν παρόντων, ἠσπάζετο αὐτούς, καὶ ἐδίδου σφίσι χρήματα. κἀν τούτῳ ταραχῆς γενομένης στρατιωτῶν, ἐξῆλθε, καὶ καταπαύσας αὐτούς, οὐ πρότερον ἀνεχώρησε, πρὶν τοὺς ἀσφαλῶς ἄλλους ἀλλαχοῦ πέμψαι. καὶ οὕτως ἐπεὶ μηδὲν ἔτι ταραχῶδες ἐγένετο, ἑαυτὸν κατεχρήσατο· καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν, καί τινες αὐτῷ ἐπισφάξαν ἑαυτούς. τοῦτο τὸ τέλος τῷ ὄθωνι γέγονε, ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἐνενήκοντα, ὅθεν καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου συνεσκίασε. κάκιστα γὰρ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανεν. οἱ δὲ στρατιῶται εὐθὺς μὲν ἐταράχθησαν, καὶ ὑπ᾽ ἀλλήλων πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. ἔπειτα ὁμονοήσαντες, καὶ προσεχώρησαν τοῖς κεκρατηκόσιν.

Περὶ ψευδονέρωνος.

[illegible]

[illegible]

Ἀνὰρ

imperium pertinent, decreuerunt. Neque uerò obſcurũ erat, cum Senatui uim feciſſe, & petulantius atque acerbius ipſo Nerone imperaturum eſſe. Galba annos ſeptuagintaduos, dies tres et uiginti natus, imperij menſe nono, et die decimotertio, hunc exitum habuit.

Imperium Othonis.

OThonem, cum exta ſacrificanti parum fauſta eſſent, aliaq́ue ſigna apparuiſſent, perpetrati facinoris pœnituit: ſed imperio, quod ſemel ſuſceptum deponere non licebat, retento, pœnas dedit. Interea quidam ob liniamentorum corporis ſimilitudinem ſe Neronem eſſe profeſſus, totam penè Græciam conturbauit: & manu ſicariorum comparata, ad Syriacas legiones properauit. Sed eum Calpurnius in traiectu Cydni amnis comprehenſum interfecit. At Otho clàm multos ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetraſſet, apertè legatos miſit. Quos cum Vitellius nullo reſpõſo dignatus eſſet, atque etiam retinuiſſet: copijs terra mariq́ miſſis, nõ ex imbecillitate, ſed propter ducum multitudinem uictus, ipſe Roma cum primoribus egreſſus eſt: & parte militum Proclo data, receſsit, ſe pugnam ciuium inter ſe uidere poſſe negãs. Itaq́ milites & duces ignauiam eius perteſi, re malè geſta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nunciaſſet, atque is non crederet: Vtinam, inquit, Cæſar hæc falſa eſſent. ſeq́ ſtatim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ euentu non amplius dubitantes, denuò Martis aleam experiri parati eſſent (nam & ſatellites multi, & alij non pauci aderant) cumq́ rogarent, ne ſemetipſum & ipſos deſtitueret: ſe enim omnes libenter pro eo morituros: Otho, multo æquius eſſe dixit, unum pro omnibus, quàm multos pro uno perire: neq́ ſe commiſſurum, ut ob unum uirum populi Romani ſeditio oriretur, & tanta hominum multitudo interiret. His dictis, in conclaue ingreſſus, cum nonnulla ad ſuos, et ad Vitellium de ſuis ſcripſiſſet, literis ad ſe contra illum ſcriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, ſingulos ſalutauit, & pecunia donauit. Interea militum tumultu orto, exijt: eoq́ ſopito, non prius diſceſsit, quàm alios aliò in loca tuta miſiſſet. ac ita demũ, cum tranquilla eſſent omnia, ſeipſum interfecit. Milites cadauer eius ſepeliuerunt, multiquoq́ ſuper eo ſe iugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII uixiſſet, dies LXXXX imperaſſet, quo ætatem ſuperiorem impiè & ſceleratè actam obumbrauit, & uitam omnium flagitioſiſſimam morte honeſtiſsima decorauit. Poſt eius obitum, milites ſtatim tumultuati ſunt: & multis inuicem cæſis, gratia reconciliata ſe ad uictores contulerunt.

Pſeudonero.

Otho reconciliatione Vitellij deſperata, ſeipſum interfecit.

Otho uitã flagitioſam morte honeſta clauſit.

Vitellij

Vitellij imperium.

Romani cognito Othonis interitu (nam, ut antè dictum eſt, urbe aberat) Vitellium imperatorem deſignarunt. Cui mors Othonis in Gallijs uerſanti nunciata eſt, ubi eum uxor cum filiolo ſex annos nato conuenit, quem pro ſuggeſto Germanicũ & Cæſarẽ deſignauit. Iam cum diuinationib. deditus eſſet, nec ſine ijs uel minima ſuſciperet, tum aſtronomos, pòſt etiam ariolos pepulit, certo die pręfinito, intra quem tota Italia excederent. Qui noctu uiciſſim ſchedis propoſitis ei denunciarunt, ut intra eum diem è uita excederet, quo exceſſit. Cum autem luxui & laſciuiæ deditus, & à prima ætate in cauponis, foro alcatorio, ſaltationibus & aurigationib. uerſatus eſſet, & infinita in eas res pecunia inſumpta, multum ęris alieni feciſſet, tum aucto luxu inſolentius ſe geſſit, maioresq́ ſumptus fecit. Maximã diei partem, & noctu quoq́, ſe citra ullam ſatietatẽ ingurgitando, & ſubinde quæ ingeſſerat, reuomẽdo, ut ſolo cibariorũ tranſitu ali uideretur: quæ res efficiebat, ut perpetuam crapulam tolerare poſſet, cum eius compotores peſsimè haberẽt. E quo numero cum quidam propter morbum per aliquot dies à ſodalitate abfuiſſet, ſe omnino periturum fuiſſe dixit, niſi ægrotaſſet. Nec totum tempus imperij eius quicquã aliud fuit, niſi ebrietas & commeſſationes. Quis autem ſingula commemoret, cum inter omnes cõſtet, eum imperij ſui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarũ in cœnas inſumpſiſſe. Sæpè etiam apud alios conuiuatus eſt: eodemq́ die alius ei ientaculũ, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria poſt cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. Inter hæc uitia uirtutes ei non defuerunt. Monetam enim ſub Nerone, Galba, Othone percuſſam retinuit, imaginibus eorum nihil offenſus. & quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neq́ cuiquam quicquam eripuit: neque ea quæ ex contributionib. debebãtur exegit, neq́ cuiuſq́ bona publicauit: paucis dũtaxat Othonianæ factionis occiſis, neq́ tamen eorum bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occiſi fuerant, ea reſtituit omnia, quę adhuc in publico reperiebantur. Neq́ teſtamenta aduerſariorum, qui in bello ceciderant, reprehendit. Vetuit, ne ſenatores & equites in arena pugnarent, aut in orcheſtra ſe ſpectandos pręberent: atq́ ob hęc laudabatur. Nunciato motu Iudaico, in magno terrore fuit, cùm ob alia prodigia, tum quòd luna bis defeciſſe præter ſolitũ uidebatur, & quarto & ſeptimo die obſcurata. Simul etiam duo ſoles uiſi, alter ab occaſu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robuſtus. Motus illius hæc ratio fuit. Veſpaſianus in Iudęa degens, quò eum à Nerone propter Iudæorum defectionem miſſum fuiſſe iam diximus, filium Titum ad Galbam ſalutandum miſit.

Aſtrologi Vitellio dicũt dicunt.

Intemperãtia Vitellij.

Vitellij uirtutes.

Prodigia.

Veſpaſianus imperiũ capeſſit.

Ἀνάρρησις Οὐϊτελλίου καίσαρος.

Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ πάθος μαθόντες τοῦ Ὄθωνος (ἀπεδήμει γὰρ τοῦ ἄστεος, ὡς προείρηται) αὐτοκράτορα τὸν Οὐϊτέλλιον ἀνηγόρευον. ὄντι δ' ἐν τῇ Γαλατίᾳ, ὁ θάνατος ἠγγέλθη τοῦ Ὄθωνος. ἦλθε δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον, ὃ καὶ ἐπὶ βήματος γερμανικόν τε καὶ αὐτοκράτορα ἐπωνόμασεν ἑξέτες ὄν. φιλόμαντις δὲ ὑπάρχων, καὶ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσσων ἄνευ αὐτῶν, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γόητας ἐξήλασε, προαποδοὺς σφίσιν ἐν ᾗ δεῖ ἡμέρᾳ ἐξ ἁπάσης ἐκχωρῆσαι τῆς Ἰταλίας. κἀκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες γράμματα, ἀντιπαρήγγειλαν αὐτῷ ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησεν. ἦν δὲ τρυφῇ τε καὶ ἀσελγείᾳ προσκείμενος, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦτος ὢν οἷος περὶ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ κυβευτήρια, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς, καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐσπουδακέναι. καὶ ἀμύθητα εἰς τὰ τοιαῦτα ἀναλίσκων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανειστὰς πολλοὺς ἔσχε. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὕβριζε, καὶ τό τε τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖστον, τό τε τῆς νυκτὸς ἐν δαπάναις ἀπλήστως ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ διόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' ὧν καὶ αὐτὸς κραιπαλᾶν ἠδύνατο. οἱ δὲ συνδειπνοῦντες αὐτῷ πάνυ κακῶς ἀπηλλάσσοντο. ὅθεν τις τῶν αὐτῶν νοσήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς τοῦ συσσιτίου ἀπολειφθεὶς, εἶπεν, ὅτι εἰ μὴ ἐνόσησα, πάντως ἂν ἀπωλώλειν. καὶ ἐγεγόνει ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μέθαι τε καὶ κῶμοι. καὶ τί ἄν τις καθ' ἕκαστα αὐτὸν καταλέγοι; ὁπότε πρὸς πάντων ὡμολόγηται, δύο μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνῳ εἰς τὰ δεῖπνα αὐτὸν δεδαπανηκέναι. πολλάκις δὲ καὶ παρ' ἄλλοις εἱστιᾶτο, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄλλοι μὲν ἀκρατίσασθαι παρεῖχον αὐτῷ, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, καὶ ἕτεροι μετὰ δεῖπνά τινα λεγόμενα παραμύθια. οὕτω δὲ βιοὺς, οὐκ ἄμοιρος ἦν παντάπασι καὶ καλῶν ἔργων. τό, τι γὰρ ἐπὶ Νέρωνος, καὶ τὸ ἐπὶ Γάλβα, τό τε Ὄθωνος νόμισμα ὑπάρχον, οὐκ ἀγανακτῶν ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν· καὶ ὅσα τισὶν ἐδεδώρηντο, ἐφύλαξε, μηδὲ ἕνα μηδενὸς ἀφελόμενος. καὶ οὔτε τὰ ἐκ τῶν συντελειῶν ὑποφληθέντα ἀπῄτησεν, οὔτε οὐσίαν τινὸς ἐδήμευσεν, ὀλίγους μὲν πάνυ τῶν τὰ Ὄθωνος πραξάντων ἀπέκτεινε, μηδὲ τὰς ἐκείνων μέντοι οὐσίας τοὺς προσήκοντας σφῶν ἀφελόμενος. καὶ τοῖς οἰκείοις δὲ τῶν πρότερόν ποτε θανατωθέντων ἐδωρήσατο πάντα, ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ εὕρηντο. ἀλλ' οὐδὲ τὰς διαθήκας τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων, ᾐτιάσατο. ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μονομαχεῖν, ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. καὶ διὰ ταῦτα ἐπῃνεῖτο. ἐπὶ τούτοις ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐν Ἰουδαίᾳ κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασις. καὶ δεινῶς κατέδεισε δι' αὐτὴν, ἄλλων τε συμβάντων σημείων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ τὸ καθεστηκὸς δὶς ἐκλελοιπέναι δοξάσης. καὶ γὰρ τετάρτῃ καὶ ἑβδόμῃ ἐσκιάσθη. ἡλίους τε ἅμα τότε δύο εἶδόν τινες, τὸν μὲν ἐκ τῶν ἀνατολῶν, τὸν δὲ ἐκ τῶν δυσμῶν, τὸν μὲν ἀσθενῆ καὶ ὠχρόν, τὸν δ' ἐξ ἀνατολῶν ἰσχυρόν. ἐπράχθη δὲ τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὧδε. Οὐεσπασιανὸς ἐν Ἰουδαίᾳ διατρίβων (ὡς γὰρ ἤδη εἴρηται, παρὰ Νέρωνος ἦν ἐκπεμφθεὶς διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀποστασίαν) τῷ μὲν Γάλβᾳ αὐταρχήσαντι τὸν υἱὸν ἔπεμψε Τίτον, προσεροῦντα αὐτόν.

ὡς δὲ ἦν ὀφειλέτης.

ἴσως ἰουδαϊσμοὺς ἦν [illegible]

Tito ἐπειδὴ

Οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται.

ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Τίτου, ἐπεὶ καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει τὴν τοῦ Οὐιτελλίου καὶ τοῦ Ὄθωνος ἐπανάστασιν, πρὸς μοναρχίαν καὶ αὐτὸς ὡρμήθη, κατὰ τὸν Δίωνα. ὡς δ' ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ τῆς ἁλώσεως ἱστορίᾳ φησίν, οἱ μετ' αὐτοῦ στρατιῶται μαθόντες τοὺς μὲν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ Γαλάτας στασιάσαντας, Γάλβαν προχειρίσασθαι αὐτοκράτορα, τοὺς δ' ἐν Γερμανίᾳ στρατευομένους αἱρεθῆναι τὸν Οὐιτέλλιον, τοὺς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προχειρίσασθαι Ὄθωνα, καὶ αὐτοὶ τὴν μοναρχίαν τῷ σφετέρῳ στρατηγῷ ἐψηφίσαντο, καὶ παρακροτήσαντες ἀλλήλους, ἀνηγόρευσαν τὸν Οὐεσπασιανὸν αὐτοκράτορα, καὶ σώζειν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν παρεκάλουν. ἀρνουμένου δ' ἐκείνου, οἱ μὲν ἡγεμόνες προσέκειντο, οἱ δὲ στρατιῶται περιχυθέντες ξίφεσιν, ἀνελεῖν ἠπείλουν αὐτόν. πείθεται οὖν, καὶ πρῶτον τῷ τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου ἰθύνοντι ἐπιστέλλει περὶ τῶν κατ' αὐτόν, ὃς εὐθὺς ἀνηγόρευσεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. Οὐεσπασιανὸς δὲ τοῦτο μαθών, τὸν μὲν τῆς Συρίας ἡγούμενον Μουκιανὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν Οὐιτέλλιον ἐκπέμπει. ὅτε καὶ τὸν Ἑβραῖον Ἰώσηπον, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος τοῦ Νέρωνος αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάῤῥησε, δεσμώτην ὄντα ἔτι παρ' αὐτῷ, καὶ αἰχμάλωτον, κελεύσας πρὸς ἑαυτόν, οἷα προμαντευσάμενον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν λυθῆναι ἐκέλευσε. τοῦ δὲ Τίτου παρὰ τῷ πατρὶ Οὐεσπασιανῷ δίκαιον εἰπόντος, καὶ τὸ ὄνειδος ἐξ ἴσου αὐτοῦ ἀφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ· τοῦτο δ' ἐγίνετο, εἰ μὴ λυθείη τὰ δεσμά, ἀλλὰ διακοπείη, ὃ ἐπὶ τῶν μὴ δεόντως δεθέντων πέπρακται· συνευδοκήσαντος καὶ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ, καὶ πέλεκυν λαβών τις διέκοψε τὴν ἅλυσιν. ὁ γὰρ Ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστόρησε, χρησμόν τινα ἐν γράμμασιν ἱεροῖς εὑρηκώς, δηλοῦντα ὡς ἄρξει τις ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν τῆς οἰκουμένης, διὰ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ στάσεις, καὶ τῶν ἐκεῖ βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἀλλαγάς, εἰς τὸν Οὐεσπασιανὸν τέως ἀνέλαβε τὸν χρησμόν, καὶ εἰς τὸ κράτος προεμαντεύσατο. τούτου δὲ τοῦ χρησμοῦ μέμνηται καὶ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ Ῥωμαϊκῆς. δικαιότερον δ' ἄν, ἢ ἀληθέστερον μᾶλλον νομισθείη, τὸ ἐπὶ τὸν σωτῆρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν χρησμὸν ἐκληφθῆναι. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, κατὰ τὸν χρησμόν, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους μόνης, πολὺ δὲ τῆς οἰκουμένης ἦν, ὃ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἦν ἐκτός. ὁ δὲ Κύριος συμπάσης τῆς οἰκουμένης ἐβασίλευσέ τε καὶ βασιλεύει, ᾧ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐῤῥέθη, αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. Οὐεσπασιανὸς δὲ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ὥρμησεν, ἔνθα καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης εὐαγγέλια ἧκεν αὐτῷ, ὡς Οὐιτέλλιος μὲν ἀπεσφάγη, αὐτὸς δὲ αὐτοκράτωρ ὑπό τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἀνηγορεύθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δομετιανὸς εἰς ἡγεμονίαν προήχθη μέχρι τῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀφίξεως. ὁ δὲ τοῦ Οὐιτελλίου θάνατος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο. ἤδη οἱ Οὐεσπασιανοῦ στρατιῶται πεπλησιακότες ἦσαν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐν αὐτῇ εἰσβαλόντες, οὐδὲν ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐκ ἐποίησαν. τῆς δὲ πόλεως πορθουμένης ὁ Οὐιτέλλιος φοβηθείς, χιτωνίσκον τι ῥακώδη περιβαλλόμενος, ἐς οἴκημα σκοτεινόν, ἐν ᾧ κύνες ἐδέδεντο, κατεκρύφθη, διανοούμενος νύκτωρ ἐς τὴν Ταρρακίνην πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀποδρᾶναι. ἀναζητήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αὐτόν, συνέλαβον φορυτοῦ πεπλησμένον καὶ αἵματος (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύμαντο) καὶ τὴν ἐσθῆτα περιῤῥήξαντες αὐτοῦ, καὶ εἰς τοὐπίσω τὼ χεῖρε δεσμεύσαντες, χοινίον τε περιθέντες αὐτῷ περιαυχένιον, οἱ μὲν ἐῤῥάπιζον, οἱ δὲ τὸ γένειον ἔτιλλον, πάντες δὲ ἔσκωπτον τά τε ἄλλα, καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ. αἰσχυνόμενον δ' ἐπὶ τούτοις, καὶ

Ἣν ὁ Ἰώσηπος πρὸς Οὐεσπασιανόν, ὡς ἄρξοι.

Ὅπως κακῶς ἀπέθανεν ὁ Οὐιτέλλιος αὐτοκράτωρ.

Tito autẽ reuerſo (nam in uia ſeditionẽ Othonis & Vitellij didicerat) & ipſe (ut Dion refert) regnum affectauit. Ioſepho uerò autore, in excidio Iudaico, milites eius cum audiſſent, à Gallis Europæis Galbam per ſeditionem Imperatorem eſſe creatum, à Germanicis legionibus Vitelliũ, à Romanis Othonem: ipſi quoque ſuo duci imperium decreuerunt: atque a lijs alios concitantibus, Veſpaſianum Imperatorem ſalutarunt: hortati, ut periclitanti Reipublicæ ſubueniret. Refraganti, tribuni inſtiterunt: & milites ſtrictis enſibus circumſtantes, mortem ſunt minati. Paret igitur: & primùm ad Aegypti prætorem ſcribit, quo loco res ſuæ ſint: à quo ſtatim ſalutatus eſt Imperator. Deinde Mutianum Syriæ prętorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Ioſephum Hebræum, quem, uiuente adhuc Nerone, Imperatorem ſe appellare auſum, captiuum adhuc in uinculis tenebat, ob eam diuinationem ſolui iuſsit. Tito uerò hortãte, ut ei unà cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum uincula non ſoluebantur, ſed diſſecabantur: atq; in eos uſurpabatur, qui per iniuriam uincti eſſent) approbante Veſpaſiano, quidam ſecuri cathenam diſſecuit. Ioſephus enim (ut ipſe narrat) quum in ſacris literis oraculum reperiſſet, fore ut quidam ex Iudæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum ſeditiones, & Imperatorum frequẽtes mutationes, ad Veſpaſianum retulit, eiq; uaticinatus eſt imperium. Eius oraculi meminit etiam Appianus hiſtoriæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac ueriſsimè id oraculum de ſeruatore humani generis, Domino Ieſu Chriſto, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Veſpaſianus imperauit: ſed Romanis prouincijs duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. At Dominus toti orbi dominatus eſt, & dominatur. cui à patre dictum eſt: Petito à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam fines terræ. Veſpaſiano Alexandriam profecto, Roma nuncij uenerunt de cæde Vitellij: & ut ipſe à ſenatu populoq; Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principatum in eius aduentum tenere iuſſus eſſet. Vitellius autem hoc modo perijt. Veſpaſiani milites, cum prope Romam, atq; in ipſam urbem ueniſſent, nullo uiolentiæ genere abſtinuerunt. Cum autem urbs uaſtaretur, Vitellius ſibi metuens, induta pannoſa tunicula, in obſcuram domunculam, ubi canes alligati erant, ſe abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites uerò eum repertum, illuuie & ſanguine plenum (nam à canibus morſus fuerat) lacerata ueſte, manibus poſt tergum reuinctis, & laqueo collo iniecto, partim colaphis ceciderunt, partim barbam euellerunt: omnes uerò luxum ei opprobrarunt. Ob quæ uerecundantem, & humum

Oraculum Ioſephi, ad Veſpaſianum accommodatum.

Vitellij interitus.

Ab eo tẽpore ſe inuiſum illis facta ſua ægrè ferentibus eſſe ratus, gladiũ etiam in urbe geſtauit: & homines ſuſpectos inter ſe commiſit, ne conſentirent, cum unoquoq; tanq; fidiſſimo de cæteris colloquens, donec eius conſilio perſpecto, eum inſidiatoribus condonarũt. Cum ſenatores ob quoſdã non condemnatos in metu eſſent: Protogenes quidam, ſæuiſſimorum Caij mandatorũ miniſter, duos circumferre libellos ſolitus, quorũ alterum enſem, alterũ pugionem uocabat, curiam ingreſſus: cum omnes ei dexteras porrigerẽt ſcilicet, toruo uultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, ſalutare audes, Imperatori tam infenſus? Quo cæteri audito, ſenatorem illum diſcerpſerunt. Ea re delectatus Caius, ſe recõciliatum eſſe ſenatui dixit. Omnibus ei aſſentantibus, & alijs Heroẽ, alijs Deũ appellantibus, in magnã incidit inſaniam. Nam prius etiam humana conditione maior haberi uolebat, & ſe Iouem eſſe, & cum Luna rem habere iactabat, eaq; de cauſa potiſſimùm ſe cõſuetudine ſororum uti profitebatur, & deorum dearumq; omniũ perſonas agebat. Fiebat Iuno, Diana, Venus, & pro nominũ mutatione habitũ quoq; mutabat. Proinde aliàs effœminatus cernebatur, craterẽ & thyrſum geſtans: aliàs uirilis, claua & leonina pelle ornatus: aliàs imberbis, aliàs barbatus, & tridentẽ ſuſtinebat, & fulmen uibrabat, & uirginem uenatricẽ referebat. atq; iterum muliebrem habitum omnibus aſcititijs & appoſititijs rebus exquiſitè repręſentabat, ac quiduis potius q̃ homo imperator uideri malebat. Cum igitur aliquando Iouis habitu in ſublimi ſella ius diceret: Gallus quidam eo uiſo riſit. & à Caio rogatus, Quis ei eſſe uideretur? reſpondit, magnum delyramentũ, nihil graue paſſus. Nã cum ſutor eſſet, negligebatur. Salutauit paucos. cæteris, etiã ſenatoribus, manum aut pedem porrexit adorandũ. Cum omnes ei adularentur, aliquãdo ad L. Vitellium, uirum nobilem & cordatum, dixit, ſe cum Luna rem habere: eumq; rogauit, an deæ congreſſum uidiſſet? Is uerò humũ intuens inſtar admirantis, exigua & tremula uoce: Vobis, inquit, diuis duntaxat domine, inuicẽ intueri fas eſt. In eam porrò inſaniam Caius uenit, ut ab Aſianis Mileti templum ſibi iuberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipſe in palatio ſibi extruxit, alterum à ſenatu ei decretum eſt, & ædificatum. Cum Ioue expoſtulabat, quòd Capitoliũ præoccupaſſet. Imagines ſuas quò uis terrarum miſſas adorari iuſſit. Templũ Hieroſolymitanũ in ſuã ędem commutauit, ut Caij noui illuſtris Iouis appellaret: quãuis hoc Ioſephus in ſuis Antiquitatib. diſſimularit. eaq; res Iudaicæ defectionis initiũ fuit. Sacerdotes ſibi multos legit, & ipſe ſibi immolauit. Machinis quibuſdã tonitrib. tonitrua, fulgurib. fulgura regeſſit. cõtra fulmina lapides eſt eiaculatus, illud Homericũ ſubinde uſurpãs: Tollito me, uel ego te. Sub hoc Cęſare Pilatus, ut Euſebius ex Olympiadũ ſcriptorib. refert, in tantas calamitates incidit, ut diuina uindicta urgente, ma nus

Protogenes gladius & pugio.

Caius in omnes mutatur deos.

Galli ſutoris libertas

L. Vitellij prudens ſimulatio.

Caij noui illuſtris Iouis templum.

Caius Salmoneum imitatur.

Caſsius Chærea & Cornelius Sabinus Caium tollunt.

ἐξ ἐκείνου δὲ μισεῖσθαι νομίζων, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς πραττομένοις ἐκείνοις, ὑπώπτευε σφᾶς, καὶ ξίφος ἐν τῇ πόλει περιεζώννυτο, καὶ συνέβαλλεν αὐτοὺς ἀλλήλοις, ὅπως μὴ συμφρονῶσι, κατὰ μόνας ἑκάστῳ ὡς πιστοτάτῳ διαλεγόμενος περὶ τῶν λοιπῶν, μέχρις οὗ συνιδόντες τὸ ἐπιχείρημα, προσέκειντο αὐτοῦ τοῖς ἐπιβουλεύουσι. τῶν δὲ βουλευτῶν ὅτι μὴ κατεψηφίσαντο τινῶν, περιφόβων ὄντων, Πρωτογένης τις πρὸς τὰ χαλεπώτατα τῶν Γαΐου ὑπουργῶν, ὃς καὶ βιβλίδια δύο περιέφερεν, ὧν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δὲ ὠνόμαζεν ἐγχειρίδιον, ἐσῆλθεν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ πάντων δεξιουμένων αὐτόν, ὡς εἰκός, δριμύ τι προσέβλεψεν ἐς Σκριβώνιον Πρόκλον, εἰπών, καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν οὕτω τὸν αὐτοκράτορα; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ παρόντες, περισχόντες τὸν συμβουλευτήν, διεσπάσαντο. ἐφ' ᾧ ἡσθεὶς ὁ Γάϊος, καὶ ἔφη καταλλάχθαι αὐτοῖς. ὑποπεσόντων δὲ αὐτῷ, καὶ τῶν μὲν ἥρωα, τῶν δὲ θεὸν ἀποκαλούντων, δεινῶς ἐξεφρόνησεν. ἠξίου μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον νομίζεσθαι, καὶ τῇ σελήνῃ συγγίνεσθαι, καὶ Ζεὺς εἶναι ἐπλάττετο, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα ταῖς ἀδελφαῖς προεφασίζετο μίγνυσθαι, καὶ πάντας θεοὺς ὑπεκρίνετο, καὶ τὰς θηλείας αὐτάς. καὶ Ἥρα καὶ Ἄρτεμις καὶ Ἀφροδίτη ἐγίνετο, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων μετάθεσιν καὶ πᾶν τὸ σχῆμα μετημείβετο, ὥς ποτε μὲν θηλυδρίαν ὁρᾶσθαι αὐτόν, καὶ κρατῆρα καὶ θύρσον φέρειν, ποτὲ δὲ ἀρρενωπόν, καὶ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν ἐνημμένον· καὶ αὖθις λειογένειον, ἢ πωγωνίαν δείκνυσθαι, τρίαιναν ἐκράτει, καὶ αὖ τὸν κεραυνόν. παρθένον τε κυνηγετικὴν ὡμοιοῦτο, καὶ ἐγυναικίζετο αὖθις, καὶ τῇ στολῇ καὶ τοῖς προσθέτοις καὶ περιθέτοις ἀκριβῶς ἐπισκευαζόμενος, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος δοκεῖν αὐτοκράτωρ ἐθέλων. καί ποτε ἰδών τις αὐτὸν ἀνὴρ Γαλάτης ἐπὶ δίφρου ὑψηλοῦ ἐν εἴδει Διὸς χρηματίζοντα, ἐγέλασε. μαθὼν δὲ τοῦτο, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἤρετο, τί σοι δοκῶ εἶναι; κἀκεῖνος, μέγα παράληρημα ἔφη, καὶ οὐδὲν ἔπαθε δεινόν. παρημελεῖτο γὰρ σκυτοτόμος ὤν. ἠσπάζετό τε βραχεῖς, τοῖς δ' ἄλλοις καὶ τῶν βουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ὤρεγε προσκυνεῖν. πάντες δὲ αὐτὸν ἐκολάκευον. καί ποτε τὸν Λούκιον Οὐιτέλλιον ἄνδρα εὐγενῆ καὶ φρόνησιν ἔχοντα ἤρετο, τῇ σελήνῃ μίγνυσθαι λέγων, εἰ ὁρῷ τὴν θεὸν συνοῦσαν αὐτῷ. ὁ δὲ κάτω νεύων, οἷα δὴ τεθηπώς, καὶ βραχύ τι φθεγξάμενος καὶ ὑπότρομον, ὑμῖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς, δέσποτα, μόνοις ἀλλήλους ὁρᾶν ἔξεστιν. οὕτω δὲ ἐξεμάνη ὁ Γάϊος, ὡς καὶ τοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τέμενος ἑαυτῷ ἀναγκάσαι κατασκευάσαι κατὰ τὴν Μίλητον, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δύο ναοὶ αὐτῷ ἱδρύθησαν· τὸν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῷ παλατίῳ ἐτεκτήνατο, ὁ δ' ὑπὸ τῆς βουλῆς αὐτῷ ἐψηφίσθη καὶ ᾠκοδομήθη. ἐπεγκάλει δὲ καὶ τῷ Διί, ὅτι τὸ Καπιτώλιον προκατέλαβε, καὶ ἀγάλματα δὲ ἑαυτοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀπέστελλε, προσκυνεῖσθαι ταῦτα κελεύσας. τὸν δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν εἰς οἰκεῖον ἱερὸν μεθαρμόζει, ἵνα Διὸς ἐπιφανοῦς νέου χρηματίζῃ Γαΐου, εἰ καὶ ὁ Ἰώσηπος τοῦτο σιωπᾷ ἀρχαιολογῶν. ὅθεν καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἐπανάστασις ἔσχηκε τὴν ἀρχήν. ἱερέας τε πολλοὺς ἑαυτῷ κατεστήσατο, καὶ αὐτὸς δὲ ἑαυτῷ ἱερᾶτο. ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντεβρόντα, καὶ ταῖς ἀστραπαῖς ἀντήστραπτε. καὶ ὁπότε κατέπιπτε κεραυνός, λίθους ἀντηκόντιζεν, ἐπιλέγων ἐφ' ἑκάστῳ τὸ τοῦ Ὁμήρου, ἤ μ' ἀνάειρ' ἢ ἐγὼ σέ. ἐπὶ τούτου ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ τῶν τὰς ὀλυμπιάδας συγγραψάντων αὐτὸν ἀναλεξάμενος ταῦτα λέγων, ὅτι τοιαύταις περιέπεσε συμφοραῖς ὁ Πιλᾶτος, ὡς ἀναγκασθῆναι ἑαυτοῦ γενέσθαι αὐτόχειρ,

περὶ πρωτογένους καὶ τῶν αὐτοῦ βιβλίων.

οἷον ἐμάνη μανίαν ὁ γάϊος.

περὶ τοῦ γαλάτου σκυτέως καὶ παρρησίας.

ὅτι αὐτὸν ὁ λούκιος ἐμφρόνως ἐκολακεύσατο.

ὅτι ἀνέστη ὁ γάϊος ναὸς αὐτῷ ἐν μιλήτῳ, καὶ ἐν ῥώμῃ, καὶ ἐν ἱεροσολύμοις.

περὶ τοῦ πιλάτου.

θιάσας δίκας μετελθούσης αὐτόν. ὡς οὖν πάντα τρόπον ἐξυβρίζετο (ἀπαριθμεῖν γὰρ τὸ κατ' ἕκαστον πολλῆς ἂν εἴη λέσχης καὶ ἀηδίας) ἐπεβούλευσαν αὐτῷ Κάσσιός τε Χαιρέας, καὶ Κορνήλιος Σαβῖνος. συνώμοσαν μὲν γὰρ πλείονες, καὶ συνῄδεσαν τὸ πραττόμενον καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες· καὶ ὅσοι δὲ οὐ συνώμοσαν, γνόντες οὐκ ἐξήνεγκαν, καὶ ἄσμενοι εἶδον αὐτὸν ἐπιβουλευόμενον. ἐπεβουλεύθη δὲ διὰ τὴν ὑπερβολήν. ὁ γὰρ Χαιρέας καὶ ὁ Σαβῖνος ἐπὶ τοῖς γινομένοις αἰσχροῖς ἀλγοῦντες, ὅμως ἐκαρτέρουν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. ὡς δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γάιος καὶ ὀρχήσασθαι, καὶ τραγῳδίαν ἠθέλησεν ὑποκρίνασθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἑορτὰς τρεῖς ἡμέρας προήγγειλε, τηρήσαντες αὐτὸν ἐκ τοῦ θεάτρου ἐξερχόμενον, ἐν στενωπῷ τινι περισχόντες ἀπέκτειναν. καὶ πεσόντος, οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀπέσχετο, ἀλλὰ καὶ νεκρὸν αὐτὸν κατετίτρωσκον. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτίκα ἀπέσφαξαν. Γάιος μὲν δὴ ταῦτα ἐν τρισὶν ἔτεσι καὶ μησὶν ἐννέα καὶ ἡμέραις ὀκτὼ καὶ εἴκοσι πράξας, ἔργοις αὐτοῖς ὡς οὐκ ἦν θεὸς ἔγνωκεν. ὡς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ διηγγέλθη, πλὴν ὀλίγων τῶν συναλγούντων αὐτῷ, πάντες ἔχαιρον, μεμνημένοι καὶ τοῦ λεχθέντος ποτὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὅτε ὀργισθεὶς τῷ δήμῳ, ἔφη, εἴθε ἕνα αὐχένα εἴχετε. καὶ ἐπιλέγοντες, ὅτι σὺ μὲν ἕνα ἔχεις αὐχένα, ἡμεῖς δὲ χεῖρας πολλάς. διαθεόντων δὲ τινῶν ὀλίγων καὶ θορυβούντων, βοώντων τε τίς Γάιον ἀπέσφαξεν; Οὐαλέριος Ἀσιατικὸς ἀνὴρ ὑπατευκὼς, ἀνελθὼν ἐς ἐπίοπτον χωρίον, καὶ ἐκβοήσας, ἔφη, εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἤμην ἀπεκτονώς. καὶ οὕτω καταπλαγέντες οἱ θορυβοῦντες, ἡσύχασαν.

ἐπιβουλὴ κατὰ Γαΐου.

θάνατος Γαΐου.

manus ſibi afferre cogeretur. Poſtquam igitur omni furoris genere fuit percitus (nam enumerari ſingula ſine magnis nugis magnaq́ꝫ moleſtia non queunt) inſidiati ei ſunt Caſſius Chærea, & Cornelius Sabinus. plures uerò in eum coniurarunt, & quid ageretur etiam familiares eius non ignorabãt: & qui nõ coniurarãt, rem intellectam nec prodiderũt, & eum inſidijs appeti haud moleſtè tulerunt. Eſt autem, dum ſpectaculum ederet, appetitus. nam Chęrea & Sabinus, quamuis flagitia illa ægrè ferrent, tamen quinq́ꝫ adhuc dies ſe continuerunt. Vt uerò ipſe Caius & ſaltare & tragœdiam agere uoluit, eaq́ꝫ de cauſa alterum triduum denũciauit: obſeruatum, dum theatro egrederetur, & in angiportu quodam circumuentum occiderũt. Cum cecidiſſet, nemo qui aderat ſibi temperauit, quo minus etiam mortuum conuulneraret. Etiam uxor eius & filia ſtatim ſunt occiſæ. Hæc cum tribus annis, menſibus nouem, & diebus octo egiſſet, re ipſa cognouit, ſe non eſſe Deum.

Mors eius nunciata paucis luctum, omnibus lætitiam attulit, dicti eius recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: Vtinam populus Romanus unam ceruicem haberet. Tum igitur populus Romanus dixit: At tu unam ceruicem habes, nos uerò manus multas. Paucis autem diſcurſantibus, & per tumultum uociferantibus, Quis Caiũ occidiſſet: Valerius Aſiaticus uir conſularis, tumulo conſcenſo exclamauit: Vtinam ego eum occidiſſem. Qua uoce illi perculſi, tumultuari deſtiterunt.

Ἀνάῤῥησις Κλαυδίου Καίσαρος.

Ἀλλ' οὕτω μὲν διέφθαρτο Γάιος. τῆς δὲ βουλῆς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ συναθροισθείσης, τοῖς μὲν δημοκρατεῖσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ μοναρχεῖσθαι καὶ αὖθις ἐκεῖνον. καὶ τούτων οἱ μὲν τόνδε, οἱ δὲ τόνδε ᾑροῦντο. κἂν τούτῳ στρατιῶταί τινες ἐς τὸ παλάτιον, ἵνα τι διαρπάσωσιν, εἰσπηδήσαντες, εὗρον ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ κατακεκρυμμένον που τὸν Κλαύδιον (συνῆν γὰρ τῷ Γαΐῳ τοῦ θεάτρου ἐξερχομένῳ, καὶ τὴν ταραχὴν φοβηθεὶς κατεκρύβη) καὶ ἐξήλκον αὐτὸν, μὴ εἰδότες ὅς τις ἦν· γνόντες δὲ, αὐτοκράτορά τε προσηγόρευσαν, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἤγαγον, εἶτα μετ' αὐτῶν ἐνδιασάντων ἅπαντες αὐτῷ τὸ κράτος δεδώκασιν, ὡς ἐκ γένους ὄντι βασιλικοῦ, καὶ νομιζομένῳ ἐπιεικεῖ. εἰ γὰρ καὶ ἀνεδύετο καὶ ἀντέλεγεν, ἀλλ' ὅσον ἐξίστατο καὶ ἀντέτεινε, τοσοῦτον μᾶλλον ἀντεφιλονείκουν οἱ στρατιῶται, μὴ παρ' ἑτέρου λαβεῖν αὐτοκράτορα, ἀλλ' αὐτοὶ δοῦναι πᾶσι. διὸ καὶ ἄκων, ὡς ἐδόκει, ὑπεῖκε. μαθόντες δὲ καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ βουλευταὶ, ἤδη προκατειλῆφθαι τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν. καὶ οὕτω Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικὸς, ὁ τοῦ Δρούσου τοῦ τῆς Λιβίας υἱοῦ παῖς, τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς ἔτυχεν, ἄγων ἔτος πεντηκοστόν. ἐῤῥῶτο δὲ τὴν ψυχὴν οὐ φαύλως, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥστε καὶ συγγράψαι τινά. τὸ δὲ σῶμα νοσώδης, πάνυ δὲ ἐγυναικοκρατεῖτο ἅμα καὶ ἐδουλοκρατεῖτο, ὅτι καὶ ἐκ παίδων ἔν τε νοσηλείᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ τραφείς. κἀντεῦθεν ὑπέθετο καὶ ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀληθείας προσποιούμενος, καὶ ἤθους

ἤθη τὰ τοῦ Κλαυδίου.

Imperium Claudij.

Caio interfecto, ſenatuq́ꝫ in Capitolio coacto, dum alij popularem rempublicam, alij regium imperium laudant, & ex his alij alium præferunt: interea milites aliquot impetu in palatium facto, ut aliquid raperent, Claudium in obſcuro angulo latitantem repererunt. Nam cum Caio theatro exierat, tumultuq́ꝫ territus ſe occultarat. Eum igitur protraxerunt, ignari quis eſſet: agnitum, Imperatorem ſalutarunt. In caſtra perducto citra ullam dubitationem omnes detulerunt imperiũ, quòd & Cæſarei generis eſſet, & clemens haberetur. Etſi enim recuſabat & refragabatᷣ: tamen quãtum ille renitebatur, ſeq́ꝫ opponebat, tãtum milites contendebant, ne ab alijs imperatorem acciperent, ſed ipſi omnibus darent. Itaq́ꝫ inuitus tandem, ut præ ſe ferebat, illis ceſsit. Conſules uerò & ſenatores ubi iam præoccupatum eſſe imperium didicerunt, ipſi quoq́ꝫ renunciationi eius ſunt aſſenſi. Ita Tiberius Claudius Nero Germanicus, Liuię ex Druſo nepos, imperium eſt adeptus, anno ætatis quinquageſimo. Ingenio fuit non contemnendo, & diſciplinis ita eruditus, ut quædã conſcripſerit. Cæterùm ualetudine parum firma, mulieribus & ſeruis parêre ſolitus, ut iam inde à pueritia in morbis & magno metu educatus. Vnde ſimpliciorem & diſſo-

Claudius à militibus imperator ſalutatur.

Claudij ingenium, & mores.

diſſolutioribus moribus ſe eſſe finxit, quàm re uera fuit, quod & ipſe in Senatu confeſſus eſt: ui taq; longo tempore cum auia Liuia & Antonia matre ac libertis acta, nihil ingenuo dignũ præletulit. Sunt ei & mulieres & liberti in cõpotationibus & re Venerea inſidiati, quibus utriſq; ſatiari nõ poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamuis autem (ut rem paucis complectar) talis eſſet: tamen multa opportunè fecit, quoties uitijs iſtis euitatis, ſui iuris fuit. In curiam non ſtatim, ſed trigeſimo die pòſt uenit, tum Caij interitu territus, tum quòd aliqui ipſo ad imperium aptiores à Senatu nominati erant. Cùm cęteris in rebus accuratè ſe cuſtodiji, tum omnes à quibus adiretur, excuti iuſsit, ne ſicas ferrent: et milites ad conuiuia ſecum adduxit. quod deinceps quoq; factum. Sicarum uerò inquiſitio per Veſpaſianum ſublata eſt. Chæream & aliquot alios occidit, non ut Caij necem ulciſceretur, ſed ut ſecuritati ſuæ conſultum eſſet. Sabinus ultrò ſibi manus attulit, indignum ratus, ſi Chærea interfecto ſuperſtes eſſet. Caij ſorores Agrippinam & Iuliam reuocauit, bonis reſtitutis. Eodem modo cæteros quoq; exules tractauit. Eos qui in carcere uincti erant, accuratè explorauit: per calumniam delatos, dimiſit, ſontes ſupplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Caij ſcrinijs eſt reperta, & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremauit. Scripta, quæ Caius ſe cremaſſe affirmarat, reperta, Senatui oſtendit, legendaq; tam ijs à quibus, quàm ijs contra quos ſcripta erant, exhibuit: poſtea exuſsit. Senatui Caium ignominia notaturo, reſtitit, quo minus id decretum fieret. Ipſe uerò noctu ſtatuas eius omnes ſuſtulit, & quę uel ab ipſo, uel ab alijs propter ipſum perperam acta erãt, aboleuit. Statuas decretas recuſauit, ſibiq; ſacrificari aut effigiem ſuam adorari uetuit. Fecit & alia multa id genus moderatè, iudicio, nõ ſimulatione. Filiam certè quidem unam L. Iunio Sillano, alteram Cn. Pompeio Magno deſpondit, nullo immodico apparatu. nam & ipſe diebus illis ius dixit, & Senatus conuenit: Pręterea cum Coſs. in curia conſurrexiſſent, ut eum alloquerent, aſſurrexit & ipſe, & uiciſsim eis obuium iuit. Priuato & græco more plerunq; cum ſuis uixit. In pecunia mirabilem ſe prębuit. Vetuit enim offerri ſibi argentũ, quod & ſub Auguſto fiebat. Vetuit, ne ab ullo qui cognatos haberet, hæres inſtitueretur. Bona quæ ſub Tiberio & Caio publicata fuerant, aut ipſis poſſeſſoribus, ſi ſuperſtites erant, aut eorũ liberis reddidit. Multis principatus & prouincias à Caio ereptas reſtituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus eſt. Verùm ab eius libertis & uxore Valeria Meſſalina alia acta ſunt, his minimè conſentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi duntaxat tempori, ſed in futurum etiam proſpexit. Nam cum

Chærea et Sabini interitus.

Clementia & æquitas initio principatus.

Claudius alienus ab auaritia.

ἀθηρὶς χαυνότητα, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ βουλῇ ὡμολόγησε. καὶ πολὺν μὲν χρόνον τῇ τήθῃ Λιβίᾳ, πολὺν δὲ τῇ μητρὶ Ἀντωνίᾳ, τοῖς τε ἀπελευθέροις συνδιαιτηθεὶς, οὐδὲν ἐλευθεροπρεπὲς ἐπιτετήδευκεν. ἀπέστησαν δὲ αὐτῷ αἵ γυναῖκές τε καὶ οἱ ἀπελεύθεροι ἐν ταῖς μίξεσι, καὶ ἐν τοῖς πότοις. πάνυ γὰρ ἀπλήστως ἀμφοτέροις προσέκειτο, πρὸς δὲ καὶ δειλίαν εἶχε. τοιοῦτος δὲ πεφυκὼς (ὡς συνελόντι εἰπεῖν) ὅμως οὐκ ὀλίγα καὶ δεόντως ἔπραττεν, ὁσάκις τῶν εἰρημένων παθῶν ἔξω ἐγίνετο, καὶ ἑαυτοῦ ἐκράτει. οὐκ εὐθὺς μὲν τοι ἐς τὴν βουλὴν εἰσῆλθεν, ἀλλὰ μετὰ τριακοστὴν ἡμέραν, διά τε τὸν γάϊον οὕτως ἐξολωλότα δεδιὼς, καὶ ὅτι τινὲς ἑαυτοῦ βελτίους ἐς τὴν ἀρχὴν παρὰ τῆς βουλῆς ὠνομάσθησαν. ἀλλά τε, τά τε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάσσετο, καὶ πάντας τοὺς αὐτῷ προσιόντας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσι, καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις στρατιώτας ἦγεν αὐτῷ συνόντας. ὃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐγίνετο. ἡ δὲ τῶν ξιφιδίων ἔρευνα διὰ οὐεσπασιανοῦ ἐπαύσατο. τὸν μὲν οὖν χαιρέαν, καί τινας ἄλλους ἀπέκτεινεν, οὐ διὰ τὸν γάϊον, ἀλλ' ἑαυτῷ ἀσφάλειαν προμηθούμενος. καὶ ὁ σαβῖνος δὲ ἑκὼν ἀπέθανε, μὴ ἀξιώσας κολασθέντος τοῦ χαιρέου αὐτὸς περιεῖναι. τὰς δὲ τοῦ γαΐου ἀδελφὰς τήν τε ἀγριππῖναν καὶ τὴν ἰουλίαν κατήγαγεν ἐκ τῆς ὑπερορίας, καὶ τὰς οὐσίας αὐταῖς ἀπέδωκε, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκπεσόντας ὁμοίως κατήγαγε. καὶ τοὺς ἐν εἱρκταῖς δεδεμένους ἀκριβῶς ἐξετάσας, τοὺς μὲν συκοφαντουμένους ἀφῆκε, τοὺς δὲ κακουργήσαντάς τι ἐκόλασε. καὶ τὰ φάρμακα, ἃ πολλὰ ἐν τοῖς τοῦ γαΐου εὑρέθη, καὶ τὰ βιβλία τοῦ πρωτογένους, ὃν καὶ ἀπέκτεινεν, ἔκαυσε. τά τε γράμματα ἃ ἔλεγε μὲν κατακαῦσαι ὁ γάϊος, εὑρέθησαν δὲ ὄντα, τοῖς βουλευταῖς τε ἐπέδειξε, καὶ ἔδωκεν ἀναγνῶναι τοῖς τε γράψασιν αὐτὰ, καὶ τοῖς καθ' ὧν ἐγέγραπτο, καὶ μετὰ τοῦτο κατέφλεξε. τῆς τε γερουσίας ἀτιμάσαι βουληθείσης τὸν γάϊον, ψηφισθῆναι μὲν τοῦτο αὐτὸς ἐκώλυσε. νυκτὸς δὲ τὰς εἰκόνας αὐτοῦ πάσας ἠφάνισε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ γαΐου καὶ ὑφ' ἑτέρων δι' ἐκεῖνον οὐκ ὀρθῶς γεγονότα ἀνέτρεψεν. ἀνδριάντας δὲ αὐτῷ ψηφισθέντας, παρῃτήσατο. καὶ θύειν ἢ προσκυνεῖν ἐν ἀγάλμασιν αὐτῷ ἀπηγόρευσε. καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐποίει μετρίως φρονῶν, καὶ κρίσει ταῦτα πράττων, ἀλλ' οὐκ ὑποκρινόμενος. τὰς γοῦν θυγατέρας κατηγγύησε τὴν μὲν λουκίῳ ἰουνίῳ σιλανῷ, τὴν δὲ γναίῳ πομπηΐῳ μάγνῳ, καὶ οὐδὲν ὑπέρογκον ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐδίκασε, καὶ ἡ βουλὴ ἠθροίσθη. τοῦτό τε οὖν ἁπλῶς ἔπραττε. καὶ τῶν ὑπάτων ἐν τῷ συνεδρίῳ καταβαίνων ἀπὸ τῶν δίφρων, ἵνα διαλεχθῶσιν αὐτῷ, προεξανίστατό τε καὶ ἀντιπροσῄει σφίσιν, ἰδιωτικῶς τε ἔζη ὡς τὰ πολλὰ, καὶ ἑλληνικῶς αὐτός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν διῃτῶντο. περὶ τὰ χρήματα δὲ θαυμαστὸς ἐγένετο· ἀπηγόρευσε γὰρ ἀργύριον αὐτῷ προσφέρεσθαι, ὃ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐγούστου ἐγίνετο, ἀπεῖπε δὲ μηδὲ κληρονόμος παρά τινος συγγενεῖς ἔχοντος καταλιμπάνεσθαι. καὶ τῶν προδημευθέντων ἐπί τε τοῦ τιβερίου καὶ τοῦ γαΐου, τὰ μὲν αὐτοῖς ἔτι περιοῦσι, τὰ δὲ τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἀπέδωκε· καὶ πολλοῖς, παρὰ τοῦ γαΐου τὰς σφετέρας ἀρχὰς καὶ χώρας ἀφαιρεθεῖσιν, αὐτὰς αὖθις ἐπανεσώσατο. καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα εἰργάσατο, δι' ἃ ἐπῃνεῖτο. ὑπὸ δὲ τῶν ἐξελευθέρων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς βαλλερίας μεσσαλίνης ἕτερα ἐπράχθη οὐχ ὁμοιότροπα. λιμοῦ μὲν τοι ἰσχυροῦ, οὐ μόνον τῆς τότε ἀφθονίας ἐφρόντισεν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἔπειτα.

ὅτι τὰς ἀπ[illegible] τοῦ γαΐου ἐπανήγαγε, καὶ ἀδελφὰς [illegible].

ὅτι ἀδιάφορος χρημάτων ὁ κλαύδιος ἦν.

ὑπαγόμ

ἐπισιτίζονται γὰρ πάντως ξενικῷ σίτῳ οἱ ῥωμαῖοι ὄντος, ἡ χώρα ἡ πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ τιβέριδος οὔτε καταίρσεις ἀσφαλεῖς, οὔτε λιμένας ἐπιτηδείους ἔχουσα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. οὐδὲν γὰρ κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἐδύνατο ἐσφοιτᾶν. ὅθεν ἐννοήσας, λιμένας τε κατεσκεύασε, καὶ ἀπετέλεσε πρᾶγμα καὶ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ῥώμης ἄξιον. ἐν πᾶσι δὲ μετριάζων, οὔτε γεννηθέντος αὐτῷ υἱοῦ (ὃς τότε μὲν κλαύδιος τιβέριος γερμανικός, ὕστερον δὲ καὶ βρεττανικὸς ἐπωνομάσθη) ἄλλο τι τῶν φανερῶν ἔπραξεν, οὔτ᾽ αὔγουστον αὐτόν, ἢ τὴν μεσσαλῖναν αὐγοῦσταν ἐπικληθῆναι ἐφῆκε. συνεχεῖς δὲ μονομαχίας ἀγῶνας ἐτίθει, πάνυ χαίρων αὐτοῖς, κἀντεῦθεν πολλοὶ ἀπώλλυντο ἄνθρωποι, ἐπ᾽ αἰτίαις τισὶ καταψηφισθέντες. ἐθισθεὶς οὖν οὕτως αἵματος καὶ φόνων ἀναπίμπλασθαι, προχειρότερον καὶ ταῖς ἄλλαις σφαγαῖς ἐχρῆτο. αἴτιοι δὲ τούτου, οἵ τε καισάρειοι καὶ ἡ μεσσαλῖνα ἐγένοντο. εἰ γὰρ ἀπαρτῆσαι τινὰ ἐθελήσειαν, ἐξεφόβουν αὐτόν, καὶ πᾶν ὅσα ἐβούλοντο ποιεῖν ἐπετρέποντο. καὶ πολλάκις ἐξαπιναίως ἐκπλαγείς, καὶ κελεύσας τινὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα φονευθῆναι, ἔπειτα ἀνενεγκὼν καὶ ἀναφρονήσας, μαθὼν τὸ γεγονός, ἐλυπεῖτο καὶ μετεγίνωσκε. τοιαῦτα δὲ ποιοῦντος αὐτοῦ, οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα περὶ κλαυδίου οἱ ῥωμαῖοι ἐσχήκασι. διὸ καὶ ἐπεβουλεύθη ὑφ᾽ ἑτέρων τε, καὶ ὑπ᾽ ἀννίου βινικιανοῦ, ὃς πρὸς φούριον κάμιλλον σκριβωνιανὸν τῆς δαλματίας ἄρχοντα ἔπεμψε, καὶ ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐπαναστῆναι. τῶν δὲ στρατιωτῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ, αὐτὸς μὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν· κλαύδιος δὲ καίτοι πάνυ καταπλαγείς, ὡς ἐθέλειν ἐκστῆναι αὐτῷ τοῦ κράτους ἐθελοντής, ὅμως τὸν θάνατον αὐτοῦ μαθών, ἀνεθάρσησε· καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἄλλοις τέ τισι, καὶ χρήμασιν ἀντημείψατο, τοὺς δὲ συνεπιβουλεύσαντας ἀνεζήτησε, καὶ πλείστους ἐκόλασε. συχνοὶ δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ βινικιανὸς διεχειρίσαντο ἑαυτούς. ἡ γὰρ μεσσαλῖνα, καὶ ὁ τοῦ κλαυδίου ἀπελεύθερος νάρκισσος, οἵ τε συναπελεύθεροι αὐτοῦ, τῆς ἀφορμῆς ταύτης λαβόμενοι, οὐδενὸς τῶν δεινοτάτων ἀπείχοντο. ἄνδρες τε οὖν πολλοὶ καὶ γυναῖκες ἐκολάσθησαν, τινὲς δὲ καὶ τῶν πάνυ ἐναιτίων ἐσώθησαν, οἱ μὲν χρήμασιν, οἱ δέ γε καὶ χάρισι. γαλαῖσος δὲ τις ἀπελεύθερος τοῦ καμίλλου, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τοῦ ναρκίσσου προελθόντος εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰπόντος αὐτῷ, τί ἂν ἐποίησας γαλαῖσε, εἰ κάμιλλος ἐμονάρχησεν; ἀπεκρίνατο, ὅτι ἑστήκειν ἂν ὄπισθεν αὐτοῦ, καὶ ἐσιώπων. ἀρρία δὲ γυνὴ καικίνου παίτου οὖσα, ἡ καὶ τῇ μεσσαλίνῃ σφόδρα ᾠκείωτο, οὐκ ἠνέγκε ζῆν τοῦ ἀνδρὸς θνήσκοντος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνδρα ἀποδειλιῶντα ἐπέρρωσε. τὸ γὰρ ξίφος λαβοῦσα ἑαυτὴν ἔπληξε, κἀκεῖνο ἐπιδοῦσα, εἰποῦσα· ἰδοὺ παῖτε, οὐκ ἀλγῶ. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις ἐπῃνοῦντο. κλαύδιος δὲ οὕτως πρὸς τὰς κολάσεις ἔσχεν, ὥστε καὶ σύνθημα τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο συνεχῶς διδόναι. — καὶ

ἄνδρ᾽ ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ:

ἡ δὲ μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι αὐτοῦ οὕτως τὴν πολιτείαν, καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἐπιτροπάς, τάς τε ἡγεμονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον, ὥστε σπανίσαι πάντα τὰ ὤνια, καὶ τοῦθ᾽ βιασθῆναι τὸν κλαύδιον, ἐκ βήματος τὰς τιμὰς αὐτῶν διατάξαι. αὖλος δὲ πλαύτιος ἐς βρεττανίαν στρατεύσας αὐτός, καὶ τὰ μὲν παθών, τὰ δὲ δράσας,

cum Romani frumento ferè tantum aliunde importato utantur, regio quæ ad hoſtia Tiberis eſt, eiuſmodi, ut neque tutò appelli poſsit, neque portus commodos haberet, efficiebat, ut cis maris imperium parum prodeſſet. Hyberno enim tempore nihil importari poterat. Ea re conſiderata, portus ædificauit: opusque perfecit magnitudine & animi & imperij Romani dignum. Ac modeſtus in rebus omnibus, nato ſibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, poſt etiam Britannicus eſt cognominatus, nec ullo alio ſplendore uſus eſt: nec eum Auguſtum, aut Meſſalinam Auguſtam appellari iuſſit. Ludis gladiatorijs impenſe delectabatur: quos cum crebrò ederet, multi mortales uarijs criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum ſanguini & cædibus aſſuefactus, facilius etiam ad alios occidendos eſt impulſus. In cauſa autem fuerunt Cæſarei & Meſſalina: qui ſi quem ſublatum uolebant, terrore ei incuſſo poteſtatem accipiebant faciendi quod uellent. Sæpè ex improuiſo conſternatus, cum in ſubito terrore aliquos occidi iuſsiſſet: poſtea ſibi redditus, & ſanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit. Quæ cum faceret, Romanique ſpem de eo parum bonam haberent: cum ab alijs, tum ab Annio Viniciano inſidiæ ei comparatæ ſunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto autor defectionis fuit. Sed is cum milites dicto audientes non haberet, ſeipſum interfecit: Claudius uerò quanquam ita territus, ut ultrò illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum alijs rebus, tum pecunia remuneratus, inſidiatores que plurimos indagatos ſupplicijs affecit. Vinicianus & alij complures ipſi manus ſibi attulerũt. Nam Meſſalina & Narciſſus, unà cum alijs eius libertis, eam nacti occaſionem, nullo ſummæ crudelitatis genere abſtinuerunt. Itaque et uiri & mulieres multi cæſi, quidam etiam ex nocentiſsimis uel pecunia uel gratia abſoluti. Galæſus uerò Camilli libertus à Narciſſo in curia rogatus, quid facturus fuiſſet, ſi Camillus factus eſſet imperator? reſpondit, ſe tacitum à tergo eius ſtaturum fuiſſe. Arria Cæcinnæ conſulis uxor, Meſſalinæ admodum familiaris, marito ſuperſtes eſſe recuſauit, eumque mortem reformidantem cõfirmauit, eodem gladio quo ſeipſam percuſſerat illi porrecto, dixitque: Ecce feri, ego non doleo. Ob quod factum hi laudati ſunt. Claudius uerò ad ſupplicia tã propenſus euaſit, ut militibus iſtum uerſum ſubinde pro teſſera daret:

Pœna luenda uiro, ſi quis prior intulit arma.

Porrò Meſſalina & liberti eius, ita rempub. expeditiones, præfecturas, magiſtratus cæteráque omnia uendebant & auctionabantur, ut in omnium rerum uenaliũ penuria Claudius ipſe pro tribunali precia cõſtituere cogeretur. Cum Aulus Plancius cum exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepiſſet, alias intuliſſet, ac

Portus Hoſtienſis. *Claudius ſpectaculis gladiatoriũ fit ad cædes propenſior* *Annij Viniciani & F. Camilli Scriboniani, contra Claudium coniuratio.* *Galeſus.* *Arria.* *Britannia domita.*

ſtatum rerum Claudio ſignificaſſet: Lucio Vitellio collegę in cōſulatu ſuo, ſumma rerū mandata, per Oceanum cum maiorib. copijs & elephantis in inſulā uectus, cum ceteris legionib. Barbaros aggreſſus eſt: ijsq; uictis, regiaq; illorum capta, Romā redijt, Magno & Sillano generis uictoriæ nūcijs præmiſsis. Qua cognita, Senatus & ipſi & filio eius Britannici cognomentū, et alios multos honores decreuit. Meſſalina ſaltatorē quendā Mneſterē nomine, cuius amore capta erat, cum nec pollicitationib. nec minis ad concubitū perpellere potuiſſet, curauit ut is à Claudio ipſi parēre in omnib. iuberet, quaſi ad alias res eius opera uſura eſſet. Sic ille cum ea rem habuit, quaſi id quoq; ab imperatore iuſſus eſſet. Idem cum alijs quoq; multis auſa, adulteris ſui copiā fecit, quaſi cōſcio marito, & ad laſciuiā ipſius cōniuente. Viniciū uerò ob ſtuprū recuſatū ueneno ſuſtulit. Eam illius ſub muliere & libertis ſeruitutē Romani indignè ferebant. Anno ſequenti, qui fuit ab urbe cōdita octingenteſimus, quartùm cōſul factus Claudius, Gallū quendā ſenatoriæ dignitatis uirum, qui Carthaginem migrarat, properè acceſſiuit, eumq; ſe aureis compedib. alligaturū profeſſus, dignitate tributa effecit, ne loco ſe moueret. Cum aliquādo inſidię ei detectę eſſent, eum qui delatus erat, contēpſit: nec ulla eius ratione
» habita dixit, Pulicem non eodē modo quo bel-
» luam, eſſe ulciſcendum. Alios uerò multos ob Meſſalinæ criminationes, Aſiaticū item & generum Magnū interfecit: illum propter diuitias, hūc ob genus & gloriā, licet ob alia crimina dānati fuerint. Cum multi ſerui ęgrotantes, planè à dominis neglecti, ædibus ejcerent: eos omnes qui ſanitatē recuperaſſent, liberos eſſe lege lata iuſsit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fauſto Sylla nato, cui poſt Magni cædem nupſerat, nihil decerni paſſus eſt. Verùm quo ipſe moderatius, eo ſe Meſſalina & liberti eius inſolentius geſſerūt. quorū tres potiſsimū poteſtatem inter ſeſe partiti erāt: Calliſtus ſupplicū libellorū magiſter: Narciſſus ab epiſtolis, qua de cauſa * pugione accinctus erat, & Pallas fiſci prę fectus. Meſſalina uerò adulterijs nō cōtēta, maritos quoq; multos habere cōcupiuit, ac omnib. ſuis amatorib. nupſiſſet, tabulis cōſcriptis, niſi in primis nuptijs deprehēſa perijſſet. Nam dum Cæſarei omnes cum ea cōſentiebāt, nihil non de cōmuni ſententia gerebatur. Poſtquam uerò Polybiū, quāuis eius etiā cōſuetudine uteretur, per calumniā interfecerat, nemine iam ei fidem habente, ab eorū beneuolētia deſerta perijt. Nam cum C. Silium, Silij à Tiberio interfecti filiū, maritū ſibi aſcripſiſſet: nuptias magnificis epulis celebrauit, & ædes illi regias donauit, in quas precioſiſsima quæq; Claudij ornamēta cōgeſſerat: tandē etiā Cōſulē illū deſignauit. Quæ cū nota eſſent cæteris, Claudiū latebāt. Sed Narciſſus aliquādo peregrè abſenti, ab eaq; remoto per cōcubinas omnia ſignificauit.

Itaq;

Meſſalinæ adulteria. — *Lex de ſeruis.* — *Calliſtus. Narciſſus. Pallas.* — ** pugillares geſtabat.* — *Meſſalinæ interitus.*

ὅτε τῷ Κλαυδίῳ τὰ συμβάντα γνωρίσαι τις, ἐκεῖνος τὰ οἴκοι Οὐιτελλίῳ Λουκίῳ τῷ συνυπάτῳ ἐγχειρίσας, ἐξεστράτευσε. καὶ πρὸς τὸν ὠκεανὸν ἀφικόμενος, ἐς τὴν Βρεττανικὴν περαιωθεὶς μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἐλεφάντων, συνέμιξε τοῖς στρατεύμασι. καὶ μετ' αὐτῶν τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν, ἐνίκησε, καὶ τὸ βασίλειον αὐτῶν εἷλε· καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης διὰ τῶν γαμβρῶν τοῦ τε Μάγνου καὶ τοῦ Σιλανοῦ προπέμψας. μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ γερουσία, Βρεττανικόν καὶ αὐτὸν καὶ υἱὸν αὐτοῦ ἐπικάλεσε, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσατο ἕτερα. ἡ δὲ Μεσσαλίνα ὀρχηστοῦ ἐρασθεῖσα τινὸς Μνηστῆρος ὀνομαζομένου, ἐπεὶ μήθ' ὑποσχέσεσιν αὐτὸν, μήτ' ἐκφοβήσασα ἀνέπεισε συγγενέσθαι αὐτῇ, τὸν Κλαύδιον παρεσκεύασε προστάξαι αὐτῷ, πειθαρχεῖν αὐτῇ ὡς ἐπ' ἄλλο δεομένῃ αὐτοῦ· καὶ ὑπόντος αὐτοῦ τοῦ Κλαυδίου, ὡς προσταχθὲν παρὰ τῆς Μεσσαλίνης ποιεῖν, συνῆν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ' ἐκείνου κεκελευσμένος. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς συχνοὺς ἑτέρους ἐποίει. ὡς γὰρ εἰδότος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ συγχωροῦντος ἀκολασταίνειν αὐτῇ, ἐμοιχεύετο. Βινίκιος δὲ ὅτι μὴ ἠθέλησεν αὐτῇ συγγενέσθαι, φαρμάκῳ ὑπ' αὐτῆς διεφθάρη. ἤχθοντο δ' οἱ Ῥωμαῖοι, δουλεύοντες αὐτοὶ τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀπελευθέροις ἐρῶντες. τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ, ὀκτακοσιοστῷ ὄντι τῇ Ῥώμῃ ὄντι, τὸ τέταρτον ὑπάτευσε Κλαύδιος, ὅτι Γάλλον τινὰ βουλεῦσαι δυνάμενον, ἐς δὲ τὴν Καρχηδόνα ἐξοικήσαντα, αὐτοδὴ μεταπεμψάμενος εἰπὼν, ὅτι χρυσαῖς σε πέδαις δήσω, ἐν τούτῳ τῷ ἀξιώματι μείνας κατὰ χώραν ἔμεινεν. ἐπιβουλῆς δὲ ποτε τῷ Κλαυδίῳ μηνυθείσης, κατεφρόνησε τοῦ μηνυθέντος, καὶ ἐν οὐδενὶ λόγῳ αὐτὸν ἐποιήσατο
εἰπὼν, ὅτι οὐχ ὁμοίως δεῖ ψύλλαν καὶ θηρίον ἀμύνεσθαι. «
ἄλλους δὲ πολλοὺς διαβληθέντας ὑπὸ τῆς Μεσσαλίνης, καὶ τὸν Ἀσιατικὸν καὶ τὸν γαμβρὸν τὸν Μάγνον ἀπέκτεινε· τὸν μὲν Ἀσιατικὸν διὰ τὴν οὐσίαν, τὸν δὲ Μάγνον διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος. ἑάλωσαν μέντοι ὡς ἐπ' ἄλλοις τισίν. ἐπεὶ δὲ πολλοὺς δούλους νοσοῦντας, οὐδεμιᾶς θεραπείας οἱ δεσπόται ἠξίουν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξώθουν, ἐνομοθέτησε πάντας τοὺς ἐκ τούτων περιγενομένους, ἐλευθέρους εἶναι. γεννηθέντος δὲ οἱ ἐγγόνου ἐκ τῆς Ἀντωνίας τῆς θυγατρὸς, ἣν Κορνηλίῳ Φαύστῳ Σύλλᾳ ἀδελφῷ τῆς Μεσσαλίνης ὄντι μετὰ τὸν Μάγνου συνῴκισε θάνατον, οὐδὲν ἀφῆκε ψηφισθῆναι, μετριοφρονῶν. ἡ δὲ Μεσσαλίνα καὶ οἱ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ ἐξώγκωντο, ὅσον δὲ τρεῖς οἱ μάλιστα τὸ κράτος διειληφότες· ὅ, τε Κάλλιστος, ὃς ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων ἐτέτακτο· καὶ ὁ Νάρκισσος, ὃς τῶν ἐπιστολῶν ἐπεστάτει, διὸ καὶ ἐγχειρίδιον περιεζώννυτο· καὶ ὁ Πάλλας, ᾧ ἡ τῶν χρημάτων διοίκησις ἐπεπίστευτο. ἡ δὲ Μεσσαλίνα μὴ ἀρκουμένη ὅτι ἐμοιχεύετο, ἐπεθύμησε καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἔχειν, καὶ συνῴκησεν ἂν πᾶσι τοῖς αὐτῆς γαμένοις μετὰ συμβολαίων, εἰ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο. ἕως μὲν γὰρ οἱ Καισάρειοι πάντες ὡμονόουν αὐτῇ, οὐδὲν ἦν ὃ οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης ἐποίουν. ἐπεὶ δὲ τὸν Πολύβιον, καίτοι κἀκείνῳ πλησιάζουσα, διέβαλε καὶ ἀπέκτεινεν, οὐκέτ' αὐτῇ ἐπίστευον, καὶ ἐρημωθεῖσα τῆς αὐτῶν εὐνοίας, ἐφθάρη. τὸν γὰρ Σίλιον τὸν Γάιον, τὸν τοῦ Σιλίου τοῦ ὑπὸ Τιβερίου σφαγέντος υἱὸν, ἄνδρα ἐπιγράψασα, καὶ τοὺς τε γάμους πολυτελεῖς ἑστιάσασα, καὶ οἰκίαν αὐτῷ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώτατα τῶν τοῦ Κλαυδίου κειμηλίων συμφορήσασα ἐς αὐτήν, καὶ τέλος ὕπατον αὐτὸν ἀπέφηνε. ταῦτα δῆλα τοῖς ἄλλοις ὄντα, τὸν Κλαύδιον ἐλάνθανεν. ἀποδημοῦντι δέ ποτε αὐτῷ, καὶ μονωθέντι, ὁ Νάρκισσος μηνύει πάντα διὰ τῶν παλλακῶν τὰ γινόμενα.

ὅθεν

περὶ δὲ ἀσελγείας τῆς μεσσαλίνας. — *ἢ καὶ τοῦ ἐγχειρίδιον τοῦ δρόμου [illegible].* — *καὶ περὶ ἀπωλείας τῆς μεσσαλίνας, καὶ [illegible].*

ὅτι τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἔγημε ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, φονευθείσης μεσσαλίνης, ἐξὸν ἀλλαχοῦ καὶ γαμεῖν.

ἐλθὼν εἰς τὴν ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ὀρχηστὴν μνηστῆρα ἐφόνευσε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὴν τὴν μεσσαλίναν ἀπέσφαξεν. ἐκείνης δ' οὕτω διεφθαρμένης, τὴν ἀγριππῖναν τὴν ἀδελφιδῆν ἔγημε, τῶν δὲ τῶν ἀπελευθέρων, ὅτι τὸν δομίτιον ὄντα ἐφήβους ἤδη τελοῦντα εἶχεν υἱόν, ὅπως ἔφεδρον αὐτὸν τῇ ἀρχῇ τρέφοντες, μηδὲν ὑπὸ τοῦ βρεταννικοῦ δεινὸν πάθωσιν, ὡς τὴν αὐτοῦ μητέρα τὴν μεσσαλίναν ἀναιρεθῆναι ποιήσαντες. ἀποδεδειγμένου δὲ ἤδη τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν σιλανὸν ὑπὸ τοῦ κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθὸν, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῷ τῆς ἀγριππίνης υἱῷ τῷ δομιτίῳ προμνώμενοι, ἐγγεγυημένην τῷ σιλανῷ, πείθουσι τὸν κλαύδιον, ὡς ἐπιβουλεύοντα τὸν σιλανὸν ἀνταναι. γενομένου δὲ τούτου, λόγους ἐν τῇ βουλῇ ὁ βιτέλλιος ἐποιήσατο, ὅτι συμφέρει τῷ κοινῷ γῆμαι τὸν κλαύδιον. καὶ τὴν ἀγριππῖναν ἐπιτηδείαν εἰς τοῦτο ἀπέφαινε, καὶ βιάσασθαι σφίσιν αὐτὸν περὶ τὸν γάμον συνεβούλευεν. ἐντεῦθεν ὁρμηθέντες οἱ βουλευταὶ, πρὸς τὸν κλαύδιον ἦλθον, καὶ ἠνάγκασαν δῆθεν αὐτὸν γῆμαι. καὶ ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι· πρότερον γὰρ ἐκεκώλυτο. ὡς δ' ὁ γάμος ἐτελέσθη, τόν τε κλαύδιον ὑφ' ἑαυτῇ ἐποιήσατο, δεινοτάτη τοῖς πράγμασι χρῆσθαι, καὶ πρὸς τοὺς εὐνοϊκῶς ἐκείνῳ ἔχει, τοὺς μὲν φόβῳ, τοὺς δὲ εὐεργεσίαις ᾠκειώσατο. καὶ τέλος τὸν μὲν βρεταννικὸν τὸν παῖδα αὐτοῦ ὡς τῶν τυχόντων τινὰ τρέφεσθαι ἐποίει (ὁ γὰρ ἕτερος ἔθανε) τὸν δὲ δομίτιον τότε μὲν γαμβρὸν τῷ κλαυδίῳ ἀπέδειξεν, ὕστερον δὲ καὶ εἰσποιηθῆναι, καὶ ἀναπείσασα τὸν κλαύδιον αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ ὑπὸ τῷ σενέκᾳ διεπαίδευεν. ἀμύθητόν τε πλοῦτον συνέλεγε, οὐδὲ τῶν τυχόντων λαβὴν ἐπ' ἀργυρισμῷ παραλιποῦσα, πολλοὺς δὲ καὶ φονεύουσα διὰ χρήματα. ἤδη δέ τινας καὶ γυναῖκας ζηλοτυπήσασα ἔκτεινε. τὴν γοῦν παυλῖναν τὴν λολλίαν ἀπεκτόνασα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν μὴ γνωρίσασα, τό, τε στόμα αὐτῆς αὐτὴ ταῖς χερσὶν ἀνέῳξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέψατο, ἰδίως πως ἔχοντας.

ἀδικία ἀγριππίνης.

ὅτι αὐγοῦσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπωνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσεποιήσατο.

μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αὐγοῦσταν τὴν ἀγριππῖναν ὁ κλαύδιος ἐπεκάλεσε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἀπεποιησάμενος, μετωνόμασε τιβέριον κλαύδιον νέρωνα δροῦσον γερμανικὸν καίσαρα, μηδὲν φροντίσας ὅτι καίεσθαι ὁ οὐρανὸς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔδοξε. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν θυγατέρα τὴν ὀκταβίαν εἰς ἕτερόν τι γένος εἰσαγαγὼν, ἵνα μὴ ἀδελφοὺς συνοικίζειν δοκῇ, ἐνεγγύησεν αὐτῷ. ἀγριππῖνα δὲ καὶ καλπουρνίαν γυναῖκα τῶν πρώτων ἐφυγάδευσεν, ἤ, ὡς λέγεται, καὶ ἀπέκτεινεν, ἐπειδὴ τὸ κάλλος αὐτῆς ὁ κλαύδιος ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσε. τοῦ δὲ νέρωνος (οὕτω γὰρ τὸ ὄνομα ἐπ' αὐτῷ ἐξενίκησεν) ἐς ἐφήβους ἐγγραφέντος, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐνεγράφη, τὸ δαιμόνιον τήν τε γῆν ἐπὶ πολὺ ἔσεισε, καὶ φόβον ἐν πᾶσιν ὁμοίως ἐνέβαλε. νέρωνος δὲ αὐξομένου, βρεταννικὸς δὲ ὅτι λοιπὸν ὑπὸ ἀμελείᾳ ἦγεν· ἡ γὰρ ἀγριππῖνα τοὺς θεράποντας αὐτοῦ τοὺς μὲν ἐξήλασε, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν σωσίβιον, ᾧ ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ παιδεία προσετέτακτο, κατέσφαξεν, ὡς τῷ νέρωνι ἐπιβουλεύοντα. καὶ παρέδωκεν αὐτὸν οἷς ἤθελεν, οὔτε τῷ πατρὶ συνεῖναι, οὔτε δημοσιεύειν ἐῶσα. ἐδύνατο δὲ πάντα τοῦ κλαυδίου κρατοῦσα, καὶ τὸν νάρκισσον καὶ τὸν πάλλαντα οἰκειωσαμένη. ὁ γὰρ κάλλιστος ἐπὶ πολὺ προκεχωρηκὼς δυνάμεως, ἐτελεύτησεν. οἱ ἀστρολόγοι δὲ ἐξ ἁπάσης τῆς ἰταλίας ἠλάθησαν, καὶ οἱ αὐτοῖς συγγινόμενοι ἐκολάσθησαν. καράτακος δέ τις βαρβάρων ἀρχηγὸς ἁλοὺς, καὶ εἰς τὴν ῥώμην ἀχθεὶς, καὶ συγγνώμης

[illegible]

Itaq; Romã reuerſus, et alios multos, et Mneſterẽ ſaltatorẽ interfecit. Deinde ipſa quoq; Meſſalina interfecta, Agrippinã fratris filiã, libertorũ impulſu duxit, q; filiũ Domitiũ iam penè puberẽ haberet, quẽ in ſpem regni alerẽt, ne Britãnico necem matris, ipſorũ opera interfectæ, ulturo pœnas darent. Decreto iam coniugio, Silanum timentes, qui à Claudio ut uir bonus honorabatur, nec non Octauiam filiam eius Syllano deſponſam, Agrippinæ filio Domitio iam antè deſtinantes: Claudio perſuadent, ut Sillanum pro inſidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in ſenatu propoſuit, eſſe è Republica, ut Claudius uxorem ducat: & Agrippinam ei fore idoneam pronunciauit, utq; ad eas nuptias adigeretur autor fuit. Ita ſenatores properè ad Claudium abierunt, eumq; coegerunt ſcilicet, ut matrimonium contraheret: facto Senatuſconſulto, ut fratrum & ſororum filias ducere liceret, quod antè uetitum erat. Peractis nuptijs, mulier ingenij callidiſsimi, Claudium planè in ſua quaſi uerba iurare coegit: amicos eius, partim metu, partim beneficijs ſibi conciliauit. Deniq; Britannicum priuignum plebeio more educari fecit (nam alter obierat) Domitium autem tum generum Claudij deſignauit, poſt etiam adoptandum curauit: quo facto, eundem ad imperium ſub præceptore Seneca erudijt. Diuitias coegit ineffabiles, ne leuiſsima quidem pecuniæ faciendæ occaſione prætermiſſa, multis etiam pecuniæ cauſa occiſis. Interfecit etiã mulieres nonnullas ex zelotypia, ut Lolliam Paulinam: cuius caput ad ſe allatum cum non agnoſceret, ſuis manibus os aperuit, ut dentes aſpiceret, quorum peculiaris erat ſeries. Poſthæc Auguſtam appellauit Agrippinam Claudius: & filium eius adoptatum, Tiberium Claudiũ Neronem Druſum Germanicum Cæſarem nominauit, nihil turbatus, q; eo die cœlum ardere uiſum eſt. Deinde filiam Octauiam in aliam familiã adoptatã, ne fratrẽ et ſororẽ copulare uiderẽt, ei deſpõdit. Agrippina Calphurniã quoq; principẽ matronã uel in exiliũ egit, uel, ut fert, etiã occidit: q; Claudius eius formã admiratus eſſet, ac laudaſſet. Quo die Nero (hoc eñ nomẽ ferè uſurpat) uirilẽ togã ſumpſit, terra latè concuſſa eſt, & noctu omnib. ex æquo terror incuſſus. Creſcentib. Neronis opib. Britãnicus ſine ullo honore penitus negligebat, miniſtris eius ab Agrippina partim fugatis, partim occiſis. Soſicius autem, cui educatio & inſtitutio illius mandata erat, quaſi Neroni inſidiatus eſſet, interfectus eſt. Britannicum uerò ijs commiſſum quos ipſe probabat, nec cum patre uiuere, nec prodire in publicũ paſſa eſt. Poterat autem omnia, cum Claudio dominaretur, & Narciſſum ac Pallantem amicos haberet. Nam Calliſtus, potentiam maximam adeptus, obierat. Aſtrologi tum tota Italia pulſi ſunt, & qui eos conſulebant, mulctati. Caratacus quidam Barbarorũ princeps captus, & Romam ductus, ueniam

Agrippina. Domitius.

Domitij adoptio & nuptiæ.

Agrippinæ crudelitas et auaritia.

Prodigia inauſpicati Neronis imperij.

Aſtrologi pulſi.

Carataci dictum.

 à Clau-

Ἔργον ἀξιέπαινον.

[illegible]

θανόντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, καὶ αὐτὸς εὐθὺς διεφθάρη, μέγιστον δυνηθείς. πρὸς δὲ τὸ σφαγῆναι ἔργον λαμπρὸν διεπράξατο. τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπόρρητα κατά τε τῆς Ἀγριππίνης καὶ καθ' ἑτέρων τινῶν εἶχεν, οἷα τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διοικῶν, ἅπαντα πυρὶ κατέκαυσεν. ἐσφάγη δὲ πρὸς τῷ τῆς Μεσσαλίνης μνημείῳ, ὅπερ ἐκ συντυχίας συνηνέχθη, ὥστ' ἔδοξεν εἰς τὴν ἐκείνης τιμωρίαν γενέσθαι. ὤφθη μέντοι κομήτης ἀστὴρ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ ψεκάδες αἱματώδεις, καὶ σκηπτὸς εἰς τὸ δορυφορικὸν σημεῖον ἐνέπεσε, καὶ ἕτερα ἄττα συνέπεσεν, ἃ σημεῖα τῆς Κλαυδίου τελευτῆς ἐλογίσθησαν. τούτου γὰρ μοναρχοῦντος καὶ Θευδᾶς ἐγένετο, οὗ καὶ ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μέμνηται. καὶ ὁ Ἰώσηππος ἐν τῷ ἐννεακαιδεκάτῳ λόγῳ τῆς ἀρχαιολογίας ἱστορεῖ, γόητα αὐτὸν γενόμενον πολλοὺς ἀπατῆσαι, ἕως Φάδος ὁ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος ἴλην ἱππέων πέμψας, πολλοὺς τῶν περὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, πολλοὺς δ' ἐζώγρησε, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θευδᾶ ζωγρηθέντος τὴν κάραν ἀπέτεμε. καὶ Σίμων δ' ὁ μάγος ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, πολλοὺς τῶν αὐτὴν οἰκούντων γοητείαις ἀπατήσας, καὶ εἰς φατρίαν ἑταιρίσατο. δηλοῖ δὲ τοῦτο Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφός τε καὶ μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος ἀπολογίᾳ, γράφων ταῦτα· καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου εἰς οὐρανόν, προεβάλλοντο οἱ δαίμονες ἀνθρώπους τινάς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι θεούς, οἳ οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἠξιώθησαν· ὧν ἐστι καὶ Σίμων ὁ Σαμαρεύς, ὁ ἐκ κώμης Γιτθῶν, ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐνεργείας δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, θεὸς νενόμισται, καὶ ἀνδριάντι παρ' ὑμῶν τετίμηται ἐν τῷ Τιβέριδι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἱσταμένῳ, γράμμασιν ἐπιγεγραμμένῳ Ῥωμαϊκοῖς, Σίμωνι δέῳ σάγκτῳ· ὅπερ ἑλληνιζόμενον, Σίμωνι θεῷ ἁγίῳ δηλοῖ. καὶ ὁ Πέτρος δὲ ἐπὶ Κλαυδίου πρῶτον ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, τὸ σωτήριον κήρυγμα ἐγκατασπείρων αὐτῇ, καὶ τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καταυγάζων τὰς διανοίας τῶν ἐν αὐτῇ, ὡς ἐπὶ πολλοὺς πεισθῆναι τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτως ἁλῶναι τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ὡς μηδὲ τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἀρκεσθῆναι μόνοις, παρακαλέσαι δὲ πρὸς Μάρκον χρήσασθαι τὸν ἀπόστολον, ὀπαδὸν ὄντα Πέτρου, ἔγγραφον αὐτοῖς τῆς τοῦ κορυφαίου διδασκαλίας ἐκδιδάξαι ὑπόμνημα, καὶ αὐτοὺς αἰτίους γενέσθαι τῆς τοῦ κατὰ Μάρκον εὐαγγελίου συγγραφῆς· οὕτω τοῦθ' ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος.

περὶ Θευδᾶ καὶ σίμωνος μάγου.

περὶ τοῦ ἀποστόλου πέτρου, καὶ ὅπως τὸ κατὰ μάρκον εὐαγγέλιον ἐξεδόθη.

Μοναρχία Νέρωνος καίσαρος.

Καὶ Κλαύδιος μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· τὴν δ' ἡγεμονίαν Νέρων ἐσφετερίσατο τῆς Ἀγριππίνης σπουδῇ, υἱὸς αὐτῆς ὤν, καὶ εἰσποιητὸς παῖς τοῦ Κλαυδίου γενόμενος, τῶν τε διαθηκῶν τοῦ Κλαυδίου ἀφανισθεισῶν, καὶ τοῦ Βρεττανικοῦ παρηγκωνισμένου, ὃς γνήσιος ἦν τοῦ τεθνεῶτος υἱός, ἐν παιδικῇ ἔτι τυγχάνων τῇ ἡλικίᾳ. τοῦ Νέρωνος δὲ αὐτοκράτορος καὶ αὐγούστου ὑπό τε τῆς βουλῆς καὶ τῆς στρατιᾶς ἀναγορευθέντος, ἡ Ἀγριππῖνα πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα διῴκει τῷ ἐκείνου ὀνόματι κατεπώλει δὲ πάντα. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ Σενέκας ἔπαρχος ὢν τοῦ δορυφορικοῦ, καὶ ὁ Βοῦρρος διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος, τὴν μὲν ἔπαυσαν, αὐτοὶ δὲ τὴν ἀρχὴν ὤκησαν ἄριστα, ἐφ' ὅσονπερ ἠδυνήθησαν. ὁ γὰρ Νέρων νεότατος τυγχάνων ὅτ' ἐμονάρχησεν (ἑπτακαιδέκατον γὰρ ἦγε τότε τῆς ἡλικίας αὐτοῦ) καὶ μήτι φιλοπραγματίας ὤν, ἐτρύφα,

Sed Claudio defuncto, & ipſe ſtatim interijt, cũ ſummam potentiam tenuiſſet. Antequã autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam literas Claudij arcanas contra Agrippinã & alios ſcriptas cremauit, quas, ut qui illi eſſet ab epiſtolis, omnes habebat. Eſt autem iuxta Meſſalinę ſepulchrum interfectus: quod fortuitò factum, in illius ultionem accidiſſe uiſum eſt. Cometa longiſſimo tempore apparuit, & uexillum ſatellitum guttis ſanguineis infectũ, & de cœlo tactum. Contigerũt & id genus alia, quæ ſigna interitus Claudij putabantur. Sub hoc principe Theudas extitit, cuius D. Lucas in Actis meminit: & Ioſephus Antiquitatum libro XIX refert, eum fuiſſe impoſtorem, qui multos ſeduxerit, donec Fadus Iudęę procurator, miſsis equitibus multos eius ſectatores occiderit, multos cæperit, atq; ipſi Theudæ caput amputarit. Simon quoque magus hoc imperante Romæ uerſatus, multos præſtigijs deceptos in ſuam ſectam pertraxit. id quod Iuſtinus Philoſophus et martyr in defenſione religionis noſtrę ad Antoninũ declarat, his uerbis: Poſt Domini in cœlum aſſumptionem, dæmones quoſdam homines ſubornarunt, qui ſe Deos eſſe dicerent: qui adeò à uobis pulſi non ſunt, ut eis honorem habueritis. quorum è numero fuit Simon Samaritanus, è pago Gittano. qui cum ſub Claudio Cæſare dæmonum opera miracula edidiſſet, in urbe ueſtra imperatrice Roma, Deus eſt habitus: decretaq; ei ſtatua in Tiberi fluuio inter duos pontes, cui Romanis literis inſcriptũ eſt, Simoni Deo ſancto. Petrus quoq; ſub Claudio Romæ ſalutaris præconij ſemina ſparſit, cui multi ex Romanis fidẽ habuerunt: itaq; doctrina principis Apoſtolorum capti ſunt, ut ſolis eius uerbis non cõtenti, Marcum apoſtolum, Petri comitem, exorarent, ut conciones ſummi uiri ſcriptis mandaret: atque in cauſa eſſent, ut Marci Euangelium conſcriberetur, quemadmodum refert Euſebius.

Theudas.

Simon magus.

D. Petrus apoſtolus.

M. Euangeliſta.

Imperium Neronis.

Claudio ad hunc modum, ut expoſitũ eſt, rebus humanis exempto, Nero adoptiuus eius filius, Agrippinę matris opera ſibi uendicauit imperium, Claudij teſtamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritię annos non dũ excesserat. Nerone à Senatu & militib. imperatore & Auguſto declarato, Agrippina imperiũ ſub illius nomine adminiſtrans, uænalia habuit omnia, ſed tempore procedente Seneca præfectus ſatellitum, & Burrus magiſter Neronis, illa ſubmota, imperium quàm diu licuit, optime geſſerunt. Nero enim cum rerum potiretur, admodũ adoleſcẽs (annos enim tum XVII habebat) & ocij quàm negocij amantior, indulgebat genio, amabat,

Seneca.

Burrus.

Neronis adoleſcẽtia.

amabat, comeſſabat, potabat, ludis gladiatorijs & Circenſibus uacabat, non anguſti animi homo, ſed ſumptuoſus, ac potius prodigus. cuius uel illud argumentũ eſt, ꝙ uni ex ſodalibus bis millies & quingenties mille drachmas argenti ſimul dari iuſsit. Cum uerò Agrippina pecuniam coactam ei proponendã curaſſet, ut tanta ſumma uiſa mutaret conſiliũ: ille re intellecta rogauit, quantũ eſſet id: cum didiciſſet: Ignorabam, inquit, me tam parum donaſſe, ac ſummã duplicari iuſſit. Eo pacto fiſco celeriter exhauſto, celeriter nouis faciendæ pecuniȩ rationib. fuit opus. Itaq; inſolita uectigalia ubiuis exegit. Agrippina uerò, ut erat auariſsima, uehemẽter indignante, corradendæ ſibi pecuniæ ademptam occaſionẽ, & cõminata, ſe Britannicum imperatorem facturam: Nero territus, illum ueneno ſuſtulit. qui cum ſtatim diriguiſſet, & pro epileptico efferretur, cum liuores ex ueneno in corpore apparerent, gypſo inunctus per forum geſtabatur. Id adhuc liquidum, ingens pluuia prorſus deterſit, ut facinus non tantum audiret, ſed etiam oculis cerneretur. Poſt etiam matrem Agrippinam per libertum Anicetum ſuſtulit: quæ cum cædis miniſtrum adeſſe intellexiſſet, lacerata ueſte, nudatoq; uentre: Hunc hunc, inquit, Anicete feri, quòd Neronem peperit. Ea interfecta, Nero ipſe intueri facinus uoluit, eámque omnem nudatã perluſtrauit, & uulnera numerauit. Noctu autem ita turbabatur, ut ex lecto exiliret prȩ terroribus: & Romæ multis in locis à quibuſdam clàm ſcribebatur,

Tres matricidæ, Oreſtes, Alcmæon, Nero.

Auguſtam Octauiam Claudij filiã, uxorẽ ſuã, repudiauit. nam Sabinã adamatã, uxoris loco habere uoluit: quæ uerita ne illa reuocaretur, calumniatores ſubornauit, à quibus & adulterij et ueneficij accuſaretur. ac primò relegandam, deinde occidendam curauit. Pòſt ipſa etiã Sabina à Nerone interfecta eſt, cum in eam prægnantem calcibus inſiluiſſet. Quam quidem longo tempore luxit: ac tantopere deſiderauit, ut principiò mulierem illi ſimilem eius loco teneret: Deinde puerum libertinum, nomine Sporum, exectis uirilibus uxorẽ duceret, quòd is quoque Sabinæ eſſet ſimilis: quanquam ipſe Nero Pythagorȩ liberto nupſiſſet. Hi duo igitur unà rem habebãt cum Nerone, Pythagoras ut uir, Sporus ut mulier. Publicè cithara cecinit, quãuis exigua & obſcura uoce præditus. In Circo aurigauit. Traiecit in Græciã, nõ ut maiores ſui, ſed ſaltandi, citharæ pulſandæ, præconij faciendi, agendæ'que tragœdiæ cauſa. Nec enim ei Roma ſatis ampla erat: ſed expeditione erat opus, ut Periodonices, hoc eſt, paſſim uictor, ut aiebat, euaderet. Sed quis ſingula eius facta enumeret? Nam uno uerbo, quicquid uiles hiſtriões repræſentãt, ea omnia ipſe & dicebat & faciebat & tolerabat, niſi ꝙ aureis cathenis

Profuſio Neronis & rapacitas.

Britannici interitus.

Agrippinæ & Sabinæ interitus.

Octauiæ interitus.

Sporus Neronis, Nero Pythagoræ uxor, conduplicatis eodem tempore nuptijs.

Scenicæ exercitationes.

ἤρα, καὶ ἐκώμαζε, καὶ ἐμέθυε, καὶ μονομαχίαις καὶ ἱπποδρομίαις ἐσχόλαζε. πολυδάπανος δέ, καὶ οὐ μικρόφρων ἦν, ἀλλὰ μᾶλλον ἄσωτος ἐνομίσθη. τεκμήριον δέ, τινὶ τῶν περὶ αὐτὸν πεντακόσια ἅμα καὶ διακοσίας μυριάδας ἀργυρίου δοθῆναι κελεύσας, ἐπειδὴ ἡ Ἀγριππῖνα ἀθροίσασα τὸ ἀργύριον, ὥσπερ αὐτῷ τεθῆναι πεποίηκεν, ἵν' ἀθρόον ἰδὼν αὐτὸ μεταβάληται, συνεὶς ἐκεῖνος, ἤρετο πόσον εἴη τὸ κείμενον· καὶ μαθών, ἠγνόησα, ἔφη, ὀλίγον οὕτω κεχαρισμένος, καὶ διπλασιασθῆναι ἐκέλευσεν. οὕτω δὲ ταχὺ τῶν βασιλικῶν ἐκκενωθέντων θησαυρῶν, ταχὺ δὲ πόρων ἐδεῖτο καινῶν, καὶ τέλη οὐκ εἰθισμένα παντοδαπῶν ἐξελέγετο. ἡ δὲ Ἀγριππῖνα ὅτι μὴ ἀργυρολογεῖν ἠδύνατο, φιλαργυροτάτη οὖσα, πολλάκις ἀγανακτοῦσα, καὶ ἀπειλοῦσα, τὸν Βρεττανικὸν αὐτοκράτορα κατασκευάσειν, φοβηθεὶς ὁ Νέρων, ἀπέκτεινε φαρμάκῳ αὐτόν. καὶ ὁ μὲν παραχρῆμα ἀπέψυξε, καὶ φοράδην ὡς ἐπίληπτος ἐξεκομίσθη. ἐπεὶ δέ γε τῇ ἐκφορᾷ ἐπελιδνὸς ἀπὸ τοῦ φαρμάκου γέγονε, γύψῳ χρισθεὶς διὰ τῆς ἀγορᾶς ἤγετο. ὑετὸς δὲ πολὺς ὑγρᾶς ἔτι τῆς γύψου οὔσης ἐπιπεσών, ἅπασαν ἐκείνην ἀπέκλυσεν, ὥστε τὸ δεινὸν μὴ μόνον ἀκουσθῆναι, ἀλλὰ καὶ ὁραθῆναι. ὕστερον δὲ καὶ τὴν μητέρα τὴν Ἀγριππῖναν, τὸν ἀπελεύθερον Ἀνίκητον πέμψας, διεχειρίσατο. ἡ τὸν πεμφθέντα ἰδοῦσα, καὶ γνοῦσα ἐφ' ὅτῳ ἥκει, τὴν ἐσθῆτα περιέρρηξε, καὶ τὴν γαστέρα ἀπογυμνώσασα, παῖε ταύτην, ἔφη, Ἀνίκητε παῖε, ὅτι Νέρωνα ἔτεκε. καὶ ἡ μὲν ἀπεσφάγη. ὁ δὲ Νέρων καὶ αὐτόπτης τοῦ τολμήματος γέγονε, καὶ πᾶσαν αὐτὴν γυμνώσας, τὰ τραύματα διηριθμήσατο. ταῖς δὲ νυξὶν διεταράττετο, ὥστε καὶ ἐκ τῆς εὐνῆς ἀναπηδᾶν καὶ ἐκδειματοῦσθαι. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ πολλαχόθι ἐγράφετο παρά τινων ἀφανῶς,

Νέρων, Ὀρέστης, Ἀλκμαίων, μητροκτόνοι.

καὶ τὴν Αὐγοῦσταν Ὀκταβίαν, τὴν τοῦ Κλαυδίου θυγατέρα, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀπεπέμψατο. τῆς γὰρ Σαβίνης ἐρῶν, ἤθελεν αὐτῇ συνοικεῖν ὡς γαμετῇ. δείσασα δὲ ἡ Σαβῖνα, μή ποτε ἡ Ὀκταβία μετακληθείη, κατηγόρους ἐπ' αὐτῇ καὶ μοιχείας καὶ γοητείας ψευδεῖς παρεσκεύασε. καὶ τὸ μὲν πρῶτον φυγαδευθῆναι αὐτήν, ἔπειτα καὶ σφαγῆναι ἐποίησεν. εἶτα καὶ αὐτὴ ἡ Σαβῖνα ἐκτάνθη ὑπὸ τοῦ Νέρωνος. κυούσῃ γὰρ αὐτῇ λὰξ ἐνέθορεν. ἐπὶ πολὺ δὲ θανοῦσαν ἐπένθησεν· οὕτως δ' αὐτὴν ἐπόθησεν, ὥστε τὰ μὲν πρῶτα γυναῖκά τινα προσφερῆ ἐκείνῃ μεταπέμψατο καὶ εἶχεν. ἔπειτα παῖδα ἀπελεύθερον, ὃν Σπόρον ὠνόμαζον, ἐκτεμὼν ἔγημεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τῇ Σαβίνῃ ἐῴκει, καίτοι Πυθαγόρᾳ τινὶ ἐξελευθέρῳ γεγαμημένος. καὶ συνεγίνοντο ἄμφω τῷ Νέρωνι, Πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνήρ, ὁ Σπόρος δὲ ὡς γυνή. καὶ ἐκιθαρῴδησε δὲ δημοσίᾳ, καίτοι βραχὺ καὶ μέλαν φώνημα ἔχων· καὶ ἐν τοῖς ἱπποδρομίοις ἡρματηλάτησεν. ἐπεραιώθη δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, οὐχ ὡς οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα ὀρχήσηται, καὶ ἵνα κιθαρῳδήσῃ, κηρύξῃ τε καὶ τραγῳδίας ὑποκρίνηται. οὐ γὰρ ἤρκει αὐτῷ ἡ Ῥώμη, ἀλλ' ἐδεῖτο καὶ στρατείας, ἵνα καὶ περιοδονίκης, ὡς ἔλεγε, γένηται. ἀλλὰ τί ἄν τις καθ' ἕκαστον λέγοι τῶν ὑπ' ἐκείνου πραττομένων; πάντα γὰρ ἁπλῶς, ὅσα οἱ τυχόντες ὑποκρίνονται, κἀκεῖνος ἔλεγέ τε καὶ ἔπραττε, καὶ ἔπασχε, πλὴν καθ' ὅσον χρυσαῖς ἁλύσεσιν ἐδεῖτο. οὐ γὰρ ἔπρεπε Ῥωμαίων αὐτοκράτορα σιδηραῖς δεῖσθαι. στρατιώτης δέ τις ἰδὼν αὐτόν ποτε δεδεμένον, ἠγανάκτησε, καὶ προσδραμὼν ἔλυσεν. ἕτερος δέ, ἐρωτηθεὶς τί ποιεῖ

ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν ὁ Νέρων.

ὅτι φαρμάκῳ ἀνεῖλε τὸν Βρεττανικὸν ὁ Νέρων.

ὅτι καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὁ Νέρων ἀνεῖλεν.

ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπεπέμψατο, εἶτα καὶ ἀνεῖλεν.

[illegible] ὁ Νέρων [illegible], καὶ [illegible].

uinciebatur: nam ferreæ Romanorum imperatorem haud decuiſſent. Aliquando igitur miles uinctum conſpicatus, præ indignatione accurrit, eum'que ſoluit. Alius interrogatus, quid ageret

Impe-

ὁ αὐτοκράτωρ· ἀπεκρίνατο, ὅτι τίκτει. τοιοῦτον γάρ τι ὑπεκρίνετο τότε. ἤρξατο δὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Πελοποννήσου διορύξαι, καίτοι τῶν ἀνθρώπων ὀκνούντων. λαβὼν οὖν αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, εἶτα καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκασεν αὐτὸν μιμήσασθαι. αἷμα δὲ ταῖς πρώταις ἁψαμέναις τῆς γῆς λέγεται ἀναβλύσαι, καὶ οἰμωγὰς καὶ μυκηθμοὺς διακουσθῆναι, καὶ εἰδώλων γενέσθαι φαντασίαν πολλῶν. οὗτος πρῶτος καὶ τὸν κατὰ χριστιανῶν ἤρξατο διωγμόν, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον σὺν κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀπέκτεινε κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ παλαιοτέρων συγγραφέων μαρτυρίας παρέχων. ἕτεροι δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν μὲν ἡμέραν φασὶ τελειωθῆναι καὶ ἄμφω τοὺς ἀποστόλους, ἐν ἄλλῳ δὲ ἔτει καὶ ἄλλῳ. * μετὰ δὲ Πέτρον πρῶτος ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ὁ Λῖνος ἐγένετο. ἔτι δ᾽ ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντος τοῦ Νέρωνος, Ἰουδαῖοι εἰς προπτὴν ἀπέστησαν, καὶ ἐπ᾽ αὐτοὺς τὸν Οὐεσπασιανὸν ἔπεμψε. καὶ οἱ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ δὲ καὶ οἱ Γαλάται βαρυνόμενοι ταῖς εἰσφοραῖς, ἤσχαλλον ἐπὶ πλέον, καὶ ἐφλέγμαινον. Γάϊος δὲ Ἰούλιος Οὐίνδιξ ἀνήρ, κατὰ τὸν πατέρα βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων, ὁρῶν τοὺς ὁμοφύλους Γαλάτας ὀργῶντας πρὸς ἀποστασίαν, δι᾽ ὧν ἐδημηγόρησεν, ἠρέθισεν αὐτούς, καὶ ὤρκωσε πάντα ὑπὲρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ποιῆσαι, καὶ ἑαυτὸν ἂν μή τι τοιοῦτο πράξῃ φονεῦσαι. αὐτοκράτορα δὲ Γάλβαν τὸν Σερβίλιον τὸν Σουλπίκιον προεχειρίσατο, γνώμῃ τῶν εὐπατριδῶν, καὶ τότε τῆς Ἰβηρίας ἄρχοντα. καὶ ὃς τὴν ἡγεμονίαν ἐδέξατο, οὐκ ἤθελε δὲ τὰς τῆς αὐταρχίας ἐπικλήσεις προσλαβεῖν τότε. τῆς δ᾽ ἀποστασίας βραδυνομένης, ὁ Οὐίνδιξ ἑαυτὸν ἀπέσφαξε, τῶν μετ᾽ αὐτοῦ στρατιωτῶν κινδυνευσάντων ὑπεραλγήσας, καὶ πρὸς τὸ δαιμόνιον ἀγανακτήσας, ὅτι τηλικούτου πράγματος ὀρεγόμενος τὸν Νέρωνα καθελεῖν καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλευθερῶσαι οὐκ ἐξετέλεσεν αὐτό. τοσαύτῃ γὰρ προθυμίᾳ πρὸς τοῦτο ἐχρήσατο, ὥστε τοῦ Νέρωνος διακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας ἐπαγγειλαμένου τῷ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κομί-
» σαντι τοῦ Οὐίνδικος, ἐκεῖνος ἔφη, ὅτι ὁ Νέρωνα ἀποκτείνας, καὶ
» τὴν ἐκείνου κομίσας μοι κεφαλήν, τὴν ἐμὴν ἀντιλήψεται
» κεφαλήν. ὁ δὲ Νέρων μαθών, καὶ τὸν Πετρώνιον, ὃν κατὰ τῶν ἐπαναστάντων μετὰ τῆς πλείονος προεπεπόμφει στρατιᾶς, μαθὼν τὰ τοῦ Γάλβα φρονήσαντα, οὐκέτ᾽ οὐδεμίαν ἐλπίδα τῶν ὅπλων εἶχεν, ἀλλ᾽ ἐβουλεύσατο τούς τε βουλευτὰς ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν πόλιν καταπρῆσαι, καὶ πλεῦσαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὑπειπών, ὅτι ἂν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν,
» ἀλλὰ τό γε τέχνιον ἡμᾶς διαθρέψει ἐκεῖ. μέλλοντος δὲ ταῦ-
» τα πράσσειν, ἡ βουλὴ τὴν περὶ τὸν Νέρωνα φρουρὰν ἀπεκάλεσε, εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὸν μὲν πολέμιον ἀπέφηνε, τὸν δὲ Γάλβαν ἀνθείλετο αὐτοκράτορα. Νέρων δὲ ὡς ᾔσθετο, ὅτι ὑπὸ τῶν φυλάκων ἐγκαταλέλειπται, ἐσθῆτά τε φαύλην ἐνέδυ, καὶ ἐφ᾽ ἵππον ἀνέβη βελτίονα αὐτῆς, καὶ κατακαλυψάμενος ὅπως διαλάθῃ, μετὰ Ἐπαφροδίτου καὶ τοῦ Σπόρου νυκτὸς ἔφυγε. γνωρισθεὶς δὲ ὡς καὶ προσειπεῖν τινα τῶν ἐπαντώντων αὐτὸν αὐτοκράτορα προσαγορεῦσαι, τῆς ὁδοῦ ἐπεστράφη, καὶ ἔς τι καλαμώδη τόπον ἐλθὼν κατεκρύφθη. ὁ δὲ δῆμος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔτι ἡμέρας ἐγγινομένης ὑπερέχαιρε, καὶ τὴν πόλιν στεφανωμάτων ἐπλήρωσε, καί τινες καὶ πιλία ὡς ἐλευθερωμένοι ἐφόρησαν, καὶ ἡ βουλὴ τῷ Γάλβᾳ τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἐψηφίσατο. ὁ δὲ ὅμιλος ἅλασι τὸν Νέρωνα ἀπέσκωψε, καὶ συχνοὺς τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ δυνηθέντων φονεύοντες εἷλκον. ἐκεῖνον δὲ ζητοῦντες οἱ στρατιῶται καὶ ἄλλοι τινὲς ἰχνεύοντες, καὶ γνόντες ὅποι ποτ᾽ ἦν, ἔπεμψαν ἐπ᾽ αὐτὸν ἱππέας.

ὁ δὲ

ὅτι πρῶτος ὁ Νέρων τὸν κατὰ χριστιανῶν ἤρξατο διωγμόν, καὶ ὅτι ἐπὶ τούτου ἀπεκτάνθησαν οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, καὶ περὶ τῶν ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. ἀποστασία κατὰ Νέρωνος.

[illegible]

Imperator? reſpondit, eum parturire. Partum enim tum repręſentabat. Cœpit etiam Iſthmũ perfodere: a quo cum homines abhorrerent, ſumpto ligone ipſe fodere cœpit, idem'que ſuo exemplo facere cæteros coegit. Fertur autem ſanguis ebulliſſe, cum terra primum tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus eſſe, & ſpectra multa apparuiſſe. Hic perſecutionis Chriſtianorum princeps, Petrum & Paulum principes Apoſtolorum interfecit, eodem tempore, ut Euſebius ex antiquorum teſtimonijs aſſerit. Nam alij eodem quidem die utrunque conſummatum eſſe tradunt, ſed anno diuerſo. * Poſt Petrum, primus pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Veſpaſianum contra Iudęos, qui iam apertè defeceran, miſit. Britanni quoque & Galli exactionibus grauari ſe, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaque C. Iulius Vindex ſenatorij ordinis, ut & pater fuerat, populares ſuos iam ante ad defectionem propenſos, magis etiam concionib. inſtigauit, iureiurando adactos, ſe pro ſenatu populoque Romano facturos eſſe omnia: & ipſum, ſi quid ſecus feciſſet, occiſuros. Imperatorē uerò Seruiliũ Sulpiciũ Galbam deſignauit, uirũ patricium, tum Hiſpaniæ prætorē: ac is principatum quidem ſuſcepit, ſed imperij cognomentum aſſumere noluit. Cum autē defectio lentè procederet, Vindex prę dolore propter occiſos milites ſuos ſibi ipſi manus attulit, fortunæ iratus, quòd iam præclarũ facinus occidēdi Neronis & populi Romani liberandi ad exitũ perducere non potuiſſet. Quod tanta alacritate ab eo ſuſceptũ fuit, ut cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui ſibi Vindicis caput attuliſſet, dixerit, ſe ei qui Neronis interfecti ſibi caput attuliſſet, ſuum caput uiciſſim daturũ eſſe. Nero uerò cum Petronium quoque, contra ſeditioſos cum maiori parte copiarũ præmiſſum, ad Galbam defeciſſe cognouiſſet: ſpe armorũ abiecta, in animo habuit, ſenatu occiſo, & urbe incenſa, nauigare Alexandriã. atque adiecit: Etſi imperio exciderimus, tamen illic ars nos alet. Quæ dum agitaret, Senatus eius præſidio auocato, caſtra ingreſſus, Neronem hoſtem iudicauit, & Galbam eius loco imperatorem creauit. Nero ubi ſeâ ſatellitibus deſtitutum eſſe uidit, uili ueſte induta, & ſimili equo conſcenſo, tectâ facie ne agnoſceretur, noctu cum Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obuio quodam imperator ſalutatus, uia declinata, in culmis ſe occultauit. Populus Romanus, cum diluxiſſet, gaudio exultans, urbem coronis impleuit: quidam etiam, ut in libertatem aſſerti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ imperatorem decent, Galbæ decreuit. Plebs Neronem & ſalibus inceſsit; & multos qui apud eum potentes fuerant, interemptos per uiam traxit. Milites & alij Neronem quęritantes, cum latebras indagaſſent, equites contra eum miſerunt.

Quos

Iſthmi perfoſſio.

Petri et Pauli ſupplicium.

Linus.

C. Iulius Vindex.

Seruilius Sulpicius Galba imperator deſignatur.

«
«

Petronius.

Neronis fuga & interitus.

Quos cum aduentare ſenſiſſet, comites iuſsit & ipſum & ſemetipſos occidere. Quibus non obſecutis, ingemuit. Deinde Sporum irrito conatu occidere aggreſſus: Ego ſolus, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum. Cum iam in proximo eſſent equites, ictu ſibi illato: Proh Iuppiter, inquit, quantus artifex pereo? Moribundum, & ægrè ſpiritum trahentem, Epaphroditus planè confecit. Perijt menſe Iulio. Vixit annos triginta, menſes quinque, dies uiginti. imperauit annos tredecim, menſes octo, biduo minus. Octauo eius imperij anno, primus poſt Marcum apoſtolum & Euangeliſtam Alexandriæ epiſcopus factus eſt Anianus.

Anianus Alexãdrinus.

Imperium Galbæ.

Galba poſt Neronis interitum, decreto ſibi à Senatu principatu, etiã Rufi copijs auctus, recepit animum: ſed Cæſaris appellationem non admiſit, nec Imperatoris nomen in ullis literis uſurpauit prius, quàm legati à Senatu adueniſſent. Eos qui ſub Nerone alios calumniati erant, aut falſis teſtimonijs oppreſſerant, ſupplicio affecit. Serui qui dominos dictis factis'ue læſerant, eis ad pœnam dediti: pecuniæ & poſſeſsiones, quas Nero donarat, repetitæ ſunt. Ab eodẽ ob crimen læſæ Maieſtatis in exilium miſſos, reuocauit: oſſa eorum qui ex imperatorio genere occiſi erant, in Auguſti monumentũ intulit, eorumque ſtatuas repoſuit. Cæterùm cum A. Vitellium à Germanicis legionibus imperatorem ſalutatum eſſe audiuiſſet: L. Piſonem, adoleſcentem nobilem, modeſtum, prudentem, adoptatũ Cæſarem dixit. Id M. Saluius Otho ægrè ferẽs, quòd ipſe adoptatus non eſſet, ſeditionem mouit, XXX duntaxat militibus fretus. Nam cum Galbæ immolanti ſolus ex Senatoribus aſtans, aruſpicem inſidias ei portendi dicere audiſſet, ac monere ut domi maneret, nec uſque progrederetur: ſtatim quaſi per aliam cauſam in caſtra decurrit, & à coniuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoque perſuaſis, aut, ut rectius dicam, magnis pollicitationib. emptis, imperator ſtatim ſalutatus eſt. Quo Galba cognito, quoſdã in caſtra miſit, qui milites à ſententia dimouerent. Interea uerò miles quidã cum gladio cruẽto eum acceſsit, ac, Bono animo es, inquit, Imperator, Othonẽ eñ occidi. Quod Galba credẽs, cũ in Capitoliũ ad rem diuinã faciendã properaret, in medio foro, peditũ & equitũ occurſu, ſenex, conſul, pontifex, Cæſar, imperator, multis inſpectantib. eſt trucidatus: caput eius conto præfixũ. Cum occideret, nihil aliud locutus eſt, niſi: Ecquid mali feci? Perijt etiã Piſo, & alij multi. his peractis, milites capita illorũ in caſtra ad Othonẽ et in curiã attulerũt. Quib. cõſternati patres, lætícia ſimulata. Othoni omnia quæ ad

A. Vitellius

L. Piſo.

M. Saluius Otho.

Galbæ cædes.

ὁ δὲ προσιόντας αὐτοὺς αἰσθόμενος, προσέταξε τοῖς παροῦσι καὶ ἑαυτὸν καὶ σφᾶς ἀποκτεῖναι. ὡς δ' οὐχ ὑπήκουον, μέγα ἐστέναξεν. εἶτα τὸν σπόρον ἀνελεῖν θελήσας, καὶ μὴ δυνηθείς, ἐγὼ μόνος, ἔφη, οὔτε φίλον οὔτε ἐχθρὸν ἔχω. καὶ ἤδη πελασάντων τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπάταξεν, εἰπών, ὦ Ζεῦ, οἷος τεχνίτης ἀπόλλυμαι; δυσθανατοῦντα δ' αὐτὸν ὁ ἐπαφρόδιτος προσκατειργάσατο. ὁ μὲν οὖν οὕτω κατὰ τὸν ἰούλιον ἐτελεύτησε μῆνα, βιοὺς ἔτη τριάκοντα πρὸς μησὶ πέντε καὶ ἡμέραις εἴκοσιν· ἀφ' ὧν ἦρξεν ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτώ, δυοῖν ἡμέραιν δέοντας. ἐν δὲ τῷ ὀγδόῳ τῆς τούτου μοναρχίας ἔτει, πρῶτος ἐπίσκοπος ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν μάρκον ἀνιανὸς γίνεται.

Μοναρχία γάλβα καίσαρος.

Γάλβας δ' ἐπεὶ ὁ νέρων διεφθάρη, καὶ ἡ βουλὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐψηφίσατο, καὶ ὁ ῥοῦφος αὐτῷ προσεχώρησεν, ἀνεθάρσησεν, οὐ μέντοι καὶ τὸ καίσαρος αὐτὸς ἀνέλαβεν ὄνομα, πρὶν τοὺς τῆς βουλῆς πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος πρότερον εἰς οὐδὲν γράμμα ἐνεγέγραφε. τοὺς δὲ συκοφαντήσαντάς τινας ἐπὶ τοῦ νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας, ἐκόλασε. καὶ οἱ δοῦλοι οἱ κατὰ τῶν δεσποτῶν πράξαντές τι ἢ εἰπόντες, αὐτοῖς ἐκείνοις ἐπὶ τιμωρίᾳ ἐξεδόθησαν. καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τινὲς παρὰ τοῦ νέρωνος εἰλήφεισαν, ἀπῃτοῦντο. τούς γε μὴν ἐπ' ἐκείνου φυγαδευθέντας ὡς ἀσεβηκότας εἰς αὐτὸν κατήγαγε, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων εἰς τὸ τοῦ αὐγούστου μνημεῖον μετεκόμισε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀποκατέστησεν. οἱ δ' ἐν ταῖς γερμανίαις στρατιῶται προσονομάσαντες αὖλον οὐιτέλλιον, ἐπανέστησαν. ὁ οὖν γάλβας τὴν ἐπανάστασιν πυθόμενος, λούκιον πίσωνα νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, φρόνιμον υἱοθετήσατο, καὶ ἀπέδειξε καίσαρα. ὁ δὲ ὄθων ὁ μάρκος ὁ σαλούιος ἀγανακτήσας, ὅτι μὴ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ γάλβου υἱοθετήθη, ἐπανέστη αὐτῷ, τριάκοντα μόνους στρατιώτας ἐπιμασάμενος. ἐπεὶ γὰρ θύοντι τῷ γάλβᾳ μόνος τῶν βουλευτῶν αὐτῷ παρέστη, καὶ τοῦ ἱεροσκόπου ἐπιβουλεύεσθαι αὐτὸν εἰπόντος ἤκουσε, καὶ παραινοῦντος οἴκοι μεῖναι, καὶ μηδαμῇ προελθεῖν, κατέδραμέ τι εὐθύς, ὡς ἐπ' ἄλλο τι ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπιών, καὶ ὑπὸ τῶν συνομωμοκότων αὐτῷ στρατιωτῶν ἐς τὸ τεῖχος ἀνήχθη, καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας προσαναπείσας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκπριάμενος πολλαῖς ὑποσχέσεσι, παρ' ἐκείνων τι παραχρῆμα καὶ τῶν ἄλλων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. ὁ γάλβας δὲ μαθὼν τὰ πραχθέντα, ἔπεμψεν ἐς τὸ στρατόπεδόν τινας, ὡς μεταπείσαι τοὺς ἐν αὐτῷ δυναμένους. κἂν τούτῳ στρατιώτης τις γυμνὸν τὸ ξίφος καὶ ᾑμαγμένον ἀνατείνων, προσῆλθεν αὐτῷ, φάσκων, θάρσει αὐτοκράτορ, ὄθωνα γὰρ ἀπέκτεινα. πιστεύσας οὖν ὁ γάλβας, εἰς τὸ καπιτώλιον ὡς θύσων ὥρμησε, καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἀπαντήσαντες αὐτῷ καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, ἐκεῖ τὸν γέροντα, τὸν ὕπατον, τὸν ἀρχιερέα, τὸν καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα, πολλῶν ὁρώντων κατέκοψαν· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποκόψαντες, κοντῷ ἐνέπηξαν. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐφονεύθη, τοῦτο μόνον εἰπών, καὶ τί κακὸν ἐποίησα; ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πίσων, καὶ ἄλλοι συχνοί. καὶ πράξαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, τάς τε κεφαλὰς ἐκείνων ἀποτεμόντες, πρός τε τὸν ὄθωνα αὐτὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ εἰς τὸ συνέδριον ἐκόμισαν, ὥς τε τοὺς βουλευτὰς καταπλαγέντας, χαίρειν τε προσποιηθῆναι, καὶ ἐπ' ὄθωνι πάντα τὰ πρὸς τὴν

ἀναίρεσις γάλβα.

τὴν ἀρχὴν φέροντα ψηφίσασθαι. οὐκ ἐλάνθανε δὲ, ὅτι αὐτός τε τὴν βουλὴν ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἀσελγέστερον καὶ πικρότερον τοῦ νέρωνος ἄρξειν ἔμελλε. γάλβᾳ μὲν οὖν ζήσαντι ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσιν, ἄρξαντι δὲ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τρισκαίδεκα, τοιοῦτο τέλος ἐγένετο.

Αὐταρχία καίσαρος ὄθωνος.

Ὁ δὲ ὄθων μετέγνω μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, τῶν ἱερῶν αὐτῷ θυομένων πονηρῶν ὀφθέντων, καὶ ἄλλων σημείων αὐτῷ γενομένων, ἀλλ' οὐκ ἦν χρεὼν εἰς τὴν ἀρχὴν ἅπαξ εἰσελθόντα ἀναδῦναι, καὶ τιμωρίαν αὐτοῦ καὶ δίκην δέδωκεν. ἐν τούτοις δέ τις πλασάμενος νέρων εἶναι, ἔκ τε τῆς πρὸς τὸν νέρωνα ὁμοιότητος ἐμφερείας αὐτῷ, τὴν ἑλλάδα ὀλίγου πᾶσαν ἐτάραξε, καὶ χεῖρα κακούργων ἀνθρώπων ἀθροίσας, πρὸς τὰ ἐν τῇ συρίᾳ στρατόπεδα ὥρμησεν. ἐν κύδνῳ δὲ περαιούμενον αὐτὸν ὁ καλπούρνιος συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. ὁ δὲ ὄθων λάθρᾳ πολλοὺς πρὸς τὸν οὐιτέλλιον ὑπὲρ καταλλαγῆς ἔπεμψεν. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε, πρέσβεις ἀπέστειλε φανερῶς. ἐπεὶ δὲ ἀπεκρίνατό τι αὐτοῖς οὐιτέλλιος, ὅτι αὐτοὺς κατέσχεν, ἔπεμψεν αὐτοῦ ἐπιτρέψας ὁ ὄθων ἰσχὺν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἡττήθη δὲ διὰ πολυαρχίαν, οὐ δι' ἀσθένειαν, ἐκ τῆς ῥώμης δὲ ἐξωρμηκὼς, καὶ σὺν πρώτοις ἐξεληλυθὼς γεγονὼς. μέρος δέ τι τῆς δυνάμεως τῷ πρόκλῳ δοὺς, αὐτὸς ἀνεχώρησε, λέγων μὴ φέρειν μάχην ἀνδρῶν ὁμοφύλων ἰδεῖν. ὅθεν μαλακίαν αὐτοῦ καταγνόντες οἱ στρατιῶται καὶ οἱ στρατάρχαι, οὐδὲν τῶν δεόντων ἔπραξαν, ἀλλ' ἡττήθησαν, καὶ τοῖς τοῦ οὐιτελλίου ἐπεκηρυκεύσαντο, καὶ ἀνεμίχθησαν σφίσι. τῷ δὲ ὄθωνι ἤγγειλε ταῦτα ἱππεὺς, καὶ ἀπιστοῦντι, εἴθε, ἔφη, ταῦτα ψευδῆ, καῖσαρ, ἦν· καὶ εἰπὼν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. πιστευσάντων δὲ ἐκ τούτου πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐχόντων ἀναμαχέσασθαι (οἵ τε γὰρ δορυφόροι συχνοὶ ἦσαν, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι παρῆσαν) καὶ ἱκετευόντων αὐτὸν, μήθ' ἑαυτὸν μήτε σφᾶς προδοῦναι· πάντες γὰρ (ἔλεγον) ὑπὲρ σοῦ ἡδέως ἀποθανούμεθα· ὁ ὄθων,
» πολὺ δικαιότερον εἶπεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ
» πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι, καὶ μὴ βούλεσθαι δι' ἕνα ἄν-
» δρα τὸν δῆμον τῶν ῥωμαίων στασιάζειν, καὶ τοσοῦτον ὄχ-
» λον ἀνθρώπων φθαρῆναι. ταῦτ' εἰπὼν, εἰς τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τινα τοῖς τε οἰκείοις καὶ τῷ οὐιτελλίῳ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπέστειλε, τά τε γράμματα ὅσα τινὲς αὐτῷ κατ' ἐκείνου ἐγεγράφεσαν, ἔκαυσεν, ὥς τι μηδὲν ἐξ αὐτῶν φωραθέντα κινδυνεῦσαι· καὶ καλῶν ἕνα ἕκαστον τῶν παρόντων, ἠσπάζετο αὐτοὺς, καὶ ἐδίδου σφίσι χρήματα. κἂν τούτῳ ταραχῆς γενομένης στρατιωτῶν, ἐξῆλθε, καὶ καταστήσας αὐτοὺς, οὐ πρότερον ἀνεχώρησε, πρὶν τοὺς ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἄλλους ἀλλαχοῦ πέμψαι. καὶ οὕτως ἐπεὶ μηδὲν ἔτι ταραχῶδες ἐγίνετο, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν, καί τινες αὐτῷ ἐπέσφαξαν ἑαυτούς. τοῦτο τὸ τέλος τῷ ὄθωνι γέγονε, ζήσαντι μὲν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα ἔτη, ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἐννενήκοντα, ὅθεν καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου
» συνεσκίασε. κάκιστα γὰρ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀ-
» πέθανεν. οἱ δὲ στρατιῶται εὐθὺς μὲν ἐταράχθησαν. καὶ ὑπ' ἀλλήλων πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. ἔπειτα ὁμονοήσαν, καὶ προσεχώρησαν τοῖς κεκρατηκόσιν.

Περὶ ψευδονέρωνος.

Ὅτι οἱ τοῦ [illegible] ἐν [illegible] ἡττήθησαν.

Ὅτι οἱ τοῦ ὄθωνος [illegible] ἡττήθησαν.

Ἀνάξιο

imperium pertinent, decreuerunt. Neque uerò obſcurũ erat, cum Senatui uim feciſſe, & petulantius atque acerbius ipſo Nerone imperaturum eſſe. Galba annos ſeptuagintaduos, dies tres et uiginti natus, imperij menſe nono, et die decimotertio, hunc exitum habuit.

Imperium Othonis.

Othonem, cum exta ſacrificanti parum fauſta eſſent, alia' que ſigna apparuiſſent, perpetrati facinoris pœnituit: ſed imperio, quod ſemel ſuſceptum deponere non licebat, retento, pœnas dedit. Interea quidam ob lineamentorum corporis ſimilitudinem ſe Neronem eſſe profeſſus, totam penè Græciam conturbauit: & manu ſicariorum comparata, ad Syriacas legiones properauit. Sed eum Calphurnius in traiectu Cydni amnis comprehenſum interfecit. At Otho clàm multis ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetraſſet, apertè legatos miſit. Quos cum Vitellius nullo reſpõſo dignatus eſſet, atque etiam retinuiſſet: copijs terra mariq; miſſis, nõ ex imbecillitate, ſed propter ducum multitudinem uictus, ipſe Roma cum primoribus egreſſus eſt: & parte militum Proclo data, receſsit, ſe pugnam ciuium inter ſe uidere poſſe negãs. Itaq; milites & duces ignauiam eius pertęſi, re malè geſta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nunciaſſet, atque is non crederet: Vtinam, inquit, Cæſar hæc falſa eſſent. ſeq; ſtatim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ euentu non amplius dubitantes, denuò Martis aleam experiri parati eſſent (nam & ſatellites multi, & alij non pauci aderant) eumq; rogarent, ne ſemetipſum & ipſos deſtitueret: ſe enim omnes libenter pro eo morituros: Otho, multo æquius eſſe dixit, unum pro omnibus, quàm multos pro uno perire: neq; ſe commiſſurum, ut ob unum uirum populi Romani ſeditio orirétur, & tanta hominum multitudo interiret. His dictis, in conclaue ingreſſus, cum nonnulla ad ſuos, et ad Vitellium de ſuis ſcripſiſſet, literis ad ſe contra illum ſcriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, ſingulos ſalutauit, & pecunia donauit. Interea militum tumultu orto, exijt: eoq; ſopito, non prius diſceſsit, quàm alios aliò in loca tuta miſiſſet. ac ita demũ, cum tranquilla eſſent omnia, ſeipſum interfecit. Milites cadauer eius ſepeliuerunt, multi quoq; ſuper eo ſe iugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII uixiſſet, dies LXXXX imperaſſet, quo ætatem ſuperiorem impiè & ſcelerate a- «
ctam obumbrauit, & uitam omnium flagitio- «
ſiſſimam morte honeſtiſsima decorauit. Poſt «
eius obitum, milites ſtatim tumultuati ſunt: & multis inuicem cæſis, gratia reconciliata ſe aduictores contulerunt.

Pſeudonero.

Otho reconciliatione Vitellij deſperata, ſeipſum interfecit.

Otho uitã flagitioſam morte honeſta clauſit.

Vitellij

Vitellij imperium.

ROmani cognito Othonis interitu (nam, ut antè dictum eſt, urbe aberat) Vitellium imperatorem deſignarunt. Cui mors Othonis in Gallijs uerſanti nunciata eſt, ubi eum uxor cum filiolo ſex annos nato conuenit, quem pro ſuggeſto Germanicū & Cæſarē deſignauit. Iam cum diuinationib. deditus eſſet, nec ſine ijs uel minima ſuſciperet, tum aſtronomos, pòſt etiam ariolos pepulit, certo die præfinito, intra quem tota Italia excederent. *Aſtrologi Vitellio diē dicunt.* Qui noctu uiciſſim ſchedis propoſitis ei denunciarunt, ut intra eum diem è uita excederet, quo exceſſit. *Intemperātia Vitellij.* Cum autem luxui & laſciuiæ deditus, & à prima ætate in cauponis, foro aleatorio, ſaltationibus & aurigationib. uerſatus eſſet, & infinita in eas res pecunia inſumpta, multum æris alieni feciſſet, tum aucto luxu inſolentius ſe geſſit, maioresq́ ſumptus fecit. Maximā diei partem, & noctu quoq́, ſe citra ullam ſatietatē ingurgitando, & ſubinde quæ ingeſſerat, reuomēdo, ut ſolo cibariorū tranſitu ali uideretur: quæ res efficiebat, ut perpetuam crapulam tolerare poſſet, cum eius compotores peſsimè haberēt. E quo numero cum quidam propter morbum per aliquot dies à ſodalitate abfuiſſet, ſe omnino periturum fuiſſe dixit, niſi ægrotaſſet. Nec totum tempus imperij eius quicquā aliud fuit, niſi ebrietas & commeſſationes. Quis autem ſingula commemoret? cum inter omnes cōſtet, cum imperij ſui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarū in cœnas inſumpſiſſe. Sæpè etiam apud alios conuiuatus eſt: eodemq́ die alius ei ientaculū, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria poſt cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. *Vitellij uirtutes.* Inter hæc uitia uirtutes ei non defuerunt. Monetam enim ſub Nerone, Galba, Othone percuſſam retinuit, imaginibus eorum nihil offenſus. & quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neq́ cuiquam quicquam eripuit: neque ea quæ ex contributionib. debebātur exegit, neq́ cuiuſq́ bona publicauit: paucis dūtaxat Othonianæ factionis occiſis, neq́ tamen eorum bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occiſi fuerant, ea reſtituit omnia, quę adhuc in publico reperiebantur. Neq́ teſtamenta aduerſariorum, qui in bello ceciderant, reprehendit. Vetuit, ne ſenatores & equites in arena pugnarent, aut in orcheſtra ſe ſpectandos pręberent: atq́ ob hęc laudabatur. *Prodigia.* Nunciato motu Iudaico, in magno terrore fuit, cùm ob alia prodigia, tum quòd luna bis defeciſſe præter ſolitū uidebatur, & quarto & ſeptimo die obſcurata. Simul etiam duo ſoles uiſi, alter ab occaſu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robuſtus. *Veſpaſianus imperiū capeſſit.* Motus illius hæc ratio fuit. Veſpaſianus in Iudęa degens, quò cum à Nerone propter Iudæorum defectionem miſſum fuiſſe iam diximus, filium Titum ad Galbam ſalutandum miſit.

Tito

Ἀνάῤῥησις Οὐιτελλίου καίσαρος.

Οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ τὸ πάθος μαθόντες τοῦ ὄθωνος (ἀπεδήμει γὰρ τοῦ ἄστεος, ὡς προείρηται) αὐτοκράτορα τὸν οὐιτέλλιον ἀνηγόρευον. ὄντι δ' ἐν τῇ γαλατίᾳ, ὁ θάνατος ἠγγέλθη τοῦ ὄθωνος. ἦλθε δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον, ὃ καὶ ἐπὶ βήματος γερμανικόν τε καὶ αὐτοκράτορα ἐπωνόμασεν ἑξέτη ὄν. φιλόμαντις δὲ ὑπάρχων, καὶ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσσων ἄνευ αὐτῶν, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γόητας ἐξήλασε, προαποφήνας ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐξ ἁπάσης ἐκχωρῆσαι τῆς ἰταλίας. κἀκεῖνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες γράμματα, ἀντιπαρήγγειλαν αὐτῷ ἀπαλλαγῆναι τοῦ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐτελεύτησεν. ἦν δὲ τρυφῇ τε καὶ ἀσελγείᾳ προσκείμενος, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιοῦτος ὢν οἷος περὶ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ κυβευτήρια, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς, καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐσπουδακέναι. καὶ ἀνήλωτο δὲ εἰς τὰ τοιαῦτα ἀνάλισκε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανειστὰς πολλοὺς εἶχε. [illegible] τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὕβριζε, καὶ τό τε ἡμέρας τὸ πλεῖστον, τό τε νυκτὸς ἐδαπάνα ἀπλήστως ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς ἐξεμῶν, ὡς μόνῃ τῇ παρόδῳ τῶν σιτίων τρέφεσθαι. ἀφ' ὧν περ καὶ αὐτὸς καρτερεῖν ἠδύνατο. οἱ δὲ συνδειπνοῦντες αὐτῷ πάνυ κακῶς ἀπηλλάττοντο. ὅθεν ὡς εἷς αὐτῶν νοσήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς τοῦ συσσιτίου ἀπολειφθεὶς, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἐνόσησε, πάντως ἂν ἀπολώλει. καὶ ἐγένετο ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μέθαι τε καὶ κῶμοι. καὶ τί ἄν τις καθ' ἕκαστον αὐτὰ καταλέγοι, ὁπότε πρὸς πάντων ὡμολόγηται, δύο μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνῳ ἐς τὰ δεῖπνα αὐτὸν δεδαπανηκέναι. πολλάκις δὲ καὶ παρ' ἄλλοις ἑστιᾶτο, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄλλοι μὲν ἀκρατίζεσθαι παρεῖχον αὐτῷ, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, καὶ ἕτεροι μεταδόρπιά τινα πλησμονῆς παραμύθια. οὐ μὴν οὐδὲ ἀρετῆς ἄμοιρος ἦν παντάπασι καὶ καλῶν ἔργων. τό, τε γὰρ τοῦ νέρωνος, καὶ τὸ τοῦ γάλβα, τό τε ὄθωνος κατὰ νόμισμα ἐτήρησεν, οὐκ ἀγανακτῶν ταῖς εἰκόσιν αὐτῶν. καὶ ὅσα τισὶν ἐδεδώρηντο, ἐφύλαξε, μηδ' ἓν μηδενὶ ἀφελόμενος. καὶ οὔτε τὰ ἐκ τῶν συντελειῶν ὑποφληθέντα ἀπῄτησεν, οὔτε οὐσίαν τινὸς ἐδήμευσεν, ὀλίγους δὲ πάνυ τῶν τὰ ὄθωνος πραξάντων ἀποκτείνας, μηδὲ τὰς ἐκείνων μέντοι οὐσίας τοὺς προσήκοντας σφῶν ἀφείλετο. καὶ τοῖς οἰκείοις δὲ τῶν πρότερον ποτὲ θανατωθέντων ἀπεδόσατο πάντα, ὅσα ἐν τῷ δημοσίῳ εὕρηντο. ἀλλ' οὐδὲ τὰς διαθήκας τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων ᾐτιάσατο. ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς βουλευταῖς καὶ τοῖς ἱππεῦσι μονομαχεῖν, ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. καὶ διὰ ταῦτα ἐπῃνεῖτο. ὡς δὲ τὸ κίνημα ἠγγέλθη αὐτῷ τὸ ἐν ἰουδαίᾳ κατ' αὐτοῦ ἐπαναστάσεως, καὶ δεινῶς κατεδείσθη δι' αὐτὸ, ἄλλων τε συμβάντων σημείων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ τὸ καθεστηκὸς δὶς ἐκλελοιπυίας δόξασα. καὶ γὰρ τετάρτῃ καὶ ἑβδόμῃ ἐσκιάσθη. ἥλιοί τε ἅμα δύο ὤφθησαν ἔκ τε τῶν ἀνατολῶν καὶ ἐκ τῶν δυσμῶν, ὁ μὲν ἀσθενὴς καὶ ὠχρὸς, ὁ δ' ἐξ ἀνατολῶν ἰσχυρός. ἐπράχθη δὲ τὰ τῆς ἐπαναστάσεως ὧδε. οὐεσπασιανὸς ἐν ἰουδαίᾳ διατρίβων (ὡς γὰρ ἤδη εἴρηται, προανῃρημένος ἦν ἐκεῖσε παρὰ νέρωνος διὰ τὴν τῶν ἰουδαίων ἐπανάστασιν) τῷ μὲν γάλβᾳ αὐταρχήσαντι τὸν υἱὸν ἔπεμψε τίτον, προσαγορεύσοντα αὐτόν. [illegible]

ἐπανελ-

ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Τίτου, ἐπεὶ καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει τὴν τοῦ Οὐιτελλίου καὶ τοῦ Ὄθωνος ἐπανάστασιν, πρὸς μοναρχίαν καὶ αὐτὸς ὥρμησε, κατὰ τὸν Δίωνα. ὡς δὲ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ τῆς ἁλώσεως ἱστορίᾳ φησίν, οἱ κατ' αὐτὸν στρατιῶται μαθόντες τοὺς μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Γαλάτας στασιάσαντας, Γάλβαν προχειρίσασθαι αὐτοκράτορα, τοὺς δ' ἐν Γερμανίᾳ στρατευομένους ἀνειλῆφθαι τὸν Οὐιτέλλιον, τοὺς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προχειρίσασθαι Ὄθωνα, καὶ αὐτοὶ τὴν μοναρχίαν τῷ σφετέρῳ στρατηγῷ ἐψηφίσαντο, καὶ παρακαλέσαντες ἀλλήλους, ἀνηγόρευσαν τὸν Οὐεσπασιανὸν αὐτοκράτορα, καὶ σώζειν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν παρεκάλουν. ἀρνουμένου δ' ἐκείνου, οἱ μὲν ἡγεμόνες προσέκειντο, οἱ δὲ στρατιῶται περιχυθέντες ξίφεσιν, ἀνελεῖν ἀπείλουν αὐτόν. πείθεται οὖν, καὶ πρῶτον τῷ τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰγύπτου ἰθύνοντι ἐπιστέλλει περὶ τῶν κατ' αὐτόν, καὶ ὃς εὐθὺς ἀνηγόρευσεν αὐτὸν αὐτοκράτορα. Οὐεσπασιανὸς δὲ ἐκεῖθεν, τὸν μὲν τῆς Συρίας ἡγεμόνα Μουκιανὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὸν Οὐιτέλλιον ἐπέμψεν. ὅτε καὶ τὸν Ἑβραῖον Ἰώσηπον, ὃς αὐτὸν ἔτι ζῶντος τοῦ Νέρωνος αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάρρησε, δεσμώτην ὄντα ἔτι παρ' αὐτῷ, καὶ αἰχμάλωτον, κελεύσας πρὸς ἑαυτόν, οἷα προμαντευσάμενον αὐτῷ τὴν ἀρχήν, λυθῆναι κελεύει. τοῦ δὲ Τίτου τῷ πατρὶ Οὐεσπασιανῷ δίκαιον εἰπόντος εἶναι, καὶ τὸ ὄνειδος τῷ Ἰωσήπῳ ἀφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ· τοῦτο δὲ γενέσθαι, εἰ μὴ λυθείη τὰ δεσμά, ἀλλὰ διακοπείη, ὃ ἐπὶ τῶν μὴ δεόντως δεθέντων πράττεσθαι συνήθως ἦν, καὶ ὁ Οὐεσπασιανὸς, καὶ πέλεκυν λαβών τις διέκοψε τὴν ἅλυσιν. ὁ γὰρ Ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστόρησε, χρησμόν τινα ἐν γράμμασιν ἱεροῖς εὑρηκώς, δηλοῦντα ὡς ἄρξει τις ἀπὸ τῆς χώρας αὐτῶν τῆς οἰκουμένης, διὰ τὰς ἐν τῇ Ῥώμῃ στάσεις, καὶ τὰς ἐκεῖ βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἀλλαγάς, εἰς τὸν Οὐεσπασιανὸν τοῦτον ὑπέλαβε τὸν χρησμόν, καὶ οἱ τὸ κράτος προεμαντεύσατο. τούτου δὲ τοῦ χρησμοῦ μέμνηται καὶ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ Ῥωμαϊκῆς. δικαιότερον δ' ἄν, ἀληθὲς μάλιστα νομισθείη, τὸ ἐπὶ τοῦ σωτῆρος τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν χρησμὸν ἀναληφθῆναι. οὐ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, κατὰ τὸν χρησμόν, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους μόνος, πολὺ δὲ τῆς οἰκουμένης ἦν, ὃ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ὑπερέκειτο. ὁ δὲ Κύριος συμπάσης τῆς οἰκουμένης ἐβασίλευσέ τε καὶ βασιλεύει, ᾧ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐρρέθη, » αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, » καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. Οὐεσπασιανὸς δὲ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ὥρμησεν, ἔνθα καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης ἀγγέλια ἧκον αὐτῷ, ὡς Οὐιτέλλιος μὲν ἀπέσφακται, αὐτὸς δὲ αὐτοκράτωρ ὑπό τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἀνηγόρευται, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δομετιανὸς εἰς ἡγεμονίαν προεχειρίσθη μέχρι τῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀφίξεως. ὁ δὲ τοῦ Οὐιτελλίου θάνατος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο. ἤδη οἱ Οὐεσπασιανοῦ στρατιῶται πεπλησιακότες ἦσαν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἐς αὐτὴν εἰσβαλόντες, οὐδέν, ὅ,τι τῶν δεινῶν οὐκ ἐποίησαν. τῆς δὲ πόλεως πορθουμένης ὁ Οὐιτέλλιος φοβηθείς, χιτωνίσκον τι ῥακώδη περιβαλόμενος, ἐς οἴκημα σκοτεινόν, ἐν ᾧ κύνες ἐδέδεντο, κατεκρύφθη, διανοούμενος νυκτὸς ἐς τὴν Ταρακίναν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκδραμεῖν. ἀναζητήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αὐτόν, συνέλαβον φορυτοῦ πεπλασμένον καὶ αἵματος (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύμαντο) καὶ τὴν ἐσθῆτα περιρρήξαντες αὐτοῦ, καὶ ἐς τοὐπίσω τὼ χεῖρε δεσμήσαντες, χοινίον τε περιθέντες αὐτῷ περιαυχένιον, οἱ μὲν ἐρράπιζον, οἱ δὲ τὸ γένειον ἔτιλλον, πάντες δὲ ἔσκωπτον τά τε ἄλλα, καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ. αἰσχυνομένου δὲ ἐπὶ τούτοις, καὶ

Tito autẽ reuerſo (nam in uia ſeditionẽ Othonis & Vitellij didicerat) & ipſe (ut Dion refert) regnum affectauit. Ioſepho uerò autore, in excidio Iudaico, milites eius cum audiſſent, à Gallis Europæis Galbam per ſeditionem Imperatorem eſſe creatum, à Germanicis legionibus Vitelliũ, à Romanis Othonem: ipſi quoque ſuo duci imperium decreuerunt: atque alijs alios concitantibus, Veſpaſianum Imperatorem ſalutarunt: hortati, ut periclitanti Reipublicæ ſubueniret. Refraganti, tribuni institerunt: & milites ſtrictis enſibus circumſtantes, mortem ſunt minati. Paret igitur: & primùm ad Aegypti prætorem ſcribit, quo loco res ſuæ ſint: à quo ſtatim ſalutatus eſt Imperator. Deinde Mutianum Syriæ prętorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Ioſephum Hebræum, quem, uiuente adhuc Nerone, Imperatorem ſe appellare auſum, captiuum adhuc in uinculis tenebat, ob eam diuinationem ſolui iuſsit. Tito uerò hortãte, ut ei una cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum uincula non ſoluebantur, ſed diſſecabantur: atq; in eos uſurpabatur, qui per iniuriam uincti eſſent) approbante Veſpaſiano, quidam ſecuri cathenam diſſecuit. Ioſephus enim (ut ipſe narrat) quum in ſacris literis oraculum reperiſſet, fore ut quidam ex Iudæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum ſeditiones, & Imperatorum frequẽtes mutationes, ad Veſpaſianum retulit, eiq; uaticinatus eſt imperium. Eius oraculi meminit etiam Appianus hiſtoriæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac ueriſsimè id oraculum de ſeruatore humani generis, Domino Ieſu Chriſto, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Veſpaſianus imperauit: ſed Romanis prouincijs duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. At Dominus toti orbi dominatus eſt, & dominatur. cui à patre dictum eſt: Petito à me, « & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſ« ſeſsionem tuam fines terræ. « Veſpaſiano Alexandriam profecto, Roma nuncij uenerunt de cæde Vitellij: & ut ipſe à ſenatu populoq; Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principatum in eius aduentum tenere iuſſus eſſet. Vitellius autem hoc modo perijt. Veſpaſiani milites, cum prope Romam, atq; in ipſam urbem ueniſſent, nullo uiolentiæ genere abſtinuerunt. Cum autem urbs uaſtaretur, Vitellius ſibi metuens, induta pannoſa tunicula, in obſcuram domunculam, ubi canes alligati erant, ſe abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites uerò eum repertum, illuuie & ſanguine plenum (nam à canibus morſus fuerat) lacerata ueſte, manibus poſt tergum reuinctis, & laqueo collo iniecto, partim colaphis cæciderunt, partim barbam euellerunt: omnes uerò luxum ei opprobrarunt. Ob quæ uerecundantem, & humum

Oraculum Ioſephi, ad Veſpaſianum accommodatum.

Vitellij interitus.

humum intuentem, cultellis ſub mēto pupugerūt, ut uel inuitus uultū attolleret. Verum * Celetus quidam, eius miſertus: Ego tibi, inquit, quantum unus poſſum, opem feram. eoq́ uulnerato, ſeipſum iugulauit. Sed Vitellius ex eo uulnere non mortuus, cum in carcerem traheretur, ex uerberum & contumeliarū impatientia: At ego, inquit, ueſter Imperator fui. Quo dicto iritati milites, eo diſſecto, caput amputatum per totam urbem circuntulerūt. Vixit annos LIIII, & dies LXXXIX. imperauit annū unum, X diebus demptis.

** Gallus*

Mutianus. Domitianus. His peractis, Mutianus aduenit, unaq́ cum Domitiano Rempub. capeſsit. Veſpaſianus à ſenatu Imperator ſalutatus: duo eius filij, Cæſares cognominati ſunt. Mutianus uerò frater à Veſpaſiano uocabatur, accepta poteſtate quiduis & agendi & decernendi, tantum Imperatoris nomine pręſcripto: eaq́ de cauſa miſſum ſibi anulū geſtabat, ut mandata imperatorio anulo ſignarētur. Igitur ipſe & Domitianus magiſtratus & præfecturas multis dederunt, & alios atq́ alios præſides & Conſules deſignarunt, non ſecus ac ſi ipſi rerum potirentur. Vnde Veſpaſianus Domitiano ſcripſit, ſe illi habere gratiam, quòd ſe imperare pateretur, necdū imperio pepuliſſet.

Veſpaſianus pecuniā colligit. Alexandriam autem cum ueniſſet, magnā pecuniam coegit, nullo quæſtu prætermiſſo, uectigalibus quibuſdam obſoletis reſtitutis, uſitatis exaggeratis, & nouis excogitatis. quod deinde in alijs quoque prouincijs, in Italia & Romæ fecit. Aegypto paruo tempore conſtituta, magnam inde frumēti copiam Romam miſit. Filium Titum ad oppugnāda Hieroſolyma reliquit, ut unà cum eo in urbē reuerteretur. Sed cum obſidio diu traheretur, ſine illo naue oneraria in Lyciā uenit. Inde partim terra, partim mari Brunduſium appulit. Romam ingreſſus, militibus & populo munera dedit.

Aedificia, & humanitas. Templa publicaq́ opera ruinoſa refecit. ædificia, quorum fundamenta iacta erant, perfecit: non ſuo, ſed eorum qui inchoarāt, nominibus inſcriptis. Bona aduerſariorū, qui in pręlijs ceciderāt, eorum liberis aut cognatis reliquit, publicis etiā æris alieni tabulis abolitis. Publicè magnificus, priuatim tenuiſsimè uiuebat: neq́ ullos ſumptus, niſi neceſſarios, faciebat, genere ortus neq́ nobili, neq́ locuplete. Ab omnibus adiri ſe patiebatur. Cum amicis ante auroram in lectulo recubans, colloquebatur. Palatij fores per totum diem patebāt, ſine ullo cuſtode. Vt paucis abſoluam, curatione Reipublicæ princeps agnoſcebatur; comitate, uictu, cultuq́ à cæteris nihil differebat. Hieroſolymis expugnatis, cum Tito filio triumphum duxit: cui Domitianus quoq́ Conſul equo ſingulari interfuit. Poſtea magiſtros & Latinarum & Græcarum diſciplinarum Romæ conſtituit, decretis ex ærario ſtipendijs. Sed Mutianus philoſophis acriter accuſatis, effecit, ut uno Muſonio excepto, eoſdē urbe

κάτω βλέποντες, οἱ στρατιῶται ξιφιδίοις αὐτὸν ὑπὸ τὸ γένειον ὑπεκέντουν, ἵνα καὶ ἄκων ἄνω βλέπῃ. Κελτὸς δέ τις ἐλεήσας αὐτόν, ἐγώ σοι, ἔφη, βοηθήσω, ὡς μόνος δύναμαι. καὶ ὁ μὲν ἐκεῖνον ἔτρωσε, καὶ ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν. οὐ μέντοι καὶ ὁ Βιτέλλιος ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος, ἀλλ' ἐσύρετο εἰς τὸ δεσμωτήριον. ὑπεραλγήσας δὲ οἷς τι ἔπασχε, καὶ οἷς ἤκουεν, ἀλλ' ἔγωγε, ἔφη, αὐτοκράτωρ ὑμῶν ἐγενόμην. ὀργισθέντες οὖν οἱ στρατιῶται, κατέκοψαν αὐτόν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες αὐτοῦ, διὰ πάσης τῆς πόλεως περιήγαγον, ζήσαντος ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, καὶ ἡμέρας ὀγδοήκοντα ἐννέα, μοναρχήσαντος δ' ἐνιαυτὸν δέκα ἡμερῶν ἀποδέοντα. τούτων δὲ πραχθέντων, ὁ Μουκιανὸς ἐπῆλθε, καὶ τῷ Δομετιανῷ συνδιῴκει. αὐτοκράτωρ τε ὁ Οὐεσπασιανὸς καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἐψηφίσθη, καὶ Καίσαρες ὅ, τε Τίτος καὶ ὁ Δομετιανὸς ἐπεκλήθησαν. ὁ δὲ Μουκιανὸς ἀδελφὸς παρὰ τοῦ Οὐεσπασιανοῦ ὠνομάζετο, καὶ ἐξουσίαν εἴληφε πάνθ' ἁπλῶς ὅσα ἐβούλετο πράττειν καὶ γράφειν, τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος μόνον ἐπιγραφόμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δακτύλιον πεμφθέντα οἱ ἐφόρει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα λαμβάνῃ τὰ συμβαινόμενα. πολλοῖς γοῦν ἀρχάς τε καὶ ἐπιτροπείας αὐτός καὶ ὁ Δομετιανὸς ἔδοσαν, καὶ ἐπάρχους ἄλλους ἐπ' ἄλλοις καὶ ὑπάτους ἀπέδειξαν, ὡς αὐτοὶ αὐταρχοῦντες. ὥς τε τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐπιστεῖλαι τῷ Δομετιανῷ, ὅτι χάριν ἔχω σοι τέκνον, ὅτι με ἐᾷς ἄρχειν, καὶ οὐδέπω με καταλέλυκας. ἐς δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Οὐεσπασιανὸς ἀφικόμενος, χρήματα πολλὰ ἐκεῖθεν ἠργυρολόγησε, χρηματιζόμενος ἐκ πάντων, καὶ τέλη πολλὰ τὰ μὲν ἐκλελειμμένα ἀνενεώσατο, τὰ δὲ καὶ νομιζόμενα προσηύξησε, καινά τε προσέθετο ἕτερα. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ ὑπηκόῳ, τῇ τε Ἰταλίᾳ καὶ αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ μετὰ ταῦτα ἐποίησε. τὴν μὲν οὖν Αἴγυπτον δι' ὀλίγου κατεστήσατο, καὶ σῖτον πολὺν ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν ἀπ' αὐτῆς. τὸν δ' υἱὸν αὐτοῦ Τίτον ἐς Ἱεροσόλυμα καταλελοιπὼς πορθῆσαι αὐτά, τὴν ἐκείνων ἀνέμενεν ἅλωσιν, ἵνα μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐπανέλθῃ πρὸς τὴν Ῥώμην. τριβομένου δὲ χρόνου ἐν τῇ πολιορκίᾳ, τὸν μὲν Τίτον ἐν τῇ Παλαιστίνῃ κατέλιπεν. αὐτὸς δ' ὁλκάδος ἐπιβάς, ἐς Λυκίαν ἔπλευσε, κἀκεῖθεν τὰ μὲν πεζῇ, τὰ δὲ πλεόμενος ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐκομίσθη. ἐλθὼν δ' ἐς τὴν Ῥώμην, καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ δήμῳ ἐπέδωκε δωρεάς, καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰ δημόσια ἔργα τὰ πεπονηκότα ἀνελάμβανε, καὶ τὰ ἤδη ἐφθαρμένα ἐπανεσκεύαζε, καὶ συντελεσθεῖσιν αὐτοῖς οὐ τὸ ἑαυτοῦ ἐπέγραφεν ὄνομα, ἀλλὰ τὸ τῶν πρώτως δομησαμένων. τάς τε οὐσίας τῶν ἐναντιωθέντων αὐτῷ, καὶ ἐν ταῖς μάχαις τεθνεώτων, τοῖς παισὶν ἐκείνων, ἢ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις ἀφῆκε. καὶ τὰ συμβόλαια τὰ τῷ δημοσίῳ προσήκοντα προδιέφθειρε. μεγαλοπρεπὴς δὲ εἰς τὸ κοινὸν ἀναλίσκων, εὐτελέστατα διῃτᾶτο, καὶ οὐδὲν ἔξω τῶν ἀναγκαίων ἐδαπάνα. ἦν δὲ οὔτε τῶν εὐγενῶν, οὔτε πλούσιος. πάντας δὲ τοὺς προσιόντας αὐτῷ προσεδέχετο, τοῖς δὲ φίλοις καὶ πρὸ τῆς ἕω καὶ ἐπὶ τῆς εὐνῆς κατακείμενος συνεγίνετο, καὶ αἱ θύραι τῶν βασιλείων ἀνεῳγμέναι διὰ πάσης τῆς ἡμέρας ἦσαν, καὶ φρουρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς. τό, τε σύμπαν τῇ μὲν προνοίᾳ τῶν κοινῶν αὐτοκράτωρ ἐνομίζετο, ἐς τἆλλα δὲ πάντα κοινὸς καὶ ἰσοδίαιτος ἦν τοῖς λοιποῖς. τῶν δ' Ἱεροσολύμων ἁλόντων, ὁ Τίτος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπανελθών, τὰ ἐπινίκια αὐτός τε καὶ ὁ πατὴρ ἐφ' ἅρματος ἔπεμψαν, συνέπεμπε δὲ σφίσιν αὐτὰ καὶ ὁ Δομετιανὸς ὑπατεύων ἐπὶ κέλητος. μετὰ τοῦτο δὲ διδασκάλους ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῆς Λατίνων καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας κατέστησε, μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φέροντας. κατηγορήσας δὲ ὁ Μουκιανὸς τῶν φιλοσόφων πολλὰ πικρότατα, ἔπεισε τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐξελάσαι αὐτοὺς τῆς Ῥώμης, καὶ πλὴν τοῦ Μουσωνίου ἅπαντας ἀπηλά-

ἀπηλάθησαν. χρηματιστὴς δὲ ἐνομίζετο, ὅτι ἀνδριάντα στῆσαι αὐτῷ ψηφισαμένων τινῶν, ὃ τὸ ἀνάλωμα μυριάδων ἦσαν πέντε καὶ εἴκοσι, προὔτεινε τὴν χεῖρα, δότε μοι τὸ ἀργύριον εἰπών· ἡ γὰρ βάσις αὐτοῦ αὕτη ἐστί. καὶ πρὸς τὸν Τίτον ἀγανακτοῦντα τέλει τινὶ ὑπ' αὐτοῦ καταδειχθέντι, εἶπε, χρυσοῦς ἐξ αὐτοῦ πεποιημένους λαβών, ἰδὲ τέκνον εἴ τι ὄζουσιν; ἐπεβουλεύθη δὲ ὑπὸ Ἀλιηνοῦ καὶ ὑπὸ Μαρκέλλου. φωραθέντων δὲ, ὁ μὲν Ἀλιηνὸς ἐν τοῖς βασιλείοις ἀνῃρέθη, τοῦ Τίτου κελεύσαντος· Μάρκελλος δὲ κριθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ καταδικασθεὶς, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνεῖλε, ξυρῷ τεμὼν τὸν λαιμόν. Οὐεσπασιανὸς δὲ νόσῳ πυρετοῖς μετήλλαξεν· ὡς δέ τινες ἔφασαν, ὑπὸ τοῦ Τίτου καταψευδόμενοι, φάρμακον ἐν συμποσίῳ τινὶ πεπωκώς. ἐπιτιμώντων δὲ αὐτῷ νοσοῦντι τῶν ἰατρῶν, ὅτι νοσῶν πάντα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἔπραττε, τὸν αὐτοκράτορα, ἔφη, ἑστῶτα δεῖ ἀποθνήσκειν. ἐπεβίω δὲ ζήσας ἔτη πρὸς ἐννέα ἑξήκοντα, καὶ μῆνας ὀκτώ, καὶ ἡμέρας ὀκτώ· μοναρχήσας δὲ ἔτη δέκα, ἓξ δεούσας ἡμερῶν.

Θάνατος Οὐεσπασιανοῦ.

Μοναρχία Τίτου καίσαρος.

Οὕτω δὲ τελευτήσαντος, ὁ Τίτος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο. ὃς μοναρχήσας, οὔτε φονικὸν οὐδὲν οὔτε ἐρωτικὸν ἔπραξεν, εἴτε μετεβέβλητο, εἴτε ὅτι ἦν βραχύτατον. ὅσον γε ἐν ἡγεμονίᾳ χρόνον ἐπεβίω. δύο γὰρ ἔτη μετὰ τὴν αὐταρχίαν, καὶ μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσιν ἔζησεν, ἐπ' ἐννέα καὶ τριάκοντα ἔτεσι, καὶ μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις πέντε καὶ εἴκοσι. διὸ καὶ ἐξ ἴσου αὐτὸν ἄγουσι τῇ τοῦ Αὐγούστου πολυετίᾳ, ὅτι οὔτ' ἐκεῖνος ἐφιλήθη ἄν, εἰ ἐλάττω χρόνον ἐζήκει, οὔτ' ἂν οὗτος, εἰ πλείονα. ὁ μὲν ὅτι τραχύτερος κατ' ἀρχὰς διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς στάσεις γενόμενος, ἐδυνήθη μετὰ ταῦτα εὐεργεσίαις ἐν τῷ πολυχρονίῳ λαμπρυνθῆναι· ὁ δὲ ὅτι ἐπιεικῶς ἄρξας ἐν ἀκμῇ τῆς δόξης ἀπέθανε, τάχ' ἂν ἐλεγχθεὶς, εἴ γε ἐβίω ἐπὶ μακρὸν, ὅτι εὐτυχίᾳ πλείονι ἐχρήσατο ἢ ἀρετῇ. οὔτε δέ τινα τῶν βουλευτῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἡγεμονίᾳ ἀπέκτεινε, καὶ γράμματα ἐξέθηκε, βεβαιῶν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν πρότερον αὐτοκρατόρων δοθέντα τισίν. ἦν δὲ περὶ χρήματα ἀκριβὴς, καὶ οὐ μάτην ἀνήλισκεν, οὐ μέντοι διὰ ταῦτα ἐκόλασέ ποτε. ἐπὶ τούτου καὶ ὁ ψευδονέρων ἐφάνη, ὃς Ἀσιανὸς ἦν, ἐκαλεῖτο δὲ Τερέντιος Μάξιμος, προσεοικὼς δὲ τῷ Νέρωνι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. καὶ γὰρ καὶ ἐκιθαρῴδει. ἔκ τε τῆς Ἀσίας τινὰς προσεποιήσατο, καὶ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην προχωρῶν, πολλῷ πλείους ἀνηρτήσατο· καὶ τέλος πρὸς Ἀρτάβανον, τὸν τῶν Πάρθων κατέφυγεν ἀρχηγόν. ὃς καὶ δι' ὀργῆς τὸν Τίτον ποιούμενος, ἐδέξατο αὐτὸν, καὶ καταγαγεῖν εἰς Ῥώμην παρεσκευάζετο. ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Τίτου ἔτει πῦρ ἐν Καμπανίᾳ πολὺ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἀθρόον ἐξελάμφθη. τὸ γὰρ ὄρος τὸ Βέσβιον κατὰ Νέαν πόλιν, ἔχει πυρὸς ἀφθόνους πηγάς, μέσον δέ γε μόνον πεπύρωται, τὰ δὲ ἔξω τούτου ἐστὶν ἄπυρα. τῶν οὖν ἐν τῷ μέσῳ κεραυνουμένων καὶ τεφρουμένων, αἱ μὲν πέριξ κορυφαὶ τὸ ἀρχαῖον σώζουσιν ὕψος· τὸ δὲ μέσον δαπανηθὲν τῷ πυρὶ, κοῖλον ἐκ τοῦ συνιζάνειν ἐγένετο, καὶ ἀναδίδοται ἐξ αὐτοῦ τῆς μὲν νυκτὸς φλὸξ, τῆς δὲ ἡμέρας καπνὸς, καὶ ποτὲ μὲν μᾶλλον, ἐνίοτε δ' ἔλαττον. ἄλλοτε δὲ καὶ τέφραν ἀναβάλλει, ὅταν ἀθρόον ὑφιζήσῃ. καὶ λίθους ἀναπέμπει, ὅταν ὑπὸ πνεύματος ἀρθῇ, ἠχεῖ τε καὶ βοᾷ, μὴ συμπεπιλημένας, ἀλλ' ἀραιὰς καὶ ἐλευθέρας τὰς ἀναπνοὰς ἔχον. τοιοῦτον μὲν ἐστὶ τὸ Βέσβιον. τότε δὲ κτύπος ἐξαίσιος ἐξαπίνης, ὡς τῶν ὀρῶν συμπιπτόντων, ἐξηκούσθη, καὶ ἀνέθορον πρῶτον μὲν

Περὶ τοῦ ψευδονέρωνος.

Περὶ τοῦ Βεσβίου ὄρους καὶ τῆς αὐτοῦ ἀναδόσεως πυρὸς, καὶ τῆς αὐτοῦ ... ἐπὶ Τίτου.

λίθοι

urbe pelleret. Auaritiæ crimen ex eo ſubijt, quòd decreta ſibi à quibuſdam ſtatua precio C C L millium drachmarum, manu extenta, pecuniam ſibi dari iuſsit: nam baſim paratam eſſe. Tito filio ob inſtitutum uectigal quoddam ſuccenſenti, aureos inde comparatos oſtendit, ac periculum facere iuſsit an olerent. Aleinus & Marcellus inſidiatores eius deprehenſi ſunt: ac Aleinus Titi iuſſu in palatio interfectus, Marcellus iudicio damnatus, nouacula ſibi gulam præcidit. Veſpaſianus ex febri deceſsit, uel ut alij de Tito mentiuntur, ueneno in cõuiuio hauſto. Obiurgatus à medicis, quòd in morbo omnia munia obiret: Imperatorem, reſpondit, ſtantem mori oportere. Extinctus eſt anno ætatis nono & L X, menſe & die octauo, Imperij anno decimo, V I diebus minus.

Lucri bonus eſt odor ex re qualibet.

Inſidiatores.

Obitus.

Imperium Titi.

Huic defuncto Titus ſucceſsit: qui tempore imperij, neque crudeliter, neque libidinoſe quicquam fecit, ſiue ob mutatos mores, ſiue ob exiguum tempus quo imperauit. Nã rerum potitus, biennium duntaxat, menſes V, & dies X X V uixit. uitæ autem eius ſpaciũ fuit annorum X X X I X, menſium V, dierũ X X V. Quare cum longæuitate Auguſti comparatur, quòd nec is adamatus eſſet, ſi pauciores annos uixiſſet: nec hic, ſi plures. quòd ille principio propter bella & ſeditiones aſperior, longo illo ſpacio beneficentia inclaruit: hic moderatè geſto imperio, in ipſo gloriæ faſtigio deceſsit. quòd ſi diu uixiſſet, crimini dari fortè potuiſſet, eũ maiori fortuna quàm uirtute uſum fuiſſe. In principatu ſuo nullum ſenatorẽ occidit: priuilegia à ſuperioribus imperatorib. conceſſa, literis publicè propoſitis cõfirmauit. Pecuniã accuratè cõſeruauit, nec temerè conſumpſit, neque tamen quenquam ex auaritia ſupplicio affecit. Sub eo Pſeudonero extitit, homo Aſianus, nomine Terentius Maximus, Neroni & facie & uoce ſimilis. nam ad citharam quoque canebat. Is cõparata in Aſia factione, & ad Euphratem progreſſus, manu lõgè maiore facta, denique ad Artabanum Parthorum regem cõfugit. Qui Tito iratus, illum receptũ, Romã reducere inſtituit. Primo anno principatus Titi, ſub autumnũ ſubitò ingens in Campania incendiũ extitit. Veſuuius enim mons iuxta Neapolim, copioſos ignis fontes continens, in medio duntaxat ardet, exteriora carent igni. Proinde cacumina in circuitu ueterem altitudinem obtinent, medietate exuſta & depreſſa. Vnde noctu flamma, interdiu fumus, aliàs maior, aliàs minor erumpit: aliquando etiã ſubitò dehiſcens, cineres, & ſaxa ui uentorum impulſa eiaculatur: & cum murmure reſonat, ob ſpiracula nõ denſa, ſed rara & libera. Ac talis eſt Veſuuius. tum autem immani tumultu, quaſi montes inter ſe colliderentur, ſubitò exaudito, primùm ingen

Titus Auguſto comparatur.

Pſeudonero.

Veſuuij incendium.

tia ſaxa exilierunt, deinde magnus ignis & fumus immenſus, ut Sol occultaretur, & lux in tenebras conuerteretur. Eſt & cineris uis ineffabilis effuſa, quo in aere, terra & mari diſsipato, piſces & uolucres perierunt: & duo oppida Herculaniũ & Põpeij, populo in theatro cõſidente, ſunt oppreſſa. Tantũ porrò cineris fuit, ut aliquantũ etiã in Africam, in Aegyptũ & Syriam, ipſamq́; Romã perferret. Vnde peſtilentia conſecuta eſt. Titus uerò Cãpanis colonos miſit, & pecunias donauit, eorũ præſertim qui ſine hæredibus deceſſerant: ipſe à nemine quicq̃, etſi multi offerrent, accepit. Multa publica ædificia de ſuo extruxit: ludos mirabiles fecit, in quibus globulos ligneos dejciebat, in quorum alijs eſculẽti aliquid, alijs ueſtis, alijs aurũ, equi, iumẽta, pecudes, mãcipia inſcripta erant. quæ qui rapuerãt, cum ad diſpenſatores pertuliſſent, ea accipiebãt, quæ inſcripta erãt. Huius eſt etiã celebrata illa uox, cum dixit. Hodie nõ imperaui, quia nemini benefeci. Primo eius anno Linus, primus Romanorũ epiſcopus, moriens thronũ * Anacleto reliquit. Anno ſequẽti deceſsit Titus, uel inſidijs fratris, uel ex morbo. A' Domitiano certè quidẽ ſpirãs adhuc, cũ diutius forſitã uiuere poſſet, in ciſtam niue plenam eſt coniectus, quaſi morbus refrigerationem poſtularet. Moriturus ſe unũ quiddã peccaſſe dixit, quod quale eſſet, non explicauit. Quidã id ad Domitiã fratris uxorẽ, quã duxerat, referunt: alij ad Domitianũ, quem apertè ſibi inſidiantem, non peremiſſet: à quo & ipſe interijt, & Romanũ imperium tali uiro tradidit.

Titi benignitas. *Anacletus II Romanus Epiſcopus.* *Titi obitus.*

Imperium Domitiani.

IS Tito adhuc ſpirante Romã equitauit: caſtraq́; ingreſſus, & cognomentũ & poteſtatẽ imperatoris accepit: homo audax, iracundus, inſidiator, oculti ingenij, mortaliũ neminem ex animo diligens, præter mulieres quaſdam: ſummũ erga eos quos maximè perditos cupiebat, amorẽ ſimulãs: infidus ijs q ipſi gratificabãtur, & in rebus atrociſsimis operã nauabãt. Nã qui maximã ei pecuniã procurabant, aut multos calumniabant, eos occidebat, ut ab illis dũtaxat iniuriæ proficiſci uiderent. Patris & fratris amicos, ut homo peſsimus, partim ignominioſe tractabat, partim occidebat. Vxorẽ Domitiã per cauſam adulterij repudiauit, Paride ſaltatore in media uia illius cauſa occiſo. Cum filia fratris Iulia, tanq̃ uxore, haud diſsimulãter rẽ habebat. Deinde à populo exoratus, in gratiã cũ Domitia redijt, ſed Iuliæ cõſuetudine nihilo ſecius uſus eſt. In Galliã profectus, & trans Rhenũ, agros eorũ cũ quib. pax intercedebat, populatus, quaſi ſe præclarè geſta ſuperbiebat, aucto militib. ſtipendio ob uictoriã ſcilicet. Nã cum eis ſeptuagenæ quinæ drachmæ ſoluerentur: centenas dari iuſsit. Cuius largitionis cũ pœnituiſſet, ſtipendijs non imminutis, ſed numero militũ cõtracto, utraq; re Reip. multum incõmodauit: q nec ſatis erãt qui eam defenderẽt,

& ma-

Domitiani elogia. *Stipendia militum aucta.*

λίθοι ὑπερμεγέθεις, ἔπειτα πῦρ πολὺ, καὶ καπνὸς ἄπλετος, ὡς καὶ τὸν ἥλιον συγκρυφθῆναι, καὶ σκότος ἐκ φωτὸς γενέσθαι, καὶ τέφρα δὲ ἀνεφυσήθη ἀμύθητος, ὡς τὰ τε γῆς καὶ τὰ θαλάσσης καὶ τὸν ἀέρα καταπασθῆναι πάντα, καὶ τοὺς ἰχθύας τά τε ὄρνεα διαφθαρῆναι, καὶ δύο πόλεις τό, τε Ἡρκλάνιον καὶ τοὺς Πομπηίους, ἐν θεάτρῳ τοῦ δήμου αὐτῶν καθημένου, καταχωσθῆναι. τοσαύτη δ' ἦν ἡ τέφρα, ὥστε τι αὐτῆς καὶ ἐς Ἀφρικὴν ἐλθεῖν, καὶ ἐς Συρίαν, καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐς αὐτὴν τὴν Ῥώμην, ἐξ ἧς ὕστερον λοιμώδης νόσος ἐγένετο. ὁ δ' οὖν Τίτος τοῖς Καμπανοῖς καὶ οἰκιστὰς ἔπεμψε, καὶ χρήματα ἐδωρήσατο ἄλλα τε, καὶ τὰ τῶν ἀκληρονομήτων. αὐτὸς δὲ οὐδὲν παρ' οὐδενός, καίτοι πολλῶν διδόντων, ἐδέξατο. πολλὰ δὲ τῶν δημοσίων ἔργων αὐτὸς ᾠκοδόμησε, καὶ ἀγῶνας ἐποίησε θαυμαστούς, ἐν οἷς σφαιρία ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐρρίπτει, σύμβολον ἔχοντα τὸ μὲν ἐδωδίμου τινός, τὸ δ' ἐσθῆτος, ἄλλο χρυσοῦ, ἵππων, ὑποζυγίων, βοσκημάτων, ἀνδραπόδων. ἃ οἱ ἁρπάζοντες πρὸς τοὺς διοικητὰς αὐτῶν ἀπάγοντες, τὸ ἐπιγεγραμμένον ἐλάμβανον. τούτου δὴ καὶ ἡ ἀοίδιμος ἐκείνη φωνή, εἰπόντος· σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα, ἐπεὶ οὐδένα εὐηργέτησα. τούτου ἐπὶ πρώτῳ ἔτει Λίνος ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τελευτᾷ, Ἀνεγκλήτῳ τὴν ἀρχιερωσύνην καταλιπών. ἐπὶ δὲ τῷ ἑπομένῳ ἔτει μεταλλάττει ὁ Τίτος, ὡς μὲν φήμη κρατεῖ, πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιβουλευθείς· ὡς δ' ἔνιοι γράφουσι, νοσήσας. ἔμπνουν μὲν γὰρ αὐτὸν ἔτι ὄντα, καὶ τάχα καὶ περιγενέσθαι δυνάμενον, ἐς λάρνακα πλήρη χιόνος ὁ Δομετιανὸς ἐνέβαλεν, ὡς δεομένης τῆς νόσου τάχα τινὸς περιψύξεως. ἀποψύχων δ' ἀπαγγέλλεται, ὅτι ἓν μόνον ἐπλημμέλησε. τί δὲ τοῦτ' ἦν, οὐ διεσάφησε. τινὲς μὲν οὖν λέγουσιν, ὅτι τῇ Δομετίᾳ ἐμίγη τῇ γυναικὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἕτεροι δέ, ὅτι τὸν Δομετιανὸν οὐκ ἀπέκτεινεν, ἐπιβουλεύοντά οἱ σαφῶς, ἀλλ' αὐτός τε ὑπ' ἐκείνου ἐφθάρη, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνδρὶ τοιούτῳ ἐξέδωκεν.

Αὐταρχία Δομετιανοῦ καίσαρος.

Ἔτι γοῦν τοῦ Τίτου ἐμπνέοντος, εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίππευσε, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἐσῆλθε, καὶ τὴν ἐπίκλησιν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος ἔλαβεν. ἦν δὲ θρασὺς καὶ ὀργίλος, καὶ ἐπίβουλος, καὶ κρυψίνους· ἄνθρωπον δὲ ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν τινῶν γυναικῶν. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν, ὃν μάλιστα κατακτεῖναι ἤθελεν. ἄπιστος γοῦν καὶ πρὸς τοὺς χαριζομένους αὐτῷ, καὶ ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ δεινότατα ἦν. καὶ ὁπότε τινὲς αὐτῷ ἢ πλεῖστα πορίσαιεν χρήματα, ἢ πολλοὺς συκοφαντήσαιεν, τούτους ἐκτίννυεν, ἵν' ὑπ' αὐτῶν μόνων δοκοίη περαίνεσθαι τὰ ἀδικήματα. κάκιστος δὲ ὤν, καὶ τοὺς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ φίλους ἀτίμως ἦγε, τοὺς δὲ καὶ διώλεσε. καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Δομετίαν ὡς ἐπὶ μοιχείᾳ ἀπεπέμψατο, τὸν Πάριν τὸν ὀρχηστὴν ἐν μέσῃ τῇ ὁδῷ δι' αὐτὴν φονεύσας· καὶ τῇ ἀδελφιδῇ τῇ Ἰουλίᾳ συνῆν ἀπαρακαλύπτως, ὡς γαμετῇ. εἶτα δεηθέντος τοῦ δήμου, κατηλλάγη μὲν τῇ Δομετίᾳ, ἐχρῆτο δὲ οὐδὲν ἧττον τῇ Ἰουλίᾳ. καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Γαλατίαν ἐξορμήσας, καὶ λεηλατήσας τινὰ τῶν πέραν Ῥήνου τῶν ἐνσπόνδων, ὤγκωτο ὥς τι μέγα κατορθωκώς, καὶ τοῖς στρατιώταις ἐπηύξησε τὴν μισθοφοράν, τάχα διὰ τὴν νίκην. πέντε γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα δραχμὰς ἑκάστου λαμβανόντων, ἑκατὸν ἐκέλευσε δίδοσθαι. μεταμεληθεὶς δὲ τὴν μὲν ποσότητα οὐκ ἐμείωσε, τὸ δὲ πλῆθος τῶν στρατευομένων συνέστειλε. καὶ ἑκατέρωθεν μεγάλα τὸ δημόσιον ἔβλαψε, μήθ' ἱκανοὺς τοὺς ἀμύνοντας αὐτῷ,

καὶ τὰ

καὶ τούτους μεγαλομίσθους ποιήσας. καὶ τοῖς θεραπεύουσι δὲ καὶ τοῖς μὴ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, τοῖς μὲν ὡς θωπεύουσι, τοῖς δὲ ὡς καταφρονοῦσι· νίκας δὲ ψευδεῖς προσποιούμενος, ὕπατος μὲν ἐπ' ἔτη δέκα, τιμητὴς δὲ διὰ βίου κεχειροτόνητο. πολλοὶ δὲ τῶν ὑποτελῶν Ῥωμαίοις ἀφίσταντο, χρήματα βιαίως πρασσόμενοι, ὡς καὶ οἱ Νασαμῶνες. τούς τε γὰρ τῶν χρημάτων πράκτορας ἔφθειραν, καὶ τὸν Νουμιδίας ἄρχοντα Φλάκκον ἐπελθόντα σφίσιν οὕτω νίκησαν, ὡς πορθῆσαι καὶ τὸ στρατόπεδον. εὑρόντες δὲ ἐν αὐτῷ τά τε ἄλλα τὰ ἐπιτήδεια καὶ οἶνον, ἐμπλησθέντες ὕπνωσαν. καὶ γνοὺς ὁ Φλάκκος τοῦτο, ἐπέθετο αὐτοῖς, καὶ πάντας ἀπώλεσε, καὶ σὺν ἀμάχοις διέφθειρεν ἅπαντας. ἐφ' ᾧ ὁ Δομιτιανὸς ἐπαρθείς, εἶπε πρὸς τὴν βουλήν, ὅτι Νασαμῶνας ἐκώλυσα εἶναι. ἤδη γὰρ καὶ θεὸς ἠξίου νομίζεσθαι, καὶ δεσπότης καλούμενος καὶ θεὸς ὑπερηγάλλετο. ταῦτα οὐ μόνον ἐλέγετο, ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο. ἐν δὲ θέᾳ ὑετοῦ πολλοῦ καὶ χειμῶνος σφοδροῦ ἐξαίφνης γενομένου, οὐδενὶ ἐξὸν ἐκ τῆς θέας ἀπαλλαγῆναι, ἀλλ' αὐτὸς μανδύας ἀλλασσόμενος, ἐκείνοις οὐδ' ἐν μεταμφιέσασθαι συνεχώρησε· κἀντεῦθεν πολλοὶ νοσήσαντες, ἐτελεύτησαν. οὓς δ' ὑπ' αὐτοῦ κολασθέντες, οὐκ ἄν τις ἐξαριθμήσασθαι δύναιτο, συχνοὶ δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῶν πλουσίων ἐπὶ μοιχείᾳ ἐκολάσθησαν, ὧν τινες καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐμοιχεύθησαν, καὶ ἄλλας δὲ αἰτίας πολλοὶ καὶ ἐζημιώθησαν καὶ ἀπέθανον. γυνὴ γάρ τις ὅτι ἐναντίον εἰκόνος αὐτοῦ ἀπελύσατο, ἐφονεύθη· καὶ ἕτερος, ὡς ἀστρολόγοις ὁμιληκώς. Μέτιον δέ τινα, ὃν ἡ φήμη μοναρχήσειν μέλλειν ἐκήρυττεν, ἐξορίσας ἐφόνευσεν, ἐγκαλέσας αὐτῷ, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ κοιτῶνος τοίχοις εἶχε γεγραμμένην τὴν οἰκουμένην. καὶ σοφιστήν τινα, ὅτι ἄσκησιν μελετῶν κατὰ τυράννων συνεγράψατο, θανάτῳ ἐκόλασε. πολλοὶ δὲ καὶ ὡς φιλοσοφοῦντες διώλοντο, καὶ οἱ λοιποὶ ἐξηλάθησαν. τοιαῦτα δὲ πράττων ἐπεβουλεύθη παρά τε Παρθενίου καὶ Σιγήρου τῶν προσκοίτων αὐτοῦ, καὶ ἐντέλλου τοῦ τὰ τῆς ἀρχῆς βιβλία διέποντος, καὶ Στεφάνου ἀπελευθέρου. τὴν δὲ ἐπιβουλὴν οὐκ ἠγνόει ἡ γυνὴ αὐτοῦ Δομιτία, οὔτε ὁ ἔπαρχος Νορβανός, οὔτε ὁ συνάρχων Πετρώνιος. ἥ τε γὰρ Δομιτία ὑπ' αὐτοῦ μισουμένη, ἐδεδίει μὴ ἀποθάνῃ, καὶ οἱ ἄλλοι οὐκέτ' αὐτὸν ἐφίλουν. λέγεται δέ, ὅτι πάντας ἅμα αὐτοὺς ὁ Δομιτιανὸς ὑποπτεύων ἀποκτεῖναι ἔμελλε· καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐγγραψάμενος, ἐν τῇ κλίνῃ ἐπέθετο ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον· καί τι παιδίον τὴν ἐγγραφὴν ἀφελόμενον ἔφερε, μὴ εἰδὸς τί φέρει. ἐντυχοῦσα δὲ ἡ Δομιτία αὐτῷ, καὶ ἀναγνοῦσα τὰ γεγραμμένα, κἀκείνοις ἐμήνυσε, κἀκ τούτου συνετάχυναν τὴν ἐπιβουλήν. καὶ πολλὰ δὲ σημεῖα ἐγένοντο οὐκ αἴσια. Λαργῖνος δέ τις Πρόκλος ἐν Γερμανίᾳ προειπών, ὅτι κατὰ τὴν δὲ τὴν ἡμέραν τελευτήσει ὁ Δομιτιανός, ἐπέμφθη διὰ τοῦτο συλληφθεὶς εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἔφη ἔτι τοῦτο γενήσεσθαι. καταδικασθεὶς δὲ θανεῖν, ἀνεβλήθη, ὅπως κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἔφη ἀποθανεῖσθαι μέλλειν τὸν Δομιτιανόν, φονευθῇ. σφαγέντος δὲ τοῦ Δομιτιανοῦ κατ' ἐκείνην, ἐσώθη. ἕτερος δέ τις εἰπὼν αὐτῷ, ὁπότε καὶ ὅπως φθαρήσεται, ἠρωτήθη, ὁποίῳ καὶ αὐτὸς τρόπῳ τελευτήσει· καὶ φήσας, ὡς ὑπὸ κυνῶν ἀναλωθήσεται· ζῶν κατακαυθῆναι, καὶ τῷ πυρὶ προσεῤῥίφη. ὑετοῦ δὲ καταῤῥαγέντος πολλοῦ, ἡ μὲν πυρὰ ἐσβέσθη, ἐκεῖνον δὲ ὀπίσω τὼ χεῖρε δεδεμένον, καὶ ἐπικείμενον αὐτῇ, κύνες εὑρόντες διεσπάραξαν. τῷ δὲ Δομιτιανῷ τὸ μεσημβρινὸν ἀναπαυομένῳ, τὸν Στέφανον ὡς τῶν ἄλλων ἐῤῥωμενέστερον ἐσέπεμψεν ὁ Παρθένιος. καὶ ἔπληξε μὲν ὁ Δομιτιανόν, οὐ μὴν καιρίαν, ἀλλὰ καταβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔκειτο· αὖθις

ὅτι καὶ θεὸς ἤθελε νομίζεσθαι.

ὅτι ἀναρίθμητοι ἐκολάσθησαν.

ὅτι ἐμισεῖτο παρὰ πάντων ὁ Δομιτιανός, καὶ ἐπεβουλεύθη.

περὶ τῶν προμηνύσεων τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

ἀναίρεσις Δομιτιανοῦ.

& magna ſtipendia accipiebant. Eos à quibus obſeruabaſ, & à quib. negligebaſ, ex æquo oderat: alteros ut adulatores, alteros ut contemptores. Falſis uictorijs iactandis Conſulatũ in decenniũ, cenſurã per omnẽ ętatẽ accepit. Multi ꝓuinciales ob uiolẽtas exactiões defecerũt, ut Naſamones: qui & quæſtores occiderũt, & Numidiæ prætorẽ Flaccũ ita uicerũt, ut caſtris eius potirenſ. in quib. cũ præter alia cibaria, uini quoq; copiã reperiſſent, inebriati obdormiuerũt. quo Flaccus cognito, eos aggreſſus internecione deleuit, ac ne * imbelli quidẽ ætati pepercit. Quo ſucceſſu elatus Domitianus, ad ſenatũ dixit, ſe Naſamonib. uita interdixiſſe. Iã enĩ Deũ ſe perhiberi uolebat, & Deũ ac dominũ nominari ſummopere lætabaſ. Atq; hęc nõ tantũ dicebanſ, ſed etiã pingebãtur. Cũ in ſpectaculo magna pluuia & tẽpeſtas ſubitò erupiſſet, neminẽ diſcedere aut alias ueſtes induere paſſus, ipſe penulas ſubinde mutauit. Vnde multi læſa ualetudine perierũt. Eos quos ſupplicijs affecit, nemo numerare queat: ac inter cæteros ob adulterij crimẽ multi locupletes et uiri & mulieres, quarũ aliquas ipſe conſtuprarat, pœnas dederũt. Sũt & alijs de cauſis multi & mulctati, & interfecti. Nã mulier quædã ꝙ ſe ante illius ſtatuã exuiſſet, occiſa eſt: alius, ut cũ aſtrologis collocutus. Metiũ quendã, quem rerũ potiturũ eſſe fama erat, relegatũ occidit, per eã cauſam, ꝙ orbem terrarũ in cubiculi ſui parietib. pictũ haberet. Rhetorẽ quendã, ꝙ exercẽdi ingenij cauſa cõtra tyrãnos declamaſſet, capite mulctauit. Multi ob philoſophiæ ſtudiũ periérũt, pulſis reliquis. Ad hũc modũ graſſanti inſidię ſtructę ſunt à Parthenio & Sigero cubiculi cuſtodib. & ab Entello q à libellis erat Reip. & à Stephano liberto. Earũ inſidiarũ & Domitia uxor, & Norbanus præfectus, & collega Petronius cõſcij fuerũt. Nã Domitia, quæ ſe inuiſam illi eſſe ſciret, cædẽ metuebat, cæteris nõ amplius eũ diligẽtib. Ferſ aũt eos oẽs ob ſuſpicionẽ occidere in animo habuiſſe, eorũq; nomina pugillarib. inſcripta, ſub ceruicali ſuo poſuiſſe. Eã deſcriptionẽ puſio quidã abſtulit, quid ferret ignarus: qua Domitia forte fortuna lecta, & cæteris indicata, effecit, ut inſidiæ maturarenſ. Interitus ei multis ſignis eſt prenũciatus. Nã Proclus quidã Larginus, ꝙ in Germanica prædixerat, certo die Domitianũ obiturũ eſſe: cõprehenſus, eaq; de cauſa Romã miſſus, & ab ipſo rogatus, idẽ affirmauit: & capitis dãnatus, & aſſeruatus, ut poſt eũ diẽ quo Domitianũ periturũ eſſe dixerat, occideret, eo die illo interfecto, euaſit. Alius, q ei tẽpus & modũ interitus prędixerat, interrogatus ab eo, quo ipſe mortis genere obiturus eſſet: Reſpõdit, ſe à canib. eſſe lacerãdũ. Dãnatus igiſ ut uiuus cremaretur, & in ignẽ cõiectus eſt. Sed ingẽti pluuia rogo extincto, ille reuinctis poſt tergũ manib. à canibus eſt diſcerptus. Cæterũ Parthenius Stephanũ ut robuſtiorẽ cõtra Domitianũ meridiantẽ miſit, q ictu, ſed nõ lethali, pſtrato incubuit,

Naſamonum excidium.

Inſidiæ ſtructæ Domitiano.

Signa interitus Domitiani.

Proclus Larginus.

Aſcletario mathematicus.

Domitiani cædes.

cubuit, donec alijs adiutātibus tyrannū planè
cōfecit. Occiſo Domitiano, Stephanus etiam
cōcurſu eorū qui cōiurationis expertes erant,
Apollonius Tyaneus. perijt. Apollonius uerò Tyaneus, Pythagori-
cus philoſophus, & magus inſignis, tum Ephe
ſi ad populū uerba faciens ea hora qua Domi-
tianus cædebat (ut pòſt ex ijs quæ utrobiq; ac
ciderunt, certò compertū eſt) cū aliquandiu at
tonitus ſtetiſſet, tandem exclamauit, Euge Ste
phane, rectè Stephane, feri ſceleratū: percuſsi
ſti, uulneraſti, occidiſti. Hoc Philoſtratus Lēni
us in Apollonij uita refert. Vixit Domitianus
annos XLIIII, menſes XI, dies VI & XX. Im-
Abilius II Alexandrinus epiſcopus. perauit annos XV, & dies V. Quarto anno im-
perij eius, Alexandrinæ eccleſiæ primo poſt
Marcū apoſtolum pontifici defuncto, Abilius
ſucceſsit, ſecūdus Alexādriæ pōtifex. Decimo
Clemēs III Romanus epiſcopus. anno principatus eius defuncto Anēcleto, Cle
mēs pontificatū Romanū ſuſcepit, tertius, Eu-
ſebio autore, urbis epiſcopus. Hic odioſiſsi-
mus Imperator perſecutionem Chriſtianorū
poſt Neronē redintegrauit, illius in oppugnā-
do numine audaciam imitatus: & Ioannē apo-
Ioannes in Patmo. ſtolum, eundemq; Euangeliſtam, ob præconiū
in inſulā Patmō relegauit, Dauidisq; poſteros
Dauidicæ familiæ extirpādæ cōſilium. tolli iuſsit. quā rē Euſebius Egeſippi uerbis ad
hunc exponit modū: Adhuc ſuperſtites erant
nepotes Iudæ, qui frater Domini ſecundū car-
nem dicit, quos ut Dauidis poſteros quidā de-
» tulerūt. Eos Domitianus ad ſe adductos per-
» cōtatus eſt, an Dauidici eſſent: Illis affirmanti-
» bus, interrogare perrexit, quot fundos poſside
» rent, & quantū pecuniæ haberēt: Cum illi reſpō
» derūt, IX millia denariorū tantū ſe habere: eaq;
» nō in pecunia, ſed in æſtimatione fundorū, un-
» de & ipſi labore ſuarū manuū uictitarēt, & tri-
» buta penderēt. & manuū callos pro laboris ar-
» gumento oſtenderūt. Interrogati etiā de Chri-
» ſti regno, cuiuſmodi id eſſet: & ubi, & quando
» reuelandū: id nō eſſe mundanū, dixerūt, neq;
» terrenū, ſed cœleſte, & in cōſummatione ſecu-
» lorum reuelandū. His auditis Domitianus, eos
» ob uilitatem cōtempſit, & liberos dimiſit, &
» perſecutionē edicto inhibuit. Vt aūt peſsimus
fuit, ita uitam uiolenter abrupit: quod utinā an
te ſuſceptum imperium factum eſſet.

Imperium Neruæ.

QVi aūt Domitiāo inſidiabant, id fa
cinus nō prius aggreſsi, q̃ certū ſuc
ceſſorem nacti eſſent, principatum
Neruæ optimo & nobiliſsimo uiro
detulerūt, qui ob prædictū ab aſtro
logis imperiū penè perijſſet. Domitianus em̃
omniū principū natalicijs diebus & horis inda
gatis: ea quoq; de cauſa nō paucos, q potentes
Nerua ab aſtrologo ſeruatus. fore putabant, ſuſtulit. occidiſſet & hūc, niſi a-
ſtrologus quidā illi bene cupiens, eū intra pau
cos dies eſſe moriturū dixiſſet. Quod cū uerū
eſſe crederet, cæde eius abſtinuit, quē iā ab ipſa
natura quaſi capitis dānatū eſſe putabat. Ner-
ua aūt ob eā p̄dictionē facilius perſuaderi ſibi
paſſus eſt, ut Domitiāo interfecto, ſtatim ſuſci-
peret

αὖθις ὑπ' ἐκείνου καὶ ἑτέρων προσκατεσχέθη. καὶ ὁ μὲν οὕτω κατεσφάγη, καὶ ὁ στέφανος δὲ προσαπώλετο, συνδραμόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν μὴ μετεσχηκότων τῆς συνωμοσίας. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ τυανεὺς (φιλόσοφος δὲ οὗτος ἦν πυθαγορικός, γόης δὲ μάλιστα) ἐν ἐφέσῳ ποτὲ διάγων, καὶ τῷ πλήθει διαλεγόμενος, κατὰ τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ δομετιανὸς ἀνῃρεῖτο, ὡς ὕστερον ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν γενομένων ὠκριβώθη, ἐπί τινα ὥραν σιωπήσας, ἀνεβόησεν, εὖγε στέφανε, καλῶς στέφανε, παῖε τὸν ἀλιτήριον· ἔπληξας, ἔτρωσας, ἀπέκτεινας. τοῦτο δὲ καὶ ὁ φιλόστρατος τὸν τοῦ ἀπολλωνίου βίον συγγραφεὶς, οὕτως ἀνέγραψεν. ἔζησε δὲ δομετιανὸς ἔτη πρὸς τέσσαρσι τεσσαράκοντα, καὶ μῆνας δέκα, καὶ ἡμέρας ἓξ καὶ εἴκοσιν. ἐμονάρχησε δ' ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα, καὶ ἡμέρας πέντε. ἐπὶ δὲ τετάρτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ μοναρχίας, ὁ τῆς ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας πρῶτος μετὰ μάρκον τὸν ἀπόστολον ἀρχιερεὺς γεγονὼς ἐτελεύτησε, καὶ ἀβίλιος αὐτὸν διεδέξατο, δεύτερος ἐπίσκοπος ἀλεξανδρείας γενόμενος. τῷ δωδεκάτῳ δ' ἔτει τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ τελευτήσαντος ἀνεγκλήτου, κλήμης τὴν ἀρχιερωσύνην τῆς ῥώμης ἀνείληφε, τρίτος ταύτης χρηματίσας ἐπίσκοπος κατὰ τὸν εὐσέβιον. οὗτος ὁ ἔχθιστος αὐτοκράτωρ μετὰ τὸν νέρωνα, αὖθις τὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμὸν ἀνεκίνησε, τῆς ἐκείνου θεομαχίας διάδοχος γεγονώς, ὃς καὶ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν ἰωάννην ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ διὰ τὸ κήρυγμα περιώρισε, καὶ τοὺς ἐκ γένους δαβὶδ ἀναιρεῖσθαι προσέταξε. ταῦθ' ἱστορῶν ὁ εὐσέβιος τὸν ἡγήσιππον παράγει λέγοντα οὕτως· ἔτι δὲ περιῆσαν υἱωνοὶ ἰούδα τοῦ κατὰ σάρκα λεγομένου ἀδελφοῦ τοῦ κυρίου, οὕς τινες προσήγγειλαν ὡς ἐκ γένους ὄντας δαβίδ. τούτους πρὸς αὐτὸν ἀχθέντας ὁ δομετιανὸς ἤρετο, εἰ ἐκ δαβίδ εἰσί· καὶ κατέθεντο. προσεπύθετο οὖν, πόσας κέκτηνται κτήσεις, καὶ πόσων εὐποροῦσι χρημάτων; οἱ δ' ἔφασαν ἐννακισχίλια δηνάρια ὑπάρχειν αὐτοῖς μόνα, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν ἀργυρίοις ἔχειν, ἀλλ' ἐν διατιμήσει γῆς, ἐξ ἧς αὐτούς τε διατρέφεσθαι αὐτουργοῦντας καὶ τοὺς φόρους εἰσφέρειν· καὶ τὴν τῶν χειρῶν δὲ τραχύτητα ἐπεδείκνυον τῆς αὐτουργίας μαρτύριον. ἐρωτηθέντες δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ χριστοῦ βασιλείας, ὁποία τις εἴη, καὶ ποῖ, καὶ πότε φανερωθήσεται· οὐ κοσμικὴν αὐτὴν εἶναι, οὐδ' ἐπίγειον ἀπεκρίναντο, ἀλλ' ἐπουράνιον, ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων φανερωθησομένην. ἐφ' οἷς ὡς εὐτελῶν αὐτῶν καταφρονήσας ὁ δομετιανός, ἐλευθέρους ἀφῆκε, καὶ τὸν διωγμὸν προστάγματι ἔπαυσεν. ὁ μὲν οὖν κάκιστος γεγονώς, βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωήν, ὡς εἴθε καὶ πρὸ τῆς μοναρχίας.

ὅτι ἀπολλώνιος ὁ τυανεὺς ἐν ἐφέσῳ ὤν, ἔγνω τὴν τοῦ δομετιανοῦ σφαγήν.

περὶ ἀβιλίου.

ὅτι κατὰ δομετιανὸν διωγμὸς ἐγένετο κατὰ χριστιανῶν, καὶ τὸν θεολόγον ἰωάννην ὑπερώρισεν ἐν πάτμῳ.

περὶ τῶν ἐκ γένους δαβὶδ τοῦ κυρίου συγγενῶν.

Ἀνάρρησις νερβᾶ καίσαρος.

Ἡ δὲ ἡγεμονία ὡς νερβᾶν μετελήλυθεν, ἄνδρα καὶ εὐγενέστατον καὶ ἐπιεικέστατον. οἱ γὰρ τῷ δομετιανῷ ἐπιβουλεύσαντες, οὐ πρότερον ἔργου ἥψαντο, πρὶν τὸν διαδεξόμενον τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαιώσαντο. ἦλθον οὖν ἐπὶ τὸν νερβᾶν, ὃς ἀστρολόγων ὅτι μοναρχήσει φασκόντων, μικροῦ διώλετο ἄν. ὁ γὰρ δομετιανὸς πάντων τῶν πρώτων τάς τε ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας ἐν αἷς ἐγεγέννηντο διασκοπῶν, οὐκ ὀλίγους κἀκ τούτου τῶν ἐλπιζομένων ἔν τινι δυνάμει ἔσεσθαι προανήλισκε. καὶ τοῦτον ἀπέκτεινεν ἄν, εἰ μή τις τῶν ἀστρολόγων αὐτῷ εὐνοῶν ἔφη, ὅτι δι' ὀλίγων ἡμερῶν τελευτήσει· πιστεύσας γὰρ οὕτως τοῦτ' ἔσεσθαι, οὐκ ἠθέλησε κἀκεῖνον πεφονευκέναι, ὡς πάντως μετὰ μικρὸν τεθνηξόμενον. διὰ ταῦτα γοῦν ῥᾷον ἔπεισαν αὐτὸν συνθέσθαι τῇ τῆς ἡγεμονίας μεταλήψει· καὶ φθαρέντος τοῦ δομετιανοῦ, εὐθὺς αὐτὸς τὴν αὐ-

ταρ-

παῤῥησίαν ἐνδείξατο, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνου ἐξελαθέντας ἐπανελθεῖν ἐφῆκε, καὶ τὰς οὐσίας ἀπέλαβον. ἡ δὲ γερουσία σύγκλητος καθαιρεθῆναι τὰς Δομετιανοῦ τιμὰς ἐψηφίσατο. τότε τοίνυν καὶ τὸν μέγαν ἀπόστολον Ἰωάννην ἐκ τῆς ἐν τῇ Πάτμῳ ὑπερορίας λόγος ἔχει ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν Ἔφεσον. ἦν δὲ ὁ Νερούας φιλοδίκαιος, καὶ χρημάτων οὐχ ἥττητο. ἐκείνου γὰρ μοναρχοῦντος, Ἀττικὸς ὁ τοῦ σοφιστοῦ Ἡρώδου πατήρ, ὡς ὁ Φιλόστρατος ἐν τοῖς βίοις τῶν σοφιστῶν ἀνεγράψατο, θησαυρόν τινα εὗρεν ἐπὶ τῆς οἰκίας χρῆμα ἀμύθητον. καὶ φοβηθεὶς ἔγραψε τῷ Νερούᾳ, ὡς θησαυρὸς ἐπὶ τῆς οἰκίας εὕρηταί μοι, τί ὦν κελεύεις περὶ αὐτοῦ; καὶ ὃς αὐτῷ γράφει, χρῶ τῷ εὑρήματι. ὁ δὲ ἔτι δεδιὼς ἔγραψεν αὖθις, ἀλλ' ὑπὲρ ἐμὲ τυγχάνει τὸ εὑρεθέν· καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς αὐτόν, καὶ καταχρῶ, αὐτῷ ἐπέσταλκε. τούτου βασιλεύοντος ὁ δεύτερος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀβίλιος μετήλλαξε τὴν ζωήν, καὶ Κέρδων τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας προέστη. τῆς δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας Ἰγνάτιος τότε ὁ θεοφόρος προΐστατο, δεύτερος καὶ οὗτος ἐπίσκοπος ἐκεῖ μετὰ Εὐόδιον γνωριζόμενος. ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις τῶν πιστῶν ἐκκλησίας Συμεὼν ἐξηγεῖτο, δεύτερος καὶ οὗτος, μετὰ τὸν συγγενῆ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου λεγόμενον τὴν ἐπισκοπὴν λαχών. παρὰ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος αἱ μονομαχίαι καὶ αἱ τούτων θέαι ἀπορρήθησαν. ἔπραττε δὲ οὐδὲν γνώμης ἐκτὸς τῶν ἐξόχων τῆς βουλῆς. οὗτος ἐνομοθέτησε καὶ τὸ μή τινα τὰ παιδογενῆ μόρια παρὰ Ῥωμαίοις ἐκτέμνεσθαι, μήτε μὴν ἄγεσθαι πρὸς γάμον ἀδελφιδῆν. φωράσας δὲ τὸν Καλπούρνιον Κράσσον καὶ ἄλλους ἐπιβουλεύοντας οἱ, ἐν τινι θέᾳ πλησίον αὐτοῦ καθίσας, οὐδὲ μήπω γνόντας ὅτι πεφώραντο, ξίφη αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἵνα τάχα ἴδωσιν αὐτά, εἰ εὖ ἐξείργασταί τε καὶ τέθηκται· τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἵνα γνοῖεν ὡς καταπεφρόνηται οἱ ὁ θάνατος. ἔλεγε δέ, ὅτι οὕτως ἦρξε, ὥστε δύνασθαι καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ ἀσφαλῶς ἰδιωτεῦσαι. διὰ δὲ τὸ πρᾶον χρηστότητα καὶ γῆρας βαθὺ καταφρονούμενος, ἀναβὰς εἰς τὸ Καπιτώλιον ἐξεβόησεν· ἀγαθῇ τύχῃ τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, Μάρκον Οὔλπιον Νερούαν Τραϊανὸν εἰσποιοῦμαι. εἶτα καὶ καίσαρα ἀνεῖπεν αὐτόν, καὶ αὐτοχείρως ἐπέστειλε τῷ ἀνδρὶ τῆς Γερμανίας ἄρχοντι τότε·

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν.

ἄρξας οὖν ὅλως ἐφ' ἕνα ἐνιαυτὸν καὶ μηνῶν τετρακτύν, μετήλλαξε τὴν ζωὴν νοσήσας, καὶ αὐτοκράτορα τὸν Τραϊανὸν προβαλλόμενος.

ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ θεολόγος ἐκ τῆς ὑπερορίας.

περὶ θησαυρῶν.

ὅτι τὸν τραϊανὸν ἐποιήσατο, καὶ καίσαρα αὐτὸν ἀνηγόρευσε.

Μοναρχία Τραϊανοῦ καίσαρος.

Τραϊανὸς δὲ τὸ γένος, ἄλλως ἐξ Ἰβηρίας, δεύτερον ἔτος ἄγων ὑπὲρ τεσσαρακοστὸν ἀπὸ γενέσεως, ὅτε τῆς αὐταρχίας τετύχηκεν, ὡς ἐν ἀκμῇ αὐτὸν εἶναι καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ μήτε θράσος ὑπὸ νεότητος ἐμπεπλῆσθαι, μήθ' ὑπὸ γήρως ἀμβλύνεσθαι. ἐτίμα δὲ τοὺς ἀγαθούς, καὶ εὖ πρὸς πάντας διακείμενος, οὔτ' ἐδεδίει τινάς, οὔτε μὴν ἀπηχθάνετο, οὔτε προσεῖχε τοῖς διαβάλλουσιν, οὔτ' ἦν ὀξύρροπος πρὸς ὀργήν, τῶν τε χρημάτων τῶν ἀλλοτρίων ἴσα καὶ φόνων τῶν ἀδίκων ἀπείχετο. καίτοι μεγαλόφρων καὶ μεγαλογνώμων γενόμενος, καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν λιμέσι καὶ ἐν δημοσίοις οἰκοδομήμασιν ἐδαπάνα πολλά. καὶ ἱππόδρομον ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐκπεπτωκότα ἀνεγείρας μείζω τε καὶ περικαλλέστερον, ἐπιγέγραφεν αὐτῷ, ὅτι ἐξαρκοῦντα τῷ τῶν Ῥωμαίων δήμῳ ἐποίησε. καὶ μᾶλλον ἔχαιρε φιλούμενος ἢ τιμώμενος, καὶ ἀγαπητὸς ἤθελεν εἶναι τοῖς ὑπηκόοις, τοῖς πολεμίοις δὲ φοβερός. τῆς μὲν οὖν ἐν λόγοις παιδείας οὐ μετέσχηκε, τὸ δὲ ἔργον αὐτῆς καὶ ἐπίστατο καὶ εἰργάζετο. οἴνῳ δὲ ἐπλήθετο, νήφων ἦν· καὶ ἐπτοημένος περὶ μειράκια, οὐδένα ἐλύπησε.

[illegible]

φιλο

peret imperiū. Cuius prima cura fuit, ut ab illo actos in exiliū, decreto reuocaret, bonis etiam reſtitutis. Patres uerò cōſcripti honores Domitiano decretos ſenatuſcōſulto abrogarunt. Tū etiā magnus Apoſtolus Ioānes è Patmico exilio Epheſum rediſſe fertur. Nerua & iuſticię amās, & alienus ab auaritia fuit. Nā cū Atticus, Herodis rhetoris pater (ut Philoſtratus in libro quē de Rhetorū uita inſcripſit, refert) domi ſuæ ingentē theſaurū reperiſſet, ne quid ex eo periculi ſibi crearet timens, Neruæ ſcripſit, "Theſaurus à me inuētus eſt. Quid ergo iubes? " "ei reſcripſit Nerua, Vtere inuēto. Cū ille nondū ſecurus denuò ſcripſiſſet, At cōditionē meā " "inuentū ſuperat: reſpōdit Imperator, Etiā abutere." Hoc imperāte, ſecūdus Alexandrinus epiſcopus Abilius diē ſuū obijt, & Cerdo eius eccleſiæ gubernationē ſuſcepit. Antiochenæ eccleſiæ Ignatius tū præfuit, uir Deo plenus, ſecūdus & ipſe eius loci epiſcopus poſt Euodiū. Similiter Hieroſolymitanæ quoq; fideliū Eccleſiæ Symeō præfuit, alter & hic à cognato Iacobo q frater Domini dicit, epiſcopatū ſortitus. Hic Imperator cōpoſitiones gladiatorū interdixit. Nihil egit niſi de ſententia principū ſenatorū. Legē tulit, ne quis in Romano imperio caſtret, neue fratrū aut ſororū filias ducere liceat. Cū à Calpurnio Craſſo, & alijs inſidias ſibi fieri deprehēdiſſet, eis in ſpectaculo quodā ꝓximè ſe collocatis, enſes in manus tradidit, ignaris adhuc indicij, ut uiderent ſcilicet an affabrè facti atq; acuti eſſent: cū reuera innueret, mortē à ſe cōtēni. Aiebat aūt ſe ita imperaſſe, ut etiā depoſito imperio uitā priuatā tuto poſſet agere. Sed cū ob morū lenitatē & ętatē cōtēneret, Capitolio cōſcēſo exclamauit: "Quod felix fauſtūq; ſit ſenatui populoq;, M. Vlpiū Neruā Traianū adopto." Dein Cæſarē q; eū appellauit, eiq; ſua manu Germaniā tum obtinēti ſcripſit:

Sentiat ob lachrymas noſtras tua ſpicula Graius.

Obijt ex morbo: imperauit annum unū, & mēſes IIII, Traiano Imperatore deſignato.

Attici theſaurus.

Epiſcopi.

Gladiatorij ludi.

Coniugia.

Inſidiæ cōparatæ.

Imperium Traiani.

Traianus genus ex Hiſpania ducēs, anno ætatis XLII imperio potitus eſt, in ipſo animi corporiſq; uigore, & à iuuenili audacia, & à ſenili ſocordia alienus. Bonis honorē habebat: bene affectus erga oēs, neminē timebat, neminem oderat: delatores cōtēnebat, nō ꝓcliuis erat ad iracundiā: aliena pecunia æque ac cædib. iniuſtis abſtinebat: quāuis magno animo, magnoq; ingenio præditus, in uias, portus, operaq; publica magnos ſumptus faceret. Cū circū equeſtrē collapſum inſtauraſſet, maiorēq; & pulchriorē feciſſet, inſcripſit, ſe feciſſe tantum, ut populus Romanus ſatis ſpacij haberet. Magis gauiſus eſt ſe amari q honorari: ſubditis charus, hoſtib. terribilis eſſe uoluit. Quāuis diſciplina literarū eruditus nō eſſet: tē ipſā tamē & nouit & exercuit. uini fuit auidior, ſed citra ebrietatem: puerorū magnus amator, ſed citra cuiuſq; moleſtiā.

Traiani elogia.

Cum

Cum uir bellicoſus eſſet, & res magnas geſſiſſet: ea diſciplina milites continebat, ne eos efferri animis pateretur. Vxorem Plotinam habuit. *Decebalus Dacorum rex ſubactus.* Bello aggreſſus eſt Dacas, ſeu Dacos, ſecundum Iones, ut Appianus ait XXIII Romanæ hiſtoriæ libro: quòd & annua tributa pendere recuſabat, & eorum facta ulciſci cupiebat. Cuius aduentum Decebalus gentis eius princeps timuit: non ignarus, Traianum uirum eſſe rei bellicæ peritiſsimum. Pugna commiſſa, Romani multos hoſtes occiderunt, nec pauciores ex ipſis uulnerati ſunt: quorum tanta multitudo fuit, ut cum faſciæ deeſſent, Traianus ne ſuæ quidem ueſti pepercerit. Cum arcibus magno labore expugnatis, ipſi regiæ appropinquaret: Decebalus per legatos pollicitus, ſe arma, machinas & fabros traditurum, & quicquid præterea à ſe poſtularetur facturum: ipſe ad Imperatorem uenit, eúmque humi proſtratus adorauit. Deinde Traianus in Italiam reuerſus, legatos Decebali ſecum adduxit: qui in ſenatum introducti, poſitis armis, manibúsque captiuorum inſtar coniunctis, multis uerbis ſupplicarunt: & pace impetrata, arma receperunt. Traianus triumpho acto, Dacicus cognominatus eſt. Neque uerò propter rei militaris ſtudium cætera neglexit, ſed multis in locis & ſæpe ius pro tribunali dixit.

Decebali rebellio, interitus, & theſauri. Cum Decebalus pactis & conuentis uiolatis, res nouas moliri nunciaretur, denuò contra illum duxit exercitum: qui quia uiribus impar erat, dolo Imperatorem uincere ſtudebat. quem cum acceſſu eſſe facilem, & quemuis ad colloquium admittere ſciret, transfugas ſubornauit, qui eum, ſi poſſent, occiderent. Sed unus eorum ob ſuſpicionem comprehenſus, in quæſtionibus arcanum effatus eſt. *Pons Iſtri.* Imperator autem ponte per Iſtrum facto, quod opus omnem admirationem & commemorationem ſuperat, traductóque exercitu, uix ille quidem & cum periculo, ſed uicit tamen Dacos. Decebalus præ deſperatione ſeipſum interfecit: ex eóque gens Dacorum, eorúmque prouincia Romanis parêre cœpit. Reperit & theſauros Decebali, quamuis difficilis eorum eſſet inuentio. Barbarus enim fluuio, qui regiam præterfluebat, aliò traducto, in alueo foueam prææltam excauarat, quam magna auri, maiore argenti, aliarúmque rerum quibus humiditas non nocet, copia iniecta, lapideis tabulis obſtruxerat: aggeſtáque terra, fluuium in ueterem alueum reduxerat. Multa etiam in ſpeluncis abdiderat. Hæc nemine præſente niſi captiuis faciebat: quos, abſoluto opere, & rebus occultatis, interficiendos curabat, ne arcanum proderent. Vnus tamen familiaris eius, gnarus ubi theſauri eſſent, indicium fecit.

Licinius Sura. Cum Licinium Suram, uirum diuitem, quem mutuò amabat, quidam ut inſidiatorem criminati eſſent: inuocatus cœnatum ad eum abijt, &, ſatellitibus ablegatis, Suræ medico oculos curandos, eius tonſori barbã radendã præbuit. Dein-

φιλοπόλεμος δὲ γεγονὼς, καὶ πλεῖστα κατορθωκὼς, ἐν ἔθει τοὺς στρατιώτας ἐσωφρόνιζεν, ὥστε ἐγκρατῶς αὐτῶν ἄρχειν. ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ Πλωτῖνα. ἐστράτευσε μὲν ἐπὶ Δάκας, ἢ Δάκους κατὰ Ἴωνας, ὡς ὁ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ λόγῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας φησὶ, μὴ τὰ χρήματα ἃ ἐπετείως ἐλάμβανον διδόναι αὐτοῖς ἀνεχόμενος, καὶ δίκας εἰσπράξασθαι τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἱμειρόμενος. πυθόμενος οὖν ὁ Δεκέβαλος, ὃς Δακῶν ἦρχε, τὴν τοῦ Τραϊανοῦ κατὰ τοῦ ἔθνους ὁρμὴν, ἔδεισεν, εἰδὼς τὸν ἄνδρα στρατηγικώτατον. καὶ πολέμου συρραγέντος σφίσι, πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπέκτειναν οἱ Ῥωμαῖοι, οὐ μείους δὲ καὶ αὐτῶν ἐτραυματίσθησαν. τοσοῦτοι δ' ἦσαν οἱ τραυματίαι, ὡς ἐπιλειπόντων τῶν ἐπιδέσμων, μηδὲ τῆς ἑαυτοῦ ἐσθῆτος φείσασθαι τὸν Τραϊανόν. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν ἄκρα, δυσχερῶς μὲν, κατέλαβε δὲ, καὶ πέλας τῶν βασιλείων ἦλθεν αὐτῶν, πρέσβεις ὁ Δεκέβαλος ἔπεμψε, συντιθέμενος τά τε ὅπλα καὶ τὰ μηχανήματα καὶ τοὺς μηχανοποιοὺς παραδοῦναι, καὶ ἅπαν ἕτερον ὃ ἂν ἀπαιτοῖτο ποιῆσαι. καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐλθὼν, ἐς οὖδας καταπεσὼν, αὐτῷ προσεκύνησεν. εἶτα εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Τραϊανὸς ἀναζεύξας, καὶ τοὺς τοῦ Δεκεβάλου πρέσβεις ἐπήγετο. οἵπερ εἰσαχθέντες εἰς τὸ συνέδριον, τὰ ὅπλα καταθέμενοι, καὶ τὰς χεῖρας συνάψαντες ἐν αἰχμαλώτων σχήματι, πολλά τε εἶπον καὶ ἱκέτευσαν. καὶ οὕτως σπονδῶν τυχόντες, αὖθις τὰ ὅπλα ἀπέλαβον. Τραϊανὸς δὲ καὶ ἐθριάμβευσε, καὶ Δακικὸς ὠνομάσθη. οὐχ ὡς ἀρήϊος δὲ τῶν ἄλλων ἠμέλει, ἢ οὐκ ἐδίκαζεν, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ καὶ πολλάκις ἀπὸ βήματος ἔκρινεν. ὡς δὲ ἀπηγγέλλετο ὁ Δεκέβαλος αὖθις νεωτερίζων, καὶ ταῖς συνθήκαις οὐκ ἐμμένων, αὐτὸς καὶ πάλιν πρὸς ἐκεῖνον ἐστράτευσε. καὶ ὁ Δεκέβαλος ἐλλειπόμενος ἰσχύϊ, δόλῳ αὐτοῦ περιγενέσθαι διεμελέτησε. καὶ εἰδὼς εὐπρόσιτον ὄντα Τραϊανὸν, καὶ τὸν βουλόμενον εἰς ὁμιλίαν δεχόμενον, ψευδαυτομόλους ἀπέστειλεν, ἵν', εἰ δυνηθεῖεν, αὐτὸν διαχρήσωνται. ὡς δ' ἐκείνων ὕποπτός τις συνελήφθη, καὶ ἐτασθεὶς ἐξεῖπε τὸ ἀπόρρητον. γεφυρώσας δὲ τὸν Ἴστρον ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἔργον ὑπὲρ διαπραξάμενος, μήτε θαυμασθῆναι ἄξιος, μήτ' ἐξηγηθῆναι δυνάμενον, διὰ τῆς γεφύρας τε ταύτης τὸν ποταμὸν περαιωθεὶς, μόλις μὲν καὶ κινδυνωδῶς ἐκράτησε τῶν Δακῶν, ἐκράτησε δ' οὖν. καὶ ὁ Δεκέβαλος ἀπογνοὺς, διεχειρίσατο ἑαυτόν. κἀντεῦθεν τὸ ἔθνος τὸ τῶν Δακῶν καὶ ἡ χώρα σφῶν Ῥωμαίοις ὑπήκοος γέγονε. καὶ τοὺς θησαυροὺς δ' εὗρε τοὺς Δεκεβάλου, καίτοι δυσχερῶς ὄντας εὑρίσκεσθαι. ποταμὸν γὰρ ὃς τοῖς βασιλείοις αὐτοῦ παρέρρει, μετοχετεύσας ὁ βάρβαρος, τὴν γῆν, ἐφ' ἧς διῄει τὸ ὕδωρ, ὤρυξεν ἐς βάθος πολὺ, καὶ πλεῖστον μὲν χρυσὸν, πλεῖον δὲ ἄργυρον, καὶ ἄλλα τῶν τιμίων ὅσα μὴ πέφυκεν ὑπὸ ὑγρότητος φθείρεσθαι, καταθέμενος τῷ ὀρύγματι, πλαξί τε κατέστρωσε τὴν ἐκεῖ γῆν, καὶ χοῦν ταύταις ἐπενήνοχε, καὶ οὕτως αὖθις τὸ ὕδωρ εἰς τὴν προτέραν μετέστρεψε δίοδον, καὶ ἐς σπήλαιον δὲ πολλὰ ἐναπέθετο. ταῦτα δ' ἐποίει μὴ τινὸς ἄλλου παρόντος ἢ αἰχμαλώτων, οἳ πρὸς ταῦτα ἐπόνουν· καὶ μετὰ τὴν κατάκρυψιν, τοὺς αἰχμαλώτους ἐκτίννυεν, ἵνα μὴ ἔκφορα τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα ποιήσωσιν. εἷς δέ τις ἑταῖρος τοῦ Δεκεβάλου συνειδὼς τὰ τεθησαυρισμένα, ὑπέδειξεν αὐτά. τὸν δὲ Λικίννιον Σούραν πλούσιον ἄνδρα φιλῶν, καὶ ὑπ' ἐκείνου φιλούμενος, διαβαλόντων τινῶν τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, ἄκλητος πρὸς ἐκεῖνον ἐπὶ δεῖπνον ἀπῆλθε, καὶ τοὺς δορυφόρους ἀποπέμψας, τὸν ἰατρὸν τοῦ Σούρα ἐκάλεσε, καὶ δι' ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς, διὰ δὲ τοῦ κουρέως ἐκείνου τὴν ὑπήνην ἐξύρατο·

εἶτα

εἶτα καὶ ἐλούσατο καὶ ἐδειπνήσατο. καὶ τοῖς τὸν Σούραν διαβάλλουσιν ἔφη τῇ ὑστεραίᾳ, εἰ ἐβούλετό με Σούρας ἀποκτεῖναι, οὐδὲν ἐκώλυε τὸν ἄνδρα χθὲς τοῦτο ποιῆσαι. ἔπαρχον μέντοι τῶν δορυφόρων προχειριζόμενος, καὶ ὀρέγων αὐτῷ τὸ ξίφος ὃ παραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν, λάβε τοῦτο, ἔφη, καὶ εἰ μὲν ἄρχω καλῶς, ὑπὲρ ἐμοῦ τούτῳ χρῆσαι, εἰ δὲ κακῶς, κατ᾽ ἐμοῦ. ἐποίησε δὲ καὶ βιβλίων ἀποθήκας. καὶ μετὰ ταῦτα κατὰ Πάρθων καὶ Ἀρμενίων ἐστράτευσεν, ὅτι τὸ διάδημα ὁ Ἀρμένιος οὐχ᾽ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔλαβεν, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πάρθων βασιλέως. ἦν δὲ σκῆψις αὕτη, τὸ δ᾽ ὅλον φιλοτιμία καὶ δόξης ἔρως. ἐχειρώσατο οὖν τὴν Ἀρμενίαν· καὶ αὐτῷ ἡ βουλὴ πολλὰ ἐψηφίζετο, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ ὄπτιμον ἐπωνόμασεν, ἄριστον δὲ τοῦτο δηλοῖ ἐξελληνιζόμενον· εἶτα καὶ παρθικὸν αὐτῷ ἐπίκλησιν ἔθεντο. ὁ δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων τῇ τοῦ ὀπτίμου προσηγορίᾳ ἐγαυνούμενος, ὅτι τοὺς τρόπους ὑπεδήλου αὐτοῦ. σεισμοῦ δὲ ἐπὶ τῆς αὐταρχίας αὐτοῦ σφοδροτάτου συμβάντος, καὶ ἄλλαι μὲν ἔπαθον πόλεις, μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων ἡ πρὸς τῷ Ὀρόντῃ πέπονθεν Ἀντιόχεια· ὅτε καὶ αὐτὸς ὁ Τραϊανὸς ἐκεῖ διατρίβων, μικροῦ κεκινδυνεύκει ἄν. ἐπλήγη δὲ τέως ἐκ τοῦ τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ διῆγε, συμπτώματος. ἀριθμοῦ δὲ κρεῖττον πλῆθος συγκέχωστο τοῖς συμπτώμασι. καὶ οἱ μὲν συντριβόμενοι ὑπὸ βάρους τῶν καταπιπτόντων ἀπώλλυντο· οἱ δὲ ἐν διακενοῖς ποσὶ τυχαίως συμβαίνουσιν, ὑπὸ τῶν ὑλῶν συμπιπτουσῶν διασωζόμενοι, ἐξελθεῖν δ᾽ ἐκεῖθεν οὐκ ἰσχύοντες, λιμῷ διεφθείροντο· ἐπεκράτει γὰρ ὁ κλόνος τῆς γῆς ἐφ᾽ ἡμέρας πολλάς. ἤδη δὲ παυσαμένης τῆς συμφορᾶς, ἐπέβη τις ἀναβαρεύσας τῶν ἐρειπίων, καὶ ἤκουσε βοώσης κάτωθεν γυναικός. ἀνορύξαντες οὖν τὴν ἄνθρωπον ἀνεσώσαντο, καὶ παιδίον φέρουσαν ἐναγκάλιον, ὃ ὑπὸ γάλακτι ἔτρεφεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἑαυτήν. ἐκ τούτου καὶ τὰ λοιπὰ ἀνεχώννυον, ἀλλ᾽ οὐχ εὗρον ζῶντάς τινας, πλὴν παιδίου τινός, ὑπὸ λιμοῦ δὲ φθαρέντας πολλούς. ἔαρος δὲ ἐπιστάντος, κατὰ τῶν Πάρθων αὖθις ἐχώρησεν ὁ Τραϊανός. καὶ τῆς τε Ἀδιαβηνῆς ἁπάσης ἐκράτησεν, ἣ μέρος ἐστὶ τῆς Συρίας περὶ Νῖνον καὶ τὰ Γαυγάμηλα, καὶ τῶν Ἀρβήλων, παρ᾽ οἷς Ἀλέξανδρος τὸν Δαρεῖον ἐνίκησε. καὶ μέχρι τῆς Βαβυλῶνος προῆλθεν αὐτός. ἐπεραιώθη δὲ καὶ τὸν Τίγριν, καὶ εἰς τὴν Κτησιφῶντα εἰσῆλθεν. ἱμείρετο μέντοι καὶ τὴν Ἐρυθρὰν ἐπελθεῖν θάλασσαν, ἣ μοῖρα μὲν τοῦ Ὠκεανοῦ λέγεται· κέκληται δὲ οὕτως, ἀπό τινος ἐν αὐτῇ δυναστεύσαντος. ἐνενόει δὲ καὶ Ἰνδούς, καὶ ἔλεγεν, ὡς εἰ νέος ἦν, καὶ ἐπ᾽ αὐτοὺς ἂν ἐπεραιώθη. ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἐπὶ τὸν Ὠκεανὸν κατέπλει, καὶ αὖθις ἀνήγετο, ὅσα ἑαλώκεσαν πρότερον ἀποστασίαν ἐφρόνησαν. ὁ δὲ δείσας, μὴ καὶ οἱ Πάρθοι τὸ αὐτὸ δράσωσιν, ὁμογενῆ σφίσι βασιλέα προεχειρίσατο, αὐτὸς αὐτῷ τὸ διάδημα ἐπιθέμενος. εἶτα καὶ τῶν Ἀράβων ἀφεστηκότων, ὥρμησε κατ᾽ αὐτῶν· καὶ μικροῦ ἐν αὐτοῖς ὀλίγου δεῖν ἐτρώθη καὶ αὐτός, κἀκεῖθεν ἀπῆλθε νοσῶν. καὶ οἱ κατὰ Κυρήνην δὲ Ἰουδαῖοι ἀπέστησαν, καὶ ἔκτεινον καὶ Ῥωμαίους καὶ Ἕλληνας, καὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ οἱ ἐν Κύπρῳ οὐκ ὀλίγους ὁμοίως διέφθειραν. κατηγωνίσατο δὲ τούτους Τραϊανός, στράτευμα κατ᾽ αὐτῶν πεπομφώς· μέμνηται τῆς τῶν Ἰουδαίων ταύτης ἀποστασίας καὶ ὁ Εὐσέβιος, ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. ἐκείνῳ δ᾽ ἦν πρὸς Μεσοποταμίαν τὸ ὅρμημα· τῇ δὲ νόσῳ καταπονούμενος, ἤρξατο τοῦ πρὸς Ἰταλίαν πλοός, Πόπλιον Αἴλιον Ἀδριανὸν ἄρχειν ἐπιστήσας τῶν στρατευμάτων τῶν ἐν τῇ Συρίᾳ. ἐλθὼν δὲ εἰς Σελινοῦντα τῆς Κιλικίας, ἣ καὶ Τραϊανούπολις κέκληται, τὸν βίον κατέλυσεν, ὡς μὲν

[Margin: [illegible] … ὁ τραϊανός.]

[Margin: [illegible]]

[Margin: Περὶ Ἰουδαίων.]

Deinde lauit, & cœnauit. Poſtridie calumniatoribus dixit: Si me occidere Sura uoluiſſet, nihil ei obſtitiſſet, quo minus id heri feciſſet. Cum præfectum prætorio deſignaret, eiq́ enſem porrigeret, quo is accingi debebat: Cape hunc, inquit, & ſi bene impero, pro me, ſin malè, contra me illo utitor. Inſtruxit etiam Bibliothecas. Pòſt, contra Parthos & Armenios duxit exercitum: quòd Armenius diadema non á ſe, ſed à Parthorum rege accepiſſet. Ea cauſa prætexebatur bello, cum tota res ab ambitione & gloriæ cupiditate proficiſcereſ. Armenia ſubacta, multa ei à ſenatu decreta ſunt: & præter cætera, Optimi, pòſt etiam Parthici cognomentum tributum. ſed Optimi appellatione, quòd mores ſuos exprimeret, magis eſt delectatus. Maximo terræmotu ſub eius imperio cùm aliæ urbes quaſſatæ ſunt, tum præter cæteras Antiochia ad Orontem, ubi Traianus quoque penè perijſſet, ruina ædificij in quo degebat ictus. In ijs ruinis innumera multitudo perijt, alij grauitate molis oppreſsi: alij, qui fortuito ædificiorum caſu in cauis locis incluſi perfringere non poterant, illa concuſsione per dies complures durante, fame perierunt. Tandem ſedata calamitate, quidam ruinas conſcendere auſus, mulierem infrà uociferantem audiuit: quam, remota materia, eduxerunt. Ferebat autem illa puerum in ulnis: quem, ut & ſemetipſam, uberibus ſuis aluerat. Deinde ruinis etiam cæteris remotis, nullos uiuentes præter unum puerum repererunt: qui autem fame perierant, multos. Sub uernum tempus Traianus denuò contra Parthos profectus, tota Adiabene potitus eſt. Ea pars eſt Syriæ iuxta Ninum & Gaugamela & Arbela, ubi Darium Alexander uicit: & ad ipſam uſque Babylonem progreſſus, Tigri traiecto, Cteſiphontem eſt ingreſſus. Cupiebat etiam Erythræum mare luſtrare, quæ Oceani pars eſt, à rege eius loci quodam nomen adepta. etiam Indos animo agitabat: dicebat'que, ſi iunior eſſet, ſe illos quoque petiturum. Dum uerò ad Oceanum tendit, atque inde reuertitur, ij quos dudum ſubegerat, ad defectionem ſpectabant. Veritus igitur, ne Parthi quoque idem facerent, regem eis ſuæ gentis præfecit, eique ipſe diadema impoſuit. Deinde Arabes etiam ſub iugum reducturus, re infecta penè uulneratus eſſet, atque ægrotans inde diſceſsit. Defecerunt etiam Cyrenenſes Iudæi, & Romanis & Græcis trucidatis. Idem & Aegyptiaci & Cyprij imitati ſunt. Sed hos miſſo exercitu domuit. Huius Iudaicæ defectionis etiam Euſebius meminit, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro IIII. Cum in Meſopotamiã ire cuperet, morbo oppreſſus, curſum Italiã uerſus intẽdit, P. Aelio Adriano Syriacis legionib. præpoſito. Sed cũ Selinuntẽ Ciliciæ urbẽ, quæ etiã Traianopolis dicit̃, ueniſſet, uita functus eſt, ut

[Margin: Enſis præfecti prætorio.]

[Margin: Parthica & Armeniaca expeditio.]

[Margin: Optimi cognomentum.]

[Margin: Antiochenus terræmotus.]

[Margin: Traianus reb. in Oriente uictoque geſtis, in Cilicia decedit.]

[Margin: Iudæorum graſſatio-nes.]

ut ipſe putabat, ueneno hauſto: ut alij dicũt, ob ſuppreſſum ſanguinẽ, quẽ quotannis per aluũ excernere ſolebat. Acceſsit apoplexia, cõſecuta reſolutione corporis ex parte. Verùm aqua intercus omnino mortis ei cauſa fuit. Imperauit annos XIX, cum ſemeſtri. Eo imperãte Symeõ Clopæ filius, ſecũdus Hieroſolymorum poſt D. Iacobũ pontifex, martyriũ ſubijt. Poſt dierũ complurium cruciatus eſt ad crucẽ damnatus, anno ætatis uigeſimo & cẽteſimo. Poſt eũ Iuſtus ex circũciſione tertius Hieroſolymorũ põtifex eſt delectus. Alios quoq; multos tum plurib. in locis martyriũ obijſſe refert Euſebius: Deinde Imperatorẽ cognita eorũ qui occiderenẽ multitudine, qui nihil impiũ agerent, niſi φ matutino tẽpore Chriſtũ pro Deo celebrarent, & tantũ ſimulachris immolare recuſarẽt: edixiſſe, ne inquirerentur Chriſtiani, ſed oblati punirenẽ: ita perſecutionẽ factã effeminiorem. Tum etiã D. Ignatius alter Antiochię Cœleſyriæ põtifex, uinctus Romã miſſus eſt: ubi cũ beſtijs decertando, martyriũ abſoluit. Ei ſucceſsit Heros in põtificatu. Tertio anno imperij Traiani, Clemẽte tertio Romano pontifice defuncto, poſt Eccleſiã fideliũ nouẽ annis gubernatã, quartus in eius locũ ſuffectus eſt Euareſtus: qui annis VIII ſacerdotio functus, deceſsit Alexãdro ſucceſſore, q Romanorũ V fuit põtifex. Alexãdrinus quoq; epiſcopus ordine tertius, Cerdo, hac uita relicta, Primũ habuit ſucceſſorẽ.

Epiſcoporũ ſucceſſiones.

Perſecutio à Traiano nonnihil lenita.

D. Ignatius.

P. Æliȷ Adriani imperium.

TRaiano ſine liberis defuncto, Adrianũ Traiani cognatũ, cuius neptẽ in matrimonio habebat, Plotina Traiani cõiunx ex amorũ illecebris, et Tatianus eius procurator, Cæſarẽ & Imperatorẽ deſignarunt, Antiochię Syriæ, cui præerat, tum agentem. Fuit filius Afri Adriani, uir eruditus: libros & uerſu & ſoluta oratione conſcriptos reliquit, tam immenſæ ambitionis, ut omnia affectaret, ſeq; nihil ignorare profiteretur. Itaq; multos aliqua arte celebres dignitate priuauit: multos perdidit, ut ipſe in omnib. excellere uidereẽ. Quare in eo nimia ſubtilitas, curioſitas, & morum uarietas reprehendebaẽ. Sed hæc uitia, prouidẽtia, diligẽtia, magnificentia, & dexteritas ingenij penſabãnt. Ad hæc nullũ bellũ incipiebat, cœpta ſedabat, opes nemini per iniuriam eripiebat: ſed potius multis, ultrò præſertim non rogatus, donabat. Vrbibus omnibus, ſiue ſocijs ſiue uectigalibus opem ferebat: alijs aqua introducẽda, alijs portubus extruendis, alijs frumento, * muneribus, pecunia, honoribus dandis. Aduerſus populum Romanum non ſubmiſſe, ſed pro autoritate ſe gerebat: cui aliquid aliquando audacius poſtulanti non ceſsit, ſed præconem edicere iuſsit, Tacete. Qui cum nihil locutus, extenta tantum manu ſilentiũ feciſſet: non modò nõ ſuccenſuit homini, quaſi dicto minus audiens fuiſſet, ſed & honorẽ habuit, quòd id effeciſſet, quod uoluerat, diſsimulata imperij aſperitate.

Eruditio et ambitio Adriani.

Adriani clementia & ratio adminiſtrãdi imperij.

Neq;

ὡς μὲν ἐκεῖνος ᾤετο, φαρμάκῳ διαφθαρείς· ὡς δέ τινες λέγουσι, διὰ τὴν ἐπίσχεσιν αἵματος ἐτησίως αὐτῷ ἐκκρινομένου διὰ γαστρός. συνέβη δέ οἱ καὶ ἀποπληξία, ὡς πάρεσιν τοῦ σώματος ἐκ μέρους ἐπακολουθῆσαι. ὕδερος δ' οὖν ὡς ὁπίπαν αὐτῷ τοῦ θανάτου τὸ αἴτιον. ἦρξε δ' ἔτη ἐννεακαίδεκα, πρὸς μησὶν ἕξ. τούτου κρατοῦντος συμεὼν, ὁ τοῦ κλωπᾶ, δεύτερος ἀρχιερεὺς γεγονὼς ἱεροσολύμων μετὰ τὸν θεῖον ἰάκωβον, ἐμαρτύρησεν, αἰκισθεὶς μὲν πρότερον ἐπὶ πλείσταις ἡμέραις, εἶτα σταυρὸν καταδικασθεὶς, ἐτῶν ὢν ἑκατόν τε καὶ εἴκοσι. μεθ' ὃν τρίτος ἱεροσολύμων ἀρχιερεὺς ἰοῦστος, ἐκ περιτομῆς καὶ αὐτὸς χρηματίσας, καὶ ἄλλους δέ τινας πολλοὺς ἐν τόποις πλείοσι μαρτυρικοῦ τέλους ἀξιωθῆναι ἱστόρησεν ὁ εὐσέβιος. εἶτα τὸ πλῆθος τῶν κτεινομένων μαθόντα τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ὡς οὐδὲν ἀνόσιον πράττουσιν, ἀλλ' ἢ πρωΐθεν διεγειρόμενοι τὸν χριστὸν ὑμνοῦσιν ὡς θεὸν, μόνον δ' εἰδώλοις θύειν παραιτοῦνται, θεσπίσαι, μὴ ἐκζητεῖσθαι τοὺς καλουμένους ἐκ τοῦ χριστοῦ, ἐμπεσόντας δέ γε κολάζεσθαι. καὶ οὕτως γενέσθαι τὸν διωγμὸν μετριώτερον. τότε καὶ ὁ θεοφόρος ἰγνάτιος, δεύτερος τῆς κατὰ κοίλην συρίαν ἀντιοχείας τυγχάνων ἀρχιερεὺς, συλληφθεὶς, εἰς ῥώμην ἐπέμφθη δέσμιος, ἐν θηρσί. παραδοθεὶς δέδωκε τὸ μαρτύριον. καὶ μετ' αὐτὸν τὴν ἱεραρχίαν διεδέξατο ἥρως. ἐπὶ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς αὐταρχίας τραϊανοῦ κλήμεντος τελευτήσαντος, ὃς τρίτος ἦν ἐν ῥώμῃ ἀρχιερεὺς, καὶ ἔτεσιν ἐννέα τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνας τῶν πιστῶν, τέταρτος αὐτὸν διεδέχθη εὐάρεστος· ὃς ὀκτὼ ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτοὺς, μετέθετο τοῦ ζῆν, ὑπὸ ἀλεξάνδρου διαδεχθεὶς, πέμπτου γεγονότος τῶν ῥωμαίων ἀρχιερέως. καὶ ὁ τῆς ἀλεξανδρείας κατὰ τρίτην τάξιν ἐπίσκοπος γεγονὼς κέρδων, μεταστὰς τῶν ζώντων, διάδοχον ἔσχηκε πρῖμον.

περὶ πατριαρχῶν.

Αὐταρχία αἰλίου ἀδριανοῦ καίσαρος.

Ἄπαιδος δὲ τραϊανοῦ τελευτήσαντος, καίσαρά τε καὶ αὐτοκράτορα τὸν ἀδριανὸν ἥ, τε τοῦ τραϊανοῦ σύζυγος πλωτίνα, ἐξ ἐρωτικῆς φιλίας, καὶ ὁ τατιανὸς ἐπίτροπος αὐτοῦ γεγονὼς, ἀπέδειξαν, ἐν ἀντιοχείᾳ τῆς συρίας διάγοντα, ἐπεὶ καὶ ἦρχεν αὐτῆς, πρὸς γένους τε ὄντα τραϊανῷ, καὶ συνοικοῦντα ἐκείνου ἀδελφιδῇ. ἦν δ' οὗτος υἱὸς ἄφρου ἀδριανοῦ, φιλολόγος ἀνὴρ, ὃς καὶ ποιήματά τινα πεζά τε καὶ ἐν ἔπεσι καταλέλοιπεν· ἀπλήστως δέ γε πρὸς φιλοτιμίαν ἔχων, πάντα τε ἐπετήδευε, καὶ οὐχ εἶχε μηδὲν ἀγνοεῖν. ὅθεν καὶ τῶν ἐν τισιν εὐδοκιμούντων καθεῖλε συχνοὺς· καὶ οὐκ ὀλίγους ἀπώλεσεν, ἵν' αὐτὸς κρατεῖν ἐν πᾶσι δοκῇ. ἐκακίζετο δ' οὖν διά τε ταῦτα, καὶ τὸ πάνυ ἀκριβὲς, καὶ τὸ περίεργον, καὶ πολύτροπον. ἀντελάμβανε δὲ ταῦτα, ἥ τε θεραπεία, καὶ τὸ προνοητικὸν αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπιμέλεια, καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ ἡ δεξιότης· καὶ τὸ μήτ' ἄρξαι πολέμου, καὶ τοὺς ἠργμένους καταπαῦσαι· καὶ ὅτι οὐδένας ἀδίκως ἀφῄρητο χρήματα, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς ἐχαρίζετο, μάλιστα αὐθορμήτως καὶ μηδ' αἰτούμενος, καὶ πόλεσι συμμαχούσαις τε καὶ ὑποφόροις πάσαις, ὡς ἀπορεῖν, ἐπεκούρει, ταῖς μὲν ὕδωρ κατάγων, ταῖς δὲ λιμένας οἰκοδομῶν, ταῖς δὲ σῖτον, καὶ * ἔργα, καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς διδούς. πρὸς τὸν δῆμον τῶν ῥωμαίων οὐ δημοκοπικῶς, ἀλλ' ἐμβριθῶς περιεφέρετο. καί ποτέ τι αἰτοῦντι θρασύτερον, οὐκ ἐπῄνεσεν, ἀλλ' ἀπεῖπεν· ἐκέλευσε τῷ κήρυκι, σιωπήσατε· ὡς δ' οὐδὲν εἰπόντος ἐκείνου, τὴν χεῖρα δὲ ἀνατείναντος, ἐσιώπησαν, οὐ μόνον κατὰ τοῦ κήρυκος οὐκ ὠργίσθη, ὡς μή τι πεποιηκότος τὸ κελευσθὲν, ἀλλὰ καὶ τιμῆς τὸν ἄνδρα ἠξίωσεν, ὅτι ὃ ἦν αὐτῷ βουλόμενον ἤνυσε, μὴ ἐκφήνας τὸ τραχὺ τοῦ κελεύσματος. "
"

ἦθος τοῦ ἀδριανοῦ.

οὐ γὰρ

οὐ γὰρ ἠγανάκτει, εἴ τι καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ πρός τινος ἐγίνετο, τὸ δ' ἀφελὲς πρὸς αὐτοῦ λυσιτελεῖν. παριόντος δ' αὐτοῦ ποτὲ γυνή τις ἐδεῖτο, καὶ ἀπόντος ὡς οὐ σχολάζων, ἀνέκραξεν ἡ γυνή, καὶ μὴ βασίλευε. ὁ δὲ αὐτίκα τε ἐστράφη, καὶ πρόσεχε τῇ διαλέξει. καὶ πάντα τὰ μεγάλα καὶ ἀναγκαῖα, οὐκ ἰδίᾳ, ἀλλὰ μετὰ τῶν βουλευτῶν ἔπραττε· καὶ μετὰ τῶν πρώτων ἐδίκαζεν ἐπὶ βήματος, ὥστε δημοσιεύεσθαι τὰ γινόμενα, καὶ τοῖς ὑπάτοις συνδικάζουσι παρεγίνετο, ἐάν τε περὶ αὐτὸν τοὺς ἀρίστους ἦγε, καὶ τοῖς ἀρίστοις συνδείπνει. ἦν ἐν αὐτῷ πλήρης λόγων παντοδαπῶν τὸ συσσίτιον. τούς τε πάνυ νοσοῦντας τῶν φίλων ἐπεσκέπτετο, καὶ συνδιῆγε τῶν συνεόρτων τοῖς ἑορτάζουσιν. ἐπεὶ δ' ἐς τὴν Ῥώμην ἦκε, χρέα πάντα ἀνῆκε τὰ ὀφειλόμενα τῷ βασιλικῷ ταμιείῳ καὶ τῷ δημοσίῳ τῷ τῶν Ῥωμαίων. ἐπῆλθε δ' ἄλλας ἐξ ἄλλων φοιτῶν ἐπαρχίας, καὶ τὰς χώρας ἐπεσκέπτετο, καὶ τὰς πόλεις, καὶ μετεκόσμησεν ἕκαστον πρὸς τὸ βέλτιον. καὶ οὐ τὰ κοινὰ τῶν στρατοπέδων ἐφρόντιζε δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐξήταζε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἕκαστον. καὶ ὅσους πρὸς τὸ ἁβρότερον εὕρισκεν ἐκδεδιῃτημένους, πρὸς τὸ στρατιωτικώτερον μετῆγε καὶ μεθήρμοζε, καὶ ἐδίδασκεν ἃ χρὴ ποιεῖν. καὶ οὓς μὲν ἐτίμα, οὓς δὲ ἐνουθέτει, καὶ διῃτᾶτο σκληρότερον, ἵν' ὁρῶν τὸ στρατιωτικὸν αὐτόν, καὶ οὕτω διαιτᾶσθαι κἀκεῖνοι ἐθίζοιντο. ἐν τούτῳ τοὺς στρατιώτας τοιούτους ἐποίησεν, ὡς καὶ ἱππέων ἴλην σύν γε τοῖς ὅπλοις τὸν Ἴστρον διανήξασθαι, καὶ τοὺς βαρβάρους ταῦθ' ὁρῶντας ἐκπλαγῆναι, ὥστε καὶ χρῆσθαι διαιτητῇ αὐτῷ περὶ τῶν διαφορῶν, ἐφ' οἷς ἀλλήλοις ἐπολέμουν. ἐσπούδαζε δὲ καὶ περὶ θήρας, ὡς ἐν ταύταις καί τινα τῶν μελῶν κατεαγῆναι. καὶ ἐν Μυσίᾳ πόλιν ἔκτισεν, Ἀδριανοῦ θήρας καλέσας αὐτήν. ἐς Αἴγυπτον δὲ ἀπιών, καὶ τῷ τάφῳ Πομπηΐου μάγνου διεφθαρμένῳ περιτυχών, ἐνήγισε, καὶ τοῦτ' εἶπε τὸ ἔπος,

Τῷ ναοῖς βρίθοντι πόση σπάνις ἔπλετο τύμβου.

καὶ τὸ μνῆμα ἀνῳκοδόμησεν. ἐν δὲ Παλαιστίνῃ πόλιν οἰκοδομήσας ἀντὶ τῆς κατασκαφείσης Ἱεροσολύμων, Αἰλίαν Καπιτωλίναν ὠνόμασε. καὶ ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα πρότερον ὁ τοῦ θεοῦ ναὸς ἵδρυτο, ἐπὶ Διὶ τιμῇ ἕτερον ἀνθιδρύσατο ναόν. Ἰουδαῖοι δὲ μὴ φέροντες τὴν σφῶν μητρόπολιν ἄλλως ἔχειν (ἀλλοφύλους γὰρ ἐν αὐτῇ κατῴκισαν) καὶ ξενικὰς τιμᾶσθαι θρησκείας ἐν αὐτῇ, ἕως μὲν Ἀδριανὸς περί τε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν διέτριβεν, ἠρέμουν δεδιότες. ἐπεὶ δ' ἐκεῖθεν ἀπῆλθε, τά τε τῆς χώρας ἐπίκαιρα κατελάμβανον, ἵν' ἔχοιεν αὐτὰ ὁρμητήρια, καὶ πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐκάκωσαν λάθρα τε καὶ ἀναφανδόν, τῶν τε ἁπανταχοῦ γῆς Ἰουδαίων συνιόντων ἐκεῖ, καὶ πολλῶν ἀλλοφύλων ἐλπίδι κέρδους συνεπιλαμβανόντων αὐτοῖς. ὁ μέντοι Ἀδριανὸς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν στρατηγῶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπήγαγεν, ὧν ἐπῆρχε Σεβῆρος Ἰούλιος. ὃς ἐκ τοῦ εὐθέος μὲν συμβαλεῖν τοῖς ἐναντίοις οὐκ ἔκρινε συμφέρον, τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν ὑπολαβόμενος. τροφῆς δὲ σφᾶς ἀπείργων καὶ κατακλείων, ἐσ δ' ἃ καὶ ὅπῃ παρῆσαν τοὺς στρατιώτας μείζους αὐτῶν ὑπάγων, χρονιώτερον μέν, ἀκινδυνότερον δὲ τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐξέτριψέ τε καὶ ἐξετρύχωσεν, ὡς κομιδῇ βραχεῖς τινὰς περιγενέσθαι. φρούρια γὰρ αὐτῶν τὰ κράτιστα πεντήκοντα κατέστρεψαν, κώμας δὲ πέντε καὶ ὀγδοήκοντα ἐπ' ἐνακοσίαις ὀνομαστοτάτας κατέσκαψαν. ἄνδρες δὲ μυριάδες ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα ἐν ταῖς καταδρομαῖς καὶ ταῖς μάχαις ἐσφάγησαν. τὸ δὲ πλῆθος τῶν λιμῷ καὶ νόσοις καὶ πυρὶ φθαρέντων, ἀνεξερεύνητον τυγχάνει, ὥστε πᾶσαν ὀλίγου τὴν Ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι, ὃ καὶ πρὸ τοῦ πολέμου αὐτοῖς συμβόλοις τισὶ τὸ θεῖον ἐνέφηνε.

τό, τε

[illegible] Ἀδριανὸς [illegible]

[illegible] πόλιν [illegible] Ἀδριανὸς [illegible] αὐτῶν.

Περὶ δὲ τῆς Ἀδριανοῦ τῶν Ἰουδαίων [illegible].

Neq; enim ægrè ferebat, ſi quid ab aliquo contra ſuã ſententiã fiebat, modò ad utilitatẽ ſuam ſpectaret. Præteriẽs aliquãdo, cũ mulieri interpellãti ſibi non eſſe ociũ dixiſſet, atq; illa exclamaſet, Ergo imperare noli: ſtatim cõuerſus, eã audiuit. Omnes res magnas & neceſſarias non priuato cõſilio, ſed ſenatoribus adhibitis egit. Cum primorib. ius pro tribunali dixit, ut acta publicarẽtur. Conſulibus in cõcilio affuit. Semper optimates apud ſe habuit, & cum principibus atq; optimis cõcœnauit. Cõuiuia eius plena erant ſermonũ omnis generis. Amicos grauiter ægrotãtes inuiſebat, familiarium ſuorum feſtiuitatibus intereſſe ſolebat. Romam ubi uenit, quicquid fiſco imperatorio & ærario Romano debebatur, aboleuit. Prouincias & urbes inuiſit, & omnia in melius prouexit. Non exercitus dũtaxat, ſed etiã ſingulorũ militũ negocia per ſe luſtrabat atq; excutiebat: & quos ad molliciẽ declinaſſe uidebat, quid agendum eſſet edoctos, ad militarem frugalitatẽ reducebat, alios honorabat, alios caſtigabat. Aſperius & ipſe uiuebat, ut ſuo exẽplo milites ad eandẽ uictus rationẽ aſſueſaceret. Eo pacto milites tales effecit, ut turma equitũ Iſtrũ in armis facilè tranaret. Quo ſpectaculo attoniti Barbari, ei arbitrium deferebãt controuerſiarũ, ob quas bella inter ſe gerebãt. Fuit etiã uenationi deditus, in qua mẽbra aliquot fregit: & in Myſia urbem condidit, quam Adriani uenationes appellauit. Cum in Aegypto Pompeij Magni ſepulchrum collapſum uidiſſet, defuncto ut heroi immolauit: & hoc uerſu pronunciato,

Templa cui ſuperãt, adeò ne carere ſepulchro!

monumentũ inſtaurauit. Vrbem in Palæſtina pro euerſis Hieroſolymis conditã, Aeliam Capitolinam nominauit: & quo in loco Dei templum olim fuerat, eo in loco póſt Iouis lucum cõdidit. Iudæi uerò cum ſuã metropolim à Græcis alienigenis incoli, & peregrinos in ea deos coli, ferre nõ poſſent: dum Adrianus circa Aegyptum & Syriam uerſabatur, metu quieſcebant. Sed cum inde diſceſſiſſet, opportunis regionis locis occupatis, quò ſe in tutum reciperent, multa Romanis detrimenta & clam & apertè intulerunt. Nam & Iudæi ex omnibus prouincijs eò cõfluebant: & alienigenæ multi, ſpe lucri eis opitulabãtur. Adrianus igitur duces clariſſimos cõtra illos miſit, quib. Seuerus Iulius præfuit: qui cum hoſtibus, ob multitudinem eorũ, & deſperationẽ, non decernendum eſſe ratus, prohibẽdo commeatu, obſidẽdo, & cõtra partes illorũ pugnando, gentẽ eã tardius ille quidẽ, ſed minori cũ periculo attriuit & afflixit, ut pauciſſimi ſupereſſent. Nã caſtella eorum L firmiſſima ſunt expugnata, pagi eorum DCCCC & LXXXV celeberrimi euerſi, uirorũ D & LXXX millia in incurſionibus & prælijs interfecta. Eorũ uerò multitudo, qui morbo, fame, incendio perierunt, nec inquiſita, nec comperta eſt. Tota quidem Iudæa ferè uaſtata eſt. Quam calamitatẽ Deus prodigijs denũciauit.

Nam Sa-

Adrianus uenator.

Pompeij ſepulchrũ.

Aelia Capitolina.

Iudæorum ſeditio & internecio.

Prodigia. Nam Salomonis ſepulchrum nulla euidēti de cauſa diſsiluit & concidit: lupi & hyænæ multas urbes eorum cum ululatu intrarunt. Cæterùm Romani quoque multi perierunt. Itaque Adrianus cum ad ſenatū ſcriberet, uſitato exordio non eſt uſus, quod erat huiuſmodi: Si uos liberiq; ueſtri ualetis, bene eſt: ego & exercitus ualemus. Et hic belli Iudaici fuit exitus. *Albanicum bellum.* Albanicū uerò bellū (Albani Dione autore Maſſagetæ ſunt) à Pharaſmano eſt cōmotum, qui Mediā admodū afflixit, Armeniā uerò & Cappadociā attigit. Sed Albanis partim munerib. delinitis, partim metu auerſis, maleficio abſtinuit. *Aequitas Adriani.* Romā reuerſus Adrianus, populo ſeruū aurigantē, ut in libertatē aſſereretur, flagitanti, teſtituit, his uerbis: Neq; me alienū ſeruū libertate donare, neq; uos domino eius uim afferre decet. Cū ex profluuio ſanguinis per nares ſine ſpe ſalutis ægrotaret, Luciū Comodū Cæſarē Romanorū deſignauit: Seueriano & Fuſco nepote, qui id ægrè ferebāt, occiſis. Erat aūt Seuerianus annos LXXXX natus. Qui cū occidendus eſſet, igni poſtulato, ſuffituq; facto, dixit: *Seueriani imprecatio contra Adrianum.* Vos, ô dij immortales, noſtis me inſontē eſſe. Illud aūt precor, ut Adrianus mori cupiat, nec poſsit. Ac Adrianus diuturnitatē morbi pertæſus, ſæpe mortē optauit, ſæpe manus ſibi ipſi afferre uoluit. Ac Seuerianum & ipſe imperio dignū iudicauit. Nam cū amicos aliquādo ſibi X uiros imperio dignos nominare iuſsiſſet, paulo pòſt ſe nouem dūtaxat uelle dixit: unū enim Seuerianū ſibi notū eſſe. Fuerūt & Turbo & Similis inter optimos clariſsimi. *Turbo.* Ac Turbo, ut rei militaris peritiſsimus, cū præfectus pretorio factus eſſet, ut unus è populo uitā exegit: nec unquam ob perpetuā cum Imperatore cōſuetudinem domi, licet ægrotans, interdiu uiſus eſt. A quo aliquādo aduerſa ualetudine admonitus, ut quieti ſe daret, reſpondit, præfectū pretorio ſtantē mori oportere. *Similis.* Similis aūt illo natu grandior, & ordine prior, cum ſub Traiano cēturio ante præfectos ab illo uocatus eſſet, ingreſſus dixit: Turpe eſt, Cęſar, præfectus foris ſtātibus, te cum centurione colloqui. Deinde prætorio pręfectus, dignitatē illā & inuitus accepit: & ultro ea repudiata, ruri VII annis exactis mortuus, ſepulchro ſuo inſcribi iuſsit: Similis hic ſitus eſt, qui in uita fuit tot annis: uixit annos ſeptē. *M. Aurelius Antoninus Imperator deſignatur.* Adrianus uerò ex uehemēti ſanguinis fluxu, et tabe & aqua intercute laborans, cum Cæſar L. Comodus lōgo tēpore ſanguinē uomere ſolitus, immodica egeſtione ſubitò extinctus eſſet, principibus ſenatorib. cōuocatis dixit: Luciū nobis fortuna eripuit. Verùm reperi uobis Imperatorē nobilem, clementē, facilem, prudentem: qui neq; præ adoleſcētia temerè, neq; præ ſenio quicquam ſegniter eſt facturus, Aurelium Antoninum. Quo ſic Imperatore creato, quia is quoque filio carebat, de ſecuturis Imperatoribus ſolicitus, *M. Annius Verus Aurelio adoptatur.* Commodum Commodi filium ei adoptandum dedit: qui cum antè Catilius diceretur, ab auo Annino Vero, ter Conſule & tribuno, M. Annini Veri nomen accepit. Adrianus uerò, cum per magiam & præſtigias quaſdam

τό, τε γὰρ μνημεῖον τοῦ Σολομῶντος ἐξ οὐδεμιᾶς δήλης αἰτίας διελύθη τε, καὶ συνέπεσε· καὶ λύκοι καὶ ὕαιναι πλεῖσται ἐς τὰς πόλεις αὐτῶν ἐσέπιπτον ὠρυόμεναι. πολλοὶ μέντοι καὶ Ῥωμαῖοι τότε ἀπώλοντο. ὥς τε καὶ Ἀδριανὸς γράφων πρὸς τὴν βουλὴν, οὐ τῷ συνήθει προοιμίῳ ἐχρήσατο. τὸ δ' ἦν, εἰ καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες ὑμῶν ὑγιαίνετε, εὖ ἂν ἔχοι· καὶ ἐγὼ δὲ καὶ τὰ στρατεύματα ὑγιαίνομεν. ὁ μὲν δὴ πρὸς Ἰουδαίους πόλεμος οὕτως ἐλύσατο. ὁ δὲ πρὸς Ἀλβανοὺς (εἰσὶ δὲ Μασσαγέται κατὰ τὸν Δίωνα) ὑπὸ Φαρασμάνου ἐκεκίνητο. ὃ καὶ τὴν μὲν Μηδίαν ἐλύπησε, τῆς δὲ Ἀρμενίας καὶ τῆς Καππαδοκίας ἥψατο μέν. τῶν δὲ Ἀλβανῶν τοῖς μὲν δώροις πεισθέντων, τῷ δὲ δέει αὐτῶν ἐπαύσατο. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Ῥώμην Ἀδριανὸς, αἰτοῦντι τοῦ δήμου ἁρματηλάτην δοῦλον ἐλευθερίας τυχεῖν, ἀντέγραψεν, ὡς οὐ πρέπει, οὔτ' ἐμοὶ ἀλλότριον ἐλευθερῶσαι δοῦλον, οὔθ' ὑμῖν τὸν δεσπότην αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι βιάζεσθαι. νοσήσας δὲ αἵματος αὐτῷ διὰ τῶν ῥινῶν ἐκρεομένου καὶ ἀπογνωσθεὶς, Κόμοδον Λούκιον Καίσαρα Ῥωμαίοις ἀπέδειξε. Σερβιανὸν δὲ καὶ Φοῦσκον τὸν ἔγγονον ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τούτῳ ἐφόνευσεν. ἦν δὲ ὁ Σερβιανὸς ἐνενηκοντούτης. ὃς ἀποσφαγήσεσθαι μέλλων, πῦρ ᾔτησε, καὶ θυμιῶν ἔφη· ὑμεῖς, ὦ θεοί, ἴστε ὅτι οὐδὲν ἀδικῶ. εὔχομαι δέ, τὸν Ἀδριανὸν ἐπιθυμῆσαι ἀποθανεῖν, μὴ δυνηθῆναι δέ. ὅθεν καὶ χρονίως νοσήσας Ἀδριανὸς, ηὔξατο πολλάκις ἀποθανεῖν, ὥς τε καὶ ἑαυτὸν ἠβουλήθη διαχειρίσασθαι. ὁ μέντοι Σερβιανὸς καὶ αὐτῷ τῷ Ἀδριανῷ ἄξιος τῆς αὐταρχίας νενόμιστο. εἰπὼν γὰρ τοῖς φίλοις ποτὲ, ἵνα δέκα ἄνδρας δοκίμους εἰς αὐταρχίαν ὀνομάσωσι, μικρόν τι διαλιπὼν ἔφη, ὡς ἐννέα θέλω μαθεῖν. τὸν γὰρ ἕνα γινώσκω, τὸν Σερβιανόν. ἦσαν δὲ καὶ Τούρβων καὶ Σίμιλις τῶν ἀρίστων ἐπιφανέστατοι. καὶ ὁ μὲν Τούρβων ὡς στρατηγικώτατος, ἔπαρχος γεγονὼς, ἄρτ' οὖν ἀρχὴν τοῦ δορυφορικοῦ, ὡς εἷς τῶν πολλῶν διεβίω, ὃς οὔποτε ἡμέρας οἴκοι ἔμεινε, οὐδὲ νοσήσας, ἀλλὰ πρὸς τὸν βασιλέα διέτριβε. καί ποτε νοσοῦντι ἀτρεμῆσαι αὐτῷ τοῦ αὐτοκράτορος συμβουλεύσαντος, εἶπεν, ὅτι τὸν ἔπαρχον ἑστῶτα δεῖ τελευτᾶν. ὁ δὲ Σίμιλις ἡλικίᾳ καὶ τάξει προήκων αὐτοῦ, καὶ ἑκατοντάρχων ἐπὶ Τραϊανοῦ, καὶ κληθεὶς παρ' αὐτοῦ πρὸ τῶν ἐπάρχων, ἔφη αὐτῷ εἰσελθών· αἰσχρόν ἐστι, Καῖσαρ, τῶν ἐπάρχων ἔξω ἑστώτων, ἑκατοντάρχῳ σε ὁμιλεῖν. εἶτα καὶ τὴν τῶν δορυφόρων ἀρχὴν ἄκων ἀξιωθεὶς, ἔλαβε μὲν, ἀφῆκε δὲ ἑκὼν, καὶ ἐν ἀγρῷ διεβίω. ἔτη καὶ τεθνηκὼς, ἐκέλευσεν ἐπιγραφῆναι τῷ μνήματι, ὅτι Σίμιλις ἐνταῦθα κεῖται, βιοὺς μὲν ἔτη τόσα, ζήσας δ' ἑπτά. Ἀδριανὸς δὲ φθόῃ τ' ἐλήφθη ἐκ πολλῆς τοῦ αἵματος ῥύσεως, καὶ ὑδέρῳ. ὡς δὲ ὁ Καῖσαρ ὁ Λούκιος Κόμοδος αἷμα ἐμῶν ἐκ πλείονος ἐξαίφνης ἐξέλιπεν ἀθρόον πλεῖστον αἵματος ἐμέσας, συνεκάλεσε τοὺς πρώτους τῶν βουλευτῶν, καὶ εἶπεν· τὸν Λούκιον τὸ δαιμόνιον ἀφείλετο ἡμῶν, εὗρον δὲ αὐτοκράτορα ὑμῖν εὐγενῆ, πρᾷον, εὐάγωγον, φρόνιμον, μήθ' ὑπὸ νεότητος προπετές, μήθ' ὑπὸ γήρως ἀμελές τι ποιήσοντα, τὸν Ἀντωνῖνον Αὐρήλιον. καὶ ὁ μὲν οὕτως προεχειρίσατο αὐτοκράτορα. φροντίζων δὲ καὶ περὶ τῶν μετὰ ταῦτα αὐταρχησόντων Ἀδριανὸς, ἐπεὶ ἄρρενος ὁ Ἀντωνῖνος ἠμοίρει γονῆς, τὸν Κομόδου υἱὸν Κόμοδον αὐτῷ εἰσεποίησε, καὶ Μάρκον Ἄννιον Βῆρον ὠνομασμένον, ὃς Κατίλιος ὠνόμαστο πρότερον, Ἀννίου Βήρου τρὶς ὑπατεύσαντος καὶ πολιαρχήσαντος ἔγγονος ὤν. ὑδέρῳ δὲ πιεζόμενος ὁ Ἀδριανὸς, μαγγα-

περὶ Ἀλβανῶν, οἳ ἐν Μασσαγέταις εἰσίν. *περὶ Σερβιανοῦ.* *περὶ τοῦ Τούρβωνος καὶ Σίμιλις.* *ἐπὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἀδριανὸν τὸν μετ' αὐτὸν αὐτοκράτορα.*

νός, μαγγανείαις μέν τισι, καὶ γοητείαις ἐκχέων ποτὲ τὸ ὑγρόν· δι' ὀλίγου δ' αὖθις ἀθροιζόμενον ἑώρα, καὶ ὡς ἐπεδίδου πρὸς τὸ χεῖρον ἀεί, ἐκ θανάτου ἐπεθύμει, οὐκ ἠδύνατο δέ, μηδενὸς αὐτῷ διδόντος μὴ ξίφος, μὴ φάρμακον. καὶ τέλος μὴ οἷός τε ὢν ἑαυτὸν διαχρήσασθαι, τῆς περὶ τὴν δίαιταν ἀκριβείας μεθῆκε· καὶ μὴ προσήκουσιν ἐδωδίμοις καὶ ποτοῖς χρώμενος, κατέλυσε τὴν ζωήν, ζήσας ἔτη δύο καὶ ἑξήκοντα, πρὸς μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις ἐννεακαίδεκα, μοναρχήσας δὲ ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἕνα ἐνιαυτόν, μηνὸς ἑνὸς λείποντος. ἐπὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἀλέξανδρος ἀρχιερατεύσας ἐν ῥώμῃ δέκατον ἔτος, ὡς τὴν ἀγήρω μετέβη ζωήν. ὃν διεδέξατο ξύστος. καὶ πρῖμος δὲ ἀλεξανδρέων ἐπισκοπήσας δωδέκατον ἐνιαυτόν, καὶ μεταλλάξας τὸν βίον, ἰοῦστον ἔσχε διάδοχον. τῶν δ' ἐν ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν εἰς πεντεκαίδεκα φθάσαι μέχρι τῆς κατὰ ἀδριανὸν ἰουδαίων ἀποστασίας, βραχυβίων ὡς ἔοικε γεγονότων, ὁ εὐσέβιος ἱστορεῖ, πάντας δ' ἐξ ἰουδαίων πιστεύσαντας εἶναι· ὧν πρῶτος μὲν ἰάκωβος ὁ τοῦ κυρίου λεγόμενος ἀδελφός, καὶ δεύτερος συμεών, καὶ τρίτος ἰοῦστος, ζακχαῖος τέταρτος, τωβίας πέμπτος, ἕκτος βενιαμίν, ἕβδομος ἰωάννης, ὄγδοος ματθίας, ἔνατος φίλιππος, δέκατος σενεκᾶς, ἰοῦστος ἄλλος ἑνδέκατος, λευὶς δὲ δωδέκατος, ἐφρῆς τρισκαιδέκατος, τεσσαρεσκαιδέκατος ἰωσήφ, καὶ ἰούδας πεντεκαιδέκατος. ξύστον δὲ μετὰ χρόνον δεκαετῆ τελευτήσαντα, ἕβδομος ἐν ῥώμῃ διεδέξατο τελεσφόρος. τῆς δὲ τῶν ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας τὴν προστασίαν ἕκτος εὐμένης ἐκληρώσατο, ἰούστου μετὰ ἑνδέκατον θανόντος ἐνιαυτόν. οὗτος οὖν ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὰς ἤδη ῥηθείσας στάσεις μετὰ τὸν πολὺν τῶν ἰουδαίων ὄλεθρον καὶ δόγματι ἐξέθετο, κωλύων τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐπιβαίνειν τῶν ἱεροσολύμων, καὶ τῆς χώρας αὐτῶν ἁπάσης. καὶ λοιπὸν ἐξ ἐθνῶν τῆς πόλεως οἰκισθείσης, ὡς ὁ ἀδριανὸς ἐχρημάτιζε, πρῶτος ταύτης ἀρχιερεὺς μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς κατέστη μάρκος· τότε καὶ σατορνῖνος ἀντιοχεύς, καὶ βασιλείδης ἀλεξανδρεύς, καὶ καρποκράτης, αἱρέσεων διαφόρων πατέρες καὶ ἀρχηγοὶ ἐγνωρίζοντο. καὶ ἡγήσιππος δὲ τότε τὴν τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος παράδοσιν ἐν πέντε λόγοις συγγράψασθαι ἀναγράφεται. καὶ ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος ὃς μετέπειτα καὶ μάρτυς ἐγένετο, τότε πρὸς θεοσέβειαν ἐξ ἑλληνικῶν διδασκαλιῶν μετέβη. ὃς ἱστορεῖ, ἐρέννιον γρανιανὸν τῆς ἀσίας ἀνθυπατεύοντα ἐπιστεῖλαι ἀδριανῷ, μὴ δίκαιον εἶναι ἐπ' ἐγκλήματι μηδενὶ κολάζεσθαι τοὺς χριστιανούς. καὶ τὸν ἀντιγράψαι, μηδένα εἰ μὴ ἐπὶ ἐγκλήματι ἐκ κατηγορίας ἁλῶ, κτείνεσθαι.

περὶ πατριαρχῶν. *περὶ ἰουδαίων.* *περὶ αἱρεσιαρχῶν.* *περὶ ἰουστίνου φιλοσόφου καὶ μάρτυρος.*

ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ εὐσεβοῦς.

Ἀνάρξαντος δὲ ἀντωνίνου, ὃς εἰσποιηθεὶς παρὰ τοῦ ἀδριανοῦ καῖσάρ τε καὶ αὐτοκράτωρ ἐγένετο, ἡ γερουσία οὐκ ἤθελε τὰς ἡρωϊκὰς τιμὰς ψηφίσασθαι τῷ ἀδριανῷ, διὰ φόνους ἀνδρῶν ἐπιφανεστάτων, οὓς ἐκεῖνος εἰργάσατο. διὸ καὶ διελέχθη αὐτοῖς ὁ ἀντωνῖνος ἄλλα τε πλείω σὺν δάκρυσι, καὶ ὅτι οὐδὲ ἐγὼ ἄρα ἄρξω ὑμῶν. πάντα γὰρ τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα, ὧν ἐν καὶ ἡ ἀνάρρησις ἡ ἐμή, ὡς ἐχθίστου τε καὶ κακίστου ἀθετηθήσεται. τοῦτο δ' ἡ γερουσία αἰδεσθεῖσα, ἢ μᾶλλον μέν τοι καὶ τοὺς στρατιώτας εὐλαβηθεῖσα, τῷ κειμένῳ τὰς τιμὰς ἐψηφίσατο. εὐσεβὴς δ' ἐπεκλήθη οὗτος ὁ ἀντωνῖνος, ὅτι ἄρτι τῆς αὐταρχίας ἡμμένου αὐτοῦ, πολλοὶ γεγόνασιν ὑπ' αἰτίαν, καὶ τινὲς ἐξ ὀνόματα

διὰ τί ἀδριανῷ ...

quaſdam aliquãdo noxios humores exhauſiſſet, nec multo pòſt alijs affluentib. indies peius haberet, mortẽ optauit: ſed uoti cõpos fieri nõ potuit, cũ nemo ei enſem aut uenenũ præberet. deniq; cũ ſeipſũ occidere nõ poſſet, omiſſa curioſiore uictus ratione, cibis & potionibus ei morbo alienis utendo, mortẽ accerſiuit. Vixit annos LXII, menſes V, dies XIX. Imperauit annos XXI, menſe uno dempto. Sub eius principatu Alexander pontificatu urbis Romę X annis functus, in uitã ſenectutis expertẽ migrauit: cui ſucceſsit Xyſtus. Primus Alexandrinus, duodecimo epiſcopatus anno defunctus, Iuſtũ habuit ſucceſſorem. Hieroſolymitanos epiſcopos uſq; ad Iudaicã ſub Adriano defectionẽ fuiſſe XV, omnes ex Iudaiſmo Chriſtianiſmũ amplexos, cõmemorat Euſebius: quos non diu uixiſſe apparet. Eorum primus fuit Iacobus, qui frater Domini dicitur: alter Symeõ: tertius Iuſtus: quartus Zachæus: quintus Tobias: ſextus Beniamin: ſeptimus Ioannes: octauus Matthias: nonus Philippus: decimus Seneca: alter Iuſtus undecimus, Leuis duodecimus, Ephres XIII, Ioſephus XIIII, Iudas XV. Xyſto poſt decennium defuncto, Romę ſucceſsit Teleſphorus, ordine ſeptimus. Alexandrinæ Eccleſiæ gubernationem Eumenes, numero ſextus, eſt ſortitus: Iuſto poſt annũ undecimũ defuncto. Hic Imperator propter ſeditiones iam cõmemoratas, poſt inſignẽ illũ populi interitum, Iudæis ingreſſu Hieroſolymorũ & totius prouinciæ interdixit. Deinde cum urbs à gentilib. incoleret, & de nomine Adriani Aelia uocaretur: primus eius pontifex poſt circũciſos fuit Marcus. Tum etiã Saturninus Antiochenus, Baſilides Alexandrinus, & Carpocrates, diuerſarum ſectarũ autores naſcebãtur: & Hegeſippus Apoſtolici pręconij traditionem quinq; libris cõſcripſiſſe fertur: & Iuſtinus philoſophus, pòſt etiam martyr, à Græcis diſciplinis ad Dei cultum tranſijt. Is narrat, Herenniũ Granianũ Aſiæ proconſulem ſcripſiſſe Adriano, non eſſe æquũ, Chriſtianos ob ullum facinus plecti: eum uerò reſpõdiſſe, Neminem niſi criminis alicuius iudicio damnatum, occidendum eſſe.

Epiſcoporum catalogi.

Heretici.

Reſcriptũ de Chriſtianis.

IMPERIVM M. AVRELII Antonini Pij.

Antonino rerum potito, quem Adrianus adoptatũ & Cæſarẽ & Imperatorem deſignarat Senatus Adriano diuinos honores, ob clariſſimos uiros interfectos, decernere noluit. Qua de cauſa Antoninus alia plura cũ lachrymis diſſeruit, & ſe illis imperaturum eſſe negauit. Sic enim omnia eius acta, inter quæ & ſua deſignatio eſſet, ut hominis inimiciſsimi & peſsimi, abrogatũ iri. Senatus igitur cùm ex uerecundia Antonini, tum militũ metu, honores defuncto decreuit. Pius aũt hic Antoninus appellatus eſt, q; recens ſuſcepto imperio, multis accuſatis, nonnullis etiã nominatim ad cæ-

Funus Adriani.

Pij cognomentum.

Antonini mores. dem poſtulatis, de nullo pœnas ſumpſit. negauit enim à talibus operib. imperiũ ſibi eſſe auſpicandum, & per omne tempus iuſtus & clemens permanſit. & ſubditis omnib. atq; adeò Chriſtianis etiam minimè grauis: quos adeò non malè tractabat, ut etiam uenerraretur. Fertur autem ad rem attentus fuiſſe, ac ne minima quidẽ neglexiſſe: qua de cauſa ut ſordidus eſt deriſus. nec tamen à ſubditis pecuniã exegit. Nam cum aliquando bellis urgentibus pecunia egeret: nec uectigal nouum excogitauit, nec à quoquã poſtulare pecuniam uoluit, ſed omnibus regiæ ornamentis & uxoris ſuæ mũdo muliebri in ſoro uænum expoſitis, pecuniã coactam militibus dedit. Victis autem hoſtibus longè maiore parta, per præconem edici iuſsit, qui imperatoria inſtrumenta reſtituere uellent, ijs precium redditum iri. ac nõnulli id fecerunt: ſed eorum qui recuſarunt, qui plures fuere, neminem coegit. *Lex de hereditatibus.* Huius lex eſſe fertur, ut parentes liberorum, qui inteſtati decedant, hæredes ſint: & qui teſtamento facto orbi decedant, neceſſariò legitimam partem parentibus relinquant. Eo imperante horribili terræmotu complures Bithyniæ & Helleſponti urbes conciderunt. *Cyzicenũ templum.* Sed Cyzicus in primis eſt afflicta: in qua etiam celebre illud templum corruit, cuius columnæ ex unico ſaxo quatuor orgyas craſſæ, in altitudinem L cubitorum aſſurrexiſſe perhibentur: quod ſi cui incredibile uidebitur, is cætera etiam eius operis omnia mirabilia fuiſſe cogitet. In hoc Imperatore illud etiam celebratur, quòd Senatuſconſultum Iulij Cæſaris iuſſu factum cremauit, quo edicebatur, ne cui teſtamenti factio eſſet, niſi certã partem ærario legaret. Vnde moris eſt ad hoc uſque tempus inſcribi teſtamentis, Hoc Imperatorio fiſco relinquo. Deceſsit Antoninus Pius ſenex, morte ſomno leniſsimo haud abſimili, anno Imperij XXIIII. *Epiſcoporũ ſucceſsiones.* Huius primo anno Teleſphorus Romæ epiſcopus, undecimo anno miniſterij ſui, martyrij corona inſignitus, ut Irenæus narrat, felicem exitum ſortitus eſt, Hygino in Romanam ſedem collocato, ſub quo *Valentinianus.* Valentinianus hæreticus extitit, & Cerdo *Cerdo.* ſectæ Marcionis autor. *Marcion.* Hygino poſt quartũ põtificatus annum defuncto, Pius Romanæ eccleſiæ, Alexãdrinæ Marcus eſt præfectus, poſt Eumenem pontificatu annis XIII functum. Marco etiam poſt decennium mortuo, Celadius miniſterium ſuſcepit. Pio Romæ poſt annos XV epiſcopatus defuncto, ſuceſsit Anicetus: *Iuſtinus martyr.* quo tempore Iuſtinus etiam martyr & philoſophus, ueræ doctrinæ aſſertor, floruit. Is & librum contra Marcionem edidit, & ad Antoninum Pium defenſionem Chriſtianorum ſcripſit: qua Imperator impulſus, decreto ad ciuitates Aſianas miſſo cauit, ne quis Chriſtianos propter religionẽ ſupplicio afficeret. quòd ſi quis eo nomine accuſaretur, reum abſoluendum, accuſatorem mulctandum eſſe.

M. VA-

πρὸς ὡς σφαγὰς ἐξητοῦσαν. ὁ δ' οὐδένα ἐκόλασε, φάμενος, ὡς οὐ δεῖ με ἐκ τοιούτων ἔργων τῆς προεδρίας ὑμῶν ἄρξασθαι. γέγονε δὲ καὶ διὰ τέλους αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ δίκαιος καὶ χρηστὸς, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ἀνεπαχθὴς, καὶ αὐτοῖς δὲ χριστιανοῖς. οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐκάκου εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ μὴν τε καὶ αἰδοῦς ἠξίου. λέγεται δὲ ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ περὶ μικρῶν ἀκριβολογούμενος, ὅθεν αὐτὸν κυμινοπρίστην ἐκάλουν οἱ σκώπτοντες. οὐ μὴν δὲ ἀπὸ τῶν ὑπηκόων ἐχρηματίζετο, ἀλλ' ἐν ἀπορίᾳ ποτὲ γενόμενος ἀργυρίου, πολέμου ἐπικειμένου, οὔτε τέλος καινὸν ἐπενόησεν, οὔτ' ᾐτήσατο παρά του χρήματα, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντα τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις κειμήλια θέμενος, καὶ εἴ τι πρὸς κόσμον ἦν τῇ αὐτοῦ γαμετῇ, ὠνεῖσθαι ταῦτα τὸν βουλόμενον προετρέψατο· ὅθεν ἀθροίσας ἀργύρια, τοῖς στρατιώταις διένειμε· καὶ νικήσας τὸν πόλεμον, ἐκτήσατο πολυπλάσια· καὶ κήρυγμα ἐτέθη, τὸν βουλόμενον ἐκ τῶν ὠνησαμένων τὰ κτήματα τὰ βασιλικὰ ἀναδιδόναι τὸ ὠνηθὲν, καὶ λαμβάνειν τὸ τίμημα. καί τινες μὲν τοῦτ' ἐποίησαν, οἱ δὲ πλείους ἀνένευσαν, καὶ οὐδένα ἀναδοῦναι τὸ κτηθὲν αὐτῷ ἐβιάσατο. τούτου λέγεται νομοθέτημα εἶναι, τὸ τῶν τέκνων ἀδιαθέτων τελευτώντων κληρονόμους ἀναφαίνεσθαι τοὺς γονεῖς, καὶ διαθεμένοις τοῖς παισὶν ἐν ἀπαιδίᾳ, ἀνάγκην εἶναι τὸ νόμιμον μέρος τοῖς γονεῦσι καταλιμπάνειν. ἐπὶ τούτου κλόνος τῆς γῆς συνέβη φρικώδης περὶ τὴν Βιθυνίαν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, δι' ὃν πόλεις πολλαὶ κατέπεσον, μάλιστα δὲ ἡ Κύζικος ἔπαθεν· ὅτε καὶ ὁ ἐν αὐτῇ περιβόητος κατέπεσε ναὸς, οὗ λέγονται τετράοργυιοι τὸ πάχος οἱ κίονες, τὸ δὲ ὕψος αἴρεσθαι μέχρι πεντήκοντα πηχῶν, ἐκ λίθου συνεστῶτες ἑνὸς, εἴ τῳ ταῦτα μὴ ἄπιστα δόξαιεν· καὶ τἄλλα δὲ τοῦ ἔργου ἐκείνου θαυμάσια ξύμπαντα. περὶ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος ᾄδεται, ὅτι καὶ τὸ τῆς συγκλήτου κατέκαυσε ψήφισμα, ὃ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ἰουλίου γέγονε Καίσαρος, βεβαιοῦν μηδενὶ ἐφεῖσθαι διαθήκην ποιεῖν, εἰ μὴ μέρος ἀφορισμένον τῷ κοινῷ καταλείψαι ταμείῳ. ὅθεν νομίζεται καὶ μέχρι τοῦ δε ταῖς διαθήκαις ἐγγράφεσθαι, ὅτι καὶ τῷ βασιλικῷ ταμείῳ καταλιμπάνω τόδε. *τελευτὴ Ἀντωνίνου.* ἐπεβίω δὲ ὁ Εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος γηραιὸς, ὕπνῳ ἐοικότι μαλακωτάτῳ, μοναρχήσας ἐνιαυτοὺς τέσσαρας εἴκοσι. *περὶ πατριαρχῶν.* τούτου δὲ πρώτῳ ἔτει Τελεσφόρος ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος ἑνδέκατον ἔτος ἀνύσας ἐπὶ τῇ λειτουργίᾳ, καὶ μαρτυρίῳ τελειωθεὶς (ὡς Εἰρηναῖος ἱστόρησε) τέλος μακάριον εὕρατο, καὶ ἀνεθρονίσθη εἰς τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον Ὑγῖνος. ἐφ' οὗ Οὐαλεντῖνος αἱρεσιάρχης ἐγνώσθη, καὶ Κέρδων τῆς τῶν Μαρκιωνιστῶν αἱρέσεως ἀρχηγός. Ὑγίνου δὲ μετὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς Ῥώμης ἀρχιερατεύσαντος ἐκλιπόντος τὸν βίον, Πῖος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προέστη. τῆς δ' Ἀλεξανδρέων Μάρκος ἡγήσατο, μετὰ Εὐμένη τρεισκαιδέκατον ἐνιαυτὸν ἀνύσαντα ἐν τῇ ἀρχιερωσύνῃ. καὶ τοῦ Μάρκου μετὰ δεκαετίαν μεταχωρήσαντος πρὸς ἑτέραν ζωὴν, Κελάδιον τὴν λειτουργίαν παρέλαβε. κἀν τῇ Ῥώμῃ τοῦ Πίου ἐκλελοιπότος πεντεκαιδεκάτῳ ἐνιαυτῷ τῆς ἐπισκοπῆς, *περὶ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος.* ἀντικατέστη Ἀνίκητος. ἔτι καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἤκμαζεν Ἰουστῖνος, τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὑπερμαχιζόμενος, ὃς καὶ κατὰ Μαρκίωνος ἐξέθετο σύγγραμμα, καὶ πρὸς τὸν Εὐσεβῆ Ἀντωνῖνον ἀπολογίαν ὑπὲρ χριστιανῶν συνεγράψατο. *ὅτι δόγμα ὁ Ἀντωνῖνος ἐξέθετο, μηδένα χριστιανὸν διὰ τὴν πίστιν κολάζεσθαι.* ὅθεν ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὸ ταύτης ὁρμηθεὶς, δόγμα πρὸς τὸ κοινὸν τῆς Ἀσίας ἐπέστειλε, μηδένα χριστιανὸν διὰ τὴν θρησκείαν κολάζεσθαι· ἀλλὰ κἄν τις ὑπό του διὰ ταύτην κατηγοροῖτο, τὸν μὲν κατηγορούμενον ἀπολύεσθαι, τὸν δὲ κατήγορον δίκης ἔνοχον γίνεσθαι. ταῦτα συνέβη ἐπὶ τοῦ Εὐσεβοῦς.

ΑΥΤΑΡ-

ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΜΑΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ.

Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ, Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντωνῖνος εἰσποιητὸς αὐτῷ γεγονώς, ὡς εἴρηται, τὴν αὐταρχίαν ἐδέξατο, καὶ αὐτίκα κοινωνὸν τοῦ κράτους πεποίηκε Λούκιον Βῆρον Κόμοδον, Λουκίου τοῦ Κομόδου υἱόν. ἦν μὲν γὰρ ὁ Μάρκος καὶ ἀσθενὴς τὸ σωμάτιον, ἐσχόλαζε δὲ καὶ λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος οὐκ ᾐδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ καὶ Σέξτῳ συνεφιλοσόφει τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένει τῷ ῥήτορι προσωμίλησε, μᾶλλον δ' αὐτὴν ἐποιεῖτο τῶν στωικῶν. ὁ δέ γε Λούκιος νεώτερος ὤν, καὶ πρὸς πόνους ἔρρωτο, καὶ ἐπεφύκει πρὸς στρατιωτικῶν μεταχείρισιν. διὸ τῇ θυγατρὶ Λουκίλλῃ σῴζων ὁ Μάρκος συνάψας, αὐτῷ τὸν πρὸς Πάρθους ἀνέθετο πόλεμον, τοῦ Οὐολογαίσου πολλοὺς Ῥωμαίων κατατοξεύσαντος, καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον διαφθείραντος, καὶ πολέμιον Ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἀναφήναντος, καὶ φοβερὸν ἐπελθόντα τῆς Συρίας ταῖς πόλεσιν. ἐς γοῦν Ἀντιόχειαν ὁ Λούκιος γεγονώς, Κασσίῳ τὰ στρατεύματα ἔνειμεν· ὃς τὸν Οὐολόγαισον συμβαλών, ἥττησέ τε, καὶ μέχρι Σελευκείας ἐδίωξε, καὶ ταύτην ἐνέπρησε, καὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ τὰ ἐν Κτησιφῶντι κατέσκαψε. τὸν δὲ Λούκιον ταῦτα ὄγκον περιεποίει καὶ φρόνημα, ὥστε μετὰ ταῦτα καὶ ἐπιβουλεῦσαι τὸν κηδεστήν τε καὶ αὐτοκράτορι· πρὶν δέ τι δρᾶσαι, φαρμάκῳ διώλετο. ἐν τούτῳ δ' ὁ Κάσσιος τῆς Ἀσίας ἁπάσης ἐπιτροπεύειν προκεχείριστο. ὁ δ' αὐτοκράτωρ τοῖς περὶ τὸν Ἴστρον βαρβάροις, Ἰάζυξί τε καὶ Μαρκομάνοις, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις χρόνον συχνὸν ἐπολέμησε, τῇ Παιονίᾳ κεχρημένος ὁρμητηρίῳ. καὶ οἱ ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον Κελτοὶ ἕως Ἰταλίας ἐπήλασαν, ὧν ἐν τοῖς νεκροῖς καὶ γυναικῶν σώματα ὡπλισμένα εὑρέθη. οὕτω δὲ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε ἐν τοῖς τηλικούτοις πολέμοις μήτε τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτε τι φόβῳ ποιῆσαι. ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἦν σχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πλεῖον ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἦν δὲ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν· καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ οὔτ' ἐποίει, οὔτ' ἔγραφεν, οὔτ' ἔλεγε· μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ τι πράττειν, μηδὲ τοὐλάχιστον, καίτοι τοῦ σώματος τυχὼν ἀσθενοῦς. Μαρκομάνους μὲν οὖν καὶ Ἰάζυγας πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀγῶσι καὶ κινδύνοις ὁ αὐτοκράτωρ ὑπέταξε. πρὸς δὲ τοὺς Κουάδους καὶ πόλεμος αὐτῷ βαρὺς συνεκροτήθη, καὶ νίκη παράδοξος αὐτῷ τὸ θεῖον παρέσχε. κινδυνεύοντας δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἐν τῇ μάχῃ, συνασπίσαντες οἱ Ῥωμαῖοι καρτερῶς ἀντημύνοντο. οἱ δὲ βάρβαροι ἀπέσχοντο τῆς μάχης, τὰ δὲ πέριξ ἀπέφραξαν, ὥστε μὴ ποθεν αὐτοὺς ὑδρεύσασθαι δυνηθῆναι, οἰόμενοι ῥᾷον αὐτῶν περιγενέσθαι, μὴ οἷόν τε ἐσβεβλημένων πρὸς δίψαν αὐτῶν ἀντέχειν καὶ καύσωνα. τῶν οὖν Ῥωμαίων καὶ καμάτῳ κεκμηκότων, καὶ καύματι καὶ δίψει καὶ τραύμασι, νέφη ἀθρόον τὸν ἀέρα περιέσχεν ἐκεῖνον, καὶ ὑετὸς πλεῖστος, οὐχ ὡς ὁ Δίων ἱστόρησεν, Αἰγυπτίου μάγου τὸν Ἑρμῆν ὠδαῖς ἐκκαλεσαμένου, καὶ γοητείας δι' αὐτὸν τὸν ὑετὸν ἐπαγαγόντος, ἀλλὰ τοῦ θείου χριστιανῶν παρακληθέντος ἐνδόξως, καὶ ξυνεβεβαιώθη τότε κἀκεῖνος παραδοξοποιίᾳ, καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα. ἦν γάρ τις ἐν τῷ τότε ῥωμαϊκῷ στρατῷ λεγεών, οἱ πάντες ἦσαν χριστιανοί. ἀμηχανοῦντι δὲ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ δεδιότι περὶ παντὶ τῷ στρατεύματι, λόγος εἰπεῖν φασι τὸν ἔπαρχον τοῦ δορυφορικοῦ, ὡς οὐκ ἔστιν ὃ μὴ δύναται τὸ γένος τῶν καλουμένων χριστιανῶν. ἓν δὲ περὶ τῷ στρατῷ εὑρεθὲν τοιοῦτον τάγμα ὁ-

λόκλη-

Μάρκος Ἀντωνῖνος πόλεμον περὶ διάφορα ...

Περὶ τῆς ἱστο... χριστιανῶν περὶ τῆς ... θαύματος τῷ ῥωμαϊκῷ στρατεύματι.

M. AVRELII ANTONINI PHIloſophi imperium.

HAec ſub Pio geſta ſunt. poſt cuius obitum M. Aurelius Antoninus, à Pio, ut dictum eſt, adoptatus, imperio ſuſcepto, ſtatim L. Commodum Verum, L. Cōmodi filiū, collegam ſumpſit. Erat enim Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiā Imperatorem factum ſcholas frequentare non puderet. Cum Sexto igitur Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni rhetori operam dabat, ſed Stoicis magis addictus erat: Lucius uerò, utpote iunior, & laborū tolerans, & ad rem militarem natus erat. Itaq; Marcus ei, Lucia filia deſponſa, bellū Parthicū mandauit, cum Vologeſus multos Romanos ſagittis confeciſſet, ac totū exercitū peremiſſet, ſeq; Romanorū hoſtem declaraſſet, & Syriacas urbes magno cū terrore inuaderet. Lucius igitur Antiochiam profectus, Caſsio legiones dedit: qui Vologeſum uictū Seleuciā uſq; perſecutus, urbem cremauit, & eius regiā Cteſiphontē euertit. Quo ſucceſſu Lucius elatus, ſocero & Imperatori deinde ſtruxit inſidias: ſed eas priuſquā ad rem conſerrent, ueneno perijt. Inde Caſsius uniuerſæ Aſiæ procurator eſt deſignatus. Imperator uerò cū Barbaris, qui circa Iſtrum incolunt, Iazygibus, Marcomānis, & aliàs alijs longo tempore in Pannonia bellū geſsit. Galli Tranſrhenani uſq; ad Italiā ſunt progreſsi: inter quorū cadauera, etiā muliebria corpora armata ſunt inuenta. In tantis aūt bellis ea prudentia & grauitate imperauit, ut militibus neq; ullo uerbo adularetur, neq; metu eorū quicq̄ faceret. Cū à bellis ociū erat, ius dicebat: & Oratoribus ad aquam uerba facientib. plus infundi iubebat, ut ab omni parte æquitatem indagare poſſet. Adeò laborioſus, idq; in tenui ualetudine, ut noctu etiā pro tribunali ſederet: atq; obiter nihil neq; diceret, neq; ſcriberet, neq; faceret. neque enī decere putabat, ut Imperator uel minimum perſunctoria opera adminiſtraret. Marcomānos & Iazygas multis magnis prælijs & periculis ſubegit. Contra Quados grauiſsimo bello ſuſcepto, admirabilē uictoriā diuinitùs eſt adeptus. Qui cū Romanos undiq; circūdediſſent, hi uerò teſtudine facta fortiter ſe defenderent: Barbari omiſſa pugna, circūiecta loca omnia obſepſerunt, necubi aquari poſſent: rati, ſe eos ſiti & æſtu afflictos facilius ſuperaturos. Romanis aūt labore, æſtu, ſiti, uulneribus cōfectis: aere ſubitis nubib. denſato uehementer pluit, nō, ut Dion ſcribit, propter Aegyptij magi præſtigias, Mercuriū obteſtati: ſed Deo Chriſtianorū precibus exorato, & ipſi & uniuerſus exercitus, per miraculū ſunt cōſeruati. Nā cū in Romanis caſtris Chriſtiana legio eſſet, prętorio pręfectus Imperatori ęſtuāti, et de toto exercitu ſolicito dixiſſe ferē, populū Chriſtianorū nihil nō poſſe, eſſe aūt in exercitu in-

Marcus in Pānonia cū Iazygibus & Marcomannis bellum gerit.

Chriſtianorum precibus Romanæ legiones Quados ſuperant.

tegram ex eo hominũ genere legionem. Quo
ille audito, eos rogarit, ut ſuũ Deum implora-
rent. quo facto, fulmina in hoſtes ſint illata, im-
ber in Romanos. Quare obſtupefactus Mar-
cus, Chriſtianos decreto honorauit, & fulmi-
natricẽ legionem illam appellauit. Ac ſic fuiſſe
appellatã Dion & cæteri conſentiunt, ſed cau-
ſam nõ addunt. Miraculi huius etiã Euſebius
in Eccleſiaſtica hiſtoria meminit. Cæterũ Diõ
ait imbre facto, Romanos bibẽdo occupatos,
ſubita incurſione Barbarorũ penè periiſſe, niſi
uehementi grandine & multis fulminibus ho-
Caßij defectio & interitus. ſtes petiti eſſent. At Caſsius in Syria agens, no
uas res molitus eſt, homo Syrus, ſed uir opti-
mus, & qualis Imperator exoptari queat. Eſt
aũt nũcio de Marci interitu ad defectionẽ im-
pulſus, quem cum paulo pòſt falſum eſſe cõpe
riſſet: à re ſemel cœpta deſiſtere noluit, ita ſe pa
rãs, ut q imperiũ ui occupare uellet. Marco ue-
rò milites ꝑ concione ad rem ſtrenuè gerendã
cohortato, & ad bellũ ſe parãti, uictoriæ pluri-
mæ cõtra diuerſos Barbaros nunciatæ ſunt, &
Caſsij cædes: quẽ centurio quidã in itinere ag
greſſus, ſubitò uulnerauit, nõ tamen lethaliter,
ſed cædẽ eius decurio abſoluit. Sic ille per tres
mẽſes & dies ſex imperio ſomniato periit. Eſt
& filius eius alibi occiſus. Imperator uerò nul-
lum qui cũ eo fecerat, occidit: ſed clemẽter tra-
ctauit omnes. Ad ſenatũ etiã ſcripſit, neminẽ
» ex Caſsij adiutoribus eſſe occidendũ. Abſit e-
» nim, inquit, ne quiſq; ueſtrûm propter me, uel
» meo uel ueſtro ſuffragio perimaẽ. Quod niſi
» impetro, quamprimũ moriar. Adeò in reb. om
nib. & pius & clemens fuit. Poſtea lex lata eſt,
» ne quis ei prouinciæ præeſſet, è qua natus eſ-
ſet: propterea q Caſsius Syriæ prætor, in qua
patriã habebat, regnũ affectarat. Athenas pro
fectus Marcus, ciuib. honorẽ habuit, & omniũ
diſciplinarũ magiſtros ordinauit, annuis ſtipẽ
diis è publico decretis. Cũ Romã ueniſſet, om
nibus qui ærario aut fiſco debebant, æs alienũ
cõdonauit, ciuitatibus pecuniã dedit, & Smyr
nam terræmotu afflictam inſtaurari iuſsit. Scy
thicis gentibus denuò tumultuãtibus, filio ma
turius q ſtatuerat, Criſpina uxore data, expedi
» tionẽ ſuſcepit, pecunia ex ærario petita. Omnia
» enim ſenatus populiq; eſſe dicebat. Barbaris
M. Veri Antonij obitus. debellatis, decimùm imperator eſt appellatus.
q ſi uixiſſet diutius, loca illa omnia ſubegiſſet.
ſed obiit, à medicis, ut aiunt, in Cõmodi gratiã
cõfectus: quẽ tamẽ iam moriturus militib. cõ-
mendauit, ne ab eo interfici uidereẽ. Tribuno
» teſſerã poſtulanti, ad Orientẽ (inquit) ito: ego
» enim iam occido. Obiit annos LIX natus, die
bus XXXVIII minus. imperio annos XIX et
» dies XI optimè præfuit. Nã cũ natura uir bo-
» nus eſſet, doctrina longè melior euaſit: neq; ta
» men felicitas uirtuti eius reſpõdit. quo magis
» admirandus eſt, quòd in aſperrimis & diffici-
» limis rebus & ſemetipſum & imperium con-
Epiſcoporũ ſucceſſiones. ſeruauit. Eò imperante, D. Polycarpus Smyr-
næus pontifex martyrii corona redimitus eſt.
&c.

λόχον ὅλον. ὧν δὲ ἀκούσαντα, ἀξιῶσαι τούτους τὸν ἑαυτῶν καλέσαι θεὸν εἰς τὴν οἰκείαν βοήθειαν. κἀκείνων εὐξαμένων, κεραυνοὺς μὲν βληθῆναι τοῖς ἐναντίοις, ὄμβρον δὲ ῥωμαίοις καταρραγῆναι. οἷς ἐκπλαγέντα τὸν μάρκον, τιμῆσαι μὲν τοὺς χριστιανοὺς δόγματι, κεραυνοβόλον δ' ἐκεῖνο καλέσαι τὸ σύνταγμα. καὶ ὅτι μὲν οὕτως ὁ λεγεὼν ἐκεῖνος ἐκλήθη, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι καὶ παρὰ τῷ Δίωνι ὁμολογεῖται, τὴν δὲ αἰτίαν οὐ προστιθέασι. μέμνηται δὲ τῆς παραδοξοποιΐας ταύτης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ ὁ Εὐσέβιος. ὅγε μὴν Δίων φησὶν, ὅτι τοῦ ὄμβρου γενομένου οἱ ῥωμαῖοι πρὸς τὸ πίνειν ἀσχοληθέντες, ὀλίγου δεῖν ἐξαπώλοντο ἄν, τῶν βαρβάρων ἐπιτιθεμένων αὐτοῖς, εἰ μὴ χάλαζα καὶ ῥαγεῖσα σφοδρὰ, καὶ κεραυνοὶ ἐβάλλοντο οἱ πολέμιοι. ὁ δὲ *(ἀποστασία κατὰ μάρκου ἀντωνίνου.)* κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ διάγων ἐνεωτέρισεν, ὃς σύρος ἦν, ἀνὴρ δὲ ἄριστος, καὶ οἷον ἄν τις ἔχειν εὔξαιτο αὐτοκράτορα. ἐκινήθη δὲ πρὸς ἀποστασίαν, ἀγγελίας αὐτῷ ψευδοῦς κομισθείσης, ὡς ὁ μάρκος ἀπέθανεν. ἅπαξ δὲ πρὸς τὸ ἔργον ὁρμήσας, οὐκ ἀπέστη, μετ' ὀλίγον μαθὼν τὴν ἀγγελίαν ψευδῆ. ἡτοιμάζετο δὲ πολεμεῖν τὴν ἐξουσίαν ἐξιδιούμενος. ὁ δὲ μάρκος τοὺς στρατιώτας συγκαλεσάμενος, ἐδημηγόρησε, καὶ παρεθάρρυνε σφᾶς πρὸς τὸν πόλεμον. παρασκευαζομένῳ δὲ νῖκαι τε πλεῖσται κατὰ βαρβάρων διαφόρων ἠγγέλθησαν, καὶ ἡ κασσίου σφαγὴ, ὃν ἑκατοντάρχης τις βαδίζοντι προσελθὼν, ἔτρωσεν αἰφνίδιον, οὐ μὴν τοι καιρίως, προσκατειργάσατο δὲ τὸν φόνον δεκάρχος. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώλετο, μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας ἓξ τὴν ἀρχὴν ὀνειρώξας. καὶ ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ ἐφονεύθη τυγχάνων ἑτέρωθι. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὐδένα τῶν ἐκείνῳ συμπραξάντων διεχρήσατο, ἀλλ' ἐπιεικῶς ἐχρήσατο ξύμπασι. καὶ τῇ βουλῇ ἐπέστειλε μηδένα τῶν κασσίῳ συναραμένων τεθνάναι. μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν δι' ἐμὲ, μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ σφαγῆναι. ἂν δὲ μὴ τούτου τύχω, σπεύσω θάνατον. οὕτω δι' ἅπαντος καὶ εὐσεβὴς ἐγένετο καὶ χρηστός. ἐνομοθετήθη δὲ τότε μηδένα τοῦ ἔθνους ἄρχειν, ἐξ οὗ ἐγένετο, ὅτι ὁ κάσσιος ἐν τῇ συρίᾳ ἡγεμονεύων, ὅπου καὶ ἡ πατρὶς αὐτοῦ ἦν, ἐνεόχμωσεν. *(νομοθέτημα.)* ἐλθὼν δ' εἰς ἀθήνας ὁ μάρκος, τιμάς τε τοῖς ἀθηναίοις ἔνειμε, καὶ διδασκάλους ἐπὶ πάσης παιδείας ἔταξε, μισθὸν ἐτήσιον ἐκ τοῦ ταμείου κομιζομένους. *(ὅτι ὁ βασιλεὺς ὢν ἐν ἀθήναις διδασκάλους ἔταξε τῶν λόγων, ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου μισθὸν λαμβάνοντας.)* ἐς δὲ τὴν ῥώμην ἐλθὼν, τοῖς ὀφλοῦσι τῷ βασιλικῷ ταμείῳ καὶ τῷ δημοσίῳ πᾶσιν ἀφῆκε τὰς ὀφειλὰς, πόλεσί τε χρήματα δέδωκε, καὶ τὴν σμύρναν ὑπὸ σεισμοῦ παθοῦσαν ἀνοικοδομηθῆναι προσέταξεν. ὡς δ' αὖθις τὰ σκυθικὰ ἐκεκίνητο, γυναῖκα τῷ υἱῷ θᾶττον ἢ ἐβούλετο κρισπίναν συνῴκισε, καὶ κατ' αὐτῶν ἐξεστράτευσε, καὶ χρήματα ἐκ τοῦ δημοσίου ᾔτησε. πάντα γὰρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἔλεγεν εἶναι. καταπολεμηθέντων δὲ τῶν βαρβάρων, αὐτοκράτωρ προσηγορεύθη τὸ δέκατον. καὶ εἰ ἐπεβίω, τὰ ἐκεῖ πάντα ὑπὸ ῥωμαίοις ἂν ὑπεποιήσατο· ἀλλὰ μετήλλαξε, τῶν ἰατρῶν αὐτὸν κατεργασαμένων, ὡς λέγεται, ὑπὸ κομόδῳ χαριζομένων. *(θάνατος μάρκου ἀντωνίνου.)* ἄρτι δὲ θνήσκων, αὐτόν τε τοῖς στρατιώταις παρακατετίθετο, ἵνα μὴ δοκῇ ὑπ' αὐτοῦ θνήσκειν. καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αἰτοῦντι, πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα, ἔφη, ἄπιθι, ἐγὼ γὰρ δύομαι ἤδη. ἄριστα οὖν ἄρξας μετήλλαξε, ζήσας μὲν ἔτη πεντήκοντα καὶ ἐννέα, αὐταρχήσας δὲ ἔτη ἐννεακαίδεκα, καὶ ἡμέρας ἕνδεκα. ἦν γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ, πλεῖστα δὲ καὶ ὑπὸ παιδείας βελτίων ἐγένετο. οὐ μὴν τῆς ἀξίας τῆς ἀρετῆς εὐδαιμόνησεν. ἐν τούτῳ δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρησάμενος πράγμασιν, αὐτός τε διεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. τούτου κρατοῦντος, ὁ ἱερὸς πολύκαρπος ὁ σμύρνης ἀρχιερεὺς, τὸν μαρτυρικὸν ἀνεδήσατο στέφανον. *(περὶ μαρτύρου.)*

καὶ ὁ

καὶ ὁ μέγας ἐπὶ λόγοις καὶ μείζων ἐν ὁμολογίᾳ Ἰουστῖνος ἐνήθλησεν, οὗ πολλὰ μέχρι τοῦδε συγγράμματα σώζονται. ἔτει δὲ ὀγδόῳ τῆς Μάρκου Οὐήρου τοῦ Ἀντωνίνου τούτου ἀρχῆς, Ἀνίκητος τελευτᾷ, ἔτη δέκα ἐπὶ ἓν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας προστάς. καὶ Σωτὴρ αὐτὸν διαδέχεται. καὶ Κελαδίωνος μετὰ δέκα καὶ τέσσαρα ἔτη τὴν ζωὴν ἐκμετρήσαντος, Ἀγριππῖνος τὴν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπὴν ἐγκεχείρισται. καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας μετὰ Ἥρωνα Κορνηλίου προστάντος τετάρτου, πέμπτος Ἔρως αὐτὸν διεδέξατο. κἀκεῖνον ἕκτος Θεόφιλος, ὃς καὶ κατὰ Μαρκίωνος ἐγγράφως ὡπλίσατο. ὃν ἕβδομος διεδέξατο Μαξιμῖνος. τῶν Ῥωμαίων δὲ ἀρχιερατεύσαντος Σωτῆρος μεταστάντος τῶν γηΐνων, ἀντεισῆκτο ὁ Ἐλεύθερος.

περὶ πατριαρχῶν.

ΜΟΝΑΡΧΙΑ ΚΟΜΟΔΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ μάρκου ἀντωνίνου.

Κόμοδος δὲ ὁ υἱὸς Ἀντωνίνου Μάρκου, ἀξιωθεὶς τοῦ πατρὸς τροφῆς τε καὶ ἀναχθείς, οὐ κατὰ τὴν παιδείαν ἐξεβεβήκει, ἣν ἐπεπαίδευτο, ἀλλ' ἄκακος μὲν ἦν, καὶ πρὸς πανουργίαν ἀφυέστατος· δειλὸς δὲ ὤν, καὶ τοῖς συνοῦσι πειθόμενος δι' ἁπλότητα, τά τε ἤθη διεφθάρη, καὶ εἰς ἀσέλγειαν καὶ μιαιφονίαν προήχθη, ἐννεακαιδεκέτης τυγχάνων ὅτε τῆς ἐξουσίας ἐκράτησεν. ὅθεν τὰς συμβουλίας τῶν ἀρίστων τῆς βουλῆς ἀπωσάμενος, οὓς ἐπιτρόπους ἐπέστησεν αὐτῷ ὁ πατήρ, σπένδεται τοῖς βαρβάροις, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ὑποστρέφει, ἅτε πόνων ἀήθης ὢν, καὶ ἐκραστωνευμένης ἐρῶν βιοτῆς. ὅθεν καὶ πλειστάκις ἐπεβουλεύθη, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινεν, οὐκ ἄνδρας μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τότε ἀνθοῦντας, ἐκτὸς Πομπηιανοῦ καὶ Περτίνακος, καὶ Βικτωρίνου, ὡς ἄπορον λογίζεσθαι τοῖς ταῦτα συγγραψαμένοις, ὅπως ἐκεῖνοι τὸν φόνον τότε διέφυγον. εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικόν, ἐπεβούλευσε Κλαύδιος Πομπηιανός. ξίφος γὰρ ἐν τῇ τῆς εἰσόδου ἀνατείνας στενοχωρίᾳ, ἔφη· τοῦτό σοι πέπομφεν ἡ βουλή. ᾧ κατηγγύητο μὲν ἡ θυγάτηρ Λουκίλλης, τῆς τοῦ Κομόδου ὁμαίμονος. συνεφθείρετο δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Λουκίλλα, οὔτ' ἐπιεικεστέρα, οὔτε σωφρονεστέρα οὖσα τοῦ ἀδελφοῦ. διὸ καὶ τὸν Πομπηιανὸν ἀναπείσασα ἐπιθέσθαι τῷ Κομόδῳ, κἀκεῖνον καὶ ἑαυτὴν προσαπώλεσεν. ἀνεῖλε δὲ καὶ τὴν γυναῖκα Κρισπῖναν ὁ Κόμοδος, μοιχείαν ἐπεγκαλέσας αὐτῇ. καὶ εἴ τις ἕκαστον τῶν ὑπ' ἐκείνου ἀναιρεθέντων, ἢ διὰ συκοφαντίας ψευδεῖς, ἢ δι' ὑποψίας εἰκαίας, ἢ διὰ πλοῦτον βαθύν, ἢ διὰ γένους λαμπρότητα, ἢ διὰ παιδείας ὑπεροχήν, ἢ δι' ἀρετῆς εὐδοκίμησιν, ἀκριβώσασθαι τῇ συγγραφῇ βουληθείη, ὀχληρὸν παρέξει τοῖς ἐντυγχάνουσι τὸ σύγγραμμα μέλλουσιν. ἐγένοντο δὲ καὶ πόλεμοι κατάρχοντος αὐτοῦ, πρός τε τοὺς ὑπὲρ τὴν Δακίαν βαρβάρους, καὶ μέγιστος ὁ Βρεττανικός, ἐφ' ὃν Μάρκελλον Οὔλπιον ἔπεμψεν, ἄνδρα ἐγκρατῶς τε ζῶντα καὶ στρατιωτικῶς, ἀδωρότατόν τε καὶ φύσει ἀϋπνότατον, καὶ ἔτι μᾶλλον δι' ἐγκράτειαν. ἵνα γὰρ μηδὲ ἄρτου κορέννυται, πολυήμερόν τι καὶ παλαιότατον αὐτὸν ἤσθιεν, ὥστε μηδὲ δύνασθαί τι φαγεῖν τῶν ἀναγκαίων πλέον ἐπιχειρεῖν. οὗτος οὖν ἐν Βρεττανίᾳ βαρβάρους ἐκάκωσε σφόδρα. ὅθεν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ὀλίγου ἀπέκτεινεν ἂν τὸν ἄνδρα ὁ Κόμοδος. Περέννιος δὲ ὁ τοῦ δορυφορικοῦ ἄρχων, τοῦ Κομόδου ἁρματηλασίαις καὶ ἀσελγείαις σχολακότος, ἠναγκάζετο τά τε στρατιωτικά, καὶ τὰ τοῦ κοινοῦ διοικεῖν. εἴ τι γοῦν τοῖς στρατιώταις ἀπήντα δυσχερές, ἐπ' ἐκεῖνον τοῦτο ἀνέφερον, καὶ ἐμήνιον αὐτῷ. οἱ ἐν Βρεττανίᾳ τοίνυν στρατιῶται στασιάζοντες, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμηθέντες,

ὢν ιθ΄ τὰ ἔτη ἐβασίλευσεν.

ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἀνεῖλεν ὁ Κόμοδος.

περὶ πολέμων γενομένων ἐπὶ Κομόδου.

περὶ Περεννίου, καὶ ὅπως ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

χιλίους

& eloquentia magnus, confeſsione maior, Iuſtinus certamen obijt, cuius multa ſcripta etiãnum extant. Octauo anno imperij huius M. Antonini Veri, Anicetus obit, Eccleſia Romana per annos XI gubernata. Ei ſucceſsit Soter. Celadione poſt annos XIIII uita functo, Alexandrinus epiſcopatus Agrippino eſt traditus. Cornelio Heronis ſucceſſori, ordine quarto, ſucceſsit quintus Eros. illi Theophilus ſextus, qui ſcriptis cõtra Marcionẽ pugnauit. Ei ſucceſsit Maximinus VII. Sotere Romanorum pontifice rebus terrenis exempto, in eius throno collocatus eſt Eleutherus.

Imperium Commodi.

Commodus uerò M. Antonini filius, optimè à patre educatus & inſtitutus: diſciplinæ, qua eruditus erat, non reſpondit. Sed cum ſimplex eſſet, ac minimè callidus & timidus, paruit familiaribus ſuis: corruptusq́ moribus, ab ijs ad luxũ et cędes eſt impulſus. XIX annos natus cum imperio poniretur, principũ ſenatorũ, quos ei pater curatores dederat, conſilijs repudiatis, pace facta cũ Barbaris, tædio laborũ & diſſolutæ uitæ amore Romã reuertitur. Quib. de cauſis crebris inſidijs appetitus, plurimos nõ uiros tantũ, ſed etiam mulieres, et ferè omnes illius ætatis claros homines, Pompeiano, Pertinace & Victorino exceptis, interfecit, ut qui res illas ſcripſerũt, dubitẽt, quo pacto illi cædem effugerint. Theatrũ uenatoriũ ingredienti inſidiatus eſt Claudius Pompeianus, & in aditus anguſtijs ſtricto enſe dixit: Hũc tibi ſenatus miſit. Ei Pompeiano filia Lucillæ ſororis Cõmodi nupta erat, ſed & ipſa Lucilla eius conſuetudine utebatᷣ, fratre nihilo humanior aut modeſtior. eaq́ de cauſa Põpeiano perſuaſo, ut Cõmodum aggrederetᷣ, & ipſum & ſemeipſam perdidit. Suſtulit et Criſpinam uxorem Cõmodus, ob adulterij crimen. Quod ſi quis eos omnes quos uel ob falſas criminationes, uel ꝓpter inanes ſuſpiciones, uel ꝓpter magnas diuitias, uel generis ſplendorẽ, uel eruditionẽ excellentem, uel gloriã uirtutis interfecit, exquirere ſtudeat, nę is magnã lectoribus moleſtiã pariet. Bella quoq; ſub eius imperio geſta ſunt aduerſus Barbaros qui ſupra Daciã incolũt, & Britannicũ, omniũ maximũ: ad quod Vlpiũ Marcellũ miſit, uirum & cõtinentis & militaris uitæ, abſtinentiſsimũ, nec tã natura quàm ex ſobrietate uigilantiſsimũ. Nam ut nec pane ſatiaretᷣ, eo minimè recenti, ſed ante multos dies cocto ueſcebatᷣ: ut nihil ultrà poſſet edere, quàm ſumma neceſsitas poſtularet. Qui cum Britannos grauiter afflixiſſet, parũ abfuit quin ob uirtutẽ a Cõmodo necaretᷣ. Perẽnius uerò prętorio pręfectus, Imperatore aurigationib. & luxui uacãte, & Remp. & rẽ militarẽ adminiſtrare cogebatᷣ. Ac ſi qd militib. aduerſi accidebat, id illi iracũdè imputabãt. q igitᷣ in Britannia militabãt, ob motã ſeditionẽ obiurgati,

Cõmodus diſſolutus & ſanguinarius.

Pompeianus.

Lucilla.

Criſpina.

Vlpius Marcellus.

Perẽnij cędes.

mille

mille quingẽtos ſui ordinis in Italiam miſerũt, quib. Romæ appropinquãtibus Commodus obuiam ꝓfectus: Qua de cauſa uenitis, inquit, commilitones? Qui cum reſpõdiſſent, eò ſe adeſſe, quòd Perennius ei inſidiaretur: credidit ille, uirumq; illis dedidit: à quibus excruciatus interijt, cum magiſtratũ modeſtiſsimè & integerrimè geſsiſſet. Quo amoto Cæſariani, quorum dux & autor erat Cleãder, nullo facinore abſtinuerũt: impunè omnia uendẽtes, & nihil non audẽtes, quod ſuperbia & libido ſuaſiſſet.

Cleãder in altum tollitur, ut lapſu mox grauiore ruat.

Cleander uerò à fortuna in altũ ſublatus, & donauit & uendidit ſenatũ, expeditiones, præfecturas, ꝓuincias, omnia denique. ac nõnulli omnibus ſuis bonis ordinem ſenatorium redemerunt: ut de Iulio Solone homine obſcuriſsimo » diceretur, eum bonis ademptis in curiam rele» gatum eſſe. Conſules in unum annũ XXV deſignauit, quòd nec antè nec pòſt unquã factũ eſt. Itaq; pecunia undiq; colligẽda magnas opes eſt adeptus, de quib. plurima Cõmodo & eius cõcubinis donabat. Nihiloſecius tamẽ in tanto fortunæ faſtigio ignominioſè perijt. Nã cum annonæ penuria Romę laboraretur, Dionyſius Papyrius rei frumẽtariæ pręfectus, eam magis coarctauit: ut Cleãder, tãq; ob furta malorũ autor, & inuiſus populo, facilius interiret.

Seditio contra Cleandrum.

Ludis igitur Circẽſib. cum equi iam excurſuri eſſent, multitudo puerorũ in circum accurrit, quos magna quædã uirgo toruo uultu ducebat, quæ dea poſtmodum credita eſt: ortoq; à pueris clamore, populus etiã uociferãs ad Cõmodũ in ſuburbio agentẽ contendit, ac illi beneprecatus, Cleandro diras eſt imprecatus. Imperator uerò ſatellites contra eos miſit. qui cũ nonnullis uulneratis, nõnullis occiſis, populũ repellere non poſſent: multitudine & robore militum fretus, ipſe prodijt. Sed cum turbã appropinquantẽ uidiſſet, homo ignauiſsimus ita pertimuit, ut Cleandrũ & filiũ eius ſtatim occidi iuberet. Puer igitur limini illiſus perijt. Cleãdri uerò corpus Romani excarnificatũ traxerũt, & caput eius haſtę affixũ circũtulerũt. Sunt & aliquot alij palatini ꝓceres interfecti. Commodus uerò ad cædes incitatus, uiros illuſtres occidebat: & in oẽs Romanos ſęuiſsimus, ea ſibi tribui cogebat, quæ patri eius ultrò ex beneuolentia delata fuerãt.

Decreta ui extorta.

Igitur præter alia plurima, ſtatua aurea mille pondo librarũ ei decreta eſt, & oẽs mẽſes de ſe nominari iuſsit, qui hoc ordine numerabãt: Amazonius, Inuictus, Felix, Pius, Lucius, Aelius, Aurelius, Cõmodus, Auguſtus, Herculanus, Romanus, Excellens.

Menſes & tituli Commodiani.

Nam hęc ſibi nomina omnia uendicabat. itaq; ad ſenatũ ſcribebat: Imperator Cæſar Lucius Aelius Aurelius, Cõmodus, Auguſtus, Felix, Pius, Inuictus, Romanus, Hercules, Pontifex, Tribunitiæ poteſtatis XVIII, Imperator VIII, Cõſul. VII, pater patrię: Cõſulibus, pretoribus, tribunis, ſenatui Cõmodiano felici ſalutẽ. Multas ei quoq; ſtatuas Herculis habitu erexerũt. Eſt & decretũ, ut eius ſeculũ ab eo aureũ ſeculũ diceretur. Nam præter alia nomina etiã aureus & Deus uocabatur, Cũ aũt ſumptib. immodicis fiſcũ

χιλίους ὑπὲρ πεντακοσίους ἐξ ἑαυτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔπεμψαν, οἷς τῇ Ῥώμῃ πλησιάζουσιν ὁ Κόμοδος προϋπήντησε, καὶ εἶπεν, ὦ συστρατιῶται, τί βουλόμενοι ἥκετε; οἱ δέ, ἥκομεν, ἔφασαν, ἐπεί σοι ἐπιβουλεύει Περέννιος. καὶ ὃς ἐπείσθη, καὶ τὸν ἄνδρα ἐξέδωκεν. καὶ οἱ στρατιῶται αὐτὸν καὶ ᾐκίσαντο καὶ κατέκοψαν, διαγαγόντα τὴν ἀρχὴν ἀδωρότατα καὶ σωφρονέστατα. ὑπεξαπαλλαγέντος οἱ καισάρειοι, ὧν ὁ Κλέανδρος κορυφαιότατος ἐτύγχανεν ὤν, ἅπαν ἔδρων χάριτι ἀδεῶς· πάντα γὰρ ἐπώλουν, καὶ ὕβριζον καὶ ἠσέλγαινον. ὁ δὲ Κλέανδρος μέγα ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθείς, καὶ ἐχαρίσατο, καὶ ἐπώλησε βουλείας, στρατείας, ἐπιτροπείας, ἡγεμονίας, καὶ ἁπλῶς ξύμπαντα, καὶ τινὲς πάντων ὧν εἶχον τὸ βουλευταὶ γενέσθαι ἐπρίαντο· ὥστε καὶ λεχθῆναι περὶ Ἰουλίου Σόλωνος ἀφανεστάτου ἀνδρός, ὅτι τῆς οὐσίας ἀφαιρεθεὶς ἐξωρίσθη εἰς τὸ συνέδριον. καὶ ὑπάτους εἰς ἕνα ἐνιαυτὸν ἄνδρας καὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἀπέδειξεν, ὃ μήτε πρότερον μήτε ποτὲ ὕστερον ἐγένετο. πανταχόθεν δ᾽ ἀργυρολογῶν ἐκτήσατο πάμπολλα, ἀφ᾽ ὧν πλεῖστα τῷ τε Κομόδῳ ἐδίδου καὶ ταῖς αὐτοῦ παλλακαῖς. καίτοι δὲ οὕτως ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθείς, ἀτίμως ἀπώλετο. σιτοδείας γὰρ τῇ Ῥώμῃ συμβάσης, πλείω αὐτὴν παρέσχε Διονύσιος ὁ ἐπὶ τοῦ σίτου τεταγμένος ἐπιτείνας, ὡς ἂν τὸν Κλέανδρον οἱ Ῥωμαῖοι μισήσωσί τε καὶ διαφθείρωσιν, ὡς αἴτιον τῶν κακῶν διὰ κλέμματα. ἤγετο τοίνυν ἱπποδρομία. τῶν δ᾽ ἵππων ἀγωνιεῖσθαι μελλόντων, εἰσέδραμε παιδίων πλῆθος εἰς τὸν ἱππόδρομον· καὶ τῶν παίδων τις ἡγεῖτο μεγάλη καὶ βλοσυρά, ἣ δαίμων ἐς ὕστερον ἐνομίσθη· καὶ συνεβόησαν μὲν τὰ παιδία, καὶ ὁ δῆμος ἐκ τούτου ἐξέκραγε, καὶ ὥρμησε πρὸς τὸν Κόμοδον ἐν προαστείῳ ὄντα, ἐκείνῳ μὲν ἐπευχόμενος, τῷ Κλεάνδρῳ δὲ κατευχόμενος. ὁ δὲ στρατιώτας ἔπεμψεν ἐπ᾽ αὐτούς, οἳ καὶ ἔτρωσαν τινὰς καὶ ἀπέκτειναν, ἀνεῖρξαι δὲ τὸν δῆμον οὐκ ἴσχυσαν. ἀλλὰ τῷ πλήθει θαρρῶν καὶ τῇ τῶν δορυφόρων ἰσχύϊ ἐκεῖνος ἀπήχθη. πλησιαζόντων δὲ οὕτως ὁ Κόμοδος ἰδών, δειλότατος ὤν, ὡς αὐτίκα τόν τε Κλέανδρον, καὶ τὸ παιδίον αὐτοῦ σφαγῆναι κελεῦσαι· τὸ μὲν οὖν παιδίον προσουδισθὲν διεφθάρη. τὸ δὲ τοῦ Κλεάνδρου σῶμα λαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἔσυραν καὶ ᾐκίσαντο. καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ὑπὲρ δόρατος περιεφέρετο, καί τινες ἕτεροι τῶν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι δυναμένων διεφθάρησαν. Κόμοδος δὲ ἐφόνευε, καὶ τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας διεχειρίζετο, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἅπασι χαλεπώτατος, ἠνάγκαζεν αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης ψηφίζεσθαι, ὅσα τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἑκόντες δι᾽ εὔνοιαν ἐψηφίζοντο. ἄλλα τε οὖν αὐτῷ πάμπολλα ἐψηφίσθησαν, καὶ χρυσοῦς ἀνδριὰς σταθμοῦ λιτρῶν χιλίων, καὶ τοὺς μῆνας ἅπαντας ἀπ᾽ αὐτοῦ κεκλῆσθαι προσέταξε, καὶ κατηριθμοῦντο οὕτως· ἀμαζόνιος, ἀνίκητος, εὐτυχής, εὐσεβής, λούκιος, αἴλιος, αὐρήλιος, κόμοδος, αὔγουστος, ἡράκλειος, ῥωμαῖος, ὑπεραίρων. πάντα γὰρ ταῦτα ἑαυτῷ ἐπεγράφετο τὰ ὀνόματα, καὶ τῇ βουλῇ οὕτως ἐπέστελλεν· αὐτοκράτωρ, καῖσαρ, λούκιος, αἴλιος, αὐρήλιος, κόμοδος, αὔγουστος, εὐτυχής, εὐσεβής, ἀνίκητος, ῥωμαῖος, ἡρακλῆς, ἀρχιερεύς, δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ὀκτωκαιδέκατον, αὐτοκράτωρ τὸ ὄγδοον, ὕπατος τὸ ἕβδομον, πατὴρ πατρίδος, ὑπάτοις, στρατηγοῖς, δημάρχοις, γερουσίᾳ κομοδιανῇ εὐτυχεῖ χαίρειν. καὶ πολλοὺς ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντας ἐν ἡρακλείῳ σχήματι, καὶ τὸν αἰῶνα τὸν κατ᾽ αὐτὸν ἐπ᾽ αὐτοῦ χρυσοῦν ὀνομάζεσθαι καὶ γράφεσθαι ἐψηφίσθη. ἐκαλεῖτο γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὀνόμασι καὶ χρυσοῦς καὶ θεός. πολλὰ δὲ δαπανῶν ἐπέλειπε τὰ χρή-

[illegible]

Ὅπως ὁ Κλέανδρος ὑπὸ τοῦ δήμου διεφθάρη.

[illegible]

[illegible]

tas ei quoq; ſtatuas Herculis habitu erexerũt. Eſt & decretũ, ut eius ſeculũ ab eo aureũ ſeculũ diceretur. Nam præter alia nomina etiã aureus & Deus uocabatur, Cũ aũt ſumptib. immodicis fiſcũ

ματα, ὅθεν ἐγκλήματα καὶ κατ᾽ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οὓς μὲν ἐφόνευεν, οἷς δὲ τὴν σωτηρίαν διὰ τῆς οὐσίας ἐπιπράσκετο. ἡρματηλάτει δὲ οἴκοι (δημοσίᾳ γὰρ ἐδεδοίκει τοῦτο ποιῆσαι) καὶ ἐμονομάχει, οἴκοι μὲν μέχρι φόνου, ἐν δὲ γε τῷ θεάτρῳ ἀσιδήρως, καὶ αἵματος ἀνθρωπίνου χωρίς. οἴκοι δὲ τινῶν τὰς τρίχας ξυρῶν, τῶν μὲν τὰς ῥῖνας ἀπέτεμνε, τῶν δὲ τὰ ὦτα, ἑτέρων δὲ ἕτερόν τι. ἐσιὼν δ᾽ ἐς τὸ θέατρον ἐπὶ τοῦ ἑρμοῦ ἐκέχρητο σχήματι, χρυσοῦν κηρύκειον μεταχειριζόμενος. ἔφερε δὲ μέγα, καὶ ὅτι ἦν ἐπιδέξιος. κάμνων δὲ ἐν τῷ ἀγωνίζεσθαι ἔπινε, καὶ οἱ ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ τῶν ἱππέων παρόντες, ζήσειας ἐξεβόων, καὶ
» κύριος εἶ, καὶ πρῶτος εἶ, καὶ πάντων εὐτυχέστατος, νικᾷς
» νικήσεις, καὶ ἀμαζόνιε νικᾷς, κράζειν συνεχῶς ἐκελεύοντο. τοὺς δὲ πολλοὺς ἐστερημένους ἢ τοὺς πεπηρωμένους ἐκ νόσου ἢ συμφορᾶς ἀθροίσας ποτέ, καὶ δρακόντων εἴδη αὐτοῖς περιπλέξας περὶ τὰ γόνατα οἷα γίγαντας, ὡς ἡρακλῆς ῥοπάλῳ παίων ἀπέκτεινε. μέλλων δὲ αὖθις μονομαχῆσαι, ἐνετέλλετο τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῇ βουλῇ, ἐν τῇ στολῇ τῇ ἱππικῇ καὶ τοῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον ἀπελθεῖν· ὃ οὐκ εἴθιστο γίνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοκράτωρ ἐτύχε τεθνηκώς. καὶ τὸ κράνος δὲ αὐτοῦ τῇ τελευταίᾳ τῶν ἀγώνων ἡμέρᾳ διὰ τῶν πυλῶν ἐξεκομίσθη, δι᾽ ὧν οἱ τελευτῶντες ἐξεφέροντο. καὶ ταῦτα τεκμήρια τοῦ μέλλειν ἤδη ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς αὐτοῦ τυραννίδος ἀπεκομίσθη, καὶ τοῦτο μετ᾽ ὀλίγον ἐγένετο. αἰμίλιος γὰρ λαῖτος ὁ ἔπαρχος, καὶ ἠκλεκτος ὁ κοιτωνίτης, τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ γινομένοις ἀχθόμενοι, μὴ ταῦτα ποιεῖν παρῄνουν αὐτῷ. ὁ δὲ ἠπείλει σφίσι, καὶ ὑπ᾽ ἐκείνου δείσαντες, ἐπεβούλευσαν αὐτῷ, δόντες ἐν βοείοις κρέασι φάρμακον. μὴ ταχέως δὲ τοῦ φαρμάκου κατεργασθέντος, ἀλλὰ καὶ ἐξημεκότα, ὑποτοπάσαντα τί τὸ γεγονὸς καὶ ἀπειλοῦντα, ἀπέπνιξαν αὐτὸν διά τινος ναρκίσσου λουόμενον, ἔτη δώδεκα, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα μοναρχήσαντα, βεβιωκότα δὲ τριάκοντα ἐνιαυτοὺς ἐφ᾽ ἑνί, καὶ μῆνας τέσσαρας, εἰς ὃν ἡ οἰκία τῶν ὡς ἀληθῶς αὐρηλίων τῆς αὐταρχίας ἐπαύσατο. ἐν δὲ γε τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς μοναρχίας κομόδου ἰουλιανὸς τῆς ἐπισκοπῆς ἀλεξανδρείας ἐγχειρίζεται, ἀγριππίνου ἐπὶ δώδεκα ἔτη ταύτην οἰκονομήσαντος, καὶ μεταστάντος τοῦ ζῆν. τότε καὶ κλήμης ὁ στρωματεὺς ἐγνωρίζετο, καὶ πανταῖνος ὁ φιλόσοφος διδάσκαλός τε καὶ κῆρυξ τῶν καθ᾽ ἡμᾶς μυστηρίων. αὐτὴν δὲ τὴν τῶν ἱεροσολύμων ἐκκλησίαν ὁ λόγος ἱστόρησε μάλιστα μετὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς καθηγήσασθαι, τῆς πόλεως παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος αἰλίου ἀδριανοῦ οἰκοδομηθείσης, συνοικισθείσης τε ἐξ ἐθνῶν. ὃν κασιανὸς διεδέξατο, καὶ τοῦτον πούπλιος, καὶ πούπλιον ἰουλιανός, κἀκεῖνον γάϊος, καὶ γάϊον σύμμαχος. ὁ δὲ ἐφ᾽ ἑτέρῳ γαΐῳ μετήλλαξε τὴν ζωήν. οὗ ἕτερος ἰουλιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο, καὶ τούτου διάδοχος καπίτων ἐγένετο, καὶ οὐάλης καπίτωνος, οὐάλεντος δὲ καὶ δολιχιανός, καὶ ἐπὶ πᾶσι νάρκισσος τριακοστὸς ἐπίσκοπος τῶν ἱεροσολύμων ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς κομόδου ἀρχῆς ἐλευθέρος ὁ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκοπήσας ἐπὶ ἔτη τρισκαίδεκα, τὸν βίον μετέστη, καὶ βίκτωρ τῶν ἐκεῖ πιστῶν προέστη. καὶ ἰουλιανοῦ δὲ μετὰ δέκατον ἔτος τὴν ἀλεξανδρέων ἐκκλησίαν ἰθύναντος, καὶ τὸν βίον καταστρέψαντος, δημήτριος τὸ ἐπισκοπῆς ἐγχειρίζεται λειτούργημα. ἐν δὲ τῇ ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ μαξιμῖνον σεραπίων ἐπισκόπει τῶν χριστιανῶν, ὄγδοος ἀρχιερεὺς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων γενόμενος. τότε καὶ ἀπολλώνιος ἀνὴρ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ διαβόητος, μαρτυρικῷ τέλει ἐν ῥώμῃ δόγματι τῆς συγκλήτου πρὸς τὰς αἰωνίους μετέστη σκηνάς.

[illegible]

ὁ ῥόπαλον τοῦ ἡρακλέος.

περὶ τῶν σημείων.

περὶ πατριαρχῶν.

exhauſiſſet, uiros & mulieres criminādo, alios occidit, alios ſalutem ſuam omnib. bonis redimere paſſus eſt. Aurigabat domi. nam id in publico facere uerebat. Pugnabat domi uſq; ad cædes: in theatro uerò, ſine ferro & ſanguine humano. Domi quoq; capillis quorundam radendis, alijs naſos præcidebat, alijs aures, alijs aliud membrum. Theatrū Mercurij habitu ingrediebatur, aureum caduceū manu uerſans. Magnæ ſibi laudi ducebat, q; ſcæua eſſet. Certando feſſus potabat, ſenatu & equeſtri ordine acclamātibus: Viuas, Dominus es, primus es, uictorijs omniū fauſtiſsimis potieris. Itē, Amazonie uincis, ſubinde clamare iubebantur. Aliquando pedib. mutilatos, aut ex morbo alióue caſu claudos coegit, & Draconū formis ad eorum genua annexis, miſeros tanquam Hercules pro gigantibus claua occidit. Denuò cum gladiatoribus pugnaturus, equitibus & ſenatui mādauit, ut habitu equeſtri & penulati theatrum ingrederentur, quod non niſi mortuo Imperatore fieri ſolebat: & galea eius extremo die ludorum per eam portā eſt elata, qua mortui efferebantur. Quæ omnibus liberationem ab eius tyrannide breui portendere uidebantur, idq; paulo pòſt accidit. Nam Aemylius Lætus præfectus, & Electus cubicularius, cum eum factis illis offenſi, monuiſſent ut deſiſteret: iracundiam & minas illius metuentes, in bubulis carnibus uenenum ei præbuerūt. Quod cum, ut parū efficax, euomuiſſet: ac quid actū eſſet, ſuſpicatus, minas ſpiraret: lauantem à Narciſſo quodam occidendum curauerunt, annos XII, menſes IX, dies XIIII rerum potitum: natum annos XXXI, & menſes IIII, in quo germana Aureliorū familia imperare deſijt. Primo anno eius imperij Iuliano Alexandrinus epiſcopatus eſt traditus, Agrippino XII gubernationis anno defuncto. Tum quoque Clemens contextor floruit, & Pantænus philoſophus arcanorum noſtrorū ſectator & præco. De Hieroſolymis ſuprà narrauimus, illam Eccleſiam poſt circumciſos à Marco eſſe gubernatam, urbe ab Adriano inſtaurata, & à gentilib. habitata. Ei ſucceſsit Caſsianus, huic Publius, Publio Iulianus, Iuliano Caius, Caio Symmachus, Symmacho alter Caius, Caio alter Iulianus, Iuliano Capito, Capitoni Valens, Valenti Dolichianus: poſt quos omnes Narciſſus, trigeſimus ab Apoſtolis Hieroſolymorū epiſcopus fuit. Decimo anno imperij Cōmodi Eleuthero, Romani epiſcopatus anno decimotertio, defuncto, Victor cœtui fideliū præfuit. Iuliano poſt decimū annum epiſcopatus Alexandrini mortuo, id munus Demetrio eſt commiſſum. In Antiochena Eccleſia Serapio poſt Maximinū Chriſtianorum paſtor fuit, octauus ab Apoſtolis pontifex. Tunc Apollonius philoſophus inclyta doctrinæ fama, ſenatus Romani decreto condemnatus, per martyrium in æterna tabernacula migrauit.

Cōmodi ludi parū cōmodi.

Omina interitus.

Commodus ab Aemylio Læto, Electo & Narciſſo occiſus.

Epiſcoporum catalogus.

Clemens Stromateus.

Pantænus.

Apollonius philoſophus.

καὶ τοῖς κολεοῖς τὰ ξίφη ἐνέθεντο. ὡς δ' εἷς αὐτῶν προπηδήσας, τοῦτό σοι (ἔφη, τὸ ξίφος δείξας) οἱ στρατιῶται πεπόμφασι, καὶ αὐτὸν ἔπληξε, καὶ οἱ ἄλλοι συνεπεπήδησαν, καὶ κατέκοψαν αὐτόν τε τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Ἐκλεκτον. εἶτα τὴν τοῦ περτίνακος κεφαλὴν δόρατι περιπείραντες περιῆγον, τῷ ἔργῳ ἐλλαμπρυνόμενοι· ἔζησε δ' ὁ ἀνὴρ ἔτη ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα, δέοντα τεσσάρων μηνῶν, ἄρξας μόνας ἡμέρας ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτά.

Αὐταρχία τοῦ διδίου ἰουλιανοῦ.

Διηγγελθείσης δὲ τῆς σφαγῆς τοῦ περτίνακος, σουλπικιανὸς σταλεὶς ὡς τὸ στρατόπεδον παρ' ἐκείνου, ἵνα τὰ ἐκεῖ καταστήσηται, ἔμεινεν ἐν αὐτῷ, καὶ ἔπραττεν ὅπως ἂν αὐτοκράτωρ ἀποδειχθῇ. καὶ τούτῳ ἰουλιανὸς ὁ δίδιος χρηματιστής τε καὶ ἄπληστος, νεωτέρων ἀεὶ πραγμάτων ἐπιθυμῶν, καὶ πρὸς τοῦ κομόδου διὰ τοῦτο ἐς μεδιόλανα τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐξελαθείς, μαθὼν τὴν τελευτὴν τοῦ περτίνακος, σπουδῇ ἐς τὸ στρατόπεδον παρεγένετο, καὶ πρὸς ταῖς πύλαις ἑστὼς ὁ μὲν ἔξωθεν, ὁ δὲ σουλπικιανὸς ἔσωθεν, τὴν ῥώμην, καὶ τὴν ταύτης ἀρχήν, ὠνοῦντο ἐκ τῶν στρατιωτῶν διαγγελλόντων τινῶν, καὶ λεγόντων ἑκατέρῳ, ὅτι τόσον οὗτος, καὶ τόσον ἐκεῖνος δίδωσι, τί οὖν σὺ προστίθης; ὅμως πολλὰ ὑποσχομένων τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ ἰουλιανοῦ, ἐκεῖνον προετιμήσαντο, φοβηθέντες μάλιστα τὸν σουλπικιανόν, ὡς τιμωρήσοντα τῷ περτίνακι, οἷα δὴ κηδεστῇ. ἀναδεχθεὶς δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον ἰουλιανός, καὶ αὐτοκράτωρ ἀποδειχθείς, ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐφοίτησε, καὶ τὸ βουλευτήριον, δορυφόρους παμπληθεῖς ἐπαγόμενος, ἵνα δι' ἐκείνων καὶ τὴν γερουσίαν καὶ τὸν δῆμον δειδίξηται. καὶ εἶπε πρὸς τὴν βουλήν, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἄρχοντος δεῖσθε, καὶ αὐτός, εἰ καί τις ἄλλος, ἀξιώτατός εἰμι ἡγεμονεῦσαι ὑμῶν. εἰ οὖν καὶ ἐμισεῖτο διὰ τὴν μεγαλαυχίαν, καὶ διὰ τοὺς τὸ βουλευτήριον κυκλωσαμένους ὁπλίτας, ἀλλὰ διὰ τὸ δέος κἂν τῆς βουλῆς τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαιώσατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸ παλάτιον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ, οἱ μὲν τῆς βουλῆς προσῇλθον αὐτῷ, ἵνα μὴ φωραθῶσιν ἀχθόμενοι ἐπ' αὐτῷ. ὁ δὲ δῆμος φανερῶς ἐσκυθρώπαζε. καὶ ἐς τὸ συνέδριον εἰσελθόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐξεκραγον ὡς ἐκ συνθήματος ἅπαντες, πατροφόνον αὐτὸν καλοῦντες, καὶ ἅρπαγα τῆς ἀρχῆς. ἐκείνου δὲ μὴ χαλεπαίνειν προσποιουμένου, καὶ ἀργύριόν τι σφίσιν ὑπισχνουμένου, ἠγανάκτησαν ὡς δεκαζόμενοι, καὶ ξύμπαντες ἐξεβόησαν, οὐ θέλομεν, οὐ λαμβάνομεν. ὁ δὲ ἰουλιανὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἐκέλευσε κτείνεσθαι, καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ παρωξύνετο, καὶ τοῦ τε περτίνακος ἐμέμνητο, καὶ τὸν ἰουλιανὸν ἀπέσκωπτεν. καὶ πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς πόλεως τιτρωσκόμενοι καὶ κτεινόμενοι ἀντεῖχον, καὶ ὅπλα λαβόντες, συνέδραμον εἰς τὸν ἱππόδρομον, κἀνταῦθα νύκτα τε καὶ ἡμέραν διήγαγον ἄσιτοι, ἐπιβοώμενοι τοὺς λοιποὺς στρατιώτας, καὶ μᾶλλον τὸν νίγρον τὸν πεσκέννιον, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ συρίᾳ ὄντας. εἶτα ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας καμόντες, διελύθησαν καὶ ἡσύχαζον. ἰουλιανὸς δὲ οὕτως τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἀνελευθέρως αὐτῇ ἐχρῆτο, θωπεύων τὴν βουλὴν καὶ τούς τι δυναμένους, καὶ τὰ μὲν χαριζόμενος, τὰ δὲ ἐπαγγελλόμενος. καὶ πάντα ἐπὶ θεραπείᾳ ἐποίει τῶν δυνατῶν, ὁ μέντοι καὶ ἐπιστεύετο. ταῦτα μὲν οὖν κατὰ τὴν ῥώμην ἐπέπρακτο. οἱ δὲ τῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες τρεῖς ὄντες, ὅ, τε σεβῆρος τῆς παννονίας ἄρχων, τῆς συρίας δὲ ὁ νίγρος, τῆς βρεττανίας δὲ ὁ ἀλβῖνος, ὡς κατέγνωσαν τοῦ ἰουλιανοῦ

τὰ πρ

στάσις τοῦ δήμου πρὸς τὸν ἰουλιανόν.

σεβῆρος καὶ νίγρος καὶ ἀλβῖνος, συστασιάζουσι κατὰ ἰουλιανοῦ.

gladios uaginis condiderunt. Deinde cũ unus ſtricto gladio proſiluiſſet, eũq; percuſsiſſet, cũ gladium illi à militib. miſſum eſſe dicens: etiam cæteri cõcitati, & ipſum Imperatorẽ & Electũ occiderunt. Deinde Pertinacis caput haſtę affixũ, quaſi re bene geſta, circuntulerunt. Vixit hic uir annos LXVII, quatuor menſibus demptis. dies nõ amplius LXXXVII imperauit.

Pertinacis interitus.

Didij Iuliani Imperium.

NVnciata Pertinatis cæde, Sulpicianus ab illo in caſtra, tumultus ſedandi cauſa, miſſus, ibi manſit: operãq; dedit, ut Imperator crearet. Interea Didus Iulianus, homo inexplebilis auaritiæ, nouis rebus ſubinde ſtudẽs, eaq; de cauſa Mediolanũ in patriã ſuam à Cõmodo relegatus, Pertinacis obitu cognito, feſtinanter in caſtra uenit. Ibi ad portã, hoc extrà, Sulpiciano intrà ſtante, quibuſdam Romã & imperiũ emendũ eſſe affirmantibus, & utriq; dicentibus, hic tãtum dat, ille tantũ: Quantũ tu addis? Iulianus, quãuis ab altero magna pecunia promiſſa, eſt prælatus, timentibus militibus, ne Sulpicianus Pertinacis ſoceri necem ulciſceretur. Iulianus uerò in caſtra receptus, et Imperator ſalutatus, inde ad forum & curiam maximo ſatellitum comitatu contendit, ut per illos ſenatui populoq; Romano terrorem incuteret, ac ſenatui dixit: Vobis principe opus eſt: & ego præ cæteris omnibus ſum principatu dignißimus. Quamuis igitur & ob orationis inſolentiam, & circundatos curiæ milites, inuiſus eſſet: tamen ex metu à ſenatu etiam imperio cõfirmato in palatium aſcendit. Poſtridie ſenatores eum conuenerunt, ne ſuum in illum odium animaduerteretur. Sed populus uniuerſus mœſtitia haud diſsimulata, Imperatorem curiam ingreſſurum, quaſi ex compoſito cum magnis clamoribus parricidam & raptorem Imperij appellauit. Illo uerò iram diſsimulante, & pecuniam pollicente, indignati, quaſi largitionibus corrumperentur, uniuerſi exclamarunt, Non uolumus, non accipimus. Cum Iulianus eos qui iſta dicerent, occidi iuſsiſſet, populus magis etiam concitatus, mentione Pertinacis facta, Iulianum deriſit: & quamuis multi paſſim per urbem & uulnerarentur & occiderentur, tamen non cedebant: ac ſumptis armis in curiam equeſtrem concurſu facto, noctem & diem ibi ſine cibo durarunt: reliquos milites inclamantes, Peſcennium Nigrum in primis, & Syriacas eius legiones. Deinde fame & uigilijs fatigati, domum quiſq; ſe receperũt. Iulianus uerò ut imperium rapuerat, ſic illiberaliter eo uſus eſt, Senatui & ijs qui aliquid poterant, aſſentando, ac partim donando, partim pollicendo. Quamuis autem nihil non ad cultum potentiorum faceret, tamen nemini fidem faciebat. Quæ dum Romæ agunt, tres exercituum duces, Seuerus Pannoniæ, Niger Syriæ, Albinus Britanniæ, cognitis Iuliani

rebus,

Didius Iulianus Sulpiciano repulſo Imperator creatur.

Seditio cõtra Iulianũ.

Seuerus Albinũ decipit, Peſcennũ Nigrũ anteuertit.

rebus, ad eum opprimendũ properarunt. Ceterũ Seuerus cæteris callidior, cũ proſpiceret, euerſo Iuliano reliquos tres inter ſe de principatu dimicaturos eſſe, unũ ſibi conciliandũ eſſe ſtatuit. ſed quia Niger lõgius aberat, elatoq́ animo eſſe uidebat, ꝓpterea q̃ populus, ut dictum eſt, eũ nominatim implorasſet: ad Albinũ inclinauit, eiq́ clàm ſcripſit, ſe eũ Cæſarẽ facturũ eſſe. Eo aũt Seueri collegã ſe fore ſperante, eodemq́ loco manente, Romã contendit.

Iulianus post irritos defenſionis conatus occiditur.

Quo cognito, Iulianus Seuerũ à ſenatu hoſtẽ iudicandũ curauit, ſeq́ ad bellũ parauit: palatio carceribus & robuſtis portis munito. Nam quia putabat milites Pertinacẽ non facile occiſuros fuiſſe, ſi ſe incluſiſſet: ſe incolumẽ euaſurum credebat, ſi uictus intra clauſtra ſe cõtineret. Lætũ quoq; occidit, & cõplures emiſit, qui Seuerũ dolo occiderẽt. qui cũ in Italiã irrupiſſet, & Rauennã occupaſſet, & qui contra eum mittebant, ad eum ſe cõferrent, & ſatellites ob illius aduentum trepidarent: conuocato ſenatu, Seuerum collegã imperij decerni iuſſit. Sed cum is militibus impunitatem promiſiſſet, ſi Pertinacis percuſſores dederent: obtemperarunt. iiſq; comprehenſis, Silio Meſſalæ conſulirem indicarunt. Is uerò ſenatu in ædem Mineruæ conuocato, quæ ab inſtitutione adoleſcentiæ ita uocabatur: quæ à militib. acceperat, expoſuit. Senatus igitur Iuliano capitis dãnato, Seuerũ ſtatim Imperatorẽ dixit. Iulianus uerò cum occideretur: Quid, inquit, mali feci? aut quẽ occidi? Vixit annos LX, menſes IIII, & dies totidem: imperauit dies LX.

Imperium Seueri.

SEuerus rerum potitus, Pertinacis percuſſores ſupplicio affecit. Cæteros milites acerrimè inſectatus, & armis equiſq; priuatos, Roma expulit. Hoc peracto, pedes urbẽ ingreſſus, armato exercitu ſequente, plateis florib. coronis & laureis paſsim exornatis, à populo cãdidato lætis uocibus exceptus eſt, properantibus omnibus eum & uidere & audire.

Seuerus imperiũ à periurio & cædibus auſpicatur.

Ille uerò ſtatim ueterum bonorũ Imperatorũ more, ſe neminem ſenatorem occiſurũ eſſe iureiurando affirmauit, idq; communi decreto confirmari iuſſit: ſed id iuſiurandum non diu ſeruauit, ipſo Iulio Solone, qui id decretum de illius ſententia ſcripſerat, non multo pòſt occiſo, atque alijs multis ſublatis: eáque fecit, quæ Senatui minimè cordi eſſent.

Satellites Barbari.

Iam cum moris eſſet, ſatellites ex Italia, cæteriſque gentibus, quarum & uultus humaniores, & mores ſimpliciores eſſent, deligi: ille præter ſolitum, urbem militibus & aſpectu ſæuiſsimis, & auditu horrendis, & à ciuilitate morum alieniſsimis impleuit.

Auguria imperij Seueri.

Imperium ei ſignis quibuſdam præſignificatum eſt. Nam aliquando ſe lupam ſugere, ut de Romulo proditum eſt, ſomniauit: ex eoq; dormiente aqua, tanquã è fonte ſcaturijt, & in ſomnis à ſenatu populoq́ Roma-

τὰ περὶ αὐτοῦ μαθόντες κεκίνηντο. τῶν ἄλλων δὲ ὁ Σεβῆρος δεινότερος ὤν, ἐλογίζετο, ὡς εἰ τὸν Ἰουλιανὸν καταλύσουσι, στασιάσουσιν αὐτοῖς οἱ τρεῖς ἀμφισβητοῦντες περὶ τῆς ἀρχῆς. ἔγνω οὖν τινὰ τὸν ἕνα προσοικειώσασθαι. ὅτι δὲ πορρωτέρω αὐτοῦ ὁ Νίγρος ἐτύγχανεν ὤν, καὶ μέγα φρονῶν αὐτὸν ᾔκαζεν, ὅτι ἐκεκλημένον ὑπὸ τοῦ δήμου, ὡς εἴρηται, πρὸς τὸν Ἀλβῖνον ἀπέκλινε, καὶ δι' ἀπορρήτων αὐτῷ γράψας καίσαρα ποιήσειν αὐτόν. καὶ ὃς κατὰ χώραν ἔμεινεν, ὡς κοινωνήσων τῆς ἀρχῆς τῷ Σεβήρῳ τεθαρρηκώς. ὁ δὲ Σεβῆρος ἤδη τῇ Ῥώμῃ ἐπείγετο, καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ταῦτα μαθὼν, πολέμιόν τε ψηφίσασθαι τὸν Σεβῆρον τὴν βουλὴν παρεσκεύασε, καὶ πρὸς πόλεμον ἡτοιμάζετο, καὶ τὸ παλάτιον κιγκλίσι καὶ θύραις ἰσχυραῖς ἐκρατύνατο· ᾤετο γὰρ νομίζειν μὴ ἂν ποτε ῥᾳδίως τοὺς στρατιώτας κτανεῖν τὸν Περτίνακα, εἴγε δὴ συγκέκλειστο, ᾤετο ὡς δυνήσεται κατακλεισθεὶς ἐν αὐτῷ περιγενέσθαι, ἂν ἡττηθῇ. ἐφόνευσε δὲ καὶ τὸν Λαῖτον, καὶ ἤδη τὸν Σεβῆρον καθῆκε συχνοὺς ὡς τὸν ἄνδρα δολοφονήσοντας. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσέβαλε, καὶ τὴν Ῥάβενναν ᾠκειώσατο, καὶ οἱ πεμπόμενοι προσεχώρουν αὐτῷ, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τὴν προσουσίαν Σεβήρου ἐδειλαίνοντο. συγκαλέσας οὖν τὴν βουλὴν, ἐκέλευσε κοινωνὸν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τὸν Σεβῆρον ψηφίσασθαι. τοῦ δὲ Σεβήρου τοῖς στρατιώταις μηδὲν κακὸν πείσεσθαι γράψαντος, ἐκδῶσι τοὺς σφαγέας τοῦ Περτίνακος, πεισθέντες ἐκείνους τε συνέλαβον, καὶ τῷ Σιλίῳ Μεσσάλᾳ ὑπατεύοντι τότε ἐμήνυσαν. ὁ δὲ τὴν βουλὴν ἀθροίσας εἰς τὸ Ἀθήναιον, οὕτω καλούμενον ὡς ἐν αὐτῷ τῶν παιδευομένων ποιουμένων τὴν ἄσκησιν, τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῷ ἐγνωρίσατο. καὶ ἡ βουλὴ τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ κατεψηφίσατο θάνατον, τὸν δὲ Σεβῆρον ἀνεῖπον εὐθὺς αὐτοκράτορα. κἀν τούτῳ ἐν τῷ παλατίῳ ὁ Ἰουλιανὸς ἐφονεύθη, εἰπών, τί γὰρ δεινὸν ἐποίησα, καὶ τίνα ἀπέκτεινα; ἐβίω δὲ ἔτη ἑξήκοντα πρὸς μησὶ τέσσαρσι, καὶ ἴσαις ἡμέραις, ἄρξας ἡμέρας ἑξήκοντα.

περὶ τοῦ ἀθηναίου. ἐν ᾧ ἐπαιδεύοντο, ἐκαλεῖτο ἀθήναιον.

Μοναρχία Σεβήρου.

ΣΕΥΗΡΟΣ μέντοι τὴν αὐταρχίαν λαβὼν, τοὺς μὲν αὐτόχειρας τοῦ Περτίνακος τῶν στρατιωτῶν θανάτῳ ἐζημίωσε, τοὺς δ' ἄλλους ὀνειδίσας πικρότατα, τῶν τε ὅπλων ἀπεῖρξε, καὶ τοὺς ἵππους ἀφείλετο, καὶ τῆς Ῥώμης ἀπήλασε· καὶ οὕτως εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήλασε βαδίζων, καί οἱ ὁ στρατὸς ὁπλίτης παρείπετο, καὶ ἡ πόλις ἄνθεσί τε καὶ δάφναις ἅπασα ἐστεφάνωτο, καὶ οἱ ἄνθρωποι λευχειμονοῦντες εὐφήμουν αὐτὸν, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ἀκοῦσαι λίαν ἐσφάδαζον. εἰσελθὼν δὲ ἐφιλοτιμήσατο οἷα καὶ οἱ πρώην ἀγαθοὶ αὐτοκράτορες, ὡς οὐδένα τῶν βουλευτῶν ἀποκτενεῖ, καὶ ὤμοσε περὶ τούτου, καὶ ψηφίσματι κοινῷ τοῦτο κυρωθῆναι πεποίηκε. ἀλλ' ἐκ εἰς μακρὰν τὸν νόμον τοῦτον παρέβη. αὐτὸν γὰρ τὸν Ἰούλιον Σόλωνα, τὸν καὶ τὸ δόγμα τοῦτο, αὐτοῦ κελεύσαντος, συγγραψάμενον, οὐ πολλῷ ὕστερον ἔκτεινε, καὶ ἄλλους συχνοὺς πολλούς, καὶ τῇ βουλῇ οὐ καταθύμια ἔπραττε. καὶ εἰθισμένων τοὺς σωματοφύλακας ἐκ τῆς Ἰταλίας εἶναι, καὶ ἄλλων ἐθνῶν ἐπιεικεστέρων τοῖς εἴδεσι, καὶ ἁπλουστέρων τοῖς ἤθεσιν, ἐκεῖνος παρὰ τὸ ἔθος, στρατιωτῶν τὴν πόλιν ἐνέπλησε, καὶ ἰδεῖν ἀγριωτάτων, καὶ ἀκοῦσαι φοβερωτάτων, καὶ ὁμιλῆσαι ἀγροικοτάτων. ἐγένετο δὲ αὐτῷ σημεῖα τινὰ τὴν ἡγεμονίαν προμαντευόμενα. ἔδοξέ ποτε ὄναρ λύκαιναν θηλάζειν, ὡς περὶ Ῥωμύλου ἱστόρηται· καὶ ὕδωρ καθεύδοντος αὐτοῦ ὥσπερ ἐκ πηγῆς ἀναδοθῆναι, καὶ κατ' ὕπνους αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ῥωμαί-

ἴσως ὁ σωφρονέστερος ... ἐπίσχε...

οἷα πρὸ τῆς βασιλείας σημεῖα τῷ Σεβήρῳ ἐγένοντο, τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσημαίνοντα.

ῥωμαίων σύμπασα βουλὴ καὶ ὁ δῆμος προσέσει τε καὶ ἠσπάζετο. καὶ αὖθις ἔδοξεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ ῥωμαίων ἱππεύοντα τὸν περτίνακα, τοῦ ἵππου ἐκτραχηλισθῆναι, αὐτὸς δὲ τότε ὑπόντος ἀναλαβεῖν. ἐφοβεῖτο δὲ ἐν, ἐς τὸν βασιλικὸν δίφρον ἀγνοῶν, ἀλλ' οὐκ ἐκ προνοίας ἐνιδρυνάμενος. αὐτοκράτωρ δὲ διὰ πλείστων τρόπων ἐτίμησε τὸν περτίνακα, καὶ ταφὴν αὐτῷ, καίτοι πάλαι θανόντος, πολυτελεστάτην ἐποιήσατο. εἶτα κατὰ τοῦ νίγρου ἐστράτευσεν, ὃς ἰταλὸς ἦν ἐξ ἱππέων, οὐ τῶν πάνυ δὲ ἐπισήμων. καὶ διαφόρων πολέμων συγκροτηθέντων, τέλος ἐν ἰσσῷ τῆς κιλικίας περὶ τὰς καλουμένας πύλας, αἳ διὰ τὴν τοῦ τόπου στενότητα οὕτω κέκληνται (ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη αἰπεινὰ ἀπότομα, κρημνοὶ δ' ἐκεῖθεν βαθεῖς καθήκουσιν ἐς τὴν θάλασσαν) μάχης καρτερᾶς γενομένης, ἡττήθη ὁ νίγρος, καὶ τὸ πλεῖον μὲν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐκεῖσε διώλετο. ἐκεῖνος δὲ φεύγων κατελήφθη καὶ ἀνῃρέθη. οὗ τὴν κεφαλὴν ὁ σευῆρος πέμψας ἐς τὸ βυζάντιον ἀνεσταύρωσεν, ἵν' ἰδόντες αὐτὴν οἱ βυζάντιοι προσχωρήσωσι. τοὺς δὲ τὰ νίγρου φρονήσαντας δικαιοῦντος σευήρου, βουλευτής τις κάσσιος κλήμης κρινόμενος παρ' αὐτῷ, ἐπαρρησιάσατο φήσας, ὡς ἐγὼ οὔτε σε οὔτε νίγρον ἠπιστάμην, καταληφθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐκείνου μερίδι, οὐ σοὶ πολεμῆσαι ἤθελον, ἀλλ' ἰουλιανὸν καταλῦσαι· καὶ ταὐτά σοι σπουδάσας(?), οὐκ ἠδίκησα. ἀλλ' οὐδ' ὅτι μὴ πρὸς σὲ ὕστερον μετέστην· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ σὺ ἂν ἠθέλησας οὐδένα τῶν σῶν ἑταίρων πρὸς ἐκεῖνον αὐτομολῆσαι. ἐξέταζε
„ οὖν μὴ τὰ σώματα ἡμῶν, μηδὲ τὰ ὀνόματα, αὐτὰ
„ δὲ τὰ πράγματα· πᾶν γὰρ ὅ, τι ἂν ἡμῶν καταγνῷς,
„ τοῦτο καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν σῶν ἑταίρων καταψηφιῇ.
τοῦτον ὁ σευῆρος τῆς παρρησίας θαυμάσας, ἀφῆκεν ἔχειν τῆς οὐσίας τὸ ἥμισυ. οἱ δὲ βυζάντιοι καὶ ζῶντος τοῦ νίγρου καὶ θανόντος, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἔδρασαν ἐπὶ χρόνον πολιορκούμενοι τριετῆ. ᾕρουν μὲν γὰρ καὶ πλοῖά τινα παραπλέοντα, ᾕρουν δὲ καὶ τριήρεις τῶν ἐν τῷ ὅρμῳ τῶν ἐναντίων οὐσῶν. τὰς γὰρ ἀγκύρας αὐτῶν ὑφύδροις κολυμβηταῖς ἀποτεμνόντων, καὶ ἥλους ἐς τοὺς ταρσοὺς σφῶν πηγνύντων, καὶ τούτων καλώδια ἐξάπτοντες, ἐπεσπῶντο αὐτάς, αὐτομάτας προσπλεῖν δοκούσας. ἐπεὶ δὲ πάντα αὐτοῖς ἐξεδεδαπάνητο, ὅμως ἀντεῖχον, καὶ ξύλοις ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τὰς ναῦς ἐχρῶντο, καὶ σχοίνους ἐξ ἔπλεκον κείροντες τὰς τρίχας τῶν γυναικῶν. καὶ ὅτε τοῖς τείχεσι προσέβαλλον οἱ πολέμιοι, λιθίνους τε καὶ ἐκ χαλκοῦ πεποιημένους καὶ ἀνδριάντας καὶ ἵππους ἠκόντιζον εἰς αὐτούς. ὡς δὲ καὶ πᾶν σιτίον ἐπιλελοίπει τὸ νενομισμένον ἐδώδιμον, βύρσας διαβρέχοντες ἤσθιον. καὶ τούτων δὲ ἀναλωθεισῶν, καὶ ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο, καὶ σαρκῶν ἀνθρωπίνων ἐγεύοντο. εἶτα καὶ ἄκοντες τὴν πόλιν παρέδοσαν, καὶ οἱ ῥωμαῖοι τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἐν τέλει σύμπαντας διεχρήσαντο. ὁ δὲ σευῆρος πάνυ λίαν ἥσθη τῇ ἁλώσει τοῦ βυζαντίου. ἀφείλετο δὲ τήν τε ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ πολιτικόν, καὶ δασμοφόρον ἀπέφηνε, δημεύσας τε τὰς οὐσίας τῶν πολιτῶν, περινθίοις αὐτήν τε καὶ τὴν χώραν αὐτῆς ἐχαρίσατο. τὰ δὲ τείχη τῆς πόλεως καθελών, ἐκείνους μὲν οὐδὲν πλέον ἐλύπησεν, ἢ ὅτι τῆς δόξης αὐτοὺς ἐστέρησεν, ἣν ἐκέκτηντο ἐκ τῆς ἐπιδείξεως. τὴν δὲ ῥωμαίων μέγα καθεῖλεν ὁρμητήριον πρὸς τοὺς ἐκ πόντου καὶ τῆς ἀσίας βαρβάρους, ἀλλὰ μὴν καὶ καταφύγιον. ἦν δὲ τὰ τείχη τοῦ βυζαντίου καρτερώτατα. σευῆρος δὲ δοξομανῶν, κατὰ τῶν ὀσροηνῶν βαρβάρων, καὶ τῶν ἀδιαβηνῶν, καὶ τῶν ἀράβων ἐστράτευσε, καὶ ἐς τὴν νίσιβιν ἀφικόμενος, ἐκ αὐτοῦ(?) πέμψας στρατηγούς τε καὶ τάγματα κατὰ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν, οἳ τὴν

Romano ſalutari ſibi uiſus eſt. Acceſsit aliud quoq; ſomnium. putabat Pertinacem per forũ equitantem, ab equo excuti, qui ſibi tergum ultro conſcendendum præberet. Adoleſcens in ſella Imperatoria non de induſtria, ſed ignorans conſedit. Imperiũ adeptus, Pertinaci pluri mos honores habuit, & ſumptuoſiſsimum funus quamuis pridẽ defuncto fecit. Deinde cõtra Nigrũ eſt profectus, hominem Italũ, ex equeſtri ordine, non admodum clarũ. quem uarijs prælijs cõmiſsis, deniq; Iſsi Ciliciæ ad portas, quæ ab anguſtia loci hoc nomen accepere (hinc enim prærupti montes aſſurgunt: inde ingentia præcipitia ad mare deſcendunt) acri pugna ſuperatus, maxima copiarũ parte cæſa, captus in fuga et interfectus eſt: caput eius Byzantiũ miſſum, & cruci affixũ, ut eo Byzãtini cõſpecto, deditionẽ facerent. Cum Seuerus de Nigri ſtudioſis pœnas ſumeret, Senator quidã Caſsius Clemens reus actus, dicere non dubitauit: Ego neq; te, neq; Nigrum agnoui: ſed in illius partibus deprehenſus, non te oppugnare, ſed Iulianum expugnare ſtudui. Cum igitur idem mihi quod tibi propoſitũ fuerit, non peccaui: ac ne in eo quidem, quòd poſtea non ad te tranſij. Nam tu quoq; noluiſſes quenquam „
ex amicis tuis ad illum deficere. In quinto igi- „
tur nõ in perſonas noſtras, aut nomina, ſed in „
res ipſas. Nam utcunq; nos damnaris, ni amiciq; tui in eodem crimine futuri eſtis. Seuerus hominis libertatem admiratus, ſemiſſem bonorum ei reliquit. At Byzantini & uiuente & mortuo Nigro, multa fecerunt admiratione digna, cum triennium obſiderentur. Naues enim aliquot prætereuntes, & triremes in hoſtium ſtationibus cæperunt, ancoris earum per urinatores reſectis: quas clauis in fundos earum impactis, annexiſque funibus ita attrahebant, ut ultro accedere uiderentur. Rebus omnibus conſumptis, nihilominus perſeuerantes, tignis ædium ad naues, detonſis mulierum capillis ad funes plectendos utebantur. Cum mœnia oppugnabantur, & marmoreas & æneas ſtatuas tam equorum quàm hominum in hoſtes iaculabantur. Cibarijs omnibus uſitatis deſtituti, coria macerata comederunt. ijs quoque abſumptis, carnibus humanis guſtatis, alij alios deuorarũt. Sed cum tandem uel inuiti deditionem feciſſent, Romani & milites & magiſtratus omnes occiderunt: & Seuerus ea expugnatione mirificè lætatus, urbem libertate & dignitate ciuili adempta, tributariam fecit: & publicatis ciuium bonis, ipſam & agros eorum Perinthijs donauit. Mœnibus autem robuſtiſsimis euerſis, non tam illos maiore moleſtia affecit, aut gloria fortitudinis priuauit, quàm Romanorum arcem munitiſsimam contra Barbaros Ponticos & Aſianos ac tutiſsimum aſylum deſtruxit. Iam cum inſano gloriæ ſtudio teneret̃, Barbaris Oſroenis, Adiabenis, & Arabibus bellum intulit. ac Niſibim profectus, miſsis ducib. & legionibus, illarum

Peſcennij Nigri in Cilicia interitus.

Caſſij Clementis defenſio.

Byzantij expugnatio.

Seueri orientalis expeditio.

illarum gentium agros uaſtauit, & urbes expugnauit. Sed quia Albino Imperatoriam maieſtatem flagitanti, uel Cæſaris honorē negabat: iterum ciuile bellū cum totius orbis motu eſt exortū, & magna populi Romani multitudo in circo equeſtri apertiſsimè fortunas ſuas eſt miſerata. Quouſq; tandē iſta feremus? quādiu oppugnabimur? & alia id genus quaſi numine afflatus uociferās. Nam alioqui fieri quî potuiſſet, ut tot hominū millia, ea quæ dicebāt, tā q; chori magiſtro præeūte, citra errorē ꝓnunciarent? Id bellum magna uarietate & ancipiti Marte geſtū: ſed Albinus tandē uictus, Romanis utrinq; penè innumerabilib. cæſis, ſibiipſi manus attulit. cuius cadaueri Seuerus inſolētibus & atrocib. uerbis inſultauit: trūcoq; abiecto, caput Romā miſsū, cruci affigi iuſsit: ſenatores multos occidit, nōnullos etiam dimiſit.

Albini interitus.

Parthica expeditio.

Poſt hæc cōtra Parthos eſt ꝓfectus, qui Meſopotamiā occuparāt: & nauib. in Euphrate ædificatis, Seleuciā & Babylonem deſertas cæpit. Cteſiphontē expugnatā militib. diripiendam dedit: ac multis interfectis, plures uiuos cæpit. Sed neq; Vologæſum Parthorū principē domum reuerſum fugauit, neq; Cteſiphontē retinuit: ita inde ꝓfectus, quaſi expeditionē direptionis cauſa duntaxat ſuſcepiſſet. Huius belli tempore, duos claros uiros interfecit, Iuliū Criſpū tribunū militū, belli uexationes ægrè ferētem, & neſcio quid locutū, milite à quo accuſatus fuerat, in eius locū ſuffecto: Lætū ob animi magnitudinē & gratiā apud milites, qui ſe nō niſi illo duce militaturos affirmabāt, & crimen cædis eius in milites trāſtulit, q eo ex inuidia interfecto, cauſam dicere nō poterat. Deinde

Iulij Criſpi & Læticæ des.

Atra Arabiæ urbs.

Atra urbē Arabiæ Soli dicatā oppugnauit, in qua præter alias magnas opes, etiā Solis donaria repoſita erāt. ſed quāuis exteriori muro capto, re infecta multis militib. amiſsis in Palæſtinā diſceſsit, atq; in Aegyptū, quam totā perluſtrauit, arcanis quoq; reb. indagatis. Eo eñ erat ingenio, ut neq; diuinū neq; humanū quicq; imperueſtigatū relinqueret. Libros arcanarū rerū quos quidē inuenire poterat, ex omnibus adytis ſuſtulit. Atq; hęc hactenus. Nūc obiter illa quoq; referā, quæ apud Dionē de Nilo memoriæ ꝓdita ſunt: unde is oriat̃, cur æſtiuo tēpore aſcendat. Narrat aūt, eū ex Atlante oriri, mōte Macenninidis, ad ipſum occidentalem Oceanū, omniū montiū altiſsimo: qua de cauſa cœli columna à poetis appelletur. Neq; eñ quenq; eius cacumē aſcēdiſſe, neq; faſtigia uidiſſe, ſemper oppleta niuibus. Vnde æſtiuo tēpore magna aquarū copia defluente, Nilus exundet: & hæc Romanos ex inferioris Mauritaniæ hominib. Macennitidi finitimis cōperiſſe, ac multos Romsnos exercitus ad ipſum Atlantem perueniſſe. Hęc de Nilo Diō refert, etſi alij diuerſa eadē de re tradiderūt. Cęterùm Plautianus præfectus, imperij penè cū Seuero particeps, & ſūma poteſtate ſubnixus: multos claros uiros & pari dignitate præditos interfecit:

Nili ortus, & incrementa.

Plautiani auaritia, crudelitas, & interitus.

οἱ τήν τε χώραν αὐτῶν ἐδῄουν, καὶ τὰς πόλεις ἐλάμβανον. αὖθις δὲ πόλεμος συνερρώγη τῷ σεβήρῳ ἐμφύλιος. ὁ μὲν γὰρ παρ᾽ ἀλβίνου οὐδὲ τὴν τοῦ καίσαρος ἐδίδου τιμὴν, ὁ δὲ ᾔτει καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος. συγκινουμένης δὲ διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης, ὁ δῆμος ἐν ἱπποδρομίᾳ συνειλεγμένος πολὺς, ἐκφανέστατα κατωλοφύρατο, μέχρι πότε τοιαῦτα πάσχομεν, κράζοντες, καὶ μέχρι ποῦ πολεμούμεθα; καὶ ἄλλα δή τινα τοιαῦτα ὡς ἐκ θειοτέρας τινὸς ἐπιπνοίας φθέγξαντες ἐβόησαν. πῶς γὰρ τοσαῦται μυριάδες ὡς ὑπὸ χοροδιδασκάλῳ ἄν ποτ᾽ ἀπταίστως, ἃ εἶπον; τέως μὲν τῆς μάχης συρραγείσης, καὶ πολλὰς ἰδέας τε καὶ τροπὰς καὶ μεταπτώσεις τοῦ πολέμου ἐσχηκότος, ὁ ἀλβῖνος ἡττήθη, πεσόντων μὲν ἀμφοτέρωθεν σχεδὸν ὑπερβαινόντων τὸν ἀριθμὸν, τοῦ δὲ ἀλβίνου ἑαυτὸν ἀνελόντος. οὗ κεφαλῇ ἐπιτρυφήσας ὁ σεβῆρος, καὶ γλωσσαλγήσας, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ῥιφῆναι ἐκέλευσε, τὴν κεφαλὴν δὲ εἰς τὴν ῥώμην στείλας, ἀνεσταύρωσε. καὶ πολλοὺς τῶν τῆς γερουσίας ἀπέκτεινε, τινὰς δὲ καὶ ἀπέλυσε. μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τῶν πάρθων ἐστράτευσε τὴν μεσοποταμίαν ἑλόντων. καὶ πλοῖα κατασκευάσας ἐν τῷ εὐφράτῃ, τήν τε σελεύκειαν καὶ τὴν βαβυλῶνα ἐκλειφθεῖσαν ἔλαβε. καὶ τὴν κτησιφῶντα ἑλὼν, διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἀφῆκε, πολλούς τε ἀνεῖλε, καὶ ζῶντας πλείονας εἷλεν. οὔτε δὲ τὸν ὀλόγαισον ἐπεδίωξε, τὸν τῶν πάρθων ἡγεμονεύοντα, ἀναχωρήσαντα τὰ οἴκαδε, οὔτε τὴν κτησιφῶντα κατέσχεν. ἀλλ᾽ ὥσπερ ὅπως ἵνα διαρπάσῃ ταύτην μόνον ἐστρατευκώς. ἐν ᾧ δ᾽ ἐπολέμει, ἄνδρας δύο ἀπέκτεινε τῶν ἐπιφανῶν, τὸν μὲν κρίσπον ἰούλιον χιλιαρχοῦντα τῶν δορυφόρων, ὅτι ἤχθετο τῇ τοῦ πολέμου κακώσει, καί τι καὶ ἐξεφθέγξατο, καὶ τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ στρατιώτην χιλίαρχον ἀπέδειξεν ἀντ᾽ αὐτοῦ· τὸν δὲ λαῖτον, ὅτι φρόνημα εἶχε, καὶ ὅτι ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἠγαπᾶτο, καὶ οὐκ ἄλλως στρατεύσειν ἔλεγον, εἰ μὴ λαῖτος αὐτῶν ἡγοῖτο· καὶ τὸν φόνον αὐτοῦ τοῖς στρατιώταις προσῆψεν, ὅτι φθόνῳ αὐτὸν ἀνεῖλον, οὐκ ἔχων λέγειν αἰτίαν. εἶτα ἐπὶ τὰ ἄτρα ἐστράτευσε. πόλις δὲ ταύτης ἀραβίας, ἐν ᾗ πολλά τε ἄλλα ἀπέκειτο χρήματα, καὶ τοῦ ἡλίου δὲ ἀναθήματα, ᾧ ἡ πόλις ἀνεῖτο. ἐκεῖ δὲ κινδυνεύσας, καίτοι τὸ ἐκτὸς τεῖχος καθῃρηκὼς, καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἐκβαλὼν, ἀνεχώρησε, καὶ ἐς τὴν παλαιστίνην ἀφίκετο, εἶτ᾽ ἐς αἴγυπτον, καὶ πᾶσαν εἶδε, καὶ τὰ κεκρυμμένα ἐπολυπραγμόνησεν. ἦν γὰρ οἷος μηδὲν μήτε θεῖον μήτε ἀνθρώπινον καταλιπεῖν ἀνερεύνητον. καὶ τὰ βιβλία, ἅ τι εἶχον ἀπόρρητον, ἐκ πάντων τῶν ἀδύτων ἀνείλετο, ὅπως μηδεὶς εὑρεῖν δυνηθῇ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως, εἰρήσθω δ᾽ ὡς ἐν παρόδῳ, καὶ ὅσα τὸν δίωνα περὶ τοῦ νείλου λέγοντα εὕρομεν, ὅθεν τε ἀναδίδοται, καὶ διὰ τί κατὰ τὸ θέρος ποιεῖται τὴν ἀνάβασιν. λέγει τοίνυν, ὡς ἐκ τοῦ ἄτλαντος ἀναδίδοται, τὸν δὲ ἄτλαντα ὄρος ὂν ἐν τῇ μακεννίτιδι πρὸς αὐτῷ παρ᾽ ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέραν, καὶ ὀρῶν ἁπάντων ὑπερανέστηκεν, ὥστε διὰ τὸ ὕψος καὶ κίονα αὐτὸν παρὰ τῶν ποιητῶν κληθῆναι τοῦ οὐρανοῦ. μήτε γὰρ ἀναβῆναί τινά ποτε εἰς ἄκρον αὐτοῦ, μήτ᾽ ἰδεῖν τὰς αὐτοῦ κορυφὰς χιόνος ἀεὶ πληθούσας, ἐξ ἧς πολὺ καταρρεῖν τὸ ὕδωρ ὑπὸ τὸ θέρος, καὶ διὰ τοῦτο τὸν νεῖλον πληθύνειν λέγει, καὶ ταῦτα ῥωμαίοις ἀκριβωθῆναι ἐκ τῶν τῆς κάτω μαυριτανίας ἀνθρώπων προσοίκων ὄντων τῇ μακεννίτιδι, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ στρατευσαμένων ῥωμαίων ἀφικέσθαι καὶ πρὸς τὸν ἄτλαντα. ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ νείλου παρὰ δίωνι, εἰ καὶ ἄλλοι οὐχ οὕτω τὰ περὶ τούτου ἱστόρηνται. πλαυτιανὸς δὲ ἐπαρχεύων παρὰ σεβήρῳ, καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἔχων ἐξουσίαν, καὶ μέγιστα δυνηθεὶς, πολλοὺς τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων αὐτῷ ἐθανάτωσεν. ἔ-

ὅτι πόλεμος συνερράγη σεβήρῳ καὶ ἀλβίνῳ, καὶ ἀλβίνου τέλος.

ὅτι κατὰ πάρθων ὁ σεβῆρος ἐστράτευσε, καὶ πόλεις εἷλε.

ὅτι πολυπράγμων ἦν ὁ σεβῆρος.

περὶ τοῦ νείλου.

περὶ πλαυτιανοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπανθρωπίας καὶ θανάτου.

σιν. ἄπληστος δὲ ὢν, πάντα παρὰ πάντων ᾔτει, καὶ οὔτε ἔθνος οὔτε πόλιν ἀφῆκεν ἀσύλητον, καὶ πλείονα αὐτῷ πάντες ἢ τῷ Σευήρῳ ἐδίδοσαν. ἐξέτεμε δὲ καὶ ἀνθρώπους Ῥωμαίους καὶ εὐγενεῖς ἑκατὸν, οὐ παῖδας μόνον, οὐδὲ μειράκια, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας γυναῖκας ἔχοντας, ὥσθ' ὁρᾶσθαι τοὺς αὐτοὺς καὶ εὐνούχους καὶ ἄνδρας, καὶ πατέρας ἀόρχεις καὶ ἐκτομίας, καὶ πωγωνίας. πρὸ δὲ τούτων κῆτος ὑπέρογκον ἐς τὸν Αὐγούστου κεκλημένον λιμένα ἐξώκειλε, καὶ ἑάλω, καὶ μίμημα αὐτοῦ γεγονὸς, καὶ ἐς τὸ κυνηγέσιον ἐσαχθὲν, πεντήκοντα ἄρκτους ἔσω λέγεται δέξασθαι. τῷ δὲ τοῦ Πλαυτιανοῦ θυγατρὶ Πλαυτίλλαν τοῦ Σευήρου υἱῷ Ἀντωνίνῳ συζεύξαντος, τοσαῦτα τῇ θυγατρὶ ὁ Πλαυτιανὸς ἔδωκεν, ὅσα πολλαῖς βασιλίσσαις ἤρκεσεν ἄν. οὗτος ὑπέρμεγας γεγονὼς καὶ πλεῖστον δυνηθεὶς, ὡς καὶ ὑπὲρ τὸν Σευῆρον αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ Ἀντωνίνου ἐπιβουλευθεὶς ἀπεσφάγη, καὶ ἄνωθεν ἐς ὁδόν τινα ἐρρίφη. οἱ δὲ τοῦ Σευήρου παῖδες Ἀντωνῖνος καὶ Γέτας, ὥσπερ τινὰ παιδαγωγὸν τὸν Πλαυτιανὸν ἐκποδὼν στήσαντες, ἅπαν μετῄεσαν χεῖρον. τότε καὶ Βούλλας Φῆλιξ Ἰταλὸς ἀνὴρ, λῃστήριον συστησάμενος ἑξακοσίων ἀνδρῶν, ἐλῄζετο τὴν Ἰταλίαν ἐπ' ἔτη δύο. πολλῶν δὲ φιλοτιμουμένων κατασχεῖν αὐτὸν, ὁ δὲ οὐχ ἡλίσκετο, συμμεθόδοις διὰ τρόπων πολλῶν τοὺς αὐτὸν διώκοντας καταστοχαζόμενος. ὧν φέρεις γνώρισμα τῶν ἄλλων ἐρρύμενον. ἑκατοντάρχου παρὰ Σευήρου κελευσθέντος λοχῆσαι αὐτὸν, αὐτὸς ἐκείνῳ προσῆλθε δ' ἑαυτοῦ ὡς ἄλλος τις, καὶ διεβεβαιώσατο, εἰ ἕποιτο, παραδώσειν αὐτῷ τὸν λῃστήν. τοῦ δὲ πεισθέντος, ἐς λοχώδη τόπον ἀπαγαγὼν αὐτὸν, ῥᾳδίως συνέλαβεν. ἔπειτα ἐπὶ βήματος καθίσας, ὡς δῆθεν ἄρχων τοῦ λῃστηρίου, μετακαλεσάμενος τὸν ἑκατόνταρχον, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀπεξύρησε, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν, εἰπών· ἄγγελλε τῷ δεσπότῃ σου, ὅτι τοὺς δούλους ὑμῶν τρέφετε, ἵνα μὴ λῃστεύωσι. πολλοὺς γὰρ τῶν καισαρείων εἶχεν αὐτῷ προσχωρήσαντας. ὕστερον μέντοι ἐλήφθη, καὶ θηρίοις ἐδόθη. Σευῆρος δὲ ἐς τὴν Βρεττανίαν ἐστράτευσεν, ἵνα μήθ' οἱ παῖδες ἐκδιαιτῶνται αὐτοῦ, μήτε τὰ στρατεύματα ὑπ' ἀργίας ἐκλύωνται. δύο δὲ γένη τῶν Βρεττανῶν εἰσὶ μέγιστα, Καληδόνιοι καὶ Μαιᾶται, καὶ νέμονται ἑκάτεροι ἄγρια ὄρη, καὶ πεδία ἔρημα καὶ ἑλώδη, μήτε πόλεις ἔχοντες, μήτε γεωργοῦντες τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκ νομῆς καὶ θήρας καὶ ἀκροδρύων τὰ πρὸς τὸ ζῆν πορίζομενοι. ἰχθῦς γὰρ καίτοι παμπληθεῖς παρὰ τῇ νήσῳ τυγχάνοντας οὐ σιτοῦνται, σκηνοῦνται δ' εἰσὶ, γυμνοί τε ζῶσι καὶ ἀνυπόδετοι, κοινῶς κεχρημένοι ταῖς γυναιξὶ, καὶ τὰ γεννώμενα πάντα ἐκτρέφοντες. δημοκρατοῦνταί τε καὶ λῃστεύουσι, καὶ στρατεύονται ἐπὶ ἁρμάτων, ἵππους ἔχοντες μικροὺς καὶ ταχεῖς, καὶ πεζοὶ τρέχουσί τε ὀξύτατα. ὅπλοις δὲ κέχρηνται ἀσπίδι τινὶ, καὶ βραχεῖ τινὶ δόρατι καὶ ἐγχειριδίῳ. λιμῷ δὲ καὶ ψύχει ταλαιπωρούμενοι καὶ ἄλλαις κακώσεσι, φέρουσι, καὶ ἐς τὰ ἕλη καταδυόμενοι καρτεροῦσιν ἐπὶ πλείους ἡμέρας, μόνην τὴν κεφαλὴν ἔξω τοῦ ὕδατος ἔχοντες, καὶ ἐν ταῖς ὕλαις τρέφονται ταῖς ῥίζαις καὶ τοῖς φλοιοῖς. σκευάζουσι δὲ καί τι βρῶμα, ἐξ οὗ ὅσον κυάμου μέγεθος ἐμφαγόντες, οὔτε πεινῶσιν οὔτε διψῶσιν. ἡ μὲν οὖν Βρεττανία τοιαύτη τίς ἐστι νῆσος, καὶ ὑπὸ τοιούτων ἡ μὴ Ῥωμαίοις ὑπακούουσα τότε ᾠκεῖτο. ἔχομεν γὰρ ταύτης μοῖραν Ῥωμαῖοι οὐκ ἐλαττουμένην πολλῷ τοῦ ἡμίσεος, καὶ τὸ μὲν μῆκος τῆς ὅλης νήσου ἐς στάδια ἑπτακισχίλια καὶ ἑκατὸν τριάκοντα δύο ἐκτείνεσθαι λέγεται, τὸ δὲ πλάτος ὡς ἐπίπαν ἐς

διχί

Margin: περὶ τοῦ ἀρχιλῃστοῦ Φήλικος

Margin: ὅτι δὲ τὴν Βρεττανίαν ὁ Σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ περὶ Βρεττανῶν καὶ τῶν ἐθῶν αὐτῶν.

Margin: ὅσον τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς Βρεττανίας.

cii: & præ inſatiabili auaritia ab omnibus aliquid flagitans, neq; gentem neq; urbem ullam prætermiſit, quam non ſpoliaret. Vnde omnes ei plura quàm ipſi Seuero dabant. Idem c nobiles Romanos, non pueros duntaxat & adoleſcentes, ſed maritos etiam caſtrauit, ut iidem & uiri & eunuchi, & patres inteſtabiles (ut Comici uerbo utar) & caſtrati barbatiq; conſpicerentur. Verùm ante id facinus ingens cetus in Auguſti portum delatus eſt, & captus: cuius ſimulacrum in uenationem perlatū, urſos L abſcondiſſe fertur. Plautianus uerò filiæ Platillæ Seuero Antonino filio deſponſæ, tantum dedit, quantum reginis pluribus ſatis fuiſſet. qui cum ampliſsimus euaſiſſet, adeoq; Seuerum ipſum potentia ſuperaſſet, inſidijs Antonini generi occiſus, & ex ſuperiore loco in uiā proiectus eſt. Quo tanquā pædagogo amoto, Seueri filij Antoninus & Geta, nullo flagitio abſtinuerunt.

Margin: Cetus.

Eo tempore Bulla Felix, homo Italus, DC latronibus coactis, Italiam per biennium infeſtauit. & quamuis multi eum comprehendere ſtuderent, tamen uarijs ſubinde rationibus magnaq; ſolertia perſequentes eludens, non capiebatur. cuius hoc ſpecimen eſto. Centurionem Seueri iuſſu ſibi inſidiantē, ipſe quaſi alius eſſet, acceſsit, latronem ei ſe traditurum, ſi ſequeretur, pollicens: & hominem uerum id eſſe putantem, in locum inſidiarum perductum, facilè cœpit. Deinde pro tribunali ſedens, ut dux latronum centurionem capite raſo cum his uerbis dimiſit: Nuncia domino tuo, ita ſeruos ueſtros alendos eſſe, ne latrocinētur. Multi enim Cæſariani ſe ad eum contulerant. Poſt tamen captus, et beſtijs obiectus eſt. Seuerus autē expeditionē in Britanniam ſuſcepit, ne & filij luxu corrumperentur, & legiones ocio remolleſcerent. Sunt autem duæ gentes Britannicæ maximæ, Calydonij & Mæatæ, utriq; aſperos montes & campos incultos ac paluſtres incolentes, neq; urbes habent, neq; terrā colunt: ſed ex paſtu, uenatione, fructibus arborū uictitant. Piſcibus enim, quamuis abundet inſula, non ueſcuntur: in tabernaculis habitant, nudi & ſine calceis degunt, mulieribus promiſcuè utuntur, infantes omnes educant: Republica populari utuntur, & latrocinantur, in curribus militant, equos habent paruos & celeres: ipſi quoque celerrimè curſitant. Arma ſunt, clypeus, breuis haſta, & pugio. ærumnas famis, frigoris, aliasq; uexationes tolerant. Paludes ſubeūt, & in ijs per dies complures morantur, ſolis capitibus ex aquis eminentes, & in ſyluis, radicibus & corticibus ſe ſuſtentant. Parant etiam quoddam edulij genus, de quo ſi fabæ magnitudine guſtarint, neq; ſitiunt, neq; eſuriunt. Talis igitur inſula Britannia erat: & quatenus eam Romani non tenebant, à talibus hominibus incolebatur. Nam partē eius Romani, ſemiſſe haud multo minorē, obtinebant. Longitudo eius ad VII millia CXXXII extendi, in latitudinem

Margin: Bulla Felix latro.

Margin: Britannia. Calydonij. Meatæ.

tt bis

Seueri in Britannia obitus.

bis mille CCC ferè ſtadia patère dicitur. alicubi etiam anguſtior. Seuerus igitur totius inſulæ potiri cupiens, in Calydoniam impreſsione facta, occupatus fuit non pugnando (neq; enim hoſtilem aciē uidit) ſed ſuccidendis ſyluis, & montibus complanandis. Eius uerò milites palantes, per inſidias occidebantur, eoq; pacto multa millia perierunt. Ac Britannos quidē ad deditionem compulit.

Antonini improbitas

Antonini autem filij luxus & immodeſtia, ſe fratrem, ſi poſſet, occiſurum haud diſsimulantis, ſolicitudinē ei attulit. quin patri etiam inſidiās, bis deprehenſus, grauiores pœnas non dedit. Nam pater et * Pappiano & Caſtore præſentibus (erat autem Caſtor ſeruus eius, uir optimus & integerrimus) enſe in medium poſito, illud duntaxat dixit: Si me occiſurus es, hic me conficito, non inſpectantib. omnibus. ſin tuis manibus me occidere dubitas, Pappianū præfectū prætorio id facere iubeto. Neq; enim tibi, cum ſis imperator, nō parebit.

** Papiniano*

Cum Britāni defeciſſent, in ipſo belli apparatu ex morbo in inſula deceſsit, morte (ut aiunt) ab Antonino accelerata. Sed priuſquam expiraret, filijs mandaſſe fert̄, ut cōcordes eſſent, milites ditarent, cæteros non negligerēt. Imperauit annos XVI, menſes VIII, dies III. Vixit annos LXV, menſes IX, dies XX.

Seueri uitæ ratio.

Eius uitæ ratio huiuſmodi fuit. In pace, noctu agebat aliquid ſub diluculū. Deinde ambulando ea mandabat, & audiebat, quæ ad imperiū pertinebant: atq; ita ius dicebat uſq; ad meridiem, niſi magnum feſtum eſſet, aſſeſſoribus ſententię liberè dicendę poteſtate data. Poſthæc equitabat. Deinde lauabat, prādebat, meridiabat. Experrectus reliqua negocia peragebat, & inter deambulandū græcis et latinis diſciplinis uacabat. Veſperi denuò lauabat & cœnabat. Diebus ſummè neceſſarijs conuiuia publica frequentabat. Mota ſub eius imperio perſecutione cōtra pios, multi fortiter obito certamine, martyrij coronam meruerunt.

Leonides. Origenes.

Tum etiam Leonides, Origenis pater, captus, et poſt alia ſupplicia obtruncatus, filiū admodū paruum reliquit: qui puer adhuc martyrij cupidus fuiſſe perhibet̄. Mater igitur cum eum uerbis fruſtra à ſententia deducere conaret̄, ueſtib. omnibus occultatis, effecit ut uel inuitus maneret domi. Cum autem egredi non poſſet, patrem per literas ad martyrium eſt cohortatus, inter » cætera his etiam uerbis poſitis: Perſeuerato, » neque noſtri cauſa mutaris ſententiam. In pueritia ſacrarum literarū ſtudium patris iuſſu cum liberalibus diſciplinis coniunxit: neq; diuina oracula obiter legit, ſed ad reconditā doctrinā penetrare ſtuduit, patri frequentib. interrogationibus moleſtus. qui cū eius curioſitatē uerbis obiurgaret, reuera ingenium mirabatur: & pueri dormientis pectus nudatum, ut ſancti ſpiritus habitationem, ſæpe deoſculabatur, ſibique talem filium gratulabatur. Poſt martyrium patris inopia laborans, à clariſsima & locuplete

δισχίλιά που καὶ τριακόσια, ἔστι δ' ὅπῃ καὶ ἐλάττονα. ὁ δ' οὖν Σευῆρος πάσης κρατῆσαι τῆς νήσου διανοηθεὶς, εἰς τὴν Καληδονίαν εἰσέβαλε, καὶ πράγματα εἶχε μήτε μαχόμενος, μήτ' ἐν παρατάξει πολέμιον θεασάμενος, ἀλλ' ὑλοτομῶν καὶ τὰ μετέωρα κατασκάπτων. οἱ δὲ αὐτοῦ στρατιῶται σκεδαννύμενοι ἐκ λόχου ἐπεβουλεύοντο, καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἀπώλοντο. τέως μὲν τοὺς ὁμολογίαν τοὺς Βρεττανοὺς ἐλθεῖν κατηνάγκασε, φροντίσι δὲ αὐτὸν ὁ Ἀντωνῖνος ὁ υἱὸς περιέβαλεν ἀκολάστως βιοὺς, καὶ δῆλος ὢν εἰ δυνηθείη τὸν ἀδελφὸν διαχειρισόμενος. καὶ αὐτῷ δὲ τῷ πατρὶ ἐπεβούλευσε, καὶ ἐπεφωράθη δὶς, ἀλλ' οὐδὲ δεινὸν ἔπαθεν ὁ αὐτουργὸς πρὸς τοῦ πατρός. καλέσας δὲ αὐτὸν καὶ τὸν * Παπιανὸν, καὶ τὸν Κάστορα (δοῦλος δὲ ἦν ὁ Κάστωρ αὐτοῦ, ἄριστος ἀνὴρ καὶ πιστότατος) καὶ ξίφος εἰς τὸ μέσον θέμενος, ἔφη πρὸς τὸν υἱόν, εἰ ἀποκτεῖναί με θέλεις, ἐνταῦθά με κατάχρησαι, καὶ μὴ πάντων ὁρώντων. εἰ δ' αὐτόχειρ μου γενέσθαι ὀκνεῖς, κέλευσον τῷ ὄντι Παπιανῷ τῷ ἐπάρχῳ, ἵνα με ἀποσφάξῃ. οὐ γὰρ ἀπειθήσει σοι αὐτοκράτορι ὄντι. ἀποστάντων δὲ αὖθις τῶν Βρεττανῶν, ἡτοιμάζετο ὡς πολεμήσων αὐτοῖς. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν νῆσον διάγων, ἀπήλλακτο νοσῶν, καὶ τοῦ Ἀντωνίνου ὡς λέγεται συνεργήσαντος πρὸς τοῦτο. πρὶν δὲ τελευτῆσαι, λόγος αὐτὸν τοῖς παισὶν εἰπεῖν· « ὁμονοεῖτε, τοὺς « στρατιώτας πλουτίζετε, τῶν ἄλλων μὴ ἀμελεῖτε. ἦρξε δὲ ἑπτακαίδεκα ἔτη, καὶ μῆνας ὀκτὼ, ἐφ' ἡμέραις τρισί, βιώσας τὸ σύμπαν ἔτη ἑξήκοντα καὶ πέντε, καὶ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας ἐννέα καὶ εἴκοσι. τοιαύτη δὲ ἦν αὐτῷ ἡ διαγωγὴ ἐν εἰρηνικῷ καιρῷ· ἔπραττέ τι νυκτὸς ὑπὸ τὸν ὄρθρον· εἶτα ἐβάδιζε λέγων καὶ ἀκούων τὰ τῇ ἀρχῇ πρόσφορα, καὶ οὕτως ἐδίκαζεν ἕως τῆς μεσημβρίας, εἰ μή τις μεγάλη ἦν ἑορτή, καὶ τοῖς συνδικάζουσι παρρησίαν ἐδίδου· καὶ μετὰ τοῦτο ἵππευεν, εἶτ' ἐλούετο, ἠρίστα τε καὶ ἐκάθευδε, καὶ ἀναστὰς τὰ λοιπὰ προσεδιῴκει, καὶ λόγοις ὡμίλει ἐν τῷ περιπάτῳ λατίνοις τε καὶ ἑλληνικοῖς, καὶ πρὸς ἑσπέραν ἐλούετο αὖθις καὶ ἐδείπνει· καὶ ἐν ταῖς πάνυ ἀναγκαίαις ἡμέραις τὰ πολυτελῆ δεῖπνα συνεκρότει. ἐπὶ τούτου διωγμοῦ κινηθέντος κατὰ τῶν εὐσεβῶν, πολλοὶ μὲν ἐνήθλησαν, καὶ μαρτυρίου στεφάνους ἤραντο. τότε δὲ καὶ Λεωνίδης ὁ πατὴρ Ὠριγένους κατασχεθεὶς, καὶ ἐφ' ἑτέραις τιμωρίαις τέλος τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθεὶς, νέον κομιδῇ καταλέλοιπε τὸν παῖδα, ὃς ἔτι παῖς ὢν ὀργᾶν πρὸς τὸ μαρτύριον λέγεται. ἡ δέ γε μήτηρ αὐτοῦ λόγοις πρότερον ἐπειρᾶτο τὸν υἱὸν ἀπάγειν τοῦ ἐγχειρήματος. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀφείλετο, καὶ οὕτως οἴκοι μένειν καὶ ἄκοντα κατηνάγκασεν. ὁ δὲ ἀπορῶν ὢν, ἐπιστέλλει τῷ πατρὶ καθειργμένῳ, παρακαλῶν ἐκεῖνον πρὸς τὸ μαρτύριον, πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα γράψας, « ἐπέχε, μὴ δι' ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσῃς. « παῖς δ' ἔτι τυγχάνων, καὶ τὴν ἐγκύκλιον μετιὼν παιδείαν, καὶ ταῖς θείαις γραφαῖς ἐνησχόλητο, τοῦτο τοῦ πατρὸς ἐπιτάσσοντος. ὁ δὲ οὐχ ὡς παῖς τοῖς λόγοις τοῖς ἱεροῖς ἐξ ἐπιπολῆς ἐνετύγχανεν, ἀλλὰ καὶ βαθυτέρας ἀπτόμενος θεωρίας, καὶ ἐρωτῶν συνεχῶς τὸν πατέρα, πράγματα παρεῖχεν αὐτῷ. ἐκεῖνος δὲ λόγῳ μὲν ἐπέπληττε τὸν παῖδα τῆς πολυπραγμοσύνης, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ἐξεπλήττετο· καὶ ὑπνοῦντι τῷ υἱῷ ἐφιστάμενος, ἐγύμνου τὰ στέρνα πολλάκις τούτου, καὶ κατησπάζετο ὡς θείου πνεύματος οἰκητήρια, καὶ ἐπὶ τοιούτῳ παιδὶ ἑαυτὸν ἐμακάριζε. τοῦ δὲ πατρὸς αὐτοῦ μαρτυρίῳ τελειωθέντος, ὑπέστη τὴν τῶν ἀναγκαίων ἐνδειαν. προσληφθεὶς δὲ παρά τινος γυναι-

ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντωνῖνος ἐπεβούλευε τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ.

τελευτὴ σεβήρου.

περὶ Ὠριγένους.

κὸς

τινὸς τῶν ἐπιφανεστάτων ἐν ἀλεξανδρείᾳ, ἣ καὶ πλούτῳ ἦν διαφέρουσα, καί τις ἀνὴρ ἀντιοχεὺς ὡς θετὸς παῖς αὐτῇ εἰσεποιεῖτο, παῦλος τοὔνομα, τις τῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ αἱρετικῶν, ἐφ᾽ ὃν πλῆθος καθ᾽ ἑκάστην ἀθροιζόμενον (ἐδόκει γὰρ ἱκανὸς ἐν λόγοις) ἐξ ἀνάγκης συνὼν αὐτῷ ὁ ὠριγένης, οὐδέ ποτε αὐτῷ συνίστατο κατὰ τὴν εὐχὴν, ὡς ἱστορεῖται, βδελυττόμενος τοῦ ἀνδρὸς ὡς μὴ ὀρθὴν δόξαν. ὀκτωκαιδεκαέτης δ᾽ ὢν γεγονὼς, τοῦ ἐν ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικοῦ προέστη διδασκαλείου, καὶ σὺν τοῖς ἀθλοῦσιν ἐπὶ μάρτυσι πρὸς τὴν ἄθλησιν, καὶ ἐπιὼν τῇ ἐπὶ θάνατον παρεκάλει καὶ ἐπεθάρρυνεν, ὡς καὶ πολλάκις αὐτῷ τοὺς δημίους ἐπιμανῆναι, ἀλλ᾽ ἐκ θείας ἀρωγῆς διαδιδράσκειν. οὐ λόγῳ δὲ μόνῳ μέγας ἦν ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ τὸν βίον διῆγε φιλόσοφον, καὶ τῷ λόγῳ συνᾴδοντα. οὔτε γὰρ δεύτερον ἔχων χιτῶνα ἱστόρηται, οὐθ᾽ ὑποδήμασι σὺν πολλοῖς ἐπ᾽ ἔτεσι πλείοσιν, οὔτ᾽ οἴνῳ κεχρῆσθαι, ὅτι τροφὴν παρὰ τὴν ἀναγκαίαν προσίεσθαι. ὡς δὲ ὁ εὐσέβιος ἱστορεῖ, ὅτι διὰ τὸ σωφρονεῖν καὶ ἀπέκοψε τὰ παιδογόνα μόρια αὐτὸς ἑαυτοῦ· ἄλλοι δέ φασι μὴ ἐκτεμεῖν αὐτὸν ταῦτα, πόαν δέ τινα τούτοις ἐπιχρίσαι, ἐξ ἧς ναρκωθῆναι ταῦτα συμβέβηκε τοσοῦτον, ὡς καὶ νεκροῖς ἐοικέναι. ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς ῥώμην, ζεφυρίνου τῆς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας προϊσταμένου. μετ᾽ αὖθις ἐπανῆλθεν εἰς ἀλεξάνδρειαν. ἐξηγεῖτο δὲ τὰ ἑβραϊκὰ, καὶ τὴν ἑβραΐδα διάλεκτον ἐκμαθὼν, καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἰουδαίοις οὔσας γραφὰς ἑβραϊκοῖς στοιχείοις κεκτημένος τε καὶ ἀναλέγων, καὶ τὰ τῶν ταύτας ἑρμηνευσάντων συναγαγὼν συγγράμματα, τῶν ἑβδομήκοντα δύο δηλαδὴ, τοῦ τε ἀκύλα καὶ τοῦ συμμάχου, καὶ τοῦ θεοδοτίωνος, καὶ δύο ἄλλων ἀνωνύμων ἑρμηνειῶν (ἀγνοοῦνται γὰρ τὰ ἐκείνων ὀνόματα) ἐφιλοπόνησε τὰ τῶν ἑξαπλῶν λεγομένων συγγράμματα. ἐν δὲ τοῖς ψαλμοῖς καὶ ἑβδόμης μέμνηται ἑρμηνείας, ὡς ἐν ἱεριχοῖ εὑρημένης. ἰδίᾳ τε τὰς τοῦ ἀκύλα καὶ συμμάχου καὶ θεοδοτίωνος ἐκδόσεις μετά γε τῆς τῶν ἑβδομήκοντα καὶ δύο παραθεὶς, τὰ λεγόμενα τετραπλᾶ συνετέλεσε. δημητρίου μὲν, οὗ ἄνω ὁ λόγος ἐμνήσθη τῆς ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας προστῆναι, θανόντος, ἡρακλᾶς τῆς ἐπισκοπῆς ἠξιώθη, φοιτητὴς ὠριγένους γενόμενος. τῆς δὲ ἐν ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας προΐστατο νάρκισσος, ἀνὴρ θαυματοποιὸς, ὃς ψευδῶς παρά τινων κατηγορηθεὶς, φρασὶν δὲ βίον αὐτὸν ἀναχωρητικὸν, διέδρα λαθὼν, καὶ ἐν ἐρημίαις ἐκρύβετο ἀγνοούμενος. τῷ δ᾽ αὐτοῦ κεχωρηκότος, δῖος ἀντικατέστη, μεθ᾽ ὃν προχειρίζεται γερμανὸς, εἶτα γόρδιος· ἐφ᾽ οὗ ἐπανελθὼν αὖθις ὁ νάρκισσος, ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐπὶ τὴν προστασίαν παρεκαλεῖτο. μὴ δυναμένου δὲ τοῦ ναρκίσσου διὰ γῆρας βαθὺ λειτουργεῖν, ἀλέξανδρος διαπρέψας πρότερον τῇ διὰ χριστὸν ὁμολογίᾳ, τότε δὲ ἐπισκοπῆς ἐν τῇ τῶν καππαδοκῶν χώρᾳ ἠξιωμένος, ἐξ ἀποκαλύψεως προσελήφθη παρὰ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πιστῶν, ἅμα τῷ ναρκίσσῳ διέπειν τὰ τῆς ἐκκλησίας. ἐν δὲ τῇ ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ σεραπίωνος ἀναπαυσαμένου, ἀσκληπιάδης τῆς ἐπισκοπῆς ἀντελάβετο, οὗ καὶ ὑπομνήματα σώζεσθαι φησὶν ὁ εὐσέβιος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

ὅπη τὰ ἑξαπλᾶ ἐγένετο.

σφὶ κατηχηχῶν.

ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑ, ΟΣ ΚΑΙ καρακαλλος ὠνομάσθη.

Ἀντωνῖνος δὲ εἰ δόκει μὲν κοινωνὸν ποιεῖσθαι τῆς ἀρχῆς γέταν τὸν ἀδελφὸν, τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ μόναρχος ἦν. καὶ τοῖς μὲν πολεμίοις τῶν βρεττανῶν αὐτίκα ἐσπείσατο, τῶν χωρῶν αὐτοῖς καὶ τῶν φρουρίων ἐκστὰς, τὸν δὲ ἔπαρχον τὸν παπιανὸν με

τέστησε

quadam Alexandrina matrona ſuſceptus eſt, quæ Antiochenum Paulum ex hæreticis Alexandrinis unum ſibi adoptarat. ad quē cum ob eloquentiæ opinionem indies turba conflueret, Origenes neceſſario illi familiaris, nunquam precāti aſtitiſſe fert, peruerſam hominis opinionē abominatus. Annos XVIII natus, inſtituendis Chriſtianæ religionis tironibus præfuit: et martyres cum ad mortem raperētur comitans, atque ad certamen fortiter obeundum cohortās, carnifices ſæpius contra ſe concitatos diuina ope effugit. Neque uerò doctrina duntaxat excelluit, ſed & uitam philoſopho dignam, doctrinæque conſentaneam egit. Neque enim duas habuiſſe tunicas, neque calceis pluribus annis uſus eſſe, & uino abſtinuiſſe, neque cibum niſi neceſſarium cæpiſſe fertur. Ac, ut narrat Euſebius, caſtitatis amore genitales ſibi partes ipſe præcidit. Verùm alij non præciſas illas, ſed adhibita herba ita emarcuiſſe ferunt, ut mortuæ eſſe uiderentur. Zephirino pontifice Romam profectus eſt. inde Alexandriam reuerſus, Hebraico ſermone cognito, ſcripta Hebræorum enarrauit: eaque literis Hebraicis exarata, adiunctis interpretationibus, uidelicet ſeptuagintaduorum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & duorum aliorum interpretum, quorum nomina ignorantur, commentaria quæ Hexapla, quaſi Sextuplicia dicas, elaborauit. In Pſalmis uerò etiam ſeptimæ interpretationis meminit, Hierichunte repertæ. Aquilæ uerò, Symmachi & Theodotionis editione rectiſsimè cum ſeptuagintaduorum interpretatione comparata, Commentaria Tetrapla, hoc eſt, quadruplicia compoſuit. Demetrio, quem ſuprà eccleſiæ Alexandrinæ præfuiſſe memini, defuncto, Heraclas Origenis auditor, pontifex eſt delectus. Hieroſolymitanæ Eccleſiæ præfuit Narciſſus, uir miraculis clarus, & uitæ ſolitariæ amans: qui cum ob falſam criminationem clam profugiſſet, atque in deſertis latéret, in eius locum Dius introducitur. Poſt eum deſignatur Germanio. inde Gordius: ſub quo Narciſſus in urbē reuerſus cum Eccleſiæ miniſteria, ad quā gubernandam à fidelibus uocabatur, obire præ ſenio non poſſet, Alexander pridem confeſsione Chriſti inclytus, tum uerò in Cappadocia epiſcopus, ex reuelatione à fidelib. Hieroſolymitanis accerſitus eſt, ut unà cū Narciſſo Eccleſiam adminiſtraret. Serapione defuncto, Antiochenæ Eccleſiæ factus eſt Aſclepiades epiſcopus, cuius commentarios extare narrat Euſebius. Atque hæc hactenus.

Paulus Antiochenus hæreticus.

Origenis Hexapla & Tetrapla.

Epiſcoporum catalogus.

Antonini Caracallæ Imperium.

Antoninus etſi poteſtatem cum fratre Geta cōmunicare uidebatur, tamen reuera ſolus dominabatur: & cum Britannis hoſtibus ſtatim pace facta, agris & caſtellis cedēs: Papiniano præfecto pretorio magiſtratum ab

Antonini graſſationes & fratricidium.

rogauit,alios occidit:atq; inter cæteros Euodũ
qui & Caſtor dicebat,nutriciũ ſuum: & uxorẽ
Platillã, eiusq; fratrẽ Plautiũ. Deniq; fratrem
quoq; Getam.quẽ cum iampridẽ inſidijs appe
titum,propter cuſtodiã militũ & plurium alio
rum occidere nõ potuiſſet, tandẽ matri perſua
ſit,ut ipſos ſolos recõciliandæ gratiæ cauſa ac-
cerſeret.Quod Geta uerum eſſe ratus,cum An
tonino conclaue ingreſſus eſt.Tum cẽturiones
ab Antonino ſubornati per uim ſubſecuti,Ge-
tam collo mamillis & pectori matris inhæren
tem occiderũt,ut ſanguine ſinus illius implere
tur,manu quoq; uulnerata. Sed ea præ timore
uulnus non ſenſit,nec lugere filiũ auſa eſt,adeò
miſerabiliter & immatura ætate interfectũ (na
tus enĩ tum erat annos XXII & IX menſes) ue
rita ne & ipſa occideretur. Antoninus aũt pro
» perè caſtra ingreſſus:Gaudete,inquit,cõmilito
» nes.nunc enĩ mihi uobis benefacere licet.quo
» niã unus è uobis ſum,& uobiſcũ & per uos ui
» uere uolo, ut multa in uos beneficia conferam.
» Quod ſi nõ potero, mori uobiſcũ opto. Poſtri
die poſt longã orationẽ apud ſenatũ habitã,di
» xit: Audite me,ut totus orbis terrarũ gaudeat,
» oẽs exules redeunto.Ex Cæſarianis aũt & Ge
tæ militib.ad XX millia occidit:Roma mul
tis uiris fortibus ſpoliata,enſem quo frater oc
ciſus eſt,cõſecrauit.à cædibus ad ludos deſcen
dit,ac ne eos quidẽ incruẽtos.in milites libera
liſsimus:cæteros mortales,Senatorij præſertim
ordinis uexare, ſpoliare, deglubere ſtudio ha
buit.Sic aũt per omne tẽpus imperij illius,om
nes populi Romani prouinciæ uaſtatæ ſunt,ut
cum aliquãdo Iulia dixiſſet,Nullus nobis neq;
iuſtus neq; iniuſtus quæſtus relinquit, ſtricto
» enſe reſpõderit: Bono animo es ó mater.dũ enĩ
hunc tenuerimus,nihil nobis deerit. Ad om
nia cætera flagitia,etiam perfidus fuit.Nam Oſ
roenes regẽ Abgarũ per amicitiæ ſpeciẽ ad ſe
uocatum,in uincula coniecit: itaq; regno illius
potitus eſt.Armeniorũ quoq; regem cum filijs
ſuis rixantem, amicis literis tanq; cõpoſiturus
controuerſiã,accerſitũ,eodem modo quo Ab
garum tractauit,ſed Armenios nõ ſubegit.Hi
enim ad arma deſcenderunt,neq; quiſq; ei am
plius fidem habuit. Verum in neceſsitatib. &
expeditionib.quæ morã non ferebãt,tenuis et
frugalis fuit.cum militib.unà & ambulauit &
curſitauit: non lauit, non ueſtem mutauit, ſed
quoduis opus unà aggreſſus eſt,eodemq; cum
illis uictu uſus. hoſtes inſigniores aliquãdo ad
ſingulare certamẽ prouocauit.Sed ducis munia
parum cõmodè obijt.omnesq; res eius adulteri
næ fuerunt,atq; adeò ipſum nomiſma. Labora
uit & manifeſtis & occultis morbis,ac ſæpe &
patrẽ & fratrẽ ſtrictis enſibus in ſe irruere puta
uit. Quare patris, Cõmodi & aliorũ manes eli
cuiſſe fertur, ſed ſolus ei Cõmodus reſpõdiſſe:
» Pœna parata tibi eſt. Sub obitum in occultis lo
cis malũ inſanabile habuit. Delatores & ſpecu
latores aluit, per quos etiã minutiſsima quæq;
ad

Antonini perfidia.

Furiæ Antonini.

ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δ' ἀπέκτεινε, καὶ τὸν τροφέα αὐτοῦ
Εὔοδον, τὸν καὶ Κάστορα, καὶ τὴν ἰδίαν γυναῖκα τὴν Πλαυτίλ-
λαν, καὶ τὸν αὐτῆς ἀδελφὸν τὸν Πλαυτίανον, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸν
ἑαυτοῦ ἀδελφόν. ἐπιβουλεύων μὲν γὰρ αὐτῷ πρὸ μακροῦ,
οὐκ ἠδύνατο δὲ κτεῖναι αὐτὸν ὑπὸ στρατιωτῶν φυλαττόμενον,
καὶ ἑτέρων συχνῶν. ἔπεισε τὴν μητέρα μόνους σφᾶς
ἐπὶ καταλλαγῇ μεταπέμψασθαι. καὶ ὁ Γέτας πιστεύσας,
εἰσῆλθε μετὰ τοῦ Ἀντωνίνου εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ὀπίσω
σφῶν ἑκατοντάρχαι πρὸς τοῦτο ἡτοιμασμένοι παρὰ τοῦ
Ἀντωνίνου εἰσπηδήσαντες εἴσω, ἐκεῖ τὸν Γέταν κατέκο-
ψαν, τῷ τραχήλῳ τῆς μητρὸς προσφύντα καὶ τοῖς μα-
στοῖς καὶ τοῖς στέρνοις, ὥστε τῷ αἵματι αὐτοῦ ἀναπλη-
σθῆναι αὐτήν, πληγῆναι δὲ καὶ τὴν χεῖρα. ἡ δ' ἐκ τοῦ
φόβου οὐδὲ τοῦ τραύματος ᾔσθετο, οὐδὲ ἐθρήνησεν αὐτῆς
τὸν υἱὸν διεφθαρμένον, οὕτως οἰκτρῶς καὶ ἀώρως ἀπολωλό-
τα (δύο γὰρ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἦν, καὶ ἐννέα μηνῶν) δε-
διυῖα μὴ καὶ αὐτὴ συναπόληται. ὁ Ἀντωνῖνος δ' εὐ-
θὺς καταλαβὼν τὸ στρατόπεδον, χαίρετε, ἔλεγεν, ὦ ἄν-
δρες συστρατιῶται. καὶ γὰρ ἤδη ἔξεστί μοι εὐεργετεῖν "
ὑμᾶς· ἐπεὶ εἷς ἐξ ὑμῶν εἰμί, μεθ' ὑμῶν τε καὶ δι' ὑμᾶς "
ζῆν ἐθέλω, ἵν' ὑμῖν πολλὰ χαρίζωμαι. εἰ δὲ μή, ἀλλὰ μεθ' "
ὑμῶν γε θανεῖν εὔχομαι. πρὸς δὲ τὴν σύγκλητον τῇ ὑ- "
στεραίᾳ πλεῖστα διαλεχθείς, τέλος εἶπεν· ἀκούσατέ μου,
ἵνα πᾶσα ἡ οἰκουμένη χαίρῃ, πάντες οἱ φυγάδες κα-
τελθέτωσαν. τῶν δὲ Καισαρείων καὶ τῶν μετὰ τοῦ Γέ-
τα στρατιωτῶν εἰς δύο μυριάδας ἀπέκτεινε, καὶ ἐκ
τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν παμπόλλους διέφθειρε, καὶ
πολλῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν Ῥώμην ἐστέρησε. τὸ δὲ ξί-
φος δι' οὗ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπεσφάγη, ἀνάθημα ἐποιή-
σατο. ἐκ τῶν φόνων εἰς παιδιὰς μετιών, καὶ ἐν ταύταις
ἐφόνα. καὶ εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλοδωρότατος
ἦν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀνθρώπους περιδύειν, ἀποσυλᾶν,
ἐκτρύχειν ἐτίθετο σπούδασμα, καὶ οὐχ ἥκιστα τοὺς
συγκλητικούς. οὕτω δὲ παρὰ πάντα τὸν τῆς ἀρχῆς αὐ-
τοῦ χρόνον ἡ ὑπήκοος αὐτῷ γῆ ἐπορθεῖτο, ὥστε ποτὲ
τῆς Ἰουλίας εἰπούσης, ὅτι οὐκέτ' ἡμῖν οὔτε δίκαιος οὔτ'
ἄδικος πόρος ὑπολέλειπται, ἀπεκρίνατο, τὸ ξίφος
ἀρκοῦν, θάρσει μῆτερ, ἕως γὰρ ἂν τοῦτ' ἔχωμεν, οὐδὲν ἡ-
μᾶς ἐπιλείψει. ἦν δ' ἐπὶ πᾶσι καὶ ἄπιστος. καλέσας γὰρ
τὸν τῶν Ὀσροηνῶν βασιλέα Αὔγαρον ὡς παρ' αὐτὸν ὡς
φίλον, ἔδησεν ἐλθόντα, καὶ οὕτω τὴν Ὀσροηνὴν ἐχει-
ρώσατο· καὶ τὸν τῶν Ἀρμενίων βασιλέα πρὸς τοὺς ἰδίους
παῖδας διαφερόμενον, γράμμασι φιλικοῖς ὡς εἰρηνεύ-
σων αὐτοὺς μετεπέμψατο, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ Αὐγάρῳ καὶ
εἰς ἐκείνους ἐποίησεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐκράτη-
σεν· εἰς ὅπλα δ' ἐχώρησαν, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἐκείνῳ ἐπί-
στευεν. ἐν μέντοι ταῖς ἀνάγκαις καὶ ταῖς κατεπειγού-
σαις στρατείαις λιτὸς ἦν καὶ ἀπέριττος, καὶ συνεβάδι-
ζε τοῖς στρατιώταις καὶ συνέτρεχε, μὴ λουόμενος, μὴ
μεταμφιεννύμενος, ἀλλὰ παντὸς ἔργου συνεργαζό-
μενος, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις σιτούμενος, καὶ τοὺς προέ-
χοντας δὲ τῶν πολεμίων εἰς μονομαχίαν προεκαλεῖ-
το φιλεῖ. τὰ μέντοι στρατηγικὰ οὐκ εὖ ἐκείνῳ μετεχει-
ρίζετο· πάντα δὲ ἦν αὐτῷ κίβδηλα, καὶ αὐτὸ τὸ νόμισ-
μα. ἐνόσει δὲ καὶ ἐμφανέσι καὶ ἀρρήτοις ἀρρωστήμασι,
καὶ πολλάκις καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὸν ἀδελφὸν ξι-
φήρεις ἐδόκει ἐλαύνειν αὐτόν. διὸ λέγεταί ποτε καὶ τὰς ψυχὰς
ἐπῳδαῖς ἀναγαγεῖν τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ Κομόδου καὶ ἄλ-
λων, μόνον δὲ τὸν Κόμοδον αὐτῷ φάναι, στεῖχε δίκης ἆσσον.
καὶ ἐπὶ τελευτῇ, ἐν ἀφανέσι τόποις [illegible] δυσίατον νό-
σον. εἶχε δὲ καὶ μηνυτὰς καὶ διοπτεύοντας, καὶ πάντα
αὐτῷ

ἴσως αἰδοῖα γέγονεν τῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ ὁ ἀντωνῖνος.

ἴσως καὶ ἄπιστος ἦν.

αὐτῷ καὶ τὰ βραχύτατα εἰσηγγέλλετο. καὶ ἐπήγγελλε μὲν, ὡς πρωϊαίτερον δικάσων, ἢ ἄλλο τι δημόσιον πράξων. παρεῖχε δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν μεσημβρίαν, ἢ καὶ ἐς ἑσπέραν αὐτὴν, μηδ᾽ ἐς τὰ πρόθυρα ἐσδεχόμενος τοὺς συνειλεγμένους τῆς γερουσίας, ἀλλὰ καὶ ἐμιαιφόνει καὶ παρηνόμει, καὶ τὰ χρήματα κατηνάλισκεν, οὐδ᾽ ἐπείθετο τῇ μητρὶ, καὶ περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων παραινούσῃ πολλὰ καὶ χρηστά. ἔχαιρε δὲ καὶ μάγοις καὶ γόησι. κατὰ πάρθων δὲ στρατεύσας, καὶ ἐν ἀντιοχείᾳ γενόμενος καὶ τρυφῶν, καὶ ἀγῶνας μονομαχίας συνιστὰς, ὡς ἐν μεγάλοις πόνοις ἐγκινδυνεύων καὶ καρτερῶν ἀπωδύρετο, καὶ τῇ γερουσίᾳ ὡς ἐν ῥᾳστώνῃ ζώσῃ ὠνείδιζε, καὶ τέλος ἔγραψεν αὐτῇ, ὡς οἶδα ὅτι οὐκ ἀρέσκει ὑμῖν τὰ ἐμὰ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ὅπλα καὶ στρατιώτας ἔχω, ἵνα μὴ τῶν λογοποιουμένων ἐπιστρέφωμαι. αὖθις δὲ εἰς τοὺς πάρθους στρατεύσας, ὅτι ὁ ἀρτάβανος τὴν θυγατέρα ἑαυτοῦ αὐτῷ μνηστευσάμενον, οὐ παρέσχε ταύτην αὐτῷ (ἠπίστατο γὰρ ὅτι πρόφασιν τὸν γάμον τοῦ τὴν πάρθων σφετερίζεσθαι βασιλείαν πεποίηται) πολλὰ μὲν τῆς χώρας αὐτῶν ἐκάκωσε, καὶ τὰ ἄρβηλα παρεστήσατο, καὶ τὰ μνήματα τῶν βασιλέων τῶν πάρθων ἀνασκάψας, διέρριψε τὰ ὀστᾶ. πόλεμος δὲ αὐτῷ πρὸς τὸ ἔθνος οὐ συγκεκρότητο. τά τε ἄλλα τινὰ τῶν παρανόμων ἐν ταῖς στρατείαις, καί τινα ἰδίαν ἔνδυσιν βαρβαρικῶς πως συγκόπτων ἐς μανδύα τρόπον προσεξεῦρε, καὶ συνεχῶς αὐτὴν ἐνεδύετο, ὅθεν καὶ καράκαλλος ἐπεκλήθη. καὶ τοὺς στρατιώτας δὲ οὕτως ἐστολίσθαι ἐκέλευεν. ἀνῃρέθη μέντοι ὑπὸ στρατιωτῶν. ὁ γὰρ μακρῖνος ὁ ἔπαρχος ἐκ μάντεώς τινος προειρημένον ἔχων αὐτῷ ὡς αὐταρχήσει, καὶ φοβηθεὶς μὴ διὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀντωνίνου διαφθαρῇ, οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλὰ δύο τινὰς χιλιαρχοῦντας ἐν τῷ δορυφορικῷ παρασκευάσας, ἐπεβούλευσεν αὐτῷ. καὶ δὴ ἐξ ἐδέσσης εἰς κάρρας ἀπιόντι, καὶ ἀποβάντι τοῦ ἵππου διὰ ἀπόπατον, προσῆλθέ τις στρατιώτης τῶν χιλιάρχων ὑποπεμψάντων αὐτὸν, ὡς εἰπεῖν τι δεόμενος, καὶ προσελθὼν ἀπέσφαξεν αὐτὸν ξιφιδίῳ μικρῷ. καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐβίω, καὶ οὕτως ἀπώλετο, ζήσας ἔτη ἐννέα καὶ εἴκοσιν, αὐταρχήσας δὲ ἐκ τούτων ἐνιαυτοὺς ἕξ, σὺν δύο μησὶ καὶ ἡμέραις τισί. λέγεται δὲ ἐν ἀντιοχείᾳ τὸ τελευταῖον ὄντι αὐτῷ δόξαι κατ᾽ ὄναρ, τὸν πατέρα ξιφήρη παρεστῶτα, λέγοντα, ὡς σὺ τὸν ἀδελφὸν ἔκτεινας, καὶ ἐγὼ σὲ κτενῶ. καὶ μάντεις δὲ εἶπον αὐτῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλάσσεσθαι, καὶ ἄλλα δέ φασι τὸν ὄλεθρον αὐτῷ συμβῆναι τεκμήρια.

ὅθεν ἐπεκλήθη καράκαλλος.

ἀναίρεσις ἀντωνίνου.

Μοναρχία Μακρίνου.

Τοῦ δ᾽ ἀντωνίνου διαφθαρέντος, ὃν καὶ καράκαλλον ἐκάλουν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ μέντοι καὶ τάραντα ἐκ μονομάχου τινὸς αἰσχίστου καὶ μιαιφονωτάτου, ὁ μακρῖνος μετὰ τετάρτην ἡμέραν τὴν ἡγεμονίαν εἴληφε παρὰ τῶν στρατιωτῶν, τὸ μὲν γένος μαῦρος τυγχάνων ἐκ σικελίας καὶ γονέων ἀσημοτάτων, ὅθεν κατὰ τὸ τῶν μαύρων ἔθος τῶν ὤτων τὸ ἕτερον διετέτρητο. ἐπιεικὴς δὲ ἦν, καὶ τῶν νόμων φύλαξ πιστότατος. ὃς καὶ ἔπαρχος γεγονὼς, ἄριστα τὰ τῆς ἀρχῆς διῳκήσατο. αὐταρχήσας δὲ, οὐ πάντα καλῶς ἔπραξεν. ἀναξίοις γὰρ ἐδίδου τὰς ἀρχὰς, ὃ τὸ μέγιστον ἐστὶ μέρος τῆς βασιλικῆς διοικήσεως, καὶ τρυφερωτέρᾳ ἐχρῆτο τῇ βιοτῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ σοβαρότητι. ἰουλία δὲ ἡ μήτηρ τοῦ ἀντωνίνου ἐν ἀντιοχείᾳ διάγουσα, καὶ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ μαθοῦσα, ἑαυτὴν διαχρήσασθαι ὥρμησεν, οὐ διὰ τὸν υἱὸν, ἀλλὰ δεδοικυῖα ποτὲ ἑαυτὴν μὴ ἰδιωτεύσῃ.

περὶ ἰουλίας τῆς μητρὸς ἀντωνίνου, ἣ ἑαυτὴν ἀνεῖλεν.

ἐπεὶ

ad eum referebantur. Iudicia & alias publicas actiones manè denunciabat: ſed ultra meridiē, aut in ipſam ueſperam differebat, ſenatorū cœtu nec in ueſtibulum admiſſo. ſpretisq́ multis ſalubribus matris ſuæ monitis, cædibus, iniurijs, pecuniæ profuſionibus ſe oblectauit. Fuit & magorum & præſtigiatorum amator. Bello Parthis illato, cum Antiochiæ luxui & ludis gladiatorijs uacaret: non ſecus querebatur, ac ſi magnis in laboribus & periculis uerſaretur, & Senatui ignauiam opprobrabat. Deniq; ad eum ſcripſit, Scire ſe acta ſua illi non placere: ſed hac de cauſa milites & arma habere, ne curaret nugatores. Denuó expeditione contra Parthos ſuſcepta, q; Artabanus filiam ei deſpōſam non dediſſet (norat enim eum per ſpeciem nuptiarum de uendicando ſibi regno cogitare) agros paſsim uaſtauit, Arbela ſubegit, reuulſisq́ Parthorum regum ſepulchris, oſſa diſiecit: cum ipſa autem gente acie non depugnauit. In re militari multa contra morem maiorum egit, & peculiarem quandam ueſtem barbarico more in penulæ modum inciſam & confectam, crebrò induit, eademq́ue milites uti iuſsit. unde Caracalla cognominatus eſt. Tamen à militib. eſt occiſus. Nam Macrinus prætorio præfectus, cui uates quidam imperium prædixerat, ueritus ne ea de cauſa ab Antonino tolleretur, nihil cunctatus, per duos tribunos militum inſidias ei ſtruxit. Nam cum Edeſſa Carras proficiſcens, exonerandi uentris cauſa equo deſcendiſſet: miles quidam à tribunis ſubmiſſus, tanquā dicturus aliquid, eum pugione percuſsit. Sic ille uixit & perijt, anno ætatis XXIX, Imperij VI, cum duobus menſibus & diebus aliquot. Fertur, cum poſtremò Antiochiæ eſſet, ſomniaſſe, patrem ſtricto enſe aſtantem ſibi dicere: Vt tu fratrem occidiſti, ſic ego te occidā. Eſt & à uatibus monitus, ut diem illum caueret. Memorantur alia quoq; ſigna, eius interitum præceſsiſſe.

Antonini graſſationes in Parthis.

Caracallæ cognomentum.

Antonini cædes.

Imperium Macrini.

ANtonino, qui & Caracalla, ut dictum eſt, & Taras de gladiatoris cuiuſdam turpiſsimi & crudeliſsimi nomine uocabatur, interempto: Macrinus quarto die poſt à militibus accepit imperium, natione Maurus Sicilienſis, parentibus ortus obſcuriſsimis: unde Maurorum more alteram aurem perforatam habuit, ſed uir moderatus, & legum cuſtos fideliſſimus. qui præfectus prætorio, magiſtratum eum optimè adminiſtrarat, ſed imperium non per omnia rectè geſsit. Nam magiſtratus indignis largiebatur, quæ maxima pars eſt imperatorij muneris: & ratione uictus delicatiore utebatur, & faſtum quendam præ ſe ferebat. Iulia uerò Antonini mater, Antiochiæ degens, cæde Antonini cognita, ſibi ipſi manus afferre ſtatuit, nō propter filiū, ſed priuatæ uitæ metu.

Macrini natales, uirtutes & uitia.

Iuliæ Antonini matris interitus.

Sed cum res eius non immutarentur, miniſterijs & ſatellitibus retentis, in uita manere maluit. Poſt cum Macrinus audiuiſſet, eam ſibi maledicere, & imperiũ affectare: relicta Antiochia, quo uellet abire iuſſa, tum demum ſibi necem cõſciuit.

Macrinus pacem ab Artabano mercatur.

Macrinus uerò ab Artabano magnis copijs Romanos inuadẽte, circa Niſibim bis acie uictus, pacem magna pecunia redimere coactus eſt. Parthico bello ſedato, ciuile bellum inter Romanos exarſit.

Eutychianus Auitum Pſeudantoninum imperatorem creat.

Nam Eutychianus quidam Cæſarianus, militum odijs in Macrinum perſpectis, quòd ad largiendum Antonino reſtrictior eſſet, uatumq; prædictionib. incitatus, contra Macrinum inſurrexit. Cum autẽ Mæſa Iuliæ imperatricis ſoror, duas haberet filias, Soæmidem & Mammæam, totidemq; nepotes ex eis: horum alterum Eutychianus adulterinum eſſe Caracallæ filium mentitus, noctu in caſtra perduxit, ac milites iam ante ſeditionis occaſionem captantes, ad ſtudiũ nouarũ rerum impulit: qui eũ, nomine Antonini facto, ſtatim imperatorẽ conſalutarũt, quãuis puerum: eoq; aſſumpto, contra Macrinũ Antiochiæ agentem

Macrini cædes.

ſunt, pfecti, ab eoq; in loco quodã ꝓcul ab Antiochia diſsito uicti ſunt. Sed Macrinus cum eos reparare aciẽ uideret, in fugã uerſus, Antiochiam pro uictore ſe contulit: ne urbe excluderetur, filio ad Artabanum miſſo. Eius autem clade nunciata, cum multæ cædes fierent, raſo capite & barba, pullam ueſtem indutus, ne agnoſceretur, noctu aufugit: nec multo pòſt Aegas Ciliciæ, atq; inde per Cappadociam, Galatiam & Bithyniam, uſq; ad Eribolum nauale è regione Nicomediæ ſitum profectus, Chalcedonem traiecit: ac per miniſtros petita à procuratore quodam pecunia, agnitus, ab ijs qui cum Pſeudantonino faciebant, comprehenſus, & ad Cappadociam uſq; reductus eſt: ubi captiuitate filij cognita, è uehiculo ſe deiecit, confractoq; humero, non multo pòſt occiſus eſt, anno ætatis quarto & quinquageſimo, imperij primo, cum duob. menſibus, triduo dempto, à puerulo euerſus. id quod his ei uerſibus prædictum fuerat:

Sors Homerica.

Heu tua uis reſoluta ſenex cadit, ægra ſenectus
Te domat, & iuuenis carpit tua robora miles.

Imperium Auiti Pſeudantonini.

AVitus uerò Pſeudantoninus, ſiue Aſſyrius & Sardanapalus, ubi Romã uenit, unam rem fecit bono imperatore dignã. Nam cum multis contumelijs priuatim & publicè à Romanis affectus eſſet, ob Macrini literas contra ſe ſcriptas: de nemine pœnas ſumpſit, cæterà flagitioſiſsimus, iniuſtiſsimus, & ſæuiſsimus carnifex. Eutychianus uerò prætorianis militibus præfectus, bis ac tertium conſulatum geſsit. alij uerò illuſtres uiri, quà cauſis confictis, quà ſine cauſis occidebantur, quòd eius facinora non probarent. Neq; enim ad ſenatum id ſcribere eum puduit. Agebat autem &

ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἠλλοίωτο τῶν περὶ αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν θεραπείαν καὶ τοὺς δορυφόρους εἶχεν, ἐφιλοψύχησεν. ἐπεὶ δὲ τὸν Μακρῖνον λοιδορεῖσθαι παρ' ἐκείνης ἀκούσαντες, καὶ τῆς αὐταρχίας ἀντιποιουμένην, ἐκελεύσθη ἐκλελοιπυῖαν τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὅποι βούλοιτο ἀπελθεῖν. ἡ δὲ τότε διέφθειρεν ἑαυτήν. τοῦ δ' Ἀρταβάνου δυνάμεσι μεγάλαις φερομένου κατὰ Ῥωμαίων, συμβαλὼν αὐτῷ περὶ τὴν Νίσιβιν ὁ Μακρῖνος δὶς ἡττήθη, καὶ ἠναγκάσθη πολλῶν χρημάτων τὴν εἰρήνην ἐκπρίασθαι. ὁ μὲν οὖν πρὸς Ἀρτάβανον κατέλυσε πόλεμος, ἀνερράγη δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἐμφύλιος ἕτερος.

ἐπιβουλὴ κατὰ Μακρίνου.

Εὐτυχιανὸς γάρ τις τῶν Καισαρείων, τὴν τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸν Μακρῖνον ἀπέχθειαν συνιδὼν, ὅτι μὴ ἄπλετα ὡς ὁ Ἀντωνῖνος αὐτοῖς ἐχαρίζετο, καὶ ὑπὸ μαντειῶν ἀναπεισθεὶς, ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Μακρίνου ἐνεχείρησε. Μαίσης οὖν τῆς ὁμαίμονος τῆς Ἰουλίας τῆς βασιλίδος θυγατέρας ἐχούσης δύο, Σοαιμίδα καὶ Μαμμαίαν, καὶ δύο ἐγγόνους ἄρρενας ἐξ αὐτῶν, τὸν ἕτερον τούτων λαβὼν ὁ Εὐτυχιανὸς, καὶ υἱὸν εἶναι μοιχίδιον τοῦ Καρακάλλου πλασάμενος, εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπὸ νύκτα εἰσήγαγε, καὶ τοὺς στρατιώτας λαβὴν ζητοῦντας ἐπαναστάσεως νεωτερίσαι ἀνέπεισεν. οἳ καὶ Ἀντωνῖνον αὐτὸν ὀνομάσαντες, αὐτοκράτορα αὐτίκα ἀνεῖπον, καίτοι παιδίον τυγχάνοντα· καὶ τοῦτον παραλαβόντες ἐπὶ τὸν Μακρῖνον ἤλασαν ἐν Ἀντιοχείᾳ τυγχάνοντα· καὶ συμβαλόντος αὐτοῖς ἔν τινι χωρίῳ πολὺ τῆς Ἀντιοχείας διέχοντι, ἡττήθησαν μὲν.

ἀναίρεσις Μακρίνου.

εἶτ' αὖθις ἀνασωσαμένους αὐτοὺς ὁ Μακρῖνος ἰδὼν, εἰς φυγὴν ἐτράπετο, καὶ ἀπῄει εἰς Ἀντιόχειαν ὡς δῆθεν νενικηκὼς, ἵνα μὴ ἀποκλεισθείη τῆς πόλεως. τὸν δ' υἱὸν πρὸς τὸν Ἀρτάβανον ἔπεμψεν. ἀγγελθείσης δὲ τῆς ἥττης αὐτοῦ, καὶ φόνων γινομένων πολλῶν, ἀπέδρα νυκτὸς, τὴν κεφαλὴν ξυράμενος καὶ τὸ γένειον, καὶ φαιὰν ἐσθῆτα λαβὼν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγινώσκοιτο· καὶ μετ' ὀλίγον εἰς Αἰγὰς τῆς Κιλικίας παραγενόμενος, καὶ διὰ Καππαδοκίας Γαλατίας τε καὶ Βιθυνίας ἐλθὼν μέχρις Ἐριβώλου τοῦ ἐπινείου, κατ' ἀντικρὺ κειμένου Νικομηδείας, διέπλευσεν εἰς Χαλκηδόνα. καὶ πρός τινα στείλας τῶν ἐπιτρόπων, ἀργύριον ᾔτησεν. ὅθεν γνωσθεὶς συνελήφθη παρὰ τῶν τὰ τοῦ Ψευδαντωνίνου φρονούντων, καὶ ἤχθη μέχρι Καππαδοκίας. ἐνταῦθα μαθὼν ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἑάλω, ἐκ τοῦ ὀχήματος ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ τὸν ὦμον συνέτριψε. μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἀπεσφάγη, ζήσας μὲν ἔτη τέσσαρα καὶ πεντήκοντα, αὐταρχήσας δὲ Ῥωμαίων ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ μῆνας δύο, τριῶν δεούσας ἡμερῶν, καὶ καταλυθεὶς ὑπὸ παιδαρίου. λέγεται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ἐν τῷ χρησμῷ ῥηθῆναι αὐτῷ·

ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Αὐταρχία Ἀβίτου τοῦ καὶ Ψευδαντωνίνου.

Ἄβιτος δὲ ὁ Ψευδαντωνῖνος, ἢ Ἀσσύριός τε καὶ Σαρδανάπαλος, ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν, ἕν τι χρηστοῦ αὐτοκράτορος ἔργον ἐποίησε. πολλὰ γὰρ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ὑβρισθεὶς παρὰ τῶν Ῥωμαίων, τοῦ Μακρίνου περὶ αὐτοῦ αὐτοῖς ἐπιστείλαντος, οὐδένα ἐκόλασεν. ἐς τἆλλα δὲ καὶ αἴσχιστος καὶ παρανομώτατος καὶ μιαιφονώτατος ἦν. ὁ μὲν οὖν Εὐτυχιανὸς τῶν δορυφόρων ἐπῆρξε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὑπάτευσε καὶ δὶς καὶ τρίς. οἱ δὲ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἢ προφάσεων πλαττομένων, ἢ καὶ δίχα προφάσεως ἐφονεύοντο, ὅτι τοῖς πραττομένοις παρ' αὐτοῦ οὐκ ἠρέσκοντο. οὐδὲ γὰρ ᾐσχύνθη τοῦτο τῇ βουλῇ γράψαι. ἐκεῖνος δὲ [illegible]

ζετο

ἔτι δὲ μᾶλλον ἠσελγαίνετο, ἀλλὰ καὶ ἀπέκτεινε καὶ περὶ τῶν θεῶν ἐξήμαρτεν.

ζετό τε καὶ ἠσελγαίνετο, καὶ ἔδρα καὶ ἔπασχεν ἑκάτερα ἀσελγέστατα. καὶ οὐ τοὺς ἄλλους ἔκτεινε μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πάνυ φιλτάτων τινὰς, οἳ σωφρόνως αὐτὸν ἠξίουν βιοῦν. καὶ θεὸν δέ τινα ξενικὸν ἐς τὴν Ῥώμην εἰσήγαγεν Ἐλεγάβαλον καλούμενον, καὶ τοῦ Διὸς αὐτὸν προετίμησεν, ὅθεν κἀκεῖνος ἐπωνομάσθη Ἐλεγάβαλος. περιετμήθη τε τὸ αἰδοῖον, καὶ κρεῶν χοιρείων ἀπείχετο, καὶ ἐσθῆτα βαρβαρικὴν δημοσίᾳ ἠμπίσχετο, ᾗ οἱ τῶν Σύρων κέχρηνται ἱερεῖς, ὅθεν καὶ ἐπεκλήθη Ἀσσύριος. ἔγημε δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ ἱερωμένην τῇ Ἑστίᾳ παρθένον, ἀσεβέστατα περὶ τὰ πάτρια ἀνοσιώσατο. καὶ ἔλεγε διὰ τοῦτο γῆμαι τὴν τῆς Ἑστίας ἱέρειαν, ἵν' ἐξ ἐκείνου ἀρχιερέως ὄντος τοῦ Ἐλεγαβάλου καὶ τῆς ἱερέας γένωνται παῖδες θεοπρεπεῖς. καὶ οὐ μόνον βαρβαρικὰς ᾠδὰς ἅμα τῇ μητρὶ καὶ τῇ τήθῃ ἐπὶ ξένῳ θεῷ αὐτοῦ ᾖδε, καὶ ἀπορρήτους προσῆγε θυσίας, παῖδας σφαγιάζων, καὶ γοητεύμασι χρώμενος, καὶ περιάπτοις μυρίοις ἑκάστοτε, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα τῷ θεῷ αὐτοῦ ἐκείνῳ ἐμνήστευσεν, ὡς καὶ παίδων δεομένῳ, καὶ τὴν γυναῖκα ἐς τὸ παλάτιον καθιδρύσατο, καὶ ἕδνα αὐτῇ ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐπράξατο, αὐτὸς δὲ ἀσελγέστατα διεβίω. ἀλλ' ἕκαστον τῶν ἐκείνου καταλέγειν, καὶ τοῖς λέγουσι καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἀηδέστατον· ἐρῶ δ' ὀλίγα τινά. ἐς καπηλεῖα νυκτὸς εἰσῄει, κόμας περιθέτους περικείμενος τῇ κεφαλῇ, καὶ ταῖς καπηλίσι συνεξετάζετό τε καὶ συνειργάζετο. καὶ εἰς τὰ περιβόητα τῶν πορνείων ἐφοίτα, καὶ τὰς ἑταίρας ἐξελαύνων ἐπόρνευε. καὶ ἐν τῷ παλατίῳ οἴκημά τι ἀποτάξας, γυμνός τε ἐπὶ τὰς θύρας τούτου ἑστὼς ὡς αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον διασείων, γυναικώδει καὶ ἁβρᾷ καὶ κεκλασμένῃ φωνῇ τοὺς παριόντας προσηταιρίζετο, χρήματά τε συνέλεγε παρ' αὐτῶν. καὶ πρὸς τοὺς συνασχημονοῦντας αὐτῷ διεφέρετο, πλείους αὐτῶν ἐραστὰς ἔχειν αὐχῶν, καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἀργυρίζεσθαι. καὶ οὐχ οὕτω μόνον ἠσέλγαινεν, ἁρματηλάτει τε καὶ ὠρχεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἄνδρα γῆμαι ἤθελεν ὥστε τὴν γαμετὴν δὴ εἶναι νόμιμον, καὶ Καίσαρα αὐτὸν ἐβούλετο προχειρίζεσθαι, καὶ δέσποινα καὶ βασιλὶς ὀνομάζετο, καὶ ἐφόρει κεκρύφαλον, καὶ ἠρίθευε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπεγράφετο. ἅπαξ τε τὸ γένειον ἀποκείρας, μετὰ ταῦτα ἐψιλίζετο, ἵνα δοκοίη γυνή. ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς Καρικὸν ἦν ἀνδράποδον, ἐκαλεῖτο δ' Ἱεροκλῆς. ἤθελε δὲ δοκεῖν καὶ μοιχεύεσθαι, ἵνα τὰς ἀσελγεστάτας μιμῆται τῶν γυναικῶν. καὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἑκουσίως ἡλίσκετο, καὶ ἐλοιδορεῖτο πρὸς τοῦ ἀνδρὸς, ἐπλήττετό τε ὑπώπια. καὶ οὗτος δὲ Αὐρήλιος καλὸς μὲν καὶ πᾶν τὸ σῶμα, τὰ δ' αἰδοῖα φέρων ὑπερμεγέθη ἐμηνύθη αὐτῷ, καὶ αὐτίκα ὑπὸ πομπῇ μεγαλοπρεπεῖ προσήχθη, ᾧ προσειπόντι, χαῖρε κύριε αὐτοκράτορ, ἐκεῖνος θρύψας γυναικώδη τὸν αὐχένα περικλίνας, καὶ ἐπιμύσας βραχύ τι τὰ ὄμματα, μή με λέγε κύριον, ἔφη, ἐγὼ γὰρ κυρία εἰμί. ἐπεὶ δὲ συλλουσάμενος αὐτῷ, εὗρε τὴν φήμην οὐ ψευδομένην, ἔν τε τοῖς στέρνοις αὐτοῦ κατεκλίθη, καὶ ἐν τοῖς κόλποις ὡς ἐρωμένη ἐδείπνησε. δείσας οὖν ὁ Ἱεροκλῆς μὴ ὑπὸ τοῦ Αὐρηλίου παρευδοκιμηθῇ, γοητείαις ἢ καὶ φαρμάκοις τισὶν ἐξεθήλυνεν αὐτὸν καὶ ἐνάρκωσεν, ὡς δι' ὅλης πᾶσαν τὴν νύκτα μάτην πρὸς μίξιν ἀκινητεῖν. διὸ καὶ ἐκ τοῦ παλατίου ἐξηλάθη, καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης καὶ ἐκ τῆς Ἰταλίας αὐτῆς. ἐς τοσαύτην δὲ συνηλάθη ἀσέλγειαν, ὡς

οὐχ ὁ ξένος δὲ τοσοῦτον ἀπὸ πάντων ἀπελαύνοντα ὑπερβάλλοντα.

uirum & mulierem, & utrãq; & faciebat & patiebatur impudiciſsimè: nec alios duntaxat, ſed ex amiciſsimis nonnullos ad uitæ modeſtiam adhortãtes, occidebat. Peregrinum quendam deum Heligabalum, Romam introductum, Ioui opt. max. prætulit: unde ipſi quoque cognomentũ Heliogabali factum. Pudenda ſua circuncidit, ſuillis carnibus abſtinuit: ueſte barbarica in publicum prodijt, quali Syriaci ſacerdotes utuntur, unde Aſſyrius appellatus eſt. Præter cæteras uirginem ueſtalem uxorem duxit, patria religione per ſummam impudentiã uiolata: quam ideò ſe accepiſſe ferebat, ut ex ſacrificula & ſe ſacrificulo Heliogabali, pueri diuini gignerentur. Neq; uerò barbaricas duntaxat cantilenas, cum matre & auia peregrino Deo cantabat, & nefandas hoſtias immolabat, pueros ſacrificãdo & præſtigijs utendo, & ſexcenta amuleta ſubinde appendendo: ſed uxorem etiam Deo illi ſuo tanquam liberis egenti deſpondit, quam in palatio collocauit, dote à ſubditis exacta. Ipſius uerò tam corrupta fuit uita, ut ſingula neq; commemorari neq; audiri ſine moleſtia ſumma poſsint. Pauca tamen delibabimus. Noctu cauponas ingrediebatur, capite appoſititia coma redimito: & inter cauponias mulierculas, operas faciebat, famoſaq; proſtibula frequentabat: & meretriculis expulſis, pro meretrice quibuſuis ſui copiam faciebat. In palatio quoq; peculiare conclaue habuit, cuius pro foribus inſtar meretricularum nudus ſtans, & flammeum uibrãs, effœminata, molli, fractaq; uoce prætereuntes ad coitũ inuitabat, & pecuniam ab eis exigebat. Cum eiuſdem ueró quæſtus æmulis rixabatur, & ſe plures quàm illos amatores habere, maioremq; pecuniã colligere gloriabatur. Neq; his flagitijs cõtentus, aurigabat, ſaltabat, nubere etiam uolebat, ut unum legitimum maritum haberet, quem Cæſarem deſignaret: ac dominæ & imperatricis nomine gaudebat, calanticam geſtans, & lanam tractans, & genas pingens. Semel quoq; barbã abraſit, ut glabra & læui facie muliercula uideret, cuius muliercula maritus erat Caricũ mancipium nomine Hierocles. Voluit & adulterij ſuſpectus eſſe, ut nequiſsimas fœminas imitaretur. & in ipſo ſtupro de induſtria deprehenſus, à marito obiurgabatur & uapulabat, ut liuore oculi ſuffunderentur. Aurelium quendã, cùm toto corpore elegantem, tum pudendis ingentibus præditũ, comitatu magnifico ſtatim adducendũ ad ſe curauit. qui cum ei dixiſſet, Salue domine imperator: ille muliebri mollicie collo inclinato, & oculis nonnihil conniuentibus: Ne me dominum, inquit, dixeris, domina enim ſum. Cum autem unà cum eo lotus famam non mentiri comperiſſet, in pectore eius recubuit, & in ſinu eius cœnauit, inſtar amicæ. Veritus igitur Hierocles, ne præ Aurelio negligeretur, eum præſtigijs aut ueneficijs quibuſdam effœminauit & ſtupefecit, ut per totam noctem ignauus ad coitum iaceret. qua de cauſa & Palatio & Roma & tota Italia pulſus eſt. Tandem eò laſciuiæ uenit, ut ingentibus præmijs propoſitis,

Heliogabalus.

Impudicitia et meretricia Heliogabali.

Aurelius homo mutonatus, deliciæ Heliogabali.

à medicis poſtularet, ut per inciſiones uuluam ſibi faceret. His de cauſis omnibus inuiſus fuit, ut Sardanapalus, flagitia & molliciem eius nõ ferentibus. Poſtea Baſsianum Mammeæ materteræ filium in curiam adductum adoprauit, & Alexandrũ appellari iuſsit: nec multo pòſt, omnes ſuſpectos habere cœpit: cumq; illi pleroſq; bene cupere didiciſſet, facti pœnitens, de eo perimendo cogitauit. Sed cum is à militibus diligenter cuſtodiretur, eaq; de cauſa magnus tumultus ſatellitum ortus eſſet: eius ſedãdi cauſa cum Alexandro caſtra ingreſſus, animaduerſis inſidijs, quæ à militib. ſibi parabantur, effugere ſtuduit. ſed deprehenſus, in amplexu matris unà cum ipſa iugulatus eſt, amborumq; corpora nuda per mediam urbem tracta ſunt. Deinde Sardanapali cadauer in Tiberim abiectum, cognomentum ei præter reliqua Tiberini fecit. Occiſus eſt cum eo Hierocles quoque, & alij multi. imperauit annos III, menſes IX, & dies IIII, ex quo Macrino acie uicto rerum potitus fuit. Eo imperante, Zephyrinus Eccleſiæ Romanæ epiſcopus decimooctauo ſuæ gubernationis anno uitam cum morte commutauit. poſt quem cœtui fideliũ præfuit Calliſtus, per quinquennium. Ei ſucceſsit Vrbanus.

Baßiani Mãmeæ filij adoptio.

Epiſcopi Romani.

Imperium Alexandri Mammeæ filij.

PSeudantonino interfecto, Alexander Mammeæ filius, conſobrinus illius, imperium adeptus, ſtatim matrem Mammæam Auguſtam declarauit: quę rerum adminiſtratione ſuſcepta, uiros eruditos ad filium accerſiuit, per quos mores eius formarentur. & optimũ quenq; ex ſenatu acciuit, cum quibus omnium actionum conſilia cõmunicaret. Domitius Vlpianus prætorio præfectus, reipublicæ gerendæ cura ſuſcepta, multa Sardanapali acta reſcidit: qui Flauiano & Chreſto occiſis, ut eis ſuccederet, non multo pòſt & ipſe à militib. noctu occiſus eſt. Quo adhuc ſuperſtite, leui de cauſa inter milites & populum orta ſeditione, per triduum eſt dimicatum. Sed cum milites uicti, ignem ædibus inijcerent, populus uel ingratis cum eis in gratiam redijt. Sunt & alij motus ſedati. Cæterùm Alexandri mater auara mulier, undiq; pecuniam coegit. Vxorem filio deſpondit, quam nec Auguſtam appellari paſſa eſt: & aliquanto pòſt ab eo auulſam in Africã relegauit. quam etſi Alexãder diligebat, tamen matri, in cuius poteſtate erat, refragari non audebat. Interim Artaxerxes Perſa, homo obſcuro & inglorio genere ortus, Parthorũ regnũ ad Perſas translatũ ſibi uendicauit: à quo Choſroæ genus deduci ferũ. Nã poſt Alexãdri Macedonis obitũ, ſucceſſores illius Macedones lõgiſsimo tẽpore Perſis & Parthis imperarũt, ſed tandem inteſtinis bellis alij alios euerterũt.

Mammeæ prudentia.

Domitij Vlpiani cædes.

Alexandri expeditio cõtra Artaxerxẽ Perſarum regem.

ὡς καὶ τοὺς ἰατροὺς ἀξιοῦν αἰδῶ γυναικείαν δι' ἀνατομῆς αὐτῷ μηχανήσασθαι, μεγάλους ὑπὲρ τούτου μισθοὺς αὐτοῖς προϊσχόμενος. διὰ ταῦτα ἐμισεῖτο ὑπὸ πάντων ὁ σαρδανάπαλος, μὴ στεγόντων τὰς μαχλείας αὐτοῦ. εἶτα βασσιανὸν τὸν υἱὸν μαμαίας τῆς ἀδελφῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ συνέδριον ἀγαγὼν, παῖδα ἔθετο, καὶ ἀλέξανδρον αὐτὸν καλεῖσθαι ἐκέλευσε. μετ' οὐ πολὺ μέντοι πάντας ὑπώπτευεν, μανθάνων δὲ καὶ εὐνοεῖν ἐκείνῳ τοὺς πλείονας, μετέγνω, καὶ τέλος ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐπεχείρει. ὁ δὲ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπιμελῶς ἐφυλάσσετο, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τοῦτο δεινῶς ἐθορύβησαν. ἐκεῖνος δὲ σὺν τῷ ἀλεξάνδρῳ εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσελθὼν, ἐπειρᾶτο καταπαῦσαι τὸν θόρυβον. ὡς δ' ᾔσθετο παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπιβουλευόμενος, ὥρμησε μὲν ἐκδρᾶναι. φωραθεὶς δὲ ἀνῄρηται, καὶ ἡ μήτηρ περιπλακεῖσα αὐτῷ συναπώλετο, ὧν ἀμφοῖν γυμνωθέντα τὰ σώματα ἐσύρησαν διὰ μέσης τῆς πόλεως. εἶτα τὸ τοῦ σαρδαναπάλου εἰς τὸν τίβεριν ἐνεβλήθη, διὸ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τιβερῖνος ἐπωνομάσθη. συγκατεσφάγη δ' αὐτῷ καὶ ὁ ἱεροκλῆς, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ἄρξαντι ἔτη τρία καὶ μῆνας ἐννέα, ἡμέρας τε τέσσαρας, ἐξ ὅτου τὸν μακρῖνον νικήσας, ἐν τῇ μάχῃ τῆς αὐταρχίας τετύχηκε. τούτου βασιλεύοντος, ζεφυρῖνος ὁ ῥωμαίων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος μεταλλάττει τὸν βίον, ἰθύνας ταύτην ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα. μεθ' ὃν κάλλιστος προέστη τῶν ἐκεῖσε πιστῶν ἐπὶ πενταετίαν, καὶ τοῦτον οὐρβανὸς διαδέχεται.

ὅτι τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ βασσιανὸν υἱοποιήσατο, ἀλέξανδρον μετονομάσας αὐτόν.

ἀναίρεσις τοῦ ψευδαντωνίνου.

περὶ ῥωμαίων ἐπισκόπων.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ υἱοῦ τῆς μαμαίας.

Τοῦ δὲ ψευδαντωνίνου ἀναιρεθέντος, ἀλέξανδρος ὁ μαμαίας, ὁ ἐκείνου ἀνεψιὸς (οὕτω γὰρ οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐξαδέλφους ὠνόμαζον) τὴν αὐταρχίαν ἀπεκληρώσατο. ὃς αὐτίκα τὴν οἰκείαν μητέρα μαμαίαν αὔγουσταν ἀνεῖπεν, ἣ τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν μετακεχείριστο, καὶ παρὰ τὸν υἱὸν σοφοὺς ἄνδρας συνήγαγεν, ἵνα δι' ἐκείνων αὐτῷ τὰ ἤθη ῥυθμίζοιτο, καὶ ἐκ τῆς γερουσίας τοὺς ἀμείνονας συμβούλους προσείλετο, ἅπαν πρακτέον κοινούμενος αὐτοῖς. δομιτίῳ δὲ γε οὐλπιανῷ τῆς τῶν δορυφόρων ἀναθέμενος ἀρχῆς καὶ τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως, πολλὰ τῶν ὑπὸ σαρδαναπάλου πραχθέντων παρ' ἐκείνου ἐπηνωρθώθη. ὃς τὸν φλαβιανὸν καὶ τὸν χρῆστον ἀποκτείνας, ἵν' αὐτοὺς διαδέξηται, καὶ αὐτὸς οὐ πολλῷ ὕστερον ὑπὸ τῶν δορυφόρων νυκτὸς ἐπελθόντων αὐτῷ κατεσφάγη. ζῶντος δ' ἔτι τοῦ οὐλπιανοῦ, στάσις ἐκ λόγου βραχέος λαβοῦσα μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν δορυφόρων ἐγένετο, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀλλήλοις ἐμάχοντο. ἡττωμένων δὲ τῶν στρατιωτῶν, καὶ πῦρ ταῖς οἰκίαις ἐπιβαλλόντων, δείσας ὁ δῆμος περὶ τῆς πόλεως, κατηλλάγη ἄκων αὐτοῖς. καὶ ἄλλαι δ' ἐπαναστάσεις γενόμεναι κατεπαύθησαν. ἥττων δ' οὖσα χρημάτων ἡ ἀλεξάνδρου μήτηρ, ἐχρηματίζετο πανταχόθεν. ἠγάγετο δὲ καὶ τῷ υἱῷ γαμετὴν, ἣν οὐ συνεχώρησεν ἀναρρηθῆναι αὔγουσταν· ἀλλὰ καὶ μετά τινα χρόνον τοῦ υἱοῦ αὐτὴν ἀποσπάσασα, εἰς λιβύην ἀπήλασε, καίτοι στεργομένην παρ' ἐκείνου. ὁ δὲ αὐτὴν ἀντιπράττειν τῇ μητρὶ οὐκ ἠδύνατο, κατεχούσῃ αὐτόν. ἀρταξέρξης μέντοι ὁ πέρσης ἐξ ἀφανῶν καὶ ἀδόξων ὢν, τὴν τῶν πάρθων βασιλείαν εἰς πέρσας περιεποιήσατο, καὶ αὐτῶν ἐβασίλευσεν. ἀφ' οὗ λέγεται καὶ τὸ χοσρόου κατάγεσθαι γένος. μετὰ γὰρ τὴν ἀλεξάνδρου τοῦ μακεδόνος τελευτὴν, οἱ ἐκείνου διάδοχοι μακεδόνες ἐπὶ πλεῖστον μὲν περσῶν τε καὶ παρθυαίων ἦρχον, καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. κατ' ἀλλήλων δὲ γε χωρήσαντες, ἀλλήλους κατέλυσαν.

περὶ στάσεως μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν.

ὅτι καὶ τῶν περσῶν ἐβασίλευσαν οἱ μακεδόνες, καὶ τελευτήσαντος τοῦ ἀλεξάνδρου τοῦ μακεδόνος.

ἐκείνων

ἰνδέων δ' οὗτος ἀθροισάμενος, πρῶτος ἀρσακίδης ἀπὸ Παρθυαίους τῆς δὲ αὐτῶν ἐπικρατείας ἐπεχείρησε, καὶ τῆς Παρθυαίων ἐκράτησε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἐκγόνοις κατέλιπε τὴν ἀρχήν, ὧν τελευταῖος γέγονεν ὁ ἀρτάβανος. τὸν δὲ ὁ ῥηθεὶς ἀρταξέρξης μάχαις νικήσας τρισί, συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. εἶτα καὶ ἐπὶ τὴν ἀρμενίαν ἐλάσας, ἡττήθη, τῶν ἀρμενίων καὶ μήδων μετὰ τῶν παίδων τοῦ ἀρταβάνου προσβαλόντων αὐτῷ. ὁ δὲ αὖθις ἀνακτησάμενος ἑαυτόν, μετὰ δυνάμεως μείζονος τῇ μεσοποταμίᾳ καὶ τῇ συρίᾳ ἐφώρμησε, καὶ ἠπείλει ἀνακτήσασθαι πάντα ὡς πέρσαις ἐκ προγόνων προσήκοντα. ἄρτι καππαδοκίαν ὁ ἀρταξέρξης ὡς σὺν ὅπλοις κατέτρεχε, καὶ ἐπολιόρκει τὴν νίσιβιν. ὁ μέντοι ἀλέξανδρος ὕστερον πρέσβεις ἔπεμψε πρὸς αὐτόν, εἰρήνην αἰτῶν. ὁ δὲ βάρβαρος τὴν πρεσβείαν διεκρούσατο, ἄνδρας δὲ μεγίστους τετρακοσίους πολυτελέσιν ἀμφιέσας στολαῖς, καὶ ἵπποις τε ἐκπρεπέσιν ἐπιβιβάσας, καὶ ὅπλοις κοσμήσας λαμπροῖς, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἀλέξανδρον, οὕτω καταπλήξειν αὐτόν τε καὶ τοὺς ῥωμαίους οἰόμενος. οἱ δὲ ἀφικόμενοι καὶ εἰς ὄψιν ἐλθόντες τοῦ ἀλεξάνδρου, κελεύει ὁ μέγας βασιλεὺς ἀρταξέρξης, ἔφησαν, ἀφίστασθαι ῥωμαίους συρίας καὶ τῆς ἀντιπέρα εὐρώπης ἀσίας πάσης, καὶ παραχωρῆσαι πέρσαις ἄρχειν μέχρι θαλάσσης. τούτους οὖν συλλαβὼν ὁ ἀλέξανδρος, καὶ περιελὼν τὰ ὅπλα καὶ τὰς στολάς, ἀφελόμενός τε τοὺς ἵππους, εἰς κώμας πλείστας διέσπειρε, καὶ ἠνάγκαζε γεωργεῖν. κτεῖναι γὰρ αὐτοὺς οὐκ ἐνόμιζεν ὅσιον. αὐτὸς δὲ τὰ οἰκεῖα στρατεύματα εἰς τρεῖς διελὼν μοίρας, τριχῇ τοῖς πέρσαις προσέβαλε. καὶ πολὺς μὲν τῶν περσῶν συνέβη φθόρος· πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν ῥωμαίων ἐφθάρησαν, οὐχ οὕτως ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅσον ἐν τῷ ἐπανιέναι διὰ τῶν ἀρμενίων ὀρῶν. δυσχειμέρων γὰρ ὄντων τούτων, οἱ τὴν ὁδὸν ποιούμενοι πόδας, τινῶν δὲ καὶ χεῖρες ἐκ τοῦ ψύχους ἀκρωτηριασθεῖσαι μελανθεῖσαι καὶ νεκρωθεῖσαι. διὸ καὶ ἐν αἰτίᾳ ῥωμαίοις γέγονεν ὁ ἀλέξανδρος, ὅθεν δὴ ἀθυμίας ἢ καὶ ἐκ τῆς τῶν ἀέρων ἐναλλαγῆς σφοδρὰ ἐνόσησεν. ἀναρρωσθεὶς δέ, καὶ εἰς γερμανοὺς ἐμβαλών, δι' ἀκοντιστῶν καὶ τοξοτῶν ἐλύπει αὐτούς. εἶτα δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις περὶ συμβάσεων ἐπὶ χρήμασι. διὸ χαλεπήναντες οἱ στρατιῶται, πρὸς ἀποστασίαν ἀπεῖδον. καί τινα μαξιμῖνον θρᾷκα τὸ γένος, ἐκ παίδων δὲ ποιμαίνειν λαχόντα, καὶ μετὰ ταῦτα στρατιώτην γενόμενον, ἄκοντα δῆθεν λαβόντες, ὠνόμασαν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ τοὺς ἀναγορεύσαντας αὐτὸν παραλαβών, ἐπὶ τὴν σκηνὴν ὅπου διέτριβεν ὁ ἀλέξανδρος. ταῦτα δ' ἐκεῖνος πυθόμενος, τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας εἰς ἀντίληψιν αὐτοῦ προεκαλεῖτο. οἱ δὲ ἐπηγγέλλοντο, καὶ ἐπὶ σκηνῆς τοῦ μαξιμίνου, συνήγαγε τὸ στρατιωτικὸν ὁ ἀλέξανδρος, καὶ συμβαλεῖν τοῖς τοῦ μαξιμίνου ἐπέτρεπεν. οἱ δὲ τήν τε μητέρα αὐτοῦ ἐλοιδόρουν, καὶ ἐπὶ φιλοχρηματίᾳ διέσυρον, καὶ εἰς ἐκεῖνον δὲ ὕβριζον ὡς δειλὸν καὶ καταλιπόντες αὐτόν, ἀνεχώρησαν. ὁ δὲ ἔρημον βοηθείας ὁρῶν ἑαυτόν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν, καὶ τῇ μητρὶ περιπλακείς, ὠλοφύρετο. καὶ ὁ μαξιμῖνος ἑκατόνταρχον στείλας, καὶ αὐτὸν ἀνεῖλε, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς οἰκείους αὐτοῖς, καὶ τῆς βασιλείας γέγονεν ἐγκρατής. μαμαία δὲ ἡ ἀλεξάνδρου μητὴρ ἀρετὴν ἐπιτηδεύουσα, καὶ βίου σεμνοῦ, ἡ ἐν ἀντιοχείᾳ συνδιάγουσα τῷ υἱῷ, καὶ περὶ ὠριγένους πυθομένη, μετεπέμψατο ἐξ ἀλεξανδρείας αὐτόν· καὶ ὑπ' αὐτοῦ τὸν λόγον κατηχηθεῖσα τῆς πίστεως, θεοσεβεστάτη γέγονεν, ὡς εὐσέβιος ἱστορεῖ, καὶ ἄλλοι δέ τινες τῶν συγγραφέων. καὶ συνέβη τὸν κατὰ χριστιανῶν ἠρεμῆσαι διωγμὸν τότε, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἀξιοῦσθαι μάλιστα τοὺς σεβομένους

ἄλλοι δὲ φασὶ [illegible]

ὅτι καὶ τοῖς γερμανοῖς ἐμαχέσατο.

αὐτόν δὲ [illegible] μαξιμίνου.

ἀναίρεσις ἀλεξάνδρου. [illegible]

περὶ [illegible]

est, ut perſecutio Chriſtianorum eo tempore non

Quorũ fractis uiribus primus Arſacides Parthus ab eis deficere, et Parthis dominari cœpit, regno in ſucceſſores prorogato: quorum poſtremus fuit Artabanus, quem hic Artaxerxes tribus prælijs uictum & comprehenſum interfecit. Deinde bello Armeniæ illato, ab Armenijs & Medis atq; Artabani filijs ſuperatus, & reparatis uiribus, Meſopotamiæ Syriæq; occupandæ cum maioribus copijs intentus, omnia ſe, ut quæ antiquitùs ad regnum Perſicum pertinerent, recuperaturum eſſe minabat. Sed Cappadocia incurſata cum Niſibim obſideret, Alexander per legatos pacẽ ab eo petijt. Barbarus uerò legatione repudiata, CCCC proceriſsimos uiros precioſis ueſtibus amictos, & ſplendidis armis exornatos, in equis eximijs ad Alexandrum miſit, ea ratione ſe Alexandro & Romanis terrorẽ incuſſurum putans. Qui cum in Imperatoris conſpectum ueniſſent, dixerunt: « Iubet Magnus rex Artaxerxes Romanos cedere Syria, & uniuerſa Aſia, quæ Europam ſpectat, & Perſis imperium uſq; ad mare concedere. » Hos Alexander comprehenſos, & ueſtibus atq; armis exutos, ademptisq; equis, in pluri mos pagos diſtributos, agros colere iuſſit. nam eos occidere nefas eſſe putabat: ac ſuis legionibus in tres partes diſtributis, trifariam Perſas eſt adortus, quorum multi ſunt occiſi. Perierũt Romani quoq; plurimi, non tam ab hoſtibus, quàm in reditu per Armeniæ montes. qui cum gelu rigeant, euntium pedes, & quorundã manus ſunt mutilatæ, frigore aduſtę atq; emortuę. Qua de cauſa Romanis conquerentibus, Alexander ſiue ex mœrore ſiue ex aeris mutatione grauiter ægrotauit. Recuperata ualetudine contra Germanos eſt profectus, eosq; per ferentarios & ſagittarios uexauit. Deinde pecunia oblata, ad pacem inuitauit. Quamobrem milites ei irati, defecerunt: & Maximinum quendam natione Thracem, qui à puero armentarius fuerat, poſtea miles factus eſt, inuitum ſcilicet, ad imperium pertraxerunt. Qui ijs militib. aſſumptis, à quibus imperator appellatus fuerat, ſtatim ad Alexandri tentorium contendit. Quo is audito, milites quos ſecum habebat, ad ſui defenſionem hortatus eſt: qui cum operã ſuam pollicerentur, exercitum coegit, & cum Maximino decertare iuſsit. Cæterum illi matri eius maledicentes, & eius auaritiã criminantes, ipſi quoq; ut timido inſultãtes, eo relicto abierunt. Cum igit̃ ſe omni ope deſtitutũ cerneret, in tentoriũ regreſſus, & matrẽ amplexus, fortunã ſuã deplorauit. Maximinus uerò per centurionẽ & ipſo & matre & familiaribus eorum occiſis, rerum potitus eſt. Mammæa Alexandri mater uirtutis honeſtęq; uitę ſtudioſa, dum Antiochię cum filio degeret, Origene, fama hominis permota, Alexãdria accerſito, ab eoq; doctrina fidei erudita, Deũ ſanctiſſimè coluit, ut Euſebius et alij memorię prodiderunt. Quo factum modò conquieſceret, ſed & honos maximus

Alexandri Germanica expeditio, et interitus.

Mammæa ab Origene in Chriſtianiſmo inſtituta.

Chriſti

Hippolytus Hostienſis epiſcopus.

Chriſti cultoribus haberetur. Sub Vrbano Romano epiſcopo etiã Hippolytus, uir ſanctiſsimus & doctiſsimus, Romani portus epiſcopus floruit, qui in multa ſacræ ſcripturæ opera commentarios conſcripſit. Tum Antiochiæ præſuit, & cœtum eius loci fidelium rexit Aſclepiades, Hieroſolymis Sardianus.

Imperium Maximini Thracis.

Maximinus Chriſtianos perſequitur.

ALexandro, cum decenniũ Romanis imperaſſet, ad hũc modũ interfecto, Maximinus ſtatim ſuſcepto imperio perſecutionẽ contra Chriſtianos mouit, & Eccliſiarũ gubernatores, ut doctores Chriſtianorũ arcanorum ac præcones, tolli iuſsit: idq; indignatione cõtra Alexãdrũ, q Chriſtũ coluiſſet, feciſſe perhibeſ. Eius enim imperatoris inſano odio flagrabat, à quo dux delectus, & à Perſis turpiſsimè ſuperatus, irã illius expertus fuerat. Erat & altera perſecutionis cauſa, q in Alexãdri familia multi Chriſtũ Deũ agnoſcebãt. Quo tẽpore Ambroſius etiã, uir eruditionis amans, qui

Ambroſius Origenis patronus.

Origenem ad ſacrarũ literarũ enarrationẽ impulit, ſumptib. abundè ſuppeditatis, & VII expeditis notarijs adhibitis, qui per uices ſcriberẽt, ac librarijs nõ paucioribus. & uirginib. eleganter ſcribere edoctis, martyrij corona cum Protocteto presbytero redimitus eſſe perhibeſ. Maximinus rerũ potitus, Senatui ſtatim, ut à militibus Imperator appellatus eſſet, ſignificauit. Nec in Chriſtianos dũtaxat ſęuus atq; immanis extitit, ſed in ſubditos æquè oẽs. Nam & ſuperbus erat, & pecuniæ auidus, eaq; de cauſa iniuſtiſsimus & ſanguinarius, denique planè tyrannus, ad rapinas & cædes hominũ ſine ulla probabili cauſa ruens. ad quas adeò propẽſus fuit, ut nec uxoris ſuæ uitę parceret. Occultãdę porrò ignobilitatis ſuæ ſtudio patricijs deſpectis, hominũ obſcurorum familiaritate utebaſ. Quibus de cauſis omniũ odia ſuſcepit. Bello Germanis illato, prędas ex agris egit, Barbarorum nemine in conſpectũ ueniente. Deinde circa paludes & perpetuas ſyluas apparuerũt. Quò cũ Romani irruiſſent, magnã eorum multitudinẽ occiderũt. Ita uictor Maximinus, cum maxima captiuorum turba reuerſus eſt. Sed quia ſibi omnia ſubditorum bona uendicabat, nec ullam pecuniæ rapiendæ occaſionẽ negligebat, ac ne ſacris quidem ipſis abſtinebat, omnib. eos milites, à quibus imperator creatus eſſet, culpantibus: Africanæ legiones tum ea de cauſa, tum alia quadam re irritatæ defecerũt. Nam Africanarum prouinciarũ procuratores, bona locupletũ ſine ulla probabili ſpecie inuadebãt: nec ijs contẽti, ipſos quoq; poſſeſſores trucidabãt. Quarũ rerũ indignitate ad ſeditionẽ cõcitati milites, uirũ ſenatorij ordinis Gordianũ, hominẽ prouectæ ætatis uel inuitum rapiunt: impoſitoq; diademate, dataq; purpura, Imperatorẽ & Auguſtum ſalutant. Qui Carthaginẽ profectus, &

Bellũ Germanicum.

Gordianus.

Maxi-

τὸν χριστόν. τότε οὐρβανοῦ τοῦ ἐπισκοποῦντος τῆς ῥωμαίων πόλεως προεστῶτος, καὶ ἱππόλυτος ἤνθει, ἀνὴρ ἱερώτατος καὶ σοφώτατος, ἐπίσκοπος τοῦ κατὰ ῥώμην πόρτου γενόμενος, ὃς καὶ πολλὰ συγγράμματα συνεγράψατο, διάφορα τῆς θείας γραφῆς ἐξηγούμενος. ἀντιοχείας δὲ ἦν τηνικαῦτα προεστηκώς, καὶ τὴν ἐκεῖ τῶν πιστῶν ἐκκλησίαν ἰθύνων ἀσκληπιάδης, καὶ σαρδιανὸς ἱεροσολύμων.

Βασιλεία Μαξιμίνου.

αἰτία δι' ἣν ὁ μαξιμῖνος διωγμὸν κατὰ χριστιανῶν ἐκίνησεν.

Καὶ ὁ μὲν ἀλέξανδρος ἔτη ῥωμαίων ἡγεμονεύσας δέκα, ὃν εἴρηται τρόπον ἀνῄρητο. ὁ δὲ μαξιμῖνος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο, ὃς αὐτίκα καὶ διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐπήγειρε, καὶ τοὺς τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας ἀναιρεῖσθαι ἐκέλευσεν, ὡς διδασκάλους τῶν κατὰ χριστὸν μυστηρίων, καὶ κήρυκας. λέγεται δὲ κατὰ μῆνιν τὴν πρὸς ἀλέξανδρον κινῆσαι τὸν διωγμόν, ὡς ἐκείνου τιμῶντος τοὺς σεβομένους χριστόν. ἐμεμήνει γὰρ κατ' ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτι στρατηγὸς ὑπ' ἐκείνου προχειρισθείς, καὶ κατὰ περσῶν ἐκστρατεύσας, καὶ αἴσχιστα ἡττηθείς, ὀργῆς ἐπειράθη βασιλικῆς. ἦν δὲ τοῦ διωγμοῦ καὶ δεύτερον αἴτιον, ὅτι πολλοὶ κατὰ τὸν ἀλεξάνδρου οἶκον ἦσαν τὸν χριστὸν ἐπιγνόντες θεόν. ὅτι καὶ ἀμβρόσιος φιλόλογος ἀνὴρ (ὃς τὸν ὠριγένην ἠρέθισεν εἰς ἐξήγησιν τῆς θείας γραφῆς, καὶ δαψιλῆ αὐτῷ ἐχορήγει τὰ ἀναλώματα, καὶ ταχυγράφους ἐπέστησεν αὐτῷ πλείους ἑπτά, ἀμειβομένους τῇ γραφῇ χρωμένους κατὰ τοὺς τεταγμένους καιρούς, καὶ βιβλιογράφους οὐχ ἥττους, κόρας τε καλλιγραφεῖν ἠσκημένας) τῷ τοῦ μαρτυρίου λέγεται κοσμηθῆναι στεφάνῳ, ἅμα πρωτοκτήτῳ πρεσβυτέρῳ. αὐταρχήσας δ' οὗτος ὁ μαξιμῖνος, εὐθὺς ἐπέσταλκε τῇ συγκλήτῳ, τὴν ἐκ τῶν στρατευμάτων ἀνάρρησιν ταύτην δηλῶν ἑαυτοῦ. οὐ μόνοις δὲ χριστιανοῖς βαρὺς ὑπῆρχε καὶ ἀπηνής, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις. ὑβριστής τε γὰρ ἦν, καὶ φιλοχρήματος, κἀντεῦθεν καὶ ἀδικώτατος, καὶ φόνων ἐραστής, καὶ τύραννος ἀτεχνῶς, χωρήσας εἰς ἁρπαγὰς καὶ ἀναιρέσεις ἀνθρώπων ἐξ οὐδεμιᾶς εὐλόγου λαβῆς. προῆλθε δ' εἰς μιαιφονίας τοσοῦτον, ὡς μηδὲ τῆς ἰδίας φείσασθαι γυναικός· κἀκείνην γὰρ ἀνεῖλε. τὴν οἰκείαν δὲ οἷον ἐγκαλύπτων δυσγένειαν, τοὺς μὲν εὐπατρίδας ἠτίμα, προσῳκειοῦτο δὲ τοὺς ἐξ ἀφανῶν. διὰ ταῦτα δεινῶς ὑπὸ πάντων μεμίσητο. ἐκστρατεύσας δὲ κατὰ γερμανῶν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐλῄσατο, τῶν βαρβάρων μηδενὸς ὑποφαινομένου. εἶτα περὶ τὰ ἕλη καὶ τὰς συνεχεῖς ἀνεφάνησαν ὕλας. κἀκεῖ δὲ τῶν ῥωμαίων ἐσελασάντων, πλῆθος πολλὰ ἀνῃρέθησαν. καὶ οὕτω νικήσας ἐπανῆλθεν ὁ μαξιμῖνος, αἰχμαλώτων πλῆθος ἐπαγόμενος. πάντα δὲ τὰ τῶν ὑπηκόων σφετεριζόμενος, καὶ χρηματιζόμενος πανταχόθεν, οὐδὲ τῶν ἱερῶν ἀπείχετο. αἰτιωμένων οὖν ξυμπάντων τοὺς στρατιώτας τοὺς αὐτὸν βασιλεύσαντας, οἱ ἐν λιβύῃ στρατευόμενοι ταῦτα μαθόντες, πρὸς ἀποστασίαν ἀπεῖδον, καί τινος ἑτέρας αἰτίας ἐρεθισάσης αὐτούς. οἱ γὰρ τῶν ἐν λιβύῃ πραγμάτων ἐπίτροποι, τῶν ἐν αὐτῇ εὐπορούντων τὰς οὐσίας ἐξ οὐδεμιᾶς εὐλόγου ἀφῃροῦντο λαβῆς, καὶ τοὺς κεκτημένους αὐτὰς προσαπώλλυον. ἐντεῦθεν ἀγανακτήσαντες οἱ ἐκεῖ, ἐπανέστησαν, καί τινα τῶν ἐκ τῆς βουλῆς ἄνδρα προβεβηκότα ἤδη γορδιανὸν καὶ ἄκοντα κατασχόντες, διάδημα τούτῳ περιτιθέασι, καὶ πορφύραν ἐνδύουσι, καὶ ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορά τε καὶ αὔγουστον. ὁ δὲ ἐν καρχηδόνι παραγίνεται, καὶ αὐτὸν ἀσμένως ἦγε πρὸς τὸν

ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὁ μαξιμῖνος ἀνεῖλεν.

μαξιμῖνον

[illegible]

μαξιμίνου μίσει ἐδέξαντο σύμπαντες. ἀπέστειλε οὖν τῇ βουλῇ, καὶ τοὺς ἀγγελοῦντας τὴν ἀνάρρησιν αὐτοῦ τοῖς ἐν τῇ ῥώμῃ ἐπέστειλε. τῶν δὲ πλεόντων χρονισάντων κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ οἱ ἐν τῇ ῥώμῃ μὴ φέροντες τὴν τυραννίδα τοῦ μαξιμίνου, πρὸς ἀποστασίαν ἐκινήθησαν, καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας καθῄρουν, καὶ τὸν τύραννον ἐλοιδόρουν. εἶτα γνωσιμαχήσαντες, ὡς εἰ σώζοιτο μαξιμῖνος, οὐκ ἔσται σφίσι σωτηρίας ἐλπίς, δύο προβάλλονται στρατηγούς, μάξιμόν τε καὶ ἀλβῖνον, καὶ ἄμφω τῆς βουλῆς συνειλεγμένους. τινὲς δὲ καὶ καίσαρας αὐτοὺς πρὸς τῆς συγκλήτου ἱστόρησαν ἀναγορευθῆναι, μή πω μαθόντας τὴν ἀνάρρησιν τοῦ γορδιανοῦ. ὁ δέ γε μαξιμῖνος ταῦτα μαθὼν, ὥρμησεν ἐπὶ ἰταλίαν, πολλὰ τῇ συγκλήτῳ ἀπειλησάμενος, γνοὺς δὲ τὸν μάξιμον χωρήσαντα κατ' αὐτοῦ (ὁ γὰρ ἀλβῖνος εἰς φυλακὴν τῆς ῥώμης ἐμεμενήκει ἐν αὐτῇ) ἐπὶ ἀκυληίαν ἀπέκλινε, μαυρουσίους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ταύτην σπεύδων προκατασχεῖν (ἀκυληία δὲ, ἡ νῦν βενετία λέγεται) ἀλλ' ἀπεκρούσθη, τῶν ἐν αὐτῇ ἀντιταξαμένων αὐτῷ γενναιότερον. ἀποκρουσθεὶς δὲ τῆς ἀκυληίας ὁ μαξιμῖνος, καὶ προσβαλὼν τοῖς περὶ τὸν μάξιμον, ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν σκηνὴν ἀνεχώρησε. στασιασάντων δὲ τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ, προῆλθε τῆς σκηνῆς μετὰ τοῦ νέου παιδὸς, ὡς σφίσι διαλεξόμενος. οἱ δὲ αὐτίκα ἐπελθόντες ἀμφοῖν, ἀνεῖλον αὐτούς. ἦν δὲ ὁ μαξιμῖνος ἐτῶν πέντε καὶ ἑξήκοντα, ἀφ' ὧν ἐβασίλευσεν ἕξ. αἱ κεφαλαὶ δὲ τῶν αὐχένων τούτων ἐκτμηθεῖσαι, τοῖς τε ἐν ἀκυληίᾳ ἐπεδείχθησαν, καὶ εἰς τὴν ῥώμην ἐπέμφθησαν. οἱ δ' ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὴν ἀγορὰν τὴν κεφαλὴν τοῦ μαξιμίνου ἀνεσκολόπισαν, ἵν' ᾖ πᾶσι περίοπτος. ἐν τοσούτῳ ὁ μάξιμος εἰς τὴν ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ ὁ ἀλβῖνος ὑπηντήκει αὐτῷ, καὶ ὁ δῆμος δὲ καὶ ἡ σύγκλητος σὺν εὐφημίαις καὶ κρότοις αὐτὸν ὑπεδέξαντο, καὶ συνῆρχον ἄμφω, καὶ ἦρχον καλῶς. οἱ δέ γε στρατιῶται ἐδάκνοντο, ὅτι οὐκ αὐτοί, ἀλλ' ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τοὺς αὐτοκράτορας προεβάλοντο. εἶτα καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς πρὸς ἀλλήλους εἶχον διαφοράς, καὶ τοῦτ' αἴτιον αὐτοῖς τῆς ἀπωλείας ἐγένετο. γνόντες γὰρ οἱ στρατιῶται ὡς διαφέρονται, ἐπῆλθον αὐτοῖς, καὶ ἀμφοτέρους δεσμήσαντες, διὰ πάσης τῆς πόλεως αὐτοὺς περιήγαγον, ἐμπτυομένους τε καὶ ἐμπαιζομένους, ἀλλὰ μὴν καὶ αἰκιζομένους. εἶτα πυθόμενοι ὡς οἱ γερμανοὶ ἀφελέσθαι αὐτοὺς καὶ περισῶσαι βούλονται, ἵνα μὴ ἐξω γένοιντο, ἀπέκτειναν αὐτούς. ὧν ὁ μὲν μάξιμος ἐτῶν ἦν ἑβδομήκοντα καὶ τεσσάρων, ὁ δὲ ἀλβῖνος ἑξήκοντα. καὶ ἐβασίλευσαν, κατά τινας μὲν, ἡμέρας δύο καὶ εἴκοσι, καθ' ἑτέρους δὲ, οὐχ ὅλους μῆνας τρεῖς. μετὰ τούτους οἱ μὲν πομπηιανόν τινα συγγεγράφασι τὴν ῥωμαίων ἐσχηκέναι ἀρχὴν, ταχύτατα δ' ἐκπεπτωκέναι αὐτῆς, ὡς ἐν ὀνείρῳ τῆς ἐξουσίας ἀπολαύσαντα. οὔπω γὰρ δύο παρεληλυθέναι μῆνας, καὶ στερηθῆναι αὐτὸν πρὸς τῇ μοναρχίᾳ καὶ τῆς ζωῆς ἀναιρεθέντα· παρὰ τίνων δὲ, καὶ διά τινα αἰτίαν, μὴ εὑρηκώς, ἀπεσιώπησα καὶ αὐτός. μεθ' ὃν, ὡς πλεῖον αὐταρχῆσαι βαλβῖνον ἱστόρησαν, καὶ μικρὸν ἐκεῖνον τῆς αὐταρχίας ἀπογευσάμενον (ἐπὶ τρισὶ γὰρ μησὶν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν περιγράφουσιν) ἀναιρεθῆναι ἐκεῖνον, ἅτε καταλαβόντος ἐκ λιβύης γορδιανοῦ, ὡς ἤδη μοι ἐῤῥέθη, προαναγορευθέντος. τὸν δὲ γορδιανὸν τῆς ῥώμης ἐπιβεβηκότα νοσῆσαι, τὸ μὲν ὅτι ὑπέργηρως ἦν (ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ ἐννέα ἐνιαυτοὺς) τὸ δ' ὅτι χρονοτριβήσας ἐν τῇ θαλάσσῃ κατὰ τὸν πλοῦν, πάνυ τεταλαιπώρητο, καὶ ἐκ τῆς νόσου ταύτης ἐκλελοιπέναι, μόνας εἴκοσι καὶ δύο ἡμέρας ἐν ταύτῃ διαγαγόντα καὶ χρόνῳ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ διάδοχον τὸν οἰκεῖον υἱὸν γορδιανὸν

ἀναίρεσις μαξιμίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Maximini odio ab omnib. benignè ſuſceptus, literas legatosq́ de ſua deſignatione ad Senatum mittit. qui cum in nauigatione morati eſſent, Romani tyrānidis Maximini pertæſi deſecerunt: & ſtatuis eius euerſis, conuicia in tyrannū iecerūt. Deinde cum temeritatis pœniteret, quòd Maximino incolumi nulla eis ſalutis ſpes relinqueretur, duos ex ſenatu Maximum & Albinum duces crearunt. Quidā etiam Cæſares à ſenatu appellatos eſſe ferunt, deſignationem Gordiani adhuc ignorāte. Quibus rebus Maximinus cognitis, minas contra Senatū ſpirans, in Italiam contendit. Sed ubi Maximum, Albino ad urbis cuſtodiā relicto, contra ſe aduētare didicit, Aquileiam, qua potiri in primis ſtudebat, cum exercitu Maurorum declinauit. Aquileia uerò ea fuit, quæ nunc Venetiæ dicitur. Sed ciuibus fortiter ſe defendentibus, ab urbe repulſus, & à Maximo acie uictus, in ſuū tabernaculum rediјt. ortoq́ inter ipſius ſatellites & milites tumultu, egreſſus, ut eos alloqueretur, impetu illorū unà cum filio, quem ſecum adduxerat, eſt occiſus: natus annos V & LX, unde VI imperauit. Amborum capita amputata, Aquileienſibus oſtentata, Romamq́ miſſa ſunt. Romani uerò Maximini caput in foro palo affixerunt, ut omnibus conſpicuū eſſet. Poſt hæc Maximus Romam reuerſus, Albino obuiam egreſſo, à Senatu populoq́ cum lætis acclamationibus & plauſu eſt ſuſceptus. Inde ambo unà, & quidem benè imperarunt. Sed milites ægrè ferebant eos non à ſe, ſed à Senatu populoq́ declaratos eſſe. Pòſt ipſi etiam Imperatores inter ſe diſſentiētes, exitio ſuo cauſam præbuerunt. Nam ea diſſenſione milites cognita, ambos uinculis conſtrictos per totam urbem, per ludibrium & contumeliam, nec ſine uerberibus, circūduxerūt. Deinde cum audiuiſſent, Germanos eripere & conſeruare illos uelle: utrunq́ occiderunt, quorum Maximus annos LXXIIII, Albinus LX natus erat. Imperarūt uel, ut nonnulli autores ſunt, dies XXII, uel, ut alij tradunt, non tres menſes integros. Poſt hos quidam Pompeianum rerum potitum eſſe tradunt: ſed imperio uix per ſomnium deguſtato, celerrimè excidiſſe. Priuſquam enim duo menſes elaberentur, unà cum imperio uita etiam priuatum eſſe: à quibus autem, et quibus de cauſis, cum ſcriptum non inuenerim, ſilentio & ipſe præterij. Et P. Balbinum ſucceſsiſſe tradunt: qui, cum per tres menſes imperij fructum breuem percepiſſet, in Gordiani deſignati Imperatoris (ut dictum eſt) ex Africa aduentu occiſus fuerit. Gordianū uerò, cum Romā ueniſſet, ægrotaſſe, partim ob extremā ætatem (annos enim LXXIX habebat) partim quòd ex longiore nauigatiōis uexatiōe afflictus eſſet, obijſſe, XXII duntaxat diebus in imperio exactis: filiumq́

Maximus. Albinus.

Maximini cædes.

Maximi & Albini cædes.

Diſſenſio hiſtoricorū de imperatoribus Maximinū ſecutis.

Pōpeianus.

P. Balbinus.

Gor-

Gordianus pater & filius. Gordianum ſucceſſorē reliquiſſe. Atq; alij hæc ita conſecuta eſſe tradunt. alij ſcribūt, quoſdam Gordiano in Africa imperatori appellato, ſeditionem mouiſſe, & Gordiani milites ſuccubuiſſe: multisq; cæſis, atq; ipſo Gordiani filio, ſenē præ doloris impatientia, laqueo uitam finiuiſſe. Alij, qui iuniori Gordiano poſt patris obitum ex morbo Imperium attribuunt, cum Perſis intuliſſe bellū ferunt: dumq; in pugna equo incitato aciem circumuolitans, ſuos ad rem ſtrenuè gerendam cohortatur, ex equi lapſu femore fracto Romam perlatum deceſsiſſe, cum ſex annos imperaſſet. *Epiſcoporum ſucceſsio.* Vrbanus Romano pōtificatu annis octo functus, Maximino imperāte obijt, Pōtiano ſucceſſore. Antiochenæ Eccleſiæ poſt Philetum Zebinus præfuit. Sub Gordiano filio, Pontiano Romano pontifici, ſexto miniſterij anno defuncto, ſucceſsit Anteros, ac paulo poſt in aliam uitam migrauit. Poſt quem Flauianus, diuino ſuffragio, ut narrat Euſebius, epiſcopatum eſt adeptus. Fertur enim, fidelibus deligendi pontificis cauſa congregatis, Flauianum quoq; recens ex agro aduentiſſe, neque ab ullo mentionem eſſe factam, quaſi is eccleſiæ præfuturus eſſet: ſed conciliū curaſſe, quem nā ex alijs anteferret. *Flauiani columba.* Interea columbam aduolantem, capiti illius inſediſſe. atq; inde omnes ueluti ſigno dato una uoce exclamaſſe, eum dignū pontificatu: ac citra ullam cunctationē in throno collocatum eſſe. Tum Zebino quoque Antiochiæ defuncto, ſucceſsit Babyla. *Origenes.* Origenes uerò ſub id tempus Cæſareæ Paleſtinæ degēs, præter alios qui undiq; confluxerant, etiam magnum Gregorium, mirificū illum, auditorem habuit, & fratrem eius Athenodorum. *Thaumaturgus. Athenodorus.* Tum quoq; Africanus hiſtoricus noſcebatur. *Africanus.*

Imperium III Gordiani.

Niſibis & Carræ recuperatæ. Poſt Gordianum iuniorem, alius Gordianus, defunctis, ut fertur, genere coniunctus, imperium ſuſcepit. Is Sapore Artaxerxis Perſarū regis filio acie ſuperato, Niſibim & Carras recuperauit, à Perſis, Maximino imperante, Romanis ereptas. Deinde Cteſiphontem profectus, inſidijs Philippi præfecti prætorio perijt. Nam cum rerum potitus eſſet, Timeſoclem ſocerum præfectum prætorio deſignauit: eoq; ſuperſtite, res Imperij bene ſe habuerunt, proſperéq; ſucceſſerūt. Eo uerò defuncto, Philippus præfectus deſignatus, ut ſeditionem concitaret, ſtipendia militum minuiſſe dicitur, quaſi id iuſsiſſet imperator. alij frumentum, quod in caſtra perferendum eſſet, eum inhibuiſſe ferunt: itaq; milites commeatus penuria laborantes, contra imperatorem tanquam fa-

γορδιανὸν ἐκεῖνον καλούμενον, καὶ ὁμωνυμοῦντα τῷ αὐτοῦ πατρί. οἱ μὲν οὖν οὕτω προχωρῆσαι ταῦθ' ἱστορήκασιν. οἱ δὲ τῷ πρεσβύτῃ γορδιανῷ ἀναρρηθέντι κατὰ λιβύην φασὶν αὐτοκράτορι, ἐπαναστῆναι τινάς, καὶ μάχης συγκροτηθείσης, ἡττηθῆναι τοὺς τοῦ γορδιανοῦ, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀναιρεθῆναι καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀναιρεθῆναι. τὸν δὲ ὑπεραλγήσαντα ἀπάγξασθαι, καὶ οὕτως ἑαυτὸν τῆς ζωῆς ὑπεξαγαγεῖν. οἱ δὲ τῷ υἱῷ ἐκείνου τῷ νέῳ γορδιανῷ τὴν τῶν ῥωμαίων ἡγεμονίαν μετὰ τὸν ἐκ νόσου θάνατον τοῦ πρεσβυτέρου γορδιανοῦ προσκληρώσαντες, κατὰ περσῶν αὐτὸν γεγράφασιν ἐκστρατεύσαντα καὶ συμβαλόντα αὐτοῖς, ἐν τῇ μάχῃ τὸν ἵππον ἐλαύνοντα, καὶ τοὺς οἰκείους παραθαρρύνοντα, καὶ πρὸς ἀλκὴν ἐπαλείφοντα, ὀλισθήσαντος δὲ τοῦ ἵππου, καὶ συμπεσόντος αὐτῷ, τὸν μηρὸν κατεαγῆναι. καὶ οὕτως ἀνακομισθῆναι εἰς ῥώμην, κἀκ τοῦ κατάγματος τελευτῆσαι, ἐπὶ ἓξ ἐνιαυτοὺς αὐταρχήσαντα. οὐρβανὸς δὲ ὁ τῆς ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔτεσιν ἀρχιερατεύσας ὀκτώ, τοῦ μαξιμίνου βασιλεύοντος ἀπεβίω, ὃν ποντιανὸς διεδέξατο. τῆς δ' ἀντιοχέων ἐκκλησίας μετὰ φιλητὸν προέστη ζεβῖνος. ἐπὶ δέ γε γορδιανοῦ τοῦ νέου ὁ τῶν ἐν ῥώμῃ πιστῶν προεστηκὼς ποντιανὸς μεταλλάξας τὸν βίον, ἔσχε διάδοχον τὸν ἀντέρωτα, ἐν ἓξ ἔτεσι τῇ λειτουργίᾳ ἐσχολακώς. ὁ δέ γε ἀντέρως ἐπὶ βραχύτατον πάνυ χρόνον τὴν ἐκκλησίαν ἰθύνας, πρὸς ἄλλην ζωὴν μετελήλυθε. μεθ' ὃν φλαβιανὸς θείᾳ ψήφῳ τῆς ἀρχιερωσύνης τετύχηκεν, ὡς ἱστόρησεν ὁ εὐσέβιος. λέγεται γὰρ τῶν πιστῶν ἀθροισθέντων, ὥστε τὸν μέλλοντα τῆς ἐπισκοπῆς προστῆναι, παρ' αὐτῶν ἐκλεγῆναι, παρεῖναι καὶ τὸν φλαβιανὸν ἄρτι ἥκοντα ἐξ ἀγροῦ, μὴ μὲν ὑπό τινος λόγον γενέσθαι περὶ αὐτοῦ, ὡς προστησομένου τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἑτέρους εἶναι περὶ ὧν ἦν τοῖς συνειλεγμένοις φροντίς, τίς ἂν προκριθείη αὐτῶν. ἐν τοσούτῳ δὲ περιστερὰν καταπτῆναι, καὶ ἐφίζησαι τῇ τοῦ φλαβιανοῦ κεφαλῇ. κἀντεῦθεν ἅπαντας οἷον ἐνθουσιασμένους ἐκ μιᾶς φωνῆς κεκραγέναι, ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος, καὶ ἄξιος ἐπιβοῆσαι αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ τὸν ἄνδρα προσενεγκεῖν, μηδέν τι μελλήσαντας. τότε καὶ ὁ τῆς ἐν ἀντιοχείᾳ τῶν πιστῶν ἐκκλησίας προεστηκὼς ζεβῖνος τὸν βίον λιπών, ὑπὸ βαβύλα διαδέχεται. ὠριγένης δὲ κατὰ τὴν ἐν παλαιστίνῃ διατρίβων καισάρειαν, πολλοὺς μὲν καὶ πολλαχόθεν ἐπιόντας φοιτητάς, ἔσχε δὲ καὶ τὸν μέγαν γρηγόριον τὸν θαυματουργόν, καὶ τὸν τούτου ὁμαίμονα ἀθηνόδωρον, τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἀκροατάς. τότε δὲ καὶ ἀφρικανὸς ὁ συγγραφεὺς ἐγνωρίζετο.

Βασιλεία γορδιανοῦ τρίτου.

Μετὰ δὲ τὸν νέον γορδιανὸν ἕτερος αὖθις γορδιανὸς τῆς ἀρχῆς ἐπελάβετο, κατὰ γένος (ὡς λόγος) προσήκων τοῖς ἀπελθοῦσι γορδιανοῖς. ὃς ἐκστρατεύσας εἰς πέρσας, καὶ πολεμήσας αὐτοῖς, σαπώρου τοῦ υἱοῦ ἀρταξέρξου τοῦ ἔθνους ἡγεμονεύοντος, ἥττησέ τε αὐτούς, καὶ νίσιβιν καὶ κάρρας ῥωμαίοις αὖθις ἐπανεσώσατο, ὑπὸ περσῶν ἐπὶ μαξιμίνου ὑφαρπασθείσας. εἶτα πρὸς κτησιφῶντα γενόμενος, ἐξ ἐπιβουλῆς φιλίππου τοῦ ἐπάρχου τοῦ δορυφορικοῦ ἀνῃρέθη. οὗτος γὰρ ὁ γορδιανὸς ἄρξας, ἔπαρχον τὸν οἰκεῖον προεχειρίσατο πενθερόν, τιμησικλέα καλούμενον. μέχρι μὲν οὖν περιῆν οὗτος, καλῶς εἶχε τὰ τῆς ἡγεμονίας τῷ αὐτοκράτορι, καὶ κατὰ ῥοῦν ἐφέρετο αὐτῷ τὰ πράγματα. τιμησικλέους δὲ τελευτήσαντος, φίλιππος προχειρισθεὶς ἔπαρχος, καὶ στασιάσαι τοὺς στρατιώτας βουλόμενος, τὰς αὐτῶν σιτήσεις ἠλάττωσεν, ὡς τάχα δῆθεν κελεύσαντος τοῦ αὐτοκράτορος. οἱ δέ φασιν, ὅτι τὸν σῖτον ἐπέσχε τὸν εἰς τὸ στρατόπεδον κομιζόμενον, ὥστε τοὺς στρατιώτας λιμῷ πιεζομένους, κἀντεῦθεν αὐτοὺς πρὸς στάσιν ἐρεθισθῆναι. στασιάσαντες δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπανέστησαν, ὡς αἰ-

τίου

τῶν αὐτοῖς γεγονότος λιμοῦ, καὶ ἐπελθόντες αὐτῷ, ἀπέκτειναν αὐτόν, ὥς φασιν, ἡγεμονεύσαντα ἕξ, καὶ αὐτίκα ὁ φίλιππος ἐπεπήδησε τῇ ἀρχῇ. ὡς δ᾽ ἀπηγγέλη τῇ γερουσίᾳ ἡ τοῦ γορδιανοῦ σφαγή, ἕτερον αὐτοκράτορα διήγαγεν αὐτὴν προχειρίσασθαι, καὶ ἀναδεῖξαι αὐτίκα καίσαρα μάρκον τινὰ φιλόσοφον. ὁ δὲ πρὶν βεβαιῶσαι τὴν πόλιν τῇ αὐταρχίᾳ, θνήσκει αἰφνίδιον ἐν τῷ παλατίῳ διάγων. τοῦ δὲ θανόντος, κράτει τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας σευῆρος ὁ σιλιανός. ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔσω χεδὸν ταύτης ἐπειλημμένος, ἀπέτισε τὸ χρεών. νοσήσας γάρ, καὶ φλεβοτομηθείς, ἐτελεύτησεν.

Βασιλεία φιλίππου.

Βασιλεύων οὖν ὁ φίλιππος, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς. ἐν δὲ τῷ ἐπανιέναι, τὸν υἱὸν φίλιππον κοινωνὸν τῆς βασιλείας προσείλετο. σπονδὰς δὲ πρὸς σαπώρην θέμενος τὸν τῶν περσῶν βασιλεύοντα, τὸν πρὸς πέρσας κατέλυσε πόλεμον, παραχωρήσας αὐτοῖς μεσοποταμίας καὶ ἀρμενίας. γνοὺς δὲ ῥωμαίους ἀχθομένους διὰ τὴν τῶν χωρῶν τούτων παραχώρησιν, μετ᾽ ὀλίγον ἠθέτησε τὰς συνθήκας, καὶ τῶν χωρῶν ἐπελάβετο. ἦν δὲ ὁ σαπώρης, ὥσπερ ἱστόρηται, ὑπερμεγέθης τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καὶ οἷος οὔπω τότε ὤφθη ἀνήρ. ἐπαναζεύξας δ᾽ ὁ φίλιππος, εὐμενὴς ἦν τοῖς χριστιανοῖς, μάλιστα δὲ κατά τινας, καὶ προσετίθη τῇ πίστει χριστοῦ, ὥστε καὶ εὐχῶν ἐπ᾽ ἐκκλησίας κοινωνῆσαι χριστιανοῖς, καὶ ἀσμένως ἐξαγορεῦσαι ὅσα οἱ ἡμάρτητο. οὐ γὰρ ἄλλως εἰς κοινωνίαν παρὰ τοῦ προεστῶτος τῆς ἐκκλησίας ἐδέχετο, εἰ μὴ ἐξομολογήσαιτο, καὶ τοῖς αἰτοῦσι μετάνοιαν ἑαυτὸν καταλέξει· κἀκεῖνον λέγεται πειθαρχῆσαι. φασὶ μέντοι τινές, τοῦτον εἶναι τὸν πατέρα τῆς μάρτυρος εὐγενίας, ἀλλὰ παρὰ τὴν δόξαν ταύτην πεπλάνηνται. ἔπαρχος μὲν γὰρ κἀκεῖνος γενέσθαι ἱστόρηται, ἀλλ᾽ αἰγύπτου, καὶ οὐ τοῦ δορυφορικοῦ· καὶ μετὰ τὴν εἰς χριστὸν πίστιν ἐκεῖνος παραιτησάμενος τὴν ἀρχήν, ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν ὁμολογίας ἀνδρίζεται, καὶ μαρτυρίῳ κεκόσμηται. οὗτος δ᾽ ὁ αὐτοκράτωρ ὁ φίλιππος πρὸς σκύθας ἀράμενος πόλεμον, εἰς ῥώμην ἐπανῆλθεν. ἐν δὲ μυσοῖς μαρῖνός τις ταξίαρχος ὤν, παρὰ τῶν στρατιωτῶν βασιλεὺς ᾑρέθη. καὶ διὰ τοῦτο ὁ φίλιππος ἐθορυβεῖτο, καὶ τῇ συγκλήτῳ διελέχθη περὶ τῆς στάσεως. τῶν ἄλλων δὲ σιωπώντων, ὁ δέκιος, μὴ δεῖν φροντίζειν, εἶπεν αὐτῷ, περὶ τοῦ μαρίνου, ὡς παρ᾽ αὐτῶν ἀναιρεθησομένου τῶν στρατιωτῶν, οἷα ἀναξίου τῆς βασιλείας τυγχάνοντος. ὃ μετ᾽ ὀλίγον κατὰ τὴν ἐκείνου γέγονε πρόρρησιν. θαυμάσας οὖν ὁ φίλιππος διὰ τοῦτο τὸν δέκιον, ἀπελθεῖν προσέτρεπε εἰς μυσίαν, καὶ κολάσαι τοὺς αἰτίους τῆς στάσεως. ὁ δὲ τὴν ἀποστολὴν παρῃτεῖτο, λέγων, μήθ᾽ ἑαυτῷ μήτε τῷ στέλλοντι συμφέρειν, αὐτὸν ἐκεῖ ἀπελθεῖν. ὁ δὲ φίλιππος καὶ ἐπηνάγκασε· κἀκεῖνος καὶ ἄκων ἀπῄει, καὶ ἀπελθόντα εὐθὺς αὐτὸν οἱ στρατιῶται βασιλέα εὐφήμησαν. τοῦ δὲ ἀπαναινομένου, τὰ ξίφη σπασάμενοι, δέξασθαι αὐτὸν ἀνάγκασαν τὴν ἀρχήν. γράφει οὖν ἐκεῖθεν τῷ φιλίππῳ, μὴ ταραχθῆναι· εἰ γὰρ ἐπιστῇ τῇ ῥώμῃ, ἀποθήσεσθαι τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. ἀλλ᾽ ἀπιστήσας τούτῳ ὁ φίλιππος, ἐξεστράτευσε κατ᾽ αὐτοῦ. καὶ συμβαλὼν τοῖς τοῦ δεκίου, ἔπεσεν ἐν τοῖς πρώτοις ἀγωνιζόμενος. σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀνῄρητο φίλιππος. ὧν θανόντων, τῷ δεκίῳ ξύμπαντες προσεχώρησαν. ἐβασίλευσε δὲ κατὰ μέν τινας πέντε ἐνιαυτούς, καθ᾽ ἑτέρους δὲ ἕξ, καὶ τοσούτους μῆνας. ὥρμητο δ᾽ ἐκ βόστρων, ὅθεν καὶ πόλιν βασιλεύσας ἐπώνυμον ἑαυτῷ ἐδείματο, φιλιππούπολιν ὀνομάσας αὐτήν.

στάσις κατὰ φιλίππου.

περὶ δεκίου, καὶ ὅπως παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἀνεῤῥήθη τὴν βασιλείαν.

ἀναίρεσις φιλίππου.

mis cauſam inſurrexiſſe, cumq́ ſexto imperij anno occidiſſe, Philippum uerò ſtatim ſummã rerum arripuiſſe. Nunciata Gordiani cæde, à ſenatu Marcum quendam philoſophum ſtatim Cæſarem renunciatum eſſe: qui ante firmatum imperium, in palatio repentè obierit. Eo mortuo, rerum potitum Seuêrum Stylianum: qui & ipſe ferè priuſq́ habenas imperij capeſſeret, uena propter morbum incila, naturæ debitum perſoluerit.

Marcus Philoſophus.

Seuerus Stylianus.

Imperium Philippi.

Philippus ab expeditione reuerſus, imperium Romanum occupauit, Philippo filio in uia collega aſcito. Cum Sapore Perſarum rege pacem fecit, Meſopotamia & Armenia conceſsis. Sed cum Romanos earũ prouinciarum iacturam grauiter ferre intellexiſſet, paulo pòſt pace abrogata, eas defendendas ſuſcepit. Fuit autem Sapores, ut ferunt, tanta mole corporis, quanta eo tempore uiſa nondũ fuit. Philippus à bello Perſico reuerſus, erga Chriſtianos bene affectus fuit: ac potius autores quidam ſunt, eum Chriſtianam fidem amplexum, in Eccleſia communia cum Chriſtianis uota feciſſe, & peccata ſua non grauatim confeſſum eſſe. Nam cum à præpoſito Eccleſiæ ad communionem non admitteretur, niſi confiteri uellet, & nomen ſuũ inter pœnitentes profiteri: haud recuſaſſe. Qui uerò eum martyris Eugeniæ patrem eſſe tradunt, errant. nam is quidem & ipſe præfectus fuiſſe narratur, ſed Aegypti, non prætorio: ac poſt Chriſtianam fidem, poſito magiſtratu Chriſtum fortiter profeſſus, ac martyrij corona ornatus eſt. Hic autem Philippus imperator cum ſuſcepto aduerſus Scythas bello, Romam rediſſet, Marinus quidam ordinũ ductor à militibus in Myſia imperator eſt delectus. Qua ſeditione turbatus cum apud Senatũ uerba faceret, cæteris tacentibus, de Marino ei nõ laborandum eſſe dixit Decius, quòd, ut homo regno indignus, ultrò à militibus occidendus eſſet: idq́, ut ille prędixerat, paulo pòſt accidit. Qua de cauſa Philippus Deciũ admiratus, in Myſiã abire, et ſeditionis autores punire iuſſit. Is uerò eam legationem, quòd nec ſibi neq́ mittenti futura eſſet utilis, deprecatus: tamen urgente Philippo, abijt inuitus, & à militibus ſtatim ſtrictis enſibus accipere imperium, quãtumuis recuſaret, coactus, Philippo ſcribit, ne turbetur. Se enim, ubi Romam uenerit, poſiturum eſſe inſignia imperij. Quod Philippus non credens, bellum ei intulit: cõmiſſoq́ prælio, in prima acie dimicans unà cum filio Philippo cecidit. Quibus ſublatis, uniuerſi ſe ad Deciũ contulerunt. Regnauit autem, ut quidã tradunt, annos v: ut alij, vi, & totidem menſes. Fuit autem Boſtris oriundus, ubi regno potitus, Philippopolim de ſuo nomine condidit.

Sapores.

Philippus Chriſtianus.

Eugenia.

Marinus.

Decius à militib. imperator ſalutatur.

Philippi interitus.

Imperium Decij.

ENimuerò Decius omnibus legionibus acceptis Romam profectus, imperium firmauit: atque eius amplitudine, ac negociorum multitudine conſiderata, ut quidam aiunt, Valerianum collegam aſciuit: & uterque alterum cohortatus, perſecutionem atrociſsimam contra Chriſtianos inſtituerunt. Sunt qui dicant, Philippi odio, Chriſtianorū cultoris, Decium noſtros perſecutum eſſe. Vt ut eſt, contra fideles profectò inſanijt. Eo tempore Flauianus, eccleſiæ Romanæ epiſcopus, martyrio uitam finijt. Item Babylas Antiochenus, & Alexander Hieroſolymitanus epiſcopus, qui non tum primùm pro Chriſtiana fide decertauit, ſed prius etiam, ut iam expoſitum eſt: tum uerò in carcere obijt. Sed & magnus Cyprianus, Carthaginenſis epiſcopus, pro Chriſtiana fide certauit. His igitur pontificibus defunctis, Romæ Flauiano Cornelius, Antiocheno Babylæ Flauianus, Alexandriæ * Dionyſius, Hieroſolymis Alexandro Mazabanes succeſsit. Sed & alij plurimi martyrij dignitate ſunt ornati. Tunc etiam Origenes ad tyrannicum tribunal ut Chriſti cultor adductus eſt: ſed honore martyrij caruit miſer, ei negato, ut opinor, à Deo, ob peruerſas opiniones. Nā tormenta iam expertus, tamen ordinem deſeruit. Hic, ut antè dictum eſt, cum doctrina & eloquentia excelleret, ſuperbia & arrogantia elatus, ueterum S. patrum decretis neglectis, nouarum opinionum autor eſſe non dubitauit. & blaſphemias in ſanctam Trinitatē, diuinamq́ inhumanationem ex improbo cordis ſui theſauro eructauit: nec ulla ferè ſecta eſt, cui non
» initium præbuerit. Nam & unigenitum Dei
» filium conditum eſſe docuit, à paterna gloria
» & eſſentia alienum: & ſpiritum ſanctum infra
» patris & filij dignitatem collocauit, affirmans,
» neq; patrē à filio, neq; filiū à ſpiritu ſancto poſ-
» ſe cerni: ut nec ſpiritum ab angelis, nec angelos
» ab hominibus. Ac hæ ſunt Origenis in ſanctā
& conſubſtantialē trinitatem blaſphemiæ. Cir-
» ca Chriſti uerò inhumanationem, Chriſtū ani-
» matam carnem ex ſancta uirgine aſſumpſiſſe im-
» piè negat: ſed unigenitū Dei filium ante mun-
» dum conditum menti unitum fuiſſe fabulatur,
» & electum eſſe fingit, & * ramum qui aliquan-
» do nō fuerit, cum eo'que extremis temporibus
» inhumanatum eſſe, aſſumpta carne abſque ani-
» ma intelligente & ratione prædita: ac rurſus de
» poſuiſſe carnem Dominum, & finem habitu-
» rum eſſe eius regnum ſtatuit. & dæmones in
» integrū reſtituendos eſſe tradit: & ſupplicium
» finiti, non æterni fore temporis, purgationi
» delictorum omnium deſtinatum: qua peracta,
omnes

Valerianus. *Deciana perſecutio.* *Epiſcoporum ſucceſſiones.* *Origenicæ opiniones.*

Βασιλεία Δεκίου.

Ὅτι μὲν Δέκιος πάντων, ὡς ἔοικε, τῶν στρατευμάτων προσχωρησάντων αὐτῷ, εἰς τὴν ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ τῆς ἡγεμονίας γέγονεν ἐγκρατής. ἀποσκοπήσας δὲ πρὸς τὸν τῆς ἐξουσίας ὄγκον, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν, ὥς τινες λέγουσι, τὸν Βαλεριανὸν ἐπὶ τῇ τῶν πραγμάτων διοικήσει προσείλετο. καὶ αὐτίκα ἀλλήλους εἰς θεομαχίαν παρακροτήσαντες, διωγμὸν ἐπήγειραν κατὰ τῶν χριστιανῶν σφοδρότατον. εἰσὶ δ' οἳ καὶ δι' ἔχθος τὸ πρὸς τὸν Φίλιππον φασὶ τοῖς χριστιανοῖς ἀπεχθάνεσθαι τὸν Δέκιον, ὡς παρ' ἐκείνου σεβαζομένοις. ἐμμανεὶ γοῦν κατὰ τῶν πιστῶν, ὅτε καὶ Φλαβιανὸς ὁ τῆς ῥώμης προϊστάμενος ἐκκλησίας ἔτυχε τέλους μαρτυρικοῦ, καὶ Βαβύλας ὁ τῶν ἐν ἀντιοχείᾳ πιστῶν τὴν ἐκκλησίαν διέπων, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ τῶν ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, ὃς οὐ τότε πρώτως ὑπερήθλησε τῆς εἰς τὸν σωτῆρα κύριον πίστεως, ἀλλὰ καὶ πρώην, ὡς ἤδη προείρηται, καὶ τότε δὲ καθειρχθεὶς, κατὰ τὸ δεσμωτήριον τελευτᾷ. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Κυπριανὸς ὁ τῆς Καρθαγένης ἐπίσκοπος ὢν, τηνικαῦτα τῆς εἰς χριστὸν ὑπερήθλησε πίστεως. τῶν οὖν εἰρημένων ἀρχιερέων μεταλλαχότων τὸν βίον, τῇ μὲν ῥώμῃ ἀντὶ Φλαβιανοῦ Κορνήλιος ἐπισκόπησεν, τῇ ἀντιοχείᾳ δὲ ἀντὶ Βαβύλα Φλαβιανὸς, καὶ τῇ ἀλεξανδρείᾳ Διονύσιος, τοῖς δ' ἱεροσολύμοις ἀντὶ Ἀλεξάνδρου Μαζαβάνης, καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖστοι μαρτυρίῳ τότε κατεστέφθησαν. τότε δὲ ὠριγένης παρήχθη μὲν εἰς βῆμα τυραννικὸν ὡς σεβόμενος τὸν χριστὸν, οὐκ ἔτυχε δὲ τέλους μαρτυρικοῦ, οἶμαι τοῦ θεοῦ τοῦτον μὴ κρίναντος ἄξιον, διὰ τὸ παρὰ τὰ ὀρθόδοξα δόγματα τοῦ ἀθλίου ἐκείνου διάστροφον. λιποτακτεῖ γὰρ, καὶ ταῦτα μετὰ πείραν βασάνων. οὗτος, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, μέγας ἐν λόγοις γενόμενος, κἀντεῦθεν ὑπερφρονήσας καὶ ἀλαζονευσάμενος, οὐ τοῖς τῶν πρὸ αὐτοῦ πατέρων ἱερῶν ἠκολούθησε δόγμασιν, ἀλλ' ἑαυτῷ θαρρήσας, καινῶν δογμάτων εἰσηγητὴς ἐχρημάτισε, καὶ βλασφημίας εἴς τε τὴν ἁγίαν τριάδα καὶ τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐξηρεύξατο, καὶ πάσης σχεδὸν αἱρέσεως ἐγένετο ἀρχηγός. τόν τε γὰρ μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν κτιστὸν ἐδογμάτισε, καὶ τῆς δόξης αὐτὸν ἀλλότριον καὶ τῆς οὐσίας τῆς πατρικῆς· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποβιβάζει τῆς τοῦ πατρὸς ἀξίας καὶ τοῦ υἱοῦ, λέγων, ὡς οὔτε τὸν πατέρα δύναται ὁρᾶν ὁ υἱὸς, οὔτε μὴν τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα, ὥσπερ οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τὸ πνεῦμα, οὔτε τοὺς ἀγγέλους οἱ ἄνθρωποι. αὗται μὲν αἱ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου τριάδος βλασφημίαι ὠριγένους. περὶ δέ γε τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ ἐβλασφήμει, δυσσεβῶς ἀρνούμενος μὴ σάρκα ἐψυχωμένην ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου λαβεῖν τὸν χριστόν. ἐνῶσθαι γὰρ ἐμυθολόγει τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν πρὸ καταβολῆς κόσμου τῷ νῷ, ὃν αὐτὸς πλαστῶς ἀναπλάττων ἐκλελεγμένον, καὶ κλάδον οὐχ' ὑπάρχοντα ποτε, καὶ σὺν τούτῳ ἐπ' ἐσχάτων ἐνανθρωπῆσαι, καὶ σάρκα προσλαβεῖν δίχα ψυχῆς νοερᾶς τε καὶ λογικῆς. καὶ ἀποθέσθαι δὲ τὴν σάρκα πάλιν τὸν κύριον, καὶ τέλος ἕξειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐδογμάτιζε, καὶ τῶν δαιμόνων ἀποκατάστασιν μέλλειν ἐσεσθαι ἐκήρυξεν, καὶ τὴν κόλασιν χρονικὴν, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζουσαν. πρὸς κάθαρσιν δὲ τῶν ἁμαρτημάτων γενέσθαι μετὰ τὸ καθαρθῆναι δὲ, πάντας

περὶ μαρτύρων. *περὶ διαδόχων.* *περὶ τῶν ὠριγένους καὶ τῶν αὐτοῦ διαστρόφων δογμάτων.*

πάντες

πάντας ἐς τὴν ἑνάδα ἀποκαταστῆναι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας. τὰ δὲ περὶ τῆς ἑνάδος ταύτης πολλῆς μακρηγορίας δεόμενα, ἵν' ὅπως ταῦτα σαφηνισθῇ, παρεάσομεν ἅπαντα, καὶ ἄλλα τῶν ἐκείνου βλασφημιῶν. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὠριγένην, ὃν ἐκάλουν καὶ ἀδαμάντιον, ἐν τούτοις.

περὶ νοουάτου. τότε δὲ καὶ νοουάτος, τῆς κατὰ ῥώμην ἐκκλησίας πρεσβύτερος, αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ τῶν καλουμένων ἑαυτοὺς καθαροὺς ἀρχηγός, ἀρνούμενος τοῖς ἐν τῷ διωγμῷ ὑποκύψασι, καὶ θυσίαν τοῖς εἰδώλοις προσαγαγοῦσιν, εἶτ' ἐπιστρέψασι, καὶ ἐξομολογουμένοις, τὴν μετάνοιαν καὶ προσιέντας αὐτούς, καὶ θεραπείαν ζητοῦντας τοῦ σφάλματος, ἐν μεταμελείᾳ καὶ συντριβῇ καρδίας, μὴ προσιέμενος. καθ' οὗ καὶ σύνοδος ἐν ῥώμῃ συνέστη, κορνηλίου ταύτης προϊσταμένου. ἐν ᾗ, προσδέχεσθαι μὲν τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ διωγμοῦ παραπεπτωκότας δεῖν, ἔδοξεν, ἐπιστρέψαντας, καὶ μετανοίας φαρμάκοις θεραπεύειν αὐτούς. τὸν δὲ νοουάτον τοῖς τῇ συνόδῳ δεδογμένοις μὴ πειθόμενον, οἱ θεῖοι πατέρες ἐκεῖνοι τῆς ἐκκλησίας ἀπηλλοτρίωσαν, καὶ ἀπεκήρυξαν ὡς μισάδελφον.

ἱστορία Διονυσίου Σεραπίων ἀλεξανδρέως. μέμνηται δέ τινος ὁ εὐσέβιος ἱστορίας, ἐξ ἐπιστολῆς διονυσίου τῆς ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκοπήσαντος τοιαύτης. φησὶ γὰρ τοῦτ' ἐπιστολαῖς πρὸς ῥῆμα τὸν διονύσιον· σεραπίων τις ἦν παρ' ἡμῖν πιστὸς γέρων, ἀμέμπτως μὲν βιοὺς, ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσών. οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ (καὶ γὰρ ἐτεθύκει) νοσήσας δέ, τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος διετέλεσε, καὶ ἀναίσθητος. ἀνασφήλας δὲ τῇ τετάρτῃ βραχύ, προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν, καὶ πρὸς αὐτόν, εἶπε, κάλεσόν μοι τῶν πρεσβυτέρων τινά· καὶ πάλιν ἦν ἄφωνος. ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον, ὁ δὲ ἀφικέσθαι μὲν οὐκ ἠδυνήθη (καὶ γὰρ ἠσθένει) ἐντολῆς δὲ παρ' ἐμοῦ δεδομένης, τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττοιντο, βραχὺ τῆς εὐχαριστίας δίδωσι τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας, καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι. ἐπανῆκεν ὁ παῖς φέρων· ἐγγὺς δὲ γενομένου, πρὶν εἰσελθεῖν, ἀνενέγκας πάλιν ὁ σεραπίων, ἥκεις, ἔφη, τέκνον; καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἐλθεῖν οὐκ ἠδυνήθη· σὺ δὲ ποίησον ταχέως τὸ προσταχθέν, καὶ ἀπάλλαττέ με. ἀπέβρεξεν ὁ παῖς, καὶ ἅμα τε ἐνέχεε τῷ στόματι τοῦ πρεσβύτου, καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβροχθίσας, εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα. ἆρ' οὐκ ἐναργῶς διετηρήθη, καὶ παρέμεινεν ἕως λυθῇ, καὶ τῆς ἁμαρτίας λυθείσης ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ; ταῦτα ἡ τοῦ διονυσίου διέξεισιν ἐπιστολή.

περὶ τῆς Δεκίου τελευτῆς. δέκιος δὲ οὕτω διατεθεὶς ἐς τοὺς τὸν χριστὸν σεβομένους, οὐδὲ δύο ὅλους ἐνιαυτοὺς ἐπὶ τῆς ῥωμαίων ἀνύσας ἀρχῆς, αἴσχιστα διεφθάρη. βαρβάρων γὰρ ληϊζομένων τὸν βόσπορον, ὁ δέκιος αὐτοῖς συνεπλέκετο, καὶ πολλοὺς ἀνῄρει, τῶν δὲ στενοχωρηθέντων, καὶ αἰτουμένων ἀφεῖναι τὴν λείαν πᾶσαν εἰ παραχωρηθεῖεν ἀναχωρῆσαι· ὁ δέκιος οὐκ ἐνέδωκεν, ἀλλὰ γάλλον ἕνα τῶν τῆς συγκλήτου τῇ διόδῳ τῶν βαρβάρων ἐπέστησε, μὴ συγχωρῆσαι κελεύσας αὐτοῖς παρελθεῖν. ὁ δὲ γάλλος ἐπέθετο τοῖς βαρβάροις, ἐπιβουλεύων δεκίῳ, πλησίον τέλματος βαθέος ὄντος, ἐκεῖ παρατάξασθαι. οὕτω δὲ παραταξαμένων τῶν βαρβάρων, καὶ τὰ νῶτα τρεψάντων, ὁ δέκιος ἐπεδίωκε· καὶ αὐτὸς σὺν τῷ υἱῷ, καὶ πλῆθος τῶν ῥωμαίων, ἐμπεπλάκη τῷ τέλματι, καὶ πάντες ἐκεῖ

omnes ad unitatem redituros eſſe, tam homines quàm dæmones. Vnitatis autem illius rationem, ſeu nugas potius, cum ſine multis uerbis declarari haud poſsint, prætermiſimus, ut & alias eius blaſphemias. Atque hæc de Origene, qui etiam Adamantius dicebatur.

Nouatianæ ſectæ condemnatio. Tum Nouatus quoque, Romanæ eccleſiæ presbyter, hæreſiarches extitit: eorumque qui ſe Catharos ſeu puros dicunt, princeps: iis qui perſecutione territi, ſimulachris immolarunt, & poſt, agnito peccato, ſe conuertunt, pœnitentiam negans, & ſupplices ac delicti medicinam dolenter afflictoque animo requirentes, non admittens. Contra hunc Romę concilium eſt indictum, cui Cornelius præfuit: in quo decretum eſt, tempore perſecutionis lapſos recipiendos, ſi ſe conuerterint, & pœnitentiæ medicina curandos eſſe. Nouatum uerò ſancti illi patres, concilij decreto non acquieſcentem, Eccleſia pulſum, ut fratrum hoſtem, abdicarunt.

Serapioni lapſo diuinitùs data uenia. Euſebius quoque hiſtoriam quandam ex epiſtola Dionyſij Alexandrini epiſcopi, huiuſmodi, iis uerbis ab ipſo deſcripta, quæ ſequuntur, refert. Fuit apud nos fidelis quidam ſcoex Serapio, uita inculpatè acta, ſed in perſecutione lapſus, qui cum ſæpè opem imploraret, ac ob ſacrificium ſimulacris factum à nemine audiretur: ægrotus, per integrum triduum mutus & ſenſus expers iacuit. Die quarta morbo nonnihil remiſſo, per nepotem ſibi feſtinanter presbyterum aliquem accerſi iuſsit, ac rurſus mutus iacuit. Accurrit puer ad presbyterum, qui cum ob morbum uenire non poſſet, ego autem eos qui è uita diſcederent, ſi peterent, præſertim ſi prius etiam ſupplicaſſent, abſolui iuſsiſſem, ut cum ſpe bona morerentur: parum de Euchariſtia dedit puero, ac iuſsit, ut madefaceret, ac ſeni in os inſtillaret. quam cum puer afferens appropinquaſſet, priuſquam ingrederetur, denuò recreatus Serapio: Ades, inquit, fili? etſi autem presbyter uenire non potuit, tu tamen quod mandatum eſt, exequere, meque abſoluito. Inſtillauit puer euchariſtiam in os ſenis: qui cum parum deglutiſſet, ſtatim expirauit. Nonne uerò euidenter conſeruatus, eo uſque expectauit, dum ſolueretur? peccatoque ſoluto, propter multa bona quæ fecerat conſiteri poſſet? Hæc in epiſtola Dionyſij referuntur.

Decij interitus. Decius uerò ſic erga Chriſti cultores affectus, nondum integro biennio in imperio exacto, turpiſsimè perijt. Nam cum Barbarorum, Boſphorum populantium, multos occidiſſet: hique in anguſtias redacti, ſe omnem prædam reddituros promitterent, ſi diſcedere ſinerentur: Decius negauit, & Gallum ſenatorem tranſitu eos prohibere iuſsit. At Gallus Decio inſidians, monuit Barbaros, ut iuxta profundā paludē aciem inſtruerent. quo illi facto, cū terga dediſſent: Decius eos perſequens cū filio & magna multitudine Romanorū, in paludē incidit, ubi omnes

perierunt, ut nec corpora eorum inuenirentur, cœno obruta.

IMPERIVM GALLI ET Voluſiani.

Tributum Barbaris promiſſũ.

Gallus rerum potitus (quem ſcriptores quidam etiam Voluſianum uocant, ut binominem: alijs aſſerentibus, filium, eundem'que collegam eius, Voluſianum appellatum eſſe) pactus cum Barbaris, ut annuo tributo accepto, Romanis prouincijs abſtinerent, Romam abijt, ac filium Voluſianum Cæſarem declarauit. Fuit & hic Chriſtianis grauis, non minore quàm Decius perſecutione inchoata, multis'que interfectis. Sub hoc motus Perſarum recruduit, qui Armeniam occuparunt, Tiridate rege fuga elapſo, cuius filij ſe ad hoſtes contulerant. Scytharum quoque multitudo pene innumerabilis in Italiam impreſſionem fecit: ijdem'que Macedoniam, Theſſaliam & Græciam incurſarunt. Eorum quoque pars Mæotide palude ſuperata, per Boſporum, in pontum Euxinum irrupiſſe fertur, ac multas uaſtaſſe prouincias. Sunt & aliæ plures gentes contra ditiones Romanorũ concitatæ. Peſtis quoque tum prouincias inuaſit: quæ ab Aethiopia orta, totum'que pene orientem & occidentem peruagata, multas urbes ciuibus deſolauit, durauit'que per annos quindecim. Scythæ uerò annuo tributo ex pacto à Romanis petito, pauciora ſibi quàm promiſſa eſſent, dari queſti, minitabundi abierunt. Cæterum Aemylianus, homo Afer, Myſijs legionibus præfectus, militibus ea omnia promiſit quæ Scythis penderentur, ſi cum illis pugnarent. qui Barbaros ex improuiſo aggreſsi, paucis exceptis, omnes occiderunt: & opimis ſpolijs partis, regionem eorum incurſarunt. Eo ſucceſſu elatus Aemylianus, à ſuis legionibus impetrauit, ut imperator ſalutaretur: coactis'que in unum copijs, ad Italiam occupandã properauit. Quo Gallus cognito, & ipſe contra ſe parauit: comiſſo'que prælio uictus, à ſuis militibus unà cum filio occiſus eſt, cum biennium & menſes octo imperaſſet. Eius uerò milites & ipſi Aemyliano coniuncti, imperium confirmarunt.

Perſæ.

Scythæ.

Peſtilentia XV annorum.

Scythæ ab Aemyliano cæſi.

Aemylianus imperator creatus.

Galli et Voluſiani cædes.

Imperium

ἀπώλοντο, ὡς μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν εὑρεθῆναι, καταχωσθέντα τῇ ἰλύϊ τοῦ τέλματος.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΓΑΛΛΟΥ ΚΑΙ βολουσιανοῦ.

Κρατεῖ οὖν ὁ γάλλος, ὃν τινὲς μὲν τῶν συγγραφέων καὶ Βολουσιανὸν κεκλῆσθαι φασὶν, ὡς διώνυμον· ἄλλοι δὲ, τὸν Βολουσιανὸν υἱὸν αὐτοῦ εἶναι γεγράφασι, καὶ συνάρχειν αὐτῷ. κρατήσας τοίνυν τῆς τῶν ῥωμαίων ὁ γάλλος ἀρχῆς, σπένδεται τοῖς βαρβάροις ἐπὶ συνθήκαις τοῦ λαμβάνειν ἐκείνους παρὰ ῥωμαίων δασμὸν ἐνιαύσιον, καὶ μὴ τὰ ῥωμαίων ληΐζεσθαι· καὶ σπεισάμενος οὕτως, ἐπανῆλθεν εἰς ῥώμην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βολουσιανὸν ἀναγορεύει καίσαρα. βαρὺς δὲ καὶ οὗτος γέγονε τοῖς χριστιανοῖς, καὶ οὐχ ἥττονα δεκίου διωγμὸν κατ᾽ αὐτῶν ἐγείρας, καὶ πολλοὺς ἀνελών. ἤρξατο δ᾽ αὖθις ἐπὶ τούτου ἡ κίνησις τῶν περσῶν, καὶ κατεσχέθη παρ᾽ αὐτῶν ἡ ἀρμενία, τοῦ ταύτης βασιλέως τιριδάτου φυγόντος, τῶν δὲ παίδων ἐκείνου προσρυέντων τοῖς πέρσαις. καὶ σκύθαι δὲ εἰς τὴν ἰταλίαν εἰσέβαλον, πλῆθος ἐντεῦθεν σχεδὸν ὑπερβαῖνον καὶ ἀριθμὸν, καὶ μακεδονίαν καὶ θετταλίαν καὶ ἑλλάδα κατέδραμον. λέγεται δὲ τούτων μοῖράν τινα διὰ Βοσπόρου διελθοῦσαν, καὶ τὴν μαιῶτιδα λίμνην ὑπερβᾶσαν, ἐπὶ τὸν εὔξεινον γενέσθαι πόντον, καὶ χώρας πορθῆσαι πολλάς. καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τῶν ἐθνῶν τότε κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας ὡρμήκεσαν. ἀλλὰ καὶ λοιμὸς τότε ταῖς χώραις ἐνέσκηψε, ἐξ αἰθιοπίας ἀρξάμενος, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐπινεμηθεὶς χώραν ἑῴαν τε καὶ ἑσπέριον, καὶ πολλὰς τῶν πόλεων τῶν οἰκητόρων ἐκένωσεν, ἐπὶ πεντεκαίδεκα διαρκέσας ἐνιαυτούς. οἱ γε μὴν σκύθαι τεταγμένα παρὰ ῥωμαίων κατὰ συνθήκας λαμβάνοντες ἐπετείως, ἥκιστα ταῦτα ληψόμενοι, καὶ ἥττονα λέγοντες εἶναι τῶν ὑπεσχημένων τὰ σφίσι διδόμενα, ἀπῄεσαν ἀπειλούμενοι. αἰμιλιανὸς δέ τις λίβυς αὐτὸς, ἄρχων τοῦ ἐν μυσίᾳ στρατεύματος, τοῖς στρατιώταις δώσειν πάντα τὰ τοῖς σκύθαις διδόμενα ἐπηγγείλατο, εἰ τοῖς βαρβάροις συνάψαιεν πόλεμον. οἱ δ᾽ ἀπροόπτως ἐπελθόντες τοῖς σκύθαις, ἐκτὸς ὀλίγων ἀπέκτειναν ἅπαντας, καὶ λάφυρα ἐξ ἐκείνων πλεῖστα συνήγαγον, τὴν χώραν καταδραμόντες αὐτῶν. ἐκ τούτου γοῦν ὁ αἰμιλιανὸς ὑπερφρονήσας τῷ κατορθώματι, μεταπείθει τοὺς ὑπ᾽ αὐτὸν στρατιώτας, καὶ ῥωμαίων αὐτὸν ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα. ὃς αὐτίκα τὰς δυνάμεις ἀγείρας, ἔσπευδε τὴν ἰταλίαν καταλαβεῖν. ὡς γοῦν εἰς γνῶσιν ἦλθε ταῦτα τῷ γάλλῳ, κἀκεῖνος ἐστράτευθη παρασκευασάμενος, τῷ αἰμιλιανῷ ἀντιπαρετάξατο, καὶ συῤῥαγέντων ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων, ἡττῶνται οἱ τοῦ γάλλου. ἡττώμενοι δὲ, ἐπέθεντο τῷ σφῶν αὐτοκράτορι· καὶ ἀνελόντες ἐκεῖνον, καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, βασιλεύσαντας ἔτη δύο, καὶ μῆνας ὀκτὼ, προσέθεντο τῷ αἰμιλιανῷ, καὶ αὐτοὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ ψηφισάμενοι.

Ἐπὶ καὶ ὁ γάλλος διωγμὸν ἐπήγειρε κατὰ χριστιανῶν.

Σκύθαι λυμαίνονται, καὶ χώραν πλείστην κατατρέχουσι, καὶ φθορὰ ἀνεκαθεν λοιμοῦ.

Ἔπος αἰμιλιανὸς τὴν αὐταρχίαν ἁρπάζει.

ἀναίρεσις γάλλου.

Ἀνάῤῥησις

Ἀναῤῥησις αἰμιλιανοῦ.

Ἀναῤῥηθεὶς δ' οὕτως αὐτοκράτωρ ὁ αἰμιλιανός, ἐπέσταλκε τῇ συγκλήτῳ, ἐπαγγελλόμενος, ὡς καὶ τὴν θρᾴκην ἀπαλλάξει βαρβάρων, καὶ κατὰ περσῶν ἐκστρατεύσεται, καὶ πάντα πράξει καὶ ἀγωνιεῖται ὡς στρατηγὸς αὐτῶν, τὴν βασιλείαν τῇ γερουσίᾳ καταλιπών. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἔφθη πεποιηκώς, οὐαλλεριανοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ. ὃς τῶν ὑπὲρ τὰς ἄλπεις ἄρχων δυνάμεων, τὰ κατὰ τὸν αἰμιλιανὸν μαθών, καὶ αὐτὸς τυραννεῖ. καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις συναγαγών, πρὸς τὴν ῥώμην ἠπείγετο. οἱ γοῦν τῷ αἰμιλιανῷ συστρατευόμενοι, οὐκ ἀξιομάχους ἑαυτοὺς ἐγνωκότες πρὸς τὴν τοῦ οὐαλλεριανοῦ στρατιάν, μηδὲ φθείρειν καὶ φθείρεσθαι ῥωμαίους ὑπ' ἀλλήλων ὅσιον κρίναντες, καὶ πολέμους συγκροτεῖν διὰ ὁμογενῶν, καὶ ἄλλως δὲ τὸν μὲν αἰμιλιανὸν ἀνάξιον λογιζόμενοι βασιλείας, ὡς ἄδοξόν τε καὶ χαμερπῆ, τὸν οὐαλλεριανὸν δὲ οἰκειότερον ἡγούμενοι τῇ ἀρχῇ, οἷα δὴ τὰ καὶ τῶν πραγμάτων ἀντιληψόμενον ἀρχικώτερον, κτείνουσι τὸν αἰμιλιανόν, οὔπω τέσσαρας μῆνας ἡγεμονεύσαντα, ἄγοντα δὲ τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν τεσσαρακοστόν· καὶ προσίασιν οὐαλλεριανῷ, καὶ ἀμαχεὶ αὐτῷ τὴν ῥωμαίων ἀρχὴν ἐγχειρίζουσι. φλαβιανοῦ δὲ ἐπὶ δεκίου, ὡς εἴρηται, μαρτυρήσαντος, κορνήλιος τὴν τῆς ῥώμης ποιμαντικὴν διεδέξατο. ὃς ἐπὶ τριετίᾳ ἐμπρέψας ταύτῃ φιλαυτοῖς, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε. καὶ λούκιος ἐπὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης ἀνήχθη θρόνον, ὃς οὐδ' ὄγδοον ἐκπλήσας ἐνιαυτὸν ἐν τῇ τῆς ῥώμης ἐπισκοπῇ, τελευτᾷ. καὶ στέφανος τὸ τῆς ποιμαντικῆς λειτούργημα διεδέξατο. οὗπερ τυγχάνει διάταγμα, τοὺς ἐξ αἱρέσεων ἐπιστρέφοντας χριστιανοὺς μὴ βαπτίζειν, ἀλλὰ τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ καθαίρειν αὐτούς, οὗ καὶ ἐπιστολὴ περὶ τούτου πρὸς κυπριανὸν τὸν ἱερομάρτυρα ἀναγράφεται. στεφάνου δὲ κοιμηθέντος μετὰ δύο ἐνιαυτούς, ξύστος εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς ῥώμης θρόνον ἐκάθισε. τότε καὶ ἡ κατὰ σαβέλλιον ἐκινεῖτο αἵρεσις ἐν πτολεμαΐδι τῆς πενταπόλεως. ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τοὺς τῆς ῥώμης ἀρχιερέας εἶχον οὕτως.

ἀναίρεσις αἰμιλιανοῦ.

κατάλογος ἐπισκόπων.

Imperium Aemyliani.

APpellatus imperator Aemylianus Senatui per literas promiſit, ſe Barbaros etiam Thracia pulſurum, & Perſis bellum illaturum: omniaque facturum & dimicaturum, ut ducem eorum, imperio ipſis relicto. ſed priuſquam horum aliquid faceret, Valerianus tranſalpinarum legionum dux, rebus Aemyliani cognitis, & ipſe regnum affectauit: conductisque in unum ſuis copijs, Romam properauit. Quare ij qui ſub Aemyliano ſtipendia merebant, quia ſe Valeriano impares eſſe norant, & Romanos mutuis perire cædibus, ac inteſtina bella conflari nefas putabant. Eòdem accedebat, quòd Aemylianum, ut inglorium & humilem, regno indignum iudicabant: Valerianum uerò ad principatum aptiorem, ut qui maiori cum autoritate res adminiſtraturus eſſet: Aemyliano nondum quatuor menſes imperio potito, annos uerò quadraginta nato, interfecto, ad Valerianum tranſeunt, eique citra dimicationem Romanorum imperium tradunt. Flauiano ſub Decio martyrij corona ornato, Cornelius Romanus paſtor factus, munere ſuo per triennium præclarè obito, deceſsit. Lucio in pontificatus ſolium euecto, & ante expletum in eo octauum annum mortuo, Stephanus eſt ſurrogatus. Huius ſanctio eſt, ne Chriſtiani ab hæreticis ad Eccleſiam reuertentes, rebaptiſentur, ſed precatione per manuum impoſitionem luſtrentur. eaque de re epiſtola eius ad Cyprianum martyrem extat. Cum Stephanus poſt duos annos obdormiſſet: Xyſtus in pontificio Romæ ſolio conſedit. Tum etiam Sabelliana hæreſis, Ptolemaide Pentapoleos urbe mota eſt. Atque hæc de Romanis pontificibus.

Aemyliani cædes.

Epiſcoporum catalogus.

Stephani papæ ſanctio.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΥ ΚΑΙ γαλιήνου.

Οὐαλλεριανὸς δὲ σὺν γαλιήνῳ τῷ υἱῷ τῆς ῥωμαίων ἡγεμονίας δραξάμενος, καὶ αὐτὸς σφοδρότατον ἐκίνησε κατὰ χριστιανῶν διωγμόν, καὶ πολλοὶ κατὰ διαφόρους χώρας μάρτυρες γεγόνασιν, ὑπὲρ τῆς εἰς χριστὸν πίστεως πολυειδῶς ἀθλήσαντες. ἐθνῶν οὖν καὶ ἐπὶ τούτου γενομένης ἐπαναστάσεως, κακῶς εἶχον ῥωμαίοις τὰ πράγματα. οἵ τε γὰρ σκύθαι τὸν ἴστρον διαβάντες, καὶ αὖθις τὴν θρᾳκῶν χώραν ἐληΐσαντο, καὶ πόλιν περιφανῆ τὴν θεσσαλονίκην ἐπολιόρκησαν μέν, οὐ μέντοι καὶ εἷλον. ἐς δέος δὲ τοσοῦτον ἅπαντας ἤλασαν, ὡς ἀθη-

Valeriani imperium.

VAlerianus autem, cum Galieno filio rerum potitus, & ipſe Chriſtianos uehementiſsime perſecutus eſt: ac multi diuerſis in locis martyres facti ſunt, uarijs pro Chriſti fide certaminibus defuncti. Sub hoc quoque, propter exterarum gentium motus, malè ſe res Romana habuit. Nam Scythæ Iſtrum transgreſsi, Thraciam denuò populati, urbem illuſtrem Theſſalonicam obſederunt illi quidem, ſed non expugnarunt, ac terrorem tantum intulerunt omnibus, ut Athe-nienſes

Scythæ.

nienſes ſua mœnia iam inde à Syllæ temporibus proſtrata, inſtaurarent. Peloponenſes uerò, Iſthmum à mari ad mare ducto muro intercluderent. Perſæ quoque Sapore rege Syriam incurſarunt, & Edeſſam obſederunt: quos Valerianus prius non aggredi auſus, cum Edeſſenos milites eruptionibus faciendis multos Barbaros cædere, & plurimis potiri ſpolijs didiciſſet, recepto animo adortus eſt. Qui, ut longè plures, Romanos circundederunt, quibus maxima ex parte occiſis, nonnullis etiam elapſis, Valerianus cũ ſuis ſatellitibus ab hoſtibus captus, atque ad Saporem abductus eſt. Is uerò cum imperatorem teneret, omnia ſe iam uiciſſe ratus, homo per ſe crudelis, multo deterior euaſit. Nonnulli ad hunc modum à Perſis Valerianum eſſe captum tradunt. Sunt & qui eum ultrò deditionem feciſſe narrent, quòd cum Edeſſæ ageret, milites fame laborantes, ſeditione mota, de interficiendo ipſo cogitarint. Eum uerò ne à ſuis occideretur, ad Saporem profugum, hoſti ſe tradidiſſe, ac nihilo ſecius ipſas legiones: quæ quod ad ipſum attinet, ſane perijſſent, milites tamen non perierunt, ſed proditione cognita, paucis occiſis, effugerunt. Enimuerò imperator ſiue in acie captus, ſiue ultrò profugus, ignominioſe à Sapore tractabatur. Perſæ uerò ſine ullo metu urbes adorti, Antiochiam ad Orontem, & clariſsimam Ciliciæ ciuitatem Tarſum, & Capadociæ Cæſaream cæperunt, nec captiuorum multitudini cibi plus dederunt, quàm quantum ad tuendam uitam ſatis eſſet: imò nec aquam affatim bibere ſiti ſunt, ſed à cuſtodibus in die ſemel inſtar pecudum aquatum acti. Cæſaream uerò Cappadociæ frequentiſsimam urbem, (nam ad quadringenta hominum millia eam incoluiſſe traduntur) non prius hoſtes cæperunt, obſeſsis ſtrenuè ſe defendentibus, Demoſthene, uiro forti & cordato, duce: quàm captiuus quidam medicus, excarnificationum hoſtilium impatiens, locum eis quendam demonſtrauit, per quem Perſæ noctu ingreſsi, omnes interfecerunt. Ciuium uerò dux Demoſthenes, à multis Perſis circundatus, qui eum uiuentem capere iuſsi erant, conſcenſo equo, & ſtricto enſe ſublato, in medios hoſtes ſe immiſit, & plurimis proſtratis urbe elapſus, effugit. Hoc rerum ſtatu Perſæ, omnes Romanas in oriente prouincias peruagati, ſine ullo metu uaſtarunt. At Romani fuga, ut dictum eſt, elapſi, Calliſtum quendam ducem crearunt, qui cũ Perſas palantes: ac omnis hoſtilis metus, expertes temerè prouincias incurſare

Valerianus à Perſis captus.

Antiochia. Tarſus. Cæſarea.

Demoſthenes Cæſarienſis.

Calliſtus Perſas cædit.

ναίους μὲν ἀνοικοδομῆσαι τὸ τεῖχος τῆς ἑαυτῶν πόλεως, καθῃρημένον ἐκ τῶν τοῦ Σύλλα χρόνων, Πελοποννησίους δὲ διατειχίσαι τὸν ἰσθμὸν ἐκ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. ἀλλὰ μὴν καὶ Πέρσαι Σαπώρου σφῶν βασιλεύοντος, τὴν Συρίαν κατέδραμον, καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐδῄωσαν, καὶ τὴν Ἔδεσσαν ἐπολιόρκουν. Οὐαλεριανὸς δὲ ὤκνει προσμίξαι τοῖς πολεμίοις. μαθὼν δὲ, ὡς οἱ ἐν Ἐδέσσῃ στρατιῶται ἐξιόντες τῆς πόλεως, καὶ συμπλεκόμενοι τοῖς βαρβάροις, πολλοὺς ἀναιροῦσι, καὶ πλεῖστα σκῦλα λαμβάνουσιν, ἀνεθάρσησε, καὶ ἀπελθὼν μετὰ τῆς συνούσης αὐτῷ στρατιᾶς συνεπλάκη τοῖς Πέρσαις. οἱ δὲ πολυπλασίους ὄντες τοὺς Ῥωμαίους ἐκύκλωσαν, καὶ οἱ πλείους μὲν ἔπεσον, ἔνιοι δὲ καὶ διέφυγον. Οὐαλεριανὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν συνελήφθη τοῖς πολεμίοις, καὶ πρὸς τὸν Σαπώρην ἀπήχθη. ὁ δὲ τοῦ βασιλέως κρατήσας, πάντων ἤδη κρατεῖν ᾤετο. καὶ ὠμὸς ὢν πρὶν, πολλῷ χείρων [illegible] γέγονεν. οἱ μὲν οὖν οὕτως αἰχμάλωτον ἑαλωκέναι τὸν Οὐαλεριανὸν τοῖς Πέρσαις ἱστόρησαν. εἰσὶ δ' οἳ ἑκόντα φασὶ τὸν Οὐαλεριανὸν προσχωρῆσαι τοῖς Πέρσαις, ὅτι ἐν Ἐδέσσῃ διάγοντος αὐτοῦ, λιμὸς ἐπίεζε τοὺς στρατιώτας, κἀντεῦθεν εἰς στάσιν ἐκεκίνηντο, καὶ ἀνελεῖν ἐζήτουν τὸν αὐτοκράτορα. ὁ δὲ τὴν τῶν στρατιωτῶν δεδιὼς ἐπανάστασιν, πρὸς τὸν Σαπώρην κατέφυγεν, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀπόληται, τοῖς πολεμίοις προδεδωκὼς ἑαυτόν. ἀλλὰ μέντοι ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ Ῥωμαίων στρατεύματα, οὐ μὴν οἱ στρατιῶται ἀπώλοντο, ἀλλὰ γνόντες τὴν προδοσίαν, διέφυγον, ὀλίγων ἀναιρεθέντων. ὅτι δὲ δορυάλωτος ἐλήφθη τοῖς Πέρσαις ὁ βασιλεὺς, εἴθ' ἑκὼν ἑαυτὸν αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἀτίμως ἤγετο παρὰ τοῦ Σαπώρου. οἱ Πέρσαι δὲ κατὰ πᾶσαν ἄδειαν ταῖς πόλεσιν ἐπιόντες, τήν τε πρὸς τῷ Ὀρόντῃ αἱροῦσιν Ἀντιόχειαν, καὶ τὴν περιφανεστέραν τῶν τῆς Κιλικίας πόλεων τὴν Ταρσὸν, καὶ τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ Καισάρειαν. καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων συναγαγόντες, οὐδὲ τροφῆς αὐτοῖς μετεδίδουν, εἰ μὴ βραχίστης, ὡς ἀποζῆν. οὔτε μὴν ὕδατος μετεῖχον εἰς κόρον πιεῖν αὐτοί, ἀλλ' ἅπαξ τῆς ἡμέρας οἱ τούτων φρουροὶ ἤλαυνον αὐτοὺς ἐφ' ὕδωρ, ὥσπερ βοσκήματα. τὴν Καισάρειαν δὲ πολυάνθρωπον οὖσαν (περὶ τεσσαράκοντα γὰρ μυριάδας ἀνθρώπων ἐν αὐτῇ λέγεται κατοικεῖν) οὐ πρότερον εἷλον, γενναίως τῶν ἐν αὐτῇ τοῖς πολεμίοις ἀντικαθισταμένων, καὶ στρατηγουμένων ὑπό τινος Δημοσθένους, ἀνδρὸς καὶ ἀνδρείου καὶ συνετοῦ, πρὶν ἤ τις δορυάλωτος καταχθεὶς ἰατρὸς, καὶ τὰς ἐπαγομένας αὐτῷ μὴ φέρων αἰκίας, ὑπέδειξέ τινα τόπον, ὅθεν νυκτὸς εἰσῆλθον οἱ Πέρσαι, καὶ πάντας ἀνεῖλον. ὁ δέ γε τούτων στρατηγὸς Δημοσθένης ὑπὸ πολλῶν κυκλωθεὶς Περσῶν, κελευσθέντων ζωὸν αὐτὸν συλλαβεῖν, τὸν ἵππον ἀναβὰς, καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος ἄρας, ἐνώθησεν ἑαυτὸν μέσον τῶν πολεμίων· καὶ πλείστους καταβαλὼν, διεξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ διαφυγεῖν ἴσχυσεν. οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων τοῖς Πέρσαις συμφερθέντων, κατὰ πᾶσαν τὴν ὑπήκοον Ῥωμαίοις ἑῴαν διεσκεδάσθησαν χώραν, καὶ ἐπόρθουν αὐτὴν ἀδεῶς. οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι φυγόντες ὡς εἴρηται, στρατηγὸν ἑαυτοῖς ἐπέστησαν Κάλλιστόν τινα, ὃς σκεδαννυμένους τοὺς Πέρσας ὁρῶν, καὶ ἀπερισκέπτως ἐπιόντας

[illegible]

[illegible]

ὅπως ἑάλω ἡ Καισάρεια.

[illegible]

πάντας τοὺς χώρας, ὥστε μή τινα εἰδέναι αὐτοῖς ἀντιτάξασθαι, ἐπιπίπτει ἀθρόον αὐτοῖς, καὶ φόνον τῶν βαρβάρων πλεῖστον εἰργάζετο, καὶ παλλακὰς ἀλλὰ σαπώρου σὺν πλούτῳ πολλῷ. οἷς ἐκεῖνος περιαλγήσας, οἴκαδε σπουδαίως ὑπέστρεψε, καὶ τὸν οὐαλεριανὸν ἐπαγόμενος, ὃς καὶ ἐν περσίδι κατέστρεψε τὴν ζωὴν, ὡς αἰχμάλωτος ὀνειδιζόμενός τε καὶ ἐμπαιζόμενος. οὐ μόνος δὲ ὁ κάλλιστος ἠρίστευε τότε κατὰ περσῶν, ἀλλὰ καί τις παλμυρηνὸς ἀνὴρ, καλούμενος ὠδέναθος, συμμαχῶν ῥωμαίοις, πολλοὺς διέφθειρε τῶν περσῶν, ἀναστρέφουσιν αὐτοῖς κατὰ τὴν εὐφρατησίαν ἐπιθέμενος χώραν· ὃν γαλιῆνος τοῦ στρατηγήματος ἀμειβόμενος, τῆς ἑῴας προεχειρίζετο στρατηγόν. ἐν μέντοι τοῖς πεσοῦσιν ἐκ τοῦ περσικοῦ στρατεύματος σκυλευομένοις, λέγονται καὶ γυναῖκες εὑρεθῆναι κατ' ἄνδρας ἐσταλμέναι καὶ ὡπλισμέναι, ἀλλὰ καὶ ζῶσαι τοιαῦται καταχεθῆναι ὑπὸ ῥωμαίων. ἐν δὲ τῇ ἐπανόδῳ, φάραγγι βαθείᾳ περιτυχὼν ὁ σαπώρης, ἣν διελθεῖν τοῖς ὑποζυγίοις ἄπορον ἦν, αἰχμαλώτους ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι, καὶ ῥιφθῆναι κατὰ τῆς φάραγγος, ἵν' οὕτως τοῦ βάθους αὐτῆς πληρωθέντος, διὰ τῶν νεκρῶν σωμάτων τὰ σφῶν διάβασιν ὑποζύγια, καὶ οὕτω διελθεῖν ἱστορεῖται τὴν φάραγγα. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν οὐαλεριανὸν, ἐν τούτοις. τῆς δὲ τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίας καθηγεῖτο ξύστος· τῆς δὲ τῶν ἀντιοχέων δημητριανὸς, διαδεξάμενος φλαβιανόν· τῆς δὲ τῶν ἱεροσολύμων ὑμέναιος, μαζαβάνου θανόντος· τῆς δὲ ἐν ἀλεξανδρείᾳ προΐστατο διονύσιος. *περὶ τάφρων.*

Βασιλεία γαλιη. ϛ.

[illegible]

Μετὰ δὲ τὸν οὐαλεριανὸν γαλιῆνος ὁ ἐκείνου υἱὸς τῆς τῶν ῥωμαίων ἡγεμονίας γέγονεν ἐγκρατὴς, ὃν ὁ πατὴρ κατὰ περσῶν στρατευόμενος, εἰς τὰ ἑσπέρια εἴασε τοῖς τῇ ἰταλίᾳ ἐφεδρεύουσι, καὶ τοῖς τὴν θρᾴκην ληϊζομένοις ἀντικαθίστασθαι. ὃς ἀλαμανοῖς περὶ τριάκοντα μυριάδας οὖσι, περὶ τὰ μεδιόλανα συμβαλὼν μετὰ μυρίων, νενίκηκεν. εἶτα καὶ αἰρούλοις, σκυθικῷ γένει, καὶ γοτθικῷ ἐπιθέμενος, ἐκράτησεν. ἐπολέμησε δὲ καὶ φράγγοις. αὐρίολος δὲ ἐκ χώρας ὢν γετικῆς, τῆς ὕστερον δακίας ὀνομασθείσης, καὶ γένους ἀσήμου (ποιμὴν γὰρ ἐτύγχανε πρότερον) τῆς τύχης δὲ αὐτὸν εἰς μέγα βουληθείσης ἐπᾶραι, ἐστρατεύσατο. καὶ περίδοξος γεγονὼς, τῶν βασιλικῶν ἵππων φροντιστὴς προεχειρίσθη. καὶ περὶ τούτους εὐδοκιμῶν, κεχαρισμένος ἦν τῷ κρατοῦντι. τῶν δὲ ἐν τῇ μυσίᾳ στρατιωτῶν στασιασάντων, καὶ ἰγγένουον αὐτοκράτορα ἀναγορευσάντων, καὶ τοῦ γαλιήνου αὐτῷ ἀντιπαραταξαμένου περὶ τὸ σίρμιον, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ μαυρουσίους ἐπαγομένου, οἳ ἐκ μήδων κατάγεσθαι λέγονται, ὁ αὐρίολος ἱππάρχων γενναίως μετὰ τῶν ἱππέων ἀγωνισάμενος, πολλοὺς τῶν τὰ ἰγγένου φρονούντων διώλεσε, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέψατο εἰς φυγὴν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν ἰγγένουον

περὶ αὐρεόλου, καὶ περὶ ἰγγένου τυραννίδα ἐπιχειρήσαντος.

curſare uideret: aggreſsione repentina maximam Barbarorum cædem edidit, & Saporis concubinas cum magnis opibus cæpit. Qua clade ille dolens, feſtinanter domum abijt, abducto etiam Valeriano ſecum: qui in Perſia uitam inter captiuitatis opprobria & ludibria exegit. Neque uerò Calliſtus duntaxat rem contra Perſas tum bene geſſit: ſed & Odenatus Palmyrenus, Romanorum ſocius, multos occidit, redeuntes iuxta Euphratem adortus, ea'que de cauſa à Galieno imperatore, grati animi ergò, dux Orientis eſt creatus. Inter ſpoliandum cadauera Perſarum, dicuntur etiam mulieres habitu & armis uirorum ornatæ repertæ, & tales aliquot uiuæ à Romanis captæ eſſe. Sapores uerò cum in reditu in profundam uallem incidiſſet, per quam iumentis tranſitus non patebat, captiuos interfici, & in uallem abijci iuſsiſſe: ita que complanata ualle, per cadauera iumenta traduxiſſe fertur. Ac cum Valeriano ſic actum eſt. Romanam autem eccleſiam gubernauit Xyſtus: Antiochenam Demetrianus, Flauiani ſucceſſor: Hieroſolymitanam Mazabeno mortuo Hymenæus, Alexandrinam Dionyſius.

Odenatus. *Mulieres milites.* *Vallis cadaueribus expleta.* *Epiſcoporum ſucceſſio.*

Imperium Galieni.

Poſt Valerianum, Galienus filius filius, imperij Romani potitus eſt, à patre contra Perſas abeunte in Occidente relictus, ut ijs qui Italiæ malè cogitarent, & Thraciam uaſtarent, reſiſteret. qui cum non amplius decem millia haberet, trecenta millia Alemannorum iuxta Mediolanum uicit. Deinde Herulos etiam, gentem Scythicam, & Gothicam, profligauit. Geſſit & cum Francis bellum. Aureolus uerò ex prouincia Getica (ſic enim Dacia quondam uocabatur) obſcuro genere ortus (paſtor enim fuit) cum à fortuna euehendus eſſet, militauit, atque induſtria conſecutus eſt, ut equi imperatorij ſuæ fidei mandarentur. Quos quia præclarè tractabat, charus habebatur imperatori. Deinde cum Myſiæ legiones Ingenuum per ſeditionem Imperatorem dixiſſent, & Galienus præter cæteros etiam Mauros (hos à Medis propagatos eſſe aiunt) contra eum ad Sirmium adduxiſſet: Aureolus magiſter equitum ſtrenuè dimicando, multis hoſtibus, cæſis reliquos, ipſumque Ingenuum rebus deſperatis in fugam

Galieni res in occidente geſtæ. *Aureolus.* *Ingenuus.*

fugā cōiecit, in qua à ſuis ſatellitib. eſt occiſus. *Poſthumus.* Hoc domito, Poſthumus contra imperatorem inſurgit tali de cauſa. Galienus filiū Galienum, adoleſcentem ſolertem & formoſum, quem im perij ſucceſſorem deſtinabat, in urbe Agrippina reliquerat: ut Gallis, quos Scythæ premebant, opem ferret, Albano cuidam propter ætatem commiſſum. Poſthumus uerò ad cuſtodiā Rheni fluminis relictus, ut transrhenanos Barbaros Romanarum prouinciarum incurſione prohiberet: tranſitu eorum non animaduerſo, in reditu præda onuſtos adortus, multis occiſis, prædam omnem receptam inter milites ſtatim diuiſit. Cum autem Albanus poſtularet, ut ea ad ſe & iuniorem Galienum afferretur: milites ea repetita ad ſeditionem impulſos, ad Agrippinæ mœnia adduxit, Albanum'que & iuniorem Galienum à ciuibus ſibi deditos occidit. Galienus igitur bello contra Poſthumum ſuſcepto, primo congreſſu uictus eſt. Deinde tyrannum in fugam coniectum, Aureolum perſequi iubet. qui cum eum aſſequi poſſet, diutiùs perſequi nolens, cauſatus eſt, ſe eum adipiſci non poſſe. Quare Poſthumum ſic elapſum, & copias reparantem, Galienus denuò adortus, in quodam Galliæ oppidum compulſum obſedit: ſagitta'que in dorſo ictus, ob uulneris dolorem obſidionem ſoluit. Sed aliud quoque *Macrinus. Macrianus. Quintus.* bellum à Macrino eſt exortum: qui cum duos filios haberet, Macrianum & Quintum, regnum affectauit. ac ipſe quidem ob alterum pedem mutilatum, ueſtem imperatoriam non induit, ſed filios induere iuſſit: atque ab Aſianis cupidè ſuſceptus, cum ad breue tempus aduerſus Perſas commoratus eſſet, contra Galienum ſe parabat: Baliſta, quem magiſtrum equitum crearat, contra Perſas relicto, adiuncto etiam Quinto filio. Quare imperator Aureolum cum alijs ducibus contra Macrinum & Macrianum miſit: qui hoſte circumuentio nonnullos occiderunt (parcebant enim eis, ut popularibus ſuis) ſperantes, eos ultrò ad imperatorem tranſituros. Sed cum non cederent, fortuitò accidit, ut omnes ad officium redirent. Nam dum tyrannorum milites erectis ſignis incedunt, quidam ex ſigniferis impeditus concidit: ſigno'que unà inclinato, reliqui ſigniferi cauſæ ignari, putantes illum ultrò ſe imperatori ſubmiſiſſe, humi proſtrati omnes idem fecerunt, Galienum fauſtis ominibus proſequentes: neq; ulli, præter Pæones, apud Macrinum manſerunt. Qui cum & ipſi tranſituri eſſent, Macrino & filio, ipſorū rogatu, ne in hoſtiū poteſtatē uenirent,

φεύγων ἀπεγνωκότα, καὶ ἐν τῇ φυγῇ ἀναιρεθῆναι παρὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ. αὖθις δὲ ποστουμος τῷ γαλιήνῳ ἐπανίσταται. παῖδα γὰρ ἔχων ὁ αὐτοκράτωρ ὁμώνυμον, δεξιόν τε καὶ εὐπρόσωπον, ὃν ἐπὶ τῇ βασιλείας ἀρχῇ διάδοχον, ἐν ἀγριππίνῃ τῇ πόλει κατέλιπε, τοῖς γάλλοις ὑπὸ σκυθῶν πορθουμένοις ἐπικουρήσοντα. *περὶ δὲ ἐπαναστάσεως ποστούμου.* ὦ καί τινα ἀλβανὸν ἐκκλησμένον ἐπίστευσε, διὰ τὴν νεότητα αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ. ποστοῦμος δὲ εἰς φυλακὴν τοῦ ῥήνου ποταμοῦ ταχθεὶς, ὥστε κωλύειν τοὺς πέραν οἰκοῦντας βαρβάρους τὴν εἰς τὴν ῥωμαΐδα χώραν διάβασιν, λαθοῦσί τισι, καὶ διαβᾶσι τὸν ποταμὸν, καὶ λείαν ἐπαγομένοις πολλὴν, ἐν τῷ ἐπανιέναι ἐπέθετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τὴν δὲ λείαν ἀφείλετο ξύμπασαν, καὶ ταύτην αὐτίκα τοῖς στρατιώταις διένειμε. ὃ μαθὼν ὁ ἀλβανὸς, πέμψας ἐκέλευε κομισθῆναι αὐτῷ καὶ τῷ νέῳ γαλιήνῳ τὴν λείαν ἐκπέμπειν. καὶ ὁ ποστοῦμος συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας, ἀπαιτεῖσθαι ἔφη αὐτῶν τὰ τῆς λείας, εἰς ἀποστασίαν αὐτοὺς παρακινῆσαι μηχανώμενος. ὃ καὶ γέγονε· καὶ μετ' αὐτῶν τῇ πόλει τῇ ἀγριππίνῃ προσέβαλε, καὶ οἱ τῆς πόλεως τόν τε παῖδα τοῦ βασιλέως καὶ τὸν ἀλβανὸν αὐτῷ ἐκδεδώκασιν, οὓς καὶ ἄμφω ἀπέκτεινε. ταῦτα γνοὺς ὁ γαλιῆνος, πρὸς τὸν ποστοῦμον ἀπῄει, καὶ συμμίξας αὐτῷ, πρότερον μὲν ἡττᾶτο, εἶτα καὶ ἐπεκράτησεν, ὡς καὶ τὸν ποστοῦμον φυγεῖν. ἐκέλευσε οὖν ὁ αὐρίολος καταδιῶξαι αὐτόν. ὁ δὲ, καίτοι δυνάμενος καταλαβεῖν αὐτὸν, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιδιῶξαι ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἐπανῆλθεν εἰπὼν, μὴ δυνηθῆναι αὐτὸν καταλαβέσθαι. *μάχη πρὸς ποστοῦμον, ἡ ἥττα αὐτοῦ.* ποστοῦμος δὲ οὕτω διαφυγὼν, αὖθις συνίστα στρατόν. καὶ πάλιν ὁ γαλιῆνος ἤλαυνεν ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐν πόλει τινὶ τῆς γαλλίας κατακλείσας, ἐπολιόρκει τὸν τύραννον. ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ πλήττεται βέλει ὁ βασιλεὺς τὰ μετάφρενα, καὶ νοσήσας ἐκ τούτου, τὴν πολιορκίαν διέλυσε. καὶ ἄλλος δὲ τῷ γαλιήνῳ ἐκινήθη πόλεμος παρὰ μακρίνου, ὃς δύο ἔχων υἱοὺς μακριανὸν καὶ κύντον, τυραννίδι ἐπεχείρησε. καὶ αὐτὸς μὲν ὅτι θάτερον ἐπεπήρωτο τῶν σκελῶν, οὐκ ἐνέδυ τὴν στολὴν τὴν βασίλειον, τοῖς δ' υἱοῖς αὐτὴν περιέβαλε, καὶ οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ ἀσμένως αὐτὸν προσεδέξαντο. *ὅτι ἐτυράννησε μακρῖνος.* ὁ δὲ ὀλίγα πρὸς πέρσας ἐνδιατρίψας, ἐπὶ γαλιήνον παρεσκευάζετο. καὶ τοῖς πέρσαις βαλλίσταν ἀντικατέστησεν, ὃν αὐτὸς προεχειρίσατο ἵππαρχον, καὶ σὺν τούτῳ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κατέλιπε κύντον. πέμπει οὖν ὁ βασιλεὺς κατὰ μακρίνου καὶ μακριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὸν αὐρίολον, μετὰ καὶ στρατηγῶν ἑτέρων· καὶ προσμίξαντες αὐτοῖς, ἐκύκλωσαν σφᾶς, καί τινας ἀνεῖλον. ἐφείδοντο γὰρ αὐτῶν ὡς ὁμογενῶν, καὶ ἤλπιζον προσρυῆναι αὐτοὺς τῷ βασιλεῖ· ἐκεῖνοι δ' οὐκ ἐνεδίδουν, ἐκ δέ τινος τυχαίου συμβάματος ἅπαντες τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. *ὅτι οἱ στρατιῶται ἐκ τύχης μακρίνου καταλείποντες, καὶ ἄλλοι οἱ τοῦ μακρίνου τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν.* βαδίζοντες γὰρ οἱ περὶ τοὺς τυράννους, ὀρθίας τὰς σημαίας ἀνεῖχον. εἷς δὲ τῶν σημαίας φερόντων, ἐν τῷ βαδίζειν συμποδισθεὶς, περιπέπτωκε, καὶ ἡ σημαία ἐκείνου πεσόντος κατεκλίθη. ἰδόντες οὖν οἱ λοιποὶ ὅσοι τὰς σημαίας ἔφερον, τὴν κλιθεῖσαν σημαίαν, καὶ ἀγνοήσαντες ὅπως ἐκείνη ἐκέκλιτο, ὑπέλαβον ἑκόντα τὸν ταύτην κατέχοντα ὑποκλῖναι αὐτὴν, τῷ βασιλεῖ μετατιθέμενον. καὶ αὐτίκα κἀκεῖνοι πάσας κεκλίκασι, καὶ προσενεῖσαν, καὶ τὸν γαλιῆνον εὐφήμησαν, μόνων τῶν παιόνων προσλαφθέντων τοῖς περὶ τὸν μακρῖνον. ἅτε δὲ κἀκείνων μετατίθεσθαι βουλομένων, ὁ μακρῖνος σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, μὴ ἐκδοθῆναι αὐτοὺς, αὐτῶν ἐδεήθησαν,

σαν, ἀλλ' ἀνελεῖν πρότερον σφᾶς, καὶ οὕτω προσχωρῆσαι τῷ βασιλεῖ. ὃ πεποιηκότες οἱ παίονες, παρέδωκαν ἑαυτούς. Κυΐντος γε μὴν ὁ νεώτερος τοῦ μακρίνου υἱὸς ἐν τῇ ἑῴᾳ ἦν σὺν Βαλλίστᾳ, πᾶσαν αὐτὴν σχεδὸν πεποιημένος ὑφ' ἑαυτόν. ἐφ' οὓς ὁ γαλιῆνος ὠδέναθον ἔπεμψεν, ἡγεμονεύοντα τῶν παλμυρηνῶν. τῆς ἥττης δὲ τῶν μακρίνων τῆς κατὰ παιονίαν συμβολῆς ἀγγελθείσης τῷ κυΐντῳ καὶ τῷ βαλλίστᾳ, πολλαὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀπέστησαν πόλεων. οἱ δὲ ἐν ἐμέσῃ διῆγον. ἔνθα γενόμενος ὁ ὠδέναθος, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, νικᾷ, καὶ τὸν μὲν βαλλίσταν αὐτὸς ἀναιρεῖ, τὸν δὲ κυΐντον οἱ τῆς πόλεως. ὠδέναθον δὲ τῆς ἀνδραγαθίας ὁ βασιλεὺς ἀμειβόμενος, πάσης ἀνατολῆς αὐτὸν προεχειρίσατο στρατηγόν. ὅστις ὁ ὠδέναθος μέγας γενόμενος, καὶ ῥωμαίοις πιστὸς, καὶ ἐν πολλοῖς πολέμοις διαφόρων ἐθνῶν καὶ κατ' αὐτῶν τῶν περσῶν ἀριστεύσας, τελευταῖον ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφόπαιδος ἀνῃρέθη. ἐν γὰρ θήρᾳ τῷ θείῳ συνὼν ἐκεῖνος, ἐπεὶ θηρίον ἐξήλασε, προεπεχείρησε, καὶ τὸν θῆρα βαλὼν ἀνεῖλεν· ὁ δὲ ὠδέναθος ἠγανάκτησε, καὶ ἠπείλησε τῷ ἀνεψιῷ. ὁ δὲ οὐκ ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς τοῦτο ἐποίησε· καὶ ὀργισθεὶς ὁ ὠδέναθος, ἀφείλετο τὸν ἵππον αὐτοῦ· τοῦτο δὲ ὡς μεγάλην ὕβριν τοῖς βαρβάροις λογίζεται. ἀχθόμενος τοίνυν ὁ νεανίας, ἠπείλει τῷ θείῳ. ὁ δὲ διὰ τοῦτο, τοῦτον ἐδέσμευσεν. εἶτα ὁ πρεσβύτερος τῶν ὠδενάθου υἱῶν, λυθῆναι τὸν δέσμιον, τὸν πατέρα ᾐτήσατο. κἀκεῖνος λυθεὶς, συμποσιάζοντι τῷ ὠδενάθῳ ἐπελθὼν μετὰ ξίφους, κἀκεῖνον ἀνεῖλε, καὶ τὸν ἐκείνου υἱὸν, δι' οὗπερ ἐλέλυτο. ἀνῃρέθη δὲ κἀκεῖνος, τινῶν ἐπιθεμένων αὐτῷ. αὖθις δὲ ἑτέρα κατὰ τοῦ γαλιήνου ἐπανάστασις γέγονεν, ἣν αὐρίολος συνεστήσατο, πάσης ἄρχων τῆς ἵππου, καὶ μέγα δυνάμενος· ὃς τὴν πόλιν τὰ μεδιόλανα κατασχὼν, ἡτοιμάζετο συμμῖξαι τῷ βασιλεῖ· ἐλθὼν δὲ κἀκεῖνος μετὰ δυνάμεως, καὶ τῷ τυραννοῦντι ἀντιπαραταξάμενος, πολλοὺς τῶν αὐτοῦ συστάντων διέφθειρεν. ὅτε καὶ ὁ αὐρίολος ἐτρώθη, καὶ ἐς μεδιόλανα κατεκλείσθη, παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε πολιορκούμενος. τοῦ δὲ γαλιήνου ἐπιδρομὰς ποιουμένου κατά τινας τῶν πολεμίων, ἐν κινδύνῳ ποτὲ γέγονεν ἡ βασίλισσα. συνῆν γὰρ αὐτῷ· ὡς γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐπεξέδραμε μετὰ τῶν πλειόνων στρατιωτῶν, ὀλίγοι πάνυ περιελείφθησαν περὶ τὸ χαράκωμα. ὅπερ οἱ πολέμιοι θεασάμενοι, ἐπῆλθον τῇ τοῦ βασιλέως σκηνῇ, ἁρπάσαι διανοούμενοι τὴν βασίλισσαν. εἷς δέ τις τῶν ἠμελημένων στρατιωτῶν, πρὸ τῆς σκηνῆς καθήμενος, καὶ τὸ οἰκεῖον ὑπόδημα τοῦ ποδὸς ἐκβαλὼν, συνέρραπτεν αὐτό. ὡς οὖν εἶδε τοὺς πολεμίους ἐπερχομένους, ἁρπάσας ἀσπίδα καὶ ἐγχειρίδιον, τεθυμωμένως ὥρμησε κατ' αὐτῶν. καὶ πλήξας ἕνα, καὶ δεύτερον, ἀνέκοψε τοὺς λοιποὺς, ἀποδεδειλιακότας πρὸς τὴν ἐκείνου ὁρμήν. καὶ οὕτω πλειόνων συνδραμόντων στρατιωτῶν, ἡ τοῦ βασιλέως διεσώθη γαμετή. ἔτι δὲ πολιορκοῦντος τοῦ βασιλέως τὰ μεδιόλανα, αὐρηλιανὸς σὺν ἱππεῦσι προσῆλθεν αὐτῷ. μεθ' οὗ ἀνελεῖν αὐτὸν οἱ μεγιστᾶνες προεβουλεύσαντο· ὑπερετίθεντο δὲ τὸ σκέμμα, ἕως ἕλωσι τὰ μεδιόλανα. μαθόντες δ' ἐγνῶσθαι τὸ σφῶν διαβούλιον, ἐπετάχυναν τὴν ἐπιβουλήν· καὶ εἰσάγουσί τινας, πολεμίους ἐπιέναι τῷ γαλιήνῳ ἀγγέλλοντας. ὁ δὲ αὐτίκα ἐξώρμησε κατ' αὐτῶν, ὥρας ἤδη ἐφεστώσης ἀρίστου, καὶ ὀλίγων συνεφεπομένων αὐτῷ. ἐπιόντι δὲ συναντῶσιν ἱππεῖς· ὧν οὐ πόρρω που ἀφεστώτων αὐτοῦ, καὶ μήτε τῶν ἵππων ἐκβαινόντων, μήτε τι ἕτερον ποιούντων, ἃ πρὸς βασιλέας νόμιμα γίνεσθαι, ἤρετο τοὺς περὶ αὐτὸν ὄντας ἐκεῖνος, τί ἄρα βούλονται; οἱ δὲ

rent, interfectis, imperatori ſe dediderunt. Galienus uerò contra Quintum, iuniorem'Macrini filium, qui totum penè Orientem ſubegerat, Odenatum Palamyrenorum ducem miſit. Verùm Macrini & Macriani clade Pannonica nunciata, multæ urbes à Quinto & Baliſta defecerunt. Quos Odenatus Emeſæ aggreſſus, uicit: ac Baliſtam ipſe occidit, Quintum ciues. Qua de cauſa in rei fortiter geſtæ præmium dux totius Orientis ab imperatore deſignatus, fidelem ſe erga Romanos præbuit: magna'que parta gloria, uarias gentes multis bellis deuicit, contra Perſas etiam re bene geſta. Sed tandem à fratris ſui filio eſt occiſus. Qui cum in uenatione belluam ſurgentem prior emiſſo iaculo deieciſſet, ea'que de cauſa à patruo obiurgatus, iterum ac tertiò idem feciſſet: Odenatus iratus, equum ei ademit, quæ magna ignominia habetur apud Barbaros: & hominem ea de cauſa minas ſpirantem, in uincula coniecit. Sed poſtea rogatu filij Odenati natu maioris ſolutus, ſtricto gladio ipſum Odenatum, & eius filium liberatorem ſuum, in conuiuio interfecit, atque ipſe etiam ab alijs eſt occiſus. Deinde Aureolus toti equitatui præfectus, homo potens, contra Galienum inſurrexit: & Mediolano occupato, ſe ad inuadendum imperatorem parauit. Sed ab eo, multis ſuorum amiſsis, & uulnere accepto, Mediolanum compulſus, ibi'que obſeſſus eſt. Dum autem Galienus contra hoſtes excurſiones facit, imperatrix, quam ſecum adduxerat, in periculo fuit. Nam cum hoſtes uallum à paucis admodum militibus cuſtodiri animaduertiſſent, imperatoris tabernaculum inuaſerunt, imperatricis rapiendæ cauſa. Sed miles quidam gregarius, qui ante tabernaculum ſedens, calceum pede detractum conſuebat: arrepto clypeo & pugione, in eos ferociter irruit. & uno atque altero percuſſo, cæteros illius audacia territos repulit, dum plurium concurſu coniunx imperatoris erepta eſt. Quo Mediolanum adhuc obſidente, Aurelianus cum equitibus ad Galienum uenit: cuius occidendi conſilium proceres cum Aureliano initum, dum Mediolanum caperetur, differre habebant in animo. Sed cum id eſſe proditum intellexiſſent, maturatis inſidijs, Galieno hoſtium aduentum nunciant: contra quos illi ſtatim ſub prandij tempus paucis comitantib. egredienti, occurrunt equites. qui cũ non procul ab eo diſtantes, nec ex equis deſcenderent, nec ullũ aliũ honorẽ imperatori debitũ haberent: comites ſuos rogat, quid illi ſibi uellẽt: qui

Quinti & Baliſtæ interitus.

Odenati interitus.

Aureoli defectio.

Aurelianus.

Galieni cædes.

qui cum reſpondiſſent, eos imperium illi abrogaturos: ſtatim laxatis habenis in fugam cõuerſus, inſidiatores equi celeritate effugiſſet, niſi is ad foſſam quandam territus ſubſtitiſſet. ubi perſequentibus eum aſſecutis, à quodam haſta ictus, decidit equo: nec multo poſt ex ſanguinis profluuio deceſsit. Imperauit ſolus, & cum patre, annos quindecim. Animo liberali fuit, atque omnibus gratificari ſtuduit, neque quenquam uoti impotem dimiſit: ne aduerſarijs quidem ſuis, aut ijs qui tyrannos ſecuti fuerant, ſupplicio affectis. Acalij ſic periſſe Galienum, alij ab Heracliano præfecto cæſum eſſe tradunt. Nam cum Aureolus, qui Gallicis legionibus præerat, mota ſeditione cum exercitu in Italiam contenderet: Galienum contra eum abeuntem, dum noctu in tabernaculo dormit, ab Heracliano Aureoli coniurato excitatum eſſe. qui cum ei & Claudio uiro bellicoſiſſimo, Aureolum iam cum magnis copijs aduentare nunciaſſet: Galienum ſubito nuncio perterritum, ac ſeminudum lecto exilientem, arma'que petentem, ab illo cæſum eſſe. Huius temporibus Xyſtus, undecimo Romani epiſcopatus anno defunctus, Dionyſium ſucceſſorem habuit. Demetriano Antiocheno mortuo, Paulus Samoſatenus ſucceſsit: qui de Chriſto humiliter docuit, cum hominem eſſe natura cõmuni præditum, & non Deum. Contra hunc aliarum Eccleſiarum paſtores concilium indixerunt, cui etiam Gregorius Thaumaturgus, & frater eius Athenodorus interfuerunt: cum'que ut perperam de Chriſto ſentientem, conuictum, Eccleſia cedere iuſſerunt. Recuſantem, apud Aurelianum, qui tum imperabat, detulerunt orthodoxi. qui cum decreto ijs Eccleſiam attribui iuſsiſſet, quibus Romani & Italici epiſcopi ſuffragarentur: Paulo per ignominiam pulſo, Domnus ſucceſsit.

Heraclianus.

Epiſcoporum ſucceſſio.

Paulus Samoſatenus.

Imperium Claudij.

Galieno interfecto, Claudius Cæſar eſt deſignatus: cui Aureolus armis poſitis ſe ſubmiſit. ſed cum denuò regnum affectaret, à militibus occiſus eſt. Claudius uerò uir bonus, & iuſtitiæ obſeruans, edicto uetuit, ne ab imperatore res alienæ peterentur. Erat enim opinio, eas etiam ab Imperatore donari poſſe.* Vnde leges adhuc receptæ in republica initium habuerunt. Itaque mulier quædam, cuius prædium ipſe ante imperiũ ex dono imperatoris acceperat, acceſsit, à Claudio magiſtro equitũ iniuriã ſibi eſſe factam conquerens.

tum

Aureoli cædes.

Claudij æquitas.

οἱ δὲ, παύσειν τῆς ἀρχῆς, ἀπεκρίθησαν. καὶ ὃς αὐτίκα τὸν χαλινὸν τῷ ἵππῳ ἐνδοὺς, εἰς φυγὴν ἐτράπη. καὶ ἂν διέφυγε τοὺς ἐπιβουλεύσαντας τῇ ταχυτῆτι τοῦ ἵππου, εἰ μὴ ὕδατος ἐνέτυχεν ὀχετῷ. περιελθεῖν γὰρ τοῦτον ὁ ἵππος ἀποδειλιάσας, ἔστη· καὶ οὕτω κατέλαβον οἱ διώκοντες, καί τις κατ' αὐτοῦ τὸ δόρυ ἠκόντισεν. ὁ δὲ πληγεὶς, τοῦ ἵππου κατώλισθε, καὶ μετὰ μικρὸν διαζήσας, ἐκ τῆς τοῦ αἵματος ἐτελεύτησε ῥύσεως, βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα σὺν τοῖς τοῦ πατρός. ἦν δὲ τὴν γνώμην φιλότιμος, καὶ πᾶσι θέλων χαρίζεσθαι, καὶ οὐδεὶς αἰτούμενος αὐτὸν διημάρτανεν. οὔτε μὴν τοὺς ἐναντιωθέντας αὐτῷ, ἢ προστεθέντας τοῖς τυραννήσασιν, ἐτιμωρήσατο. οἱ μὲν οὖν οὕτως ἱστορήκασιν ἀναιρεθῆναι τὸν Γαλιῆνον. οἱ δὲ παρὰ Ἡρακλειανοῦ τοῦ ἐπάρχου σφαγῆναι τοῦτον φασί. τοῦ γὰρ Αὐρεόλου ἐν Κελτοῖς στρατηγοῦντος, καὶ ἐπαναστάντος αὐτῷ, ἥκοντός τε ἐπὶ Ἰταλίαν σὺν ταῖς δυνάμεσι, καὶ ὁ Γαλιῆνος κατ' ἐκείνου ὥρμησε. νυκτὸς δὲ προσιὼν αὐτῷ, ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδοντι, ὁ Ἡρακλειανὸς κοινωνὸν ἔχων τῆς ἐπιβουλῆς καὶ Κλαύδιον, ἄνδρα στρατηγικώτατον, ἀπαγγέλλων, ὡς Αὐρέολος ἤδη ἔπεισι μετὰ βαρείας δυνάμεως. ὁ δὲ πρὸς τὸ τῆς ἀγγελίας αἰφνίδιον τεθορυβημένος, τῆς κλίνης ἀναθορὼν, καὶ ἡμίγυμνος, ᾔτει τὰ ὅπλα. καὶ ὁ Ἡρακλειανὸς πλήττει τοῦτον καιρίαν, καὶ ἀποκτίννυσιν. ἐν τοῖς τούτου χρόνοις Ξύστος, ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπ' ἔτη πρὸς ἕνδεκα, τελευτᾷ, καὶ Διονύσιος αὐτὸν διαδέχεται. ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ τὴν τοῦ Χριστοῦ ποιμαίνοντος ποίμνην Δημητριανοῦ, τὴν ζωὴν ἐκμετρήσαντος, Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς παραλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν, ὃς ταπεινὰ περὶ Χριστοῦ ἐδογμάτισεν, ὡς ἀνθρώπου κοινοῦ τὴν φύσιν γεγενημένου, καὶ οὐ θεοῦ. καθ' οὗ σύνοδον οἱ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες συνηθροίκασιν, ἐν ᾗ παρῆν καὶ Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς, καὶ ὁ τούτου αὐτάδελφος Ἀθηνόδωρος, ἐλέγξαι αὐτὸν κακῶς περὶ Χριστοῦ φρονοῦντα, καὶ ἀπεκήρυξαν. μὴ πειθομένου δὲ ἐκείνου ἐκστῆναι τῆς ἐκκλησίας, Αὐρηλιανὸς τότε κρατῶν, καὶ ἔντευξιν περὶ τούτου δεξάμενος παρὰ τῶν ὀρθοδόξων, διάταγμα ἔθετο, ἐκείνοις νεμηθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, οἷς ἂν οἱ κατὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπίσκοποι πρόσθοιντο. ἐντεῦθεν ἀτίμως ἐξηλάθη τῆς ἐκκλησίας ὁ Παῦλος, καὶ ἀντεισήχθη Δόμνος.

[illegible]

περὶ πατριαρχῶν.

ΑΥΤΑΡΧΙΑ ΚΛΑΥΔΙΟΥ καίσαρος.

Τοῦ μέντοι Γαλιήνου ἀνῃρημένου, Κλαύδιος ἀνερρήθη καῖσαρ. καὶ ὁ Αὐρέολος τὰ ὅπλα καταθέμενος, αὐτῷ ὑπετάγη· ὃς αὖθις τυραννῆσαι ἐπιχειρῶν, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διεφθάρη. Κλαύδιος δὲ χρηστὸς τυγχάνων ἀνὴρ, καὶ δικαιοσύνης στοιχῶν, ἀπηγόρευσε πᾶσι ζητεῖν ἐκ βασιλέως ἀλλότρια πράγματα. νενόμισται γὰρ, ὡς βασιλεῦσι δυνατὸν δωρεῖσθαι καὶ τὰ ἀλλότρια, ὅθεν καὶ οἱ ἔτι κείμενοι νόμοι τῇ πολιτείᾳ ἐσχήκασι τὴν ἀρχήν. προσῆλθεν οὖν γυνή τις, ἧς χωρίον αὐτὸς πρὸ τῆς βασιλείας εἰλήφει ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς, λέγουσα Κλαύδιος ὁ ἵππαρχος ἀδικεῖ με.

ὁ δὲ

ὁ δὲ, ὅπερ ὁ Κλαύδιος ἰδιώτης ὢν ἀφείλετο, ἔφη, ἡνίκα μὴ καὶ αὐτῷ τῶν νόμων ἔμελε, τοῦτο βασιλεύσας ἀπεκατέστησεν. ἐν ῥώμῃ δὲ γε ἡ σύγκλητος μαθοῦσα τὴν τοῦ γαλιήνου ἀναίρεσιν, τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου καὶ τὸν υἱὸν ἐθανάτωσαν. τοῦ μέντοι ποστούμου τυραννοῦντος ἔτι, καὶ βαρβάρων διὰ τῆς μαιώτιδος διαβάντων λίμνης εἰς ἀσίαν τε καὶ εὐρώπην, καὶ ληιζομένων αὐτάς, βουλῆς τε προτεθείσης τίνι πρότερον ἐγχειρητέον πολέμῳ· ὁ κλαύδιος ἔφη, ὡς ὁ πρὸς τὸν τύραννον πόλεμος ἐμοὶ διαφέρει, ὁ δὲ πρὸς τοὺς βαρβάρους τῇ πολιτείᾳ, καὶ χρὴ προτιμηθῆναι τὸν τῶν πολιτῶν. οἱ βάρβαροι δὲ πολλὰς μὲν κατέδραμον χώρας, τὴν δέ γε θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν, ἣ πάλαι μὲν ἠμαθία καλεῖσθαι λέγεται, θεσσαλονίκη δὲ μετονομασθῆναι ἐκ τῆς φιλίππου μὲν θυγατρός, κασσάνδρου δὲ γυναικὸς θεσσαλονίκης. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τῆς πόλεως ἀπεκρούσθησαν. ἐπελθόντες δὲ ταῖς ἀθήναις, εἷλον αὐτάς, καὶ συναγαγόντες πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει βιβλία, καῦσαι ταῦτα ἐβούλοντο. ἀλλά τις τῶν συνετῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων, ἀπεῖρξε τοὺς ὁμοφύλους τοῦ ἐγχειρήματος, φάμενος, ὡς περὶ ταῦτα οἱ ἕλληνες ἀσχολούμενοι, πολεμικῶν ἀμελοῦσιν ἔργων, καὶ οὕτως εὐχείρωτοι γίνονται. κλεόδημος δέ, ἀθηναῖος ἀνήρ, διαδρᾶναι ἰσχύσας, καὶ πλῆθος συναγηοχώς, μετὰ πλοίων ἐκ θαλάσσης ἐπῆλθεν αὐτοῖς, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλεν, ὡς καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐκεῖθεν φυγεῖν. κλαύδιος δὲ κατὰ τούτων ὁρμήσας, ἐν πολλαῖς σκεδασθέντων χώραις, ποτὲ μὲν ναυμαχίαις, ποτὲ δὲ κατὰ γῆν συνισταμέναις μάχαις ἐνίκησε. καὶ χειμῶνες δὲ αὐτοὺς ἐκάκωσαν, καὶ λιμὸς ἐπίεσε καὶ διέφθειρεν. ἐν δὲ σιρμίῳ διατρίβων ὁ κλαύδιος ἐνόσησε, καὶ συγκαλέσας τὸ λογιμώτερον τοῦ στρατεύματος, περὶ βασιλέως διελέχθη αὐτοῖς, καὶ τὸν αὐρηλιανὸν ἄξιον τῆς βασιλείας εἶπε τυγχάνειν. εἰσὶ δ' οἳ λέγουσιν, ὅτι καὶ αὐτίκα βασιλέα ἀνεῖπεν αὐτόν. ἕτεροι δὲ λέγουσι, τὴν σύγκλητον τὴν ἐν ῥώμῃ μαθοῦσαν τοῦ κλαυδίου τὸν θάνατον, κυντιλιανὸν τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου, διὰ τὸν πρὸς κλαύδιον πόθον ἀξιῶσαι τῆς βασιλείας, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀναγορεῦσαι τὸν αὐρηλιανόν. ἀφελὴς δὲ ὢν ὁ κυντιλιανός, καὶ πρὸς πραγμάτων ἀποπεφυκὼς μεταχείρισιν, μαθὼν τὴν ἀνάρρησιν τοῦ αὐρηλιανοῦ, ἑαυτὸν ἀνεῖλε, τεμὼν τὴν φλέβα τῆς οἰκείας χειρός, καὶ τῇ ἐκεῖθεν τοῦ αἵματος ἐναποψύξας ῥοῇ, ἑπτακαίδεκα μόνας ἡμέρας ὀνειρώξας ὥσπερ τὴν αὐταρχίαν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου τῆς τοῦ κλαυδίου ἀρχῆς ἀλλήλοις συμφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἕνα ἄρξαι τοῦτον ἱστοροῦσιν ἐνιαυτόν· οἱ δὲ ἐπὶ δύο, ὧν ἐστι καὶ εὐσέβιος. τούτου τοῦ βασιλέως κλαυδίου θυγατριδοῦς ἦν κώνστας ὁ χλωρός, ὁ τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου πατήρ.

Σκύθαι ὑπ' Ἀθηναίων νικῶνται.

Ἐπὶ ἡμέραις ιζ' κυντιλιανὸς βασιλεύσας ἐσφάγη.

Βασιλεία αὐρηλιανοῦ.

Αὐρηλιανὸς δὲ τῆς ἡγεμονίας ἐπιβεβηκὼς ῥωμαίων, ἤρετο τοὺς ἐν τέλει, ὅπως βασιλεύειν χρεών· ὧν εἷς εἶπεν αὐτῷ· ὡς εἰ βούλει βασιλεῦσαι καλῶς, χρυσῷ σε δεῖ, καὶ σιδήρῳ περιφράξαι σεαυτόν, κατὰ μὲν τῶν λυπούντων κεχρημένον σιδήρῳ, τοὺς δέ γε θεραπεύοντας χρυσῷ ἀμειβόμενον. ὃς πρῶτος, ὡς λέγεται, τῆς οἰκείας ταύτης ἀπώνατο συμβουλῆς, μετ' οὐ πολὺ τοῦ σιδήρου πειραθείς.

ὅτε

tum ille: Quod, inquit, Claudius, dũ priuatus erat, nec leges curabat, abſtulit, hoc factus imperator reſtituit. Senatus Romanus, Galieni cęde cognita, fratrem illius & filiũ etiã occidit. Cum autem Poſthumus adhuc tyrannidem obtineret, & Barbari Mæotide palude ſuperata, Aſiam Europam'que uaſtarent, ac utrum bellum prius conficiendum eſſet, deliberaretur: Claudius dixit, Bellum Poſthumicum mea intereſt, Barbaricum reipublicæ, cuius inprimis habenda eſt ratio. Cæterùm Barbari multas prouincias incurſantes, Theſſalonicam, quæ, cum olim Emathia diceretur, à Philippi filia Caſſandro nupta hoc nomen accepiſſe fertur, obſederunt: ab ea'que repulſi, Athenas cæperunt. Vbi cum omnes libros in unum aceruum congeſtos crematuri eſſent, unus ex cordatioribus populares ſuos a propoſito reuocauit: quòd Græci, dum ijs rebus occupati, rem militarem negligerent, facilè ſuperari poſſent. Enimuerò Cleodemus, uir Athenienſis, fuga elapſus, coacta'que multitudine, nauibus ex mari hoſtes adortus, tantam cædem edidit, ut reliqui etiam inde aufugerent. Claudius uerò cum eos in uarijs prouincijs diſperſos, partim naualibus, partim terreſtribus prælijs ſuperaſſet, multis etiam tempeſtatum uexationibus & fame conſumptis, Sirmij ægrotans: cum primoribus exercitus conuocatis, de imperatore creando diſſereret, Aurelianum imperio dignum eſſe dixit. Sunt, qui eum ſtatim imperatorem ſalutatum eſſe dicant. Alij aſſerunt, Senatum Claudij morte audita, Quintiliano fratri eius, ob ipſius deſiderium, detuliſſe imperium: qui ut homo ſimplex, & ad res gerendas parum idoneus, cum Aurelianum à militibus imperatorem ſalutatum eſſe audiuiſſet, inciſa manus uena ex profluuio ſanguinis ultrò necem ſibi conſciuerit, per XVII duntaxat dies quaſi ſomniato imperio. De ſpacio imperij Claudij, ſcriptores non conſentiunt: quorum alij, eum unum annum: alij, ut & Euſebius, biennium imperaſſe ferunt. Huius imperatoris Claudij ex filia nepos fuit Conſtans Chlorus, magni Conſtantini pater.

Theſſalonica Emathia.

Scythæ libros Athenienſiũ nõ cremant.

Cleodemus Scythas uincit.

Claudij obitus.

Aurelianus.

Quintilianus.

Conſtans Chlorus.

Imperium Aureliani.

Aurelianus principatu Romanorum potitus, magnates rogauit, quo pacto imperandũ eſſet? Quorum unus ei reſpondit: Si rempublicam ritè adminiſtrare uolueris, auro & ferro te munitum eſſe oportebit: ac ferro quidem contra hoſtes uti, tui uerò obſeruantes auro remunerari. Atque is primus ſui conſilij tuliſſe fructum fertur, non multo poſt Aureliani ferrum expertus.

Ferrum & aurum imperij nerui.

Qui

Aurelianus perſecutionem meditatus. Qui principio imperij Chriſtianis clementem ſe præbuit: ſed progreſſu tẽporis mutatus, perſecutionem & ipſe contra eos meditatus eſt. Verum cum iam decreta contra Chriſti cultores ſcriberentur, diuina uindicta improbitatẽ eius, uita adempta, cohercuit. Sed nondum de eius obitu, donec res ſub eo geſtas expoſuerimus. Nam quum rei militaris peritiſsimus eſſet, multa bella proſperè cõfecit. Palamyrenos ſubegit: eorumq́ reginam Zenobiam, Probo prætore capto, Aegypto potitam debellauit & ſubegit. quam alij Romam perductam uiro claro nupſiſſe ferunt. alij in itinere præ animi ægritudine ob mutatã fortunã obijſſe: defunctæ filiã unã uxorem duxiſſe Aurelianũ, ceteras nobilibus Romanis deſpondiſſe. Hic Gallias etiam, plurimis annis à tyrannis occupatas, imperio Romano recuperauit: & magiſtratibus ibi ordinatis Romam reuerſus, quadrigis elephantorum triumphauit. Gallos quoq́, tum res nouas molitos, deuicit. *Aureliani cædes ex Erotis inſidijs.* Sed cum expeditionẽ contra Scythas ſuſcepiſſet, iuxta Thraciæ Heracleam eſt occiſus. nam Eros quidam à reſpõſis externis, aut ut alij tradunt, delator, imperatori ea quæ in eum dicerentur, referre ſolitus: inſidias Aureliano, à quo per iracundiam obiurgatus erat, comparauit: & manum eius imitatus, literas compoſuit, quibus potentes quidã uiri capitis damnarentur. ijsq́ oſtenſis, eoſdem ad cædem imperatoris incitauit. qui uitæ ſuæ metuentes, Aurelianum ſuſtulerunt, VI annis imperio potitum, paucis menſibus demptis.

Imperium Taciti.

EI ſucceſsit Tacitus, homo ſenex, qui annos LXXV natus imperiũ ſuſcepiſſe dicitur, & abſens in Cãpania declaratus eſſe à militibus. Vbi decreto accepto, priuato habitu Romam ingreſſus, de ſententia Senatus populiq́ imperatoria inſignia ſumpſit. *Scythæ profligati.* Cum autem Scythæ, Mæotide palude & Phaſide amne ſuperato, Pontum, Cappadociam, Galatiam & Ciliciam inuaſiſſent: Tacitus & Florianus præfectus multos occiderunt, reliqui fuga ſalutem quæſiuerunt. *Taciti cædes.* Cum uerò Maximinum quendam, à Tacito cognato Syriæ ducem creatum, milites poteſtate abutentem occidiſſent, ſupplicium eius facinoris metuentes, imperatorem quoque perſecuti, nondum uel ſeptimo menſe, uel integro biennio in imperio exacto, trucidarunt.

Imperium

οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ πρότερον μὲν τοῖς τὸν χριστὸν σεβομένοις ἠπίως προσεφέρετο· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου τῆς αὐταρχίας, ἠλλοίωτο, καὶ διωγμὸν ἐγείρειν κατὰ τῶν πιστῶν καὶ αὐτὸς ἐβουλεύσατο, καὶ ἤδη καὶ διατάγματα συνεγράφετο. ἀλλ' ἐπέσχεν ἡ θεία δίκη τὴν κατὰ τῶν σεβομένων ἰσχυρῶν τὸν χριστὸν ὁρμὴν τῆς κακίας αὐτοῦ, ὑποτεμοῦσα τὴν ἐκείνου ζωήν. ἀλλὰ μήπω περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ, τὰ δ' ἐν τῇ αὐταρχίᾳ αὐτῷ πραχθέντα διηγητέον. στρατηγικώτατος γὰρ ὤν, πολλοὺς πολέμους ἐνίκησε. τούς τε γὰρ παλμυρηνοὺς ἐχειρώσατο, καὶ τὴν αὐτῶν βασίλισσαν ζηνοβίαν κρατήσασαν καὶ αἰγύπτου, καὶ τὸν ἐκεῖ τότε στρατηγοῦντα πρόβον ἑλοῦσαν, αὐτὸς κατ' αὐτῆς στρατεύσας κατεπολέμησε, καὶ ὑπέταξεν. ἣν φασὶ μὲν εἰς ῥώμην ἀπαχθῆναί φασι, καὶ ἀνδρὶ συναφθῆναι τῶν ἐπιφανεστέρων ἑνί· οἱ δὲ καθ' ὁδὸν αὐτὴν θανεῖν λέγουσι, περιαλγήσασαν διὰ τὴν τῆς τύχης μεταβολήν. μίαν δὲ τῶν θυγατέρων αὐτῆς εἰς γυναῖκα λαβεῖν τὸν αὐρηλιανόν, τὰς δὲ λοιπὰς ἐπισήμοις τῶν ῥωμαίων συζεῦξαι. οὗτος καὶ τὰς γαλλίας ἐπὶ πλείοσιν ἔτεσι παρά τινων τυραννουμένων κατεχομένας, τῇ ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ αὖθις ἐπανεσώσατο, καὶ ἄρχοντας ταύταις ἐγκαταστήσας, αὐτὸς ἐπὶ ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ ἐθριάμβευσεν ἐπὶ ὀχήματος ἐλεφάντων τεσσάρων. ἀλλὰ καὶ γάλλους τότε κινηθέντας κατηγωνίσατο. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπὶ σκύθας τὴν στρατείαν ἔθετο, ἀνῃρέθη, γενόμενος κατὰ τὴν θρακῴαν ἡράκλειαν. ἔρως γάρ τις καλούμενος, καὶ τῶν ἔξωθεν φερομένων ἀποκρίσεων ἑρμηνευτής, ὡς δὲ ἕτεροι ἱστοροῦσιν, ὠτακουστής, καὶ προσαγγέλλων τῷ βασιλεῖ τὰ παρά τινων περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, ὀργισθέντος αὐτῷ τοῦ αὐρηλιανοῦ, ἐπεβούλευσεν αὐτῷ. καὶ μιμησάμενος τὰ ἐκείνου γράμματα, γραφήν τινα συνέταξεν, ὀνόματα περιέχουσαν τινῶν δυνατῶν, κελεύουσαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἐκείνους ἀχθῆναι. ἣν ἐκείνοις ὑποδείξας, παρώξυνε τοὺς ἄνδρας πρὸς φόνον τοῦ αὐτοκράτορος. δείσαντες γὰρ ἐκεῖνοι περὶ τῇ σφετέρᾳ ζωῇ, ἐπιτίθενται τῷ αὐρηλιανῷ, καὶ ἀναιροῦσιν αὐτόν, ἓξ ἐνιαυτοὺς ἀνυκότα περὶ τὴν βασιλείαν, μηνῶν ὀλίγων ἐνδέοντας.

ὅτι ὅτε διωγμὸν κατὰ χριστιανῶν ἐγείρειν ἤμελλε.

ὅτι ὁ αὐρηλιανὸς ὢν στρατηγός.

ἀναίρεσις αὐρηλιανοῦ.

Βασιλεία τακίτου.

ΤΟῦτον διεδέξατο τάκιτος, πρεσβύτης ἀνήρ· πέντε γὰρ ἐτῶν καὶ ἑβδομήκοντα ἀναγράφεται, ὅτε ᾑρέθη εἰς μοναρχίαν. τὸ στρατιωτικὸν δὲ αὐτὸν ἀνηγόρευσεν ἀπόντα (ἐν καμπανίᾳ γὰρ τότε διέτριβεν) ἔνθα δεδεγμένος τὸ ψήφισμα, εἰς ῥώμην εἰσήλασε μετὰ σχήματος ἰδιωτικοῦ, καὶ γνώμῃ τῆς συγκλήτου τε καὶ τοῦ δήμου τὴν στολὴν περιεβάλετο τὴν βασίλειον. σκύθαι δὲ τὴν μαιῶτιδα λίμνην καὶ τὸν φᾶσιν ποταμὸν περαιωθέντες, πόντῳ καὶ καππαδοκίᾳ ἐπῆλθον, καὶ γαλατίᾳ καὶ κιλικίᾳ. τούτοις ὁ τάκιτος συμμίξας, καὶ ὁ φλωριανὸς ὕπαρχος ὤν, πολλοὺς ἀνεῖλον· οἱ δὲ λοιποὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο. μαξιμῖνον δέ τινα συγγενῆ ἑαυτοῦ ἡγεμόνα τῆς συρίας προεχειρίσατο τάκιτος. ὁ δὲ κακῶς τῇ ἀρχῇ χρώμενος, ἀνῃρέθη παρὰ στρατιωτῶν. καὶ δείσαντες οἱ τοῦτον ἀνελόντες, ὡς οὐκ ἀτιμωρήτους αὐτοὺς ὁ αὐτοκράτωρ περιόψεται, ἐπιδείξαντες κἀκεῖνον ἀνεῖλον, ὅπω ἕβδομον μῆνα περὶ τὴν βασιλείαν ἀνύσαντα, κατὰ δέ τινας μὴ ὅλους δύο ἐνιαυτούς.

νίκαι κατὰ σκυθῶν.

ἀναίρεσις τακίτου.

Βασιλεία

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΡΟΒΟΥ ΚΑΙ ΦΛΩΡΙΑΝΟΥ.

Καὶ τούτου σφαγέντος, δύο κατὰ ταυτὸν ἀνερρήθησαν βασιλεῖς, Πρόβος μὲν ἐν τῇ ἑῴᾳ παρὰ τῶν στρατιωτῶν, ἐν δὲ Ῥώμῃ παρὰ τῆς συγκλήτου Φλωριανός. καὶ ἦρχον ἄμφω, Πρόβος μὲν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ Συρίᾳ, καὶ Φοινίκῃ, καὶ Παλαιστίνῃ· ὁ δέ γε Φλωριανὸς ἐκ Κιλικίας μέχρις Ἰταλίας καὶ τῶν ἑσπερίων. ἀλλ' οὗτος οὐδ' ὅλον τρίμηνον ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ τῆς ζωῆς ἅμα καὶ τῆς ἐξουσίας ἐκπεπτώκει, ἀναιρεθεὶς ὑπὸ στρατιωτῶν, παρὰ Πρόβου λεγομένων σταλῆναι. τοῦ δὲ θανόντος, ὡς εἴρηται, ὁ Πρόβος τὴν ὅλην ἐξουσίαν περιεζώσατο, ὃς ἐλλογιμώτατος μὲν ἱστόρηται, καὶ κατὰ πολλῶν ἐθνῶν τρόπαια στήσασθαι, καὶ τοὺς στρατιώτας, οἳ τὸν Αὐρηλιανὸν καὶ τὸν Τάκιτον ἀνῃρήκασι, συναγαγεῖν, καὶ πολλὰ ὀνειδίσας, καὶ ἀποκτεῖναι. Σατορνῖνον δὲ Μαυρούσιον τυραννίδι ἐπιχειρήσαντος, ὃς ἦν αὐτῷ φίλτατος, τὸν μὲν μεμηνυκότα ἐτιμωρήσατο, τῇ ἀγγελίᾳ διαπιστῶν. ὁ δὲ Σατορνῖνος ὑπὸ στρατιωτῶν ἀνῃρέθη. ἕτερος δέ τις ἐν Βρεττανίαις ἀποστασίαν διεμελέτησεν, ὃν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, Βικτωρίνου Μαυρουσίου ᾠκειωμένου αὐτῷ, τοῦτο αἰτησαμένου. καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ Πρόβος, ᾐτιᾶτο τὸν Βικτωρῖνον. καὶ ὃς πεμφθῆναι πρὸς ἐκεῖνον ᾐτήσατο, καὶ ἀπελθὼν ὡς δῆθεν φεύγων τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἀσμένως παρὰ τοῦ τυραννήσαντος ὑπεδέδεκτο. ὁ δὲ διὰ τῆς νυκτὸς ἀνελὼν αὐτόν, ἐπανῆλθε πρὸς Πρόβον. ἐφιλεῖτο δὲ παρὰ πάντων ὁ Πρόβος, ὡς πρᾷος καὶ εὐμενὴς καὶ φιλόδωρος. οὗτος τῷ ἔθνει τῶν Γερμανῶν ἐπιτιθεμένων ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεσιν ἀντιταττόμενος, τοῦ πολέμου πλείονα χρόνον ἐπικρατήσαντος, ἐν περιστάσει ἐγεγόνει, τοῦ λιμοῦ συμβεβηκότος ἐπὶ τῷ αὐτοῦ στρατῷ. ὅτε λάβρος λέγεται καταρραγῆναι ὄμβρος ἐν τῷ αὐτοῦ στρατοπέδῳ, τῷ δ' ὑετῷ καὶ σῖτον συγκατενεχθῆναι πολύν, εἴ τῳ πιστὸν τοῦτο· καὶ τὴν στρατιὰν συναγαγοῦσαν αὐτόν, διατραφῆναι καὶ διαφυγεῖν τὸν κίνδυνον, καὶ τοὺς ἐναντίους καταστρέψασθαι. γέγονε δὲ κατ' αὐτοῦ καὶ ἄλλη τις ἐπανάστασις. μέρους γάρ τινος Εὐρώπης ὁ Κάρος ἄρχων, ἔγνω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας βουλευομένους ἀναστῆσαι αὐτὸν αὐτοκράτορα, καὶ τοῦτο τῷ Πρόβῳ ἐδήλωσε, δεόμενος ἐκεῖθεν ἀνακληθῆναι. ὁ δ' οὐκ ἤθελεν ἀφελέσθαι αὐτὸν τὴν ἀρχήν. περιστάντες οὖν οἱ στρατιῶται τὸν Κάρον, καὶ ἄκοντα καταδέξασθαι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐβιάσαντο, καὶ αὐτίκα σὺν αὐτῷ ἐπὶ Ἰταλίαν ὥρμησαν. καὶ Πρόβος τοῦτο μαθών, στράτευμα ἐξέπεμψε σὺν ἄρχοντι, ἀντιστῆναι αὐτῷ. ἤδη δὲ πλησιάσαντες οἱ πεμφθέντες τῷ Κάρῳ, δεσμεύσαντες τὸν ἄρχοντα ἑαυτῶν, κἀκεῖνον καὶ ἑαυτοὺς τῷ Κάρῳ παραδεδώκασιν. ὁ δὲ Πρόβος ὑπὸ τῶν οἰκείων δορυφόρων ἀνῄρητο, μαθόντων τὴν τῶν στρατιωτῶν πρὸς Κάρον προσχώρησιν. ὁ δὲ χρόνος τῆς αὐταρχίας τοῦ Πρόβου οὐχ ὁλόκληροι γεγόνασιν ἐνιαυτοὶ ἕξ.

Ἀναίρεσις Φλωριανοῦ.

Ἀποστασία κατὰ Πρόβου.

Κάρος ἐπανίσταται.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΑΡΟΥ, ΚΑΡΙΝΟΥ καὶ Νουμεριανοῦ.

Κάρος δὲ τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατής, τοὺς οἰκείους υἱοὺς Καρῖνον καὶ Νουμεριανὸν ἐταινίωσε βασιλικῷ διαδήματι, καὶ αὐτίκα κατὰ Περσῶν ἐξεστράτευσεν ἅμα τῷ ἑνὶ τῶν παίδων τῷ Νουμεριανῷ, καὶ κατέσχε Κτησιφῶντά τε καὶ Σελεύκειαν. μικροῦ δ' αὖ ἐκινδύνευσε τὸ στράτευμα τῶν Ῥωμαίων. ἐν κοίλῳ γὰρ ἐστρατοπεδευκότων τόπῳ, οἱ Πέρσαι βουλευσάμενοι, τὸν ἐκεῖ παραρρέοντα ποταμὸν εἰς τὸν κοῖλον ἐκεῖνον τόπον διὰ διώρυγος ἐπαφήκασι.

Στρατεία τοῦ Κάρου κατὰ Περσῶν, καὶ κίνδυνος τῶν στρατιωτῶν.

IMPERIVM PROBI ET FLORIANI.

Tacito ſublato, duo Imperatores eodē tempore ſunt declarati, Probus in Oriente à militibus, Romę à Senatu Florianus. ac uterq; imperauit: Probus in Aegypto, Syria, Phœnicia & Palæſtina: Florianus à Cilicia uſq; ad Italiam & Occidentem. Cæterùm hic nondum tertio menſe exacto, & uitam & imperiū amiſit: à militibus, quos Probus ſubornaſſe ferebatur, interſectus. Quo ſic mortuo, Probus totius imperij habenas accepit, qui eruditiſſimus fuiſſe, & de multis populis triumphaſſe fertur, & milites Aureliani & Probi percuſſores conuocatos, cū multis opprobrijs occidiſſe. Saturnino Mauro, qui erat ipſi chariſsimus, regnum affectāte, eius facinoris indicem mentiri putans, ſupplicio affecit: Saturninum uerò milites occiderūt. Cum alius quidam in Britannijs defectionē meditaretur, quem ipſe Probus, Victorini Mauri familiaris ſui cōmendatione adductus, ad magiſtratum euexerat: cum Victorino expoſtulauit. qui impetrata ad illum abeūdi poteſtate, ſe Imperatorē fugere ſimulans, amanter à tyrāno ſuſceptus, noctu occiſo homine, ad Probum redijt, ob manſuetudinem, placabilitatem & munificentiā charum omnibus. Cum Germanis Romanas ciuitates uexantibus reſiſteret, bello diutius durante, ex penuria cōmeatus periclitatus eſt. Fertur autem maximo imbri in caſtra eius delato, multum quoq; frumenti (ſicut credere libet) depluiſſe: quo milites collecto & famis periculū effugerint, & hoſtes profligarint. Eſt & alia ſeditio contra Probum mota. Nam Carus, qui parti Europæ præerat, animaduertit ſuos milites de ſe Imperatore creando agitare: qua re Probo ſignificata, petijt ut inde reuocaretur. Sed cum is ei ſucceſſorem dare nollet, milites corona facta Carum uel inuitum ſuſcipere imperium coegerunt, ſtatimq; cum eo in Italiam properarunt. Quo Probus cognito, exercitum & ducem, qui illi reſiſterēt, miſit. Cum autē à Caro propè abeſſent, ducem ſuum in uincula coniectum, ſeq; unà illi dediderunt. Probus uerò, ea militum tranſitione cognita, à ſuis ſatellitibus eſt interſectus, non integris VI annis imperio functus.

Floriani cædes.

Seditioſi interfecti.

Pluuia frumenti.

Carus.

Probi cædes.

Imperium Cari.

Carus rerum potitus, filijs ſuis Carino & Numeriano imperatorio diademate ornatis, ſtatim contra Perſas profectus, Numeriano filio comitante, Cteſiphontem & Seleuciam occupauit. Sed Romani cum in cauo quodam loco caſtra haberent, penè undis eſſent oppreſſi, fluuio præterfluente per foſſam à

Carinus.

Numerianus.

Perſica expeditio.

Perſis in eos emiſſo. Verùm Carus profligatis hoſtibus, re bene geſta cum magna captiuorum multitudine, opimaq; præda Romam rediit. Deinde Sarmatas tumultuantes acie uicit, & gentem ſubegit. Fuit natione* Galata, ſed uir fortis, & rei militaris peritus. De morte eius nō eadem hiſtorici prodiderunt. Nam alij in expeditione Hunnica occiſum ferunt. alij, cū ad Tigrim fluuiū caſtra haberet, unà cum tabernaculo ſuo fulmine conflagraſſe. Quo ſiue hoc ſiue illo modo ſublato, Numerianus filius eius, ſolus in exercitu relictus Imperator, ſtatim Perſis bellum intulit: cōmiſſoq; prælio, cum Romani à Perſis ſuperati terga dediſſent, alij eum in fuga comprehenſum, pelle toto corpore utris inſtar detracta perijſſe memorant. alij, cum in reditu ex Perſia ex oculis laboraret, à ſocero ſuo prętorio præfecto cupiditate Imperij interſectum eſſe: quod tamen non ſit aſſecutus, Diocletiano à militibus delatum, eo bello Perſico multis fortib. facinoribus nobilitato. Cæterùm alter Cari filius Carinus, cum Romanis grauis eſſet, luxurioſus, crudelis, & ultor iniuriarum, à Diocletiano Romam ingreſſo occiſus eſt. Tempus imperij horum trium, triennium nō expleuit. His temporibus Manes, homo deteſtandus, ex Perſia in noſtrum orbem delatus, ſuum uenenū euomuit. unde Manichęorum nomen in huncuſq; diem durat. Is aliàs Paracletum & ſpiritum ſanctum ſe eſſe profitebatur, cum ſpiritus improbitatis euidenter in eo habitaret: aliàs Chriſtum ſe nominans, cum à dęmonibus ad ipſorum miniſterium unctus eſſet. XII diſcipulos ſui delyrij, ex multis ſectis iam deſitis coaceruati ſocios & præcones circumducebat. Dionyſius cum Romę fideles IX annis pauiſſet, defunctus, Felicem ſucceſſorem habuit. Cui poſt quinquennii mortuo, Eutychianus ſucceſsit. Quo intra X menſes illum cōſecuto, paſtoris munus Caio eſt mandatum: qui cum annos circiter XV eccleſiæ præfuiſſet, Marcellinū habuit ſucceſſorem. Hi temporibus perſecutionum fuerunt. In Antiochena eccleſia poſt Domnum epiſcopus fuit Timæus, Timæo ſucceſsit Cyrillus, Cyrillo Tyrannus: ſub quo eccleſiarum oppugnatio uiguit, ac tyrannis facta eſt intolerabilis. Hieroſolymitanam eccleſiam poſt Hymenæum gubernauit Zabdas: quo paulo poſt defuncto, thronum eum Hermon ornauit. Alexandriæ Maximo, qui poſt Dionyſium XVIII annis eccleſiam moderatus eſt, mortuo, Theon factus eſt epiſcopus: cui ſucceſsit Petrus, qui obtruncatus martyrij coronam ſuſcepit. Ac pontificum ſucceſsiones hæ fuerunt.

Sarmatæ domiti. *Cari interitus.* ** Gallus* *Numeriani interitus.* *Carini interitus.* *Manes hæreticus.* *Epiſcoporum ſucceſsiones.*

IMPE-

τοῖς Πέρσαις δὲ προσβαλὼν ὁ Κάρος, εὐτύχησε, καὶ κατετροπώσατο αὐτούς. καὶ ἐπανέζευξεν εἰς Ῥώμην, ἄγων αἰχμαλώτων πλῆθος καὶ λείαν πολλήν. μετὰ τοῦ ἔθνους ἐπαναστάντος τῶν Σαρματῶν, κἀκείνοις προσμίξας νικᾷ, καὶ τὸ ἔθνος ὑπέταξεν. ὃς τὸ μὲν γένος Γαλάτης ἦν, ἀνδρεῖος δὲ, καὶ τὰ πολέμια δεξιός. ὁ δὲ περὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ λόγος οὐχ ὁμοίως τοῖς ἱστορήσασι συγγεγράφαται. οἱ μὲν γάρ φασι κατὰ Οὔννων ἐστρατευκότα, ἐκεῖσε ἀναιρεθῆναι. οἱ δὲ παρὰ τῷ ποταμῷ Τίγρητι λέγουσιν αὐτὸν ἐσκηνωκέναι, ἐκεῖ καὶ τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς βαλομένης τὸν χάρακα, σὺν τῇ σκηνῇ κεραυνῷ τὴν ἐκείνου σκηνὴν βληθῆναι, καὶ συνδιαφθαρῆναι αὐτῇ κἀκεῖνον ἱστόρησαν. ᾧ ἐπεὶ τὸ βιώσιμον αὖ. οὕτως εἴτ' ἄλλως ἀπολελοιπότι, Νουμεριανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ μόνος βασιλεὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ καταλέλειπτο, καὶ αὐτίκα κατὰ Περσῶν ἐστράτευσε. καὶ συρραγέντος πολέμου, ἡττηθέντων τε τῶν Περσῶν γεγονότων, καὶ κλινάντων τῶν Ῥωμαίων, οἱ μὲν αὐτὸν ἐν τῇ φυγῇ συλληφθῆναι ἱστόρησαν, καὶ ὅλου τοῦ σώματος τὴν δορὰν ἀποσυρῆναι δίκην ἀσκοῦ, καὶ οὕτω διαφθαρῆναι. οἱ δὲ, ἐκ Περσίδος αὐτὸν ἐπανιόντα ὀφθαλμίᾳ περιπεσεῖν συνεγράψαντο, καὶ παρὰ τοῦ ἑκυροῦ ἐπάρχοντος τῶν στρατοπέδων ἀναιρεθῆναι, τῇ αὐταρχίᾳ ἐποφθαλμιάσαντος, μὴ μέντοι ἐπιτυχεῖν τοῦ αὐτοῦ. ὁ γὰρ στρατὸς τὸν Διοκλητιανὸν αὐτοκράτορα εἵλετο, ἐκεῖ τότε παρόντα, καὶ ἀνδρείας ἔργα πολλὰ ἐν τῷ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμῳ ἐπιδειξάμενον. ἅτερος μὲν τοι τῶν Κάρου υἱῶν ὁ Καρῖνος εἰς Ῥώμην διάγων, χαλεπὸς τοῖς Ῥωμαίοις ἐτύγχανεν, ἀσελγὴς γεγονὼς, καὶ ὠμὸς, καὶ μνησίκακος. ὃς ὑπὸ Διοκλητιανοῦ εἰς Ῥώμην ἀπελθόντος διεφθάρη. ὁ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς χρόνος οὐ γέγονε καθ' ὅλου τριετής. ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις Μάνης ὁ τρισκατάρατος ἐκ τῶν Περσῶν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην παρεισφθαρεὶς, ἐν ταύτῃ τὸν οἰκεῖον ἰὸν ἐξήμεσεν, ἀφ' οὗ τὸ τῶν Μανιχαίων ὄνομα μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ἐπέλιπεν. ὃς ποτὲ μὲν παράκλητον ἑαυτὸν καὶ πνεῦμα ὠνόμαζε ἅγιον, ᾧ τὸ τῆς πονηρίας πνεῦμα περιφανῶς ἐγκατῴκιστο. ποτὲ δὲ χριστὸν ἑαυτὸν ἐκάλει, ὁ ὑπὸ τῶν δαιμόνων εἰς λειτουργίαν ἐκείνοις χρισθεὶς, καὶ μαθητὰς ἐπήγετο δώδεκα, τῆς αὐτοῦ φλυαρίας κοινωνούς τε καὶ κήρυκας, οὓς ἐκ πολλῶν ἀθέων δογμάτων τῶν ἤδη ἀπεσβεσμένων αἱρέσεων συνειφόρησε. Διονυσίου μέντοι τοῦ ἐν Ῥώμῃ πιστοὺς ποιμαίνοντος ἔτη ἐννέα, ἐν ταύτῃ τῇ λειτουργίᾳ ἤδη κοιτῆς καὶ μεταστάντος, Φῆλιξ τὸν τῆς Ῥώμης ἱερατικὸν διεδέξατο θρόνον. τούτου δὲ μετὰ χρόνον θανόντος πενταετῆ, Εὐτυχιανὸς ἠξιώθη τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς. οὔπω δὲ μῆνας δέκα καὶ οὗτος ἐπισκοπεύσας, μετήλλαξε τὴν ζωὴν, καὶ αὐτὸν ᾐτήσχθη εἰς τὸ τῆς ποιμαντικῆς λειτουργήματος γάϊος. ὃς περ ἀμφὶ τὰ πεντεκαίδεκα ἔτη προστὰς τῆς ἐκκλησίας, Μαρκελλῖνος διάδοχος γέγονεν. ἦσαν δὲ οὗτοι ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διωγμῶν. ἐν δὲ γε τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ Δόμνον ἐπισκόπησε Τίμαιος, τὸν δὲ Τίμαιον διεδέξατο Κύριλλος, τὸν μετὰ Κύριλλον Τύραννον ὁ θρόνος ἐδέξατο, καθ' ὃν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν πολιορκία τότε ἀκμὴν ἔσχηκε, καὶ ἡ τυραννὶς ἀφόρητος γέγονε. τὸ δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας μετὰ τὸν Ὑμέναιον πεῖσε Ζάβδας, οὗ μετ' οὐ πολὺ κεκοιμημένου, Ἕρμων τὸν θρόνον αὐτὸν ἐκόσμησεν. ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Μαξίμου τοῦ μετὰ Διονύσιον ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα τὴν ἱερουργίαν αὐχήσαντος, τὸ χρόνον λειτουργήσαντος, Θεωνᾶς ἐπισκόπησεν. ὃν διεδέξατο Πέτρος, ὃς καὶ τὸν τῆς μαρτυρίας στέφανον ἠράσατο, τὴν κεφαλὴν ἐκτμηθεὶς. αἱ μὲν δὴ τῶν ἀρχιερέων τούτων διαδοχαὶ ἦσαν οὕτως.

κελτὸ ἀκρ. *αὐταρχία Νουμεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἡ ἀναίρεσις.* *περὶ τοῦ αἱρεσιάρχου Μάνεντος.* *περὶ πατριαρχῶν.*

ΒΑΣΙ

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΥ ΚΑΙ Μαξιμιανοῦ.

Διοκλητιανὸς δὲ τὴν ἡγεμονίαν λαχών, ὃς Δαλμάτης μὲν ἦν τὸ γένος, πατέρων δ' ἀσήμων, τινὲς δὲ ἀπελεύθερον αὐτὸν φασὶν Ἀνουλίνου συγκλητικοῦ, ἐξ εὐτελῶν στρατιωτῶν δοὺξ Μυσίας ἐγένετο· ἄλλοι δὲ κόμητα δομεστίκων αὐτὸν γενέσθαι φασί. δομεστίκους δέ τινες τοὺς ἱππέας νομίζουσι. διαλεγόμενος δὲ τοῖς στρατιώταις, διεβεβαιοῦτο μὴ κοινωνῆσαι τῷ φόνῳ τοῦ Νουμεριανοῦ· καὶ ἐν τῷ τοιαῦτα λέγειν στραφεὶς πρὸς τὸν ἔπαρχον ὄντα τοῦ στρατεύματος, οὗτος, ἔφη, ὁ ἐκείνου φονεύς· καὶ αὐτίκα τῷ μετὰ χεῖρας ξίφει αὐτὸν ἀνεῖλεν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ γενόμενος, τῶν τῆς ἀρχῆς πραγμάτων ἀντεποιήσατο, καὶ τῆς κοινῆς ἥψατο διοικήσεως. ἀπιδὼν δὲ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ὑπέρογκον, κοινωνὸν αὐτῆς προσλαμβάνεται κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, ἢ καθ' ἑτέρους κατὰ τὸ δεύτερον, Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον, μὴ ἑαυτὸν μόνον ἀρκοῦντα πρὸς τὴν τοσαύτης ἀρχῆς διοίκησιν λογισάμενος. ἄμφω τοίνυν συμφρονήσαντες, διωγμὸν ἐγείρουσι κατὰ χριστιανῶν, τῶν πρὶν γεγονότων ἁπάντων σφοδρότερόν τε καὶ ἀγριώτερον. ἐκθύμως γάρ, μᾶλλον δὲ περιμανῶς, τὸ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐσπούδαζον ἐκ πάσης γῆς ἐξαλεῖψαι σωτήριον ὄνομα. ὅτε κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν τοσοῦτοι ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας ἠγωνίσαντο, ὡς μηδ' ἀριθμῷ σχεδὸν αὐτοὺς ὑπαχθῆναι ῥᾴδιον εἶναι· ἔργον γὰρ αὐτοῖς τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐτίθετο ἀναγκαιότερον. Βουσίριος δὲ καὶ Κόπτου τῶν πόλεων αἰγυπτιακῶν περὶ τὰς ἐκεῖ Θήβας οἰκουμένων εἰς ἀποστασίαν ἐκκλινασῶν, ὁ Διοκλητιανὸς ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν, εἷλέ τε καὶ αὐτάς, καὶ κατέσκαψεν. εἶτ' αὖθις Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Αἴγυπτος ἀντῆραν χεῖρα Ῥωμαίοις, Ἀχιλλέως τινὸς εἰς τοῦτο τοὺς Αἰγυπτίους ὑπαγαγόντος· ἀλλὰ Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐπελθόντων σὺν Διοκλητιανῷ, οὐκ ἀντέσχον ἐπὶ πολύ, καὶ πολλοὶ τῶν αἰτίων τῆς στάσεως ἀνῃρέθησαν, καὶ αὐτὸς Ἀχιλλεύς. Διοκλητιανὸς δὲ καὶ Μαξιμιανὸς Καίσαρας ἐχειροτόνησαν τοὺς ἑαυτῶν κηδεστάς, ὁ μὲν Διοκλητιανὸς Μαξιμῖνον τὸν Γαλλέριον, τὴν οἰκείαν θυγατέρα συζεύξας αὐτῷ Βαλλερίαν. ὁ δ' Ἑρκούλιος Μαξιμιανὸς Κώνσταντα, ὃς ἐπεκλήθη Χλωρὸς διὰ τὴν ὠχρότητα, θυγατριδοῦν ὄντα Κλαυδίου τοῦ πρὸ μικροῦ βασιλεύσαντος, ὡς ἤδη μοι εἴρηται, καὶ αὐτὸς τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Θεοδώραν κατεγγυήσας. καὶ ἄμφω δὲ τὼ Καίσαρε τούτω γαμετὰς εἰχέτην· ἀλλὰ διὰ τὸ πρὸς τοὺς βασιλεῖς κῆδος, τὰς μὲν ἀπώσαντο, ταῖς δὲ τῶν βασιλέων θυγατράσι συνῴκησαν. Ἀμάνδου δέ τινος νεωτερίσαντος ἐν Γαλλίαις, Μαξιμιανὸς ἐκεῖσε γενόμενος, τὸν νεωτερισμὸν κατέστειλε. Κράσσον τε Βρεττανίαν κατέχοντα ἐπ' ἐνιαυτοὺς τρεῖς ὁ ἔπαρχος ἀνεῖλεν Ἀσκληπιόδοτος· καὶ Κουϊνκουεγεντιανοὺς τὴν Ἀφρικὴν κατασχόντας, ὁ Ἑρκούλιος τούτους κατηγωνίσατο. ὁ δέ γε Καῖσαρ Κώνστας ἐν ταῖς Γαλλίαις πρὸς Ἀλαμανοὺς μαχόμενος, τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἡττήθη, καὶ ἐνίκησε. πρότερον μὲν γὰρ τῶν Ἀλαμανῶν τῷ αὐτοῦ στρατῷ μετὰ ῥύμης ἐφορμησάντων σφοδρᾶς, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν ἅπαντες, οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Κώνστας συναποδιδράσκων, ἑάλω ἂν παρὰ βραχύ. ὀπίσω γὰρ ἐρχόμενος, κεκλεισμένας εὗρε τὰς πύλας τῆς πόλεως. οἱ δὲ διώκοντες ἐγγίζοντες ἤδη ἕτοιμοι ἦσαν ἐκεῖνον συλλήψεσθαι, κἂν ἀπήχθη δέσμιος, εἰ μὴ σχοίνους ἐκ τοῦ τείχους ἄνωθεν καθιμήσαντες, ταύταις αὐτὸν ἀνιμήσαντο. οὕτω δὲ περισωθείς, καὶ τῆς πόλεως ἐντὸς γεγονώς, καὶ τὴν στρατιὰν ἀθροίσας αὐτίκα, καὶ λόγοις αὐτὴν παρακλητικοῖς εἰς ἀλκὴν διεγείρας, καὶ θάρσος οἷον ἐμ-

ὅτι Μαξιμιανὸν τὸν Ἑρκούλιον ὁ Διοκλητιανὸς κοινωνὸν προσλαμβάνει τῆς βασιλείας, καὶ ὅτι διωγμὸν ἐκίνησαν.

ὅτι πόλεων τινῶν ἀποστασῶν, ὁ Διοκλητιανὸς ταύτας ὑπέταξεν.

ὅτι τοὺς γαμβροὺς αὐτῶν ἀμφότεροι βασιλεῖς καίσαρας πεποιήκασιν.

ὅτι τοῖς Ἀλαμανοῖς ὁ Κώνστας μαχεσάμενος ἡττήθη καὶ ἐνίκησεν.

Imperium Diocletiani.

IMperiū autem Diocletianus eſt adē ptus, natione Dalmata, obſcuris ortus parentibus, & ,ut quidam tradūt, Anulini ſenatoris libertus, ex milite gregario Myſiæ dux euaſit. alij uerò comitem domeſticorū fuiſſe tradunt, quos nonnulli equites eſſe putant. Apud milites pro cōcione affirmauit, ſe cædis Numeriani non fuiſſe conſcium. ſimulq́ ad Aprū præfectū militum conuerſus: Hic, inq̄, illius percuſſor eſt. eumq́ enſe arrepto, interfecit. Romam cum ueniſſet, rerum adminiſtrationē ſuſcepit: cōſiderataq́ principatus amplitudine, ſiue quarto, ſiue, ut alij docent, ſecundo imperij anno, collegā Maximianum Herculiū aſciſcit, tantæ moli rerum ſe unum imparem eſſe ratus. Ambo igitur conſentientibus animis perſecutionē contra Chriſtianos inſtituerunt, ſuperioribus omnib. uehementiorem & immaniorē. Summo enim ſtudio, ac potius furore, Dei noſtri Ieſu Chriſti ſalutare nomē in omnib. delere terris ſunt conati. Quo tempore tanta eorū qui pro Chriſti confeſsione in omnibus ciuitatib. & prouincijs fortiter occumberent, multitudo fuit, ut eorū iniri numerus ægrè poſsit. Hanc enim carnificinā cæteris rebus omnibus anteuertendā eſſe putabant. Buſiridem uerò & Coptum urbes, Thebis Aegyptiacis uicinas, cum defeciſſent, Diocletianus cæpit atq́ euertit. Pòſt, Alexādria quoq́ & Aegyptus Achille quodā autore arma contra Romanos ſumpſerunt: ſed Diocletiano haud diu reſtiterūt, multiq́ ſeditionis cōcitatores unà cum Achille pœnas dederūt. Diocletianus porrò et Maximianus, ſuum uterq́ generū Cæſares declararunt: Diocletianus Maximinum Gallerium, cui filiam Valeriam deſponderat: Herculius Maximianus Conſtantem, qui à pallore Chlorus uocabatꝰ, nepotē Claudij, qui paulo antè imperarat, ut iam expoſui, deſpōſa filia Theodora. Quamuis autē ambo Cæſares uxores haberent, tamen repudiatis illis, imperatorū affinitatem prætulerūt. Maximianus in Gallias profectus, Amādi cuiuſdā motum repreſsit. Craſſum, qui Britanniā per trienniū occuparat, præfectus Aſclepiodotus ſuſtulit. Quinq́ Gentianos qui Africam occuparant, Herculius debellauit. Conſtans Cæſar in Gallijs aduerſus Alemannos bellū gerēs, eodem die & uictus eſt, & uicit. Nam primùm cum Alemanni magno impetu in eius exercitū irruerent, terga omnes dederunt, quos dū Conſtans fuga poſtremus conſequitur, parū abfuit quin portis iam clauſis caperetur. ac planè ab hoſtib. comprehenſus eſſet, in eum capiendū intentis, niſi funibus ex muro demiſsis attractus eſſet. Ita cōſeruatus, atq́ in urbē receptus, cōuocato ſtatim exercitu, oratione habita, qua militū animis alacritatē ad rem ſtrenuè gerendā attulit, ac fiduciā quandā quaſi in-

Diocletiani natales.

Aper Numeriani percuſſor.

Maximianus Herculius collega Diocletiani.

Perſecutio.

Aegyptiaca ſeditio.

Maximinus Gallerius.

Conſtans Chlorus.

Seditiones, Gallica, Africana, Britānica, ſuppreſſæ.

Conſtantis Alemanica uictoria.

ſpirauit, ſtatim duxit cōtra hoſtē, atq; illuſtri uictoria potitus eſt, circiter L X millib. Alemānorum cæſis. Apud Perſas aūt regnauit Narſes, q̃ ſeptimus ab Artaxerxe numerat̄: cuius ſuprà facta eſt mētio, ut regni Perſici inſtauratoris. Nā poſt hūc ſiue Artaxerxē, ſiue Artaxarē (utroq; enim nomine appellat̄) Sapores Perſis imperauit. Hūc Hormiſdas, Hormiſdā Vararanes, Vararanē Vararaces ſecutus eſt. huic alius Vararanes ſucceſsit, et poſt hos Narſes regnauit. Cōtra hunc igitur Narſen, Syriā uaſtantem, Diocletianus per Aegyptū in Aethiopiā profectus, generum Gallerıū Maximinū, cum iuſtis copijs miſit: à Perſis uictū & profligatū, cū maiore exercitu ablegauit. Denuò igit̄ hoſtes adortus, tam illuſtrem uictoriā adeptus eſt, ut acceptæ cladis ignominiā aboleret. Perſarū certè quidem partem maiorem occidit, Narſem uulneratū uſq; ad interiorē Perſiā perſecutus, eius uxores, liberos & ſorores, ac multos illuſtres Perſas cæpit, omniq; pecunia à Narſe in militiā aducta potitus eſt. Narſes uerò ex uulnere recreatus, p legatos à Diocletiano & Gallerio, ut ſibi mulieres & liberi redderent̄, & pacis fœdus feriretur, impetrauit, cū Romanis, rebus omnib. quas uolebant, ceſsiſſet. Alijs q̃q; multis bellis Diocletianus & Maximianus partim per ſe, partim p Cęſares & duces, pſperè cōfectis, imperij fines amplificarunt. Quibus uictorijs elatus Diocletianus, ſe nō amplius, ut prius, à Senatu ſalutari, ſed adorari uoluit: ueſtes ſuas & calceos auro, gēmis, margaritis exornauit, & imperatoria inſignia maioribus ſumptibus decorauit. Superiores enim imperatores cōſulari dūtaxat honore afficiebātur, & imperij inſigne purpurā tantū geſtabāt. Perſecutione gliſcēte, uirisq; & mulierib. innumeris p Chriſti cōfeſsione morientibus, cum nihilominus magna fideliū multitudo ſupereſſet: hi tyrāni ſub annū X I X imperij Diocletiani, edicta quouis terrarū mittebāt, quib. Eccleſię Chriſtianorū dirui, libri cremari iubebant̄, et ſacerdotes eorū, ut doctores & pręcones fidei, crudeliter interfici. Cæteros q̃ aut dignitatib. præditi, aut in militiā aſcripti eſſent, ignominioſe eijci atq; exautorari. Priuatæ uerò conditionis homines, in ſeruitutē rapi. X X anno imperij Diocletiani exacto, ambo imperatores cōſentientibus animis imperio ſe abdicarūt, publicè profitētes, ſe moli negociorū ſuccūbere: ſed apud eos quib. arcana ſui pectoris credebāt, id ex deſperatione facere ſe fatebant̄. Quia enim nec Chriſtianos ſuperare, nec pręconiū Chriſtiani nominis extinguere poſſent, ſe nec imperio uelle frui. Cū autē ambo eodem die imperio ſe ex cōpoſito abdicaſſent, Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani: ille Salonis in Dalmatia, quas patriā habebat, hic in Lucania uitā egit. Prius tamen de Perſis Romę triumpharūt, in q̃ triūpho Narſis uxores, liberos & ſorores, aliarūq; gentiū duces duxerūt, omnesq; diuitias ex Perſia apportatas.

Gallerij Maximini Perſica uictoria.

Diocletianus rebus ſecūdis inſoleſcit.

Diocletianus & Maximianus Herculius, Chriſtianos fruſtra perſecuti, ſe imperio abdicant.

Perſicus triumphus.

πνεύσας αὐτῷ, ἐξαίφνης εὐθὺς, καὶ συμμίξας τοῖς πολεμίοις νικᾷ νίκην περιφανῆ, ὥστε περὶ ἑξήκοντα χιλιάδας ἀλαμανῶν πεσεῖν. περσῶν δὲ ναρσῆς ἐβασίλευεν, ὃς ἕβδομος ἀναγράφεται βασιλεῦσαι περσῶν ἀπὸ ἀρταξέρξου, οὗ πρόσθεν ἡ τῆς ἱστορίας συγγραφὴ ἐμνημόνευσεν, ὡς αὖθις πέρσαις ἀνανεωσαμένου τὴν βασιλείαν. μετὰ γὰρ τὸν ἀρταξέρξην τοῦτον, ἢ τὸν ἀρταξάρην, διώνυμον ὄντα, σαπώρης ἦρξε περσῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον ὁρμίσδας, εἶτα οὐαραράνης, καὶ μετὰ τοῦτον οὐαραράκης, καὶ αὖθις ἄλλος οὐαραράνης, καὶ ἐπὶ τούτοις ναρσῆς. τὸν ναρσῆν οὖν τοῦτον τότε τὴν συρίαν λῃζόμενον, τὸν ἴδιον γαμβρὸν τὸν γαλλέριον μαξιμῖνον ὁ διοκλητιανὸς διὰ τῆς αἰγύπτου ἐπὶ τοὺς αἰθίοπας ἀπιὼν, συμβαλεῖν αὐτῷ μετὰ δυνάμεως ἀξιομάχου ἐξέπεμψεν· ὃς καὶ συμμίξας τοῖς πέρσαις, ἡττήθη καὶ ἔφυγεν. αὖθις δὲ μετὰ πλείονος αὐτὸν ὁ διοκλητιανὸς ἐξέπεμψε στρατιᾶς. συμβαλὼν οὖν αὖθις πάλιν, οὕτως ἐνίκησεν, ὡς καὶ τὴν προτέραν ἧτταν ἀνακαλέσασθαι. τούς τε γὰρ πλείονας ἀπέκτεινε τῶν περσῶν, καὶ τὸν ναρσῆν τρωθέντα μέχρι τῆς ἐνδοτέρας περσίδος ἐδίωκε, καὶ τὰς τούτου γυναῖκας καὶ σὺν παισὶ καὶ ἀδελφὰς αἰχμαλώτους ἀπήγαγε, καὶ χρήματα ὅσα ἐπήγετο ναρσῆς στρατευόμενος ἐχειρώσατο, καὶ πολλοὺς τῶν ἐν πέρσαις περιφανῶν. ἀναρρωσθεὶς δὲ ἐκ τοῦ τραύματος ὁ ναρσῆς, πρεσβείας πρὸς διοκλητιανὸν καὶ γαλλέριον ἐποιήσατο, σὺν παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας ἀποδοθῆναι αὐτῷ ἀξιῶν, καὶ σπονδὰς γενέσθαι εἰρηνικάς. καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, ἐκστὰς τοῖς ῥωμαίοις ὅσων ἐβούλοντο. καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς πολέμους κατώρθωσαν διοκλητιανὸς καὶ μαξιμιανὸς, τοὺς μὲν δι' ἑαυτῶν ἢ τῶν καισάρων, τοὺς δὲ διὰ στρατηγῶν, καὶ τοὺς ὅρους τῆς βασιλείας ἐπλάτυναν. ἐφ' οἷς ἐπαρθεὶς ὁ διοκλητιανὸς καὶ μέγα φρονήσας, οὐκέτι προσαγορεύεσθαι παρὰ τῆς γερουσίας ὡς πρώην ἠνείχετο, ἀλλὰ προσκυνεῖσθαι ἐθέσπισε, καὶ τὰς ἐσθῆτας ἑαυτοῦ, καὶ τὰ ὑποδήματα χρυσῷ καὶ λίθοις καὶ μαργάροις ἐκόσμησε, καὶ πλείονα πολυτέλειαν τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐνέθετο. οἱ πάλαι γὰρ βασιλεῖς κατὰ τοὺς ὑπάτους τετίμηντο, καὶ τῆς βασιλείας παράσημον μόνον εἶχον πορφυροῦν περιβόλαιον. τοῦ διωγμοῦ δὲ ἐπιταθέντος, καὶ ἀναριθμήτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑπὲρ τῆς χριστοῦ ὁμολογίας θνησκόντων, καὶ τῶν πιστῶν ἔτι πλεοναζόντων, ἐκμανέντες οἱ τύραννοι τοῦ περὶ τὸ ἐννεακαιδέκατον ἔτος τῆς διοκλητιανοῦ βασιλείας διατάγματα πανταχοῦ διεπέμψαντο, καθαιρεῖσθαι καὶ κατασκάπτεσθαι τὰς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας κελεύοντα, καὶ τὰς βίβλους αὐτῶν κατακαίεσθαι, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν ὡς διδασκάλους καὶ κήρυκας τῆς πίστεως ἀσυμπαθῶς προσαπόλλυσθαι. τοὺς δ' ἄλλους τοὺς ἐν ἀξίαις ἢ στρατείαις καταλεγμένους ἀτίμως ἐξελαύνεσθαι καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς στρατείας, τοὺς δὲ τύχης ἰδιωτικῆς ὄντας δουλοῦσθαι. ἔτος δὲ εἰκοστὸν ἀνύσαντος ἐν αὐτῇ διοκλητιανοῦ περὶ τὴν ἀρχὴν, ἐκ συμφώνου ἄμφω τὼ αὐτοκράτορε τὴν βασιλείαν ἀπέθεντο, δημοσίᾳ μὲν τὸν ὄχλον τῶν πραγμάτων ἀποσκευάζεσθαι λέγοντες. οἷς δὲ τὰ τῆς καρδίας ἐξεκάλυπτον κρύφια, δι' ἀπόνοιαν ὡμολόγουν ἀποτίθεσθαι τὴν ἀρχὴν, ὅτι μὴ περιγενέσθαι χριστιανῶν ἠδυνήθησαν, μηδ' ἀποσβέσαι τὸ χριστώνυμον κήρυγμα, μηδὲ τῆς βασιλείας ἀπολαύειν αἱρούμενοι. ἀπεθέμεθα δὲ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐκ συνθήματος, ὁ μὲν ἐν νικομηδείᾳ, ὁ δὲ μαξιμιανὸς ἐν μεδιολάνῳ, καὶ ἰδιωτεύσαντες διοκλητιανὸς μὲν ἐν σάλωνι πόλει τῆς δαλματίας διῆγεν, ἥτις ἦν αὐτοῦ καὶ πατρίς, ὁ δ' ἑρκούλιος ἐν λουκανίᾳ. πρὸ δὲ τῆς ἀποθέσεως τῆς ἀρχῆς τὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ τῶν περσῶν ἐπανελθόντες ἐν ῥώμῃ κατήγαγον θρίαμβον, ἐν ᾧ τάς τε τοῦ ναρσοῦ γαμετὰς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς ὁμαίμονας ἐθριάμβευσαν, καὶ ἀρχηγοὺς ἑτέρων ἐθνῶν, καὶ τὸν πλοῦτον ὅσον ἐκ περσῶν ἐλήϊσαντο.

ὅτι ναρσῇ τῷ περσῶν βασιλεῖ κατατρέχοντι τοὺς ὑπηκόους ῥωμαίων ὁ γαλλέριος αὐτῷ ἐπολέμησε, καὶ πρῶτον μὲν ἡττήθη, ἀναμαχέσας δὲ περιφανῶς ἐνίκησεν.

ὅτι ὑπερηφανήσας ὁ διοκλητιανὸς προσκυνεῖσθαι ἠξίωσε, καὶ λίθοις καὶ μαργάροις ἑαυτὸν ὡράϊσεν.

ὅπως ἀποθέμενοι τὴν ἀρχὴν καὶ ἄμφω οἱ τύραννοι ἰδιώτευσαν.

ὅτι ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ κατὰ περσῶν ἐθριάμβευσαν.

ἀλλ' ἐν

ἀλλ' ἐν τούτῳ διαλαθεῖν οὐ καλόν, ὅθεν καὶ τὸ τοῦ θριάμβου ἐξείληφεν ὄνομα. φασὶν οὖν ἐκληφθῆναι τοῦτον ἐκ τοῦ θρίων, ἃ δηλοῖ τὰ τῆς συκῆς φύλλα. πρὸ γὰρ τοῦ τὰ προσωπεῖα ἐπινοηθῆναι τοῖς σκηνικοῖς, συκῆς φύλλοις τὰ ἑαυτῶν καλύπτοντες πρόσωπα, δι' ἰάμβων ἐποίουν τὰ σκώμματα, καὶ οἱ στρατιῶται δὲ ἐν ταῖς ἐπινικίοις πομπαῖς φύλλα συκῆς ταῖς ἑαυτῶν ἐπέχοντες ὄψεσιν, ὡς οὕτω τὰς πομπὰς ποιοῦντες ἀπέσκωπτον· κἀντεῦθεν ὀνομασθῆναι νομίζονται θριάμβους τὰς ἐπινικίους πομπάς. ἕτεροι δὲ φασὶν ὀνομασθῆναι τὸν θρίαμβον, ὅτι ἐκ τριῶν οἱ τὴν πομπὴν πληροῦντες συνίσταντο τάξεων, τοῦ δήμου, τῆς συγκλήτου, καὶ τῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐκ τοῦ βαίνειν ὁμοῦ τὰς τάξεις τὰς τρεῖς, τρίαμβόν τινα κληθῆναι. ἀντὶ δὲ τοῦ τ, τὸ θ παρεληφθῆναι, διὰ τὸ εὐφωνότερον. μετὰ δὲ τὴν ἐπινίκιον ταύτην πομπὴν ἐκεῖνοι μὲν τὴν ἐξουσίαν ἀπέθεντο, τοὺς καίσαρας δ' ἀνέδειξαν αὐτοκράτορας, μερίσαντες αὐτοῖς τὴν ἀρχήν, καὶ τὴν μὲν ἑῴαν μοῖραν τῷ γαλλερίῳ προσκληρώσαντες μαξιμίνῳ σὺν τῷ ἰλλυρικῷ, τῷ χλωρῷ δὲ κωνσταντίῳ προσνείμαντες τὰ ἑσπέρια σὺν τῇ ἀφρικῇ. τούτων δὲ οὕτω γεγονότων, οἱ στρατιῶται οἱ πραιτωριανοὶ ἐκάλουν τὸν υἱὸν τοῦ ἑρκουλίου μαξιμιανοῦ τὸν μαξέντιον, βασιλέα ἐν τῇ ῥώμῃ ἀνεῖπον. ἐκ δὲ τῶν τριῶν τούτων ὁ μὲν κώνστας ἐν βρεττανίαις καὶ ταῖς κοττίαις ἄλπεσι καὶ ταῖς γαλλίαις κρατῶν, τοῖς τὸν χριστὸν σεβομένοις μάλα ἐπιεικῶς προσεφέρετο, ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν, καὶ ὑπερόπτης χρημάτων ἐτύγχανε. μαξιμῖνος δὲ τῆς ἑῴας ἄρχων, καὶ κατὰ χριστιανῶν διωγμὸν κεκίνηκεν ἐπαχθέστατον, καὶ τοῖς ἄλλοις τῶν ὑπηκόων βαρύτατα προσεφέρετο, γυναικομανέστατος δὲ καὶ μοιχικώτατος ὤν, οὐκ ἰδιωτίδας μόνον γυναῖκας ἀκούσας ἐλάμβανε, καὶ ταύτας ἐμοίχευεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν γαμετάς, βίᾳ τῶν ἀνδρῶν ἁρπάζων, καὶ ἐνυβρίζων αὐταῖς, οὕτως πρὸς τοὺς ἰδίους ταύτας συνεύνους ἀνέπεμπε. μαντείαις δ' ἦν προσκεχηνὼς τοσοῦτον, ὡς μηδὲ τοὐλάχιστον ποιεῖν ἄνευ μαντειῶν, καὶ διὰ τιμῆς αὐτῷ οἱ ποιοῦντες τὰ ἀπόρρητα ἤγοντο. οὗτος τῶν εὐσεβῶν πανολεθρίαν κατεψηφίσατο, καὶ τὰς ὑπάρξεις αὐτῶν δημεύεσθαι ἀπεφήνατο, οὐδὲν ἕτερον τοῖς ἀναιτίοις προσάπτων αἰτίαμα, ἢ τὴν θεογνωσίαν, καὶ τὴν πίστιν τὴν εἰς χριστόν. μαξέντιος δ' ἐν ῥώμῃ οὐδέν τι μετριώτερος τύραννος τοῖς ὑπηκόοις ἐτύγχανεν ὤν, ἀλλ' ἐπίσης τῷ μαξιμίνῳ διέπει τὰ τῆς ἀρχῆς, λυπῶν κἀκεῖνος κατὰ τῶν ὑπὸ χεῖρα χριστιανῶν, καὶ πάσαις αὐτοὺς ὑπάγων κακώσεσι, καὶ πρὸς πάντας δὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν πικρότατα διακείμενος. σφαγάς τε γὰρ πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἐξ οὐδεμιᾶς ἐνδίκου δίκης ἐτίθετο, καὶ μοιχείας ὁσημέραι δυσφήμους ἐτόλμα γυναικῶν καὶ παρθένων φθοράς, ἐνυβρίζων αὐταῖς ἀκαιδέστατα, καὶ οὐσιῶν ἀφαιρέσεις ἀδίκους τοῖς εὐπόροις ἐπῆγε, καὶ καιναῖς εἰσπράξεσι καὶ βαρείαις ἐπίεζε τὸ ὑπήκοον. οὗτος ἐν ῥώμῃ ἐπιθυμήσας τινὸς γυναικός, ἀλλὰ μὴν καὶ σώφρονος ἀνδρὶ συζώσης τῶν ἐν ῥώμῃ ἐπιφανῶν ἐρασθεὶς ἀκόλαστον ἔρωτα, ἔστειλε τοὺς τὰ τοιαῦτα διακονουμένους, αὐτῷ τὴν γυναῖκα ἄξοντας. ὡς δ' ἐκείνη ἐπιστάντας τῷ οἴκῳ τοὺς προαγωγοὺς εἶδε, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτῶν ἐπιδημίας μεμαθήκει, καὶ ἀπέγνω τὴν πρὸς τὸν τύραννον ἀπέλευσιν ἰᾶσθαι (ὁ γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς φόβῳ τοῦ θανάτου ὑποπτήσσων, λαβεῖν τὴν γυναῖκα καὶ ἄγειν ἐπέτρεπεν) ἐδεήθη δ' ἐκείνων αὐτῇ ἐπικαρτερῆσαι, ὥραν αὐτῇ βραχεῖαν ἐνδοῦναι, ὡς ἂν ἐπικοσμηθείη, καὶ οὕτω σὺν αὐτοῖς ἀπελεύσεται. ἦν δὲ καὶ τὸν χριστὸν ἡ γυνὴ σεβομένη, καὶ τὸ θεῖον μεμυημένη μυστήριον. εἰσελθοῦσα οὖν εἰς τὸν ἑαυτῆς κοιτωνίσκον, καὶ μονωθεῖσα διαχειρίζεται ἑαυτήν, ἵν' ἀνύβριστος μείνῃ, καὶ τὴν σωφροσύνην μὴ προδῷ, ἑλομένη τὸν ἑκούσιον θάνατον, καὶ τὸ σῶμα νεκρὸν τοῖς προαγωγοῖς καὶ τῷ φιλογυνεῖ ἐραστῇ καταλείψαςα.

Etymologia triumphi.

Haud uerò abs re fuerit explicari, unde triũphi nomen ſumptũ ſit, ac id quidem à Thrijs, quę ficulna folia ſunt, factũ putant. Priuſq́ enim perſonas ſcenici excogitaſſent, ficulnis folijs facies uelati, dicteria uerſib. iambicis proferebãt. Eandem & milites in uictoriæ feſtiuitate licentiam eodem ornatu in uictores uſurpabant, atq́ hinc triũpho nomen eſſe factũ autumant. alij uerò ex eo, ꝙ tribus cõſtet ordinibus, ſenatu, populo, & militibus, unà incedentibus, literarum in Gręco uocabulo θρίαμβος nõnulla mutatione facta. Ea igitur uictorię feſtiuitate peracta, Imperatoriam poteſtatem in Cęſares tranſtulerũt. & partiti imperiũ, Orientalem partem unà cum Illyrico Gallerio Maximino aſsignarũt: Cõſtanti Chloro prouincias occidentales, unà cum Africa attribuerunt. His ita geſtis, milites prætoriani filiũ Herculij Maximiani Maxentiũ Romæ imperatorem declararunt. Ex his tribus igitur, Cõſtans in Britannijs, Cottijs alpib. & Gallijs dominans, Chriſti cultores admodum clementer tractauit, atque adeò ſubditos ſuos omnes: & pecuniæ contemptor fuit.

Conſtantis moderatio.

Sed Maximinus Orientis Imperator, tum Chriſtianos acerrimè perſecutus eſt, tum cęteris ſubditis grauiſſimus fuit. Nã cum libidine arderet, ac ſummus adulter eſſet: nõ priuatæ conditionis ſolum mulieres ad ſtupra rapiebat, ſed etiam illuſtrium uirorũ coniuges à maritis per uim auulſas, expleta libidine ſua domum remittebat: diuinationibus adeò deditus, ut nullam rem minimam ijs inconſultis ſuſciperet, & arcanorũ illorum patratorib. honorẽ haberet. Hic pios homines ad internecionẽ condemnauit, eorumq́ facultates publicauit, nullo alio crimine inſontibus obiecto, pręterq́ Dei cognitione & fide in Chriſtũ.

Maximini ſæuitia & libidines.

Maxentius uerò Romę nihilo clemẽtior tyrannus fuit, ſed ęquè ut Maximinus, imperiũ adminiſtrauit, in proximos quoſq́ Chriſtianos inſaniendo, & omnibus ęrumnis exagitando, ſummaq́ perfidia in omnes ſuos ſubditos graſſando. Nã & multos claros uiros nullo iuſto iudicio occidebat, & nobiles matronas ac uirgines indies per ſummã contumeliam cõſtuprabat, et locupletib. bona per iniuriã eripiebat, & ſubditos nouis, ijsq́ grauibus exactionib. atterebat.

Maxentij graſſationes.

Hic aliquando Romæ nobiliſsimæ caſtęq́ matronę, quę uiro illuſtri nupta erat, immodeſto amore correptus, taliũ operum miniſtros ad eam adducendã miſit. Quæ cum lenones ædib. ſuis aſtare uideret, aduentusq́ cauſa cognita, citra ullam deprecationẽ ad tyrannũ abeundũ eſſe intelligeret (nã maritus mortis metu attonitus, ab illis abduci mulierẽ patiebat̃) neq́ ullum alium de auxiliũ expectaret: exiguam moram poſtulauit, ut ſe exornaret prius, quàm abiret. Colebat autem Chriſtũ, & diuino myſterio initiata erat. Ingreſſa igitur cubiculum, remotis arbitris, ſibi necem conſciuit, ut contumeliæ expers modeſtiam conſeruaret, uoluntariã mortem amplexa, cadauere lenonibus & nefario amatori relicto.

Pudicitia uitæ charior.

Diocletiani obitus.

His ita imperantib. Diocletianus & Maximianus in uita priuata obierunt: etſi de illorum obitu ſcriptores nō conſentiunt. nam Euſebius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib. VIII. Diocletianū mentis errore affectū, & diuturno morbo tabeſcentem, miſeram animā uiolenter eructaſſe ſcribit: Maximianum uerò Herculium laqueo ſibi necem conſciuiſſe. Alij uerò tradunt eos, cum depoſitæ poteſtatis pœniteret, in conatu recuperandi imperij deprehenſos, & ſenatuſconſulto interfectos eſſe.

Herculij Maximiani interitus.

Sunt etiam qui dicant, Herculium rurſus imperiū deſiderantem, conſilium cum Diocletiano de eo recuperando communicaſſe: eoq; conatū illum recuſante, curiā ingreſſum dixiſſe, filium ſuū reipublicæ gerēdæ eſſe imparem. Militibus aūt ijs uerbis ad iram concitatis, quaſi imperium ſibi uēdicaret: periculo territum, negaſſe id ſe in animo habuiſſe, ſed mílitum animos ut erga filium ſuum affecti eſſent, periclitari uoluiſſe: itaq; ſedaſſe tumultum. Deinde in Gallias ad Conſtantinū Magnum, qui Fauſtā filiam eius & ipſe in matrimonio haberet, abijſſe, ac in regno eius per inſidias ſibi uendicādo ibi quoq; deprehenſum, eoq; conatu deiectum, tum demū uitam laqueo finiuiſſe. Verùm iſti uno quopiam modo ex his, naturæ debitum perſoluerunt.

Conſtantis obitus.

Conſtans autē undecimo anno in imperio exacto, ex quo Cæſar appellatus fuerat, poteſtate clemēter & humaniter uſus, in Britannia extremū diem clauſit, cū luctu ſubditorum, bonitatem eius deſiderantiū: filio natu maiore, Magno uidelicet Cōſtantino, ex priore cōiuge, imperij ſucceſſore declarato.

Conſtantinus Magnus.

Habuit enim ex ſecunda quoq; Herculij filia Theodora alios filios, Conſtantinū, Anaballianū & Conſtantium.

Conſtantinus. Anaballianus. Cōſtantius.

Sed Magnus Conſtantinus prælatus eſt, q hi patri ad imperium inepti eſſe uidebantur. Imò totum negocium diuinæ prouidentiæ fuit, ſalutari præconio ac potius omnibus Romani imperij ſubditis cōſulentis, ut per eum tyrannides deſtruerentur.

Angelus Cōſtanti uiſus.

Fertur enim, Conſtanti ægrotanti, & ob cæterorū filiorum ineptam indolem mœſto, angelus aſtitiſſe, qui iuberet, ut Conſtantino relinqueret imperium.

Conſtantini adoleſcētia.

Hunc igitur Conſtantinum pater, adoleſcentem etiamnum, Gallerio dediſſe obſidem memoratur, ut interim etiā in re militari exerceretur. qui cum ei ob ingenij dexteritatem ex inuidia inſidias ſtrueret, in pugna Sarmatica mandarit, ut barbarorum ducē armis inſignem aggrederetur. Conſtantinum uerò paruiſſe, eumq; correptū, uiuentem ad Galleriū portaſſe. Deinde leonē immanem & cruentam belluam iuſſiſſe ſubſiſtere: illum uerò id quoq; certamen, quamuis non ſine periculo, diuina tamē gratia incolumem obijſſe. Vnde cum Gallerium inuidere ſibi atq; inſidiari intellexiſſet, noctu cum ijs quibus fidebat, fuga elapſum ad patrem redijſſe: eoq; pacto & periculum euaſiſſe, & paterno imperio potitum eſſe.

περὶ τῆς τελευτῆς διοκλητιανοῦ καὶ μαξιμιανοῦ.

οἱ μὲν οὖν οὕτως ἦρχον. διοκλητιανὸς δὲ καὶ μαξιμιανὸς ἰδιωτεύοντες ἔθανον. περὶ δὲ τῆς σφῶν τελευτῆς διαφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. ὁ μὲν γὰρ εὐσέβιος ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἔκστασιν τὸν διοκλητιανὸν ὑποστῆναι λέγει φρενῶν, καὶ νόσῳ χρονίᾳ τὸ σῶμα κατασκελετευθέντα, βιαίως τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπερεύξασθαι. τὸν δέ γε μαξιμιανὸν τὸν ἑρκούλιον ἀγχόνῃ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς ὑπεξαγαγεῖν. ἕτεροι δὲ οὐχ οὕτως ἱστοροῦσι τούτους θανεῖν, ἀλλὰ μεταμεληθέντας, καὶ τῆς ἀρχῆς αὖθις ἀντιλαβέσθαι βουλομένους, φωραθῆναι, καὶ δόγματι τῆς συγκλήτου ἀναιρεθῆναι. εἰσὶ δὲ καὶ οἳ τὸν ἑρκούλιον λέγουσι τῆς βασιλείας αὖθις ἐφιέμενον, τῷ διοκλητιανῷ κοινώσασθαι τὸ αὖθις παραθῆναι τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν. τὸν δὲ παραιτήσασθαι, ἐκεῖνον δὲ πρὸς τὸ τῶν ῥωμαίων ἀπελθόντα φάναι συνέδριον, μὴ ἀρκεῖν τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν. κινηθέντων δὲ τῶν στρατιωτῶν, πρὸς θυμὸν ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ ὡς σφετεριζομένου τὴν ἀρχήν, τὸν ἑρκούλιον τὸν κίνδυνον δεδιότα, μὴ οὕτω γνώμης ἔχειν, εἰπεῖν, ἀλλὰ διάπειραν τῶν στρατευομένων ποιούμενον, ὅπως ἔχουσι πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ διαθέσεως, ταῦτα εἰπεῖν· καὶ οὕτω καταστεῖλαι τὸν θόρυβον τῶν στρατιωτῶν. εἶτα εἰς γαλλίας ἐλθεῖν πρὸς τὸν μέγαν κωνσταντῖνον, κηδεστὴν αὐτοῦ καὶ αὐτὸν ὄντα ἐπὶ φαύστᾳ τῇ αὐτοῦ θυγατρί, κἀκείνῳ ἐπιβουλεύοντα, καὶ πειρώμενον τὴν ἐκείνου βασιλείαν λαβεῖν. γνωσθῆναι δὲ κἀκεῖσε, καὶ ἀποκρουσθῆναι τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ οὕτως ἀπάγξασθαι. ἀλλ' οὗτοι μὲν ἑνί γε τῷ τρόπῳ τῶν εἰρημένων τὴν ζωὴν διεμέτρησαν.

τελευτὴ κωνσταντίου.

κώνστας δ' ἑνδέκατον ἐνιαυτὸν πρὸς τῇ ἀρχῇ, ἐξ ὅτου καῖσαρ ἀνηγορεύθη, καὶ ἠπίως ἄρξας καὶ πρᾴως, ἐν βρεττανίαις διάγων, κατέλυσε τὴν ζωήν, ποθεινὸς ἑαυτοῦ τοῖς ὑπ' αὐτὸν καταλελοιπὼς διὰ τὴν χρηστότητα, πρότερον τὸν πρεσβύτερον τῶν οἰκείων υἱῶν τῆς ἀρχῆς καταστήσας διάδοχον, τὸν μέγαν δηλαδὴ κωνσταντῖνον, ὃν ἐκ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἐγείνατο γαμετῆς.

ἀνάῤῥησις τοῦ μεγάλου κωνσταντίνου.

εἶχε δὲ κἀκ τῆς δευτέρας τῆς τοῦ ἑρκουλίου θυγατρὸς θεοδώρας, καὶ ἑτέρους υἱούς, κωνσταντῖνον, ἀνναβαλλιανὸν καὶ κωνστάντιον. προτετίμητο δὲ τούτων ὁ μέγας κωνσταντῖνος, ὅτι ἐκεῖνοι τῷ πατρὶ ἀνεπιτήδειοι πρὸς τὴν βασιλείαν ἐκρίθησαν. τὸ δ' ὅλον ἦν ἐκ θεοῦ οἰκονομούμενον ὑπὲρ τοῦ θείου κηρύγματος, ἢ μᾶλλον καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν τῇ τῶν ῥωμαίων ὑποκειμένων ἀρχῇ, ἵνα δι' αὐτοῦ καταλυθεῖεν αἱ τυραννίδες.

ὅτι ὑπ' ἀγγέλου ἐκελεύσθη ὁ κώνστας τὸν μέγαν κωνσταντῖνον ἀναδεῖξαι.

λέγεται γάρ, ὅτι νοσοῦντι τῷ κώνσταντι καὶ ἀθυμοῦντι διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις παισὶν ἀτυχίαν, ἄγγελος ἐπέστη, τῷ κωνσταντίνῳ κελεύων τὴν ἐξουσίαν καταλιπεῖν.

ὅτι ὁμηρεύων παρὰ γαλλερίῳ ὁ κωνσταντῖνος ὑπεδέχετο κινδύνους ἱκανούς.

τοῦτον δὴ τὸν κωνσταντῖνον ὁ πατὴρ μειράκιον ὄντα, τῷ γαλλερίῳ εἰς ὁμηρείαν παρέσχετο, ἵν' ὁμηρεύων ἅμα καὶ πρὸς ἄσκησιν γυμνάζηται τῆς τέχνης τῆς στρατιωτικῆς. ὁ δὲ τὴν ἐπιδεξιότητα τούτου ὁρῶν, καὶ φθονῶν, αὐτῷ ἐπιβουλεύει. καὶ πρῶτον μὲν τοῖς σαρμάταις μαχόμενος, ὑπὲρ ἐκείνων ἀρχηγῷ ἐκ τῆς πανοπλίας ἐπισήμῳ τυγχάνοντι προσέταξεν ἐπελθεῖν. ὁ δὲ καὶ ἐπῆλθε, καὶ ἁρπάσας αὐτὸν ζῶντα, τῷ γαλλερίῳ ἐκόμισεν. εἶτα λέοντα φρικτόν τινα θῆρα καὶ παλαμναῖον ἐκέλευσε δέξασθαι. ὁ δὲ καὶ τοῦτον τὸν ἆθλον ἤνυσεν ἐπικινδύνως μέν, τῆς θείας δέ γε χάριτος συντηρούσης αὐτόν. γνοὺς δ' ἐντεῦθεν φθονούμενος παρὰ τοῦ γαλλερίου, καὶ ἐπιβουλευόμενος, νυκτὸς μετά τινων οἷς ἐθάῤῥει ἀπέδρα, καὶ πρὸς τὸν πατέρα ἐπανελήλυθε. καὶ ὁ μὲν οὕτως τόν τε κίνδυνον διεπέφευγε, καὶ τῆς πατρῴας βασιλείας ἠξίωτο.

Βασιλεία Μαξιμίνου.

Μαξιμῖνος δὲ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν Λικίνιον προσειλήφει, ἐκ Δακῶν ἕλκοντα τὴν τοῦ γένους σειράν, καὶ γαμβρὸν ὄντα ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. κοινωνὸν δὲ τῆς βασιλείας αὐτὸν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ καταλέλοιπεν, ἵν' ἀμύνῃ τοῖς Θρᾳξὶν ὑπὸ βαρβάρων ληϊζομένοις. ἐκεῖνος δ' εἰς Ῥώμην ἀφίκετο, μαχησόμενος πρὸς Μαξέντιον. εἶτα τοῖς οἰκείοις ἀπιστήσας χρῆσθαι στρατιώταις, καὶ φοβηθεὶς μὴ προδῶσιν αὐτὸν τῷ ἐχθρῷ, ἀπέστη τῆς μάχης, καὶ ἀνεχώρησε. μεταμεληθεὶς δ' ἐπὶ τῷ προσλήψασθαι τὸν Λικίνιον, πρότερον μὲν λαθραίως αὐτῷ ἐπιβουλεύειν, εἶτα καὶ μάχην κατ' αὐτοῦ εἰς τὸ φανερὸν συνεστήσατο. καὶ συμβαλὼν αὐτῷ τρέπεται, καὶ ἡττημένος ἔφυγε, καὶ ἐν τῇ φυγῇ ἑαυτὸν διεχρήσατο. οἱ μὲν οὖν οὕτω τέλει καταλῦσαι τὴν ζωὴν ἱστόρησαν τὸν Μαξιμῖνον. οἱ δὲ κατὰ Χριστιανῶν αὐτὸν ἐκμανέντα μετελθεῖν τὴν θείαν δίκην παραδεδώκασιν. ἕλκος γάρ φασιν ἐκρῆξαι αὐτῷ περὶ τὸν βουβῶνα καὶ τὴν αἰδοίων χαλεπώτατον, τὰ τῆς ἀκολασίας αὐτοῦ ἀποβόσκεσθαι ὄργανα. ἐκ δὲ τῆς σήψεως τούτων καὶ σκώληκας ἀναβρύεσθαι, καὶ εἶναι τὸ πάθος ἀνίατον. ἰατρῶν δὲ οὓς μὲν αὐτόθεν ἀπαγορεύοντας τὴν ἐγχείρησιν, ὠμῶς ἀποσφάττεσθαι, οὓς δ' ἐγχειροῦντας μέν, μὴ δυναμένους δ' ἀνύσαι, κτείνεσθαι ἀπηνέστατα, ὅτι μὴ κατορθοῦν ἐδύναντο. ὀψὲ δ' ὑποπτεῦσαι τὸν τύραννον διὰ τοὺς ἀδίκους φόνους τῶν τὸν Χριστὸν σεβομένων τίνειν δίκην, καὶ ἐκτεθῆναι διατάγματα πανταχοῦ, κελεύοντα παύεσθαι τὸν κατὰ Χριστιανῶν διωγμόν, καὶ ζῆν ἐκείνους καὶ θρησκεύειν ὡς βούλοιντο, εὔχεσθαί τε ὑπὲρ αὐτοῦ. κἀνταῦθα δὲ διττοὶ λέγονται λόγοι. οἱ μὲν γάρ, ἀπαλλαγῆναι αὐτὸν τοῦ πάθους παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα φασίν, εἶτ' αὖθις ἐπεγεῖραι τὸν διωγμόν, καὶ ἀδιόρθωτον μεῖναι, ἕως οὗ τὸ ἐν χειρὶ κυρίου ποτήριον τὴν τρυγίαν ἐξέπιεν. οἱ δ' ἕτεροι ἀρνοῦνται τὴν ἀνάρρωσιν, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων τελευτῆσαι νόσων, καὶ ἀνεμέσαντι ἐκ τοῦ στόματος σκώληκας. ὁ μὲν οὖν καθ' ἕνα τρόπον τῶν ἱστορηθέντων βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωήν. ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας προέστη μετὰ Μαρκελλῖνον ἐν ἔτεσι δυσὶ τῆς λειτουργίας ἐκπλήσαντα Εὐσέβιος, ὃν μετ' ἐνιαυτὸν θανόντα διεδέξατο Μιλτιάδης, καὶ ἐπὶ τέσσαρσι προστάντος ἐνιαυτοῖς τῶν ἐν Ῥώμῃ πιστῶν τοῦ Μιλτιάδου, Σίλβεστρος διάδοχος γέγονεν. ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ μετὰ Τύραννον ἔτη ἐπισκοπεύσαντα τρισκαίδεκα, προεχειρίσθη Βιτάλιος, καὶ τοῦτον ἑξαέτη αὐτοῦ γενόμενον διεδέξατο Φιλογόνιος, κἀκεῖνον πέντε ἀνύσαντα τῶν ἐνιαυτῶν, γέγονε Παυλῖνος διάδοχος. τῶν δ' Ἱεροσολύμων μετὰ Ζαβδᾶν ἐπὶ δέκατον λελειτουργηκότα ἐνιαυτόν, Ἑρμῶν ἐκληρώσατο τὸν θρόνον τὸν ἀρχιερατικόν. τῆς δ' Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἱερομάρτυρα Πέτρον δέκα ἔτεσιν ἐφ' ἑνὶ τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον κοσμήσαντα, Ἀλέξανδρος τὴν ἀρχιερωσύνην ἔσχηκεν. ἐν δὲ Ῥώμῃ μετὰ Σίλβεστρον ἔτεσι λελειτουργηκότα εἴκοσι καὶ ὀκτώ, Ἰούλιος προέστη τῆς ἐκκλησίας ἔτη πεντεκαίδεκα. μεθ' ὃν Λιβέριος ἐκ τὸν ἕκτον ἐνιαυτόν, κἀκεῖνον διεδέξατο Δάμασος, ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοὺς ποιμάνας τοὺς πιστούς. καὶ τοῦτον Σιρίκιος, ἔτη λειτουργήσας ἑκκαίδεκα. εἶτα προεχειρίσθη Ἰννοκέντιος, ἐν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτοῖς διδάξας τὸν τοῦ κυρίου λαόν. καὶ Ζώσιμος τῷ θρόνῳ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐνιδρύθη τοῦ θανόντος Ἰννοκεντίου. ὃν δωδέκατον ἀνύσαντα ἐνιαυτὸν Κελεστῖνος διεδέξατο, ἐπ' ἔτη τῇ ἀρχιερωσύνῃ δέκα ἐνδιαπρέψας. τούτου Ξύστος διάδοχος γέγονεν, ὄγδοον ἐνιαυτὸν διαρκέσας ἔτη.

Θάνατος Μαξιμίνου.

Περὶ πατριαρχῶν.

Maximini imperium.

MAximinus Licinium, natione Dacum, qui Conſtantini Magni ſororem in matrimonio habebat, imperij collegã aſciturus, in Illyrico reliquit, ut Thracibus quià barbaris uexabantur, opẽ ferret. Ipſe Romam profectus eſt, ut cum Maxentio pugnaret. Deinde quum ſuis militibus diffideret, metuens ne ad hoſtem tranſirẽt, omiſſo bello receſsit. ac Liciniũ, quia collegã eũ aſciuiſſe pœnituerat, primùm clàm per inſidias, deinde aperto Marte adortus, in fugam uertit, in qua ſeipſum interemit. Et hoc modo Maximinũ perijſſe, quidam tradunt. Alij autores ſunt, cum furore quodã cõtra Chriſtianos graſſantẽ, diuinæ uindictæ pœnas dediſſe, hulcere grauiſsimo circa bubonẽ & pudenda orto, quod inſtrumẽta libidinis eius conſumpſerit. nã ex ea putrefactione etiã uermes erupiſſe, & malũ fuiſſe immedicabile. Medicos aũt, qui conatũ faciendæ medicinę ſtatim uetuerint, crudeliter eſſe iugulatos: qui uerò curatione ſuſcepta nihil profecerint, immaniſsimè trucidatos, ꝙ ea præſtare non poſſent, quę artis facultatẽ ſuperarent. Serò tandem ſuſpicatũ tyrannũ, ſe iniuſtarum cædium cultorũ Chriſti dare pœnas, ubiq; edictis propoſitis perſecutionẽ Chriſtianorum inhiberi, atq; illos uiuere ac Deũ ſuo arbitratu colere, & ꝓ ipſius ſalute uota facere iuſsiſſe. Atque hic etiã duplex rumor ortus eſt. Nã alij tradũt, prę̨ter omnẽ ſpem eo morbo liberatũ, renouaſſe perſecutionẽ nõ mutatis moribus, donec poculi ꝗd Dominus manu tenet, fecẽ exhauſerit: alij ualetudinẽ recuperatã negãtes, ex eo malo impiũ deceſsiſſe tradũt, ac uermes etiã per os reieciſſe. Vno certo ex his modis uitã abrupit. Romæ cœtui fideliũ poſt Marcellinũ, duobus annis ſacerdotio functũ, Euſebius præfuit: cui poſt annũ mortuo, ſucceſsit Miltiades. qui cũ fidelib. quadrienniũ prę̨fuiſſet, Syluestrũ ſucceſſorem reliquit. Antiochię̨ poſt tyrannũ XIII annis epiſcopatu functũ, delectus eſt Vitalis. Huic poſt ſexenniũ ſucceſsit Philogenes. atq; is ꝙq; annis V exactis, Paulinũ habuit ſucceſſorẽ. Hieroſolymis poſt Zabdã, qui miniſteriũ ad decimum annũ obijt, Hermon pontificiã ſedem eſt ſortitus. Alexandrię̨ poſt S. martyrem Petrum, qui pontificiã ſedem per annos XI ornarat, Alexander pontificatũ obtinuit. Romæ Syluestro per annos XXVIII epiſcopatu functo, Iulius eccleſiæ XV annis prę̨fuit. Poſt quẽ Liberius ſextum abſoluit annũ. eiq; ſucceſsit Damaſus, qui XXVIII annos fideles pauit. Hunc Siricius ſecutus, annis XVI miniſterium obijt. Deinde Innocentius eſt electus, qui populum Domini per annos XV erudijt. Quo mortuo; Zoſimus in eccleſiæ Romanæ ſolio eſt collocatus: cui duodecimo anno exacto ſucceſsit Cœleſtinus, qui annis decem in pontificatu claruit. Huius ſucceſſor fuit Xyſtus, qui VIII annos durauit. Deinde

Licinius.

Maximini interitus.

Epiſcoporum ſucceſſiones.

Deinde Leo in eius locum ſuffectus eſt, qui ueram doctrinā per annos XXIIII defendit. Leone defuncto, Hilario in ſede collocatus eſt: qui VI annis expletis, electioni Simplicij locum fecit. qui & ipſe anno XIX miniſterij deceſsit. In eius locum introductus eſt Felix: qui nono anno defunctus, Gelaſio honorē reliquit per quinquennium fruendū. Poſt eum Anaſtaſius eſt electus: qui anno quarto elapſo, Symmachū ſucceſſorem habuit. qui cum annos XII in pontificatu exegiſſet, Hormiſdas eſt electus. Sed hic quoq; decimo anno miniſterij mortē obijt. Romanæ uerò Eccleſiæ ſedes Ioannē in triennium ſuſcepit. Poſt quem Felix Romanis fidelibus præfuit, quatuor annos eo honore gauiſus. Deinde Bonifacius per bienniū epiſcopatū gubernauit. Poſt hunc Agapetus deſignatus eſt, qui cum ſummi paſtoris Chriſti gregē Romanum duobus annis & ipſe pauiſſet, naturæ debitum perſoluit. Romæ autē pontifex electus eſt Syluerius: unoq; anno pontificatu functus, uitā exegit. Huius ſucceſſor Vigilius, cum XVIII annis eccleſiæ pręfuiſſet, in eius locū ſuffectus eſt Pelagius. qui quinq; annis obito miniſterio, deceſsit. Romana uerò ſedes Ioannē in VIII annos ſuſcepit, & poſt hunc Gregorium in annos XV. Poſt hunc perpetua ſedes eorū qui Romanæ Eccleſiæ præfuerunt, non reperitur. Antiochiæ uerò Cęleſyriæ Euſtathius Paulino, qui miniſterio quinquenniū uacarat, ſucceſsit. Cū Euſtathius fideles annos XVIII pauiſſet, Euphronius per annos VIII miniſtrauit. Poſt quē Phlacitus XII expleuit annos. Deinde Stephanus Arij ſectator, Eccleſiæ per triennium ſe ingeſsit. Poſt hunc introductus eſt Leontius, qui VIII anno epiſcopatus mortē obijt. Poſt hunc Antiochenæ eccleſiæ Eudoxius alterum annum præfuit. Poſt Eudoxium Arrianus quartum annum fuit epiſcopus. Poſt hūc Meletius annos XXV. Poſt hunc Flauianus Chriſtianis annos XXVI præfuit. Deinde Theodotus miniſterium ſuſcepit, in eoq; annos IIII exegit. In huius locum Ioannes introductus, per annos XVIII durauit. Pro Ioāne Domnus electus, annos VIII poſtea uixit. Poſt quem in Antiochenæ eccleſię thronum Maximus introductus, in eo munere quadrienniū uixit: ſucceſſore Martyrio, qui IX expleuit in magiſtratu annos. Deinde Iulianus in ea pōtificia ſede, annos VI conſedit, & Petrum ſucceſſorem habuit. Cui triennio poſt Stephanus ſucceſsit, totidē annos pontificatu functus. In Stephani locum Calaudio ſuffectus eſt. & huic poſt quadrienniū alius Petrus ſucceſsit, qui Eccleſiam per triennium gubernauit. Huius ſucceſſor extitit Palladius, decem annis in magiſtratu exactis. Deinde Flauianus creatus epiſcopus, XIII annis. Poſt eum Seuerus VII annis gubernata Eccleſia, Euphraſio ſacram ſedem reliquit. cui poſt annum quintum Ephraimus ſucceſsit, & in miniſterio annos XVIII uixit.

Antiocheni epiſcopi.

ἔπειτα λέων αὐτὸν διεδέχθη, τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀντιποιησάμενος, ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι. καὶ ἐκλιπόντος τοῦ λέοντος, ἱλάριος εἰς τὸν θρόνον ἀνιδρύνεται, ἓξ ἐκπλήσας ἐνιαυτούς. ἀνθ' ὅτου σιμπλίκιος κεχειροτόνητο, καὶ ἐπὶ ἐννεακαιδέκατον ἔτος τὸ τῆς ποιμαντικῆς καὶ οὗτος λειτούργημα διανύσας, ἐξέλιπε· καὶ αὐτὸν διαδέχεται φῆλιξ. ἐν ἐνάτῳ δ' ἐνιαυτῷ καὶ οὗτος ἐκλελοιπώς, γελασίῳ τὴν τιμὴν καταλέλοιπε, πενταετῆ ταύτης ἀπολαύσοντι. μεθ' ὃν ἀναστάσιος ἐπελέγη. μετὰ τέταρτον δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτὸν ὑπὸ συμμάχου διεδέχθη. οὗ δωδέκατον ἐνιαυτὸν ἐπὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ διαγαγόντος, ὁρμίσδας ἐξελέχθη. δεκάτῳ δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτῷ τὸ λειτούργημα διανύσας, κατέλυσε τὴν ζωήν, καὶ ἰωάννην ὁ θρόνος τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας διεδέξατο ἐπὶ τριετίαν. μεθ' ὃν φῆλιξ τῶν ἐν ῥώμῃ προέστη πιστῶν, τετραετίαν τῆς τιμῆς ἀπολαύσας. εἶτα βονιφάτιος ἐπὶ διετίαν τῆς προεδρίας ἠξιώθη, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀγαπητὸς προκεχείρισται. δύο δὲ καὶ οὗτος ἐνιαυτοὺς ποιμάνας τὸ ἐν ῥώμῃ τοῦ ἀρχιποίμενος χριστοῦ ποίμνιον, ἀπέτισε τὸ χρεών, καὶ ἐχειροτονήθη ῥώμης ἀρχιερεὺς σιλβέριος. ἐνιαυτὸν δὲ καὶ οὗτος ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτόν, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε. καὶ τούτῳ διάδοχος βιγίλιος γέγονεν. ὀκτωκαιδέκατον δὲ οὗτος ἔτος διανύσας ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀνῃρέθη πελάγιος. ὃς πέμπτον ἐνιαυτὸν τῇ λειτουργίᾳ ἐσχολακώς, ἀπῆλθε, καὶ ἰωάννην ἡ ἀρχιερατικὴ καθέδρα τῶν ῥωμαίων ἐδέξατο ἐπὶ χρόνοις ὀκτώ, καὶ μετὰ τοῦτον γρηγόριον ἐπὶ πεντεκαίδεκα. μεθ' ὃν οὐκέτι κατὰ συνέχειαν οἱ τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας προεστῶτες εὕρηνται. ἐν ἀντιοχείᾳ δὲ τῇ κατὰ κοίλην συρίαν τὸν παυλῖνον ἔτη πέντε τῇ λειτουργίᾳ σχολάσαντα, εὐστάθιος διεδέξατο, καὶ τοῦ εὐσταθίου ἐπ' ἔτη ποιμάναντος τοὺς πιστοὺς ὀκτωκαίδεκα, εὐφρόνιος ἐλειτούργησεν ἔτος ὄγδοον. μεθ' ὃν φλάκιτος δωδέκατον ἤνυσεν ἔτος. εἶτα στέφανος αἱρεσιώτης ἀρείου τῆς προεδρίας τῆς ἐκκλησίας ἐπέβη ἐπὶ τρίτον ἐνιαυτόν, καὶ μετὰ τοῦτον ἀπῆκε λεόντιος. ὄγδοον δὲ καὶ οὗτος ἔτος ἐπισκοπήσας, κατέλυσε τὴν ζωήν, καὶ ἐπὶ τούτῳ προέστη τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας εὐδόξιος ἔτος δεύτερον, καὶ ἐπὶ τῷ εὐδοξίῳ ἀρειανὸς ἐπισκόπευσεν ἔτος τέταρτον. καὶ μετὰ τοῦτον μελέτιος, ἐνιαυτοὺς εἴκοσιν ἐπὶ πέντε. μεθ' ὃν φλαβιανὸς προέστη τῶν χριστωνύμων ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς ἕξ. εἶτα θεόδοτος τὴν λειτουργίαν διεδέξατο, καὶ τετραετίαν ἤνυσε. καὶ ἀντὶ τούτου ἰωάννης εἰσήχθη, καὶ διήρκεσεν ἐπ' ἔτος ὀκτωκαιδέκατον. ἀντὶ δὲ ἰωάννου δόμνος κεχειροτόνητο, ἐπιζήσας τῇ χειροτονίᾳ ὄγδοον ἔτος· καὶ ἀνθιδρύθη τῷ θρόνῳ τῆς ἀντιοχέων ἐκκλησίας μάξιμος, ἐπ' ἐνιαυτοὺς ἐπιμείνας τῇ προεδρίᾳ τέσσαρας. ὃς ὑπὸ μαρτυρίου διεδέχθη, ἔνατον καὶ τοῦτον τῇ ἀρχῇ διανύσαντος ἔτος. ἰουλιανὸς δ' ἔπειτα εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν ταύτην καθέδραν ἐκάθισεν ἐπὶ ἕκτον ἐνιαυτόν, καὶ οὗτος ἔσχε πέτρον διάδοχον. ὃν μετὰ τριετῆ χρόνον στέφανος διεδέξατο, ἰσαρίθμους ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. τῷ δὲ στεφάνῳ καλανδίων ἐγγέγονεν ἔφεδρος. καὶ τούτῳ μετὰ τετραετίαν πέτρος ἄλλος ἐφέδρευσε, τριετῆ χρόνον τὴν ἐκκλησίαν κατεσχηκώς. οὗ διάδοχος παλλάδιος γέγονε, δεκαετίαν ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ. εἶτα φλαβιανὸς ᾑρέθη, ἐπὶ δέκα καὶ τρεῖς ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. μεθ' ὃν σευῆρος ἕβδομον λειτουργήσας ἐνιαυτόν, ἀφῆκεν εὐφρασίῳ τὴν καθέδραν τὴν ἱεράν. ὃν μετὰ πέμπτον ἔτος ἐφραίμιος διεδέξατο, ὀκτὼ δ' ἐπὶ δέκα χρόνους ἐπιβιοὺς οὗτος τῷ λειτουργήματι.

SECVNDI TOMI FINIS.

ANNOTATIONES VARIARVM LECTIONVM SECVNDI TOMI IOANNIS ZONARAE, QVI AGIT DE Romana hiſtoria. Vſus autē in eo opere ſum tribus codicibus: duobus D. Antonij Fuggeri, Cōſtantinopoli emptis: & uno Viennenſi, à D. Gaſpare à Nydprug, &c. ultrò perhumaniter atq; utiliter ſuppeditato, nam duo reliqui tantum à Conſtantino Magno ordiuntur.

PAg. 6. Verſ. 11. Ποπλάρια ἐκαλεῖτο ἡ δημοτικὴ ἀγωγή. Plebeia educatio popularia uocatur.) Popularia dicebantur loca, ubi plebs ſedebat in theatris. Item popularia ſacra, quæ ad totum populum pertinebant. Item res uulgares & nugatoriæ, uel gratæ populo, hoc nomine continentur. ἀγωγὴ, ductus eſt, uel educatio. Quid ſi ἀγωγὰ pro ἀγωγὴ legatur: populi ſtudiū, ea quæ in plebis commodum & adiumentum aguntur.

Ibid. 13. Βελτίστους, πατρικίους ὠνόμαζεν αὐτούς.) Liuius aliter: Patres certè ab honore, patricijq; progenies eorum appellati.

8.30. περὶ τὸ καλούμενον αἰγὸς ἕλος.) Ad capræ paludem. Si Græcis Latina propria nomina Græcè reddere licet, cur Latinus Græca eodem tractare modo in loco non liceat?

13.36. ἱππεῦσι τυλλίου.) Lego σερβίου: niſi fortè σερουΐου rectius legitur.

14.8. τοὺς δούλους ἐλευθεροῦσθαι καὶ φυλάττεσθαι.) Viennenſis rectè φυλετεύεσθαι.

20.31. Ποσθούμιος τούβερτος.) Liuius lib. 2. M. Valerio P. Poſthumium adiungit.

22.62. ἵν' ἔχῃ αὐτοῖς κατὰ συμμορίαν βοηθοί.) Vt ſingulæ claſſes ſuos patronos haberent, ſequitur numerum tribunorum ad decem eſſe auctum. claſſes autem à Seruio Tullio inſtitutæ fuerunt ſex.

24.14. ἐξῃρημένους τοὺς δὲ ἐκείνων.) Malim ἐξῃρημένως.

26.30. εἰς τοῦτο ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων προήχθη ὁ ὅμιλος.) Suſpecta lectio.

27.53. καὶ μέντοι καὶ ἐθορύβησαν.) Sic legendum eſt: non ut alter codex habebat, οὐ μέντοι.

31.12. δυσχεραίνω ταύτην, οὐχ ὡς τοῦτο περὶ ποιησάμενος.) Mutilus hic locus eſt, ut ex Liuij 1. Decadis lib. 5. apparet. Fortaſſe legendum (ut Græci breuiores ſunt) δυσχεραίνω ταύτην φέρειν ἔφη μοι καὶ τῇ ῥώμῃ ὡς ἐλαφροτέραν. ἐπεὶ δ' ἐρῶν ἦρας τὸ βασιλεὺς ἐπὶ τὸ ἀβρότερον, ἐδηλώσατο, οὐχ ὡς τοῦτο περὶ ποιησάμενος. Ego in Græco nihil addere uolui: in conuerſione uerba Liuij poſui.

41.34. διεφθάρησαν.) perierunt. Alter codex habet διεσπάρησαν, diſſipati ſunt.

42.59. Λεύκιον αἰμίλιον τὸν ὕπατον.) Alter codex, λεύκιον μανίλιον.

45.47. κατηλόφουν.) Legendum κατηλόων, à κατηλόω: quod non tantum exonerare, ſed etiam occidere ſignificat, ut compoſitum nomen παραλοίας arguit.

49.20. εἰς τὰ ὄρη τὰ κερανιτά.) Cornetanos montes, uel corneos, ſine autore non auſus ſui dicere.

51.28. καὶ τέλος νυκτὸς ὑπ' αὐτομόλων ὑποδεχθέντες ἐπὶ τοῦ τείχους, ἐκινδύνευσαν ἁλῶναι διὰ σκότος.) Suſpecta eſt lectio, & ambigua cōſtructio. ſed hanc ſententiam eſſe puto: Cum transfugarum opera mœnia conſcendiſſent, eos periculum incurriſſe. Si quis coniungere mauult ἐκινδύνευσαν ὑπ' αὐτομόλων ἁλῶναι, neq; repugno, neq; probo. Sed & ὑποδεχθέντες ὑπ' αὐτομόλων, durior eſſe conſtructio, & aliquid à librario omiſſum uidetur.

Ibid. 3. ὁμολογίᾳ προσηγάγοντο.) pactione obſtrinxerunt: uel, ad deditionem compulerunt. Alter codex habet, ὁμολογίᾳ διεκρούσαντο, pactione eluſerunt. Ego malim προσηγάγοντο, ut & Polyb. lib. 1.

52.36. Τὸν γὰρ βασιλέα ἑαυτοῖς ἑλέσθαι ἐτησίου ἀρχῆς, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρονίῳ δυναστείᾳ προεβάλοντο, καὶ ὡς αὐτοῖς πειθόμενοι προθυμότατα ὤργων.) ὤργων ab ὀργάω, pro ἐπεθύμουν, notum eſt. Sed apparet hic complura deeſſe: quare clauſulam hanc omiſi. quæ ſi interpretanda ſit, ita uerterim: Quaſi eos reformidarent, ſumma cupiditate incitati erant.

54.58. ἐγέσταν δέ.) Latini Segeſtam dicunt.

64.14. τοῦ τάχους ἐκεῖ ὄντος ἀσθενεστέρου, καὶ οἱ καρχηδόνιοι συχνὰ περιελύπουν αὐτούς.) Videtur mutilus & hic locus.

65.38. δόξαν ἐπιεικείας θηρώμενοι μᾶλλον, ἢ τοῦ συμφέροντος αὐτοῖς προνοούμενοι.) τὸ, αὐτοῖς, tam ad Carthaginenſes quàm ad Romanos referri poteſt. Itaq; ſic quoq; uertas licebit: Clementiæ laudem magis aucupantes, quàm ſuis rationibus conſulentes.

66.1. καὶ σαρδόνιοι.) Legendum σαρδῷ. Neque enim Sardi à Carthaginenſibus pecuniā extorſerunt: ſed Romani & pecuniam, & ipſam Sardiniam.

69.36. καὶ λωμόπολιν ἑτέραν.) Vtiq; legendum, λῶμον πόλιν ἑτέραν.

70.19. αὐτίκα προκατέλαβε.) Alter codex προέλαβε.

80.33. ἑαυτοὺς κατεχειρίσαντο.) Autor hic ſæpenumero κατεχειρίζεσθαι pro διαχειρίζεσθαι ponit.

102.42. καὶ τὸ διὰ σικελίας,* μέχρις οὗ σφίσιν ὁ σκηπίων.) Deeſſe uerſus aliquot apparet, in quibus de Carthaginenſium & Maſiniſſæ controuerſijs actum eſt.

105.1. ἀγχωμάλως ἐκ χειρὸς μαχομένους.) ἀγχωμάλως, cōminus eſt: ἐκ χειρὸς, è manu, cum ipſis manibus ictus infertur hoſti, non eminus, ſagitta aut iaculo. Suidas è Polybio citat, ἐκ χειρὸς βοηθεῖν τοῖς πράγμασιν, ἀντὶ τοῦ, μετὰ πάσης ἐπιμελείας, συντόνως, ἐντεταμένως. Et apud eundem lib. 11. τῶν δὲ ῥωμαίων ὑπὸ θυμοῦ ἐκ χειρὸς ἐπιστρατευσαμένων. Romanis ira ob cæſos legatos commotis, ſtatimq; expeditionem in Gallos facientibus. Plutarchus in Pompeio: ἡγεῖτο δ' αὐτῶν βασιλέως ἀδελφὸς κῶσις. οὕτως γὰρ χερσὶ τῆς μάχης γενομένης, &c. πομπήιος δὲ ἐκεῖνον ἐκ χειρὸς διελάσας ἀνεῖλεν. Et de Philopœmene Marchadem obtruncante: διαλαβὼν τὸν ξυστὸν ἐκ χειρὸς ὠθεῖ, καὶ διατρίπτει τὸν ἄνδρα συμπεράσας.

Ibid. 22. ἀνοκωχὴ ἐς ἐπείσθη.) Fortaſſis ἐποιήθη. quanquam illud quoque poteſt intelligi, Inter eos de inducijs conueniſſe.

107.23. ταῖς ὑπὸ τοῦ φιλίππου κατεχομέναις.) προσσχομέναις haud dubiè legendum.

Ibidem 48. γὰρ ὑπὲρ ἰδίων ὑπὲρ μακεδονικῶν.) Quid ſi γὰρ Δίων;

110.44. φοβηθεὶς ἐκεῖνος.) Quid ſi ὑφορηθείς.

115. 54 ὀλίγυς καθ᾽ ἑκάστους ὄντας, τρίπτων.) Malim ὀλίγους ὄντας, καθ᾽ ἑκάστους τρίπτων.

118 22. τὰ μὲν οὖν μέχρι τῶν δὲ πεπραγμένα ῥωμαίοις.) Omiſſa eſt hiſtoria belli Luſitanici, contra Viriatum geſti: item Numantinum, Aſiaticum cõtra Ariſtonicum, præterea Allobrogicum, Thracicum, adhæc Iugurthinum in Africa, in Italia Galliaq; Cimbricum, Teutonicum, Tigurinúmque. Deeſt etiam deſcriptio tumultuum inteſtinorum, qui ab iſtis temporibus Romã labefactauerunt: ut, ſeditio Tiberij Gracchi, ac poſt eam Caij fratris: deinde Apuleij Saturnini, tum bellum Romanorũ aduerſus ſocios qui defectionem per Italiam fecerant: bellum contra Seruos, contra Spartacum: ac poſtremò Marij & Syllæ ciuilia bella, atq; alia annis circiter LX geſta: quæ, niſi breuitate temporis atq; alijs occupationibus excluſi eſſemus, ex alijs autoribus, obſeruata Zonaræ breuitate, Græcè Latinéq; attexere non recuſaſſem. νῦν δ᾽ ὡς δυνάμεθα, ἐπειδὴ ὡς θέλομεν οὐ δυνάμεθα.

121.6. προστάσσεται δὲ καὶ τὴν στρατηγίαν.) Vtrũ Conſulatum, an imperium?

122.12. πυελάτην καὶ πυγαίην Βασιλεῦσι.) Legendũ μυελλάτην καὶ πυγαίην.

123.18. ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σφῶν Βασιλέως.) Si ἀδελφὸς proprium nomen non eſſe uidetur, id quod additio articuli τοῦ propè indicat, conuertito, A fratre regis ipſorum.

Ibid. 46. τοὺς περὶ ἀμανὸν ἄραβας.) Quid ſi ἴβηρας legendum. nam Arabes Amani accolas ego nullos ſcio.

124.31. κατοικίαι δὲ πόλεων.) Fortaſſe, πολιχνίων ἢ Βασιλείων. nam ſuprà de urbibus actum eſt.

129.13. μίαν ἄρα κορνηλία τύχην ἤλεας τὴν ἀμείνονα.) Ambiguum eſt, utrum uerba hæc ἀποφαντικῶς καὶ ὑποθετικῶς accipienda ſint an uerò ἐλεγκτικῶς κατ᾽ ἐρώτημα. Ego priorem ſenſum ſequutus ſum, qui ſi cui diſplicet, ita conuertat: Vnam ergo fortunam Cornelia noſti meliorem, quæ te quoq; fortaſſe decepit, quòd me ſolito diutius fouit. Quod ſequitur, ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα, uerti liberius, ſententia appenſa, non annumeratis uerbis, quæ Latinè aſperius ſonant, hoc modo: Spes enim ſupereſt, eum qui ex illis in hæc incidit, ex his ad illa uiciſſim emerſurum.

130.40. ὅτι πῦρ ἐμβαλόντος τοῦ στόλου.) Ambiguũ eſt, utrum καίσαρος, an ἀχιλλᾶς. Sed Plutarchus ſcrupulum tollit in uita Cæſaris, his uerbis: δεύτερον δὲ περικοπτόμενος τὸν στόλον, ἠναγκάσθη διὰ πυρὸς ἀπώσασθαι τὸν κίνδυνον.

131.10. Καὶ γάρ σύ μοι ἐφθόνησας τῆς σωτηρίας.) Plerique interpretantur, Tu mihi ſalutem tuam inuidiſti. Sed cũ Plutarchus ſcribat, obſcurum fuiſſe, cur Cæſar Catonis interitum doluerit, & ἐφθόνησάς μοι τῆς σωτηρίας etiam intelligi poſſit, Catonem non dignitatem tantum, ſed ſalutem etiam Cæſaris oppugnaſſe (neq; enim additur, τῆς σωτηρίας σου: & ἐμαυτοῦ æque ſubintelligi poteſt, ne ſententia quidem repugnante:) malui particulam (tuam) omittere, ut in Latino etiam ſermone ambigua eſſet ſententia, utrum Cæſar clementiæ laudem ex conſeruatione Catonis captare, an uerò ſuam in eo explere iracundiam uoluerit, ſi eum in poteſtatem redegiſſet.

132. 5. καὶ τοῦτον δὶς γενόμενος ὁ πεῖρα διελέγχων.) Conuerti: Ita bis populi animos expertus, ſurrexit. Sed τὸ τὴν πεῖραν διελέγχειν, intelligi poteſt, uel animaduerſum eſſe, Cæſarem periclitari uoluiſſe populum, utrum æquis animis regium ornatum laturus eſſet: uel, Cæſarem animaduertiſſe, conatum ſuum eſſe irritum, populo à regiâ pompa abhorrente.

133.29. διά τε αὐτὸν ἰούλιον.) Videtur legendũ, διά τε αὐτὸν τὸν κυντίλιον τὸν μῆνα ἰούλιον προσηγόρευσαν. atq; ego ita uertere auſus ſum.

135.13. καὶ παρὰ τοῦ διὸς μαστιζόμενον.) Suetonius puerum facie liberali demiſſum cœlo cathena aurea, ad fores Capitolij conſtitiſſe, eiq; Iouem flagellum tradidiſſe. Hinc ſuſpicor legendum non μαστιζόμενον, ſed μάστιγα ἐγχειριζόμενον: niſi fortè μαστίζειν id ei ſignificet.

Eadem pagina, pro δημαρχῆσαι μὲν ἐπιχείρησεν, uidetur legendum δημηγορῆσαι. ſequitur enim, εἰς τὸν δῆμον εἰσαχθεὶς ὑπὸ δημάρχου τινός, &c. Quare pro his uerbis tribunatum ambire non deſtitit: Vrbem ingreſſus, concionem ad populum habere inſtituit: neq; deſtitit, quamuis ab Antonio prohiberetur, ſed tribuno ſibi conciliato, &c. reponas licet.

140. 53. καί τοι τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ καίσαρος στερηθείς.) Suprà commemorauit, Sextum Pompeium à Cæſare conſule proſcriptum eſſe. Aut igitur πρότερον legendũ pro ὕστερον, aut ſcriptori danda uenia τῆς ἀταξίας: quam aliquando uarietatis & attentionis cauſa affectant.

143.40. καὶ τῶν τοῦ ἀντωνίου ὁμορούντων ἀλλήλοις.) Deeſſe uidetur ſiue οἰκιῶν, ſiue στρατοπέδων: Ex uicinis inter ſe ædibus, uel caſtris. Et paulo poſt: ἡμίονός τε ἔτεκε. τὰ μὲν γὰρ πρόσθια. Hic etiam aliquid deeſſe apparet, cuiuſmodi ſit, οὔτε ἵππον παντελῶς, οὔτε ἡμίονον: Fœtũ edidit mula, neq; planè equum, neq; mulum.

154.60. ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσιν ἀργυραῖς.) Alter codex habet, falſo haud dubiè (eſt enim neſcio quæ inanis affectatio) ἔδησεν αὐτὸν ἁλύσεσι σιδηραῖς, ἢ ἀληθέστερον, ἀργυραῖς: hoc eſt, Vinxit eum compedibus ferreis: aut, ut uerius dicam, argenteis. Si cui tamen hæc ironia, in perfidam Antonij liberalitatem, placet, ea utatur.

162. 58. καὶ ἑτέρα πάλιν πεντάκις.) Si πεντάκις δέκα, aut etiam πέντε legas, non ſibi conſtabit numerus. quare aut πέντε, aut ἑτέρα πεντακοσία legendum.

183.17. οἵ, τε καισάρειοι καὶ ἡ μεσσαλῖνα.) Cæſariani etiam deinceps ſæpius appellantur Aulici proceres, ſiue liberti, ſiue alij. Et paulo poſt, pro αὐτὴν βινικιανοῦ, legendum uidetur μινουκιανοῦ.

184.45. ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο.) Ambiguum, utrũ pugillares, an pugio ſit intelligendus. Et ſuprà, διὰ τὸ κῆδος, propter affinitatem: legendum uidetur, διὰ τὸ κῦδος, ob gloriam.

189.14. ἐν ἄλλῳ δ᾽ ἔτει καὶ ἄλλῳ.) Fortaſſe μηνὶ, Alio anno, & alio menſe: aut τὸ, καὶ ἄλλῳ redundat.

192.30. δύο μυριάδας μυριάδων, καὶ χιλίας πεντακοσίας.) Dubium, an repetendum ſit μυριάδας, ut ſint Myriades, uiciẽs ſemel, & quingenties mille. Hoc loco me Vilhelmus Xylander iuuenis ingenio & doctrina præſtans, admonuit, in poſteriorib. numeris τὰ μυριάδας repetendũ, et pro χιλίας legendũ διχιλίας, ut ea ſumma conſletur, quã Tacitus ponit. Budæus χιλιάδα χιλιάδων, Gallicè millionem, Latinè millies mille, uel mille millenarios. 100 myriades, decies centena millia: 1000 myriades, centies centena millia. ergo 21500 myriades, erunt bis millies centies, quinquagies centena millia drachmarum. Iam quia denæ drachmæ ſingulos ferè aureos nummos faciunt, eodem Budæo autore: fiet amplius 21 milliones aureorum. Tacitus lib. 17. de luxu Vitellij loquens: Ipſe abundè ratus, ſi præſentib. frueretur, nec in longius cõſultans, nouies millies ſeſtertiũm pauciſſimis menſib. interuertiſſe creditur. Addit Budæus: Hanc ego ſummã ducenties uicies quinquies centenis millib. eſſe duco.

194.2.

194.2. κελτὸς δέ τις.) Alter codex κελετὸς: ut ſit proprium nomen non nationis, ſed uiri.

196.23. ἀνέγκλητος.) Inculpatum hæc uox ſignificat. Vtinam uerò tales epiſcopos haberemus. neq; enim dubium, quin pietas refloreſceret. Alij Anacletum ſcribunt. Videtur autem ἀνέγκλητος pro ἀνέκλητος affectatione quadã ſcribi: ut θεόπεμπτος, pro θεόπεμπος, & id genus alia. Paulo pòſt, pro τῇ ἀδελφῇ ἰουλίᾳ, alter codex habet ἀδελφιδῇ, fratris filia: & ſic legendũ eſſe, ex Suetonio conſtat. Deinde, pro καὶ τοὺς ἀπόμαχους, eos qui pugnam inibant: alter codex habet, καὶ τοὺς ἀπομάχους. id ſignificat uel eos qui à pugna abfuerant, uel imbellem ætatem & ſexum. quod probabilius uidetur, cum glorietur Domitianus, ſe Naſamonibus uita interdixiſſe.

204.10. καὶ τὴν μὲν μηδίαν λίαν ἐλύπησε.) Vtrum φαρετρωκὰς, an ἀδριανὸς; Haud ſcio an aliquid deſit.

Ibid.37. ἡλικίᾳ καὶ τάξει πρῶτον αὐτοῦ.) τὸ, καὶ τάξει, alter codex non habet. Ordinem autem ſiue dignitatem militarem hic ſignificari arbitror: quæ cũ in præfecto prætorio ſumma fuerit, redundare puto hoc additamentum.

206.9. ἐν ἀγρείᾳ ποτὲ γεγονὼς ἀργυρείων.) Etſi mox ſequitur, ἀθροίζας ἀργύρεια: tamen utrobiq; ſingularem numerum, ἀργυρεῖον & ἀργύρειον, legendum cenſco. Si quis uerò ex deprauato codice (nam notæ ſcribendi compendiariæ, quas abbreuiationes uulgò uocant, & καλλιγραφίας affectatio, & certi literarum apices, ab imperitis facilè in deſcribendo permutantur, ut ων pro ου, & α pro ων ponant) non obſto. Sed tamen prudentius exiſtimo, ſcriptori non κακοζήλῳ κακόζηλα non temerè aſſingere.

207.31. καὶ οἱ ὑπὲρ τὸν ῥῆνον κελτοί.) Galli qui ſupra Rhenum incolunt. Sed ὑπὲρ idem quod πέραν hic ualere uidetur. ut pòſt fol. 233.12. αἱ ὑπὲρ τὰς ἄλπεις δυνάμεις, legiones tranſalpinæ.

209.7. τὴν ἀλεξανδρείων ἀρχὴν ἐγκεχείριστο.) Alter codex rectius habet ἐπισκοπὴν. nam tum epiſcopi non principes erant, ſed opiliones Chriſtiani gregis.

210.27. ἡ δαίμων δὲ ὕστερον γνωρίσθη.) Alter codex, ἡ δαίμων, ὡς ὕστερον ἐνομίσθη, ſiue dea, ut poſtmodum eſt creditum.

Ibid.45. καὶ χρυσοῦς.) Fortè Aurelium ſic interpretantur Græci: & pro aureo ſeculo, dictum Aurelium.

213.24. ὅμως πολλῶν ὑπισχνουμένων τοῖς στρατιώταις παρὰ τοῦ ἰουλιανοῦ, ἐκεῖνον προτιμήσαντο.) Perturbatior eſt conſtructio. Sed hoc uult: Quamuis licerentur imperium, tamen, quum etiam Iulianus multum promitteret, eum prælatum eſſe Sulpitiano. Ego de uerbis parum ſolicitus (quæ haud ſcio an deprauata ſint) in uertendo ſententiam ſequutus ſum.

227.52. ἀριστοτέλης καὶ αὐτός. οἱ δ᾽ ἕτεροι ἦσαν μεθ᾽ ὧν.) Locus hic mutilus eſt in tribus codicibus: quare tria illa uerba, οἱ δ᾽ ἕτεροι ἦσαν, omiſi.

229.15. ἐπανελθόντος ἐκ φίλιππος.) Alter codex addit, ἐκ τῆς στρατείας, ab expeditione reuerſus.

231.46. ὑπὸ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ.) Locus aut corruptus, aut ſaltem ambiguus & obſcurus.

232.32. ὑπὸ τεσσαράκοντα ἔτη διαρκέσας.) Nicephorus habet τεσσαράκοντα, errore librariorum, ut arbitror.

238.58. δωρεῖσθαι δὲ τὰ ἀλλότρια, ὅθεν δὲ οἱ νόμοι κείμενοι.) Non uideo quomodo hæc cohæreant. Non certè leges ciuiles inde non auſpicantur, quòd Imperatori alienas res donare liceat.

239.23. κλεόδημος.) Alius codex κλεομήδης.

241.8. δίκαια ἔτη αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ.) Paulo ſuprà etiã ἀρχῆ legitur. Sed dubito an legendũ ſit ἀρχιερωσύνη: quanquam parũ refert. Eſt enim etiam ἀρχὴ ἐκκλησιαστική, quæ uerbi diuini præceptis, promiſſionibus, cõminationibus, piorum animos regit & moderatur.

FINIS ANNOTATIONVM SECVNDI TOMI.

Nam ſynonyma, & manifeſtè falſa, aſcribenda eſſe non duxi.

RERVM IN SECVNDO TOMO IOANNIS ZO-
naræ memorabilium Index.

ABELVS Hiſpanus Romanorũ ſtudioſus 78.6
Abgarus Oſroenes Caracallæ perfidia captus 220.38
Abilius II Alexandrinus epiſcopus 198.16
Aborigines Latij incolæ 3.26
Acarnania domita à L. Flaminio. 100.22
Acerræ à Romanis captæ 69.34
Acerranorum excidium 81.27
Achæi ſe cum Romanis coniungunt 99.19
Achaicum bellum 117.29
Achilles Põpeij interſector 129.55
Achradina 84.50
ακληρονόμητοι 196.12
Acro Cæninenſium dux 6.46
Accia Auguſti mater 134.58
Acciæ ſomniũ de Auguſto ibid.
Actiaca uictoria monarchiæ Auguſti initium 158.26
Actiaci belli apparatus 156.53
Actium 157.11
Actius Nauius augur 12.52
Actius Tullius Volſcorum concitator 24.28
Adelphus Albanorum rex 123.19
Addo Caium uulnerat 167.25
Adiabene Syriæ prouincia, iuxta Ninum & Gaugamela 201.35
admonemus ſcientes 3.9
adoptio publicè confirmanda. 138.38
Adrianus in alienum ſeruum ius ſibi non ſumit 204.16
Adrianus Iudæis Iudæa interdicit 205.29
Adrianus reluctante ſenatu in deorũ numerũ relatus 205.50
Adriani imperium 202.32 morbus 204.18 reſponſum de Chriſtianis 205.44
Adriani ſtudia, mores, & ratio adminiſtrandi imperij 202.46
Adriani uenationes 203.28 eiuſdem obitus, anno ætatis LXIII, imperij uerò XXI. 205.7
ædiliũ inſtitutio & munus 24.4
Aegimurus capitur à Martio. 113.14
Aegyptiorum annus menſtruus falſam antiquitatis opinioné illis affert 10.34
Aegyptus ab Auguſto uectigalis facta 161.34 à Diocletiano ſub iugum redacta 243.30
Aegithalus 63.27
Aelia Capitolina pro Hieroſolymis condita 203.36
Aelius Adrianus. uide Adrianus
Aelius Gallus Aegypti præfectus Arabiã infeliciter tentat 163.43
Aelius Pætus Cos. cũ Gallis pugnat 99.46
Aemylianus Scythis cæſis, arreptoq; imperio, à ſuis militibus occiditur 232.36.47
Aemylia Syllæ priuigna Põpeio nubit 119.34
L. Aemylius contra Tarentinos miſſus 42.59
Q. Aemylius Cos. in Siciliam uenit 55.8
Aemylius Inſubres cædit 68.47
M. Aemylius Lepidus caſtra contra Antiochum defendit 105.8
Aemylius Lætus præfectus prætorio 211.26
M. Aemylius Pœnos uincit 60.11
Aemylius Scaurus propter Atreũ fit Aiax 175.38.42
Aeneas uictus à Rutilis, inter mortales eſſe deſijt 3.44
Aeneæ res geſtæ in Italia. ibid.25
Aeneadæ Romani ibid.47
Aequum & Sabinũ bellũ 27.34
Aequi M. Minutiũ uincũt 26.38 ijdem ſub iugũ miſsi ibid.48
ærarium non in poteſtate dictatoris 21.22
Aeſar pro Cæſare 169.60
Aetoli ad Antiochum deficiunt. 102.19 ad Philippum defluunt 92.42
Aetoli Romanorum ſocij 86.33 Romanis uictoriæ cauſa 100.13
Aetolorum motus & pacificatio cum Romanis 106.2
Afer Adriani pater 202.38
affinitas ignobilium & pauperũ ſpernitur 6.28
affinitates potentũ, obſidum inſtar habent 150.34
Afranius Armeniæ præficitur. 122.62
Africa à Rom. oppugnata 58.36
Africa dicta Libya Carthaginenſis 97.44
Africanus ſcriptor 228.36
Africani cognomentum P. Scipioni domita Carthagine datum 97.42
Africani obitus 106.51
Agis Tarentinus 43.13
ἀγορανόμοι, ædiles 24.4
agrariæ leges 25.24
agricultura moderatos & pacatos facit 10.45
Agrigenti obſidio 55.10
Agrigentinorũ calamitas. ibid.42
Agrippa Agrippæ F. abdicatus ab Auguſto 168.25
Agrippa Auguſti ſorore repudiata, filiã ducere cogitur 164.32
Agrippa curator urbis, & Auguſti gener ibidem
Agrippa deponẽdæ monarchiæ Auguſto eſt autor 162.8
Agrippa iunior occiſus à Tiberio 172.8
Agrippa Methone occupata, claſſem Antonij infeſtat 156.57
M. Agrippa S. Pompeio opponitur 147.17
Agrippæ obitus & elogia 165.35
Agrippina à Claudio Auguſta appellatur 185.36 eadem à Nerone interfecta 188.24
Agrippina Claudio nubit 185.3 eidem inſidiatur 186.39
Agrippina Germanici uxor, Agrippæ & Iuliæ filia 172.25
Agrippina iunior 182.22
Agrippina Neroni ambit imperium 186.19 pro Nerone imperat 187.58
Agrippinæ auaritia & ſæuitia. 185.28 interitus 174.32
Agrippina urbs 235.17
Agrippinus Alexãdrinus epiſcopus 209.7
Agron Sardianorum rex 67.50
Agronis uidua Romanos legatos cecidit ibid.53
Albæ longæ ædificatio 3.57
albæ quadrigæ à Camillo primũ uſurpatæ 31.23
Albana democratia 8.15
Albanicum bellum 204.8
Albanum regnum 500 annis durauit 11.30
Albanus à Poſthumo occiſus. 236.18
Albanus lacus 30.39
Albani 123.2 Romam migrare coguntur 11.24.29
Albani Maſſagetæ 204.9
Albanorũ regum ſucceſsio 4.4 inde (227.9
Albinus à ſenatu dux creatus. Albini interitus 216.15 cædes 227.28.41
Albula 4.6
Aleinus Veſpaſiano inſidiatus. 195.7
Alemannorũ 60000 cæſa à Conſtantio 244.2 item 300000 profligata à Galieno 235.39
Alexander Antonij F. 155.25
Alexander Hieroſolymitanus epiſcopus 219.46
Alexander Romanus epiſcopus. 202.27 & 205.10
Alexander Seuerus ab Heliogabalo adoptatus 224.6
Alexander Sol Cleopatræ filius. 161.48 (225.34 & 226.10
Alexãdri cædes anno imperij X.

Alexan-

Alexandri Hieroſolymitani martyrium 230.17
Alexandri Seueri expeditio Perſica & Germanica 225.
Alexandri thorax 178.55
Alinius Salspianus 87.23
alites carniuori in caſtris. 143.46
ad Alpes ꝓgreſsi Romani. 69.44
altercatio Romuli & Remi 4.32 & 5.14
Amandi ſeditio in Gallijs compreſſa 243.44
Amanus mons 149.9
Amanus ſecũdus Alexandrinus epiſcopus 190.14
Amazones inter Albanos repertæ 123.20
ambitus lex Auguſti 165.4
Ambraciæ obſidio 106.6
Ambroſius Origenis Mecœnas ciſus 226.13
Aminander à Glabrione pulſus 102.40
Aminſus urbs 123.53
Amulius primus Iouis imitator. 4.10
Amulius Numitorem regno ſpoliat 4.23
Amulij cædes 5.36
Amynander Theſſalus 98.28
Anacletus, ſiue ἀνέγκλητος, Romę epiſcopus 196.23
ἀγχεμάχους ἐν χερσὶ μάχεσθαι 105.1
Ancyra Galatiæ urbs ibid.60
Ancus Martius Numæ ex filia Pompilia nepos 10.53 quartus rex Romanorũ 11.37 à cubito mutilo ita uocatus. 11.40
Anci res geſtæ 11.49.inde
Andriſcus Adramyttenus ſe pro Perſei filio gerit 114.17
Androſthenes ab Achæis uictus Corintho excidit 100.20
Anicetus Romanus epiſcopus 206.52
Anicetus Neronis libertus Agrippinam occidit 188.24
L. Anicius prætor Gentium uincit 109.47
Annius Vinicianus, ſiue Munitianus, inſidiator Claudij 181.27
annus à Numa duobus mẽſibus auctus 10.28
annus ætatis 42 imperio aptiſsimus 199.45
anni 725 uſq; ad Auguſti monarchiam 162.1
annorum uarietas 10.30
annos X I I nata puella lege Auguſta nubilis 165.14
ἀνοχὴ ἄσπονδος 74.17
anſeres Capitolij cuſtodes 34.51
Anteros Romanus epiſc. 228.18
Antigonus de proditoribus. 7.10
Antiochena clades ex terræmotu 201.19
Antiocheni epiſcopi 248.28
Antiochus à Græcis contra Romanos concitatus 100.56
Antiochus Comagenes rex 151.18
Antiochus Eubœã domat. 102.25
Antiochus frater Seleuco ſuccedit 106.34
Antiochus in Aſia uictus à Scipionibus 104.50. & 105.1.inde
Antiochus puer à Demetrio occiſus 111.38
Antiocho bellum Romani inferunt 104.27
Antoninus Caracalla 219.54
Antoninus & patri & fratri inſidiatur 218.9
Antoninus Pius εὐεργέτης appellatus. 205.60 ſupellectilem Cæſaream uendit, ne ciues exactionib. uexet. 206.10
Antonini Pij decretum pro Chriſtianis 206.57
Antoninus Seueri F. 217.18
M. Antoninus Verus M. Aurelio Antonino adoptatus 204.61
M. Antonini obitus XXIIII imperij anno 206.38
M. Antonini philoſophi obitus. 208.54 eiuſdem Chriſtiana legio 207.59
M. Antonini philoſophi ſagati et togati acta 207.36
Antonia auia à Caio occiſa 177.9
Antonia Claudij filia 184.37
Antonius à Minerua coniuge 100000 anteorum dotis exigit 148.52
Antonius Armenia dolo potitus, in Aegyptum abit 154.50
Antonius Auguſto infeſtus. 135.44 eidẽ aduerſatur. 146.22
Antonius bacchatur in Græcia. 148.46
Antonius Bruti cadauer honorificè ſepelit 145.35
Antonius Cleopatræ mancipiũ. 147.21 & 156.15 eius amore fruitur 147.21
Antonius Cleopatram Octauiæ præfert 154.28 à Cleopatra deceptus, necẽ ſibijpſi conſciſcit 159.38
Antonius Cos. Cæſari diadema imponit 138.62
Antonius crudelis 140.16
Antonius cum S. Pompeio pacẽ facit 147.48
Antonius hoſtis iudicatur 136.20
Antonius in Aegypto etiam uincitur à Cæſare 159.30
Antonius Muſa libertinus medicus 163.62
Antonius Vẽtidio inuidet. 153.19
Antonij bello Mutinenſi res geſtæ 136.44
Antonij clades bello Medico & Parthico 153.50 conſpiratio cum Medo, & inſidiæ contra Auguſtum 155.14.inde
Antonij funebris oratio in Cæſarem 134.7
Antonij legatio ab Auguſto repudiata 159.2.12
Antonij licentia ex actis Cæſaris 134.43
Antonij mors 161.26 ab Auguſto deplorata 159.54
Antonij potentia populo grauis. 135.54
Antonij prouinciæ poſt uictoriã Philippicam 146.7.inde
Antonij ſtatua ſanguinem ſudat. 156.45
Antonio teſtamenti recitatione conflatur odium ibid.6
Antyllus Antonij F. Auguſti gener 150.33
Antyllus Fuluiæ & Antonij filius occiditur 161.27
Anulinus Diocletiani dominus. 243.5
annulus aureus datus Libertino medico 164.2
annuli ſolis ſenatoribus & equitibus conceſsi 79.36
annulorum ius 149.44
annulorum modij ab Hannibale Carthaginem miſsi 79.35
Aorni ſyluæ 40.34
Apelles tragœdus 177.48
Aper à Diocletiano occiditur. 243.10
apes circa caſtra 143.42
ἀφροδίσιον, ἀφροδίτης ἱερὸν 115.44
Apis ab Auguſto cõtẽptus. 161.33
Apollo Romanorum ſocordiam caſtigat 81.51.inde
Apollodorus ad Auguſtum deficit 151.56
Apollodorus Siculus Cleopatræ miniſter 130.30
Apollonia à Philippo obſeſſa. 83.36
Apolloniates in Ionio ſinu. 51.45
Apollonium Africæ promontorium 93.44
Apollonius martyr & philoſophus 211.58
Apollonius Tyaneus Domitiani prædicit interitum 198.4
ἀπόμαχοι 71.29 & 197.12
ἀποπρεσβεύεσθαι 66.38
ἄποτρον 36.15
Appiani Romana hiſtoria. 193.33
Appius Cæcus Pyrrho pacem negat 47.30
Appius Claudius plebis inimicus 26.7 Meſſanam occupat 54.26
Appij Claudij ex Sabinis Romã migratio 20.36
Appij Claudij intemperies & interitus. 27.53. & 28.23 (48.27
Appuli caſtra Pyrrhi diripiunt.

Apulia Daunîorum 78.23
L. Apuſtius Macedoniam uaſtat. 98.19 (214.61
aqua ebulliens ſub dormitante.
aqua intercus excantata Adriano 204.62
aquæ coniectura ex ſitu & plantis 122.25
aquila Auguſti 139.37
aquila panem Auguſto raptũ reſtituit 135.6
aquila regni augurium 12.11
aquilæ pulſæ à uulturibus 17.8
aquilæ uictæ malum augurium. 144.56 (227.17
Aquileia olim, Zonaræ Venetia.
M. Aquilius proditor Sibyllinorum oraculorum 16.40
Arabes ad Amanum 123.46
Arabia Petræa ibid. 51
Aradia 142.27
Aradij 149.15
Archimedes Syracuſarum defenſor. 83.57 eius cædes. 84.54
ardea 3.38
Ardeatę Camilli adiutores. 34.14
Ardebæ nautica ſolertia 62.62
Aretium Flaminij interitu nobile 75.6.35
argenteæ drachmæ 51.32
argentum ære miſtum 77.55
argenti libræ 10 à cenſoribus notatæ 50.26
Argos Nabidi à Philippo traditum 99.41
Ariarathes Cappadocũ rex. 106.1
Ariarathi regnũ à Romanis confirmatur 110.46
Ariminum urbs Galliæ 126.59
Ariobarzanes à Caſsio occiſus. 142.42
ariſtæ eminentes decuſſæ 16.12
Ariſtarchus Tarentinus Romam confugit 44.11
Ariuſtus, pro Arioniſto 125.53
Armenia ſubacta à Traiano. 201.8
Armeniæ montes gelu rigentes. 225.30
Armeniæ rex Caracallæ perfidia captus 220.41
Armeniorum motus 167.11
Arria Cecinnæ uxor 182.46
Arſacides Parthici regni conditor 225.1
Artabanus 221.15
 poſtremus Parthorũ rex. 225.3
 Pſeudoneronem Romam reducturus 195.46
Artagira 167.26
Artaxerxes, uel Artaxares Perſa. 244.6
Artaxerxes Perſarum rex. ibid. 54
 eiuſdem 400 legati ad Alexandrum Seuerum 225.13
Artaxes ab Antonio profligatus. 154.57
Artemidorus Gnidius Cęſari inſidias indicat 132.44
Artorij ſomnium de Auguſto. 143.48
Aruntis & Bruti interitus 19.3
Aruſpex Veiens 30.45
Aruſpicis Hetruſci dolus 16.56
Aſcanius Rutulos profligat 3.53
Aſclepiades Antiochenus epiſcopus 219.51
Aſclepiodotus 243.46
Aſcletarionis prædictio 197.54
Aſdrubal in Italiam abit 88.42
ἀσέβειαν εἰς αὐτοκράτορα 190.21
Aſiaticus à Claudio interfectus. 184.31
Aſiatici cognomentum Scipioni tributum 105.35
Aſpis Libyæ urbs à Romanis occupatur 58.53
aſpidis morſus leniſsima mors. 160.49
Aſtrologi Italia polſi 185.58
 à Nerua reuocati. 198.60. 199.2
Aſtronomi Vitellio diem interitus denunciant 192.13
Atellanorum migratio ad Hannibalem 86.21
Athamania Theſſaliæ 98.28
ἀθλιότης 214.27
Athenæ liberatæ à L. Apuſtio. 98.11.15
Athenarum inſcriptio pro Pompeio 122.2
Athenarum mœnia ſub Valeriano inſtaurata 234.1
Athenienſes Bruto & Caſsio ſtatuas decernunt 141.38
Athenienſes Romanorum amici 68.16
Athenodorus Gregorij Mirifici frater 228.35
Athenodori commentum ad exprimendam Auguſti laſciuiá. 170.35
Atlas mons 216.48 (36
Atra urbs Arabiæ Soli dicata. 216.
Attalia Pamphiliæ urbs 129.20
Attalus 98.46
 Eumenis frater 110.37
Atticus Herodis Rhetoris pater theſauro ditatur 199.7
Attali obitus 100.5
C. Attilius 62.40
Attilius Latinus 57.27
Aufidus fluuius 78.26
Auguſtus ab amicis admoneri ſe paſſus 166.44
Auguſtus Alexandri cadauer uiſit 161.29
Auguſtus clemens 140.8
Auguſtus Cleopatrá ſimulatione amoris decipit 159.19
Auguſtus cum S. Pompeio redire in gratiam fruſtra cupit. 146.51. & 147.14
Auguſtus Dyrrhachij ægrotat. 143.11
Auguſtus Fuluiæ gener 139.32
Auguſtus importuni militis cauſam agit 166.17
Auguſtus iudicium uiolentum cõtra Cæſaris percuſſores exercet 118.49
Auguſtus Lucium & Caium Agrippæ filios adoptat, & imperij ſucceſſores deſignat. 165.20
Auguſtus militiam conſcribit. 136.2
Auguſtus Antonium neque uincere neq; uinci uult 143.14
Auguſtus ob ludibria ſenatus ad Antonium deficit, & cõtra Cretenſes cretizat 137.46
Auguſtus obuiá ſibi procedi non uult 164.57
Auguſtus Pannonios domat. 154.49
Auguſtus plebem primùm facit ſuam 135.33
Auguſtus Pollionis crudelitaté coheret 165.27
Auguſtus prouincias inuiſit. 164.40
Auguſtus Scriboniá ducit. 147.2
Auguſtus tribunatu ab Antonio deiectus 135.28
Auguſti appellatio 163.7
Auguſti callida cum Antonio & Lepido colluſio 138.58
Auguſti conſulatus ibid. 24
 cum Antonianis diſſenſiones. 146.21 (161.43
Auguſti Aegyptiacus triumphus
Auguſti & Antonij bellum, pax rurſus 147.51.54
Auguſti liberalitas deponendæ monarchiæ ſimulatio. 162.30.35
Auguſti moderatio & liberalitas 167.48
Auguſti monarchiæ ſigna 135.1
Auguſti morbus & teſtamentũ. 163.57
Auguſti nepotes degeneres. 166.51 eorundem obitus. 167.34
Auguſti obitus 170.1
 principiò parum luctuoſus. ibidem 30
Auguſti partitio prouinciarũ, & decennia 162.48
Auguſti prouinciæ poſt uictoriá Philippicam 146.7. inde (60
Auguſti ratio adminiſtrandi imperij 163.24
Auguſti ſtatua fulmine icta. 169.
Auguſti teſtamentum & libelli. 170.18.22
Auguſto diuturnitas imperij profuit 195.29
Auitus Pſeudantoninus Heliogabalus. uide Heliogabalus. 222.48
Aulus Plácius in Británia. 183.61
Aurelia familia cum Commodo priuata imperio 211.36

Aurelianus imperator 239.30
Chriſtianorum perſecutionem meditatus 240.1
Aurelianus inſidiarum cõtra Galienum particeps 237.44
Aureliani teſpõſum de Paulo Samoſateno 238.35
Aureliani triumphus 240.19 cædes ibid.21
M. Aurelius Antoninus Verus philoſophus. 207.1 imperator deſignatur 204.54
Aurelius Cos. cõtra Gallos 98.55
Aurelius Heliogabali maritus ab Hierocle eneruatur 223.49
Aurelius Liparidas occidit 60.61
Aureolus cum Poſthumo colludit 236.22
Aureolus Geticus Ingenuum tyrannum profligat 235.54 item Macrinũ & Macrianum 236.40
Aureoli ſeditio contra Galienum 237.25 interitus 238.47
aureum Commodi ſeculum, fortaſsis Aurelium 210.61
aurum & ferrum Imperij nerui. 239.56 (35.1
auri 1000 libræ Gallis promiſſæ.
auſpicia tribunorum temeritati oppoſita 28.39

B

Baanno uictus à C. Scipione. 74.45 (228.31
Babylas Antiochenus epiſcopus
Babylæ martyrium 230.16
ad Bagradam flumen 59.3
P. Balbinus imperator 227.50
Baliſta Macrini præfectus equitum 236.37
Baliſtæ interitus 237.8
βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενον 8.7
Baſilinarum excidiũ 81.29. inde
Baſilius Alexandrinus hæreticus 205.36
Baloſalmanos & calceos Caligulæ inuentum 180.38
Baſsianus Mammæa ab Heliogabalo adoptatur 224.4
Baſtitania 88.57
Cn. Bebius uictus ab Hamilcare & Gallis 98.59
Bebryces Narbonenſes 70.43
belli inter Antonium & Auguſtum cauſæ 155.38
bibliothecæ Alexandrinæ conflagratio 130.43
ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων τεταγμένον 184.43
Bithias Carthaginenſibus frumentum mittit 116.5.25
Bithiæ caſtellum expugnatum 116.25.38 (4.17
Bithys filius Coty redditus 110.
Bodes Cn. Cornelium Carthaginem mittit 56.12
Bœotia à Flaminio & Attalo ſubacta 100.4
Boij 65.54 à Romanis ſubacti 68.52 agri parte mulctantur 66.26 Poſthumiũ Albinum cum exercitu cædunt 82.12
boleti Claudij 186.47
bos humana uoce loquutus 72.21
bos latina à Romano immolata. 14.37
bos mas & fœmina iuncti 5.58
boues cum facibus 76.23
Brennus Gallorum dux 33.27
Britannia 217.36 à Claudio domita 183.61
Britanniæ longitudo & latitudo 217.60
Britannicum bellum ſub Commodo 209.49
Britannicum ſtratagema 217.38 & 218.2
Britannicus à Nerone ueneno tollitur 188.16
Britannicus calumnijs Agrippinæ fatuus habetur 186.23
Britannicus nouercæ Agrippinę inſidijs uegligitur 185.48
Britannicus, ſiue Cl. Tiberius Germanicus Cl. F. 183.10
Brunduſij expugnatio & portus 51.36 (52
Brutus à Cęſare conſeruatus. 128.
Brutus Albinus Cæſarem in ſenatum pellicit 132.31
Brutus, M. Bruti pater, occiſus à Pompeio 120.38
M. Brutus ab Antonio & Auguſto oppugnatur 139.29
M. Brutus contra Cæſarem incitatur 132.15
Brutus Cæſarianum cornu uincit 143.59
M. Brutus Macedoniæ prætor 137.33
Bruti clades & interitus 144.58
Bruti duo filij ſecuri percuſsi 18.41
Bruti & Aruntis interitus 19.3
Bruti & Caſsij apparetus contra Auguſtum & Antonium 141.40. inde
Bulla Felix, latro 217.20
Burrus magiſter Neronis 187.55
Buſiridis urbis excidium 243.27
Byrſæ partis Carthaginis obſidio 115.57
Byzantium triennio à Seuero obſeſſum 215.32
Byzantij mœnia ibid.55
Byzus Thrax dynaſta Andriſci proditor 114.61

C

Cadauera edunt Carthaginenſes 116.15
Caduceus cum haſta 67.4
Cæcilius Metellus in Sicilia 64.1 Andriſcum cædit 114.45 Haſdrubalem ad Panormum uincit 61.6
cædium expiatio 7.56
Cænineuſium clades 6.51
Cæſar Auguſtum inſtituit atque adoptat 135.15
Cæſar de proditoribus 7.10
Cæſar diadema recuſat 132.1.4
Cæſar dictator perpetuus 131.58 in Africa uno die tres exercitus uincit 131.2
Cæſar Italia LX diebus potitur. 127.25 (54
Cæſar Pompeio ſuffragatur 121.
Cæſar Pompeij interfectores ulciſcitur 130.17
Cæſar populũ ſibi cõciliat. 125.25
Cæſar poſt uictum Catonem Senatores occidit 131.41
Cæſar regnum affectat 126.30 tribunis poteſtatem abrogat. 132.12
Cęſar XXIII uulnerib. cõfoſſus, ad Pompeij ſtatuam confugit. 132.62
Cæſaris ab Achilla periculum. 130.40 (131.9
Cæſaris ambigua uox de Catone
Cæſaris clades & periculũ. 127.62
Cæſaris dictatura 130.59
Cæſaris & Pompeij diſsidium. 126.10
Cæſaris fortuna in nauicula, tempeſtate & medijs hoſtibus. 127.54
Cæſaris in Hiſpanijs periculum. 131.20
Cæſaris nauigatio temeraria, dictatura, conſulatus, Hiſpaniarũ occupatio. 127.44.46.49.53
Cæſaris nomen 131.49
Cæſaris præclari conatus morte interrupti 131.38
Cæſaris ſomniũ de matre. 126.60
Cęſari ab aſſentoribus decreti honores 133.4
Cæſari mutatio ab aruſpice prædicitur 128.26.30
Cæſari ſuperbia odium & exitiũ parat 132.12
Cæſarea Cappadocię 400000 hominum habitata, expugnata à Perſis 234.36
καισάριον 210.7
Cæſario, Cleopatræ & Cæſaris filius 130.53 occiditur 161.28
Cæſo Fabius 25.35
Caius Agrippæ & Iulię F. 164.47
Caius Cæſar: uide Caligula
Caius Germanici F. 172.27
Caius à Tiberio deſtinatus imperio 175.20
Caius Tiberium ſuffocat 175.62
Caij Caligulę imperium 176.40
Caij expeditio cõtra Armeniam, & interitus 167.17
Caij liberalitas, profuſiones, libidines & importunitas. 176.54 & 177.2

Caij nuptiæ 175.47
Caio Calpurnio Piſoni Cornelia Oreſtina rapitur 178.2
Calabria Graccho mãdata. 83.42 ſubacta à Romanis 51.33
calceorum diſcrimen 14.21
calceorum oſcula 180.38
Q. Calenus de Antoniano bello. 136.26
Caligula alienatis amicis, inſidiatoribus fit opportunus 179.51
Caligula deorum omnium perſonas agit 180.23
Caligula filius locupletum, ſenũ & anuum 178.45
Caligula quarto imperij anno occiditur 181.20
Caligula Salmoneum imitatur. 180.54 ſe Deum facit. 177.22
Caligula unam ceruicem habet. 181.26
Caligulæ inconſtantis & peruerſitas 177.13 in multis delictis pauca rectè facta 178.9
Caligulæ ſanguinarius animus. ibidem 13 (27
Caligulæ ſcrinia uenenorũ 182.
Caligulæ templa & diuini honores 180.47
Calliſtus Claudij libertus libellorum ſupplicum magiſter. 184.42
Calliſtus Perſarum graſſationes cohercet 234.52
Calliſtus Romanus epiſc. 224.26
Calphurnia ab Agrippina uel acta in exiliũ, uel occiſa. 185.42
Calphurniæ Cæſaris uxoris ſomnium 132.24
Calphurnius Craſſus Neruæ inſidiator 199.28
M. Calphurnij tribuni egregium facinus 57.41
Calydonij 217.39
Camarina infeliciter tẽtata à Romanis 57.39
Camerini excidium 21.2
L. Camillus dictator Gallos uincit 37.55
Camillus Faliſcos in deditionẽ accipit 32.55 Romam à Gallis liberat 34.12
Camillus tertiùm dictator. 35.41 itẽ quartùm & quintùm. ibidem 56 & 36.41
Camilli uoluntarium exilium. 33.1 obitus 36.60
Campani adiuti à Tito 196.10
Campania fertiliſsima 75.50
canis humana uoce loquẽs. 17.14
canis mortuus nõ mordet 129.31
canibus perquiſitę latebræ. 67.17
Cannæ 78.35
capilli mulierum pro funibus. 112.49 & 215.41
Capitoliũ à Sabinis captũ. 6.58 à ſeruis & exulibus occupatur 26.58
Capitolij ædificatio. 16.45. 17.4
Cappadociæ ſtatus 110.39
captiui ignominia notati 47.41
in anguſtijs præmiſsi 43.46
inter ſe commiſsi 73.28.33
captiui Romanis inſidiãtur. 57.11
captiuorum permutatio 64.17
Capua urbs ampliſsima 75.52
à Leuino occupata 46.8
recepta à Romanis 85.12
Capuani Hannibãlem recipiũt. 80.51
Capuani magiſtratus arte erepti furori populi 80.56. inde
Capuanorum mulcta 85.49
caput Poſthomij Albini phiala Boiorum 82.14
Caracallæ ad milites & ſenatum oratio 220.17 eiuſdem graſſationes & fratricidium. 219.55
Caracallæ imperium ibid. 54
morbi & furiæ 220.54
Caracallæ necromantia, delatores, ſpeculatores ibid. 57
Caracallæ Parthica expeditio. 221.14 (22
Caracallæ ueſtimẽti genus. ibid.
Caracallæ cædes ibid. 34
prædictus necis dies ibid. 38
Carbo à Pompeio occiſus 119.42
eiuſdem tyrannis ibid. 9
Caria à Gordiano tertio recuperata 228.44
Caricini 51.25
Carini inſolentia & interitus. 242.21
Carpocrates hæreticus 205.36
Carræ 221.30
Carthago ex parte capta 115.23
noua condita 67.35
à Scipione capta 88.8
Carthago Romanorum facta colonia 118.19
Carthaginis excidium 116.41
ſolum diris imprecationibus obſtrictum 117.11
Carthaginẽſes à Romanis hoſtes iudicantur 66.60
Carthaginẽſes bis uicti Siciliam repetunt 60.16
Carthaginenſes cadaueribus ueſcuntur 116.15
Carthaginenſes inſidioſam pace aperto bello cõmutant 95.43
Carthaginenſes ob reparatas copias bello petuntur à Romanis 112.44. inde
Carthaginenſes malè cogitantes coherciti 67.40
Carthaginenſes pacem à Romanis impetrant 65.10 & 97.22
Carthaginenſes P. Scipionem timent. 93.15 itẽ Pyrrhũ. 49.4
Carthaginenſes ſecundum bellũ Punicum decernunt 70.50
Carthaginẽſes ſocijs ſuis malam gratiam reddunt 59.55
Carthaginenſium cauſæ contra Romanos 52.41
Carthaginenſiũ & Maſiniſſę controuerſia 102.43
Carthaginenſiũ obſidum & ſeruorum tumultus 99.48
Carthaginenſiũ potentia, & rex. 52.28.37
Carthalo captiuos permotare tecuſat 86.28 L. Iunium capit 63.27
Sp. Caruilius Corſicam recuperat 66.50 Samnites domat 50.45
Carus imperator 241.50
eius patria atq; interitus 242.5
uictoria Perſica 241.50
Caſca primus ferit Cæſarẽ. 132.56
Caſsius Chærea inſidiator Caligulæ 181.4
Q. Caſsius Liparam temerè tentat 60.57
Caſsius ab Antoniano cornu uictus, necẽ ſibi conſciſcit. 144.1
Caſsius in Aſia pecuniam & militem ad ciuile bellũ cogit. 142.5
Caſsius præſtantiſſ. Imp. mota ſeditione perit 208.13.23
Caſsius Syriæ prætor 137.33
Caſsius Parthos uincit 207.22
Caſsij Clemẽtis apologia. 215.20
caſtella Iudæorum quinquaginta euerſa 203.55
caſtella 1000 capta à Pompeio. 124.27
Caſtor Seueri ſeruus 218.14
Caſtor ſiue Euodus occiſus à Caracalla 220.2
caſtratio à Nerua ſublata 199.26
Cataraci dictum de Romanorum auaritia 185.60
Cathari hæretici 231.8
Catilius 204.61
M. Cato Carthaginenſibus iniquus 116.57
Cato & Scipio uicti in Africa à Cæſare 130.62
M. Cato pacem Carthaginenſem contra Naſicã diſſuadet. 112.17
Cato Pompeij mutationẽ ſolus probat 128.16 Pompeio aduerſatur 124.8
M. Catonis filij fortis interitus. 145.2
Catonis interitus 131.7
Catuli ſomniũ de Auguſto 135.11
Caucaſiæ gentes 123.1
Caudinæ furculæ 39.37
Celadion Alexandrinus epiſcopus 206.50
celeres Romuli ſatellites 8.11
κέλητες ἵπποι 32.4
Celtiberi arte tractati à Catone. 100.20 ſe cum Romanis coniungunt 88.23

Centhrea

Cenchrea capta à Romanis 99.18
cenſorum iuſiurandum 29.23
cenſorũ munus & poteſtas. ibi.15
cenſura Auguſti 164.61
cenſuræ inſtitutio 29.4
C. Centenius ab Hannibale cæſus 75.45
Cl. Cento legatus Sulpitij Galbæ 98.14
Cerdo Marcionitarum hæreſiarcha 206.45
Cerdo IIII Alexandrinus epiſcopus 199.17
Cereris ædes conflagrat 156.46
cerua cladis omen 41.21
Chæreæ interitus 182.18
Chalcidis uaſtatio 98.17 (160.43
Carmonium Cleopatræ ancilla.
χιλίαρχοι plebeij conſules 28.56
tribuni militum 23.4
Chlotus à pallore 243.38
χειροτονίας ἐκκλησίας 13.24
χειροδίκτης 216.10
Chriſti regnum in fine ſeculorũ reuelandum 198.58
Chriſtianos nihil nõ poſſe 207.61
Cicero Antonij hoſtis iudicandi autor 136.20
Cicero Romanis ἀμνηστίαν ſuadet 133 48 (135.9
Ciceronis ſomnium de Auguſto.
Ciceronis interitus 140.22
Q. Ciceronis filij pietas & interitus 140.44
Cidaris 122.49
Ciliciæ portæ 215.11
L. Q. Cincinnatus iterum dictator 30.1
Cincinnati 26.45
Cinnæ interitus 119.6
Cyrtha Syphacis regia 94.59
ciuile bellum à Cæſare 126.56
Claudius à militibus Imperator ſalutatur 181.35
Claudius Agrippinæ licentia offenſus, ueneno petitur 186.35. 52 moritur. ibid.54
Claudius Cæſar 238.46
Claudius Caligulæ in conſulatu collega 177.57
Claudius imperator reddit quod magiſter equitum acceperat. 239.1 eiuſdẽ æquitas 238.54
Claudius libidinoſus, uinoſus et timidus 182.5
Claudius Marcellus Inſubres oppugnat 69.26
C. Claudius tribunus Mamertinos Romanis adiungit 53.6
Claudio ob crudelitatem inſidię ſtruuntur 183.25
Claudij ingeniũ & mores 181.58
Claudij quædã rectè facta 182.22
Cleandri ſub Commodo licentia & interitus 210.12
Clemens Stromateus ſub Commodo 211.40
Clemens III Romanus epiſcopus 198.18
Cleodemus Athenienſis Scythas uincit 239.21
Cleopatra Aegypti regina 147.24 ad Auguſti amorem propenſa. 159.22 Antoniũ ab Actio in Aegyptum deſcendere iubet. 157.41
Cleopatra ab Antonio ornata & ditata 155.4.8 deſtituitur à ſuis, Antonium prodit 159.32 ſepulchrum ſubit ibid.34
Cleopatra ex Cęſare grauida, Aegypti regina relinquitur 130.56 uiua ad Cæſarem perducta, necem ſibi conſciſcit 159.54
Cleopatra Liuia, Cleopatræ filia 161.49
Cleopatræ ab Actio fuga 158.12 legatio & munera ad Auguſtũ 158.59 mors 161.23
Cleopatræ fratres ab Antonio occiſi 147.27
Clinia Claudius 66.32
Corſis deditus ibid.33
Clopas tertius Hieroſolymorum epiſcopus 202.7
Cluſium à Gallis obſeſſum 33.20
cœlum ardens 68.56 & 169.57
cœlũ ardere uiſum quo die Nero eſt adoptatus à Claudio 185.39
cœtus in Auguſti portu captus ſub Seuero 217.9
Colchi 123.15
Collatinus Cos. in Sicilia rem gerit 60.30
Collatinus dictator 63.25
Columbaria inſula 64.3
columnę quatuor orgyias craſſę, 50 cubitos altæ, ex uno ſaxo. 206.28
cometa poſt Iulij Cæſaris obitũ. 135.16 item ſub Claudij obitum 187.8
cometæ ſanguineæ 169.58
comitium 7.34
Commodiani menſes 210.50
L. Cõmodus ab Adriano Cæſar deſignatus 204.19
Commodi dracones 211.16
Commodi honores abrogantur. 212.14
Commodi interitus omina 211.18 interitus 204.50 & 207.25
Cõmodi ſtatua mille pondo auri 210.49
Cõmodi tituli inſolẽtes. Ibid.50 poſt interitum 212.18
Commodi tonſtrina, carnificina, rapinæ 211.2.4.6 uæcordia, pigritia, crudelitas 209.20
compedũ diſſectio ignominiã captiuitatis abolet 193.21
comum 69.37
cõcordia plurium in magiſtratu difficilis 23.46
cõniuratio adoleſcentum nobilium contra Romam 18.24
Conſtans Chlorus Claudij imperatoris ex filia nepos 239.44
Conſtans parer, & Conſtantinus Magnus filius, duas ſorores in matrimonio habuerũt 246.21
Conſtantis Chlori obitus 246.27
Cõſtantinus Chlorus imperator Occidentis & Africæ 245.15
Conſtantinus M. inſidijs Gallerij Maximini petitus 246.45
Cõſtantinus M. leonem occidit, Sarmatã uiuũ capit. ibid.48.52
Conſtantinus M. quare prælatus fratribus ibid.36
Conſtantius Chlorus eodẽ die et uictus & uictor 243.48 gener Maximiani Herculij ibid.38
Conſtantij Chlori mores 245.20
conſulatus à L. Iunio Bruto inſtitutus 17.59 (164.61
conſulatus perpetuus Auguſti.
conſulatus dignitas plebis poteſtate imminuta 285.2
conſulũ alter à plebe creatus 25.31
Copti urbis excidium 243.28
Corcyra Romanis tradita 58.2
cotia macerata, cibus 215.45
Corinthus Romanorum facta colonia 118.19
Corinthi excidium 117.20
Corinthij ſub corona uẽditi 118.4
Coriolanus cum Volſcis Romam oppugnat 24.47
Coriolorum expugnatio 24.16
Cornelia Oreſtina capta à Caio. 178.1
Corneliæ uxoris cum Pompeio congreſſus 129.1
Cornelius Antiochenus epiſcopus 209.8
Cornelius Cethegus Cos. contra Gallos 99.57
Cornelius Cinna Cæſari inſidiatus 134.38
Cn. Cornelius conſul à Bode captus 56.4
Cornelius Dolabella Siciliã defendit 85.10
Cornelius Fauſtus Sylla Meſſalinæ frater 184.37
Cn. Cornelius in Sicilia rem gerit 60.38
Cornelius Lentulus præter Carthaginenſes obſides & ſeruos opprimit 99.48
L. Cornelius Lentulus ſecundũ bellum Punicum ſuadet 71.38
Cornelius Romanus epiſcopus. 230.23
Cornelius Sabinus inſidiator Caligulæ 181.5 (66.51
P. Cornelius Sardiniam ſubigit.
Cornificius 151.22
corona inuerſa ſacrificanti allata 143.43

coronæ

coronæ militares 31.35
corporis habitus auguſtior haud uulgaris commendario 4.56
Corſica 56.61 & 67.13
Corſura inſula 60.14
corui duo Antonij & Lepidi ſignificatores, ab aquila Auguſti diſcerpti 139.38
Coruinum urbs Aequorũ 26.56
Coruini cognomentum 38.9
cos nouacula diſciſſa 13.2
Cothonis, partis Carthaginis obſidio 115.56
Cottiæ alpes 245.20
Cotys Thrax 109.22
Cranitæ montes 49.19
Craſſus Britanniæ dux occiſus. 243.44
Craſſus & Pompeius à Cæſare reconciliati 125.22
M. Craſſus Getas & Myſos ſubigit 161.51
Craſſus optimatũ ſtudioſus 121.3
Craſsi interitus 126.12
creditorum ſeueritas periculoſa. 21.35 & 22.1
Cretéſes Perſeũ deſtituũt 109.23
Cretenſibus Romani dant ueniam 110.33
Criſpina Cõmodi uxor 208.45 ab eodem interfecta 209.40
Critolaus Achæorum dux 117.33
Crotonis excidium 50.60 recuperatio 49.45
Cteſipho occupata à Traiano. 201.39
Cumæ Opicorum, exilium Tarquinij 19.60
culeo inſui patricidij pœna 16.42
Cunctator Fabius 76.5.17
cuniculi tinnitu æris deprehenſi 106.10.14 (169.59
curia clauſa, in qua uota facienda
Curiatij tergemini 11.10
M. Curtius ſe dijs Manibus deuouet 37.17.39
Cyneas Pyrrhi legatus 43.15 Romanas matronas munerib. tentat 47.8.11
Cypriani martyrium 230.20
Cyrillus Antiochenus epiſcopus 242.44
Cyziceni templi ex terræmotu ruina 206.26
Cyziceni ab Auguſto domiti. 164.44

D

DAcæ, ſeu Daci 200.4
Dacia, olim Getica 235.44
Dalmatia 154.40
Dalmaticum bellum 111.43
δήμαρχοι tribuni plebis 23.8
Dardani Macedoniam infeſtant. 98.25
Dardanij 162.1
Dauidis poſteri à Domitiano occiſi 198.25
debitores in militia non appellandi 21.35.23
Decebalus uictus à Traiano 200.8
Decebali perfidia & interitus. ibidem 29
Decebali theſauri ibid. 45
Decemuiratus loco Tribunatus. 27.2. inde
Decemuirorum exilium & interitus 28.25
decenniũ interuallum magiſtratuum 38.16
decennij Imperatorum ſolennitas 162.62
decimatio 26.10 opum omnium 141.17
Decillius Saxa contra Brutum & Caſsium miſſus 142.56
Decius Brutus Galliæ prætor. 136.14
Decius imperator Chriſtianos perſequitur 230.10
P. Decius ſe pro ſalute reip. deuouet 38.52 & 41.24
Decius uates & Imp. 229.42
Decij interitus 231.48
deditici Romanorum non accepti 52.19
Demaratus exul Corinthius 12.2
Demetrianus Antiochenus epiſcopus 235.23
Demetrias Theſſalica 99.34
Demetrius à patre Philippo occiſus 106.52
Demetrius Cæſaris libertus Labienum capit 149.6
Demetrius Caſsij ſeruus transfuga 144.27
Demetrius Philippi filius, obſes 100.18
Demetrius Sardianus legatus. 67.62 à Romanis ſupplicio affectus 69.45
Demetrius Seleuci F. Syriam inuadit 111.24
Demetrius Syriæ rex Orophernis adiutor 110.46
Demetrij munera à Romanis repudiata 111.41
Demochares 150.55 eius interitus 151.55
Democritus Aetolorũ dux inſolens capitur 104.7
Demoſthenis Cæſarienſis uirtus 234.40
[illegible] 41.52
deuotionis an ſit aliqua uis 39.1
deuotionis eleuatio 47.53
deuotiones laminis plumbeis inſcriptæ 173.44
Deus ſola mente comprehendendus 10.11
deorũ authoritas penes ſenatum Romanum 136.20
Diæus Achæorum dux 117.39
Dianæ templum Romæ conditum 14.33
dictatura 21.12.19
dictatura Cæſaris 21.38
dictatura repudiata ab Auguſto. 164.15
dictatura ſenatuſconſulto abrogata 134.42
Didius Iulianus imperium emit, inuiſus populo 213.15 poſt irritos defenſionis conatus occiditur 214.11
Didij Iuliani inſolens in ſenatu oratio 213.30
digitorum denũm puer 143.39
dignitatũm gradus 29.40
Diocletianus à militibus Imperator appellatus 242.19
Diocletianus imperator 243.2 imperio ſe abdicat 244.46
Diocletiani decretũ contra Chriſtianos ibid. 39 perſecutio Chriſtianorum 243.17
Diocletiani triumphus 244.57
Diomedei campi 78.21
Dion Chriſtianorum preces mago Aegyptio aſcribit 207.55
Dionyſius Alexandrinus epiſcopus 230.24 & 235.26
Dionyſius Rom. pontifex 238.25
Dionyſij Alexãdrini epiſtola pro lapſis recipiendis 231.22
diſpenſatores de munificẽtia dominorum aliquid ſubtrahunt 173.26
diuitem eſſe capitale crimẽ apud tyrannos 179.2.42
diuites non propter culpam, ſed propter pecuniam proſcripti. 140.1
Dius Hieroſolymitanus epiſcopus 219.42
Dolabella Caſsij metu necẽ ſibi conſciſcit 142.27
Dolabella hoſtis iudicatus 137.34 Treboniũ dolo occidit 142.20
dolio plumis incenſis pleno repulſi hoſtes 106.18
domeſtici equites 243.7
Domitia, Domitiani uxor, Tito nupta 196.30
Domitianus, Dominus & Deus noſter 197.15
Domitianus patris uicarius 191.13
Domitianus principum natalea inueſtigare ſolitus 198.53
Domitianus II tyrannus Chriſtianorum 198.20
Domitiani expeditio Germanica 196.54
Domitiani imperium ibid. 34 ingenium ibid. 39 crudelitas 197.17
Domitiani inſidiatores ibid. 34 cædes 198.12
Domitius à Claudio gener & filius aſcitus 180.25
Domitius à Pompeio & Africa occiſus 119.49

Cn. Do-

Cn. Domitius ad Cæſarem deficit 157.27
Domitius Afer ſæuitiam tyranni eludit 179.8
Cn. Domitius Ionium ſinũ obtinet 146.27
Domitius necem ſibi cõſciturus, à Cæſare conſeruatur 127.13
Domitij Afri ſcomma 186.6
Domnus Antiochenus epiſcopus 238.39 & 242.43
domorum mercedes exactę à triumuiris 140.58.inde
Drepanum portus 56.53
δημαγωγοῦντες 31.27 & 88.46
Druſilla Caij ſoror 178.20
Druſus 165.53 Germanici F. 174.27
Cl. Druſus Nero, Liuiæ filius, Tiberij frater 149.31
Druſi obitus 166.9
Druſus Tiberij F. 173.9
eius interitus 174.16
duces ſeu prætores olim loco conſulum 28.28
Dyrrhachium 111.46

E

EBeſus 92.9
eclipſis lunæ Macedonib. minata excidium 108.37
eclipſes lunæ duæ inſolitæ 192.55
eclipſis ſolis integra Carthaginis cladem autegreſſa 96.60
eclipſis ſolis uniuerſi 169.57
Edeſſa 221.30
educationis loca amantur 5.40
Egeſippus ſub Adriano 205.38
ἐναγεῖς pro ἐναγέστερος 39.11
Electus cubicularius inſidiatur Commodo 211.27
elephantus unus turbat cæteros 45.49
elephantes CXX à Romanis capti 61.24
elephantes facilè occidũtur 90.26
elephantes quatuor triumphali currui iuncti 240.19
elephantes uiginti à Pyrrho primò ducti in Italiam 43.51
elephantorum impetus auerſus 96.62 (209.13
Eleutherus Romanus epiſcopus
Elpius fl. 108.10
εὐπρεπὴς ... 63.55
Epaphroditus Auguſti libertus. 160.10
ἐναγχος τῶν ... 201.4
ἐνιαυσία 98.7
epiſcoporũ ſucceſsiones 247.36
equeſtris habitus & penulæ, Imperatore mortuo 211.20
equi ademptio, cõtumelia 237.18
equo Imperatoris inſidere 215.3
equo non deſcenderunt Imperatori occurrentes 237.49
equites Adriani Iſtrum equis tranant 203.24
equitatio Dictatori nõ niſi in bello permiſſa 21.21
Eridanus 68.53
Erius Potilius ſeditioſos arte circumuenit 57.13
Eros Antoniũ mori docet 159.40
Eros Aureliano inſidiatus 240.29
Erycis excidium 56.55
Erythræum mare 201.40
Euander Cretenſis à Perſeo clàm occiſus 109.13
Euariſtus V. Romanus epiſcopus 202.26
Eubœa mollit Antiochũ 102.25
ἄναυδος 204.51
Eugenia martyr 229.31
Eumenes Alexandrinus epiſcopus 206.49
Eumenes Attali F. 100.41
Eumenes ueniam à Romanis impetrat 110.37
Euodius primus Antiochenus epiſcopus 199.20
ἀθρανσία χώρα 235.12
Euripidis uerſus de uirtute 145.19
Euſebius monarchiam Auguſti longius repetit 171.4
Eutychianus Macrino aduerſatur 222.10
Eutychianus prætorio pręfectus ibid.56
Eutychus agaſo 158.31
ἀδελφοὶ αὐτοῦ 111.36

F

FAbeas, qui & Himilco 113.15
Fabeæ ad Romanos defectio. ibidem 60
Fabius Hannibalis inſidias olfacit 87.62
M. Fabius bellum Carthaginenſibus in ſinu offert 72.13
Q. Fabius Apolloniatibus deditus 51.44
Q. Fabius Maximus à Samnitib. uictus 42.1
Q. Fabius Maximus dictator contra Hannibalẽ dictus 75.54.62
Lentulo aduerſatur 71.46
Romanos conſolatur 79.60
Fabius Maximus Rullus 41.12
filij pater delicta corrigit 42.17
Q. Fabij prædia ab Hannibale nõ incenſa, & moderatio aduerſus inſolentiã magiſtri equitum 77.7
Fabiorũ CCCVI interitus 25.55
Fabricius Pyrrhum ueneno tollere non uult 48.48
Fabricij legati ad Pyrrhum præclara oratio 46.56
Falco 212.46
Falerij Faliſcorum urbs diruta. 32.35 & 65.51
Faliſcum bellum 32.33 & 65.46
Faliſcorum deditio 32.55
fama uictoriã Pauli Aemylij intra dies quatuor Romæ nunciat 109.57
fames et peſtis ſub Auguſto 164.8
fames hoſtis acerrimus 123.
fata ſimilitudine eludere conati Romani 69.5
fatalis clades & animum & conſilium eripit 5.35
Faunus Latini pater 3.28
Fauſta Maximiani Herculij filia, Cõſtantini Magni uxor 246.23
Fauſtulus nutricius Romuli 4.57
fax è Cæſaris caſtris in Pompeij delata 128.38
Felix Romanus epiſc. 248.14
feras infantem alere, non probabile 4.40
ferrũ & aurũ imperij nerui 239.56
ficus in arbore inſertæ 170.7
fidentia in periculo, generoſi animi teſtis 4.57
in Fiſco Romano 250000 drachmæ 212.28
Q. Flaccus contra Gallos pugnat 66.6
Flaccus à Cãpanis accuſatus 86.1
Flaccus Naſamones delet 197.7
L. Flaminius 99.17
T. Flaminius Philippum fugat ibid.5
Flaminius ad Aretium ab Hannibale cæſus 75.1.35
Flaminius uictis Gallis contemnit aruſpices 69.1.inde
Flauianus Antiochenus epiſcopus 230.24
Flauianus columbæ augurio Romanus epiſcopus 228.19.26
Flauiani martyrium 230.14
Florianus à militib. cæſus 241.6
C. Florus Hamilcarem reprimit 56.58
flumen cruentum 68.55
fluuij multum cõmodant urbibus 4.7
fœneratores pauperibus utiles. 22.46.inde
fortunæ in alienum locum traductio 16.50 inde
Franci cum Galieno pugnant. 235.42
fratris filiam ducere Nerua uetuit 199.27
fratrũ filias Romanis ducere ante Claudium nefas 185.18
fratrum monomachia 91.59
frigidis lauationibus & potionibus conſeruatus Auguſtus 163.62 (241.29
frumenti pluuia in Probi caſtris
Fuluia Clodij uidua, Antonij uxor 139.32
Fuluiæ crudelitas 140.20
cum Auguſto diſsidiũ 146.22
obitus 147.53
Fuluius Plætinus Pœnos uincit 60.11 (106.5
M. Fuluius cõtra Aetolos miſſus
L. Furius Gallos cõpeſcit. 98.53

Furius

4

Furius Camillus Scribonianus, Dalmatiæ præſes, necem ſibi conſciſcit 183.28
Sp.Furius 25.33
Fuſcus ab Adriano occiſus 204.20

G

GAbij, Sexti Tarquinij dolo capti 15.45
Gabinij rogatio pro Pompeio. 121.42
Gades occupantur à Rom. 92.10
Galæſus Camilli libertus 183.43
Galatæ Aſiani 105.52 Gallorũ coloni 33.13
Galba imperator deſignatus. 189.24
Galbæ cædes 190.50 & 191.4
Galbæ acta ſuſcepto principatu 190.17
Galbam imperaturum prædixit Tiberius 174.11
galea per portam Plutoniam elata 211.22
Galeagra Syracuſanorum 84.39
Galienus Galieni F. à Poſthumo occiditur 236.18
Galienus imperator Alemannos & Herulos uincit 235.40
Galienus Valeriani F. 233.46
Galieni frater & filius Romæ occiſi 239.3
Galieni interitus & mores 238.6 inde
Galieni uxor ab uno milite defenſa 237.37
Gallerius Maximinus imperator Orientis 24.514 Perſas uincit 244.13
Gallerij Maximiani interitus. 247.12
Gallia Cæſari in quinquennium decreta 125.30
Gallia Circumpadana ibid.55
Galliæ ab Aureliano recuperatæ 240.16
Gallica pactio Camilli interuẽtu dirimitur 35.1
gallina alba in Liuiæ ſinũ demiſſa 150.14
Gallus 160.1 ad Auguſtum deficit 151.57
Gallus aureis compedibus uinctus 184.23
Gallus imperator Barbaris tributum promittit, Chriſtianos perſequitur, malè perit 232.8 deinde
Gallus ſe cum S. Pompeio cõiungit 151.38
Galli perfidia cõtra Deciũ 231.56
Galli à Romanis conducti 64.26
Galli duo in foro defoſsi 68.26
Galli Europæi partim ad Ryphæos montes, partim iuxta Alpes conſederunt 33.13
Galli Romam inuaſuri cohercentur 99.53 Romam oppugnant 33.27
Galli ſecundùm profligati à Romanis 36.50
Galli ſtipendiarij ab Hamilcare occiſi 55.53
Galli ſubacti 100.36
Galli ſupra Rhenum 207.31
Gallorum acies dilabitur 66.20
Gallorũ in Italiã irruptio 106.38
Gallorum iuſiurandum de Capitolio 68.50
Gallorum mancipia non empta 67.39
γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ 247.3
Gellæ populi 123.26
Genius malus Bruti 144.51
Gentianorũ quinta in Africa ſeditio 243.46
Gentius Scodrenſis uictus à Romanis 109.47
Germanicus Druſi F. ab Auguſto adoptatus 168.1
Germanicus Tiberio formidabilis recuſat imperium 172.9.29
Germanici obitus 173.41
Germani Romanis formidabiles 125.42
Germani Romanos cædunt 168.60 & 169.1. deinde
Germani uicti à Maximino 226.41
Germanorum 80000. cæſa à Cæſare 125.52
Germanio Hieroſolymitanus epiſcopus 219.43
Geta Seueri F. 217.19 eius cædes. 220.4
Getæ 161.55
Getica olim, pòſt Dacia 235.44
gladiatorij ludi à Nerua ſublati 199.24
gladiatorijs ludis factus crudelior Claudius Cæſar 183.14
gladius largitor conſulatus 126.41 (220.35
gladius quæſtor inexhauſtus.
glebæ intra ſulcum cõiectæ 5.53
Gordianus imperator creatur ab Africanis exercitibus 226.58
Gordiani obitus, & controuerſia de eo, eiúsq; filio 227.54 228.1. inde
Gordiani III uictoria Perſica, & cædes 228.39
Gordius Hieroſolymitanus epiſcopus 219.43
Gracchus in Lucania perit 84.23
Græci duo in foro defoſsi 68.27
Græcis libertas à Flaminio data 100.51
Græcia ſub Romanis felix 118.17
Gregorius Mirificus Origenis auditor 228.34
guttæ ſanguineæ in uexillo ſatellitum 187.9
Gymneſiæ inſulæ 92.1

H

HAeretici nõ rebaptizãdi 233.22
Hamilcar ad Lyparã claſſe uictus 58.24
Hamilcar Barchinus in Siciliam miſſus 55.45
Hamilcar in Sicilia graſſatur 56.52 indo
Hamilcar proditionem arte compeſcit 62.55
Hamilcar Romanorũ benignitate abutitur 65.41
Hamilcaris Carthaginẽſis & Gallorum tumultus 98.48
Hamilcaris interitus 67.24
Hanaballianus, ſiue Haniballianus, Conſtantini Magni frater 246.35
Hannibal à Carthaginenſib. accuſatus 97.46 ab ijſdem irriſus 76.44
Hannibal à Marcello uictus 82.33 ad Pruſiam profugus 105.32
Hannibal ad Romam graſſatur. 85.20 Antiochum cõtra Romanos concitat 102.31.38
Hannibal Antiocho ſuſpectus. ibid.51
Hannibal annulo Marcelli abutitur 89.22
Hannibal Campanicis delicijs eneruatus 82.22
Hannibal captiuos Romanos duntaxat occidit 74.27 captiuos omnes occidit 76.21
Hannibal Carthagine profugus 102.38
Hannibal crudelitate opes ſuas minuit 18.22 datam fidem parum curat, & omiſſa Roma in Campaniã contendit 75.39
Hannibal & Mago Italia excidunt 94.1
Hannibal Giſgonis F. 55.10 claſſe à Cn. Duillio uictus, cauſam dicit 56.40 eius interitus 58.10
Hannibal Hamilcaris F. II belli Punici autor 70.8
Hannibal in Africa à Scipione uincitur 96.20 Maſiniſſam uulnerat 97.13
Hannibal nauali prælio iuxta Pamphiliam à Romanis uictus 104.36
Hannibal ſuis diffidit 74.33.36 uti uictoria neſcit 79.38
Hannibalis contra M. Iuniũ ſtratagema 81.61
Hannibalis in captiuos Romanos crudelitas 80.24 interitus 106.43
Hannibalis ſomnium 72.26 ſtratagema 76.16 tranſitus Alpium 72.41 tranſitus in Samnium 76.20 (63.15
Hanno captus ab Appio Pulchro

Hanno Carthaginenſibus poſt uictoriam pacificationis autor 80.41
Hanno Haſdrubalis Giſgonidæ F. 93.46 Haſdrubali ſucceſſor electus 94.45
Hanno in crucem actus 64.54
Hanno Hannibali aduerſatur. 72.4
Hanno Meſſana pulſus 53.57
Hanno perfidus dici, quàm capi, mauult 58.40
Hanno profligatus à Graccho. 83.44
Hanno Romanos rupti fœderis arguit 53.38 Romanos uincit 58.14
Hannonis clades 55.27
Haſdrubal à Manlio Torquato captus. 83.16 abrogato imperio, priuatis opibus Romanos oppugnat 94.44
Haſdrubal capitis damnatus uenenum haurit 96.4
Haſdrubal cum popularibus in Italia uitam agit 117.15
Haſdrubal frater Hannibalis in Hiſpanijs 74.46
Haſdrubal Hannibalis ſuffragator 71.59
Haſdrubal in captiuos & ſuos ſæuit 115.57
Haſdrubal Neronē decipit. 86.41
Haſdrubal poſtremus Carthaginenſium dux. 112.43 ſucceſſor Hamilcaris, nouam Carthaginem condit 67.33
Haſdrubal uictus ab Hannibale. 61.6. inde
Haſdrubalis deditio 116.43.49
Haſdrubalis Giſgonis ad Syphacem nauigatio 90.48
erga Maſiniſſam inconſtantia. 92.14
Haſdrubalis interitus 61.38
Haſdrubalis uxor & ſe & liberos interficit 116.49.53
Hegeſippus de Dauidis poſteris. 198.26 (222.21
Heliogabalus Imperator dicitur
Heliogabali graſſationes. ibid. 51
interitus 224.14
Heliogabali religio 223.4
Heluetij 125.41
Heluius Cinna diſcerptus à populo 134.35
Heraclea à Glabrione expugnata 104.3
Heracles Alexandrinus epiſcopus 219.37
Heraclianus cædis Galieni inſimulatus 238.13
Herculanium oppidum Veſuuij incendio oppreſſum 196.6
Herennij Graniani ſententia de Chriſtianis 205
Hermogenes Rhetor 207.13
Hermon Hieroſolymitanus epiſcopus 242.49
Heros Antiochenus epiſcopus. 202.23. & 209.9
Heruli gens Scythica & Gothica 235.41
Hetruſcum bellum 25.50
Hexapla Origenis 219.22.28
hiatus Romæ 37.2
Hierocles Heliogabali maritus. 223.45
Hieron Siciliæ rex 51.16
pacem cū Romanis facit. 54.52
eius dona Romam miſſa. 77.53
cū eodem pax perpetua. 63.45
Hieroſolymitani epiſcopi uſque ad Adrianum 205.14
uſq; ad Commodum 211.42
Hieroſolymitanū templum noui Iouis illuſtris Caij 180.53
Himera capta à Romanis 60.53
Himilco Fabeas Carthaginenſiū magiſter equitum 115.15
Himilconis in Sicilia cum Marcello pugnæ 84.15
Hippo urbs 115.7 à Romanis occupatur 63.51
Hippolytus Hoſtienſis epiſcopus 226.2
Hircius Antonium fugat 137.10
Hiſpania adminiſtrata à Cæſare. 125.9
Hiſpaniæ ſitus 70.37
Hiſpani domiti à M. Portio Catone 100.6
Hiſpanorum igniti currus. 67.26
indomita ferocia. 90.56. & 91.2
Hiſpanorū inſidiæ diuinitùs Scipioni ſignificatæ 94.48
Hiſtoricorum diſſenſio de Imperatoribus Maximinum ſequutis 228.1
Hodie non imperaui, quia nemini benefeci 196.20
homicidis ſupplicio affectis, leuara mala 7.58
hominis excellentia 37.29
M. Horatius decemuiris opponitur 28.10
Horatij uictoria, & ſororis cædes 11.20
Horatij tergemini ibid. 10
Hormiſdas Perſa 244.8
horror nocturnus cum Nero adoptaretur 185.47
Hoſtienſis portus à Claudio Cæſare factus 183.7
hoſtium 50000 cæſa, ſuorū non 50 amiſsis 131.3
Hyaſſuſæ inſulæ 92.8
hydræ inſtar cæſi milites naſcuntur 46.20
hyænæ urbes ingreſſæ 204.2
Hyginus Romanus epiſcopus. 206.43
Hymenæus Hieroſolymitanus epiſcopus 235.25. & 242.47

I

IAcobus frater Domini primus Hieroſolymitanus epiſcopus 199.23
iacta eſt alea 126.58
Iazyges 207.29
Iberes 123.3
L. Icillius 27.55
IESV CHRISTI natiuitas. 171.1
Ieſu Chriſti baptiſmus & ſupplicium 176.6
Ignatius 11 Antiochenus epiſcopus 199.19 beſtijs obiectus. 202.20
Ignis è mari emicans 82.16
igni & aqua interdicti 138.57
Ilia fit ueſtalis & prægnans 4.25
Ilia Romulum & Remum parit 4.30
Ilitergitanorum excidium. 90.56
Illyrici appellatio 68.18
Imagines Romæ ſerò admiſſæ. 10.6
Imperator aliena donare non poteſt 204.16
Imperatoris appellatio 162.23
poteſtas 163.15
Imperiatoris titulus decretus uicto & ignauo 137.13
ab Imperatore aliena non petenda 23.8.52
Imperatorum honos olim conſularis 245.12
incendium ſub Tiberio 175.56
Indi amicitiā Auguſti expetunt 164.51
Indibilis à Scipione uictus 91.54
indigenæ exteris præferūtur. 4.1
indicibus coniurationis ſeruis ciuitas data 21.9
indoles maturè apparet 45.7
Ingenui tyranni interitus 236.1
inſanus ſellam Cæſaris occupat, & coronam 169.52
inſidiæ Auguſto factæ 164.20
inſidiatores Caligulæ cęſi. 179.45
inſidiatores compeſcendi ratio. 168.16
Inſubres Galli à Romanis uicti. 68.33
Inſubria ſubacta 69.25
inſula Syracuſanorum 84.50
inſulæ Græciæ à Romanis occupatæ 98.47
interregnum poſt Romuli obitum 9.4
inuidiæ ſuperiorū obnoxia uirtus inferiorum 87.41
Ioannes apoſtolus à Domitiano Patmon relegatus 198.23
Epheſum reuocatur 199.5
Ioſephus ob prędictū Veſpaſiano imperium liberatus 193.17
Iotape filio Antonij deſpondenda 155.24
Iras Cleopatræ ancilla 160.42
Iride ſol circundatus 135.25

Iſſa Ionij ſinus inſula 67.48
Iſter fluuius 161.59
Iſtri pons 200.38
ad Iſtrũ progreſsi Romani. 69.41
Iſthmus muro ioterclufus, contra Scythas 234.3
Iſthmi perfoſsio, & prodigia. 189.2.5
Iudęs à Pompeio ſubacta. 123.48
Iudæi 508000 ab Adriano cæſi. 203.58 (201.51
Iudæi ſeditioſi à Traiano domiti
Iudæorum defectio ſub Nerone. 189.16
Iudæorum ſeditio contra Adrianum, & excidium 203.39
ſub Iugum miſsio 26.50
Iulia Cæſaris F. Pompeio nubit. 125.26
Iulia Caracallæ mater 220.34
Iulia Domitiani & ſoror & coniunx 196.50
Iulia ab exilio reuocata 167.59
Iulia Agrippæ nobit 154.34
Iulia iunior 182.23
Iulia ob laſciniam relegata. 167.6
Iuliæ amatores partim occiſi, partim relegati 167.8
Iuliæ in partu obitus 126.5
Iuliæ interitus 173.35
Iuliæ Seueræ interitus 221.59
Iulianus Alexandrinus epiſcopus 211.37
Iulius Antonius ad ſtnptum Iuliæ occiſns 167.9
C. Iulius Cæſar. uide Cæſar.
C. Iulius Cæſar Octauianus appellatus Auguſtus 138.42
Iulij Cæſ. imago ſtellata. 135.40
C. Iulij Cæſaris uita 125.1. inde
Iulij Cæſaris lex de teſtameotis ab Antonino Pio abolita. 206.32
Iulius Criſpus à Seuero occiſus 216.28
Iulius Gallicus cauſidicus in Tiberim coniectus 186.4
Iulij Proculi affirmatio de Romuli diuinitate 8.44
Iulius Seuerus Adriani copiarũ dux Iudæos delet 203.49
Iulius Solon publicatis bonis in curiam relegatus 210.16
einſdem interitus 214.49
C. Iulij uindicis motus contra Neronem, & interitus 189.19
iumentum unum atrocis pugnæ occaſio 108.46 (40.32
C. Iunius à Samnitibus uictus.
L. Iunius Brutus I conſul 18.9
L. Iunius Brutus ſtulti ſapiens imitator 17.16
L. Iunius Syllanus Claudij gener 182.40
L. Iunius à Carthalone captus. 63.27
M. Iunius dictator contra Hannibalem 80.9
M. Iunius dictator non impunè ſimius eſt Hannibalis 81.56
Iunius Cos. cõtra Samnites. 49.16
Iunius uictus ab Antonio 137.5
Iunius Virius ſecum ſua factione ueneno tollit 85.50
Iunij Priſci cædes 179.4
iuſſa utilitati poſthabita 203.1
Iuſtinus martyr & philoſophus ſub Adriano 205.39
Iuſtinus martyr & philoſophus de Simone mago 187.21
Iuſtini martyrium 209.1
Iuſtini martyris apologia efficax apud Antoninũ Pium. 206.53
item ſcriptum contra Marcionem ibid. 55
Iuſtus Alexandrinus epiſcopus. 205.14
Iuſtus quartus Hieroſolymorũ epiſcopus 202.11
P. Iuuencius ab Andriſco cæſus. 114.40

L

Labienus à Cæſare tranſit ad Pompeium 127.9
Labienus captns 149.5
Labienus Parthos cõcitat. 147.30
lac ex ara Iouis 40.46
lacus exundatio, aqua in mari non decurrente, capiendæ urbis obſeſſę ſignum 30.46
lacus exundatio Amulium mergit 4.13
læſi, ultionis occaſiones aucupantur 5.30
Lætus inſidiatur Cõmodo. 211.26
milites contra Pertinacem concitat 212.42
Lætus quidam à Seuero occiſus. 216.31
Læti interitus 214.17
Lamia à Philippo oppugnata. 104.12
Lampadias Carthaginẽſium cladem portendens 64.44
lapidum pluuia 58.16
Larginus Domitiani cędem prædicit 197.48
Largius dictator 21.33
Lartes Porſena Cluſinus rex Romam oppugnat 19.20
Latioum bellum 38.17. & 20. 34. & 21.35
Latinus Fauni F. 3.28
Latioi 3.37
Latinos ſibi conciliat Tarquinius 15.40
Latium 3.37
Lauinia, Lauinium 3.34.36
Laurentia Romuli nutrix 4.38
Laurentum 3.28
lectus aureus 123.39
legati exploratores & belli prætextus 102.5
legati Perſei regis ſtatim dimiſsi. 107.5
legatis hoſtium extra urbem reſponſum 61.47
legatos non ſemper mittere licitum 99.20
legatis conceſſa munera 50.41
legio X Cæſaris 125.46
legio fulminatrix 208.5
legio MMM peditum, & CCC equitum 6.9
legionum Pannonicarum & Germanicarum tumultus 172.10
C. Lelius et Maſiniſſa Syphaci opponuntur 94.32.54
L. Lentulus contra Gallos pugnat 66.5
Leonides Origenis pater martyr 218.41
Lepidus à Cæſare in ordinem coactus, 152.17 (179.27
M. Lepidus Caligulæ deliciæ.
Lepidus cum Auguſto expoſtulat 152.2
Lepidus crudelis 140.15
inuiſus Augnſto 165.1
Lepidus Syllæ ſucceſſor, à Pompeio oppugnatur 120.27
Lepidus triumuir Romá & Italiam tenet 139.27
Lepidi ignauia 146.21 interitus 120.39
liberorũ hæredes parẽtes. 206.20
liberti Claudij tyrannidem exercent 182.55
libri ignauiæ inſtrumenta crediti, à Scythis non cremantur. 239.16 (106.49
Libyca terra Hannibali fatalis.
Licinius Craſſus contra Perſeum mittitur 107.17
Licinius Gallerij Maximiani collega 247.1
Licinius Stolo ſeditionis autor. 36.23 (200.58
Licinius Snra Traiani amicus.
Licinius Varus Corſos domat. 66.31.35
lictores 8.12
Liguribus data pax 98.54
Liguſticum bellum 65.55
Lilybæi obſidio 62.42
Linos ſocceſſor Petri 189.14
Lipara tẽtata à Cn. Cornelio. 56.7
Liparæ excidium 60.55.61
Liuia ob inſolentiam minus chara Tiberio 173.4
Liuia nubit Auguſto prægnans. 149.20 obijt annos LXXXVI nata 174.52
Liuia ſuſpecta de nece nepotum Auguſti. 167.36 item de nece Aoguſti 170.5
Liuiæ cooſilium contra inſidiatores 168.12
Liuiæ Fannus, & apophtegmata 174.60
M. Liuius Haſdrubali opponitur 89.51

Locri à P. Scipione recepti. 93.2
Locrorum defectio 49.55
locuſta uenefica 186.45
Lollia Paulioa 178.24
eius cædes 185.32
Lollius Samnis prædo 51.20
Lucæ euangeliſtæ chronologia. 171.21
Lucilius pro Bruto ſe hoſtibus offert 145.7
Lucilla Commodi ſoror 209.36
Lucius Agrippæ & Iuliæ filius. 165.19
Lucius Apuſtius, claſsis contra Philippum præfectus 98.11
Lucius Romanus epiſc. 233.29
Lucretius conſul 20.23
C.Lucretius claſsi præfectus contra Perſeum 107.18
Luctatius Catulus Pœnos claſſe uincit 64.35.inde
Q.Luctatius Siciliã ordinat. 65.23
Luctatij Catuli triumphus Africanus ibid.23
luctus unius anni 20.45
luctu nondum finito nubere, legibus interdictum 150.30
Lucretiæ ſtuprum 17.34
Lucumo 12.10
ludimagiſter proditor 32.40
Luentinus Numitoris & Amulij auus 4.17
luna à tergo 123.37
lunæ & Caligulæ nuptiæ. 180.20
lunæ tres noctu uiſæ 68.58
lupæ meretrices 4.43
lupam ſe ſugere 214.59
lupus Antonium terret 149.57
lupus Romanis auſpicatus. 41.17
lupi urbem ingreſsi 204.2
lux nocturna 68.57
Libya caſtellum, in quo perijt Hannibal 106.51
Lycaonia à Cn. Manlio domita. 105.51
Lycia à M.Bruto ſubacta. 142.43
Lygiæ populi 123.27
Lyſias à Demetrio occiſus. 111.39
Lyſias contra Romanos graſſatur ibid.20

M

MAcedonicum bellum 98.50
eius exitus, & pacis conditiones 100.14.25
Macennitia 216.49
machina Hannibalis 71.18
machinæ Archimedis 83.57
Macrinus bis uictus ab Artabano pacem emit 222.6
Macrini cædes ibid.25.40
Macrini genus, mores, & adminiſtratio imperij 221.49
Q.Macrini interitus 237.8
Macrini motus contra Galienum 236.30
Macrino à uate prædictum imperium 221.26
Macrini & Macriani cędes. 236.54
Mæatæ 217.39
magiſtratus indignis mandari, peſsimum 221.55
magiſtratus patrum funguntur muneribus 6.13
magiſtri liberalium diſciplinarum, M. A. philoſophi ſtipendijs conducti 208.39
magnanimi non facilè ferunt imperium 5.39
Magnus Pompeius à Claudio interfectus 184.32
Magni cognomentum Pompeio à Sylla tributum 120.5
Mago Gades tenet 91.20
Mago, Hannibalis frater 72.55
Mago in Italiam remittitur. 96.1
Maiorica 92.9
Mamertini à Romanis defenduntur 52.47 (51.2
Mamertini Meſſanæ habitatores
Mammæa à filio Auguſta appellata 224.30 filio uxorem eripit ibid.48.51
Mammæa Mœſæ filia 222.6
Mammæę cædes & Chriſtianiſmus 225.55
Manes Manichæorum princeps. 242.26
Mãcinus Megalia occupat 115.17
Manilia lex 122.10
Manius Glabrio Antiochũ Græcia pellit. 102.35 (54
Manius Hetruſcus aruſpex. 40.
Cn.Manlius Antiocho plura imperat quàm Scipiones 105.27
L.Manlius in Sicilia 62.41
M.Manlius Capitolinus de Saxo Tarpeio præcipitatur 35.50
M.Manlius Carthaginem oppugnat 112.58 inde
M. Manlius in Africa bellum gerit 58.30
T.Manlius Torquatus 36.44 filium uictorem ſecuri ferit. 38.25.45
Manlius Torquatus Conſulatũ repudiat. 85.2 Faliſcos domat 65.47 Siciliam recuperat 83.17 (54
Mandonius à Scipione uictus. 91.
manus ferreæ 94.42
manuum oſcula 180.38
Marcellinus epiſcopus Romanus 242.41
M.Marcellus Auguſti conſobrinus 148.45 Gallos ſpoliat. 106.40 (89.20
Marcellus cæſus ab Hannibale.
Marcellus Hannibalem ad Nolam uincit 82.33 oppugnat 87.11 Syracuſas oppugnat 83.52 (195.8
Marcellus Veſpaſiano inſidiatus.
Marcus Alexandrinus epiſcopus 206.50
Marcus euangeliſta primus Alexandrinus epiſcopus 190.13
Marci auguris diuinatio de Romanorum cæde 78.20
Marci euangelium 187.40
Marcomanni 207.30
Marinus tyrannus occiſus. 229.18
Mars homo, non Deus, Iliam ſtuprat 4.28
Cn.Martius Coriolanus 24.17
L.Martius Carthaginem oppugnat 112.59. inde
Martius Philippus Cos. contra Perſeum miſſus 107.43
Maſiniſſa ad Romanos deficit 92.11. Carthaginẽſes uincit. 112.9 Carthaginenſium amicitiam ſimulat 93.29
Maſiniſſa Sophonisbam inuitus amittit 95.26
Maſiniſſę obitus, & regni diuiſio 113.38 (165.8
matrimoniorum leges Auguſti.
matronarum priuilegia 7.26
Mauri à Medis propagati. 235.52
Maxentius Maximiani Herculij F. Romæ imperator 245.18
Maxentij tyrannis 245.37
Maximianus Herculeus Diocletiani collega 243.15
Maximianus Herculius imperio ſe abdicat 244.46
Maximiani Herculij interitus. 246.11. perſecutio Chriſtianorum 243.17
Maximious Antiochenus epiſcopus 209.18
Maximinus Gallerius gener Diocletiani 243.36
Maximini auaritia, ignobilitas, crudelitas, & Germanicus triumphus 226.29
Maximini cædes Taciti cædis occaſio 240.49
Maximini cædes unà cum filio. 227.22
Maximini genus & ſæuitia contra Chriſtianos 226.12
Maximus à ſenatu dux creatus. 227.8
Maximus Alexandrinus epiſcopus 242.49
Maximi cædes 227.28.40
Maximi cognomen, M. Valerio decretum 21.58
Mazabanes Hieroſolymitanus epiſcopus 230.25
Mecœnas Auguſti iracundiam mitigare ſolitus 166.38
Mecœnas Auguſto monarchiæ retinendę fit autor 162.5.9
Mecœnatis de Agrippa iudicium 164.37
medicis immunitas data 164.3
Mediolanum captum à Romanis 69.37 (22.29
Megacles pro Pyrrho occiſus. 45.

Megalia caſtellum Carthaginenſe 115.19
mel ex ara Iouis 40.46
Sp. Melius regno affectato occiditur 29.56
Menas libertus S. Pompeio perfidiam ſuadet 148.42
Menæ liberti perfidia 149.37 & 150.39
Menenius Agrippa 20.59 eiuſdem apologus 22.22
mens ueri imperatoris erga ſubditos 220.20
menſa aurea 123.39
Meſſalina C. Silio nubere aggreſſa. 184.54 Mneſterem adulterom edicto Claudij aſciſcit. ibid. 9
Meſſalina Valeria Claudij coniunx, mulier tyrannica & impudica. 182.56 eiuſdem interitus 184.85 (53.5
Meſſana ab Hannone occupata.
Meſſanæ commoditas 52.48.61
Meſthici montes 123.5
Meſtus fl. 115.2
Metella Syllæ uxor 119.35
Metellus magiſter equitū 63.25
Metellus tribunus territus à Cæſare 127.40
Metius 11.29
Metius ob Coſmographicam tabulam occiſus à Domitiano. 197.28
Micipſa Maſiniſſæ filius 113.48
militare ſtipendium 196.57
milites Auguſti litem Antonianam diſceptant 146.30
militum licētia cohercita à Pompeio 119.43
Milo Pyrrhi dux 45.36
Milo Tarentina arce Romanis cedit 50.51
Milonia Cæſonia Caligulæ nubit 179.34 (52
Minerua deſponſa Antonio. 148.
Mineruæ ædes 214.26
Minorica 92.10
Minutius Augurinus 29.60
M. Minutius ab Æquis uincitur. 26.38 (76.1
M. Minutius magiſter equitum.
Minutius Rufus contra Gallos. 99.58
Q. Minutij Rufi temeritas. 76.53
Mithridates ad Euphratē à Pompeio profligatus 122.33
Mithridates fugiendo quàm pugnando hoſtis grauior. 123.48
Mithridatis interitus ibid. 53
Mithridaticum bellum 122.13
Mneſter ſaltator Meſſalinæ amator 184.10
Mneſteris interitus 185.1
mœnia ararro deſignata 5.51
mœnia tranſilire capitale. 5.45
mœnia ſacroſancta 5.58
Mœſa Iuliæ Senecæ ſoror 222.15
monarchia ad bella & ſeditiones reprimeodas utilis 21.16
monarchiæ gerendæ ratio. 162.10
morbus capitis in Arsbia. 163.49
mori optare, nec poſſe 205.3
mortuis uiuentium negotia ne impediunto 173.25
mortuus nuncius ad mortuum. 173.17. inde
muliebrium ornamentorum cōtrouerſia 100.40
muliercula importuoa impetrat audientiam ab Adriano 203.3
mulieres armatæ 207.33
mulieres in Saporis exercitu. 235.13
mulieribus curru uehi conceſſum 31.15
T. Munatius Plancus Antonianus à Pōto Aquila uictus. 137.17
Muſonius philoſophus 194.60
Mutia Pompeio abſente adulterat 123.57
Mutia S. Pompeij mater 147.1
Mutianus cōtra Vitellium à Veſpaſiano miſſus 193.16
Mutianus Veſpaſiani uicarius. 194.18
Mutinas Pœnus ad Romanos deficit 87.41
Mutinenſis obſidio 136.45
Mutiſtratum urbs Siciliæ. 57.28
Mutius Corduus Scæuola Porſennam occiſurus 19.30
Mylæ 150.56
Mytenſes Bruto ſe dedunt 142.52
Myſi 161.55
Myſi ad Olympum 105.56
Myſia Europæa 145.41

N

NAbis ab Ætolis perēptus. 105.11 domitus à Flaminio. 100.27
Nabis Lacedæmoniorum tyrannus 99.40 (43
Narbonenſes olim Bebryces. 70.
Narciſſus libertus Claudij. 183.38 ab epiſtolis 184.43. ad Meſſalinę tumulum occiditur. 186.56. & 187.6 (211.33
Narciſſus Commodum iugulat.
Narciſſus Hieroſolymitanus epiſcopus miraculis clarus. 219.39
Narſes Perſa pacem cum Romanis facit 244.22
Naſamonum excidium 197.7
nauales pugnæ S. Pompeij & Auguſti 150.39. & 151 paſſim
naues 800 captę à Pūpeio. 124.29
nauis X V Iremigiorum 100.30
nauis hoſtilis prætextu legationis euadit 94.4
naues 300 ad Actiū captæ 158.26
Naupacti deditio 104.18
Neapolis Libyca à Piſooe euerſa. 115.7
Neapolis teutata ab Hannibale. 81.5
Cl. Nero cum Hannibale dimicat 89.55
Nero X V I I annos natus fit imperator 187.58
Nero Germanici F. 173.62
Cl. Nero Haſdrubalem cædit. 90.1.33. in Sicilia 96.16
Nero poſt matricidium nocturnis terrorib. exagitatur. 188.30
Nero primus Chriſtianos perſequutus 189.8
Neronis adoleſcentia luxurioſa. 187.57 aurigationes & ſcenicæ exercitationes 188.50
Neronis conſilia deſperato imperio, fuga, interitus. 189.42. 190.5 expeditio in Græciam 189.15 imperium 187.43
Neronis partus 189.1 cædes 190.11
Neronis utriuſque ſexus conduplicatę nuptiæ, generis actiui & paſsiui 189.47
Nerua aſtrologi mendacio ſeruatus 198.56 Traianum adoptat 199.57
Neruæ imperium 198.47
Nicias Pyrrhi proditor ſupplicio afficitur 48.45 eius cutis in lora ſellæ conciſa 50.9
Nicius Cerealis inſidiator Caligulæ 179.44
Nicomedes Bithynię rex 114.14
Nicopolis 146.11
Nigidius Figulus monarchiam Auguſti prædicit 135.2
Nili ortus & incrementa ex Dione 216.45
Niſibis à Gordiano tertio recuperata 228.43
nobilitas animoſos facit 6.4
Nola repulſus Hannibal 81.24
nolæ ſootibus appenſæ 32.15
uomine mutato, res eadem fertur 21.18
C. Norbanus contra Brutum & Caſsium miſſus 142.56
Noricum 154.40 à Philippo captum 83.35
nouæ tabulæ 21.11.52 (231.7
Nouatus Catharorum author.
Nucerini crudeliter tractati ab Hannibale 81.12.18
Numa inuitus, nec niſi ſacris ritè peractis, regnum ſuſcipit. 9.32
Numa Pompilius I I rex Romanorum 9.32 eius ætas & obitus, fiducia in Deum, inſtituta, pacatum regnum: ibid. 1.21
Numerianus imperator, ut perierit, incertum 242.11
Numerius Fabius 64.2
Numicius fl. 3.29 (4.22
Numitor regno à fratre ſpoliatur

O

OBiter nihil agendum 208.2
Ocriſia Seruij Tullij mater. 13.35

Octacilius

Octacilius Craſſus Cos. in Siciliam uenit 54.48
Octauia Auguſti ſoror M. Agrippę nubit. 162.27 itē Antonio 150.28
Octauia Claudij F. Domitio nubit 185.9
Octauia repudiatur à Nerone, atque occiditur. 188.34 (165.61
Octauiæ ſororis Auguſti obitus.
C. Octauius à Lyſia occiſus. 111.22
C. Octauius Cæſar Auguſtus. uide Auguſtus
M. Octauius Caſsij metu necem ſibi conſciſcit 142.33
Octauij ſomnium 124.60
Odenatus Baliſtam & Quintum occidit 237.8
Odenatus Palmyrenus Perſas oppugnat 235.9
Odenatus Orientis dux à Galieno creatur 237.9
Odenati unà cum filio interitus. 237.23
Olbia Sardiniæ urbs 57.7
olei uino miſti medicina. 163.52
omen uictoriæ Actiacæ 158.37
omina obitus Auguſti 169.51
Oppius Metellus contra Sertorium 120.41
Optimi cognomentum Traiano datum 201.14
Opuntē Sulpitius occupat. 92.36
oraculum de explēdo hiatu. 37.10
oraculum de orbis imperio, à Ioſepho perperam intellectum. 193.25.33
oraculum Macrino datum. 222.42 item Tarquinio 17.12
oracula amphibolijs deludūt homines 106.48
oracula de Cannenſi clade 78.16
orationes recitari de ſcripto ſolitæ 172.60
Oreum Sulpitius occupat. 92.35
Origenes Cæſareæ Palæſtinæ docet 228.31
Origenes martyrij cupidus, & reliqua eius acta 218.42 martyrium refugit 230.27
Origenis caſtratio 219.17
Origenis peculiares opiniones. 230.30
Orodes Parthorum rex 147.34
Orophernes Ariarathis F. adoptiuus 110.41
oſſa mortuorū ſub limine. 173.42
Otho factione militum fit imperator 190.57 Galbam occidendum curat ibid. 36
Otho reconciliatione Vitellij deſperata, ſe ipſum interficit. 191.20.50 (191.29
Othoniani bis uicti à Vitellianis.

P

PAcis cauſa bellum 11.48
Pacorus Parthus 147.35 à Ventidio cæſus 153.15
Pęones alij q̄ Pannonij 154.46
Pagi 985 Iudęorum euerſi. 203.56
Palamyreni uicti ab Aureliano. 240.9
Palatium 6.3 habitatio principis 163.11
Palatium clauſum 214.12
Pallas Claudij libertus quæſtor. 184.44 (105.51
Pamphilla à Cn. Manlio domita.
Pannonij 154.39. & 161.60
Panormū à Romanis captū. 60.57
Pantęnus philoſophus ſub Commodo 211.40
papauerum capita decuſſa 16.1
Papianus, fortaſſe pro Papiniano 218.13
C. Papirius Corſicā domat. 57.20
L. Papirius curſor 39.21
Papirius Lucanos, Brutios & Tarentinos domat 50.46
Paris hiſtrio 196.49
Parthi à Medis uicti, uiciſsim Media & Armenia potiuntur. 155.28.36
Parthi uicti à Traiano 201.46
Parthorum motus poſt Philippicam pugnam 147.28
Patara Bruto ſe dedunt 142.46
pater cædis filij ſpectator & comes 179.49
patres 100 Sabini, Romanis 100 patribus additi 7.35
patres 200 minorum gentium à L. Tarquinio in ſenatum lecti 12.42
patricidarum pœna 16.43
patricij 6.12 tribuni plebeij facti 23.57. & 24.1
Paulus Æmilius contra Perſeum mittitur 108.5 (31.43
Paulus Æmilius moderatus. 87.
Pauli Æmilij triumphus, 11 filiorum obitus, & paupertas. 110.2
Paulus hæreticus 219.2
Pauli apoſtoli cædes 189.9
paupertas impultrix ſcelerum. 10.25
paupertas uera 50.27
paupertatis deſperatio formidabilis 21.37. & 22.6
pecunia regnum occupatur. 4.23
pecuniæ aut regni optiō 4.20
pecuniam ad ſe afferri Auguſtus & Claudius uetuerunt. 182.47
Q. Pedius Auguſti collega. 138.32
Perennij præfecti prætorio cædes 209.57
Periander Corinthios proceres tollit è medio 16.17
Perinthij Byzantiorum ius & agrōs adepti 215.53
Perpenna uictus à Pōpeio. 120.49
Perſæ regnum Parthis adimunt. 224.54 (234.4
Perſarū ſub Sapore excurſiones.
Perſeus bellum Romanis infert. 107.3 à Paulo Aemilio uincitur & capitur. 108.57. & 109.28
Perſeus 20 regibus ortus. 110.24
Perſei capti abiect⁹ animus. 109.33
Perſei filius ſcriba 110.22
Perſei inuentum contra elephantos 107.30.35
Perſei parſimonia ſocij alienantur. 107.56 (209.30
Pertinax Commodo ſuperſtes.
Pertinax imperator Afer ex Alba Pompeia 212.20
Pertinacis interitus 213.1
Peſcennij Nigri interitus 215.8
peſtilentia ſine morbo 7.52
peſtilentia Veſuuij incendium conſecuta 196.9
peſtilentia uniuerſalis per annos XV 232.29 (8
peſtis & fames ſub Auguſto. 164.
Petrus Alexandrinus epiſcopus & martyr 242.52
Petrus apoſtolus ſub Claudio Romam profectus 187.33 eius cædes 189.9
Petronius à Nerone ad Galbam deficit 189.38
Pharaſmanes Albanos concitat. 204.10
Pharnaces patricida Mithridatis 123.54 (54
Pharnaces ſuperatus à Cęſare. 130
Philadelphus rex Paphlagoniæ. 157.25
Philetus Antiochenus epiſcopus 228.16
Philippus à Romanis uictus & uulneratus 98.43 item ad Cynoſcephalas uictus à Flaminio 100.10 pacem cum Flaminio facit ibid. 26
Philippus Chriſtianus 229.23
Philippus Macedo Carthaginenſibus fauet 83.19
Philippus Megalopolita à Glabrione captus 102.39
Philippus Perſis Meſopotamia & Armenia cedit 229.15
Philippi urbs, belli ciuilis area. 143.12
Philippi corona Ioui Capitolino miſſa 104.23
Philippi cum Romanis reconciliatio 92.40
Philippi imperatoris interitus. 229.53
Philippi regis Macedonum obitus 106.59
Philippica acie cęſa ultra 240000. 144.24
Philippicum bellum 97.54
Philippopolis 229.59
M. A. Philoſophus, uir melior quàm felicior 208.56
M. A. Philoſophi clementia, in eos qui defecerant 208.27

philoſophi Roma pulſi 194.59
phœnix ſub Tiberio uiſus.175.52
Photinus eunuchus Pompeium occidendum curat 129.26
Photini interitus 130.40
Phraates Orodem patrem & fratres occidit 153.26
Pilati interitus 180.60
Piratæ urbibus amplius 400 potiti 121.29
Piratarum inſolentia 121.32
Piraticæ naues amplius mille. ibid.19
Piraticum bellum tribus menſibus confectum 122.8
Piraticum bellum Pompeio mandatur 121.21
piſcis Auguſtum maris fore dominum ſignificat 151.18 (50
Piſidia à Cn.Manlio domita.105.
L.Piſo.165.53 à Galba adoptatus occiditur 190.34.56
Piſo Cos.contra Carthaginenſes miſſus 115.5
Piſonis interitus 173.56
Pius Romanus epiſc. 206.47
Pius uocatus Cæſar 134.60
Pij cognomentum ex clementia 205.60
Placentia à Gallis euerſa 99.1
Platilla Plautiani F.Caracallę nubit 217.12
Platilla occiſa à Caracalla marito 220.3
Plautiani potentia, crudelitas & interitus 216.59.217.1 inde
Plautius affinis à Caracalla occiſus 220.3
Plautius Salzpianus 87.24
Plautus Iſthmionices 68.15
plebs nobilium opibus & honoribus inuidet 6.22
plebeij conſulatum ſibi uendicant 28.46
Plotina Adriani amica & adiutrix ad imperium 202.34
Traiani uxor 200.3
pluuia cruenta 7.55
Pollionis murenæ & cryſtallina. 165.22
Polybius adulter à Meſſalina occiſus 184.50
Polycarpi martyrium 208.61
Pompeianus imperator 227.44
Cl. Pompeianus Commodi inſidiator 209.33
Pompeiano bello ciuili cæſa 1050000 131.13
Cn. Pompeius Magnus Claudij gener 182.41
S.Pompeius ab Auguſto proſcriptus 138.56
S. Pompeius claſsis præfectus. 137.32
S. Pompeius datam fidem utilitate antiquiorē habet. 148.35.42
S.Pompeius proſcriptorum confugium 140.49
S.Pompeius Siciliam & Sardiniā obtinet 146.12
S.Pompeij clades & fuga 151.58
S.Pompeij claſſe uicti conſilia, & interitus 152.42.& 153.13
S.Pompeij cum Auguſto pugnæ 149.50.& 150.1
S. Pompeij filia M. Marcello nubit 148.45
S.Pompeij patrimonium.ibid.28
Pompeius anno ætatis LX occiſus 129.57
Pompeius Cæſari Galliā in quinquennium decernit 125.28
Pompeius dictaturā ambit.126.25
Pompeius eques à cenſoribus honoratus 121.7.inde
Pompeius leges Cæſaris armis probat 125.28
Pompeius malè diſsimulat imperij cupiditatem 122.17
Pompeius militibus charus. 119.1
Pompeius Mutiā repudiat.123.57
Pōpeius neſcit uti uictoria. 128.6
Pompeius popularis 120.59
Pōpeius Siciliā recuperat. 119.39
Pompeius ſolus conſul 126.28
Pompeius ſuſpicionem regni affectati dimiſſo exercitu diluit. 123.59.inde
Pompeius uſq; ad annum ætatis XL felix 124.43
Pompeij cum Sertorio conflictus in Hiſpanijs 120.41
Pompeij cum Sylla coniunctio. 119.11 (131.26
Pompeij filius natu maior cæſus.
Pompeij fuga in Græciā, clades, in Aegypto interitus, ſepultura 127.23
Pompeij mutatio, ſomnium & fuga 128.21
Pompeij nuptiæ uiolentæ. 119.36
Pompeij præda 20000 talenta. 124.35
Pōpeij res geſtæ in Africa. 119.45
Pompeij ſepulchrum 203.31
triumphus 120.17.20.24
triumphus Mithridaticus.124.19 tres triumphi, & res frumentaria 124.41
Pompeij oppidum Veſuuij incendio oppreſſum 196.6
S.Pompeio honorificę conditiones propoſitæ ab Auguſto & Antonio 148.23
Pōpeio monarchia potius quàm nauarchia decreta 121.44
Pompeio ſuis uti conſilijs non licet 126.31
contra S. Pompeium conſpiratio triumuirorum, & pacificatio. 148.1.22.20
M.Pomponius Sardiniam domat 67.15
pontes deiecti Hannibalem Roma auertunt 75.47.55
Pontianus Romanus epiſc.228.15
Pontificium reſponſum de nuptijs 149.24
Pontius Aquila D. Bruti legatus 137.18
Pontius Cominius Camilli nuncius 34.33
Popilius legatus Antiochum circumſcribit 110.59
popularia 6.8
Porſennæ.uide Lartes.
Porſenna Romam obſidet 19.27
portæ non ſanctæ 5.58
portarum ſpacia nō arata. ibid.59
portenta regni amittendi à Tarquinio 17.7
Portiæ Bruti cōiugis amor mariti,& interitus 145.37.inde
Portiæ ad Brutū oratio ibid.47
M.Portius Cato cōtra muliebria ornamenta 100.43
M.Portius Cato Hiſpaniam recuperat 100.37
portus Carthaginēſis à Scipione obſtructus 116.9
L. Poſthumius legatus à Tarentinis ludibrio habitus 42.52
Sp. Poſthumius à Samnitib. ſub iugum miſſus 39.49
Poſthumius Albinus à Boijs cæſus. 82.11 conſul in Siciliam abit.55.7 Lyguriam domat 66.50
Poſthumius ob negatā militibus prædam occiſus 30.18
Poſthumius Galienū oppugnat. 236.2.19
poteſtas impatiēs cōſortis. 23.44
præfecti prætorij enſis 201.4
Præneſtini in ærarium incluſi. 44.24
præſagia imperij Seueri 214.58
præſides Imperatoribus res nouas ſcribunt 176.10 (27.41
prætores cum ſummo imperio.
prętores ſeu duces olim loco conſulum 28.28
prætoriani milites 245.17
cuiuſmodi lecti fuerint. 214.55
Primus V Alexandrinus epiſcopus 202.30
princeps ſenatus.29.46.& 162.28
principatus expetitio cædium & bellorum cauſa 5.42
Priuato triūphare non licitū.31.35
Probus imperator 241.2
Probus prætor captus à Zenobia 240.10
Probus doctiſſ. 241.10
Probus à ſatellitibus ſuis occiditur 241.44
προέχοντα τῆς γερουσίας 29.42
Proculeius 160.3
prodigia ante Actiacū bellū. 156.39 ante pugnam Philippicam 143.38
prodigia

prodigia Cæſaris obitum ſignificantia 132.23
prodigia inauſpicati Neronis imperij 185.39
prodigia Iudæorum excidiū ſub Adriano portendentia 204.1
prodigia ſecūdi belli Punici. 72.20
proditiones gratæ, proditores inuiſi 7. inde
prolixitas memoriæ inimica. 3.21
proſcriptio triumuirorū. 139.24
Protoctetus martyr 226.28
Protegenis gladius & pugio. 180.8 interitus 182.28
Pruſię ſupplici uenia datur. 110.14
Pſeudagrippa clemens 173.26
Pſeudalexander 115.1
Pſeudodruſus 175.44
Pſeudonero 191.14 Terentius Maximus 195.42
Pſeudophilippus 114.17
Pſylli 161.11
Ptolomęus Iubæ F. à Caligula occiſus 179.41
Ptolomæus Pentapoleos 233.39
Ptolomæus Philadelphus Romanorū amicitiam expetit. 50.37
Ptolomæi liberi ab Antiocho Antiochi F. inſidijs appetiti. 110.54
Ptolemęorum regni diuiſio. 111.6
Publicani oppugnati 149.17
Publicola. uide M. Valerius
Publicola primus in conſulatu triumphauit. 19.18 ſuſpectus populo ædes ſuas demolitur. 20.9
Publicolæ funus 20.53
pudicitia uita charior 245.47
puerorum 2 fatidices inter ſe certantes 156.41
pueris arcana non temerè credenda 5.30
pugionum inquiſitio 182.17
pugnæ onius euentus, belli augurium 73.5 (14
Cl. Pulcher Hannonem capit. 63.
pulex aliter ulciſcendus quàm leo 184.29
Punicum bellum primum quot annos durauit 65.21
Punicum bellum ſecūdū Hannibale duce 70.3 quot annos durarit 97.40
Punicum bellum tertium. 111.53
Punici belli initia 52.26
Puteolanus pons 178.50
Pyrenæi montes 70.42
Pyrrhus Epirotarum rex à Tarentinis accerſitus 43.4 à Romanis uictus 48.27
Pyrrhus in Samnio denuò uincitur 49.60
Pyrrhus Romam oppugnare nō audet 46.1 Siciliam non diu tenet 48.54 Tarenti pro domino ſe gerit 43.51
Pyrrhi cruenta uictoria 45.55
naufragium. 43.55 ſuperbæ ad Leuinum literæ 44.29 interitus 50.20 (47
Pythagoras Neronis maritus. 185
Q
QVadi miraculo uicti ab M. Antonio philoſopho 207.46
quæſtorum inſtitutio 20.18
Quintilianus Claudij frater metu perit 239.33
Quintilij Vari clades in Germania 168.55
L. Quintius Cincinnatus dictator 26.40
Quirinus ex Romulo 8.55
Quirites, à Curibus 7.31
R
R, calceorum litera 14.25
Regij expugnatio 51.4
regnum diuinitùs firmandum. 9.60 ferro & auro muniendum 239.53
regnum pupillo reſtitutum. 68.9
regni amor Cæſari pernicioſus. 131.41
regni nomen, quàm ſeruitus, Romanis moleſtius 163.5
regnum Romuli & Tatij initiò diuiſum 7.39
regni optio, aut pecuniæ. 4.20
regni præſtantia 9.50
Regulus ab Inſubrib. cęſus. 68.38
M. Regulus in Africa bellum gerit 58.29 ſucceſsibus elatus, capitur à Xanthippo. 59.24.40
M. Regulus ob diſſuaſam redditionem captiuorum crudeliter necatur 61.41.62.7.31
religionis ſimulatione raptæ uirgines 6.29
religioni ex animo uacandum. 10.18 (50
Remus, ſiue Romus, capitur. 4.
Remi cædes 5.41
Rheni pons factus à Cæſare. 125.54.126.4
Rhodani tranſitus 72.40.62
Rhodij à Caſsio uicti 142.41
Rhodij Romanorum amici. 98.46 item ſocij 110.29
Rhodiorum erga Romanos inſolentia 108.4
Roma, à Romulo 7.30
Roma annuo ſpacio inſtaurata. 35.35 (170.13
Roma latericia marmorea facta.
Romæ deſerendæ conſiliū. 35.26
Romæ natalis 5.62
Romana priuatorum claſsis feliciter oppugnat Carthaginenſes 63.48
Romana ſeditio 148.13
Romanæ hiſtoriæ ſumma 3.1
Romanæ naues pecunijs plenæ, captæ 60.42
Romanæ Reipub. morbus. 126.15
Romano concilio damnati Cathari 231.14
Romani à Corinthijs honorati. 68.14
Romani à Samnitibus ſub iugum miſsi 39.40
Romani aliquot epiſcopi ignorantur à Zonara 248.27
Romani Antiochum timēt. 102.1
Romani Carthaginenſibus fraude ſpoliatis, bellum inferunt. 112.20. inde
Romani Chriſtum in Deorum numero non admittunt. 176.22
Romani cum Perſeo parum feliciter pugnant 107.52
Romani Græcos à Craſſo uenditos ægrè ferunt 107.24
Romani Italiam recipiunt. 86.23
Romani multas manus habent. 181.27 (33.47
Romani 80 ſenes à Gallis cæſi.
Romani populi lamentatio de bellis inteſtinis 216.5
Romani, qui Hannibali fidem fregerant, notati à cenſoribus. 80.34 (111.15
Romani tutores Antiochi pueri.
Romanorum cauſæ contra Carthaginenſes 52.39
Romanorum clades ad Capuam. 85.12 inde
Romanorum cōtra Pyrrhum apparatus 44.17 inde
Romanorum cruenta de Iudæis uictoria 203.58
Romanorum de Scipione Aemiliano opinio 115.12
Romanorum legati Græciam firmant contra Antiochū. 102.17
Romanorum magniloquētia ad Pyrrhum 48.6
Romanorum ortus 4.16
Romanorum poſt Cannenſem cladem apparatus 80.5
Romanorum multæ clades eodem tempore 84.21
Romanorum tranſitus in Græciam 67.47
Romanorum 3020000 cenſa ſub Pompeio 131.14
Romanis mutatio ducum periculoſa 64.20
Romanos claſsiū pœnitet. 60.48
Romulus in deorum numerum relatus 8.50.9.1
Romulus XVIII annos natus urbem condit 6.2
Romulus patribus inuiſus euaneſcit 8.29
Romuli indoles 4.45
faſtus 8.4
Romuli Reſpub. 6.10 inde
Romum Græci pro Remo dicunt 4.47
Rufinus à cenſoribus in ordinem coactus 50.24

Rufinus ſtratagemate Crotone & Locris potitur 49.28
Rufus cũ Galba ſe cõiungit. 190.19
Rutuli 3.38 (30
Rutuli Samnitis oſſa diſiecta. 19.

S

SAbelliana hæreſis 233.39
Sabina à Nerone occiditur. 188.35
Sabina pax 21.1
Sabinę bellũ maritorum & patrũ dirimunt 7.17.23
Sabinarum raptus 6.35
Sabini Lacedæmoniorum coloni ibid.38
Sabinorum clades 20.47
Sabus Arabiæ rex 163.44
Sabinum & Aequũ bellũ 27.34
Sabini interitus & canis. 174.44 & 182.20
ſacra luſtralia ante pugnã. 143.26
ſacri 23.29
ſacroſancti triboni ibid.32
Sagunti excidium. 70.50. & 71.17
Salapia Romanis tradita. 87.21.36
Salomonis ſepulchrum corruit. 104.1 (56
Saloma Diocletiani patria. 244.
M. Saluius Otho. uide Otho.
Samnites uiciſsim ſub iugum miſsi 40.26
Samnites unà cum Gallis profligati 41.38
Samniticũ bellum. 39.22. & 49.17
Samoſatenus cõcilio damnatus. 238.30
Saguntum ciuibus reſtitutũ. 83.7
ſanguis ex ara Iouis 40.46
Sapores rex Perſarũ maximi corporis. 229.16 eius crudelitas 234.13
Sapores pontem ex captiuorum cadaueribus ſtruit 235.16
Sardianus Hieroſolymitanus epiſcopus 226.7
Sardinia 56.61
Sardinia recepta 66.51
Sardiniæ motus 83.14
Sardorum defectio 68.30
Sarmatæ à Caro ſubacti 242.4
Saturninus Antiochenus hæreticus. 205.35 Probi inſidiator 241.14
Sauus fl. 181.59
Scæuola. uide Mutius.
C. Scipio in Hiſpaniam mittitur. 73.22 eius res geſtæ in Hiſpanijs 74.42 (69.26
Cn. Scipio Inſubres oppugnat.
Cn. Scipionis filia publicè elocata 83.11
L. Scipio 88.57 Sardiniam & Corſicam inuadit 56.60
L. Scipionis & Hannibalis conflictus 73.3
P. Scipio à filio defenſus 73.38 ambiguis uerbis Hannibalem eludit 96.24
P. Scipio Aemilianus Cos. Carthaginem euertit 115.12 Maſiniſſæ regnũ diuidit. 113.45
P. Scipio ex Hiſpanijs reuocatur. 92.28
P. Scipio fatidicus 88.40 Haſdrubalẽ caſtris exuit. ibi.34
P. Scipio in Hiſpaniam miſſus. 72.41. & 86.58
P. Scipio Punicę calliditatis æmulator. 94.3.6 rem in Africa gerit ibid.31
P. Scipionis F. ab Antiocho honorifice habitus. 104.46 (92.48
P. Scipioois expeditio Africana.
P. Scipionis nauigatio ad Syphacem. 90.45 ſimulatio contra ſeditioſos milites 91.22
Scipio Cos. Carbonis ſtudioſus. 119.15
Scipio in Macedonia 128.56
Scipio Metellus Pompeij ſocer. ibid.56
Scipio Naſica. 111.49 Carthaginenſibus æquus 116.59 cõtra Andriſcũ mittitur. 114.35 Italiam cuſtodit 102.34
Scipionis in Hiſpanijs nautica uictoria 77.61
Scipiones P. & L. contra Antiochum miſsi 104.27
Scipiones rebus bene geſtis mulctantur & exulant 105.39
Scipionum abſtinentia 82.54
Scipionũ in Hiſpania clades atq; interitus 78.12. & 84.33
L. Scribonius Libo S. Pompeij & Auguſti ſocer 147.1
Scribonius Proclus à ſenatu tyranni metu diſcerptus 180.12
Scythæ à Claudio uicti 239.24 Athenas oppugnant ibid.15
Scythæ Europam atq; Italiã peruagantur. 232.21 Iſtrũ tranſgreſsi Romanas prouincias uaſtant 233.53
Scythæ pfligati à Tacito. 240.45
ſeceſsio populi 22.16
ſeditio abſente Auguſto 164.23
ſeditio cõtra Didiũ Iulianũ. 213.35
ſeditio, & eius ſopitæ conditiones. 38.10 (224.43
ſeditio inter milites & populum
ſeditio militum contra Auguſtum. 152.27 contra Scipionem 88.11
ſeditio nexorũ ob ęs alienũ. 21.43
ſeditio Poſthumiana 30.26
ſeditioſi clàm occiſi 26.26
Segeſta capta à Romanis 54.58 ab ijſdem defenſa 56.50
Seianus cum liberis interfectus. 175.6.10
Seianus Liuiæ adulter, Druſi ueneficus 174.18
Seleucus Antiochi F. 104.42 patri ſuccedit 106.33
Selinus Traianopolis 201.59
ſella aurea 123.40
ſella imperatoria ſedere 215.5
C. Sempronius in Africa rem gerit 60.44
Sempronius Gracchus cum Liguribus pugnat 65.56
Tiberius Sempronius Gracchus magiſter equitum 80.9
Sempronius Longus in Siciliam miſſus 72.40
Sempronii Longi clades 74.6
ſenatores centum 6.12
ſenatoria dignitas ꝑpetua 29.54
ſenatus 6.13
ſenatus inſidioſe Auguſtum tractat 137.27
ſenatus ſub rege parua authoritas 8.21
à Senatu populoq; ſalutari. 214.62
ſenatuſconſulto mulcta ſublata. 150.31
Seneca Domitij præceptor. 185.18 præfectus prætorio 187.54
ſenex expectatione mortis factus audacior. 125.38 (129.54
Septimius Pompeij percuſſor.
Serapio Antiochenus epiſcopus. 211.56
Serapioni lapſo diuinitùs data uenia 231.24
ſermonis inconſtantia conſcientiam arguit 5.16
ſerpens CXX pedes longus. 59.4
ſerpens conuiuium turbat 17.10
Sertorij in Hiſpania factio. 120.40 interitus. ibid. 48 (36
Seruilia capta à Bruto occiſa. 144
ſeruilis fides in proſcriptione. 140.32
Seruilius Cæpio in Africa bellũ gerit 60.44
Seruilius Geminus claſſe Pœnos infeſtat 77.39 (30.7
C. Seruilius Sp. Melij interfector
M. Seruilius Italiã cuſtodit. 96.13
Seroilij de Pompeio teſtimoniũ. 120.22
Seruius Oppius decemuir. 27.37
Seruius plebem facit ſuam 14.5
Seruius Tullius VI rex Romanorum 13.33
Seruii cædes 14.46. & 15.1
ſeruus inſidiarum Cæſari paratarum index 132.40
ſerui Capitoliũ occupant. 21.4.7
ſerui neglecti à dominis manumiſsi 184.34
ſerui Vlſiniorum 51.56
ſeruorũ cõiuratio oppreſſa. 77.57
Seuetiana perſequutio Chriſtianorum 218.38
Seuetianus ab Adriano occiſus. 204.20 (ibid.22
Seuetiani diræ contra Adrianum
Seuerus ad Antoninũ filium inſidiatorem 218.13

Seuerus

Seuerus Albiniũ decipit, Peſcennium Nigrũ anreuertit. 213.58 in ſomnis terret Caracallam. 221.36
Seuerus Pertinaci defuncto honorem habet 215.6
Seuerus Stilianus Imp. 229.7
Seueri curioſitas 216.41 expeditio Britannica 217.35 expeditiones in Orientem ex ambitione 215.59
Seueri imperium, uindicta Pertinacis, inanes pollicitationes. 214. 35.37.48
Seueri obitus in Britannijs. 218.11
Seueri parænelis ad filios: Concordes eſtote, milites ditate, cæteros non negligite 218.23
Seueri Parthica uictoria 216.19 præſagia de imperio 214.58 ſatellites ibid.53
Seueri uitæ ratio in pace 218.27
Sextilis in Auguſtum mutatus. 166.33 (207.12
Sextus Bœotius philoſophus.
S. Papinius inſidiator Caligulæ. 179.45
L. Siccij cædes 27.43
Sicilia Carbonis receptaculum, à Pompeio recepta 119.39 in prouinciæ formam redacta. 65.24 palæſtra Carthaginenſium & Romanorum 52.55
Siciliæ motus 83.15
Cn. Sicinius Cos. cõtra Perſeum mittitur. 107.13 (46
Sidonij ab Auguſto domiti. 164.
ſignum reipub. in ſinu pueri à Saturno poſitum 135.13
ſigna teſtaměti recognita. 170.20
Silius Meſſala. 214.25 (54
C. Silius Meſſalinæ adulter. 184.
Sillanus 88.56 à Claudio occiſus 185.11
M. Sillani ſoceri Caligulę interitus 177.60
Silo Ventidij legatus 149.8

T

TAbulæ 27.26
XII tabulæ ibid.28
Tacitus imperator 240.38 eius cædes ibid.49
Taras cognomentum Caracallæ 221.44
Tarentina ſeditio 50.32
Tarẽtini pacẽ impetrant. ibid.35
Tarentinorum adoleſcentiũ iocus ibid.11
Tarentinum bellum 42.34
Tarentum receptum à Romanis 87.51
Tarenti expugnatio 50.57
Tarpeia Capitolij proditrix. 6.58
L. Tarquinius V rex Romanorum 12.1 Anci filijs regnum præripit. ibid.31
Tarquinius Collarinus primus conſul 18.11
Tarquinius Superbus VII & ultimus rex Romanorum. 15.14
Tarquinius XXV anno regni actus in exilium 18.7.62
Tarquinij Superbi crudelitas, & tyrannidis cõfirmatio. 15.20.24
L. Tarquinij maieſtas 12.45 præclari mores ibid.17 cædes 13.30
Tarquinio Collatino conſulatus abrogatur 18.56
Tatius Sabinorum dux 6.57
Tatia Numæ uxor 9.39
Tatianus Adriani procurator. 202.36
Tatius regni Romani particeps cæditur 7.46
Taulantij Dalmatæ 111.45
taurus à Cos. immolatus 161.42
Taurus Statilius 157.24
Teleſphorus Romanus epiſcopus 205.26 eius martyrium 206.41
tempeſtate dirempta pugna Hannibalis ad Romam 85.25
templum Iouis pro templo Hieroſolymitano 203.38
Terentius Maximus 195.43
Terẽtij Varronis temeritas. 78.31
tergeminorũ matres gemellę. 11.8
tergeminorum pugna ibid.7
terręmotus cum Nero adoptaretur 185.46
terræmotus ſub Antonino Pio. 206.24 ſub Traiano. 201.17
Tertullianus de Tiberij uoluntate erga Chriſtum 176.26
teſtudinis militaris deſcriptio. 153.59
Theodora Maximiani Herculij filia. 243.40 Conſtantis Chlori uxor 246.34
Theodotus orator, Pompeij cædis ſuaſor malè perit 129.30
Theonas Alexandrinus epiſcopus 242.51
Theophilus Antiochenus epiſcopus 209.9
Thermodon fl. 123.28
theſauri ſub flumine 200.46
Theſſalonica à Scythis obſeſſa. 233.57 (187.13
Theudas impoſtor ſub Claudio.
Thraſybuli Mileſij conſilium firmandæ tyrannidis 16.10
Thraſyllus Tiberij mathematicus 167.39 Tiberio mortem accelerat 175.55
Thyrſus Auguſti libertus. 159.18
Tiberinus fluuio nomẽ indit. 4.5
Tiberis fl. olim Albula ibid.6.8
Tiberis deundatio 163.21 exundatio ſub Tiberio. 175.49
Tiberius Agrippę gener, & in matrimonio ſucceſſor 165.49
Tiberius ab Auguſto adoptatus, & contra Gallos miſſus. 167.58
Tiberius annos LXXVII natus interijt 176.3
Tiberius Caluinus à Samnitibus ſub iugum miſſus 39.49
Tiberius Claudius Nero Druſus Germanicus Cęſar pro Domitio 181.55. & 185.37
Tiberius geneſes Romanorũ indagauit 174.9
Tiberius Imperaror deſignatus ab Auguſto 166.31
Tiberius Rhodũ ſecedit 166.60
Tiberius ſocius gubernationis, & gener Auguſti 165.49
Tiberius Tiberij nepos 175.21 à Caio loco motus, & ueneno ſublatus 176.47
Tiberius uaria bella gerit. 168.27
Tiberij affectus erga Ieſum Chriſtum 176.5
Tiberi' aſtrologus peritiſſ. 167.39
Tiberij collegæ uiolenter pereunt 174.17
Tiberij crudelitas ibid.36
Tiberij mortem antegreſſa prodigia 175.48
Tiberio ſenatus commendatur. 169.51
Tigranes rex 122.13
Tigranis regna amiſſa, & deditio ibid.47
tigres primũ Romæ uiſæ. 164.52
Tigurini 125.42
Timæus Antiochenus epiſcopus 242.44
M. Titius S. Pompeium comprehendit atq; occidit 153.1
M. Titus 157.23
Titus in Iudæa relictus à patre 194.34
Titi Cæſaris imperium 195.20
Titi ludi. 196.14 pœnitentia. ibid.28 (195.29
Tito imperij breuitas profuit.
Traiana perſecutio 202.14
Traianopolis Selinus 201.60
Traianus imperiũ ſuſcipit. 199.44
Traianus uita, non literis philoſophatus ibid.59
Traiani cruenta de Dacis uictoria 200.10
Traiani obitus 202.6
transfugæ Cannenſes cũ pugionibus 79.12.23
Trebonius Bruti & Caſsij adiutor 141.47
Trebonius Dolabellæ dolo occiſus 142.20
Triballi 161.62
tribunatus decemuiratu abrogatus 27.2. inde
tribunatus reſtirotio 28.20
tribuni Bruti appellati 132.9
tribuni diademata ſtatuarum Cęſaris reuellunt ibid.6

tribuni

tribuni militares conſulari poteſtate deſinunt 36.56
tribuni nunquam triumpharũt. 28.34.&29.1
tribunorum plebis creatio. 22.59
tribunorum auſpicia 28.34
tribunorum multitudo tribunatum euertit 23.42.inde
tribunorum potentia ibid.8
triens opum reſtituendus. 141.21
Tripolis Syriæ 111.34
triumphator reſpicere iuſſus. 12.6
triumphus ſpe conſulatus à Cæſare contemptus 125.20
triumphus unde dicatur 245.1
triumphi celebritas qualis fuerit 31.35
triũuiratus Antonij, Lepidi, Auguſti 139.22
triumuiri militũ miniſtri & præbitores 140.3
triumuiri Romanum imperium diuidunt 146.7
triumuirorum altera partitio imperij 147.54
triumuirorum nõ hoſtes modo, ſed amici etiá pereunt 139.49
Troianorum exulũ antiqua nobilitas 3.50
Tullia ſibijpſi manũ affert 17.56
Tullus bellator optimus fit ſuperſtitioſus 11.32
Tullus Hoſtilius III rex Romanorum 10.58
Tulli Hoſtilij interitus 11.34
Turbo præfectus prętorio. 204.33
Turnus 3.40
Tyberina glacies 51.17.
Tyndarium Siciliæ promontorium 58.20
tyrannidis firmãdæ ratiões. 15.46
Tyrannus Antiochenus epiſcopus 242.45
tyranni & ciuibus & amicis inuiſi 5.33
tyranni poſteros eorum timent quibus nocuerunt ibid.26
Tyridates Armenia pulſus. 232.20
Tyrij ab Auguſto domiti. 164.46
Tyrrheni Tarquinium in regnũ reducere conantur 19.1

V

VAcca equum gignit 82.16
Valentinianus hæreſiarcha. 206.45
Valeria Corſicæ metropolis. 57.3
Valeria Diocletiani F. 243.38
Valeriæ inſulæ 92.7
Valerianus Decij collega 230.9
Chriſtianos perſequitur. 211.46
Valerianus imperator ibid.24
ex Imperatore fit Saporis ſcabellum 234.12
L. Valerius à Tarentinis ſubmerſus 42.40
L. Valerius decemuiris opponitur 28.10
L. Valerius tribunus pro mulieribus ornamentis 100.50
M. Valerius conſul 20.28
M. Valerius Coruinus 37.61
dictator 21.53
M. Valerius Lauinius contra Philippum mittitur 83.28
P. Valerius Coſ. Philippũ oppugnat 99.2
P. Valerius Gallos uincit 65.57
Q. Valerius Flaccus Pœnos claſſe uincit 64.36.inde
Valerius Leuinus Coſ. à Pyrrhi elephantis uictus 45.10.37
Valerius conſul in Siciliam abit. 54.48
Valerij Aſiatici uotum 181.29
Valerij Leuini animoſæ ad Pyrrhum literæ 44.48
uallum tranſire capitale 5.48
Vararanes Perſa 244.9
uectigaliũ 18500 myriades Pompeio autore 124.33
Veiens bellum 8.1.&30.34
uela in pugna reſecta 78.1
Velitræ patria Auguſti 134.53
Veneris ædes 135.42
Venetis, olim Aquileia, Zonara autore 227.17
uenter corporis ærarium 22.31
Veni, uidi, uici 130.57
P. Ventidius Baſſus Parthos uincit 148.56.&153.14
uentus Cannenſis 78.60
Verminas Syphacis F. patrio regno donatur 95.41
Veſpaſianus contra Iudæos à Nerone miſſus 189.15
Veſpaſianus Imperator pecuniá colligit 194.14.27
Veſpaſianus in Iudæa Imperator dictus. 192.59.&193.9 (30
Veſpaſianus luto maculatus. 178.
Veſpaſiani priuata & publica acta 194.27.inde
Veſpaſiani triumphus, auaritia, obitus ibid.54.&195.1.11
Veſtales perpetuò uirgines. 4.26
ueſtis peregrina uirio data. 156.33
ueſtis explicatio & complicatio teſſera 6.34
Veſuuij cinis latiſsimè uagatus. 196.7
Veſuuij montis incẽdiũ. 195.50
Veturia Coriolani mater 24.61
uexillum ſatellitũ fulmine ictũ. 187.9
uiuendum dum profis alijs 173.
uictimæ incruentæ 10.12
Victor Romanus epiſc. 211.53
uictoriæ lapſus 143.45
Victorinus Commodo ſuperſtes 209.30
Victorinus inſidiatorẽ Probi occidit 241.18
Vindicius ſeruus coniurationis index 18.30
uini bonitas Gallorũ in Italiam illecebræ 33.17
Vinicius ob recuſatum adulteriũ ſublatus à Meſſalina 184.18
uirgines raptæ, nõ mulieres. 6.37
Virginiæ ſtuprum 27.54
L. Virginius 27.53
uiri præſtantiſsima poſſeſsio ciuitatum 37.17.47
uiſcera in cœlum elata 134.59
Vitellianæ cœnæ 2150 centenis millibus drachmarum conſtiterunt 192.31
Vitellij imperium ibid.1
interitus 193.47
uirtutes 192.39
L. Vitellij prudens eluſio tyrannici mendacij 180.40
Vlpius Marcellus Britanniá domat 209.50
M. Vlpius Nerua Traianus. uide Traianus
Vlſinij Tyrrheni à ſeruis oppreſſi, à Romanis reſtituti 51.48 & 52.1
Vologeſus Parthus contra Romanos graſſatur 207.17
Volſci ducem creant Coriolanum 24.40
Volſcorum impreſsio 21.39
Volumnia Coriolani uxor. 24.61
Voluſianus 232.9
uox fortuita longa oratione efficacior 35.32
uox, Galli ueniunt 33.34
uox uictoriæ nuncia 19.12
Vrbanus Romanus epiſcopus. 224.26
urbes 900 captæ à Põpeio. 124.28

X

XAnthippus Lacedæmonius Carthaginẽſes recreat. 58.46
Xancti excidium 142.45
Xiſtus Romanus epiſcopus. 205.12.&233.37

Z

ZAbdas Hieroſolymitanus epiſcopus 242.48
ζακυνθίων Saguntini 70.24
Zebinus Antiochenus epiſcopus 228.16
Zenobia Aegypto potita, & uicta ab Aureliano 240.10
Zenobiæ, eiusq; filiæ interitus. 240.14
Zeuxis Antiochi dux 105.14
Zonaras ea quæ poſt Carthaginis excidium acciderant, omiſit 118.24
[illegible] 32.3

INDICIS TOMI II. FINIS.